Sırâtımüstakīm

Din, Felsefe, Ulûm, Hukūk, Edebiyât, Târih ve Siyâsiyâttan ve Bilhassa Ahvâl ve Şuûn-ı İslâmiyye’den Bahseder ve Haftada Bir Neşrolunur.

Cilt 6

Sayı 131 - 156

09 Mart 1911 – 31 Ağustos 1911

ا

صحیفه

ابابکر الصدیق حضرتلری ٢٩٧
ابلیس ١٣٠
ابوالاسود الدئلی ٣٣٢
ابوبکر محمد بن زکریا الرازی ٢٩٣
ابوجعفر بن موسی الخوارزمی ٢٨٠
ابوالحسن احمد البطری ٣١١
ابوالعالیه ـ الریاض ٣٠٧
ابوالعباس احمد بن طیب السرخسی ٢٦٥
ابوالعباس فضل بن حاتم ٢٨٠
ابوسهیم الاسدی ٣٣٣
ابو معشر جعفر بن محمد ٢٨٠
ابوالوفاء ٢٨٠
ابویوسف یعقوب بن اسحق الکندی ٢٦٣
اتحاد اسلام حرکتی ١٥
اتحاد وترقی فرقه‌سنك پروغرامنده تعدیلات ١٢٧
اتفاقلرده دکیشمه‌لر ١٨٨
اجتماعی وجیبه‌لر ٢١٤
احیای مفاخر ٢٤٠
آداب اسلامیه‌یه رعایت ١٣٨
آرقه‌دن چویرمه ٣١٥
استانبول حریقی ولونده‌ره جامعی ٣٦٣
استانبولده بویوك یانغینلر ٣٣٥
استانبول وقایعنك عالم اسلامه عکسی ٤١
استحیا ـ حیا ٥٠
اسلامك تاریخ وجغرافیا علماسی ٣٧٣
اسلامده علوم لسانیه وادبیه علماسی ٣٧٢
اسلامده فن وفلسفه ٢٢٩، ٢٤٤، ٢٦٢، ٢٧٦، ١٤٩، ٣١٠، ٣٢٤، ٣٣٨، ٣٧٢
اسلام عالمنه اوروپا مطبوعاتی آره‌سندن برنظر ١٧١
اسلاملرده دکزجیلك ٧٢
آفریقای مرکزیده اسلامیت ٩٦
«الذین ینقضون عهدالله...» تفسیر شریفی ٦٥
امام المسلمین مشهد خداوندکارده ٢٤٩
امل یولنده ٢٠٦
انات سلطانی مکتبی وشرقده انقلاب اجتماعی ٢٣٨
آناطولیده صالفین خسته‌لقلر ٣١٧
«ان الله لایستحیی...» تفسیر شریفی ٤٩
انسان ٩٨
انسانك شخصی، عائلی، اجتماعی وظائفی ٦
اورنبورغ مفتیسنك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریهٔ افتتاحی ٢٥٤، ٢٧١
ایران احوال وشئونی ٦٤، ١٣٩
ایران استقراضی ٢٦
ایرانده اصلاحات ٢٩
ایرانده تجارت استاتیسقلری ٢٧
ایران شاه مخلوعنك عودتی ٣٦٨
ایمان واعمال صالحه اربابنك نائل اوله‌جقلری مکافات ٣٣
ایکی اسلام حکومتی آره‌سنده ٤١٧

ب

باب معلای مشیختپناهی‌یه ٣٤٦
باقکز ملتلر کندیلرینه نصل و استقبال حاکمیت حاضرلایورلر ٣٥٢
انباتی ٢٧٩
بخارا ٧٨
بخاراده اصلاحات ١٦، ٦٤
بروسه خاطره‌سی ٣٥٤
بشارت ـ تبشیر ٣٣
بلاغت قرآنیه حقنده تحدی ١٧
بغداد خطی ٤٤
بوسنه مسلمانلری ١٧٤
بویوقوتاژ بیوك قونفره‌سنك اوز عثمانلیلره هدیه‌سی ٤٦، ٦٢، ٧٦
بهوپال حاکمه‌سنه ٣٥٤
بهوپال حاکمهٔ عالیقدری بیابیکم حضرتلری دارالخلافة العلیه‌ده ٣٦٥
بیروتده امریقان پروتستان مکتبی ٢١٨، ٢٦٨
بیروتده معارف اجنبیه تأثیرات ونتایجی ١٣٥

ت

تربهٔ بلال حقنده اوقاف ناظرندن بررجا ٢٣٦
تربیهٔ انات اطرافنده ٢٤٨
تربیهٔ مدنیه ٢٣
ترجمانك تعطیل نشریاتی ١٥٩
ترکیاده نشریات عسکریه ٢٨٥
تستر مسئله‌سنه جواب ٤١٣
تصحیح اعتقاد ١٠٣، ١١٧
تصویر افکار غزته‌سنه بیان تأسف ٨٠
تفسیر شریف ١٧، ٣٣، ٤٩، ٦٥، ٨١، ٩٧، ١١٣، ٢٠٩، ٢٢٥، ٢٤١، ١٩٣، ١٢٩، ١٤٥، ١٦١
تعاون [منظوم] ٧٠
تورکستان [منظوم] ٣٩
تورکلك غیرتی ١٦٥

ث

ثابت بن قره ٢٦٥
«ثم عفونا عنکم ...» تفسیری ٢٤٢

ج

جاوا مسلمانلری احوالندن ٩، ٢٥، ٣٩، ٥٧
جبل لبنانك وضعیت حاضره‌سی: مسلمانلرك نقطهٔ نظری ١٠
جزار احمد پاشا ٣٥٦
جسمك مطالبنده اعتدال ١٨١
جلال ساهر بکه هم سؤال هم جواب ٣٧٩
جنایت تحریر ٥٦
جنت ٣٤

چ

چوجق شعرلری ٣٩٥
چین احوال وشئونی ١٤٤
چینده مشروطیت غلیانلری ١٩١
چین مسلمانلری ٢٢٤
چین مسلمانلرینك فخرکاشانه قارشی تعظیم وتبجیللری ٩١

ح

حدیث شریف ٤، ٢٠، ٣٦، ٥١، ٦٧، ٨٤، ١٠١، ١١٥، ١٣١، ١٤٨، ٢٨٩، ٢٤٩
حریق هائل ٣٤٩
حسبحال تاریخی ٢٠٣
حفظ صحت ١٦٣
حضرت انهام، حق مدافعه ١٤٢

خ

خارجه‌کی دینداشلریمز ١٨٧
خاتملرك نظر دقتنه ٤٠٩
خطبه ٩٥، ١١٠، ١٢٢، ١٢٨، ١٣٨، ٣٨٠، ٢٦٢
خلیفه ـ خلافت ٩٨
خلیل خالد بکك استعفاسی ٣٠٣

د

داود قیصری ٥٥
دردنجی عصر هجریده شرقده یتیشان اعاظم اسلامیه ٢٩٣
دوئللو حقنده ٢٠٨، ٣١، ١٩٠
دوائر رسمیه مهرلری ترکجه اولور ٣٦٣
دوئللو مسئله‌سنك طغره‌ده‌کی انعکاساتی ٢٣٦
دونانمامز وتجارت بحریه‌مز ٧٢
دینی، فلسفی مصاحبه‌لر حقنده حسبحال ٢٥٧

ر

روامیز الاعیان حقنده تفصیلات ٩٠
روحك علم ایله تهذیبی ٥٤
روحك لوث اوهامدن تطهیری ٢٣
روحك مطالبی ٧
روحك مکارم اخلاق ایله تهذیبی ٦٩
روز حضر حقنده اسلام علماسندن استیضاح ١٣١
روسلرك روسیه مسلمانلری حقنده‌کی ظنلری ١٤
روسیه احوالی و شئونی ١٦٠، ١٩١
روسیه: بیوك زرهلی کیلر ٣٥٢
روسیه‌ده کنج مسلمانلق حرکتی ١٧٣
روسیه‌ده ترقی ٤١٠
روسیه‌ده تضییق اسلامه لزوم کوسترنلر ٤١٢
روسیه‌ده مسلمانلرك جامع، مکتب ومدرسه‌لرك مقداری ٢٣٤
روسیه‌ده مسلمانلره تضییقات ٣١، ٦٤، ٩٢، ١٣٩، ٣٢٠، ٣٨٤
روسیه ومسلمانلر ٣٦٣
روضة القراء ٢٦٦، ٢٧٥، ٢٩٧، ٣٠٦، ٣٣١، ٣٧٠

ز

زکات ودونما ٧
زوالی اختیار ـ الواح سفالتدن ٧٠
زوالی ایران ١٢، ٢٦
زوالی تورکستانلیلر ایچون ١٤

ژ

ژاپونیاده آسیا غی قای جمعیتنك مقصد تأسیسی ٢٢٢
ژاپونیادن مکتوب ١٤٠
ژاپونیاده «دابتو» مجله‌سی و «آسیا غی قای» جمعیتنك بیاننامه‌سی ٤٢
ژاپونیا مجلس مبعوثاننده ٢٠٦
ژاپونیاده مکتبلر ١٠٧

س

ساچاقلی زاده محمد بن ابی بکر مرعشی ٨، ٦٤
سجود ١٢٩
سرجه ایله یاوروسی ٢٣٣
سلانیکده عید ملی ٢٣٧

سلطان سنوسینك فاجعهٔ قتلی ٢٩
سلطانی مكتبینك یوم تعطیلی ٨٠
سلیمان افندی ـ كوستندیلی ملا زاده ٢٣٣
سنهٔ دوریهٔ خلافت ١٣٤ ، ١٧٠
سوزه ١٨
سیاحت همایون حضرت خلافتپناهی حقنده برملاحظه ٢٤٠

ش

شارح فصوص عبدالله بوسنه‌وی ١٠٤
شرف انسان ٣٤٥ ، ٣٥٨ ، ٣٧٧
شهید ـ شهدا ١٩
شیخ ابراهیم حقی ٤٠٧
شیخ سنوسینك بر تحریراتی ١٢٨
شیخ علی جلبی ١٥٧

ص

صاحبهٔ عفت امهات اسلامیه‌نك انظار دقتنه ٢٤٩
صاری عبدالله افندی ٣٧٥
صالحه ٣٣
صدرالدین قونوی ١٦٦
صراط مستقیم تعطیلی حقنده ١٩١
صفحات حقنده نوطلر ٢٨٣ ، ٢٩٩ ، ٣١٢ ، ٣٣٣
٣٥٩

ط

طنینك ایكنجی خطاسی ١١٨ ، ١٥٨

ظ

ظفر ملعون ٢٩

ع

عائله‌نك اصلاح اخلاقیسی ١٨١
عائله‌یه عائد وجیبه‌لر ١٨١
عالم اسلامیتده سعی وعمل ، تشبث شخصی ٢٨٧
عاكف وصفحات ١٥٢
عبدالله اخیسقه‌وی ٨٩
عبدالله ایوبی ٧٥
عبدالله بن حبیب ٣٣٣
عبدالله بن سایب ٣٠٧
عثمان بن عفان ٣٣١
عثمانلی طوپراغنده عثمانلیلره حقارت ایدیله‌من ١٨٩
عصر حاضرده اسلاملر ٥٩ ، ٧٨
عقبه مسئله‌سی حقنده ١٠٩
علم وجوه قرائت ٢٦٦ ، ٢٧٥
علی بن ابی طالب ٣٧٠
عمر بن الخطاب ٣٠٦

غ

غولتس پاشانك سنهٔ دوریه‌سی ١٧٦

ف

فارابی ٣١١
« فازلهما الشیطان عنها ... » تفسیری ١٤٥
« فان لم تفعلوا ولن تفعلوا... » « ١٩
فرانسزلرك هند چینیدن طردی حقنده تشبثات ١٦
فرنكی علتنك چارهٔ اندفاعی حقنده لایحه ٢٣٤
فساد اجتماعی بزه نره‌دن كلدی ٢٧٣،٣٠٧،٣٢٨
فسق ٥١
الفرغانی ٢٨٠
فضل الرجل علی المرئة فی جمیع الكمالات ٢٢٠
فلسفه ایله پسیقولوژی اراسنده‌كی مناسبات ٢١٨
فلسفه درسلری ١٣٣ ١٥٠ ١٧٥ ١٨٤ ٢١٦
٢٢٩ ٢٤٤ ٢٦٢ ٢٧٦ ١٤٩ ٣١٠ ٣٢٤
٣٣٨ ٣٧٢
فلسفه‌نك تقسیمی ٢١٦
فلسفه‌نك تعریف وتقسیمی ١٨٥
فلمنكلیلرك هند شرقیده استبدادلری ١٤٢
فن ایله فلسفه آره‌سنده‌كی فرقلر ١٧٥
فن ایله فلسفه آره‌سنده‌كی مناسبات ١٨٥
فنك صوك صفحاتی منا..بتیله ٧٠
فنون مثبته‌نك صورت تشكلی ١٣٣

ق

قازاق ادبیاتی ٢٢٣
قائمقامساده طوغوب باتان هلال ١٥
« قالوا سبحانك لاعلم لنا ... » تفسیری ١١٤
« قال یا آدم انبئهم باسمائهم .. » تفسیری ١١٥
قبل الاسلام عربستان وعربلر ٣٢٤
قصه ، حصه [منظوم] ١٢٣
« قلنا اهبطوا منها جمیعاً » تفسیری ١٤٦
قوصوه صحراسنده اجتماع اسلام ٢٣٨
قونیه‌ده پروتستانلق ٣١٨
قیز سلطانی مكتبی ٢٦٧
قیز مكتبلری ٤٠٨

ك

كزینتی ١٢٣
كوش دیانت وحمیته ٣٨٤
« كیف تكفرون بالله ... » تفسیر جلیلی ٦٦

ل

لوندره جامع شریف اعانه جمعیتی ١٤٣
لوندره جامعشریفی حقنده ٦٠ ١٢٨
لوندره جامعشریفی واهمیت اجتماعیه‌سی حقنده دارالفنون
عثمانیده قونفرانس ١٦٨
لیلهٔ مولد النبوی ١٧

م

مثل ضربنده حكمت ٤٩
مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه : تستر نسوان ١٦٤
١٨٢ ٢٠١ ٢١٤ ٢٢٧ ٢٥٩ ٢٨٠ ٣٤٢
مسلمان كتابی حقنده ٣٨
مسلمانلقده اسارت ٢٩١ ٣٠٥
مسلمانلرك بربرلرینه قارشی اولان وجیبه‌لری ٢٤٣
مسلمانلرك ذمیلره قارشی وجیبه‌لری ٣٦٩
٣٢٣ ٣٣٧ ٣٥٣
مسلمانلر نصل مكتبلره محتاجدر ١٠٥
مسلمانلره ١٤٠
مسلمانلقله مدنیت ٦،٢٣،٥٤،٦٩،٨٦،١٠٣،١١٧
١٦٣،١٨١،٢٠١،٢٤٣،٢٩١،٣٠٥،٣٢٣،٣٣٧
٣٦٩ ،٤٠١
مسلمانلق نعمتدر ٢٣٩
مصرده اسلام جمعیتلرینه تضییق ٣١٩
مصرده انكلیز مأمور سیاسیسنك دكیشمه‌سی ٣١٩
مصرده دعوت وارشاد ومدرسه‌سی ٢٢٣
مصرده مسلمان ـ قبطی رقابتی ٢٢٣
معلمین اسلامیه قونفره‌سی ٣١٧
معنویات عسكریه درسلرندن : نفرفهیم ٣٤٥
« « « : عثمان ٢٤٧
« « « : حربیه‌لی اسماعیل ورفیق ٣٩٢
« « « : طوپچی محمد ٣٥٩ غازیلر ایچنده
مجروحلر اوكنده ٣٧٨
مغرب سلطنتی ١٢٧
مكتب بنالری : پاویون طرزی ١٥٦
مكتب تعطیللری ٣٠٢
ملائكه ٩٧
منشأ فنون ١٣٣
مورمونلق نه‌در ٨٨
موسقوف اردوسنده مسلمانلره تضییقات ٩٢
مولى الحفیظك مشغله‌سی ١٧٦
مونغول اتحادی ٣٢٠

ن

نافع ومهم بر تشبث ٣٤٨
النصیحة الشرعیه للقبائل الیمنیه ٨
نقض عهد ایدنلر ٦٥

و

« واتقوا یوماً لاتجزی ... » تفسیری ٢١٠
واتیقان كتبخانه‌سنده‌كی آثار اسلامیه ٩١،١١٨،
١٣٧،١٥٩،١٦٧
«واذ آتینا موسى الكتاب ... » تفسیری ٢٤٢
«واذ فرقنا بكم البحر... » تفسیری ٢٤١
«واذ قال ربك للملئكة ... » تفسیری ٩٧
«واذ قلنا للملئكة اسجدوا ... » تفسیری ١٢٩
«واذ نجیناكم من آل فرعون ... » تفسیری ٢٢٥
«واذ واعدنا موسى اربعین... » تفسیری ٢٤٢
واشینغتونده مناسبتسز بر تیاترو وسفیرمزك تشبثاتی
٢٨٨
« وان كنتم فی ریب ... » تفسیر شریفی ١٧
« وآمنوا بما انزلت مصدقاً... » تفسیری ١٦٢
« وبشر الذین آمنوا... » تفسیر جلیلی ٣٣
وجوب انتباه ٨٥
وجودك مطالبی ١٦٣
وحدت وجود ١٧٧،١٩٧،٢١٩،٢٨٥
وظائف شخصیه ٦
وعد ازدواج ـ الواح اجتماعیه‌دن ٣٨٢
« وعلم آدم الاسماء ... » تفسیری ١١٣
« وقلنا یاآدم اسكن... » تفسیری ١٣٠
« ولاتلبسوا الحق بالباطل... » تفسیری ١٦٣

ه

هفته تعطیلی ٤١
هلال وصلیب ١٠٩
هندستان احوال وشئونی ٦٤،١٦٠
هندستانده دارالفنون اسلام تشبثی ١٦٠
هندستانده‌كی عجملرك انكلیز ملتلرینه استمداد نامه‌سی ١٢
« هو الذی خلق لكم ما فی الارض... » تفسیر جلیلی ٨١

ی

« یابنی اسرائیل اذكروا ... » تفسیری ٢٠٩،١٦١
« یابنی اسرائیل اذكرو ... » تفسیری ٢٠٩
یانغینه دائر ٣٥٠
یاعش محله‌لرك اعماری مسئله‌سی ٣٩٦،٣٦١
یحیى ابو منصور ٢٨٠
یرنده راحت ٣١
یمن مكتوبلرندن ٢٢٢

واعتصموا بحبل الله جميعاً
ولا تفرقوا ...

ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب
ريحكم...

كونوا عباد الله اخواناً ...
انما المؤمنون اخوة ..

صراط مستقيم
۱۳۲۶

آلتنجی جلد

مؤسس وصاحبلری : ابو العلا زین العابدین وحافظ اشرف ادیب

معاونات تحریریه‌ده بولنان ذوات

اعياندن مناسترلی اسماعيل حقی افندی — محكمهٔ تمييز اعضاسندن بركت زاده اسماعيل حقی بك — مجلس معارف اعضاسندن بابان زاده احمد نعيم بك — دارالفنون معلملرندن محمد عاكف بك — سياح شهير عبدالرشيد ابراهيم افندی — بروسه مبعوثی طاهر بك — صالح الشريف التونسی — خارجيه ترجمه شعبه‌سی مميزی فريد بك — احمد بك آغايف — آقچورا اوغلی يوسف بك — قزانلی حليم ثابت افندی — علی شيخ العرب افندی — طاهر المولوی افندی — مدحت جمال بك — علاء الدين بك — كبريچ دارالفنون معلملرندن چركش شيخی زاده خليل خالد بك — مناستر دارالمعلمين مديری ادهم نژاد بك — عالم جان الادريسی افندی — حسن بصری افندی — غياث الدين حسنی افندی — راغب بك .

والله يهدی من يشاء الى صراط مستقيم

صراط مستقيم
١٣٢٦

محل مطبعه واداره :

جغال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٢ نومرو

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار
جديه مع الممنونيه
قبول اولنور

درج ايدلميين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه دن بحث ايدر وهفته ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه لكى	التى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :
ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسى
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه سى ٥٠ پاره در

قيرلمه دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٣١ — ٨ ربيع الاول پنجشنبه ٢٤ شباط ٣٢٦ — آلتنجى جلد

برايكى سوز

عنايت حقله بشنجى جلدينى ده اكمال ايدن صراط مستقيم بوكون آلتنجى جلدينك برنجى نسخه سنى محترم قارئلرينك نظر ودادينه عرض ايديور .

شيمدى يه قدر چيقان جزؤلرينى تعقيب ايتمش اولان ارباب انصاف رساله مزك نصل طوغرو ، نصل معتدل ، نصل آچيق بر مسلك طوتديغنى ، صوكره ، شئونك ، ادوارك انقلابنه ؛ افكارك ، حادثاتك تحولات بى حسابنه رغماً او مسلكه نصل مربوط قالديغنى البته تقدير بويورمشلردر .

رساله مز هيچ بر فرقه نك آلتى ، هيچ بر جمعيتك افكارينه خدمتكار دكلدر . اويالكز ، بر مسلمان حكومتدن باشقه برشى اولميان حكومت عثمانيه نك منافع مشروعه سنى مدافعه ايدر . مقام بلند خلافته دنيالر طوردقجه ديناً مربوط قالملرى پك طبيعى بولنان اوچ يوز بو قدر مسلمانى بربرندن خبردار ايتمه يه ، هپسنه بردن معالى «مبجله» دينى ديلنك دونديكى قدر آكلاتمايه . برزمانلر مدنيتده ، تجارتده ، معرفتده ، صناعتده ، عظمت وشوكتده مقتداى جهان ايكن صوكره لرى احكام غامضهٔ شريعتى بوسبوتون معكوس اكلامق يوزندن وحشته ، ضرورته جهالته ، ذلته ، مسكنته دوشن بوكتله «نائمه» يى اوياندروب سائر ملتلر كبى اونى ده بوحيات نورانور معرفته تشريك ايلمه يه چاليشير .

بوسعيك ثمره دار اوله بيلمه سى ايچون ارباب مطالعه نك التفاتى ، تشويقى لازمدر ، ديمك فضله اوله جغى كبى ؛ كورديكمز معاونتلرى ، رغبتلرى سويلمه مكده بحثى اكسيك براققدر . انجق بز شمدى يه قدر ايفا ايده بيلديكمز خدمتلرى هيچ برزمان كافى كورمه ديكمز ، عالم اسلامه دها چوق يارارلقلر كوسترمك اشتياقنه اصلا قارشى طوره ماديغمز ايچون قارئلريمزدن ده بوندن چوق رغبت بكلمكده كنديمزى حقلى بولويورز . جهان توحيدك هر طرفنده مخابرلر پيدا ايتمك ، شئون اسلاميه ى كونى كوننه تعقيب ايلمك مطبوعات غربيه دن حوادث نقلى قدر كلفتسز ، مصرفسز اولماسه كركدر .

واقعا خدمتمزك طوغرودن طوغرويه هم حكومتمزه ، هم ده شريعتمزه راجع اولديغنى بيلديكمز ايچون بز وسعمزك يتديكى ، حتى يتمه يه جكى قدر فداكارلقده بولونه جغز . لكن بو مجاهده ده ابدياً دواممز هر حالده اخوان دينمزك رساله مزه كوستردكلرى رغبتى برقات دها آرتديرملرينه وابسته در .

شيمدى يه قدر عالم اسلامه دائر بعضاً روحه انشراح ويره جك ، بعضاً ده عيون حميته قان اغلاده جق خبرلر ويردك . انشاءالله بوندن صوكره كى شئون هپ اولكى قسمه داخل اولور . اللهم انصر من نصر الدين واخذل من خذل المسلمين .

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

١٠٢ - حديث شريف

عن ابى بن كعب رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال قام موسى النبي[١] خطيبا فى بنى اسرائيل . فسئل اى الناس اعلم. فقال انا اعلم فعتب الله عليه اذ لم يرد العلم الى الله[٢] فاوحى الله اليه. ان عبدا من عبادى بمجمع البحرين هو اعلم منك . قال رب[٣] وكيف به [٤] . فقيل له احمل حوتا فى مكتل فاذا فقدته فهو ثم. فانطلق وانطلق بفتاه [٥] يوشع بن نون وحملا حوتا فى مكتل. حتى كانا عند الصخرة وضعا رؤسهما فناما [٦] . فانسل الحوت من المكتل فاتخذ سبيله فى البحر سربا . وكان لموسى وفتاه عجبا فانطلقا بقية ليلتهما ويومهما فلما اصبح قال موسى لفتاه آتنا غداءنا لقد لقينا من سفرنا هذا نصبا . ولم يجد موسى مسا [٧] من النصب حتى جاوز المكان الذى امر به . فقال [٨] له فتاه ارأيت اذ اوينا الى الصخرة فانى نسيت الحوت [٩] قال موسى ذلك ما كنا نبغى فارتدا على آثارهما قصصا فلما انتهيا[١٠] الى الصخرة اذا رجل مسجى بثوب او قال تسجى بثوبه[١١] فسلم موسى. فقال الخضر وانى بارضك السلام. فقال[١٢] انا موسى. فقال موسى بنى اسرائيل. قال نعم . قال هل اتبعك على ان تعلمنى مما علمت رشدا. قال انك لن تستطيع معى صبرا . يا موسى انى على علم من علم الله علمنيه لا تعلمه انت . وانت على علم علمكه الله[١٣] لا اعلمه. قال ستجدنى ان شاء الله صابرا ولا اعصى لك امرا. فانطلقا يمشيان على ساحل البحر ليس لهما سفينة . فمرت بهما سفينة فكلموهم ان يحملوهما. فعرف الخضر فحملوهما [١٤] بغير نول . فجاء عصفور فوقع على حرف السفينة فنقر نقرة او نقرتين فى البحر . [١٥] فقال الخضر

[١] الده كى بخارى نسخه لرنده (موسى النبي صلى الله عليه وسلم) . [٢] بعض روايانده (اليه) . [٣] بعض روايانده (يارب) . [٤] الده كى بخارى نسخه لرنده (وكيف لى به) . [٥] بر روايتده (وانطلق معه فتاه). [٦] ديكر روايتده (وناما) . [٧] بعض نسخه لرده (شيئا) . [٨] ديكر روايتده يالكز (قال) . [٩] بر روايتده (وما انسانيه الا الشيطان) زياده سى واردر . [١٠] اكثر نسخه لرده (فلما اتيا) . [١١] بو شك راويدندر . [١٢] ديكر روايتده يالكز (قال) . [١٣] ديكر روايتده (علمك الله) . [١٤] بر روايتده (فحملوهم) . [١٥] الده كى بخارى

١٠٢ - ترجمه

اخطار : بوحديث شريف ايچنده كى مقتبسات قرآنيه بر معتاد عيناً ترجمه يه نقل ايديلوب مآل عاليلرى تحشيه طرزنده يازيله جق يرده طوغريدن طوغرى يه متن ترجمه يه درج ايدلمشدر .

ابى بن كعب رضى الله عنهدن نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك شويله بويورديغى روايت اولنيور :

موسى پيغمبر (صلى الله عليه وسلم بر كره) بنى اسرائيل ايچنده خطبه يه چيقمشدى . كندوسنه « خلقك اك عالمى كيمدر ؟ » ديه صورولدى . « اك عالم بنم » ديه جواب ويردى . (بو خصوصده كى علمى اللهه ويرمديكندن طولايى الله (عظيم الشان) اوكا عتاب ايتدى . الله (تعالى) : « ايكى دكزك بيتشديكى يرده قوللرمدن برى وار . او سندن دها عالمدر » ديه اوكا وحى ايتدى . « يارب! اونى نصل (بوله يم) ؟» ديدى . اوكا : « بر زنبيل ايچنده بر بالق طاشى . اونى نرده غايب ايدرسه ك (او قولم) اورادهدر . » دينلدى. (موسى عليه السلام) كيتدى. خادمى يوشع بن نون (عليه السلام)ى ده (برلكده) كوتوردى . برزنبيل ايچنده بر بالق قويوب يوكلنديلر. (ايكى دكزك بيتشديكى يرده كى) طاشك يانه وارنجه باشلرينى قويوب اويوديلر . (ديركن) بالق زنبيلدن صيريلوب قورتولدى ودكز ايچنده كنديسنه صو كونكى كبى (بر) يول آچدى . (دكز ايچنده بويله بر يولك آچيلمسى) موسى ايله خادمنجه (عليهما السلام) شايان تعجب برشى اولمشدى . بنه او كيجه نك بقيه سى ايله بوتون كون كيتديلر . صباح اولنجه (موسى عليه السلام) خادمنه: « قوشلق يمكمزى وير . بو سفرمزدن يورغونلق طويدق (مغه باشلادق) دق . (حالبوكه) موسى (عليه السلام) امر اولنديغى يرك اوته سنه كچمدكجه يورغونلق طويمامشدى . خادمى : « باق هله . طاشك دينده باريندیغمز زمان بالغى اونوتمشم . » ديدى . موسى (عليه السلام) : « ذاتاً آراديغمز بو ايدى « ديدى » بونك اوزرينه كندى ايزلرينه باقه باقه كرى يه دونديلر . طاشك يانه وارنجه برده باقديلركه اثوابنه بورونمش : ذات (طوريور) . موسى (عليه السلام) سلام ويردى . خضر (عليه السلام) : « عجايب! بوسنك مملكتكده سلام نه كزر ؟ » ديدى . « بن موسايم» ديدى . اوينه « بنى اسرائيل موساسى مى ؟ » ديه صوردى . «اوت » ديدى . (موسى عليه السلام صوكره ينه سوزه باشلايوب) : « سكا تعليم اولونان رشد (وهدايت)دن بكا (برشى) تعليم ايتمك اوزره سكا تبعيت ايده بيلير مى ؟ » ديدى . (خضر عليه السلام) : « سن بكا تحمل ايده منسك يا موسى ! بنده اللهك كندى علمندن بكا ويرديكى اويله بر علم واردركه سن اونى بيله منسك . سنده ده اللهك سكا ويرديكى اويله بر علم واردركه اونى بن بيلهمم . » جوابنى ويردى . (موسى عليه السلام) : « بنى ان شاء الله صبرلى بولورسك.

ياموسى مانقص علمي وعلمك من علم الله الا كنقرة هذا العصفور فى البحر . فعمد الخضر الى لوح من الواح السفينة فنزعه . فقال موسى قوم حملونا بغير نول عمدت الى سفينتهم فخرقتها لتغرق اهلها [١٦] . قال الم اقل انك لن تستطيع معى صبرا . قال لا تؤاخذنى بما نسيت ولا ترهقنى من امرى عسرا [١٧] فكانت الاولى من موسى نسيانا . فانطلقا فاذا بغلام [١٨] يلعب مع الغلمان فاخذ الخضر برأسه من اعلاه فاقتلع رأسه بيده . فقال موسى اقتلت نفسا زاكية [١٩] بغير نفس . قال الم اقل لك انك لن تستطيع معى صبرا . فانطلقا حتى اذا اتيا [٢٠] اهل قرية استطعما اهلها فابوا ان يضيفوهما فوجدا فيها جدارا يريدان ينقض قال الخضر بيده فاقامه [٢١] قال موسى [٢٢] لوشئت لتخذت [٢٠] عليه اجرا . قال هذا فراق بينى وبينك . قال النبى صلى الله عليه وسلم يرحم الله موسى لوددنا لوصبر حتى يقص علينا من امرهما .

نسخه‌لرنده (فى البحر) . [١٦] (لتغرق) افعالدندر و (اهلها) منصوبدر بر روايته كوره (ليغرق) فتح را ايله ثلاثيدن اولوب (اهلها) مرفوعدر [١٧] بعض روايانده (ولا ترهقنى من امرى عسرا) ساقطدر . [١٨] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (فاذا غلام) . [١٩] بعض نسخه‌لرده (زكية) اولوب هر ايكيسيده قراءتدر . [٢٠] بر روايتده (حتى اتيا) . [٢١] بر روايتده (قال فمسح بيده فاقامه) ، ديكر روايتده آره‌يه هيچ بر سوز قاريشمقسزين (ان ينقض فاقامه) . [٢٢] بر روايتده (فقال موسى) . [٢٣] ديكر روايتده (لاتخذت) .

۱۰۳ — حديث شريف

عن ابى موسى رضى الله عنه قال جاء رجل الى النبى صلى الله عليه وسلم فقال يارسول الله ما القتال فى سبيل الله . فان احدنا يقاتل غضباً ويقاتل حمية . [١] فقال من قاتل لتكون كلمة الله هى العليا فهو فى سبيل الله [٢] .

[١] متن بخاريده بوراده (فرفع اليه رأسه) زياده‌سى واردر . [٢] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (فى سبيل الله عز وجل) .

سكا هيچ بر ايشده‌ده قارشى كليه‌جكم . » جوابنى ويردى . دكيز قيسنده كميلرى اولمديغى حالده يورويه‌رك كيتديلر . بر قايق كچدى . آلسونلر ديه (قايقجيلر) له سويلشديلر . خضر (عليه‌السلام) (قايقجيلرجه) طانينديغى ايچون آنلرى نولسز الديلر . (او صره‌ده) بر سرچه قايغك كنارينه قونوب دكزدن بر ايكى يودوم (صو) آلدى . خضر (عليه‌السلام) : « يا موسى ! بنم علمله سنك علمك علم اللهى بو سرچه‌نك دكزدن آلديغى يودوم قدر بيله اكسيلتمز . » ديدى وآندن صوكره قايق تخته‌لرندن برينه ال آتوب سوكدى . موسى (عليه‌السلام) : « آدمجغزلر بزى (قايقلرينه) نولسز آلمشلر كن سن ينه قايقلرينه قصد ايدوب ايچنده‌كيلرى باتيرمق ايچون دليورسك » ديدى . (خضر عليه‌السلام) : « سن بنمله برابر ايده‌مزسك ديمدمى ؟ » ديدى ، (موسى عليه‌السلام) : « (شو) طالغينلغمله بنى مؤاخذه ايدوب‌ده بكا بو ايشده كوجلك كوسترمه » جوابنى ويردى . (واقعاده) موسى (عليه‌السلامك) بو ايلك (مخالفت) ى طالغينلق (اثرى) ايدى . ينه كيتديلر . (ديكر) چوجقلرله اوينايان بر چوجوغه راست كلديلر . خضر (عليه‌السلام چوجغك) باشنى اليله يوقاريدن طوغرى چكوب قوپاردى . موسى (عليه‌السلام) : « هيچ بر نفسه بدل اولمقسزين (كناهسز) ، پاك بر جانى ناصل تلف ايديورسك ؟ » ديه صوردى . (خضر عليه‌السلام بنه) : « بن سكا بنمله برابر ايده‌مزسك ديمدمى ؟ » جوابنى ويردى . ينه كيتديلر . نهايت بر قريه‌يه كلنجه اهاليسندن يمك ايستديلر . اهالى اونلرى مسافر قبول ايتمكدن ابا ايتديلر . اوراده يقلمغه يوز طوتمش بر ديوار بولديلر . خضر (عليه‌السلام) اليله (اشارت ايده‌رك) طوغرولتدى . موسى (عليه‌السلام) : « ايستسه‌يدك ، (هيچ اولمازسه) بونك ايچون بر اجرت آله بيليردك . » ديجه (خضر عليه‌السلام) : « بو (آندن اعتباراً) آرتق آيريلمه‌لم . » ديدى . نبى مكرم صلى الله عليه وسلم (قصه‌يى بوراية قدر حكايه بويوردقدن صوكره) بويورديكه : « الله موسايه رحمت ايتسون . نه اولوردى صبر ايده‌يدى‌ده آره‌لرنده كچن ماجرالرى (طرف حقدن) بزه حكايه اولونه‌يدى . »

۱۰۳ - ترجمه

ابو موسى (الاشعرى) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

نبى محترم صلى الله عليه وسلمه برى كلوب : يارسول الله ! الله يولنده قتال نه ديمكدر ؟ كيممز غضبنه قاپيله‌رق ، كيممز عارندن طولايى قتال ايديور . (بوكا نه بيورورسك ؟) » ديه صوردى . (رسول الله صلى الله عليه وسلم باشنى قالديروب) : « هر كيم كلمة الله دها عالى اولسون ديه قتال ايدرسه ، اونككيسى الله يولنده‌در . » بويوردى .

١٠٤ - حدیث شریف

عن عبدالله بن مسعود رضی‌الله عنه قال بینا انا امشی مع رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم [١] فی ضرب المدینة وهو یتوکأ علی عسیب معه . فمر بنفر من الیهود فقال بعضهم لبعض سلوه عن الروح . فقال [٢] بعضهم لا تسألوه لا یجیٔ فیه بشیٔ تکرهونه . فقال بعضهم لنسألنه . فقام رجل منهم فقال یا ابا القاسم ما الروح . فسکت . فقلت انه یوحی الیه . فقمت . فلما انجلی عنه قال [٣] یسألونك [٤] عن الروح قل الروح من امر ربی وما اوتوا [٥] من العلم الا قلیلا.

[١] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (مع النبی صلی‌الله علیه وسلم) . [٢] دیکر روایتده (وقال) . [٣] دیکر روایتده (فقال) . [٤] دیکر روایتده (ویسألونك) . [٥] بخاری‌نك اکثر مصحح نسخه‌لرنده بویله صیغهٔ غائب ایله‌در . بزم قراءتمزده ایسه صیغهٔ خطاب ایله (اوتیتم) در .

١٠٤ - ترجمه

عبدالله بن مسعود رضی‌الله عنهك شویله دیدیکی روایت اولونیور:

رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله برلکده (بر کون) مدینه خرابه‌لرنده یورویوردك . (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) خرما دالندن بر دکنکه طایانیوردی . دیرکن بر قاچ یهودی‌یه تصادف ایتدی ، بر طاقمی دیکر طاقمنه: « اوکا روحی صورك » دیدی . بر طاقمی‌ده : « اوکا (بر شی) صورمیك. (بلکه) خوشلانمیه‌جغکز بر شی سویلر . بعضلری ایسه : هر حالده صوره‌جغز » دیدی . دیرکن بری قالقوب : « یا اباالقاسم ! روح نه‌در ؟ » دیه صوردی . (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) سکوت ایتدی. (کندی کندی‌یه): « اوکا شبهه‌سز وحی کلیور » دیه‌رك (یانندن)قالقدم .(وحی حالی) صیریلنجه : یسألونك عن الروح قل الروح من امر ربی وما اوتوا من العلم الا قلیلا » [١]. بویوردی.

احمد نعیم

[١] آیت کریمه‌نك مآل عالیسی: « سکا روح نه‌در دیه صوریبورلر. اونلره‌دی که : « روح ربمك امری جمله‌سندندر . اونلره انجق پك آز علم ویرلشدر . » ا ه حفص قراءتنده (وما اوتیتم) دیه روایت اولنیور والله اعلم

اخطار : (٩٨) نجی حدیث شریفك ترجمه‌سنه عائد اولوب سهواً کچن هفته قونوله‌میان نوطدر :

آیتین کریمه‌نك مآل عالیسی « «انزال ایتدیکمز (آیات) بینات ایله هدایتی اونلری بز خلقه کتابده بیان ایتدکدن صوکره کتم ایدنلر اویله کیمسه‌لردرکه کندیلرینه الله‌ده لعنت ایدر ، لعنت ایدنلرده لعنت ایدر . یالکز بو فعللرندن توبه ایدوب ده عمل صالح ایشلینلر و کتم ایتدکلرینی صوکره‌دن بیان ایدنلر مستثنادر. (زیرا) تواب ورحیم بنم . » اه والله اعلم

ملاحظات صحیه

انسانك شخصی، عائلی ، اجتماعی وظائفی

جهان متمدنده حصوله کلن بوتون ترقیاتك یکانه مداری اولان اوچ نوع حریت حقنده سویلنه‌جك سوزلری یوقاریده مختصراً ایراد ایتدك ؛ بوتون او قواعد اساسیهٔ مدنیه‌نك مهر منیر اسلامیتدن عکس ایتمش ناچیز برلمعه‌دن باشقه برشی اولمدیغنی دلائل حسیه ایله کوستردك. لکن او قواعد اساسیه‌نك نتایجی صورتنده قبول ایدیله‌جك دیکر برطاقم قواعد تالیه دها وارکه اونلری‌ده قیصه‌جه بیلدیرمه‌مز لازم کلیور ؛ تاکه « مافرطنا فی الکتاب من شیٔ » آیت کریمه‌سی نعمت عقلدن آز بچوق نصیبه‌دار اولانلره قارشی ایضاح ایتمش اوله‌لم .

وظائف شخصیه

هر انسان کندیسنك بربرندن متمیز ایکی جوهردن متشکل اولدیغنی بیلیرکه اونلرده جسم ایله روحدن عبارتدر . بو ایکی جوهر ماهیتلرنده‌کی تخالفه رغماً یکدیکریله اویله شایان حیرت بر اتحاد ایله برلشمشلردرکه بربرینك تأثرندن اوته‌کی‌ده متأثر اولور ؛ ایسترسه تأثرلك، یاخود مؤثرلك نوعلری جداً متباین اولسون . ایشته بوشعور سایه‌سنده‌درکه بشریت آرزو ایتمکده اولدیغی سعادته انجق شو ایکی جوهری حسن محافظه ایده‌بیلمکله ، وظیفه‌لرینی اخلال ایده‌جك هردرلو عارضه‌لردن مصون بولندیرمقله واره‌بیله‌جکنی یقیناً کوره‌رك بونلرك ایکیسنه بردن اعتناده بولنمه‌یی ضروری عد ایله‌مشدر .

لوق دیبورکه : « انسان ایچون بو عالمده وصولی ممکن اوله‌بیله‌جك ایکی شیئك وجودینی استلزام ایدرکه بوده صاغلام عقل ایله سالم وجوددن عبارتدر . شو ایکی نعمت دیکر بتون نعمتلرك اساسی‌در . حتی شو ایکی نعمته تمامیله نائل اولانلرك نعماء سائره‌یه احتیاجی یوقدر، دینله‌ده ممکندر . بونلرك برندن محروم اولان آدم دیکر نعمتك هپسنه بردن نائل اولسه بیله ایکیسنی بردن جمع ایدن برباشقه‌سندن دها مسعوددر دینه‌مز . چونکه کرك سعادت ، کرك حرمان انجق شو ایکی نعمتك وجودیله ، یاخود فقدانیله قائمدر . صاغلام بر عقله مالك اولمیان آدم عمری اولدقجه شهراه سعادته یول بوله‌ماز . وجودی سالم اولمیانده طریق مسعودیتده اهمیتلی خطوه‌لرله ایلریلیه‌مز .

شو حقایق ثابت اولدقدن صوکره دیرزکه : انسان سعادت معنویه‌سنك استلزام ایتدیکی مطالب روحیه ایله سعادت جسمانیه‌سنك ایجاب ایتدیکی مطالب مادیه‌دن عبارت اولمق اوزره ایکی نوع مطالبك متساویاً تحت تأثیرنده بولنیور . مطالب روحیه بر طاقم قواعدك هیئت مجموعه‌سیدرکه نفس ناطقهٔ بشریه‌نك امراض معنویه‌دن سلامتی تأمین ایده‌رك اونی علت خلقتی اولان وظائفنی ادا ایده‌بیله‌جك بر حاله کتیرمکله مکلفدر ، نته کیم مطالب مادیه یالکز بدنی عارضات جسمانیه‌دن مصون طوتمایه ، بو حیات ارضیه‌ده جسمدن بکله‌نیلن وظیفه‌یی ایفایه صالح بر درجه‌یه کتیرمکه خادم اولان قواعدك هیئت مجموعه‌سیدر . ایمدی ، انسانیتك آرزو اولنان سعادته وصولی روح ایله جسمك برلکده تهذیبیله هر ایکیسنه عائد مطالبك آره‌سنده‌کی نسبتی محافظه

ایتمکدن عبارت اولدیغی بوکون بوتون علمای جهانك عندنده مناقشه کوتورمین حقایق بدیهیه صره‌سنه کچمشدر ، حالبوکه دها انسانلر سعادتی طاغ باشلرنده اوطورمق ، دنیادن بوسبوتون الی اتکنی چکمك ، یاخود بتون اذواق معنویه‌یی بر طرفه براقه‌رق صرف جسمانی حظوظ ایله اوغراشمق کبی شیلرده آرارلرکن مسلمانلق بو حقیقتی میدانه قویمش ایدی . شیمدی شو سوزمزی برآز تفصیل ایله ایضاح ایده‌لم :

روحك مطالبی

خلقك احوالنه نظر امعان ایله باقان بر کوز فطرتلرده‌کی تباینه ، استعدادلرده‌کی تخالفه‌دائر دهشتلی عجیبه‌لر کورور.. شوراده برمعتدله، اوراده برمفرطه، اوته‌ده برمفرطه تصادف ایدر . صوکره بونلرك آره‌لرنده‌ده اوقدر درجه‌لر بولورکه جناب خالقدن باشقه‌سی ایچون احاطه قابل اوله‌ماز . بونلرك هپسی‌ده اعمالده، اعتقاداتده، ملکاتده بربرینه اوقدر مخالفدرکه ایکی ضدی جمع ایتمك نصل‌غیر قابل ایسه، ایکی قلبك بینی تألیفده‌اویله‌جه امکانسزاولور . أوت، نوعیتده‌متحد، انسانیتده مشترك اولملرینه رغماً تخالفك بودرجه‌سی شایان حیرتدر.

یك اعلا ! نوع انسانی‌یی تشکیل ایدن افراد آره‌سنده بوقدر شدتلی بر تخالف نه‌دن ایلری کلیور . بیلیورمیسك؟ اجسامه صولت ایدرك اونلرك صورمادیه‌سنی‌چیر کینلشدیرن برطاقم خسته‌لقلر، عارضه‌لر بولندیغی‌کبی، اورته‌ده ارواحه‌مسلط اوله‌رق‌اونلرك صورمعنویه‌سنی‌ده بچمندن چیقاران بر طاقم امراض‌واعراض موجود اولدیغنه شوحال بردلیل محسوس دکلیدر ؟ صوکره، یابرمؤثر نصیحتك، یاخود تهدیدك تأثیریله عقلی باشنه طوپلامش برسرسری، آزغینلقدن واز کچمش برسفیه کوروپورسك . شو مشاهده حقیقی علاجی بولنورسه امراض روحیه‌نك‌ده قابل ازاله اوله‌جغنه واضح بردلیل اولمازمی ؟

أوت ، روح بدایت امرده هرقالبه دوکولمه‌یه مستعد برچوجوق کبیدر . اکر برمربی حکیمك آغوش تربیه‌سنده بویویه‌جك‌اولورسه برروح مزکی اولور چیقار ؛ یوق، لاقید برمربی‌یه دوشر ، یاخود برطاقم فنا مؤثراتك‌دست مرحمتنه براقیلیرسه‌صاحبنك باشنه بلااوله‌جق برروح شریر اولور . دیمك ، کرك‌خسته‌لنی ، کرك علاجی قبول خصوصنده روحك حالی عینیله جسمك‌حالیدر ؛ برفرق وارسه جسم مادینك خسته‌لقلریله دواری روح معنوینك امراض ومعالجاتنه بکزه‌مه‌مسیدر .

آرتق، ارواحك طرز تربیه‌سیله‌امراضدن وقایه‌سی خصوصنده، کذلك‌وظیفهٔ مودوعه‌سنی‌ایفایه‌صالح برحاله کله‌بیلمسی ایچون‌طوتیله‌جق طریق حقنده سوز سویلمك براز قولایلاشدی دیمکدر .

بومقصده وصول ایچون نه لازمدر ؟ أوت، بونك ایچون درت شی الزمدر :

۱ — روحك ملوثات اوهامدن تطهیری .

۲ — معلومات صحیحه ایله تهذیبی .

۳ — مکارم اخلاق ایله الفت ایتدیرلمسی .

٤ — عقائدینك تصحیحی .

شیمدی شو درت امر مهمك هربری ایچون منفرد بر فصل تخصیص ایده‌جکز

محمدعاکف

الحمد لله والصلوة والسلام علی افضل خلق‌الیه امابعد فقد سئلت عن اعطاء الزکاة للدونمـا فاجبت : مـذهب امام دارالهجرة ان آیة المصرف فی‌قوله انما الصدقات للفقراء والمساکین والعاملین علیها والمؤلفة قلوبهم وفی‌الرقاب والغارمین وفی‌سبیل‌الله وابن‌السبیل مسوقة للبیان لاللتقسیم وان‌الواو بمثابة اوکانه قیل والله اعلم انما الصدقات للفقراء اوالمساکین‌الخ ومثال ذلك‌ان‌الزکاة‌لایجوزان‌تخرج عن‌الاصناف الثمانیة وممکن ان‌تدفع کلها لصنف واحد سیما اذا کان احوج من غیره فان تخصیصه بها یصیر مطلوبا کما ان‌المراد بقوله تعالی وفی سبیل‌الله الجهاد فی‌سبیل‌الله من‌اعداد المعدات والصرف علی الغزات ومن ذلك بناء الاساطیل علی‌التحقیق من‌المذهب نص کتب الذهب علی‌ماقدمنا من‌الفقه ماسیئاتی نص مبارة فی‌الکبیر قال مالك رضی‌الله عنه اللام فی قوله‌تعالی للفقراء لبیان‌المصرف لاللملك یعنی ولوکانت للملك للزم‌عموم الاصناف الثمانیة لان‌الملك یکون لکل صنف منهم ثم قال وفی‌المجموعة آیة‌الصدقة لیس فیها قسم بل اعلام باهلها فلذلك لواعطیت نصف اجزأ وقیده ابن عبدالسلام بماعدا العامل والافلا معنی لدفع جمیعهاله ونص القطب الدردیر فی‌اقرب المسالك وندب ایثار المضطر المحتاج علی غیره بان یخص بالاعطاء اویزادله فیه علی غیره علی‌حسب مایقتضیه الحال اذالمقصود سدالخلة لاتعمیم الاصناف فلا یندب بل متی اعطی لای شخص موصوف بکونه من‌احد الاصناف الثمانیة کفی‌الله ونص الدسوقی‌عندقول‌الامام خلیل‌فی‌بیان مصرف الزکاة ومجاهدوآلته‌ولوغنیا کمحسوس لاسور ومرکب‌وهذا قول ابن بشیر ومقابله لابن عبدالحکم فیجوزعنده عمل‌الاسوار والمراکب‌منهاولم‌ینقل اللخمی غیره‌واستظهره فی‌التوضیح قال ابن عبدالسلام هوالصحیح ولذا اعترض المواق علی المصنف بانه تبع تشهیر ابن بشیر وقال انه لم‌یرالمنع لغیر ابن‌بشیر فضلا عن تشهیره‌اه من‌البنانی هذه نصوص الفقه المذکور بناء علی‌هذا الفقه یجوز لمن وجبت‌علیه زکاة ان‌یخصصها نصف الجهاد فی‌سبیل‌الله من‌بناء الاسطول واعداد معداته بل اذا نظرنا الی الاضطرار شدة الاحتیاج نقول لمن وجبت علیه الزکاة یستحب فی‌حقك ان‌تدفع کل زکاتك لهذا الجانب لان‌الضرورة الیه فی‌هذا الزمان اشد باضعاف متضاعفة من‌غیره بل‌اذا نظرنا لمحیطنا نظر متبصر خالص النیة نجد الاسلام قاطبة فی‌حالة هجوم علیه ومفاجاةالعدوله ومعلوم ان‌هاته الحالة توجب‌وتحتم شرعاً باتفاق المذاهب الجهاد فی‌سبیل‌الله ودفع هجمات‌علی اوطان المسلمین‌ودینهم وحریمهم‌وذراریهم بالاموال کلهاوالارواح‌کلها

من غير تفرقة بين مال الزكاة وغيره وبين الغني والفقير والكبير والصغير والرجل والمرأة والعبد والحر فمن دفع زكاته كلها بل دفع ماله كله في الاستعداد للجهاد في هذا الزمان الحرج فقد قام بواجب من اكبر واجبات الاسلام واعظمها على انا نعني بالزكاة التي نطلب اخواننا المسلمين بدفعها للاسطول زكوات الدراهم والدنانير الموكولة لامانتهم وهي بعض قليل من مال الزكاة والقسم الاعظم هو زكوات الحرث والماشية وذلك قائمة بجباية الدولة فلا كلام لنا فيه وها هي قائمة بغالب الاصناف الممكنة بحسب الزمان من تعيين معاشات للفقراء بحق المتعففين عن صناعة التسول ومن اعانة ابناء السبيل بقدر الاستطاعة ومن نفقة الاستعداد في سبيل الله والغزات ومن معاشات العاملين عليها الى غير ذلك وحيث كان من المقرر المعلوم عند عموم المذاهب ان كل انسان التزم مذهباً من المذاهب لا ينبغي له ان يخرج عنه لغيره الا عند الضرورة فيسوغ له ذلك فالعمل بمقتضى هذا الفقه يخاطب به كل اهل المذاهب الاربع للضرورة التامة الظاهرة التي لاتحتاج الى ايضاح فلا عذر لمتخلف عن ذلك ورجائي من مقام مشيخة الاسلام ان توافق على هذه الفتوى بعد ان تقف على نصوصها المنقولة في محالها حتى يقع العموم ويعمل بمقتضاها ولا يخفى ما في ذلك من الفائدة الكبرى لاسطول الاسلام ومعلوم ايضاً ان مشيخة الاسلام ليست مشيخة السادات الحنفية فقط بل مشيخة السادات المسلمين قاطبة فكل المذاهب الاربع لها حظ فيها وفتواها ترجع اليها كما ان خلافة الاسلام ايضاً لاتتقيد بقول دون قول في تدبير صوالح المسلمين بل كل قول في مذهب من المذاهب الاربعة اذا طابق الزمان والحال ولو كان ضعيفاً هو مذهبها والله جل جلاله يلهمنا الرشد ويعلمنا التأويل ويفقهنا في الدين

حرره فقير ربه

صالح الشريف التونسي

ترجمهٔ احوال :

ساچاقلی زاده محمد بن ابی بکر مرعشی

متأخرین علمای عثمانیه ایچنده احاطهٔ علمیه‌سیله نامدار بر ذات فضیلت شعار اولوب (مرعش) لیدر. مقدمات علومی وطنی علماسندن بعدالاکمال فضلای بنامدن تفسیری محمد (تفسیر تبیان مؤلفی) و (دارنده‌وی حمزه) افندیلرك درسلرینه مداومت وعلی الاصول تکمیل تحصیل ایله وطننه عودت و براز صوکره (شام شریف) ه کیدرك وارث علوم (محی الدین عربی) شیخ ذوالجناحین (عبدالغنی نابلسی) حضرتلرندن حدیث، تفسیر، تصوف کبی علوم عالیه تحصیلنه بذل مقدرت ایلیوب اخذ اجازت وخلافتله مرعشه معاودت ایده‌رك بر طرفدن حلقهٔ تدریسنه شتابان اولان طلاب علم ومعرفته تدریس علوم متنوعه‌یه بر طرفدن ده تألیف آثار نافعه‌یه مبادرت ایلادی. سنین وفیره بو وجهله نشر علم وعرفان ایله دمگذار ایکن (الشیخ سچاقلی) ترکیبله (سچاقلی زاده دنیادن بقایه ارتحال ایتدی) مصرعنك دلالتی اولان (١١٤٥) تاریخنده دارنعیمه رحلت ایتدی. مرعشك قبله جهتنده‌کی مزارستانده دفین خاك غفراندر. (سجل عثمانی) ده (اسکدار) ده مدفون اولدیغی گوسترلمه‌سی اثر ذهولدر. آثار فاضلانه‌سی بروجه آتیدر :

(١) حاشیهٔ تفسیر کشاف علی سورة البقرة .
(٢) عین الحیات فی بیان المناسبات فی سورة الفاتحه .
(٣) رساله فی آیات المتشابهات .
(٤) رساله فی ایمان والدین رسول الله .
(٥) غایة البرهان فی تفسیر آیة الکرسی .
(٦) حاشیه علی شرح دیباجهٔ طریقت محمدیة .
(٧) تسهیل الفرائض .
(٨) عصمة الاذهان .
(٩) سبحة القدر فی مدح ملك القدیر .
(١٠) سلسبیل المعانی .
(١١) توضیح زبدة المناظر .
(١٢) نهر النجات فی تفصیل عین الحیات .
(١٣) عندلیب المناظر .
(١٤) حاشیه علی شرح رسالة الاداب لطاش کوپرو زاده .
(١٥) تقریر القوانین من المنطق والمناظره .
(١٦) رسالة فی تجدید ایمان .
(١٧) رسالة فی الفتاوی .
(١٨) جامع الکنوز .
(١٩) جهد المقل من التجوید .
(٢٠) تحریر التقریر من المناظره .
(٢١) رسالهٔ عادلیه .
(٢٢) تهذیب القرائة (اوتوز جزؤ مقدارنده‌در) .
(٢٣) عرائس فی المنطق .
(٢٤) شرح ولدنیه .
(٢٥) حاشیه علی شرح مطالع .
(٢٦) حاشیه علی الخیالی .
(٢٧) رساله فی اتلاف کلاب المضره (محروقی زاده جعفر بك طرفندن ترجمه وطبع ایدلمشدر) .
(٢٨) ترتیب العلوم (بواثرده برسنه اقدمنه کلنجه‌یه قدر مدارسده تدریسی التزام اولونان حواشك تدریسندن فائده اولمادیغی وهرفن ایچون مختصرلری طرفندن ــ اوروپالیلرك قلاسیق تعبیر ایتدکلری ــ آثر بجه آثار مفیده تألیف ایدلمه‌سی لزومی مصرحدر).

٢٢ شباط سنه ٣٢٦ بروسه مبعوثی

محمد طاهر

النصیحة الشرعیة للقبائل الیمنیة

مصرده جامع ازهرده تحصیل علوم ایله مشغول اولان یمن زادکانیله سائر طلبهٔ علوم افندیلرك خصوصیله یمن قطعهٔ وسیعه‌سنده منتشر اولان « طریقت مرغنیه » رئیسی تهامه ساداتندن شیخ بلال عبدالیمنی حضرتلرینك امام المسلمین وخلیفهٔ سیدالمرسلین حضرتلرینه

قارشی رفع لوای عصیان ایدن قبائل یمانیه‌یه خطاباً بالاجماع والاتفاق ترتیب وایکی بیك نسخه‌سنی اخیراً خطهٔ یمانیه‌یه نشر وتعمیم ایتدکاری « النصیحة الشرعیة لقبائل الیمنیة » سر لوحه‌لی امضالی نسخهٔ مطبوعه‌نك مآلاً ترجمه‌سیدر :

یمن قطعه‌سنده سرزدهٔ ظهور اولوب بوکون « داءالعضال » کبی وجود واحدهٔ اسلامیه‌نك بر عضوینه اصابتله اعضای سائره‌سنی دخی رنجیده ومضطرب ایدن مرض مهلك شورش وفساد امین اولکزکه متفکرین ارباب ایمانی‌یك درین، پك آجی بر حس ایله دوشوندیریبور. اونلر ، او متفکرین یقیناً مشاهده ایدیبورلرکه : او فیفای وسیع اسلامده او کتلهٔ مبجلهٔ اسلامیه آراسنده بویله نفاق وشقاقك وقوعی ومنبع دین واحکام اولان امام‌المسلمین وسلطان‌العرب والعجم سلطان محمد خان خامس حضرتلرینه قارشی بو کبی علائم عصیان وعدم اطاعتك ظهوری معاشر اسلامیه‌یی تشتیت وتفریقه چالیشان اغیارك تشویقات منافع پرستانه‌سندن بشقه برشی دکلدر .

بو جهتدن بزلر یعنی زیرده واضع‌الامضا اولان طالبین علم شریف یمانیه‌یه فرض اولدرکه: یمنده‌کی عشائروقبائلمزه ابا;اخوانمزه نصائح شرعیه ایله خدمت حسنه‌ده بولنوب طریق حق وصوابه عاجزانه دعوت ایده‌لم. معلوم معاشر اسلامیه‌مزدرکه ذات اجل واعلا قرآن کریمنده « اطیعواالله ... الخ » و « من احسن قولاً .. الخ » و « واعتصموا ... الخ » و « یا قومنااجیبوا ... الخ کبی دین مبینه صیانت شعائر مسلمینه دعوت بیوریبور .

بو اجلدن دیرزکه دکل شق لوای اطاعت ایتمك حتی جمله‌کز ید واحده انقلاب ایدوب اودست توحید واتحادی‌ده امام‌المسلمین وامیرالمؤمنین سلطان محمد خان خامس حضرتلرینه اوزانه‌رق عرش اعتاب خلافت عظمی اطرافنده تخم نفاق وشقاق اکنلرك ؛ وبولانیق صوده بالق آولامغه متصدی اولان اعدانك دفع شرینه بذل جان واستطاعت ایده‌سکز .

بوکون شبهه‌سزدرکه دولت قویةالشکیمهٔ عثمانیه‌مز ، یمنده‌کی آتش فتنه‌یی اك کوچك بر همتله اطفایه مقتدردر . آنجق حقکزده ابذال زلال رحم وشفقت ایلەمکده‌در . نته‌کیم بالجمله تبعهٔ زیر دستان همایونلری خصوصیله بلاد عرب سکانی هرزمان اوجویبار الطاف وعنایتدن حصه‌مند شکران وسعادت اولمقده‌در .

بناءً علیه بزم کبی مخلص ومشفق اولادلریکزك ، قرداشلریکزك نصائح شرعیه‌سنی دیکله‌مز . وادیٔ بغی وطغیانده عناد واستمرار ایدرسه‌کز بوندن ، بوناببجا معانده‌کزدن طولایی کیمسه‌یی لوم وتقبیح ایتمیوب انجق کندی نفسکزی تعیب ایدیکز . وبیلکزکه سفك دمای مسلمینه . قتل نفوسه ، ضیاع امواله ، قادینلرك طول ، چوجقلرك یتیم قالملرینه سز سبب اولیورسکز . وبیلکزکه حضور احکم الحاکمینده بوندن ، بو دوکیلن قانلردن ، ییقیلن خانمانلردن ، یتیم وبیکس قالان صبیان ونسواندن طولایی سز مسئول اوله‌جقسکز .

ای یمنده اقامت ایدن پدر وبرادرلرمز ! ای محترم قبائل ! تخطر ایتمزمیسکزکه : سلطان انبیا علیه اکمل‌التحایا افندمز حضرتلری « الایمان یمان والحکمة یمانیة » قول جلیلی ایله بزی مدح وثنا بیوریبور . او حالده بزه وپدر محترملریمزه عار دکلیدرکه : صدر اسلامده اك اول بو دین جلیلك نصیر وظهیری بز یمنلیلر ایکن قرون اخیرده بونك عکسیله مطعون اوله‌لم .

خصوصیله هرطرفده شر وفسادك چوغالدیغی واخلاق عمومیه‌یه ضعف وفساد طاری اولدیغی واجانبك بزی هر جهتدن احاطه ایتدکاری بر زمانده ممدوح محمدی اولمقدن ابا واستنکاف ایلیوب خائب وخاسر قالمق بزم ایچون عار دکلیدر ؟

بناءً علیه علمای یمانیه‌دن نیاز واسترحام ایلرزکه بو نصیحتنامهٔ شرعیه‌مزی اقطار یمنیه‌ده نشر وتعمیم ایله جهلایی ارشاد وبغی وعصیانی سکون واطاعته تبدیله بذل مقدور واجتهاد ایدرك انقیاد کردهٔ فرمان « اطیعواالله ... الخ » اولسونلر ومن الله التوفیق . »

جاوا مسلمانلری احوالندن

— ١ —

انسان شویله آسیا خریطه‌سنی آچوب بر باقسه، بزم اسکداردن‌تا اوستراليا بویوك آطه‌سنه قدر متصل اسلام ممالکی اولدیغنی کورر : آناطولی، عربستان، ایران، هندستان، هند چینی وجاوا ممالکی ... بز، خلافت اسلامیه کبی اك مقدس واك قوی بر ودیعهٔ الهیه‌یه بوکون صاحب بولونان عثمانلی مسلمانلری ، شو ممالك‌وسیعهٔ اسلامیه‌نك احوال ووقایعندن پك مجمل برصورتده بیله خبردار دکلز ... بوتون افکار وآمالمزی قدیم وواسع آسیانك اوفاق بریارم اطه‌سندن عبارت اوروپا بویوله‌مشدر . بر آرقداشمزك دیدیکی کبی ، مکاتب رشدیه‌ده ازبرلدیکمز جغرافیا کتابلرندن فرانسه‌نك کویلرینه‌قدر اوکرەنیرزده، شرق اسلامینك پایتختلرندن بیله خبردار اولمغه لزوم کورمه‌یز! اعدادی بتیرمش هر افندی، ناپولیونك مارشاللرنی ازبردن‌صایارده اوچ درت عصر بوتون هندستانی اللرنده طوتان مسلمان وتورك ایمپراطورلرندن ایکی اوچ پادشاهك اسمنی بیلمز . سمرقندده، آچه‌ده، زنکبارده، برزمانلر قوی، مظفر ومترقی اسلام دولتلرینك تشکل ایتمش اولدیغندن ایسه تماماً بیخبردر . لکن آکاه اولمالی‌یز که جناب عادل مطلق اهل اولمایانلرده هیچ بر امانتی براقماز ... سنت الهیه‌سی بویله جاری اوله کلمشدر . بزده، هنوز وقت کچمه‌مش ایکن، او خارق‌العاده‌قیمتدار احسان الهینك قدرینی بیلملی‌یز ...

« صراط مستقیم » یوم انتشارندن بری دارالاسلام سکانی یکدیکرینه طانیتمق، الفتلرینی آرتدیرمق ایچون، وسع و طاقتك یتدیکی قدر چالیشوب جبالامقدر . مأخذ وواسطه بولدقجه ، ممالك اسلامیه‌نك ماضی وحالی حقنده خبرومعلومات طوپلایوب ، قارئلرینه ویرمه‌یه سعی ایلمکده‌در ، شیمدی‌یه قدر مصر، آسیای وسطا، بلاد مغرب و آفریقا واقصای شرق وروسیه مسلمانلرینه دائر ، مطرداً شئون ووقایع نقل ایتمشدی . فقط عالم اسلامینك مهم بر قسمی اولوب ، لسان شرقیده

جاوا مسلمانلری والسنهٔ غربیه‌ده « جزاٸر هند » دنیلان آطه‌لر اهالیٔ مسلمه‌سی حقنده، بوکونه دکین اعطای معلوماتده قصور ایلامشدی. بوکون اوقصوریمزی‌ده بر آز اکماله چالیشیورز.

مقام خلافتده منتشر برجریدهٔ اسلامیه‌نك، عالم اسلامك بالجمله نقاط مهمه‌سنده مخابرلری بولنمق البته لازمدر. « صراط مستقیم » بونك احداثنه اوغراشمقده‌در. انجق بوغایه‌یه ایرشنجه‌یه قدر بالواسطه استحصال معلوماتده مجبوریدر. ذاتاً مسلمانلر علم و حکمتی نره‌ده بولورسه آلمقله مأموردرلر.

* * *

هندچینی، مالاقا بوغازی وفیلیپین ومالای اطه‌لرنده پك چوق مسلمان قارده‌شلریمز واردر. یالکز فلمنك تحت حکمنده بولونان مسلمانلرك مقداری، ۴۰ میلیونی تجاوز ایدیور. بونلرك بر قسمی، ۳۰۰ سنه‌دنبری بارمحکومیتی طاشیورلر. اوروپالیلرله اولان بوتماسك یاقین زمانلره‌قدر ،جاوالیلرك حیات اجتماعیه‌لرینه‌تأثیری حس اولونمامقده ایدی. فلمنك‌مستملکات و تجارت قومپانیالری، بوزنکین قطعه‌نك عصاره‌سنی اموب اهالیسنی اسیر کبی قوللاندیغی حالده ، برقاچ بطاریه و آلای، اسایش واطاعت مملکتی تأمینه کفایت ایتدکدن فضله ، فلمنك مستملکه‌سنك توسیع حدودینه‌ده موفق اولمشدی. احوال مملکتی هیچ بیلمدیکمزدن دولایی ، وقایعك فلمنك منابعندن ترشح ایدن ظواهرینه باقارق وبرآزده جاوالیلری مکهٔ مکرمه‌ده کورن حاجیلرك روایتنه قولاق آصارق ، جاوالی قارده‌شلریمزك فضله حلیم واسایشجو اولدقلرینه حکم ایدیوردق. انجق ایکی اوچ سنه اول صوماترا آطه‌سی اهالیسی، فلمنکلیلره قارشی عصیان ایدوب ، آطه‌ده‌کی اوچ ، درت بیك کشیلك فلمنك فرقه‌سنی ایی زده‌لمشلردی. بونك اوزرینه، اولدنبری جاوالیلر حقنده تقرر ایتمش فکر برآز صارصلمشدی. صوماترا قیامی اوزرینــه، اوزمانلر قریمده منتشر « ترجمان » رفیقمز شویله یازمشدی :

« مسلمان، « تقدیرالهی‌یه » بویون‌بوکر، « صبر » دن آیریلماز؛ اما انسانده یشامقده‌هیچ برلذت‌قالمایجه‌ده‌اولومدن‌قورقماز. فلمنکلیلرك جبر وظلمی هردرلو حدودی آشمش اولمالیدرکه صوماترالی مسلمان قارده‌شلریمزك، ظالم مستولیلره قارشی قیام ایدوب، جسارتده کرامت کوستردکلری استخبار اولوندی.

« روس غزته‌لرینك یازدقلرینه کوره صوماترا اختلالی ویرکو مسأله‌سندن چیقمش ایمش. اللرنده هیچ برشی براقلمایان یرلیلر، واقعا قورشوندن، زهرلی اوقدن‌باشقه دها نه ویره‌سیلیرلر؟.. جانلرندن اللرینی ییقامش بومجاهدلر، ایکی فلمنك قره‌غولخانه‌سنی هجوم ایله آلمشلر؛ دیکر قره‌غولخانه‌لرده‌جمله‌سی تحت تهلکه‌ده ایمش... اراضی طاغلق، اهالی کاملاً غاصب وظالم اوروپالیلره دشمن اولدیغندن بو ، امین دکلمش. صوماترا قیامی، فلمنکك بوکونسونده اطه‌لرنده‌کی حاکمیتنی صارصیورمش...

« صوماترا قیامنه داٸر تفصیلات ویرن برروس غزته‌سی : « دیمك پك زنکین بواطه‌لر اوروپا بویوندریغندن آرتق قورتولمق ایستیورلر! » دیه برآز متعجبانه تفکره طالیور.. بونده تعجبه محل وارمی یا؟ متصل بویوندریق آلتنده بولنمه‌یه اوکوزدن غیری کیم راضی اولور؟ »

فلمنکلیلر بو ۱۹۰۸ قیامنی تسکینه موفق اولمشلردی. لکن صوماترا جزیره‌سنی حالا اللرینه تماماً کچیره‌مه‌مشلردر. بوندن باشقه صوك سنه‌لرده اصل جاواده، یعنی فلمنکلیلرك الك اسکی مستملکه‌لرنده دخی فکر ملی واستقلال سنه‌دن سنه‌یه تزاید وکسب وقوت ایتمکده‌در. مثلا بوسنه برمسلمان جاوا جزیره‌سی « تالانغ په‌رنیدو » یعنی « نای امید » نام مستعار شاعرانه‌سنی طاقینمش برذاتك برمقاله‌سنی یازمشدی. محرر، وطنداشلرینی فلمنکجه تحصیلدن زیاده ، لسان نجیب عرب تدرسنه تشویق ایلیور وبوصورتله مستولی ظالملره قارشی انفعال ونفرتنی اظهار ایلیوردی.

اوروپا مدنیتنه تماس ، جاوا مسلمانلرنده دخی ، طبق اوروپالیلره محکوم دیکر ممالك اسلامیه‌ده اولدیغی کبی، ایکی جریان فکری حاصل ایتمشدر. بوایکی جریاندن بریسی ، قطعی برمحافظه‌کارلق ، دیکری ایسه دشمنه کندی سلاحیله مقابله آرزوسنه مستند برنوع تجددپرولکدر. « نای امید » ك برنجی جریان سالکیننده اولدیغی اکلاشیلیور. بوهفته آلدیغمز، فرانسزجه « مجلهٔ عالم اسلامی » (Revue du monde musalman) ایکنجی جریانك بوکونکی پارلاق ممثللرندن رادهن [۱] حسین جاریدینغرات افندیدن و اونك تألیف ایتمش اولدیغی آچه تاریخندن بحث ایدیور. کرك مذکور جریانلری آکلایه‌رق ، جاوالیلرك حیات حاضره‌سنه کرکسه مالای سلطنتلرینك الك قویلرندن اولمش اولان آچه سلطنت اسلامیه‌سنك وقایعنی برآز اوکره‌نه‌رك ، اوحوالی مسلمانلرینك احوال ماضیه‌لرینه داٸر برفکر مجمل ایدنمش اولمق ایچون، « مجلهٔ عالم اسلامینك » مؤلف وتألیف حقنده یازدقلرینی ، کله‌جك هفته ، انشاءالله ، عینا ترجمه ونقل ایله‌رز.

جبل لبنانك وضعیت حاضره‌سی

مسلمانلرك نقطهٔ نظری

جهانك الك زنکین والك معمور حدی سزا وار اولان لبنان طاغی بیروت‌شهرینك‌شرق جنوبیسندن بدٸله شرق شمالیسنه‌قدر امتداد ایدوب افقی بروضعیت قزانمقده‌در. موقع طبیعیسی، لطافت هواسی، اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سیله اشتهار ایتدیکی کبی اهالیسنك‌ده ذکای فطریلری، مسافر پرورلکلری ، اجتهاد وغیرتلریله تمیز ایتمشلردر.

ایشته بونك ایچوندرکه هرسنه یازموسمنده اوروپادن ، مصردن ، بیروتدن ومحال ساٸره‌دن بیکلرجه ارباب تجارت ووجاهت ، طبیعتك خارقهٔ صنعتی تمثیل ایدن ، اوجمال بیکران ایله زرنکار ایدلمش وبحر سفید ساحلنه ارکاز ایدیله‌رك عنان سمایه‌قدر یوکسلمش اولان رنکارنك

[۱] « رادهن » اسکی جاوالساننده سید ، افندی معناسنه کلن « هادیان » کلمه‌سی ایله « را » ادات احترامندن مرکبدر واصیللرك اسمی اوکنه کتیریلور.

اوبی‌اندازو محتشم جبل مذکورك ذروه‌لرنده‌کی، لطیف، لطیف کویلرنده صیفیه‌لرینی امرار ایدرلر .

جبل لبنانك تاریخنی ، صفحات ماضیه‌سنی مطالعه ایدنلر کوررلرکه جبل ، عصور سالفه‌دنبری یوزلرجه بحرانلر ، هولناك اضطرابلر کچردکدنصکره بو حالی ، شمدیکی وضعیتی آلمشدر . بو بحرانلرك صوکنجیسی عد اولنان ۱۸۶۰ سنه‌سی اختلالیدرکه ، برطاقم اشرانك تأثیر نفوذیله اهالی اره‌سنده خونریزانه مصادماتدن وایچلرندن بیکلرجه تلفات وضایعات غائب اولدقدنصکره دول اجنبیه‌نك مداخله‌سیله ادارهٔ برنوع استقلالیته منجر اوله‌رق صوك رولنی اوینامشدر .

جبل لبنانلیلر مستقلاً ادارهٔ شئون ایتدکلری کوندنبری شمدی‌یه قدر کرك تکامل اجتماعیلرینه و کرك تربیهٔ عقلیه وفکریه‌لرینه هیچ براثر اهتمام کوسترمامشلردر . بونك سببی ایسه فرقه‌لر ، اول بیچاره جبل‌ده‌کی اخراب سیاسیه اره‌سنده کوندن کونه تحدث ایتمکده اولان اختلافات مذهبیه واداریه‌دن ایلرو کلمشدر. فی‌الواقع جبل لبنانده برطاقم منورالفکر، ارباب قلم ذاتلر بولنیورسه‌ده بونلر، یا بیروت دارالفنونلرنده ویاخود مصر مکاتب عالیه‌سنده اکمال تحصیل ایلمش بولنیورلر .

جبل لبنانده‌کی فرقه‌لر بیننده اره‌صره وقوعه کلمکده اولان منازعات سیاسیه یوزندن ساده کندولری دکل ، بلکه تابع بولندقلری حکومتی، حکومت عثمانیه‌یی‌ده معناً متضرر ایتمکده بولنیورلر . بوکونلرده ظاهراً مجادلات داخلیهٔ عادیه رنکنی المش اولان فرقه‌لر اختلافاتی برکون کلیرکه کسب اتساع ایدرك بیوك براختلالی ، کفتکویی موجب اوله‌جق وبونك نتیجه‌سیده حکومات اجنبیه‌نك مداخلهٔ فعلیه‌سنه منجر اوله‌جقدر . بوایسه باب عالینك قائل اوله‌مدیغی وقبول ایده‌میه‌جکی برحال شناعتمآل اولوب شمدیدن تلافیسنه چالشملیدر .

فرقه‌لرك اسباب منازعه‌سنه کلنجه : جبل لبنانده ایکی فرقه واردر. برنجیسی محافظه‌کار فرقه‌سیدرکه ، قصد اصلیسی جبلك حال حاضرینی ودها طوغریسی ۱۸۶۰ سنه‌سنده دول معظمه‌نك مشارکه‌سیله تنظیم ایدیلان [جبل لبنان امتیازی] نامنده‌کی قانونك منطوقنی محافظه ایتمکدن عبارتدر. ایکنجیسی لیبرال فرقه‌سی اولوب بونك‌ده خط حرکتی امتیاز مذکورك احکامنی محافظه ایتمکله برابر مجلس مبعوثانه اعضا کوندرمك حکومتك ولایاتده تطبیق ایتدیکی ویا ایتمکده بولندیغی بالجمله قوانین ونظاماتی جبل لبنانده دخی مرعی الاجرا طوتلمق کبی دها واسع بر صورتده عثمانلیلغنی محافظه ایدرك دائما مرکز سلطنت ایله مناسباتده بولنمق ایستیور . بونلرك قسم اعظمی مسلمان ودرزیدر .

محافظه‌کار فرقه‌سی ، شمدی‌یه قدر دفعاتله ثابت اولدیغی وجهله پك بیوك برطاقم سیاسی واداری خطالرده بولنمشدر . از جمله پادشاهمز افندیمزك ممثلی اولان متصرف پاشایه قارشی زباندرازانه بر وضعیت اتخاذ ایتمسیدرکه بونی هیچ برعاقل هیچ بردوست کندولرینه لایق کوره‌میه‌جکی کبی وجداناً وبلکه‌ده قانوناً مسئولیت شدیده‌یی مستلزم اوله‌جغنی وهلةً حکم ایدر . سیما که متصرفك ذمنی استلزام ایدن اسباب باعثهٔ مذکوره تحری ایدیلوبده مشار الیهه ساده درسعادتدن صادر اولان اوامری جبلجه تطبیق ایتمکه قالقشمسندن منبعث اولدیغنی کوررسه بسبتون تأسفدن کندینی الامز .

بو تهور پولتیقه‌سنه قارشو یالکز شونی دیه‌بیلیرزکه جبل لبنانك ترقیٔ مادی ومعنویسنی، تعالی وتکاملنی ارزو ایدن وکندینه وطنپرورلك سوسنی ویرن مارالذکر محافظه‌کار فرقه‌سندن بویله جه‌هردم شذوذکارانه برپولتیقه‌نك تعقیبی جبلك وضعیتنی زیروزبر ایتمکدن بشقه برنتیجه حاصل اوله‌مز ظننده‌یز .

اعلان مشروطیتدن شمدی‌یه قدر محافظه‌کار فرقه‌سی جبل لبنانك تمامیٔ استقلالیتی محافظه ایتمك هوسیله ارتکاب ایلدیکی غلطاری بربر تعداد ایدرك بویوزدن جبل لبنان اهالیسنه حساً واقع اولان ضرر وزیانلری کوسترمکله اکتفا ایدرز .

اول امرده مذکور محافظه‌کار فرقه‌سی صدارتعظمانك اوامر مکرره‌سنه رغماً لبنانلیلر طرفندن مجلس مبعوثانه اعضا کوندرمکی بتون قوتیله رد ایتمش وبوخصوصده جبلك اطراف اربعه‌سنده چویردیکی انتریقه‌لر نشر ایلدیکی عوامفریبانه مطالعه‌لر سایه‌سنده لبنانلیلرك حقی وبو اوغورده بالمجبوریه مسلمانلری بیله منعه موفق اولمش واشبو حق صریحلرندن محروم براقشدر .

اره‌ده برسنه قدر مدت کچرکچمز جبل لبنانك اك مهم اسکله‌لرندن عد اولنان (جونیه) لیمانتك ، باب عالینك موافقتی استحصال ایتمك شویله طورسون ، دول متحابه‌جه مرعی الاجرا قوانین تجاریهٔ بحریه احکامنه مبالاتسزلك کوسترمك کبی بیوك بروقاحت ایله مذکور لیمانی سربستیٔ تجارته کشاده ایتمك املنده بولنه‌رق تابع اولدیغی دولت علیه نزدنده اجرای تشبثات ایتمك کبی معقول وسیله‌لره مراجعت ایده‌جکی یرده بردن بره دول معظمه‌نك بیروتده بولنان قونسلوس جنراللرینه مراجعت ایتمش وبرکت ویرسونکه قونسلوس جنراللر لبنان محافظه‌کار فرقه‌سنك اشبو غیرمشروع طلبنه قارشو برطور استخفافکارانه ودها طوغریسی مبالاتسزلکله مقابله ایتمشلردر .

کذلك، مطبوعات قانوننامه‌سنك احکامی جبل لبنانده شمولی اوله‌جغنه دائر مقام صدارتك جانب متصرفی‌یه وقوعبولان اشعاری اوزرینه بالطبع متصرف پاشا بونك اجرای ایجابنه توسل ایلمش وغزته‌لر ایله اعلان کیفیت ایلمشدر . بونی دویان محافظه‌کار فرقه‌سی ایله فرقهٔ مذکوره غزته‌جیلری اول امرده شوراسی شایان استغرابدرکه هرشیئی اوروپایه پروتستو ایدرلر — دول معظمه قونسلوسلری نزدنده باب عالی‌یی ومتصرف پاشایی پروتستو ایتمشلر. لکن کنه عینی نتیجه‌یی یعنی موفقیت استحصال ایتمکسزین رجعته مجبور اولمش وفقط متصرف پاشایی اغاظه ودها طوغریسی اخافه ایتمك ایچون ، خودبخود مطبعه‌لرینی، ایکی کون صکره‌ده غزته‌لرینی قپامشلر والان قپالی بولنمقده‌در .

بوعناد کارانه وضعیتك اسباب حقیقیه‌سنی تحری ایدرسه‌ك ساده باب عالی‌یه قارشو معصیتکارانه بر وضعیت آلمقدن ، برپولتیقه چویرمکدن باشقه برنتیجه کوره‌میورز .

ایشته بوسببله‌درکه متصرف پاشا ذکری کچن محافظه‌کار فرقه‌سنك

امالنی ترویج ایتمدیکی جهتله تغلیط اذهان ایچون دائما علیهنده دور ودراز وبداندیشانه مطالعه‌لر ، مقاله‌لر یوریدیورلر . حتی کچنلرده [محافظه‌کار فرقه‌سندن متشکل اولان جبل مجلس اداره‌سی اعضاسندن ژورژبك زوین نامنده بریسی [برغزته‌جی ایچون متصرف پاشانك اوطه‌سنه جبراً کیرمك ایسته‌مش ایسه‌ده قپوده طوران یاور طرفندن منع ایدلمش مذکور ژورژبك اشبو معامله‌دن منفعل اوله‌رق یاوری لوورورله وورمق ایسته‌دیسه‌ده سسی اوزرینه محل وقعه‌یه شتاب ایدن ایکی نفر ژاندارمه طرفندن یاقه‌لنمش وحبسخانه‌یه کتورلمشدر.

نهایت اعیان جبل طرفندن مومی الیهك تخلیه‌سبیلی ایچون متصرف پاشادن التماس ایتمشلر . متصرف پاشاده (بن حقوقمدن وازکچدم فقط اورته‌ده حقوق مقام واردر . بوایسه مقدسدر اوندن وازکچه‌مم) دیمشدر .

بزوقایع مذکوره‌یی بی‌طرفانه‌محاکمه‌ایتسه‌ك بونی سویلمکه مجبورزکه متصرف پاشانك جبل‌لبنانده‌کی مسلکی تام مشروطیتپرور بر حاکمدن صدوری مأمول اولان جدیت ومتانت ، قانونه تطبیق حرکت ایتمك] مرجعنك اوامر ونواهیسنی تنفیذ ایتمکدن باشقه مشار الیهده برشی کورمه‌مز .

فرقه‌ایسه بالعکس اهالینك ، هله عوام طبقه‌سنك تضلیل افکارندن دولت متبوعه‌لرینه قارشو خودسرانه وبی انصافانه‌معاملاتده بولنمقدن باشقه‌برمسلك تعقیب ایتدیکنی کوره‌میورز . صدهزار تأسف...

احرار فرقه‌سی‌ایسه -که اکثریسی مسلمانلردندر - مخالفلرینك اشبوبدشکنانه اطوار وحرکاتی قارشوسنده اعتدال دمنی هیچ برزمانده غائب ایتمامشدر . بالعکس دائما اهالینك افکارینی تسکین ومحافظه کار فرقه‌سنك مساعی بدخواهانه‌لرینی کشف واثبات ایتمکله اوغراشیور حتی اهالی بیننده اعانهٔ ملیهٔ بحریه ایچون برمقدار اقچه‌جمعی مقصدیله اجرای ترغیبات وتشویقاتدن کری طورمیور. وبوکاده موفق اوله‌رق شیمدی‌یه قدر خیلی مقدار پاره جمع ایتمشدر. واراولسون بوعثمانلی وحمیتلی فرقه ...

والحاصل جبل لبنانك شیمدیکی حالت روحیه واجتماعیهٔ حاضره‌سنی معنوی بردوربین ایله تدقیق ایدرسه‌ك حیرت‌آمیز برطاقم احوال اسف اشتماله واقف اولورز . حتی شوراسیده جای تعجبدرکه ، اهالی دائمایکدل اوله‌رق عثمانلی ، عثمانلیلق ایله افتخار ، وانجق بونام التنده سربستی حیاتلرینی محافظه‌ایده‌بیله‌جکلرینی تصریح ایتمکده بولندقلری برصره‌ده ایچلرندن بعضیلرینك بویله‌جه بعض دفعه‌لرده بصیرتکارانه حرکت ایتمامك ودائما لاقیدانه طاورانمقکبی اطوار وحرکتلرینی پك مستغرب ودولت علیه‌مزا. جالب انتباهی اولسه کرکدر...

بیروتده منتشر الرای العام
غزته‌سی صاحب وسرمحرری

طه المدور

زواللی ایران !

اوت ، ینه زواللی ایران ! دییه‌جکز . زیرا بیچاره کندیسنه هر کون ایندیریلان مدهش ضربه‌لردن قورتلمق ایچین مراجعت ایتمه‌دیکی چاره‌لر براقیور ؛ ایچنه دوشمش بولوندیغی یأسك قارا کاقلری ایچنده نره‌ده برشعلهٔ امید بولورسه همان اوطرفه قوشویور ، دردینه درمان ، آجیلرینه شفا آرایور . فقط هیهات! آغابکیسی بیله کندی موجودیتی مدافعه ایله مشغول .. هرزمان سویلدك ، بر دها تکرار ایدییورز . عثمانلیلر انسانلرك ایلك بشیکی اولان آسیانك وحشی اووه‌لرندن غرب طرفلرینك مسافرپرور قوجاقلرینه ایلك شتابلرندن بری برمدت صاغدن صوله جریانلر حصوله کلمش ؛ بو جذر ومدك دالغه‌لری کندینی تا ویانه سورلرینه قدر حس ایتدیرمشدی . عثمانلی تاریخنك نصف اخیرنده بو یوکسه‌لن صولرك یاواش یاواش کری‌یه چکلمکه مجبور اولدقلری کورولدی ؛ غربك صارپ قیالری اوکابر حرکت رجعیه ویرمشدی . ایشته بوحرکت الآن دوام ایتمکده‌در . اولجه دنیانك محزنی دنیله‌جك قدر زنکین بر طوپراق اولان الجزیره اووه‌لری بوکونه‌قدرانلرمزده چوراق برحاله کتیرلدکجه مملکتلرنده صیغیشه‌میوب طیشاریده کندیلرینه برلقمه‌بولاق احتیاجنی دویان اجنبیلر خسته اولدیغمز ایچین بیه‌میه‌جکمز بوا کمکی المزدن قاپمق اوزره اطرافمزده وضعیتلر آلدیلر . بوشمدی‌یه قدربزم برفاجعهٔ طالعمز ایدی . فقط بوکون مسئله‌نك رنکی تماماً دکیشمش بولونیور. کوستردیکمز اوفاق بر حرکت دشمنلرك بوتون امیدلرینی قیردی ، امللرنده‌کی عزمی برقات دها آرتدیرمغه لزوم کوردیلر ؛ شمدی بزدن دها ضعیف بولونان سوکیلی قارداشمز ایرانك باشنه صالدیرییورلر . زواللیلر اولابزدن استمداد ایتدیلر... باشقه نه یاپه‌بیلیرلردی ؟ فقط بز اونلره نه‌یاپه‌بیله‌جکدك ؟ .. همان مخالف جریانك قوهٔ حمایتنه صاریلدق. فقط بوطبیعیدرکه او قدر بویوك بر تأثیرسه ویره‌مزدی . نته‌کیمکه ویرمه‌دی . شمدی ایران کندی باشنك چاره‌سنی کندی آرایور . . محترم قارئلر ! بو کون اونلرك مراجعت ایتدکلری چاره نه در ، بیلیورمیسکز ؟ ..

ایرانده انکلتره

(هندستانده‌کی عجملرك انکلیزملتلرینه استمدادنامه‌سی)

نامیله اوفاجق برکتاب اوعظمتلی ملت ایله باش باشه آجیقلی برحسبحال... زواللی عجملر انکلیزلره « الله عشقنه ، برکره بزی دیکله‌یك حال و کیفیتی بردفعه ایجه‌ه آکلایك ، صوکره وجدانلرکزك محکمهٔ عدالتنده برموازنه ایدك . اوکا کوره بزه قارشی اولان حرکتلرکزه بر حکم ویرك ، دییورلر . بوکتابدن قارئلرمزه بعض شیلر نقل ایتمکی مناسب کورویورز ..

بو ۲۶ صحیفه‌لك اوفاجق کتابك باشنده اولا « قالکوته‌ده‌متینغ » سرلوحه‌سی آلتنده شویله دینیور :

بچن کون قالکوته‌ده عجملر طرفندن اجرا ایدیلان بر میتینغ

(ایران) دعواسنك انكلیز ملتنه عرض اولونمسی اتفاق آرا ایله قرار ویرلدی . انكلتره حكومتنك ، جنوب ایالتلرندەكی طرق تجارتك اوچ آیلق برمهلت ظرفنده انضباط آلتنه آلنمسی طلبی ایله آسایشك محافظەسی ایچین انكلیز قوتنه مراجعت ایدیلەجكنی متضمن تهدیدی حاوی ایرانه ویردیكی نوطه یالكز عجملری دكل ، دنیانك هرطرفندەكی مسلمانلری حیرتلره القا ایتدی . دها آچیق تعبیرله نوطه یالكز انكلتره سیاستنده برانحراف كبی دكل عالم اسلامه قارشی بوسبوتون بر تبدیل وضعیت كبی تلقی اولوندی . الحاصل سیر ادوار غره یك نوطەسی ویوك بریتانیانك مسلمانلرك دوستی اولدیغنی برحالده حافظەلرمزدن سیلدی . معمافیه بیوك بریتانیا ایله اسلام آرەسندەكی مناسبات اوقدر صیق برصورتده رابطەلانمشدركه بویله برحالده هیچ بر سبب حقیقی اولمەدن برلریله بردن بره بوزوشمەلری هر ایكی طرف ایچونده یك فنا نتیجەلر تولید ایدەبیلمك استعدادینی حائزدر .

شو اوفاجق كتابی چیقارمقدن مقصد برچوق اوزون سنەلر اول ایكی مملكت آرەسنده موجود اولان مناسباتی ، ایران ایله انكلتره آرەسندەكی آهنك مودتی دیەمم ، تكرار تأسیسدن عبارتدر .

تجارت ویا سائر اسباب معیشت ایله هندستانده بولنان ایرانلیلره نوطه عادتا برمقدمهٔ فلاكت كبی كلدی . لكن انكلیز ملت معظمەسنك حس عدالت ومردانكیسنه اولان امنیتلری قطعیاً صارصیلمادی ؛ و اونلر بوتون اطمئنانلریله حس ایدیورلركه ایران احوالنك دوغرودن دوغرویه ، انكلیز ملتنه عرضی معزز مملكتلرینی بی لزوم بر مداخلهٔ خارجیەدن قورتارەبیلمك امیدلرینی حاویدر .»

صوكره انكلترەنك « اولكی سیاستی » نامیله برطاقم تشریحاته كیریشلمشدر . اونی شویله برخلاصه ایدەلم :

بو آنه قدر انكلتره روسیەنك هندستانده بسلەدیكی مضراملردن قورونمق ایچون دائما اسلامه قارشی یوموشاق داورانمش ؛ ایرانك استقلالنی روسیەنك احتراصاتنه قارشی محافظه ایتمشدی . فقط بوكون پولتیقه دكشدی . ایكی طرف آكلاشدی ، انكلتره ایراندن كچەرك افغانستانده نهایت بولەجق اولان روس شمندوفرخطنه رضا كوستردی . ویك سببی عجبا انكلترەنك هندستانی ناصل اولورسه اولسون ساكن كورمك آرزوسیمیدر ؟ آسیا اقوامنك انتباهه باشلامەسیمیدر ؟ . ویاخود بغداد شمندوفر خطنك یاقلاشمەسیمیدر ..؟.. كیم بیلیر ... روسیه اوفاجق ژاپونلردن یەدیكی سیلەنك آجیسنی انكلترەدن چیقارەمایەجغنی بیلدیكی ایچون ایرانی تصوراتنه برساحهٔ جولان كبی كورمكه مجبور اولویور .... انكلترەنك دها كیم بیلیر نه قدر چوق نقطهٔ نظرلری وار . یالكز ایشك ایچنده نه اولەجق زواللی ایرانك باشنه یاطلایەجق كبی كورونویور ...

انكلتره — روس ائتلافی :

انكلترەنك حریت پرورلكندن عبرت آلان ایراندەكی انتباه بیوك قومشوسی روسیەنك استبدادینی اوركوتمكدەایدی ، ائتلاف اولدی . شرائط شونلردر : ایكی طرف نفوذ تجارتلرینه حدودلر تعیین ایدەجكلر ، آرەلرنده بی طرف بر اراضی بولنەجق ، و استقلال مملكته ذره قدر ایراث خلل ایدەمیەجكلردی . آسیای وسطی ایشلرندەكی وقوفیله ممتاز اولان لورد كورزون بواتفاق طبیعی عجملری سودیكی ایچین دكل انكلیز نقطهٔ نظرندن دوشوندیكی حالده موافق كورەمەدی . معمافیه ائتلاف برامر واقع حالنی آلدی .

سیر ادوار غره یك ١٠ شباط ١٩٠٧ تاریخیله سن پترسبورغ سفیری سیر نیقولسونه ٧ ایلول ١٩٠٧ تاریخیله طهران سفیری سیر سپرینغه ١٢ كانون ثانی ١٩٠٨ تاریخیله میستر اوبرییەنسه كوندردیكی تحریراتده ، روسیەنك ایران حقنده مداخلەیی ایجاب ایدر صورتده تكلیف ایتدیكی بعض تدابیری ایران ملتی كوجەندیرەجكی ایچین ینه كندی منفعتلری نقطهٔ نظرندن مناسب بولمادیغنك بولوندقلری مملكت روسیه وكیللرینه عرضنی توصیه ایدییور ... فقط برمدت صوكره رویتر طرفندن چكیلن برتلغراف باقكز نەدییور :

روسیه ایله حكومتمز آرەسنده اوزون اوزادییه وقوعبولان مذاكرەلردن صوكره قرار ویرلدیكه ایران حكومتی اصفهان - بوشیر یولنی اوچ آی ظرفنده تحت انضباطه آلمازسه انكلتره حكومتی اون قدر هندستان اوردوسی ضابطانی قوماندانسنده برهیئت ضابطه كوندرمكه مجبور اولەجقدر . بوراده ایرانك تمامیت ملكیەسی ویامداخلهٔ خارجیه مسئلەلری موضوع بحث اولەماز »

انكلترەنك ایراندەكی وضعیت حاضرەسی : آكلاشلدیكه آرتق انكلتره روسیه ایله عینی هوایی چالیور .. انكلترەنك بو نوطەسنده مداخلەسنی مشروع كوسترمك ایچون دایاندیغی یكانه اساس انكلتره تجارتنك جنوبی ایراندەكی امنیتی مسئلەسیدر ؟ شمدی عجبا ایرانلیلرك صورمغه حقلری یوقمیدركه هندستان حدودلرنده هركون وقوع بولان اغتشاشی بویله بروسیله ایله تسكین ایتمك ایچون آلمانیا شویله بر تكلیفده بولونسه عجبا انكلتره دولت فخیمەسی اوزمان نەیاپار ؟.. انكلتره روسیەدەكی اختلاللری نەایچون باصدیرمغه تشبث ایتمیور ؟ لهلری قورتارمق ایچون نەیەكیمسه پارماغنی بیله اویناتمایور ؟ روسیه ایله ژاپون مانچوری حقنده ائتلاف ایتدكلری زمان اوچنجی بر دولتك آرایه كیرمسی نەایچین غیرمشروع عد ایدیلیور ؟ .. هنوز دون حریتنی استحصال ایدەبیلمس و ترقی یه دوغرو حاضرلانمقده بولونمش اولان اولان ایران ، راحت براقیلیرسه امللرنده موفق اولەجغنی پك اعلا امید ایدییور . وبونك ایچونده تمثال حریت بیلدیكی انكلتره ملتنك علو جنابنه مراجعت ایدییور ...

نوطەده شایان تدقیق ایكنجی برنقطهٔ نظر دها وار . انكلتره ، تجارتنك بوصوك زمانلرده دوچار سكته اولدیغنی ایلری سورویور ، اوحالده نەایچین كمرك ادخالات ستوننده انكلتره امتعەسی بویوك برتزاید كوستریور . برمملكتده وقوع بولان انضباطسزلغك تسكینی اورانك حكومتنه عائددر ؛ فقط هنوز ایران حكومتك بوكا اقتداری یوقدر . صانكه انكلتره ، ایران طوپراغنه ایلك اول ماوی چاكتلر چیقارمقله دها ایمی ایتدی ؟ حكومتك نفوذینی افكار عمومیەده برقات دها عاجز كوسترەرك

مابعدی وار

مطبوعات

زواللی تورکستانلیلر ایچون

« رباب شکسته » نك مجروح آنامز تورکستانی آجیه‌رق آکله‌ین سسی ، صماخ مترقبمزه هنوز کلوب ایرشه‌دی . لکن کنج بر شاعریمز عزت علوی‌بك بعضا رنجه آرتق کچمشلردن معدود اوبیوك صنعتکارك اکسیکلکنی طولدیریور :

ایلك یورد :

— تورکستان زلزله واعانه‌سی مناسبتیله —

براوواده دوشونیور تاصالی براختیار ،
هر برخراب .. هرکن سس صانکه بایقوش فریادی ،

سماسنی قورقونچ ، بویوك برقارتال قانادی
قاپامش هپ هرطرفده قانلی ، اوزون مزارقلر .

ای قارده‌شلر ! زلزله‌دن آلت اوست اولان ، ییقیلان
بویر بزم ـ بواختیار ـ ایلك یوردیمز ، تورکستان .

عثمانلیلق یوردن چیقدی ، بومقدس طوپراقدن
لایقمی‌که بوآنانك ایچی اولسون یاس ، فغان ؟

(آلاتو) ده ، (یدی صوده) ، قاراوستنده آچ ، چیلاق
ایکیله‌یور سقط کنجلر ، اختیارلر ، یتیملر ،

بختسزلری ـ یازیق ، یازیق ! ـ یوقسوللقلر بوغاجاق .
بوتون بونلر أوز قارده‌شدر ، امداد ایستر ، ایسترلر ،

هرشی دیبور : جنسه یاردم !.. ویرمه‌م دیه آه‌صاقین !
طول قادینلر وکنج قیزلر دوشمانه ئه‌ل آچماسین !

« طنین رفیقمزدن »

روسلرك روسیه مسلمانلری حقنده‌کی ظنلری

« نوویه ورهمیا » غزته‌سنه قازاندن یازیلان بر مکتوبك عیناً ترجمه‌سی :

« قرق ، اللی سنه قدر قازانده یاشایانلرك هپسی ، بو صوك سنه‌لرده مسلمانلرك روسلر ایله اولان مناسبتلرینك بسبتون دکیشدیکنی پك آچیق کورور . مسلمانلرده روسلردن آیریلمق فکری دوغدیغی کبی ، روسلره قارشی قلبلرنده بر عداوت حسی ده اویانمشدر .

« قازان تاتارلغی » آره‌سنده ظهور ایدن بو یکی حاللر ، اتحاد اسلامدن باشقه بر شی ایله تفسیر ایدیله‌مز . بو صوك یکرمی بش سنه ظرفنده دنیانك هر کوشه‌سنده مسلمانلرك اویانمقده اولدقلری کورولمکده‌در . بو حرکت روسیه‌ده : خیوا ، بخارا ، قافقاسیا ، قریم ، قازان ، اورنبورغ ، اوفا وسائر یرلرده‌کی اوتوز میلیون مسلمانی‌ده احاطه ایتمشدر .

۱۹۰۷ سنه‌سنده مسلمانلر آره‌سنده بر عمومی اسلام قونغره‌سی — « مؤتمر اسلامی » یاپمق فکری ظهور ایتمشدی . او قونغره‌نك مقصد اقصاسی : کاه مصرده ، کاه مقام خلافتده اجتماع ایدوب ، اسلامیتك واسلاملرك جانلانمه‌سنه چاره‌لر ، واسطه‌لر آرایه‌جق ، صوکره دینی وسیاسی بر اتحاد اسلامك حصوله کلمه‌سنه چالیشه‌جقدی . بو فکرك یعنی دینی اتحادك بر آن اول حصولیچون ابتدا قرآنك صورت تحریر وطبعنی برلشدرمك دوشونلدی . تاکه شریعت اسلامیه‌نك منبعندن استنباطده بر کونا اختلاف حاصل اولماسون . بو وظیفه‌یی قازانده الیوم اون اعضادن مرکب بر هیئت اجرا ایتمکده‌در .

مسلمانلرك ۱۹۰٦ سنه‌سنده نیژنی — نووغورودده‌کی عمومی اجتماعلری ، اتحاد اسلامه پك بیوك ومهم بر خدمت ایتمشدر . بو اجتماعدن صوکره روسیه‌نك هر طرفنده کمال جدیت وفعالیتله اتحاده چالیشلمقده‌در .

روسیه مسلمانلری مختلف تورك لهجه‌لریله متکلم اولدقلرندن اتحاد اسلامه بر آز مشکلات ویره‌جکی نظر دقته آلینه‌رق ، عمومی بر تورك لهجه‌سنك میدانه کتیرلمسی دوشونلدی . بوکاده اك زیاده خدمت ایده‌جك لهجه ، عثمانلی تورکلرینك ادبی دیلی اوله‌جغی طانیلوب قبول ایدلدی . وبو لسانك بتون روسیه مسلمان مکتبلرنده اوقوتدیرلمسنه ، چاره‌لر ، تدبیرلر اتخاذ اولوندی . عین زمانده تاتار مکتبلرنده روس دیلنك اوقونماسی ایچین‌ده شدتلی پروپاغاندالر اجرا ایدیلمکده‌در .

قازان شهری ، عموم روسیه مسلمانلرینك معارف مرکزیدر . بناءً علیه قازانك بلدیه اداره‌سی‌ده مسلمانلرك تحت نفوذنده بولنیور . روسلرك عطالتی سایه‌سنده مسلمانلرده بر « تورکستان » تشکیل ایتمك امیدی کیتدکجه میدان آلمقده‌وبو امید یکی یتیشن مسلمان کنجلرینك دماغلرنده پك ایی یرلشمکده‌در . »

« نوویه ورمیا » غزته‌سنك نشریاتنه جواب اوله‌رق عثمانیشر لوید دیبورکه :

« روسیه اسلاملری بانقه وسائر مؤسسات مالیه وجوده کتیردرك ساحهٔ اقتصادده دها فضله برموجودیت ابرازی صورتیله برنوع استقلال سیاسی‌یه مالك اولمق غایه‌سنی تعقیب ایدیورلر . روسیه‌ده‌کی پان‌اسلامیزم صرف برماهیت اقتصادیه‌یی حائزدر . مذکور مملکت اسلاملری ساحهٔ اقتصادده ضعیف اولان برملتك آمال سیاسیه تعقیبنه حق اوله‌میه‌جغنی آکلامشلردر .

نوویه ورهمیا غزته‌سی بونی آکلامامش کورونیور ، وبتون دنیایی ، بالخاصه روسیه‌یی تهدید ایدن اسلاملرك تعصبندن بحث ایدیور . حالبوکه بو برخطای فاحش اولوب افکاری تهییج ایتمکدن بشقه برشیئه یارامز . عالم اسلامده تعصب موجود اولمیوب سائر مذاهبك‌ده بونی نمونهٔ امتثال اتخاذ ایلمسی شایان تمنیدر . اکر شوراده بوراده برقاچ جاهل وارسه بونلر نظرا اهمیته آلنمغه شایان دکلدر . نوویه ورهمیا غزته‌سی روس اسلاملرینك افکار معتدلانه و حقشناسانه‌سنی ، استعداد صنعتکارانه‌لرینی ، ترقی‌یه ، شرائط اجتماعیه‌لرینی اعلایه مصروف

اولان مساعیسنی تدقیق ایدرك بووطنداشلرینی دهالی طانیه‌بیلیردی. روسیه‌ده اسلامیت بیوك برعنصر اقتصادی حالنی آلمش وکندی ترقیسنه چالشمقله برابر ترقیات ملیه‌یه‌ده صرف غیرت ایتمکده بولنمشدر. روسیه‌ده صرف ایدیلان مساعی عالم اسلامك مرکزنده، ترکیه‌ده‌ده اجرا ایدلملیدر. بونکله برابر روس اسلاملری ترقیات اقتصادیه‌یه طوغری یاواش ومتردد خطوات ایله ایلریلمکده‌در . »

قافقاسیه‌ده طوغوب باتان « هلال »

کچن هفته‌نك شئونی صره‌سنده ، قافقاسیاده « هلال » آدلی بر آرقداشمزك چیقدیغنی واوچنجی نسخه‌سندن اعتباراً روس پولیسی طرفندن قپادیلدیغنی یازمشدق. بوهفته قپادیلمه‌سنی انتاج ایتمش اوچنجی نومروسی اداره خانه‌مزه کلدی . بونی کوروبا کلادق که روسلرك جبریله شمدیلك کورنمز اولان بو « هلال » بزم مسلمان ـ هلالك یاریم عصرلق افولندن صوکره قافقاسیاده تکرار طلوعی ایمش ...

«هلال» قارده‌شمزك سرلوحه‌سی قوجامان برعثمانلی هلالی؛ اوچنجی نومرونك باش مقاله‌سی ایسه شو ایکی بیت ایله نهایت بولیور :

دوزخ مکانم اولسه ، بکانه جنت عد اولـیر ،
عثمانیان ایشیدسه‌م اولوب تاج سر بزه ...

بویك اهمیتلی مقاله‌نك برایکی فقره‌سنی دها نقل ایده‌لم :

بوکون حکمداران اسلامك ملجاء وپناهی دها طوغریسی الك برنجی استنادکاهی اولان دولت عثمانیه‌نك علیهنه چالیشان اعادینك دسیسه‌سنه دلداده اولوب ، اونلرك القاآت فساد انکیزانه‌لرینه حالا قاپیله‌جقمیز ؟

عثمانلیلر کندی تنظیمات داخلیه‌لریله بو درجه مشغول اولدقلری حالده بر دقیقه‌جق اولسون ایستر ایران اهالیسنی ، ایستر قافقاز اهالیسنی اصلا اونوتمیورلر. عثمانلیدن کلن تلغرافنامه‌لرك مآلندن قانمزك اخرنجی داملەسنه‌قدر ایرانی یالیکز براقیه‌جغز «فکری» بیلنوب طوریرکن بعض عربلر « خلافته امام یحیی مستحقدر» ادعاسیله تجاوزانه قالقیشمەلری نه‌قدر شایان تأسفدر.»

«هلال» ك خوش برمنظومه‌سی‌ده وار. ایشته برقاچ مصراعی:

مطلقیت هاردان (نره‌دن) استحصال ایدر ارباب ظلم
اورتاده مملکت بیقانبی قرب جاسوس اولمسه ؟
ایللر (سنه) ایله قول اولان ملت نجه ایتسون قیام
حقنی آلمق ایچون علمیله مأنوس اولمسه
حیات، ظلم جانسوز رئیس وعجر مأنوس اولماسه .
سهل اولور انسانلره دنیاده اسرار
فی المثل ایرانیان تأمین استقلال ایدر .
بوم حریت طانیلمش نجهٔ روس اولماسه ...

شاعرك فرشتهٔ الهامی محیطنی اونوده‌رق ، بوقدرجه احرارانه روازه باشلانجه « بوم حریت اولان نجهٔ روس » درحال یاقاسنه یاپشمش وغزته‌سنی قاپاتدقدن باشقه ، کندیسنی‌ده باکو حبسخانه‌سنه طیقامشدر . فقط باکوده حمیتلی زنکینلر وارایمش ؛ بونلردن بریسی همان حبسخانه‌یه قوشه‌رق ۷۵۰۰۰ غروش کفالت نقدیه ایله ، «هلال» ك سرمحرری ومنظومه‌نك شاعری اولان علی عیاض بك قارده‌شمزی دار وقرا کلاق زنداندن قورتارمش وبو مجاهد محترمده «حیات وحریته قاووشنجه ، بلاتوقیف غروب ایدن « هلال » ك یرینه « شهاب ثاقبی» یاغدیرمه‌یه باشلامشدر .

بویله همتلی قرداشلر ظهور وتکثر ایتدکچه « هلال » حقنی النیه قزانیر دشمنلرینه قارشی « تیمور قازیق » کبی دیکیلوب اصلا باتماز...

اتحاد اسلام حرکتی

« نوویه وره‌میا » غزته‌سندن :

« کچنلرده تلغراف آژانسی ، ایرانده اتحاد اسلام حقنده نشر اولنان بیاننامه‌نك توجه عمومی‌یه مظهر اولمادیغنی بیلدیریوردی . بوقیصه‌جق جمله‌لر بیوك برمعنایی حاویدر. فارسیجه نشر اولنان «شمس» غزته‌سی، احمد ضیا بك نامنده برذاتك ایران علماسی نزدنده بروظیفهٔ مخصوصه ایفا ایلمك اوزره ایرانه واصل اولدیغنی یازمشدی . مومی الیه ، ترك قومیتنه منسوب اولمقله برابر « اتحاد وترقی » جمعیتیله‌ده صیقی مناسباتده بولنمقده‌در . احمد ضیا بك ، صاحب ثروت برذات اولوب ، بروظیفه ایله تأمین معیشته مجبور بولنمدیغندن یالکز اتحـاد اسلام اوغورنده چالیشمغه حصر وجود ایلمشدر .

«نوویه وره‌میا» غزته‌سی کنج ترکلره پان اسلامیزم املنی اسناد ایلیه‌رك دیبورکه: «عثمانلی ادارهٔ جدیده‌سنك رجال مسئوله‌سی، دولت عثمانیه‌نك راحت براقلمقدن بشقه برآرزوسی بولنمدیغنی ومشـاغل داخلیه‌سنك کثرتی سببیله کندیسنك هیچ برکونا آمال خیالپرورانه‌یه قاپیلمق زمانی اولمدیغنی صیق صیق اعلان وبیان ایلمکده‌درلر . حالبوکه عین زمانده « اتحاد وترقی » جمعیتیله صیقی مناسباتی بولنان بعض ذوات وغزته‌لر ، ایران ، آسیای وسطی ، هندستان ومصرده اتحاد اسلام افکاری نشر ایلمکه دوام ایتمکده‌درلر. بویولده ابراز اولنان فعالیتك ماهیت سیاسیه‌سی، عثمانلی ایمپراطورلغی مرکز اسلامیت وحکمدارنی‌ده ملل اسلامیه‌نك رئیس عمومیسی اتخاذ ایلمکدن عبارتدر .

کچن عصر ظرفنده اوروپا اقوامنك حرکات تاریخیه‌سی، هرقومك کسب استقلال ایله برر حکومت ملیه تأسیس ایتمسی امانی تعقیبـدن عبارت ایدی . اتحاد اسـلام آمالی ایسـه ملیت حدودی داخلنـه صیغمامقده‌در. آمال مذکوره، اقوامی، برابطهٔ قومیه‌دکل، مناسبات دینیه واسطه‌سیله توحید ایتمك ایستیور .

اتحاد اسلام املنك حیز حصوله کلمسی، حیات حاضره‌نك تاریخده‌کی صلیب احمر دورلرینه یعنی بتون اوروپا، آسیا وآفریقانك اسلاملق وخرستیانلق عالملری دییه ایکی قسـمه آیرلدیغی زمانه عودت ایلمسی دیمکدر .

تاریخی تبدیل ایتمك ممکن دکلدر . فقط قانلی مصـادمه‌لر تولید ایده‌جك ماهیتـده هیجـان حصـوله کتیرمك کوچ برشی دکلدر . اتحاد اسـلام تعصبی نتیجه‌سی اوله‌رق حصـوله کلن ایجان وقعه‌سی خاطرلرده‌در . بوکون هندستان، مصرده اتحاد اسلام حرکتی مشاهده اولنمقده‌در . اهالئ اسلامیه‌نك کثیر بولندیغی ممالك واسعه‌ده اتحاد

اسلام لهنده وقوع بولان تشویقات نتیجه‌سی اوله‌رق بر طاقم یکی اغتشاشاتك ظهوری ملحوظدر . احتمالکه بر دولت اسلامیهٔ معظمه حصوله کتیرمك امال خیالیه‌سی، بر چوق باشلرك تکرلنمسنه سبب اوله‌جقدر .

بوکون عثمانلی پادشاهنك تحت اداره‌سنده بولنان اسلاملر ، بتون اسلاملرك قلیل بر قسمنی تشکیل ایدرلر . ترکلرك اتحاد اسلام آمالی ، بوکون تحت اداره‌لرنده کلیتلی مقدارده اسلاملر بولنان روسیه، انکلتره وفرانسه‌یی تهدید ایتمکده‌در .

«اتحاد وترقی» جمعیتنك اتحاد اسلام پروپاغانداسنه اولان حمایه‌سنك حکومت عثمانیه طرفندن بلا واسطه تعقیب اولنان امللره فائده‌لی اوله‌جغنی تصور ایتمك مشکلدر .

شئون

صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

کندیلری مدنی ایمش کبی ایرانده‌کی اغتشاشاتی تسکین ایتمك بهانه‌سیله اوراره صوقولوبده دین قرداشلرمزه ، علی الخصوص شایان مرحمت وحمایه اولان بر طاقم مخدرات اسلامیه‌یه انسانیتك قبول ایده‌میه‌جکی ناموس شکنانه تجاوزاتده بولونان روسلره قارشو مدنیت وانسانیت نامنه‌بیان تأسف ایدر وبو حالك بزم کبی بتون عالم اسلامیتی‌ده دلخون ایلدیکنه شبهه اولمدیغنی عرض ایلرز

داغستانلی	قزانلنی مدرس	یکی‌شهرده قافقاسیالی
عبدالسلام راغب	محمود ندیم	اسماعیل حق
		مترجمی

راغب

اوفاده توکیلفك تصدیق ایدلمه‌مسی . — «روسقویه صلووو» غزته‌سنك بیاناتنه کوره ایکنجی واوچنجی دوما اعضالرندن اوفالی محمد میرزا توکیلف افندی زادکانلر جمعیتنه رئیس انتخاب ایدیلمش ایسه‌ده ، اوفا والیسی تصدیق ایتمه‌مشدر .

شیمدی‌یه‌قدر بتون روسیه‌ده مسلمانلردن یالکز بر زادکان رئیسی بولنوب ، بش سنه‌دنبری انتخاب و تصدیق ایدیله کلدیکی حالده ، بوسنه اوفا والیسی‌نك توکیلف حضرتلرینی هیچ بر سببی یوق ایکن تصدیق ایتمه‌مه‌سی بعض لیبرال روس غزته‌لرینك بیله تعجبنی موجب اولمشدر . مسلمانلرك بوکبی عمومی خدمتلره انتخاب ایدوب‌ده تصدیق اولونمه‌ملری بوسنه پك چوغالمشدر . اوفا ولایتی زلاتاوست ناحیه‌سنده بیطرلغه دائر معلومات ویرمك ایچون بیطر شاهباز کرای نیکیف افندی قونفرانس ویرمکه ولایت مجلسی طرفندن تعیین اولنمش ایسه‌ده بوده تصدیق ایدیلمه‌مشدر .

کنج آووقاتلردن ابراهیم آختموف استیناف محکمه‌سنك قراریله تکرار هیئت عدوله ادخال ایدیلمشدی . فقط « استیناف محکمه‌سنك قراری کافی دکلدر ، بزدن‌ده رخصت المادیکز » مألنده نظارتدن‌كلن برخبر ابراهیم افندی‌یی بوخدمتدن آلیقومشدر .

بو کبی وقعه‌لر بوسنه روسیه‌ده پك چوق اولمشدر .

بخارا :

مدرسه‌لرك اصلاحی حقنده امیرك فرمانی . — کانون ثانینك ۲۲سنده بخارا امیری سید میرعالم جان توره حضرتلری بتون بخارا مفتیلرینه بر فرمان کوندرمشدر ، که خلاصه‌سی شودر :

« بخاراده هرسنه بیکلرله طلبه اکمال تحصیل ایدییورلر ، فقط آره‌لرنده حقیله عالم اولانلرك عددی بشی کچمیور . طلبه‌نك بویله‌نادان قالمه‌لرینك باشلیجه سببلری درسلرینه بر طاقم لزومسز حاشیه‌لرك علاوه ایدیلمه‌سیدر . اکر بو عمر ضایع ایدن حاشیه‌لر اولماسه‌یدی ، طلبه هیچ اولمازسه مسائل شرعیه‌یی حقیله اوکره‌نیرلردی . شوکوندن اعتباراً طلبه‌یه لزومسز حاشیه‌لر اوقوتدیریلماسون . بر ده حدیث ، تفسیر درسلری رسمی درس اوله‌رق اوقوتدیرلسون ! »

چوقدنبری مدرسه‌لرك اصلاحنی طلب ایدن طلبه‌لر بو فرماندن زیاده‌سیله ممنون اولوب ، جناب امیره دعا وثنالر ایتدیلر . شیمدی پك چوق مدرسه‌لرده لزومسز کتاب و حاشیه‌لری براقوب یالکز فقه واصولدن درسه شروع ایتمشلردر . بخاراده یکرمی بش بیك طلبه موجوددر .

یکی امیرك اصلاحات اثرلری . — اسکی امیرلر زماننده عسکرلر آراسنده ۷۵ سنده‌کی اختیارلر ایله ۱٤ یاشنده‌کی کنجلر بر یرده بولنیورلردی . بونلر میاننده قصاق ، کور وضعیفلری‌ده موجودایدی . یکی امیر حضرتلری بخاراده عسکرلك خدمتنی دیکر مدنی حکومتلرده‌کی کبی بر حال انتظامه کتیریلمه‌سنی واختیارلرك ، کور وطوپاللرك عسکرلکدن معاف طوتلمه‌سنی امر ایتمشدر .

بخاراده دورت بش یرده مکمل مکتبلر تأسیس ایدیلمه‌سنه وبو مکتبلرده مکمل تحصیل کورمش افندیلرك معلم تعیین ایدیلمه‌سنه دائرده برارداه چیقمشدر .

اسکی امیرلر زماننده اهالی عریضه‌لرینی امیره ویرمکدن عاجز ایدیلر . شیمدی ایسه جمعه‌کونلری حضرت امیر جامعه چیقدقلرنده هر صنف اهالیدن پك چوق عریضه‌لری بالذات قبول ایدوب حاجتلرینی اسعاف ایدییور .

آسیای وسطی فلاکتزدکا اعانه دفتری

جنکل کوینده قله‌لی مکتب اعدادی عسکریسی امرا و ضابطانیله مأمورین ملکیه‌سی مکتب مذکور شاکردانی طرفندن ترکستان افتزدکانی ایچون ویریلوب داخلیه یوزباشیسی مصطفی وصفی افندی واسطه‌سیله تسلیم قلنان :

پاره	غروش	
	۳۱٤	امرا وضابطان ایله مأمورین ملکیه طرفندن
۲۰	۲۱۳	۱۸۷ موجودلی اعدادی اوچنجی سنه افندیلری طرفندن
۲۵	۲۱۸	۱۹۳ » » ایکنجی » » »
۳۰	۱۷۰	۳۱۲ » » برنجی » » »

محل مطبعه واداره :
جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنكول یقوشنده
۲۲ نومرو

صراط مستقیم
۱۳۲۶

اخطار :
مسلكمزه موافق آثار
جدیده مع الممنونیه
قبول اولنور
درج ایدلمین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشؤون اسلامیه‌دن بحث ایدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لكی	آلتی آیلغی	
ممالك عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبیه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابوالعلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در
قیرله‌دن مقوا بورو ایله كوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۳۲ ۱٤ ربیع الاول پنجشنبه ۳ مارت ۳۲٦ آلتنجی جلد

لیلهٔ مولد النبی (صلعم)

اون درت عصر اولكی مشیمه‌ك سنك ای لیل ،
بر نور سماپاره طوغورمشدی ، دكلی ؟
آغوشكی بر آچ : كوره‌لم طیفنی اولسون . .
سینه‌كده نهاندر ، صانیرم ، یاد یتیمی .
یارب ، اوحریمكده یوزن در یتیمك
تا حشره قدر شرعی یتیم اولماسین . . آمین !

تفسیر شریف

انوار قرآن

۲۳ ـ وان كنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله وادعوا شهدائكم من دون الله ان كنتم صادقین

[آیات تكوینیه‌نك ، آثار ربوبیتك سرد و بیانیله وجود باری ، وحدانیت الهی تقریر بیورلمش ایدی . عقبنده دخی رسول اكرمك اثبات نبوتی اوزرینه قرآنك اعجازی حجت اوله‌رق اقامه ایدیلوب شویله بیورولیور :] قولمز [حامل وحی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم] ه [نجماً فنجماً] تنزیل ایلدیكمز شیدن اكر سز ریب وكمانده ایسه‌كز [یعنی قرآنك وقت وقت تجدد ایدن احوال و وقایعه كوره سوره سوره آیت آیت نزول ایلمسندن طولایی بونی بلغا و اكابر ناسك احوال متجدده وحاجات سانحه‌یه نظراً ایراد كلام ایتملرینه مشابه بوله‌رق من عندالله وحی منزل اولدیغنده شبهه‌كز وارسه] و [شو صورتله قرآنك كلام بشر اولدیغنه دائر ادعا كزده] صادق ایسه‌كز انك مثلندن برسوره اتیان ایدك [هدایت وارشادده اخلاق الهیه‌یی اشتمالده فصاحت و بلاغتده جاذبهٔ لطفیله كوكللری تسخیرده اكا مماثل ومعادل برسوره وجوده كتورك . سز شوكت فصاحت و بلاغتك ذروهٔ علیای كماله ارتقا ایلدیكی بر عصرك شهسواران بلاغتی سكز ، مادامكه قرآنك وحی منزل اولدیغنده شبهه‌كز واردر ؛ مادامكه انك كلام بشر اولدیغی ادعاسنده كندیكزی صادق كورپورسكز ، مادامكه انك اوقات مختلفه‌ده جسته جسته ورودی سزك انكاریكزه وسیله اولیور ، انك بر دفعه‌سنه بر جسته‌سنه نظیره اوله‌رق سزده بر سوره سویله‌یك] و [سزه یاردم ایتمك اوزره] اللهدن بشقه شهداكزی [بتون اعوان و انصاركزی] چاغیرك [لكن سز سور قرآنیه‌نك برسورسنه بیله نظیره كتوره‌مزسكز ، سزده اعوان و انصاركزده بوندن عاجزدر ، شو حالده آیاتندن هر برآیتده نور حق لمعان ایدن قرآنك وحی منزل اولدیغنی وانی تبلیغ ایدن رسول مجتبی‌نك وحی الهی ومدد سماوی ایله مؤید بولندیغنی بیلك . بر امی‌یه قرق سنه صكره افاضهٔ علوم ایدن قرآنی كوش جانله دكله‌یك باقك مكارم اخلاقه ، معانی انسانیته ، جمعیت بشریه‌نك آسایش وارتقا وكمالنه دائر نه عالی حقائق تبلیغ ایدییور .] مخاطبلرینه دمادم قرآن كریم ؛ نخوت و غیرتی تهییج ایدن بوكبی آیات صادعه ایله تحدی ایدییور ایدی ، انلر ایسه شوكت كلامك سوالف ایامده امثالی كورلمامش درجه ارتقا ایلدیكی برعصرده اسالیب وفنون بلاغت كندیلرینه مسخر پیشوایان اهل

سخن ایدیلر . نظماً ونثراً هر وادیده سوز سویلرلر ، سویلدکلریله افتخار وتباهی ایدرلر ایدی ؛ عرض کالای فصاحت وبلاغت ایچون جمعیتلر عقد وپنایرلر کشاد ایدرلر ایدی . آوازهٔ بلاغتلری بتون آفاق ادبه یایلمش ایدی . مع هذا بو سرامدان سخنوراندن هیچ بر فرد قرآنه معارضه‌یه تصدی وقیام ایتمدی . ایمدی شك یوقدرکه الله تعالی بو کلامی رونق وحلاوتجه تأثیر وجاذبه‌جه هدایت وارشادجه بشرك ارتقا ایده‌میه‌جکی درجه‌یه رفع واعلا ایلمشدر . اوالله ذوالجلال‌که انلرك منتهای استطاعتلرینه آشنا وازمهٔ قدرتلرینه مالکدر .

قرآنك بلاغتی حقنده سوز سویلیانلر دیدیلرکه بز قرآنی کوریورزکه او بلغانك التزام ایلمش اولدقلری سجع وارسالدن شعر وارجوزه‌لرندن هیچ برینی التزام ایتمامشدر . اویله بر طرز فطری اویله بر اسلوب ساده اوزره وارد اولمشدرکه انی تقلید ایلمك هرکس ایچون سهل اولور . بویله ایکن انلر عاجز قالوب قرآنه مماثل بر سوره اتیان ایتمدکلری کبی دیکرلری‌ده اتیان ایده‌مزلر [یعنی سهل ممتنع بر کلام ربانی‌در] صکره شونی‌ده ملاحظه ایدیورزکه بو اسلوب اوزره وارد اولان قرآن ایله بعید ومتفرق دیار واقطارده واقع کافهٔ عرب تحدی ایدلمش، اطراف واکنافه مبعوثلر کوندریله‌رك ناس ایمان بالقرآنه دعوت اولنمش، بو صورتله امر دعوت دیار عربك هر طرفنه تعمیم اولنه‌رق قرآنی ایشتمدك کیمسه قالمامش ایکن دیدیکمز کبی هیچ بر فرد قالقوب‌ده اکا معارضه ایتمامشدر . بو حال عجزك نهایتنه وجمله‌یه شموله و هر بلیغك قرآنه معارضه‌دن وتقلیدینه پرواز واعتلادن نفسنده ضعف حس ایلدیکنه وجناب قادر مطلقك قرآنی خارق عاده اوله‌رق بشرك کسب وقدرتلری فوقنده بر امتیار ایله ممتاز قلدیغنه دلالت ایتمزمی ؟ شبهه‌سز دلالت ایدر . بو اعجازك ایکی وجهی واردر . بریسی قرآن بشرك ارتقا ایتمسی ممکن اولمدیغی بر مرتبه‌ده بولنمسیله بذاته معجز اولمسی‌در، ایکنجیسی معاهدعامده نشو ونما بولمامش وقرق یاشنه کلنجه‌یه‌دك بلاغت ایله توصیف اولنمامش اولان بر امی محترمك لسانی اوزره ورود ایلمسی‌در — ع .

بر معجزه‌درکه نور قرآن
طوردقجه جهان طورر نمایان
تا روز قیام اولور صلاکو
ارباب شکوکه امر [فأتو]
اعجاز دکلدرکه بازی
تغییردن انی قیلدی عاری
بونجه فترات ایچنده اغیار
تحریفنه اولمدی ظفرکار

مقدمهٔ خرابات

شرطك حصولنده «و ان کنتم فی ریب» قول شریفنده [ان] کلمه‌سی شك افاده ایدر اداة شرط اولوب جناب حق ایسه شکدن منزه اولدیغی جهتله بو مقامده کلمهٔ مذکوره‌نك استعمالی مناسب دکلدر دیه وهمه خطور ایدن شی وارد دکلدر ، زیرا بوراده کلمهٔ مذکوره بر محاورات ناسده معتاد اولان اسلوب اوزره متحقق الوقوع حال وکیفیتده استعمال اولنمشدر . عربك « ان کنت ابنی فاطعنی » قولی بو یولده‌کی محاوراتدن بریدر . مخاطب کندیسنك اوغلی اولدیغنی متکلم بیلدیکی حالده اکا نصح وپند ایچون [اکر سن بنم اوغلم ایسه‌ك بکا اطاعت ایت] دیور . ترجمه‌دن مستفاد اولدیغی اوزره بو اسلوب ترکجه‌ده دخی استعمال اولنور . لسانمزده [برك اوستی وارسه التی‌ده وار] سوزی دخی زبانزددر ؛ بوده شو اسلوبك لسانمزده‌ده مألوف اولدیغنی تأیید ایدر . « ان کنتم صادقین » قول شریفندن نمایان اولدیغی وجه ایله مخاطبین قرآنك کلام بشر اولدیغنی جزم ایتمش بر کروه جاحدین ایکن انلرك قرآن حقنده‌کی اعتقادلرندن [ریب] ایله تعبیر بیورلمسی ، دلائل اعجازك کمال وضوحنه ونهایت قوتنه‌مبنی انلرك بو جزم وتیقنلری بر ریب ضعیف منزله‌سنده بولندیغنه تنبیه ایچوندر — س ش .

ریبك حصولندن کلمهٔ شك ایله تعبیر ایدلمسی ، نور قرآن آیات فرقانیه‌دن هر برنده لمعان ایدرك قرآنده حق بذاته ظاهر اولدیغی جهتله انده ارتیاب ایدلمامك ایجاب ایلدیکنی اشعار ایچوندر . فقط کوز معلول اولنجه، نور صبح انفلاق ایلدیکی هنکامده بیله شبهه‌سز ریب وکمان ایدر .

اذالم تکن للمرء عین صحیحة
فلاغرو ان یرتاب والصبح مسفر

تنزیل ، اولجه معناسی بیان ایدلمش اولان انزال ماده‌سندندر ؛ شو قدرکه [نزل] صیغه‌سی قرآنك وقتاً بوقت جسته جسته نزول ایلدیکنی افاده ایدرکه واقع اولان‌ده بودر ؛ [انزل] صیغه‌سی‌ده بوکا منافی دکلدر — ع .

تدریجی انبا ایدن تنزیل کلمه‌سنك مطلق اولان انزال اوزرینه تعبیرده ترجیح بیورلمسی ، انلرك منشأ ارتیابلرینی تذکیر ایدوب‌ده ارخاءً للعنان وتوسیعاً للمیدان تحدی‌یی انك اوزرینه بنا ایلمك ایچوندر ؛ یعنی انلر قرآنك نجماً فنجماً نزولنی انی انکاره وسیله اتخاذ ایلدکلرندن قرآنك مجموعنه دکل ؛ یالکز بر دفعه‌سنه یالکز بر جسته‌سنه نظیره کتورملری کندیلرندن طلب اولنه‌رق وسیلهٔ انکار ایتدکلری حال وکیفیت ایله عجزلرینی کندیلرینه اعتراف ایتدیرمك ایچوندرکه بو صورت غایهٔ تبکیت ومنتهای ازاحهٔ عللدر — ا .

- سوره : قرآن عظیمك اسم مخصوص ایله تسمیه اولنمش وتلقیب قسمی‌در . اقل سوره اوچ آیتدر . آیة الکرسی عنوان عزتی ایله شهرتیاب اولان آیت کریمه‌نك شهرت واقعه‌سی تسمیه وتلقیب درجه‌سنه واصل اولمدیغی جهتله ذکر اولنان تعریفه اغیارینی مانع دکلدر دیه اعتراض توجه ایتمزش [سوره] نك واوی اصلیدر . وکندیسی سور بلددن منقولدر . سور بلده بلده‌یی محیط اولدیغی کبی سورهٔ شریفه دخی بر قسم قرآنی محیط وجامع بولندیغندن سور بلده‌یه تشبیه اولنمشدر . ویاخود سوره، رتبه ودرجه معناسنه اولان سوره‌دن نقل ایدلمشدر ؛ چونکه سور قرآن یا فضل وشرف ویا طول وقصر اعتباریله حد ذاتلرنده مرتبه مرتبه

درجه درجه اولقله برابر مصحف شريفده هربر سوره اخواتيله انتظام و آهنكنه نظراً دخى مرتبه مرتبه «درجه» درجه اوله رق قارهٔ اومراتب ودرجاتدن تدريجاً ارتقا ايدر — س .

[من مثله] نك ضميرى [مانزلنا] يه يعنى قرآنه ياخود [على عبدنا] يه راجعدر . ضمير منزل عليه راجع اولديغنه كوره معناى آيت: اكر سز قولمز محمد مصطفى صلى الله عليه وسلمه نجماً فنجماً انزال ايلديكمز قرآنك وحى منزل اولديغنده شك وشبهه ايدييورسه كز انك كبى اوقومامش تحصيل كورمامش برامیدن برنك سورهٔ قرآنه مماثل ومعادل برسوره كتورك ديمك اولور . فقط ضميرك منزله راجع اولمسى بش وجه ايله مرجحدر . اولا، [فليأتوا بحديث مثله] ، [فأتوا بعشر سور مثله] ، [قل لئن اجتمعت الانس والجن على ان يأتوا بمثل هذا القرآن لايأتون بمثله] كبى دها نه قدر آيات تحدى وار ايسه انلره موافقتى ؛ چونكه بونلرك جمله سنده مأتى نك منزله مماثلتى نظر اعتباره النمشدر ، بوقسه منزل عليهك مماثلندن حصوله كلوب كلمامسى جاى نظر دكلدر . ثانياً ، حسن ترتيبى يعنى آخر كلامك اوله ربطنى محافظه در ، حسن ترتيبى محافظه ايسه محل ريب منزل اولوب منزل عليه اولمديغندن منزلك مثلى طلب اولنمقله حاصل اولور . ثالثاً ، جم غفيره منزلك مثلنى كتورك ديه خطاب ايلمك ، انلره برامى نك كتورديكنى انك كبى ايچكزدن برديكر امى كتورسون ديه سويلمكدن البته تحدى وتبكيتجه دها بليغدر . برجم غفيرك معارضه سنى طلب ايله برامى نك معارضه سنى طلب ارهسنده طاغلر قدر فرق واردر . رابعاً ، « قل لئن اجتمعت الانس والجن على ان يأتوا بمثل هذا القرآن لايأتون بمثله » قول شريفنده بيان بيورلديغى اوزره منزلك اعجازى منزل عليهك امى اولمسنه نسبت ايله اولميوب حد ذاتنده معجز بولنمسيله در ، حالبوكه ضمير منزل عليه ارجاع ايدلسه اعجازك بالنسبه اولديغى منفهم اولور . خامساً ، ضميرك [عبدنا] يه ارجاعى منزلك اوعبد كبى امى اولميانلردن صدورى ممكن اولديغنى ايهام ايدر ؛ حالبوكه « وادعوا شهداءكم من دون الله » قول شريفى ايله اولان ندا وصلا بوكا ملائم دكلدر — ك ق ش . شيخ محمد عبده مرحوم ضميرك منزله رجوعى راجح اولديغنه دائر شو تعداد ايلديكمز وجوهى البته تفاسيرده كورمشدر ؛ مع مافيه مرحوم بشقه برنقطهٔ نظردن ضميرك [عبدنا] يه رجوعنى ارجح عد ايلمش .

شهداء ، شهيدك جمعى در ؛ فقهاء فقيهك ، ظرفاء ظريفك جمعى اولديغى كبى . شهيد : حاضر ، ياخود قائم بالشهادة [شاهد] ، ياخود ناصر ، ياخود امام معناسنه در . امامه شهيد تسميه ايدلمسى ، كنديسى ديوانده حاضر اولوب ده مهام امور محضرنده رؤيت ايدلديكى ايچون اولسه كركدر . مقتول فى سبيل اللهه شهيد اطلاق ارلنمسى ده الطاف الهيه دن اميدوار بولنديغى نعيم دائم ابدى يه حاضر وملاقى اولديغى ايچوندر . امام واحدى بو آيت كريمه نك تفسيرنده : ابن عباس رضى الله عنهما حضر تلرينك شهداءكم لفظ شريفنى [اعوانكم وانصاركم] ديه تفسير بيورديغنى ذكر ايلمشدر . ق ش .

لسانمزده كرك شهيدو كرك جمعى اولان شهداء يالكز مقتول فى سبيل لله معناسنده مستعملدر . [دون] لفظى معناى اصليسى اعتباريله برشيئك ديكر شيدن موقعاً مكاناً منحط بولنديغنى افاده ايدرو مثلا [زيد دون عمرو] دينوركه شو تركيب بو معنى اعتباريله زيدك ، عمروك الت طرفنده لچق بر يرده بولنديغنى كوسترر . صكره بطريق الاستعاره برشيئك ديكر شيدن شرف واعتبارجه منحط اولديغى معناسنده استعمال ايدلدى ومثلا زيد عمروك دوننده در دينلنجه اولكيسنك ايكنجيسندن شرف و اعتبارجه منحط اولديغى معناسى مراد ايديلور اولدى . دها صكره اتساع اولنه رق ايكى شيدن برينك آخردن انحطاطى ملاحظه اولنمقسزين برحدك ديكر حدى تجاوزى وبرحكمك ديكر حكمى تخطيسنده استعمال اولندى و عادتا اداة استثنا مقامنه قائم اولدى . لسانمزده دون كلمه سى يالكز شرف و اعتبارجه منحط معناسنده مستعملدر .

« ان كنتم صادقين » جمله سنك جوابى [فأتوا بسورة من مثله ..] در . ماقبلنك دلالتنه مبنى حذف اولنمشدر .

فان لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار التى وقودها الناس والحجارة اعدت للكافرين

[جناب حق مخاطبينى رسول اكرمك رسالتنه وتبليغ بيورديغى قرآنه دائر جستجو ايتدكلرى جهته آيت سابقه ده ارشاد ايتمش ايدى ، شمدى ده : سز قرآنه معارضه خصوصنده بذل غايهٔ مقدرت ايتديككز حالده اكا مماثل ومعادل برشى اتيانندن جملةً عاجز قالمش اولديغكزدن انك معجز اولوب تصديق واجب اولديغى نمايان اولمغله اكا ايمان ايدك و تكذيب ايدنلره تهيئه ايدلمش اولان عذابدن حذر ايلمك ديه بو ارشاده بر فذلكه وخلاصه مقامنده تفريع ايده رك بيوريور : ايمدى [اوقدر صرف مقدرت ايلدكدن صكره بونى] ياپه مديكز [اكا مماثل بر سوره كتورمديكز] ايسه كه البته ياپه ميه جقسكزدر [البته اكا مماثل بر سوره كتورميه جكسكزدر ، چونكه مخلوقينك طاقتى فوقنده در] اوحالده اول آتشدن حذر ايدككه انك وقودى ناس ايله حجاره در [هيچكز بو قدر اوغراشمش ايكن قرآنك بر سورهسنه بيله نظيره كتورمكدن عجزكز تحقق ايلدى و بوندن بويله دخى الى الابد عجزكز محقق ومؤكددر ، شو حالده ارتق قرآنك من عندالله منزل اولديغنى انكارده عناد و اصرار ايدوب ده عذاب ناره مستحق اولمقدن تحاشى ايدك ؛ معاذالله او بر نار هولنا كدركه بيلديككز دنيا آتشلرى كبى اوطون ويا چورچوب ويا سائره ايله دكل ، معبود اتخاذ قلنان احجار منحوته و انلره پرستش ايدن كروه ناس ايله اشعال اولنور] . او آتش [بويله بر برهان ساطعدن صكره بنه حقى انكار ايدن سزك كبى] كافرلر ايچون اعداد وتهيئه ايدلمشدر .

بومقامده نبوت محمديه نك اثباتنه ايكى دليل وار ؛ برى كنديسيله تحدى اولنان قرآنك جاحدلرينى نظيره كتورمكدن عاجز براقسى ، ديكرى ده جاحدلرك بونى ياپه ميه جقلرى خبر ويرلمسى كه بو الهدن بشقه كيمسه نك بيلمديكى بر مجهولى اخبار اولديغندن معجزهٔ باهره در . رسول

اکرمی وحی ایله ممتاز قیلان الله که سماوات وارضك غیبنی ومنکرلرك قرآنه معارضه‌دن عجزلرینی بیلور . اگر انی انطاق ایتمه‌ایدی، عقلاً ممکن برخصوصده ذات نبوتپناهلری کبی برعاقلدن « وان تفعلوا » دیه مؤکد ویامؤبد بویله بر نفی استقبالینك صدوری ممکنمی ایدی ؟ اگر قرآنك منزل من عندالله اولدیغنی انکار ایدنلر قرآنه فی الجمله مقارب برشی ایله معارضه ایتسه‌لر ایدی قرآنه بوقدر طعن ایدنلره قارشو ستری قابل اولورمی ایدی ؟ بویله بر حال ظهور ایلسه‌ایدی بتون آفاق جهانه انتشار ورواة ارهسنده خلفاً عن سلف دوران وانتقال ایلر ایدی .

مخاطبینك نظیره اتیانندن عجزلری مجزوم بولندیغی جهتله [فاذا لم تفعلوا] دنیلمك ایجاب ایدرایکن جملهٔ شرطیه‌نك شك افاده ایدن [ان] کلمه‌سیله تصدیر ایدلمسی ، انلر کندیلرینی تجربه ایتمزدن اول قوهٔ فصاحت وبلاغتلرینه اغتراراً قرآنه نظیره سویلمکه تقدرلرنده اقتدار وار ظن ایلدکلرندن یا انلرك بو ظنلرینه مماشات ایچوندر ویا کندیلریله تهکم ایچوندر ــ ق ش .

« ولن تفعلوا » جمله‌سی جملهٔ شرطیه‌نك ایکی جزئی اره‌سنه حیلولت ایتمش جملهٔ اعتراضیه‌درکه مقدمهٔ شرطیه‌نك مضمونی تقریر وتالئ شرطیه ایله عملك ایجابنی تأکید ایدیور ــ س .

« فاتقوا النار » جملهٔ قدسیه‌سیله امر اولنان حذر نار ، ترك عناددن کنایه‌در . یعنی مادامکه قرآنه نظیره سویلمکدن عجزکز نمایان اولدی والی الابد عجزکزده محققدر ، شوحالده عنادی ترك ایدوب اکا ایمان ایدك ، زیرا عنادی ترك ایتمامك عذاب ناردن حذر ایتمامك دیمکدر معناسنی مفیددر . بوبابده‌کی عناد واصرار آتشه صالدیرمق دیمك اوله‌رق عاقبتی پك وخیم اولدیغنی برطرز ایجازایله افهام ایچوندرکه بواسلوب شریف اختیار اولنمشدر ــ ق .

وقود : واوك فتحیله ، آتش یاقه‌جق اوطونه وسائر چورچوپه دینورکه طوتوق تعبیر اولنور ، فارسیده آتش افروز دیرلر ــ ترجمهٔ قاموس . حجاره : حجرك جمعیدر . بوراده حجاره ایله مراد ، اوثان پرستانك نحت ایدوب عبادت ایلدکلری اصنامدرکه انلرك شفاعتنه امیدوار اولورلر وعندالله انلرك قرب ومنزلتلرینه مبنی کندیلریله دفع مضار ایده‌جکلرینی اعتقاد ایلرلر ، « انکم وماتعبدون من دون الله حصب جهنم » قول شریفی بوکا دلالت ایدر . بونلر منشأ جرملری اولان شیلر ایله تعذیب اولنمشلردر . نصلکیم کفار خیرات وحسناته صرف ایتمیوب‌ده کنز وامساك ایلدکلری سیم وزر ایله تعذیب ایدلمشلردر ــ ق .

جناب حق مخاطبین اوزرینه عجزی تسجیل ایلدکدن صکره « فاتقوا النار » بیوردی . اونار عذاب آخرتك موطن وموقعی وانك آلاتندن بر آلتی‌در ، الله تعالینك اخبار ایلدیکی شیء عالم غیبدن اولدیغی جهتله بز اکا ایمان ایدرز ، حقیقتندن بحث ایتمیز ، اونار نه نار دنیایه شبیهدر نه‌ده غیر شبیهدر دیرز بزاکا انجق ذات الوهیتك « التی وقودها الناس والحجارة » قول شریفی کبی توصیف ایلدیکی جمیع اوصافی اکا اثبات ایلرز . حجاره ایله مراد ، « انکم وماتعبدون من دون الله حصب جهنم » قول کریمنده اولدیغی کبی اصنامدر . او آتشك انجق ناس وحجاره‌نك وجودیله موجود اولدیغی البته خاطره گلمز ، زیرا او آتشك وجودندن صکره بونلرك آکا آلت اشتعال اولملری‌ده صحیح وجائزدر .. حجاره‌نك تخصیص بالذکر بیورلمسی ، عندالعرب احجار اظهر معبودات اولدیغی ایچوندر ــ ع .

« اعدت للکافرین » جمله‌سی استیناف اولوب اعرابدن محلی یوقدر . اعداد : تهیئه وآماده ایلمك معناسنه‌در .

برکت زاده
اسماعیل حقی

التجرید الصریح
لاحادیث الجامع الصحیح

۱۰۵ ـ حدیث شریف

عن انس رضی الله عنه قال , کان معاذ ردیف رسول الله صلی الله علیه وسلم علی الرحل : فقال یا معاذ . [۱] قال لبیك یارسول الله وسعدیك . قال یامعاذ . قال لبیك یارسول الله وسعدیك ثلاثا . قال مامن احد یشهدان لااله الاالله وان محمدا رسول الله صدقا من قلبه الا حرمه الله علی النار . قال

[۱] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (یامعاذبن جبل) [۲] اکثر روایاتده

۱۰۶ ـ ترجمه

انس (بن مالك) رضی الله عنهك شویله دیدیکی روایت اولونیور: معاذ (بن جبل) دوه اوستنده رسول الله صلی الله علیه وسلمك ترکیسنده ایدی . « یامعاذ ! » دیه ندا بویوردی . (معاذ) : « لبیك یارسول الله ! بویور » دیدی . ینه : « یامعاذ ! » دیه چاغردی . اوینه « لبیك یارسول الله! بویور » دیدی . (وبو) اوچ کره (واقع اولدی) (اوچنجیسنده) : « هیچ بر کیمسه یوقدرکه قلبندن تصدیق ایده‌رك اللهدن باشقه اله اولمدیغنه ومحمدك رسول الله اولدیغنه شهادت ایدیورده الله (تعالی) اونی (جهنم) آتشنه حرام ایتمسون بویوردی . (معاذ): « یارسول الله ، بونی

يارسول‌الله افلا اخبر به‌الناس فيستبشرون [۲] قال اذا يتكلوا [۳] . واخبر [٤] بها معاذ عند موته تأثما .

(فيستبشروا) . [۳] بعض نسخه‌لره كوره (ينكلوا) . [٤] بر روايتده واوسز اوله‌رق يالكز (اخبر) .

۱۰٦ ـ حديث شريف

عن ام سلمة رضى‌الله عنها قالت جاءت ام‌سليم رضى‌الله عنها الى‌النبي صلى‌الله عليه وسلم [۱] فقالت يارسول‌الله ان‌الله لايستحيي من‌الحق . فهل على‌المرأة من غسل اذا احتلمت . فقال [۲] النبي صلى‌الله عليه وسلم [۳] اذا رأت‌الماء . فغطت ام‌سلمة يعنى[٤]وجهها وقالت يارسول‌الله وتحتلم [٥] المرأة قال نعم تربت يمينك فبم يشبهها ولدها .

[۱] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (الى رسول‌الله صلى‌الله عليه‌وسلم) [۲] ديكر روايتده (قال) [۳] ديكر روايتلرده (رسول‌الله صلى‌الله عليه‌وسلم) [٤] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (تعنى) [٥] ديكر روايتده (اوتحتلم)

۱۰۷ ـ حديث شريف

عن على رضى‌الله‌عنه قال كنت رجلا مذاء فأمرت المقداد [۱] ان يسأل النبي صلى‌الله عليه وسلم فسأله . فقال فيه‌الوضوء .

[۱] بر روايتده (المقدادبن الاسود) .

۱۰۸ ـ حديث شريف

عن عبدالله بن عمر رضى‌الله عنهما ان رجلا قام فى‌المسجد فقال يارسول‌الله من اين تأمرنا ان نهل . فقال رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم يهل اهل المدينة من ذى‌الحليفة . ويهل اهل‌الشام من‌الجحفة . ويهل اهل نجد من قرن . قال [۱] ابن عمر ويزعمون ان‌النبي صلى‌الله عليه وسلم [۲] قال ويهل اهل‌اليمن من يلملم . وكان ابن عمر يقول ولم افقه هذه من رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم .

[۱] ديكر روايتده (وقال) . (۲) الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (ان رسول‌الله صلى‌الله‌عليه وسلم) .

۱۰۹ ـ حديث شريف

وعنه رضى‌الله عنه ان رجلا سأل‌النبي صلى‌الله عليه وسلم مايلبس المحرم . قال [۱] لايلبس القميص ولا العمامة ولا السراويل ولاالبرنس ولاثوبامسه‌الورس اوالزعفران [۲]فان لم يجدالنعلين فليلبس الخفين وليقطعهما حتى يكونا تحت‌الكعبين .

[۱] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (فقال) . [۲] بر روايته كوره (مسه‌الزعفران اوالورس) .

خلقه خبر ويرميه‌يمى ؟ (البته) سوينيرلر . » ديدى . « خبرسويلمه » چونكه (صوكره بوكا) كوكه‌نيرلر » بويوردى . بونى معاذ (بن‌جبل) وفاتنه يقين كناهدن صيرلمق ايچون خبر ويردى .

۱۰٦ ـ ترجمه

ام سلمه رضى‌الله عنهانك شويله ديديكى روايت اولونيور :

ام سليم رضى‌الله عنها نبى محترم صلى‌الله عليه وسلمك يانته كلوب : « يارسول‌الله! الله (تعالى) حقى بيان ايتمك) دن حيا ايتمز . برقادين احتلام اولورسه غسل ايتمسى ايجاب ايدرمى؟ » ديه‌صوردى . نبى اكرم صلى‌الله عليه وسلم : « صويى كورديكنده (اوت) » جوابنى ويردى . ام سلمه (حجابندن) يوزنى اورته‌رك : « يارسول‌الله ! قادين‌ده احتلام اولورمى ؟ ديدى . (بونك اوزرينه رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم): «اوت ، الله جزاكى قالديرسون ، (بو اولماسه) چوجنى كنديسنه نصل بكزه‌يه‌بيلير ؟ » بويوردى .

۱۰۷ ـ ترجمه

على (بن‌طالب) رضى‌الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور : مذيسى چوق كيمسه ايدم . مقداده سويلدم ، نبى اكرم صلى‌الله عليه وسلمه صورسون . صوردى . « آبدستى ايجاب ايدر » بويوردى .

۱۰۸ ـ ترجمه

عبدالله بن‌عمر رضى‌الله عنهمادن روايت اولونيوركه :

برى مسجدده (آياغه) قالقوب : « يارسول‌الله ! نره‌دن احرامه كيرمه‌مزى امر ايدرسك ؟ » ديدى . رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم : « مدينه اهاليسى ذى‌الحليفه‌دن ، شام اهاليسى جحفه‌دن ، نجد اهاليسى قرندن (اعتباراً) احرامه كيررلر . ـ (عبدالله) بن‌عمر ديركه : نبى اكرم صلى‌الله عليه وسلمك : « يمن اهاليسى يلملمدن (اعتباراً) احرامه كيررلر » بويوردينى ده سويلنيور . ابن‌عمر : « رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلمك بويله برشى سويلديكنى بيلميورم » ديردى .

۱۰۹ ـ ترجمه

ينه عبدالله بن عمر رضى‌الله عنهمادن روايت اولونيوركه :

برى ، نبى اكرم صلى‌الله‌عليه وسلمدن : « احرامه كيرن (كيمسه) نه كيير » ديه صوردى . بويورديكه :

« نه كوملك ، نه طون ، نه برنس ، نه ده جهرى ويازعفران ايله بويانمش برروبه كيير ، نه ده صاريق صارار . نعلين بوله‌مديغى تقديرده مست كييين . (مست كيديكى وقتده ده) اونلرى طوپوقلره وارنجيه قدر كسسون »

كتاب الوضوء

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۱۰ - حديث شريف

عن ابى هريرة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لاتقبل صلاة من [۱] احدث حتى يتوضأ . قال رجل من حضرموت ماالحدث [۲] يا اباهريرة. فقال فساء اوضراط.

[۱] (صلاة) نائب فاعل اولق اوزره مرفوعدر . ديكر روايتده (لايقبل الله صلاة من) اولوب اونده منصوبدر. [۲] ديكر روايتده (فما الحدث).

۱۱۱ - حديث شريف

وعنه رضى الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم [۱] يقول ان امتى يدعون يوم القيامة غرا محجلين من آثار الوضوء . فمن استطاع منكم ان يطيل غرته فليفعل.

[۱] بر روايتده (سمعت النبى صلى الله عليه وسلم) .

۱۱۲ - حديث شريف

عن عبدالله بن زيد [۱] الانصارى رضى الله عنه انه شكا [۲] الى رسول الله صلى الله عليه وسلم الرجل [۳] الذى يخيل اليه انه يجد الشئ فى الصلاة. فقال لاينفتل اولا ينصرف [٤] حتى يسمع صوتا او يجد ريحا.

[۱] طوغريسى (عبدالله بن زيد) در . [۲] بر روايتده بناء مجهول اوزره (شكى) . [۳] منصوبدر. (شكى) روايتنه كوره ايسه مرفوعدر [٤] بوشك راويدندر .

۱۱۳ - حديث شريف

عن ابن عباس رضى الله عنهما ان النبى صلى الله عليه وسلم نام حتى نفخ ثم صلى [۱] ولم يتوضأ [۲] وربما قال اضطجع حتى نفخ ثم قام فصلى .

[۱] بر روايتده (ثم صلى) ساقطدر. [۲] مؤلف (لم يتوضأ) قيدينى نقله لزوم كورمديكى ديكر حديث مطول ومكرردن اقتباس ايتمشدر .

۱۱٤ - حديث شريف

عن اسامة بن زيد رضى الله عنهما قال دفع رسول الله صلى الله عليه وسلم من عرفة حتى اذا كان بالشعب نزل بالشعب [۱] فبال ثم توضأ ولم يسبغ الوضوء . فقلت الصلاة يارسول الله فقال [۲] الصلوة امامك . فركب فلما جاء المزدلفة نزل فتوضأ فاسبغ الوضوء . ثم اقيمت الصلاة فصلى المغرب . ثم اناخ كل انسان بعيره فى منزله. ثم اقيمت العشاء فصلى . ولم يصل بينهما.

[۱] الده كى بخارى نسخه لرنده ايكنجى دفعه (بالشعب) يوقدر. [۲] ديكر روايتده يالكز (قال).

۱۱۰ - ترجمه

ابوهريره رضى الله عنهدن رسول الله صلى الله عليه وسلمك : « كنديسنده حدث واقع اولان كيمسه نك نمازى (اوكيمسه) آبدست آلمدقجه قبول اولونماز .» بويورديغى روايت اولونيور . — حضرموت اهاليسندن برى : « يا اباهريره ! حدث نه در ؟ » ديه صورمش . « سسسز وياسسلى (چيقان) يل . » جوابنى ويرمش .

۱۱۱ - ترجمه

ينه ابوهريره رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور: رسول الله صلى الله عليه وسلمدن ايشيتدم ، بويوربوردى كه : « بنم امتم قيامت كوننده (بدنلرنده كى) آبدست آثارندن طولايى پارلاق يوزليلر ، پارلاق اعضاليلر ديه چاغريله جقلر . آرتق بو پارلاقلغنى دها زياده اوزاتمق هرهانكيكزك الندن كليرسه ياپسون . »

۱۱۲ - ترجمه

عبدالله بن زيد انصارى رضى الله عنهدن روايت اولونيور كه نمازده ايكن كنديسنده بر شى (يعنى حدث وقوعى) خيال ايدن كيمسه نك حالى رسول الله صلى الله عليه وسلمه عرض ايتمش . (رسول الله صلى الله عليه وسلم ده) : « بر سس ويا بر قوقو طويمادقجه (نمازدن) چيقمسون » بويورمش .

۱۱۳ - ترجمه

(عبدالله) بن عباس رضى الله عنهمادن روايت اولونيور كه نبى اكرم صلى الله عليه وسلم (بر كيجه) اويودى ، حتى خورلادى بيله . آندن صوكره آبدست آلمقسزين نماز قيلدى .

(بو سوزى) ابن عباس رضى الله عنهمانك « خورلانجيه قدر اوزانوب اويودى . آندن صوكره قالقوب نماز قيلدى » طرزنده سويلديكى ده روايت اولونيور .

۱۱٤ - ترجمه

اسامة بن زيد رضى الله عنهمانك شويله ديديكى روايت اولونيور: رسول الله صلى الله عليه وسلم عرفه دن دوندى . جاده يه كيرنجه اينوب بول ايتدى . آندن صوكره آبدست آلدى . شو قدر كه بو آبدستى خفيف آلدى . « نمازى قيله جقسك ؟ يارسول الله ! » ديه صوردم . « نماز ايلروده (قيلنه جق) » بويوردى . ينه بيندى . مزدلفه يه وارنجه اينوب آبدست آلدى .

لكن (بو سفر) آبدستى (دها) اوزونجه طوتدى . آندن صوكره نماز اقامه ايدلديده آقشامى قيلديردى . دها صوكره هر كس دوه سنى كندى طوراغنده چوكتدى . آندن صوكره ياتسى نمازى اقامه ايدلدى . ينه نماز قيلديردى . و ايكى نماز آره سنده (هيچ برشى) قيلمدى .

احمد نعيم

مسلمانلقده مدنیت

روحك لوث اوهامدن تطهیری

بدنك محافظهٔ صحتنی تأمین ایدن قواعد ایله روحك دوام صحتنه خادم قواعد آره‌سنده مناسبت کامله بولندیغنی یوقاریده کی مقاله‌مزده ایضاح ایلمشدك. شمدی دیه‌جکزکه:

انسان ایچون محافظهٔ صحتی خصوصنده اك اول اعتنا ایده‌جکی شی وظائف حیاتیه‌سنی ادا ایدرکن عارض اولان لوثدن وجودینی صورت متمادیه‌ده تطهیر ایتمکدر. اکر تمیزلکده اهمال ایده‌جك اولورسه بو نظافتسزلك وجودك خسته‌لانماسنه، قوتدن دوشمه‌سنه، نهایت موته محکوم اولماسنه بادی اولور.

شو حقیقت تقرر ایتدکدن صوکره دیرزکه وجوده کوره پیسلك نه ایسه روحه کوره ده اوهام فاسده، خرافات کاذبه اودر. اونك ایچون بو فاسد وهملر، بو اصلسز خرافه‌لر روحك اوزرینه بیغیله‌رق اونی خسته بر حاله کتیروب وظیفه‌سنی ایفادن عاجز براقه‌دن اول ازاله‌سنه اهتمام اولنمق الزمدر. چونکه بر خرافه‌نك روحی پك چوق فضائلدن منع ایتدیکی تجربه ایله ثابتدر. روحك بو فضائلدن محرومیتی ایسه بتون لوازمندن محرومیتی استلزام ایده‌رك جبانت، کین، بغض اسملریله یاد اولنان بر طاقم خسته‌لقلره طوتولماسنه سبب اولور. بونلر ایسه اویله بر طاقم خسته‌لقلردرکه علمای اخلاق بوتون زمانلرینی او خسته‌لقلری ازاله اوغرنده هدر ایتمکده‌درلر. اوت، اخلاقیون ادوار سالفه‌ده انسانیتك معروض اولدیغی بتون فساداتك منشأنی انسانلرجه هر سویلنن سوزه بلا دلیل ولا برهان باش اکمکدن عبارت اولدیغنی تأیید ایتدکلرندن بو کون انسانلر ایچون اوهام وخرافات طوزاغنه دوشمکی، ییلانلرك دیشنه، ارسلانلرك پنچه‌سنه دوشمك قدر مهلك کوسترییورلر.

مسلمانلق بو قواعدی تأسیس خصوصنده اوفیلسوفلردن چوق اول طاورانه‌رق مسلمانلری قیود مهلکهٔ ضلاله دوشمکدن تحذیر ایتمش؛ انسانلرك برچوغنی طرفندن حقیقت اولمق اوزره کوستریلن غایتك بالعکس شان عقله نقیصه ایراث ایده‌جکنی، سبیل حقدن اوزاقلاشدیره‌جغنی کوسترمشدر. خالق حکیم «وان تطع اکثر من فی الارض یضلوك عن سبیل الله ان یتبعون الا الظن وان هم الا یخرصون» بویوریور. بوندن باشقه اسلام دلیل ایله، برهان ایله مؤید اولمیان بر طاقم باطل شیلره اعتقادك فردای محشرده موجب مسئولیت اوله‌جغنی صراحة تبلیغ ایتمشدر.

قرآن کریم «ولا تقف ما لیس لك به علم ان السمع والبصر والفؤاد کل أولئك کان عنه مسئولاً» دییور. دها صوکره دین ضلالتده قالانلر حالنی حکایه ایده‌رك اونلرك بو ضلالی ظنون واوهامه تبعیتلری نتیجه‌سی اولدیغنی بزه کوسترمش، کندیلرینی‌ده مستحق اولدقلری عاقبت الیمه ایله محکوم ایلمشدر. نته‌کیم جناب حق، «وما یتبع اکثرهم الا ظناً ان الظن لا یغنی من الحق شیئاً ان الله علیم بما یفعلون» بویورییور.

محمد عاکف

تربیهٔ بدنیه

وقتیله جنگلری، قوتلری، متانتلری ایله بوتون دنیاده شهرت قازانان وحتی قوت، جنگلری ضرب مثل اوله‌رق قوللانیلان عثمانلیلر، برمدتدنبری، اعتیاد سقیم نتیجه‌سی اوله‌رق اسکی قدرت ومتانتلرینی ضایع ایلمکه باشلادیلر.

اسکی عثمانلیلرده کورولن مزایایه، ایری وجودلره، موزون قامتلره، متناسب اندامه، اینجه‌لك اعضایه مالك اولانلری کورمك پك مشکل.. اونلر یرینه هر طرفده صیتمه‌لی، متزلزل، الك اوفاق بر مزاحمدن راحتسز اولمغه مستعد وجودلر کورولویور...

بزشهرلیلرك و باخصوص طشره‌لیلرك محلیجی چوجغی دیدیکی استانبوللیلرك پك ناتوان، بدنجه ضعیف ونحیف اولدقلرینی ظن ایدردك. حالبوکه طشره‌لیلر، کویلیلر آره‌سنده کچیردیکمز آنلرده مشاهده ایلدککه، بو مملکتده برزمانلرندنبری تربیهٔ بدنیه‌یه رعایت ایتمامك، حفظ الصحه بیلمامك، رخاوتك وقاپالی یرلرك، قهوه‌لرك پیشندن آیریلمامق یوزندن بو مملکتك اسکی متین بدنلری شیمدی سقوط ایلمشدر.

طلبه‌لریمز آره‌سنده یاپدیغمز تجربه‌لردن اکلایورزکه برچوغی قطعیاً مزاحم بدنیه‌یه تحمل ایده‌مامکده، بر ایکی ساعتلك یورویشلرده، مجبوری ریاضیات بدنیه‌ده فوق العاده مشکلات ایچنده بولونمقده‌درلر. بر ساعتلك یورویشی متعاقب «۱۲۰» موجودلی بر مکتب طلبه‌سنك آلتمش قدری مزاحم حس ایلمکده و اون قدری خسته‌خانه‌یه داخل اولمقده‌در. ایدی قالان صیته‌لیلر، ضعیفلر سببیله مدت تدریسیه ظرفنده همان ۷۰۵ نسبتنده ایکی، ایکی بچق آیلق مأذونیتلر ویریلور.

کیتدکچه عثمانلیلغی ترکیب ایدن جمعیت ضعفه، قدرتسزلغه وبونك نتیجهٔ طبیعیه‌سی اوله‌رق رخاوته طوغری یورویور. حالبوکه بزم اجدادیمز ویانه قاپیلرینه کیتدیکی روسیه وسطلرینه طوغری یورودیکی زمان بویله دکلدی!

عثمانلیلر، بزم اجدادیمز آته بینمك، جرید، قالقان اوینامق، قوشولرباپمق، یوزمك، کورك چکمك، آچیق یرلرده حیات صحرائی کچیرمك کبی ریاضات بدنیه‌یه رعایت ایدییورلردی.

چلیمسزلك، ضعفیت صحتمزه اجرای تأثیر ایلدکدن باشقه، بعض وظائفمزك حسن ایفاسنه مانعهٔ مستقله تشکیل ایلمکده‌در، انسان موفق اولمق، حیات مبارزه‌لریله اوغراشه بیلمك، ایشلرینی شن وشاطر یاپه بیلمك ایچون یکانه مؤثرده تربیهٔ بدنیه‌در.

تربیهٔ بدنیه‌یه موفقیت آنجق مکتبلرده، باخصوص قیزمکتبلرنده ممکن اوله‌بیلیر... ایی چوجوقلر، اولادلر یتشدیره‌جك والده‌لره مالك اولان ملت استقبالنه امین‌در. بوحالده قیزمکتبلری‌ده داخل اولدیغی حالده بوتون مکتبلریمزه تربیهٔ بدنیه درسنی بهمه‌حال اساسلی وجدی واهمیتلی بر درس اولق اوزره قبول ایلملی‌یز.

***

مکتبلرده تربیهٔ بدنیه‌یه ایکی صورتله اهتمام ایدیلیر: بری معلملرك نظارتی آلتنده، دیکری سربست اوله‌رق... نسل آتی‌یی ایی

یتشدیرمك ایچون بوایکی صورتده فوق‌العاده عطف اهمیت ایدلی‌یز. بوراده معلملرك نظارتی آلتنده اجرا ایدلمه‌سی لازم‌کلن تربیهٔ بدنیه‌دن بحث ایده‌رك سربست تربیهٔ بدنیه‌یی ، یعنی اویونلری باشقه نسخه‌لره ترك ایده‌لم .

معلملرك نظارتی آلتنده‌کی تربیه‌یی آتیده‌کی وجهله تقسیم ایده‌رز:

(۱) اسوج اصولی ژیمناستیق و ،

(۲) عسکری ادمان تعلیمی وپیاده تعلیمی تفنکله‌قدر وحتی نشان،

(۳) باغچه‌لرده چالشمق ، أل ایشلری یاپمق و دوغرامخانه‌لرده چالشمق،

(٤) یورویوشلر یاپمق وطاغلره بایرلره طرماتمق .

دائما معلملرك نظارتی آلتنده کذران ایده‌جك بوتربیهٔ بدنیه بالتجربه ثابتدرکه پك بویوك منافع حصوله کتیرمکده‌دور .

اولا اسوج ژیمناستیقی نظرمزه چارپیور ... بوتون ممالك مدنیه مملکتلری چویکنك ، سرعت ومقاومت وفعالیت خصوصنده اڭ زیاده اسوج ژیمناستیقی قبول ایلمشدر ؛ چونکه اڭ طبیعی واڭ عارضه‌سز برریاضات بدنیه‌در . ترازلر ، بارفیکسلر اوزرنده یاپیلان جانبازلقلر ؛ هالترلری ، ثقیل کله‌لری قالدیرمق ایچون صرف ایدیلان بیوك قوتلر، بوتون بو آلمان ژیمناستیقلری، نه‌قدر طبیعی دکلسه،اسوج اصولی ژیمناسیقلری بالعکس اڭ مساعد ومکمل تربیوی برژیمناستیقدر.

بوملت ، برملت مسلحه‌در . تاریخنده قازاندیغی شان ، لیاقت ؛ محاربانده‌کی شدت وجسارت ایچون هپ سلاحنه مدیوندر . بوبویوك ملت مسلحه‌نك یتشدیردیکی عسکرلر جهانك اڭ فداکار ونامدار عسکرلریدر . عثمانلیلر اولادلرینی کوچوکدن بری، هپ عسکراوله‌رق تربیه ایدرلردی ؛ عثمانلی‌یز ، هرزمان عسکرز ، چوجوقلریمزی داها مکتب صره‌لرنده عسکر اوله‌رق تربیه‌ایده‌لم‌که بوندن صوکراده آمالمز دائره‌سنده ، مشعشع ، برملت مسلحه تشکیل ایده‌لم .

ابتدائی مکتبلرمزدن یوکسك درجه‌لی مکاتبمزه‌قدر . هپسنده‌عسکری تعلیملری بولونمه‌لی‌در . مکتبلر نه‌قدر حر و سربست بر انضباط تعقیب ایدرایسه ایتسون ، عسکری تعلیملری اثناسنده کرك معلملر وکرك وطلبه‌لر غایت جدی ووقور اولمالی‌در . ایی ومکمل تعلیم یاپدیره‌جق معلملره صاحب اولمق ایچونده دارالمعلمینلرده ، تعلیم معلملکنی مقتدرمسلکنی‌سوه‌ر ضابطلره تودیع ایلملی‌در .

عسکری ادمان تعلیملرینی طلبه‌لر مکمل صورتده کورمه‌لی‌درلر. اساساً اسوج ژیمناستیقنده بونلرك قسم اعظمنی‌یاپان طلبه‌لر ایچون بونلری اوکرنمك غایت قولایدر . یاخود ادمان تعلیمی‌نك براسوج ژیمناستیقی اولدیغی نظر دقته آلنیرسه، اسوج ژیمناستیق ایله ادمان تعلیمنی توحید وقوماندالری عین و جهله تعیین ایتمك پك موجب محسناتدر . پیاده تعلیملرندن أساس وضعیتی، دونوش حرکاتی، یورویشلر، صره‌حرکاتی، بلوك قولی ، طاقم قولی ، منفاقولی، استقامت، خذا . ژیمناستیق آدیم قوشمه‌لر، چرخلر، برنظامدن دیکرنظامه کچمك وسائره یاپدیرلمه‌لی‌در.

نشان تعلیملری بیله مکتبلرده محل تطبیق بوله‌بیلیر . اساساً فرانسه‌ده برقانون مخصوصله مکتبلرده عمومیتله نشان تعلیملری قبول ایدیلمشدر . مبارزهٔ حیاته کیرشن کنجلر؛ بووطنده ایلك اول وطن، محافظه ومدافعهٔ وطن، حتی ، عسکرلکی طویمالیدرلر . بوحسی تعلیم ایله برابر ویره‌جك ، سلاحدر ، تفكدر .

فرانسه قانون مخصوص ایله مکتبلرده نشان تعلیملرینی قبول ایتدیردکدن صوکره بزم کبی مسلح برملت ألبت . کمال خواهشله بوتون مکتبلرینه بو قانونی قبول ایده‌جکدر . ممالك مدنیه‌ده نشان تعلیملرینه اوقدر اهمیت ویریلیورکه تعریف ایدیلمز. نشان تعلیملری ایچون برچوق پروغراملر ، پلانلر ، پروژه‌لر نشر ایدن بوملتلرك البت بونلردن بکله‌دکلری برچوق شیلر واردر .

کوچوك مکتبلرده نشان تعلیملری یافیلوبرلرویاخود هواتفنکلری ایله کوستریله بیلیر. کرك هوا تفنکلری وکرك فیلوبرلرایله بوخصوصده لازمکلن ممارسه پك مکمل ألده ایدیلیر .

بویوك طلبه‌لری عسکری انداخت مکتبلرینه، پولیقونلره کوندرمك، وبالخاصه اوراده اوزه‌ر آتدیرمق لازمدر. آوروپاده مکتبلیلری مناسب زمانلرده بوکبی یرلره جمع ایده‌رك انداخت تجربه‌لری ومسابقه‌لری یاپدیرلقده‌در .

فرانسه‌ده مکتبلرده انداخت تعلیملرینه معاونت ایلمك، اوزره بزده بیوك برجمعیت تشکیل اولونمشدر . بوجمعیته اڭ محترم ذوات داخل اولمش وهیئت اداره‌سنی مقتدروچالیشقان سیمالر تشکیل ایلمشدر. بوانداخت جمعیتنك همان هرمکتبده، هرقصبه‌ده شعبه‌لری و شعبه‌لره مربوط خصوصی پولیغونلر واردر . بوپولیغونلره اوفاق براجرتله بونه قید ایدیلیر . بزده‌ده وطنی سوه‌ن ارباب حمیت بویله جمعیتلر وجوده کتیرمه‌لی ومعارف نظارتی بوبابده هم تشویق وهم معاونت ایلملی‌در.

باغچه‌لرده چالشمغه‌کلنجه : بویولده‌کی سعی زراعت مملکتی اولان بو وطنده پك بیوك منافع تأمین ایده‌جکندن ، زراعته قارشی عالی بر محبت حاصل ایده‌جکندن باشقه، تربیهٔ بدنیه نقطهٔ نظرندنده بویوك بر اهمیتی حائزدر .

مینی مینی چوجوقلرك بیله ، آنا مکتبلرنده بیله ، کوچوجك آلات زراعیه ایله اوینامه‌لرینه ، طوپراقلری قارشدیرمه‌لرینه اڭ ایی بر نظر ایله باقیلیور . طوپراق ایچنده کچن بو ادمان اڭ طبیعی واڭ صحی، اڭ مکمل بر ریاضات‌در .

باغچه‌لرده چالشمق خصوصنده زراعت ویاخود علوم طبیعیه معلمی طلبه‌یه رهبر اوله‌جغی کبی ، أل ایشلری معلمی‌ده اوله بیلیر . باغچه‌لرده چالیشمق‌ده مکتبك پروغرامنه منتظماً داخل اولملی‌در .

أل ایشلری ودوغرامه‌جیلق ، فوق‌العاده ذوقلی ، اکلنجه‌لی بر ریاضات بدنیه ، ژیمناستیق اولدیغی تقدیر ایتمیه‌جك کیمسه یوقدر ظن ایدرم . بوکون بیوك مشکلات ایله قازانیلان قوتلر ، متانتلر پك اوفاق بر عارضه قارشوسنده تهلکه‌لرده قالیور ... بوکونکی تربیهٔ بدنیه‌دن مقصد اساطیر یونانیه‌ده‌کی غلاد یاتورلره یتشمك ، یاقلاشمق دکل ، بلکه هر درلو عوارضه متحمل ، حیاتك مبارزهٔ دائمه‌سنه

آلیشـقین ، صحتی یرنده ، زنده ، جوال کنجلر یتشـدیرمکدر . دوغراماجیلق ، باغچوانلق وسائره کبی ال ایشـلری ایشـته بزه ، ایسته‌دیکمز کبی بر تربیهٔ بدنیه بخش ایده‌جکدر .

هر مکتبك بر باغچـه‌سی واردر ؛ اوباغچـه‌لرده طلبه‌یی ، پك اوجوزه مال اوله‌جق آلات وادوات ایله مشغول ایتمك پك سهلدر.

بو آلات وادواتی معارف نظارتجه ایدیله‌جك تشویق نتیجه‌سی اوله‌رق غیور معلملر طلبه‌یه تدارك ایتـدیره بیلیرلر . یاخود بو پك اوجوز اولان آلات وادواتی نظارت‌ده مکتبلره ویره بیلیر .

دوغرامه خانه‌یه کلنجه طشره‌ده‌کی بتون مکاتبز ، کندیلرینه احتیاجلرینه کافی بر دوغراما خانه‌یه بش لیرالق بر مصرفله صـاحب اولورلر . معارف نظارتنك هیچ اولماز ایسه مکاتب رشدیه‌ده کبی مکاتب ابتدائیه‌ده بویله برر ال ایشـلری دارالعملیـه‌سی وجوده کتیرملیدرلر . تربیهٔ بدنیه، بوسبوتون اهمال ایدلمش اونوتولمش اولان مکاتب اعـدادیه‌ده ، دیکر ملل متمـدنه مکاتبنده اولدیغی وجهله ، جدی بر محل تطبیق بولمالیدر .

یورویشلر یاتمق،طاغلره بایرلره طیرمانمق الك آسـوده والك صحی بر سـپوردر . مکتب طلبه‌لرینك بر قاچ سـاعتی معلملری نظارتی آلتنده اوله‌رق ، یورویشـلرده، طـاغلرده، قیرلرده کچیـرمه‌لری ، آسوده فکر اولمق، متاعب ذهنیه‌یی افنا ایلمك ایچون پك لزومایدر. (آلپینیزم) دیه اسـویچره‌یه طوپلانان وآلپلره، مدهش تهلکه‌لره قارشی صعود ایدن بیکلرجه کیمسـه البت دیوانه دکلدر . طاغلر ، بایرلر ، صحرالر، اورمانـلر ، آچـیق یرلر دائما انسـانه چالشـمق وثبات ایلمك ایچـون بر سرور معنوی بخش ایلدیکی کبی، جکرلره صاف هوا ویرمکله، وجودی‌پك طبیعی اوله‌رق حرکت ایتدیرمکله‌ده وجـودی ؛ بدنی تمـیه ایدر . مکتبـلرمزده ، بزم بر وقت « فنی کزینتی ، عنوانی ویردیکمز بوفائده‌لی‌سپورك قبول واجرا ایدیلمه‌سی ظن ایدرم کوچ بر مصـلحت دکلدر . پاره‌یه ، غیرته ، فداکارلغه محتـاج دکل . بلکه معلملرك فعالیتنه ، چالیشقصان اولمه‌سـنه ، تنبل اولمه‌مسنه تعلق ایدربر کیفیت‌در. معارف نظارتی معلملره بوخصوصده طبیعیدرکه امر ویره بیلیر .

خلاصه ، تربیهٔ بدنیه‌نك تعداد ایلدیکمز شو قسملری مکتبلرده اکر صاغلام ، دینج ،چویك ، بوتون معناسـیله عسکر یتشـدیرلمك ایسته‌نیلیور ایسه ــ که بهمه‌حال ایسـته‌نیور . ــ بهمه‌حال تحت مجبوریته آلمه‌لیدر .

هر قسـمه عائد بر هیئت متخصـصه طرفندن تنظیم ایدیله‌جك مفصل پروغرام کتابلری معلملره کوندریلمه‌لی ومعارف مفتشلرینه تربیهٔ بدنیه‌یی تفتیش ایچونده اوامر لازمه اعطـا ایلمه‌لیدر . معارف مفتشـلری ایجـابی حالنده تربیهٔ بدنیه حقنده معلملره هر کزدکجه معلومات ویرمه‌لی ونقصانلرینی اکمال ایلمه‌لیدر . بو صورتله مفتشلر بر قوری تفتیش وظائفی ایله قالمازلر . بلکه معلملرك سیار بر معلمی اولمق کبی بر وظیفهٔ مهمتا ایفا ایلمش اولورلر .

مناستر ادهم نژاد

جاوا مسلمانلری احوالندن

— ۲ —

حسـین افندینك آجـه تاریخنه دائر یازدیغی اثرك عنوان تامی شویله‌در : « مالایی اثرلرك آجه سلطنتی تاریخنه دائر احتوا ایتدیکی معلومات حقنده مختارهٔ تنقیدیه . » بو رساله ، لایدن دارالفنونی تاریخ وادبیات شعبه‌سی طرفندن میدان‌مسـابقه‌یه قونلمش موضـوع اوزرینه ، هولانده‌جه قلمه آلنمشدر .

حسین افندی ، جاوانك‌اسکی اصیل خاندانلرندن ، جاژادینغرات عائله‌سنه منسوبدر . جاژادینغراتلر ، اسـاساً بانتاملی اولوب ، دینده صلابتلری ، اسـتقلال وحریت ملیه‌لرینه مربوطیتلری ایله معروف ایدیلر ؛ هولانده‌لیلرك جاوایی استیلالرندن صوکره ، باتاویا حکومتنه خیله اندیشه ویرمشـلردی . لکن مملکتلرینك محافظهٔ ویا اسـترداد استقلالی ممکن اولمادیغنی کوروب اکلانجه‌هولانده‌لیلرله اویوشدیلر: اون طقوزنجی عصر میلادینك اورته‌لرینه طوغری جاوانك یوکسك رتبه‌لی مأمورلری آره‌سنده ، جاژدینغرانلردن بر قاچ ذاته تصادف اولنور . ۱۸۵۸ سنه‌سنده « سه‌رانغ » [۱] والیـی ، حسین‌افندینك عموجه‌سیدی .

مومی الیهدن صوکره حسین‌افندینك‌پدری متمام ولایته‌کچمشدر. بووالی ، اوزمانلر جاوا اصیلزاده‌لرینك‌جمله‌سی کبی ، اوروپا اصولیله هیـچ تعلیم و تربیـه کورمش دکلدی ، ذاتاً عموم جاوا زادکانی وهله مدنیت‌غربیه‌یه نظر استحقارواستخفاف ایله باقان ، متدین ومحافظه‌کار بانتام زادکانی اوروپا تعلیم وتربیه‌سندن متنفر بولنیورلردی . مع مافیه حسـین افندینـك پدری ، اوته‌دنبری آطه‌ده حاکمیتی یداقتدارلرنده طوتمش اولان ناجلیتك ، اوروپالیلر سـویهٔ علم وعرفانه صعودایتمدیکی حالده ، اوقدرت وحاکمیتی الندن دوشیره‌جکنی درایت فطریه‌سـیله درك وتقدیر ایلدیکندن اوغـللرینه زمان حاضرك اقتضا ایتـدیردیکی صاغلام ومکمل تعلیم وتربیه‌یی ویردیرمشدر .

بانتام والیسـنك بوتشبث تجددکارانه‌سی ، هم اهالی محلیه، هم‌ده اصل هولانده‌لی مأمورلر طرفـندن حسن قبول کورمدی : اهالی ؛ عوام، بوتشبثده، زادکانك مقدس ماضی ملیه‌یه خیانتنی تصورایدیوردی هولانده‌لی مأمورلر ایسه‌بوحرکتی حاکمیتك استقبالی ایچون موجب اندیشه کوریورلردی . فکر تجدد ، هرایکی طرفدن حسن قبوله‌مظهر اولمامقله برابر بوتون موانعه‌غالب کله‌رك ، نهایت بوکون جاوانك‌صنف ممتازنده کمالیله جایکیر اولمشدر .

والی ، ایکنجی اوغلنی ، هولانده‌لیلری قوشقولاندیرمامق ایچون، « یرلی مأمورلر مخرجی مکتبی » نه‌ویردیسـه‌ده ، دیکر اوچ اوغـلنی اوروپا مکاتب عالیه‌سنده اوقوتدی . بویوك اوغلی احمد جاژیدینغرات،

[۱] سـه‌رانغ ، بانتام ولایتنك مرکز اداره‌سـیدر . اسـکیدن بانتام (بانته‌ن) برسلطنت مستقله اولوب ، سه‌رانغ پایتخت ایدی . هولانده‌لیلر ، جاوا‌ده‌ایلك داوکچه بانتامی ضبط ایتدکلرندن باتاویادن‌اول مرکز حکومتلری سه‌رانغ شهری اولمشدر .

١٩٠٠ سنهٔ میلادیه‌سنده وفات ایتمش بدرینك یرینه‌پانتام والیسی اولدی. اوچنجی اوغلی ، باتاویاده ایسه تحصیلنی اکمالدن صوکره هیچ بر رسمی مأموریت آلماقسزین ، نمونه چفتلکلری و زراعت بانقه‌لری تأسیس ایده‌رك وطنداشلرینك ترقی زراعیسنه پك فعالانه چالیشدی ، ومملکتنه جدی خدمتلری طوقوندی؛ دردنجی اوغلی حسین جاژدینئرات — که رساله‌سندن بحث ایتمك ایسته‌دیکمز ذاتدر — استعداد وزکاسنه‌منتظم؛ علومه محبتی ، سوقیله تحصیلك اوروپالیلرجه غایه‌سی اعتبار ایدیلن نقطه‌یه قدر کیتمك ایسته‌دی وموفق اولدی . بو موفقیت ، اوروپالیلرك اقوام آسیائیه‌یه اسناد ایتدکلری نقصان ٔ استعدادك پارلاق بر تکذیبیدر. حسین افندی تعلیم ابتدائیی یرلی معلملر ایله پدرینك مشاور وامنیتی اولان بر هولاندەلیدن کوره‌رك ، تعلیم تالیی « لایدن » ژیمنازنده اکمال ایتدی . اعدادی شهادتنامه‌سنی قزاندقدن صوکره « لایدن » دارالفنون تاریخ وادبیات شعبه‌سنه دوام ایده‌رك ، جزایر هندیه ادبیاتی دوقتوراسنه حاضرلانمغه باشلادی . حسین افندی دارالفنون امتحانلرینی پك پارلاق ویردی ؛ ١٩٠٩ سنه‌سنده ، یالکز دوقتورا تزی مناظره‌سی قالمشدی . اوزمانلر دارالفنون طرفندن آچ؛ تاریخی مسابقه‌یه وضع ایدیلمش اولدیغندن ، حسین افندی تزینی بو موضوع اوزرینه یازدی وبر آلتون نشان ایله دوقتورلق [١] عنوانی قزاندی .

حسین افندی جاژدینئرات ، زمانمز رتب تحصیله‌سنك اڭ یوکسك درجه‌سی اولان دوقتورلغی آلقیش ومکافاتلرله قزانه‌رق ، آسیالیلق ، مسلمانلق ، غرب مدنیتی تمثیله اصلا مانع اولمادیغنی اثبات ایتدیکی کبی ، طلبه‌لکی مدتجه لایدن دارالفنون طلبه جمعیتی طرفندن جمعیتك ریاستنه انتخاب اولنه‌رق ، آرقداشلری آره‌سنده ، اوروپالیلردن زیاده امنیت ومحبته کسب لیاقت ایتمش اولدیغنی‌ده اظهار ایلامشدر ..

حسین جاژدینئراتك حیات تحصیلیه وعلمیه‌سی ، یالکز کندیسنك قابلیت وزکاسنی کوسترمکله قالماز ، بلکه بوتون اقوام شرقیه‌نك موافق محیطلرده پك یوکسك تکملات فکریه‌یه مستعد اولدقلرینی‌ده اثبات ایدر . زیرا حسین افندی شرقلیلر آره‌سنده بر خارقهٔ یکانه دکلدر : مالایلیلر ، جاوالیلر ، آنناملیلر ، هند وچینلیلر ایچنده برچوق حسین

[١] بعض کیمسه‌لر « دوقتور » کلمه‌سنك یالکز طبیب معناسنه کلدیکنی ظن ایتدکلرندن ایضاحات آتیه‌یه لزوم کوردیوردم : دوقتور ، لاتینجه تعلیم و تدریس معناسنی افاده ایدن بر اصلدن مشتق اولوب حضور عامه‌ده تعلیم ایدن ، مدرس عام دیمکدر . مدارس غربیه‌ده هر نوع علوم وفنونی بالاکمال اجازت آلان ذواته‌ده دوقتور دینلور . بو حیثیتله دوقتور تدرس ایله قزانیلان رتب علمیه‌نك غایه‌سیدر؛ شرقده بونك مقابلی قدوة العلماء المحققین در، ظنیدرم. بوندن‌ا کلاشیلیورکه حقوقك ، لسان وادبیاتك ، تاریخك ، فلسفه‌نك الخ.. دوقتوری اولمق قابلدر. مثلا ، بر قاچ آی اول مطبوعات عثمانیه‌ده‌خیلی اسمی کچن دوقتور دوزی ، بعضلرینك ظن ایتدیکی کبی طبیب دکلدر ، لسان و تاریخ دوقتوریدر .

افندیلره تصادف اولنه‌بیلور [٢] ! شمدی آرتق ژاپونلیلرك استعداد دنیالری انکار اولنمیور . چونکه مدنیت عالیه‌سی وافکار صلحپرورانه‌سیله مفتخر عصریمزده یکانه دلیل قطعی اولان قوتی بلاارائه بو استعدادی اثبات ایتمشلردر ..

اکر بوکون اوروپالیلرك مدتجه آسیالیلره تفوق انکار اولونامازسه‌بیله آسیالیلرك برکون اولوب‌ده آوروپالیلر سویه‌سنه واصل اوله‌جقلری وحتی او سویه‌دن دها زیاده یوکسله‌میه‌جکلری هیچ ادعا ایدیله‌بیلورمی؟..

زواللی ایران

قوتی بوسبوتون قیردی . بوندن ماعدا روسیا وتورکلرك عینی صورتده حرکته اجتسار ایتمه‌لری ایچون بر سوء عبرت تشکیل ایتدی .

ایرانه استقراضی : انکلتره ، تجارتی ایلری کوتورمك ایسته‌یوردیسه منطقاً واخلاقاً ایرانك احوال اقتصادیه‌سنه بر حسن جریان تأمیننه چالیشمالی ایدی . مع التأسف بویله یاپمادی ؟ روسیه‌نك ترقی ایرانه ضربه‌لر ایندیرمك امللرینه اشتراك ایله اونکله برابر امتیازلر قوپارمق سوداسنه دوشدی . بو شبهه‌سز ایی بر حال دکلدی . ایران ایشلرینی یولنه قویه‌بیلمك ایچون صوك درجه پاره‌یه محتاجدی؛ اك اول انکلتره‌یه مراجعت ایتدی؛ حالبوکه اویالکز روسیه ایله برلشه‌رك پك اغیر شرائط ایلری سوردی دکل، حتی ایراندن ، باشقه‌یرلردن‌ده پاره تدارکنه چالیشمایه جغی وعدینی آلمه‌دن استقراضه رضادن امتناع ایتدی . حتی بوبابده نشر اولونان ماوی کتابده ، بویله بر استقراض ایچون ایدیلن مذاکره‌لر بر نتیجهٔ قطعیه‌یه باغلانمازدن اول ایرانك منابع خصوصیه‌دن پاره تأمیننه چالیشمه‌سی ، عادتا تهدیدکارانه ، منع سیله اولونیوردی . پروغرامی بردفعه کورمك بیله بوبابده صریح بر فکر پیدا ایتمك ایچون کافیدر . زیرا بوصیره‌ده ایران حکومتی میستر سه‌لیغمان وبرادرلری ایله ١٠٢٥٠٠٠٠ لیرالق بر استقراض ایچین مذاکره‌ده ایدی ، بونك ٧٠٠٠٠٠ لیراسی پشیناً ویریله جکدی . فورایناوفیس میستر سه‌لیغمانه مذاکره‌سنك قطعی لزومنی اکیداً بیلدیردی . ایران حکومتی ایشلرینی دها ایی اداره ایده‌بیلمك ایچین لازم کلن پاره‌یی کمرك تعرفه‌لرینك ترفیعیله تأمین ایتمك ایسته‌دیکی زمان انکلتره رضا کوسترمه‌مشدی . شمدی کندی تجارتی محافظه ایتمك ایچین ضابطه اقامه‌سنه قارشیلق اولمق اوزره عینی چاره‌یی تکلیف ایدیور !..

انکلتره ایرانده کی اغتشاشات محلیه‌یی یاتیشدیرمق ایچین کندنده مداخله‌یه بر صلاحیت کوروپورسه دیکر دولتلردن بری انکلتره‌نك غال ایالتنده‌کی کومور معدنجیلری تعطیل اشغالنی باصدیرمق ایچین نه‌دن کندیسنی حقلی کورمه‌سین !.. فرانسه‌دن اوچ دفعه بویوك اولان

[٢] مثلا اوروپاده شهرت قزانان جاوالی طبیب عبدالله ریوای ، هر هانکی بر غرب مملکتنه شرفبخش اوله‌بیله‌جك علمادندر . غرب پایتختلرینك چوغنده بولندقدن صوکره . پاریسك پاستور انستیتوسنده خدمت ایتمشدی . هولانده ، فرانسز ، انکلیز و آلمان لسانلرینه کرکی کبی آشنا ایدی . رتب علمیه‌نك جمله‌سنی حائزدی . تألیفات وتحریات فنیه‌سنده ، برچوق اوروپالی مسلکداشلرینك غبطه‌سنی استلزام ایدن مهارت و موفقیت کوسترمشدر .

برمملكتك امورینه مداخله انكلترنك یالكز كندی منافعنه وعنعنات حریت پرورانه‌سنه مخالف دكل ، حقوق دوله دوغرودن دوغرویه برتجاوز كبی غیرمشروع برحركتدر..

ایرانه تجارت استاتیستیقلری:

بعض بوكبی دعوالردە رقملردن بلیغ برشاهد عادل اوله‌ماز !اونلرك سحر انكیز حقیقتی قارشیسنده بوتون عقده‌لر چوزولور،بوتون مسائله متعلقه‌یك صریح برصورتده حل اولور .طهرانده نشر اولونان(ایران نو) جریده‌سی ناشری شمالی وجنوبی ایرانك ۱۹۰۹ و ۱۹۱۰ سنه‌لری ظرفنده ادخالات واخراجات رقملرینی كوسترمش ومخالف ادعانك قوفلغنی بوتون عالم نظرنده اثبات ایتمشدر . ایشته او اكندی لهنده سوز سویله‌یه‌بیلن رقملر بروجه آتیدر :

شمال بحری لیمانلرندن(استرآباد).(كیلان)، (مازندران) ادخالات هیچ یوق.اخراجات ۱۹۰۹/۱۹۱۰ ، ۸/۶ ، ۹/۲ ، ۱۶/۷ قیران

جنوبی لیمانلر (۱) بوشهر، (۲)بندرعباس،(۳)عربستان،(٤) كرمانشاه

(۱) د ۱۰۱/۱۰٤ خ ٤٥/٦٤ (۲) د ۱۵/۱۷ خ ۱۰/۹ قیران

(۳) د ۳۸/۷۷ خ ۱۹/۲٦ . (٤) د ٦٠٦/۳۰٦ خ ..

(طبیعی بونلر هپ نسبتدر اصل رقملری بورایه یازمق اوزون اولور)

سیرادوار غره‌یك بوحركتی رئیس وكلا موسیو آسكیته‌ده اوقدر خوته‌ماقسز كورونویوركه (انكلتره حكومتی ایرانه كندی آرزوسی خلافنه اصلاحات یاپدیرمقدن استنكاف ایدر، انكلتره حكومتی ایرانه هرزمان معاونته مهیادر ؛ بوندن اوته‌سی ایرانك كندینه عائددر)دیور فی الواقع بویله برحالده بوندن ایی برنصیحت ویرله‌مشدر؛ بز كندیمزی شوصورتله تسلی‌یه چالیشیورزكه انكلتره حكومتی كندی مسئول وكلاسی طرفندن ویریلان پارلاق وعدلری عدم انجاز ایله بریتانیا نامنی لكه‌له‌مكدن اجتناب ایده‌جكدر ..

مراخرتك محاذیری انكلتره‌نك بوحركتی بردفعه كندیسنك قیمت معنویه‌سنی بوتون عالم اسلام نظرنده بردن برەمدهش برسقوطه دوچار ایده‌جكدر ؛ زیرا مسلمانلر بونوطه‌یه جنوبی ایرانك استیلاسنه برمقدمه نظریله باقمقدلری ایچین حرمت ایتدكلری حامیلرندن . بو غاصبانه معامله‌دن دولایی محبتلرینی كسه‌دیلر . روسیه‌یه كلنجه او . ایرانك تمامیله محو اولدیغنی كورمه‌دكجه بردرلو راحت ایده‌میه‌جك ، اونی الندن كلدیكی قدر تذلیل ایتمك ایچین برلری كوكلری اوینا‌نه‌جقدر.. ایران بوتكلیفی قبولدن امتناع ایدرسه انكلتره اوزمان شبهه‌سزكه قوللرینی باغلایوب بكله‌یه‌جك دكلدر؛اوحالده،اوحالده مداخله و بناءً علیه استیلا برامر واقع اوله‌جقدر! ایران اهالیسی انكلتره امتعه‌سنه بایقوتاژ یاپارلرسه آلمانیا ایچین بوندن مناسب برپازتی اوله‌ماز ؛ ایرانلیلر عنعنات تاریخیه ودینیه‌لریله ممتاز برملتدر ؛ اونك حسن نظرینی غائب ایتمك، كیم نه دیرسه دیسون، ایی برشی اوله‌ماز!.

برده بوبابده انكلتره جرائدینی دیكلرسه‌ك فائده بخش عبرتلر الده ایتمه‌مز مأمولدر: شونلری برر برر خلاصه ایدملم:

ده‌یلی ته‌له‌غراف ۱۱ تشرین ثانی ۱۹۱۰ .

« یكی غزته‌نك بیاناتندن آكلاشلدیغنه كوره ژون تورك فرقه‌سی انكلتره‌نك ایرانی مصر كبی یاپمق تصورنده بولوندیغی فكرنده‌در . . بورانك مطبوعاتی ایرانده‌كی اختلاللری روسیه وانكلتره‌نك مشترك انتریقه‌لرینه عطف ایتمكده‌درلر .] روبتر

،برلین ۲۱ تشرین ثانی پنجشنبه كیجه

،برلینه‌ر نویه‌سته ناخریختن دیبوركه :ایشلر بوپروسه‌یه كلدكدنصكره آلمانیا بومسئله‌ده كندیسندن بكله‌نیلن وضعیتی آلمق اوزره‌در .

« حكومتك افكارینی دها ایی ترجمه ایده‌بیلن كولنیشه چایتونغ‌ده دیبوركه : اكرانكلتره، تهدیدكارانه ،یورومك ایسته‌دیكی یولی طوته‌جق اولورسه ایران ایچین انكلتره ملتنه مراجعتدن باشقه چارۀ نجات قالماز .

،شمدی‌یه قدر المانیا ایران یوركنه اللرینی دوقوندیرمادی . حتی كندیسی ایچین قیزارمقده اولدیغی امید ایده‌بیله‌جكی كستانه‌لردن بیله واز كچمش كورونویور ، آلمانیا ،توركیا ایله اولان سیاستنی بارون فون بیرشتاینك النه براقشدر ؛ فقط صاغلام بر ایشه كیریشمك ایچین هنوز یكی مشروطیته امین دكلدر .

«كولنیشه چایتونغ علاوه ایدیبور: انكلتره هندستان مستملكه‌سنی تأمین مقصدیله ایرانی الده كچیرمك ایچین جان آتیور ، اكلاشیلیوركه روسیه‌نك‌ده عسكرلرینی كری‌یه چكمسی احتمالی مفقوددر . فوویتس چایتونغ بیان ایدیبور : بوبرنجی آدیم ایرانك استقلالنه منتهی اولان یوله آتیلمشدر . برباشقه محافظه‌كار غزته « ایران اوچ آی آی ظرفنده انضباطی تأسیس ایده‌مز » دیبور.. جرمانیا شو مطالعه‌ده بولونویور: «بونوطه ایرانك كوكسنه دایانیلمش برطاپانجه‌دركه مطلوب اجرا ایدلمدیكی تقدیرده پاطلایه‌بیلیر.» لیبرال فوسیشه چایتونغ‌ده اویله دیبور: انكلتره تأسیس اسایش ایتمك ایسترسه ، بونك ناصل اوله‌جغنی ،ایران ویردیكی نوطه‌ده پك كوزل كوستریبور.

پارس ۲۱ تشرین ثانی ۱۹۱۰ كیجه

«سیه‌قل غزته‌سنده موسیو اربه‌ت مقاله‌سنی شوصورتله نتیجه لندیریبور: برقاچ آی اول فاس ایشلرنده پك ایلری‌یه كیتدیكنه دائر انكلتره‌دن فرانسه‌یه براخطار وقوعبولمشدی . عجبا بوشیردن شیرازه كیدن یول قازابلانقه‌دن مراكشه كیدن یولدن دها قولایمی اوله‌جق ؟

«مذكور غزته‌ده كنج توركلر حقنده شویله دینیلیور :

«شمدی‌یه قدر ایرانده یالكز انكلیز وروس قونسولاتو عسكرلری واردی ؛ شمدی توركلرده عسكر سوق ایتدیلر . ژون توركلر عالم اسلامه قارشی اخلاقاً بر برادر صفتی طاقینیورلر ، تونس وجزائر مسئله‌سنده‌كی هیجان بونی كوستریبوردی . المانیانك بوبابده‌كی رولی اونلرجه‌ده اوقدر صراحتله تعیین اولنه‌مایور؛ فقط بوتون بونلر شرقده‌كی انتباهك علامتلرندن اك بیوكیدر . آكلاشیلیوركه كنج توركلر عالم سیاستده برتأثیر یاپه بیلمك قوتلرینه كوەنیوورلر .. »

،غواردیه‌ن مانچستر غزته‌سی شونلری سویله‌یور : انكلتره پك بیوك برقصور یاپدی ، تجارت وسیله‌سیله دوستمز ایرانك استقلالنه دوقونیور ، موسیو بریان فرانسه‌ده‌كی تعطیل اشغال مسئله‌سی

یاتیشدیرمه‌مش اولسه‌یدی بز بویله بر وسیله ایله اونلرك ایشلرینه مداخله ایده‌جکمیدك ؟. ایرانه قارشی وضعیتمز عینیله بویله.. آره‌ده‌کی فرق شوکه ایران کندینی مدافعه ایده‌بیله‌جك برحالده دکلدر! اوحالده رجا ایدرم حرکتمزی هانکی اساس قانونی اوزرینه استناد ایتدیریبورز؟ روسیه‌دها قورتازداوراندی، عسکر ادخال ایدرکن تبعه‌سنك محافظه‌ سی کبی بر وسیله بولدی ؛ وبوایرانلیلره اوقدر کوج کلمه‌دی. بزم معذرتمز دها ناموسکارانه اولدیغی حالده بوکلیدلکمز اونلرك حیثیت ملیه‌لرینی روسیه‌نك ریاسندن زیاده جریحه‌دار ایتدی، اوقدرکه، دکل یالکز ایرانده، بوتون عالم اسلامده آتشین بر فوران انفعال حصوله کتیردی.

«بازار کونی استانبولده اجرا ایدیلن میتینغده برچوق نوطقلر حاضر بولونیورلردی. انکلتره‌یی «ممالك اسلامیه‌نك مخرب بی امانی» صفتیله تلقیب، وآلمانیا ایمپراطورینی حامیٔ طبیعیلری عنوانیله مدح ایده‌رك مداخله‌سنی رجا ونیاز» ایتدیلر. حد ذاتنده دلیجه بر حرکت.. شبهه‌سز.. لکن بزه آیاقلرمز آلتنده اوچوروملر بولوندیغنی افشا ایدییور.. استانبول عالم اسلامك مرکز سیاسیسی ایسه ایران پایتخت فکریسیدر. ایرانه خصومت تورکیایه تجاوز دیمکدر، ضعیفه تعرض قوی‌یی تحقیردر ؛ بو بزه، مصر، هندستان وافغانستانده یکیدن مشکلات تولید ایتمکدن خالی قالماز. بزم هردرلو اغتشاشلرده الك بیوك قوتمز قازاندیغمز حسن توجهدر ؛ اوروپا مماثلنده ایتالیا، یونان وبالقان اغتشاشلری بزه بونی کوستریبور ؛ عینی اصول حرکتی آسیاده ده تطبیق ایده بیلیرز. بالخاصه بویله بر معامله حریت پرور بر حکومته اك موافقدر، شکران قازاناجغمزه کین طوپلایورز ؛ ماضیدن بری بریکدیردیکمز سرمایهٔ سیاستمزی اوقاجق بر احتیاطسزلق ایله آلمانیانك دست موفقیتنه ترك ایدییورز؛ تام ثمره‌لرینی وعد ایتمك اوزره اوزره اولدقلری برزمانده، طوتدیغمز پرنسیپلردن واز کچیورز!..

«بزم تحت نفوذمزده بولونان اسلاملره بویله شدت کوسترمکده دوام ایتدکجه، «مخرب اسلام» نامنی بر درلو اوزرمزدن آتمغه موفق اوله‌مایز. عالم اسلامك فرانسه‌سی اولان ایرانه تعرض پك طوزلویه اوطورر»

«(ستاندرد) غزته‌سنه کلنجه آلمانیا ایمپراطورینه چکیلن تلغرافك صورتنی آلیور.

عجمستانه بر سیر اولنه بیلیر: مستقل وقوتلی بر ایران انکلیز منافعنه محمیسی بر ایراندن دها موافق کله‌بیلیر. انکلتره بر کون روسیه ایله بوزوشورسه او زمان ایران شمالدن هجومه اق بر سیر اوله‌مازمی ؟. آلمانیانك ۱۸۷۳ ده ایران ایله عقد ایتدیکی بر معاهده موجبنجه ایران منافعی دوچار تهلکه اولدیغی زمان مداخله‌یه حقی واردر ؛ بونلردن صرف نظر بز ایمان ایدرجه‌سنه صاغلام بیلیرزکه ایران طوپراغنك پارچه‌لاندیغنی کورمك ایچین کیمسه صاغ قالمیه‌جقدر! زورله اسیر ایدلمش اولسه‌لر بیله صالح چوق دوام ایده‌میه‌جك، حکومتك باشنه مادهش بربلا کسیله‌جکدر!..

روسلرك ایرانه قارشی وضعیتلری:

بهارستان کوشککنك کیملر طرفندن بومباردمان ایدلدیکنی بیلیورز. بناءً علیه بو بحثی اوزون اوزادی‌یه تشریحه لزوم کورمیورز. شوقدر وارکه انکلتره‌ده، اونك سوزینه اویارسه اونلرده برخیر بکله‌نه‌مز.. بیلیرزکه روسیه دوستمز اوله‌ماز ؛ باری انکلتره‌یی دشمن کورمه‌مك ایسترز ؛

عجمستانده شمندوفر خطی:

بو بابده (حبل المتین) پك کوزل تشریح مسئله ایدییور:

«عالم سیاستده پك اعلا معلومدرکه روسیه ایله انکلتره آره‌سنده هندستان مسئله‌سندن طولایی عصرلرجه دوام ایده‌کلن کرکینلك نهایت انکلتره ائتلافی ایله ختام پذیر اولدی. وبوندن مقصد ده بغداد دمیر یولیله آسیای وسطیده بر تفوق تجاری اکتساب ایده‌جك اولان آلمانیانك نفوذ اقتصادیسنه سد چکمکدن عبارتدی. بو مقصدك حصولی ایچون ایکی دولت ساحهٔ فعالیتلرینی تحدیده لزوم کوردیلر. قافقاسیادن باشلایوب ایراندن کچه‌رك افغانستانده منتهی اوله‌جق اولان بر هندستان خطی اثناسی‌ده ائتلافك جملهٔ صفحاتندن بری بولونیوردی؛ بودمیر یول مسئله‌سی اولجه کیزلی طوتوله‌رق مطبوعاتده نشر ایتدیرلمه‌مش ایسه‌ده ایکی طرف بو بابده عجمستاندن امتیاز قوپارمق ایچین تشبثاتده بولوندیلر. بوتون او سیاسی مطالبات وحرکات، روسیه‌نك عسکری، انکلیزك استقراضی مسئله‌لری هپ بو غایه‌یه وصول ایچون ایدی. آلمان.. آسیای وسطی دوبچه باته‌سی بو ایشی میدانه قویدی ؛ درحال انکلتره وروسیه، ایران حکومتنه، کندی ساحهٔ تجاریلری داخلنده بولونان اراضیده شمندوفر ایشله‌تمك حقنی باشقه بر دولته براقمه راضی اولورسه طرفلرندن بو حرکتی دوستانه عد ایده‌میه‌جکلرینی بیلدیردیلر، بونك اوزرینه روسلر پلانی پاتمقده استعجال کوستردیلر. تکلیف ایتدکلری خط باکودن حرکتله بحر خزر ساحلی دولاشه‌رق ایران حدودینه قدر کله‌جك، اورادن رشت، طهران، اصفهان، یزد، کرمان طریقیله، ناشکی خطیله بالالتصاق، افغانستان دمیر یوللریله انتها بوله‌جقدی.

بوصورتله لوندره‌دن هندستانه سکز کونده کیدیله‌بیله‌جکدی. حالبوکه شمدی الك آشاغی اون‌التی کون طوتیور. شوحالده بغداد خطی اکمال اولونه‌جق اولسه‌بیله‌بنه‌بی فائده قاله‌جقدر فقط آلمانیا بویله بر تقدیرده قولتوغنده اوطوروب ده‌سیغاره‌سینمی ایچه‌جك ؟.. انکلتره، روسیه‌نك بر شمندوفر خطی ایله هندستانه قدر ایتمه‌سی احتمالنه ناصل راضی اولیور؟.. انکلتره روسیه‌نك عصرلردن بری بسله‌دیکی امللره بریوف! دیه‌رك وداع ایده‌جکنه ناصل ایناتیور ؟.. بویله بر حالده انکلتره هندستان حدودنده لااقل ایکی یوزبیك عسکر بسله‌مکه مجبور اولمایه‌جقمی ؟.. عجبا بومقدار قوتلی ممالکت ویره‌بیلیرمی ؟.. خط محافظه‌سنه مأمور عسکر روسیه سوقیاتی توقیف ایده‌بیلیرمی ؟.. بر کون آرتق اویانمش اولان ایران روسیه‌یه مانچوریا کبی آودوشمه‌یه‌جك... بوتون بونلری

نظر دقته آلدقدن صوكره كرك اقتصادكرك سوق الجيش نقطهٔ نظرندن انكليز ملتنك بويله بر پروژه‌يي تصديقه راضى اوله‌بيله‌جكلريني ظن ايتمه‌يز .

ايرانده اصلاحات

هربي طرف مدققك تحت تصديقنده‌دركه عجمستان بو قدر قيصه بر مدت ظرفنده يڭه ايجه شيلر يابه‌بيلمكه موفق اولدى . يڭى ايران مشروطيتنه قدر دوام ايدن اون بش آيلق بر مدت ظرفنده وسائطك فقدانه رغماً آتيده‌كى تنسيقات يابيلمشدر :

(١) انتخاب قانونلرى اصلاحاتى (٢) يڭى انتخاب قانونى موجبنجه طهرانده هيئت ممثلين (٣) يوللرده تأمين امنيت ايچون ژاندارمه تعيين ٥٤ هرشهر و قصبه‌ده بلديه تأسيسى ، ٥٥ ايرانك هرطرفنده محاكم عدليه‌نك كشادى (٦) هربلده‌ده تربيه ، اوقاف ، ماليه ، داخليه وادارهٔ مأمورلرى تعيينى (٧) مسكوكات اصلاحى كه پك ايى نتيجه‌لر ويردى . (٨) املاك دولته نظارت ايتمك اوزره بر دائره كه مملكتك ايراديه پك چوق تأثير ايتدى . (٩) ويركوى شخصى دائره‌سى تشكيلى (١٠) حكومت طرفندن طوز انحصارى (١١) افيون انحصارى (١٢) تفتيشات دائره‌سى تأسيسى (١٣) محاسبات دائره‌سى تأسيسى (١٤) يڭى سيستم خسته‌خانه‌لر ، موزه‌لر ، مبانئ رسميه انشاسى (١٦) طهرانده ٢٠٠٠ كوكللو عسكر قيدى (١٧) ترسانه و جبه‌خانه‌لرك تنظيمى (١٨) شهرده سلاح طاشيمه‌سنى منع ايدن يڭى قانونك تأييدى (١٩) شمدى‌يه قدر مجلسه ويرلمه‌ين بودجه‌نك تحقيقى (٢٠) دوائر عدليه‌نك صلاحيتلرينك تعيينى (٢١) سجل دائره‌سنك كشادى (٢٢) تلغراف و پوسته دوائرنده اصلاحات ابتدائيه (٢٣) پاساپورط اعطاسنه مخصوص دوائر (٢٤) امور وقفيه‌نك تنظيمى ايچين يڭى قانونلر (٢٥) تربيه دائره‌سنه دائر قانونلر (٢٦) قوهٔ اجرائيه‌نك وظائفنه دائر قانونلر (٢٧) مختلف نظارتلر و شعبات اداره قانونلرى (٢٨) ايرانده‌كى تجارشركتلرى معاملاتنه دائر قوانين (٢٩) معدن امتيازينه دائر قواعد و نظامات ..

عجملرك انكلتره‌دن استمدادى

اللرنده‌كى محدود وسائطه رغماً عجملر اقتدارلريني پك اعلا كوستردیلر ، اكر معجزه ياپه‌مادیلرسه عيب دكلدر ! زيرا حريتي ژكى استحصال ايدن هرملت طريق تكاملنده بويله برچوق مانعه‌لره تصادف ايدر ، طريق ترقى بوكون عجملر ايچين آچيقدر . ايران اهاليسى طانيانلر اونلرك نه‌قدر صلح پرور وثبات‌كار اولدقلريني تقدير ايدرلر ، بز كندى مملكتمزه كووه‌نه‌بيليرز . يالكز بزى كنديمزه براقسينلر ،

هندستانده ساكن عجملر بوملى غائله‌لر ساعتنده كنديلريني استقلالدن محروم ايتمكه چاليشان تدابير زجريه‌دن محافظه ضمننده انكليز ملتندن استمداد ايدرلر ... انكليز ملتنك حسن توجهى سايه‌ ايران افقلرنده طوپلانان بولوطلر داغيلير ، ومسعود برشفق بو بدبخت مملكتك يوزيني كولدورر .. بزده انكليز ملتى كبى مملكتمزى جاندن سوديكمز ايچون كنديني اداره صنعتي اوكره‌نن كنج برشاكرد صفتيله اونلره

ياقلاشير ، حسياتمزى آكلايه‌رق ضعيف ومظلوم بر ملتك حقوقنى مدافعه ايده‌جكلرينه اطمئنانمز بولونديغنى كنديلرينه عرض ايدرز ..»

م . ر

سلطان سنوسينك فاجعهٔ قتلى

قارئلرمزه موجب تأسف برخبر ويره‌جكز ، صحراى كبير مسلمانلرينك اك نفوذلى ومتمدن رؤساسندن شيخ سنوسى اولاد واقرباسيله برابر افرنجى كانون ثانينك اون ايكنجى كونى برصورت فجيعه‌ده شهيد ايدلمشدر .

صوك پوسته ايله آلديغمز (تان) غزته‌سى بوبابده تفصيلات آتيه اعطا ايديور

يوزباشى مودانك قومانداسى آلتنده فرانسز مفرزهٔ عسكريه‌سى تاريخ مذكورده (نضاله) جوارنده سلطان سنوسى‌نك همان كافه‌سى سريع آتشلى تفنكله مجهز اردوسنه تصادف ايتمشدر . مصادمه صباح آلافرانقه ساعت سكز بوچوقده باشلايه‌رق اقشام بشده شهيد ايدلمشلردر . ملازم غرونفلدر اداره ايتديكى رولور طوپنى سلطان مشار اليه ايله اوغلنك قرارگاهى اوزرينه توجيه وبرطور باردانه ايله الهكبيردم ديه باغرمشدر سنوسى‌نك ديكر اولادى ده تلف ايدلمش بوتون معيتى خاق‌ده بربرر قليچدن كچيرلمشدر . تلفاتك ايكى يوزه ومجروحينك درت يوزه بالغ اولديغى تخمين ايديلور .

سلطان سنوسى ١٨٩٢ تاريخندن اعتباراً كنديني طانيتمغه باشلامش واز زمان ايچنده اوپانني‌نك شمالنده غايت مهم برحكومت تشكيلنه موفق اولمشدر . سنوسى سريع آتشلى تفنكلرله مجهزاوچ درت بيك عسكرلك براردو تشكيل ايتمشدى . كنديسنك وخاندانك بويله فجيع برصورتده ضياعندن دولايى اظهار تأثردن كنديمزى آله‌ميز « طنين »

***

ظفر ملعون

نه‌دن بحث ايده‌جكم بوعنواندن آكلاشيلاجاقمى ؟ بزم مسلمان قارداشلر آفريقانك كوكسنده برمدنيت اوروپائيه‌نك ايشله‌ديكى ، بر منور ، برنو طالع حكومت اسلاميه اوزرنده ايشله‌ديكى جنايت ملعونه‌يى ، لايق اولديغى هيجان وغضبله ايشيتديلرمى اوكرنديلرمى ؟

سنوسى‌دن ، سنوسى‌لكدن بن بوراده بحث ايتمك ايسته‌مه‌يورم . بوندن تفصيلات ايله ، تدقيقات ايله بحث ايدنلر اولدى و بحث ايدنلر اوله‌جق .

سلطان سنوسى داخلى آفريقاده ١٨٩٢ تاريخندن برى نظر دقته چارپاجق بردرجه‌ده برحكومت اسلاميه تأسيس ايتمش وعساكريني اوروپا ترقيات حربيه‌سنك حذاسنه چيقارمه‌يه سعى ايتمكده بولونمشدى .

سنوسى اوزماندن برى ، فطانت ممتازه وسياستكارانه‌سى سايه‌سنده آفريقانك (هينترلاند) ديديلن داخلى قسمنده برچوق قبائلى كنديسنه بيعت ايتديرمشدى . اوروپا علماسندن بعضلرى سلطان سنوسى ايله كوروشمش وبوصحرا ايمپراطورينك ذكاى باريك وفياضنه حيران اولمشدى . بوهفته چيقان Le monde illustrc مجموعهٔ مصورده‌سنده بوخصوصده تفصيلات ووثائق واردر .

صوك پوسته ايله پاريسدن كلن ، ٧ مارت ١٩١١ تاريخلى (تان) غزته‌سى ، سنوسى‌نك مغلوبيتى وأولومى » عنوان متفاخرانه‌سى آلتنده مفصل بر مقاله درج ايديور . وسنوسى‌نك دوستمز فرانسه مفرزهٔ عسكريه‌سى طرفندن ناصل مغلوب وقتل ايدلديكنى آكلاتيور .

ایشته شمدی بن یازاجغم مسئله‌نك جانكاهنه دوقونیورم : آفریقانك ایچریسنده فعال بر ذكا چیقیور هیچ كیمسه‌نك ضرر و زیاننه اولمیه‌رق بر حكومت اسلامیه تشكیل ایدیور اوروپا مدنیتی مملكتنه ادخاله باشلایور. مملكتندن بر كشور معمور و منور یاپماق ایسته‌یور. فرانسه جمهوریتی بونی ای كوزله كورمه‌یور (مودا) اسمنده بر یوزباشی‌نك تحت قوماندا‌سنده بر مفرزهٔ عسكریه كوندریور. (غرون‌فه‌لدر) اسمنده بر یهودی ملازم، میترالیوزی سلطان سنوسی‌نك و معیتنك اوزرینه چویریور سنوسی‌یی ، اوغلنی و ۲۰۰ قدر معیتنی اتلاف ایدیور . بو صورتله بر حكومت اسلامیه‌نك حیاتنه خاتمه چكیلیور .

بن شمدی صورارم . بزده ذره قدر غیرت اسلامیه و انسانیه وارمیدر؟ خلیفه كلمه‌سی امیرالمؤمنین كلمه‌سی ایله مترادف المعنی‌در. عثمانی دولتی عینی زمانده بر مسلمان ایمپراطورلغی‌در هر حالده عثمانلی پادشاهی عموم مسلمانلرك معنوی بر حكمداری‌در . یك اعلا بز بو عنوان خلافتی قورو بر عنوان اولاراقمی محافظه ایده‌جكز ؟ فرانسه بزه كندیسنی دول متحابه‌دن اولمق اوزره تقدیم ایدیور، بو تقدیم بعض كارلی امتیازلر قوپارمق بول بول سپارشلر آلمق ایچینمی‌در؟ داها دون بحریه‌مز ، فرانسه ایله ، فرانسه‌نك ایكی دستگاهنه (سه‌ن نازه‌ر) دستگاهیله (فورت مه‌شانته) دستگاهنه ایكی یوز اون بیك لیرالق غامبوط ایصمارلادی . بز علی الدوام پاره‌مزی ویریورز . بو پاره‌لرمز خارجده بزم علیهمزده قوتلر تشكیل ایدیور . بول بول ویردیكمز پاره‌لریمزك صوكره آرقاسندن قوشدوریورز : یوزده سكز . . . ، اون فائضله استقراض ایتمه‌یه اوغراشیورز . بكا اویله كلیوركه حكومت سنوسیه‌یی محو ایدن ضربه‌یه بز بورادن بر قسم قوت اعاره ایتدك . . .

دار الخلافهٔ اسلامیه‌ده انتشار ایدن فرانسزجه Sampoul غزته‌سی ۲۵ شباط ۱۳۲۶ تاریخلی نسخه‌سنده بو وقعه‌یی ، فرانسه عسكرینك افریقاده مظفریت جلیله‌سی ، عنوان كستاخانه‌سی آلتنده یازیور !

بكا اویله كلیركه فرانسه ایچین بو ظفر ملعون بر مغلوبیتدر . سنوسی مملكتنی متعرضلره قارشی مدافعه ایدیور ، وطن پرورلك ایدیور . محبت وطنیه‌یی اك بیوك فضیلتلردن عد ایدن فرانسه بر حیدود كبی حركت ایتمش اولدیغنی ادراك ایتمیه‌جك بر حالده ایسه فرانسه مغلوبدر یوق بونی ادراك ایده‌جك بر حالده ایكن بو جنایتی ارتكاب ایدیورسه ینه مغلوبدر . قوت حقه تقدم ایتسه‌ده هیچ بر زمان بر حق تشكیل ایتمز . فقط بز فرانسه‌نك حالیله مشغول اولمایلم اورتاده بر حقیقت مدهشه وار . او ده شودر ، كه اوروپالیلر بوتون فلسفه‌لرینه فیلسوفلرینه بدایعنه ، ادبیاتنه محاسننه حریت افكارینه رغماً اهل صلیب اولادی قالدقلرینی واضح وقطعی بر صورتده كوستریورلر . بناءً علیه حاضر و متیقظ بولونمامز لازمدر . اك بیوك غدارلق ، اك بیوك ظالملك ، اك بیوك آلچاقلق ضعیف اولمقدر . قوی اولمامقدر . درجهٔ صمیمیتلرینی بیلمه‌دیكم بعض مسلمان محررلری (اتحاد اسلام)دن دم اورییورلر . قویونلرك اتحادندن نه چیقار ؟ . . بز مسلمانلر قویون سوروسی قالدیغمز ایچیندركه ، كه اك ضعیف متحابه دوستلرمز بیله بیرتیجی قورت اولیورلر . سیفیلیس‌دن ، تردی‌دن ، القوایزم‌دن چوروین ، قیریلان معروف علماسندن (لوروا بولیو) نك قولنجه اللی سنه صوكره ، تناقص متزاید نفوسیله نابود اولمیه محكوم بولونان فرانسه بز قویونلرك بیرتیجی قورتی اولیور ! . .

⁂

سلطان سنوسی‌نك شهادتی اوزرینه دین قارداشلرمزدن بر ذاتك جان آجیسیله یازدیغی مقاله‌سنی یوقاری‌یه درج ایتدك . فقط درحال اخوان مسلمینه تبشیره لزوم كورورزكه فرانسزلرك شهید ایتدكلری سلطان سنوسی آفریقای وسطاده اسلامیتك بر ركن قویمی اولان طریقت علیه رئیسی شیخ سنوسی حضرتلری دكلدر . طریقت سنوسیه‌نك مؤسس عالیسی شیخ السید مهدی السنوسی حضرتلری ۱۳۲۲ سنهٔ هجریه‌سنده وفات ایتمشیدی . سید مشارالیهی شیخ احمد شریف السنوسی حضرتلری استخلاف ایلدی . شیخ سنوسی اخوان سنوسیه‌نك مركزی اولان بنغازی جنوبنده‌كی (كوفره) واحه‌سنده ساكن‌در. بوراسی آفریقای عثمانینك اراضیٔ داخله‌سندن [هینترلاندندن] معدود اولدیغی ایچون اورایه هیچ بر اجنبی دولتك تعرض حقی یوقدر . فی الواقع هنوز نه انكلیزلر ونه‌ده فرانسزلر بورایه ید استیلالرینی اوزاتمامشلردر .

شهادتی كمال تأثرله خبر آلنان سلطان سنوسی‌یه كلنجه ، مشارالیه (چاد) كولنك جنوبنده جاری (شاری) و (غربی بن‌كی) نهرلری حوضه‌سنده كائن بر سلطنت اسلامیه‌نك حاكمی‌در . سلطان سنوسی ۱۳۰۵ سنه‌سندن بری آفریقا تقسیمنده فرانسزلرك دائرهٔ نفوذلرنده براقیلان (واداي) حكومتنه تابع و خراجكذار اولدیغی كبی ینه او دائره‌ده بولونان (باغیرمی) حكومتیله‌ده مخادنت اوزره بولونیوردی . حتی مأموراً اورالرده بولوندقدن صوكرا ۱۳۱٤ سنه‌سنده فرانسه‌یه عودت ایتمش اولان یوزباشی (ژانتی) رفاقتنده فرانسه‌یه ایكی مبعوث بیله كوندرمش و بو صورتله حكومت جمهوریه‌یه احترام و صداقتی اظهار ایتمك ایسته‌مشدی . لكن فرانسه ایله سلطان سنوسی بیننده‌كی حسن مناسبت اخیراً وادای حكومتیله فرانسه آره‌سنده تحدث ایدن خصومتك نتیجهٔ ضروریه‌سی اولمق اوزره منقطع اولمش و بو انقطاع فرانسز عسكرلریله سلطان سنوسی اردوسی چارپیشمسنی و مشارالیه حضرتلرینك اولاد و عیالیله برابر شهید ایدیلمسنی انتاج ایلمشدر .

شهید مشارالیهك (بورنو) سلطانی (رابح) ایله مناسبت صهریه‌سی واردی . ۱۳۰۷ سنه‌سنده فرانسه طرفندن بو حوالینك كشفی ایچون كوندریلان (قرامپه‌ل) هیئت سفریه‌سی سلطان (رابح) ك توابعی طرفندن قتل و محو ایدیلمشیدی. فرانسه حكومتی بو حركت خصمانه‌یی سلطان سنوسی‌یه عطف ایلمش او زماندن اعتباراً مترقب انتقام بولونمشدر. سلطنت سنوسیه‌نك انحلالنه فرانسه‌یی سوق ایدن اسبابدن بریسی‌ده

سلطان مرحومك شیخ سنوسی حضرتلریله مناسبات دائمه‌ده بولونمسی و اکثر نوابعنك اخوان سنوسیه‌دن اولمسی‌در . حکومت جمهوریه بو حرکت شدیده‌سیله آفریقاده مطالع انوار اسلامیه‌دن اك مهمی اولان طریقت علیهٔ سنوسیه‌یه برضربهٔ شدیده ایندیرمك ایسته‌مشدر . لکن (یریدون ان یطفؤا نورالله بافواههم و یأبی الله الا ان یتم نوره ولو کره الکافرون .)

روسیه‌ده تضییقات

اوالکی هفته منتشره صراط‌مستقیم‌ده قزان علمای مشهوره‌سندن داملا عالم جان وداملا عبدالله حضراتنك خانه‌لری تحری ایدلدیکنی کتاب واوراقلری مصادره اولندیغی وبوبی مدرسه‌سنك قپاندیغنی یازمشدق . بو ایکی هفته ظرفنده کلن روسیه مسلمان غزته‌لرینك یازدیغی خبرلر تضییقاتك . شیمدی‌یه قدر کورولمه‌دك بر درجه‌ده کسب شدت ایلدیکنی بیلدیرییور . تضییقاتك تجلیات مادیه‌سنی صایه‌دن اول . اسبابی حقنده شایع اولمش بر روایت غریبه‌یی نقل ایده‌لم : روسیه‌نك شرقنده ، وولغا نهری حوضه‌سنده ساکن اولان اهل اسلام آره‌سنده ، بوندن درتیوز سنه اول روسیه طرفندن حیاتنه خاتمه چکلمش اولان قزان خانلغنك احیاسی قصدیله کویا بر جمعیت تأسس ایتمش ایمش ! وبو جمعیتك مؤسسلری ، ممالك اسلامیه ایله وعلی‌الخصوص دارالخلافه مسلمانلری ایله مناسبتده بولنیورلرمش ! بوتون بو افسانه‌لر ، بر ایکی شانتاژجی طرفندن روس حکومتنه خبر ویریلمش ایمش : حکومتده اینانه‌رق ویاخود اینانیر کبی کورینه‌رك ، بر سوری تحریات ، مصادرات وتوقیفاته لزوم کورمش ایمش .

اسباب نه اولورسه اولسون نتایج بروجه آتیدر :

۳۱ کانون ثانیده بوبی مدرسه‌سنك مدیرلری عیدالله وعبدالله افندیلر حضراتی توقیف ایدلدیلر . عین کونده مدرسه‌نك بوتون معلملرینك اولری تحری وکندیلری توقیف اولندی .

۶ شباطده توزتز مدرسه‌سی مدیر ومدرسی ، مشایخ مشهوره‌دن عن ایشان حضرتلرینك مخدومی نجیب افندی حضرتلری توقیف اولندی . ۵ و ۶ شباط قزان شهرینك مسلمان کتابجی دکانلرینك جمله‌سنده پولیس طرفندن تحریات اجرا ایدیلوب ، «بیك بر حدیث شریف » ترجمه‌لری (مصر وقزان طبعی) حتی" متنلری مصادره اولندی . شباطك ۱۱ نجی کیجه‌سی ، ترویسکی شهرنده روسیه مسلمانلرینك فعال خادملرندن عبدالرحمن افندی احرفك خانه‌سنده تحریات اجرا واوراقی مصادره ایدیلدی .

عین کیجه‌ده اوفا شهرنده ، مجلس مبعوثان اعضای سابقه‌سندن وقرغز – قازاق خان زاده‌لرندن حمیت ملیه ودینیه‌سی ایله معروف سلطان سید کرای جان توره حضرتلرینك قوناقلرنده تحریات اجرا اولنوب اوراقی مصادره ایدیلدی . مشار الیه حضرتلری درت ، بش آی اول ، بر آی تبدیل هوا ، قیشی استانبولده کچیره‌جك اولان خسته زوجه‌سنه رفاقت ایتمك اوزره استانبوله کلوب کیتمش ایدی .

شباطك ۱۲ نجی کیجه‌سی ، اورنبورغده چیقوب روسیه مسلمانلری آره‌سنده اك چوق منتشر اولان « وقت » جریده‌سنك سر محرری فاتح کریمی ومحررلرندن برهان شرف وعبدالرحمن فخرالدین افندیلرك خانه‌لرنده بش آلتی ساعت تحریات اجرا ایدیلوب کاغده متعلق نه وارسه جمله‌سی طوپلانوب آلندی . فاتح افندی ، روسیه مسلمانلرینك الیوم اك کسکین قلملی محررین سیاسیه‌سندندر . ریاست تحریریه‌سی آلتنده بولونان « وقت » عالم اسلامك . اك فائده‌لی جرائدندن بریدر . فاتح افندی مکتب ملکیه‌ده تحصیل ایتمشدی .

عین کیجه‌ده « شورا » مجلهٔ اسلامیه‌سنك مدیر وسر محرری فضلای عصردن قاضی رضاءالدین ابن فخرالدین حضرتلرینك بیت‌المساعیسنه دخی تعرض اولنه‌رق ، صرف علوم وحکمیات ایله مشغول مشار الیهك آثار واوراقی‌ده مصادره ایدیلدی .

ینه بو صره‌لرده « یلان کول » قریه‌سی امامی زکی جان افندینك خانه‌سنده تحریات اجرا اولندی . مصر تاتار طلبه جمعیتك اعانه دفتری بولندیغندن دولایی بوکولمه شهرینه کوتوریلوب حبس ایدلدی بیرده‌کده معلم اسحاق افندینك وبوبی جوارنده کائن ایکی قریه‌نك امامی افندینك خانه‌لری تحری اولنوب هر اوچی توقیف ایدیلدی .

شباطك اون دردنجی کیجه‌سی قزانك مدرسهٔ منصوریه‌سنه پولیس کله‌رك تحریاتده بولوندی .

یرنده راحت !

صالی کونکی طنینده شو سطرلری کمال استغراب ایله اوقودق

دوئللو

مالیه نظارتی قلم مخصوص مدیری اسیم دوسو افندینك لطفی فکری بك طرفندن مجلس مبعوثانده کندی علیهنده وقوع بولان تجاوزات محقرانه‌دن دولایی دوئللو ایتمك اوزره‌درسم مبعوثنه شاهدلرینی کوندردیکی مستخبردر .

حمدالله سلطنت اسلامیهٔ عثمانیه‌ده دوئللو دینلن عادت وحشیهٔ غربیه بوکونه قدر کورولمش . ایشیدیلمش بر جنت دکلدر . غربده‌کی ترقیٔ افکار ایله آز چوق آشنا اولانلر بیلورلرکه افکار منوره اصحابنك جمله‌سی بو فضیحهٔ مجنونانه‌نك تماماً علیهنده‌در . وبونکچون حکومات مدنیه‌دن بر قسمی ، قرون وسطادن قالمه بو منحوس کوره‌نكك محکم بر عادت اولمه‌سنه رغماً ، دوئللویی منع ایدر قوانین وضع ایتمشلردر . صانکه کندی فنا کوره‌نکلریمز کفایت ایتمیورمش کبی ، برقاچ عصر اول جناح شفقت ومرحمتمزه صیغینمش بر طاقم ملتجیلرك احفادی طرفندن ، جمعیتمزه بو قانلی جنتکده ادخالی ایسته‌یلدیکنی « طنین » ك یوقاریده مندرج خبرندن اکلایورز .

بز مسلمانلر ، غربك شدائد ظالمانه‌سندن وبالخاصه اسپانیا انکیزیسیونلرندن قاچان بر طاقم زواللیلری مملکتمزه قبول ایتدك

وحتی صوك زمانلر اونلره کندیمزه تماماً مساوی حقوق وحریت آلیویردك ایسه ، اونلر اصلا خاطردن چیقارماملیدرلر که بو بزم مرحمت وعلو جنابمز کندیلرینه بر طاقم وظائف معنویه تحمیل ایدر . بو وظائفدن بریسیده دوئللو کبی اسپانیا جنایتلرینك مملکتمزه ادخالیله مشغول اولماملریدر . باشقه برچوق مشروع تجارت وارکن بونوع ادخالاته قالقیشانلره او امارینه‌یك‌ده یاقیشمایان سلاحی براقدیرمق ایچون ، قیصه وقطعی امر ویرنلر بولنور : یرنده راحت !

اسیای وسطی فلاکتزدکانی

پاره	غروش	
١٠	٨٧٠٣	١٣١ نومرو یه‌قدر یکون صحیح
٠٥	٩٤٧	١٣١ نجی نومرو ده‌کی یکون
	٧٠	لفکه‌ده مصطفی افندیدن
	٢٢٧	باندرمه ردیف طابوری ضابطان و متقاعد ضابطلری طرفنه
٢٠	٤٧	روما سفارت سنیه‌سی امامی هاشم ولی افندیدن
	١٠٨	صراط مستقیم محررلرندن بری طرفندن
١٠	٤٦٣	برانه عسکری قلوبی هیئت اداره‌سی طرفنه
٢٠	١٥٦	برانه‌ده ٧١ نجی الایك ٤ نجی طابورینك ٤ نجی بلوکی طرفنه
٢٥	١٠٧٣٢	یکون

حضور فاضلانه‌لرینه

افندم

ترکستانده وقوعبولان حرکت ارضده دوچار مصائب اولان دین قرده‌شلریمزك تهوین ضرورتلرینه مداراولق اوزره « باندرمه ردیف طابوری ضابطانی ومتقاعد ضابطلری » طرفندن جمع اولنان ایکی‌یوز اوتوز یدی‌غروش ماندایوست اوله‌رق باندرمه پوسته خانه‌سنه تسلیم قلنمشدر . وصولنده مبلغ مذکوری طرف عالیکزدن « صراط مستقیم » غزته‌سنده کشاد اولنان اعانه دفترینه درجی متمنادر افندم

باندرمه ردیف طابورنده یوزباشی
صبری

پاره	غروش	
٠	٤٠	سابق باندرمه فرقه قوماندانی و الیوم وان قول اردوی وهمایون قوماندانی فریق مخلص پاشا حضرتلری
٠	٢٠	ایکنجی باندرمه الایی قوماندانی میرالای ابراهیم بك
٠	١٠	» الای امینی ادهم بك
٠	٥	متقاعد الای امینی حلیم افندی
٠	١٠	» » قول اغاسی حافظ حلمی افندی
٠	١٠	باندرمه طابور کاتبی سعید افندی
٠	٢٠	باندرمه ك ١ یوزباشی صبری افندی
٠	١٠	» ك ٢ » صائب »
٠	١٠	» ك ٣ » ابراهیم »
٠	١٠	» ك ٤ » مصطفی »
٠	١٠	» طوپجی یوزباشیسی نظیف »
٠	١٠	متقاعد » محمد »
٠	٥	تبدیلهوا صورتیله باندرمه ملازم اول حقی افندی
٠	٥	باندرمه‌ده طوپچی ملازم اول طاهر افندی
٠	١٠	» دیون مأموری » احمد افندی
٠	١٠	» ك ١ » » مصطفی »
٠	١٠	» ك ٢ » » عرفان »
..	١٠	باندرمه ك ٣ ملازم اول تحسین افندی
..	٥	» ك ٤ ملازم اول جمال »
..	٥	» ك ١ ده مسافر ملازم ثانی نوری افندی
..	٥	» ك ٢ ملازم ثانی اولوب کوکالی اوله‌رق یته کیدن مصطفی افندی
..	٥	» ك ٣ » » مصطفی افندی
..	٥	» ك ٤ » » قدری افندی

٢٤٠
٣ ارسال ایدیلان پوسته پاره‌سی اولوب
٢٣٧

***

معزز قرداشلرمز ،

اخیراً ترکستانده‌وقوعه کان وکونلرجه اوزایان حرکات ارضیه‌دن بیکلرجه قرداشلرمزك ملجأسز ، آچ وبی‌علاج قالوب امداد ومعاونته محتاج اولدقلرینی محترم صراط مستقیمك ستونلرنده‌مشاهده‌ایتدك . حقیقةً بوحال وجدانلرمزی ، قلبلرمزی پارچه پارچه ایتمشدر . بناءً علیه بوآفتزده قرداشلرمزه معاونت مقتضای حمیت اولدیغندن بوراده (برانه‌ده) موجود ایکنجی ودردنجی طابور ضابطان قرداشلرمز علی‌قدرالاستطاعه ٤٦٣ غروش اعطای اعانه‌ده بولندیلر واسامیلرینی مشعر جدول ربطاً تقدیم قلندی . شو آزمبلغ قیش وقیامتده قارلر ویاغمور آلتنده پریشان‌قالان قرداشلرمزك هیچ اولمزایسه برایکیسنك برقاچ کونلك ضرورت و سفالتنه مدار اولور امید قویسنده‌یز و اولمنی‌ده جناب حقدن تمنی ایلرز .

برانه عسکری قلوبی
هیئت اداره‌سی

٤٠ غروش برانه‌ده ٧١ نجی آلای‌ده : احمد شوقی بك بیکباشی – ١٠ جعفر صادق افندی کاتب – ٨ شکری افندی ملازم اول – ٢٠ احمد حلمی افندی ملازم ثانی – ٢٠ ابراهیم آکاهی افندی ملازم اول – ١٠ حسن بصری افندی ملازم ثانی – ٢٠ علی افندی یوزباشی – ٦ رفیق افندی ملازم اول – ٥ حسین افندی ملازم ثانی – ٥ بلال افندی ملازم ثانی – ٢٠ نورالدین افندی یوزباشی – ٥ ابراهیم افندی ملازم اول – ٢٠'٤ حاجی توفیق افندی امام – ٢٠ صالح افندی جراح – ٢٠'٤ کاظم افندی تفنکجی – ١٨ صداد افندی یوز باشی – ٩ احمد حمدی افندی کاتب – ٩ حسین عونی افندی یوزباشی – ١٥ مختار افندی ملازم اول – ٤ کاظم افندی ملازم ثانی – ٩ جمیل افندی ملازم ثانی – ٢٠'١٣ نذیر افندی ملازم ثانی – ٣٠ احمد حمدی افندی ملازم اول – ٢٠ چرکس کامل افندی ملازم ثانی – ١٠ کامل افندی ملازم ثانی – ٢٧ حاجی ضیا افندی اجزاجی – ٢٠'٢٠ علی رضا افندی امام – ٩ یحیی افندی تفنکجی – ٥ حسین افندی یوز باشی موسیقه – ٢ محمد علی افندی ملازم اول موسیقه – ٦ راشد افندی طوپجی یوزباشی – ٢٠ محمداغا ملازم اول – ١٩ اردولی علی – ١٠'١٩ برصاحب مروت طرفندن

بك افندیلر

***

بوکون درسده ضابطمز تاریخدن بحث ایدرایکن ترکستان موضوع بحث اولدی ایشته‌اوزمان بوندن برماهه‌قریب ترکستانده وقوعبولان حرکات ارضیه‌دن بحث ایدرك بیکلرجه‌قرداشلرمزك یرسز چپلاق آچ قالدقلرینی اکلادبرایکن بزی مأیوسیت استیلا ایتدی . پایدوس بوروسی چالندی ، درحال بلوکده موجود آرقداشلرمز اعانه جمعنه‌باشلادیلر . بناءً علیه لیرا یوزایکی بچق حسابیله ١٥٦ بچق غروش ایله اعانه اعطا ایدن قرداشلرمزك اسامیسنی مشعر جدول پوسته‌یه تسلیماً اداره‌خانه‌کزه کوندریورز سزکده وساطت ایتمکزی استرحام وجناب حقك عندنده قبول اولمنی تمنی ایلرز افندم

اونباشی — بلوك امینی — الای ٧١ طابور ٤ ك ٤ چاوشی
بروسه‌لی خلیل — بروسه‌لی حمید — قونیه‌لی محمد

محل مطبعه واداره :
جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
۲۲ نومرو

صراط مستقیم
۱۳۲۶

اخطار :
مسلکمزه موافق آثار
جدیده مع الممنونیه
قبول اولنور
درج ایدلمه ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه دن بحث ایدر هفته ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه لکی	آلتی آیلغی	
ممالك عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵	غروش
روسیه »	۶،۵	۳،۵	روبله
سائر ممالك اجنبیه ده	۱۷	۹	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب ـ
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲۴

درسعادتده نسخه سی ۵۰ پاره در
قیرله دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۳۳ — ۲۱ ربیع الاول پنجشنبه ۱۰ مارت ۳۲۶ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

انوار قرآن

۲۵ — وبشر الذین آمنوا وعملوا الصالحات ان لهم جنات تجری من تحتها الانهار کلما رزقوا منها من ثمرة رزقاً قالوا هذا الذی رزقنا من قبل واتوا به متشابهاً ولهم فیها ازواج مطهرة وهم فیها خالدون .

[کتاب عزیزنده جناب حقك عادت الهیه سی ترهیبه ترغیبی ووعیده وعدی مقارن قلمق اوزره جاری اولدیغنه وآیت سابقه ده کندیلرینه قارشو حجت اقامه اولنمشیکن انی انکار ایدن کافرین ایچون اعداد قلنان عقاب بیان بیورلمش اولمسنه مبنی بو آیت کریمه ده دخی لمعان ایدن نور هدایتی پیشوا اتخاذ ایدرك ایمان ایله اعمال صالحه نك بینی جمع ایدن زمره نك نشئهٔ اخراده نائل اوله جقلری مکافات سرمدیهٔ الهیه عطف القصة علی القصه صورتیله بیان ایدیلوب شویله بیوریلیور :] ایمان ایدوب صالحات ایشله ینلری ده تبشیر ایتکه انلر ایچون [نشئهٔ بقاده اشجاری] التندن جویلر روان اولور جنات واردر [قصر وکاشانه لری جنان وریاضی محتوی جنة الفردوس ، جنت عدن ، جنة النعیم ، دار الخلد ، جنت المأوی ، دار السلام ، علیون کبی متعدد محل نعیم وصفالر واردر] . انلر هر نه زمان او جناتك ثمراتندن بر رزق ایله مرزوق اولسه لر [لذتده تفاوت عظیم ، صورتده تشابه بلیغ بولملریله فرط استغراب وفرحلرندن ناشی] بو بزم اولجه [دار فناده] مرزوق اولدیغمز شیدر دیرلر [چونکه] او [مرزوق اولدقلری شی دنیاده ایکن مرزوق اولدقلری شی ایله لذتده متفاوت ایسه ده شکلاً] متشابه اوله رق کندیلرینه کتورلدی . انلر ایچون اوراده [عیب وآفتدن بالوجوه پاکیزه زوجه لرده واردر . و [او جنات لطف وصفاده کی سرور وتنعملر رهین زوال اولمیه رق انلر اوراده مخلد [ودائم] درلر .

تبشیر ایله خطاب یا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزه ویاخود ورثهٔ انبیا اولانلر ایچون هر عصرك عالمنه ویاخود لسان عربده معروف اولدیغی اوزره تبشیره مقتدر هر فرده در . بشارت خبر ساره اطلاق اولنور . خبر ساره بشارت اطلاق ظاهر جلد انسان دیمك اولان بشره ده سرور اظهار ایلدیکی ایچوندر . نفس مسرور اولنجه دم ، صویك اغاجده انتشاری کبی ، اعضاده انتشار ایدرده بشرهٔ و به انبساط ایلر . بشارت خبر ساره اطلاق اولندیغی ایچوندرکه فقها شویله دیدیلر : برکیمسه عبیدینه ـ هرهانکیکز بکا او غلمك قدومنی تبشیر ایدرسه حردر ـ دیوب ده انلرده قدوم ولدی آیری آیری کندینه خبر ویردکلری زمان ، ایچلرندن بونی ایلك خبر ویره نی معتوق اولوب دیکرلری معتوق اولماز ، چونکه سرور اولکیسنك اخباریله حاصل اولدی . فقط او کیمسه تبشیر یرنده اخبار کلمه سنی قوللانوبده جمله سی آیری آیری اوله رق کندینه اوغلنك قدومنی خبر ویرسه لر ، جمله سی اخبار کیفیت ایتمش اولدقلری جهتله هپسی آزاد اولورلر ـ ك ق برکیمسه کوله لرینك حریتی اوغلنك قدومنی تبشیره تعلیق ایلدیکی زمان جمله سی برلکده اوله رق بونی مژده لسه ، جمله سی مخبر سرور اولدقلرندن فقهانك تعلیللرینه نظراً هپسنك آزاد اولملری لازم کلورش . « فبشرهم بعذاب الیم » کبی قرآن کریمده مقام انذارده وارد اولان تبشیر تهکمه محمولدر . [تباشیر صبح] تعبیری اوائل ضیای صبحدن کنایه در ـ ك ق .

صالحات : صالحه نك جمعیدر . صالحه لفظی حسنه لفظی کبی صفات غالبه دندر ، یعنی بونلر خصلت ویاخود بوکبی مؤنث بر موصوفك

صفتلری اولدیغی حالده کیت کیده موصوفلری ترك اولنه‌رق اسم منزله‌سنده استعماللری غالب اولمش صفتلردندر. صالحه: اعمالدن شرعك تسویغ وتحسین ایلدیکی عمله اطلاق اولنور. عملك ایمان اوزرینه عطفی، عطف متعاطفین اره‌سنده تغایری اقتضا ایلدیکی جهتله، ایمان وعملك تغایرینه دلالت ایلدیکی کبی آیت کریمه‌ده تبشیر قلنان الطاف وانعاماته استحقاقك مداری ایمان وعملك مجموعی اولدیغنی‌ده مشعردر، چونکه تحقیق وتصدیقدن عبارت بولنان ایمان اساس اولوب عمل صالح انك اوزرینه انشا ایدلمش بنا مثابه‌سنده‌در، تمل اوزرینه بنا چیقلمه‌نجه اندن برنفع حاصل اولماز — ق ش.

جنات، جنتك جمعی‌در. جنت: جیمك فتحیله، خرما وسائر اشجاری مشتمل باغچه‌یه دینور — ترجمهٔ قاموس. دار ثواب ومکافاتده غیر قابل توصیف قصرلر کاشانه‌لر اولدیغی حالده اکا جنت وحدیقه تسمیه ایدلمسی، روضه وحدیقه اودار ثوابك مناط نعیمی وعظیم بناکاهی اولدیغی ایچوندر. جمع ونکره اوله‌رق ایراد بیورلمسی ایسه برچوق ریاض وحدائقی مشتمل اولدیغنه وهربرنده اعمالك واصحاب اعمالك تفاوتنه کوره مراتب ودرجات متفاوته بولندیغنه مبنی‌در. ابن عباس رضی الله عنهما حضرتلری ذکر ایتدیکی اوزره جنت یدیدر: جنة الفردوس، جنت عدن، جنة النعیم، دارالخلد، جنة المأوی، دارالسلام، علیون.

«واُتوابه متشابها» جملهٔ شریفه‌سی ماقبلنه تعلیل اوله‌رق تذییل ایدلمشدر.

تنبیه

بو وامثالی آیات کریمه‌دن مراد، اعمال صالحه ایشله‌ینلرك نزد جلیل الهیده نائل اوله‌جقلری الطاف وانعاماتی فهم وادرا کجه اذهانمزه تقریب ایچون بزجه بودار فناده لذیذ ونفیس ومشتهی بیلدیکمز شیلر ایله تصویر وتمثیلدر؛ یوقسه دارخلد وبقانك نعیم وصفاسی بودار کون وفسادك عین اذواق ولذاتی دیمك دکلدر. دارثوابك مطاعم ومناکحی وسائر احوالی یالکز بعض صفات واعتبارانده نظائر دنیویه‌نه مشارك اولدیغندن استعاره وتمثیل طریقیله اوله‌رق انلرك اسملریله تسمیه ایدلمشدر. ابن عباس رضی الله عنهما حضرتلرندن مرویدرکه جنتده اطعمهٔ دنیانك اسملرندن بشقه برشی یوقدر. نعیم سرمدی نعیم فانی‌یه تمامی تمامنه مشارك دکلدرکه لوازم وخواصده تساویلری لازم کلسون وعالم ابدیه‌دکی نعیمك فائده‌سی دنیاده‌کی نعیمك عین فائده‌سی اولمق ایجاب ایلسون. شو حالده بعض متفلسفین وطبیعیونك بو نظم جلیل ایله امثالی آیات کریمه حقنده: مطعومك فائده‌سی تغذی ودفع ضرر جوعدر ومنکوحك فائده‌سی توالد وحفظ نوعدر، بو فوائد ایسه دار ثوابده مستغنی عنهدر؛ بناءً علیه دار نعیم آخرتده اکل وشرب ومناکح کبی احوال طوغری اوله‌ماز دیه ایراد ایلدکلری طعن وقدح مزایای آیات جلیله‌یی عدم ادراکدن انبعاث ایلمش برقصور ونقیصه‌در — ق ش.

بر ده شیخ محمد عبده مرحومك تفسیرینه مراجعت ایدهلم.

باقه‌لم نه چشم عرفان ایله آیت قول شریفنده کریمه‌یه نکته انداز اولیور. مشار الیه دیور: «وبشر الذین آمنوا» ایمانك تعلق ایلدیکی شیئك نه اولدیغی ذکر ایدلمامسی، مخاطبین نزدنده متعلق ایمان معلوم اولدیغی ایچوندرکه اوده جناب باری؛ صفات علیه‌سی، وحی، وحیی کتورنلر؛ بعث وجزادر. بوشیلر انبیاء عظام علیهم الصلاة والسلام حضراتنك ناسی دعوت ایلدکلری اصللردر؛ انلری بوخصوصاتده تصدیق ایدنلر مؤمن اولور وکندیلرینی بوخصوصاته تابع اولان تفصیلاتده‌ده تصدیق ایدر. ایمانك تحققنده یقین لازمدر. یقین ایسه ناقابل شك وارتیاب بولنان برهان قطعی ایله حاصل اولور انجق. الوهیت ونبوته ارشاد سمعی اولسه‌ده انلر اوزرینه قائم اولان برهانك عقلی اولمسی لازمدر. مؤمنلر وانلر ایچون اعداد قلنان شیلر ذکر اولندیغی حالده مؤمن‌به ذکر ایدلمکسزین ایمانك مطلق اوله‌رق ذکر اولنمسی قرآنده طرز معروفدر؛ زیرا دیدیکمز کبی متعلق ایمان سامعین ایچون معلومدرکه اوده ایمان ایتمیانلره نسبت ایله نبی محترم صلی الله علیه وسلم افندمزك کندیلرینی اجمالاً دعوت ایلدیکی اصللردر، مؤمنلر ایسه بو اصللری تفصیل علی التفصیل اوله‌رق بیلورلر.

بشارته شایان اولان مؤمنلر «وعملوا الصالحات» قول شریفی ایله توصیف اولنیورلر وبرچوق آیتلرده اولدیغی کبی بوراده دخی اعمال صالحه‌نك نه‌لردن عبارت اولدیغی بیان ایدلمکسزین مطلق اوله‌رق ذکر ایدیلیور. زیرا عمل صالح ناس عندنده اجمالاً معروفدر، بو مقدار معروفیت ایسه عمل صالحه ترغیبده وانی لوازم ایماندن عد ایلمکده کافیدر. جناب حق اعمال صالحه‌یی «لیس البر ان تولوا وجوهکم قبل المشرق والمغرب — الخ» قول شریفی، سورهٔ [مؤمنون] ك اول و آخرنده‌کی آیتلر، سورهٔ [معارج] ك آیتلری، وسائر آیات کبی برچوق آیتلرده برتفصیل بیان بیورمشدر. ذات اجل اعلی حضرتلری ناسك درونلرینه خیر وشرك بینی تمییز ایده‌جك قوتی ایداع ایتمش اولدیغندن عمل صالح عندالناس معروفدر دیمش اولیور. لکن بعض ناس نفسنه طاری اوله‌رق کندینی اعتدال فطریدن اخراج ایدن انحراف سببیله دوچار ضلال اولیورده انك ضلالیله بشقه‌لری‌ده کریوهٔ ضلاله دوشیورلر. دیرکن صلاح ایله فسادی وخیر ایله شری معرفتده اصل هدایت فطریه میزان اوله‌جق ایکن بو کمراهلرك ضلالتلرندن نشأت ایدن تقالید و عادات انلره کوره میزان اولیور. بونکچون علیه الصلاة والسلام افندمز «کل مولود یولد علی الفطرة فأبواه یهودانه اوینصرانه اویمجسانه» بیورمشدر. یعنی انسان طبیعتنه ترك اولندقده تقالید وعاداتدن بعید اولدقجه البته حقه اهتدا ایدر دیمکدر. بعض امتلرده فساد طبائع وانحراف فطرت اول درجه‌یه واصل اولمشدرکه بوندن طولانی طور بشردن همان همان خروج ایتمشلردر: براهمه فصاحت پردازانی وبعض کفرهٔ عرب کبی‌که بونلر خیر انجق لذتده وشر انجق المده دردیه زعم ایلدکلرندن کندیلرینه کوره سعادت و کمال آلام بدنیه‌دن بعید اولمقده وشهوات حسیه ایله تمتع ایلمکده‌در. روح وعقلك کمالندن محروم بولنان بوکبی خستکان قلوبك حال وشانی،

صفراسی غلبه ایدوب ده طاتلی کندیسنه آجی کلان کیمسه‌نك حال‌وشاننه بکزر . اویله خسته‌لرده واردرکه حال صحت واعتدالده اشتها ایتمدیکی شیئه‌طور نقاهتده اشتهاسی اولور . آش یردکاری زمان‌حامللرده‌بویله‌در

یری الجبناء ان الجبن حزم

وتلك خدیعة الطبع اللئیم

خیر ایله شر ، صلاح ایله فساد ، حق ایله باطل ، فضیلت ایله رذیله ؛ بونلرك هپسی فی الجمله معروفدر ، حتی اشرار نزدنده بیله معروفدر ، انك ایچوندرکه بونلرده خیر وصلاحی ، حق وفضیلتی ادعا ایدرلر . شوحالده اعمال صالحاتك مطلق اوله‌رق ذکر اولنمسی انلره کوره‌ده مبهم واکلاشلماز برخطاب دکلدر . صالحلر ایله فاسقلرك ، محقلر ایله مبطللرك بینی تمییز ایدن امارات ودلائل ذکر اولنمشکن بو خصوصده تفصیله انجق معتل الفطرات اولان کیمسه‌لر محتاج اولور . بونکچوندرکه آنفاً بعضلرینه اشارت ایلدیکمز آیات بیان وتفصیل شرف نزول ایلدی وبونکله اغبیانك تلبیسی وجهلانك اعتذاری منقطع اولدیغی جهتله شوبشارته شایان اولانلر ایمان ایله عمل صالحك بینی جمع ایدنلر دردیمك حقیق وجدیر اولدی ، اوعمل صالحکه فطرت سلیمه اکا ارشاد ایدر وکتاب عزیزده انك تحدید وتعریفنه هدایت ایلر .

بشارت « ان لهم جنات » قول شریفی ایلا بیان بیورلاندر . جنت وجنات لفظی پك‌چوق کره نار مقابله‌سنده ورود ایتمشدر . جنت بستان دیمکدر . جنت ونار ایله مراد یالکز مفهوم لغویلری دکلدر . جنت‌دار ابرار ومتقین ، نار دار فجار وفاسقین‌در . بز جنت وناره غیباً ایمان ایدرزده انلرك نه حقیقت حاللرندن بحث ایلر نه‌ده انلر حقنده‌کی نصوص قطعیه اوزرینه برشی زیاده ایدرز ، زیرا عالم غیبده قیاس جریان ایتمز .

جناب اقدس کبریانك جناتی توصیف ایلدیکی اوصافدن بری‌ده « تجری من تحتها الانهار » قول شریفی‌در . بساتینك حیاتی انهار ایله اولدیغندن بوتوصیفده‌کی مناسبت ظاهردر . دارنعیم علی سبیل التشبیه جنت وجنات تسمیه ایدلش‌ده انهارده اوتشبیه ترشیح اوله‌رق می ذکر اولنمش ، یوقسه دارنعیم حدائق و ریاضی مشتمل بولندیغی جهتله کلی بعضك اسمیله تسمیه قبیلندن اوله‌رق میا کا جنت دینلمش بونی حله ادراك بشر پرواز ایده‌میه جکندن — الله اعلم بمراده — دیر طوریرز .

سکنهٔ جناتك او جناتده کی شئوننْدن اولمق اوزره « کلما رزقوا منها من ثمرة رزقاً » بیورلمشدر . بوراده [من] کلمه‌سی مع التبعیض ابتدا ایچوندر ، یعنی انلر هرنه زمان بنانك بعض اثمارندن اوله‌رق بر رزق ایله مرزوق اولسه‌لر دیمکدر . « قالوا هذا الذی رزقنا من قبل » قول شریفی‌ده اهل جناتك بو رزق دنیاده ایکن ایمان ایله عمل صالحه مکافاةً بزه وعد اولنان شیدر دیدکلرینی حکایه‌دن عبارتدر . خلاصه انلر هرنه‌زمان جناتك بعض اثمارندن بررزق ایله مرزوق اولسه‌لر بورزق ایمان ایله عمل صالحه مکافاةً بزه دنیاده ایکن وعد اولنان شیدر دیه‌جکلردر . شو حالده اهل جناتك سوزلرینی حاکی بولنان بو قول شریف « وقالوا الحمدلله الذی صدقنا وعده واورثنا الجنة نتبوء منها حیث نشاء » نظم جلیلی کبی‌در . جلال الدین سیوطی ایله دیکر مفسرین ذاهب اولدیلرکه بو قول شریفك معناسی ثمرات آخرتی ثمرات دنیایه تشبیهدر ، زیرا ثمرات آخرت طعمده ثمرات دنیایه فائق ایسه‌ده لون و شکل ایله رائحه‌ده انك کبی‌در بو تفسیره کوره « واتوابه متشابها » قول شریفی کفتار اهل جناتك سببنی بیان اولور ، یعنی بونلرك اویله سویلملری کندیلرینه دنیا و آخرتده احسان اولنان رزقلرك بری برینه مشابه اولمسندن نشأت ایلدیکنی کوسترمك ایچون ایراد ایدلمشدر . بو تفسیره کوره محصل کلام شو اولیورکه سکان جنانه رزق جنت‌ویرلدیکی زمان تشابه‌واقع اشتباهلرینی موجب اولمله بو رزق عین رزق دنیا اولوب دنیاده ایکن کندیلرینه وعد ایدیلن شیدردیه حکمه مسارعت ایده‌جکلر و فقط رزق دنیا ایله رزق جنتك لذتلری اره‌سنده فرق عظیم بولندیغندن رزق جنتی طاتدقدن صکره بو فرقی اکلایه‌جقلردر . حالبوکه [کلما] ایله تعبیر بو تفسیره منافی‌در ؛ زیرا اشتباه انجق برنجی دفعه اولور ، صکره‌لری رزق دنیا ایله رزق جنت اره‌سنده‌کی فرقی اکلامش اوله‌جقلرندن ارتق اشتباه زائل اولورده رزق جنتك تکررنده بو اوتکینك عینی‌در دیه حکم ایتمك ممکن اولماز ؛ بر نوع اثمارك افرادینه نسبت ایله بویله بر حکمك ممکن اوله‌جغی فرد اولده سبق ایدن تجربه ایله‌در و دیکر انواع اثماره نسبت ایله بویله بر حکمك ممکن اولمیه‌جغی انواع سائره‌یی نوع اوله قیاس ایلادر . جلالك ذاهب اولدیغی کیفیت معناجه‌ده بلاغته منافی‌در ؛ زیرا دنیا و آخرت رزقلری الوان و روائحده بری برینه مشابه اولوب اره‌لرنده‌کی اختلافك طعمه منحصر اولمسنده اوقدر بیوك بر تشویق و ترغیب یوقدر ، چونکه لذت تنقلده‌در . اوت ... اطوار جنت اطوار دنیایه مخالفدر ، لکن ناسی شوقلندیرمك انجق بیلدکلری و اعتیاد و الفت ایتدکلری شیلره کوره اولور . بز بیلورزکه دنیاده اکل بنیه‌یی انحلالدن حفظ ایچوندر ، دار خلد و بقاده ایسه انحلال یوقدر ؛ شو حالده قرآن و حدیثده ورود ایلدیکی اوزره اوراده واقع اکل وشربك دیکر بر حکمته‌مبتنی اولسی لازم کلورکه احوال عالم غیبدن اولدیغی جهتله بز او حکمته واقف دکلز ، بز انجق قرآن وحدیثده ورود ایدن شیئه ایمان ایدوب او شیئك حقیقت و حکمتنی الله تعالی حضرتلرینه تفویض ایلرز : قرآن وحدیثده ورود ایدن اموردن بری‌ده رزق جنتك لذات دنیادن اعلی واتقس بر لذت اولمسی‌در .

بعض مفسرین بزم اولجه دیدیکمز شیئه ذاهب اوله‌رق دیدیلرکه اورزق سکان جناتك دنیاده ایکن عمللرینه مکافاةً کندیلرینه وعد اولنان شیئك عینی‌در ؛ ایمدی انلر هرنه‌زمان اندن بر ثمره ایله مرزوق اولسه‌لر ، بویله بر مکافاتی بولنان عمله کندیلرینی موفق ایتدیکندن طولایی جناب حقه شکر اوله‌رق وعد الهی‌یی یادایدرلر . نته‌کیم آنفاً ذکر ایلدیکمز « وقالوا الحمدلله » آیتی‌ده بو معنایی افاده ایدر . شوحالده کفتار سکان جنات موعودیك موعود علیه‌ارتباطی

قبیلـندندر ، کویاکه اعمـال عین مکافاتدر « فمن یعمل مثقـال ذرة خیراً یره ومن یعمـل مثقـال ذرة شراً یره » . اهـل جنـاتك تحکیه اولنان سـوزلرندن صکره وارد اولان « واتوابه متشـابها » قول شریفی اوسوزك تضمن ایلدیکی معنایی تأکید وتقریردر وراجح اولان وجهده بودر .

« ولهم فیهـا ازواج مطهرة » بیوریلیورکه اوزوجات انواع تطهیردن هر بر نوع ایله تطهیر ایدلدکلرندن انلرده هیچ بر آفت وعیب وقصور یوقدر دیمکدر . نساء جنات مؤمنات صالحاتندر ، وقرآنده حور عین ایله معروفه اولانلر بونلردر . آخرتده زوجات ایله صحبت آخرتك سائر شئون غیبیه‌سی کبیدر ؛ بز اوشئوندن الله تعالینك خبر ویردیکنه ایمان ایدوب نه اندن زیاده ونقصان برشی سویلر ، نه انك کیفیتندن بحث ایلرز . سبق ایتدیکی اوزره بز انجق بالاجمـال شونی بیلورزکه اطوار حیات آخرت اطوار حیات دنیادن اعلی واکملدر . شوده بزجه معلومدرکه دنیاده زوجاتك مصـاحبت زوجیهٔ مخصوصه ایله اولان لذتنده‌کی حکمت تناسل وتمونوعدر ؛ حالبوکه آخرتده تناسل بولندیغنه دائر برشی ورود ایلمدیکندن اوراده‌کی مصاحبت زوجیه‌نك لذتی دها عالی وحکمتی دها رفیع وسامی اولمق لازم کلور ، رزق جنت بحثنده کذار ایتدیکی وجه ایله بز آخرتده مصـاحبت زوجیه وقوعنه ایمان ایدر وفقط ماهیت وحقیقتندن بحث ایتمه‌یز .

« وهم فیها خالدون » بیورلمشدرکه نه اهل جنات اوجناتدن خروج ایدرلر ، نه اوجنات انلرله فناپذیر اولورده انك زوالیله بونلرده زائل اولورلر دیمکدر ؛ اوجنات نهایتسز برحیات ابدیه‌در . همان جناب حق بزی کزیدکان اهل جنات ایده‌جك علوم صحیحه واعمال صالحه‌یه موفق ایلسون ، اوعلوم صحیحه واعمال صالحه‌که روحلر انلکله اعتلا ایلر واو فوز وفلاحه انلکله استعداد حاصل ایدرلر .

برکت زاده

اسماعیل حقی

حاشیه :

نسخهٔ سالفه‌ده بعض تقدیم وتأخیر ایله برابر دها برطاقم اوفاق تفك ترتیب سهولری وقوع بولمشه‌ده سباق وسیاق ایله اکلاشلدیغندن تصحیحه لزوم کورلمامشدر .

ح . ا

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

۱۱۵ - حدیث شریف

عن ابن عباس رضی الله عنهما انه توضأ فغسل وجهه . اخذ غرفة من ماء فتمضمض [۱] بها واستنشق . ثم اخذ غرفة من ماء [۲] فجعل بها هكذا اضافها الى يده الاخرى فغسل بها [۳] وجهه . ثم اخذ غرفة من ماء فغسل بها يده اليمنى . ثم اخذ غرفة من ماء فغسل بها يده اليسرى . ثم مسح برأسه . ثم اخذ غرفة من ماء فرش على رجله اليمنى حتى غسلها . ثم اخذ غرفة اخرى فغسل بها يعنى رجله اليسرى . [٤] ثم قال هكذا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم [٥] يتوضأ [٦] .

[۱] دیکر روایتده (فمضمض) . [۲] بعض روایاتده (من ماء) قیدی یوقدر . [۳] بعض روایاتده (بهما) . [٤] دیکر روایتده (فغسل بها رجله يعنى اليسرى) . [٥] دیکر روایتده (رأيت النبي صلى الله عليه وسلم) . [٦] دیکر روایتده (توضأ) .

۱۱۵ - ترجمه

(عبدالله) بن عباس رضی الله عنهمادن روایت اولونیورکه (بردفعه) آبدست آلدی . شویله‌که یوزینی ییقادی . بر آووج صو آلوب آغزینی چالقالادی وبورنه چکدی . صوکره بر آووج صو آلوب انکله وشویلجه دیکر آووجنه (ده) قویوب یوزینی ییقادی . صوکره بر آووج صو آلوب صاغ النی (یعنی قوللی) ییقـادی . ینه بر آووج صو آلوب صول النی (یعنی قوللی) ییقادی . صوکره باشنی مسح ایتدی . صوکره بر آووج صو آلوب صاغ آیاغنه تابیقانجیه قدر دوکدی . ینه بر آووج صو آلوب آیاغنی یعنی صول آیاغنی ییقادی . آندن صوکره : « رسول الله صلی الله علیه وسلمی کوردم ، بویله آبدست آلیوردی . » دیدی .

۱۱٦ - حدیث شریف

عن انس رضى الله عنه قال كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا دخل الخلاء [۱] قال اللهم انى اعوذ بك من الخبث والخبائث

[۱] ینه بخارینك تتمهٔ حدیثده‌کی دیکر روایته نظراً (اذا اتى الخلاء) ، کذلك ینه اوراده‌کی دیکر روایته کوره یالکز (اذا دخل) ، بردیکرنده‌ده (اذا اراد ان يدخل الخلاء) .

۱۱٦ - ترجمه

انس (بن مالك) رضی الله عنهك شویله دیدیکی روایت اولونیور : نبی محترم صلی الله علیه وسلم خلایه کیردیکی زمان : « اللهم انى اعوذ بك من الخبث والخبائث [۱] » دیه دعا بویوروردی .

دعای شریفك ترجمه‌سی : « الهی پیسلکدن وپیس شیلردن سکا صیغینیرم » . اهـ والله اعلم .

۱۱۷ـ حديث شريف

عن ابن عباس رضى‌الله عنهما ان‌النبى صلى‌الله عليه وسلم دخل‌الخلاء . قال فوضعت له وضـوأ. فقال [۱] من وضـع هذا فاخبر . فقال اللهم فقهه فى‌الدين .

[۱] ديكر روايتده يالكز (قال) .

۱۱۸ ـ حديث شريف

عن ابى ايوب الانصارى رضى‌الله عنه قال‌قال رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم اذا اتى احدكم الغائط فلا يسـتقبل القبلة ولا يولها ظهره . شرقوا او غربوا .

۱۱۹ـ حديث شريف

عن عبدالله بن عمر رضى‌الله عنهما قال ان ناسا يقولون اذا قعدت على حاجتك فلا تسـتقبل القبلة ولا بيت المقدس. لقد ارتقيت [۱] يوما [۲] على ظهر بيت لنا فرأيت رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم على لبنتين مستقبلا بيت‌المقدس لحاجته .

[۱] بعض رواياتده (لقدرقيت) . [۲] برروايتده (يوما) يوقدر .

۱۲۰ ـ حديث شريف

عن عائشة رضى‌الله عنها ان ازواج‌النبى صلى‌الله عليه‌وسلم كن يخرجن بالليل اذا تبرزن الى‌المناصع وهو صعيد افيح . فكان عمر يقول للنبى صلى‌الله عليه وسلم احجب نسـاءك فلم يكن رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم يفعل . فخرجت سودة بنت زمعة زوج‌النبى صلى‌الله عليه وسلم ليلة من‌الليالى عشاء وكانت امرأة طويلة فناداها عمر الا قد عرفناك ياسـودة حرصـا على ان ينزل [۱] الحجـاب . فانزل‌الله عز وجـل الحجاب [۲] .

[۱] بناء‌مجهول‌اوزره‌در . بناء‌معلوم ايله‌ده روايت اولنمشدر . [۲] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (عزوجل) زياده‌سى يوقدر . بر روايتده (فانزل الله آية الحجاب) ، ديكر برطاقمنده‌ايسه (فانزل الله‌تعالى آية‌الحجاب) .

۱۲۱ـ حديث شريف

عن انس رضى‌الله عنه قال كان رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم اذا خرج لحـاجة اجئ انا وغلام [۱] معنا اداوة من ماء وفى رواية‌من‌ماء وعنزة يستنجى بالماء [۲] .

[۱] برروايتده (اجئ فاتبعه واناغلام) . [۲] بوايكنجى روايتى مؤلف بخارينك برازدها آشاغيده تكرر ايدن وذكرندن صرف‌نظر ايديلن حديثندن اقتباس ايتمشدر .

۱۱۷ ـ ترجمه

(عبدالله) بن عباس رضى‌الله عنهمانك شـويله ديديكى روايت اولونيور :

نبى اكرم صلى‌الله عليه وسلم (بركره) خلايه كيردى . كنديسنه ييقانه‌جق صو (كوتوروب) براقدم . « بونى (بورايه) كيم قويدى؟ » ديه صوردى . خبر ويرديلر . « الهى ! اونك‌دينده‌كى آكلاييشنى آرتير » ديه دعا بويوردى .

۱۱۸ ترجمه ـ

ابوايوب انصارى رضى‌الله عنهدن رسول‌الله صلى‌الله‌عليه وسلمك شويله بويورديغى روايت اولونيور .

بريكز (قضاى حاجت) ايچون چوقور اوستنه كلديكنده‌قبله‌يى نه‌قارشولاسون، نه آرقه‌سنى اوكاويرسون (مدينه‌نك) شرقنه‌وياغربنه طوغرى دونكز .

۱۱۹ ـ ترجمه

عبدالله بن عمر رضى‌الله عنهمانك شويله‌ديديكى روايت‌اولونيور. بعض كيمسه‌لر : « (قضاى) حاجته اوطورديغك زمان نه‌قبله‌يى، نه‌ده بيت‌المقدسى قارشولامه »ديورلر . بن (ايسه) بركون بزم اوك طامى اوستنه چيقمشدم . رسول‌الله صلى الله عليه وسلمك (قضاى) حاجت ايچون بيت‌المقدسه قارشـو ايكى كربيچ اوزرنده اوطورديغنى (كوزمله) كوردم .

۱۲۰ ـ ترجمه

عايشه رضى‌الله عنهادن روايت اولونيوركه نبى مكرم صلى‌الله عليه وسلمك زوجات (طـاهرات)ى كيجه‌لين قضـاى حاجته چيقدقلرنده (مدينه‌نك كنارنده كائن) مناصع(نام‌محل)ه قدر كيدرلردى. (مناصع دينلن يرايسه) آچيق بريردر. عمر(رضى‌الله عنه) نبى محترم صلى‌الله عليه وسلمه : « قادينلركى قاپا » ديردى‌ده رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم ديكله‌مزدى . (نهايت) امهات مؤمنيندن سـودة بنت زمعه بركيجه ياتسى زمانى چيقدى . (سوده رضى‌الله عنها) اوزون بويلى برخاتون ايدى . عمر حجاب (يعنى تسترنسوان) امرينك نازل اولمسنه اوقدر حريص ايديكه اوكا : « ياسوده ! بيلمش اولكه بزسنى طانيدق » ديه باغيردى . بوندن صوكره الله تعالى حجاب (آية) نى انزال ايتدى .

۱۲۱ ـ ترجمه

انس (بن‌مالك) رضى‌الله عنهدن : « رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم (قضاى) حاجته‌چيقديغى‌زمان‌برچوجوقله برابر يانمزده‌برصومطهره‌سى اولديغى حالده (خدمت ايچون) كليردك » ديديكى روايت اولونيور .

انس رضى‌الله عنهك : « .... يانمزده برصومطهره‌سى ايله برحربه اولديغى حالده ... » ديديكى‌ده روايت اولونيور كه صوايله اسـتنجا بويورديغنى اكلاتمق ايستيور .

١٢٢ - حديث شريف

عن ابى قتادة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا شرب احدكم فلا يتنفس فى الاناء واذا اتى الخلاء فلا يمس ذكره بيمينه ولا يتمسح بيمينه .

١٢٣ - حديث شريف

عن ابى هريرة رضى الله عنه قال اتبعت النبى صلى الله عليه وسلم وخرج لحاجته فكان [١] لا يلتفت . فدنوت منه [٢] فقال ابغنى [٣] احجارا استنفض بها او نحوه [٤] ولا تأتنى [٥] بعظم ولا روث . فأتيته باحجار بطرف ثيابى فوضعتها [٦] الى جنبه واعرضت [٧] عنه . فلما قضى اتبعه بهن .

[١] برروايتده (وكان) . [٢] برروايتده (فدنوت منه لاستأنس فقال من هذا فقلت ابو هريرة) . [٣] ثلاثيدن‌ده ، افعالدن‌ده مرويدر . برروايتده (أبغلى) ، ديكرنده‌ده (ائتنى) وارد اولمشدر . [٤] بوشك وتردد ابو هريره‌دن دكل ، راويلردندر . [٥] برروايتده (ولاتأتينى) ، ديكرنده ايسه (ولاتأتى) . [٦] برروايتده (فوضعها) . [٧] برروايتده (واعترضت) .

١٢٢ - ترجمه

ابوقتاده رضى الله عنهدن رسول الله صلى الله عليه وسلمك شويله بويورديغى روايت اولونيور :

ايچكزدن برى برشى ايچديكنده قابك ايچنه خوخلامسون ، خلايه كيتديكنده ذكرينه صاغ اليله طوقونمسون ، صاغ اليله‌ده سيلنمسون (يعنى استنجا ايتمسون) .

١٢٣ — ترجمه

ابوهريره رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

(بركره) نبى مكرم صلى الله عليه وسلم (قضاى) حاجت ايچون چيقديغنده آرقه‌سندن كيتدم . آرقه‌سنه‌دونوب باقق عادتى دكل‌ايدى . كنديسنه ياقلاشدم . « استنفاض (يعنى استنجا) ايچون بكا طاش آرا » ياخود بوكا بكزر برسوز سويلدى . « (شوقدركه) بكا نه‌كميك نه‌فيشقى كتيرمه » بويوردى . اتكمك ايچنده برقاچ طاش كتيروب يانه قويدم . ويانندن صاووشدم . (حاجتى) قضا ايتديكى زمان اونلرى قوللاندى .

احمد نعيم

• خطبه •

الحمد لله الواصل الحمد بالنعم . والنعم بالشكر . نحمده على آلائه . كما نحمده على بلائه . ونستعينه على هذه النفوس البطاء ونستغفره مما احاط به علمه واحصاه كتابه . ونؤمن به ايمان من عاين الغيوب ووقف على الموعود . ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وان محمدا عبده ورسوله ارسله داعيا الى الحق وشاهدا على الخلق عليه افضل الصلاة والسلام وعلى آله واصحابه الذين جاهدوا فى الله حق جهاده ففتحوا البلاد واصلحوا العباد اللهم وفقنا للاقتداء بهم يارب العالمين «ايها الناس» ان من استنصح لله وفق ومن اتخذ قوله دليلا هدى للتى هى اقوم انى احذركم ونفسى هذه المنزلة فلينتفع امرء بنفسه فانما البصير من سمع فتفكر ونظر فأبصر وانتفع بالعبر ثم سلك جددا واضحاً يتجنب فيه الصرعة فى المهاوى والضلال فى المغاوى ولا يعين على نفسه الغواة بتعسف فى حق اوتحريف فى نطق او تخوف من صدق « فأفق ايها السامع » من سكرتك . واستيقظ من غفلتك واختصر من عجلتك وانعم الفكر فيما جاءك على لسان النبى الامى صلى الله عليه وآله وسلم مما لابد منه ولا محيص عنه وخالف من خالف ذلك الى غيره ودعه ومارضى لنفسه وضع فخرك واحطط كبرك واذكر قدرك فأن عليه ممرك وكما تدين تدان وكما تزرع تحصد وكما قدمت اليوم تقدم عليه غدا فامهد لقدمك وقدم ليومك فالحذر الحذر ايها المستمع والجد الجد ايها الغافل « ولا ينبئك مثل خبير « ايها الاخوان » ان من عزائم الله فى الذكر الحكيم التى عليها يثيب ويعاقب ولها يرضى ويسخط انه لا ينفع عبدا وان اجهد نفسه واخلص فعله ان يخرج من الدنيا لاقيا ربه بخصلة من هذه الخصال لم يتب منها ان يشرك بالله فيما افترض عليه من عبادته اويشفى غيظه بهلاك نفس اويقر بأمر فعله غيره اويستنجح حاجة الى الناس باظهار بدعة فى دينه اويلقى الناس بوجهين اويمشى فيهم بلسانين « ايها الناس » ان البهائم همها بطونها وان السباع همها العدوان على غيرها وان النساء همهن زينة الحياة الدنيا والفساد فيها ان المؤمنين مستكينون « ان المؤمنين مشفقون ان المؤمنين خائفون » عن انس عن النبى صلى الله عليه وسلم قال قال يسروا ولا تعسروا وبشروا ولا تنفروا » وعن جرير بن عبدالله قال بايعت رسول الله صلى الله عليه وسلم على اقام الصلاة وايتاء الزكاة والنصح لكل مسلم .

على شيخ
العرب

صراط مستقيم رساله معتبره‌سى واسطه‌سيله

بروسه مبعوثى محترم طاهربك افندى يه

كچن كيجه بر بزم عرفانده ايدم (مسلمان) ناميله نشر اولنان كتاب حقنده رفقادن برى سرد مطالعه‌يه وابذال تقديراته باشلادى . بزلرى اوكتابدن برقطعه ايدنمكه دعوت ايتدى . ايرتسى كونى باب عالى جاده‌سنده كتابجى حلمى افنديك كتبخانه‌سنه بالمراجعه اون غروش ويره‌رك برقطعه‌سنى اشترا ايلدم . برقاچ كونلر مطالعه‌سيله مشغول اولدم باركالله بونك مؤلفى محترمنه . چونكه علم حال طرزنده يازيلان آثارك

الك برنجیسی بو کتابدر . مسلمانلغك سیاسی ، دینی ، اجتماعی نه کبی حقایق احتوا ایلدیکی ایجاب زمانه کوره غایت آچیق بر لسان ایله یازلمش . مؤلفی استانبول عسکری اعدادیسی معلملرندن نیکشکلی یوزباشی وحی افندی اسمنده بری اولوب شاکردلریکزدن ایمش . مع التأسف بو ذات ایله هنوز شرفیاب اولامدم شو تألیف کزین مناسبتیله علناً عرض شکرانه مسارعت ایتمکی طوغریسی وجیبهٔ ذمت عد ایلدم .

المزده کی علم حال کتابلرینك کیمی پك مفصل ، کیمی پك مختصر اولمغله برابر بر قسمنك عباره ارهلرنده (و دخی) (پس) (قیچن) کبی بر طاقم الفاظ عتیقه‌دن بشقه عوامك اکلایه‌میه‌جغی برچوق تعبیرات مبهمه موجود اولدیغندن عموماً استفاده غیر ممکندی (مسلمان) زمانمزك احتیاجات وایجاباتنه کوره پك ایی دوشونیله‌رك یازلمش براثر اولمسی حسبیله بوندن هر مسلم ومسلمه بر دانه ایدنملیدر فکرنده‌یم . اولاد وطن بونی اوقوملی دینمزك معالیاتنه جدی بر وقوف حاصل ایتملیدر بونك مندرجاتنه حصول اطلاع مستلزم سعادت داریندر .

آفرین : — اوحضرت وحی یه‌که بو کوزل اثریله عالم اسلامیته پك مهم بر یادکار براقش اولیور . هر حالده روح پاك جناب سید الکونین آندن خشنود اولمشدر هیچ شبهه ایتمم .

ذات عالیکزه‌ده عرض شکران اولونور که زمانمزك احتیاجنی دوشونه‌جك واکا کوره عرض خدمت ایده‌جك بویله غیرتلی ذاتلری تشدید دیکز .

خلاصهٔ کلام بو اثر کزینی پك تقدیر ایتدم کوکلم انی ایسترکه ارباب ایمان بونك تعمیم انتشارینه چالیشسین حضرت وحی نه قدر محویت پروردر . اثرینی غزته‌لرله‌ ارلسون اعلان ایتمکدن بیله چکنمش زیرا اویله بر اعلانه تصادف ایتمدم .

مأمورین رسومیه‌دن

حسین وصاف

. صراط مستقیم واسطه‌سیله

ادیب محترم مدحت جمال بك افندی یه

ادیب عرفانپرور !

صراط مستقیم ، دونانما مجموعه‌سی کبی نفائس آثارده انافس آثار ادبیه‌لرینی اوقویه‌رق مفتون بلاغت و مجذوب نزاهتلری اولمقده‌یم شو اوفه‌جق مکتوبمده ذات عالی ادیبانه‌لرندن ایکی زمین اوزرینه ایکی منظومهٔ مخلده احسان بیورلمسنی — عفو کره اغتراراً — استرحام ایدرم .

بونلردن بری — سیف وقلم — طرزنده : « اردو ، دونانما ، اهمیت و ملت ، وطنمزه ایفا ایتدکلری وایده‌جکلری خدمات اعتباریله مفاخره‌سی ، دیکری ینه عینی طرز و اسلوبده » کرید « ك حربیه ناظر عالیسی محمود شوکت پاشا حضرتلرندن استشفاع و استمدادی و مشار الیهك ویره‌جکلری اجوبهٔ غضنفرانه وقهرمانانه‌سی اوله‌جقدر .

برنجیسنی دونانمانك اون ایکنجی مجموعه‌سنده ، ایکنجیسنی‌ده صراط مستقیمده اوقومق سوك امل و استرحامدر افندم .

صامسون اعدادیسی معلملرندن

حسن روحی

تورکستان

بردول قادین یاوروسنی آلمش قاچار داغلره ؛
بر سقط قیز « بابام ! » دیيه ایکله‌یه‌رك سورونور .
هپ ییقیلمش ، ییقیلمقده ؛ اوزاقلردن کورونور
تورك اوجاغی ، آنا یوردی . بکزه‌ر ایکن باغلره
باقك شیمدی ناصل اولمش ؟ . هپ اوجاقلر بر مزار ،
هپ ئه‌ولری بر خرابه . سوقاقلردن کچیلمز ؛
هپ یارالی ، أزیلمشلر . صاغلام کیمدر سچیلمز ؟!
جنك آرتیغی عسکرلره بکزه‌دیلسه بری وار ..
صاغلاملری بولونسه‌ده یارالانمش ایچندن .
یادول قالمش بر قادیندر ، یا آناسز بر چوجق ؛
بر داغ کبی اوغلی کیدوب کندی قالان دها چوق ! .
دین قارده‌شی ! یاردم ایتمك سکا ، بکا فرض ایکن
نه دورورسك ؟ . آچ ، صوسزدر زواللیلر ؛ یواسز ،
قار آلتنده ایکله‌یورلر یاقاجاقسز ، پاراسز ! .

۱۳ ، شباط سنه ۱۳۲۶

اسحق رأفت

جاوا مسلمانلری احوالندن

— ۳ —

حسین افندی جاوا وینغرانك کتابی ، یرلی مأخذلردن آلنوب یازیلمشدر . بومأخذلر آره‌سنده الك مهم موقعی آچه وقایع نویسنك آثاری وعلی الخصوص « بستان السلاطین » [*] ك ایکنجی کتابنك اون اوچنجی فصلی طوتار . بو فصل ۱۶۰۰ سنه میلادیه‌سندن ۱۶۸۰ ه قدر جریان ایدن وقایعی نقل وحکایه ایدر .

مؤلف ، « بستان السلاطین » دن باشقه یرلی وقایعنامه‌لرك جمله‌سنه مراجعت ایتمشدر . بونلردن بر قسمی ، یکدیکرلرینه پك بکزرلر ؛

[*] نورالدین ابن علی بن حسنجی بن محمد حمید الرانیری اثری اولان « بستان السلاطین » ابواب متعدده‌یه منقسم یدی کتابدن مرکبدر . برنجی کتاب خلقت سما وارضدن ، ایکنجی کتاب پیغمبران وملوکدن بحث ایدر . حسین افندی ، ایشته شو ایکنجی کتابك آچه تاریخندن باحث اون اوچنجی فصلندن استفاده ایتمشدر . اوچنجی کتاب عادل پادشاهلرله ماهر وزرایه ، دردنجی کتاب متقی پادشاهلرله اولیایه ، بشنجی کتاب ظالم پادشاهلرله فاسق وزرایه ، آلتنجی کتاب اصحاب الخیرات والحسناته ، یدنجی کتاب عقل وعلوم عقلیه‌یه دائردر . خالص مالای دیلی ایله یازیلمش اولان بو تحف محیط المعارف تمام اوله‌رق نادر بولنیور .

بونلر بر صره آچه سلطانلرینك زمان حکمدارلرینه عائد، بر برلرندن پك آز فرقلی وقایع خلاصه‌لرندن عبارتدرلر. بو نمونه‌جه منسوب وقایعنامه‌لردن غیری، حسین افندینك استفاده ایتدیکی دها بر قاچ اثر واردر. بونلردن بعضلری مثلا «شجرهٔ مالایو»، «ماروتغ‌ماهاوامزا»، «تاریخ ملوك پازه‌ی» بالنسبه آز اهمیتلیدرلر. حسین افندینك اك چوق ایشنه یرایان بر مأخذده «ساراقاتس» لر، یعنی آچه‌سلطانلرینك امرنامه‌لریدر. [*] بو امرنامه‌لردن سرای تشریفاتنده، لیمانلرك تجارتنده مرعی اولان اصول وعاداتی استخراج قابلدر؛ انجق بو امرنامه‌لرك تاریخلری پك‌ده شایان اعتماد کورولمیور.

یرلی اثرلردن مأخوذ معلوماتی مراقبه ایچون، مؤلفك مراجعت ایتدیکی آثار غربیه، لاهه وباتاویا خزائن اوراق قرالیه‌سنده موجود وثائقدن عبارت. اولوب موضوعه دائر پك جزئی معلوماتی محتویدر؛ زیرا، هند شرقی قومپانیه‌سنك، آچه سلطانلریله مناسبتی دائما اهمیتسز ایدی.

حسین افندینك تألیفی اوچ قسمه منقسمدر: برنجی قسمنده آچه تاریخی مبدأندن اسکندرمودا (Muda) نك جلوسنه قدر نقل ایدر؛ بو قسم آچه تاریخنك اك شکل پارچه‌سیدر. زیرا، یرلی وقعه نویسلر، اسکی زمانلری برچوق خرافات واساطیر ایله طولدیرمشلر وموضوعدن خارج برطاقم مباحثه کیره‌رك قارمه قاریشیق بر حاله صوقمشلردر؛ یرلی وقایعنامه‌لری تنقید ایده‌بیلمك ایچون، بو قسمه عائد دیکر مأخذلرده موجود دکلدر.

اثرك ایکنجی قسمنده، آچه سلطنتك دور کمال و سطوتندن، یعنی ١٦٠٧ سنهٔ میلادیه‌سندن ١٧٠٠ سنهٔ میلادیه‌سنه قدر کچن برعصراق زماندن بحث اولنیور. هر زمان وهریرده اولدیغی کبی آچه سلطنتی‌ده اوج نقطه‌سنه ایریشنجه سقوطه باشلامشدر.

اثرك اوچنجی قسمی، ١٧٠٠ دن ١٨٢٤ سنه‌سنه قدر کلیر. بو قسمده داخل سلطنتده ظهوره کلن فتنه ونزاعلرو بوندن متولد انحطاط سریع تصویر اولنمشدر. آچه‌نك ضعفی، اوروپالیلرك صوماتره‌یه دخول ایله نهایت بردرجه‌یه کلورکه برزمانلر آطه‌نك حاکمی اولان بو سلطنت آرتق دوشونلمه‌یه بیله دکمز..

١٦ نجی عصر میلادی ابتداسنه دکین آچه وقایعی پك قرا کلقدر. بورالری کزن عربلرك، چینلیلرك، اوروپالیلرك سیاحتنامه‌لرنده آچه‌یه دائر معلومات یوق کبیدر. یرلی محررلرك آثارنده ایسه، حیات تاریخیه‌لرینك بوچوجقلق دوره‌سی، چوجقجه اویدورلمش ماصاللردن باشقه برشی دکلدر. انجق بو مصاللرك بعضلرندن، مالای وپولنیزیا خرافات واساطیرنی اوکرنمك ایچون استفاده ایدیله‌بیلور.

مثلا برینده بر بیدا داری [یعنی سماوی بر پری] نك بامبو اغاجندن چیقدیغی حکایه ایدیلیور؛ دیکرنده بر بیداداری‌نك بر بنی آدمله ازدواج ایده‌رك اوچمق اقتدارینی غائب ایتدیکی سویلنلیور. اسکی وقعه نویسلرجه، بیدادارپلر حقیقةً موجوددر. آچه‌نك ایلك امیرلرندن ایکی قارده‌ش، بیدادارلرله اولنمشلردر!

اسلامك آچه‌ده ایلك ظهور وانتشاری، خارق العاده وقایع ایله قاریشدیرلمشدر.

دین اسلامی مغربدن کله بر ذات نشر ایتمش‌ده بو ذات‌ده بر بیداداری ایله ازدواج ایله‌مشدر. ایشته بو ازدواجدن آچه سلطانلری تولد و ظهور ایتمشلر. آسکی وقایعنامه‌لر، ١٢٠٤ دن ١٥٦٧ یه قدر اون سلطان صاییورلر. انجق اونجی سلطاندن صوکره‌درکه نقل اولونان وقایع بر آز حقایقه بکزه‌یور.

اسلامك آچه‌ده انتشارینه عائد جدی اوله‌رق ایکی مختلف روایت واردر. «بستان السلاطین» ١٥٠٦ سنهٔ میلادیه‌سنده [شیمدی ١٩١١ سنهٔ میلادی‌سنده‌یز] علی مغایت شاه طرفندن نقل و نشر اولندیغنی یازیور؛ «شجرهٔ میلایو» ایسه، شامبا امیری شاه پولینغ، صوماتره‌یه کله‌رك دین مبین محمدی‌یی نشر و آچه سلطنتنی تأسیس ایتدی، دیور «مجلهٔ عالم اسلامی» ده مأخذم اولان مقاله‌یی یازان ذات، موسیو آنتوان قاباتون، ایکنجی روایتك و ثوقنه دها زیاده اعتماد ایدیور. زیرا، بو روایت شامبالیلر آره‌سنده‌ده موجوددر؛ و ١٤٦٠ سنهٔ میلادیه‌سنه طوغری شامبالیلرك آنامیلر طرفندن مغلوب ایدیلدیکی محقق اولدیغندن اولجه دین اسلامی قبول ایتمش اولان بو قومه منسوب بر آدمك صوماترایه کچه‌رك آچه‌ده نشر دین ایتمسی پك محتملدر.

حسین جارادینغرات افندی، آچه‌یه اسلامك دخولندن بحث ایدرکن، ١٨٧٣ سنه‌سنده، یعنی آچه سلطنتی هولانده‌لیلرله محارب بولندیغی زمان، استانبولده چیقان «الجوائب» جریده‌سنك بو موضوعه دائر یازدیغی بر فقره‌یی نقل ایدیور.

فقره عیناً شودر: «آچه، ١٢١٥ سنهٔ میلادیه‌سنده غازی جهان شاه طرفندن فتح اولنه‌رق حورهٔ اسلامه ادخال اولنمشدر. ١٥١٦ سنه‌سنده، آچه‌ده حکمران اولان سید فرما شاه، سلیم اولك وزیر اعظمی سنان پاشا نزدینه کله‌رك سلطنت عثمانیه‌نك حمایه و متبوعیتنی طلب ورجا ایتدی. طرف سلطنت سنیه‌دن رجاسی قبول و اسعاف بویورولدرق، شاهه فرمان خاقانی احسان قیلندی.» بو فقره ایکی جهتدن شایان دقتدر. خلافت اسلامیه آل عثمانك ید حماستنه انتقال ایدر ایتمز، اوزمانلرده فوق العاده اوزاق اولان صوند آطه‌لریله مناسبات سیاسیه تأسیسنه قالقیشلمه‌سی، ثانیاً دها اوتوزبش قرق سنه اول مقام خلافت جرائدینك عالم اسلام مسائلیله دها جدی بر صورتده مشغول اولملریدر...

حسین افندی، «الجوائب» ك معلوماتنی یرلی وقعه نویسلردن مأخوذ ظن ایدیور؛ مومی‌الیه بو خبرك نره‌دن آلندیغنی‌ونه‌درجه‌لره قدر موثوق اولدیغنی، استانبولده آراشدیرمش ایسه‌ده، هیچ بر نتیجه‌یه، دسترس اولامامشدر... حسین افندینك بوموفقیتسزلکی، صوك زمانلرده دارالخلافه مسلمانلرینك، احوال اسلامه نه‌قدر بیکانه قالدقلرینی اظهار ایتدیکی ایچون، پك زیاده شایان تأملدر.

---

[*] دوقتور هورغرونیه‌نك فکرینه کوره بو امرنامه‌لر، آچه سلطانلرینك مملکتلرنده برحکومت مرکزیه تأسیسنه، سیاسی، اجتماعی ودینی براصلاحات تجربه‌سنه تشبثلرینی ارائه ایدر.

هفته تعطیلی

« قزانلی بر حاجی » امضاسیله برمکتوب آلدق شیوه‌سنی عثمانلی تورکچه‌سنه چویره‌رك آشاغی‌یه درج ایدیورز :

عزتلو افندیلرم ،

بن درت بش کون اول حاجدن استانبوله کلدم. بازارایرته‌سی کونی روس واپوریله اوده‌سایه کیده‌جکدم . استانبولده باصلمش کلام قدیم ایله برقاچ کتاب آلاجق‌اولدم او کتابلری بیلدیکم بر اسلام کتابخانه‌سندن آلمق ایچون کچن بازار کونی باب‌عالی جاده‌سنه کیتدم. اوکتابخانه قپالی . بلکه کتابجینك عائله‌جه برایشی واردر دیه باشقه برکتابجی دکانه کیتمك ایستدم . اوراده‌کی برغزته صاتیجی « بوکون بازار، کتابجیلرك هپسی قپالی » دیدی . « مسلمانلریده‌می ؟ » دیدم . « های های! هپسی قپالی » دیدی؛ وأللیه باب‌عالی جاده‌سنك دکانلرینی کوستردی. بن کندی کندیمه شاشدم : دارالخلافه‌ده، کلام قدیم آلمق ایچون کتبخانهٔ اسلامه کیدیورم؛ نصرانی بایرامی اولدیغی ایچون‌قپالی کوریبورم ! دوشونه دوشونه قپالی دکانلر آره‌سندن ایندم . یالکز قهوه‌خانه‌لر آچیق ، هرکسده حقیقی بایرام کونلرنده کوریلن برحیات وشطارت وار . صاغه کیدن برسوقاغده، یکی البسه کینمش ارکك وقادینلر کزینیورلر ، آللی یشللی سوسلنمش دولاب کبی برشیٔ چویره‌رك چالغی چالیورلر . صوله کیدن برسوقاغه‌صاپدم، دکانلر، ینه قپالی، برقپالی دکانك‌اوستنده بادشاهك تمغاسنی کوروب مراق ایده‌رك اوقودم . « هرکه فابریقهٔ همایونی منسوجاتی » یازیلمش ؛ اورادن‌کچن برآدمه صوردم : « بودکان نه‌در ؟ » اوآدمك جوابندن آکلادم‌که دکانده خلیفه فابریقه‌سنك معمولاتی صاتیلیورمش .. لکن شوراسنی ایی اکلایه‌مدم : معمولاتی صاتان دکانده میریمی ؟ میری ، یعنی بیت‌المالك ایسه اوراسی بازار کونی ناصل قپالی اولور ؟ ..

بز، روسیه‌ده سنه‌لردنبری، مسلمانلره بازار کونی دکان قپاتمق مجبوری‌اولمسون دیه روسیه‌حکومتیله اوغراشیورز. حکومت،بالعکس بازار کونی‌عموم‌تبعه‌سنه دکان‌قپاتدیرمق‌ایستیور. وبونك‌برچوق‌جهتلردن بویوك اهمیتی وار . جمعه یرینه بازاری بایرام طانیمه‌یه ، او کونی ایشی براقوب ، کینوب ، سوینوب کزنمه‌یه باشلایه‌جق اولورسه‌ق ، چوجقلریمزك روسلاشه‌سنی قولایلاشدیرمش اولورز . هفته تعطیلنك مسلمانلره جمعه اولمسی ایچون ، شمدی‌یه قدر بز روسیه مسلمانلری ناظرلره ، حتی حکمداره قدر ، کراتله مراجعت ایتدك ؛ پترسبورغه دەله‌که‌لر کوندردك بر خیلی پاره صرف ایتدك . الیوم روس مجلس مبعوثانده‌کی فرقه‌مزك پروغرامنده مندرج برمادهٔ‌مهمه‌ده اهل‌اسلامه هفته تعطیلنك بازار اولمه‌مسیدر . روسلر ، روس حکومتی بش آلتی سنه اوغراشدقلری حالده ، حالا بازاری مسلمانلره تعطیل کونی یاپامدیلر وانشاالله یاپامیه‌جقلر .

دارالخلافه‌نك احوالنی، بوقاریده حکایه ایتدیکم وجهله کوردکدن صوکره بنده برتردد حاصل اولدی. عجبا بز بیهوده‌می،اوغراشیورز ؟ دارالخلافه‌ده کتابجیلرده بازار کونی قپادقدن ، حتی اوستنده خلیفه تمغاسی (طغرا) اولان بردکانده بازار کونی قپادقدن صوکره ، بزم تصور ایتدیکمز محذورلر ، عجبا صرف وهم دکلیدر ؟

رجا ایدرم ، افندیلرم ؛ بنم ترددلریمی غزته‌کزله ازاله‌بویورکز.

قزانلی برحاجی

⁂

حاجی افندی قرداشمز ، سزك جمعه‌یرینه بازارك هفته تعطیلی اولمه‌سندن تولدینی تصور ایتدیککز محذورلر وهم دکل حقیقیدر . جهادکزده دوام ایدیکز ، و جمعه‌نك یوم تعطیل قالمه‌سنی الکزدن کلن بوتون غیرتی صرف ایله محافظه‌یه چالیشکز ؛ بزم استانبول ، بو بابده اصلا رهبریکز اولماسین‌استانبولده شایان اصلاح پك چوق خصوص وار . و بونلردن بریسی‌ده هیچ شبهه‌سز ، بو مناسبتسز حالدر .

حکومته‌ده دیه‌جکمز وار : استانبولك بعض پیاسه‌لرنده بازارك یوم‌تعطیل اولمه‌سی برطاقم اسباب‌اقتصادیه‌دن نشأت‌ایتدیکنی‌بیلمزدکلز؛ مع مافیه فکریمزجه حکومت بو مهم مسأله‌یی تدقیقه مجبوردر . و علی‌الخصوص هرکه فابریقه‌سی دکانلری کبی دکاکین میریه‌نك اولسون بازار کونلری قپالی بولندیرمق جمعه آچمق کبی‌مناسبتسزلکه‌محل براقمه‌سی قطعیاً الزمدر .

استانبول وقایعنك عالم اسلامه عکسی

دنیا کیتدکجه کوچولیور . مناسبتلر ، رابطه‌لر آرتدقجه آرتیور. یاریم عصر اول بربرلرندن همان هیچ‌خبرسز یاشایان مراکز اسلامیه بوکون بربرلرینه تیمور یوللری ، پوسته عربه‌لری ، تلغراف‌تللریله باغلانمشدر . بویوك اسلام‌شهرلرینك چوغنده مطبوعات وار. بونلرك ستونلری ــ دارالخلافه کونده‌لکلری مستثنا .. ــ عالم اسلام وقایعی ایله دولدیریلیور . قاهره ، لاهور ، طهران ، قازان غزته‌لرینك یاریسندن فضله‌سی عالم اسلام وقایعنه حصر ایدیلمشدر . بو صحیفه‌لرده دولت عثمانیه ، دارالخلافه حوادثی الك‌مهم یر طوتار . استانبولك کوچوك برفکری ، اهمیتسز برحادثه‌سی دالغالانه ، دالغالانه بوتون عالم اسلامه یاییلیور . بوتون عالم اسلام اوفکر ویاحادثه‌دن متأثردر .

مثلا باقکز ، بالنسبه اهمیتسز بروقعه ، باب عالی یانغینی بحر خزر ساحلنده‌کی « آسترخان » ده چیقان «ایدیل » رفیقمزك‌استانبول‌مخبرینه اوزون برمکتوب یازدیرمشدر .

شایان دقت بومکتوبك بعض فقره‌لرینی عیناً نقل ایدییورز :

« باب عالی یاندی . بزم روسیه‌لی مسلمان نقطهٔ نظرندن ناصل اولوب یانه‌بیلدیکنی تعیین ایتمك پك زوردر . بنم اوطوردیغم یرباب عالی‌یه یاقین اولدیغندن . یانغینك نصل ترقی ایتدیکنی ، بویوك بویوك حکومت دائره‌لرینی بربری آردندن چیرکین و آتشین دیلی ایله ناصل یالایوب تخریب ایتدیکنی ایی کوردم . بویانغینك ترقیسی بر طرفدن

بنی فنا حالده قیزدیردی ، دیکر طرفدن بنده آغلامق ارزوسی اویاندیردی . بن حسلریمدن تجرد ایده‌رك ، یالکز واقعه‌یی نقل ایده‌جکم . باب عالینك بناسی غایت بویوك ، بزم قازان دارالفنوننده‌ن‌ده بویوك . استانبول غزته‌لری اون بیك آرشیندن فضله دیورلر . بن یانغینه کلدیکم زمان آتش قوجه بنانك ، اوفه‌جق برقسمنی صارمشدی ، انجق او توز اوتوز بش آرشونلق بریر یانیوردی . هیچ روزکار ایسمه‌دیکی ایچون یانغینك پك چابوق سوندیریلمه‌سی قابل ایدی . آرتق طلومبه‌جیلرده کلوب یتشمشدی ، طوپلانان اهالی‌ده توسع ایتمیه‌جك دیورلردی . لکن ایش اویله چیقمادی : طلومبه‌جیلر بیلمم نه‌دن ، بولندقلری یرده ، بلا حرکت طوریورلردی . بز ، برقاچ کیشی : « نه اولیور ؟ نیچون صو صیقمیورسکز ؟ » دیه صورمه‌یه باشلادق ــ « صویوق !.. » جوابنی آلدق ! صویوق !.. صوکره آکلادق که باب عالینك صو خزینه‌سنك آناختاری غائب اولمش !.. سوقاقلارده‌کی صوموصلوقلری آچیله‌میورمش !.. حاصلی صویوق !. طولومبه‌جیلر ، اوته‌یه بری‌یه سکرتدیلر ، قومشو أولردن قابو چاله‌رق « سزده صویوقی ؟ » دیه صو دیلنمه‌یه باشلادیلر ، لکن آتش اونلرك صوبولوب کتیرمه‌لرنی بکله‌مدی ، کیتدکجه کنیشلندی . ارککلر چشمه‌لردن تنکه‌لرله صوطاشیمه‌یه قادینلر آغلامه‌یه باشلادیلر . آتش نه اوبر قاچ تنکه صویه ، نه‌ده قادینلرك کوز یاشی صویه آلدیرمادی . دیرکن اطفائیه عسکرلری کلدی ، بوتون اطراف وجوار طولومبه ایله طولدی . صو اولمادقدن صکره بوما کنه‌لرك نه تأثیری اوله‌جق ! آتش کاغدله طولی بر اوطه‌یی صاردی . زواللی کاتبلرك یوزلرجه سنه‌لردنبری یازدقلری اوراق برقاچ دقیقه‌ده کول اولدی ، کیتدی . .

نوبتله دوریه یاپان آلتی خدمتجید ، هپسی اویوشمش ایمش . بریسی اویقویه طویدقدن صکره اوطه‌سندن چیقمش ، یانیق قوقو طویمش ، تلفون ایله طولومبه‌جیلره خبر ویرمك خاطرینه بیله کلمه‌مش . وهپسی اویاندقدن صوکره‌ده ، هیچ بریسی اطفای حریق ایله اوغراشمه‌یه‌رق ، کندیلرینك اسکی یورغانلرینی ، قیریق صندیقلرینی طاشیمه‌یه باشلامشلر !..

مسأله‌نك اصل جان صیقه‌جق جهتی ، یانغینك کندیسی دکل ، أولدن بوکا قارشی هیچ برتدبیرك یاپیلمامش اولماسیدر : قوجه بناده نه طولومبه ، نه طولومبه‌جی ، نه‌ده وظیفه‌سنی ایفا ایدر بر خدمتجی یوقش ! انقلاب فلان اولدیسه‌ده اکلاشیلان خدمتجیلرك ، مأمورلرك دماغلرنده ، وظیفه‌یه نظرلرنده هیچ برشی دکیشمه‌مش ایمش .

استانبولده همان هرکیجه یانغین اولور . بو بویله ایکن وباخصوص کچن سنه ینه خدمتجیلرك ، مأمورلرك وظیفه‌لرینه دقتسزلکلری یوزندن کوزللکی ، زنکینلکی ایله بوتون دنیانك اك برنجی سرایلرندن معدود ، ملتك اللی آلتمش میلیون روبله‌سنه مال اولمش چراغان سرایی یانوب محو اولمش ایکن ، باب عالیده احتیاطسزلغك بو درجه اولیشنه‌شاشامق ، بو واقعه‌لر بویله تعاقب ایتدکجه ، انسان عثمانلی حکومتنك استقبالی ایچون اندیشه‌لی دوشنجه‌لره دالمامق قابلمیدر ؟ .. »

روسیه‌ده تورکجه برغزته‌دن شو مطالعه‌لری اوقویان برعثمانلی شبهه‌سز پك متأثر اولور ، جانی صیقیلور ، قیزار ، محررینه : « آپول ، بزم نواقصمزی عالمه اشاعه ایدن فرنك غزته‌جیلری یتشمیورمی که سزده بویله یازیلر یازیورسکز ، سزك غزته‌لریکز ، اصل عالم اسلامده ، تورك قارده‌شلریمز آره‌سنده طاغیلدیغندن ، سوء تأثیری دها چوق اوله‌جقدر . ، ایمایك ! » دیمك ایستر ، وحقلیدر . لکن او محررده قالقوب « مزراق چواله صیغماز : شیوع وانتشارنی ایسته‌مدیککز وقایعك حدوثنه میدان ویرمه‌یکز ... » دیسه حقسزمی اولور ؟

ژاپونیا احوالی :

ژاپونیاده

« دائتو » مجله‌سی و « آسیاغی قای » جمعیتك بیاننامه‌سی

قارئین محترمه‌مزك ، عبدالرشید افندی ابراهیم حضرتلرینك توکیوده بولندقلری صره‌ده تشکل ایتمش اولان « آسیاغی قای » جمعیتی پك ایی بیلورلر . « آسیاغی قای » جمعیتی ، کچن کانون ثانینك ۱۶ نجی کوننکی اجتماعنده ، جمعیتك نشر افکاری اولمق اوزره ، « دائتو » [Daïto] یعنی « مشرق اعظم » عنوانلی بر رساله موقوته نشرینه قرار ویرمش وقرارنی وقت غائب ایتمکسزین قوه‌دن فعله بالاخراج رساله‌یی شباط ابتداسنده نشر ایلامشدر . « دائتو » نك ایلك نسخه‌سی اداره‌خانه‌مزه واصل اولدی . رساله ، کوزل ژاپون کاغدینه صنعتکارانه مطبوع اللی سکز صحیفه‌لك برأثر نفیسدر . ایکی صحیفه‌دن ماعداسی کاملاً ژاپونجه اولدیغندن ، بالطبع هیچ برشی اکلایامادق . رساله‌نك قابنده اسلام حروفاتیله « مشرق اعظم » و « دائتو » کلمه‌لری مطبوعدر . قابك تصویر لطیفنی ، چنقوغرافیا ایله آلدیروب آشاغی‌یه نقل ایتدك . یوقاریده ژاپونجه اولمادیغنی یازدیغمز ایکی صحیفه فرانسزجه‌در . بونلری اوقویوب آکلادق . صحیفه‌لرك بریسنده « آسیاغی قای » جمعیتك بیاننامهٔ رسمیسی ، دیکرنده ایکی آیلق فعالیتك ضبط خلاصه‌سی مندرجدر . ضبط خلاصه‌سنده ، استانبولدن برای تحصیل ژاپونیایه کیدن منیر ابراهیم ، حسن فهمی ومحمد توفیق بکلرك وصول وصورت قبولی شویله حکایه اولونمشدر : « کانون اولك ۲۴ نجی کونی آلینان تلغرافنامه اوزرینه ، جمعیتمز اعضاسندن آنویاغی ، مازانوتو کیودن کوبایه استقباله کوندریلدی . ۲۱ کانون اولده دارالخلافه طلبه‌لری کلوب ، جمعیت طرفندن احضار اولونان اوته‌کیا اوتلنه نازل اولدیلر . عین کونده اوهارا رفاقتنده اوله‌رق ، دولت عثمانیه تبعه‌سی امورینه باقان انکلتره سفارتی وروسیه ــ ژاپونیا محاربه‌سنده مقتول اولان ژاپونیه عسکرلرینك یتیمخانه‌سنی زیارت ایتدیلر . ــ ۱۵ کانون ثانی ضبطنده شوسطرلر نظردقتی جالبدر : « اسکیدن چینده سیاحت ایتمش اولانلرك تشکیل ایتدکلری « سان قای دو » جمعیتی آچلدی . بو جمعیتك « آسیاغی قای » ایله طوغریدن طوغرویه رابطه‌سی اولمامقله برابر ، اعضای جمعیتمزك جمله‌سی ، یوم کشادده حاضر بولندیلر . « آسیاغی قای » و « سان قای دو » بوندن بویله مناسبات دائمه‌ده بولنه جقلردر . »

« آسیاغی قای » بیاننامهٔ رسمیسی بوتون آسیالیلر ایچون حائز اهمیت اولدیغندن ، بروجه آتی عیناً ترجمه ایدیورز :

« ساکن اولدیغمز آسیا افکار عالیه و مقدسه ایله مملو جهانده الکمهم بر وضعیتی حائزدر ، آسیا ، اراضیسنک وسعتی ، طاغ ونهرلرینک عظمت وجسامتی ، اهالیسنک کثرتی ، محصولاتنک فیض وبرکتی ایله قطعات سائرهٔ ارضک جملهسنه فائقدر .

« بونکچوندرکه الک اسکی مدنیتلر آسیاده طوغمش ، الکبویوک فکرلر ، آسیادن انتشار ایلهمشدر . لکن ، تأسف اولنورکه بوکون، آسیالیلر بربرلرندن بیخبر ، حتی بربرلرینه دشمن بولنیورلر . بواختلاف غربیونک شرقی استیلاسنه سبب حقیقیدر . سبب مذکور اکلاشیلوب، ازالهسنه چالیشلمیهجق اولورسه ، آسیالیلرک استقبالندن قورقیلور . اخلاقی ابی ، عادتلری مستحسن ، طبیعتلری سلیم ، فکرلری صحیح اولان آسیالیلرک ، یالکز کندیلرینه کووهنرک ، آسیانک صلاح وتکملنه چالیشمهلری لابددر . بنابرین نتایج حسنهسندن امین اولدیغمز حالده ، « آسیاغی قای » جمعیتی تأسیس ایدیورز و آسیالیلره علناً مراجعت ایدهرک ، اشتراک ومعاونتلرینی رجا ایلهیورز . »

بیاننامهنک زیرینه جمعیتک مؤسسلری اولان ۱۴ ذاتک اسملری یازیلمشدر . آسیالیلرک استقلال وسعادتنه خدمت قصدیله تأسس ایدن « آسیاغیقای » جمعیتی ، « مشرق اعظم » رفیقمزی نشره موفقیتندن دولایی ، تبریک ایدهرک مقاصد نجیبهسنه ایریشهبیلمهسیچون جناب اللهه یالواریرز .

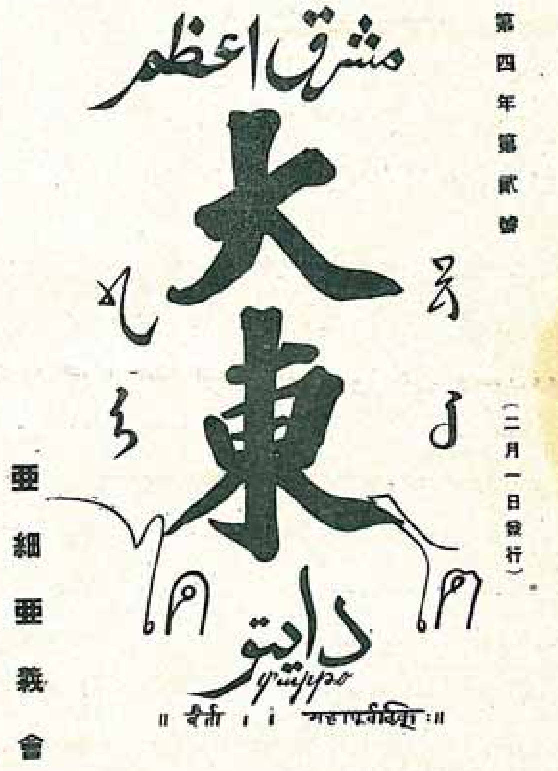

بیاننامهسنی یوقاری یه درج ایتدیکمز « آسیا ـ غی ـ قای » جمعیتنک تعلیمات عمومیهسی ایله نظامنامهسی بروجه آتیدر .

جمعیتک حرکاتی حقنده تعلیمات عمومیه

۱ جمعیت آسیاده موجود حکوماتک احوال حاضرهسنی محافظه وترقیاتنی تأمین ایچون باشلوجه مسائل آتیه ایله اشتغال ایدهجکدر : زراعت ، معارف ، اقتصاد ، جغرافیا تأسیس مستعمرات ، مناسبات ملیه ، پولتیقه ومسائل عسکریه .

۲ جمعیتک مطالعاتی نتیجهسی کندی مجموعهسیله نشر ایدیلهجکدر .

۳ جمعیت پیدرپی چین ، سیام ، هندستان ، ایران ، افغانستان وترکیاده و آسیانک نقاط مهمهسنده شعبهلر تأسیس ایدهجکدر.

۴ جمعیت ، آسیا قطعهسندهکی ممالک مختلفهنک احوال حاضرهسنی یقیناً بیلمک ایچون اعزام ایدهجکی اعضالر واسطهسیله تحقیقاتده بولنهجقدر .

جمعیتک نظامنامهسی

۱ نجی ماده : جمعیت آسیاغی قای تسمیه اولنور .

۲ نجی ماده : جمعیتک مرکز ادارهسی تشکل ایتمشدر . وعن قریب آسیا قطعهسنک نقاط مهمهسنده شعبهلر تأسیس ایدهجکدر .

۳ نجی ماده : جمعیته اعضا قید اولنمق ایستهین ذوات جمعیت اعضالرندن ایکی ذاتک توصیهسی ایله مرکز ادارهیه ویاخود شعبهلردن برینه مراجعت ایتملیدر .

۴ » » جمعیتک بر رئیسی واردر .

۵ » » جمعیتک بروجه آتی مأمورلری واردر . بر مدیر ، مشاورلر ، هیئت اداره ، بونلرک مدت مأموریتی اوچ سنهدر . عینی مأمور تکرار قابل انتخابدر .

۶ » » مشاورلر ، هیئت ادارهنک اجتماعنده ویریلان قرار اوزرینه تعیین اولنورلر .

۷ » » جمعیت اقتضا ایدن کاتب ومأمورین سائرهیی تعیین ایدهجکدر .

۸ » » لزومی حالنده مشاورلرک اجتماعی هیئت ادارهنک طلبی اوزرینه وقوعبولور .

۹ » » هر آی جمعیتک مساعیسی اعضالره تبلیغ اولنور .

۱۰ » » دها مکمل وواسع بر نظامنامه ایله شعبهلرک حرکاتی حقندهکی نظامنامهلر بالآخره تنظیم ایدیلهجکدر .

۱۱ » » اوچ نوع اعضا واردر .

١ فخری اعضالر .. اعضا اولملری جمعیتك بادیٔ شرفی اولان مشهور ذوات ایله معتبر فامیلالر منسوبینی .

٢ دائمی اعضالر .. یکرمی سنه‌لك اعضالق بدلنی تسویه ایدنلر .

٣ عادی اعضالر « سنوی بش ین پشیناً ویروب اعضا قید اولنانلر .

١٢ « « جمعیته ویریلان نقود شایان اعتماد بر بانقه‌یه وضع ایدیله‌جك و واردات ومصارف مجموعه‌ده یازیله‌جقدر .

١٣ « « اعضالر جمعیتك دفتر مخصوصنه قید ایدیلور . اعطا اولنان اعضالق بدلی مقابلنه مقبوض ویرلیوب مجموعه‌ده اعلانیله اکتفا اولنور .

١٤ « « جمعیت کندی نشریاتی اون برنجی ماده موجبنجه اعضا اولان ذواته توزیع ایدر .

١٥ « « اعضالرك جمعیته عائد حرکاتی نتیجه‌سنده کوریله‌جك لزوم اوزرینه مکافات ومجازاتلرینه دائر آیروجه بر نظامنامه تنظیم ایدیله‌جکدر .

ژاپونلرك عالم اسلام ایله صیقی وایی مناسبتده بولنمق ایسته‌ملرینی ، شیملرده، برای تحصیل ژاپونیایه کیدن مسلمان طلبه‌نك کوردیکی حسن قبول پك صریح ارائه ایدر . « آسیا ـ غی ـ قای » جمعیتك کنج طلبه قارده‌شلریمزه نه‌قدر اهمیت ویردیکی، یاردیمه چالیشدیغی، بالاده‌کی نظامنامه‌دن اکلاشیلیور .

طلبه قارده‌شلریمزدن بریسنك کوندردیکی هوخی شیمبون - [TheHochi Shimbon]) غزته‌سنده، مومی الیهم‌ه دائر ایما اموراخانم طرفندن یازیلمش بر مقاله واردر . طلبه‌لریمزك اوراده‌کی حیاتی و ژاپونلرله مناسبتلرینی کوستردیکی ایچون بو مقاله‌نك ده بر صورت مترجمه‌سنك آشاغی‌یه نقلنی موافق بولدق :

. : .

تورك مسافرلریمزك ژاپونیا حیاتی

وژاپونلر حقنده‌کی ملاحظه‌لری

« حسن فهمی ، احمد منیر ابراهیم ومحمد توفیق نامنده کنج اوچ تورك طلبه‌سی شهرمزده بولنیورلر . کچن سنه استانبولده اکمال تحصیل ایله ژاپونیایی زیارت ایتمکه قرار ویرمش لردر . و آسیا غی قای جمعیتی هیئت اداره‌سی اعضاسندن اوحارا جنابلرینك تحت ولایتنده بولونمقده‌درلر .

احمد منیر ابراهیم افندینك پدرلری عبدالرشید ابراهیم جنابلری بوندن مقدم ژاپونیایه سیاحت ایتدکلری زمان طانشمش ایدم . و بوندن استفاده ایدرك اوحاره جنابلرینك آقازاقا قوده‌هیکاوا ماچی جاده‌سنده واقع خانه‌سنه کیده‌رك تورك مسافرلریمزك ژاپونیا حیاتنی کورمك اوزره یانلرینه کیتدم . درحال ، کندیلرینك توکیویه مواصلتلرندن بری ترجمانلقلرینی درعهده ایدن ، نیکیکی جیرو افندی طرفندن قبول ایدلدم .

مطالعه اوطه‌سنه کیردیکمده ماصه ، صندالیه وهیباجی (یعنی منغال) کتابلر ودیوارده برقاچ البسه‌لر کوزیمه چاریدی و کندیمی عادتا بر ژاپون خانه‌سنده بولونمش کبی حس ایتدم وباشقه فرق کوره‌مدم . توفیق افندی سوقاغه چیقمش ایدی . (اسلاملرك بایرام کونلری جمعه اولدیغندن بوکون بو افندیلر هیچ بر شیله اشتغال ایتمزلر ایمش) احمد منیر وفهمی افندیلر مطالعه ایله مشغول بولندقلری ماصه باشندن قالقوب استقبال ایله‌دیلر . احمد منیر افندی تبسم ایده‌رك « پدرمك بیان الحق غزته‌سنه یازدیغی مقاله‌لردن اسمکزی ذهنمده محافظه ایتمشدم . شمدی ده سزی کورمکله مشرف اولدم . » دیدی . نهایت سوزلر بربرینی تعقیب ایتدی . بندن برچوق سؤاللر صوردقلری کبی بنده کندیلرندن ژاپونیایی ناصل بولدقلرینی صوردم . جواباً « هنوز ژاپونیاده پك آز بولوندق ، بو بابده قطعی بر سوز سویله‌مك حقنی قازانه‌مدق سه ده ژاپونلرك کندیلرینه لازم هرشیئی کندی مملکتلرنده اعمال ایتمکه چالشمه‌لرینه حیرت ایدرك غیرتلرینی تبریك ایدرز . اقلیمه کلنجه : وطنمز ایله مقایسه ایتدیکمزده وطنمز ایله بر فرقی کوره‌میورایسه‌کده . ژاپون اولرینك وغوغه مقاومت ایده‌جك درجه‌ده اولمدقلرندن صوغوقدن متأثر اولیورز . شمدی آرتق ژاپون یمکلری یمکده آلیشمه‌یه باشلادق ، خصوصاً قزدیرلمش بالغی باشقه‌لرینه مرجح بولیورز » دیدیلر .

کندیلرندن اسلامیته‌ده‌کی تعدد زوجات حقنده صوردیغمه جواباً فهمی افندی اسلامیته‌ده‌کی بو قانونك غایت نازك مسئله اولدیغنی سویلدکدن صوکره تاریخی وسیاسی اسبابنی ایضاح ایلادی .

بوندن صوکره مومی الیهم ، ترکیاده ممنوع اولان شرابك ژاپونیاده پکده چوق استعمال ایدلدیکندن بحثله کلدکلری کونلرده ییل باشنده صوقاقلرده اکثریتله سرخوش کیمسه‌لره تصادف ایتدکلرندن تأسفله خبر ویروب بونك ترکنه غیرت ارلمسینك معقولیتندن بحث ایتدیلر ...

شمدی بو تورکلر ردیف ضابطانندن (ایچی قاوا کیوجی) افندیدن ژاپونجه وانکلیزجه اوقومقله اشتغال ایدییورلر . ژاپون لسانی کافی درجه‌ده اوکرندکدن صوکره توکیو دارالفنوننه کیرمك آرزوسنده‌درلر .

بغداد خطی

کچنلرده بر مبعوث ، مجلس مبعوثان کرسیسنده ، تیمور یوللرندن بحث ایدرکن ، ویقیوبه‌رارك تعبیرلرینی آلارق بغداد خطنه « طریق سلطنت » دیمشدی . بغداد تیمور یولی ، اسکیدنبری عثمانلی پادشاهلرینك بغداد سفرلرنده تعقیب ایتدکلری بغداد جاده‌سنه نسبتله ناصل بر « شهراه » ایسه ، تاریخاً عالم اسلامك ، اڭ قوی ، اڭ واسع ، اڭ مترقی بر زماننده پایتخت خلافتی والیوم جغرافیاجه اوعالمك حقیقی بر مرکزی اولان « بغداد » ی دارالخلافهٔ حاضره‌یه ، پك زیاده یاقینلاشدیروب یوزمیلیونه قریب مسلمان یشاتان هندك استانبوله بعدیتی درتده اوچ اکسیله‌جکی ایچون هیچ شبهه‌سز حجاز خط مبارکی درجه‌سنده بر طریق خلافتدر .

بغداد خطنك عالم اسلامده ، یالکز عالم اسلامده دکل بوتون اسیاده، بوتون جهانده ، حائز اولدیغی شو اهمیت فوق العاده‌دن طولاییدرکه اون بش یکرمی سنه‌دنبری سیاست جهان ، بغداد خطنك اطرافنده دونمکده‌در ، بغداد خطی ، الیوم سیاست جهانك محوریدر .

شو قیصه حق مقدمه، کچن بازارایرتسی کونی ارادهٔ سنیه‌سی استحصال اولنه‌رق صالی کونی صدر اعظم ابراهیم حقی پاشا ایله اناطولی تیمور یوللری مدیر عمومیسی موسیو هوکنن آراسنده بالامضا تعاطی ایدلمش اولان بغداد خطنه متعلق مقاوله نامه‌لرك درجهٔ اهمیتنی کوستریر .

مسأله بوقدر مهم اولمغله برابر ، کونده‌لك غزته‌لریمزدن اکثریسی بو مقاوله نامه‌لرك درجهٔ اهمیتنی کوسترمدیلر . کوسترنلرده مقاوله نامه‌لری سیاسةً واقتصاداً تحلیل ایدرك بوفکردن خلافت عثمانیه‌نك قزانه‌جغی سیاسی واقتصادی منافعی تبیینه ویاخود محافظه‌سنده اهمال ایدیلمش منافع عثمانیه وارسه، نه‌لردن عبارت اولدیغنی اظهاره کرکی کبی چالیشمادیلر. واقعا « طنین » ایله « ترجمان حقیقت » ده بر رمقاله کورینْدی ، لکن بونلرده مجمله‌جه یازیلمش ، ومقاوله نامه‌لرك شویله بر اوقونیشی ایله کوزه چارپان ظواهرك تفصیلندن عبارتدی .

بزه اویله کلورکه سیاسی غزته‌لرك وظائف مهمه‌سندن بریسیده ، حیات عمومیهٔ سیاسیه‌ده فوق العاده ـ حقیقی معناسیله فوق العاده مهمـ بوکبی وقایعی ، آرتق مقدرات ملیه‌سنی النه آلمش عد اولنان حاکم ملته ایبدن ایی‌یه شرح وایضاح ایله‌مکدر . باشقه مملکتلرك جرائدی، بویله واقعه‌لر اوزرینه ، متخصصلر طرفندن یازدیرلمش ، صره‌صره مقاله‌لر درج ایدرلر . وملتده بونلری اوقویه‌رق ، اوکرنوب آکلایه‌رق ، حقیقةً مقدراتنی دوشونور ؛ دوشونه‌بیله‌جك حاله کلور ، اکر ملت بوصورتله حاضرلنه‌جق اولورسه ، ایشته انجق اوزمان یالکز سوزده دکل ، ایشده‌ده « حاکمیت ملیه » حصوله کلور .

بز بو نقطهٔ نظردن بعض ایضاحاتده بولنمه‌یی آتی‌یه باتعلیق بوکونلك « طنین » و « ترجمان حقیقت » ك مقاله‌لرندن بعض فقره‌لری نقل ایله اکتفا ایده‌جکز. « طنین » بازارایرته‌سی کونی ، حسین جاهد امضالی مقاله‌سنده شویله دیور :

حکومت عثمانیه بو مقاوله نامه‌لره امضاسنی وضع ایتمکله حقندن هیچ بر پارچه‌سنی ترك ایتمیور . آلمانلر ایسه اللرنده بولونان ، رعایته مجبور اولدیغمز مقاوله نامه موجبنجه کندیلرینك اولان بر طاقم حقوقدن فراغت ایدییورلر . شایان دقتدرکه بو فراغت انکلتره پارلمنتوسنده خارجیه ناظری سیر ادوارغره‌ی طرفندن بغداد شمندوفرینك تورکیه داخلنده بر آلمان امتیازی اولدیغنه و آلمانلری بو شمندوفری انشادن منع ایتمك، قابل بولونمادیغنه دائر سبق ایدن بیانات عقیبنده وقوع بولمشدر. شو حالده آلمانلرك، اك بویوك رقیبلری بولونان انکلیزلر طرفندن ده مشکلاته واعتراضه تصادف ایتمه‌یه‌جکی ثابت اولان بر حقدن واز کچمه‌لرینی دولت عثمانیه ایله مناسبات دوستانه پرورده ایتمك ایسته‌دکلرینه، عثمانلیلرك جلب قلبنه اهمیت ویردکلرینه وکندی منفعتلرینی تورکیه‌نك ضررنده ومشکلاته اوغرامسنده آرامادقلرینه دلیل اولمق اوزره قبول ایتمك ضروریدر.

بغداد ـ بصره قسمی اوزرنده‌کی حقلرندن واز کچمکله آلمانلرك تورکیه سیاستنه بویوك بر قوت ویردکلرینی، حکومت عثمانیه‌یی بر طاقم قیود ومشکلاتدن قورتاردقلرینی تسلیم ایتمك اقتضا ایلر .

انکلتره‌نك عراقده‌کی منافع تجاریه‌سی وبصره کورفزنده محافظه ایتمك ایسته‌دیکی نفوذ سیاسیسی مناسبتیله حکومت عثمانیه ایله انکلتره آراسنده اختلاف ظهور ایتمك احتمالی موجود ایدی. آلمانلر بغداد ـ بصره شمندوفرینی انشا ایتمك حقنه مالك ایدیلر. تورکیه‌دن باشقه بر دولت نفوذینك بصره ساحللرینه قدر ایمسنی انکلیزلر منافع حیاتیهٔ سیاسیه‌لری ایله قابل تألیف کورمیورلردی . بوکا مانع اولمق ایچون ایقاع مشکلاته قالقملرندن تورکیه ضرر دیده اوله‌جقدی. هر حالده بصره کورفزی مسئله‌سنك انکلتره ایله حکومت عثمانیه آراسنده غیر قابل حل بر اختلاف شکلنده پایدار اولماسی تهلکه‌سی موجود ایدی.

آلمانلر بغداد ـ بصره قسمی اوزرنده‌کی حقلرندن واز کچمکله تورکیه ایله انکلتره آراسنده باشلایان مذاکراتده بزم موقعمزی تحکیم ایتدیلر .

عینی زمانده آلمانلر یوزده درت کمرك ضمی ایله پاتنت ویرکوسی فضله‌سی اوزرنده‌کی حقلرندن‌ده واز کچیورلر. اسکی مقاوله نامه موجبنجه بو فضله‌لرك بغداد شمندوفر خطی انشا ایچون قارشیلق اولمق اوزره تخصیصی مشروط ایدی. واقعا بونك شایان اهمیت بر فدا کارلق تشکیل ایتمدیکی ادعا اولنه‌بیلیر . چونکه آناطولی خطی ایچون تخصیص اولونان قارشیلقلرده‌کی فضله‌لر اساساً کافی درجه‌ده‌در. بش آلتی سنه ظرفنده بوتزایدك بغداده قدر اولان قسمه تماميله کافی بر قارشیلق تشکیل ایده‌بیله‌جکنده هیچ شبهه یوقدر . بویله اولمقله برابر کمرکلره یوزده درت ضم ایتمك اوزره دول اجنبیه‌یه وقوع بولان تکلیفمزه قارشی انکلتره طرفندن اعتراض اولندیغی وبو اعتراضك ضمائم واقعه‌نك بغداد شمندوفری قارشیلغی میانه داخل اولماسی اندیشه‌سندن ایلری کلدیکی معلومدر. دیمك اولیورکه بغداد شمندوفری مقاوله نامه‌سنده موجود اولان بوقید، حکومت عثمانیه‌یی کمرك ضممندن استفاده ایده‌بیلمکدن محروم براقیوردی . کرك کمرك ضمائمندن کرك پاتنت ضمائمندن فراغت ایتمکله آلمانلر حکومت عثمانیه‌نك تشبثات سیاسیه ومالیه‌سی قارشیسنده پیدا اولان مشکلاتی‌ده ازاله ایتمش اولیورلر .

« ترجمان حقیقت » ده احمد بك آغایف‌ده شویله یازیور :

بغداد دمیر یولی مسئله‌سنده‌ده بویله‌در . عثمانلیلغی اقتصاداً وسیاسةً احیا ایده‌جك اولان شو بغداد خطنك وجود پذیر اولماسنه قارشو انکلیز نه‌قدر مشکلات چیقاریبورسه ، آلمانلرده اونسبتده بر حسن نیت ، بر خلوص مودتله مشکلات مذکوره‌نك رفعی ایچون عثمانلیلره هر درلو تسهیلات کوستریبورلر .

انکلتره کویت مسئله‌سنی چیقاردی . آلمانلر خط مذکورك مقاوله نامه‌سی موجبنجه کویتده نهایت بوله‌جغی شرطندن (حق صرمحاری

اولدیغی حالده) واز کچدیلر ، خطك بصره کورفزی اوزرنده دیکر بر نقطه‌ده نهایت بولماسنه راضی اولدیلر . بونك اوزرینه انکلیزلر دیکر بر مشکلات دها چیقاردیلر : کمرك رسمنه یوزده درت ضمی بغداد خطی کیلو مترو تأمیناتنه قارشولق کوستریله‌جکندن ، ضم مذکوره راضی اولمیه‌جقلرینی بیان ایتدیلر . آلمانلر ینه مقاوله نامه موجبنجه بوکاده حق صریحلری اولدیغی حالده بوندن‌ده واز کچدیلر . و صرف حکومت عثمانیه‌نك انکلتره ایله کرك کمرك ضمنه وکرك بغداد ـ کورفز خطنه عائد اجرا ایتدیکی مذاکره‌لرك حسن نتیجه‌یه اقتران ایده‌بیلمه‌سی نیتیله بغداد ـ کورفز شعبه‌سندن‌ده ینه حقلی اولدقلری حالده واز کچه‌رك بر تشبث بین‌الملل شکلنه کیرمه‌سنه راضی اولدیلر .

آلمانلرك بز عثمانلیلر حقنده بوکبی آثار حسن نیت وخلوص مودت ابراز ایتمه‌لری ، طبیعی قلوب عثمانیانده بر حس تشکر وامتنان ایله قارشولانه‌جقدر . لکن ایشك ایچنده حسدن ، مودتدن زیاده منفعت‌ده واردر . آلمانلر کندی منفعتلرینی ، عثمانلیلرك قوی ومنتظم بر حکومت میدانه کتیره‌بیلمه‌لرنده آرایورلرکه ایشته اصل مودت ودوستلق‌ده بوندن عبارتدر .

تکرار ایدییورز ، بین‌الملل تمایلات وائتلافاتك اك صمیمیسی ، اك متینی ایشته بویله منافع متقابله ومشترکه اوزرینه تشکل ایدنلردر . بوندن طولاییدرکه بز آلمان پولتیقه‌سنه ، آلمان دوستلغنه ایناتیورز ، و آلقیشلایورز !

بوکون هرکس حس ایدییور و آکلایورکه بز بر سنه اولکی کبی بتون جهان ایله دوست بولونمیان وبتون دوستلرمز دشمن کسیلن بر حکومت وضعیتنده دکلز ! بزم‌ده بوکون معین دوستلرمز ، معین خط حرکتمز واردر ! بو ایسه ابراهیم حقی پاشا قابینه‌سی سایه‌سنده کورولی‌یور ، پاتیردیسز الده ایدیلمش بر موفقیت عظیمه‌درکه بونك ایچین مذکور قابینه هرکونه ستایش وتشکراته کسب استحقاق ایتمشدر .

ازمیردن:

بویقوتاژ

بیوك قونفره‌سنك اوز عثمانلیلره

هدیه‌سی

قارده‌شلر ، اوز یوره‌کلی عثمانلیلر !

بز هنوز درین ، پك درین بر اویقوده ایدك . اطرافمزده دنیالری آلت اوست ایده‌ن شیلر اولویوردی . . . بز یورغانی باشندن یوقاری آلمش بر خسته کبی دالغین وخبرسز یاتیور ، مراقسز ، دوشونجه‌سز ، حتی دوشونمه‌یه قابلیتسز اولویه‌ردق ؛ بزه ، بتون عثمانلیلره صانکه شدتلی بر اویقو علاجی ایچیرمشلردی . بز اویویوردق فقط دشمنلرمز ، بزی ازمك ، بزی یوق ایتمك ومیراثمزی آرالرنده پای ایتمك ایسته‌ین دشمنلرمز ، اونلر اویومایورلر ، اونلر کوز قاپامیورلر وچالیشیورلردی . بز اویورکن ، بز جهالتمز ، غفلتمز ، دالغینلغمز ، خبرسزلکمز ایچنده هر شیدن ، هر نعمتدن اوزاق ، حتی کندیمزی ، بنلکمزی ، بر زمانلر دنیالری تیتره‌تمش اولان شانلی ، شرفلی نامزی ، تاریخمزی اونوتمش اوله‌رق اویورکن ، دها دوغروسی بری نیلرله اویوتورلرکن اونلر وجودمزه نه اوکولمازیاره‌لر آچمشلر ، وجودمزك نه قیمتلی اعضالرینی یاره‌لامشلردی . قاره‌داغ ، صربستان ، بلغارستان رومانیا ، یونانستان بوکون هربری بر دولت ، بر قراللق اولان بو یرلر هپ بزم طوپراقلریمز ، هپ بیکلرجه ، یوز بیکلرجه عثمانلی شهیدلرینك قانلری بهاسنه الده ایدیلمش یرلرمزدی . اونلر کیتدی . هربری بر دولت ، بر حکومت اولدی . بونلر اولورکن بز اویقوده ایدك . بونلر وجودمزدن آیریلیرلرکن بزم بر چوق قانلرمز آقدی ؛ بونلرك آیریلماسی ایچون چیرپیندق ؛ فقط بو ناصل بر چیرپینشدی یاربی ! دورت ایاغی باغلی قربانلق بر قویون کبی . .

بزم پك اوزون ، پك فضله سوره‌ن بو اویقومز شبهه‌سزدرکه عشره قدر سوره‌مزدی . بوکا اللهك عنایتی ، عدالتی راضی اوله‌مزدی . نهایت اویاندق : نهایت بزی خبرسزجه اولدیرمه‌لرینه یاردیم ایده‌ن بو اویقودن عثمانلی مملکتلرینی پایلاشمق ایچون یاپیلان (ره‌وال) ملاقاتیله پاتیردقلری زهرلی و سیوری بر نیشتر آجیسیله بردن بر حمله‌ده اویاندق .

بز او اویاندیغمز کونه قدر بوتون عالمك کوزنده قورتولوشی یوق بر خسته ایدك . بزدن ، عثمانلی حکومتندن بحث ایدنلر ، عثمانلی دولتی دیه‌جکلری یرده « خسته آدم » دییورلردی . خسته آدمی نهایت اولدیرمکه قرار ویرمشلردی . چونکه کندی کندینه پك قولایجه أولمه‌یه‌جکنی بونك ایچون چوق بکله‌مك لازم کله‌جکنی دوشونمشلردی . ایشته (ره‌وال) ملاقاتنده خسته آدمی أولو آدامه چویره‌جك تدبیرلر ایشون قونوشوله‌جقدی . فقط اللهك سرینه عقل ایرمه‌ین جلوه‌لری واردر . بر کون ما کدونیا بالقانلرنده بر صارصینتی اولدی واویاندق . او کون آرتق اولومه محکوم ، خسته آدام دکیل ، وجودی چکدیکی اوزون خسته‌لك دولاییسیله ضعیف ، فقط یاشامق ایچون دویدیغی آرزولری پك قوی اولان بر یاشار آدام اولدق . أولویوردق ، دیریلدك . بو اللهك بر حکمتی ایدی ، بو بر معجزه ایدیکه کائناتی شاشیرتدی .

بزم او اوزون اویقومز زماننده وجودمزدن آیریلان ، فقط صوك ایپلکلری هنوز کسیلمه‌ین ایکی اعضامز : (بوسنه ـ هرسك) و (روم ایلی شرقی) اویانمق ایچون یاپدیغمز سیلکینتی آراسنده بوس بوتون قوپدی ، جانمزی فنا حالده یاقدی . فقط صیرا او قوپان پارچه‌لری تکرار یاپیشدیرمق ایچون چالشمق صیراسی دکلدی . صیرا یاره‌لرمزی صارمق ، وجودمزك بزه قالان قسملرینی صاغلاملاتمق ایچون وار قوتمزی صرف ایتمك صیراسی ایدی . اونك ایچون بونلردن ، بو صوك پارچه‌لانمقلردن دویدیغمز اجیلره دایاندق و صوصدق . فقط شیمدی بزدن « کرید » ی ده آلمق ایسته‌یورلر . . .

*

بز جهالتمز ، دالغینلغمز ایچنده ایکن ، اطرافمزه کورمه‌ین آکلامایان

نظرلرله باقیورکن بزم بر ولایتمز اولان یونانستانده «آتنیکی أتریا» آدنده کیزلی برجمعیت طوپلانمشدی . بو جمعیت یونانستانی عثمانلیلقدن آیرمق ، باشلی باشنه بر حکومت حالنه صوقمق ، آدی باتمش اولان اسکی یونان حکومتی تکرار میدانه چیقارمق وعثمانلیلرك ألندهبولونان قطعه‌لری یونانستانه کچیرمك ، اسکی بیزانس ایمپراطورلغنی قورمق ایچون یوزسنه‌دن بری ، ییقمق ، اوصانمق بیلمه‌یه‌رك ، هرواسطه‌یه کیزلی کیزلی باش اوره‌رق ،حتیٰ انجاناوارجه جنایتلردن بیله چکنمه‌یه‌رك چالیشدی وچالیشیور . آتنیکی أتریا حکومتك و ملتك ، بوتون عثمانلیلغك دالمش اولدیغی درین اویقودن استفاده ایتمه‌سنی بیلدی . میدانی کنیش بولدی . موره‌یی تسالیایی آیاقلاندیروب یونان قراللغنی اوروپایه وایستر ایسته‌مز بزده تصدیق ایتدیردی . آتنیکی أتریا ایلك امله قاووشمشدی . بو موفقیتدن آلدیغی معنوی ذوق و قوتله یانیه طرفلرینی ، روم ایلی‌یی ، کریدی ، آطه‌لری ؛ صوکرا دها بیلمم زه‌لری یونانستانه برلشدیرمك و « بویوك یونانستان » ی تشکیل ایله پای تختنی استانبوله قالدیرمق ـ بویوك امل ـ مغالو ایده‌آ ، سنه بوتون وارلغیله اوغراشیور . بوامل باشه چیقارمی ؟ بز ، برزمانکی اویقومزده‌الآن ودها دوام ایتمه‌یدك ؛ بلکه ، فقط آرتیق بز اویقوده دکیلز . بناءً علیه خایر ، بوز بیك کره خایر ! لکن برشرط ایله : کوزمزی دورت آچه‌رق ، چالیشیرسه‌ق ، اونلرك چالیشدقلری کبی دکیل ؛ فقط صرف ایتدکلری قوت و کوستردکلری نیت وعزمله چالیشیرسه‌ق .

بز أتنیکی أتریا کبی چالیشمایه‌جغز ؛ چونکه اوه انسانلق وجدانی یوره‌ك بیلمیه‌رك ، هرواسطه‌یی مشروع کوره‌رك جنایتلر ، جاناوارجه‌سنه وحشیلکلر کوسترمکدن چکینمه‌یه‌رك چالیشیور . بز حق ، عدالتی ، انسانیتی کوز اوکنده طوته‌رق عثمانلیلغه شرف ویره‌جك صورتده چالیشه‌جغز .

اکر أتنیکی أتریا انسانجه ، مردجه حرکت ایتمش ، قانچیقلقدن ، قحبه‌لکدن اوزاق قالمش اولسه‌یدی بزه دشمنلق ایتدیکی ، بزم ضررمزه چالیشدیغی حالده اونك بو قدر اوزون مدت ایچنده صارصیلمیان ثباتنی . برامل ، برخیال آرقاسنده قوشمق ایچون توکنمك بیلمه‌یه‌ن صبر ومتانتنی تقدیر ایده‌ر ، آلقیشلاردق . چونکه نجه خیاللر ، قورونتولر واردرکه ثباتله ، متانتله حقیقت اولمشلردر . وبز بونك کندی ضررمزه اوله‌رق نه آجی ، فقط چالیشانلر وموفق اولانلر نامنه نه‌طاتلی اورنکلرینی کوردك ! ایشته موره ، تسالیا ألمزدن کیتدی ، برولایتمز ، بر یونانستان ، بر قراللق اولدی . ایشته روم ایلی‌ده ، یانیه‌ده کریدده ، اطه‌لرده سنه‌لردن بریدرکه سیللرله قانلر ، عثمانلی واسلام قانلری دوکولویور . بو قارا و کیرلی أللر، فقط نیت وعزم صاحبی مظلم و ظالم أللر ، حالا بوکون ، بلکه حتی سز بوسطرلری اوقورکن وحشیلرك ، جاناوارلرك بیله یاپه‌مه‌یه‌جغی، اونلرك بیله قارشیسنده تیتره‌یه‌جکی الك قانلی ، الك خائن ، الك آلچاقجه جنایتلری ایشله‌مکدن چکنمه‌یورلر . داروبوقسول یونانستانده آچ وچیپلاق قالان برطاقم سرسریلری ، برکتلی وتمیز طوپراقلرمزك هر طرفنه ، کنیش وصاف اناطولیمزك ایچریلرینه ، کوبکنه قدر صوقویور ، قاتللرینی صویغونجیلرینی ، قاصه خیرسیزلرینی ، یانکسیجیلرینی شهرلرمزه ، قصبه‌لرمزه ، اشقیا چته‌لرینی داغلرمزه ، اورمانلرمزه ، کویلریمزه مسلط ایده‌رك قانلرمزی أمیور ، أولرمزی ، یوردلرمزی ییقیور ، خانمانلرمزی بوزویور ، اوجاقلرمزی سوندیریور ، واریمزی ، یوغمزی چالیور ، بزی صویوب صوغانه چویریورلر . شهرلرمزه ، قصبه‌لرمزه صوقدقلری برطاقم سرسریلر ارکك وقادین برطاقم ناموسسزلر اوتلجیلك ، غارصونلق ، چالغیجیلق ایده‌رك حتی عرضلرینی صاته‌رق کنجلرمزك اخلاقلرینی بوزویور ، ناموسلرینی کیرله‌تیور ، حیاتلرینی ، محتلرینی زهرله‌یورلر . بنه بویله آلچاقجه ، قحبه‌جه حرکت ایدرك ییلان کبی صوقه‌رق ؛ فقط شیطانلر کبی بو کورلره کیره‌رك برطاقم فکرلری ، محتلری ساتین آله‌رق ، ذهنلری چله‌رك ، هرکسی عثمانلیلردن ، عثمانلیلقدن صوغوتمه‌یه ؛ قونسلوسخانه‌لره ، بویوك اجنبی تجارت اولرینه ، قومپانیالره کندی آدملرینی یرلشدیره‌رك هرکسی بزم ضررمزه چالیشدیره‌رق ، بزی ظالم ، باربار ، وحشی طانیتمق ایچون بیك درلو دولابلر چویره‌رك اوغراشیور وموفق اولیور .

مملکتدن سورولمش بر آچ ، بر چیپلاق سرسری عثمانلی طوپراغنه کچنجه أتینکی أتریانك بو غماز جمعیتك قولتوغی آلتنه کیریور ، اونك یکی بر آدامی ، یکی بر فساد آلتی اولویور . همان بوتون خسته خانه‌لری ، دوقتور اولری ، غزته اداره‌خانه‌لری ، آووقات یازیخانه‌لری حتی یونان قونسلوسخانه‌لری ، بالخاصه تشکل ایتمش یونان قلوبلری ، غازینولری ، چالغیلی قهوه‌لری هپ أتینکی أتریانك برر فساد اوجاغیدر . بو سرسریلر بونلرك یاردیمیله ، ترتیبلری ، تدبیرلریله ایش بولیورلر . اکثریا خیرسزلقله ، دولاندیریجیلقله ، یان کسیجلکله ، الك ناموسلوسی عمله‌لکله چالوب چیرپه‌رق ، دیله‌نوب قازانه‌رق مشروع ویا غیر مشروع ، رذیل ویا دکل بر چوق صنعتلرده بولونه‌رق بش اون پاره ایدیندکدن صکره اکثریا کویلرده قصبه‌لرده بققاللق ، خانجیلك اوتلجیلك ایتمکه باشلایور . قاریلریله ، قیزلریله ، اوغللریله چالیشه‌رق صاف یوره‌کلی عثمانلیلری ، ناموسلی کویلولری هرکسی . . هرکسی آلداتیور . وصویویورلر . کیردکلری قصبه‌نك ؛ آیاق باصدقلری کویك وارینی یوغنی اینتیریقه ایله ، قورنازلقله ، کیزلی قاپاقلی دولابلرله ألده ایدییور . یرلیلرك قانلرینی سولوك کبی أمیورلر . بر اسکی خاندانك بیوك وزنکین بر بکك ، وارلقلی بر کوی آغاسنك یاننه خدمتجیلکله ایرغادلقله یاناشانلرك بر مدت صوکرا افندیلرینك اوجاقلرینی ناصل کول ایتدکلرینی هپ کوریورز . هرکس قصبه‌سنده ، کوینده بویله بر چوق وقعه‌لر کورمش والآن کورمکده‌در .

أتینکی أتریا مملکتمزده بولونان یونانلیلرك هپسنی ، روملرك دوقتور ، آووقات ، غزته‌جی پاپاس ، مکتب خواجه‌سی وسائره

اولمق اوزره پك چوغنی ألده ایتمش ، صاتین آلمشلر . بونلر أتینکی أتریانك مأمورلری ، اك چالیشقان آلتلریدر . بونلر عثمانلیلغه عصرلردن بری ایصینمش اولان روم وطنداشلرمزك فکرلرینی زهرله‌یرك ، عثمانلیلقدن آیرلمایه ، یونانلی اولمایه ، یونانستان ایچون چالیشمایه تشویق ایدییورلر . ایشته کریدك بوکونکی حالی ، بو چالیشمانك ، بو تشویقك دوغرولغنی وقوتنی اك آچیق بر صورتده اثبات ایدن آچیقلی بر مثالدر .

هپ بونلرك ، أتینکی أتریا نامنه‌چالیشان بو خائنلرك تشویقیله‌درکه روم وطنداشلرمزدن بر چوغی عصرلردن بری عثمانلی ایکن ، یونان تابعیتنه کیرمشلر ، یونانلی اولمشلردر . اوقدرکه بر بابانك ایکی اوغلندن بیرینك عثمانلی ، دیکرینك یونانلی اولدیغی بیله کورولیور .

بو یونانلی معلملر الندهکی مکتبلرده اوقویان روم وطنداشلریمزك اولادلری ، عثمانلیلغك کندیلرندن پك چوق شیلر بکله‌دیکی بووطن یاورولری اورالرده داها پك کوچك یاشدن عثمانلیلق یرینه یونانلیلغی عثمانلی دوستلغی یرینه حکومته ، ملته ایلریده ایده‌جکی خائنلکی دشمنلغی اوکره‌نیور ، آنا قوجاغنده ایکن آناسیله ، باباسیله برابر بر هکیملردن ، آووقاتلردن ، أتینکی أتریانك هر طرفه صوقولان بو مأمورلرندن عثمانلیلق حقنده دشمنلقلر ایشیدییور ، خائنلکلر اوکره‌نیور . کلیساده کندیسنه خرستیانلق دکل یونانلیلق ، عثمانلی دشمنلغی اوکره‌تیلیور . اك آچیقلی و اك فناسی روم اولوبده عثمانلیلغه صادق قالمق ایسته‌ینلرك ، ملتی ، حکومتی علیهنه واقع اولان بوخائنجه تشویقلره‌قاپیلمامق آرزوسنی کوستره‌نلرك اوغرادقلری درلو درلو خیانتلر ، افترالر آلچاقلقلردر . اونلرك یاردیملرینه ، قوجاقلرینه لایق کوروله‌نلر عثمانلیلغه خیانت ایتمکه راضی اولانلردر . وبونلرده آچی آچی اعتراف ایتملیدرکه پك آز دکیلدر .

بونلر ایچنده اویله آلچاقلری‌ده واردرکه بزه یوزدن اك صیقی اك قارده‌شجه بر دوستلق ، بر عثمانلیلق ، بر باغلیلق کوستریرلر ، بویله‌جه بزی آلداته‌رق ، اووته‌رق پاره‌مزی ایچکر ، قازانجلرینی تأمین ایدرلر ؛ صوکرا بوقازانجك پك بیوك برقسمنی یونان بحریه‌سنه اجدادمزك قانلری بهاسنه ألده ایتدیکمز بو مقدس طوپراقلری یونانستانك ایتمکه چالیشان ، (بویوك یونانستان) قوروننوسنك آرتیق حقیقت اولماسی قابل اولمادیغنه عقل ایردیرمك ایسته‌مه‌ین أتینکی أتریا جمعیتنه ویرکی اوله‌رق ویریر ؛ بزم پاره‌مزله بزه‌دشمنلق ایتمکدن چکینمزلر . بوکون بزم آچیق آلنمزله یونانلیلره قارشی تطبیق ایتدیکمز بویقوتاژی ، اونلر بزه بر عصردن ، بلکه داها اولدن بری کیزلی کیزلی یاپمقدن بر دقیقه کری قالمامشلردر . بویونان فکرلیلرك بزمله عثمانلیلر واسلاملرله ارا صیرا یاپدقلری آلیش ویریشلرده مطلقا بزه بر طرفدن بر قازاندیرییورلرسه ، دیکر جهتدن کندی منفعتلرینه اوله‌رق بش غائب ایتدیرمك ایچوندر . أوت اونلر بزه عصرلردن بری بویقوتاژ یاپییورلر ، حتی بعضاً ، بعض یرلرده خصوصیله شهرلرده بونی کیزله‌مکه بیله لزوم کورمیورلر .

اونلر بزه قارشی اجراسندن بر دقیقه کری قالمادقلری بو قحبه‌جه و آلچاقجه خیانتلری ، دشمنلقلری اصل اسکی ، استبداد دورنده فریغ وفخور ، ترددسز وقورقوسز آچیقدن آچیغه یاپه بیلیورلردی ، چونکه او قارا وکیرلی دور اویله برکیجه اویله خائن وملوث برکیجه ، ایدی‌که بوندن آنجاق ألی قانلی وجاناوار وجدانلی حیدودلر استفاده ایده‌بیلیردی ، ینه اونلر استفاده ایتدیلر . اوت میدانی کندی خائنجه امللرینه اویله مساعد بولدیلر وبومساعده‌یی اوقدر آلچاقجه قوللاندیلرکه بوکون ، کندی طوپراقلرمزك ، کندی محصوللرمزك صاحبی اولمقدن بیله‌اوزاق قالدق . ایشلرمز ، تجارتمز اونلرك النده دونیور . اونلر ، ایلکدن بزم جفتلکلرمزه خدمتجیلکله ، ایرغادلقله یاناشمشلر ایکن ، بوکون بز اونلرك خدمتجیسی ، اونلرك ایرغادی . چیفتلك صاحبلرمز ، محصول یتیشدیره‌نلرمزك بیله اونلرك قومیسیونجیسی ، خراجکذاری اولدق . اویله‌که کندی تارلالرمزده ، صباحلرك قارا کلیغنده اقشام أذانلرینه‌قدر یاغمور ، وچامور دیمه‌یرك ، چرپینه‌رق ، دیدینه‌رك ، یوروله‌رق تله‌یه‌رك ، عمر ، وجود ییپراته‌رق ، نفس ، صحت توکه‌ته‌رك چالیشدیغمزك ، چابالادیغمزك نتیجه‌سنده هپ یتشدیردیکمزی ، میدانه قویدیغمزی اونلره براقق ، وآچلقدن اولمه‌مك ایچون معیشتمزه آییردیغمزی ینه اونلره‌بورجلو قالمق مجبوریتنه دوشویور ، بو صورتله دائما کیریلیور ، دائما ازیلیورز .

* * *

یوقاریدده آکلاتدیغمز کبی ١٠ تموز کوننه قدر بز بر « خسته آدام » ایدك . فقط بزی‌اك زیاده خسته‌لاتان حتی‌اولدیره‌جك اولان شی استبداد ، عبدالحمیدك قارا وخائن دوری ایدی . اوت خسته‌لغمز استبداد ایدی . اونی اورتادن قالدیرنجه بزده آرتیق خسته آدام اولمقدن قورتوله‌جقدق . بونی آکلایانلر ، تقدیر ایدنلر وبزی بوأولدوروجی خسته‌لکدن قورتارمایه‌چالیشانلر واردی ؛ ١٠ تموز کونی بوکا موفق اولمشلر ، قانون اساسینك ملته اعاده ایدیلمه‌سیله یکیدن حیات بولمامزه واسطه‌لق ایتمشلردی . بز خسته‌لغمزك دالغینلغی ایچنده اولومك قوجاغنه حتی نچه‌لشمکه بیله اقتدار کوستره‌مه‌یرك دوشمکده ایکن ، بر چوق دشمنلرمز کندیلرینه حق ایتمك ایچون چالیشدقلری بعض یرلرمزی اولمش و کماله کلمش بر میوه کبی آغیزلرینه دوشه‌جکنی بیلیور و صبر ایدییورلردی .

فقط وقتا که بز آرتق بر خسته آدام اولمقدن چیقدق . وقتا که انقلابمزی یاپدق ، مشروطیت اداره‌سنه کیردا ، او اولماسنی درت کوزله بکله‌دکلری میوه‌لری قاچیرمقدن قورقانلره بزه جانلانمق ، قوت بولمق ایچون فرصت ویرمه‌مك لازم کلدیکنی دوشونه‌رك ، بردن

مابعدی وار

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب

محل مطبعه واداره :
جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
٢٢ نومرو

صراط مستقیم
١٣٢٦

اخطار :
مسلکمزه موافق آثار
جدیده مع الممنونیه
قبول اولنور
درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه «	٦٫٥	٣٫٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه «	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابوالعلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در
قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
٢٠ غروش فضله آلنیر

عدد : ١٣٤ — ٢٨ ربیع الاول پنجشنبه ١٧ مارت ٣٢٦ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

انوار قرآن

٢٦ ـ ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها فاما الذین امنوا فیعلمون انه الحق من ربهم واما الذین کفروا فیقولون ماذا اراد الله بهذا مثلا یضل به کثیراً ویهدی به کثیراً وما یضل به الا الفاسقین

[قرآن کریمده علی الاطلاق مثللر ضرب ایدلمسندن وعلی الخصوص ذباب و عنکبوت کبی محقر عد اولنان اشیا ایله امثال ضرب و ایراد بیورلمسندن ناشی یهود ومنافقینک مثللو ضربی وهله مخلوقات حقیره ایله امثال ایرادی جناب حقه لائق دکلدر زمیننده جرأتیاب اولدقلری تعریضاتک ردیله برابر مثل ضربی مقصدی سامعک اعماق قلبنه ایصال ایده‌جکی کبی حقائقی تماشا ایتدیره‌رك قلوبه تأثیر ایتمك ایچونده ممثل به‌ه مطابق اولمسی لازمه‌دن بولندیغنه مبنی مثل ضربی ولو اخس اشیا ایله اولسون نه حد ذاتنده نه‌طرف اقدس حضنده بر نقیصه اولمدقدن بشقه ذهنه مجمل ومبهم اوله‌رق ورود ایدن معانی‌ٔ کلیه‌نك اجمال و ابهامنی مثل تفصیل و ایضاح ایلدیکی جهتله میزان بلاغت و مشکاة هدایت اولمسنه کوره امثال ضرب و ایرادنده حکمت و بلاغت بو ـ لندیغندن بوراریه دخی اشارت ایله بیوریلیورکه] الله [تعالی حق بیان ایچون] سیوری سنکی و [صغر جثه‌ده]انك دها فوقده بولنانلری [امثالدن] بر مثل اوله‌رق ضرب ایلمکدن استحیا ایتمز [مثل ضرب وایرادی معنای مقصودی امر مشهود معرضنده ابراز ایتمك ایچوندر. بو سر و حکمته مبنی‌درکه کتب الهیه ، کلمات نبویه ، عبارات بلغا ، اشارات حکماده امثالی ضربی شایعدر. بر امر عظیمك کندینه مماثل شان و عظمتی اولان بر شیله و بر امر منفورك دخی نفوسك بر معتاد نفرت ایلدیکی بر شیله تمثیل ایدلمسی ایسه ممثل ایله ممثل به ارەسنده تماثل بولنه‌رق تمثیلدن مقصود اولان انجلا و تأثیر حصوله کلمسون ایچون بهمه‌حال لازمدر . بونك ایچوندرکه اقتضاسنه کوره اکبر اشیا و یرینه کوره اصغر واخس اشیا ایله مثل ضرب اولنور . جناب اقدس دخی ایجاب ایدن مواضعده بعوضه ایله و مرتبهٔ صغرده انك دها فوقده بولنان دیدان و حیوانات ایله مثل ضرب ایلمکدن چکنمز . مثلك حال وشانی بو اولوب ده تنفیری مراد اولنان امثالده اشیاء منفوره‌نك ذکری روح وسر بلاغت بولنان تأثیره دها بلیغ دوشونجه « ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلاً ما بعوضة فما فوقها » قول شریفی حق سبحانه عز وجل حضرتلرینك کتاب عزیزنده‌کی شؤن کمالندن بر شأن و حالی ارائه و قرآن کریمده بعوضه و امثالنك ذکرینه متعرض بولنانلرك ایسه نقصان رویتلرینه حکم ایدر] . ایمدی ایمان ایدنلر بونك حق اولوب ربلری طرفندن [وارد] اولدیغنی بیلورلر [اهل ایمان بیلورلرکه بو امثال طرف الهیدن ورود ایتمشدر وضرب و ایرادنده حکم ومصالح واردر . حق مبین و مقرر اولدیغی ونفسده تأثیری ملابسه‌سیله حق اخذ و قبوله سائق بولندیغی جهتله حقدر . آنفاً ذکر ایدلدیکی اوزره معانی‌ٔ کلیه ذهنه مجمل و مبهم ورود ایلد ـ یکنه مبنی انی احاطه ایلمك واکا نفوذ ایدوب سر و لبنی استخراج ایلمك کندیسنه دشوار کلور ، مثل ایسه اومعانی‌ٔ کلیه‌نك اجمالنی تفصیل و ابهامنی ایضاح ایلدیکندن میزان بلاغت ومشکاة هدایتدر]. اما کفر [و انکار] اوزره اولانلر [تبیین ایتمش حقده مجادله ایتمك و تعین ایلمش برهانده شبهه و تردد صورتی کوسترمك دأب

وشانرندن اولدیغی جهتله انلر موضوعدن خروج وحجتدن اعراض ایدرك] الله بونكله مثل اوله‌رق نه مراد ایتدی [زینت وظرافت افاده‌یه مخالف بو اشیاء خسیسه‌یی مثل اوله‌رق ضرب ایتمك نه اوله‌جق ، جناب حق هیچ بویله دون وحقیر شیلر ایله مثل ضرب ایدرمی] دیرلر [مثل ضربی، هدایته مستعد بولنانلرك هدایته وغوایته انهماك ایدنلرك اضلاله ذریعه اولمق كبی حكمت وغایتی مشتمل اولدیغنـدن جناب حق بو حكمت وغایتی بیان ایله انلرك قول بطلان مآلارینی رد ایدوب بیوریورکه] الله [تعالی] بونكله بك چوقلرینی ضلالتده براقور وبونكله بك چوقلرینی هدایت ایلر (مثلی انكارلرینه دلیل باطل اتخاذ ایدن ضلالت پیشه‌لرك ضلالتـلرینی تثبیت وتزیید واشیانی غایاتیـله تقدیر ایدوب فائده‌لرینه كوره حقلرنده حكملر ویرن دور اندیشانی مظهر هدایت ایدر . عقل ومشاعر كبی جناب خالقك قوللرینه انعـام ایلدیكی هدایت فطریه ایله متحلی بولنانلر امثالك فوائدینی تعقل ایلدكلرندن ضرب اولنان مثللر انلره مشعلهٔ هدایت اولور « وتلك الامثال نضربها للناس ومایعقلهـا الاالعـالمون ». هدایت اولادن خروج ایدن سفهـاء ناس ایسه بو خروجلرندن ناشی مثللرك منافعنی انكار ایدرلر؛ بوحالده انلرك اصل علت ومنشأ ضلالتلری بالذات مثل اولمیوب بلكه فسوقلری یعنی دائرهٔ هدایت فطریه‌دن خروجـلری علت اصلیهٔ ضـلاللری اولمشـدر . بوحقیقته اشارت ایله بیوریلوركه) الله (تعالی حضرتلری) بومثل ایله آنجق فاسقلری ضـلالتده براقور (بوانلقلری انواع ضـلال ایچنده كندیلرینی تثبیت وتزییدایدر . عبادك افعالی كسب اعتباریله كندیلرینه مستند ایسه‌ده جمیع اشیا جناب حقك مخلوقی اولدیغندن بوملابسه ایله اضلال یعنی خلق ضلال ذات عالیٔ مقدسه اسناد اولنمشدر . بوقول كریم ردواقعك تكمله‌سیدر) .

استحیاء حیـاء دندر . حیاء یاخود لسـانمزده مستعمل اولدیغی وجه ایله الفك قصریله حیا:[۱] نفسده برانكسار وتغیردركه قبحی معتقد اولدیغی برفعل كندیسنه نسبت ویاعرض اولندیغی زمان طریان ایدر وایكنجی صورتده او انكسار وتغیر عرض اولنان فعله مانع اولور.

حق تعالی حضرتلری استحیاء ایتمز بیورلمسنك معناسی : ممثل بهك حالنه مطابق امثال نافعه‌دن حقائق تجلیه وقلوبده تأثیر ایده‌جكی نزد الوهیتده معلوم اولان مثللری ضرب ایدر ؛ یوقسه ذات اقدسنه اویله برانكسار وانفعال ، اویله برتأثر وضعف طاری اولورده مثل ضربندن امتناع ایلر دكلدر دیمكدر . — ع

یوقاریده فخرالدین رازی حضرتلرندن نقلاً نكاشتهٔ صحیفه ایدلدیكی اوزره رحمت ، غضب ، حیا ، استهزا كبی اغراض نفسانیه‌یه دلالت ایدن كلمات جناب اقدس حقنـده استعمال اولنور ؛ فقط بو استعمال كلمات مذكوره‌نك مدلولاتی اعتباریله دكل ، غایاتی اعتباریله‌در . ومثلا حیا كلمه‌سی جنـاب باری حقنده استعمال اولنورسه ترك فعله حمل اولنور ، انكسار نفسه حمل ایدلمز ، فی الحقیقه بوراده ذات الوهیته استحیا اسناد اولنمیوب بلكه نفی ایدیلیور وفقط نفی وسـلب آنجق ایجاب تصـور اولنان یرده تصور اولنـدیغنه ومثلا كوزك ایشتمسی وقولاغك كورمسی ذاتاً متصور بولنمدیغی جهتـله كوزم ایشتمیور ، قولاغم كورمیور دیمكده معنی اولمدیغنه نظراً استحیانك ذات اقدس حقنده استعمالی صحیح اولدیغی نفی واقع افهام ایدیور ، اوده دیدیكمز كبی غایتی اعتباریله‌در . استحیا لفظ شریفنك بوراده اختیـار بیورلمسی ایچون خاطره شـوده كلوركه بولفظی كفره علی سـبیل الاسـتهزاء سوزلرنده استعمال ایدرك ذباب وعنكبوت ایله مثـل ضرب ایلمكدن رب محمد استحیا ایتمیورمی دیمش اولملرینه مبنی لفظ مذكور آیت كریمه‌ده مقابله صورتیله وارد اولمشدر .

مثـل لغتده شـبه وشبیه دیمكدر ومثال ضرب ایلمك انی ایقـاع وبیاندن عبارتدركه كلامده برحالك مناسب ومشابهی ذكر اولنوب ده اوحالك حسن ویاقبحندن خفی بولنان جهتی اظهار ایدلمكدر . مثل ایله بیان احوال مراد اولدیغی جهتله مثل قصه وحكایه دیمكدر. مثل ایچون (ضرب) لفظنك اختیار ایدلمسی مثل آنجق تأثیر ایله هیجان انفعال مراد اولدیغی زمان ورود ایلدیكی ایچوندر ، كویا مثلی ضرب ایدن انكله سامعك آذانی اویله قرع ایدیوركه اثری انك قلبنه واعماق نفسنه نافذ ومنتهی اولیـور . لكن مثل مضروب به ایكن مضروب قلنـدیغی جهتله كلامده قلب واردر . — ع

دنیلدیكی كبی مثلك ضربنه بومعنایی ویرمك انی ضرب قبه وخیمه‌یه ویاضرب نقوده تشبیه ایلمكدن دها بلیغدر .

مثل ضرب ایتمك انی مضربنـده استعمال وتطبیق دیمـا . اولوب یوقسه انی حدذاتنده صنع وانشا ایتمك دكلدر ، اكر ایكنجی شق مراد اولسه امثال سائره‌یی موردلرنده انشا ایتمك انلری ضرب ایتمك دیمك اولوروایدی ده صكره‌دن مضربلرنده استعمال ایلمك انلری ضرب ایلمك اولماز ایدی ، چونكه مضربلرنده استعمال حالنده انشا مفقوددر، كتاب الله‌ده وارد اولان امثـالك مضربلرنده استعمالی كرچه حد ذاتلرنده انشـا ایدلملرینك عینی ایسه‌ده بو انشادن ضرب ایله تعبیر اولنمسی انشا اعتباریله دكل ، شبهه‌سز مضربلرنده استعمال ایدلملری حسبیله در — س

استطراد

[مثلا ما] لفظ شریفنده [ما] كلمه‌سی اسم مبهمـدركه مقـارن اولدیغی نكره‌نك ابهام وشیوعنی تزییـد ایدر ؛ یاخود برحرفدركه نسبتی تقویه وتأكید ایچون زیاده ایدیلور . بواسلوب لسـانمزده دخی مستعملدر ، فقط التحاق ایتـدیكی اسمه خط واملاده متصل یازیلور واكر او اسمك آخرنده الف وار ایسه رسم ونقشدن حذف ایدیلور: ذرتما ؛ نوعما كبی . فقیر بونی برآره‌لق اصلی كبی یازمغی التزام ایلدمسه‌ده خطمزده مسلوك اولان دیدنهٔ دیرینه بوزلمامق مطالعه‌سندنمی‌در ، یوقسه ایام اخیره‌ده برچوق مهام امور زوائد ویامخیلات عدادنده كوریله‌رك زاویهٔ عدم آباده اتلدیغی كبی املا خصوصی دخی نظر التفاتدن ساقط اولدیغنا مبنی دریادن قطره منزله‌سنده بولنان بوخصوص ماده‌یه دخی بلكه احاله نكاه ایدلمامسندنمی‌در بیلمم ، تقدیر وانتقـاده دائر هیچ برخطاب

---

[۱] الفك قصریله حیا : عربجه یاغمور معناسـنه‌در.

وكلامه مظهر اولمدم . يالكز بعض مقالاتمده (نوعاًما) صورتنده نقش ايلديكم املانك [نوعما] ديه مظهر لطف تصحيح اولديغنى كورديكمدن كلمه‌نك املاسنده بنم خطا اتمكده اولديغمه بعض اذهانجه قناعت حاصل اولديغنى تيقن ايلدم . بنده بومبحثده اجتهادمدن موقتاً صرف نظر ايتدم . فقط بز اسلاف كرامك املا خصوصنده‌كى اعتناى خاصلرينى مهمسه‌ميوايسه‌ك بارى معاصريمز بعض امم فاضله‌نك لسانلرى ايچون يازدقلرى لغت كتابلرنده بركلمه‌نك جمعى مثلا (اس) ايلمى ويا (ايقس) ايلمى درديه اوقاجق برماده‌ده بيله نه قدر تحريات وتتبعاتده بولندقلرندن اولسون عبرت الملم .

انتهى الاستطراد

اصحاب ضلالتك عددى دها زياده اولديغى حالده « يضل به كثيراً ويهدى به كثيراً » قول كريمى اصحاب هدايتك كثرتده اصحاب ضلال كبى اولديغنى اشعار ايديور . بوتسويه‌ده : نى اصحاب هدايتى كثرتده اصحاب ضلاله مساوى قالمقده حكمت . اصحاب هدايت اولان مؤمنين قليل وارباب ضلال بولنان اوكفار فاسقين كثير اولمقله برابر اولكيلرك ايكنجيلردن فائده‌جه دها جليل ، نفعجه دها كثير ، أرجه دها عظيم اولدقلرينى بلكه افاده ايلمكدر . چونكه شاعرك ديديكى كبى انلرك حال وشانى بودر:

قليل اذا عدوا كثيراذاشدوا

بونكچوندركه قالده حال قوت وعزيمتده برفرد اونه وحال ضعفده ايكى‌يه مقابل طوتلمشدر . حال ضعف ايله مراد بعضيلرينه كوره ضعف بدن و بعضلرنجه ضعف بصيرتدر .

مظهر هدايت اولان اوعدد قليل مؤمنينك آثار عظيمه‌سندندركه انلر بتون عالملر اوزرينه سيادت ايتديلر .

ولم ار امثال الرجال تفاوتا
الى المجد حتى عدالف بواحد
ان الكرام كثير فى البلادوان
قلوكماغيرهم قل وان كثروا

اضلالك هدايت اوزرينه وجه تقديمى ، انك كفردن اولان سبب ومنشائى وجودده متقدم اولديغى ايچوندر . امثال بيان ايدن آيتلر ايسه اوفاسقلرى بولندقلرى ظلمات باطله‌دن نور حقه اخراج ايچون ورود ايتمارنى اوزرينه انلرك رجسلرينى رجس رجس اوستنه اوله‌رق تزييد ايتمشدر . زيرا انلر كنديلرينى توصيفاً وارداولان « الذين ينقضون عهدالله من بعد ميثاقه ... » قول شريفنده مذكور اعمال سيئه‌ده تماديلرى سببيله نور فطرت نفسلرندن منطفى اولمشدر — ع

فسق لغتده خروج معناسنه‌در [لسانمزده فواره‌يه فسقيه اطلاق اولنمسى بومعناجه اولسه‌كركدر] . شريعتده : كبيره ارتكابيله طاعة اللهدن خروج ديمكدر وصغيره اوزرينه اصرار كبيره جمله‌سندندر . فسقك اوچ طبقه‌سى واردر : برنجيسى (تغابى) در . تغابى كبيره‌يى استقباح ايدرك احياناً ارتكاب ايتمكدر . ايكنجيسى تعاطى كبيره‌ده انهماكدر . اوچنجيسى قبحنى انكارايله برابر كبيره‌يه مثابرت ومواظبتدر . فسقك بوطبقه‌سى مراتب كفردندر . فاسق بومرتبه‌يه بالغ اولمدقجه اندن (مؤمن) اسمى سلب اولنماز . چونكه ايمانك مدار دورانى بولنان تصديق ايله متعفدر ، بردهاقتال كبائردن اولديغى حالده « وان طائفتان من المؤمنين اقتتلوا » آيت كريمه‌سنده جناب حق اهل اقتتاله مؤمن لفظى اطلاق ايلمشدر ، بوده دلالت ايدركه فاسق مقام انكاره تقرب ايتمدكجه كنديسندن (مؤمن) لفظى سلب اولنماز .

بوراده (فاسقين) ايله مراد ، كفرده عتووتمرد ايدوب حدود ايماندن خارجلر اولانلردر — س ش

بوراده (فاسقين) ايله مراد ، اصطلاحات شرعيه‌ده معروف اولان معنى دكلدر ، بوراده اومعنى صحيح دكلدر ، اومعنى قرآن كريمك نزولندن صكره حادث اولمشدر — ع

بركت زاده
اسماعيل حقى

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

١٢٤ - حديث شريف

عن ابن مسعود رضى الله عنه قال اتى النبي صلى الله عليه وسلم الغائط فامرنى ان آتيه بثلاثة احجار فوجدت حجرين فالتمست [١] الثالث فلم اجده . [٢] فاخذت روثة فاتيته بها . فاخذالحجرين والقى الروثة وقال هذا [٣] ركس .

[١] اده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (والتمست) . [٢] بر روايتده (فلم اجد) . [٣] بعض نسخه‌لرده (هذه)

١٢٤ - ترجمه

(عبدالله) بن مسعود رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

نبى مكرم صلى الله عليه وسلم (قضاى حاجت ايچين بركره) چوقور اوزرينه كيتدى . « اوچ طاش كتير » ديه بكا امر ايتدى . ايكى طاش بولدم . اوچنجيسنى آرادم ايسه‌ده بوله‌مدم . برفيشق آلوب (اوچنى بردن) كوتور (وب وير) دم . ايكى طاشى آلوب فيشقى‌يى آتدى . و : « بوپيسدر » بويوردى .

١٢٥ ـ حدیث شریف

عن ابن عباس رضی الله عنهما قال توضأ النبی صلی الله علیه وسلم مرة مرة .

١٢٦ ـ حدیث شریف

عن عبدالله بن زید الانصاری رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم توضأ مرتین مرتین .

١٢٧ ـ حدیث شریف

عن عثمان بن عفان رضی الله عنه انه دعا باناء فافرغ علی یدیه [١] ثلاث مرات [٢] فغسلهما . ثم ادخل یمینه فی الاناء فمضمض [٣] واستنشق واستنثر . [٤] ثم غسل وجهه ثلاث مرات [٥] ویدیه ثلاثا الی المرفقین. [٦] ثم [٧] مسح برأسه . ثم غسل رجلیه ثلاث مرات [٨] الی الکعبین . ثم قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من توضأ نحو وضوئی هذا ثم صلی رکعتین لا یحدث فیهما نفسه غفر له [٩] ماتقدم من ذنبه.

[١] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (علی کفیه) . [٢] بر روایتده (ثلاث مرار) . [٣] بر روایتده (فتمضمض) . [٤] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (واستنشق)دن صکره و استنثر یوقدر . آنجق بعض روایاتده (فمضمض واستنثر) بعضلرنده ایسه (فتمضمض ثلاثا واستنثر ثلاثا) دیه وارد اولمشدر . [٥] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (ثلاثا) . [٦] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (ویدیه الی المرفقین ثلاث مرار) . [٧] بعض نسخه‌لرده (ثم) یوقدر . [٨] ینه الده‌کی بخاری نسخه‌لرده (ثلاث مرار) [٩] بر روایتده (غفر الله له) .

١٢٨ ـ حدیث شریف

وفی روایة ان عثمان رضی الله عنه قال الا احدثکم [١] حدیثا لولا آیة فی کتاب الله [٢] ماحدثتکموه . سمعت النبی صلی الله علیه وسلم یقول لا یتوضأ [٣] رجل فیحسن [٤] وضوءه ویصلی الصلوة الا غفر له ما بینه وبین الصلاة حتی یصلیها . والآیة ان الذین یکتمون ما انزلنا . [٥]

[١] دیکر روایتلرده (قال لاحدثنکم) . [٢] دیکر روایاتده (فی کتاب الله) یوقدر . [٣] بر روایاتده (لا یتوضأن) . [٤] بعض روایاتده یالکز (یحسن) . [٥] بعض روایاتده (من البینات) زیاده‌سی واردر .

١٢٩ — حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه [١] انه قال [٢] من توضأ فلیستنثر و من استجمر فلیوتر .

[١] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (عن النبی صلی الله علیه وسلم) زیاده‌سی واردر . [٢] بعض روایاتده (انه) یوقدر .

١٢٥ — ترجمه

(عبدالله) بن عباس رضی الله عنهمانك : « نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (اعضاسنی) بر کره (ییقایه‌رق) آبدست آلدی . » دیدیکی روایت اولونیور .

١٢٦ ـ ترجمه

عبدالله بن زید انصاری رضی الله عنهدن نبی محترم صلی الله علیه وسلمك (اعضاسنی) ایکیشر کره (ییقایه‌رق) آبدست آلدیغی روایت اولونیور .

١٢٧ ـ ترجمه

عثمان بن عفان رضی الله عنهدن روایت اولونیورکه (بر کره) بر قاب (ایچنده صو) ایسته (یوب آبدست آل) دی . شویله که : اللرینك اوزرینه اوچ کره (صو) دوکوب ییقادی . صوکره صاغ النی قابك ایچنه صوقوب آغزینی چالقالادی ، بورنینه صوویروب ینه چیقاردی . صوکره یوزینی واللرینی دیرسکلرینه قدر اوچر کره ییقادی . صوکره باشنی مسح ایتدی . صوکره ایکی آیاغنی اوچر کره طوپوقلرینه قدر ییقادی . و (نهایت) رسول الله صلی الله علیه وسلمك: « هر کیم بنم شو آبدستم کبی آبدست آلوب ایکی رکعت نماز قیلار و بو ایکی رکعت ایچنده خاطرینه (نماز ایله مناسبتی اولمیان) برشی کتیرمزسه نه‌قدر کچمش کناهی وارسه مغفور اولور » بویوردیغنی سویلدی .

١٢٨ — ترجمه

دیکر طریقدن عثمان (بن عفان) رضی الله عنهك شویله دیدیکی روایت اولونیور :

سزه بر حدیث نقل ایده‌یم که کتاب الله ایچنده بر آیت اولماسه سزه سویلمزدم . نبی محترم صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم، بویوریوردی که: « هیچ بر کیمسه یوقدر که آبدست آلسونده (آداب وارکاننه)حسن رعایت ایتسون، صوکره‌ده نمازی قیلسونده او آبدست ایله ، (قیله‌جغی) نمازی قیلنجیه قدر (آره‌ده کچن زمان ایچنده‌کی کناهلری) مغفور اولمسون » — راوی دیرکه (عثمان بن عفان رضی الله عنهك دیدیکی) آیت : « ان الذین یکتمون ما انزلنا من البینات » [١] آیت کریمه‌سیدر.

[١] بو آیت کریمه‌نك تمامی ٩٨ نجی حدیث شریفك ترجمه‌سنده مذکور اولوب مال عالیسی ترجمه‌نك زیرنده تحشیه ایدلمشدر .

١٢٩ ـ ترجمه

ابو هریره رضی الله عنهك (نبی مکرم صلی الله علیه وسلمك حدیث کریمی اولمق اوزره) : « هر کیم آبدست آلیرسه بورنی آییقلاسون، هر کیم (استنجا ایچون) طاش استعمال ایدرسه دایینسی تك یاپسون» دیدیکی روایت اولونیور .

۱۳۰ — حديث شريف

وعنه رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا توضأ احدكم فليجعل في انفه ماء [۱] ثم لينثر [۲] ومن استجمر فليوتر . واذا استيقظ احدكم من نومه فليغسل يده قبل ان يدخلها في وضوئه [۳] فان احدكم لايدري اين باتت يده .

[۱] اكثر روايانده (فليجعل في انفه) . [۲] بعض روايانده (ثم لينتثر) . [۳] بر روايتده (ان يدخلها في الاناء) .

۱۳۱ — حديث شريف

عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما وقد قيل له رأيتك لاتمس من الاركان الا اليمانيين ورأيتك تلبس النعال السبتية ورأيتك تصبغ بالصفرة ورأيتك اذا كنت بمكة اهل الناس اذا رأوا الهلال ولم [۱] تهل انت حتى كان يوم التروية . فقال اما الاركان فاني لم ار رسول الله صلى الله عليه وسلم يمس الا اليمانيين . واما النعال السبتية فاني رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يلبس النعال [۲] التي ليس فيها شعر ويتوضأ فيها فانا [۳] احب ان البسها . واما الصفرة فاني رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يصبغ بها فانا احب ان اصبغ بها . واما الاهلال فاني لم ار رسول الله صلى الله عليه وسلم يهل حتى تنبعث به راحلته .

[۱] بر روايتده (فلم) . [۲] بعض روايتده (يلبس النعل) . [۳] بعض روايتده (فاني) .

۱۳۲ — حديث شريف

عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم يعجبه التيمن في تنعله وترجله وطهوره وفي شأنه [۱] كله .

[۱] بر روايتده واو سز اولەرق يالكز (في شأنه) ، ديكرندەايسه (وشأنه).

۱۳۳ — حديث شريف

عن انس بن مالك رضي الله عنه قال رأيت النبي صلى الله عليه وسلم [۱] وحانت صلاة العصر . فالتمس الناس الوضوء فلم يجدوا [۲] فاتي رسول الله صلى الله عليه وسلم بوضوء

[۱] ديكر روايتده (رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم) . [۲]

۱۳۰ - ترجمه

ينه ابوهريره رضي الله عنهدن رسول الله صلى الله عليه وسلمك شويله بويورديغی روايت اولونيور : ايچكزدن بری آبدست آلديغی زمان بورننه صو آلدقدن صوكره چيقارسون . هركيم (استنجا ايچون) طاش استعمال ايدرسه صاييسنی تك ياپسون . ايچكزدن بری اويقودن اويانديغنده الني آبدست صويی ايچنه صوقمدن اول ييقاسون . زيرا هيچ بريكز (اويقوسی آرەسنده) اللك نرەدە قالديغنی بيلەمز .

۱۳۱ - ترجمه

روايت اولونيوركه عبدالله بن عمر رضي الله عنهمايه بری (كلوب): «كوريورم ، اركان (بيت معظم) دن حجر اسود ايله ركن يمانيدن باشقەسنه «السورميورسك ، كوريورم ، طاباقلانمش (دريدن معمول) نعلين « كييورسك ، كوريورم ، صاری بويا قوللانيورسك ، بردە كوريورم، « مكەدە بولنديغك زمان خلق (ذی الحجه هلالی كورور كورمز ، احرامه كيردكلری حالدە سن يوم ترويه (يعنی يوم عرفەدن اولكی «كون) كيرمدكجه احرامه كيرميورسك . » ديمش . اودە جواباً ديمش كه : «اركان (بيت معظم)ە كلنجه بن رسول الله صلى الله عليه «وسلمك حجر اسود ايله ركن يمانيدن باشقەسنه السورديكنی كورمدم. ، طاباقلانمش (دريدن معمول) نعلينه كلنجه بن رسول الله صلى الله عليه ، وسلمك اوزری قيلسز (دريدن معمول) نعلين كييوب (آياغی) « ايچنده (ايكن) آبدست آلديغنی كوردم . اونك ايچون اونلری « كيمەيی سورم . صاری بويايه كلنجه رسول الله صلى الله عليه وسلمك « صاری بويا ايله (البسەسنی) بوياديغنی كوردم . بن دە اونك ايچون « (البسەمی) اوبويا ايله بويامەيی سورم . احرامه كلنجه رسول الله ، صلى الله عليه وسلمك حيوانی (حركت ايچون) مهيا اولمدقجه احرامه كيرديكنی كورمدم . »

۱۳۲ - ترجمه

عايشه رضي الله عنهانك شويله ديديكی روايت اولونيور :

نبی محترم صلى الله عليه وسلم اياق قابی كيمكده ، صاچنی طارامقده ، آبدست آلمقده ، حاصلی كافة خصوصاتنده صاغدن باشلامقدن خوشلانيردی .

۱۳۳ - ترجمه

انس بن مالك رضي الله عنهك شويله ديديكی روايت اولونيور :

(بركره) نبی اكرم صلى الله عليه وسلمی ايكندی نمازينه ياقين كوردم . خلق آبدست صويی آراديلرده بولەمديلر . رسول الله صلى الله عليه وسلمه (برقاب ايچنده برمقدار) آبدست صويی كتيرديلر .

فوضع یده فی ذلك الاناء [٣] وامر الناس ان یتوضؤا منه . قال فرأیت الماء ینبع من تحت اصابعه [٤] حتی توضؤا من عند آخرهم.

بر روایتده (فلم یجدوه) . [٣] الده کی بخاری نسخه‌لرنده (فوضع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی ذلك الاناء یده). [٤] بر روایتده (یفور من بین اصابعه).

١٣٤ — حدیث شریف

وعنه رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم [١] لما حلق رأسه کان ابو طلحة اول من اخذ من شعره .

[١] بر روایتده (ان النبی صلی الله علیه وسلم).

١٣٥ — حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اذا شرب الکلب فی اناء [١] احدکم فلیغسله سبعا.

[١] بر روایتده (من اناء) .

الی اوقابك ایچنه صوقدی وخلقه اورادن آبدست آلسونلر دیه امر ایتدی . — انس دیرکه (ایشته او زمان رسول الله صلی الله علیه وسلمك) بارماقلری آلتندن (حاضروندن) کیمسه قالمامق اوزره جمله‌سی آبدست آلنجیه قدر صو قایناديغنی کوردم .

١٣٤ ـ ترجمه

ینه انس بن مالك رضی الله عنهدن روایت اولونیورکه رسول الله صلی الله علیه وسلم (حجة الوداعده) باشنی تراش ایتدیکی زمان صاچندن الك اول آلان ابوطلحه اولدی .

١٣٥ ـ ترجمه

ابوهریره رضی الله عنهدن رسول الله صلی الله علیه وسلمك : « ایچکزدن برینك قابندن کوپك (برشی) ایچرسه اوقابی یدی کره ییقاسون » بویوردیغی روایت اولونیور .

احمد نعیم

مسلمانلقده مدنیت

روحك علم ایله تهذیبی

وجودك پیسلکدن تطهیری نه درجه‌ده لازم ایسه روحك‌ده لوث اوهامدن تهذیبی اوقدر الزم اولدیغنی یوقاریکی مقاله‌مزده سویلمش ایدك . شیمدی سویلیه‌جکمز سوز شودرکه : بدنك محتاج اولدیغی تطهیرات مادیه ایچون نصل خسته‌لق میقروبلرندن خالی بر واسطهٔ تطهیره احتیاج موجود ایسه روحده لوث اوهام وخرافاتدن تمیزلنمك ایچون اویله تمیز بر واسطه‌یه محتاجدر. ایشته هر درلو میقروبدن عاری اولان اومعنوی واسطهٔ تطهیر تجربه ایله ، حس ایله ثابت اولان علمدن باشقه برشی دکلدر .

بواویله واضح بر حقیقتدرکه هیچ برعاقل ایچون موجب مناقشه اوله‌ماز . جهان متمدنده هرکسدن اول شو دستوری وضع ایدن اون یدنجی عصر رجالندن مشهور (ده قارت) ارلمشدرکه اودوردن زمان حاضره کلنجه‌یه قدر بوتون مسائل علمیه هپ فیلسوف مشار الیهك شوملسلکی موجبنجه تدقیق اولنمقده‌در

روحك لوث اوهام وظنوندن تطهیری ، علم وحکمتله تهذیبی ضروری اللزوم اولدیغنه دائر دساتیر حقیقیه وضع ایتمك خصوصنده مسلمانلق بوتون عالم انسانیتدن اول داورانمشدر ؛ نصل که علمك هم ارکاك ، هم قادین ایچون لزوم قطعیسنه حکم خصوصنده‌ده ینه عمومه تقدم ایتمش ایدی . ایشته جناب پیغمبر (طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة — اطلب العلم من المهد الی اللحد) طرزنده امرلر ویریور .

بو بویله اولدیغی کبی دین مبین اسلام حریم علمه ظنون وخرافاتك کیره‌جکی نه‌قدر دلیك دشیك وارسه کاملاً قاپامش ؛ دلیل ایله تأیید ایتمه‌ین ، طوغریلغنه براهین قطعیه قائم اولمایان ماهیتلره علم نامنی ویرمه‌مشدر . فاطر حکیم « عندکم من سلطان بهذا أتقولون علی الله مالا تعلمون » بویوریور .

صرف شخصی برطاقم منافع خسیسه تأمینی ایچون برچوق انسانلرك حقائق تحریف ایتدکلرینی قرآن کریم صراحة سویلیه‌رك ، ناصیهٔ خذلانلرینه (معتدی = ظالم) تمغاسی اوریلان بوکبی مضللرك اغفالاتنه قاپیلمقدن بزی تحذیر ایدییور : « وان کثیرا من الناس لیضلون باهوائهم بغیر علم ان ربك هو اعلم بالمعتدین » — ومن الناس من یجادل فی الله بغیر علم ولاهدی ولا کتاب منیر . »

دها صوکره ، اوکبی ارباب اضلالك هوسانه ، افکارینه تبعیت ایدنلرك حالنی حکایه ایدرك بویله‌لرینی سوء عاقبت ایله انظارده بولونیور، باشقه‌لرینی تقلید سائقه‌سیله بوکریویه دوشمش اولملرینك کندیلرینی قورتاره‌جق برمعذرت اوله‌مایه‌جغنی صراحة بیلدیریور : « واذا تبرأ الذین اتبعوا من الذین اتبعوا ورأوا العذاب وتقطعت بهم الاسباب وقال الذین اتبعوا لو أن لنا کرة فنتبرأ منهم کما تبرأوا منا کذلك یریهم الله اعمالهم حسرات علیهم وماهم بخارجین من النار . »

دین مبین اسلام علمك یالکز حیات باقیهٔ عقبا ایچون دکل ، بومعیشت فانیهٔ دنیا ایچون‌ده ضروری اولدیغی ، شئون جهانك صلاحی علمسز قابل اوله‌مایه‌جغنی اك مقنع براهینه استناداً اویله یوکسك برندا ایله تبلیغ ایدییورکه خواب غفلتده بولنانلرك انتباهه ، اویانیق طورانلرك‌ده فعالیته کلمه‌سی تصور اولنه‌ماز . علیه الصلاة والسلام افندیمز « دنیایی ایسته‌ین علمه صاریلسین ؛ آخرتی ایسته‌ین علمه صاریلسین؛ هم دنیایی هم آخرتی ایسته‌ین علمه صاریلسین — من أراد الدنیا فعلیه بالعلم ومن أراد الاخرة فعلیه بالعلم ومن ارادهما معاً فعلیه بالعلم . » بویوریور .

مسلمانلق طلب علمدن کری طورانلری وجیبهٔ ذمتی اداده قصور

ایدنلردن زیاده مؤاخذه ایدییور : « الدنیا ملعونة ملعون مافیها الاعالماً اومتعلماً — انه لاخیر فی العیش الالعالم ناطق اولسامع داع = دنیا ملعوندر ، دنیاده نه وارسه ملعوندر ، آنجق عالملرله تحصیل علمده بولنانلر مستثنادر . — معلوماتی اوکرتن عالملرله دیکلدیکنی حفظ ایدن سامعلردن باشقه‌سی ایچون حیاتك هیچ برخیری یوقدر . حدیث) .

دین مبین اسلام بزی شو صورتله انذار ایدییور : برزمان کله جك که الحاد الله بیلدیکنه رواج بوله جق ، دیندن اولمایان شیلر دینه کیره جك ارکان اسلامی اساسندن ییقمق ایچون علمای منافقین طرفندن دینه برسورو خرافات صوقیله جق ؛ هم اویله ماهرانه صوقیله جق که حقیقت اسلامه وقوفی اولمایانلر هیچ فرقنه وارهمایه جق . ایشته جناب پیغمبر « ستکون بعدی فتن یصبح الرجل مؤمنا ویمسی کافراً الامن احیاه الله بالعلم . » بویوربیور .

اسلام بزه صراحةً بیلدیرییور که : جهالت ایله مسلمانلق بر برده اجتماعی ناقابل ایکی ضد کاملدر ؛ احکام جلیله قرآنی ادراك ایده ترقی علم وعرفانده ترقی‌یه منوطدر ؛ شو حالده جهالتله راضی اولانلر خالق حکیمك کلام الهیسنی الی الابد اکلامامه‌یه راضی اولیورلر دیمکدرکه قرآندن مقصود روحك لوث اوهامدن تطهیری ، معالی ایله تهذیبی اولمسنه کوره بویوزدن اوغرایه جقلری خسار تقدیرك احاطه ایده‌میه جکی قدر مدهشدر ، جناب حق « وتلك الامثال نضربها للناس ومایعقلها الاالعالمون » بویوربیور . حضرت پیغمبر « وهل ینفع القرآن الابالعلم . » دیبور .

ایشته مسلمانلق علمه بوقدر یوکسك برموقع ویرمش ، مسلمانلری تحصیل علمه بودرجه‌لرده ترغیب ایتمشدر . اویله ظن ایدرزکه لسان اسلامدن صادر اولان بوسوزلرك روح اوزرنده تأثیری حکمای مدنیتدن ایشتدیکمز سوزلرك هپسندن دها مؤثر اولدیغی نظرلرده عیاناً تجلی ایلامشدر . ومن احسن من الله حدیثاً

محمد عاکف

تراجم احوال :

داود قیصری

شرف الدین داود بن محمود قیصری

علماء راسخیندن ومحققین مشایخ واصلیندن برذات ستوده صفات اولوب (قیصریه) لیدر . علوم آلیه‌یی کاملاً ، علوم عالیه‌یی ده قسماً وطنی فضلاسندن بعد التعلم علوم عالیه‌نك اقصی المقاصد اولان حدیث ، تفسیر کبی شعبات عالیه‌سنده — « خذوا العلم من افواه الرجال » امر عالیسنه تبعاً — مشار بالبنان اولان اصحاب علم وایقان وارباب اختصاص وعرفاندن استفاده ایتمك مقصدیله دیار مصره عزیمتله برقاچ سنه اقامت وکیجه‌یی کوندوزه قاتارجه‌سنه جهد واقدام ایله نائل مقصد اوله‌رق شرکاسی میاننده متمیز برصورتده اخذ اجازتدن صکره مسلك قدیم تصوفه سلوك ایلیوب ابوالمعالی شیخ کبیر صدرالدین قونوی خلفاسندن صاحب تفسیر وشارح فصوص الحکم (کمال الدین قاشانی) نك ارشادیله بوسلك جلیلده دخی قطع مراتب معنویه ایله رتبهٔ خلافته بعدالمظهریه مسقط رأسنه عودتله نشر علم وعرفانه باشلادی .

بو اثناده (ازنیق) ك فتحنه موفق اولان ثانیٔ سلاطین آل عثمان جنتمکان سلطان اورخان ، صاحب ترجمه‌نك صیت فضائلی ایشیدرك (ازنیق) ه دعوتله ایلك بنا ایتدیکی مدرسه‌نك مدرسلکنی توجیه بیوردی . وحضرت فاضلك حیات علمیه‌سی اصل بوندن صکره انکشاف ایدرك برچوق تلامیذ یتشدیرمك شرطیله ثمره‌دار اولدی وبو وادیده تدریس وتألیف ایله کذارندهٔ اوقات ایکن (٧٥١) تاریخنده ارتحال دار نعیم ایلدی . چاندارلی غازی خیرالدین پاشا جامع شریفی قارشیسنده الیوم (چینار دیبی) دینلن محلده دفین خاك غفراندر .

انقلاب دهر تأثیری ویاخود قدر ناشناسی سائقه‌سیله اوچ سنه اول یازیدن عاری پك عادی ایکی طاشدن عبارت کوردیکم سنك مزارینك بو سنه‌کی زیارتمده خیرالدین پاشا احفادندن (محمود بك) نامنده قدر دانان امتدن برذات طرفندن اعتنا ایلدیکی منظور چشم شکرانم اولدی .

آثار محققانه‌لری :

(١) شرح فصوص الحکم : (مطلع خصوص الکلم فی معانی فصوص الحکم) اسمیله مسمی بو شرح قیمتدار اخیراً هندستانده طبع ایدلدی . اصل بادیٔ اشتهاری اولان بو شرحك حاوی اولدیغی مقدمه‌سی بر وجه آتی اون ایکی قسمه منقسمدر . (١) وجود حق (٢) اسماء وصفات حق . (٣) اعیان ثابته. (٤) جوهر عرض . (٥) عوالم کلیه وحضرات خمس الهیه . (٦) عالم مثاله تعلق ایدن مسائل (٧) مراتب کشف وانواعی . (٨) بحسب المراتب صورت حقیقت انسانیه اولان عالم. (٩) خلافت محمدیه واقطاب . (١٠) عالم انسانیده‌کی روح اعظمك مراتب واسماسی . (١١) روحك ومظاهر علویه وسفلیه‌سنك حقه رجوعی . (١٢) نبوت ، رسالت ، ولایت .

(٢) شرح حدیث اربعین .

(٣) شرح قصیدهٔ تائیهٔ ابن فارض .

(٤) مراتب التوحید .

(٥) تحقیق ماء الحیات وکشف اسرار الظلمات .

(٦) نهایة البیان فی درایة الزمان .

(٧) شرح قصیدهٔ شرح اکبر المسمی بقرة عین الشهود .

(٨) شرح عروض اندلسی .

(٩) تفسیر قاشانی نك بسملهٔ شریفه تفسیرینه عائد مقدمه.

(١٠) شرح فصوص الحکم (صغیر) .

بروسه مبعوثی — ۹ مارت سنه ۱۳۲۷ ل

محمد طاهر

جنایت تحریر :

مطالعه مراقلیسی اولمقله برابر آثار منتشره‌ده‌کی سربستیٔ تحریره قارشی بنم کبی بدبین بولونان بر رفیقم ، کچن اقشام :

— بدبین اولمایالمده بو هذیانامه‌یی‌ده خوش کورەلم ؟ دیه‌رك بر رساله اوزاتدی

— نه‌در ؟ دیه صوردم .

— اوقوده مؤلفنك نه هرزه‌لر یه‌دیکنی آكلا ! جوابنی ویردی و براقدی کیتدی قابنك اوزرنده « هر صنف کنجلره ، مخدراته ، ابوینه ، کتاب مراقلیلرینه توصیه اولنور » عباره‌سی کورولن بو کیرلی قاپلی کتابی آچدم . باقدمکه (افادهٔ مرام) سرلوحه‌سی آلتنده محرر بك ، مقصد تحریرینی آكلاتیور و «مملکتمزك تشکیلات اجتماعیه و مدنیه‌سنجه موجود نقائصدن بریده وسائط ازدواجیه‌مزك محدودیتیدر . تکثیر نفوس و سلامت ملی نقطهٔ نظرندن حائز اهمیت اولان بو نقصانك مهماامکن تلافیسنه خدمت مقصدیله ازدواج مکتوبلری نامیله بر چوق نمونه‌لرك نشرینه جسارت ایلدم بو نمونه‌لره تطبیقاً مکتوبلر تحریر و استعمال ایلیه‌رك نائل مرام و سعادت اولان ولو برقاچ وطنداش بولنورسه کتابك نشرندن اومدیغم فائدهٔ اجتماعیه حصولبرلمش اوله‌جقدر » دیـیور . نقائص اجتماعیه ومدنیه‌مزی اکماله عزم ایدن بو غیور محررك نمونهٔ وساطتی کورمك امیدیله صحیفه‌لری چویرمه‌یه باشلادم . (بر کنجك مسیرده بکندیکی بر خانمه تکلیف ازدواج مکتوبی) دیه باشلایان و (خانه‌سنه کلوب کریمه‌سنه کورونمك ایچون بر پدردن مساعده طلبنه ، رضالرینی اعطادن امتناع ایلدکلری تقدیرده رخصت قانونی استحصال قلنه‌جغنی ابوینه اخباره دائر) مکتوب نمونه‌لرینی حاوی اولان ، حتی (اناث صنایع مکتب عالیسی مدیرتنه) ناصل مکتوب یازیلاجغنی اوکره‌تن ، حتی و حتی بر لیلهٔ زفافی اولانجه عریانلغیله تصویره چالیشان او کراهتنامه‌دن محررینك ناصل بر یادکار اولدیغنی آكلادم .

یاقین زمانلرده ادب و ناموسك بر معنای موهومدن عبارت اولدیغنه وبو کلمه‌لرك عادتا بر لفظ مبهمدن عبارت بولندیغنه دائر مطالعه درمیان ایدنلر ، بویله بر جوهر معنوی موجود اولسه بیله اویله عالی بر شیئك مواضع سفلیه ایله مقارنت و مناسبتی اولامایه‌جغی حقنده فلسفه ! یوروتنلر کورولوب ایشیدیلمیه باشلادی .

محقق بر فاحشهٔ هزار شوهرك حرامزادهٔ بی‌پدری بولونان برطاقم صویسز ، ادبسز حریفلر ، اصلا یه‌تیشه‌میه‌جکلری ذروهٔ ناموسی ییقمق و کندی سویهٔ سفلیتلرینه ایندیرمك ایچین اساس تربیه‌یی‌درت ال ایله بالطالامقدن ، مبنای متین اخلاقه فصاحت رخنه‌لری آچمقدن کری طورمایورلر . بوناموس حیدودلرینه ، بواخلاق جاناوارلرینه قارشو خطاب و عتابه تنزل ، تربیه‌لی بر قلم ایچین حقیقةً ذل ایسه‌ده ، یوزلرینه حسبةً لله توکورمك قیلندن دیه‌جکم که : انسانلر ، بالطبع حر اولمقله برابر برطاقم قیود ضروریه‌نك اسیر آزاد ناپذیریدر . یابانجیسی قالدقلری ناموس و اخلاق رابطه‌لری او قیودك اك قویلرندندرکه ازاله‌سنه دکل ، توهیننه تشبث ایدنلر انظار حریتپرورانده اك مفسد بر مرتجع تلقی اولنور .

تفوه ایدیلن هرزه‌لره تطبیقاً مکتوبلر تحریر و استعمالیله نائل مرام اولانلر بولونورسه اومدقلری فائده حصول بولاجقمش . بیلمیزکه اومولان فائده ، عجباحجاب عصمتك هتکی ، یوقسه اخلاق ملتك فتکی ایلامی حصولپذیر اولاجق ؟

بووادیده یازیلان شناعتنامه‌لر ناصیل برپوزله کنجلره ومخدراته توصیه یه جرأت اولنه‌بیلیر ؟ انسانك صورتکه بردفعه‌لق اولسون استحیا کولکه‌سی دوشمه‌یورمی ؟ اوقاره سطرلر نظر عفتلرینه آتیلان مخدرات اراسنده والده وهمشیره‌لری اولسون بولوناجغنی خاطره کتیرمزلرمی ؟

یوقسه اونلرکده اوقوماسی و موجبنجه تطبیقاته قالقیشماسی خوشمی کورولیور ؟

عادی عمومخانه‌لرك مبتذل سرمایه‌لرینك بیله آغزینه آلامایه‌جغی بر طاقم فضایحی قارالامقدن چکنمه‌ین قلملرك اوغلی رهبرلرینك عصای دلالتنی‌می تقلید ایتمك ایستیور ؟ یوقسه او قامیش پارچه سنی ؛ بیکلرجه وجوه ناموسی رنك خجالته بویامق ایچین باداته فیرچاسنه‌می بکزه‌تمك امانی بسلیور ؟

ارباب احتراصك بزاق اشتهاسیله بر اراالق مطبوعات خارستاننده فیشقران (زنبق) رذیلاسنك قازاندیغی رغبت سفیلانه‌یی کوروبده اونك محرری کبی صیقیلوب ترله‌مه‌دن پاره قازانمق هوسنه‌می دوشیلیور ؟ عجبا بواوغورده ویریله‌جك برقاچ غروش ایله قارشیده‌کی صنعتکارلره ! اعطا اولوناجق اجرت دلالت آراسنده نه‌فرق وار ؟

لعنت او قلم زهر آمیزه‌که ییلان دیشی کبی ، سموم خیانتك مجرای ملعنتی اولیور !

افسوس اوعالم مطبوعاته که بویله رذالتنامه‌لره آغوش قبول آچیور !

یازیق او ادارهٔ مطبوعاته‌که تشویش اذهانه دکل ، تغشیش وجدانه بادی اولان بویله هذیانلرك صدورندن غافل بولونیور !

جینیر او ناموس واخلاقه‌که دشمن انسانیت اولان جاناوارلرك صولتنه معروض قالیور !

فقط امین اولسونلر قوصدقلری هرزه‌لرك انتشار عفونتنه حکومت آرتیق میدان ویرمه‌یه‌جك و یاکلشقله اوزرینه باصاجق آیاقلرك آلودهٔ لوثیاتی اولماسنه مساعده ایتمه‌یه‌جکدر .

اکر اونلرده ذره قدر حس موجود ایسه حکومتك جاروب تطهیرندن اول لوث منتشرلرینی کندیلری تمیزله‌مه‌یه وکلخانلرك رماد آتشینی آلتنده کیزله‌مه‌یه چالیشسونلر .

بوخصوصده مردارلغی کوز اوکندن قالدیران ؟ برکدی ، یعنی بر حیوان قدر اثر تربیه کوسترسونلر .

طاهر المولوی

جاوا مسلمانلری احوالندن

— ٤ —

« جاوا مسلمانلری احوالندن — ٣ » ی صوك زمانلرده دارالخلافه مسلمانلرینك احوال عالم اسلامه آلدیرمامەلرندن شکایتله بتیرمشدم . او مقالەیی یازدیغمك ایرتەسی کونی باب عالی کتابجیلرندن بریسنده « آچه تاریخی » عنوانلی بر رساله بولدم. بو رساله معلومات کتبخانەسنك عالم اسلامیت کلیاتندندر ، ١٣١٥ سنەسی « معلومات » جریدەسنده درج اولندقدن صوکره ، ١٣١٧ سنەسی رساله حالنده طبع اولونمشدر . محرری ، سیواس مکتب اعدادیسی مدیر سابق محمد ضیا دینلیور . رسالەنك مقدمەسنده کوریلان پك صریح بعض خطالر ایله ، اثرك اساسی فرنکجەدن مترجم اولدیغی پك اشکار ایکن ، « معلومات » ادارەسنك اواساسه سنغاپور مخبرینك مکتوبلرندن ترجمه شکلنی ویرمك ایستەمەسی ، یکنظرده قارئی بو رسالەدن صوغوتیور . فقط اوقومقده دوام اولندقجه ، رسالەدن موضوعمزه متعلق شایان استفاده بعض معلومات استحصال اولنه بیلور . ازجمله ١٦٠ نجی عصر میلادیده آچه دولتنك مقام خلافله تأسیس مناسبت ایتمش اولمەسی مسألەسنه دائر ، محمد ضیا بکك مراجعتی اوزرینه ش . سامی بکله خواجه حسام الدین افندینك یازمش اولدقلری ایکی مکتوب جداً قیمتداردر. بو ایکی مکتوبده ، « الجوائب » ك فقرەسی تأیید اولنیور ، یعنی سید فرماه شاهك ، تحت حمایۀ عثمانیەیه کیرمش اولدیغی سویلنیور . انجق نه خواجه حسام الدین افندی و نەده شمس الدین سامی بك ، مقام خلافتجه پك مهم اولمەسی اقتضا ایدن بو واقعەنك دلائل ، وثائقی تماماً اظهار ایدەمیورلر ، یعنی حسین افندی جاژادینغرادك چالیشوب ده حل ایدەمدیکی مسئلۀ تاریخیه ینه آچیق قالیور . بونکله برابر هر ایکی مکتوب دقتله اوقونمەیه لایق اولدیغندن عیناً اقتباس ایدیورم . علی الخصوص خواجه حسام الدین افندی مکتوبنك صوك فقرەسی ، تابع و متبوعلق عنعنۀ تاریخیەسنك ، که بر حق تولید ایدەبیلور ، دوامنی اثبات ایتدیکی جهتله فوق العاده مهمدر .

ایشته مکتوبلر :

« آچه حقنده « معلومات » غزتەسنك قابی ظهرینه مندرج مکتوبکزی اوقودم حیفا که بو بابده صدره شفا ویرەجك بر تفصیلات ومعلومات اعطاسنه موفق اولەمیەجغم . عثمانلی دونمەسنك وقتیله اورالره قدر کیدوب آچه امیرینك تحت حمایه وبلکه تابعیت عثمانیەیه آلنمش اولدیغنده شبهه یوقدر ، زیرا فردوس آشیان سلطان عبد - العزیز خانك اواخر سلطنتلرنده بورایه کلوب آیلرجه شهرمزده اقامت ایدن آچه حاکمنك وزیری ووصیسی برفرمان کتیرمشیدی که بوفرمان اورایه کیتمش اولان عثمانلی قپودانلریله امیره ویرلمشیدی . هرحالده عثمانلی دونمەسنك هند دکزنده اورالره قدر اچیله بیلمەسی عثمانلی دونمەسنك اڭ قوتلی بولندیغی اوننجی قرن هجریده ممکن اوله بیلمش اولمسی محتملدر . زیرا اوندن صکره اورالرده کسب قوت ایدن پورتکیز دونمەسی دیکر دونمەلرك او صولرده طولاشمەسنه امکان براقامشیدی . تواریخ عثمانیەنك هیچ برنده بو وقعەیه متعلق حرف واحد یوقدر . بندەکزك بو شرفی سنان پاشایه اسناد ایدیشم تخمینی واحتمالیدر . بو سنان پاشا دخی دور سلطان سلیمان خانیده بر خیلی خدماتده بولنمش وبعده بش دفعه صدر اعظم اولمش واساساً بحریوندن دکل ایکن تونس ومالطه جهتلرنده فتوحات بحریەجه خدمتی سبق ایتمش اولان آرناود سنان پاشادر [١] که سلطان سلیم خان ثانی دورنده مصر والیسی ایکن دونما ایله بحر احمری کچوب یمنی کاملاً ضبط ایتمشدی . آکلاشیلدیغنه کوره اورادن دونمانی بحر محیطه چیقارەرق سوماطرەیه قدر دخی کیتمش وآچەیی تحت حمایۀ عثمانیەیه آلمشدر. قاموس الاعلامده سهواً سلطان سلیم خان اول دینلمشدر. یوقسه مشار الیه سلیم خان اول زماننده بویله بر سفر بحری اولەجق قدر عثمانلی دونمەسی یوغیدی وهله بحر احمر یکی ضبط اولنوب اورالرده هیچ عثمانلی سفائنی بولنمیوردی. الحاصل بو بیان مهم احتمال اوزرینه مبنی اولوب بو بابده بندەکز دخی برکونه معلومات صحیحۀ تاریخیەیه دسترس اولەمدم . باقی بقای توجهات فؤادیەلرینی تمنی ایلرم .

عن ارن کوی : ١٢ مارت سنه ١٣١٥

ش . سامی »

« هفتەلق مصور « معلومات » رسالەسنك ١٨ مارت سنه ٣١٥ تاریخلو نسخەسنده آچه مملکتی حقنده سعادتلو شمس الدین سامی بك افندی حضرتلرینك بر جوابنامەسیله آچه تاریخچەسنی یازمقده اولان محرر حمیتپرور عزتلو محمد ضیا بك افندینك عاجزلرینه خطاباً بر ورقەسی مطالعه کذارم اولدی .

معلومدرکه ، عاجزلری برای سیاحت « مالزیاده » طول مدت قالمش وخلافت معظمۀ اسلامیەیه صوك درجەده محبت وصمیمیت بسلمکده بولنمش اولان خلقیله دوشوب قالقمش اولدیغمدن کتبخانۀ ملیمزده بو حوالیه دائر هنوز بر اثر اولمدیغی درپیش ایدەرك علی قدر الاستطاعه اکتساب معلوماته صرف غیرت ایلمش وایلمکده بولنمشم. فقط اوتوز بش میلیوندن زیاده بولنان قوجه برخلقك ادوار سالفەدەکی حیات ومعیشتنه وانقلابات تاریخیەسنه وقوف کسب ایتمك ایچون الده آثار مقتضیه اولمدیغندن امور مشکلەدن بولندیغی جهتله شمدی‌یه قدر کرك فلمنك لساندن وکرك السنۀ سائرەدن جمع ایلدیکم آثارك مطالعه ومقایسەسیله برابر بونلردن بعضیلری شائبۀ منفعت واغراضدن عاری اولەرق یازلمش شیلردن اولمادیغندن محاکمەسیله حقیقتك اظهارینه چالیشمقدەیم ، بناءً علیه یومی « ثروت » جریدەسنده نشر بیورمقده اولدیغکز مقالات « مالزیا » خلقنك احوال تاریخیه وشئونات سائرەسنی تلخیص صورتنده یازلدیغندن مقالات مذکورەدن آچه تاریخچەسنه اقتضا ایدەجك معلوماتك زمین تحریرینه نظراً استحصالی ممکن وکافیدر ظن ایدرم .

[١] بو سنان پاشا جغاله زاده اولیوب فاتح یمن دینلن وقوجه سنان پاشا دیکله دخی معروف اولان وصوفجیلرده جامع ومدرسەسی بولنان سنان پاشادر.

آچه حقنده‌کی سنان پاشا مادهسنه کلنجه : سعادتلو شمس الدین بك افندی حضرتلرینك بیوردقلری کبی آچه‌یه دونمای همایونك عزیمت ایلدیکنه دائر حقیقةً المزده بر وثیقه یوقدر . فقط خاقان مرحوم سلطان سلیم خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده آچه حکمداری فرمانشاهك دربار خلافته مبعوثلر کوندره‌رك تابعیت سلطنت سنیه‌یی استرحام ایلدیکی واسترحام واقعی مرحوم مشارالیه حضرتلری طرفندن مظهر حسن قبول اوله‌رق (عثمان بك) نامنده بر ذاتك سیادتیله قرق نفر عسکر وبر طونج دوکمه طوپ وعلم عثمانی کوندرلدیکی محققدر . عثمان بك آچه‌یه قبول الوصول اثنای طریقده وفات ایتمش ومعیتی کاملاً آچه‌یه واصل اولمشدر . مذکور طوپ فلمنکلیلرك آچه‌نك پایتختی اولان « قوطاراجه » بلده‌سنی استیلا ایلدکلری زمان قلعه‌سندن آله‌رق باتاویه‌یه کوندرلمش واوراده‌نشهیر ایدلمشدر که حاوی اولدیغی آرمه‌ده خاقان مشارالیهك اسمنك محکوك اولدیغی خواص وعوامك تحت تصدیقنده‌در . بوندن ماعدا ملاقه حوالیسنده بولندیغم زمان آچه حاکم لاحقی علاءالدین داود بن منصور شاه حضرتلری طرفندن آلدیغم بر مکتوبده مسرودات واقعه‌یی تأیید ایدر شو یولده افادات کورلمشدر :

« اجدادمزدن فرمانشاه خلیفهٔ عالیشان سلطان سلیم خان مرحوم حضرتلرینه عرض دخالت ایتمش وتابعیت عثمانیه‌یی احراز ایدرك بالمقابله طوپ وعلم عثمانی و فرمان احسان بیورلمشدر . بیوك پدرم منصور شاه دخی ١٢٦٧ سنهٔ هجریه‌سنده جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینه تکرار وزرامنی کوندره‌رك تابعیتی تأییداً عرض عبودیت ایلمشدر و نشان ذیشان مجیدی احسانیله تلطیف بیورلمشدر . . . . . »

حسام الدین

.
. .

آچه‌نك ایلك اوننر سلطانی قهرمان و جنك آور، فقط شدید وخونریز ایدیلر . بونلردن دردی قتل اولندی . بریسی کندی اوغلی تختدن ایندیردی .

آچه تاریخنك ١٦٠٧ دن ١٦٩٩ سنه‌سنه‌قدر دوام ایدن دورنده وقایع مهمه وذوات مقتدره چوقدر . بوذوات مقتدره‌نك اك اوکنده اسکندر مودایی، یاخود دها معروف اسمی ایله مرحوم ماقوتا علمی کوریز . ١٦٠٧ دن ١٦٣٦ یه قدر اجرای سلطنت ایلدین مودا ، اسلامی حمایه ونشر، متعدد جوامع شریفه انشا ایتدی؛ حالا سلطانلرك قوللاندقلری مهر حکمدارییی ایلك قوللانان مشارالیه اولمشدر . بومهر دائره‌وی بر مرکز اطرافنه دیزیلمش سکز دائره‌دن وهردائره داخلنه یازیلمش کلماتدن مرکبدرکه پادشاهان کورکانیه مهرندن مقلد اولدیغی ظن ایدیلیور . کوچك حکمدارلر ، علی الاکثر احتشام و سلطنتیله معروف پادشاهلری تقلید ایدرلر . آچه‌ده بویوك هند مسلمان ایمپراطورلرنك تقلیدی، یالکز مهره منحصر قالماز ؛ آچه شهرلرینك بعضلری، هند شهرلرینك اسمنی طاشیر ؛ مراسم تشریفات واداره‌نك ده هندن مأخوذ اولمه‌سی محتملدر .

مالای واقعه نویسلری طرفندن اسکندر مودا زمانه عائد اولمق اوزره نقل ایدیلن بر حکایه، افسانه‌لکیله برابر فرمانشاه وقتنده مقام خلافتله آچه آره‌سنده باشلامش مناسباتك عدم انقطاعنی اشراب ایتدیکندن شایان‌قیددر: « کونك برنده سلطان محمد رومی، شدید بر باش آغریسنه طوتولمشدی . هکیملرندن ایکیسی ، تمونوس ایله جالوس ، (مصال ، قرون اولانك مشهور یونان طبیبی جالینوس (Galien)ی قرون اخیره‌یه کتیروب سلطان الرومه هکیم یاپیور .) کافور وغازیاغی ایچمه‌سنی صاغلق وبردیلر . سلطان، بوعلاجلرك نره‌ده بولنه‌جغنی صوروب اوکرکدندن صوکره، اوعلاجلری آلوب کلمك اوزره، ندماسندن احمد چلبی ایله رضوان چلبی‌یی آچه‌یه کوندردی . اسکندر مودا « ده‌لی » فتحندن پایتخته دوندیکی کون، سلطان‌ا! ومك ایلچیلری آچه‌یه واصل اولدیلر، وکمال دبدبه واحتشام ایله استقبال اولندیلر . ایلچیلر پادشاهلرینك یانه‌عودتلرنده « آچه سلطانی مسلمان ومتقیدر، جوامع ومساجد کثیره بنا واعمار ایتمشدر . ودائما کفار ایله غزا وجهاد ارزه بولنور » دیدیلر . سلطان محمد بوسوزلری ایشیدنجه اللهه حمد وثنا ایتدی وزمانه‌سنی سلیم علیه السلام ایله اسکندر ذوالقرنین عصرینه بکزه‌تدی ؛ زیرا جهانده ایکی بویوك مسلمان پادشاه واردر؛ بریسی سلطان محمد رومی، دیکر سلطان اسکندر مودای آچه‌وی . . »

عثمانلی واقعه نویسلرندن هیچ بریسی، اسکندر مودا ایله عثمانلی پادشاهنك مناسبتنی نقل ایتمز . حکایه‌نك بحث ایتدیکی سلطان محمد یا محمد ثالث ویاخود احمد اول اولسه کرکدر ؛ زیرا اسکندرك ده‌لی فتحی ١٦١٢ سنهٔ میلادیه‌سنه مصادف اولوب ، محمد ثالث ١٥٩٥ دن ١٦٠٣ ه ، احمد اول ١٦٠٣ دن ١٦١٧ یه‌قدر پادشاهلق ایتمشلردر .

اسکندر مودا ، حکومتنه خیلی انتظام ویردی ، امور اداره‌یی ایی دوزلتدی ؛ سیاست خارجیه‌ی ایسه جسورانه ایدی : ده‌لی ، جوهور ، به‌نتان ، پاهانغ ، که‌داه قلعه‌لرینی و نیاسی آطه‌سنی ضبط ایلدی ؛ پورتکیزلری بر قاچ دفعه مغلوب ایتدیکی کبی جوهورك ضبطنده هولانده‌لیلردن‌ده اسیر آلدی . بوتون بو وقایع اسکندر مودایی ، مملکتنده بویولتمش ، پارلاتمشدر ؛ اسکندر ، آچه‌لیلرك سلیمانیدر .

مودانك خلفی دامادی اسکندر ثانی علاءالدین مغایت شاه (١٦٣٦ — ١٦٤١) اولدی . بونك زمانده هولانده‌لیلر ، مالاقایی پورتکیز الندن آلدیلر و ینه بونك زماننده « بستان السلاطین » صاحبی نورالدین ابن علی حضرتلری آچه‌یه کلوب یرلشدی .

اسکندر ثانی‌دن صوکره آچه حکمدارلری قادینلردر . بونلرن برنجیسی ١٦٤١ دن ١٦٧٥ قدر اجرای حکومت ایدن سلطان تاج العالم صفیة الدین شاه ، اصل مالایجه پوتری سری عالم پرمیسوری درکه اسکندر ثانینك زوجه‌سیدر .

تاج العالم زماننده ، کبرای مملکتك ، یعنی آچه ناجلیلنك

نفوذ و اقتداری آرتدی و اغلب احتمال کبرا بونك ایچون درکه مشارالیهایی تختاوزرنده بولندیردیلر . وفاتنده آچه مملکتی کوچولشدی .

تاج العالمك برینه نورالعالم تقیةالدین شاه کچدی (١٦٧٥ — ١٦٧٨) آچه مملکتنی اوچ ولایته تقسیم ایدن ومشهور بیت الرحمن جامعنی بنا ایتدیرن بو سلطاندر .

نورالعالمدن صوکره ، عنایت شاه ذکیةالدین شاه ، حکمدار اولدی . بر سنه لك زمان سلطنتنده مکهٔ مکرمه‌دن کلن بر هیأت سفارتی قبول و عبدالرؤف سنعکلی نام فیلسوفی حمایه ایده‌رك نام براقدی .

قادین حکمدارلرك دردنجیسی اونبرسنه حکم سورن کمالات شاهدر مملکتده فسادك تزایدیله نهایت بو قادین خلع اولندی .

موسیو قاباتون بربری آردنجه درت قادینك آچه‌ده اجرای سلطنت ایده‌بیلمه‌سنی ، پولونه‌زیانك تشکیلات قدیمهٔ اجتماعیه‌سنه عطف ایدیور : مالای — پولونه‌زیا اقوامنده اك قدیم بر ماضیدنبری هیأت اجتماعیه ماتریارقال ایدی ، یعنی عائله آناسنك تحت ریاستنده بولنوردی و بو جهتله قادینلره احترام زیاده ایدی . بعدالاسلام ، قادین موقعنی غائب ایتمه‌دی ، عائله قبیله و حتی دولت تشکیلاتنده ریاستی محافظه ایلادی .

حاکمیت نساءعنعنه‌سی ، آچه سلطنتنه هیچده نافع ثمره‌لر ویرمدی ؛ قادین سلطانلرك ضعفی ، آچه ناجلیتنك استقلال درجه‌سنده تغلبنی انتاج ایتدی . بودورده آچه دولتی ، داخلاً وخارجاً قوتسزلندی ، تدنی ایتدی .

١٦٩٩ دن ١٨٢٤ سنه‌سنه‌قدردوام ایدن دورهٔ تاریخیه ، که حسین افندی اثرینك اوچنجی قسمنی تشکیل ایدیور ، آچه دولتنك ضعف وعجزی زمانیسدر : بواثناده کبرای دولت ، مملکتی متمادی فتنه و فساد ایچنده بولندیریرلر ، حکمدارلر ، پك آزفاصله‌لرله تخته چیقوب اینرلر . دولتك اقتدارسزلغی آرتدقجه ، حکمدارلرك اسملری‌اوزار ، صفتلری پارلاقلاشیر . اوچ سنه اجرای سلطنت ایتدکدن صوکره خلع اولونان سلطان بدرالعالم شریف هاشم جمال الدین و اونك برینه کچه‌رك برسنه حکمدارلق طادینی طاتدقدن صوکره بدرالعالمك اوغلی طرفندن قوغولان سلطان مرکزالعالم شریف لامتوی بن شریف ابراهیم ، وبونی قوغان سلطان جمال لعالم بدرالمنیر ؛ بودور پادشاهلریدر . بونلرك اوچیده کمالات شاهه قرابتلری اولمقله برابر عرقاً عرب ایدیلر . بدرالمنیر ٢٣ سنه قدر تخت اوستنده قاله‌بیلدی ، وبواثناده ، قارمه قاریشیق اولمش اولان مملکته آز چوق چکی دوزن‌ده ویره‌بیلدی . لکن ، نهایت آچه اهالیسی عمومی ، براختلال ایله بونی‌ده قوغدیلر . آرتق مملکتده هیچ نظام وانتظام قالمادی : بربری آردندن حکمدار اعلان اولونان شاهلرك کیمی یکرمی کون کیمی ایکی هفته پادشاهلق ایده‌بیلدیلر . ایچلرندن انجق بریسی جهان شاه ، محقق اولان انقراضی دوردیرمق ایچون ، صرف غیرت ایلدیسه‌ده ؛ برطرفدن عدم اطاعته آلشمش اصیلزاده‌لرك افسادات متمادیه‌لرینه دیکر طرفدن کیتدکجه متزاید اوروپاقوت ونفوذینك تأثیرات مستولیانه‌سنه‌ده مانع اولامادی .

١٩ نجی عصر میلادیده یاشایان آچه سلطانلری ، ذی اقتدار سلفلرینك محتشم کولکه‌لرندن باشقه بر شی دکلدیلر . معمافیه آچه مملکتی بو کونه قدر دها تماميله هولانده‌لیلره تابع اولمه‌مشدر . هولانده‌لیلر ساحله واووه‌یه حاکم ایسه‌لرده طاغلره صیغینوب ، استقلال مللرینی محافظه‌یه ، شرفلی بر ماضینك قهرمان اولادی اولدقلرینی اثباته یمین ایتمش بر طاقم مجاهدلر ، آره‌صره دوزلکه اینوب ، بوغاصبلری تترتمکدن حالا قالمیورلر . . .

عصر حاضرده اسلاملر

— ٣ —

افغانستان سرداراعظمی حسن خان حضرتلرینك حسیات اسلامیه وملیه ایله مملو اولان بیاناتنی ترجمه ایده‌رك صراط مستقیم قارئین کرامنه عرض ایتمشدك . او بیانات قطعیهٔ اخوتکارانه‌ده کوستریوردی که عصرحاضرده اولان اسلاملرك انتباه علویسی سائر اعصار ماضیه‌یه نسبتاً غبطه بخشا برحالده‌در . شرقاً وغرباً مسلمانلرده بر فکر اتحاد اویانمشدر . میدان تنازع بقاده اسلامك موجودیتی اسلامك بیضهٔ علیاسی ، اسلامك شرفی ، اسلامك استقبالی ، خلاصه بتون خواص اسلام یالکز اتحاد اسلام سایه‌سنده تأمین و محافظه اولنه‌بیله‌جکی بالعموم مسلمانلرك تصدیق کرده‌لری بولنمشدر .

١٢ نجی ، ١٣ نجی عصر هجریده افغانیلر ایله ایرانیلرك محاربات خونریزانه‌وبربرینك قانه‌صوصامشجه‌سنه‌اولان غوغای انتقام‌الودلری نظر مطالعه‌دن کچریلسه‌بو ایکی قومك هیچ بروقت اتحاد ایده‌میه‌جکاری وبربرینه ظهیراوله‌میه‌جقاری اکلاشیلیردی . باخصوص بو ایکی عنصر قویم اسلامی اراسنده‌مباینت مذهبیه‌دن ظهوره کلن عداوت و افتراق پك بیوکدی . اراده اولان بوحجاب سیاهك رفعی ـ بو ایکی قومك یکدیکرینه اولان حیاتنه نظراً ـ حوصلهٔ بشر قبول ایده‌میوردی .

بحمدالله بوکون افغانستان مرکز اسلامی اولان دارالخلافه‌دن آلدیغی حیات اتحاد پرورانه ایله خصم بی‌امان کبی باقدیغی قومشو قرداشنك هردرلو اوغرایه‌جغی تهلکه‌لره سپر اولمق ایستیور ، همان امدادینه قوشمق ، یتیشمك ارزوایدیور ، اون اوچنجی عصر هجری اواخرندن بری کندیسنی حمایه‌سنده بولندرمش وافغانستان اردولرینك اصلاحنه صورت کلیه‌ده معاونتده بولنمش اولان انکلیزلرك علیهنه بو کون حمیت وصلابت دینیه‌سنی اظهار ایده‌رك بلا پروا چیقمق ایستیور . قومشولری اولان دولتلر ایله مناسباتده بولنمق واصلاحات عسکریه‌سنه مدار اولمق اوزره سنوی انکلیزلرك ویرمکده اولدقلری اوتوزیدی بچق میلیون غروشدن ده ، انکلیزلرك اصول حمایه‌سندن ده ، هپسندن ده واز کچه‌رك برادر وقومشوسی ایرانی کندی حامیسی اولان انکلیزلرك تجاوزاتندن محافظه ایتمك ، کلمهٔ طیبه‌نك حمایه‌سنده بولندیغنی بتون جهان

مدنیتـه اعلان ایتمك ایستیور . بو اوغورده استحقار موتدن بیله چکنمیور .

ایشته بو ؛ عصر حاضرده اولان انتباه اسلامینك الك جلی ، الك پارلاق بر نمونۀ اعجازکاریسیدر . افغانستان ١٢٩٤ ده انکلیزلر ایله ایتدیکی محاربه نتیجه‌سندن بری انکلیزلره ایصنمش ، او وقتدن بری انکلیزلردنده بر خیلی لطفلر کورمش و بر درجه اطمینان حاصل ایتمشدی. افغانلیلرك روسلره قارشواولان عداوت وانتقاملرندن انکلتره استفاده ایده‌رك روسیه‌نك هندستان قاپولرینی چالماسنه بر سد اوله‌رق افغانلیلرك ترقیات عسکریه‌سنه وار قوتیله چالشمشدر . اسکیدن بری روسیه وانکلتره‌نك آسیاده‌اولان بو رقابت شدیده‌سندن اوتوز سنه‌یه قریب بر مدتدن بری افغانستان منتظم ، مکمل اردولره و بر چوق قلاع ، استحکامات مستحفظه‌یه مالك اوله بیلمشدر . کابلده مکمل طوپ ، تفك ، باروت فابریقه‌لری تأسیس ایده‌رك شمدی‌یه قدر پك چوق اسلحۀ حربیه احضار ایتمشدر . آسیا بسمارقی مرحوم عبدالرحمن خانك انکلیزلره قارشی طوتدیغی پولتیقه‌دن امیر لاحقده آیریلمامش اولدیغندن او سیاست شمدی‌یه قدر دوام ایتمش وبویله‌جه افغانستان مکمل بر عسکری مملکت حالنه کلمشدر . بوندنطولایی روسیه‌ده افغان حدودنده دائما مهم بر قوت بولندرمیه لزوم کورمشدر .

افغانلیلر انکلتره‌نك بو قدر مظاهرت ، ومعاونتنی کوردکاری حالده داهی شهیر عبدالرحمن خانك وصیتی موجبنجه انکلیزلره قارشو افغانلیلرك سیاستی دائما متیقظانه اولمشدر . سیرکود روسله انکلیزك برلشه‌جکنی او وقت افغان استقلالنك مخاطره‌ده قاله‌جغنی پیش ملاحظه‌ده بولوندیرمشلر انکلتره‌نك مأمور سیاسیسنی بیله مملکتلرینه سربستجه صوقمامشلر . قندهار ـ هرات ، بشاور ـ کابل خطلرینه اصلا روی موافقت کوسترمامشلر . حتی بر انکلیز مأمورینك کابله کلوب کیتمسی بیك درلو مخاطره ایله اولمشدر . بونکچوندرکه انکلتره طرفندن کابله کوندریله‌جك مأمور مخصوصلر اکثریا هندستان اهالئ اسلامیه‌سندن اولمشدر . حکومت اهالی‌یه ؛ اهالی حکومتـه تابع اوله‌رق اون ملیونه قریب بر کتلهٔ بشریه بو سیاست متیقظانه‌یی تعقیب ایتمشلر ، مع مافیه اوتوز سنه‌یه قریب برمدتدنبری افغانستان انکلتره ایله صوك درجه ای کچنمیه غیرت ایتمشدر . روسیه و انکلتره آراسنده‌کی رقابتدن الك کوزل استفاده ایدن بر ملت ، بر حکومت وارسه اوده افغانستاندر.

فقط ٩٠٧ ده انکلتره ایله روسیه آراسنده آسیا ممالك اسلامیه سنك و ایران یایلالرینك تقسیماتی ایچون وجوده کلان ائتلاف و مقارنتی افغانستان کورونجه انکلتره ایله شمدی‌یه قدر جاری‌اولان مسلکی و سیاستی دکشدرمك مجبوریتنی حس ایتمشدر . انکلتره‌نك افغانستانك عدو اکبری اولان روسیه ایله ائتلاف ایتمسی ، بالخصوص عالم اسلامی تدریجی بر صورتده یوتمق ایچون دست بدست وفاق اولمسی افغانستانك انکلتره‌یه قارشو تنفرینی موجب اولمشدر . چونکه انکلتره ـ روسیه رقابتی افغانستان سعادتیدر . بو رقابت اورته‌دن قالقدیغی کبی افغانستان تحت تهلکه‌ده قاله‌جقدر ایشته بوکون افغانلیلر بر امروا قارشوسنده بولندقلرندن انکلتره ایله اولان سیاستلری‌ده متحول اولمشدر .

ایشته بو کرکنلکی سردار اعظمك بیانات علنیه‌سی آچیقدن آچیغه اظهار ایتمشدر . اویله بیانات که بالعموم افغانستان نامنه سرد ایدلمش همده آسیاده انکلتره ناشر افکاری اولان بر غزته‌یه درج اولنمشدر . اوبیانات‌که عالم اسلام تقسیم ایدیلیرسه افغانستان قطعیاً لاقید قالمیه‌جغنی ، داهئ شهیر عبدالرحمن خانك وصیتندن انحراف ایده‌میه‌جکنی بیلدیریوردی . چونکه او داهئ محترمك بتون امل ، بتون حسیاتی مسلمانلرك ، تحادی ، مسلمانلرك یکدیکرینه دائما ظهیر اولملری ، ال اله ویره‌رك اتحاد ، اتفاق ایتملری ایدی . فقط بو امانه کندیسی عمرنده نائل اوله‌میه‌جغنی بیلدیکندن احفاد واولادینه وصیت ایتمش وبونك وجوده کلمسی ایچون غیرت ایتملرینی تنبیه ایتمش ، فقط بو یوم مقدسه نائل اولمق ویایدار اولمسنه چالشمق مطلقا علمه ، معارفه ، قوته وترقیات مدنیه‌یه وابسته اولدیغنی ادراك ایتدیکندن اولا بونلرك تعمیمنه غیرت اولنمسنی توصیه ، ایلمشدر.

بونکله برابر افغانستانك تعالی‌وترقیاتی عثمانلی وایران قرده‌شلرینك احوالندن بیکانه بر صورتده اولمامسنی توصیه وافغانستانك استقلالی ، شانی شرفی ، مقدس مقصدی یالکز عثمانلی وایران دولتلرینك وجودیله قائم اوله‌جغنی بالدفعات آکلاتمش و : « بز انکلتره ایله ایتدیکمز معاهده موجبنجه خارجاً هیچ بر دولت ایله ادامۀ مناسبات ایده‌میه‌جك ایسه کده عثمانلی وایران دولتلری ایله دیناً ، سیاسةً ، موقعاً مربوط بولندیغمزدن بودولتلردن برینك تحت تهلکه‌ده قالمسی بزم تحت تهلکه‌ده قالمه‌مز دیمك اولدیغندن ، بویله بر تهلکه ظهورنده ، افغانستانك معاهده‌طانیمه‌مسی حفظ اسلامیت واستقلالیت نقطهٔ نظرندن فرضدر » دیمشدر .

بونکچون بوکون افغانستان ایران قرداشنك هردرلو احوالنـه لاقید قالمیه‌جقدر . ایشته بواون دردنجی عصرده باشلایان اتحاد اسلام نمونه‌لریدر . اخوت‌غلیانلریدر . اسلامك‌شوکت مستقبله‌سنی تبشیر ایدر . ؛بواوچیوز اللی ملیون افراد بشردن تشکل ایله قریباً طلوع ایده‌جك اولان‌شمس اتحادك صباحیدر .

نور علی زاده

غیاث‌الدین حسنی

دارالخلافة‌العلیه‌ده « صراط مستقیم » جریدۀ معتبره‌سی

مدیریتنه

محترم افندم

لوندره‌ده بر جامع شریف انشاسی تصوریـنك اون اون بش سنه‌دنبری اره‌صره اورته‌یه قونیلدیغی معلوم عالیلری اولوب حتی

تقريباً بر سنه‌دنبری جريدۀ معتبره‌لری طرفندن اعانه جمعنه صرف مقدرت ايديله‌رك مذكور مقصد خيرك قودن فعله چيقمسنه همت ايدلمش بولنديغندن « صراط مستقيم »ده شرف تشبثدن حصه‌داردر. بناءً عليه بر قاچ آی مقدم تشكيل ايديلان « لوندره جامع شريفی اعانه جمعيتی » نك تحريرات عموميه‌سنك ايلك نسخه‌لرندن برينك طرف عاليلرينه ارساله مسارعت ايدلمسی بوبابده‌كی همات مسبوقه‌لرينه قارشی وجيبۀ ذمت عد ايدلمشدر .

انكلتره پايتختنده زوار اسلامك كوندن كونه تكثری وخصوصيله لوندره و جوارنده تحصيلده بولنان طلبۀ اسلاميه‌نك امثالی نامسبوق بر راده‌ده تزايدی حسبيله بو صنف مسلمانلرك احتياجات دينيه‌لرينه كافی و شان جليل اسلام ايله متناسب بر معبدك سرعت ممكنه ايله وجوده كتيرلمسی امنيه‌سيله تشكل ايدن جمعيت حقنده لازمكلان معلومات صورتی ملفوف تحريرات عموميه‌ده بسط وايضاح ايدلمشدر.

ايضاحات ومتممه اوله‌رق شوراسنی عرض ايلمك ايسترمكه مقصد من انكليز پايتختك مناسب بر نقطۀ معتناسنده بر جامع شريف ايله اتصالنده بر كتبخانه و اخوان دينك تعارف و تنويرينه مخصوص بر محل اجتماع وجوده كتيرمك اولوب بونك ايچون سكسان الی يوز بيك ليرايه احتياج كورلمكده‌در . بومبلغك قسم اعظمينك هندستاندن جلب و تداركی مأمول و طبيعی ايسه‌ده مقام قدسيت التسام خلافت اسلاميه اولمقله مشرف بولنان دولت عثمانيه مسلمانلرينك دخی معناً و مادةً ابذال معاونتدن كری طورميه‌جقلرندن امينز . بناءً عليه مسرودات سالفه‌نك عثمانلی ديندا شلريمزك نظر اطلاع و همتنه عرضيله شو امر خيره اشتراكه دعوت ايدلملرينی رجا و جريدۀ محترمه‌لری واسطه‌سيله جمع ايديله‌جك اعانه‌تك يا طوغريدن طوغرويه ويا لوندره عثمانلی باش شهبندرلكی واسطه‌سيله « لوندره جامع شريفی اعانه جمعيتی » نه ارسالنه همت بيورلمسنی رجايه مسارعت ايليورم .

سفير كبير ايهتلو دولتلو توفيق پاشا حضرتلری جمعيت اعضالغنی قبول بيوردقلری كبی لوندره عثمانلی باش شهبندری دخی اعضای اجرائيه ميانته داخل و دردست تشكيل بولنان هيئت امنا (Trustee) يه انتخابی مقرردر . بر هفته مقدم لوندره سفارت عثمانيه‌سی ميانه واسطه‌سيله مقام صدارت عظمای عثمانی ومقام معلای مشيخت اسلاميه ايله خارجيه نظارتی و اعيان و مبعوثان رياست جليله‌لرينه مراجعت ايديله‌رك نام بلندلرينك كافل موفقيت بر نشانۀ تشويق و حمايت اولمق اوزره جمعيتمز رياست فخريه‌سی و اعضالغی جدولنه ادخالنه مساعده بيورلمسی استرحام ايدلمش و قوياً مأمول اولديغی اوزره موافقت جوابلرينك ورودينی متعاقب مستعيناً بالله هندستانه و ممالك سائرۀ اسلاميه‌يه مراجعت مصمم بولنمشدر . اجتماع ابتدائی‌يه رياست ايدن هندكبراسندن اغاخان حضرتلری طرفندن بش بيك ليرا اعطاسی شمديدن تعهد ايدلمشدر « صراط مستقيم » جريان احوالدن و اجرا آتدن منتظماً خبردار ايدلمسی طبيعی اولوب بوبابده دريغ بيورليه‌جغندن مطمئن بولنديغم همات عليه‌لرينه تشكر و عرض احترام ايلرم .

۱٤ ربيع الاول سنه ۱۳۲۹ امير علی رضوی

آدرس :[تلغراف ايچونده كافيدر]
Rt . Hon , amee.ali P .e.
London.

* * *

شهرسنز معلوم عاليلريدركه لوندره‌ده براسلام معبدينك فقدانی چوق زماندن برى انكلتره‌ده مقيم ويامسافرةً بولنان بالجمله صنوف اسلاميه طرفندن حس ايدلمكده ايدی . طلبۀ اسلاميه‌نك كوندن كونه متزايداً انكلتره‌يه كلمكده بولنمسی بواحتياجی تشديد ايتمشدر . انكلتره‌ده مقيم مسلمانلر باشلیجه لوندره‌ده مجتمع بولندقلرندن مناسب بر عبادتخانه‌نك عدم وجودی حسبيله حتی بايرام نمازلرينی بيله لوقنطه واوتل كبی محللرده ايفايه مجبور قالمقده‌درلر . كچن تشرين ثانی‌نك طقوزنجی كونی لوندره‌ده، هندكبراسندن آغاخان حضرتلرينك تحت رياستنده بوراده بولنان معتبران اسلاميه وبرچوق انكليزه محبلردن مركب اوله‌رق عقد ايديلن اجتماع ابتدائی‌دن اشبو مبرم احتياجك دفعی مسئله‌سی تذكر ايدلمشدر . نتيجۀ مذاكراتده لوندره‌ده برجامع شريفك لزوم قطعيسی تسليم ايديلوب درحال عالم اسلامه واكابر اسلاميه مراجعت اوله‌رق يوزميليون مسلمانی محتوی بردولتك پای تختنده براسلام عبادتخانه‌سی موجود بولونمامسی كبی برنقيصه‌نك همان ازاله‌سی چاره‌لرينه توسله قرار ويرلمش وكيفيتك يالكز هنديلردكل بالجمله مسلمانلر طرفندن تهالكله درعهده ايدلمش بولنديغنی كمال مباهاتله عرض ايلرم . موضوع بحث اولان مسئله حقنده دها اولدن ممالك عثمانيه‌ده تشبثاتده بولونديغی كبی لوندره عثمانلی سفير كبيری ايهتلو دولتلو توفيق پاشا حضرتلريله ايران سفيری حضرتلری . دولت عثمانيه‌نك بروكسل سفيری عطوفتلو عبدالحق حامد بك افندی حضرتلری ايله انكليز محباندن لورد ئه‌مپتيل ، مشاهير علمادن لورد ئه‌وبوری ، لورد لاينفتون ، مبعوثاندن لورد رونالدش ، سير جيمس لاقوتش سير تئودور موريسون ، مبعوثاندن سير ويليام بولوينه مبعوثاندن سيرسمور كينغ كبی رجال معروفه لوندره‌ده برجامع شريف انشاسيچون تشكيل ايديلن جمعيته داخل اولمشلردر . لوندره‌ده عائله ومملكتلرندن جدا قالان طلبۀ اسلامك عادات ومعتقدات اسلاميه‌يی محافظه‌لری نقطۀ معتنابهاسی نظردقته النه‌رق موقع فعله ايصالنه صورت قطعيه‌وجديه‌ده تشبث ايديلن شو امر خيرك مظهر تصريب حمايت عليه‌لری اوله‌رق لوندره‌يی زيارت ويابوراده اقامت ايدن بيوك كوچك بالجمله مؤمنينك وازجمله مقداری جداً كثير بولنان مسلمان كميجيلرك احتياجات معنويه‌لرينك تأمينه همت ايديله‌جكنی قوياً اميد ايدرم . لوندره‌ده برجامع شريفك موجوديتی مسلمانلرك صورت لايقه‌ده ايفای وظائف دينيه ايده‌بيلملرينی تأمين ايتدكدن باشقه عينی زمانده انكلتره پای تختنده بويله برنشانۀ كزين اسلامك مشهود اولمامسی انكليز قومی ايله ملل اسلاميه بيننده تأمين مخادنته واسطۀ حسنه اوله‌جقدر . بوبابده طرف

عالیلرینه پیدرپی معلومات اعطاسی متصور ایسه‌ده شمدیلك مراجعت داعیانه‌مدن مقصد لوندره جامع شریفی اعانه جمعیتی اعطاسی میانـنـه نام عالیلرینـك‌ده ادخالنه مسـاعده بیوریله‌رق عالم اسلامه مراجعت قریبه‌مزك تسهیل وتشویق ایدلمسنی رجا ایتمکدن عبارتدر . مراجعت مقرره‌لك بلاافاته وقت اجراسی الزم بولندیغندن جمعیتمز اعضالغنك، قبولنه دائر جوابك سرعت ممکنه ایله وحتی قابل اولدیغی حالده لطفاً تلغرافله آتیده‌کی آدرسنه ارساله عنایت ایدلمسنی صورت مخصوصه‌ده استرحام وعرض احترام ایلرم افندم فی ١٢ ربیع الاول سنه ١٣٢٩

«لوندره جامع شریفی اعانه جمعیتی» رئیسی
وانکلتره حکمداری مستشار خاصلرندن

امیرعلی رضوی

تلغراف آدرسی :
Ameer Ali,
London

ازمیردن وارداولشدر :

بویقوتاژ

بویوك قونفره‌نسك اوز عثمانلیلره

هدیه‌سی

مابعد

اوزرمزه صالدیردیلر و بزی (بوسنه — هرسك) ی آغلایه‌رق آووستریایه ترکه ، بولغارستانك روم ایلی شرقی ایله برابر قراللق تاجنی فردیناندك باشنه قویمایه مجبور ایتـدیلر . بونلری یاپدق ، فقط المزدن کلن انتقامی‌ده بویقوتاژله آله‌بیلدك . بو سایه‌ده آووستریادن تضمینات آلدق . اوراده‌کی اسلام قرداشلرمزك حقوقنی آز چوق محافظه ایده‌بیلدك . قوتجه‌ضعیفلکمز، نقطه حمیتجه قوتلیلکمز دولا ـ یسیله قوللانه بیله‌جکمز یکانه سلاح بویقوتاژدی ، بونی قوللاندق واك قوی حکومتلری بیله دوشونمکه مجبور براقدق .

خیالجی یونانستانك کیزلی و کیزلی الاری دیمـك اولان آتنیکی آتریا جمعیتی قومشودولتلرك بوقاپیشماسندن استفاده ایتمك ، وجودمزك اك قیمتلی و اك جان آله‌جق بر پارچه‌سی اولان کریدی کندینـه چکمك ایسته‌دی . اوراده ییللرجه وییللرجه زماندن بری چویرمکده اولدیغی فساد دولابلرینه برقات دها ایشله‌کلك ویردی . کرید ملت مجلسنده خرستیان اعضایه یونان قرالی نامنه یمین ایتدیردکدن باشـقا اسلام اعضانك‌ده بوصورتله یمین ایتملری ایچون اونلری صیقیشدیرمه‌یه باشلادی . بوکا راضی اولمایان ، عثمانلیلق نامندن ، شرفندن آیرلمق ایستمه‌ین اك حمیتلی اسـلام اعضامزك مجلسـده طوقاتلانمسنه سبب اولدی . اوراده‌کی اسـلام قارداشلرمز جانلرندن ، عرضـلرندن ،ماللرندن امین اوله‌ماز بر حاله کتیرلدی . اوراده هر دینك حرمت ایتدیکی عبادتخانه‌لری ، جامعلرمزی ، مسجدلرمزی برمیخانه حالنه صوقمقدن چکینیلمه‌دی . منبرلرده عشرت سـفره‌لری قوره‌رق ، محرابلرده شنیعه‌لر ارتکاب ایده‌رك ، دیمزه ، پیغمبرمزه سوکه‌رك ، تربه‌لرمزی ، مزارلرمزی ییـقه‌رق ، باکره‌لرك عرضـلرینه تسلط ایده‌رك ، کبه قادینـلرمزك رحملرنده‌کی یاورولریله قانلرینه کیره‌رك ، قادیندر ، چوجوقدر ، عاجزدر ، زواللیدر دیمکه ، دوشونمکه لزوم کورمه‌دن آیاقلر ، صوپالر ، قامالر آلتنده چیکنه‌یه‌رك ، دوکه‌رك ، یارالایه‌رق انکیزیسیون جلادلرینك بیله یاپه‌مایه‌جقلری الچـاقلقلری چکنمه‌دن ، تیتره‌مه‌دن ، کوز قاپامادن یاپدیلر . هیـچ برشیدن ، هیچ بر جنایتدن ، هیچ بر شـنیعه‌دن کری قالمادیلر والآنده قالمایورلر.

بز بو حاللره ، اوراده‌کی اسـلام قارداشـلرمزك کوردکلری بو اشکنجه‌لره قارشیدن سیرجی اوله‌مازدق . بونلره مانع اولمق ، دین قارداشلرمزك ، وطنداشلرمزك دوچار ایدیلمکده اولدقلری بوخیانتلره بر نتیجه ویردیرمك ایچون یوره‌کنده اك کوچك بر حمیت دویغوسی حس ایده‌نلر شبهه‌سزکه وار قوتلریله چالیشه‌جقلردی . فقط نه یاپیله ـ بیلیردی ؟ یونان حکومتی رسماً بر شی یاپمـایور ، کریدده چوریلن بو خائنجه دولابلری هپ اونك کیزلی پارماقلری اولان آتنیکی آتریا واسطه‌سـیله اداره ایدیلیوردی ، یونانستان ، او ، کرید ایشـلرینه قاریشمایورم دییور و بونده اصرار ایدییوردی . بناءً علیه اوکاقارشی محاربه آچمق ، اوندن بو آچی ، بو زهرلی جنایتلرك انتقامنی آلمق قابل دکیلدی .

بر مدت کریدده جریان ایدن بو قانلی ، بو آتشـلی جنـایتلره قارشی کوپوردك ، میتینغلر یاپدق ، بورالرده باغـیردق ، چـیرپیندق ، سویلندك ، تأمین ایتدك‌که کرید بزم اجـدادمز طرفندن یکرمی یدی سـنه‌لك اوزون بر محاربه‌دن ، یوز بیکلرجه شهید قانی امـدکدن ، کمیکلرینه شهید مزاری اولدقدن صـوکرا بزم اولمشـدر . اوراسی عثمانلیلغك اك مقدس ، اك مبـارك بر اجداد قبرسـتانیدر . اوراسی یابانجیـلرك ، دشـمنلرك کیرلی آیاقلریله چیکنه‌نمکه راضی اوله‌جق بر عثمانلی ، بر تك عثمانلی بولونه‌ماز . بناءً علیه نافله و نتیجه‌سز بر امـل اوغرنده بو قدر جنایتـلره ، بو قدر آلچاقلقلر ارتکابنه کوز قاپامق انسـانیت ، عدالت دکیلدر . کرید بزم یالکز بر شهیدلکمز اولمقـله قالمـایور . کرید عثمانلی دولتنـك قلبی برنده‌در . اوندن آیریلمق ، عثمانلیلق ایچون حیاتدن ، وارلقدن آیریلمق دیمکدر . وبونك امکانی یوقدر . فقط بزم بو میتینغلرمز ، بو فریادلرمز دشمنلرمز اوزرنده اك کوچـك بر تأثیر اجرا ایتمه‌دی . بزمله ، میتینغلرمزله اکلنمکه ، آلای ایتمکه باشلادیلر . او زمان بو کسـتاخلقلره ، بو آلچاقلقلره قارشی بزده اویانان درین انتقام دویغوسنه بر تطبیق صورتی آرادق و بولدق : بویقوتاژ ! یونانسـتان رسماً ایشه قاریشمایور . حکومتمز رسماً اوکا حرب آچه‌ماز. فقط یونانیلر خصوصی اوله‌رق بزه‌دشمنلق ایدییورلر ، او حالده بزده رسمی اولمایه‌رق ، یونانیلره قارشی قوللا ـ نه‌بیله‌جکمز یکانه سلاحمزی چیقاردق ، اوکا خصوصی برملت محاربه‌سی ، اقتصادی بر حرب ، بویقوتاژ اعلان ایتدك .

اوت بو بر محاربه ایدی و بر محـاربه کبی بر قوماندا ، بر اداره

آلتنده اجزا ایدیلمك ، یاپیله‌جق هجوملری حسابلامق ، یاکلیش بر حرکتده بولونمامق ، سلاحمزی دشمنمزدن باشقاسنه دیقوندورمامق ایچون احتیاطله ، دوشونجه ایله ایش کورمك لازم کلیوردی . ایشته بویقوتاژ قومیسیونلری ، بو قومیسیونلرك « تسهیلات هیئتلری » بومقصدله میدانه چیقمشدر . چونکه بویقوتاژ ، ملتك بر سلاحیدر ، اونی یالکز ملت قوللانیر . بونده حکومتك هیچ بر دخلی ، هیچ بر ایلیشیکی بولنه‌ماز . اونك ایچون بو حربی ، بر انتظام آلتنده عثمانلیلغمزه یاقیشیر بر صورتده اداره ایتمك وحکومتمزی ایچندن چیقماسی زور بر موقعه دوشورمه‌یه‌رك ملتك شو عمومی آرزوسنی یرینه کتیرمك اوزره هر شهرده ، هر قصبه‌ده ، یونانلیلرله علاقه‌سی بولونان هر طرفده بویقوتاژ قومیسیونلری تشکل ایتدی وبونلر آرالرنده مکتوبلرله ، تلغرافلرله آکلاشه‌رق ، دیکله‌شه‌رك ، چالیشمایه وبوتون قوتلریله چالیشمایه باشلادیلر . فقط دوشونوله‌لیدر که بو محاربه بر میدان محاربه‌سندن چوق کوچدر ؛ مثلا ازمیر کبی یالکز یتمش بیك یونانلی‌یه ملجأ اولان ویرلیلرله ، عثمانلی روملریله هر درلو علاقه‌لری بولونان بر شهرده آیلیق بوس بوتون کوچدر . مقصد یونانلیلری تجارتجه ضرره صوقمقدر ، فقط وورولاجق ضربه عثمانلیلرك ، وطنداشلرمزك جانی آجیتمامالیدر . یونانلیلرك یرلی عثمانلی روملریله بعضاً پك صیقی وقوتلی باغلری ، اقربالقلری واردر . صوکرا بونلر عثمانلی ، اجنبی بوتون بویوك شرکتلرده ، تجارتخانه‌لرده ، آجنته‌لرده ، بانقه‌لرده ، شمندوفر قومپانیه‌لرنده مأمورلقله ، اورتاقلقله یرلشمشلر ، هر طرفه دال بوداق صالمشلردر .

یونانلیلرك مملکتمز داخلنده‌کی مناسبتلری یالکز بو قدرله قالسه‌یدی ، ینه هیچ بر شی دکلدی ، ایشمزی او قدر زور کورمزدك . فقط اکثری قونسولوسخانه‌لره کاتب ، ترجمان ، بیلمم دها نه کبی مأموریتلرله یاناشمشلر ، کیرمشلر ، مناسبت پیدا ایتمشلردر . حالبوکه یونانلیدن باشقا بر اجنبی‌یه ضررمز دوقونمامق لازم کلیر ؛ چونکه بو اولا کندی طرفمزدن بر حقسزلق اولور ! صوکرا او اجنبیلرك منسوب اولدقلری دولتلرك علیهمزده بولونمالرینه ، حکومتمزی مسئول طوتمالرینه برچوق سیاسی ایشلرك میدان آلماسنه سبب اولمش اولورز . اوفاق بر یاکلیشلق اوزرینه ، بویوك دولتلردن برینی کوجندیرمك یونانلیلره قارشی آچدیغمز بویقوتاژ محاربه‌سنك ایلك واك باشلیجه سببی اولان « کرید » اوزرنده‌کی حقمزك ، حقوقمزك تهلکه آلتنه کیره‌بیلمه‌سنی امکان داخلنه صوقمقدر که اصل مقصدك اورتادن غائب اولماسی دیمکدر . بوکا کیم ، هانکی عثمانلی راضی اولور ؟

بزم ناصل بر موقعده بولندیغمزه پك اعلی عقل ایردیردن یونانلیلر اکثریا ایشلرینه اجنبیلری قاریشدیرمق ایچون چالیشمقدن کری قالمامشلردر وقالمازلر . حتی بزم طرفمزدن بر یاکلیشلق ، بر خطا یاپیلمامش بیله اولسه ، اونلر کویا دیکر اجنبیلرده ضرر کوردکلرینی فکرلره صوقمق وبو صورتله قونسولوسلری ایشه قاریشدیردرق کندی منفعتلرینی قورومق ایسترلر وایستیورلر ، برچوق حیله‌لر دابش اوره‌رق ، مواضعه‌لر یاپه‌رق حکومتی بویقوتاژجیلری یورمقده ، آتنه‌کی آتریانك الی آلتنده بولونان غزته‌لرله بیك درلو افترالر ، یالانجیلقلر ، یایغارالرله قولاقلری دولدیرمقده دوام ایدییورلر . حالبوکه هر یرده بویقوتاژ قومیسیونلرینك حمیتلی تجاردن ، ایشه عقللری ایرنلردن بریرده ، تسهیلات قومیسیونلری » واردر . بونلر عثمانلیلره ، خصوصیله یونانلیلردن باشقه بوتون اجنبیلره قولایلقلر کوسترمکده‌درلر . اونلره اوفاق بر ضرر کلماسین دییه ایشلرینی کوچلرینی براقه‌رق ، یوللر ، قولایلقلر آرایور وکوستریورلر . اجنبی واپورلریله کلن هر مال ، حتی یونانلی مالی بیله ، چیقاریلیور . فقط بر یونانلی مالی ، مغازه‌سنه طاشنجه‌یه قدر آرقه‌سی براقیلمایور واو مغازه بویقوتاژه تابع طوتولویور . بونك ایچون حمیتلی بویقوتاژجیلر ، چوق دفعه کندی کیسه‌لرندن پاره صرف ایده‌رك فداکارلق ایلیه‌رك ، اوصلو عقللی آدملر قوللانیورلر . بوصرزاده پك حمیتلی پك فداکار اولان حمال وصاندالجی وماعونه‌جی وآرابه‌جیلریمزی بوتون یورکلرمزله آلقیشلامایی بر وظیفه بیلیرز . ازمیرده بر یونان واپورندن مال چیقارتمامق ایچون کیده‌ن صندالجیلره بر کورولتو چیقارمق ، قونسولوسلری ایشه قاریشدیرمق اوزره ـ آتنه‌کی آتریانك بر فدائیسی اولدیغندن هیچ شبهه ایدیلمه‌ین یونان قونسولوسخانه‌سی ترجمانی [لیاتی] اسمنده بری ، وورمق قصدیله ، بر قاچ ال سلاح بوشالتدیغی زمان برقاچ مرد و قهرمان عثمانلی ، عثمانلیلق نامنه شرف ویره‌جك بر صورتده تربیه ، متانت وصوغوق قانلیلغنی غائب ایتمیه‌رك اورته‌یه چیقوب ، قورشونلره کوکس آچوب عثمانلی منفعتی نامنه حیاتنی بیله اسیرکه‌مه‌مش ایکن حکومتك کوچك بر اخطاری اوزرینه چکیلمشلر ، وطن ایچون ، وطنك سلامتی ، مقصدك قدسیتی یولنده نفسه غلبه ایتمك فداکارلغنك بیوك بر نمونه‌سنی ، براورنکنی کوسترمشلردر .

بونکله برابر بویوك تجارت مرکزلرنده . ساحللرده بوتون یونانلیلره ، بویونانلیلق نامنه چالیشانلره بویقوتاژی حقیله تطبیق ایده‌بیلمك ایچون نه مأمور ، نه پاره ، حتی نه‌ده فداکارلق کافی دکلدر . بوکا اصل موفق اوله‌جق ، بو بویوك ایشی حقیله باشه چیقاره‌جق ملحقاتده‌کی قارداشلرمز ، حمیتلی وفداکار اوز عثمانلی یوره‌کلی وطنداشلرمزدر . یونانلیلر وبونلرك یاردیمجیلری حیله‌لریله ، مواضعه‌لریله ، دوزه‌نلریله ، دورلو دولابلریله ایسکله‌لردن ایسته‌دکلری قدر ماللرینی کچیرسینلر . بونلر بو ماللرینی ایچریلره ، ملحقاته سوره‌مزلر . صاتامازلرسه پك از زمانده افلاس ایدرلر ، باتارلر .

بومقصدك میدانه چیقماسی ایسه ایچریلرده پك قولایدر : ملحقاتده بویقوتاژ تسهیلات قومیسیونلری طرفندن تصدیق ایدیلمش فاطورا کوستریلمه‌ین هانکی بر تجار مالی ، اصولی دائره‌سنده ، بویقوت ایتمك بویوك کلفتی ، زورلغی اولان بر ایش دکلدر . بوایشته

مابعدی وار

صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

افندم

منتسبین علمیه‌دن عینتابلی ابراهیم نظیف افندینك افاداتنی حاوی طرف عالیلرندن مرسول مکتوبی اوقودم جوابی بروجه آتیدر :

« ساچاقلی زاده » مرحومك مدفنی فی الحقیقه (عینتاب) ده‌در (مرعش) ده کوسترلمسی سهو ناسخدر . (تفسیر تبیان) مؤلفی محمد افندینك‌ده (عینتابلی) اولدیغی دوغریدر .

باشده (عینی) شهرتیله بنام بخاری شریف شارحی کبی افاضل داخل اولدیغی حالده خواجه نجیب ، مترجم عاصم ، خواجه منیب وسائره مثللو فضلانك تراجم احوالی بمنه الکریم دردست طبع اولان (عثمانلی ارباب کمال ومعارفی) اسمنده‌کی کلیات عاجزیده تفصیلات لازمه‌سیله یازلدیغی صره‌ده تفسیر محمد افندینك‌ده منبع فضلا اولان (عینتاب)دن نشأت ایتدیکینك محرر اولدیغی کوروله‌جکدر بو جهتلرك ابراهیم نظیف افندی‌یه تبلیغی منوط رأی فاضلانه‌لریدر .

بروسه مبعوثی

محمد طاهر

شؤون

روسیه

مسلمانلره تضییقات . — پیرم شهرنده جمعیت اسلامیه رئیسی عصمة‌الله افندی حضرتلرینك قوناغنده ومغازه‌سنده ژاندارمه طرفندن تحریات اجرا ایدیله‌رك بعض اوراقی مصادره اولنمشدر .

§ پیرم ولایتنده نادژدا معدننده معلم عبدالرحیم افندینك خانه‌سی تحری اولنوب کندیسی تحت توقیفه آلنه‌رق ولایت مرکزینه جلب ایدیلمشدر .

§ عینی ولایتده کائن بر قاچ مکتب ومدرسه‌ده دخی تحریات واستنطاقلر واقع اولمشدر .

§ ویرخنی اودین شهرنده « مساوات » مکتب معلمی تیمور علی افندی معلملکدن ال چکدیرلمشدر .

یکی بر مسلمان مجموعه‌سی . — اوفاده انتشار ایدن « معلومات » مجله‌سی حکومت طرفندن تعطیل اولنمشدی . شمدی‌یه او شهرده امام لقمان حکیم افندی ریاست تحریریه‌سنده اولمق اوزره « معلومات جدیده » اسملی دیکر بر رساله‌نك نشرینه مساعده آلنمشدر .

مسلمان قادینلرنده همت . — اوفانك « مسلمان خانملر جمعیتی » رئیسه‌سی مریم خانم افندی ، جمعیته بیوك بر قوناق هدیه ایتمشدر .

بخارا

مزار توملرك تشبثات اصلاحیه‌سی . — بخاراده سنت ونکاح دوکونلری فوق‌العاده مصرفلیدر . وسطی مصارفله ایدیلن بر دوکون اوچیوز اللی درتیوز لیرایه مال اولیور ؛ چونکه هر کلن مسافره هدیه ویریلمك عادتدر . ثروتلریله عالمی حیران ایتمك ایسته‌ین شهرپرستلرك دوکون مصارفی درت بش بیك لیرایی بولور! بوندن اجتماعی بر خیلی زیانلر اولیوردی : بیوك دوکون ایدن آدملرك افلاسی نادر دکلدی . بعض کیمسه‌لر عادت موجبجه دوکون ایتمه‌مکدن صیقیله‌رق ، ایتمکدن اورکه‌رك چوجقلرینی سنتسز ، ایرشمش اولادلرینی زوجه‌سز براقیرلردی . بو صوك نتیجه‌دن بر خیلی مغایر اخلاق زائل تولد ایدیوردی . بو محاذیرك اوکنی آلمق اوزره یکی خان حضرتلرینك دوکون مصارفنی تنقیص ایچون امر مخصوص اصدار بویوردیغنی « وقت » رفیقمزده اوقوندی .

ینه « وقت » ه بخارادن یازلدیغنه کوره مکاتب ومدارسك جدی بر صورتده اصلاحنه باشلانه‌جغی کبی بخارا شهرینك اعمارینه آرتق تشبث ایدیلمش ، وبیوك بر کاروانسرایك زمین قاتنده بورسه محلی واوسته‌ده باقه‌لره مخصوص دوائر احضار اولنمقده‌در . بوتون بو تشبثات مدنیه‌سندن دولایی خان نوجاه حضرتلری جداً مستحق تبجیل واحترامدرلر .

هندستان

حکیم خانك دردنی . — چته رئیسی حکیم خان یکرمی بش کشیلك عونه‌سیله برابر ، انکلیز وهند عسکری طرفندن بر مغاره‌ده محاصره اولنوب شدتلی مقاومتیله انکلیزلری طوپ استعماله مجبور ایتدکدن صوکره نهایت تسلیم اولمشدر . اثنای مصادمه‌ده حکیم خان چته‌سندن یکرمی مسلمان تلف اولمشدر . انکلیزلر طرفندن دنیایه طاغیدیلان تلغرافنامه‌لرده حکیم خان اشقیا رئیسی دیه یاد اولنیورسه‌ده ، حقیقت حالده خانك مقاصد سیاسیه تعقیب ایتدیکی ، یعنی محکوم هندلیلرك حقوقنی استحصال اوغرنده طاغه چیقمش اولدیغی اغلب احتمالدر .

ایران

عمرینی بر انتحار . — ایران شاه سابقی محمد علینك یاور خصوصی اولوب ، شاهك حرکت ارتجاعیه‌سنه خدمت ومعاونتده بولنمش اولان علی خان پارسده انتحار ایتمشدر . مومی الیه ، محمد علی شاهك خلعندن صوکره ایراندن فراره مجبور اولمشدی . ایکی اوچ سنه اوروپانك اوته‌سنده بریسنده طولاشمش و نهایت پك زیاده فقر وضرورته دوشه‌رك انتحاردن غیری چارهٔ خلاص بولامامشدر .

قوهٔ عسکریه‌نك تزییدی . — ایران حربیه ناظری ترکمان قبیله‌لرندن اون بیك کشیلك منتظم بر سواری اردوسی ترتیب ایتمك ایچون ، ملت مجلسنه بر لایحهٔ قانونیه تقدیم ایتدی .

فعالیت معارفپرورانه . — معارف ناظری حکیم الملك مکتب ومدرسه‌لرك اصلاحنی تذکر ایتمك اوزره بر قومیسیون انتخاب ایتدرمشدر . بر نوع مکتب صنایع اولان « دارالفنون » ده معلملر احضارینه مخصوص بر شعبه ، یعنی دارالمعلمین آچلمشدر . بوندن باشقه حقوق وعلوم اقتصادیه تدریسنه مخصوص مکاتب عالیه کشادی دخی دوشنلمکده‌در . دیکر طرفدن قیزلره مخصوص مکاتب پروغرامی تنظیم ایدیلمکده اوغراشیلیور ؛ وطهرانده ملی موزه ، کتبخانه آچمق ایچون لوایح قانونیه احضار اولنیور .

محل مطبعه و اداره :
جغال اوغلنده امنيت
صندوغی جوارنده
شنكول يقوشنده
۲۲ نومرو

صراط مستقيم
۱۳۲۶

اخطار :
مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور
درج ايدلميان آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات ، تاريخ ، سياسياتدن و بالخاصه احوال و شؤون اسلاميه‌دن بحث ايدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

صاحب و مؤسسلری :
ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسی
۱۰ تموز ۳۲٤

آبونه بدلی

	سنه‌لكی	آلتی آيلغی	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	۳٥	غروش
روسيه »	٦،٥	۳،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه »	۱۷	۹	فرانق

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در
قيرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريلرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنير

عدد : ۱۳٥ — ٦ ربيع الآخر پنجشنبه ۲٤ مارت ۳۲٦ — آلتنجی جلد

تفسير شريف

انوار قرآن

۲۷ ـ الذين ينقضون عهدالله من بعد ميثاقه ويقطعون ما امر الله به ان يوصل ويفسدون فی الارض اولئك هم الخاسرون.

[جناب منزل الفرقان آيت سابقه‌ده بعوضه وامثالی كبی متظرفين اهل ضلال نزدنده حقير عد اولنان مخلوقات ايله مثل ضربنی ، وحی منزلی انكاره وسيله اتخاذ ايدن كمكشتكان ره هدايتی فسوق ايله توصيف ايلدكدن صكره شمدی‌ده انلرك حالات فسوقندن اولمق اوزره توثيق ايدلمش عهدی نقض ايلدكلرنی ووصلی واجب اولان اموری قطع ايتدكلرنی وروی زمينده افساد ايله پويان اولدقلرنی بيان ايدوب بوسببلردن طولايی انلرك اوزرينه تسجيل خسران ايدرك شويله بيوريور:] انلركه [اوفاسقلركه] عهداللهی ميثاقندن صكره [اوعهد وپيمانی توثيق ايدن احوال وكيفياتدن صكره] نقض ايدرلر [خالق تعالی حضرتلرينك مخلوق حقنده جاری سنن الهيه‌سی اولوب عقل وحواس احسانيله كنديلری بوسنن الهيه‌يی فهم وادرا كه قابل بر صورتده يارادیله‌رق بووجه ايله عهد فطری توثيق اولنمشيكن اوفاسقلر مواهب فطريه‌يی، نعمت عقلی حسن استعمال ايتميوب بوعهدی نقض وابطال ايلدكلری كبی انبيای عظام حضراتنك مؤيد بولندقلری آيات بينات واحكام محكمات ايله دخی عهد دينی توثيق ايدلديكی حالده فساق اهل كتاب بعض انبيايی تكذيب ايله بو ايكنجی عهدی دخی نقض ايلرلر. حاصلی بونلر نظام فطرتی ونظام هدايت دينيه‌يی انكار ايله عهداللهی نقض ايدوب بنيهٔ بشريه‌نك تقويم وانماسی واعضاسنك حد كمال انسانی‌يه ابلاغی خصوصنده جاری سنن الهيه دائره‌سندن خروج ايدرلر .] وجناب حقك وصل اولنمسنی امر ايتديكی اموری قطع ايلرلر [حقوق قرابته مراعات ايتمزلر ؛ بر وتقوی اوزرينه تعاون ايتمك، تواصی بالحق ايلمك، اخوان اولمق، اكثريت امتك اجماع ايلديكی اموری التزام ايتمك كبی اجتماعات مفروضه‌يی ترك ايلرلر؛ موالاة مؤمنيندن اعراض ايدرلر، تصديقجه كرك انبيای عظام عليهم السلامك وكرك كتب منزله‌نك اره‌سنی تفريق ايلرلر . جناب اقدس عزشانه بواموروك وصلنی امر ايتمشيكن اوفاسقلر خلاف امر ربانی حركت ايله بووصلی قطع ايدرلر] وروی زمينده افساد ايلرلر [بوفاسقلر اعدل احوال مكلفين بولنان ايماندن ناسی منع واخبث وجوه معاصی اوله‌رق حق استهزا وباعث نظام وصلاح عالم اولان وصلی قطع ايله فسادجويانه حركت ايدرلر] بونلر [عقللرينی نظر واستدلالدن وكنديلرينه حيات ابديه بخش ايدن اموری اقتناصدن مهمل ومعطل براقدقلری وحقائق آياتی تأمل ايله انوارندن اقتباس ايده‌جك يرده آياتی انكار ايدوب طعن وتعريض ايلدكلری وبوفسادلری عموم سكنهٔ اهل ارضه سرايت ايدوب بتون عقائد واخلاق واعمال ناسی افساد ايده‌جكی جهتله] انجق خاسردرلر [نه‌درلو حركت ايتسه‌لر بوداد وستدلرنده ضرر وزيان ايدرلر، هيچ بر وقت آمال فسادجويانه‌لرينه نائل اوله‌مازلر. هانكی نقاب التنده استتار ايلسه‌لر عاقبت مفسدتلری مكشوف اولور . كنديلری دنياده رذيل ورسوای ، آخرتده معذبدرلر] .

ميثاق : بر شيئك مابه التوثيقنه ، يعنی او شيئی باغلايه‌جق اولان ديكر بر شيئه دينور .

آيت كريمه‌ده واقع [عهد] لفظ شريفی بر لفظ مجملدر ، آيتدن

اول بونك معناسنی اشعار ایدر برشی سبق ایتمدیکی کبی آیتك مابعدنده دخی انی بیان ایدر بر شی وارد اولمامشـدر . جناب حقك وصـل اولنمسنی امر ایتـدیکی شیئك ندن عبـارت اولدیغنه دائر دخی آیتك نه ماقبلنده نه مابعدنده بر تفسیر وایضاح ورود ایتمامشدر . شو حالده بو لفظلردن افهام مخاطبینه تبادر ایدن ومخلوقات صغیره ایله مثل ضربندن طولایی جرأتیاب تعریض اولمش اوفاسقلرك احوالندن اخذ اولنه ـ بیله‌جك اولان معنی ندر ؟ دیرزكه عهدی تفسیر ایدن شیدن سكوت اولنه‌رق انك علی اطلاقه ذكر ایدلمسی و جناب حقك وصـلنی امر ایتدیكی امور دخی تفصیل ایدیله‌رك ایضاح اولنمامسی ذات الوهیتك اوفاسقلری انجق متصف بولندقلری اوصاف ایله توصیف بیوردیغنه دلالت ایدر ؛ وجود خارجی بر لفظ مجملك بیان وایضاحنی تكفل ایدر ، نفس الامرده انی لسانیله تفسـیر ایلرسه ارتق او لفظ مجملی قولاً بیانه حاجت قالماز — ع .

آیت كریمه‌ده نقض عهـد مجمل ذكر بیـورلمش اولدیغی كبی جناب اقدسك وصل اولنمـنی امر ایتدیكی امورك ندن عبارت اولدیغی تفصیل ایدلیه‌رك او دخی مجمل ایراد ایدلمشسه‌ده هر ایكیسی بر معنایه اوله‌رق ایكنجیسی اولكینی تأكیداً ورود ایتمش دكل ، بلكه ماقبلنی اتماماً وارد اولمش بر وصف مستقلدر . امر ایكی نوعدر ؛ بری امر تكوین‌در كه خلقك اوزرنده جریان ایلدیكی نظام وسنن محكمه‌در . حق سـبحانه وتعالی حضرتلرینك تكوینی امر تسـمیه ایتمسی اندن [كن] قول شریفی ایله تعبیر بیـوردیغی ایچوندر . اوبری امر تشریع‌در كه جناب حقك انبیاسنه وحی ایدوب‌ده ناسه اخذو تلقیسنی امر ایلدیكی شیدر . نتائجی مقدمات اوزرینه ترتیب ایلمك ، ادله‌یی مدلولاتنه وصل ایتمك ، منافع ومضاری اشیانك غایاتیله بیلمك برنجی نوعدندر . شـو حالده هر كیم پیغمبرك صدقنه دلیل قائم اولمشـكن انی انكار ایدر ویاخود جناب اقدسك آثار خلقتی قوتلری اوزرنده نظارت وقدرتنه شهادت ایدوب طورر ایكن ذات الوهیتك عبـادی اوزرنده‌كی نظارت وقدرتنی انكار ایلرسه الله تعالی‌نك تكوین فطری مقتضاسیله وصل اولنمسنی امر ایتدیكی شیئی شبهه‌سز قطع ایتمش اولور .

رسولك تبلیغ ایلدیكی معلوم اولان اموردن برینی بر آدم انكار ایدرسه اوده بویله‌در . چونكه رسـولك تبلیغ ایلدیكی معلوم اولان شی اصول اعتقـادیه‌دن ایسـه او آدم بو انكاریله دلیل ومدلولك اره‌سنی قطع ایتمش اولدی واكر احـكام عملیه‌دن ایسه بونده دخی مبادی ایله غایاتك اره‌سنی قطع واردر ، زیرا دینك قطعیاً امر ایلدیكی هرنه وار ایسـه جمله‌سی نافعدر ؛ انك منفعتنی تجربه اثبـات ایدر . دینك قطعیاً نهی ایتدیكی هرنه وار ایسه انك دخی عاقبتی لابد مضر اولور . بو حالده عهد الاهی میثاقندن صكره قطع ایدنلر جناب حقك غایتیله وصل اولنمسنی امر ایلدیكی اموری قطع ایدن كیمسه‌لردر ، بو قطع ایسه یا ایمان بالله وایمان بالنبوه‌یه نسبت ایله اولور ، شو تقدیرجه انلر جناب حقك تكوینه ونظام فطری مقتضاسیله امر ایلمش اولدیغی اموری قطع ایدرلر ویاخود احكامه نسبت ایله اولور ، بو صورتده انلر جناب اقدسك كتب منزله‌سنده امر تشریع وتكلیف ایله امر ایلدیكی اموری قطع ایدرلر — ع

انلرك دنیاده خسرانلری بصائر صافیه وفضائل سـامیه اربابنه ظاهردر ؛ فقط او خاسرلرك اغنیاسنه نسبت ایله بو خسران اكثر ناسـه خفی قالور . انلر اغنیای خاسرینی لذات وحظوظ دنیا ایله متمتع كوررلرده انلری مغبوط وبختیاران عالم ظن ایدرلر ؛ بونلرك لدنیات احوالی تدقیق اولنسـه اضطراب وجدان ، فساد اخلاق ، انحراف صحت ، تعب كسـل وعطالت كبی شـدائد وامراض ایچنده جانلرندن بیزار اولدقلری نمایان اولور . دنیانك سعادتی انجق جسم وعقلك صحتی و نفـسك ادبی ایله اولوب بو اموره ایسـه دین ارشاد ایدر ؛ انلر بو عواطف الهیه‌دن محروم اولدقلرندن دنیـا وآخرتده خائب وخاسردرلر ؛ بو خسران نه آشكار بر خسراندر — ع

٢٨ — كیف تكفرون بالله وكنتم امواتاً فاحیـاكم ثم یمیتكم ثم یحییكم ثم الیه ترجعون .

[جناب اقدس كبریا اوتوثیق اولنمش عهد وپیمان الهی‌یی نقض ایدن وكرك امر تكوین وكرك امر تشریع ایله وصلنی امر ایلدیكی اموری قطع ایلیان فاسقلره تعنیف وتوبیخی تشـدید ایچون خطاب عتابكاری ایله خطاب ایدوب شویله بیوریور : ایها الفاسقین ! سویله‌ین باقه‌یم سز] نصل اللهه كفر ایدیورسـكز [هانكی حال وكیفیتدن استدلال ایدرك اللهی انكار ایلیورسـكز] كه سز اموات ایدیكز [اجزای ارضـك طبقات مختلفه‌سـنه بث اولنمش ، حیاتسز مواد واجسـام ایدیكز ؛ عنصرلر ، غذالر ، اخـلاط ، نطفه‌لر ، خلقتی مستبین ویا غیر مسـتبین لحم پاره‌لر ایدیكز ؛ وبو اطوار جمادیتده سز امـوات كبی ایدیكز ، نفخ وافاضـهٔ ارواح ایله] سزی احیا ایتدی [اجزاكز ایله اجزاء حیوانات ونبـاتات اره‌سـنده فرق یوق ایكن سزی احسن تقویمده ، اك بدیع شكلده خلق وتصـویر ایلدیكی ، كبی احسـان ایلدیكی عقل وادراك ایله سزی سـائر مخلوقات اوزرینه تفضیل ایدرك بتون كائناتی سزه مسـخر قلدی] صـكره [بو حیاتكزك باعث نظامی بولنـان روح حیی قبض ایله] سزی اماته ایدر [ده روحكزك ابدانكزدن مفارقتی ایله ابدانكز طاغیله‌رق اصل میتنه عودت ایلر وارضك طبقات وعوالم مختلفه‌سنده انتشار ایدوب نهـایت او ابدانه خاص اولان بو وجود محو ونابود اولور كیدر] صكره سزی [حیـات ثانیه ایله] احیا ایدر [موتهٔ اولی‌دن صكره سزی نصل احیا ایتمش ایسـه موتهٔ ثانیه‌دن صكره‌ده ینه سزی اویله‌جه احیا ایلر] بوندن صكره‌ده اكا ارجاع اولنورسكز [حیات ثانیه‌ده ارتق موقع حسابه كتوریلورسكز ، ایشته اوزمان ذات عظمت الهی سزه بو دنیـاده ایكن ایشـله‌دیككز اعمالی خبر ویرر واندن طولایی سزكله حسـابلاشور ، ایمـدی سزك حالكز بو .. اللهك سزك اوزریكزه فضـل وكرمی بو .. مبدأكز بو .. منتهاكز بو .. اولدیغی ، بونلر ایسه نعم عامه اولمق وجناب اقدسك قدرت

تامه‌سنه‌دلالت ایلمك حیثیتیله ایمانه داعی و کفردن زاجر شئون عظیمه‌دن بولندیغی ، سزلرده بواحواله علم واطلاعکز انضمام ایلدیکی حالده نصل اولیورده کفر باللهه جرأتیاب اولیور وسزه دلائل توحید ونبوتی تبلیغ ایلر ، شرك و معاصیدن سزی تطهیر ایدر ، سزه تعلیم کتاب و حکمت ایلر ، حیات اولیکزده مصالحکزه و حیات ثانیه‌کزده سعادتکزه دائر بیلمدیککز اموری سزه اوکره‌در ایچکزدن سزه بر پیغمبر کوندرمش اولدیغی استبعاد ایله انی انکار ایدیورسکز ؟.]

بو آیت کریمه‌ده واقع [کیف] کلمه‌سی استفهام انکاریدر ؛ فقط « کیف یکون للمشرکین عهد عندالله و عند رسوله » نظم جلیلنده اولدیغی کبی وقوعك انکاری معناسنجه دکل ، بلکه واقعك انکار واستبعادی معناسنجه‌در ؛ وصانع قادرك وجودینه دلیل آفاقیدن ماعدا دلیل نفسی دخی دلالت ایلدیکی حالده کفره‌نك کفربالله‌ه قیام و تصدی ایتملرینه تعجب ایتدیرمك ایچون وارد اولمشدر .. س ش .

« ثم یمیتکم » قول شریفنك متضمن اولدیغی اماته‌نك دلائل قدرتدن بولندیغی ظاهر ؛ فقط نعم صره‌سنده تعداد بیورلمسی حیات باقیه و نعمت عظمی بولنان حیات ثانیه‌یه وسیله اولدیغنه مبنیدر — س .

کفره احیاء اخیری و رجوع الی اللهی انکار ایلدکلری حالده بونلرده کندیلرینك اعتراف ایلدکلری امور عدادنده ذکر اولنمسی ، کوزلری اوکنده بولنان دلائل قدرته امعان نظر ایتسه‌لر بونلری ده اعتراف ایده‌جکلری شبهه‌سز بولندیغندن بو علم و اعترافه قدرت و تمکنلری بالفعل علم و اعتراف منزله‌سنه تنزیل اولندیغی ایچوندر .

بو انسان مکرم ، اوذرات صغیره ، نطفهٔ مهینهٔ حقیره ، علقهٔ دمویه ، مضغهٔ لحمیه‌دن احسن تقویمده ؛ بویله بر شکل بدیعده خلق و ایجاد ایدن صانع ذوالجلال انی تکرار احیایه البته قادردر . نسخهٔ کبرای انسانده مشهود دلائل قدرته احالهٔ نکاه دقت ایدن هیچ بر عاقل فهیم بونده تردد ایتمز .

[ترجعون] قول شریفی قرائت مشهوره‌ده تانك ضمیله‌در ؛ بوکا کوره یا متعدی اولان [رجع] دن و یاخود ارجاعدن مضارع مجهولدر . ائمهٔ قراءدن امام یعقوب بو کلمه‌یی تانك فتحیله قرائت ایلمشدر ؛ شو حالده لازم اولان [رجع] دن مضارع معلومدر . رجوع ماده‌سی هم لازم هم متعدی اوله‌رق استعمال اولنور .

برکت زاده

اسماعیل حقی

نسخهٔ سالفه‌ده تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
١	١	٧	مثللو	مثللر
١	٢	٣	امثالی	امثال
١	٢	١٠	دویدان	دویدات
١	٢	١٢	تأثیره	تأثیرجه
٢	١	٣٤	دارنی	رازی
٣	٢	١٤	قالقده	قلمقده

التجرید الصریح

لاحادیث الجامع الصحیح

۱۳٦ — حدیث شریف

عن عبدالله بن عمر رضی الله عنهما قال کانت الکلاب تقبل وتدبر [١] فی المسجد فی زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم فلم یکونوا یرشون [٢] شیئاً من ذلك .

[١] بعض روایاتده (تبول و تقبل وتدبر) دیه ضبط ایدلمش ایسه‌ده (تبول) زیاده‌سی ثابت اولمامشدر . [٢] بر روایتده (فلم یکن یرشون) .

۱۳٦ — ترجمه

عبدالله بن عمر رضی الله عنهمانك شویله دیدیکی روایت اولنیور : رسول الله صلی الله علیه وسلمك زماننده کوپکلر مسجدك ایچنده کیدر کلیردی‌ده بوندن طولایی (مسجدی ییقامق ایچون) هیچ (صو) سه پمزلردی .

۱۳۷ — حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم [١] لایزال العبد فی صلاة مادام [٢] فی المسجد ینتظر الصلاة مالم یحدث .

[١] بر روایتده (قال قال النبی صلی الله علیه وسلم) . [٢] بر روایتده (ما کان) .

۱۳۷ — ترجمه

ابوهریره رضی الله عنهدن رسول الله صلی الله علیه وسلمك : «بر قول مسجدده نمازه منتظر اولدقجه هپ نمازده‌در . مکرکه کندیسندن حدث واقع اوله . » بیوردیغی روایت اولنیور .

۱۳۸ — حدیث شریف

عن زید بن خالد رضی الله عنه قال سألت عثمان بن عفان

۱۳۸ — ترجمه

زید بن خالد رضی الله عنهك شویله دیدیکی روایت اولنیور : عثمان بن عفان رضی الله عنهدن صوردم . دیدمکه : (برکیمسه

رضى الله عنه قلت ارأيت اذا جامع فلم [١] يمن قال عثمان يتوضأ كما يتوضأ للصلوة ويغسل ذكره . قال عثمان سمعته من رسول الله صلى الله عليه وسلم فسألت عن ذلك عليا والزبير وطلحة وابى بن كعب فامرونى [٢] بذاك .

[١] بعض روايانده (ولم) . [٢] الدهكى بخارى نسخه‌لرنده (فامروه) .

١٣٩ — حديث شريف

عن ابى سعيد الخدرى رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم ارسل الى رجل من الانصار فجاء ورأسه يقطر فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم [١] لعلنا اعجلناك . فقال [٢] نعم . فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا اعجلت [٣] او قحطت [٤] فعليك الوضوء [٥] .

[١] الدهكى بخارى نسخه‌لرنده (فقال النبى صلى الله عليه وسلم) . [٢] بر روايتده يالكز (قال) . [٣] بناء مجهول ايله افعالدندر . بر روايتده ثلاثيدن ديكرنده ايسه تفعيلدندر . [٤] بوده اولكى كبى بناء مجهول ايله‌در . و ثلاثيدندر . بناء معلوم ومعلوم ايله افعالدن (اقحطت) روايتنى‌ده واردر . [٥] بعض روايانده يالكز (فعليك) .

١٤٠ - حديث شريف

عن المغيرة بن شعبة رضى الله عنه انه كان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم [١] فى سفر وانه صلى الله عليه وسلم ذهب لحاجة له وان مغيرة [٢] جعل ويصب الماء عليه وهو يتوضأ . فغسل وجهه ويديه ومسح برأسه ومسح على الخفين .

[١] الدهكى متونده برتصليه‌يازلامشدر . [٢] بعض روايانده حرف تعريف ايله (وان المغيرة) .

١٤١ - حديث شريف

عن ابن عباس رضى الله عنهما انه بات ليلة عند ميمونة زوج النبى صلى الله عليه وسلم ورضى عنها وهى خالته . قال [١] فاضطجعت فى عرض الوسادة واضطجع رسول الله صلى الله عليه وسلم واهله فى طولها . فنام رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى اذا انتصف [٢] الليل اوقبله بقليل او بعده بقليل استيقظ رسول الله صلى الله عليه وسلم فجلس يمسح النوم عن وجهه بيده ثم قرأ العشر الآيات الخواتم [٣] من سورة آل عمران . ثم قام الى شن معلقة فتوضأ

[١] الدهكى بخارى نسخه‌لرنده بورادهكى (قال) يوقدر . [٢] بعض روايانده (حتى انتصف) . [٣] الدهكى نسخه‌لرده (الخواتيم) .

مجامعت ايدرده منيسى نازل اولمازسه نه (ياپسون) ديرسك ؟ » عثمان (رضى الله عنه) : « نماز ايچين آبدست آلديغى كبى آبدست آلير . ذكرينى‌ده ييقار » جوابنى ويردى . عثمان (رضى الله عنه) « بونى بن رسول الله صلى الله عليه وسلمدن ايشيتدم » ديدى - راوى ديركه (بومسئله‌يى) على ، زبير ، طلحه ، ابى بن كعب (رضى الله عنهم)دن صوردم . (هپسى‌ده) بكا بويله امر ايتديلر .

١٣٩ - ترجمه

ابوسعيد خدرى رضى الله عنهدن روايت اولونيوركه ، رسول الله صلى الله عليه وسلم انصاردن برذاتى ايستدى . (اوذات) باشى طاملايه طاملايه كلدى . رسول الله صلى الله عليه وسلم : « غالبا سنى عجله‌يه كتيردك » بويوردى . « اوت » ديدى . بونك اوزرينه رسول الله صلى الله عليه وسلم بويورديكه : « شايد ايشك عجله‌يه كلير ياخود (منى) قحطنه اوغرارسه‌ك اوزركه (يالكز نماز) آبدست (ى) لازم اولور . »

١٤٠ — ترجمه

مغيرة بن شعبه رضى الله عنهدن روايت اولونيوركه بر سفرده رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله برلكده بولونمش . رسول الله صلى الله عليه وسلم (قضاى) حاجت ايچون كيتمش ، آبدست آلديغى زمان صونى مغيره دوكمش . (اينته بو آبدستده) يوزنى والارينى ييقامش وباشى ايله مستلرى اوزرينه مسح ايتمش .

١٤١ — ترجمه

(عبدالله) بن عباس رضى الله عنهمادن روايت اولونيوركه بركيجه نبى مكرم صلى الله عليه وسلمك زوجات (طاهرات)دن خاله‌سى ميمونه رضى الله عنهانك يانده قالمش . - ابن عباس (رضى الله عنهما) ديركه : « بن (باشمى) ياصديغك اكنه (قويارق) اوزاندم رسول الله صلى الله « عليه وسلم ايله اهلى‌ده ياصديغك بوينه (باشلرينى قويارق) اوزانديلر » « رسول الله صلى الله عليه وسلم اويودى . كيجه يارى‌يى بولديغى وقت ، « ياخود بر آز اول ياخود بر آز صوكره اوياندى . اويقويى كيدرمك « ايچون اليه يوزنى سيلمكه باشلادى . آندن صوكره سورهٔ آل « عمرانك صوك اون آيتلرينى اوقودى ، صوكره قالقوب آصيلى « طوران كوچوك بر قربه‌يه اوزاندى . اورادن كوزلجه بر آبدست آلدى « صوكره نمازه طوردى » . — ابن عباس (رضى الله عنهما) ديركه « (بن ده) قالقدم . اونك ياپديغى كبى ياپدم . صوكره كيتدم يانته

منها فاحسن وضوءه . ثم قام ليصلى [٤] . قال [٥] فقمت فصنعت مثل ماصنع . ثم ذهبت فقمت الى جنبه . فوضع يده اليمنى على رأسى واخذ باذنى اليمنى يفتلها . فصلى ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم اوتر . ثم اضطجع حتى اتاه المؤذن فقام فصلى ركعتين خفيفتين . ثم خرج فصلى الصبح . وقد تقدم هذا الحديث وفى كل منها ماليس فى الآخر .

[٤] الده‌كى نسخه‌لرده (قام يصلى) . [٥] الده‌كى نسخه‌لرده (قال ابن عباس) .

« (يعنى صول طرفنه) طوردم . صاغ الني باشمك اوزرينه قويدى . وصاغ قولاغمى طوتوب بوكدى . صوكره ايكى ركعت ، ينه ايكى ركعت ، ينه ايكى ركعت ، ينه ايكى ركعت ، ينه ايكى ركعت ينه ايكى ركعت ، قيلوب آندن صوكره تك ركعتلى بر نماز قيلدى . صوكره مؤذن « (دعوته) كلنجيه قدر ينه اوزاندى . بعده ينه قالقه‌رق خفيف « ايكى ركعت قيلدقدن صوكره چيقوب صباح نمازينى قيلديردى .

بو حديث شريف اولجه كچمشدى . (آنجق شو واركه) هر برنده ديكرنده اولميان شيلر واردر .

احمد نعيم

مسلمانلقده مدنيت

روحك مكارم اخلاق ايله تهذيبى

هركسك معلومى اولديغى اوزره روحك بر طاقم تمايلاتى واردركه هر برينه كنديسنك شعورى لاحقدر ؛ هر برندن بشقه بشقه متأثر اولور ؛ هيچ برندن قابل دكل ، آيريله‌ماز ؛ نته‌كيم موازنه‌سنى ، موجوديتنك محافظه‌سنى تأمين ايچون جسمك ده كنديسنه مخصوص بر يغين احتياجاتى موجوددر . جسم آجلق ، صوسزلق ، صغوق ، صيجاق كبى داخلى ، خارجى مؤثراتى حس ايده‌رك بونلره قارشى حاجتنى تأمين ايتمك ياخود بونلرك تأثيرندن مصئون قالمق ايچون اهتمامده بولنديغى كبى روحده عينيله بويله بر چوق شيلره محتاج بولنديغنى حس ايدر . واقعا روحه عائد اولان شيلر آجلق ، صوسزلق ، صغوق ، صيجاق دكلدر ؛ انجق بقاى حياتى ايچون بر چوق شيلره احتياج خصوصنده جسم ايله روح آراسنده هيچ بر فرق يوقدر .

أوت ، روحك بر طاقم تمايلاتى ، بر طاقم مطالبى واردركه بونلر صورتلرى ، شكللرى اعتباريله حصر و تحديد ايديله‌مامكله برابر ينه بر محور اوزرنده دوران ايتمكده‌در ؛ بو محورده روحك اكتساب كماله اولان ميل فطريسيدر . روح بوميلى صميم موجوديتى طولديران اويله بر اشتياق فوق الخيال صورتنده طويار كه أوزرده اوندن وازكچه‌مز .

حكماى عالم پك اسكى زمانلردن برى بشرك تهذيب اخلاقى ايچون اوغراشمشلردر . اونلرك بوخصوصده دستور اولمق اوزره سويله‌ديكلرى پك چوق سوزلرى واردركه ايرادينه شو مقاله‌مزك حجمى مساعد دكلدر . ذاتاً او سوزلرك كفايتسزلكنه دلائل اقامه‌سى ايچون كنديمزى يوره‌جق دكلز ؛ شهرت تاريخيه‌سى اولان بويوك ملتلرك احوالنه بر نظر عطف ايتمك بزم ايچون كافيدر .

اوت ، او ملتلرك شؤوننه تمايللرينك وجهه عزيمته عطف ايديله‌جك اك سطحى بر نظر بزه صراحةً كوسترمكده‌دركه اونلرى اداره ايتمك ايستيان عقلا حسياتك تربيه‌سى ، طبايعك تهذيبى خصوصنده اك معظم قانون اولان قانون اعتداله واقف اوله‌مامشلر . دها طوغريسى كوريبورزكه بونلردن برچوغى محاسن اخلاقى يالكز كندى ملتنه حصر ايتمش ده باشقه ملتلره قارشى ارتكاب رذائلى مباح صورتنده كوسترمش . هله سائر ملتلره حاكم اولان صاحب شوكت ملتلرك بر چوغنده شو حال اولانجه وضوحيله كوزه چارپيور ، المزده شو مدعامزك صدقنى تأييد ايده‌جك اوقدر دليللريمز واركه بر وجهله چوروتمك قابل اوله‌ماز .

روحك مشتاق اولديغى كماله وصولى ايچون طوتيله‌جق شو طريقك بر تفريط اولديغنده شبهه يوقدر . وجدان بو صورتله مستريح اوله‌ماز ، قلب اراديغى سكونى بوله‌ماز . بوندن باشقه بو مسلك روحك پيشكاه عزمنده‌كى شاهراه ترقى‌يى قاپارده اونى فطرةً تحريسنه مأمور اولديغى ، مجبور اولديغى غايهٔ كماليسنه طوغرو طى مراحلدن آليقويار .

بو عقلادن بر قسمى ده روحك حريتنى قيد آلتنه آلمق خصوصنده افراطه دوشه‌رك حسيات و تمايلات روحيه‌دن بر چوغنى اولديرمك لزومنى ايلرو سورديلر هم اوقدر ايلرى كيتديلركه حوصله‌لر تضييقك بو درجه‌سنه انجق محدود بر زمان ايچون تحمل ايده بيلور . بو افراطك نتايجى ده ، وخامت اعتباريله ، دمين سويله‌ديكمز تفريطك عاقبتندن كرى قالمدى ؛ هانكى ملتك افرادينه حاكم اولديسه او ملتك اهنك نظامنى بوزدى ، اركان بقاسنى دويردى ، بر چوق اجتماعى شورشلره ميدان آچدى‌كه تفصيلى تاريخ كتابلرنده اكسيك دكلدر . روحك تمايلاتى تقييد خصوصنده دوشولن بو افراطه على الاكثر دينك معناسنى اكلامامش ، اصل شريعتك تعيين ايتمش اولديغى حدردده توقف ايلامه‌مش اولان ملتلرده تصادف اولنور .

أوت ، بزده شبهه ايتميزكه زهد مطلق ايله ، بتون ماسوادن ، بتون دنيادن انقطاع ايله امر ايدن بر طاقم اديان كلمشدر . لكن بو اديانك اصحابى شو حقيقتدن ذهول ايديبورلركه : بو دينلر بر زمان محدود

ایچوندر ، او زمانك مروروندن صکره دستور حرکت اوله‌مازلر . صوکره ، بو ادیاندن مقصد عالمده ارواحی اقصای درجاتِ تعالی‌یه مستعد بر حاله کتیرمك غایه‌سنه معطوف بر حادثه ، بر انقلاب احداثندن بشقه بر شی دکلدر . زیرا روحك او مرتبه‌یه اعتلاسی طبیعت بشریه‌یی اولجه اوکا اعداد ایله قابل اوله بیلیر .

ایشته بو ایکنجی مرتبه، که روحك تمایلاتی‌هوساتی تحدید ایچون ممکن الوصول اولان مراتبك نایه‌سی اولدیغنی ادعا ایدییورز ، اعتدالدن عبارتدر . اوت ، اعتدال اوقانون اعظمدرکه هرشیئك وجودی هرشیئك بقاسی اونکله قائمدر . بوکا برهانمی ایستیورسك ؟ بوتون شوکائنات سفلیه وعلویه‌یه باق ، اك بسیط بر ذرهٔ مادیه‌دن قبهٔ سماده پارلایان اك بیوك یلدیزه وارنجیه قدر بوتون موجوداتی نظر امعان اوکندن کچیر . کوره جکسك که جمله‌سنك مدار وجود وبقاسی ، اساس کمال وانتظامی انجق اعتدال اولدیغنه هر بری بر لسان ناطق کسلمشدر. اوت ، اعتدال هرشیئك نظامی ، هرشیئك ناظمیدر . اشیادن هیچ برنده‌کی کمالی اعتدالدن باشقه برشیئه عطف ایله ایضاح ممکن اوله‌من ؛ نصل که ینه اشیاده کوریلن اهنکسزلك اعتدالك فقد انندن باشقه بر سببله تعلیل ایدیله‌من .

بوتون علمای ارض عندنده هیچ شبهه قالمامق شرطیله ثابت اولمش حقایقدندر که اعتدال بوتون اعمالك اساسی اولمق ، جسمانی روحانی بوتون حاجاتك حدودینی تشکیل ایتمك ایجاب ایدن بر قانوندر.

آخرتده یوکسك درجاته نائل اولمق انجق بر طاقم خصائص روحیه‌یی اولدورمکله ، روحی مفطور اولدیغی تمایلاتندن منع ایچون طاقت بشرك فوقنده آغیر بر طاقم ریاضتلره محکوم ایتمکله قابل اوله بیلیر، ظننی بسله‌یان زهادك احوالنی مشهور « لاروس » اوزون اوزادی‌یه اکلاتیور ؛ بو طائفه‌یه انجق پك ایلری کیدن مجنونلردن صدوری ممکن اوله‌بیلن بر طاقم وحشتلر اسناد ایدییورده صوکره دییورکه :طبیعتك کندی اوزرلرنده‌کی تأثیرینی اولدورمك ایسته‌ین بو زاهدلر حقیقت حالده کندیلرینی تعذیب ایدن شهواتك قربانی اولدیلر . زیرا بونلر تمایلات طبیعیه‌لرینی حدود معتدله‌سی دائره‌سنده تسکین صورتیله تنظیم ایده‌جکلری یرده جنتلری سائقه‌سیله او تمایللری کوکندن قالدیرمق ایسته‌دیلر .»

بوتون ملتلر روحك هوساتنه ، تمایلاتنه قارشی افراط ایله تفریط آره‌سنده چالقانوب طورورکن بر دن بره افاق حقیقت نور عالمکیر اسلام ایله منور اولدی ، سمای پاك فضیلت اوزرنده‌کی نقابی آتەرق اولانجه نورانیتیله تجلی ایتدی .

محمد عاکف

« آسیای وسطی فلاکتدیده‌لری ایچون »

تعاون

— اصحاب حمیته —

برصحنه که ، بر آنده چوکن دود فلاکت
آلتنده بوغوق ... آه غربان کبی مؤلم ...
برصحنه که ، شهبال سپهرنك سفالت
اوستنده کریلمش ، ... شب هجران کبی مظلم .
برصحنهٔ کریندهٔ که ، کوسترمه‌ده یریر ،
بیك لانهٔ ژولیده ، هزاران سونوك آمال ..
بوزلرجه یانق سینه‌لی ، ماتمزده مادر .
بوزلرجه صولوق چهره‌لی ، بی والده اطفال .

§

برصحنهٔ دلسوز فجایع‌که — یاقیندن
کورمك دکل — ایتمك بیله برلحظه تخیل .
انسانده براقاز ـ نقدر اولسه ـ تحمل

§

حالکجه براز یاردم ایت ای صاحب وجدان ؟
وجدانی اولانلر ایدر ابذال مروت
هم نوعنه ، هم عرقنه ، هم دیننه البت.

تپه‌دلنلی زاده

کامل

زواللی اختیار

الواح سفالتدن

آجم ، آجم .. نه اولور ؟ . آه بر دیلم اکمك !
آجم ، سفیلم اوت ؛ یوق جیبمده اون پاره
صوغوقده تدره‌یه‌رك چوق دولاشدم آواره ،
فقط کیم اکلایه‌جق ، کیم بو دردی کشف ایده‌جك ؟

کولن ، کزن ، قونوشان بر یغین قوی ، مسعود
بوتون حیاته حرارت ، سرور دیه‌ن بکلر
بیلیرمی یوقلغی ؟ هیهات ! اوبر فرح بکلر ؟
کیدوبده صیزلانیورسه‌م ، نه سویله‌سه‌م بی سود ؛

« چالیش قازان ! » دیه‌جکلر . قیریلمسیدی قولم
دیلنجیلکمی ایدردم ؟ . فقط علیل ، مضطر
قالیرسه چاره نه‌در بر پدر ؟ . یتیمم وار ؛
کیدنجه آننه‌سی ایواه ! قاپاندی ایشته یولم .

آجم ، آجم ... قانایور پارمغمده اوج ... چیپلاق
چاموردە ، قاردە کزرسك دمیر دکل یا ایاق ! .

۱۰ شباط سنه ۱۳۲۶

اسحق رأفت

فنك صوك صفحاتی مناسبتیله

فنك نظریه‌لری — بالعموم موجوداتك ذی حیات اولیشی — موجوداتك منشأ اصلیسی قوتدر — قوت بردر و ازلیدر . — کائناتده هر شی اضافی ونسبیدر — مبدأ وانتها یوقدر .

اساس فنك حادثات ووقوعات عالمدن مستخرج نظریاته مبتنی اولدیغی ارباب مطالعه عندنده مسلم بر حقیقتدر . وقوعات ومشهوداته، شئون کائناته ابتناء ایدن واساسلریکی بر حادثه ظاهر اولدقجه صحت وقیمتنی غائب ایتمزلر .

کره‌مزده ادراك وتمییز صاحبی انسانلرك تابدایت ظهورندن بری بوکونه قدر کلوب کچن انسانلر آره‌سنده محیطنه نسبتله فضله‌جه بر نفوذ نظر وادرا که صاحب اولان ممتاز دماغلر کورکولرینه مستند برر قانون برر نظریهٔ فنیه تأسیس ایلمشلردرکه فنك شعبات مختلفه‌سنده موجود اولان بو نظریه‌لرك‌هان کافه‌سنك درجهٔ وثوق وصحتی اوزمان ایچون مشهود انسان اولان وقوعات وتظاهراته پایدار قالمش ومرور ازمان ایله دماغ انسانی کورکوده . طوبغوده پیدای حساسیت ورقت ایتدکچه مشهود اولان یکی حادثاته قارشی یکی یکی نظریه‌لر تأسیس ایده‌کلمشلردر . بو محاکمه‌مزه نسبتله فنك صوك نظریه‌لرینك‌ده الی‌الابد پایدار قاله‌جغنی ادعا ایتمك امثال سابقه‌سنی کوز اوکنه آلمامق دیمکدرکه بونی عقل سلیم قبول ایده‌مز . فقط بو محاکمه‌نك ضدی اوله‌رق محقق بو نظریه‌لر محکوم سقوطدر دیه ادعا ایتمك‌ده عبثدر . چونکه فنده اویله نظریه‌لر موجوددرکه بدایت تأسسلرندن بو آنه قدر حالا قیمت وصحتلرینی محافظه ایتمکده‌درلر . (نیوتون ، آرشمید ، کپلر قانونلری کبی) بو احتماله قارشی بلکه بو صوك نظریات فنك بر قسمی امثالی کبی عصرلرجه حکمران اولاجق قوانین طبیعیه صره‌سنه کچه‌جکدر .

هر نه اولورسه اولسون صحتی اثرله ثابت اولان بو نظریات متوالیهٔ فنیه‌ده نظر دقتی جالب برنقطه وارسه اوده هر شیده اولدیغی کبی نظریه‌لرده‌کی طرز محاکمه ومنطقك کیتدکچه کسب مکملیت ایدیشی وداٸما مؤخرك مقدمه نسبتله دها مقارن صواب وحقیقت اولیشیدر .

بو قبیلدن اولمق اوزره فنك بوکونکی نظریاتنك دخی ... اسکی نظریه‌لره فائق بر قیمتی حائز اولدیغنه حکم ویرمکده هیچ بر وجهله تردد اولنه‌مز . فنك الك زیاده مقارن صحت وبلکه‌ده قسماً محض حقیقت اولان نظریات اخیره‌سی مناسبتیله فکرمده اویانان بعض طوبغولرم وارکه ... تحسساتمی ولوناقص بیله‌اولسه یازمقدن کندمی منع ایده‌میه‌جکم :

بك یقین زمانه قدر فن ، موجوداتی اوچ قسمه تقسیم ایدییور وبونلره : حیوانات ، نبات ، وجمادات اسملرنی ویرییوردی . ینه بك یقین زمانلرده نباتاتك‌ده حیوانات کبی اجسام عضویه‌دن اولدیغی ، حساس ، وذی حیات بولندیغی ثبوت بولدی . نباتاتك نشو ونماسی ، انسالی ، تلقیحی ، تحسسی ، مرضی ، تداویسی ، مماتی آیری آیری تدقیق ایدلدی . نباتاتك صفحات حیاتیله حیواناتك ادوار حیاتیه‌سی آره‌سنده بیوك فرقلر اولمدیغی بویله‌جه تبین ایدنجه بالعموم مخلوقات عضوی ، غیر عضوی اولمق اوزره ایکی قسمه منجر قالیوردی . عضوی صنفنده حیوانات ونبات وغیر عضوی قسمنده‌ده طاش ، دمیر طوپراق . . وسائره کبی جمادات داخل بولیوردی .

بر ایکی سنه‌اولدمیرك ، چلیکك حیاتی ، تحسسنی ، مرضنی ، تداویسنی ، مماتنی تدقیق ایدن بر متفنن تجارب و تدقیقاتی معادن سائره‌یه‌ده تشمیل ایدرك بالعموم معادنك نباتات کبی ذی‌حیات و صاحب حس اولدیغنی اعلان ایدییوردی . اجرا ایدیلن تجارب متوالیه بوصوك فکرك صحتنی تأیید ایلمکده‌در . جمادات سائره‌نك‌ده معادن مثللو حیات قانون عمومیسنه تبعاً مخلوقات عضویه‌دن معدود اوله‌میه‌جغنی کیم انکار ایده‌بیلور . فنك صوك تحریاتی پك یقین بر آتیده حیاتك موجودات کائناته شامل اولدیغنی ، بوحیات موجوداتده بر فرق وارسه اوده اثر حیات و تحسس عضوی درجه‌لرینك بتون موجوداتده بربرندن جزئی کلی فرقلی بولندیغنی اثبات ایده‌جکدر . شو حسابجه اوزرنده کزوب یورودیکمز کره ، ابحار ، هوای محیطی ، اجرام سما ، وبو اجرام نامتناهیه اوزرنده یشایان نامتناهی عضویتلر ، درجه درجه حیات قانون عمومیسندن حصه مند اولمق ایجاب ایتمزمی ؟ اثر حیات و تحسس عضوی کره‌مز ایچون انسانلرده الك زیاده متکامل بر شکلده ایسه‌ده عوالم نامتناهیه ایچنده کیم بیلور حساسیت حیاتیه و عصبیه‌نك نه مکمل درجه‌لرینه واصل اولمش عضویتلر واردر .

رقت تحسس عضوی ایچون بر حد تصور اولنه‌مز . حیاتك نامتناهی تظاهراتی واردر . شرائط محیطیه واقلیمیه‌مز تبدل ایتدکجه عوالمه نسبتله بر ذره اوله‌میان کره‌مزده کی اشکال عضویه‌ده بیله شمدی‌یه قدر نقدر تبدل و اثر ترقی و تکامل کورلمشدر . بناءً علیه ذوی‌الحیات ایچنده موجودیتی حساس بر جملهٔ عصبیه حالنه کیرمش نیجه مافوق‌التصور حیاتلر واردر . مادامکه بتون اشیا و محیطمز درجه درجه حیاتدن نصیبه داردر . بناءً علیه کائناتده مشهودمز اولان انقلاباتك کافه‌سی بر عضویتدن دیکر عضویته استحاله ایتمکدرکه حیات حقیقی بتون موجوداتی محیط بر کل ازلیدن بشقه برشی دکلدر . ایشته معنای علویٔ روحه و بونك ازلیتنه بر دلیل فنی دها !

موجوداتك منشأ اصلیسی قوتدر :

بالجمله اجسامك اجزأ فردیه دینان غایت کوچك بر طاقم ذره‌جکلردن مرکب اولدیغی معلومدر . پك یقین زمانه قدر فن قوت دینلن اثری ایله وجودی متحقق مؤثرك بهمه‌حال اجزای افراددن متشکل بر ماده‌یه متوافق بولندیغنی درمیان ایدییور . و ماده‌سی اولمیان بر قوتك موجودیتی قبول ایده‌میوردی . قوت دنیلان مؤثرك ماده‌نك طبیعتنده مکنون بر صفت ممیزه اولدیغنه ، هیچ بر ماده‌نك قوتسز اوله‌میه‌جغنه وقوت ایله ماده‌نك موجود اولدیغی بریرده‌ایسه بهمه‌حال بر حرکتك موجود اولمسی ایجاب ایده‌جکنه قوت ، ماده وحرکت دنیلن بوعناصر ثلثه‌نك بربرندن لاینفك اولدیغنه قناعت ایدیلیوردی . فنك صوك صفحه‌سی (رادیومك کشفندن صکره) بو اوچ عنصری ایکی‌یه تنزیل ایدییور و ماده دنیلن محسوس وقابل تماس و رؤیت نسنه‌نك قوتدن غیری برشی اولمدیغنی وجزؤ فردك عادتا . بسیم برقوتك قابل حس وقابل لمس برحده‌قدر تکاثف وتصلب ایتمش برشکل خصوصیسندن عبارت اولدیغنی سویلیور . جزؤ فرد دنیلان و برطبیعت مادیه ومحسوسه‌یی حائز اولان ذراتك هربرلرینك قوت نامی آلتنده‌کی مؤثریکانه‌نك اشکال متنوعهٔ متکاثفه‌سندن بشقه برشی اولمدیغی اکلاشیلنجه عوالم

وکائناتی تشکیل ایدن موجودات مادیه نامنه هرنه‌که وارسه بووارلغك منشأ اصلیسی برقوهٔ نامتناهیه اولمق ایجاب ایدر. بوحالده عضویت انسانیه‌یه داخل برجزؤ فرد مادینك خواص طبیعیه‌سی هرنه‌دن عبارت ایسه برنبات ویا معدنك عضویتنده داخل برجزؤ فرد مادینك اساس وطبیعتی تماماً بربرینك عینیدر. یعنی هر ایکی جزؤ فرد دخی قوتك برر شکل متصلبندن بشقه برشی دکلدر. نباتده ویا معدنده‌کی جزؤ فردك نبات ومعدن طبیعتنده اولیشی کویاکه قوتك درجهٔ تکاثفنك ویاشرائط تصلبنك بربرندن فرقلی اولیشندن منبعثدر. دیمککه اساس بر، فقط تجلی مختلفدر.

مادیت اصغر نامتناهیه‌دن مادیت اعظم نامتناهیه‌یه قدر حکمران اولان سبب ومنشأ حقیقی بروحدتدرکه بووحدتك انقسامی، مقداری مولدی، ابتداسی، وانتهاسی یوقدر. موجودیت مطلقه او وحدت قونده؛ حقیقت حیات، او وحدت علویه وازلیه‌ده‌در.

مطالعات سابقه‌مز وجهله بتون موجودات عضوی وحیاتی اولنجه، اصلده ومنشأده برلك بولننجه، انسانلر، روحلر، وارلقلر آره‌سنده براشتراك اولمق طبیعیدر. سیرتیزمه دنیلن حادثات اخیره اشتراك حیات وحساسیته برر مثال جلیدر. بوعالمده بتون مشهوداتمز اضافیدر. موجودیتمز نسبیدر. کائناتده مطلقیت یالکز وحدته خاص برصفت ممیزه‌درکه صانع حقیقی اودر. برشیئك حقیقتی اونده مندمج واوکا منحصردر.

هرموجودك ماضیسی، حالی، آتیسی اوبرلکه منجردر. اعداد، زمان، مقدار دنیلن شیلر عقل قاصر بشرك حکم وقیاساتیدر. وحدت ایچون مقدار تصوری محالدر. چونکه وحدت عوالم نامتناهیه‌یی اصغر صغرای عضویتی محاطدر. اعظم نامتناهیلکه برحد متصور دکلدرکه مبدئی تشکیل ایدن عضویت مادیه‌یه دائر بر فکر پیدا ایتمك ممکن اولسون. اصغر صغرای عضویات برر عالم، باشلی باشنه برر نامتناهیلکدن بشقه برشی دکلدر. کیم بیلور میقروبلك عضویتلر نیجه نیجه نامتناهی میقروبلك عضویتلره برر عالم حکمنده‌در. عضوی بر انسان کوزی میقروسقوب دنیلن برواسطه‌یه مراجعتله غایت کوچوك عضویتلری عضویتلر-کوریبور. واسطهٔ تحلیلی ترقی ایتدکجه قولمزجه غایت الغایه کوچوك لکده کوریله‌جکنده شبهه یوق. فقط غایهٔ مطلق اصغریته وصول ممکنمی؟ اصلا!

ضیانك سرعتی ثانیه‌ده ۳۰۰۰۰۰۰۰۰۰ کیلومتره اولدیغی حالده خلقت عالمدن بوآنه قدر ضیالری هنوز کره‌مزه واصل اولمه‌یان اجرام سماویه‌نك وجودینی فن اثبات ایدوب طورر کن اعظم نا متناهیلکه حد وارمیدر؟ اصلا!

خلقت عالم دیدم. بوسوزمله وقوع خلقته برمبدأ تخصیص ایتمش اولدم‌که حاشا! حقیقتده زمان یوقکه مبدأ اولسون. نقدر جبر نفس ایتسه‌م مقایسات فکریه‌م دائرهٔ محدوده‌سندن خارجه چیقامدیغندندرکه بتون محاکاتمده طار وضیق برمحصوریت کورولیور. بو محدود وقاصر محاکاتمزه صیغه بیلن بو بیوکلکلر، بیوکلکك معنای حقیقی ومعطوف لهنه نسبتله ینه بر جزؤ اصغر صغرانك بشقه بر شی دکلدر.

غفلتی ترك ایدهلم!..

محازیوزباشی

عمر لطفی

اسلاملرده دکزجیلك

دونمامز وتجارت بحریه‌مز

(صراط مستقیم) جدیاتدن، اسلاملرك، عثمانلیلرك احوال وترقیسندن وسائر صنائعی، تجاری، فنی معلوماتدن باحث اولمغله کندینی بتون دنیایه طاتمش وبوکون رشدیه طلبه‌سندن بدئله سکبسان یاشنده‌کی پیرفانی‌یه قدر مطالعه‌سندن مستفید اولمقده بولندیغی نظر مطالعه واهمیته آلهرق عرض ایلرم‌که بوکون دولت وملت عثمانیه‌نك ترقی وتعالیسی فن، صنعت وتجارتك وتخصیص تجارت بحریه‌مزك ترقی ایتمسنه وابسته‌در. ملتك یوزینی کولدیره‌جك، خزینهٔ مالیه‌سنی مالا مال ایده‌جك شی، آنجق واپورلرمزك بتون بحرسیاه، بحرسفید وحتی هند، چین امریقایه قدر سیر وسفر ایده‌بیلمسی ونقلیات اشیای تجاریه ایلمسی ایله قابل واولبابده کوستریله‌جك اقتدار فنی وبحری‌یه متوقفدر.

اوت! دور لئیم استبدادده دولتمز منقرض اولمق اوزره ایکن تجارت بحریه‌مز نصل ترقی ایده‌جك ایدی! لله الحمد شمدی اویله بر دور جلیله کیردك‌که ملت مملکتنی، تجارتنی ایادیٔ ظالمهٔ استبداددن جبراً آلدی. چالشمغه باشلادی. تجاری جمعیتلرمز چوغالدی فقط (دونما، دونما) دیه کیجه کوندوز باغروب دوران بو ملت مفخمه‌نك تجارت بحریه‌سی اولمازسه ینه پاره‌مز خارجه چیقار ودونمانك وجودینه روح قدر اقتضا ایدن ثروت حاصل اولماز.

ایشته روح جسم ملتی تقویه واعلانیت خیریهٔ ترقیپرورانه‌سیله بحریه قول اغالغندن متقاعد (حمید ناجی) بك (ملی تجارت بحریه قپودان وچرخجی) مکتبنی کشاد ایلدی. بوکون طلبه‌سی یوزه قریبدر. کوندن کونه‌ده آرتیور. بورادن چیقه‌جق طلبه تجارکیلرمزده خدمت ایده‌جکلر، قپودان وچرخجی اوله‌جقلر. ایجاب ایدرسه دونمای همایونه‌ده قبول اولنه‌جق! ملت نجیبه، مملکتمزده بویله برمکتبك وجودیله افتخار ایتسون. ظن ایدرسه‌م مبشرات عظیمه‌دن اولان بویله بر مکتبك وجودندن بیله بی‌خبر اولان اهالیمزده واردر.

ماه حالك دردنجی جمعه کیجه‌سی مدیر ومؤسس مکتب (حمید ناجی) بك بك اوغلنده (اوده‌ئون) تیاتروسنده بحریه‌مزه وتجارت بحریه‌مزه دائر غایت مهم فنی، تاریخی، اقتصادی بر قونفرانس ویردی. تیاتروده بالخاصه حاضر بولنان بعض رجال حکومت وامرا وضابطان بحریه واهالینك صوك درجه‌ده موجب استفاده‌سی وجالب تقدیرات فوق العاده‌سی اولدی.

موماالیه قونفرانسنه بدایةً بر تشکرله، باشلایه‌رق دکزك جهت فنیه وسیاسیه‌سنه کیریبور، زمانمزه قدر بحریه تاریخنی اساسلیجه اجمال ایدیبور. صوکره بعض مطالعات مهمهٔ بحریه علاوه‌سیله ختام ویریبور. قونفرانس سرتاپا جالب نظر دقت واستفاده‌در. بنده‌کزده اوراده ایدم. مدیر موماالیهدن برقوپیه‌سنی آلدم. تعمیم استفاده ایچون تقدیم ایدیبورم. لطفاً درجنی تمنی ایدرم. چونکه عمومك

تجارت بحریه و تخصیص جهت بحریه‌مزه میل و توجهنی ایسترم . رأی سزکدر . مکتب بحریهٔ شاهانه معلملرندن قول‌اغاسی

بهجت

صورت نطق

ای حضار کرام !

آتیده بر بر ایضاح ایده‌جك اولدیغم اسباب حقیقیه‌دن دولایی مجرد تمنی و دعوت مخصوصهٔ عاجزانه‌مه مبنی بو کیجه واقع اولان لطف و زحمت عالیٔ معارفپرورانه‌کزه مقابل تشکرات قلبیهٔ بی‌نهایه‌می تقدیم ایلرم .

نفس عاجزانه‌م و بتون طرفداران ترقی اولان ذوات کرامجه معلوم بر حقیقتدرکه بو کیجه پك منور ، پك شعشعه‌لی بر کیجه‌در . چونکه قارشومده فکری بر ، قلبی بر ، وطن ومعارف عاشق ، ممکن اولسه بر آنده کیجه‌یی کوندزه تحویل ایده‌جك ، لیال مظلمهٔ سابقه‌نك تأثیراتیله دوچار اولدیغمز نوم غفلتدن بر دها عودت ایتمه‌مك اوزره اویاندیره‌جق ، دفع و رفع ایده‌جك خواص عالیهٔ عرفانی حائز بر جمعیت معظمهٔ پر حمیت کوریبورم . بویله بر هیئت مفخمهٔ علم و معرفتك عفوعالیلرینه مظهر اوله‌جغمی یقیناً بیلدیکم ایچون جسارت آله‌رق قصور و نقصانتی معترف اولدیغم بعض حقایق تاریخیه و مطالعات مخصوصه عرض ایتمك ایستیورم .

افندیلر ! معلومدرکه کره‌منك درتده اوچی صو ، بری قره‌در . بونده حکمت نه‌در ؟

جناب خالق السموات والارض انسانلری یاراتمش ، بو کره‌نك اوزرینه یایمش ، عقل ویرمش ، نه‌یه محتاج ایسه شوراسنه بوراسنه خام اوله‌رق طاغتمش ، چالیش ، آرا ، بول ، تغذی ایت تلبس ایت . صوکرا بندن ایسته بکا توکل ایت بن ده ویره‌یم بیورمش !

پك اعلا اما برانسان باشلی باشنه نه ایش کوره‌بیلیر ؟ بناءً علیه انسان انسینه ، برلشمکه محتاج . ومنافعده یکدیکریله مشارك اولدیغندن احتیاجنی اکثریا کندی محیطی ، کندی وطنی خارجنده آرامغه مجبوردر .

بیشکاه سیر وسیاحته دکز چیقارسه نه یپاجق ؟ ویا یقین یول دکز ایسه نصل کچه‌جك ؟ بالطبع سابح بر ماده ایله .

اویله ایسه دکزجیلك خلقت بشرله همان بر کیبدر . بو حالده انسان نصل اولورده دکزدن ، دکزجیلکدن مستغنی اولور ؟

افندیلر !

معلومدرکه اهل فن کرهٔ ارضی محیط اولان دکزك ، او صحرای بی‌پایانك مساحهٔ سطحیه‌سنی تقریباً (۱٤٦۰۰۰۰۰۰) یوز قرق التی میلیون انکلیز میلی و اعظم عمقنی ٤ ½ میل بحری بولمشلر . نوع بنی بشرك مجتمعاً یاشامامسنه و احتیاجات متنوعهٔ حیاتیه‌سنه کوره دکزه ذکر حال ارادهٔ محل قیلندن شهراه تجارت ، واسطهٔ مدنیت ، منبع ثروت ، سیاسهٔ میدان امتحان کبی اسملر ویرلمش .

مشاهیر قدیمهٔ مالیوندن موسیو (پاریس) نام ذات دکزك جهت سیاسیه‌سنی دوشونه‌رك « بحری اولیان بردولت وقت حضرده مملکتنده استفاده ایده‌میه‌جکی کبی هنکام سفرده ده حربی تمدید ایده‌من ، مغلوبیتنه سبب اولور » دیمش .

مشهور قوماندانلردن بریسی‌ده « بحر محیرالعقول اوله‌جق درجه‌ده فن و صنعت و شجاعتك محل اجتماعیدر . قوهٔ بحریه‌سی منتظم و مکمل اولان بر دولت دنیانك حاکمیتنی احراز ایله کندندن اشاغی و ضعیف اولان دولتلر ایچون بر وزن ، بر طارتی ، بر مانوله‌درکه ضعیف طرفك کفهٔ میزانه وضع اولنورسه اول طرفی آغر باصار ، هانکی طرفه اجرای فعل ایدرسه اول طرفی درجهٔ اعلایه اصعاد ایدر » دیمش .

بوندن آکلاشیلیورکه دکزجیلك مدار عظیم سعادت ملت یعنی وسیلهٔ سهیلهٔ تجارت اولوب بزم کبی ماهیهٔ عظیم بردولتك محافظهٔ وشان شوکت و اسباب حقیقیهٔ ترقی و تعالیسی آنجق دکزده تجارت ایتمك و تجارتی تحت امنیته آلمق ایچون قوتلی ، مهارتلی دونغایه مالك اولمقدر .

مساعده بیوریلورسه تاریخ عالمك بزه عائد نقاطنی اوقویه‌لم :

قرون اولاده قدم جهتندن سوریه ساحلیله جبل لبنان آره‌سنده اسکان ایدن فنیکه‌لیلر حسب الاقلیم دکزجیلکده ، تجارت بحریه‌ده ، قطع ایتدکلری بیکلرجه میللر و کوردکلری ایشلره نظراً برنجیلکی احراز ایله‌مشلر ، سیاسه‌ده قوهٔ بحریه صاحبی اوله‌رق ایلك دفعه دکزه چیقمشلر ، حاکمیت بحریه‌لرینی وقایه ایتمشلر .

بوندن صوکره یونانیلر ، بوندن صوکراده ایرانیلر شایان ذکر ویباندر . بو ایکی ملت قوهٔ عظیمهٔ بحریه صاحبی ایدیلر حتی ایرانیلر قوهٔ عظیمه‌یی حامل اولدقلری حالده بربیوك دونغا ایله یونانستانه کلوب حرب ایتدکلری معلومدر . صوکرا فنیکه‌لیلردن مفرز اوله‌رق وجوده کلن قارتاجه‌لیلرده تجارهٔ سیاسهٔ سزاوار دقت واعتبار برموقع عالی‌یه صعود ایتمشلرسه‌ده صوکرالری رومالیلر اوکنه کچلمز برحاله کلمشلر واقع اولان محاربهٔ بحریهٔ مدهشه‌ده قارتاجه‌لیلرك قوت وقدرت بحریه‌سی محو اولمش اولدیغی کبی بوقارووده بیاناتی عرض ایلدیکم موسیو پاریسك کشفی موجبنجه‌ده بحریه‌سزلك یوزندن بوملت قدیمه اورتادن قالقمشدر ! بو صورتله سائر ملتلرکده بحریه‌سی محو اولمش ! معلوم اولدیغی اوزره رومالیلر بحری بردولت دکلدی . مورخلرك قولنجه رومالیلر دکزجیلکی ایلك قارتاجه محاربه‌سی سببیله اوکرنمشلر ، کیت کیده کسب دهشت ایتمشلر . انسانك استادی احتیاجدر . بزده ایسه فوق مایتصور بواحتیاج واردر !

بورادن قرون وسطایه کچیورم .

هرشیدن اول بزه عائدیتی جهتیله اسلاملرك ، ترکلرك هرعلم وفنده اولدیغی کبی دکزجیلکده‌ده مهارتنی عرض ایلمك ایسته‌دم :

عربلرده دکزجیلك :

عربلر اسفار بریه‌یه اعتنا ایدرلر ، بحره یاقلاشمازلردی . پك ایجاب ایدرسه باره ایله کمی وکیجی تدارك ایدرلر تهلکه آتلادقدن صوکرا طوردیرمیوب دفع ایدرلردی . چونکه ایجابات اقلیم آنی اقتضا ایدردی . بویله اولقله برابر عربلر مصر ساحلنده دمیاط ، رشید ، اسکندریه سواحلندن قالقه‌رق سریش وهند طرفلرینه کیدرلر ، کلیرلر ومصر ساحلنده بولنان قبائل عربی بحراً تجارت وغزایه تشویق ایدرلردی .

صدر اسلامده خلیفهٔ اکبر حضرت عمر رضی الله عنه افندمز هنوز دائرهٔ عظیمهٔ اسلامیته داخل اولان مؤمنینی اسفار بحریه‌دن منع بیوررلر ایدی . چونکه جزیرة العرب اهالیسی اولان مبعوث عنه عربلرك دکزله پك اوقدر الفتی اولمدیغی جهتله بحراً کیده‌رك دوچار مهالك اولملری ملتزم واولدقلری دائره‌ده توسیع دائرهٔ اسلامیت مقتضای حال ومصلحت اولدیغی آشکار ایدی . یوقسه دکزجیلکك فوائد ومنافع عظماسنی بیلمه‌مزلك دکلدی .

باقکز ! اسلامیت دائره‌سی بویونجه دکزجیلکك وقت مرهونی کلمش دیمك اولمغله اذن عمومی اولدی . اسلامیت قوتلشدی اوروپایه ، افریقایه ، هنده ، چینه ، وسائر دنیانك هرطرفنه نشره لزوم حقیقی کورولدی .

همان اهل اسلام افریقاده برچوق بلده‌لر فتح ایتدکلری کبی حضرت عثمان رضی الله عنه افندمزك امریله برطاقم مجاهدین کرام سفائنه راکب اوله‌رق (اندلس) ساحللرینه قدر کیتدیلر وهجرتك (۲۷) نجی سنه‌سنده غانماً عودت ایلدیلر . صوکرالری شام والیسی (معاویه) نك غیرتیله (سوریه) ساحلنده دونغا انشا اولندی . عربلر (عبدالله بن قیس) امارتیله قبریس اوزرینه یورودیلر .

اهل اسلام دها پك چوق اسفار بحریه اجرا ایلمش وشایان حیرت درجه‌ده کمیجیلك ، دکزجیلك صنعتنده ترقی وتکمل ایتمشدر . دها ؛ عربلرك افریقاده شرقی روما ایمپراطورلغی الندهٔ بولنان کافهٔ بلادی فتح وتسخیر ایلدکلرینی کورن وکیتدکجه حرکات جنکاورانه‌لرینك کسب دهشت ایلدیکنی عین الیقین مشاهده ایدن ایمپراطور قسطنطین بوحالك اوکنی آلمق اوزره بر قوتلی دونغا کوندردی طرف اسلامدن‌ده شامدن براً ، مصر والیسی عبدالله بن سعد قومانداسیله بحراً برقوهٔ کلیه کوندرلدی . افریقا ساحلنده واقع اولان

دهشتلی محاربه‌ده اسلام دونماسی مظفر اولدی حتی بوقانلی محاربه‌ده قسطنطین بیله برقاچ یرندن تهلکه‌لی صورتده یاره‌لندی . عربلر صوکرالری ردوس جزیره‌سنی‌ده فتح ایتدیلر حتی بروقتلری استانبوله قدرده آقدیلر .

تاریخك دلالتیله ثابتدرکه عربلرك دکزه مناسبتی ، میلی یوق ایکن کیتدکجه مشهور دکزجیلر صره‌سنه داخل اولدیلر .

عربلرده ذکایه‌باقکز! بدایةً دکزدن‌قاچاروطحکمةً دکزجیلکه رخصت ویرلمزکن صوکرالری‌کرك تجارت بحریه، کرك حرب نقطه‌سندن نه قدر ایلری کیتمشلر !

بوکون بحراحمر سواحلیله بحرسفیدك افریقا، مصر ، سوریه سواحلی اهالیسنده‌کی دکزجیلك صنعتی شایان تقدیر وحیرت درجه‌ده‌در ! کیمسه‌نك سیر وسفر ایده‌مدیکی‌فورطنه‌لی، دهشتلی هوالرده بونلر اوفاق تفك تکنه‌لرله کیدرلر، کیمسه‌نك دالامدیغی درین دکزلره، آلتسز فلان‌بونلر طالارلرطبیعتك قعر دریایه کومدیکی جواهری ساحهٔ بیع وشرایه چیقاررلر . حتی شوراسی مشهودات غریبه‌دندرکه عربلر بحر سفیدده، بحراحمرده خفیف خفیف سیر ایدرکن ایجابنده بلنه‌برصاولو (ایپ) باغلار ، کندنی‌دکزه‌آتار کمینك‌بعض محالی قلفات ایدرلر . کمیجیلکده‌کی مهارتلرندن استفاده ایتمك ایچون اجنبیلر اکثریا بونلردن قلاغوز آلورلر .

فکر عاجزانه‌مه قالورسه بز بونلرك‌ساحل اهالیسندن اولانلرنی‌کتیروبده بوراده ملی بحریه‌مکتبمزده ویاخودرسمی مکتب بحریهٔ شاهانه‌مزده لازم‌کلن علوم وفنون بحریه‌یی‌تحصیل ایتدیررسه‌ك‌تجارةً ، سیاسةً نه‌قدر چوق‌استفاده ایدرز . موضوع بحث عربلر اولدیغی ایچون بویله‌جه تمنی ایتدك . حالبوکه ممالك شاهانه‌ده ساکن‌ملل‌سائره‌ده‌کی ذکا ودکزجیلکه استعداد فوق‌العاده اولغله بونلری حسن تربیه‌ایتمك، جهت بحریه‌یه یتشدیرمك اك برنجی‌وظیفه‌مز اولمالیدر .

کلام‌لم مقصودمز اولان ترکلره، عثمانلیلره :

معلومدرکه ترکلر بتون آسیایی قاپلامش جنکاور برملت جسیمهٔ قدیمه اولدیغندن دوغریسی‌پك اوقدر برقاچ کولدن باشقه‌دکزله آلیش، ویریشلری یوق‌ایدی. صوکره‌مشهورجنکیزك هجومیله بعض‌قبائلی اناطولی‌یه‌یاپیلدیلر. دکزی کوردیلر احتیاجلری کندیلرنی دکزجیلکه سوق ایلدی .

او وقتلری‌سلطان عثمان‌واورخان غازیلرحدود عثمانیه‌یی توسیع ویکی‌تشکل ایتمش‌حکومتمزی تنظیم‌وتحکیم ایله‌مشغول اولدیغندن‌دکزه، دکزجیلکه‌باقه‌جق وقتلری یوق ایدی . مع‌مافیه بو حالده بیله اوفاق قایقلرله مرمره داخلنده اوفاق سفرلرده اجرا ایدلدی دکلمی؟ اصل دکزجیلك (سلطان مراد اول) زماننده باشلار . ایلك دکزجیلك شهزاده سلیمان پاشانك (صال) ایله کلیبولی‌یه کچمه‌سی اولدی . ایلك ترسانه کلیبولی‌یه یاپیلدی . بحریه‌لی یتشدیرمکه مخصوص ایلك قشله کلیبولیده بنا ایدلدی . بو صنف عسکره (عزب) نامی ویرلدی . کوپریجیلك ، لغمجیلك کبی خدمتلرده مستخدم بر صنف عسکره‌ده (عزب) دینلدیکی ایچون بحریه‌لیلره (بحریه عزبلری) دینلدی . تشرف ایتسون او کلیبولی واهالیسی‌که بحریه‌لیلرك مهد ظهوری اولمشدر !! عثمانلیلق عالمنده پیرمز اولان جنت مکان سلیمان پاشانك غیری او طوپراقده کیم بیلور اجداد بحریه‌مزدن دها کیملر مدفوندر ! بز بوکون انلرك روحانیت جلیله‌لرندن استفاده ایدرز . ایشته بز بحریه‌لیلر اللهك اذنیله انلرك احفادی‌یز . افتخار ایتسه‌ك چوقیدر ؟ مقصده کله‌لم :

صوکره‌لری حسب‌الفتوحات ترکلر ، یعنی عثمانلیلر بر چوق سواحله مالك اولدیلر تجارت ومناسبت همجواری ایله بالطبع کمیجیلك ، دکزجیلك توسع وترقی ایتدی . حضرت فاتحه قدر عثمانلیلر آق دکز ، قره دکزك همان هرنقطه‌سنده جولانه باشلادیلر . وقتاکه حضرت فاتح بر تواناز سریر سلطنت اولدی . مشار الیه جهت بریه‌سی کبی بحریه‌سنی‌ده اصلاح وتنسیق ایلدی . بحریه‌مز تعالی ، دکزجیلك فکری توسع ایتدی . تجار کمیلرمز حرب کمیلرمز چوغالدی، سلطان سلیمان قانونی‌یه قدر ممالکمز بری ، وبحری توسع ایتدکجه مناسبات تجاریه‌مزده آرتدی . تجار کمیلرمز بحر سفیدی طولدیردی . حتی اوروپایه بیله سفرلر اجرا ایدلدی .

معلوم اولان حقایقدندرکه بو دولت علیه عثمانیهٔ بخت وطالع مقتضاسی اوله‌رق هیچ بر وقت محاربه‌سز قالمدی . بو قدر جانلر تلف اولدی . امراسندن ، عسکرندن پك آزی راحت دوشکنده تسلیم روح ایلدی . بو ملتك (حرب) عادتا اوجاغی یرینه کچدی. اولکه کیدر ، کیدرکن داوول زورنا چالار ، اوینار ، کولر ، شفقتلی انالر ، بابالر بن سنی بوکون ایچون میدانه کتیردم دیرلر شوق ، ویررلر سوق ایدرلردی والیوم بویله‌در .

او وقتلری دولت قدرت وشوکتنی بتون دنیایه طانتدیردی وحتی برای معاونت اسپانیا صولرینه دونتما بیله سوق ایلدی .

اکر او وقتلری دولت یارم عصر قدر محاربه‌سز وقت کچیرمش اولسه ایدی . تجارت بحریه‌مز اك برنجی اولور ، خزینهٔ ملت فوق ما یتصور زنکین اولوردی .

ینه بو حالده ترسانه‌مز میدانده ! جمله‌مز بیلیرزکه او ترسانه‌ده او زمانلری التی آی ظرفنده ۱۴۰ ، ۱۵۰ پارچه حرب کمیسی یاپیلیر همان بادبان کشای عزیمت اولوردی . عجبا شمدی اوله‌مازمی ؟ اوراسی بحث مخصوص تشکیل ایدر . بوراسندن صرف نظر ایده‌لم .

زمانمزه یاقلاشوب داخل اوله‌لم :

خلاصه ترقیات فنیه نتیجه‌سی اوله‌رق بحریه‌مز جنت مکان سلطان عبدالعزیز خان زماننده او وقتك موده‌سی‌اولان برنجی صنف سفن‌حربیه‌دن متشکل دونتمامزله اوروپا دول بحریه‌سی میاننده بر موقع ممتاز قازاندیغمز کبی تجارت جهتندنده شمدیکی ادارهٔ مخصوصه‌نك سابق اولان ادارهٔ عزیزیه وشرکت خیریه وسائر مؤسسات تجاریهٔ بحریه تأسس ایتمش ایسه‌ده ادارهٔ منحوسهٔ سابقه سیئاتیله دونتمامز تورم ایتمش بر کنج کبی کوندن کونه صاراروب صولمش ، قوتدن دوشمش وعادتا حیاتندن نا امید بر حاله کلمش وبو معظم ، ذکی عثمانلی ملتنك ناموس وحیثیتی اوروپا نظرنده پایمال اولمش ایدی .

معلومدرکه بو حالده ایکن بیله پوسته‌لرمز مارسیلیایه ، سفائن تجاریه‌مز اوروپانك لیمانلرینك اك ایشلك ! اك پارلاق ، اك اوزاق لیمانلرینه آمدوشد واجرای نقلیات تجاریه ایدر . وعسکر نقلنده‌ده پك بیوك خدمتلر ایدردی.

ذکره سزاوار بر نقطه دها وار بوکون حربیه ناظرعالیسی‌محمودشوکت پاشا حضرتلریله بحریه ناظر عالیسی محمود مختار بك افندینك وساطت ودلالت دولتلری‌ومبعوثان کرامزك‌همم وغیرت علیه‌لری ایله بوادارهٔ مخصوصه جالالدی کمیلر آلنیور وآلنه‌جق ! شایان حیرت بر درجه‌یه کله‌جك نصل شکر کذار اولیه‌لم بوذوات عالیشانه .

افندیلر !

تصدیع ایتمیه‌یم. دورسابق صوکنده عثمانلیلرك‌نامی معاذالله صحیفهٔ عالمدن حك اولنمق مقرر ایدی . نصل شکر کذار اولیه‌لم او اردوی مهابت نمای حریته ! غیرت‌الالهه‌طوقونان پك چوق خبائث وفجایعك نتیجه‌سی لطف خدا ایله بو ملت معصومه‌یه برات مشروطیت وحریت ویرلدی . ذاتاً بو عبد عاجز مشروطیتدن بر قاچ سنه اول بحریه قول اغالرندن ومکتب بحریه شاهانه عام حقوق دول وتجارت بحریه قوانینی ، وطوپچیلق وتربیهٔ عسکریه معلمی ایدم . سیئات زمانه تحمل ایده‌مدم . وقتم ، سنم حلول ایتمه‌دن تقاعدلکمی ایستدم ، موفق‌ده اولدم . فقط فکرم بو معظم ، محتشم دولته بو مقدس وطنه ، بو مبارك ، معصوم ، ذکی ، شجیع ، هر درلو معناسیله فاضل ، محترم نسل نجیبه خدمت ایتمکی خاطرمدن چیقارمدم . اولا قدرت مالیه‌م اولمدیغی حالده بر جمعیت تشکیل وجمعیته بر نظامنامه یاپدم . بو نظامنامه حکمنجه ۳۲۵ سنه‌سنده‌بتوفیق‌الله تعالی (ملی تجارت بحریه قپودان وچرخجی) مکتبنی کشاد ایتدم . وارادهٔ سنیه‌سنی استحصال ایله بقای موجودیتنی تأمین ایچون‌ده بحریه، معارف، نافعه نظارت جلیله‌لرینك تصدیق عالیلرینه اقتران ایتدیردم . اصول حاضره توفیقاً علوم وفنون بحریه تدریس ایتدیرمك ایچون مکتب بحریه‌مزك یتشدیردیکی وینه او مکتب عالیده بر چوق سنه تدریسات فنیه ایله مشغول اوله‌رق تجارب وفضائلی نزد دولت

وملتده معلوم وبوكون اكثر بحريه ضابطانمزك معلمی بولنان ذوات كرامی طوبلادم . ایكی سنه‌در دوام ایتدیكم كبی هر تصلسه تحصیلی ناقص ویاخود مفقود اولان سیویل‌قبودان وچرخجیلرمنده‌آیری درس اوقوبورلر وبوندن بویله آرزو ایدنلر مراجعت ایده‌جكلر .

وبوندن بشقه انشاالله عمرم اولورسه استانبولزده ویا یقین لیمانلرنده سیویل ترسانه‌لر ، دستكاهلرك اساسنی قوره‌جغم .

ایشته بو كیجه بوراده حاضر بولنان درت صنفه ابلاغ اولنه‌جق اولان اوچ صنف‌افندیلرانشاالله ایكی سنه‌یه‌قدر بتون كائناتی محیط اولان دكزلری احاطه ایده‌جكنده شبهه‌م اولمیان سفن تجاریه‌ده استخدامه لایق اوله‌جقلر . واتخاذ ایدیلن اصول وپروغرام موجبنجه واقع اولان تربیه مناسبتیله دولت علیه‌منز دونمانه‌سنده‌ده ایجاب ایدرسه متفنن قپودان ؛ دكزجی ویره‌جكم ،

لطف حقه استناداً عرض ایلرم‌كه بوندن صكره كمیلرمز جاهل قپودان جاهل چرخجیلر النده ، اداره‌سنده قالمیه‌جق .

بنده‌كز بوقدر خدمت ایتدم . هر كون ، هر آن استراحت یوزی كورمكسزین هر نوع معارضینه تحمل ومدافعه ایده‌رك چالیشیوردم . بالطبع هر ایشك بدایتی ایقاع مشكلات ایدر . اساسی قوردم . ترقیسی اخلافه عائددر . شوراده عرض ایلمك ایستدیكم بر مسأله وار . اوده مكتبمزك بوقدن وار اولمق . وفقط پك آز زمانده اون سنه‌لك بر قدم ، بر خدمت نتیجه‌سی كبی بر موجودیت كوسترمش اولدیغی حالده الیوم طلبه‌یه تدریس اولنان فنون بحریه‌نك تطبیقاتنه متعلق آلات وادوات فنیه مفقوددر . كندی قدرت مالیه‌م یوق‌كه بخش ایده‌یم ؛ فدا ایده‌یم . وبرده طلبه‌دن سنوی تحصیل ایلدیكم اجرت تحصیلیه‌نك معلم معاشاتی، خدمه معاشاتی، مكتب كیراسی‌وادوات‌قرطاسیه‌ومصارف‌غیرمنتظره‌كبی مصارفاتی‌ایكی‌مثلی مرتبه‌سنده‌در.

معلوم عالیكزدركه بوكبی مؤسسات عالیهٔ خیریه اغنیانك همتیله وجود بولدیغی كبی حكومتك حمایه‌سیله‌ده دوام وترقی ایدر . بنده‌كزده مراجعت ایلدم، وعد عالیسنی آلدم. خدمات خیریه‌منك دوام وبقاسنی اولا جناب‌قادر مطلقدن وثانیاً افندیلرمز حضراتنك همم علیهٔ قلبیه‌لرندن تمنی واسترحام ایله ختم كلام ایلرم .

تراجم احوال :

عبدالله ایوبی

رئیس‌القراء عبدالله بن محمد صالح ایوبی

متأخرین افاضل‌عثمانیه‌دن بر ذات كمالات سمات اولوب (١١٧٦) تاریخنده استانبولده (ایوب سلطان) محله‌سنده مهد آرای شهود اولدی . علوم آلیه‌یی زمانی مشاهیر فضلاسندن وعلوم عالیه‌یی شیخ‌الاسلام حمیدی زاده مصطفی افندیدن تعلم ایده‌رك علی‌الاصول اخذ اجازت ایتدی . بر آرالق فاضل ذوفنون (كلنبه‌وی اسماعیل‌افندی) مرحومدن، (كیرماستیلی یوسف افندی) علم اصول فقه قواعدندن باحث (وجیز) نام اثر معتبرینی تدرس ایلدی . وعلم قرائت قرآن متخصصلرندن ابراهیم وصالح افندیلرمثللو حمله قرآندن سبعهٔ عشره، وجوه تعلم ایتدیكی كبی كبرای نقشبندیه‌دن (مراد نجاری) دركاهی شیخی (محمد افندی) یه‌ده انتساب ایده‌رك تجلیهٔ قلب وتصفیهٔ باطن ایله‌یوب بعده نشر علوم وتألیف آثاره باشلادی . بو وجهله اوقا تكذار ایكن (انتقل معلم قرآن‌الحكیم) تركیبنك ناطق اولدیغی (١٢٥٢) سنهٔ هجریه‌سنده عازم دار بقا اوله‌رق تربهٔ حضرت (خالد) (رضه) لك قدم جهتنده‌كی پنجره كنارنده ودیعهٔ خاك فنا قیلندی . (رحمةالله علیه دائما)

ترجمهٔ حال عالیلرینك تفصیلی (الولد صنوابیه) سرینه مظهر اولان مخدوم فضائل موسوملری (ملاافندی) شهرتیله بنام (محمد امین) افندینك جملهٔ آثار فاضلانه‌لرندن بولنان (كلشن مشایخ سلاطین) نام اثر قیمتدارنده مذكوردر .

مؤلفات فاضلانه‌لری :

(١) تفسیر سورهٔ فتح .
(٢) مجالس‌المواعظ .
(٣) امام شاطبینك عدآی‌القرآن حقنده‌كی (ناظمة‌الزهر) قصیده‌سنه (لوامع‌البدر) اسمیله شرح
(٤) (ملا علی‌القاری) نك جمع ایتدیكی ایكی كلمه‌لی احادیث اربعینه (منحة‌الباری) اسمیله شرح .
(٥) مهماندار حضرت رسالتپناهی حضرت (خالد بن زید انصاری) دن مروی اولان احادیث‌شریفه‌نك ترجمه‌وشرحی.
(٦) (ولی‌الدین) افندینك (١٠٩٩) تاریخنده جمع ایتدیكی احادیث قدسیه‌یه شرح .
(٧) فضلادن (آماسیه) لی (عاكف زاده) نك (مرآت الناظرین) اسمنده‌كی اثرینه شرح .
(٨) مناقب (ابوالحسن‌الشاذلی) ترجمه‌سی .
(٩) سلوك نقشبندیه‌یه دائر (خادمی) مرحومك رساله‌سنك ترجمه‌سی .
(١٠) (سلسلة‌الذهب) لك شرح عربی‌سنك ترجمه‌سی .
(١١) (مستجی زاده) مرحومك (فضائل‌جماعت) رساله‌سنك ترجمه‌سی .
(١٢) آداب‌المسافرین .
(١٣) هدیة‌الحجاج ـ مناسك حج .
(١٤) تحفة‌الامام فی فضائل الصیام .
(١٥) جوار تربهٔ (خالد) ده مدفون اولان ذواتك مناقبنی مبین (احكام‌المسافرین فی من دفن فی‌جوار ابا ایوب) .
(١٦) نحودن (محرم) لك تكمله‌سی .
(١٧) (فوایح‌الاذكار) اسمیله (شرح اظهار) .
(١٨) حاشیه علی‌الخیالی .
(١٩) نحودن (امتحان‌الاذكیا) شرحی [ناتمامدر .]
(٢٠) مفتاح‌السعادة المدینة — فضائل مدینهٔ منوره
(٢١) محمودیة
(٢٢) مجموعة‌الفوائد
(٢٣) (حیاتی) افندینك جمع ایتدیكی احادیث اربعینه شرح
(٢٤) رحمانیة من‌التفسیر
(٢٥) ایقاظ‌القراء
(٢٦) نصایح‌الملوك
(٢٧) امام سیوطی تلامیذندن (احمدانصاری) نك اثری اولان (نفحات العبیر الساری فی‌فضائل‌ابی‌ایوب انصاری) ترجمه‌سی

(۲۸) شرح میزان القراء العشرة

(۲۹) (تذکرة الرماة) : فضائل رمی ایله تعلیم وتعلمی حقنده‌کی قرق حدیث شریفك ترجمه‌لرینی جامع اولان بو اثر ، سلطان محمود عدلی‌نك قهوه‌جی باشیسی (مصطفی کانی بك) طرفندن ترتیب وتألیف اولونوب (۱۲٦۳) تاریخنده طبع ایدیلان (تلخیص رسائل الرماة) ك مقدمه‌سنده محررد‌ر .

بروسه مبعوثی
محمد طاهر

ازمیردن وارد اولمشدر :

بویقوتاژ

بویوك قونفرانسنك ازمیر عثمانلیلره هدیه‌سی

ما بعد :

بزم ملاحظاتنده‌کی قارداشلرمزدن اك زیاده بکله‌دیکمز همت بودرکه بونك فائده‌سنی مملکتمزده بولونان یونانلی تاجرلرك نه حاللره کیردکلرینی کورمکله اکلایور وممنون اولویور ، افتخار ایدییورز .

حقیقةً بوتون کوچلکاره ، بتون کوستریلمك ایسته‌نیلن انکللره رغماً ، بیلمایه‌رق ، بیقمایه‌رق ، یورغونلق کتیرمه‌یه‌رك کیتدکجه وداها شدتلی وداها قطعی برصورتده تطبیقه موفق اولدیغمز بویقوتاژله کوردیکمز وداها کوره‌جکمز فائده‌لر بیتمز ، توکنمز درجه‌ده چوقدر . بویوك تجارت أولرنده ، غاز ، صو قومپانیه‌لرنده ، شرکت واپورلرنده ایشله‌ین یونانلیلر دفع ایدیلوب یرلرینه عثمانلی عمله یرلشدیریلدی وهرکون یرلشمکده‌در . اکر شهرلرده ، قصبه‌لرده ، ناحیه وکویلرده هپ اونلرك اللرنده بولونان فیرینجیلق ، قصابلق ، بقاللق ، خلاصه اصنافلق کیتدکجه بزملزه کچیور . کندی مملکتمزده ، کندی اورمانلرمزده یتیشه‌ن آغاجلرمزك کراسته‌سی ، بوتون محصوللرمز یونان واپورلریله ، آشاغی فیأتلرله اجنبیلر النده قالوب دونددیکی حالده بوآشیانك بوکون سورومی آرتمش ، بزه فضله تجارت کتیرمکه باشلامش وبویوزدن خلقمزده پك محتاج اولدیغمز بر فکر ، بزی اسارتدن ، فقیرلکدن وزواللیلقدن قورتاره‌جق اولان تجارت فکری اویاتمایه یوز طوتمشدر . هرطرفده بویوك کوچك شرکتلر تجارت أولری آچلمقده ، بورالرده ایش یاپیلمقده وقازانیلمقده‌در .

یونانلیلقله اوکونه‌ن بوش قنالردن پك چوغی بومملکتده یونانلی اوله‌رق ویونانلیلره یاردیم ایده‌رك یاشامه‌نك امکانسزلغنی اکلامایه وتکرار عثمانلی تابعیتنه کیرمکه ، بر چوغی‌ده بوراده دیکیش طوتدوره‌مایه‌جقلرینی اکلایه‌رق مملکتلرینه صاووشمایه ، کندی کندیلرینه کتمه‌یه‌ن وایش بوله‌مامق یوزندن اوته‌ده بریده دولاشوب دورانلری‌ده حکومت طرفندن [illegible] سورولمکه باشلامشلردر . یونانلیلرك دوشه‌جکلری [illegible] سفالتی [illegible] زه‌چاره‌جق بر درجه‌ده‌درکه یونان قونسولاتولری مقداری کیتدکجه آرتمقده‌وپك بویوك بریکون تشکیل ایتمکده اولان بو آچ عمله‌نك هربرینه کونده‌لك ویره‌رك بسلمکه مجبور قالیور ، بناءً علیه یونان حکومتی بویوزدن مهم برضرره دوچار اولوب کیدییور . صوکرا یونان سرمایه‌سیله ایش کوردیکی آکلاشیلان بعض مؤسسه‌لرك قوللاندقاری یونانلیلر قوغدوروله‌رق یرلرینه عثمانلی عمله‌لر کچیریلمکده‌در .

ازمیرده‌سنه‌لردن بریدر تجارتمزك بیکلرجه یوزبیکلرجه لیرالرینی چکه‌ن یونانلی پانده‌له‌ئون قومپانیه‌سی برسنه‌یه یاقین برزماندن بری اون بر واپورینی ازمیر لیماننك برکوشه‌سنده زنجیره چکمش ، عمله‌سنی طائفه‌سنی برمدت اچیقدن بسله‌دکدن صوکرا نهایت باشندن صاومایه مجبور قالمش ، افلاس ایده‌جك بر حاله کلمش ، شیمدی واپورلرینی صاتمایه ، هیچ اولمازسه ، سرمایه‌سنك برقسمنی بوصورتله قورتارمایه چالشمقده بولنمشدر .

بوقدرده کل . بوکون پیره لیمانی ، هپ عثمانلی صولرنده کزمکده وتجارتمزك اك بویوك برقسمنی چکمده ایکن بویقوتاژك تطبیقنه باشلادیغمز زماندن بری ایشله‌یه‌مه‌یه‌رك معطل قالمش یوزلرجه واپورلرك دیبلرینه مدیه‌لردن قالین برزره یاپمقده بولونور . یونان تجارتی محو اولمه درجه‌سنه کلدی ، انشاالله بو درجه‌یی اشه‌جقدرده . . یونانلیلری اك زیاده قودوزتان بوکونکی آجلقلری . بوحال بویله دوام ایدرسه — که شبهه‌سز بز اصل مقصدمزه قاوشنجه‌یه قدر . کریدك تماميله بزم اولدیغنی یونانلیلره فعلاً اثبات وتصدیق ایتدیرنجه‌یه قدر ؛ یعنی لازم کلیرسه صوك عثمانلیلغك اورتادن قالقماسنه‌قدر دوام ایده‌جکنه شبهه یوقدر — یارین اوغرایه‌جقلری عمومی سفالت ، یوقسوللق وبونك نتیجه‌سی اوله‌رق ضعیفلکدر . یونانستانده بورابی کوروله‌یور ، آکلاشیلمایور ، تقدیر ایدیلمه‌یور دکیلدر . اوراده میدان آلان قاریشیقلرده بویقوتاژمزك بویوك ، پك بویوك برتأثیری اولدیغی قطعیدر . وامین اولمالیدرکه یونانستانك قانلی بر محاربه ایتسه‌یدی ماده‌ةً کوره‌جکی ضرر ، بلکه بوقدر اولمایه‌جقدی .

بویقوتاژك پولتیقه‌مزه بعض یونانلی قفالرك ایناندیرمق ایسته‌دکلری کبی بر ضرری دوقونه‌ماز ؛ فقط دیدیکمز کبی ، اصولنده اجرا ایدیلیرسه ، که اونك ایچون چالیشیور وموفق اولویورز . اوت بزه پولتیقه‌جه بر ضرر ویرمز ، بالعکس . چونکه بوبزده بربرلکك ، برملی غیرتك ، موجودیتمزی ، وارلغمزی محافظه ومدافعه ایتمك دویغوسی اولدیغنی کائناته اك آچیق ، اك اعتراض قبول ایتمز برصورتده اثبات ایده‌جك بر واسطه‌در .

بز ضرر ایتمیورز ، یونانستانه بویوك برضربه‌ ووریورز ، بزم امامز بودر ، سیاستی ، پولتیقه‌یی براقه‌لم ؛ چونکه بزم پولتیقه ایله ایشمز یوق . او بزم مقصدمزك خارجنده‌در .

مقصدمز یونانستانه ، یونانلیلره ضرر ویرمکدر . اونلرك تجارتنه بناءً علیه حیاتنه باش قالدیرمایه‌جق برضربه ووره‌رق کریدن اللرینی چکمك وبرداها اورایه اوزانه‌مامسنی تأمین ایتمکدر . بو بر مقدس مقصددر . بومقصد اوغرنده بزم‌ده ضرر کورمه‌مز لازم کلسه ، کری چکیله‌جکمی یز ؟ بش اون غروشلق براستفاده ایچون عثمانلیلغی عثمانلیلق

عمومی منفعتی . عثمانلیلق شرف و حیثیتی آیاق آلتنده آله‌جق بر عثمانلی دوشو نوله‌بیلیرمی ؟

بویقوتاژدن عمومیت اعتباریله قازاندقلرمز پك چوقدر ؛ فقط بضالرمزك ضرر ایله‌دكلری ده شبهه‌سزدر . چونكه برچوق تجارمزك ، یونان قومپانیه‌لرینك یاپدقلری رقابت دولاییسیله اشیالرینه ویردكلری ناولین بویقوتاژدن صوكرا رقابت قالقدیغی ایچون یوكسلدی . بوندن شبهه‌سز ضرار ایده‌نلرمز اولدی دوغرو . لكن شو راسنی‌ده اونوتمایه‌لم واونوتمامق كركدركه بر محاربه‌ده یالكز مغلوب طرف ضرر ایتمز . غالب اولان جهتنده‌ده وفیات اولور ، مصرف اولور. محاربه‌لر مقصد اوغرینه‌در . دشمن قورشونی ایله شهید اولمقدن ویا یارالی دوشمكدن چكینه‌ن بر عسكر، هر حالده عثمانلی دكیلدر . ناصل كه بوتون بر ملتك منفعتنه ، شرف وحیثیتی نامنه آچیلان بویقوتاژ محاربه‌سنده كوكللو ویا موظف بر نفر دیمك اولان بر تاجرك بش اون غروش ضرری كوزه الەمامسی یوره كنده عثمانلی حمیتی طاشیمادیغنه دلالت ایدركه بویله بر تاجرمزده یوقدر .

فقط دیدیكمز كبی، ایتدیكمز بر ضرر وارسه بیله پك آزدر ، خصوصیله كوردیكمز وكوره‌جكمز منفعتلر قارشیسنده هیچدر . چونكه كارمز یالكز كریدی قازانمقله قالمایور . اقتصادی فائده‌لرده كورویورز كه اك بویوكی بزده‌ده واپور شركتلرینك تشكل ایتمكده بولونماسیدر . بوكونه قدر اولجه عثمانلی ایكن وبوتون قازانجی عثمانلی طوپراغندن طوپلایوركن صوكرادن باندیراسنی دكیشدیرمش اولان « هاجی داوود »قومپانیه‌سی واپورلرندن باشقا ساحللرمزده كزه‌ن واپور یوقدی بو نانكور قومپانیه ، بویقوتاژدن استفاده ایدرك ، عثمانلی تجارتنی قاصوب قاووردی الآن‌ده صویویور .

اولجه دنكنی سكز غروشه، قوشه قوشه، نقل ایتدیكی بر مالی بوكون ایكی لیرایه ، هم‌ده نازلانه نازلانه ، نقل ایدییور . كندیسنه بونك صوكی ایی اولمیه‌جغنی ، بوقدر انصافسزلق ایدیله‌مه‌یه‌جكی اخطار ایدیلدیكی زمان « بن بیلیورم ، یونانلیلره قارشی یاپیلان بویقوتاژ قالقدیغی كبی ، بنی بویقوت ایده‌جككز ؛ بن ده اوزمانه قدر سزدن چكه‌بیلدیكم قدرچكه‌جك، صوكرا واپورلریمی صاتیویره‌جكم» جوابنی ویرمكدن، كستاخلقده، انصافسزلقده، بوقدرایلری كیتمكدن چكینمه‌یور، بویقوتاژك اعلاننده بری تجارمزدن التمش بیك لیرا قازانمش اولدیغنی اعتراف ایله‌مكدن ، حتی بو اعترافی ایله اوكونمكدن صیقلمایور . واپورلرنده یونانلی قاپتانلر ، طائفه‌لر قوللانیور ، یولجیلره ، مشتریلره ایتمه‌دیكی حقارت، ویرمه‌دیكی صیقنتی ، اوزونتو قالمیور. بوكا قارشی یاپیله‌جق برتدبیر وار : عثمانلی شركتلرندن برینك برقاچ واپورینی لیمانلریمزه جلب ایتمك، زنكین تجارمزك برقاچی برآرایه كله‌رك واپور شركتلری تشكیل ایتمك .

حمداولسون عثمانلی سنجاغنی طاشیان ، « آطه‌لر قومپانیه‌سی »نك « طاهر » واپوری ، « فؤاد » بك قومپانیه‌سنك « مرمره » و « كوموشیان » قومپانیه‌سنك « محمودشوكت » «حریت » واپورلری ، كریدلی اسقوناكی ابراهیم افندینك « سلانیك » واپوری صولرمزده ایشله‌مكده‌در . فداكار وحمیتلی تاجرلرك غیرتلری سایه‌سنده پادشاهمزك اراده‌سی چیقمش بولونان « هلال » عثمانلی قومپانیه‌سنك واپورلری‌ده عثمانلی صولرنده ایشله‌یور. ایشته اصل حمیت وآچیق كوزلیلك بوزمانده كوستریله‌جك .فداكارلق بوصیراده ایدیله‌جكدر. چونكه بوواپورلری ایشله‌تمه‌مك ایچون دیكر شركتلر ، اجنبی قومپانیه‌لرینك آجنته‌لری اللرندن كله‌نی یاپمقده ، اوفاق توفه‌ك ضررلری كوزه آله‌رق بویكی تشكل ایدن عثمانلی قومپانیه‌لرینی باتیرمغه چالیشمقده‌در و چالیشاجقلاردر. بز عثمانلیلر ، ممكن اولدیغی قدر عثمانلی واپورلرندن باشقه‌سنه بنمه‌مكه ومال یوكلتمه‌مكه قطعیاً عزم ایتمه‌لی یز . هركسی، بوتون طانیدقلرمزی بونلره تشویق ایتمه‌لی وطنداشلرمزی عزممزه اورتاق ایله‌مكه چالشمالی یز بوكون ویره‌جكمز برقاچ غروش فضله‌نك ، یارین بزه نه‌قدر تجارت ویره‌جكنی ، بوكون عثمانلی واپورلرینه ــ ایجابنده ــ برقاچ غروش فضله ویرمك ایسته‌مزسه‌ك یارین « هاجی داوود » قومپانیه‌سی كبیلرینه نه قدر زیاده ویره‌جكمزی وثروتمزی ،حیثیتمزی چیكنه‌ته‌رك دائما اجنبیلرك، بزه دشمن اولانلرك، بزم قانلرمزه صوصامش اولانلرك اللرنده اسیر قاله‌جغمزی اكلامالی ، تقدیرایتمی و دیلیمزك دوندیكی ، قدرتمزك یتدیكی قدر اطرافمزده‌كیلره، قارداشلرمزه، آرقاداشلرمزه، وطنداشلرمزه اكلاتمقدن كری قالمامالی یز .

كچه‌نده ازمیرده جریان ایدن كوچك بر وقعه ، بزه بویوك بر عبرت درسی ویره‌بیلیردی . یكی تشكل ایدن عثمانلی شركتلرندن برینك بر واپوری ناصیلسه ازمیر لیماننه اوغرامشدی. حمیتلی وناموسلی تجارمزدن بری بو شركتك ازمیر اجنته‌لكنی اوزرینه آلیر . بر روم عائله‌سی اوزاق بر اسكله‌یه چیقمق اوزره ، بو واپوره بینمك، ایستر واجنته‌یه اوغرار . اجنته ، قامارا بیله‌تنك بر بوچوق لیرایه اولدیغنی سویلر . بوعائله‌نك اطرافنی آلیرلر . بر عثمانلی قومپانیه‌سنه پاره ویرمك عیب اولدیغندن (!) بحث ایله كندیلرینی عیبلارلر، اوتاندیررلر. «هاجی داود» قومپانیه‌سندن بشر ناپولیونه بیله‌ت كسدیره‌رك ، بر عثمانلی واپورینه بیندرمزلر .

ایشته بویقوتاژ غیرتی بویله اولور بزه شیمدیدن دكیل ، پك اسكیدن بری بونلر بویله بویقوتاژ یاپیورلردی . بزده عینیله حركت ایده‌جك اولورسه‌ق، بزدن قازاندقلری پاره‌لرله بزم كوزمزی چیقارمایه وطنمزی پارچه‌لامایه چالیشان خائنلر ، طوپراغمزده اكمك بوله‌ماز ، آچ قالیرلر و بورادن بر ساعت اول دفع اولوب كیتمكه مجبور قالیرلر . بو نتیجه‌یه واره بیلمك* ایچون ثبات ومتانتله چالیشدقدن صوكرا چوق بر زمانه محتاج اولماز . بش آلتی سنه جدی وحقیقی صاحبی بر حمیت وثبات بزی مالمزك ، ملكمزك حقلی اولدیغی قدر حقیقی ایدر. بوكونكی ذلتدن، دوشكونلكدن قورتولور، بوتون دشمنلرمزه كوكسمزی كره‌كره ، بوتون وقارمزله ، بوتون بنلكمزله وبو وقارمزی ، بو بنلكمزی حتی قهراً طانیته‌رق . قارشی قویه بیلیرز .

* مشروطیتله اداره اولنان مملكتلرده اك بویوك همت ملتدن بكله‌نیر

حکومت ملتك حمیتی ، فداکارلغی ، همتی نسبتنده قوت بولور ، شوکتنی قدرتنی چوغالتیر . و ملت چالیشمایه مجبوردر ؛ چونکه حائز اولمق ، الده ایتمك ایستەدیکی هرحق شبهەسزدرکه بر وظیفەنك قارشیلغیدر . او وظیفەده اوحقی ألده ایدەجك واسطەلره باش اورمق ، چالشمقدر .

بزم سلامتمزی ، ترقیمزی ، راحتمزی ، ثروتمزی ، حیاتمزی ، هرشیدن عزیز ، هرشیدن،حیاتدن بیله‌قیمتدار بیلدیکمز واویله بیلمك لازم کلەن حیثیت وناموسمزی ، عثمانلیلق حیثیت وناموسنی آیاقلر آلتنه المق،چیکنەمك ، لکەلەمك ،زهرلەمك ، أولدورمك ایچون یوزلرجه سنەدن بری اوغراشان بوکیزلی وکیزلی فقط یاپدقلری فنالقلرله پك آشکار اولان ملعون و آلچاق دشمنلرمزدن انجق جدی ، حقیقی و اصولنده دواملی بر بویقوتاژ سایەسنده قورتوله‌جغز .

پولتیقه اقتضاسی اولەرق ، یونانستان ایستەدیکمزی یاپسەده رسماً بویقوتاژی قالدیرمق مجبوریتنده بولونسەق بیله بز، بزه شمدی‌یه قدر یاپیلان فنالقلری ، بوفنالقلر دولاییسیله چکدیکمز درد لری اونوتمالی ایچمزده‌کی دشمنلرك بزه عصرلردن‌بری کیزلی کیزلی یاپدقلری بویقوتاژی بزمده اونلره قارشی یاپمقده دوام ایدەجکمزه ناموسمز ، عثمانلی ناموسی اوزرینه آند ویرملی ، یمین ایتملی‌یز ، بو بزم ایچون بروظیفه ، اك بویوك ، اك مقدس ، اك وطنپرورجەسنه بروظیفه ، برحمیت‌وعثمانلیلق وظیفەسیدر . اونلر . بزه یاپدقلرینی سزدیرمه‌یورلر . و کیتدکجه آرتان کیتدکجه شدتلەنن بر غیرتله ، بر عزمله ، بر ثباتله ضررمزه چالیشیور، محومزه یورویورلر . بزده کندیمزی ، حقیمزی و حیاتمزی قورومق ایچون پك طبیعی بر صورتده کندیسنی کوسترەن وظیفەمزی یاپمالی ، کندی سلاحلریله کندیلرینی وورمالی‌یز . بزده‌اونلرکبی الچاقچه‌دکل؛ فقط اونلرقدر و بلکه دهابیوك بر عزمله ، برمتانتله برغیرت و هوسله چالیشمالی‌یز وچالیشەلم . اونلرك سعیلری نەقدر حقسز ، امللری نەقدر غیر مشروع‌ایسه ، بزم‌مقابلەمز اوقدر حقلی ، اوقدر مشروع، اوقدر عادلانه وناموسکارانەدر . چونکه بز ، کیمسەیه فنالق ایتمك ایچون دکل ، بزه فنالق ایدلمەسنه مانع اولمق ایچون سلامتمزی ، حیاتمزی و شرف حیثیتمزی قورومق ایچون چالیشەجغز ، چالشمالی‌یز وچالیشەلم . یوقسه عزیز وطنمز ، مقدس طوپراقلرمز ، اجدادمزك شهیدلکی اولان یرلرمز دائما تهلکه آلتنده قالمقدن قورتوله‌ماز . وطنی تهلکەده کوروبده مالیله ، جانیله بوتون قوت و موجودیتیله اونی قورتارمایه،اونی دوشمکدن بولندیغی اوچورومدن چکمکه‌قوشمایان بر انسان ، هیچ برملت هیچ بردینده بروطنداش ودیندار صاییلماز هله عثمانلی ، خصوصیله اسلام اوله‌ماز . بز او الچاقلردن دکلز و اولمادیغمزی کوسترملی ، اثبات ایتملی‌یز و ایدەلم .

ایشته أی قارداشلر ، ای مرد ، یورکلی عثمانلیلر ! کلیکز ، بویله برصاف وتمیز بر یورکله ، بویله جدی وصمیمی بر حسن نیتله ، بوتون قیرلماز و چوزولمز برعزم ومتانتله أل أله ویرەلم ، دوستلرمزی ، وطنداشلرمزی ، انجتمەدن ، بزه آزمجیق ایلکی طوقوناندره ، هیچ اولمازسه کوتولك ایتمه‌یەنلره اك اوفاق برضرر ویرمەدن شوایشی ، شوبویوك غزایی موفقیتلەباشه‌چیقارمق ایچون یاپیله‌جق هیچ برشیدن چکینمه‌یەلم . قالقیشەلم ، چالیشەلم ، اوصانمه‌ کتیرمکدن ، بیلمقدن ، تنبلك ایتمکدن اوزاق قالەلم . بو بویوك ومقدس محاربەدن ، وطن ایچون آچدیغمز بو غزادن یوزومزك آقی ، آلنمزك آچیقلغی ، کوکسمزك قاباریقلغی ایله چیقمایه آند ویرەلم و موفق اولەلم . بونه بویوك ، نه مقدس ، نه مبارك برموفقیت اوله‌جقدر ! بوده بر محاربەدر. آراده شهید ویرسەك بیله‌کە احتمالی یوقدر . صاقینمایالم ؛ فقط غازی بر ملتك ابداً غازی اولادی اولدیغمزی اثبات ایدەلم . اوزمان دنیاده، آخرتده بزمدر .

مقصدمز وطنمزك سعادتی و سلامتیدر ؛ مسلکمز شریعتك ، وجدانك کوستردیکی هدایت مشعلەلریله آچیقدر . هادی وطنداشلر:

« یاردیمجیسیدر دوغرولرك حضرت الله »

۲۸ صفر سنه ۱۳۲۹ — ۱۵ شباط سنه ۱۳۲۶

عصر حاضرده اسلاملر

— ٤ —

بخارا

عظمت ، شوکت ماضیەسی تسلیم کردۀ ایام بولنان بخارا خطۀ اسلامیەسنده‌ده شوعصر جلیلك تأثیرات محسنەسندن اولمق‌اوزره بر ولوله انتباه باشلامشدر .

اوخطەکه تورکلری آغوش شفقتنده بیوتمش ، جهانکیر تورکلرك مهد ظهوری اولمش ، اوغضنفر تورك اولادینی ،قوام انسانیتی تشکیل ایتمك اوزره شرقدن غربه ، غربدن جنوبه ، جنوبدن شماله قدر کوندرمشدر . اواولادکه بر برینك قانته ، جانته‌صوصامش‌اقوام‌وعشایر مختلفۀ انسانیەیی زیر جناح حمایەتنده بولندرمش ،صاعقه کبی ظالملرك بیننه اینمش ، نور رحمت کبی مظلوملرك امدادینه یتیشمش ، بیوك بر جهاد ، بیوك برغیرت‌ایله‌جمعیت بشریەنك‌تأمین سلامت وتعالیسنه خدمت ایتمشدر .

اوبخاراکه‌دارالعلوملرنده ،دارالفنونلرنده‌یتشدردیکی‌بیکلرجه‌علما، فضلا ، وحکماسنی مدنیت اسلامیه نشری ایچون آسیانك اك هجرا کوشەلرینەکوندرمش ، نام قدیمی اولان(محات) نامنی‌ترك ایتدیرەرك ، جهانەکندیسنی « مرکز علوم » ، « مجمع علوم » طانتدیرمشدر .

اومرکز علومده‌یتشمش اعاظم ، علوم اسلامیەیه، علوم مدنیەیه عائد یازدقلری بیکلرجه آثار ایله جمعیت بشریەنك تعالیسنه ابراز خدمات ایتمشلردر .

حتی برعصر اولنه کلنجه‌یه قدر غرب‌دارالفنونلرنده او آثاردن برقسمی تدریس وتعلیم ایدلمشدر. خلاصه بخارانك یتشدردیکی‌فلاسفۀ اسلامیەنك مابەالافتخار ذواتیدر .

اوبخاراکه حضرت قتیبەنك فتحندن اون اوچ عصره قریب بر

زماندنبری حاکمیت اسلامیه‌سنی رخنه‌دار ایتمه‌مشدر ؛ همان استقلال اسلامیسنی بر شکل ملیده اوله‌رق اداره ایتمك اوزره بولنمشدر .

فقط اون اوچنجی عصر اواخرینه طوغری عالم اسلامك باشنه کلن فلاکتلردن بخاراده آزاده قالمامشدر .

۱۳ نجی عصرده بخارا عنعنات ماضیه‌سنه ، خدمات علمیه‌سنه ، اجتهادات مدنیه‌سنه مغرور اوله‌رق ، آتیسنی اونوده‌رق خواب غفلته طالمشدی . او یالکز رؤیاسنده ماضیسنی تخیل ایدر ، استقبالی کورمزدی . موجودیت ملیه محافظه‌سنی خاطرینه بیله کتورمزدی .

حتی اون اوچنجی عصرك نصف اخیرینه طوغری بوندن ۴۳ ، ۴۵ سنه اوللری ، زرفشان وادیلرنده روس طوپلرینك طراقهٔ دهشت انکیزی بیله او خواب غفلت زده‌یی اویاندره‌مدی . بخارانك احوالی پریشان ، استقلالی متزلزل ، توندن کونه بر انحطاط اوچورومنه طوغری یوارلنمقده ایدی . دیکر طرفدن رقیبلر کوزلرینی درت آچمشلر ، بخارایی حاضر بر لقمه دیه یوتمق ایستیورلردی .

حکام ظالم ، اهالی جاهل ، رقیبلر مستفید ، وطنیلر مغموم بر حالده ایدی . بیك ایکی یوز یتمش بوقدر سنه‌دنبری هوای صاف اسلامیه ایله یشامش ، کونده بش دفعه « الله اکبر » صدالرینی دره‌لرینه تپه‌لرینه طنین انداز ایتدکدن صکره عرش اعلایه اصعاد ایتدیرمیه آلیشمش او مبارك وطن ؛ دائما تحت تهلکه‌ده بولنوردی . سینهٔ صافنده پرورده ایتمکده اولدیغی بو اولادك نه قدر سونوك ، نه قدر حسسز بولندیغنی ادراك ایده‌رك دائما محزون ایدی . چونکه بو حسسز ، روحسز اولادك النه قالدقجه بر کون انك هوای صافی اخلال ایدیله‌جك ، آنك دره‌لرینه ، تپه‌لرینه صدای ناقوس عکس ایده‌جکدی . ایشته او مبارك وطنك بتون دشونجه‌سی ، بتون آلام و اکداری بو ایدی ، بوندن عبارت ایدی . وطن پروران تهدید ایدیلیر ، آصیلیر ، کسیلیر ایدی . وطن ایله برابر اولادی ده خاك هلاکه طوغری کیتمکده ایدی . وطن بی‌کس ، وطن مهجور ، وطن خراب ، وطن پریشان اولدیغی بر صره‌ده ایدی که غربدن شرقه طوغری یاییلمقده اولان اون دردنجی عصرك امواج انتباه کارانه‌سی بخارا حدودینه واصل اولمشدی . او سیل مدنیت بخارا ایچنده طراوه‌لر حصوله کتوره‌رك ایلك مکتبلرك قاپولرینی آچمه‌یه باشلامشکن ؛ اسلامیتك تعالیسنی ، وطنك سلامتنی آرزو ایتمین بر کروه متغلبه بو جریانه قارشی قویمق ایسته‌مشلردی . مدنیته انتباهه مخالفت ایتمه‌نك نه‌قدر مخاطره‌لی بر حرکت اولدیغنی انلر تقدیر ایتمکدن عاجز ایدیلر . چونکه جاهل ایدیلر . هیچ مدنیت جریانلرینك اوکنه طورولورمی ؟ او انتباه یواش یواش بخاراده یرلشمه‌یه ، غفلت زدکانی برر ، برر اویاندیرمه‌یه باشلادی . بخارا داخلنده بر طاقم جریانلر حصوله کتوردی . فقط خائن وطن اولان متغلبه اکثریت اوزره موقع اقتداری تشکیل ایتمکده بولندقلرندن وطن پرورانك تشبثاتی نتیجه پذیر اوله‌میوردی .

ایشته بو هنگامه‌لر اثناسنده ایدی که ۱۳۲۹ سنه‌سی محرم الحرامی طلوع ایده‌رك بخارا سماسنی نورلره غرق ایتدیکی کبی بخارا وطننك امدادینه یتشمك انتباه اسلامیانك انتشار و تعمیمنه خدمت ایتمك اوزره امیر عالم خان حضرتلری تخت موروثلرینه اجلاس اولندی . بو ایکی ای ظرفنده بخاراجه اجراسی لازم بولنان بر چوق فرامین همایونی صدور ایتمش ، پیدرپی اجرا اولنمیه باشلامشدر . بو صورتله او مبارك وطن بر چوق تهلکه‌لردن قورتلمش ، اغوش املنا کنده محفوظ بولندیغی اجداد عظامك روحی سوینمش ، وطن پروران ایچون دورهٔ فعالیت باشلامشدر .

بخارانك احوال پریشانی بهانه ایده‌رك الحاقی ورد زبان ایدن رقیبلر صامت اوله‌رق قالمشلردر . حتی الحاق صورت قطعیه‌ده روسیه حکومتندن طلب ایدن « ن . و . » « م . و . » « س . ا . » کبی بر چوق مطبوعات ، بوکون بتون امیدی امیر جدیدده بولمشلر ، بر چوق اصلاحات پروژه‌لریله باش مقاله‌لرینی بخارایه حصر ایتمیه باشلامشلردر . حتی پترسبورغك اك بیوك غزته‌لرندن بری برقاچ باش مقاله‌سنی بخارا طرز اصلاحاتنه حصر ایده‌رك بر چوق موادی بخارانك سعادت و سلامت استقبالیه‌سی ایچون لازم بولیوردی . طبیه و تجارت مکتبلرینك کشادی ، اجرای سربستی تجارتی ، تجارت مرکزلرینك احداثی شوسه ، دمیر یول ، تلغرافك نواحی مملکته تمدیدی کبی (منفعت متقابله) یی موجب بر چوق شیلری اهم بولیوردی . فقط بونلر نه قدر کوزل شیلر ایسه‌ده ینه بخاراجه اهم اوله‌مزدی . هر شیدن اوت هر شیدن مهم اولان بخارانك اوشمشه‌دار شهرت علمیه‌سنك شرف و حیثیتنك اعاده‌سی ایدی . چونکه علمسز ، حسسز بر مملکت ایچون او آثار مدنیه یرلیلرك اضمحلالندن بشقه بر شی تأمین ایتمز . اوستراليا ، جاوا ، هاوای ، افریقا و بشقه بر چوق ممالکده ساکن یرلیلر ، خراب و پریشان اولملرینه ، وطن جدا بر حالده موقع اسارتده قالملرینه سبب ؛ علمسز ، روحسز بولندقلری بر حالده خارجدن عکس انداز اولان مدنیتك مملکتلرنده حصوله کتیردیکی آثار مدنیه شمامه‌لری دکلیدر ؟

ایشته بونلری تقدیر ایدن حضرت امیر جدید ؛ اصلاحاته اولا یرلیلرك موقع علملرینی اعاده ایده‌جك بر صورتده باشلامشلردر . شمدی‌یه قدر اجراسنه باشلانان اصلاحاتی ینه بو صحیفه‌لرده ایریجه تشریح ایده‌رك قارئین کرامه عرض ایده‌جکز .

نور علی زاده

غیاث الدین حسنی

حضور عالیلرینه

افندم ؛

ولوکه جزئی بر مدت ایچون اولسون قلمکزی توقفه مجبور ایده‌جکمدن عفویکزی طلب ایلرم . بوکا ده جسارت ، سزلرك مقصدینه آز چوق واقف بولونمقلغمدر .

کچن کون احتیاج سوقیله دوائر حکومتدن . پوسته خانه یه مراجعت ایتدم. (غلطه‌ده‌کی) پوسته خانه‌نك تنهالغی اولا نظر دقتمی جلب ایتمه‌دی ایسه‌ده ، بر آز صکره حکمتك نه اولدوغنی آکلادم. بن هنوز دائرهٔ مخصوصه‌سنه دوغرو ایلرولەمکده ایکن (افندی) دیه قولاغمه بر سس کلدی . اطرافمه باقدیغمده پوسته خانه خدمه‌لرندن برینك بنی چاغیرمقده اولدوغنی کوردم . بولوندوغم محلده توقفله بنی چاغیرمقده اولان ذاتك سریع خطوه‌لر ایله بکا تقربنه انتظار ایتدم . یانمه کلدیکنده ؛ « نه ایستیورسکز ، بوکون مأمور افندیلر یوقدر . دائره‌لر قپالیدر . » کبی بر شیلر سویلدی ایسه‌ده بن حالا مسئله‌نك فرقنه وارامادیغمدن بو حریفك نه دیمك ایسته‌دیکنی آکلامغه چالیشیوردم بو صرده مخاطبم آرتق حدته کله‌رك « بوکونك بازار اولدوغنی بیلمه‌یورمیسکز. یالکز مکتوب ویره‌بیلورسکز باشقه کیمسه‌لر یوقدر . » دیدی . بن‌ده آرتق نه اولدوغمك فرقنه وارمقسزین ، بوشدنه قارشی (یااویله‌می) کله‌سندن فضله‌سنی صرف ایده‌مکسزین ، آلیق آلیق اطرافمه باقینه‌رق بر آن اول اورادن اوزاقلاشمغه مجبوریت حس ایله‌دم .

یولده کیدرکن بوندن اول تصادف ایدەرك اهمیتسز کوردیکم برنجی مسئله عقلمه کلدی . بو سببدن دولایی اولدقجه قارشیق بر فکر ایله مسکنمه عودت ایتدم .

مساعده‌کزله برنجی‌یی‌ده سزه عرض ایده‌یم :

ینه بوندن ایکی هفته اول جمعه کونی ساعت دوقوز بچق ، اون راده‌لرنده بك اوغلندن کچیوردم . هنوز تونلدن چیقارق غلطه سراینه دوغرو ایلرولەمکده ایکن هراوج ، بش خطوه‌ده مسلمان طلبه‌لرینه اللرنده بر چانطه و بر قاچ کتاب اوله‌رق تصادف ایدییوردم. غلطه سراینه پك آز بر مسافه‌ده ، کوردیکم بو طلبه‌لر میاننده یاقه‌لرنده (مکتب سلطانی) کله‌لری یازیلی افندیلر واراید‌ی جمعه کونی بو طلبه‌نك نره‌دن کلدیکلرینی اوکرنمکی لازم و حتی کندنجه الزم بولارق اوراده بر آز توقفله بر مناسب ذاتدن صوردم . بو ذات بکا پك قیصه اوله‌رق (مکتب سلطانی یالکز بازار کونلری تعطیل ایدیلور) دیدی . بونی اولدقجه کافی بولارق ایشیمی تسویه ایچون یوله دوام ایتدم. نهایت کونك برنده بر دیکر آرقداشمه‌ده صورارق بو مسئله‌نك ماهیتنی تمامیله آکلادم .

تربیه‌یی تکامله ، اخلاقی غایهٔ اصلیه‌یه ایصال ایده‌جك ، دین و ملیتك نه دیمك اولدیغنی کنجلرمزه اوکره‌ته بیله‌جك واو یولده استقبال ایچون بو وطنك بو ملتك عصرلرجه ادامهٔ حیاتنه مدافع یتیشدیرمکله مکلف اولان ، مکتبلریمز دکلیدر ؟

بویله بر اسلام مکتبنده [چونکه اوچ ربعندن فضله‌سی مسلمدر] بازاری ایام تعطیله‌دن عد ایده‌رك جمعه کونلری درسه دوامده‌کی مقصد و امید نه‌در ؟ یوقسه بز دینمزدن امین دکلی‌یز ؟ بزلره فندن حقیله مستفید اولمق ایچون علم‌حاللرمزی بیلمك و اونك تعریفی وجهله حرکت ایتمك ایجاب ایتمزمی ؟

اون بش یاشنی دولدورمش بر مسلم اولادینه عجبا جمعه نمازینی قیلمق نه‌در ؟ قیلمامانك جزاسی نه‌در ؟ بونی یاپمغه سوق ایتمه‌ین ابوینك مجازاتدن حصه‌سی نه راده‌لرده‌در ؟ برده بونی یاپمقده عادتا ممانعت [چونکه آچیقدن آچیغه ممانعت ایدن ذاتاً مسلم دکلدر] کوسترن ابوینك جزاسنك بر اولکی ایله اولان مناسبتلری نه درجه‌لرده‌در ؟

ایشته بو سؤاللرمك جوابنی بر طرز مناسبده بن و بن کبی بر چوق قارئلریکزه ایضاح ایتمه‌کزی رجا و طلب ایلرم . چونکه بزلر ترقی‌یی تقلیدده بولاجغز امیدیله بسبتون فنا یوللره صاپمغه باشلامقده‌یز . بو تقلید ایله ملیتی‌ده اونوتاجغز . نته‌کیم آبده رکز ایتمك فکری بزده عادتا تعمم ایتمکده‌در . حالبوکه بویله‌جه اسملرینك هیچ بر زمان اونودولمامسی الزم بولونان ، وطنپرور ، عالم ، فداکار، رجالمز نامنه ، دکل بر قوروستون ، بلکه اورادن ، منور فکرلی و وطنپرورلر ، عالملر ، فداکارلر یتیشدیریله بیله‌جك طرزده احتیاجمز نظر دقته آلینارق بر مکتب ایله اونك قسماً وارداتنی تشکیل ایده‌بیله‌جك مؤسسات نافعه وجوده کتیرملی‌یز . عجبا بزم هانکی قضا و یاسنجاغمزده معارفك بر بناسی وار؟ آبده‌لر آنجق زنکین اولدوغمز زمانه تعلیق ایدلملی . نتیجه اوله‌رق دیمك ایسترمکه بو پاره‌سزلغمز اثناسنده پاره‌مزی الزم اولان نواقصك اکمالی ایچون صرف ایتمکه‌سایی بولونمالمدکلی ؟ سزلری تصدیع ایتدیکمدن بتکرار عفویکزی طلب ایله ختم کلام ایلرم افندم.

مهندس مکتبی طلبه‌سندن طرابلس غربلی

محمد اکرم

بیان تأسف

محضا تفرقه و نفاق یوزندن عصرلرجه آلام و مصائب ایچنده ، و اسارت آلتنده قالان میلیونلرجه قارداشك ، بی‌نهایه اقوام اسلامیه‌نك ال اله ویرمك ایسته‌دیکی شو زمانده آرالرینه نفاق صالمق قدر بیوك بر جنایت اوله‌ماز.

کیم بیلیر هانکی ملتك افکارینی تصویره قالقیشان بر غزته ، کچن کون ، موشقوف طمارلرینه آره‌صره دوکولمش اولان تاتار قانلرینك بو قومی دائما خونخوارلغه سوق ایده‌جکی یولنده غایت معناسز بر تجاوز ایله ۲۰ – ۳۰ ملیون تاتار – مسلمان قارداشلریمزی کوجندیردی . بو حقارتدن غلیانه کلن روسیه‌لی مسلمان طلبه‌نك مراجعت واقعه‌لری اوزرینه شو اثر ذهولدن طولایی اعتذار ایده‌جك یرده ینه اوغزته قباحتندن بیوك بر عذر سرد ایدرك دها زیاده هیجانه سببیت ویرمش و بتون عثمانلی مسلمانلرینی تاتار قارداشلرینه قارشی دوچار خجالت ایتمشدر.

اوز قارداشمز اولدقلری تاریخك و عنعنات ملیه‌نك شهادتیله ثابت اولان بر قسم مسلمان قارداشلریمزی (خونخوار) لقبله توصیف جرأتنده بولنمق ، فوق العاده شایان تأسفدر . بو خصوصده بزم ایچون مدار تسلی اوله‌جق بر شی وارسه اوده بو صایغیسزلغك قرق ملیون خلق ایچنده یالکز متجاوزك شخصنه انحصار ایده‌رك اودائره‌دن ایلری کچمك احتمالی اولمامسیدر .

صراط مستقيم

١٣٢٦

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنيت صندوغى جوارنده شنكول يقوشنده ٢٢ نومرو

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار جديده مع الممنونيه قبول اولنور

درج ايدلميەن آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشؤون اسلاميه‌دن بحث ايدر و هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	آلتى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :

ابو العلا زين العابدين - ح . اشرف اديب

تاريخ تأسيسى

١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در

قبرلەدن مقوا بورو ايله كوندريلرسه سنوى ٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٣٦ — ١٣ ربيع الآخر پنجشنبه ٣١ مارت ٣٢٦ — آلتنجى جلد

تفسير شريف

انوار قرآن

٢٩ - هو الذى خلق لكم ما فى الارض جميعاً ثم استوى الى السماء فسويهن سبع سموات وهو بكل شئ عليم .

[آيات جليله ارەسنده نه حيرتفزا آهنك وانتظام تام وار . جناب خالق ذيشان آيت سابقه‌ده مبدأ ومنتهايه ، احيا واماته‌يه ، حشر ونشره متدائر دلائل نفسيه‌يى اوفاسقلره تذكار بيورمشيدى ؛ بونظم جليلده دخى حياتمزه ، منافع وحظوظ حياتمزه متعلق دلائل آفاقيه‌يى انلره بيان ايله شويله بيوريور :] او [ذات اجل اعلى] دركه ارضده اولان اشيايى سزك ايچون خلق ايتدى [معادن ، نباتات ، حيوانات ، جبال ، بحارى ودها نه‌قدر اشياء نافعه وار ايسه جمله‌سنى ، مآكل ومشارب وملابس كبى خصوصاتده سز انلر ايله بالذات وياخود سزك انتفاع ايتديككز حيوانات وسائره‌نك انلردن انتفاع ايلمرى ايله سز بالواسطه منتفع اولمق ؛ واوموجودات ايله صانع تعالى وتقدس حضرتلرينك شئون وافعالنه استدلال ، وانلردن بعضيلرى لذات ومسراتى وبرطاقمى آلام واكدارى مشتمل بولنديغندن بوجهته‌ده عطف نظر ايله لذات وآلام آخرته استشهاد ايدرك امور دينكزده دخى انلر ايله انتفاع ايلمك اوزره سزك ايچون خلق وايجاد ايلدى . بوقول كريم بزه خالق منعم ذيشانك قدرت كامله ونعم شامله‌سنى نه عالى بر صورتله تصوير ايديور . هانكى قدرتدركه اكوانده تجلى ايدن شو قدرت خالقدن دها بيوكدر وهانكى نعمتدركه ارضده اولان كافهٔ اشيايى بزه ومنافع واذواقمزه مهيا وآماده قلمقدن دها عام وشامل اولسون . حيات جسمانيه‌ده اعيان ارض ايله ، حيات عقليه‌ده استدلال وعبرت ايله انتفاع ايديورز . بر وبحر زمينده‌كى بتون حيوانات ونباتات وجمادات منافع وحظوظمز ايچون بزه مسخر قلنمش ، انلر ايله منتفع اوليورز . دست عجزمزك واصل اولمديغى اشياده ايسه مبدعنكْ قدرت وحكمتنه استدلال ايدرك انلر ايله ده عقلاً ، ادراكاً انتفاع ايديورز] صكره سمايه استوا ايدوب انلرى هفت آسمان اوله‌رق تسويه ايلدى [ما فى الارضى خلق ايتدكدن صكره طوغريدن طوغرى‌يه ارادهٔ الهيه‌سى اجرام علويه‌نك ويا جهات علوك تسويه وتنظيمنه تعلق ايتدى‌ده بونلرى هفت آسمان اوله‌رق اتمام وتنسيق ايتدى] او هرشيئى عليمدر [ذات الوهيتى هرشيئه واقفدر ، كيفيت وحكمت تكوينى محيطدر ، هرشئ علم وخبرت ايله مناسب ومنتظم يارانمشدر . شو مصنوعاتده‌كى اتقان وبداعت صانع ذيشانك وجودينه ، كمال علم وخبرتنه برهان جليدر . ايمدى شو موجودات دخى سزك نفعكز ايچون خلق وايجاد اولنمشيكن اى فاسقلر ! سز وجود بارى‌يى نصل انكار ايديورسكز ؟ وشو نظام محكمك انجق برعليم حكيمدن صادر اوله‌جغنى عاقل اولان ادراك ايدنجه اوعليم حكيمك عبادندن ديله‌دكلرينى ارشاد وهدايت ايچون ديله‌ديكى قوللى پيغمبر اوله‌رق بعث بيورمش اولمسنى انكار ايتمسى‌ده طوغريمى‌در ؟ بونك غايتى هرشيئه عليم وخبير اولان ذات اقدس كبريايه جاهلانه براعتراض دكلمى‌در ؟]

آيت كريمه‌ده واقع [ثم] كلمه‌سى تراخئ رتبى ايچون اولوب رتبه‌ده تراخى ايسه كلمهٔ مذكوره‌نك مدخولى ماقبلنه نسبت ايله مرتبه‌جه دها عالى ديمك اولديغندن بونكله تكوين سمانك تكوين ارض اوزرينه فضل ومزيتنه اشارت بيورلمشدر -

س ، ش

سماء ومافی السماء ایله ارض وما فی الارضك خلق و ایجادجه تقدم وتأخرنده ظواهر نصوص متعارض کورندیکندن بوخصوصده اختلاف واقع اولمشدر . بعضیلری : « ام السماء بناها رفع سمكها فسواها واغطش لیلها واخرج ضحاها والارض بعد ذلك دحاها اخرج منها ماءها ومرعاها والجبال ارساها » قول کریمنه نظر ایدرك خلق سماواتك تقدمنه قائل اولدیلر . برطاقملری: « ائنكم لتكفرون بالذی خلق الارض فی یومین ــ الی قوله سبحانه وتعالی ــ وجعل فیها رواسی من فوقها وبارك فیها اقواتها فی اربعة ایام سواء للسائلین . ثم استوی الی السماء وهی دخان فقال لها وللارض ائتیا طوعاً اوكرهاً قالتا اتینا طائعین . فقضاهن سبع سموات فی یومین واوحی فی كل سماء امرها ، نظم جلیلی ایله « ان العرش العظیم كان قبل السموات والارض علی الماء . ثم انه تعالی احدث فی الماء اضطراباً فازبد، فارتفع منه دخان . فاما الزبد فبقی علی وجه الماء ، فخلق منه الیبوسة فجعله ارضاً واحدة ، ثم فتقها فجعلها ارضین واما الدخان فارتفع وعلا فخلق منه السموات [۱] » حدیث شریفندن استدلال ایدرك خلق ارضك تقدمنه ذاهب اولدیلر.

بعضیلری ده بو ایكیسنك بینی جمع ایدوب « والارض بعد ذلك دحاها » قول کریمی ایله حسن بصری حضرتلرندن مروی بولنان « خلق الله تعالی الارض فی موضع بیت المقدس كهیئة الفهر [۲] علیها دخان یلتزق بها . ثم اصعد الدخان و خلق منه السموات ، وامسك الفهر فی موضعها وبسط منها الارضین [۳] » قول نبویسنه نظراً جرم ارضی خلق ایله بسط ارضك ارهسنه خلق سماوات تخلل ایلدی ، یعنی اولا جرم ارض خلق اولنوب بعده سماوات خلق ایدلدی وبوندن صكره دخی ارض سكنی واستعماره قابل اوله جق صورتده بسط وفرش ایدیله رك اندهكی اشیا خلق وایجاد اولندی دیدیلر — س ، م

آیت کریمه ده سماواتك یدی عدد اوله رق تسویه وتنسیق ایدلدیكی ذكر اولنیورسه ده یدی عددینك تخصیص بالذكر بیورلمش اولمسی اندن زائد عددك نفینه دلالت ایتمز وبناء علیه ارباب هیئتك عدد افلاك حقنده كی ذهابلری نفس الامرده ثابت ومحقق اولسه ده مؤدای آیت اكا منافی دوشمز ــ ف ، م .

ما حصل ، جناب حق شو ارضی وفوقنده بولنان شو سماواتی تدریج ایله خلق ایلدی وبونلری خلق وایجاد ایدر ایكن بزی اشهاد ایتمدی . بو اموری ذكر بیورمسی ایسه قدرت وحكمته استدلال ونعمت علیه سیله امتنان ایچوندر ؛ یوقسه سماوات وارضك تاریخ تكوینلرنی ترتیب ایله بیان ایتمك مقصود دكلدر ، چونكه بو بیان مقاصد دیندن دكلدر. بناءً علیه خلقتك نه ابتداسی نه ترتیبی معلومدر. شوقدركه سمانك هفت آسمان اوله رق تعدیل وتسویه سندن بوتعدیل وتسویه نك تكوین ارضدن صكره اولدیغی ظاهر اولدیغی كبی سمانك دخی تكوین ارضدن اول موجود اولوب انجق یدی عدد اوله رق اوزمان هنوز تسویه وتعدیل ایدلمامش اولدیغی نمایان اولیور. وبونكچوندركه «فسواهن سبع سموات » قول شریفنده مافی الارضك خلق وایجادندن صكره ذات الوهیتك سمایه استوا ایلدیكی بیان بیورلمشدر . ایمدی بز حق جل وعلا حضرتلرینك ذات الوهیتنه معلوم اولان حكم ومصالحه مبنی بونی بویله یاپدیغنه وتدبر وتفكر ایتمكلكمز ایچون بونی بزه بیلدیردیكنه ایمان ایدرز . بو خصوصده ازدیاد علمی آرزو ایدنلر مكوناته دائر مباحثه مراجعت ایله مطلبلرینه دسترس اوله بیلورلر. كتاب اللهك كندیلرنی خلقت عالم حقنده تدقیقاته ارشاد ایله بو خصوصی مباح قلمسی انلره كافیدر .

مكونات حقنده نظر وبحثك شو اباحه سی ودها طوغریسی ، ارضده بولنان بتون اشیا بزم ایچون خلق اولنمش ، منافعی بزه تخصیص قلنمش اولمسی كبی جهدوهمتلر اویاندیره جق نفسلره شوق ویره جك طرز افاده لر ایله خلقت عالم حقنده تدقیقاته متدائر شو ارشاد الهی انسانی ترقی ایتدیرمك خصوصنده دین اسلامك ممتاز بولندیغی احوالدندر . اهل كتاب ، عقل ودین اجتماع ایتمز ایكی ضددر ، علم ودین اتفاق ایتمز ایكی خصمدر ، عقلك نص كتبدن خارج استنتاج ایلدیكی شیلرك كافه سی باطلدر دیه كرك تقلیداً و كرك بالفعل سیرةً اتفاق ایتدكلری زمان قرأن بزه خلق وایجاد مكونات حقنده خطاب ایتمشدر . بونكچوندركه قرأن نظر عقلی وتفكر وتدبر وتذكر ایله شدیداً الحاح ایدر صورتده وارد اولمشدر . بر مقدار قرأن اوقور اوقوماز كوررسین كه سكا اكوانی عرض ایدر . واكا نظر ایدوب اسرارنی استخراج واتفاق واختلافنده كی حكمتلری كشف ایلمه كی سكا امر ایلر . « قل انظروا ماذا فی السموات والارض .. » « قل سیروا فی الارض فانظروا .. » ، « أفلم یسیروا فی الارض فتكون لهم قلوب یعقلون بها .. » ، « أفلا ینظرون الی الابل كیف خلقت .. » كبی نیجه نیجه آیات كریمه شرفورود ایتمشدر . قرأنك بر شیئی اكثار ایتمسی او شیئك عظم شانئه واكا اهتمام واجب اولدیغنه دلیلدر . خلقت عالمك علت غائیه سی اولان نوع بشرك ارتقا واعتلاسنه مؤدی اولمق اوزره اسرار فطرته بقدر الطاقه وقوف ایله علوم فطرتی استخراج ایچون آثار فطرتده تذكر وتفكره تحریضك فوائدندن بری ده اهل كتابك پیرو اولوب ده دوچار مشاق اولملرینه وجناب حقك نامنه انتفاع ایتملرنی امر ایلدیكی امور ایله منتفع اولمقدن محرومیتلرینه باعث اولان او تقالید فاسده یه مقاومت ایلمكدر .

وقتیله اوروپای مسیحی ظلمات جهل وفتن ایچنده اولوب اوراده

---

[۱] معناسی : عرش عظیم سماوات وارضدن اول صو اوزرنده ایدی. بعده حضرت باری صوده اضطراب وتهییج احداث بیورمقله صو كوپوكلنوب اندن دومان قالقدی . كوپك صویك اوزرنده قالدیغندن جناب حق انده یبوست خلق ایله انی ارض واحد قلدی وصكره ارضی فتق ایدوب ارضین ایلدی . دومان ایسه قالقوب یوكسلدی وجناب باری اندن سماواتی خلق وایجاد ایتدی.

[۲] فانك كسریله ، ال آیه سنی طولدیره جق مقدارده كی طاشه دینور .

[۳] معناسی جناب حق ارضی اوزرنده كندینه ملاصق دومان اوله رق حالده بیت مقدسك بولندیغی موضعده فهر شكلنه مشابه بر شكلده خلق ایلدی . بعده دومانی اصعاد ایله اندن سماواتی یاراتدی وفهری دخی موضعنده امساك ایدوب اندن ارضینی بسط وفرش ایتدی .

دین مسیح ایچون ودین مسیح نامنه ودین مسیحه اکراه واجبار ایچون قان ایرمقلری سیلان ایدیور ایدی. صکره انك طوفان تعصبی دیار شرقی باصدی ومحاربات صلیبیه‌دن صکره دین اسلامدن وعلوم اهل اسلامدن بر شعلهٔ عرفانی حامل اوله‌رق عودت ایلدی. بونك اوزرینه ایچلرندن بر جماعت ظهور ایدوب بزم تفکر ایتمکه، اوکره‌نوب بیلمکه، استدلال ایلمکه حقمز واردر دیدیلر. بوقیام عرفانه قارشو رجال دین نصاری انلر ایله نیجه دفعه چارپشدیلر ایسه‌ده بو مصادمه‌لر عاقبت علمك ورجال علمك رجال دین نصارایه غلبه‌سیله نهایت بولدی. بویولده اقان قانلر تمیزلندکدن صکره ایکیوز سنه‌دن بوکونه قدر ایچلرندن بر طاقم آدملر، دعائم علم اوزرینه قائم اولان شو مدنیته مدنیت مسیحیه دیمکه قالقشدیلر. ودیکر ادیانك علم ایله اجتماع ایلمدیکندن بحث ایله اك باشده دین اسلام اولدیغی حالده دین مسیحدن ماعدا بتون ادیانك وجوب اضمحلالنه قائل اولدیلر. بو ادعای غریبده انلرك حجتلری مسلملرك ایام اخیره‌ده کی حال انحطاطلری‌در. اوت اهل اسلام ایام اخیره‌ده علم ومعرفتجه بتون امتلردن کیری قالدیلر وحفرهٔ جهله اول قدر سقوط ایتدیلر که اوزرنده یشادقلری ارضی بیلمز ومنافعنی استخراج ایده‌من اولدیلر. دیرکن دیار اسلامه اجانب کله‌رك منافع ارضی اهل اسلامك الندن قاپدیلر. کتاب الله: « هوالذی خلق لکم مافی‌الارض جمیعاً .. »، « وسخر لکم ما فی‌السموات ومافی‌الارض جمیعاً منه .. »، « قل من حرم زینة‌الله التی اخرج لعباده والطیبات من‌الرزق قل هی للذین آمنوا فی‌الحیاة الدنیا .. » کبی بونجه آیات ایله کندیلرینه ندا وصیحه ایلدیکی حالده یوبغما وغارته قارشودن سیرجی اولدیلر. بزم لطف خدادن امیدمز منقطع اولمدیغندن اهل اسلام برکون اولور، کوزلرینی اچار وعقللرینی باشلرینه طوپلارلرده منهاج حقیقته توجیه وجههٔ عزیمت ایلرلر؛ بز کندیلرینه کلام اللهی تذکار ایلدك، امید وارزکه بوندن بویله تلافیٔ مافات ایدرلر — ع.

فسبحان‌الله! وقتیله اوروپای مسیحی کمالات اسلامیه‌دن اقتباس ایلدیکی شعلهٔ عرفان ایله رجال دین نصارایه قارشو کله‌رك علم ومعرفتی مدافعه ایلدیکی حالده بوکون بعض سفهای ناسی کوریورزکه دین اسلامك دانش وادبه دعوتوندانسه رغماً سفه ونادانی‌یی ترویج ایتمك آرزوسنی اظهار ایدیورلر؛ بیلمیورلرکه کتیبهٔ علم و ادبك شوکت جهانکیرانه‌سیله هرنه زمان اولسه سفه ونادانی مغلوب قاله‌جقدر.

« هوالذی خلق لکم مافی‌الارض » قول کریمنده‌کی [ما] کلمه‌سی عام ایسه‌ده [لکم] ده لام بحسب اللغه اختصاص نافعه دلالت ایدر، لاجل الانتفاع خلق وایجاد ایسه شبهه‌سز ارضده‌کی اشیاء نافعه‌نك خلق وایجادینه مخصوصدر. بونکچوندرکه حنفیه وشافعیه‌دن برچوق اهل سنت بو آیت کریمه ایله استدلال ایدرك اشیاء نافعه‌ده اباحه اصلدر، انلرك محظوریتنه نه‌زمان بر دلیل سمعی قائم اولورسه انجق اوزمان حرمت ثابت اولور دیدیلر. اکثر معتزله دخی بورأیه قائل اولدیلر. امام فخرالدین رازی [محصول] نده وقاضی بیضاوی [منهاج] نده بو رأیی اختیار ایتدیلر.

اهل اباحه: جمیع مافی‌الارض هرفرد انسانی ایچون خلق اولندیغی اوکه سوره‌رك موجودات عالمدن هیچ برشیئك اصلا هیچ بر فرده اختصاصی اولمدیغنی ادعا ایتدیلر ومدعالرینی ترویج ایچون بو آیت کریمه ایله استدلاله قالقشدیلر. فقط بو ادعالری واهی واستدلاللری باطلدر؛ چونکه نظم جلیل: جمیع مافی‌الارض سزك هر بریکز ایچون خلق اولندی معناسنه دکلدر، بلکه جمیع مافی الارض سزك مجموعکز ایچون خلق ایدلدی دیمکدر؛ بوایسه شرا، هبه، وراثت، اجاره، نکاح وسائره کبی اسباب مشروعه‌دن ناشی بعض اشیانك بعض ناسه اختصاصنه قطعا منافی دکلدر — ق، ش.

اوروپای مسیحیده اشترا کیوندن بولنان بعض مؤلفلرك: تصرف شخصی اوله‌ماز، کرهٔ ارض قابل تقسیم دکلدر، بتون انسانلرکدر، احجار واشجاری بنه بتون ادملرکدر .. کبی خیالنواز ترنماتی بر مدتدنبری دیار شرقه عکس ایتمکه باشلادی. بو ترقی پرور نظریه‌لر بعض ساده‌دلان امت طرفندن ایام اخیره‌نك اذهانه الهام ایتمش اولدیغی بردورهٔ انسانیتك مقدمهٔ غراسی اولمق اوزره تلقی ایدیله‌رك لسانمزه دمبدم نقل اولنیور. آنفاً حکایه ایلدیکمز اهل اباحه‌نك مدعیاتندن دخی نمایان اولدیغی وجه ایله بو نظریه‌لر اوته‌دنبری موجود اولوب هر آن وزمان برشکل نوین ایله ظهور ایدیور. برده اشترا کیونك مقصدی برکیسه‌نك مساعیسنه نامحدود برصورت مطلقه ایله دیکرلرینك اشتراکی دیمك اولدیغی ظاهر؛ چونکه برفردك مساعیسنه دیکر افراد سیان اوله‌رق تشریك ایدلسه تعطیل مساعی‌یه وبناءً علیه اخلال نظام عالمه مؤدی اولور. اکر مقصد مروت بشریه‌یی مواساة بیچارکانه اماله واجبار ایسه بودورهٔ انسانیت بوندن بیك اوچیوز شوقدر سنه اول کشاد ایدلمشدر. کتاب‌الله دائما مساکین وعجزه جهتنه شفقت و مروتی توصیه ایلدیکی کبی نصابه مالك اولانلره سنه‌دن سنه‌یهماللرندن قرقده برینی ویرملرینی‌ده بالخاصه قطعیاً امر ایتمشدر. فکر اشتراك محتمل‌که هریرده رواج بوله‌بیلسون؛ فقط بو امر الهی مرعی اولدقجه دیار شرقه فرجه‌یاب دخول اولمسی ناقابل امکاندر. الحمدلله علی نعمة‌الاسلام

فائده

نظم جلیلده ذکر اولنان [هو] کلمه‌سی ضمیر مفرد غائبدر. اهل طریقت عندنده ایسه اسماء اللهدن براسم اولوب ذات حضرت اقدسك جمیع جهان کثرتدن مبرا بولنان کنه حقیقت مخصوصه‌سنی افاده ایدر. بو اسم ظاهرده ایکی حرفدن مرکب ایسه‌ده [هاء] حرفی اصل اولوب [واو] حرفی تثنیه وجمعده ساقط اولمسی دلالتیله زائد اولدیغندن حقیقتده یالکز برحرفدن عبارت اوله‌رق اول واحد فرده دلالت ایدرکه اندن بشقه موجود یوقدر ووجه وذاتندن بشقه هرشی هالکدر. بو اسمده‌کی مزید اسراره مبنی اولیاءالله قدس الله اسرارهم حضراتی انی مدار ذکر وسراج درون اتخاذ ایتمشلردر. بو براسمدرکه کندیسی انفاس ایله جریان ایلدیکی حالده مسماسی حدس وقیاسدن غائبدر — م. برکت‌زاده

اسماعیل حقی

نسخهٔ سالفه‌ده تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
۲	۲	۱۸	سویله‌ین	سویله‌یك

التجريد الصريح
لاحاديث الجامع الصحيح

١٤٢ ـ حديث شريف

عن عبدالله بن زيد رضي الله عنه انه قال له رجل اتستطيع ان ترني كيف كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتوضأ قال [١] نعم . فدعا بماء فافرغ على يده [٢] ثم غسلها مرتين [٣] ثم تمضمض [٤] و استنشق [٥] ثلاثا . ثم غسل وجهه ثلاثا . ثم غسل يديه مرتين مرتين الى المرفقين .[٦] ثم مسح رأسه [٧] بيديه فاقبل بهما وادبر . بدأ بمقدم رأسه حتى ذهب بهما الى قفاه ثم ردهما الى المكان الذى بدأ منه ثم غسل رجليه .

[١] الده‌كی بخاری نسخه‌لرنده (فقال عبدالله بن زيد) . [٢] بعض روايتلرده (على يديه) . [٣] بعض روايتلرده (فغسل مرتين) ، ديكر بعضلرنده ايسه (فغسل يديه مرتين) وارد اولوب الده‌كی نسخه‌لرده تجريدك (ثم غسلها مرتين) طرزنده‌كی روايتنه تصادف ايديله‌میيور . [٤] الده‌كی بخاری نسخه‌لرنده (ثم تمضمض) [٥] بعض روايتلرده (واستنشق) يرينه (واستنثر) .[٦] بعض روايتلرده مفرد اوله‌رق (الى المرفق) . [٧] بر روايتده (برأسه كله) .

١٤٣ ـ حديث شريف

عن ابو جحيفة رضي الله عنه قال خرج علينا النبي صلى الله عليه وسلم [١] بالهاجرة فاتى بوضوء فتوضأ فجعل الناس يأخذون من فضل وضوئه فيتمسحون به . فصلى النبي صلى الله عليه وسلم الظهر ركعتين والعصر ركعتين وبين يديه عنزة .

[١] بعض روايتلرده (علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم) .

١٤٤ — حديث شريف

عن السائب بن يزيد رضي الله عنه قال ذهبت بى خالتى الى النبي صلى الله عليه وسلم فقالت يارسول الله ان ابن اختى وقع [١] فمسح رأسى ودعا لى بالبركة . ثم توضأ فشربت من وضوئه فقمت [٢] خلف ظهره فنظرت الى خاتم النبوة بين كتفيه مثل زر الحجلة .

[١] قافك كسرى وتنوين ايله‌در . بر روايتده فعل ماضى اوله‌رق (وقع) ، بعض روايتلرده ايسه جيمك كسرى وتنوين ايله (وجع) . [٢] الده‌كی بخاری نسخه‌لرنده (ثم قمت) .

١٤٥ — حديث شريف

عن ابن عمر [١] رضي الله عنهما قال كان الرجال والنساء يتوضؤن فى زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم جميعاً .

[١] بر روايتده (عن عبدالله بن عمر) .

١٤٢ ـ ترجمه

روايت اولونوركه عبدالله زيد رضي الله عنهه برى (كلوب) : « رسول الله صلى الله عليه وسلمك نصل آبدست آلديغنى بكا كوستره بيليرميسك ؟ .. » ديه صورمش . اوده « اوت » ديمش . بونك اوزرينه (بر مقدار) صو ايسته‌مش . اللرينه صو دوكدكدن صكره ايكى كره ييقادى . صوكره اوچ دفعه (ده) آغزينى چالقالايوب بورننه صو ويردى . صكره يوزينى اوچ كره ييقادى . صوكره اللرينى ديرسكلرينه قدر ايكيشر دفعه ييقادى . صوكره ايكى اليله باشنى مسح ايدوب هرايكى النى ايلرى كرى كوتوردى . وباشنك اوك طرفندن باشلايوب اللرينى آرقه‌سنه كوتوردى و (اورادنده) باشلاديغى يره كتيردى . آندن صكره آياقلرينى ييقادى .

١٤٣ ـ ترجمه

ابو جحيفه رضي الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيرر : (بر سفرده) نبى اكرم صلى الله عليه وسلم اوكلنك صيجاق زماننده يانمزه چيقدى . كندوسنه آبدست صوينى كتيرلدى . آبدست آلدى . خلق آبدست صوينك آرتانى آلوب آنكله (تبركاً) سيلنمكه باشلاديلر . نبى محترم صلى الله عليه وسلم اوكنده بر حربه اولديغى حالده اوكلنى وايكندى يى ايكيشر ركعت قيلديردى .

١٤٤ ـ ترجمه

سائب بن يزيد رضي الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور : (چوجقلغمده) تيزه‌م بنى نبى مكرم صلى الله عليه وسلمك يانينه كوتوروب : « يارسول الله! بنم همشيره زاده‌م آياغندن خسته‌در . » ديدى (رسول الله صلى الله عليه وسلم اليله) باشمى صيغايوب بكا بركت دعاسى ايتدى صوكره آبدست آلدى . آبدست صويندن ايچدم . صوكره آرقه‌سنده طوردم وايكى اوموزى آره‌سنده زفاف چاديرينك قوجه دوكمه‌لرى كبى خاتم نبوتى كوردم .

١٤٥ ـ ترجمه

(عبدالله) بن عمر) رضي الله عنهمانك : « رسول الله صلى الله عليه وسلم زماننده (آيت حجاب نازل اولمه‌دن) اركككرله قادينلر برلكده (بر قاب ايچنده‌ن) آبدست آليرلردى » ديديكى روايت اولونيور .

١٤٦ — حديث شريف

عن جابر رضى الله عنه قال جاء رجل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم [١] يعودنى و انا مريض لا اعقل . فتوضأ وصب على من وضوئه فعقلت فقلت يارسول الله لمن الميراث انما يرثنى كلالة . فنزلت آية الفرائض .

[١] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (جاء رسول الله صلى الله عليه وسلم) اولوب تجريدك مطبوع نسخه‌سنده‌كى (رجل الى) علاوه‌سى سهو ناسخ اولمليدر .

١٤٧ — حديث شريف

عن انس رضى الله عنه قال حضرت الصلاة فقام من كان قريبا من المسجد [١] وبقى قوم . فاتى النبى صلى الله عليه وسلم [٢] بمخضب من حجارة فيه ماء . فصغر المخضب ان يبسط فيه كفه . فتوضأ القوم كلهم . قيل كم كنتم . قال ثمانين وزيادة .

[١] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (فقام من كان قريب الدار الى اهله) . [٢] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (فأتى رسول الله صلى الله عليه وسلم) .

١٤٦ ـ ترجمه

جابر (بن عبدالله) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولنيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلم بنى عيادته كلدى . خسته ايدم . عقلم باشمده دكلدى . آبدست آلوب اوزرمه آبدست صويندن دوكدى . كوزمى آچدم . يارسول الله ! ميراث (م) كيمه قاله‌جق ؟ بنم وارثلرم كلاله (يعنى اصول وفروعمدن اولميان كيمسه‌لر) در . » ديدم . بونك اوزرينه فرائض آيتى نازل اولدى .

١٤٧ — ترجمه

انس (بن مالك) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولنيور :

(بر دفعه) نماز وقتى كيردى . (اوى) مسجده يقين اولانلر (آبدست آلمغه) كيتديلر . بر طاقم خلقده قالدى . نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه ايچنده صو بولنان بر طاش تكنه كتيرديلر . تكنه‌ايسه ايچنده (كنيش كنيش) آووج آچيله‌ميه‌جق قدر كوچوك ايدى . اوراده‌كيلرك هپسى او (تكنه‌نك صوى) ندن آبدست آلديلر . — (راوى انس بن مالك رضى الله عنهدن) : « قاچ كشى ايديكز » ديه صورمش « سكسان ، بلكه‌ده‌ها زياده ايدك » ديمش .

احمد نعيم

وجوب انتباه

نصوص قاطعه ايله مبرهن حقائق جمله‌سندن اولديغى اوزره محافظهٔ مليت وتأمين مسعوديت ايچون كمال جديتله توسيع دائرهٔ فكر ، مصالح دين ودنيانك هيچ برينى فوت ايتميه‌رك خصوصاتك كافه‌سنده عقل وحكمت مقتضاسنه كوره اعمال كاركاه تدبير اك بويوك وظائف اساسيهٔ دينيه‌مزدندر .

همده (لعلكم تتفكرون فى الدنيا والآخرة) مثللو عواقب امور واحوالى تفكره داعى ومرشد اولان آيات فرقانيه‌ده دنيا لفظى آخرته تقديم اولنه‌كلمشدر . زيرا عالم دنيانك وجوداً وطبعاً دار عقبايه سبق وتقدمندن باشقه قابل اشتباه اولميان قضاياى بديهيه‌دن اولديغى وجهله امور دنيا اكتساب انتظام ايتمدكجه ، اعدا ومخالفينه قارشى طورابيله‌جك درجه‌ده اعداد قوت اولنمادقجه نه دين المزده قالير ، نه آخرت قزانيلير . بالعكس مخالفت اوامر حسبيله عاصى اوله‌جغمزدن عقوبت الهيه‌يه‌ده كسب استحقاق ايتمش اولورز .

قرآن كريم ايله احاديث شريفه‌نك حاوى اولديغى بوتون اوامر الهيه ، عباداته دائر تكاليف كبى معاملات دنيويه‌يه عائد ارشادات ربانيه دخى احكام دينيه‌مزده داخل و مقتضياى اسلاميت بولنديغى وارستهٔ ايضاحدر .

مع التأسف اعصار اخيره‌ده اوامر جليلهٔ سبحانيه ، ارشادات حيات بخشاى اسلاميه‌يه رعايت وامتثال قرين اخلال وزوال اولمسندن طولايى افراد مسلمين مناهى وملاهى‌يه بوغوله‌رق اوزرلرينه كابوس عطالت ومسكنت چوكمش ، نفوذ وسطوتمز محو اولوب كيتمشدر .

جديت تامه ايله بذل مساعى ايدن ملل سائره ميدانه كتيردكلرى كشفيات واختراعات عظيمه سايه‌سنده ترقيات خارقه‌يه مظهر اولديلر ، احراز ايتدكلرى ثروت وقوتلرى تأثيرات مدهشه‌سيله بوتون جهانه استيلا ايلديلر . بزم بوحال غفلت ولاقيديمز دوام ايده‌جك اولورسه دنيانك هرطرفنده بولنان اهالئ عاطلهٔ اسلاميه كبى دائما اجنبى نفوذ وتحكمى آلتنده اسير اولوب قاله‌جغز . بالجمله خزائن طبيعيه ومنافع مليه‌مزى اغياره قاپديراجغز « ونبلوكم بالشر والخير فتنة » مصداق عاليسنجه خير وشره دائر اورته‌ده بيكلرجه مثاللر ، بى‌نهايه عبرتلر موجود اولديغى حالده بز نيچون كوزلرمزى آچميورز ، دائرهٔ انتباهه كيرمك ايستمه‌يورز .

ايچمزده بالتصادف نائل ثروت اولانلر حسن استعماله موفق اوله‌ميورلر . كيميسى امساك وادخار ايله افناى حيات ايديورلرده ملل سائره‌نك ابراز ايتدكلرى فداكارلقلرك بيكده برينى ابراز ايتميورلر . برخيليسى‌ده غايت سفيهانه صورتده عادتا اجنبى پروپاغاندالرى اوغرونه صرفياته انهماكله اضمحلاللرى تسريع ايديورلر . عواقب احوالى دوشونمه‌يورلر .

برچوق افرادمز ايسه كيجه كوندوز التزام عطالتله پك زياده مسكينانه ، غايت ذليلانه ياشايورلر ، بونلر بر طاقم تلقينات فاسده‌يه قاپيله‌رق بوحال ذلت وسفالته زهد وتوكل عنوانى ويريورلر . حالبوكه شرع پاك وانورمزك ثنا ايتديكى زهد وقناعت وترغيب ايلديكى توكل ، وتسليميت هيچ بر صورتله عطالت ومذلت ايچنده ياشامغه بادى اوله‌جق

معنالره محمول اولهماز . بو شاشقینلره تلقیناتده بولنان بی‌وایه‌لرك زهد وتوكلك معنای صحیحنی بیلدكاری یوقدر.

[بو جهتلر آیری آیری مقالهلر ایله صراط مستقیمده ایضاح وتنویر اولنمشدر .]

مقتضای اسلامیت بذل‌مساعی واستحضار اسباب‌مكنت، وبوسایه‌ده محافظهٔ شرف وحیثیتدن عبارت اولدیغی ــ بالاده اشارت اولنان ــ آیات واحادیثدن واضحاً آكلاشلمقده‌در.

اقتضای عالیسی احراز شرف وسعادتدن عبارت بولنان دین مقدس وعالی منتسبانك دركهٔ سفلای مذلته انحطاطلرینی ترویج ایتمسی معقول اولورمی ؟

تلقینات مزبوره‌نك مروجی اولان جاهللر علی‌العمیا ناسی دنیادن تنفیره ساعی اولدقاری كبی مبنای سعادت وترقی اولان بالجمله فنون حاضره علیهنده‌كی صاچما سوزلریله‌ده افرادملتی اغفالدن خالی اولمیورلر. یاكلش محاكمه‌یه قاپیلان بر خیلی منتسبین علوم دخی مصالح عمومیه‌نك كسب انتظامنه ، سلامت وسعادت دین ودنیا استحصالنه مدار اعظم اولان فنون طبیعیه وعلوم عقلیه ایله اشتغالی علوم شرعیه‌ده احراز رسوخه مانع طوتارلر ، حتی ایچلرنده اشتغال مزبوری عقائد اسلامیه‌یی افساده بادی، عادتا دیندن خروج ومباعدته داعی عد ایدنلرده بولنور. بو ظن وادعاده بولنان كسان عالم اسلامیته قارشی قوللانمق اوزره خصمامزك اللرینه بر سلاح مقاومت ویرمش ، اسلامیتك مانع ترقی وتمدن اولمسنه دائر اونلرك اوته‌دنبری دیللرینه دولادقاری دعوای باطله‌یی اثبات ایده‌بیلملریچون یول آچمش اولیورلر. [۱]

دین مبین اسلام حقنده بویله بر ظن وذهاب، حد ذاتنده كتاب مقدسمز اولان فرقان حكیمه معارض اوله‌جغی كبی بووادی‌یه صاپمش اولانلر، اسلاف كرام دینمزك اتخاذ ایتمش اولدقاری مسلك ممدوحدن‌ده تمامی ایله‌مش اولیورلر.

احوال عالمه واقف اولان ارباب بصیرت بیلیرلركه اوائلده اهالی اسلامیه تمدن وعمرانه عائد هرخصوصده ملل و اقوام سائره‌یه تقدم وتفوق ایدرلردی . عصر سعادتده بیله یالكز دعا ایله اكتفا اولنمیوب اسباب ترقی و تكامل تحری اولنوردی . علوم وصنائعك كافه‌سنه اهتمام تام سایه‌سنده دین اسلامك علوتی ، حكومات سائره‌یه قارشی نفوذ وسطوتی محافظه واعلا ایدلمكده ایدی . اسلاف كرامز ایجابات عصریه‌یه كوره عمران وانتظامك ، تفوق واعتلانك متوقف بولندیغی اسبابك استحضارنده ذره قدر اثر تسامح كوسترمش دكللردر. بلكه تحری اسباب سلامت وتهلكه‌لی شیلره القای نفسدن مجانبت وجوبنه دال اولان آیات واحادیث مقتضاسنجه حركت ایده‌رك بو فریضه‌یی فرائض سائره‌دن اصلا آیرمامش ، خصوصات مهمه‌نك هیچ برنده اعدای دیندن استعانه‌یه مجبور اولمامشلردر .

چشم افتخار وابتهاج ایله حالا كورمكده بولندیغمز مآثر عالیه ، بی‌نهایه مبانی سامیه بودعوامزك اك پارلاق شاهدلریدر.

افراد مسلمینك هرزمانه كوره محتاج بولندقاری معیشت طیبه‌نك رفاه وانتظام اوزره امرار حیات ایله برابر محافظهٔ وقار وشوكتك تأمیننه باعث وثروت ملیه‌نك دیار اجنبیه‌یه انتقالنه حائل اوله‌جق بوتون علوم وصنائعك تعلم وتحصیلی فروض كفایه جمله‌سندن اولمسنده تردد قدر بویوك جهالت اوله‌ماز . علوم شرعیه‌دن نصیبه‌دار اولان هر عاقل بو حقیقتی اعترافه مجبوردر.

بناءً علی‌ذلك بو وظیفهٔ دینیه‌یی ایفاده بوتون افراد ملت تهاون وتكاسل ایدوب‌ده ایچلرنده ازالهٔ احتیاجه كفایت درجه‌سنده بذل مساعی ایدنلر بولنمادیغی تقدیرده جمله‌سی بردن مخالفت شرعله عاصی اولورلر . نصرت وحمایهٔ سبحانیه‌دن محروم قالیرلر.

محافظهٔ شان وشوكته باعث اوله‌جق صنائع عالیه‌نك اك مهملرندن بری‌ده صناعت عسكریه اولوب بونده احراز ملكه ومهارت ایسه پك چوق علوم وفنون تحصیلی ایله برابر خیلی مدت ادمان وممارسه سایه‌سنده قابل اوله‌بیلیر .

بو مسلك جلیلی احیایه سعیله فریضهٔ جهادی ایفایه متهی بولنان فدا كار قارداشلرمز ملتمزك اك عزیز ومحترم اركانی اولدقاری وارستهٔ اشتباهدر .

ومن‌الله‌التوفیق

مناسترلی
اسماعیل حقی

مسلمانلق و مدنیت

مابعد

دینده حدی تجاوزایدن ارباب افراط ایله پك كریده قالان اصحاب تفریطی كرك دنیاده ، كرك عقباده وخیم عاقبتلره تهدید ایدن ؛ اصول اعتدالی اك طوغرو بر مقیاس ایله اولچن ، قوانین فاضله‌یی اك متین بر اساس اوزرینه تأسیس ایدن آیات الٓهیه نازل اولدی .

مسلمانلق روحك تمایلاتنه حقایق‌اشیایی طانیر بر نظر حكیم ایله باقدیغی ایچون او تمایللردن هیچ برینك محوی لزومنه قائل اولمدی؛ بالكه طبیب خسته‌یه نصل باقارسه اوده او تمایلاتی درجهٔ اعتداله سوق ایتمك صورتیله تداوی ایتدی ؛ اعتدالدن صاپوب افراطه یاخود تفریطه دوشمك انسانی كریوهٔ هلاكه سوق ایده‌جكنی كوستردی .

آیات كریمه شو حقیقتی بیلدیردی‌كه جناب حقك بزی كتم عدمدن جهان‌وجوده كتیرمسی احساسات روحیه‌مزی اولدیره‌جك، اونلری كال انسانی دائره‌سندن خارج براقه‌جق بر طاقم آغیر عبادتلرله تعذیب ایتمك ایچون دكلدر ؛ بالكه فاطر حكیم بزی یاراتمش ، حكمت حقیقیه مقتضاسنجه حركت ایتدیكمز صورتده واصل اوله‌بیله جكمز غایهٔ بلند ترقیه یتیشه‌بیلمه‌مز ایچون بزه شو حس ایتمكده

---

[۱] چونكه مخالفلر بو ظن فاسدی اساس اتخاذ ایده‌رك دیه‌بیلیرلركه علوم دینیه‌یه حصر اوقات ایدن بر شخص انحلال‌عقیده وفساد دین‌قورقوسیله مصالح دنیایی دوشونمك واونك مبنای انتظامی اولان علوم وفنون ایله اشتغال ایتمكدن تباعده مجبور اولیورسه اسلام ایله علوم بیننده مباینت وجودینه بوندن بویوك حجت وبرهان اوله‌ماز .

اولدیغمز تمایلاتی ویرمشـدر . صـوکره ، بزه امر ایتمش اولدیغی جسمانی وجدانی بوتون عبادتلردن انجق بو نتیجه ٔمقصـود اولدیغی کوسترمشدر . جناب حق « مایریدالله لیجعل علیکم من حرج ولکن یرید لیطهرکم ولیتم نعمته علیکم لعلکم تشکرون » بویوریبور .

دینده غلو جناب حقك انسانلره تکلیف ایتدیکی شیلردن اولمدیغی ، بالعکس ذات باریناك انسـانلره مالایطـاق تکالیفده بولنمقدن منزه اولدیغنی اسلام صراحةً بیلدیریور . « لایکلف الله نفساً الاوسعها » حتی تاریخده کورمش اولدیغمز بر چوق اقوام سـالفه‌یی محو ایدن غلوك دیندن اولمیون صرف کندی صنیعه‌لری اولدقلرینی ، ویلیور . جنـاب پیغمبر « ایا کم والغلوفی‌الدین فانما هلك من کان قبلکم بالغلو فی‌الدین ـ دینده‌حدی تجاوزدن‌صاقینکز چونکه‌سزدن‌اولکیلر آنجق بو غلو یوزندن محو اولدیلر . » بویوریبور .

عبادت یولنده وجودینی بتیرمك خالق ذوالجلاله قارشی شـدت اخلاصه دلالت ایدر ، ظننده بولنمق صورتیله بیلمه‌یه‌رك جناب حقك صفات ازلیهٔ کمالیه‌سنی تغییر ایدنلری مسلمانلق نهی ایتـدکدن ماعدا بو عبـادتلرك هدر اوله‌جغنی ، فضـله اوله‌رق غضب الهی‌یی‌ده جلب ایده‌جکنی صراحةً ذکر ایدییور . علیه‌الصلوة‌والسلام‌افندمز «من‌لم‌یقبل رخصة‌الله‌کان علیه من‌الذنب مثل‌جبال‌عرفة ـ جناب حقك‌مساعده‌سنی قبول ایتمه‌ینلر عرفـه‌طاغلری قـدر بویوك وبال آلتنده قالورلر . » بویوریبور . اسلام فانی باقی هرایکی سعادتك دینی ، هر ایکی حیاتك قانونیدر . مسلمانلغك اساسلرنده‌رهبانلق یوقدر « من‌تبتل‌فلیس‌منا » . کذلك طاغ باشلرینه چیقه‌رق حیات اجتماعیه‌دن روکردان اولمق ، سعی‌وعملی ترك ایلمك کبی شیلر اسلام ایله قابل تألیف دکلدر . خایر ، بونلرك هپسی مسلمانلغه منافی اولدیغی کبی خالق ذوالجلالك غضبنی موجبدر . آدمك بری عبادت ایچون برطاغ باشنه چکیلمش . صوکره بونی حضور پیغمبری‌یه کتیرمشـلر . علیه‌الصلاة والسـلام افندمز « صاقین نه‌سن نه‌ده ایچکزدن بشقه‌بری بویله‌شی یاپمیکز سزك مواطن اسلامدن برنده برساعت صبروثباتکز یالکز باشنه قرق سنه عبادت ایتمسندن دها خیرلیدر » بویورمشلر .

ایشـته ارواحك اختیاری اوزرنده تصرف ایده‌رك اونی کرك حیات فانیه‌ده ، کرك حیات باقیه‌ده نعیم‌وسعادته سـوق ایدن اعتدال دینی‌یه مسلمانلقده بوقدر یوکسك برموقع ویرلمشدر . بونکله برابر اسلام روحك تمایلاتی ، مطالبی قارشوسنده‌ده عینی اعتدالدن آیرلماز . ذاتاً مسلمانلغك هیـچ بر حسك ، هیـچ بر میلك محوی لزومنی آمر اولمیوب انجق بوتون‌حیاتك ، بوتون تمایلاتك‌معتدل اولمسنه،افراطدن تفریطدن مصون قالمسنه چالشدیغنی یوقاری‌ده سویله‌مشدك .

مثلا جومردلکی اله آله‌لم . شوخصلت ممدوحه بیله انجق‌اعتداله رعایت ایدلمك شرطیله نظر اسلامده فضیلت عد اولنه‌بیلور ، یوقسه مسئولیتی موجب برقباحتدر « و آت ذالقربی حقه والمسـکین وابن السبیل ولاتبذر تبذیراً ان‌المبذرین‌کانوا اخوان‌الشیاطین وکان‌الشیطان لربه کفوراً . ولا تجعل یدك مغلولة الی‌عنقك ولاتبسطها کل البسط فتقعد ملوماً محسوراً . »

صوکره ، تواضع حقنده‌نه دیرسکز ؟ صاحبنی اوج مجد و شرفه چیقاران بوسجیه اسلامك تشویق ایتدیکی اك بویوك سجایادندر . علیه‌الصلاة والسلام افندمز « لوکان‌المتواضع فی‌قاع بئرلبعث الله الیه ریحاً ترفعه ـ متواضع برقویوده‌بولنسه‌بیله‌جناب حق‌بر روزکار کوندره‌رك اونی یوقاری‌یه چیقارر » بویوریبور . لکن حضرت پیغمبر تواضعك ده بزی ذلته ، محقریته دوشوره‌جك درجهٔ افراطندن تحذیرایتمکده کری قالمیور ؛ حتی تواضع کوسترمکه شایان اولان آدملر ایله بالعکس کندیلرینه قارشی وقور طاورانمق ایجاب ایدنلری آییره‌رق بویله‌لرینه قالاً اولدیغی کبی حالاً ده بردرس ادب ویرمك لازم کله‌جکنی اخطار بویوریبور . « ومن‌لایوجب لك لاتوجب‌له ولاکرامه . لاتصاحب‌من لایری لك‌من‌الفضل کمثل ماتری له . اذا رأیتم المتواضعین من أمتی فتواضعوا لهم واذا رأیتم‌المتکبرین فتکبروا علیهم . الکبر علی أهل الکبر صدقة . »

ایشته مسلمانلق بزه بر طرفدن مکارم اخلاقك هم بو دنیاده‌کی قدرینی ، هم حیات باقیه‌ده‌کی مرتبه‌مز اوزرینه تأثیرینی بیلدیردیکی کبی دیکر طرفدن‌ده او مکارمك‌ساحهٔ حقیقیه‌سنی ، حدود طبیعیه‌سنی تمامیله تعیین ایتمشـدر ؛ تاکه حدیث شریفك معنای بلندی وجهله انسان نه ینه‌جك قدر طاتلی،نه‌آتیله‌جق قدر آجی اولمسون . چونکه بو درلوسی حیات اجتماعیه‌یه منافی اولدیغی کبی او حیاتك ترقیسنه‌ده چوق مانع اولور .

الله عشقنه سویلیکز افرادی اخلاق فاضـله‌ده افراطه دوشه‌رك دائرهٔ اعتدالدن طیشاری چیقان بر ملتده اشخاص رذیله نه یاپماز ؟ کذلك هر جنایته عفو ایله ، هر رذالته مسـامحه ایله مقابله کورن ارباب طغیانك ادبسزلکی‌نه‌لره قدر وارماز ؟ نتیجه بو کبی مفسدلرك رزائلده الا بیلدیکنه ایلری کیده‌رك بوتون اسـباب امن وآسایشی اخلال ایتملری ، کذلك انجق آغیر ، موجب انتبـاه جزالرله قابل اولان تأدیبدن محرومیتلری اولمازمی ؟ علیه‌الصلاة والسـلام افندمز « اقامة حدمن حدودالله فی‌الارض خیر من ان تمطر وا أربعـین یوماً — بر یوزنده حـدود الهیه‌دن بر حدی اقامه ایتمك سزك ایچون قرق‌کون یاغمور یاغمسندن دها اولادر » بو یوریبور . حیات اجتماعیه‌نك اویله‌بر طاقم شئونی، ایجاباتی وارددکه بر قسمنك اولسون شـویله سـطحی بر صـورتده تدقیقنه کتابمزك حجمی مساعدکلدر . ایشته او حیات هر عضوك انتباه ایچنده بولنمسنی ، شدائدینه قارشو تحمل ایده‌جك بر جلادت ، مشکلاتنی حل ایلیه‌جك بر فطانتله‌مجهز اولمسنی اسـتلزام ایدر . دها طوغریسی حـیات او حرب دائمیدرکه انسان طوغدیغی کوندن تا نفس وایسـیننه قدر قورتیلاماز ، اویله بر حربکه اونی انسانك مطالب جسمانیه وروحانیه‌سی اعلان ایدر . حاجات حیات ایسه قیزیشـدیرر طورور . اویله بر حربکه بشریت ایچون مقدر اولان کماله وارمق ، حیـات باقیه‌ده طی درجات ایتمك

ایسته‌نلر ایچون اندن قورتیلیش یوقدر . اویله بر حربکه انسان کندی فطرتنده مکنوز اولان اسراردن غافل اولمسون ، خلقتنده‌کی خوارقدن بی خبر قالمسونده بو حقایقه مطلع اولمق ایچون خصائص مفطوره‌سنی ، سجایای مجبوله‌سنی اعماله مجبور اولسون دیه خالق حکیم طرفندن تمادیٔ شدتنه مساعده اولنمقده‌در . « ونبلوکم بالشر والخیر فتنة والینا ترجعون »

ایشته سزه بر عائله . شمدی او عائله‌نك باباسی مکارم اخلاقده چوجقلرندن صادر اولان هر قباحتی عفو ایده‌جك درجه‌ده مفرط اولورسه او اوده تربیه نه حاله گلیر ؟ بویله بر عائله ایچنده یتیشنلر شبهه یوقدرکه فنالقلرینه قارشو طوره‌جق قوای مانعه‌یه آلیشمامش اولدقلری ایچون تکالیف حیات قارشوسنده آییشوب قاله‌جقلردر . طبیعی بویله بر بابا ایله مصاب اولان عائله‌نك حالی پریشانلقدن مصون اولاماز ؛ او بابا ده، نظر شریعتده دائرهٔ اعتداله چکلمسی ایجاب ایدن بر مجرم اولور . شو حکم عائله حقنده صحیح اولدقدن صکره جمعیت حقنده طبیعی دها صحیح دها صریحدر .

مسلمانلق انسانیتی تمایلات روحیه‌سنده تفریطه دوشمك ویاخود افراطه چیقمق تهلکه‌لرندن قورتاردیغی کبی انسانلره اویله معتدل بر مسلك رسم ایتمشدرکه نظام خلقته ، قوانین حیاته تماميله او مسلك مطابقدر ؛ روحه کمال صلح و انتظام ایله معارج کماله طوغری ارتقا فیضی ویره‌جك حریت حقیقیه‌یی او مسلك بخش ایتمشدر « وکذلك جعلناکم امة وسطاً لتکونوا شهداء علی الناس و یکون الرسول علیکم شهیداً » .

محمد عاکف

آمریقا نوطلرم :

مورمونلق نه‌در ؟

آمریقاده اویله تحف ، غریب دینلر واردرکه انسان حیرت ایدر... بلغارستانده ، مجارستانده ، بویله مملکتلرده نه‌قدر مختلف فرقه وار ایسه آمریقاده‌ده اوقدر مختلف دین واردیسهم جائز اولور . بریسی قالقیور ، خرستیانلقله برابر یکی بردین ایجاد ایدییور ، کزییور ، طولاشیور ، شومندوفرلرده ، واپورلرده ، باغچه‌لرده هریرده نطقلر ایراد ایدییور ، دیننه برچوق سالك بولویور .

تحف که آمریقاده بو قدر مختلف دین جریانلری اولدیغی حالده قسم اعظم اهالی پروتستانلغك مدهش برفداکاری کبی کورونورلر . باخصوص قادینلر فوق‌العاده تعصب ابراز ایدرلر . آمریقاده اسلامیت ایله خرستیانلق آره‌سنده برطاقم دین اختراعنه یلتنه‌نلر بیله اولدی . لکن سنه بنه بو صحیفه‌لرده بهائیلره دائر ویردیکم معلومات بو سوزمی اثبات ایدر .

آمریقانك غریب بردینی‌ده مورمونلقدر . مورمونلق میلاد عیسادن ۶۰۰ سنه اول موجود بردین اولدوغی ادعا ایدییورلر . بنی اسرائیلدن صدقیانك بودینه دائر یازدیغی براثری آمریقاده قالمش و آمریقا کشف ایدیلنجه بولونمش ... ایشته بودینك سالکلری بویله اعتقاد ایدییورلر .

اصل بودینك موجدی بریغام یونغ Brigham young اسمنده بر آمریقالیدر . بو آدم انجیلی تحریف ایده‌رك ایسته‌دیکی کبی یازمش وحتی تعدد زوجاتی قبول ایلمشدر . مورمونلرك تعدد زوجاتی قبول ایتمه‌لری صرف مورمونلرك عددینی چوغالتمق فکرندن نشأت ایلمشدر. بعض آمریقالیلر تعدد زوجات مناسبتیله مورمونلریده اسلام ظن ایتمشلر ایسه‌ده مورمونلق ایله اسلامیتك طبیعیدرکه قطعیاً مناسبتی یوقدر .

مورمونلر اولا میسوری آیالتنده اوطورمقده‌لر ایکن مذاهب منازعه‌لریله ۱۸۳۸ ده اورادن اخراج اولونه‌رق (ایللونوئیز) جمهوریتنه کچمشلر واوراده دخی پروتستانلرك تهاجمنه دایانامه‌یه‌رق بر چوق وجود غائب ایلدکدن صوکرا پرانواده طاغلری طرفلرنده کائن یوتاخ ütah شهرنده یرلشمشلردر . یوتاخ شهری اولا هیچ بر وجهله حائز اهمیت دکل ایکن قالیفورنیا زراعتنك ترقیسی و آلتون معدنلرینك کشفی اوزرینه کسب اهمیت ایلمش وبالاخره (یوتاخ) ایالتی عنوانی قازانمشدر .

آمریقالیلر تعدد زوجاتی شدتله منع ایتمکده‌درلر . تعدد زوجات ترك ایدیلمز ایسه بوتون یوتاخ ایالتی اهالیسنی آمریقادن طرد ایده‌جکلرینی آمریقا حکومتی بیان ایلمسی اوزرینه مورمونلر رسماً تعدد زوجاتی دینلرندن طی ایدرلر ایسه‌ده ، حقیقت حالده بو جعلی برمنعدر ، الآن کیزلی کیزلی بردن زیاده قادین ایله ازدواج ایلمکده‌درلر ، مورمونن دینك موجدی بریغام یونغك تام اوتوز بش زوجه‌سی وارایدی، که الآن یوزاللی قدر اولاد واحفادی بولونمقده‌در .

مورمونلق آمریقانك هر بیوك شهرنده واوروپاده واسیاده ترقی ایلمشدر . مورمونلرك هریرده کلیسالری ، عبادتخانه‌لری موجوددر. هله انکلتره‌ده ودانیمارقه‌ده مورمونلق هریردن زیاده ایلریله‌مشدر . مورمونلرك ممالك عثمانیه‌ده ، حتی استانبولده بیله وکیللری بولونمقده‌در. هر یره میسیونر، مرشد کوندردکلری کبی ممالك عثمانیه‌یه‌ده کوندررلر. حتی آمریقاده بولنان دوستلرمك تأميناتنه نظراً مورمونلر حلب وعینتاب جهتلرنده کزه‌ن بعض مورمون میسیونرلری سوریه‌لیلرله ارمنی وطنداشلریمزی پاره ویره‌رك ، ایش وعد ایده‌رك بالاغفال مورمونلغه سوق ایدر ویوتاخ ایالتنه کوندریرلر ایمش!.. فقط یوتاخ ایالتنه کلنجه ایش دکیشور، بووطنداشلر مورمون اولدقلری حالده مورمونلر وعدلرینی اجرا ایتمزلر، ایشسز کوچسز سوقاقده قالیرلر ایمش ! ...

شیقاغو ـ سانفرانسیسقو خطی اوزرنده صولت‌لیق شهرنده مورمونلرك غایت جسیم بر کلیسالری موجوددر . مورمونلق ۱۸۴۷ یاخود ۱۸۳۰ تاریخنده اعلان ایدیلمش و ۱۸۵۳ ده ده بویوك کلیسا انشا ایدیلمکه باشلانمش و ۱۸۹۳ ده ختام بولمشدر . بوکلیسا مور مونلرك اك بیوك کلیساسیدر دیسه‌ك جائز اولور . کلیسانك شرقدن غربه ۱۸۶ قدم اوزونلغی اولدیغی کبی آلتی دانه جسیم

قله‌سی موجوددر. کلیسانك حین انشاسنده مصرفدن هیچ چکینلمامش بوتون ترتیباتنه فوق‌العاده اعتنا اولونمشدر. انشاآتده الك چوق جسیم غرانیت ستونلری، لوحه‌لری استعمال ایدیلمشدر. کلیسانك غربنده «تابرناقل» تسمیه ایدیلن بویوك بر دائره‌سی واردرکه تام یکرمی قپوسی واردر. بونك درونده‌کی زواره مخصوص صندالیه‌لر اون بیك کشیلكدر. مورمونلر بوراده اجتماع ایده‌رك وعظ و نصیحت ایدرلر. بو کلیسانك مصارف انشائیه‌سی درت ملیون دولاریعنی بر ملیون لیرای عثمانی‌در.

مورمون کلیسانه کیرمك جائز اوله‌ماز اساساً مورمونلر کرك مورمونلری وکرك یبانجیلری کلیسایه داخل اولمقدن منع ایلمشدر. کلیسایه کیرمك بر چوق شرائط، اساس وقوانینه تابعدر. کلیسایی سیر ایتمك ایسته‌ین زواری کزدیرمکه تخصیص ایدیلان ذوات خارجدن کلیسایی دولاشدیرر ولازمکلن معلوماتی اعطا ایدر. یالکز یوقاریده سویلدیکمز تابرناقل Tabernacle دائره‌سنه کیرمك ممکندر. اساساً بوراسی کوروله‌جك بریردر. کلیسایه متصل یرده (آسسامبلی حول) دینلن مذهب رؤسا ومأمور وکاتبلرینه مخصوص محتشم بر اداره دائره‌سی وقلم اوطه‌لری موجوددر.

مورمونلرك اکثریسی امریقاده طوغمش وآمریقا تبعه‌سیدرلر. واشینغتونده آمریقا مجلس مبعوثانده ایکی مبعوثلری واردرکه مورمون حقوقنی مدافعه ایدرلر. هر مورمون سنوی قازاندیغنك یوزده اوننی کلیسایه جهت دینیه‌یه ترك ایدر؛ کیم بو پاره‌یی تأدیه ایلمزسه ووظیفه‌سنی بیلمز ایسه مورمون عد ایدیلمز.

مورمونلر پك زنکیندر. بو زنکینلکلری ایله برابر غایت چالیشیرلر ومورمونلغك ترقیسی اسبابنی دوشونورلر. مورمونلره عائد بیوك بیوك اوتللر، غازینولر، عقارات، غزته‌لر موجوددر، بونلرك بوتون حاصلاتی کلیسانکدر.

کلیسا جوارنده بر چوق دکان واردرکه مورمونلرکدر؛ مورمونلر بوتون آلیش ویریشلرینی بو دکاندن یاپار، عادتا بر قوئوپه‌راتیف شرکت کبیدر. مورمونلرك بر چوق تجارتخانه‌لرندن باشقه برده معامله‌سی واسع بانقه‌لری بولنمقده‌در.

رؤسای روحانیه‌نك حیات وافکاری غریبدر. الآن مرکزده بر خلیفه‌سی ایله ایکی مستشاری واون ایکی دانه اعضای روحانیسی اولوب، بونلر مورمونلرك الك ایلری کلنلریدر. بو هیئت کلیسا درونه کیرمکه هر زمان مأذوندر. بونلردن باشقه کیمسه کلیسایه داخل اوله‌ماز. سنه‌ده ایکی دفعه نیسان وتشرین اولده بویوك اجتماعلر وقوعبولور. زنکینلرك نکاحنده بالخاصه خلیفه نکاحی عقد ایتمك ایچون موقع روحانیسنی اشغال ایدر. نکاح اثناسنده زوج وزوجه کلیسایه داخل اوله بیلیر، کلیسایه بویله داخل اوله بیلمك مورمونلرجه بویوك بر ثواب، بویوك بر مسئله‌در.

حیاتمده بکا الك بویوك غریبه‌لری، خارقه‌لری آمریقا احساس ایله‌دی. بیلمم، اوروپایی آثاریله طانیدیغمز دکمیدر، نه‌دن، آوروپاده ایدیلن سیاحتلر اثناسنده غریبه، خارقه اطلاق اولونه‌جق برشیئه تصادف ایده‌مه‌دم. فقط اوراده . . . کونشك طلوعندن اول هر طرفی، هر سوقاغی ایش آدملری ایله دولدوران، تحت‌الارض، فوق‌الارض ورویِ ارضده بیك درلو وسائط نقلیه ایله ایشجیلری، متشبث آدملر نقل ایدن او مملکتده نه کوردمسه هپسی بکا خارقه کلدی. فنونی نه‌درجه ترقی ایلمشسه صنایعده‌ده عین موفقیتله تطبیق ایدیلمش، علوم اقتصادیه نه بویوك ترقیلره مظهر اولمشسه، بو علم ایله عامل اوله‌جق، مملکتی ترقی ایتدیره‌جك، فقر وضرورتی امحا ایده‌جك اوقدرده ایش آدملرینه مالك اولمش. . فنون زراعیه‌نك ترقیسی نسبتنده چفتجیلرده ایلریله‌مشلر. کیری قالمش، نظره عادی کورونه‌جك بر شی یوق ... بو قدر علوم وفنون وترقیات فکریه ایچنده ایشته مورمونلق کبی اویدورمه دینلرکده یر بولمسی وایلریله‌مك استعدادینه مالك اولمه‌سی، سویلدیکم کبی حقیقة غریبه دینلمکه لایق دکلیدر؟ ...

مناستر ٢٣ مارت سنه ١٣٢٧

ادهم نژاد

عبدالله اخیسقه‌وی:

(ابومحمد عبدالله ضیاءالدین آخیسقوی)

متأخرین علمای عثمانیه‌دن ذوفنون، فاضل بذات معارفسمات اولوب (١١٤٦) تاریخنده (آخسقه) نواحیسندن (اوزغور) ناحیه‌سنك (اوریالا) قریه‌سنده مهد آرای عالم شهود اولمشدر. زمان صباوتنده علمادن بولنان پدریله برابر (شام) ه کیده‌رك بر مدت (صالحیه) ده اقامت وبو اقامت اثناسنده علوم ابتدائیه تحصیلنه مبادرت ایلیوب ینه برلکده وطننه عودتله، پدرندن مع تجوید قرآن کریم وعلوم آلیه تعلم ایلدی. پدرینك وفاتندن صکره (قارص) ه کیده‌رك مشاهیر فضلادن (اسماعیل بن محمد برکشادی) دن علم اصول فقه وعلم حدیث قرائتله معلمی طرفندن (ضیاءالدین) لقبنی آله‌رق اجازت آلدی. بر آز صکره (ارضروم) ه رحلت وعلماء بلده ایله مصاحبت ایلیوب (دیاربکر) ه عزیمتله فحول علمادن (کوچك احمد زاده ابی بکر) افندیدن صحیح بخاری ومختصر (ابن حاجب) و (بوزجی زاده عمر) افندیدن علم تفسیر وعروض ایله فنون ریاضیه‌دن حساب، هندسه، حیئات (اصول ارتفاع) اوقویه‌رق بوندن اخذ اجازته موفق اولدی.

بعده استادی عمر افندینك فضلای مصردن شیخ عبدالسلام ارزنجانی‌یه خطاباً یازیلان مکتوبنی حاملاً (مصره کیده‌رك فاضل مشارالیهدن بخاری، اصول حدیث، دررالاحکام، علم قرائت وسائره اوقویه‌رق اصولی دائره‌سنده تکمیل نسخ ایلدی و (١١٧٥) تاریخنده (استانبول) ه کله‌رك بر طرفدن نشر علومه، بر طرفدن‌ده تألیف آثاره باشلادی.

بر آرالق ادرنه طریقیله بوسنه قطعه‌سنه سیاحتله ایکی سنه دوام

ایدن بوسیاحتی اثناسنده و (۱۱۸۱) تاریخنده‌ا کبر مؤلفاتی اولوب تفصیلی آتیده مندرج (روامیزالاعیان) نی تألیفه مباشرت ایتدی. بعدالسیاحه استانبوله عودت و فریضهٔ حج شریفی ایفا مقصدیله شام، قدس طریقیله حرمین شریفینی زیارتدن‌صکره (استانبول) ه معاودتله ساکن اولدیغی (آیاصوفیه) مدرسه‌سنده و (۱۱۹۱) تاریخنده مارالبیان (روامیزالاعیان) ی اکماله موفق اولدی. و (۱۱۲۸) تاریخنده ختم انفاس حیات ایده‌رك (اسکدار) ده (قره‌جه احمد) مزارستاننك (سکودلی چشمه) دنیان‌جهتنده ودیعهٔ خاك قناقیلندی:

آثار تحریرانه‌لری :

(۱) روامیزالاعیان فی‌بیان مزامیرالعهود والازمان جلد ۵

(۲) لوامع‌النور (مختصر الکتب‌السته بحذف‌المکررات) « ٤

(۳) حاشیه علی‌الدرر .

(٤) مرقاةالطریقةالمحمدیة و مرضاةالشریعة الاحمدیة .

(٥) جامع‌الفصول فی علمی‌الفروع والاصول .

(٦) مباهج‌الاخوان ومناهج قوانین‌المیزان (شرح ایساغوجی).

(۷) منسك لطیف .

(۸) رساله فی‌حق‌المسافر .

(۹) رساله فی‌الطب والقیافة .

(۱۰) رموزالحقایق وکنوز الدقایق فی‌الطب .

(۱۱) بدیع‌النظام فی‌الجغرافیا .

(۱۲) مختصر روامیزالاعیان .

* **

روامیزالاعیان حقنده تفصیلات

عربی‌العباره، بش جلد کبیر اوزره مرتب اولان بوآثر جسیمك مؤلف یازیسیله محرر ایکی طاقمندن بری (غلطه) مولویخانه‌سی کتبخانه‌سنده، دیکری (یره‌باتان) محله‌سنده‌کی (اسعد افندی) کتبخانه‌سنده موجود اولوب جلد اعتباریله‌حاوی اولدیغی مندرجاتنك خلاصهٔ فهرستی بروجه آتیدر :

جلد ۱ : مناقب‌العلم وفضائل اهله وتفاصیل فنونه وذکر الملائکة والجن والشیاطین‌واصنافهم‌وبیان حقیقةالانسان‌وتفصیل الافلاك‌ومافیها وتفصیل‌العناصر والارض‌ومافیهامن‌البحار والاقالیم ومافیها .

جلد ۲ : سیر محمد (صلعم) ومناقب اصحابه .

جلد ۳ : مناقب کبارتابعین‌وائمهٔ‌محدثین ومناقب‌امام اعظم‌وطبقات اصحابه .

جلد ٤ : مناقب امام‌مالك‌وطبقات‌اصحاب‌المالکیة ومناقب امام‌شافعی وطبقات‌اصحابه‌ومناقب‌امام‌احمدبن‌حنبل‌وطبقات‌اصحابه.

جلد ٥ : طبقات‌الملوك‌الجاهلیة والملوك‌الاسلامیه والحکماء والشعرا وبیان ملل‌الناس وانحالهم .

ابواب وفصول اعتباریله یدی باب اوزره مرتب اولان برنجی جلد مندرجاتنك فهرستی :

(برنجی باب)

مباحث علمه دائراولوب اوچ فصلدر :

برنجی فصل : مناقب العلم وفضائل اهله .

ایکنجی‌فصل : کشف‌العلم وبیان ماهیته وتقسیمه .

اوچنجی‌فصل : اسماءالعلوم والفنون .

(ایکنجی باب)

اولی‌العلم وذوی‌العقوله دائر اولوب ایکی فصلدر :

برنجی فصل : مباحث الملئکة وبیان اصنافهم .

ایکنجی فصل : مباحث الجن والشیاطین

اوچنجی باب

مباحث انسانه دائر اولوب اوچ فصلدر :

برنجی فصل : مباحث النفس‌الناطقة وقوی الانسانیة

ایکنجی فصل : مباحث‌بدن‌الانسان وبیان کیفیة ترکیبه وعجایبه

اوچنجی‌فصل :مباحث‌اصناف‌الانسان‌وبیان‌تفرقهم‌فی‌الاقطارالارض

دردنجی باب :

فلکیات ایله طبقات الافلاك وعناصره دائر اولوب درت فصلدر :

برنجی فصل : بیان فلك الافلاك والعرش والکرسی .

ایکنجی فصل : بیان فلك الکواکب الثوابت والبروج الاثنی عشر ومنازل القمر .

اوچنجی‌فصل : الکواکب السبعة السیارة .

دردنجی‌فصل : مباحث الزمان وحرکةالافلاك .

بشنجی‌باب:

عنصریات ایله کرات‌العناصره دائر اولوب درت فصلدر :

برنجی فصل : کرةالنار واحوالها .

ایکنجی فصل : کرةالهواء .

اوچنجی فصل : کرةالماء .

دردنجی فصل: کرةالارض :

التنجی‌باب:

اقالیم حقیقت وعرضیه‌یه دائر اولوب ایکی فصلدر :

برنجی فصل : خط‌استواء .

ایکنجی فصل : اقالیم سبعة .

یدنجی باب:

مرکبات عنصریه‌یه دائر اولوب اوچ فصلدر :

برنجی فصل : معدنیات وکیفیة تکوناتهم .

ایکنجی فصل : نباتات .

اوچنجی‌فصل : حیوانات .

بروسه مبعوثی

محمد طاهر

واتیقان کتبخانه‌سنده‌کی آثار اسلامیه

دنیانك زنكین كتبخانه‌لرندن اولان واتیقانده محفوظ آثار اسلامیه‌یی تتبع ایده‌رك مطالعهٔ داعیانم اولان کتابلرك فهرستنی نشر ایله عالم انسانیتی خبردار ایتمك اخص امالم اولدیغی جهتله بو بابده محترم صراط مستقیم مجلهٔ علمیه‌سنی مطلوبه موافق بولدم. مذکور کتبخانه‌ده یالکز شرقه عائد قرق بش بیك ال یازیلی آثاردن داعیلرینك اخبار ایده‌جکی دکزدن برقطره ایسه‌ده بنه برخدمت اوله‌جغی جهتله پی در پی ارسالنی تعهد ایتدم. کتبخانهٔ مذکوره نصل کیرلدیکنی اولا خبرویره‌یم: مطالعه واستنساخ ایچون واتیقان کتبخانه‌سنه مراجعت ایدنلر حشمتلو پاپا جنابلرینه برعرضحال ایله مساعده استحصال ایدلدکدنصکره کتبخانه مدیری اوراده حافظ کتبلره مراجعت ایدن افندی‌یه ارائه ولازم کلان تسهیلاتی یاپلمه‌سنی توصیه ایدر، بعده عربجه، ترکجه، فارسیجه فهرستلرك محلنی‌ده ارائه ایدر. بودفعه دفتر مخصوصه اسمی، کنیه‌سی، مأموریتی، سوقاغی، ملتی یازیلور. بعده یومی دفتره مطالعه ایده‌جك ذات لاتینجه یاخود ایتالیانجه واتیقان کتبخانه‌سنك ترکجه فلان نومرویی استرم دیه‌یازار. سنه آی کون وضع ایدر امضاسنی‌ده یازار فقط بوایکی‌یره یازیلور: بریسی دفترك اصلنه دیکری ایسه اورادن قوپاریلیر. حافظ کتب اونك ایله مطالعه خانه‌دن بشقه کتابلرك حاوی اولدیغی صالوندن مطلوب کتابی کتیریر چیقیله‌جغی وقت آیروجه بر برپارچه کاغده مدیرك امضاسی وضع ایدیلوب دیکر صالونده یالطوشمسیه، باستونه نظارت ایدن قپوجی‌یه مذکور کاغد ویریلور. اشته بویله صیقی برنظام آلتنده یوزلرجه مطالعین هیچ کورلتوسز کیمی یازار کیمی صالونده کتابك فطوغرافنی چیقاریر، کیمی جلدك نفاستنی تقلید ایدر. قرون اولیدن قالان ایکی بیك سنه‌لك روما ویونان آثاری کتابلری، اسکی عرب کتابلری، خلاصه هرکس متعدد لسانده هردرلو کتاب مطالعه ایتمکده‌در.

روما:
سفارت سنیه‌سی امامی

هاشم

۱۷ نومرو — مولد شریف اسکی یازیلی تاریخ کتابتنی شو بیت ایله افاده ایدر

هم سکز یوز طقسان آلتیده آیار
جمع ایدوب تاریخنی ایتدك اختیار

۱۸ — بوده ترکجه منزراقلی علم حال طرزنده ایمان و اسلامدن آبدست وغسلدن بحث ایدر قطب‌الدین نامنده برذات طرفندن یازلمش تاریخی نامعلوم

۱۹ — فقهدن غنیة‌الفقهاء اسمنده برکتابدر ترکجه

۲۰ — تعلیق یازیلی تصوفه دائر مؤلفی وتاریخی نامعلوم

۲۱ — فقهدن بیوك برکتابدر مسئله مسئله بحث ایدر ۱۰۸۱ تاریخ هجریه‌ده یازلمشدر

۲۲ — وقایه نام فقهدن بر کتابدر عربجه‌سیله ترکجه‌سی برابردر

۲۳ — تاج‌التواریخ غایت آچیق یازیلی ثلث. دولت عثمانیه کیفیت طلوعندن واکابر علمانك ترجمهٔ حالندن علی‌الخصوص استانبولك فتحندن مفصل بحث ایدر طقوز یوز تاریخنه قدر باشلوجه وقوعات دولت علیه‌یی بیان ایدر

۲۴ — بوده تاج التواریخك جلد ثانیسی بو جلده سلطان جم‌دن بحث ایدر.

۲۵ — نفحات الانس ترجمه‌سی لمولانا ملا جامی بونده منصور الحلاجك کیفیت شهادتی مفصلا مندرجدر. غایت کوزل ثلث خطیله طقوز یوزیکرمی بدی تاریخنده یازلمشدر

۲۶ — سید بطال حکایه‌سی. تاریخی نامعلوم

۲۷ — (کتاب تواریخ ال عثمان) نامنده مختصرجه برتاریخدر. طقوز یوز یتمش اوچ سنه‌سنه قدر باشلوجه وقوعاتی علما ومشایخك ترجمهٔ حاللرینی بیان ایدر.

۲۸ — (سلیمان نامه) بیلدیرم بایزید نامنه یازلمش حضرت سلیمان علیه‌السلامك محاربه‌سندن وسائر قرون اولیندن بحث ایدر.

صراط مستقیم. — کوندریلان مسوده‌لر (۱۷) نجی‌دن باشلایور، مکتوبده‌ده برایضاحات یوق، بالطبع سببی اکلاشیله‌مامش، عینیله درج اولنمشدر.

دارالخلافه‌ده صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

پکینده‌کی دین قرداشلرمزك فخر کائناته قارشو تعظیم وتبجیللری

فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك مولد نبوتپناهیلری اولان شهر مبارك ربیع الاولك دردنجی کوننده اعتبارا وجوه وتجاران معتبره واورته اصنافلر تاشیطان آرابه‌لری چکن فقرایه وارنجه‌یه‌قدر علی اختلاف طبقاتهم، مولد یاپارلر.

ربیع الاولك دردنجی کونی وجوه واعیانك جمع ایتمش اولدقلری پاره ایله برایکی اوکوز ایله برقاچ قویون جامعه کتیررلر. آخوند بوحیوانلری برر برر علی برکة‌الله ذبح ایدر، صوکرا قصابلره حواله ایدر، آنلرده اوحیوانلری کندیلرینه مخصوص اوضاع واطوار ایله، صلواة شریفه تلاوت ایدرك دریلرینی یوزرلر، صوکرا اك صنعتکار اشجیلره حواله ایدرلر، اونلرده کیجه‌دن ایشه مباشرت ایلرلر. بشنجی کونك ضحوهٔ کبری زماننه طوغرو وجوه واعیان، علماء وطلبه جامعه کلمه‌یه باشلارلر، جمله‌سی جامع شریفه داخل اولورلر، علما هپ برصف تشکیل ایدر، طلبه‌لرده آیروجه بر صفده اوتورورلر، ومولد شریف ایچون پاره ویرنلرده علمانك قارشوسنده اوتورورلر؛ هرعلمایه وطلبه‌لره ویریله‌جك هدیه‌لری‌ده برظرفه قویه‌رق اوجمعیتك اك امینلری اولان اوچ ذاته تودیع ایدرلر، صوکرا علمادن بریسی سورهٔ فاتحه ایله سورهٔ بقره‌یی (مفلحون) ه قدر اوقور، بعده هربری برر جزؤ قرآن عظیم تلاوت ایدر. بونك اوزرینه صدقه‌دن هربرعالمك حصه‌سنه دوشن پاره‌یی تسلیم ایدرلر، جامعدن چیقارلر. دیشارده صفره‌لر حاضردر. یمکه باشلامازدن اول (مالترکیف)

سوره‌سندن بدأ ایله سورهٔ بقره‌دن (مفلحون) ه قدر اوقویه‌رق ختم ایدرلر وصداسز بردعا ایله دعا ایدرلر . آرتق یمك زمانی بوندن صکره حلول ایدر ، باقارسکزکه هر بریسنك اغزنده برچناق ، صاغ النده ایکی چبوق . بوایکی چبوق قاشیق و چتال وظیفه‌لرینی ایفا ایدر .

ایکنجی احتفال ایسه تجار معتبره‌نکدر . بونلرك دعوتلری ، مراسم وعادتلری ارلکی کبی‌در . اوچنجی دعوت حیوانات تجارلرینك ، دردنجیسی قصابلرك ، بشنجیسی آشجیلرك ، التنجیسی‌ده اوفاق تفك صاتیجیلرك جمعیتی‌در ، الك صکره‌کی‌ده شیطان آرابه‌جیلرك جمعیتیله ختام بولور ، هر دعوتده یمکلرك ختامندن یعنی ظهردن صکره ارکك ، قادین برچوق فقرالر علی مراتبهم کرك مسلمانلرك رجال ونساء حتی وثنیلردن‌ده برخیلی فقیرلر جامعك حولوسنه طولار ، یمکلر تقسیم اولنور ، تا آقشامه طوغرو صدقه داغیلیر ، عودت ایدرلر .

بورایه قدر افخر مخلوقات افندیمزك ولادت رسالتپناهیلرینه دائردر ، کچن سنه مکتبده برمولد برزنجی اوقومشلر ایدی ؛ بوسنه ظن ایتمم اوقوسونلر ، زیرا حدوثو ، دییورلر . علمانك ایشنه کلور ایسه اهالی‌یی اقناع ایدرلر ، هر عادت غایت قدیم اولمق ایله برابر منفعتلری موجود اولملی‌که تشویق جهته کیدیلسون .

بوندن بر آی صکره سیدة النساء وتاج المخدرات سیدة فاطمه رضی الله تعالی عنهانك وفاتلری ایچین قادینلر طرفندن پاره طوپلانور ، بیوك بریر تدارك اولنور ، هپ نسوان طائفه‌سی اوراده تجمع ایدرلر ، علمادن بریسی دعوت اولنور ، سیدة النسا حضرت فاطمه‌نك وفاتنه ، خصائص وفضائلنه دائر وعظ ونصیحت ایدرلر . بعده صدقه‌لر داغیلیر . بوواسطه ایله شفاعتنه نائل اولمق آرزوسنده بولونورلر ، اللهم تقبل یارب . فقط فرائض الهیه‌یه بردرجه اعتنا ایتسه‌لر دها اولی اولور صانیرم . زیرا نسا طائفه‌سندن کلام قدیمدن کلهٔ واحده بیان اولمدیغی کبی علم حال جهتنه‌ده هیچ اهمیت ویره‌ن یوقدر . صانکه نسا طائفه‌سی تکلیف الهیدن معافدر وکندیلرینك علم صینیلرنده ذاتاً نصف حرف یوق ایمش ، قادینلر اولسان مطلسمی نصل اولوب‌ده تعلیم وتدرس ایده‌بیلیرلر ، علماسی روزوشب تحریم ایدوب دورور ایکن ! اللهم اهدنا لما فیه الخیر دنیا واخری .

شیمدی‌یه‌قدر کوندرمش اولدیغکز صراط مستقیم جریدهٔ نافعه‌لری واصل اولوب حرفی حرفنه مطالعه ایتدم وهر نسخه‌سندن نه درجه استفاده ایتدیکمی تعریفدن عاجزم واکثر یرلرنده اغلامدم دیسه‌م یالان سویلامش اولورم ، هله تحفة الله اسمیله برقیصه مکتوبه تصادف ایتدم اومکتوب بنی اوقدر اغلاتدی‌که سزه نصل تعریف ایده‌یم مقاله‌لری ، حوادثلری بورادهکی چینلی دین‌قارداشلرمزه ترجمه ایدییورم . دارالخلافه‌دن کلمش مسلمان غزته‌سی دیه اودرجه میل وانجذاب کوستریورلر‌که متأثر اولمامق قابل دکلدر .

مقام خلافت کبرایه قارشی ارتباطلری پك صمیمی ، محبتلری پك عالی لکن بیچاره‌لر پك زواللی . همان الله بصیرت وانتباه قپولرینی آچسون‌ده بوعظیم کتلهٔ اسلامیه‌یی درین غفلت اویقولرندن ایقاظ بیورسون . بوخصوصده مقام خلافت کبری هیچ وظیفه‌سنی ایفا ایتمیور . خرستیان میسیونرلرك نصل چالشدقلرینی کورسه‌کز حیرت ایدرسکز . بزم دارالخلافه‌ده‌کی مسلمان قارداشلرمز ایسه برغزته بیله کوندرمیورلر . هر ایشمز اللهه قالمش . فقط بویله اویوشوق ملته اللهك‌ده یاردم ایده‌جکی کلمز . ای مقام خلافت کبری منتسبلری بر آزده بوراده‌کی میلیونلرجه دین قارداشلریکزی دوشونکز .

پکین علی رضا

دارالخلافة العلیه‌ده صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

محترم محرر بك افندی !

بن برنفرم . ایشتدیکمه کوره غزته‌لر میانده الك زیاده بزی مدافعه ایدن سز ایمشسکز . بزه هرشی ممنوع . بونی یازمق ایچون نصلسه بایرام مناسبتیله ایستدیکم مساعده‌یه لطف کوستردیلر . بن‌ده طوغریجه ارقداشیمه کلدم . یوره‌کمده‌کی آجی‌یکا هرشی اونوتدیردی . هرتهلکه‌یی کوزمه آلدیردم . کوزلرم اغلامقدن کوره‌مز برحاله کلدی . سزدن الك بیوك رجام ، شومکتوبی غزته‌کزك محترم ستونلرینه کچرمکزدر ، ۳۰ میلیون اسلام قارداشلرکز نامنه بونی رجا ایلرم . سوزلرمی استانبول تورکجه‌سنه پك اویدوره‌مدیغم ایچون عفوکزی رجا ایدرم .

روسیه : نوغورد .

ع .

۲۱ یاشمی اکمال ایله کویه عودت ایتمشدم . سن رشده واصل اولدیغم جهتله ، عسکرلك زمانك حلول ایتدیکی ذاتاً اولدن اخبار ایدلمش اولدیغندن ، بن پدر ووالده‌مله ، حیاتمك تقرب ایدن افتراق زمانلرینی برابرجه کچیرییوردم .

نهایت برقاچ کون اقامت ایتدکدنصکره ، کویك (غلاواسی) یعنی مختاری (اخذ عسکر معامله‌سندن صکره) بر آن اول حاضر اولمه‌مزی امر ایتدی . بز موهوم سعادتلره منتظر اولان بر چوجق کبی ، روسیه‌ده عسکرلك نه اولدیغنی بیلمه‌دیکمز ایچون آرقداشلرله هپ برابر بیوك برسوینجله کویی ترك ایتدك . عسکرلر واسطه‌سیله شهردن شهره سوق اولنیوردق . بواوزون سیاحت ، خصوصیله یایا ، هم باخصوص شماللك بویله صغوق کوننده .. بنی فنا حالده اوزییوردی . فقط عسکرلك ! نه یاپه‌لم ، تحمل لازم ! ..

نهایت برشهره کلدك ! اوراده بزم ایچون بر (سرای) حاضرلامشلر . فقط سرای دیدمسه حکمدارلره مخصوص برشی ظن ایتمیك ، چونکه روسیه‌ده سرای تعبیری ، اسکی آرابالرك ودها برطاقم استعمالدن ساقط اولان شیلرك دوردقلری محله دینور . ایشته اوسرای بزم ایچون موقت ، یالکز برقاچ هفته ایچون ایدی .

کیجه تقرب ایتدی ، شدتلی روزکار اسییور ، قار دانه‌لری ، عادتا قفسه دونمش دیوارلرك آراسندن کیردکجه ، کندیمی طاغ باشنه براقلمش برچوجق صانیوردم . نهایت اوکیجه‌یی اوراده کچیردك . صباح قالقدیغم زمان کندمك فنا حالده خسته‌لنمش اولدیغمی حس ایده‌رك ضابطدن

خسته‌خانه‌یه کیتمکه مساعده ایسته‌دم . اونك بکا ترس ، ترس جوابی بنی فنا حالده حدتلندیریوردی . حالبوکه بتون بومعامله‌لرده خرستیان نفرلری ایله اسلاملر آره‌سنده بیوك فرقلر مشاهده اولنیوردی. خرستیان نفرلری دائما سربست ایدیلر ، ایسته‌دکلری زمان قیشله‌ده دعا ایدرلر. حتی شرقی سویلملرینه بیله مساعده اولونمش .

حالبوکه بزم بر آره‌یه کلوب قونوشمه‌مزدن بیك درلو معناچیقاره‌رق همان طاغیدییورلردی.

یاریم ساعت صکره یمك بورومی چالندی . قارنم زیاده‌سیله آچ اولدیغندن اولملی که قلبم شدتله و ورمغه باشلادی . طار بر قپودن چیقدق ، بر بشقه اوه کیردك . ایشته اوراسی یمك خانه ایدی . ایچری کیردك . اوطوردیغم ماصه‌نك ایکی طرفنده خرستیان عسکرلری اخذ موقع ایتمشلردی .

صبرسزلقله المی اوزاتدم. فقط بردنبره باشمدن صغوق صودو کولمش کبی طوکدم قالدم . قارشومه (وودقه) نام مشهور روس راقیسندن کتیردکلری کبی طباغمه‌ده خینزیر اتی قویمشلر ! ایشته بیلدکلری حالده بو برنجی معامله بتون اوبکله‌دیکم ، امید ایتدیکم سعادتلردن محروم اولدیغمی اخبار ایتدی . هیچ سسمی چیقارمه‌مشدم . هر وقت اولدیغم کبی ، ینه اویله صغوق قانلیلغمی محافظه ایدرك طباغمی براز اوته ایتدم. بونی کورن نوبتجی ضابطی تهدیدکارانه برطور طاقنه‌رق : « کندکی کویکده‌می ظن ایتدك؟ کوزنی آچ . بوکوندکلسه ، یارین بر ایچرسك! » دیدی . بوسوزلری بردنبره قلبمه براوق کبی صاپلاندی و کوزلرمدن حرارتلی کوز یاشلری دوکولمکه باشلادی . بو صیره‌ده ، بونك اوستنه ، یانمده اوطوران بش آلتی نفرك انواع قهرلری ، تحقیرلری آلتنده‌ده قالدم . نه اسلامیتمی ، نه‌ده آنامی بابامی براقدیلر . بلا اختیار صفره‌دن باشم بوکولمش قالقدم . بنم کبی دیکر ارقداشلرمه‌ده عینی معامله‌ده بولنمشلر ایدی . نهایت ایرتسی کونی قوماندانه مراجعتله صوقاغه چیقمق ایچون اذن ایسته‌دك هله نه ایسه قوماندان مساعده ایتدی . صوقاغه چیقمقلغمزك یکانه اسبابی اکمك تدارك ایتمکدی ساعتلرجه صوقاقلرده قالدقدنصکره دکانلره ، لوقانطه‌لره ، چایخانه‌لره کیرمکه عسکرلره قطعیاً ممنوع اولدیغنی اخبار ایتملری اوزرینه آرتق بوامیدده بیهوده اولدیغنی آکلایه‌رق بویمز بوکولی ، طالغین متفکر بر حالده قیشله‌یه عودت ایتدك.

* * *

برسنه کچدی . بتون اویمکلره ، ایچمکلره‌نی آلشدیردقلری کبی ، روسیه‌ده یوز قرق بیك کشیلك اردویی تشکیل ایدن دیکر دین قرده‌شلریمی‌ده آلیشدیردیلر ، کوزلرم قان آغلییور . بو حاله کیردك . بز آرتق باش باشه کله‌رك اوزون کونلریمزی یالکز آغلامقله کچیردك ، حالبوکه برارکك ایچون آغلامق دنیاده دشمانه قارشی طوره‌جق هیچ برسلاحی اولمدیغنه دلالت ایتمزمی ؟

قیشله‌ده نماز قیلمق ، یاخود عبادت خانه‌یه کیتمك ، دها بونلرك هیچ امکانی یوق ، ایشته بونی یازارکن کوزلرمدن یاشلر دوکولیور . قلبم پارچه‌پارچه‌اولیور ، آرتق حیاتمدن بزمشمدر . قیشله‌یه بر قرآن کریم کتورمك اك شدید جزالری ایسته‌مك دیمکدر . باری هفته‌ده بردفعه جمعه نمازینه چیقماغه ، او اولمازسه سنه‌ده بر بایرام نمازینه ، یاخود اوروج طوتمغه مساعده ایتسه‌لر . آه یاربم ! یازه‌مییورم ، اللرم تیتره‌یور . ایشته بونلرك جمله‌سندن محرومز . بونلر هپ حقیقتدر ، هپسی کونش کبی آشکاردر ، بونلری انکار ایتمك ، کونشی انکاره قالقیشمق دیمکدر ، بونلری میلیونلرجه اسلامك حقوقنی استرداد مقصدیله یازییورم .

کچن میلاد عیسی یورطیسنده ، بزه جبراً بایرام یاپدیردیلر . جبراً کلیسه‌لره ادخال ایده‌رك باشمز آچیق ، اللرمزه بر موم طوتدیردیلر بوقدری کافی دکلش کبی : « طانمازسه‌کزده اولور » دییورلر !

شاید بتون بو آرزولرینه مخالفت کوستریرسه‌ك ، سیبریاده‌شوسه‌لر یاپمغه ، اك آغیر یوکلر آلتنده اولمکه ، ضابطانه دکل ، نفراته خدمت ایتمکه ، چوپلری طاشیمغه‌هپ بززواللی معصوم اسلاملر تعیین اولنیورز بوکون روسیه‌ده یوز قیرق بیك کشیلك بر اردویی تشکیل ایدن اسلاملره سکز امام تعیین اولنمشکه هر بریننك آره‌سنده‌کی مسافه یوزبیکلرجه ورست تشکیل ایدییور . ایشته او امام اولمیان یرلرده وفات ایدن بیچاره قرده‌شلرمز راست کلن آدم طرفندن راست کلن یرلره کوملییورلر .

بوکون کویلرمزده سکز اون یاشنده‌کی چوجقلرمز بیله مدهش برجبر وتضییق آلتنده خرستیانیتی قبول ایتدیرییورلر . بیچاره دین قرده‌شلرمزه دهانه صورتله خرستیانلغی قبول ایتدیردیکلرینی شوراده کوچك برمثالله کوستریورم .

برقاچ سنه اول « قفقاسیه » جوارنده شویله بر وقعه جریان ایدر:

« کویه کلن پاپاس ، مسلمانلری یانه چاغیره‌رق اوراده آقان بر نهردن یوزوب کچنه برچوق مکافاتلر ویره‌جکنی وعد ایدر . شبهه‌سز بوکا برچوق آدم اشتراك ایدر . نهایت برچوقلری نهری یوزوب کچدکدنصکره مکافاتلره نائل اولورلر پاپاس کویدن کیتمزدن اول مکافاتلره نائل اولان آدملرك اسملرینی ، سنلرینی آیری بجه دفترینه قید ایدر . آره‌سی آز بر زمان کچدکدنصکره بتون بو یوزوب کچنلری خرستیان دییه ادعا ایدن میسیونر شو صورتله اثباته قالقیشیر :

« بن اونلری نهردن یوزدوررکن . نهرك بر کنارینه موم دیکه‌رك (حاج) یاخود روسجه (قیرست) یاتیرمشدم . اونلر اونی بیله‌رك کچدکلری ایچون شبهه‌سز تبدیل مذهب ایتدیلر ! »

ایشته حکومت بونی کوزل فرصت عد ایدرك بیچاره کچنلرك جمله‌سنه (قره‌شین) نامنی تسمیه ایتدیکه بونلری هر یرده اوکره‌نه بیلیرسکز. تاریخ قره‌شین کلمه‌سنك نردن کلدیکنی تعریف ایدییور . بونلر یالکز قافقاسیاده دکل ، بتون وولغا ایالتلرنده ، خصوصیله بزم قزان ولایتنده پك چوغنه تصادف ایدیلیر . بونلر شیمدی جمله‌سی خرستیان پساپورطنه مالکدرلر . زیرا حکومت بر بشقه‌سنی ویرمیور . و بونلری ممکن مرتبه روس عادتنه آلیشدیرمق ایچون علم وعرفاندن محروم ایتمش ایدی . فقط اسلامیت هیچ بر زمان اونلرك سلاحی آلتنده ازله‌مز . شویله بر کوچك دلیل کتیره‌بیلیرم :

« ۱۹۰۵ سنه‌سنده ایلك حریت ویرلدیکی زمان دوماده تبدیل مذهب حقنده مذاکره دوام ایدییوردی. او زمان چار نیقولانصلسه اثر مرحمت کوستره‌رك هرکسك تبدیل مذهب حقنده‌سربست‌اولدیغنی بیان ایدن بر ماده علاوه ایتدی . ایشته او زمان وقتیله حکومتك جبری آلتنده خرستیان اولان دین قرداشلرم بر هجومله تکرار شریعت اسلامیه‌نك قوجاغنه آتیلدیلر. دیکر مذهبلردنده عینی معامله‌لرده بولنانلرك مقداری پك چوق ایدی . حکومت بونلری مشاهده ایده‌رك ، سریعاً بوماده‌یی لغو ایتدی . (تمامیله لغو ایتمه‌دی ایسه‌ده اویله بر طاقم آغیر شرائطلر علاوه ایتدی‌که هر هانکیسنه تحمل غیر قابلدر .)

بتون بو احواله تأثیر ایده‌جك برشی قالیور ، اوده تحصیلدر . تحصیلسزلك بر ملتی نه حاله کتیره‌جکی هرکسه معلومدر .

مثلا بوکون قافقاسیاده یکرمی‌ایکی قبیله واردر ، بونلرك تکلملری او قدر فرقلیدرکه بری برینه بر سوز آکلاتمق امکان خارجنده‌در . سیبریایه کچرسه‌ك عینی حالده برچوق قبیله‌لره تصادف ایدرز. حالبوکه بز بو بیوك تحصیلدن محرومز . دها بر قاچ کون اول تلغرافلر اك بیوك مکتبلریمزی حکومتك قپاتدیغنی اشعارایدییورلر ایدی. بونلرك سببی ، تاریخك استانبولده طبع اولنمسی، یاخود قرائتلرك‌استانبولدن جلب اولنمسی ، یاخود کویا معلملرمزك اقتدارسز اولمسی ودها بر طاقم فرصتلر بوله‌رق عالمه اعلان ایدییورلر.

حالبوکه حکومتك یکانه مقصدی ، اسلاملری ترقیدن‌منع‌ایتمك، فکرلرینك انتباه‌وتوسعنه میدان ویرمه‌مك اولدیغی سزجه‌ده‌معلومدر . « نووایه ورمه » نك صوك نومرلرنده اسلاملر علیهنده اسپانیاده واقع اولان قتل عام مسئله‌سی تکرار کورونیوردی . بونك نه‌دیمك اولدیغنی سزدن سؤال ایدییورم .

ایشته حکومت بو مکتبلری قپاتدقدنصکره یرلرینه میسیونر جمعیتلری کشاد ایدییور .

نته‌کیم بر قاچ سنه اول کیفده واقع اولان میسیونر جمعیتلرینك اك بیوکنده ؛ اسلام ولایتلرنده میسیونر جمعیتلری ، مکتبلری کشاد ایتمك ایچون قرار ویرلمش ایدی . ایشته بونلرك نتیجه‌سی دکلی‌درکه یاری‌اسلام ، یاری‌خرستیاندن عبارت برچوق‌عائله‌لره‌تصادف‌ایدییورز.

بوکون حکومت هیچ بر قزانلی‌یی دیکر اسلام ولایتلرینه قولایلقله کچمك ایچون مساعده ایتمیور ، خصوصیله ترکستانه کیرمك امکان خارجنده‌در . وشیمدی‌یه قدر آنجق کیرنلردن یوزده بر ویا ایکی کیره بیلمشدر . اورایه کیرمك پك کوچ ، اورایه کیرمك ایچون آنجق ضابطلر ومأمورلر موفق اولییورلر . فقط اسلام سوسنی طاقنمش اولان او مأمور وضابطلر آنجق روس میسیونر کتابلرنده اوقویه‌رق اسلامیتی طانیمشلر . بوکون بزم ضابطلرمز هرنه قدر اسلام ایسه‌لرده ، داخلاً اوندن اثر بیله یوق . روسیه‌ده صاف بر اسلامه رتبه قازانمق پك کوچ بر مسئله‌در . رتبه‌لرنی قزانان ضابطلر یالکز بر طاقم روس قادینلرنی آلمغله موفق اولمشلر . بو ازدواجك نتیجه‌سی شبهه‌سز سزه‌ده معلومدر . چوجقلری روس اولدقلری کبی کندیلری‌ده یواش یواش دین مبین اسلامی اونودییورلر . روسیه‌ده ضابطلرك نه صورتله کسب رتبه ایتدکلرینی یازدم .

ایشته بر مثال اوله‌رق دیه بیلیرم که اونلرك اك باشلرنی یعنی ضابطلرك پترسبورغده سواری خاصه آلایی قوماندانی « خان ناکچیوانسکی » نك اسلامیته نه صورتله باقدیغنی شوراده کندی معامله‌سی بیان ایدییور .

بو آدم پك کبرلی اولملی که روسلردن صیقیله‌رق اقامت ایتدیکی قیشله‌نك خانه‌سنده وفات ایدن کنه بر قوماندان « عبدالرحمن دولتجینك » جنازه‌سنه بیله تنزل ایتمدی . ۱۹۰۹ سنه‌سنده پترسبورغ جامع شریفك وضع‌اساس مراسمنه دعوت اولنان مرحوم امیر ، ناظرلر ، والیلر ، سفیرلر میاننده اولدیغی حالده بزم قوماندان بوکاده تنزل ایتمه‌دی ! بویله مسعود بر کونده اسلاملره اشتراك ایتمه‌مك نه‌دن ایلری کله بیلیر ؟ سز جواب ویره‌بیلیرمیسکز؟ ایشته آنجق بویله قوماندانلرمز ، مأمورلرمز ؛ « نووایا ورمیا » نك حس توجهنه نائل اولییورلر .

اك نهایت نه‌قدر حکومته صادق قالسه‌لرده بیله ، صونکده بر آز رتبه آرتارسه ، حکومتك غرورانه بر قراریله تقاعد صندوقلرینك قپوسنك اوکنده سورونیورلر . بونلرك میاننده مثلا سزه معلوم اولان شیخ علی ، ولی خان ، چنغرحان الخ پاشالردر . ایشته بونك کبی نفرلره‌ده معامله ایدییورلر . مثلا روسلری آلیرسه ، راقی‌یی زیاده‌سیله ایچرسه، بیازیدوف ، کبی آدملرك فکرلرینه تابع‌اولورسه بش کونده ملازم اولور ، صکره پاشا، صکره کنه تقاعد صندقلرنده! حالبوکه بر مأموریته تعیین اولنمق، امور حکومته قاریشمق ، اوصاف اسلامه مناسب دوشمز واکا هیچ بر زمان موفق اولمز .

ایشته بتون اسلاملرك بویله حالده اولدقلرینی کورنلر دیه‌جکلرکه مفتیکز ، امامکز ، مبعوثلرکز وارده نه ایچون حقکزی استرداد ایتمیورسکز ؟ فقط اونوتمیه‌لم‌که امامرمز ، مفتیلرمز ، حتی مبعوثلرك ایچنده‌ده بعضلری یکانه روسیه‌نك سلطنته ، نشانلرینه ، توجهاتنه باغلیدرلر . بوکون اونلر کندیلری دین مبین اسلامك خلافنده کیده‌رك اونك حقارت آلتنده دوامنه ۳۰ میلیون اسلامك محوینه سبب اولییورلر .

امامرمزك بعضیسی روسیه‌نك پاره‌لرینه کوزنی دیکه‌رك قرآن کریمی روسجه ترجمه ایتمش . او ترجمه‌ده بتون جمله‌لر آیت کریمه‌لر روسجه یازلمش . حالبوکه بر آیت کریمه‌یی روسجه یازمق ممکنمی ؟ مثلا (لااله ... الخ) آیت جلیله‌سنی (لاله ایله لاه) دی‌یه کچمش. بو امام اوله‌جق آدمك اسمنی یازمق ایستمیوردم . فقط بوندن دها آشاغی بر طاقم معامله‌لری بنی مجبور ایدییور . بو امام اوله‌جق « بیازیدوف » ترجمه یتشمورمش کبی بر مجلسده شویله بعض سوزلری ایله کندی موقعنی بر قات دها تحقیر ایتمشدر . ۳۰ ـ ۳۵

كشينك ايچنده سويله‌مش اولديغى سوزلرى عيناً يازييورم : « نه‌قدر محمد عليه‌السلامى مدح ايدرسكز ، او شيمدى چورومش كيتمش فقط عيسى عليه‌السلام بوكون سربست راحتجه كوك يوزنده اوچييور . الله او قدر عادلدركه اونك نقطهٔ نظرنده نه اسلام ، نه يهودى ، نه خرستيان هيچ بر فرقلرى يوقدر . بناءً عليه هانكى دينده قاليرسه اهميتسزدر » بوقدرى كافى دكلمى (؟) كافى دكلسه اسلاملره قارشى ايتديكى ايلكلردن بر نمونه دها (!)

پترسبورغده امنيت مديريتنه مراجعتله شهر مذكورده جمعيت خيريه امامنه بايرام نمازينك قيلديرله‌سنى رجا ايدييور . شبهه‌سز جمعيت امامى اوقومزسه بوندن بيازيدوف مادة غائب ايده‌جك . ايشته ايكى اوچ روبله ايچون نه‌قدر آشاغى برموقعده قالييور . كوريبورميسكز نصل بر صورتده دين اسلامى تحقير ايدييور . واسلاملرى واجبدن اوز اقلاشديران بر امامه نه نظرله باقارسكز ؟ ! كراو بزم المزده اولسه‌يدى چوقدن موقعنى ترك ايتمش بولنوردى ، فقط مسئله او دكل . حكومته ايتديكى صداقت ، يعنى آچيقجه‌سى اسلاملر عليهنده ايتديكى خفيه‌لكدن طولايى ، عائله‌سى راقى ايله بسلنديكندن طولايى « نوايا ورمه » ده مشهور « منشيكوف » لرك حسن توجهاتنه نائل اوليور . مبعوثلريمزه صيره كلنجه اقتدارليسنه تصادف ايتمك پك كوج . ايشته بزم حالمز . ياربى قورتار بو كيرلى اللردن ، يوركلردن ، ايشته بو دوكديكم كوز ياشلرم يكانه اسلاميتك مدافعه‌سى ايچوندر . ايشته روسيه‌نك بتون بو معامله‌سنى عالم كورسون ، اوقوسون . اينانمازلرسه اثبات ايدرم . حقيقتدن بر آديم كرى دونمم .

روسيه‌نك مشهور غزته‌لرى بر صرب ، بر بولغار ايچون قيامت قوپارييورلر . فقط كنه كندى اورتودوقسلرينى مدافعه ايدييورلر ، روسيه‌نك اورتودوقسلرى مدافعه ايتديكى كبى ، بزى‌ده نيچون كيمسه مدافعه ايتميور ؟ ايشته بو سؤال ، بز معصوم اوتوز ميليون اسلامك آغزنده دونوب طولاشيور وهيچ بر چاره قالمديغنى دوشوندكچه ايناناجغمز كليور ايسه‌ده اميددن قانلى كوز ياشلرى ، كرى طورميور .

نوغورود

نفر . على

الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله اجمعين .

ان مكون الكون جل وعلا قدجرت عادته بتقسيم الاعمال فكما ان اعضاء البدن الواحد كل مختص بعمل واحد كذلك اعضاء العائلات كذلك الامم فانها لاتقوم ولا تحفظ وجودها الابعدة اعمال مقسمة على طوائف منها . تلك الاعمال هى الفلاحة والصناعة والتجارة والسياسة والحراسة والارشاد . وحيث ان افراد الامم مختلفة الاستعدادات والاميال حسب ماقال خالقها جل وعلا (اعطى كل شئ خلقه ثم هدى) وقال (قد علم كل اناس مشربهم) و قال صلى الله عليه وسلم (كل ميسر لما خلق له) لم يلج فرد من افراد الامم ولا طائفة من طوائفها الى عمل مخصوص ولامنعوا منه بل جعلت الاعمال كلها حرة بين العموم فكل من سلك مسلك عمل قبل فيه ومتى جد فيه وثبت نتج ونبت . وعلى هذه السنة تقسمت هذه الاعمال فى كل امة وقامت كل طائفة بفرض كفائى على الامة كلها اذا قام به البعض سقط على الباقين مع رضاء كل طائفة بما قسم لها واستحسانها لما هى فيه . وما اسمعنا التاريخ يوما ماان طائفة الفلاحين قامت ورفعت سوطها بطائفة التجار قائلة لها انت مستبدة بالتجارة وهذا ظلم نريد ان نشاركك ذلك . ولا طائفة المأمورين قاموا على الذراع والتجار والصناع ورفعوا سوطهم قائلين انتم متنعمون بما انتم فيه احرار عند انفسكم فى رفاه وسكون وتنال وعز ونحن مقيدون مقتر علينا بحصر ثروتنا فى ذلك المعاش الذى هو اجارة فى الحقيقة ولاثبات لنا ولا مقر ولاعش حياتنا على جناح سفر فلابد من ان نشارككم فيما انتم عليه ذلك ان الطلب بهذا الوجه ليس بمشروع ولا معقول

بل الطريق الوحيد الى انتقال اى فرد كان من عمل الى عمل هو ادبى محض بان يسلك المسلك الذى يريده ويجد و يثبت يظفر به ان شاء الله تعالى ومعلوم ان امتنا العثمانية ودولتنا العلية ايدها رب البرية هى امة واحدة ودولة واحدة تحت علم واحد هو علم خلافة آل عثمان الفخام ايدالله بهم الاسلام الى انقضاء الدوران وها هى الدولة والملة سالكان هذا المسلك بعينه فالفلاحة والصناعة والتجارة حرة والمدارس التى تخرج منها المأمورون اللا تقون لما يسند اليهم حرة ايضا فمن اراد مسلكا فليسلكه وليأت البيوت من ابوابها من غير غوغاء ولاضجيج ولابهتان ولاتخديش للافكار ان ديننا القويم وهو الدين الرسمى لحكومتنا جعل العالم البشرى قسمين مسلمين وغير مسلمين واعتبر الاسلام جنسا واحد اخوة بقوله تعالى (انما المؤمنون اخوة) وتبرأ من كل من دعى الى عصبية بقوله صلى الله عليه وسلم (ليس منا من دعى الى عصبية) واعتبر ماعدا المسلمين ملة واحدة كما هو معلوم ووحد بين الفريقين فى التعاون على المصالح واوجب ان يكون لهم مالنا من الحقوق وعليهم ماعلينا على تفصيل فى ذلك واوجب علينا نصحهم واعانتهم والمحافظة عليهم ممن يريدهم بسوء مادامو محافظين على العهد الذى بيننا وبينهم غير مخلين باداابنا واوجب على المسلمين الاستقلال التام وحرم عليهم ان يكونوا محكومين لغيرهم حتى اوجب عليهم اذا تغلب العدو على بلادهم ان يهاجروا كلهم و ينضموا لبقية اخوانهم المسلمين ليكونوا يدا واحدة وتحت حكم واحد وراية واحدة هى خلافة الاسلام ورايته ولم يفرق فى الحكم الاسلامى ووجوب الرضوخ اليه بين العبد الحبشى وغيره كما قال صلى الله عليه وسلم اسمعوا و اطيعوا وان استعمل عليكم عبد حبشى كان راسه زبيبه وكما ذلك كله معلوم من الدين بالضرورة ان التنازع على الوظائف السياسية بين الامة الاسلامية ما كنا نسمع به قط بل العقلاء الاسلام وصلحاؤها كانوا يؤثرون الاعمال الحرة على كل مأمورية فرارا من مسؤليتها وضغطها وتقتيرها ولا يمدون يدهم اليها الا اذا تعينت عليهم ولا يتخذونها طريق تعيش بل يتخذونها خدمة للمصلحة العامة ومايتقاضونه من معاشها يعتبرونه اعانة

لهم من قبل بیت‌مال الامة القائمة من لاعمال الحرة واهلها ان اتخاذ المأموریات طریقا للتعیش منا کبر الخطأ ومن اعظم الخزق فی الاجتماع البشری ان الاندفاع وراء التشبث بالمأموریات والاعراض عن الاعمال التی هی فی الحقیقة قوام الامم مما یفضی بنا الی العجز وتکون طبقة فینا مملوءة رؤسها بالاوهام وصدورها بالاحقاد والسنتها بالتشویش تشغل النوادی وتکلف الامة ان تخترع لهـا مأموریات وتفیض علیها المعاشات او تشوش علیها امرها وماذا عسی ان تکون من المأموریات فی الامة وماذا عسی ان تقدر علی سـد عوز البطالین ان هاته الحالة اذا تفشت فی امة کانت اعظم دلیل علی ذهاب تلك الامة الی السـقوط ان وظیفة مجلس المبعوثان والمسائل التی یجب ان تنشرفیه هی المسائل التی ترجع لاعلاء شـأن الأمة وتجمع شـتاتها وترفع عنها اصرها وتکسر الاغلال التی کانت علیها وذلك کمسائل التعالی بقوتنا الحربیة بریة وبحریة التی هی سورنا المنیع ورفع الاغتشاش من کل اطراف المملکة ونشر الامن العام وتعمیم وسـائط النقل الذی هو اعظم کافل بالامن والثروة وتعمیم الآداب التی تعرف الامة بقیمتها وقیمة الحاکمیة والمحکومیة ومزیة الاجتماع العام والتعاون بید واحدة واسم واحد من غیر ادنی مایشم منه رائحة تفرقة عنصریة ولا مذهبیة والضرب علی ید کل من سعی وراء ذلك بجهل او خیانة وترقیة الفلاحة والصناعة والتجارة بصفة تخرجنا من اسر الغیر وتجعـلنا کفؤا للاسـتقلال والوقوف فی صـف الامم المتمدنة المالکة لاسـتقلالها بحق الی غیر ذلك من کل مسائل الاصلاح المنطبقة علی الشرع والعقل والعمران .

ان الامة السـوریة امة عریقة فی التمدن امة الفلاحة امة الصـناعة امة التجارت امة العلماء الاعلام امة الحزم والنشـاط قد اقمت بدمشـق ام البلاد هنالك مدة تقرب من ثلاثة سـنوات وامتزجت بکل طبقاتها فوجدت من بین علمـائها اعلاما اهل دین اهل تقوی و وجدت من بین ذواتهـا رجالا اهـل درایة و مقـدرة و رأی و وجـدت من تجارها اهل حزم تام وعفة فائقة ووجدت من شبانها اهل نجابة ونشـاط وذکاء وحزم وعزم وغیرة ودین وصـدق لدولتهم العلیة وخلافتهم العثمانیة یبشرون بمستقبل مسر للاسلام الطبقة الوسطی فیما بینهم علی العموم محل غبطة لکل المسـلمین فی اشتغالها بما یعنیها من درهم لمعاشها او حسنة لمعادها لن تجد من بینهم بطالا ولا مسرفا

مابعدی وار

صالح الشریف التونسی

آفریقای مرکزیده اسلامیت

آفریقای مرکزیده ، صحرای کبیر حوالیسنده اسلامیتك کوندن کونه توسع وانتشار ایتمکده بولندیغی معلومدر .

اخیرا پارسده منتشر غولوا غزته‌سی بو بابده مهم بر مقاله نشر ایتمشدر . بو مقاله مندرجاتنه نظراً سنه‌غال حوالیسـنده بولنان بالجمله اولوف قبائلی اسلام ایله مشرف اولمشلردر . فرانسز کینه‌سـنده اصل عنصر مهمی تشـکیل ایلین و ٦٧٠ بیکی متجاوز بولنـان فلاحلارده تماماً قبول اسلامیت ایلمشلردر . همیت جهتیله فلاحلردن صـوکره کلن دیالوقه‌لر آره‌سنده‌ده نور هدایت کمال سرعتله انتشار ایتمکده‌در . شمالی سنه‌غال و نیژه‌ر حوالیسنده بش میلیون اهالیدن بر بچق ملیونی اسلاملر تشکیل ایتمکده‌در . دین مبین احمدی داهومه سواحلنه قدر انتشار ایتمشدر .

مذکور غزته بو ارقامی ذکر ایتدکدن صوکره اسلامیتك قبائلك ترقیـات معنویه‌سی وتمدنی بابنده پك زیاده خـدماتی کورولدیکنی ذکر ایتمکده‌در .

آسیای وسطی فلاکتزدکانی اعانه دفتری

٢٥	١٠٧٣٢	١٣٢ نجی نومرودن نقلیکون
	٨٦٤	دیمتوقه‌ده طقوزنجی سواری الای ضابطانی طرفندن
	٢٠	یانیه‌ده مفتی زاده عبدالله ناجی افندیدن
	٢١٦	اسکوبده یدنجی نشانجی الاینك یدنجی بلوکی ضابطان وافرادی طرفندن
٢٥	١١٨٣٢	یکون

صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

فضیلتمآب افندیلرم

ترکستان رجفان ارضندن آشیان سعادتلری قهر نایاب زمینه کومولن دین قرداشلریمزك مدد جویانه صدای نالشلری آفاق عثمانیه‌یی سرعت برقیه ایله استیلا ایده‌رك جابجا جمع اعانه‌یه باشلاندیغی ، بو زمره‌دن اوله‌رق قهرمان ارقداشلرمك قلوب حمیتی او صدمهٔ هول انکیزك منعکس تحسساتی اولدیغی اجلدن آلایمز نامنه جمع و سـکز لیرای عثمانیدن عبارت اعانهٔ نقدیه‌نك قومیسیون مخصوصنه تسلیمی ایچون وساطت عالیلری تمنی اولنور افندم .

دیمتوقه‌ده سواری الای ٩ قوماندانی

میرآلای

عثمان

افندم !

یدنجی نشانجی الایك یدنجی بلوکی « مسلم و غیر مسـلم » عموم افرادی طرفندن ترکستانده‌کی زلزله‌دن طولایی مسـکنسز و آچ قالان اهالینك تهوین احتیاجلرینه مدار اولق مقصد انسانیتکارانه‌سیله کندی کندیلرینه طوپلامش اولدقلری یوزاون‌یدی غروشك قومیسیون مخصوصنه ارسالی ایچون ارقداشلری نامنه برابه‌لی رفعت چاوش طرفندن مراجعت اولنمسی اوزرینه بلوك ضابطانی دخی اشتراك ایتمش وشو صورتله لیرا یوز اوچ غروش حسابیله ایکیوز آلتی غروشـه بالغ اولان اعانه معرفت عاجزیله کوندرلسی طلب ایدلمش اولدیغندن ایجاب ایدن محله ایصالنه لطفاً توسـط بیورلق اوزره مبلغ مزبور بوکونکی پوسته‌یه تسلیماً اداره خانهٔ عالیلرینه تقدیم قلنمشدر ایفای مقتضاسنه همتلری مننادر افندم .

اسکوبده الای ٧ نشانجی ٧ ک

یوزباشی

شکری حسین

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
۲۲ نومرو

صراط مستقیم
۱۳۲۶

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار
جدیه مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن و بالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵	غروش
روسیه «	۶،۵	۳،۵	روبله
سائر ممالک اجنبیه «	۱۷	۹	فرانق

صاحب ومؤسسلری :

ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب

تاریخ تأسیسی

۱۰ تموز ۳۲۴

درسعادتده نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۳۷ — ۲۰ ربیع الآخر پنجشنبه ۷ نیسان ۳۲۶ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

انوار قرآن

۳۰ — واذقال ربك للملئكة انی جاعل فی الارض خلیفة قالوا اتجعل فیها من یفسد فیها ویسفك الدماء ونحن نسبح بحمدك ونقدس لك قال انی اعلم مالا تعلمون .

[بو آیت کریمه‌ده آدم علیه السلامك خلق وایجادی وتحکیه بیورلدیغی وجه اوزره انك حقنده تخصیص قلنان تکریمات سنیه تذکار ایله بوتلر ذریت آدم ایچون اجل نعم اولوب کندیلرینی تشکر وایمانه داعی وکفران وعصیاندن ناهی اولدیغندن بو نعمت جلیله‌یه نظراً دخی اوفاسقلرك کفری انکار واستبعاد اولنه‌رق مناظره ومحاوره صورتیله شویله بیوریلیور: حبیبم] اوزمانی‌ده یاد ایت‌که ربك ملکلره بن روی زمینده خلیفه [نصب واقامه] ایده‌جکم دیدی . انلر دیدیلر که [نسل وذریتی] یریوزنده فساد ایده‌جك و [بغیر حق قانلر دوکه‌جك کیمسه‌یی‌ می ، اوراده خلیفه ایده‌جکسین . حالبوکه بز سکا حمد ایله تسبیح وسنی تقدیس ایدیورز [بزه لطف واحسان ایتدیکك صنوف نعم وعواطف اوزرینه حمد وثنا ایله هردم ذات اقدسکی تسبیح و تنزیه ایلمکده اولدیغمز وشان الوهیتکی شایان بولندیغی علو وعزت ایله توصیفدن خالی قالمدیغمز حالده روی زمینك عمارت واصلاحی ایچون اوراده فساد ایده‌جك وسفك دماء ایلیه‌جك کیمسه‌لری خلیفه نصب واقامه بیوره‌جقسین ، اهل طاعت یرینه عاصیلرمی قائم اوله‌جق ؟ یاربنا بونده‌کی حکمت نه‌در؟ . جناب باری عز شانه جواباً] بیوردی‌که بن سزك بیلمدیککز شیلری بیلورم [بو خلیفه‌ده سزك بیلمدیککز خصال ممتازه ، بو استخلافده سزه منجلی اولمیان حکمت بالغه‌م واردر.

بو آیتلرده‌کی محاوره جناب حقك ملائکهٔ کرام ایله اولان شئوننده‌ن برشأندر . حلق ایله مخاطبه‌سنده وبیان حقده جاری عادت الهیه‌سی اوزره اوشأنی و انده‌کی حکم واسراری بوقصه‌ده بزه محاوره ومناظره صورتیله تصویر بوریور . بز بو محاوره‌نك حقیقتنه واقف دکلز ؛ فقط بیلیورزکه بزم محاوره‌لرمز کبی دکلدر ، او محاوره ایله بومقامده برطاقم معانی مقصوددرکه اوده جناب اقدسك خلقت آدمدن اول مکوناتی انك ایچون اعداد ایلدیکنه دائر شئون الهیه‌سندن برشأن ایله نوع انسانك خلق و ایجادینه متعلق اوله‌رق ملائکه ایله واقع بر شأندن ، و برده بو نوعك فضیلت ومکرمیتنی متضمن دیکر برشأندن عبارتدر. بو نکته‌ده مراد ، نوع بشر حقنده ارزان بیوریلان تکریمات سنیهٔ ربانیه تفکر ایدیلرك هادی الی الله اولان کتاب عزیزه ووحی الهی‌یی تبلیغ ایدن رسول اکرمه ایمانه دعوتدر. شو ایضاحات ایله بو آیتلرك ماقبلنه مناسب و اتصالی نمایان اولور . قرآن حکیمك خواصندندرکه برمسئله‌دن آکا مباین ویاقریب دیکر برمسئله‌یه انتقال ایدر ، حالبوکه او مسائلك جمله‌سی برموضوع ایچون سوق اولنمشدر ـ ع .

[ملائکه] میم ولامك فتحه‌لریله [ملك] لفظنك جمعی ربوده لفظ مذکوره اصل اعتبار اولنان [ملائك] واسطه‌سیله‌در . جمع صیغه‌سی [جماعت] ایله مؤول اولدیغندن [ملائکه] نك آخرنده‌کی [تاء] تأنیث جمع ایچوندر. ملائك [الوکه] دن مشتق اولان [مألك]ك مقلوبی‌در . [الوکه] رسالت معناسنه اولدیغندن [ملأك] موضع

رسالت ویاخود مصدر بمعنی المفعول اوله‌رق مرسل دیمکدر. ملائکهٔ کرامه بومعناجه ملائك دنیلمسی انلر انبیاءعظام علیهم السلام حضراتنه نسبتله حقیقةً رسل وسائر خلقه نسبتله دخی کرك کمالات قدسیه ومعارف الهیه‌نك کندیلری اوزرینه فیضاننده وکرك امور معاش ومعادده محتاج اولدقلری شیلرك وصولنده انلرله جناب رب عزت ارەسنده واسطه بولندقلرندن رسل مثابه‌سنده اولدقلرینه مبنی‌در.

ملائکه لفظنه طوغریدن طوغری‌یه ملك جمعی دنیلمیوب ده اصلی اعتباریله اکا جمع اتخاذ قلنمسی، فانك وعینك فتحه‌لریله [فعل] وزننده‌کی کلمه‌لر لسان عربده [فعائل] اوزره جمعلندکلری ایچوندر. بو وزنده کلمه‌لر بعضاً فعال وافعل اوزره جمعلنور: جبلك جمعنده جبال واجبل کبی. بعضاً دخی فعاله‌وافعال اوزره جمعلنور: حجرك جمعنده حجاره واحجار کبی. قلیل اوله‌رق فعول اوزره جمعلندکلری‌ده واردر: اسدك جمعنده اسود کبی.

بعضیلری ملك کلمه‌سنده وجه‌مشروح اوزره اصل واشتقاق ملاحظه ایتمیوب ملائکه شاذ اوله‌رق طوغریدن طوغری‌یه [ملك] ك جمعی‌در دیدیلر.

ملائکهٔ کرام: بانفسها قائم ذوات موجوده‌در، بومتفق علیهدر. فقط حقیقت وماهیتلرنده اختلاف اولنه‌رق اکثر متکلمین: بونلر اشکال مختلفه ایله تشکله مقتدر اجسام لطیفه‌در؛ وحکما دخی: حقیقت وماهیتده نفوس ناطقه‌یه مخالف جواهر مجرده‌دن عبارتدر دیدیلر.

ملائکه‌نك برچوق انواع وصنوفی واردر. طرف رب عزتدن «انی جاعل فی الارض خلیفة» قول شریفی صنوف ملائکه‌نك کافه‌سنه‌می ویا بعض انواعنه خطاباً‌می ایراد بیورلمشدر؟ بوراسی مختلف فیه اولوب صحابه وتابعین رضی الله عنهم حضراتندن پك چوقلری بوقول الهی عامهٔ ملائکه‌یه خطاباً ایراد بیورلمشدر دیدیلر؛ چونکه آیت کریمه‌ده [الملئکة] لفظی محلی باللام اولان جمعلردن اولوب جنسدن مجاز اولدیغی جهتله عموم افاده ایدر ومخصص بولنمدقجه عام تخصیص ایدیله‌مز — ق، ش.

ملائکه حقنده سلف دیدیلرکه بونلر حق تعالی حضرتلرینك بزه وجودلرینی وبعض اعمالنی خبر ویردیکی مخلوقدرلر. بناءً علیه بونلره ایمان ایتمك بزه واجبدر. فقط بونلره ایمان ایتمك حقیقت وماهیتلرینی بیلمکه متوقف اولمدیغندن بز انلره دائر علمی جناب حقه تفویض ایدرز. شو حالده انلرك اجنحه‌سی بولندیغنه دائر شرعده بر خبر ورود ایدنجه بز بوکا ایمان ایدرز وفقط دیرزکه بو اجنحه اجنحهٔ طیور کبی ریشدن وامثالندن مترکب اجنحه‌دکلدر. زیرا بویله اولسه‌یدی بزم انی کورمه‌مز ایجاب ایلر ایدی. وبونلرك نبات وبحار کبی عوالم جسمانیه‌یه موکل اولدقلری قبل شرعدن وارد اولنجه بونکله‌ده مکوناتده شو عالم محسوسدن دها لطیف بر عالم دیکر اولوب انك بو عالمك نظام واحکامنه علاقه‌سی بولندیغنه استدلال ایلرز. عقل بونك استحاله‌سنه دکل، بلکه انك لذاته امکاننه وانی خبر ویرن وحیك صدقنه حکم ایدر. بعض ناس ملائکه‌نك ماهیتندن بحث ایدرك انلرك نه اولدیغنی بیلمکه اوغراشمش ایسه‌لرده جناب حقك بو سره واقف قلدیغی کیمسه‌لر فئهٔ قلیله‌دن عبارت بولندیغنه ودین ایسه کافهٔ ناس ایچون مشروع قلنمش اولمسنه نظراً صواب اولان بودرکه عالم غیبه انك حقیقتندن بحث ایتمیه‌رك مجرد ایمان ایله اکتفا ایتملی، زیرا عالم غیبدن بحث لك وبونکله تکلیفك مشروعیتی مالایطاق اولان امورندر. واقعا جناب حقك مزید علم ایله ممتاز قلدیغی ذوات واردر، فقط بو بر فضل وکرم الهی‌درکه انی عبادندن دیله‌دیکنه احسان ایدر — ع.

[خلیفه] غیره خلف اوله‌رق انك مقامنه قائم اولاندر. آخرنده [هاء] علامه‌نك [ها] سی کبی مبالغه ایچوندر. آیت کریمه‌ده‌کی خلیفه ایله یا یالکز آدم علیه السلام ویاخود ذات شریفلریله ذریتلری مراددر.

ایکنجی شق مقصود اولدیغی حالده [خلیفه] لفظی مفرد ایراد بیوریله‌رق یالکز ابوالبشره قصر وتخصیص ایدلمسی انك ذکریله ذریتنك ذکرندن غنا حاصل اولدیغی ایچوندر: نته‌کیم [مضر] و [هاشم] مثللو قبیله پدرلرینك ذکریله [قبیله] لفظنك ذکرندن غنا حاصل اولدیغی کبی.

خلافتدن مقصود: یا جانب رب عزتدن بین الناس احکام الهیه و اوامر ربانیه‌نك تنفیذی وناسك سیاست اموری خصوصاتنده خلیفه اولمقدرکه بو معناجه خلافت خواص بنی بشره مختصدر وشو صورتله استخلاف حاشا جناب اقدس کبریانك عجز و احتیاجندن اولمیوب بلکه مستخلف علیهمك قصور استعدادلرینه و فیض اقدسی بالذات قبولدن عجزلرینه مبنی‌در. طبیعتده بونك نظیری شودرکه لحم ایله عظم ارەسنده تباعد بولندیغی جهتله کمك اتدن غذایی قبولدن عاجز اولدیغندن غذایی برندن الوب دیکرینه ویرمك ایچون باری تعالی حضرتلری بو ایکیسی ارەسنده حکمت صمدانیه‌سیله ایکیسنه‌ده مناسب اوله‌رق قیقرداغی یاراتمشدر. ویاخود خلافتدن مقصود، بنی آدمك کندیلرندن اقدم روی زمینده بولنان سکان ارضه خلف اولملریدر. بو تفسیره کوره خلافت کافهٔ بشره عام وشامل اولور — ق، س.

مفسرلرك [خلیفه] لفظنده ایکی مذهب و مسلکی واردر. انلردن بر طاقی بو لفظك ارضده اولجه بر ویا دها زیاده نوع حیوان ناطق وار ایکن منقرض اولدیغی و جناب حقك ارضده خلیفه قیله‌جغنه دائر ملائکه‌یه خبر ویردیکی بو صنف انك محلنه حلول ایدرك اکا خلف اوله‌جغنی مشعر بولندیغنه ذاهب اولدیلر. نته‌کیم جناب حق‌ده قرون اولی‌نك اهلاکنی ذکر ایتدکدن صکره «ثم جعلنا کم خلائف فی الارض من بعدهم» بیورمشدر، بو معنایه ذاهب اولانلر دیدیلرکه او صنف هالك روی زمینده افساد ایتمش و سفك دماء ایلمشلر ایدی، ملائکه‌ده سؤاللرینی او صنف هالکه قیاس ایله استنباط ایتمشلر ایدی، زیرا خلیفه‌نك خلف اولدیغی کیمسه‌لر ایله متناسب اولوب اوقبیلدن اوله‌جغی فهمه تبادر ایدر. لکن خلیفه‌نك خلف اولدیغی کیمسه‌لره من کل وجه مماثل اوله‌جغنه دلیل یوقدر وبو مقتضای

خلافت دكلدر . بونكچوندركه جناب اقدس كبريا ملائكه‌يه ، بو خليفه‌نك كندشتكان اوزرينه مابه‌الامتيازى بولنان اموره وذات الوهيتك بونده‌كى حكمت بالغه‌سنه دائر سزلك بيلمديككز شيلرى بن بيلورم ديه جواب ويردى . بو قول صحيح اولديغى تقديرجه آدم بو ارض اوزرنده‌كى حيوانك ايلك صنف عاقلى اولميوب بلكه حيوان ناطقك هلاك اولمش طائفه‌يه ويا طوائفه ذات ومادده مماثل وبعض اخلاق وسجايده مخالف ايلك طائفهٔ جديده‌سى اولمش اولور .

خليفه‌نك تفسيرنده مذهب ومسلكك برى بودر . ديكرلرى ده خليفه ايله مراد ، ارضده كندمه خليفه قيله‌جغم ديمك اولديغنه ذاهب اولديلر . بونكچوندركه انسان جناب حقك ارضنده خليفه‌سيدر ديه شايع اولمشدر . كتاب مكرمده دخى « ياداود انا جعلناك خليفة فى الارض » بيورلمشدر . الله اعلم ظاهر اولان بودركه خليفه ايله ، آدم عليه‌السلام ومجموع ذريتى مراددر . لكن بو خلافتك معناسى ندر ؟ وبو استخلافدن مراد ندر ؟ بعض انسانك بعضيسى اوزرينه استخلافى مى ، يوقسه نوعك ديكر نوع اوزرينه‌مى استخلافى مراددر ؟

جناب اقدس كبريانك خلقنده سنت الهيه‌سى ، احكامنى ناسه ايچلرندن انتخاب ايلديكى كسانك السنه‌سى اوزره تعليم وانفاذ ايتمك صورتيله جارى اولمشدر ، بوده انلر ذات الوهيته بو خصوصده خليفه اولسونلر ايچوندر. انسان ايسه اللهك احكام وسنن شرعياسنى اظهار ايلديكى كبى ذات الوهيتك حكم وسنن خلقيهٔ طبيعيه‌سنى‌ده اظهار ايلديكندن الله تعالى‌نك انسانى سائر مخلوقات اوزرينه كنديسيله تمييز ايلديكى امورك كافه‌سنه معناى خلافتك عام وشامل اولمسى صحيح اولور .

وحى ناطق اولديغى وعيان وتجربه دلالت ايلديكى اوزره الله تعالى عالمى انواع مختلفه اوله‌رق خلق ايتمش ونوع انساندن ماعدا هر نوعى تجاوز ايده‌ميه‌جكى بر شى محدود معين ايله تخصيص ايلمشدر. ملائكه كبى وجودينى يالكز طريق وحى ايله بيلديككز مخلوقاتك وظائفى محدود اولديغنه دلالت ايدر آيات واحاديث وارد اولمشدر . « يسبحون الليل والنهار لا يفترون — وانا لنحن الصافون وانا لنحن المسبحون — والصافات صفاً فالزاجرات زجراً فالتاليات ذكراً — والنازعات غرقاً والناشطات نشطاً والسابحات سبحاً فالسابقات سبقاً فالمدبرات امراً » كبى آيات كريمه انلرك طوائف عديده اولوب هر هر طائفه‌نك وظيفهٔ محدوده‌سى بولنديغنه دلالت ايديور . احاديث شريفه‌ده دخى انلردن بر طاقمنك الى يوم القيام دائما ساجد ودائما راكع اولديغى ورود ايتمشدر .

نظر وتجربه ايله بيلديككز شى ايسه معدن وجماد ايله نباتك حاليدر ، معدن وجمادك نه علمى نه فعلى واردر . نباتك تأثير حياتى ايسه انجق نفسنه مقصوردر . انك علم واراده‌سى بولنديغى فرض ايدلسه بو علم واراده‌نك فعل نباتى اللهك خلقنده جارى حكم وسنن الهيه‌سنى شارح ومفسر قلمقده نه تأثيرى واردر ، نه‌ده احكام اللهك بيان وتنفيذينه وسيله اولور . شو حالده احياء محسوسه وغيبيه‌دن هر بر حيك محدود بر استعدادى ومحدود بر علم الهاميسى ومحدود بر فعلى وار ديمكدر ؛ بو كبى شيلر ايسه علم واراده‌سنه حد وپايان اولميان وسنن واحكامى ايچون حصر وقصر بولنميان وافعال وتصرفنه غايت ونهايت اولميان قادر مطلق حضرتلرينه خليفه اولمغه صالح دكلدرلر .

انسانه كلنجه ، كتاب عزيزده وارد اولديغى اوزره الله تعالى انى ضعيف خلق ايلديكى كبى « والله اخرجكم من بطون امهاتكم لا تعلمون شيئا » نظم جليلنده بيان بيورلديغى وجه ايله انى بر شى بيلمز اوله‌رق ياراتمشدر . لكن انسان ضعف و جهلى ايله برابر سزاى عبرت وجاى تعجبدر ، زيرا اقوياده تصرف ايدر و جميع اسبابى بيلور . حيوانات كنديلرينه نافع ومضر بولنان اشيايى الهام ايله بيله‌رك تولد ايدرلر و آز زمان ايچنده انلرك قواسى تكمل ايدر. انسان تولد ايدر ، حالبوكه اغلايه‌رق فرياد ايتمكدن بشقه انده بر الهام يوقدر . صكره سائر حيواناته نسبتله بطئ بر تدريج ايله حس وادراك ايدر و كنديسنه‌ديكر بر قوت دخى ويريله‌رك انك مدركات حس وشعورنده اوقوت اول درجه تصرف ايدركه‌اوتصرف ايله‌انك بو كائنات اوزرنده قدرت وسطوتى اولورده صكره كائناتى ديلديكى كبى تسخير وتذليل ايدر . اوقوت غريبه عقل تسميه ايتدكلرى وسر وحقيقت وكنهنى تعقل و ادراك ايتمدكلرى قوتدر . ايشته بو قوتدركه صغوقدن صيجاقدن وقايه ايدن كساء فطريه‌يه وقوتى تناوله‌ونفسلرندن مدافعه‌يه ودشمنلرينه غلبه‌يه‌واسطه‌اولان اعضايه دائر اصل فطرتده حيواناته احسان اولنان شيلردن‌ودها بونك كبى حيواناته بلا كسب ويرلمش اولان كيفياتدن انسانى مغنى قيلار ، حتى انسانه شمدى‌يه قدر ميسر اولان اختراعات عجيبه بو قوت ايله حاصل اولديغى كبى بوندن بويله دخى بو قوت ايله انسانك شمديدن تخمين وتقديرى ممكن اولميه جق اختراعات غرابتنماسى ظهور ايده‌جكدر . انسانك بو قوت ايله نه استعدادى محدوددر ، نه امنيه‌لرى محدود ، نه علمى محدود ، نه فعلى محدوددر. افرادنده‌كى ضعف ايله برابر انسان هيئت مجموعه‌سيله مكوناتده اويله تصرف ايدركه اللهك اذن وتصريفى ايله بو تصرفك حد وپايانى يوقدر. جناب اقدس اسرار خلقتى اظهار ايچون انسانه بو مواهب و احكام طبيعيه‌يى ويره‌رك ارضى كنديسنه تمليك ايتمش و عوالم ارضى اكا مسخر قلمش اولديغى كبى كنديسنه احكام وشرائع دخى ويره‌رك افراد وطوائفنك برى برينه بغى وعدوانلرينه حائل اولور بر حد ايله انك مطلقيتنى تحديد ايلمش اولديغندن او احكام وشرائع اكا درجهٔ كماله واصل اولمق ايچون معاونت ايدر ، زيرا احكام وشرائع بو مزايانك كافه‌سنى حائز بولنان عقلك مرشد ومربيسيدر . بو سرد اولنان احوالك هپسندن طولايى‌دركه ذات اجل اعلى بو خلافته مخلوقاتك اليقى بولنان انسانى روى زمينده ذات الوهيته خليفه ايتمشدر.

انسانك ارض اوزرنده واقع بو خلافتنده آثارى نمايان اولدى. بز انك معدن و نباتده وبر وبحرده عجائب صنعنى مشاهده ايديورز.

او تفنن وابداع ایدیور ، کشف واختراع ایدیور ، سعی وعمل ایدیور ، بر درجه‌ده‌که شکل ارضی تغییر ایدرك صرت یرلری یومشاق ، قوراق یرلری ریان ، خراب یرلری معمور و آبادان ، قره‌لری دریا ویا خلیج ایتمشدر . و [یوسف افندی] تسمیه اولنان لیمون [۱] کبی موجود اولمیان چفت چفت نباتاتی دخی تلقیح ایله تولید ایلمشدر ، چونکه الله تعالی حضرتلری بونی ید انسان ایله خلق وانك کسبیله انشا ایتمشدر . ابناء جنسندن اولان انواع حیواناتده‌ده درلو درلو تربیه وتغذیه وتولید ایله دیلادیکی کبی تصرف ایدرك حتی او حیواناتك طبع وخلقنده وصنوفنده‌بو سبب ایله تغیر حصوله کلمسیله انلردن بعضیسی صغیر وکبیر وبعضیسی اهلی ووحشی اولمشدر . انسان حیواناتدن هرنوع ایله انتفاع وهرنوعنی خدمتنه مسخر قیلار ، نته‌کیم قوای طبیعیه‌یی وسائر مخلوقاتی کندی امرینه مسخر ایلدیکی کبی .

جناب حقك سنن الهیه‌سنی اقامه ایتمك وعجائب صنعنی ، اسرار خلقتی ، بدائع حکمنی ، منافع احکامنی اظهار ایلمك اوزره ذات الوهیتك انسانی بو موهبه‌لر ایله روی زمینده خلیفه ایتمسی ، هرشیئه کندینه لائق صورت وشکل ویردکدن صکره جمله‌سنی انتفاع ایده‌جکی جهته هدایت وارشاد ایدن حق جل وعلا حضرتلرینك حکمتی دکلمیدر ؟ ذات اقدس کبریانك کمالنه وسعهٔ علمنه ، احسن تقویمده یارادلمش اولان شو انساندن‌ده‌ها ظاهر وباهر علامت و نشان بولنورمی ؟ ـ ع .

جناب حق احاطهٔ کامله وحکمت بالغه‌سیله مشاوره‌دن مستغنی ایکن ملائکه‌یه روی زمینده خلیفه نصب واقامه ایده‌جکنی شوصورتله بیان بیورمسندن ، عبادینه مشاوره‌یی تعلیم ایتدیکی ، ومجهولی [خلیفه] عنوان مبجلی ایله یاد وخلق وایجادندن اقدم انك ظهورینی سکان عالم ملکوته تبشیر ایدرك شانی اعزاز وتوقیر بیوردیغی نمایان اولدیغی کبی یر یوزنده فساد ایده‌جك وناحق یره قانلر دوکه‌جك اولان نوع انسانی استخلافده‌کی وجه حکمتی ملائکهٔ کرام سؤال ایدوب جانب ربوبیتدن کندیلرینه بنی آدمك فضیلتی مفسدتلرینه راجح و غالب اولدیغی ایما ایدر صورتده جواب ویرلش اولمسندن دخی حکمت علیه خیری شرینه غالب اولان شیئك ایجادینی اقتضا ایتدیکی مستفاد اولیور ـ ق ، ش .

فی الحقیقه حیاتك احوال عادیه‌سنده بشرك نجابتندن زیاده سفلیتی نظر امعانه چارپار . کندیسندن اویله چیرکین ، اویله مکروه احتراصات وانفعالات ظهوره کلدیکی اولورکه ماهیت انسانیه‌یی محجوب ایدر . مثلا بریسی صاتیلغه چیقاردیغی مأکولات و مشروباته صحت و حیاته مضر شیلر قاتارده بوندن بونجه انسانلر محو اوله‌جغنی دوشونه‌رك رحم وشفقت ایتمز . برمجروح فریاد ایدیور ، بر خسته باشنی بالین اضطرابه طیامش ایکله‌یور ، وطنك نعمت واحسانیله پروشیاب اولان برجراح ویاطبیب یانی باشنده ایکن پاره‌سی یوقدیه باقماز ، بو آه وزاردن متأثر اولماز . برصیدلانی برقاچ پاره استفاده‌سی ایچون ترتیب اولنان علاجدن عقاقیر طبیه‌نك اك مهمنی تنقیص ایدرك اضطراب مریضك کونلرجه امتدادینه سبب اولور . دیپلوماسی نامنه ضعیف برقومك دیارنده عوام فریبانه انواع حیل ودسایس ایله بهانه جوی فتن اوله‌رق اوسکون وآرامش ایله دمکذار بولنان دیار طوفان مصائب ایچنده براقیلور وبو ظلم صریح موفقیت ومظفریت نامنه تجلیل اولنور . بردنی سیغورطه‌لاتمش اولدیغی مالنی سیغورطه بدلنه طمعاً طوتشدیره‌رق مجاوری بولنانلرك مالملکلری دخی سکنه‌سیله برابر طعمهٔ نار اولورده کوکلری اغلادان بوعظیم جنایتدن متأثر بیله اولماز . نیجه انسانلر واردرکه بودنیای فانی‌نك خطامی ایچون کندیلرینی فضائل انسانیه‌دن تجرید وتبعید ایتمشلردر . سنین حیاتی اقصای حیاته تقرب ایتمش بر چوق سالخورده‌لر کورلمشدرکه نائل جاه ومقام اولمق ایچون قلوبده احراز ایتمش اولدقلری جاه ومقامدن دور ومحروم اولمشلردر . فقط بومعمای غریب الاعلوی ، الاشرف حساتك ده تجلی کاهیدر ، اویله آن وزمانلر اولورکه کندیسندن فوران ایدن احتساسات کریمه بتون او احتراصات سفلیه‌یی کولکه‌ده براقور .

بوطین لازب : عفت ، حیا ، طمع ، قناعت ، جبانت ، جود وسخا ، حب ، بغض ، غضب ، حلم کبی کریم وذمیم بونجه متنوع ومتخالف خصالدن تخمیر ایدلمش . کندینه یرلر ، کوکلر ، طاغلرك طاقت کتوره‌میه‌جکی بارثقیل امانت تحمیل اولنمش . یاربنا سنك لطف هدایتك رهبر اولمینجه بوامواج هائله ارەسندن مرسای سلامتی بولمق قابلمی ؟

نظم جلیلك تفسیری اثناده اشارت قلندیغی اوزره ملائکهٔ کرامك « اتجعل فیها من یفسد فیها ویسفك الدماء » زمینده بارکاه جناب اقدسه رفع خطاب ایلملری نه خالق تعالی حضرتلرینه اعتراضدر ، نه‌ده بنی آدمه غیبت صورتیله طعن ودخلدر ، مقصد ، شوصفتلر ایله موصوف بولنانلرك خلیفه نصب و اقامه ایدلملرینه حیرت وتعجب ایله بوخصوصده‌کی حکمت خفیه‌یی استکشاف ایتمك و برمتعلمك کوکلندن کچن شیئی معلمندن صفوت قلب ایله سؤال ایتمسی قبیلندن اوله‌رق شبهه‌لرینی ازاله ایده‌جك جهته ارشاد اولنملرینی تضرع ونیاز ایلمکدر . حقلرنده کتاب عزیزده « بل عباد مکرمون . لایسبقونه بالقول وهم بامره یعملون » بیورلمش اولان ملائکهٔ کرامك ذات اقدس کبریایه اعتراض وبنی آدمه غیبت ایتمك ایله مظنون اولمقدن ساحهٔ عصمتلری بریدر .

نوع بشر هنوز خلق اولنمه‌دن ملائکهٔ کرامك انلره فساد و سفك دماء اسناد ایتملری ، یاجناب حقك کندیلرینه بوکیفیتی خبرویرمش اولمسی ویاخود لوح محفوظدن بنی آدمك اوصاف مذکوره‌سنه مطلع اولملریله در ، ویاخود عصمت ونزاهت کندیلرینك خواصندن بولندیغنه دائر ادراکلرنده مرکوز اولان حکمدن بونی استنباط ایلملریله‌در ، ویاخود بنی آدمك حالنی انلردن اول سکنهٔ ارض اولوب انواع فساده بولنمش اولان کذشتکانك حالنه قیاس ایتملریله‌در ـ ق ، ش . برکتزاده

اسماعیل حقی

مقالهٔ سالفه‌ده تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
۲	۱	۳۶	کوپك	کوپوك
۳	۲	۳۱	جهان	جهات

[۱] بزم مانده‌رینا دیدیکمز میوه‌یه عربستانده [یوسف افندی] دینور .

التجريد الصريح
لاحاديث الجامع الصحيح

١٤٨ — حديث شريف

عن ابى موسى رضى الله عنه ان النبى صلى الله عليه وسلم دعا بقدح فيه ماء فغسل يديه ووجهه فيه ومج فيه .

متن بخاريده : « ثم قال لهما اشربا منه وافرغا على وجوهكما ونحوركما » زياده‌سى ده واردر .

١٤٨ - ترجمه

ابو موسى (الاشعرى) رضى الله عنهدن روايت اولونيوركه (بر دفعه) نبى محترم صلى الله عليه وسلم ايچنده صو بولنان برقاب ايستدى . اللرينى ، يوزينى ايچنده بيقادقدن صوكره قابك ايچنه (آغزندن صو) پوسكوردى .

١٤٩ — حديث شريف

عن عائشة رضى الله عنها قالت لما ثقل النبى صلى الله عليه وسلم واشتد به وجعه استأذن ازواجه ان يمرض [١] فى بيتى فاذن له . فخرج النبى صلى الله عليه وسلم بين رجلين تخط رجلاه فى الارض بين عباس ورجل آخر . فكانت [٢] عائشة تحدث ان النبى صلى الله عليه وسلم قال بعدما دخل بيته [٣] واشتد [٤] وجعه هريقوا [٥] على من سبع قرب لم تحلل اوكيتهن لعلى اعهد الى الناس . فاجلس [٦] فى مخضب لحفصة زوج النبى صلى الله عليه وسلم . ثم طفقنا نصب عليه تلك [٧] حتى طفق يشير الينا ان قد فعلتن . فخرج [٨] الى الناس .

[١] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (فى ان يمرض) . [٢] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (وكانت) . [٣] بر روايتده (بيتها) . [٤] بر روايتده (واشتد به) . [٥] بعض روايانده (اهريقوا) . [٦] ديكر روايانده (واجلس) . [٧] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (من تلك القرب) . [٨] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (ثم خرج) .

١٤٩ - ترجمه

عايشه رضى الله عنهانك شويله ديديكى روايت اولونيور :

نبى محترم صلى الله عليه وسلمك (خسته‌لغى) آغيرلاشوب ده اغريسى اشتداد ايتديكى زمان بتم اومده باقلمق اوزره زوجات (طاهرات) ندن اذن ايسته‌دى . اونلرده اذن ويرديلر . (آندن صوكره) نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بر طرفنده عباس (رضى الله عنه) ، ديكر طرفنده ده ديكر برذات اولديغى حالده آياقلرى يرده سورونه‌رك چيقدى . — عايشه (رضى الله عنها) حكايه ايدردى‌كه نبى اكرم صلى الله عليه وسلم اوينه كيروب ده آغريسى اشتداد ايتدكدن صوكره : «اوزرمه باغى چوزولمدك يدى قربه صودوكك . (بويله‌لكله) خلقه بلكه وصيت ايده‌بيليرم» بويوردى . بونك اوزرينه نبى مكرم صلى الله عليه وسلمك زوجهٔ (پاكى) حفصه (رضى الله عنها) نك (مالى اولان) بر لكن ايچنده اوطوردلدى . صوكره اوقربه‌لرك صوينى اوزرينه دوكمكه باشلادق . نهايت : «آرتق اولدى» ديه اشارت بويوردى . آندن صوكره خلقك يانه چيقدى .

١٥٠ - حديث شريف

عن انس رضى الله عنه ان النبى صلى الله عليه وسلم [١] دعا باناء من ماء فأتى بقدح رحراح فيه شئ من ماء . فوضع اصابعه فيه . قال انس فجعلت انظر الى الماء ينبع من اصابعه [٢] فحزرت من توضأ منه مابين السبعين الى الثمانين .

[١] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (ان رسول الله صلى الله عليه وسلم) . [٢] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (من بين اصابعه) .

١٥٠ - ترجمه

انس (بن مالك) رضى الله عنهدن روايت اولونيوركه :

نبى اكرم صلى الله عليه وسلم (بركره) برقاب صو ايسته‌دى . ايچنده برآز صو بولنان آغزى كنيش برقاب كتيرلدى . پارماقلرينى ايچنه قويدى . — انس (رضى الله عنه) ديركه : «آرتق پارماقلرى آره‌سندن صوينك قايناديغنى تماشايه طالدم . اوصودن آبدست آلانلرى يتمش ايله سكسان آره‌سنده تخمين ايتدم .

١٥١ - حديث شريف

وعنه رضى الله عنه قال كان النبى صلى الله عليه وسلم [١] يغتسل [٢] بالصاع الى خمسة امداد ويتوضأ بالمد .

[١] بر روايتده (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم) . [٢] ديكر روايتده (يغسل) .

١٥١ — ترجمه

ينه انس رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور .

نبى مكرم صلى الله عليه وسلم برصاع و نهايت بش مد [١] (مقدارى صو) ايله غسل ايدر ، برمد (مقدارى صو ايله) آبدست آليرايدى .

[١] (صاع) بش رطل بغدادى ايله بر ثلث رطل استيعاب ايدن قابه دينور . بر (مد) ده برصاعك ربعى مقداريدر .

١٥٢ ـ حدیث شریف

عن سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم انه مسح علی الخفین وان عبدالله بن عمر رضی الله عنهما سأل عمر عن ذلك . فقال نعم . اذا حدثك شیئا سعد عن النبی صلی الله علیه وسلم فلا تسأل عنه غیره .

١٥٣ — حدیث شریف

عن عمرو بن امیة الضمری رضی الله عنه انه رأى النبی صلی الله علیه وسلم [١] یمسح علی الخفین .

[١] بر روایتده (رسول الله صلی الله علیه وسلم)

١٥٤ — حدیث شریف

وعنه رضی الله عنه قال رأیت النبی صلی الله علیه وسلم یمسح علی عمامته وخفیه .

١٥٥ ـ حدیث شریف

عن المغیرة بن شعبة رضی الله عنه قال كنت مع النبی صلی الله علیه وسلم فی سفر فاهویت لانزع خفیه . فقال دعهما فانی ادخلتهما طاهرتین . [١] فمسح علیهما .

[١] دیگر روایتده (ادخلتهما وهما طاهرتان) ، بر دیگرنده ایسه (فانی ادخلت القدمین الخفین وهما طاهرتان) .

١٥٦ حدیث شریف

عن عمرو بن امیة رضی الله عنه انه رأى النبی صلی الله علیه وسلم [١] یحتز من كتف شاة [٢] فدعی الی الصلاة فالقی السكین [٣] فصلی [٤] ولم یتوضأ .

[١] بر روایتده (رسول الله صلی الله علیه وسلم) . [٢] مؤلفك دیگر محله‌كی روایتنده (یأكل منها) زیاده‌سی واردر . [٣] ینه مؤلفك دیگر محله‌كی روایتنده (فالقاها والسكین) . [٤] دیگر روایتده (وصلی) .

١٥٧ ـ حدیث شریف

عن سوید بن النعمان رضی الله عنه انه خرج مع رسول الله صلی الله علیه وسلم عام خیبر حتی اذا كانوا بالصهباء وهی ادنی خیبر فصلی [١] العصر . ثم دعا بالازواد فلم یؤت الا بالسویق . فامر به فثری فاكل رسول الله صلی الله علیه وسلم واكلنا [٢] ثم قام الی المغرب فمضمض ومضمضنا ثم صلی ولم یتوضأ .

[١] دیگر روایتده (نزل فصلی) . [٢] بر روایتده (وشربنا) زیاده‌سی واردر . بر دیگرنده ایسه (فلكنا واكلنا وشربنا) .

١٥٢ ـ ترجمه

سعد بن ابی وقاص رضی الله عنهك شویله دیدیكی (عبدالله بن عمر رضی الله عنهمادن) روایت اولونیور :

نبی اكرم صلی الله علیه وسلم مستلر (ی) اوزرینه مسح ایتدی . عبدالله بن عمر رضی الله عنهما بونی (باباسی) عمر (رضی الله عنه) دن صوردی ده عمر (رضی الله عنه) : « اوت (مسح ایتدی) . (هم ده) سعد (رضی الله عنه) نبی اكرم صلی الله علیه وسلمدن روایةً سكا برشی سویلرسه اونی آرتق باشقه‌سنه صورمه » جوابی ویردی .

١٥٣ — ترجمه

عمرو بن امیة الضمری رضی الله عنهدن نبی اكرم صلی الله علیه وسلمك مستلر (ی) اوزرینه مسح ایتدیكنی كوردیكی روایت اولونیور .

١٥٤ — ترجمه

ینه عمرو بن امیة الضمری رضی الله عنهك : « نبی محترم صلی الله علیه وسلمك صاریغنه و مستلر (ین) ه مسح ایتدیكنی كوردم » دیدیكی روایت اولونیور .

١٥٥ - ترجمه

مغیرة بن شعبه رضی الله عنهك شویله دیدیكی روایت اولونیور :

بر سفرده نبی اكرم صلی الله علیه وسلم ایله برلكده ایدم . (آبدست آلدیغی صره‌ده) مستلرینی چیقارمغه طاوراندم . « ایلیشمه . زیرا بن آیاقلرمی طاهر (یعنی آبدستلی) ایكن (مستلرمك) ایچنه صوقدم » بویوردی و (مستلری) اوزرینه مسح ایتدی .

١٥٦ — ترجمه

عمرو بن امیة (الضمری) رضی الله عنهدن روایت اولونیور كه : نبی اكرم صلی الله علیه وسلمك پیشمش بر قویونك كوركندن (ات) كسوب ییدیكنی كورمش . (او صره‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلم) نمازه چاغیرلمش . اوده بیچاغی (الندن) آتوب آبدست آلمدن نمازه طورمش .

١٥٧ - ترجمه

سوید بن النعمان رضی الله عنهك شویله دیدیكی روایت اولونیور :

خیبر ییلنده رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلكده (سفره) چیقدق . صهبایه ـ كه خیبرك آلت باشنده‌در ـ . واردقده (رسول الله صلی الله علیه وسلم ایئوب) ایكندی‌یی قیلدیردی . صوكره (موجود) آزیقلری ایسته‌دی . قاووددن باشقه برشی كتیرمدیلر . ایصلاتسونلر دیه امر ایتدی . صوكره (او قاووددن) رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده ، بزده ییدك . صوكره آقشام نمازینه قالقدی . آغزینی چالقالادی . بزده (آغزمزی) چالقالادق . صوكره آبدست آلمدن نمازه طوردی .

۱۵۸ — حديث شريف

عن ميمونة رضى الله عنها ان رسـول الله صـلى الله عليه وسلم [۱] اكل عندها كتفا ثم صلى ولم يتوضأ .

[۱] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (ان النبى صلى الله عليه وسلم) .

۱۵۹ — حديث شريف

عن ابن عبـاس رضى الله عنهما ان النبى صـلى الله عليه وسلم [۱] شرب لبنا فمضمض وقال ان له دسما .

[۱] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (ان رسول الله صلى الله عليه وسلم) .

۱۶۰ — حديث شريف

عن عائشة رضى الله عنها ان رسـول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا نعس احدكم وهو يصـلى فليرقـد حتى يذهب عنه النوم . فان احدكم اذا صلى وهو ناعس لايدرى لعله يستغفر فيسب نفسه .

۱۵۸ - ترجمه

ميمونه رضى الله عنهادن خانه‌سنده رسول الله صلى الله عليه وسلمك بر كورك (اَتْ) ندن ييدكدن صوكره آبدست آلمدن نمازه طورديغى روايت اولونيور .

۱۵۹ - ترجمه

(عبدالله) بن عباس رضى الله عنهمانك شويله ديديكى روايت اولونيور: نبى اكرم صلى الله عليه وسلم سود ايچوب آغزينى چالقالادى . و « بو ياغليدر » بويوردى .

۱۶۰ - ترجمه

عايشه رضى الله عنهـادن رسول الله صلى الله عليه وسـلمك شويله بويورديغى روايت اولونيور :

بريكز نماز قيلاركن اويوقلارسه اويقوسى كيدنجيه‌قدر ياتسون. زيرا اويوقلايه‌رق نماز قيلارسه استغفار ايده‌يم ديركن بلكه كنديسنه سب ايدر.

احمد نعيم

مسلمانلق و مدنيت

تصحيح اعتقاد

بوقاريكى فصللرمزده روحك بر واسطه ايله فقط كندى فطرتنه ملايم كله‌جك بر واسطه ايله لوث اوهامدن تطهيرى لزومنه دائر برقاچ سوز سويلنمش ايدى كه او واسطه علوم صحيحه‌دن بشقه برشى دكلدى؛ كذلك روحك سرعافيتنى تدقيق ايتمشيدك كه اوسر روحى بتون تمايلاتنده قانون اعتداله منقاد بولنديرمقدن عبارت ايدى . شمدى بزم ايچون يالكز سـعادت روحيه‌نك ماهيتنى ، برده روحك مدار اطمئنانى اوله‌جق سركزينى اكلامق مسئله‌سى قاليور .

كوزيمزك اوكنده برچوق آدملر واركه صحتلرى ، ثروتلرى يرنده كنديلرى علم وعرفان ايله تهذيب ذات ايتمش ايكن ينه : صيقنتى ايچنده وقت كچيريورلر ؛ راحت يوزونى كورميورلر . لذائذ عالمدن هيچ برله متلذذ اوله‌ميورلر . نظرلرنده هر نعمت ؛ برالم هرفرح برمصيبت صورتنده تجلى ايديور. قلبلرينك اوزرينه بركابوس ملالك چوكديكنى حس ايديورلر . لكن بوكا بوسـك نره‌دن ، نه صورتله كلديكنى اكلايه‌ميورلر . اويله بركابوس كه تضيق ‌ليمندن قورتلمق ايچون پيمانهٔ شراب ايله عقلى كيدرمكدن بشقه چاره بوله‌ميورلرده اوسببدن كثوله جان آتيورلر . ايچكى بوله‌مدقلرى صورتده يانوب ياقيليورلر. چونكه دواى يكانه‌لرى اودر .

پك اعلا سعادت انسانيه‌نك ايكى بيوك مدارى اولان [چونكه اويله ديورلر] صحت ايله ثروت واركن بوصيقنتيلر ، بواويقوسزلقلر نره‌دن كليور ؟ قلبلرى امراض معنويه‌دن شفاياب ايتديكى ظن اولنان علم ايله تنور ايتدكدن صكره بوايچ صيقنتيلرى، بووجدان اوزنتيلرى نه اوليور ؟ بوملال درونى بزه شوحقيقتى اكلاتميورمى كه :روح برغايته مشتاقدر ؛ انسـان اوغايتى علماً بيلمسه‌بيله حسـاً دويمقده ، آثارينى كورمكده‌در ؛ بوغايت نه اويله وجودك صحتى، نه مالك، اولاد وعيالك كثرتى ،نه محتشم كاشانه‌لر ؛ نه مدبدب سفره‌لر ،نه چنك وچغانه‌لر ، نه عيش ونوش سفيهانه‌لر اولميوب بونلرك كافه‌سندن بشقه برماهيتدر كه شو صايديغمز لذائذ اوكا نسـبتله ناچيز بر ذره ، حتى بوتون كائنات اونك يانده بر هيچدر !

پك اعلا ! روحك ازلدن برى شيداى اشتياقى اولديغى ذوق سكون واطمينانى انجق اونك حريم بلندنده بوله بيلديكى غايت عجبا نه‌در ؟

هيچ شبهه‌سز صفوت ايماندر .

ايشته سزه دليل :

روح شو اجسـام جامده طبيعتنده ، شوبى شعور ماده طينتنـده دكلدر كه بومحقرطوپراق اوزرنده‌كى اشيادن بريله انس پيدا ايده‌بيلسين؛ ياخود اونك لذائذ فانيه‌سندن بريله اويالانه بيلسين ، روح صرف نورانى برفطرتده اولديغى ايچون انجق نورايله انيس اوله‌بيلور. زيرا پيشگاهنده آماده طوران جهان لاهوتى تماشايه مانع ظلمات كثيفه‌نك صيريلوب كيتمـنى، روحك علائق ماسوادن يوكسله‌رك حريم ملكوته طوغرى عروج ايده‌بيلمسى ايچون بويله برنوره احتياج قطعيدر .

روح حظوظ جسمانيه ايله اويالانمق ، او حظوظلك ويره‌جكى نشوهٔ زائله راضى اولمق دركه‌لرندن پك عاليدر . انسان جمع مال ايله ، تأمين رفاه ايله برحضور قلب، برسـكون وجدان بوليورم ديه كنـديسنى ايسـتديكى قدر آلدانسـين طورسـون ؛ روح اوحضور وسكونك باشـقه برشـيده اولديغنى سـويله‌مكدن بر آن بيـله كرى قالماز .

ایشته انسان اکر کندی حقیقتی لایقیله تأمل ایدرده روحنی او آرادیغی نورك آغوشنه آته جق اولورسه اوزمان قلبنه اطمئنان ، خاطرینه حضور ، فکرینه سکون کلیر ؛ ولوکندیسی سفالتك اك سافل درکاتنده یووارلانسین ، یاخود حیاتك اك مدهش تهلکه لرك هدف هجومی اولسون .

پك اعلا ! بوشوریده روحه اشتیاقیله بی قرار اولدیغی اونوری ، او صفای ایمانی ویرمك ایچون نه یاپملیدر ؟ بو مقصده هانکی یولدن کیتملیدر ؟ أوت بونك ایچون سلوك ایدیله جك سبیل طریق عقلدن باشقه برشی دکلدر : « الدین هو العقل ولادین لمن لاعقل له — دین عقلك تا کندیسیدر ؛ عقلی اولمیانك دینی ده یوقدر . حدیث »

ماوضع لهنده قوللانیلمق ، صحتنه ، اعتدالنه ایجه باقیلمق شرطیله عقل جناب حق طرفندن انسانلره ویرلمش اولان خصائصك ، مواهبك اك بیوکی ، اك شرفلیسیدر . شو خلقت بی پایانك عظمتنی انسان انجق عقل ایله تصور ایده بیلیر ؛ کائناته حاکم اولان قوانین ازلیه نك سیرینی آنجق عقل ایله تدقیق ایدرك افعالی بحثدن ، مصنوعاتی حکمتسزلکدن منزه بر خلقك وجودینی انجق عقل ایله بوله بیلیر ، نصلکه اوخالقك علمنی ، تدبیرینی ، حکمتنی ، رأفت ورحمتنی هجوم ریبدن مصون بر تمیس ایله استدلاله ده انجق عقل سایه سنده موفق اوله بیلیر .

انسان جمعیات بشریه نك احوالنی انجق عقل ایله تدقیق ایدر ، او جمعیتلرك ترقیسنی احضار ، سقوطنی ایجاب ایدن قوانین فطرتی انجق اوسایه ده کورور ؛ جناب حقك انسانلره مرشد اولمق اوزره کوندردیکی نبیلرك احوالنی عقل ایله محاکمه ، شریعتلرینی عقل ایله تأمل ایدرك نبوتك نه دیمك اولدیغنی ، بونك بشر ایچون ضروری بولندیغنی آکلار . خالق حکیمك اختلاف ملل واقوامده کی ، تباین مشاعر وحسیاتده کی حکمتنی یالکز عقل ایله ادراك ایده بیلیر .

انسان ماضی ایله حالك فرقنی انجق عقل سایه سنده تمییز ایدرده دیانات خاصه ایله شرائع عامه یی بربرندن آییریر ، صوکره بوتون ادیانك خاتمه سی اولمق ، بشریت طوردقجه باقی قالمق ایجاب ایدن بر دین مبینه علومك ، فنونك ظهیر اولدیغنی انجق ارشاد عقل ایله کوره بیلیر .

محمد عاکف

تراجم احوال :

شارح فصوص عبدالله بوسنه وی [١]

پیر اعظم حاجی بایرام ولی اجله خلفاسندن اولوب (کونیوك — طوربالی) ده مدفون اولان (بروسه وی دده عمر سکینی) معرفتیله تشعب ایدن (ملامیهٔ بایرامیه) شعبه سی مشایخندن جامع الکمالات بر ذات عرفانسمات اولوب مقدمات علومی مسقط رأس اولان بوسنه ده ، علوم آلیه وعالیه یی درسعادتده بعدالاکمال ارزوی طریقت داعیه سیله بروسه یه عزیمتله مشاهیر رجال بایرامیه دن یکی یر قبرستاننده مدفون شیخ حسن قبادوز بروسه وی یه انتساب ایله یوب سنه لرجه دوام ایدن مساعی ومجاهدهٔ خدا پسندانه سنك مکافات معنویه سی اولمق اوزره تکمیل مراتب حقیقتله من جهة الطریقه نائل رتبهٔ خلافت اولدیلر . بوندن صوکره ده ینه استکمال فیض الهی مقصدیکانه سیله مصره و (١٠٤٦) تاریخنده حجازه عزیمتله ایفای فریضهٔ حج شریفه وزیارت جناب سیدالانبیا صلی الله علیه وسلمه موفق اوله رق شام شریفه رحلتله قدوة المحققین شیخ اکبر محی الدین عربی حضرتلرینك تربهٔ شریفه لری جوارنده انزوا ایده رك روحانیت مشار الیه وساطت علیه سیله استفاضهٔ علوم محمدیه یه مظهر اولدیلر . بعده اشارت معنویه ایله قونیه یه عزیمتله شیخ کبیر صدرالدین قونوی ایله مولانا جلال الدین رومی حضراتی کبی مدار فخر اسلام اولان ذوات عالیه نك مراقد شریفه لرینی زیارتله اختیار اقامت وبر مدت صوکره (ارجعی ...) فرمان الهیسنه لبیك زن اجابت اوله رق (١٠٥٤) تاریخنده ارتحال دار اخرت ایله یوب وصیتلری اوزره جوار حضرت صدرالدینده ودیعهٔ خاك مغفرت قلندیلر . قدس الله سره العزیز . (هذا قبر غریب الله فی ارضه وسماه عبداه البوسنوی الرومی البایرامی) عباره سنك سنك مزارلرینه یازلماسی جملهٔ وصایای عارفانه لرندن اولدیغی (مستقیم زاده) مرحومك (احوال ملامیهٔ بایرامیه) اسمنده کی اثرنده مذکوردر . عربستانده کی سیاحتلری اثناسنده ملاقی اولدقلری عرفا وفضلانك کافه سی علو کعبلرینی تصدیق ایله دکلری کبی تحریر بیوردقلری آثار متنوعهٔ محققانه لری ده الی یومنا هذا تصدیق کردهٔ ارباب علم وعرفاندر . کندیلرندن اخذ علوم ومعارف ایدن فضلای عرفانك باشلیجه لری شونلردر :

شیخ غرس الدین خلیلی ، شیخ محمد میرزا السروجی الدمشقی الصوفی ، شیخ محمد مکی المدنی ، شیخ سید محمد بن ابی بکر العقود

مؤلفات علیه لری :

١ شرح فصوص الحکم المسمی تجلیات عرائس النصوص فی منصات حکم الفصوص (آثار علیه لرینك اك مشهوری اولوب مطبوعدر .)
٢ مواقف الفقرا .
٣ الوصول الی الحضرة الالهیته لایمکن الا بحصول العبودیة .
٤ حقیقة الیقین .
٥ مطالع النور السنی عن طهارة النبی العربی
٦ تفسیر آیة فاخلع نعلیك علی بطون السبعة
٧ رسالهٔ حضرات الغیب
٨ تجلی النور المبین فی مرآة ایاك نعبد وایاك نستعین .
٩ شرح علی نظم مراتب الوجود للشیخ غرس الدین
١٠ شرح علی القصیدة التائیة لابن الفارض

(١) طریقت قادریه رجالندن اولدقلری دیوانلرندن صراحة اکلاشیلان و(حسن خیرالکلام) ترکیبنك دلالتی اولان (١٠٩١) تاریخنده (ایزوورنیك) ده وفات ایدن (حسن قائمی بوسنه وی) بوسنه قطعه سنده یتیشن عرفای مشایخندندر . (ذیل شقایق) صاحبی (شیخی) نك نقلنه کوره طریقت خلوتیه یه ده انتسابی اولوب مرشدلری (اوزیجه) لی (شیخ مصلح الدین افندی) ایمش .

(٥) شیخ اکبرك مشهور آفاق اولان (فتوحات مکیه) لرینك مقدمه سیدر .

۱۱ رسالة فی تفسیر ن والقلم
۱۲ رسالة اعیان ثابته .
۱۳ رسالة فی شرح الحمد لله الذی اوجد الاشیاء عن عدم وعدمه (ه)
۱۴ ترجمهٔ ترشیحات
۱۵ گلشن راز عارفان فی بیان اصول راه عرفان (منظومدر)
۱۶ رسالة فی تفضیل البشر علی الملك
۱۷ شرح کلام مؤید الجندی فی اوائل شرح الفصوص
۱۸ جلاء العیون فی شرح قصیدة الشیخ عبدالمجید سیواس
۱۹ الید الاجوله فی استلام الحجر الاسود
۲۰ شرح رب یسر ولا تعسر رب تمم بالخیر
۲۱ البرهان الجلی فی حرف السوء عن وجه الآیة فی حال یوسف (ع . م)
۲۲ رساله فی تمثل جبریل فی صورة البشر .
۲۳ رسالهٔ اخری فی تمثل الجبریل (تورکی)
۲۴ تفسیر سورهٔ والعادیات
۲۵ رساله فی نشأة الانسانیة (شرح باب السادس من الفتوحات المکیة)
۲۶ تفسیر سورهٔ عصر
۲۷ تفسیر حتی اذا بلغ مغرب الشمس
۲۸ مناجات

بروسه مبعوثی
محمد طاهر

مسلمانلر نصل مکتبلره محتاجدر ؟

برملتك اعتلا وارتقاسنه خادم عوامل مختلفه‌نك اك بیوکی شبهه‌سزدرکه جدی وحقیقی بر تربیهٔ اخلاقیه ایله مترافق اولان تحصیل علم ومعرفتدر . تاریخ عالمده ابقای نام ایدن اقوام متعدده‌نك تعالیسی اخلاق حسنه ایله مؤید اجتهادات علمیه سایه‌سنده وقوعه کلدیکی کبی فساد اخلاق و اکتساب عرفاندن تباعد کبی سیئاتده اقوامك محو وانقراضنه سبب اوله کلمشدر. طاشیدیغی برچوق مثاللر ایله تاریخ هرزمان بو دعوایی ایراد ایدییور . اهل اسلام بر شرذمهٔ قلیله ایکن اوامر قدسیهٔ قرآنیه‌نك مقتضیاتی اولان محاسن اخلاق ایله عمل ایلدکلرندن آز زمانده تزاید وانتشاره باشلادیلر . اطراف عالمه خطوه انداز اوله‌رق عظمت وسطوتلرینه کافهٔ موانعی رام ایتدیلر . احرازایتدکاری او اعتلای مهیب ، او ارتقای بی نظیرك اسبابی ندر ؟ . . . هپ اوسلف صالحك هدایت سبحانیه‌یی کندیلرینه مرشد اتخاذ ایتمه‌لرندن، جدی وحقیقی بر تربیهٔ فاضله ایله متخلق اولمه‌لرندن، بوکونکی کونده‌ده آوروپا مدنیتنك واصل اوله‌مدیغی حسن امتزاج ووفاق ایله آرالرنده بر آهنك اخوت تشکیل ایتمه‌لرندن منبعث دکلیدر؟ ومسلمانلرك بوکونکی حال پرملالی هپ « بعثت لاتمم مکارم الاخلاق » ایله « اطلبوا العلم ولوفی الصین » دیه‌ن شارع اعظمك وصایای کریمه‌لرینی تخطر ایتمه‌لرندن ناشی دکلیدر ؟

بوکون تمامیله ثابت اولمش بر حقیقتدرکه مسلمانلرك هربری بر متفکری آغلاتان ، هرصاحب حمیتی داغدار یأس وکدر ایدن شو عطالت و توقفلرینك اك بیوك سببی « جهالت » دینیلن مرض کبیرك تأثیرات مخربانه‌سیدر . هپ بوجهالتك تأثیرات الیمه‌سیدرکه بوکونکی کونده مسلمانلر کندیلرینی بررابطهٔ قویهٔ اخوتده بولنمه‌یه دعوت ایدن اوامر دینیه‌لرینی اونوده‌رق کوردیکمز شوحال تفرق وانقسامه دوشدیلر هپ بوجهالتك سیئه‌سی دکلیدرکه هرنره‌ده اولورلرسه اولسونلر مسلمانلرده درین بر عطالت ، مدید بر سکونت ولاقیدی مشاهده اولنیور . . . هرنره‌یه کیدلسه مسلمانلر اقوام متجاوره‌دن علماً ، اجتماعاً ، مدنیتاً دها دون برسویه‌ده کوریلیور . آوروپا ارباب مدنیتی عالم اسلامی هرطرفدن تضییقه ، محو واوغراشدقلری حالده مسلمانلرده برانتباه ، برعبرت ، برتیقظ کورلمیور . سفالت ، مسکنت ، عطالت بتون شدتیله حکم سوریور .

آرتق شو خسته‌لقدن ، شو مرض مهلکدن قورتولمه‌نه باقلی . و مسلمانلر کافهٔ بتون موجودیتلریله بو دردك دواسی اولان تحصیل علم ومعرفته درت ال ایله صاریلملی و بوقضیهٔ مهمه‌اك بیوك بر مشغلهٔ اجتماعیه ، اك مبرم احتیاجات ملیه‌دن عد اولنملیدر . . .

آرتق آکلاشلملیکه برمکتب آچمق ، عدوجهل ایله محاربه ایتمك جهاد اکبردر . امت مرحومه‌یه برمنور دماغ یتشدیرمك اك بیوك ثواب اخروی‌یی موجبدر . « طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة » حدیث شریفی مقتضاسنجه تحصیل علم ایتمك ویا بو خصوصده ابراز معاونت وفداکاری‌ده بولنمق خشنودیت الهیه‌یی داعیدر . ایشته‌بز - اسلاف کرامیزك یاپدیغی کبی - بوفریضهٔ دینیه‌یی ایفا ایتمیه‌جك ، عالم اسلامك هرطرفنده واسع ومکمل مکتبلر کثرتله کورنمیه‌جك ، اك هجرا طرفلره قدر اشعهٔ علم ومعرفت نفوذ ایتمیه‌جك اولورسه دینمزك اوامرینی اجرا ایتمدیکمزدن طولایی آخرتده مسئول اوله‌جغمز کبی دنیاده‌ده شوحال پرملالده قاله‌جق وبوکون اطرافزده بزی شدتله صارصان مجادلهٔ حیات بین المللده برخطوهٔ ترقی آتمیه‌جغز ...

لکن، مکتبلرك، مؤسسات علمیه‌نك کثرت واحتشامی مقصده کفایت ایتمیه‌جکی طبیعیدر . تدریس اولنان علوم وفنون جدی ومنتظم کورلمزسه واو مؤسسه‌لرده بولنه‌جق اولاد مسلمین حقیقی وجداً صمیمی برتربیهٔ اسلامیهٔ اجتماعیه واخلاقیه ایله پرورشیاب اولمزلرسه برمنفعت حقیقیه الده ایدیله‌میه‌جکی شبهه‌سزدر . اورادن نشئت ایدنلر کلمه‌نك بتون معناسیله - عالم وفاضل اولملیکه ثمرات مطلوبه اقتطاف اولنسون ... وبونلرك اثر ارشادندن عالم اسلام مستفید اوله‌رق طریق ترقی‌یه داخل اولسون ... یوقسه الیوم اکثر مکاتب موجوده‌نك کبی وظیفه‌لرینی صرف فنون مختلفه‌نك یالکز قشوراتیله کنج دماغلری یورمقدن عبارت بیلن وزیر عاطفتلرینه مودوع اولاد وطنی خدای

ثابت براقه‌رق هیچ برتربیهٔ اجتماعیه واخلاقیه ویرمکسزین ترك ایدن مکتبلردن عالم اسلامه حقیقی برمنفعت گلماز . وبیهوده برزحمتدن بشقه برشی یاپلمش اولماز .

اوت ! نه‌قدر شایان تأسفدرکه مکاتب اسلامیه‌مز وعلی‌الخصوص مکاتب رسمیه‌مز هپ یکنسق، بی سود ومتعب طرز تدریسات ایله هردریادن برقطره مثابه‌سنده برخیلی علوم‌وفنه‌نك مبادیسی‌یله طلبه‌سنك دماغلرنی یورمقدن بشقه براثر معرفتلری کوریلمیور . اوندن‌دهامهم اولان تربیهٔ اخلاقیه‌واجتماعیه، تصفیهٔ روحیه جهتلرینه نه‌دنسه هیچ یناشلمیور . وبوسببدن مکتبلرمزدن هپ جامد،عاطل، قوهٔ تشبثیه‌دن محروم، هربر حرکتنده انتظامسز برزمرهٔ شباب یتشیور و بونلردن هیئت اجتماعیه‌مز براستفاده کوره‌میور ...

شبهه‌سزدرکه عالم اسلامك انتباهی‌اولسه اولسه کنجلرینك، نسل آتیسنك همممات واقداماتی سایه‌سنده وقوعبوله‌بیله‌جکدر . حالبوکه کنجلرینك اکثریسی‌ده هپ بویله بی‌سود وبی‌فائده بر تحصیل ایله اکتفا ایده‌رك اجتماعیات واخلاقیاتدن محروم براقیلیرسه استقبال اسلامه برنظر مأیوسیت ایله باقمغه مجبوریت حاصل اولور . . .

کورلمیورمی ؟ آوروپالی میسیونرلرك ممالك اسلامیه‌مزك هرکوشه وبوجاغنده تأسیس ایتدکلری مکتبلر نصلدر ؟ علمدن ، فندن زیاده بوتربیتلرینه آلدقلری کنج دماغلره کندی آمال و مقاصدلرینی زرق ایتمك، بالخاصه اولاد مسلمینی طریق هدایتدن صاپدیرمق ایچون چالیشیور ... ایشته دارالخلافه‌ده خرستیان برادرلر (فه‌ره‌رلر) ، سن‌بنوا ، روبرت قولله‌ژ ... کبی اسامیٔ دینیه ایله مؤسس برخیلی مکتبلرله بروتده وکویلرینه وارنجیه قدر سوریه‌ده انشا ایدیلان آمریقان، فرانسز ، روس... دارالفنون ومکتبلرینك هدف اصلیسی نه‌در ؟ هپ کندی آرزولری وجهله تصفیهٔ روحیه و حسیه ایتمك ، افکار و آماللرینی زرق ایتمك دکلیدر ؟ او مؤسسه‌لره برکیریلوب تدقیق اولنسه خارجدن محتشم ومزین مبانیٔ عظیمه‌لریله کوزلری قاماشدیر- میوب برنظر بصیرت ایله اویوکسك دیوارلر آره‌سنده یشایان اطفال اسلامك احوال روحیه‌لرینه باقلسه نه‌قدر الیم صفحه‌لر کوریلور .. فن، علم، لسان اومکتبلرده بر آلایش ظاهریدن عبارت قالیر ... هدف اصلیسی؛ اومعصوملری طریق هدایتدن صاپدیرمق،روحاً ، حساً، قلباً وقالباًیا بر فرانسز ویا برانکلیز ... یاپمقدر . مع‌التأسف؛ او مؤسسه‌لر کوندن کونه موفق اولیور ... تعقیب ایتدکلری او حلول مصلحانه پولتیقه‌سنك ثمراتنی اقتطاف ایدیور . عالم اسلامك قلبکاهنه بویله‌جه جریحه‌لر آچیلیورده کیمسه بودرده دوا ساز اولمیور ...

ارباب بصیرتمز بوندن عبرت آلملی. مکتبلرمز آرتق یانی‌باشلرنده طوران مکاتب اجنبیه کبی تربیهٔ دینیه واخلاقیه‌یه اهمیت ویرملی . امر تربیه وتعلیم ایله مشتغل معلملرمز ، خواجه‌لرمز بوحیاتی نقطه‌یه اهمیت ویره‌رك شباب حاضرمزجه کیتدکجه توسع ایده‌کلان فقدانٔ اخلاق ، ضعف دینی‌یی تلافی ایده‌جك اقوال وافعالده بولنملی. آه ! بیلنسه ، برمعلمك نه‌قدر بیوك برنفوذ وتأثیری واردر . اونك هر سوزی طلبه‌سنك ذهننده حك اولور .. هر بر نصیحتی روحلرده برایز براقور ... بویله برسلاحه مالك اولان معلملرمز هرزمان وهر درسده ، آرالقده صلابت دینیه، اخوت واتحاد ، عزت نفس ، عزم وثبات وسائره کبی اساساً مأمور اولدیغمز مکارم اخلاق اسلامیه‌یه تشویق ایتسه‌لر . . . علی‌الخصوص احوال عالم اسلامدن مثاللر ایرادیله قلوب معصومه‌نك حسیات روحیه‌لرینی اوقشاسه‌لر وبوصورتله فضیلت ومعرفتی‌جامع برشباب اسلام یتشدیرسه‌لر . . . استقبال اسلام ایچون بیوك بر خدمت ایتمش اولورلر . . .

حیات مستقبله‌مز ایچون بر نقطهٔ روحیه تشکیل ایدن شو امر تربیه و تعلیم اوته‌دنبری فکرمی اشغال ایتمکده و بتون احتساسات قلبیه‌مله شو مسئلهٔ مهمه‌یی دوشونمکدیم . . . شرقلیلق وشبابتی‌نی تخیلاته سوق ایدر طورور . . . وقت وقت تربیهٔ شباب اسلام حقنده اعمال فکر ایدر طورورم نه اولور دیرم . . . مطاف قلوب اسلامیان اولان دارالخلافه‌نك بر موقع معتناسنده ، هوادار ومسرت آور برمحلنده ، شرائط لازمه‌ده یاپلمش برمکتب بناسی اولسه . . . درسخانه‌لری ، مطالعه خانه‌لری لطیف ومفرح اولسه . . . مکتبك اطرافی آچیق ، تفسخانه‌لری واسع اولسه . . . جامع شریفی ، موزه‌خانه ، حکمت وکیمیاخانه ، جیمناستیق خانه ، علائم جویه‌رصد خانه‌سی ، نباتات باغچه‌سی. . . مکمل اولسه ، کتبخانه‌سی لبالب مفید و نافع آثار ومؤلفات ایله مملو اولسه . . . . خلاصه ، مکتبك هرطرفنه اشعهٔ ضیائیه نفوذ ایتسه، هرطرفده‌اثر نظافت وانتظام رونما اولسه . . . نورانیت هرکوشه‌سندن انعکاس ایتسه ، هرطرف‌کولسه هرکوشه‌ده آثارحیات ومسرت تظاهرایتسه . . . اوراده‌موسم‌حجك بر نمونه‌سی کبی بلاد و ممالك اسلامیه‌نك هرطرفندن طلبه بولنسه ، سیبریانك بوزلی صحرالرندن آفریقانك آتشین چوللرینه وارنجیه‌قدر اقالیم مختلفه‌ده ساکن شبان اسلامك بر ر انموذج معصومی بولنسه ... وبونلر اوراده جدی وحقیقی بر تربیهٔ اسلامیه ایله پرور شیاب‌اوله‌رق او اقوام مختلفه اولادی هپ بر حس واحد ایله متحسس ، یالکز ویالکز اسلامیتی تلبس ایتمش برکتلهٔ متحدهٔ اسلامیه نمونه‌سنی تشکیل ایلسه‌لر . . . . اطفالك روحنه اك زیاده اعدادی تحصیلی اثناسنده نفوذ ایدیله کلدیکندن او مکتبده تدریسات اعدادیه ایله اکتفا وفقط اوراده پداغوجی فننك اك صوك قواعد تعلیمیه‌سی تطبیق ایدیله‌رك تدریسات یاپلسه . محاکمه و فلسفه‌سی ایله برابر مکمل تاریخ اسلام وبلاد اسلامیه‌نك مکمل جغرافیالری تدریس ایدلسه ، اوراده‌طلبه‌نك روحاً ، حساً ، تعالی ایتمه‌لرینه، قوهٔ تشبثیه‌وعملیه اکتسابنه‌وبالخاصه آرالرنده اسلامیتك اقتضا ایتدیکی متین وزوال ناپذیر براخوت کامله حصولنه چالیشلسه . . . والحاصل اوراده بتون‌مناسیله کنج مسلمانلغك صاحب عظم وتشبث منور دماغلری یتشسه ، وبتون مکاتب اسلامیه بو خیال متصورك شو طرز تربیه‌سنی تعقیب ایتسه . . . او زمان استقبال اسلامه‌برسرور برنظر امنیت ایله باقیلور. نیچه بوبرغایهٔ آمال ، بربدیعهٔ خیالدر . . . علم وعرفانه تشنه اولان عالم اسلام بویله

بر طرزده جناح عاطفتندەکی اولاد مؤمنینه بر اخوت کامله و بر تربیهٔ فاضله احساس ایتدیرەجك مکتبلرەیك زیاده محتاجدر . . بوطرزدەکی مکتبلر استقبال دماغلرینی طوغورەجق برر مشیمهٔ امید اولور . . . اورادن یتشەجك عالم اسلام وفاضل انسال آتیه ؛ استقبالك، اعتلای اسلامك بیوك خادمی اولورلر . . . آه . . نه اولور . . . وطن عثمانیدەده روبروت قوللەژ، سن ژوزف . . . مکتبلری کبی برسیستمده وبر طرزده « اخوت اسلامیه مکتبی » نامیله برمکتب تأسیس ایتسه . بو بدیعهٔ خیال قالب حقیقته افراغ اولنسه . . . و مکاتب اسلامیهٔ موجودەمز طرفندن بو حس واحتیاج تقدیر ایدیلەرك اخوت وتربیه جهتلرینه بر آز دها دقت اولنسه . . . اولنسەده آرتق هرصاحب حمیتی آغلاتان ، هربر دماغ متفکری دوشندیرن شوحال پر ملالمزی مبدل سرور ایتسەك . . . قلوب مأیوسەیه برنفحهٔ امید وممنونیت کلەرك نیکبینانه نظرلرله استقباله باقسەق . . . .

احمد وصفی زکریا

ژاپونیاده مکتبلر

اوتوز بوقدر سنه اول اقصای شرقده ، جاهل و ادارەسز بر طاقم دره بکلر ، زادکانلر ، ساموره‌یلر ، سوغونلر ، تایغوتلر أ لنده قلان اسکی ژاپونیا ، او وقت روحانی بر رئیسدن ، حکمداردن باشقه بر شی اولمیوب ، حقیقتده ژاپونیانك بر تاجدار عائلەسی ، خاندانی اولان میقادویی ریاست حکومته ، مقام حکمداری‌یه کتیردی .

آرزوو انقلاب ملتله حصوله کلن حکومت مشروطەنك ریاستنی اشغال ، ایتدیردی . الان حکمدار اولان کنج میقادو « موتسوهیتو » حضرتلری عادات ملیه‌یی نظر دقتلرندن آییرمەیەرق آوروپا و آمریقا مدنیتلرینی ، ترقیاتی قبول ایتمکه باشلادی .

ژاپونلرك آز زمانده‌کی ترقیاتی هپمزك حیرتی موجب اولمشدر . فقط بو حیرت فکرمجه ژاپونلرك مکتبلرینه ، بالخصوص مکاتب ابتدائیه‌سنه عائد اوللیدر . بو کون منظومهٔ دولیه میاننده بر موقع بلند قازانان ژاپونیا شبهەسز دون تأسس ایدن مکاتب ابتدائیه‌لری سایه‌سنده نامنی تعظیملر ، احتراملر ایله یاد ایتدیرییور .

ژاپونیا قوهٔ مدنیه و سیاسیه‌سنك بو کون مدیون اولدیغی مکتبلر دیکر آسیا وشرق اقوامنه کوزل بر درس ، بر انتباهدر . غرب، سلاحلری براقدیروب مکتبلری آچان بر داهی حکمدارك نامیله افتخار ایدرکن، شرقده عین فکرلرله أیلریله‌یوب غربك قوی الشکیمه معظم بر حکومتنه هزیمت مارشی چالدیران بر ژاپونیانك نامنی تبجیل ایدر .

ایشته نامنی تبجیل ایلدیکمز ژاپونیا ؛ بزلره ، شرقلی همشهریلرینه ، ابتدائی مکتبلرینی معارف مجبوریتنی ارائه ایدەرك بزلری دوشونمکه سوق ایدەجکدر .

***

ژاپونلر ترقیات ایچون آدیم آتمغه باشلادقلری زمان اولا مکتبلری ، تربیهٔ ملتی نظر دقته آلدیلر . کنجلکله غلیان ایدن روح ملت ایی بر تربیهٔ مدنیه‌یه محتاج اولدیغنی تقدیر وایلك اوکجه تحصیل و معارف مجبوریتی نظر دقتی جلب أیلەدی .

١٨٧١ ده خصوصی بر نظارت طرفندن ژاپونیاده تربیهٔ عمومیه ایچون علی العجله بر نظام نشر ایدیلدی ایسەده ١٨٧٢ ده بامر حکمدری تربیهٔ ابتدائیه بر قانون مخصوص ایله اعلان اولوندی ١٨٨٥ سنه‌سنده معارف ناظری اولان موسیو « آرینوری موری » مکتبلر قانوننك اصلاحی و ترقیسی ایچون ایجه چالیشدی، صرف مساعی أیلەدی .

بوندن صکره‌ده مکتبلر حقنده دوشونولمکدن هیچ بر وقت خالی قالنمەدی ؛ معارف نظارتی ١٨٩٠ سنه‌سنده یکرمی سنه‌لك تجربه‌لری أساس اتخاذ ایدەرك بر قانون میدانه چقاردی و بوقانون مملکتك احتیاجات و حالنه تمامیله موافق کلدی .

١٨٩٠ دن اعتباراً مکتبلرك عددی کرك قصبه و کرك قراده چوغالمه ، کافی بر مقداری بولمغه باشلادیغندن چوجقلرك مکتبه دوام یاشلری دوشونولدی وژاپونیاده مکتبلرك عددی چوغالدقجه چوغالدی .

١٩١٠ سنه‌سنده نشر ایدیلن بر ایستاتستیقه نظراً الحالة هذه ژاپونیاده ٢٧٠١٥٤ مکتب ابتدائی تعداد ایدیلیورکه بونك ٦٠٦٦٤ قدری عالی صنوفی ، اختصاص صنفلرینی حاویدر . خصوصی مکاتب طبیعیدرکه بو رقملرك خارجنده‌در .

ژاپونیاده مکاتبك اداره‌سی طوغریدن طوغری‌یه اهالی‌یه محولدر . یالکز والیلر ٥٢ ابتدائی مکتبنی اداره ایتدکلری کبی معارف نظارتی‌ده طوکیوده ایکی مکتبی بداراده‌سنه آلمشدرکه بونلر دار المعلمین‌در .

ژاپونیاده سن تحصیل مجبوری اوله‌رق آلتی یاشندن اون درت یاشنه قدر امتداد ایدر فقط تحصیل ابتدائینك درت سنه‌لکنی اکمال ایلملك اوزره حکومت شدت استعمال ایلر . ممالك مدنیه‌نك هرطرفنده اولدیغی کبی ژاپونیاده‌ده ابتدائی مکتبلری ایکی قسمدر ، بری قسم عادی که ابتدائیلرك برنجی دوره‌سی‌در ؛ دیکری قسم عالی درکه ، ابتدائیلرك ایکنجی دوره‌سی‌در . ژاپونیا حکومتی ایشته بو قسم عالی ایچون داها مجبوریت وضع ایتمه‌مشدر .

ژاپونیا مکتبلری هرشیدن چوق اخلاقه ، اخلاق ملیه‌یه اعتنا أیلر . غرب عادات مستحسنه‌سی ایله قاریشدیریلوب اساس اتخاذ قلنان تربیهٔ ملیه مکتبلرده استقبالی اللرینه آله‌جق اولان چوجقلره فوق العاده اهمیتله ویریلیر . تربیهٔ فکریه خصوصنده آوروپا مکاتبی درجه‌سنده بر ترقی‌یه مظهردرلر ؛ ژاپونیاده آنا مکتبلری‌ بیله خلقك فوق العاده رغبتنه مظهر اولمشدر . بوتون ابتدائی مکتبلرنده تدریسات غایت عملی و مملکتك تعالیسی اساسنه معطوفدر . ژاپون اولادلری بو تربیه‌نك تأثیری ایله‌درکه ، جمعیت ایچریسنده یاشامق ، تأمین حیات ایلمك ایچون هیچ مشکلات چکمامکده‌درلر .

ژاپونلر تربیهٔ بدنیه‌ده فوق‌العاده اعتنالر ایدییورلر . دین مبین اسلام‌بزه‌تربیهٔ بدنیه‌یی امر ایدرکن ، حضرت پیغمبر افندمز (علم ابدانی ، علم ادیانه . . .) تقدیم بیوروردکن‌بز بو بیوك حقیقتی نظرلرمزدن اوزاق بولوندورییورز ؛ صوکره ژاپونلر ، شرقی غرب اقوامی بوکون یاشامق ، موفق اولمق ، متشبث اولمق ایچون تربیهٔ بدنیه‌نك بر آدمه بهمه‌حال لازم اولدیغنی تقدیر ایدییور . ژاپون مکتبلری « سالم بر دماغ ، صاغلام بر وجودده بولونور » اساسنی تماماً قبول ایلمشلردر .

تربیهٔ بدنیه ، فکریه و اخلاقیه‌نك روسلره قارشی غالبیتی قازاندیردیغنی‌پك کوزل تقدیر ایدن ژاپونلر ، چوجقلرینی منتظماً مکتبه کوندرمکده ، آنلرك‌تربیه‌لرینی ، سویه‌لرینی تعقیب ایلمکده‌فوق‌العاده صاحب اعتنادرلر .

نفوس‌عمومی نظردقته آلنه‌چق اولور ایسه موجود چوجقلرك ، ارکك چوجقلردن یوزده ۹۶ سی و قیز چوجقلردن یوزده ۷۸ سی منتظماً مکتبه دوام ایدرلر . ژاپون مکاتب‌ابتدائیه‌سنده ۶،۵۰۰،۰۰۰ چوجق واردر .

ژاپونیاده ناحیه مدیرلری تولداتی نظر دقته آله‌رق سن تحصیله واصل اولمش اولان چوجقلرك بر لیسته‌سنی تنظیم ایدر و ولیلره چوجقلرینی مکتبه کوندرمه‌سی ایچون امر ویررلر . اکر ولیلر یرلرینی دکیشدیرمش ایسه‌لر او وقت پولیسه معلومات ویره‌رك یکی محل اقامتی اوکره‌نیرلر . بو وجهله سن تحصیله واصل اومش اولان بر چوجق هیچ بر وقت مجبوریتدن قورتوله‌ماز ، مجبوریتدن قاچمق ایسته‌ینلر دوچار جزا اولورلر .

بعض چوجقلر فوق‌العاده خسته‌لقلی اولور ؛ بونلره مخصوص جوارده مکتب یوقسه اونلر تحصیلدن معافدرلر . یرده مکتب اولماز ایسه ویاخود مکتب اوزاق اوله‌جق اولور ایسه .

کذا اوچوجغك مکتبه‌عدم دوامنه مساعده‌ایدیلیر . مکتبه کیده‌جك چوجقلرك لیسته‌لرینی تنظیم‌ایدن ناحیه مدیرلری بولیسته‌لری مکتب معلملرینه منتظماً کوندریر .

کرك مکتب معلمی وکرك ناحیه مدیری وظیفه‌سنی تمامیله ایفا ایدرلر وایفاایتدکلری ایچوندرکه بوکون اوغلان‌چوجقلرك ۹۶/۱۰۰ سی مکتبلرده اثبات وجود ایله‌یور .

ژاپونیانك بو مجبوریت تحصیل قانوننه مشابه بزده‌ده زیرده یازدیغمز وجهله معارف عمومیه قانوننده مواد مخصوصه‌واردر . فقط ژاپونلر او قانونی تطبیق ایده بیلیور ، بزایسه تطبیقدن عاجز یاشایورز .

معارف عمومیه نظامنامه‌سندن عیناً آلنمشدر :

۸ نجی ماده — خواجه‌لر اوقات معینه‌سنده حاضر بولونوب تعلیم وتدریس ومحله ویا قریه‌نك اسنان تحصیلده بولنان چوجقلری مکتبه دوامه مجبوردرلر .

۹ نجی ماده — ممالك دولت علیه‌ده مکاتب صبیانه درسلرینك تحصیلنه دوام اولنمسی اطفال اناث ایچون آلتی یاشندن اون یاشنه واطفال ایچون یدی یاشندن‌ون بر یاشنه قدر مجبوری‌درکوذرذ .

۱۰ نجی ماده — برمحله ویا قریه‌ده صبیان مکتبه کیتمك ایچون کوانات اسنان تحصیلده نه قدر اطفال وار ایسه اسملرینی وآنلرك اعاشه‌سیله مکلف اولان‌والدین واقاربینك‌اسامیسنی مبین اختیارمجلسی معرفتیله بر دفتری یاپیلوب وذیلی تمهیر ایدیلوب مکتب خواجه‌سنه تسلیم قلنه‌جقدر .

۱۳ نجی ماده — دخی کنجلرك معاملهٔ جبریه‌دن معفو طوتوله‌جغنی ایضاح ایدیور .

بزم‌معارف قانونمزده‌ژاپونیا قانونی‌قدر مکمل . مکمل‌اولمیان‌برشی وار ایسه اونك تطبیق‌ایدیلمه‌مه‌سی‌در ، ژاپونیا معلم ویامعلمه‌لری‌دوام ایتمین‌چوجقلری ناحیه‌مدیرینه‌اخبارایدرلر‌ناحیه‌مدیری‌ایسه‌اوچوجغك ولیسنه تنبیه ایدر وایجابنده جزا ویرر . بو دخی بزم معارف قانونمزده واردر . باقکز قانونك اون ایکنجی ماده‌سی نه دییور :

۱۲ نجی ماده — ترتیب ایدیله‌جك دفترده اسمی محرر چوجقلردن مکتبه کلمیه‌نلر اولور ایسه خواجه طرفندن محله مختارینه خبر ویریله‌رك اول چوجغك پدر ویا والده‌سی ویاخود اك یقین اقرباسی اختیار مجلسنه جلب اولونه‌رق چوجغنی مکتبه کوندرمه‌سی تکلیف واخطار اولونه‌جقدر . بر آیده اوچ دفعه اخطار وقوعبولوبده چوجغك اون اوچنجی ماده‌ده محرر اعذار ایله معذور اولمیه‌رق کوندردیکی تحقق ایدر ایسه تعلیمات مخصوصه‌سنه توفیقاً او مقوله‌لردن حالنه ، اقتدارینه کوره بش غروشدن یوز غروشه قدر جزای نقدی آلندقدن صوکره ینه تأثیری کوریلمز ایسه چوجق حکومت محلیه طرفندن جبراً مکتبه قونوله‌جقدر .

ژاپون‌ناحیه مدیرلری‌مکتبلری هرزمان نظر دقتلرندن آییرمازلر اون کشیدن مرکب اولان ابتدائی مکتبلری مجلس مخصوصی بوتون مکتبلری طولاشیر وعائله‌لر ایله مناسبتده بولونورلر . بوندن باشقه برده خصوصی معارف جمعیتلری واردرکه بونلر ژاپونیاده معارف ابتدائیه‌نك تعممی ایچون اهالی وعوام بیننده تشبثاتده بولونورلر ، مکتبلر کشادینه چالیشیرلر ، چوجقلرك مکتبه کوندرلمسی ، منتظماً دوام ایتدیرلمسی ایچون اهالی‌یه نصیحتلر ویررلر . بو جمعیتلره معلم ومعلمه‌لرده داخل اولورلر . بو سایه‌ده‌درکه اون سنه ایچنده ارکك چوجقلرك مکتبه دوامی بره ایکی نسبتده تزاید ایلمشدر .

مکاتب مفتشلری‌ده ژاپونیاده فوق‌العاده سعی وغیرت ایدرلر . مفتشلرچوجغنی مکتبه یوللامایان پدرلره ، والده‌لره مکتبك فوائدینی قبول ایتدیرمك ، آنده بر قناعت حاصل ایتمك ، فکرلرینی ، دوشونجه‌لرینی تصحیح ایلمك ایچون فوق‌العاده چالیشیرلر . طبیعیدرکه بو سعی قوری‌یه جبردن داها زیاده منتج فائده‌در .

۱۹۰۲ ده نشر ایدیلان بر ایستاتستیقه نظراً ژاپونیاده ۵۵،۰۰۰ معلم و ۱۸،۰۰۰ معلمه موجود ایدی . الآن هریرده کافی درجه‌ده مکتب واردر . بعض بویوك قریه‌لرده حتی ایکی مکتب واردر .

کوچوك مکتبلرده قیز وارکك چوجقلر برابر اوقورلر . قیز چوجقلر مکتبه کلمزدن اول اولرنده بعض او ایشلرینی‌ده کورورلر . بوندن باشقه بیوکجه قیز چوجقلری مکتبده بر اوفاق بر برادر ویا همشیره‌سنك بالجمله احتیاجنه صرف اهتمام ایدرلر . بو صورتله ادارهٔ بیتیه‌یه وچوجق بیوتمکه وتربیه ایتمکه وقوف حاصل ایدرلر .

ژاپون مکتبلری عمومیتله تمیز ، هوادار ، شیق ، وحفظ‌الصحه

وفن تربیه نقطهٔ نظرندن غایت مساعد بر حالده‌در . مکتبلرده فضولی تزیینات یوقدر . فقط پداغوژی نقطهٔ نظرندن هیچ بر خطا موجود دکلدر .

اوله‌جه سویله‌دکه ژاپونلر، چوجقلرینك مکتبه منتظماً دوامنه فوق‌العاده غیرت ایدرلر . بوتون یوقوهاما مکتبلرنده طوتیلان بر ایستاتستیقه نظراً بر کونده آنجق ۱۵۰ طلبه نا موجود بولونمقده ایمش . موجود اولانلرك وسطیسی ایسه علاوه صنفلرنده ٪ ۹۴ ، خصوصی مکتبلرده ٪ ۹۰ وعمومی مکتبلرده ایسه ٪ ۸۹ در .

بر چوجق خسته اولور ایسه مکتبه کیتمه‌یه بیلیر ، خسته‌لقدن باشقه بر چوجق ایچون معذرت تصور ایدیلمز . خسته اولان چوجغك والدیسی همان معلمه ویا مربیه‌یه اعطای معلومات ایلر . اکر بلامعلومات بر پدر چوجغنی برهفته متمادیاً مکتبه یوللاماز ایسه ناحیه مدیری اوولیه مراجعت ایدر وبر قارت پوستال یازه‌رق عدم دوامك سببنی اکلار وایجابنه کوره حرکت ایلر .

*
* *

حکومت اهالینك پدر عمومیسی وضعیتی آله‌رق تحصیل ابتدائیی مجبوری قیلمشدر دیورز . بو پك محق وطوغری بر حقیقتدر . فقط حکومتلر او وظیفهٔ پدرانه‌یی حقیله ایفا ایلمسی لازمکلیر . ایشته بوکا موفق اولان ژاپونیادر . اوتوز شو قدر سنه‌لك بر سعی ایله آوروپانك بر چوق سنه‌لك ترقیاتنه آنجق شو وظیفه بیلرلکی ، پدرلکیاقیشه‌جق حسن اعتناسی سایه‌سنده یتیشه بیلدی .

هر سعی یانده ثبات اولونجه کوزل ثمره‌لر ویرر . ژاپونیانك سعی وثباتی سایه‌سنده بولدیغی ترقیاتی ، بز ، بوتون اهل اسلام ، شرقلیلر هیچ بر وقت نظر دقتدن دور طوتمامیلی و جهالتدن اسارتدن قورتولمق ایسته‌یور ایسه‌ك اویله ، او قدر بویوك بر متانت ایله چالیشمالی‌یز .

مناستر ادهم نژاد

استیضاح

کچن سنه‌طبع اولنوب‌عموم مکاتبه تعمیم ایدیلان ومحمدعبدالقادر وعثمان مکرم امضاسیله ترتیب ونشر اولنان آسیا خریطه‌لرینك بر جوغنده بحر احمر ساحل شرقیسنك قسم منتهاسنده (عقبه) داخل اولدیغی حالده طولاً اون بش‌وعرضاً اوچ درت کونلك بر اراضی (مصر) حدودی داخلنده ارائه ایدلمکده اولدیغی کمال استغرابله مشاهده اولنمقده‌در . حالبوکه اوچیوز سکز سنه‌سندنبری اراضیٔ مذکوره یعنی الوجهدن عقبه‌یه قدر اولان اون بش کونلك مسافه حجاز داخلنه آلنه‌رق او وقتدن بری تحت اداره‌مزده اولدیغی کبی اوچیوز یکرمی سنه‌سنده دخی انکلتره حکومتی تحریکاتیله مصر حکومتی پیرو اوله‌رق وبو کبی خریطه‌لری استدلال واستشهادله عقبه‌نك جهت غربیه‌سندن بر ساعتلك بر مسافه‌ده (شوره‌لری مصرکدر) دیه قره‌غول انشاسنه وعسکر اسکانه قیام ایلملری اوزرینه دولت علیهٔ عثمانیه بش آلتی طابور بر قوت عقبه‌یه سوق ایلمش همان همان انکلتره ایله قطع مناسبات اولمق درجه‌سنه کلمشیدی . بونك اوزرینه کرك مابیندن وکرك مصر حکومتندن بر هیئت مرخصه تعیین قلنه‌رق عقبه کورفزینك یدی‌سکز میل قارشو ساحل غربیه‌سنده واقع (طابا) نام محلدن بداء ایله بحر سفید ساحلی جوارنده (الرفح) ه قدر جهت غربیه‌سی مصرده وشرقیه‌سی دولت علیه‌ده قالمق اوزره تحدید ایدیلوب بو صورتله خط بوینده اهرام ناقص شکلنده‌ستونلر بنا اولنه‌رق خریطه‌سی‌تنظیم وایجاب ایدن (پروتوقولی) هیئت مرخصین بیننده تصدیق قلنمش ایکن حالا اراضیٔ مبحوث عنهایی مصر حدودی داخلنده ارائه ایدلمکده نه معنی واردر . واولادمزه خاك وطنك ایسترسه بر آوچجی اولسون دیگر ممالکده کوسترلمکده نه محسنات واردر . بوقسه تتبع حقیقت ایدلمیه‌رك بر عصر اول یاپیلان خریطه‌لردن قوپیه اوله‌رقدمی ترتیب اولنیور . ویاخود بزمی یا کلش تلقی ایتمشزدر . مسئله‌ده بولندیغمز ایچون ظن ایدرسه‌م یاکلشلق بزده دکلدر بو خصوصده کرك ارکان حربیهٔ عمومیه‌یه تقدیم قلنان خریطه‌ده وکرك اوچیوز یکرمی درتده نشر ایدیلان (عقبه مسئله‌سی) نام اثرده حقیقت حقیله تظاهر ایلدیکندن خطا کیمده ایسه وطن مقدس‌نامنه مرجع عائدینك ایضاح وتصحیح بیورمسی رجا اولنور .

تنسیقات جدیده الای ۱۲۹ ط
۲ الای ۶۲ ط امامی

امین یمنی

هلال و صلیب

بو صباح غزته‌لرنی اوقویان هرمسلمان امینم‌که بنم قدر متأثر اولمش ، بنم قدر بو زواللی ملت اسلامیه‌نك عجزینه آغلامشدر . بیلمم‌که نه‌در یارب ! بو ملت اسلامیه‌نك بوقدر فلاکتلره معروض قالمسنه سبب نه‌در ؟ بو ملت مغدوره ، بو امت مظلومه ، که قلبی پاك ، وجدانی صاف ، بتون درشونجه‌سی انسانیته ، تعالیٔ بشریته خدمت . بویله اولدیغی حالده بو تقدیر الهی نه‌در ؟ یارب ! عربستانك قوملی ، یاقیجی چوللرنده ، آفریقانك آتشین صحرالرنده ، سیبریانك صغوق وادیلرنده ، روسیه‌نك یالچین داغلرنده یالکز سنك نامکی تقدیس یالکز ذات الوهیتکی تبجیل ایله مشغول اولان بوملت‌اسلامیه‌یه مرحمت ایتمیه‌جکمیسك ؟ آغلامقدن قنایان کوزلری ، قهر وذلتدن تترین قلبلری تسکین ایتمیه‌جکمیسك ؟ برلکنی ، وحدتنی طانیسان و اونك ایچون یشایان ، اوندن باشقه بر امید نجات وسلامتی اولمیان بو ملت دها نه‌قدر صبر ایده‌جك ، ضعیف اوموزلرنده بو بارفلاکت وجهالتی نه‌زمانه‌قدر طاشیه‌جق ؟ انصاف ، مرحمت یارب !

بوکونلرده تحدث ایدن وقایع آرتق بز اسلامره کوستریورکه « اتحاد » ایتمزسه‌ك هیچ بر زمان ترقی ایده‌میه‌جك والی‌الابد مقهور

ومضمحل اوله‌جغز . اگر اوروپالیلرك مدنیت دینیه اوكمزه آتدقلری وحشته بیوز اكه‌جك اولورسه‌ق ، اونلرك بو ظلم وحقارتی كیتدكجه تشدد ایده‌جك وشیمدی‌یه‌قدر غائب ایتدیكمز قطعات اسلامیه‌دن دها بر چوغنی بو صورتله الدن قاچیرمش اوله‌جغز ، لكن صوك پشیمانلق فائده ویرمز .

بر دفعه الله ایچون اولسون دوشونه‌لم ، بر آی ظرفنده اسلامیته ایندیریلن ضربه‌لری حساب ایده‌لم :

آفریقاده یشایان وبتون قباحتی مسلمان اولمقدن باشقه بر شی اولمیان سلطان سنوسی حضرتلری بر فرانسز مفرزه‌سی طرفندن بتون اولاد وعیالی ایله برابر فجیع بر صورتده قحبه‌جه‌سنه شهید ایدیلور . صوكرا او حكومته منسوب اولان بر غزته بو خونخوارلغی بر موفقیت كبی اسان ستایشله غزته‌نه گچیریور . بز ایسه یالكز اونی ترجمه‌دن باشقه بر شی یاپمیورز ، یاپه‌میورز .

دیگر طرفدن روسیه حكومت مستبده‌سی بتون اسلام خانه‌لرینی تحری وبر چوق مسلمان غزته‌جیلرینی حبس ، مكتبلرینی تعطیل معلملرینی نفی ایدیور . واوراده یشایان اوتوز میلیون مسلمان قرداشلریمزه انواع ظلمی ایقاع ایدیورده بز وبتون عالم اسلام ینه سكوت ایدیور . وهیچ بر شی سویلمكه مقتدر اوله‌میورز . یازیق بوملته ! بو قانی ، جانی طونمش ملته !..»

حدیده‌ده بر ایتالیان اولدیریلیور ، ایتالیا حكومتی قیامتی قوباریور ، تضمینات ایستیور ، نمایش یاپیور . بلغارستان حدودنده ، یونان حدودنده عسكرلریمزه هجوم ایدن براشقیا كبرتیلیورده علیهمزه سویلنمدك لاقلر ، یازیلمادق یازیلر قالمیور . صوكرا دیگر طرفدن كویلریمزی یاقیورلر ، زواللی اسلام قرداشلریمزك قولاقلرینی ، بورونلرینی كسیورلرده ینه بز سكوت ایدییورز . تبعه‌مزدن صرف اثر تشویق ایله عصیان ایدن بر طاقم جهلا اوزرینه عسكر سوق ایده‌جك اولورزده انكلتره‌نك بیوك (!) غزته‌سی تایمس آوستریانك قتولیكلر اوزرنده‌كی حق حمایه‌سندن بحث ایدرك خرستیانلره ، عصیان ایتمش قتولیك آرناوودلرینه بر شی یاپه‌میه‌جغمزی سویلمك ایستیور .

گچن سنه‌كی آرناوودلق عصیاننده حكومتی عصاتی شدتله تأدیب ایتدیكندن دولایی اوروپا غزته‌لری آلقیشلایوردی . عین غزته‌لر بوسنه عین قومه ، منسوب لكن خرستیان اولدیغندن حمایه ایدیور واونلره عسكریمزك وحشیانه معامله‌سندن بحث ایدیور .

ایشته مدنی اوروپانك حركاتی ! ای عزیز دین قرداشلریم آره‌كزده‌كی هر درلو نفاق وشقاقی ، قومیتی ، بالجمله مسائلی ترك ایدرك یكدیگریكزه صاریلماز وبربریكزك قصورلرینه نظر مسامحه ایله باقمازسه‌كز حالمزك نه‌یه واره‌جغنی ودها نیجه نیجه فلاكتلره دوچار اوله‌جغمزی ، جناب حقك وپیغمبر افندمزك حضورینه نه یوزله چیقاجغمزی ، دنیا و آخرتده ذلیل وحقیر اوله‌جغمزی دوشونك بزی بو فلاكت عظمادن قورتاراجق یالكز بر چاره قالمشدركه اوده

« حبل متین اتحاد » در . اتحاد ایدرسه‌ك أمین اوله‌لم كه بزم قوللرمزی هیچ كیمسه بوكه‌مز . بیك سنه‌دنبری اوموزلریمزده طاشیدیغمز « صلیبك ظلمنی » ، تحكمنی » بر آنده فیرلاته‌رق بو یالانجی مدنیلرك یوزلرینه چارپه‌رق وظیفهٔ انسانیه واسلامیه‌مزی یاپمش اولورز .

دارالفنون مأذونلرندن

عمر

خطبه

مابعد

مسرفاولا مقترا علماؤهم تجار وتجارهم اهل علم . ان الله جات قدرته خلق الخير وجعل له اهلا وخلق الشر وجعل له اهلا قال صلى الله عليه وسلم (ان لله خزائن للخير والشر مفاتيحها الرجال فطوبى لمن جعله الله مفتاحا للخير وويل لمن جعله الله مفتاحاً للشر وعلى هذه السنة الالهية كان فى هذا الكون جماعة تبرأمنهم سورية والسوريون والعرب كلهم والمسلمون ليس لهم راس مال فى علم ولا فى دين ولا فى ادب ولا فى سياسة و لا فى سبب من اسباب التعيش المشروعة صدورهم مملوءة بالنفاق والسنتهم مملوءة بالبهتان والقاء الفتن والشقاق علمهم كلمات التقطوها من السنة الجرائد والمجالس مقصورة على السنتهم لاتجاوز حناجرهم اتخذوها الة للتسلط وقلب الحقايق تسلطوا على الدين فحرفوه اصولا وفروعا تجدهم مرة يردونه الى دين دارون ومرة يصبغونه بصبغة الوهابية ومرة ينصبون انفسهم منصب الاجتهاد المطلق ويحرفون الدين حسب مايمليه هوسهم و هواهم تسلطوا على الاسلام وعلمائه فسموهم علماء الجمود و عباد القبور و حكموا بشركهم بسبب زيارتهم للنبى الاعظم صلى الله عليه وسلم وبعملهم بالمذاهب الاربعة وهدروا دمائهم واباحوا اموالهم وترقوا الى انصار وايشتمون الفقه واهله و التصوف واهله ويزدرون بالسلف الصالح ناصبين انفسهم مرشدين لعموم الملة اتخذوا ولاة الامور العوبة بالتسلط والافتراء ابقطوا اعتبار الحكومة من نظر العامة ترقوا حتى لمقام الخلافة وحاولوا هدمه و تفريق وحدة الاسلام فى مشارق الارض ومغاربها احدثوا العصبية العنصرية فى الاسلام وما كان الاسلام تخطرله على بال منذ محاها الدين الحنيف نصبوا انفسهم وكلاء عن العناصر يطالبون بحقوقهم و يشوقون الجهال منهم للتفرقة ويبذرون بينهم بذور النفرة اغفلوا بعض الغافلين من الشبيبة وعلقوهم بامال موهومة اضاعوا ابها عليهم مستقبلهم ان نصح ناصح الامة العربية وحذرها من نفاقهم وسموه بانه خائن للامة العربية ومتحطط عليها وادخلوا ذلك فى افكار الجهلاء والغافلين لينفروا منه وان نصح احد الدولة وخدمها بصدق سموه خائن الملة والوطن ينفرون من الحكومة والمصلحين بكل انواع التنفير الى غير ذلك مما تتوافيه الفضا وكلفوا به الملة والدولة ماهو مشاهد من هذا العناء قد صدق عليهم قول النبى صلى لله عليه وسلم (اخوف مااخاف على امتى منافق عليم اللسان) ولقد كنت كتبت رسالة منذ سنتين دعوت فيها الى الائتلاف وحذرت فيها الاختلاف ، ذلك عند تأسيس الاخاء العربى

واتخاذ هذه لفئة المارقه عنوانه للفساد بالرغم عن مقصد موسسيه الطاهر وقد تحواعنه رجالة الصادقون عندما راوا هجوم المفسدين ولاكن من الاسف قد نبت الفساد الذى كانوا قداعلنوابه واهله وهى هذه الفئته الضالة و لننقل للقارى ماكتبت ختمت به الرسالة المذكور منذ ذلك ليعتبر المعتبر ولتعلم اخواننا الترك ان اخوانهم العرب متأسفة من قبلهم على الفساد والمفسدين ونص ذلك ان جمعية الايخاء العربى قداستهار جال نظن بهم كل خير وكل عفة وكل صداقة للدين والخلافة والملة سيما بعد اعلانهم لمبدأهم من ان اعظم مقصد لهم تهذيب الامة العربية وجمع شتاتها تحت علم الخلافة العثمانية وبناء على ظننا ذلك فيهم وقياما بواجب الاخوة العثمانية والاخوة الاسلامية نعرض على افكارهم الثاقبة ووجدانهم الطاهر الملاحظات الاتية اولا عنوان الايخاء العربى قد خالف ما به تعاليم قرأننا وارشادات نبينا صلى الله عليه وسلم فقد قال الله تعالى (انما المؤمنون اخوة) ولم يقل انما العرب او الترك اخوة وقال صلى الله عليه وسلم (المؤمن اخو المؤمن) ولم يقل العربى اخو العربى وقال (المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا) ولم يقل العربى للعربى ونادانا تعالى فى كل مواقع ارشادنا وحثنا على اصلاح شؤننا بياايها الذين آمنو اتارة وياايها الناس اخرى ولم يقل ياايها العرب او الترك ياايها الذين آمنوا اتقوا الله وقولوا قولا سديدا يصلح لكم اعمالكم ويغفر لكم ذنوبكم ياايها الذين آمنوا اتقوا الله وكونوا مع الصادقين ياايها الذين آمنوا اتقوا الله وابتغوا اليه الوسيلة وجاهدوا فى سبيله لعلكم تفلحون ياايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثى و جعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا ان اكرمكم عندالله اتقاكم الى غير ذلك من الآيات المرشدة لنا الى تلك المعانى الجامعة لكل مابه صلاح الاجتماع البشرى من وجدان و ادب وسياسة والمرشد لنا ايضا اذا ارادت رجالنا ان تنهض بنا الى مجدنا القديم كيف يجب ان تعنون علينا بذلك العنوان العام بحسب المقام بذلك العنوان الطاهر من كل رائحة دعوى العصبية جريا على ما اسسه ذلك الدين المتين من محو كل جنسية بين العالمين و ابدالها بتوحيد الديان والتعاون على البر والتقوى واجتناب الاثم والعدوان ثانيا ان عنوان الايخاء العربى قد احدث بالفعل فى جهلاء الامة وهم السواد الاعظم وفى الذين فى قلوبهم مرض من علمائها تلك الحمية الجاهلية التى محاها الدين وقال فى حقها (ليس منا من دعى الى عصبية) سيد المرسلين وتحاشا عنها تعبيرات الكتاب والسنة قدوة كل العالمين وفى الوقت نفسه حدث مثل ذلك فى جهلة الترك والكرد وغيرهم ممن وحد الاسلام بينهم وجعلهم اخوة وانساهم تلك الاوهام المنتنة حتى صرت تراهم جمعيات مختلفة كل تدعى لنفسها وجهالها تسخر بمن عداها وتلمز وتنبز ومعلوم ان هذا الحال لايبيحه الدين ولايرضيه احد كائنا من كان من المسلمين والعثمانين ثالثا ان هذا العنوان قد تلقفته دهات السياسة لعاملوا على محو الاسلام والخلافة وجعلته ذريعة لمقاصدها الماحقة للأمة وقدر تبوا للاخذ بافكار جهالنا وجرنا الى حتفنا كلمات ثلاثة اولها دعوى ان مجد الاسلام والخلافة هو مجد الامة العربية القديم فيجب ان نحييه ثانيا دعوى ان حقوق العرب مهضومة فيلزم المطالبة بها ثالثا دعوى ان الامة العربية اضعاف الامة التركية فينبغى ان تكون لها من الحقوق بنسبة عددها مع الترك هذه هى المغالطات التى اصبحت تترنم بها النوادى الجاهلة والصحف المنحرفة المشوشة ونحن نقول للعالم الاسلامى اجمع ان مجد الدين والخلافة لايختص به قوم دون قوم ولاشخص دون شخص بل كل من اعتنق الدين وعمل به نال مجده وكل من حمى بيضة الاسلام بصدق نال فخر الخلافة وقد قال تعالى (النبى اولى بالمؤمنين من انفسهم وازواجه امهاتهم) ولم يقل النبى اولى بالعرب من انفسهم وازواجه امهات العرب وقال المرشد الاعظم صلى الله عليه وسلم (اسمعوا واطيعوا وان ولى عليكم عبد حبشى مجدع ماقادكم بكتاب الله) اوكما قال وقال صلى الله عليه وسلم (لافضل لعربى على عجمى ولا لعجمى على عربى الا بتقوى الله لافضل لاحمر على اسود ولا لاسود على احمر الا بتقوى الله ان اكرمكم عندالله اتقاكم) بناء على ذلك فالامة الاسلامية كلها عبارة عن عائلة واحدة مركبة من بيوت متعددة والبيت اللائق للخلافة من تلك البيوت تتعين فيه الخلافة باجماع الامة وقدم قام بذلك بيوت فى غابر الزمان وانطووا بحكم كل من عليها فان والآن هى فى بيت آل عثمان العظام خلدها الله فيهم الى انقضاء الدوران لاتنسب لعرب ولا للترك ولا كرد ولا ارنئود ولا لغيرهم وكل تاريخ للعرب والترك وغيرهم قد انمحى بتاريخ فخر الاسلام كما انمحت كل القوميات فالواجب حينئذ ان نقوم قومة رجل واحد لاحياء فخر الاسلام فى الامة الاسلامية من غير تخصيص بعرب ولابغيرهم اقتداء بالكتاب العزيز والسنة السنية اما مايتعلق بحقوق العرب فاعلموا ياخواننا ان الحقوق اقسام ثلاثة حقوق مدنية كملك العقار وتوابعه وتعاطى الاسباب لتعيش وحقوق عدلية كايصال ذوى الحقوق بحقوقها وانصاف المظلوم من الظالم وحقوق ادارية وهى القيام بوظائف ادارة المملكة سياسية وعسكرية وشرعية ولنسئل من يخدش الافكار بهذا الخز عبلات المموهة هل سمعت يوما ما ان العرب ممنوعة من تملك بيتا وتتعاطى صناعة او تجارة او فلاحة هل سمعت يوما ما ان العرب اذا تنازعوا مع الترك لدى الحاكم ممنوع ان يقضى للعرب على الترك هل سمعت يوما ما ان المدارس التى تخرج منها رجال الدولة ورجال المصالح العامة فى الامة ممنوعة عن العرب دون الترك اذا قل لى بحياتك ماهذا البهتان وماهذا التوغير للصدور بالباطل وماهذه الحقوق المهضومة يوعزون للبسطاء بان العرب على كثرتهم لايوجد منهم الوكلاء واحد منهم والجواب ان مركز المملكة العثمانية هى الاستانة العلية ومعلوم ان رجال كل مركز يكونون من اهل بلاد ذلك المركز فى الغالب وانظر الى دمشق مثلا مركز سورية فهل رأيت فى مجلس ادارتها او عدليتها رجالا من حوران او غيرها من قضاواتها التابعة لها وليس هذا من باب التعدى على الحقوق بل هو من باب حفظ المراتب واسناد الامور الى اهلها فلو قرأت العرب فى المكاتب كما ينبغى وصبرت

على الاقامة بدار الخلافة والتزمت كل الادب وظهرت مظهر الطهارة واللياقة لتصدرت كغيرها من اخوانها الاكراد والارنئود والچركس وغيرهم يغشون الجهلاء بان البلاد العربية جميع رؤسائها ترك ولماذا لا تكون من العرب والجواب من اوجهين الوجه الاول

مابعدى وار

صالح الشريف التونسى

آسياى وسطى فلاكتزدكانى اعانه دفترى

صراط مستقيم مجلهٔ محترمه‌سى مديريت عليه‌سنه

افندم

تركستان اهالى اسلاميه‌سى دين قرداشلرمزك دوچار اولدقلرى فلاكت مدهشه حقيقةً قلوب انسانيه‌يى داغدار ومتأثر ايتمش اولديغى دركار اولمغله بوبابده جمعيتمزجه‌ده اعضالر ميانده ۳۲۰ غروش طوپلانيلوب طرفكزه باپوسته ارسال ايدييورز لطفاً دلالت بيورمكز متمنادر .

مكهٔ مكرمه روسيه‌لى اسلام طلبه‌سى علميه جمعيتى

⁂

فضيلتمآب افندم

تركستانده وقوعه كلان تزلزلات ارضيه‌دن پك چوق ديندashلرمزك دوچار مصائب اولدقلرى خبرماتم انكيزى حضور و راحتمزى سلب ايتمش وبويله عظيم بر فلاكت مؤلمه قارشوسنده بولنان بيوايكانه معاونت لازمهٔ شعار انسانيت وديانت بولنمغله تشريح مرام ومقصد ايچون مساعد بر زمين كوزه‌دلمكده بولنلمش ايدى . دون كيجه عسكرى متعهدلرندن عبدالله اغانك خانه‌سنده قرائت اولنان مولود نبوى‌يى متعاقب سوز اوزوالاى مصيبتديده قرداشلرمزه انتقال ايتديكندن حاضرون بر تلهف درونى ايله جمع اعانه‌يه توسل ايلمش و طوپلانيلان ۵۹۴ غروش و ساطت خيرخواهانه‌لرينه متشكراً تقديم قلنمش اولمغله ايجابنك ايفاسى وتمنيات مخصوصه‌مك قبولى رجا اولنور افندم

مازكرد قضاسى قائممقامى

خليل سامى

تركستانده فلاكتزدكانه معاونت ايدن اصحاب حميتك اساميدر

۱۸۰ قائممقام بك ـ ۲۰ تلغراف مديرى افندى ـ ۲۰ رديف يوزباشيسى مصطفى افندى ـ ۲۰ ملازم عزت افندى ـ ۲۰ ژاندارمه يوزباشيسى افندى ـ ۲۰ مالمديرى افندى ـ ۱۵ كاشف افندى ـ ۲۰ نظاميه يوزباشيسى افندى ـ ۲۰ حاكم افندى ـ ۱۰ شعبه مأمورى افندى ـ ۱۰ قومسير افندى ـ ۱۰ رشديه معلمى افندى ـ ۴۰ عبداه اغا ـ ۱۰ تحريرات كاتبى افندى ـ ۱۰ صندق امينى افندى ۵ معلم ثانى افندى ـ ۱۰ سعدالدين افندى ـ ۱۰ محمد چاوش ـ ۱۵ احمد اغا ـ ۵ بربر حسين اغا ـ ۵ تلغراف چاوشى محمد اغا ـ ۱۰ پوليس نجيب افندى ـ ۱۰ بكر افندى ـ ۵ قصبه تحصيلدارى نورى افندى ـ ۱۰ تحصيلدار حسنى افندى ـ ۵ حسن اغا ـ ۵ حاجى محمود اغا ـ ۵ غرديان عاصم افندى ـ ۵ تحصيلدار خوجه ـ ۲۰ محكمه باشكاتبى افندى ـ ۱۰ ابتدائى معلمى افندى ـ ۱۰ عبداه اغانك والده‌سى خانم ـ ۱۰ طابور كاتبى افندى ـ ۱۰ ايتام مديرى حضر افندى ـ ۱۰ منلا حسين ـ ۱۰ نفوس مأمورى افندى ـ ۱۰ تحصيلدار حسين افندى ـ ۱۰ تحصيلدار قدير افندى ـ ۲۰ مجلس اداره اعضاسى رضا افندى ـ ۱۶ محكمه اعضاسندن شريف بك .

يكون : ۵۹۴ غروش .

⁂

افندم !

آسياى وسطى فلاكتزدكانى قرداشلرمزك نهوين احتياجلرينه مدار اولمق امنيه‌سيله اعانه درج ايلمك اوزره استانبولده بر قوميسيون تشكل ايتديكى خبر آلمش ايدى . بو قوميسيونك ، بالطبع طشره‌ده دخى شعبه‌لرى اوله‌جق و بونلر واسطه‌سيله بر ايش كوريله‌جك اميدينى بسليه‌رك شمدى‌يه‌قدر بكله‌دك . مع التأسف نه اويله شعبه‌دن بر اثره ، نه‌ده بويولده اعانه‌يه دعوت ايدن بر بشره تصادف ايتمدك . بوندن صكره‌ده آرتق تنبثاتده بولنه‌جق دخى اولميه‌جغنه قناعت وبناءً عليه كنديكنديمزه طوپلاديغمز بالاده معروض پاره‌نك بوكونكى پوسته ايله وحواله صورتيله اداره‌خانهٔ عاليلرى نامنه تقديمنه مجبوريت حاصل اولدى . بيلمييزكه نه ديه‌لم طماري مزمى اويوشمش يوقسه انتباه حقيقى مقدرمى دكلدر ؟ هرحالده دلالتكزى رجا ايدرز افندم

محمد توفيق امين

غروش	پاره	
۲۰		اسكوب پوسته مديرى محمود افندى
۲۰		اسكوبده اورخانيه رديف بلوكى قوماندانى ملازم اول يانيه‌لى امين افندى
۲۰		قوصوه تلغراف وپوسته باش مديريتى تحريرات كاتب اولى لوروسلى محمد توفيق افندى
۱۰		اسكوب زراعت بانق شعبه‌سى وزنه‌دارى بكر بك
۷۰		مجيديه يكرمى غروش حسابيله‌در .

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنيت
صندوغی جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٠ نومرو

صراط مستقيم

١٣٢٦

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور

درج ايدلميين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لكی	آلتی آيلغی	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :

ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب

تاريخ تأسيسی

١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قيرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريلرسه سنوی
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٣٨ — ٢٧ ربيع الآخر پنجشنبه ١٤ نيسان ٣٢٦ — آلتنجی جلد

خليفهٔ مسلمين سلطان محمد خان خامس حضرتلرينك تخت خلافته جالس اولدقلری بو روز مسعودك بالجمله مسلمانلر وعثمانليلر حقنده بادئ فوز وفلاح اولمسنی مرحمت الهيه‌دن عن صميم القلب تمنی ايلرز .

تفسير شريف

انوار قرآن

٣١ — وعلم آدم الاسماء كلها ثم عرضهم على الملئكة فقال ،
انبؤنی باسماء هؤلاء ان كنتم صادقين

[حكيم مطلق عز شانه حضرتلری « انی اعلم مالا تعلمون » قول شريفی ايله ملائكه‌يی خضوع وتسليمه ارشاد بيورمشيدی . سز نوع انسانك استخلافنده متحير ايسه‌كزده بونده‌كی حكمت ومصلحته بن عظيم الشانك علمی واسع اولمغله كرندادهٔ رضا وانقياد اولك مآلی اول امرده كنديلرينه الهام ويا اعلام اولنمشيدی . جانب رب عزتدن صدور ايدن بو جوابك ملائكهٔ كرامی كماليله اقناع ايدرك تردددن درجهٔ يقينه كنديلرينی ارجاع ايتمش اولديغی وارستهٔ اشتباهدر.

بونك بين البشر نظيری واردر ؛ بر كيمسه بر شيئك وقوعنی اعتقادنجه بعيد كورسه بيله او شيئه كنديسنك فوقنده بولنديغنه معتقد بولنديغی بر ذاتك تصدی ايتديكنی كورنجه انك امكاننی تسليم ايدر. طرق عليه‌ده مريدانك مرشدلريله اولان حاللری بو قبيلدندر. علوم طبيعيه اربابنك ظهوره كتورمكه چالشدقلری شيلرك امكاننه اعتقاد ايتمكلكمزده بو جمله‌دندر. اخباری اماكن بعيده‌يه الكتريق ايله نقل ايچون خطوط تلغرافيه ياپانلرك او اخباری تلسزده ايصال ايده‌بيله‌جكلری دها تلسز تلغراف ايجاد اولنمه‌دن تصديق اولنيور ايدی . علوم طبيعيه اربابنك بر كون اولوب‌ده نقل صوت ايله رؤيت متكلمی جامع بر آلت ايجاد ايده‌بيلملرينك امكانی‌ده تصديق اولنيور . بزجه بو مستبعد كورنسه‌ده اهل فنك بو خصوصده‌كی تشبثلرينه نظراً بونك‌ده درجهٔ تكمله واصل اوله‌جغنی اعتقاد ايدرز.

ملائكهٔ كرام ايسه شئون الهيه‌يه بزدن دها واقف اولدقلری جهتله خلق وايجاد خليفه‌دن بردنبره تعجب ايتسه‌لر بيله ادنی بر تنبيه كنديلرينی يقينه ارجاع ايده‌جكندن « انی اعلم مالا تعلمون » قول شريفی فوق الحد انلری اقناع ايدر بر جواب اولمشدر .

مع مافيه بر عالم مقتدری شو صورتله تسليم وتصديق ايتمك متعجبك نفسندن حيرت واضطرابی بالكله ازاله ايتمز . نفس ، ظهوره كله‌جكنده متحير بولنديغی بر امرك بالفعل عالم وجوده كلسی واسرار وحكمته مطلع اولمسيله انجق سكونت بولور . لهذا جناب اقدس كبريا ملائكه‌يه لطف وكرم ايدوب بو خليفه‌نك خلق وايجادنده‌كی سر وحكمته انلرك علم ووقوفلرينی اكمال بيوردی . وبناءً عليه آدمه جميع اسمايی تعليم ايتدكدن صكره انلری ملائكه‌يه عرض واراءه ايتدی . بونك اوزرينه شو خليفه‌نك فطرت واستعدادنده كنديلرينك بيلمدكلری اشيايه علم ودانش بولنديغنی ملائكه اكلادی وبو خليفه‌نك روی زمينده مقام خلافته استحقاقنك وجهی وفساد وسفك دمايه دائر مأمول اولان اموردن هيچ بری حكمت ومصلحت استخلافی ازاله ايتميه‌جكی كنديلرينه نمايان اولدی . اوت انسانه علم واسع احسان بيورلمشدر ؛ فقط بو علم نه افراد انساندن بر فرده ، نه‌ده مجموع نوعه دفعةً ويرلمامشدركه علم الهه مشابه اولسون. انسان هر نه زمان علم اللهدن نصيبه‌دار اولسه جهلندن ناشی اولجه بيلمامش اولديغی شی كنديسنه ظاهر اولور . شو حالده سعهٔ علمی ايله برابر انسانه علم الهيدن انجق بر مقدار قليل ويرلمشدر ؛ مع مافيه انسان علم الهينك اكمل مظاهريدر.

ايشته بونكچون حضرت علام خبير انسانك علميله ومتفرعاتيله خليفه اولديغنى ملائكه‌يه اظهار ايدرك شويله بيوريور :] و آدمه جميع اسمانى تعليم ايتدى . [جناب حق آدمى جميع اشيانى بيلمكه مستعد بر صورتده ياراتدى ، تحديد وتعيين ايتميه‌رك جميع اشيانك علمنى انك درونته القا ايلدى . معقولات ومحسوساته ، متخيلات وموهوماته دائر انواع مدركاتى ادراكه مستعد اوله‌رق انى خلق ايدوب اشيانك ذوات وخواصنى ، اسمانى ، اصول علومى ، قوانين صناعاتى ، بونلرك آلات وكيفيات استعمالاتنى بيلمكى كنديسنه الهام ايتدى . ايمدى آدمه تعليم اسما ايله مراد ، انك شو صورتله مستعد ادراك والهام اوله‌رق خلق اولنمسى‌در . ملائكهٔ كرام بو استعداد اوزره خلق ايدلمش اولمدقلرى جهتله انلر طرفندن : يا ربنا سن نوع بشره بزم بيلمديكمز اشيانى تعليم بيوردك ، بزه‌ده تعليم بيورمش اولايدك بزده آنلرك بيلدكلرينى بيلور ايدك ، نه‌دن انلرك بزم اوزريمزه فضل و مزيتى بولنسون . . ديه سؤال ايراد اولنه‌ماز .

اسماء ايله‌ده مراد ، مسمياتدر . مدلولدن دليل ايله تعبير بيورلمسى ، معنى ايله اكا موضوع بولنان لفظ ارەسنده شدت اتصال اولوب برندن ديكرينه سرعت انتقال بولنديغى ايچوندر . علم حقيقى انجق نفس معلوماتى ادراكدر ؛ اكا دال اولان الفاظ واسمانى مجرد تعلم ايتمك آدم ايچون بك اوقدر فضل ومزيت عد ايديله‌مز .

اسمدن بعض كره ، ذهنه واصل اولان معلوم مراد اولور ؛ يعنى معلومك ذهنده‌كى صورتنه وتعبير ديكر ايله بر شيئك عالم نزدنده معلوم اولمسنه بادى اولان صورته اطلاق ايديلور . اسم مسمانك عينى‌ميدر ويا غيرى‌ميدرديه جريان ايدن اختلافده‌كى اسم بو اطلاقه كوره اسمدر . يونانليلرده ذهنده اولان معلومه اسم لفظنى اطلاق ايدرلر ايدى . ذهنده اولان حقائق حقائقك عينى‌ميدر ويا صورتى‌ميدر ديه واقع اولان اختلاف ، علم معلومك عينى ويا معلومات غيرى‌ميدر زمينده وقوع بولان اختلاف كبى مشهوردر . لفظدن عبارت بولنان اسم مسمانك عينى‌ميدر ، يا غيرى ميدرديه جريان ايدن اختلافه كلنجه ، بو اختلاف اهل نظر واستدلالك خطا ايلدكلرى اموردندر ، بوده اسمك اطلاقاتى ارەسنده‌كى فرقه دقت ايتمامكدن نشأت ايلمشدر ؛ زيرا بديهيدركه لفظ معنانك بالضروره غيريدر .

بو ذكر اولنان اطلاقه مبنى‌دركه اسم تقدس ايدر ، تبارك ايدر ، تعالى ايدر : « سبح اسم ربك الاعلى — تبارك اسم ربك ذى‌الجلال والاكرام » . بو اطلاقه نظراً نام اقدس صمدانى ، ذات الوهيتنه متدائر علممزك واصل اولديغى صفات عليه‌سى و درونلرمزده شعشعه‌انداز اولان حسن وعظمت الهيه‌سى ديمكدر .

جناب حق آدمه هرشيئى تعليم بيوردى ؛ آدم ايچون بو علمك آن واحدده حاصل اولمسيله آنات متعدده‌ده حصول بولمسى ارەسنده فرق يوقدر ، الله تعالى هرشيئه قادردر . بو قوهٔ علميه نوع بشرك كافه‌سنه عام وشاملدر ، فقط بوندن ابناى بشرك اسمانى دها برنجى كوندن بيلمش اولملرى ايجاب ايتمز ، بناءً عليه بو قوتك انلر ايچون ثبوتنده اشيانى بحث واستدلال ايله بيلمه‌لرى كفايت ايدر — ق . ش . ع .

خلاصه ، حق جل وعلا حضرتلرى آدمه بيان ايتديكمز وجه ايله جميع اسمانى تعليم ايتدى] صكره انلرى ملائكه‌يه عرض وارائه بيوردى [كندى حاللرينه مناسب الهام ايله ملائكه‌يى او اشيانك مجموعنه اجمالاً مطلع قيلدى . اكر او اشيا ملائكه‌يه تفصيلاً عرض وارائه اولنه ايدى آنلر او اشيانى بيلورلر ايدى واو حالده علملرى محدود اولماز ايدى ، حالبوكه جناب حق او اشيانى آنلره عرض وارائه ايدوب كنديلرندن او اشيانى سؤال تبكيت ايله سؤال ايدرك] ديدى‌كه اكر سز [ملاحظه‌كزده] صادق ايسه‌كز بونلرك [بو مسمياتك] اسمانى بكا انبا ايدك [روى زمينده بشرك خليفه نصب واقامه ايدلمسى موجب حيرت واستغراب اولوبده بو خصوصده ابتداى امرده اذهانكزه طارى اولان تردد هدف حقيقته اصابت ايتمشسه ، ايشته سزه او خليفه‌نك حقائق وخواصنه مطلع اولديغى اشيانى عرض وارائه ايديورم ، بكا او اشيانك اسمانى خبر ويرك ، او اشيايه علم و وقوفكزى اظهار ايدك] .

٣٢ — قالوا سبحانك لاعلم لنا الا ما علمتنا انك انت العليم الحكيم

[ملائكه] ديديلركه [يا ربنا] سنى [شان اقدسكه لائق اولميان اموردن] تنزيه و تقديس ايدرز [حاشا كه سنك علمك قاصر اولسونده خليفه‌يى عبث وبيهوده ياراتمش اوله‌سين] . سن بزه نه تعليم ايتدك ايسه بزم علممز انجق اندن عبارتدر [او ايسه محدوددر ، جميع اسمايه شامل وبتون مسمياتى محيط دكلدر . عالم ملكيته مناسب علومى بزه قابليتمزه كوره تعليم بيوردك ، دائرهٔ استعدادمزدن خارج اشيايه قدرتمز يوقدر ، اكر بوكا استعدادمز اولايدى افاضه بيورر ايدك] . سن عليم حكيم‌سين [نه‌يى خلق وايجاد ايده‌جكنى ذات الوهيتك بيلور وانى حكمت عليه‌ك نه وجه ايله اقتضا ايدرسه او وجه اوزره خلق وايجاد بيورر . يا اله العالمين ! سن واقف هر معلوماتسين ، علم وحكمتكه حد وپايان يوقدر . آدمه قابليتى اولديغى علوم كليه ومعارف جزئيه‌يى تعليم ايتدك ، مافى الارض اوزرنده خليفه وحكمفرما اولدى ؛ بزم بوكا قابليت واستعدادمز اولمديغنى باركاه عزتكه عرض ايدر وهيچ بر دم غفلت اولنمامسى ايجاب ايدن تسليم سعهٔ علم الهيه رجوع ايلرز] .

[سبحانك] تسبيحك علمى‌در ، دائما مضاف اوله‌رق استعمال اولنور . تسبيح : ذات الوهيته لائق اولميان شيئى نفى ايتمك ؛ تقديس : اكا لائق اولانى اثبات ايلمكدر . بعضيلرى ديديلركه تسبيح تقديسدن اعمدر ، زيرا تسبيح جناب حقى نقائص امكان وحدوثدن تنزيه اولوب تقديس ايسه نقائص مذكوره ايله برابر اكوانك كمالات محدوده‌سندن دخى ذات پاك اقدسنى تنزيه ايتمكدر .

۳۳ – قال يا آدم انبئهم بأسماهم فلمـا انبأهم بأسمائهم قال الم اقل لكم انى اعلم غيب السـموات والارض واعلم ماتبدون وما كنتم تكتمون

[بونك اوزرينـه ذات اجل اعلى] بيوردى كه يا آدم آنلرك اسماسنى بونلره انبا واخبار ايت [ارادهٔ عليه وجه ايله انبا واخبار وقوعه كلدى] ايمدى [آدم] بونلره آنلرك اسملرينى خبر ورنجه [جنـاب حق ملائكه‌يه] بن سزه سماوات وارضك مغيباتنى بيلورم وسزك ابدا واظهـار ايلديككز وكتم واخفـا ايلمكده اولديغكز امورى‌ده بيلورم ديمدمى [سماوات وارضـك مغيباتنه اطلاعمى واثرى‌نفوسكزده ظاهر وضمائر وطبائعكزده مستتر اشيايه‌علم ووقوفى « انى اعلم مالاتعلمون »قول كريمنده‌سزه اجمالاً سويله‌مدم‌مى]. بيوردى « واعلم ماتبـدون وما كنتم تكتمون » قول شريفى اولكى « اعلم » اوزرينه معطوفدر ، ظاهر اولان بودر ؛ شو حالده اولكى ايله برابر ايكنجى قول تحتنده داخلدر . « الم‌قل » جمله‌سى اوزرينه معطوف اولمسى‌ده محتملدر ؛ بو تقديره كوره ايكنجى قولك تحتنده داخل اولماز ـ م. بو آيات كريمه انسـانك شرفنه وعلمك عبـادت اوزرينـه فضل ومزيتنه وعلم ، خلافتك عمدهٔ شرائطى بولنـديغنه ومعلم لفظى عرف وعادتده تعليمى صنعت ايدنمش اولانلره مختص اولديغى ايچون جناب حقه اطلاقى صحيـح دكلسه‌ده تعليمك ذات الوهيتنه اطلاق واسنادى صحيـح اولديغنه دلالت ايديور — ق .

خاتم ملك سليمانست علم
جمله‌عالم صورت وجانست علم
مثنوى

ماتقدمدن معلوم اولدى‌كه بتون بو اقوال و محـاوراتك حقيقتى معرفتنده سـلف جناب حقه تفويض امر ايتمش ويالكز بوكبى اقوال ومحاوراتك حكمت وفائده‌سنه اطلاع ايله اكتفا ايلمشلردر . خلف ايسه بو كبى احوالده تأويله التجـا ايدرلر . انلرك بومقامده سـالك اولدقلرى افضل طرق مسلك تمثيلدر ؛ جناب حقك كتاب عزيزنده عادت الهيه‌سى ، اشياء معنويه‌يى بزه قوالب الفاظ ايچنده ابرازايلمك ومعـارف معقوله‌يى بزه صور محسوسـه ايله تجلى ايتدرمك اوزره جارى اولمشـدر ، بوده امر تفهيمى تسهيل وحقيقت حالى اذهـانه تقريب ايچوندر . شـو حاله نظراً بز بو قصه ايله كنديلرمزك قيمتى وفطرتك بزه سـائر مخلوقات اوزرينه مابه‌الامتيازمز اوله‌رق توديع ايلديكى احوال وكيفياتى اوكرندك ؛ بنـاءً‌عليه بز ملائكه وسـائر مخلوقات اره‌سـنده خاصةً كنديته مستعد اوله‌رق خلق اولنديغمز علوم ايله نفسلرمزك تكملنه بذل مقدرت ايتملى‌يز. تا كه بزده حكمة‌الله ظاهر اولسون وحضرت باريتك ملائكه‌يه بزم فضيلتمزى بيلديرمسنك معناسى ؛ آنلرك بزم اصلمزه سجده ايتملرينك معناسى نه‌ديمك‌اولديغى فهمه او زمان بلكه تقرب ايدرز . « ويضرب‌الله الامثـال للنـاس لعلهم يتفكرون» — ع .

بركت‌زاده
اسماعيل حقى

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

۱۶۱ ـ حديث شريف

عن انس رضى‌الله عنه عن‌النبي‌صلى‌الله عليه وسلم انه[۱] قال اذا نعس احدكم [۲] فى الصلاة فلينم حتى يعلم مايقرأ

[۱] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (انه) يوقدر. [۲] بعض روايتده (احدكم) ساقطدر.

۱۶۲ ـ حديث شريف

وعنه رضى‌الله عنه ان النبي صلى‌الله عليه وسلم كان يتوضأ عند كل صلاة.قال وكان يجزئ احدنا الوضوء مالم‌يحدث.

۱۶۳ حديث شريف

عن ابن عباس رضى‌الله عنهما قال مرالنبى‌صلى‌الله عليه وسلم بحائط من حيطان المدينة اومكة فسمع صوت انسانين يعذبان فى قبورهما . فقال النبى صلى‌الله عليه وسـلم يعذبان وما يعذبان فى كبير . ثم قال بلى كان احدهما لايستتر [۱] من

[۱] برروايتده (لايستبرئ) .

۱۶۱ ـ ترجمه

انس (بن‌مالك) رضى‌الله عنهدن نبى اكرم صلى‌الله عليه وسلمك « بريكز نمازده اويوقلارسه اويوسون . تا كه نه اوقوديغنى بيلسون » بويورديغى روايت اولونيور .

۱۶۲ ـ ترجمه

ينه‌انس (بن‌مالك) رضى‌الله عنهدن نبى‌محترم صلى‌الله عليه وسلمك هرنماز وقتنده آبدست آل(مق معتادى‌اول)ديغى‌روايت اولونيور . — (واقع اولان سؤاله جواباً) انس (رضى‌الله‌عنه) : « (بزه‌كلنجه) هر برمزه حـدث واقع اولمدقجه (بروقتدن زياده نماز ايچون) بر آبدسـت كفايت ايدردى » ديمش .

۱۶۳ – ترجمه

(عبدالله)بن عباس‌رضى‌الله‌عنهمانك شويله‌ديديكى‌روايت‌اولونيور: (بردفعه) نبى‌مكرم صلى الله عليه و سلم مدينه ياخود مكه [۱] ديوارلرندن برينـك يانندن كچيوردى . قبرلرنده عـذاب كورن ايكى انسانك سسنى طويدى . نبى‌محترم صلى‌الله عليه وسلم : « بونلر عذاب

[۱] بوشك راويلردن برينكدر .

بوله وكان الآخر يمشى بالنميمة . ثم دعا بجريدة رطبة فكسرها كسرتين فوضع على كل قبر منهما كسرة . فقيل [٢] يارسول الله لم فعلت هذا . قال [٣] لعله ان يخفف عنهما مالم ييبسا . [٤]

[٢] برروايتده (فقيل له) . [٣] البخارى نسخه لرده (قال صلى الله عليه وسلم) . [٤] بر روايتده (مالم تيبسا) ، ديكرنده ده (الاان تيبسا) . ديكرنده (الى ان تيبسا) ، ديكرنده ده (الى ان ييبسا) .

١٦٤ — حديث شريف

عن انس رضى الله عنه قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم [١] اذا تبرز لحاجته اتيته بماء فيغسل به . [٢]

[١] ديكر روايتده (كان النبى صلى الله عليه وسلم) . [٢] البخارى نسخه لرك بعضلرنده فاسز اوله رق يالكز (يغسل به) ، بر روايتده (فيغتسل) ، ديكرنده ايسه صيغهٔ ماضى ايله (فتغسل) .

١٦٥ — حديث شريف

عن ابى هريرة رضى الله عنه قال قام اعرابى فى المسجد فبال [١] . فتناوله الناس . فقال لهم النبى صلى الله عليه وسلم دعوه وهريقوا [٢] على بوله سجلا من ماء او ذنوبا من ماء [٣] فانما بعثتم ميسرين ولم تبعثوا معسرين .

[١] بعض روايالرده (فبال فى المسجد) . [٢] مؤلفك ديكر روايتنده (واهريقوا) . [٣] لفظده كى شك راوينكدر .

١٦٦ — حديث شريف

عن ام قيس بنت [١] محصن رضى الله عنها انها اتت بابن لها صغير لم يأكل الطعام الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فاجلسه رسول الله صلى الله عليه وسلم فى حجره فبال على ثوبه فدعا بماء فنضحه ولم يغسله .

[١] برروايتده (ابنة) .

١٦٧ — حديث شريف

عن حذيفة رضى الله عنه قال اتى رسول الله صلى الله عليه وسلم [١] سباطة قوم فبال قائما . ثم دعا بماء فجئته بماء فتوضأ .

[١] البخارى نسخه لرنده (اتى النبى صلى الله عليه وسلم) .

١٦٨ — حديث شريف

وعنه فى رواية اخرى قال فانتبذت منه فاشار الى فجئته . فقمت عند عقبه [١] حتى فرغ .

[١] برروايتده (عند عقبيه) .

كوريورلر . عذاب كورملرى ده بويوك برشى ايچون دكلدر . بويوردقدن صوكره (ينه دوام ايده رك) : « اوت (كناهلرى بويوكدر) برى بولندن صاقينمزدى . ديكرى ده قوغوجيلق ايدردى . » بويوردى . اوندن صوكره صويولمش تازه بر خورما دالى ايستدى . دالى ايكى پارچه ايتدى . هر برينك قبرى اوزرينه بر پارچه ديكدى . « يارسول الله ! بونى نيچون يابدك ؟ » ديه صوردیلر . « بونلر تازه قالدقچه بلكه (عذابلرى) خفيفلر » جوابنى ويردى .

١٦٤ — ترجمه

انس (بن مالك) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور : رسول الله صلى الله عليه وسلم (قضاى) حاجتى ايچون طيشارى يه چيقديغنده كنديسنه صو كوتوروردم . اوده اونكله يیقانيردى .

١٦٥ — ترجمه

ابوهريره رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور : اعرابينك برى مسجد(ك بر طرفن)ده طوروب بول ايتدى . اوراده كيلر باغيريشديلر . نبى اكرم صلى الله عليه وسلم اونلره بويوردى كه : « براقك (ايشنى كورسون) .. صوكره بولنك اوزرينه برقوغا صو دوكك . زيرا سز كوچلك دكل ، قولايلق كوسترمك اوزره مبعوث اولمشسكزدر . »

١٦٦ — ترجمه

ام قيس بنت محصن رضى الله عنهادن روايت اولونيوركه رسول الله صلى الله عليه وسلمه هنوز طعام ايده مين كوچوك براوغلنى كتيرمش . رسول الله عليه و سلم چوجوغى قوجاغنه اوطورتمش . چوجوق (رسول الله صلى الله عليه وسلمك) روبه سنه بول ايتمش . (رسول الله صلى الله عليه وسلم) صو ايسته يوب روبه سنه آزار آزار سرپمش و روبه سنى ييقامامشدر .

١٦٧ — ترجمه

حذيفة (بن اليمان) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور : رسول الله صلى الله عليه وسلم (بركره) برقومك سوپرونتيلكنه وارنجه اياقده بول ايتدى . صوكره صو ايسته دى . برمقدار صو كوتوردم . اونكله آبدست آلدى .

١٦٨ — ترجمه

ديكر روايتده ينه حذيفة (بن اليمان) رضى الله عنهك (بو حديثده) « رسول الله صلى الله عليه وسلمدن اوزاقلاشدم . بكا اشارت ايتدى . يانئه واردم . و ايشنى بيتيرنجيه قدر (ذات شريفنى ستر ايچون) طوپوقلرينك يانده طوردم . » ديديكى نقل اولونيور .

احمد نعيم

مسلمانلقده مدنیت

تصحیح اعتقاد

خالق ذوالجلالك مراحم ازلیه‌سی عالم طبیعتده‌کی اکوانی اویله بر ترتیب متین ، اویله بر نظام گزین ایله ابداع ایلامشدرکه آهنك خلقتك لسان حال صامتی ارباب فکر وبصیرته او ترتیبی اولانجه وضوحیله طویوردقدن ، گوستردکدن باشقه نظر تدقیقه بر بدیعهٔ قدرتدن دیگرینه کچمك ، هم‌ده هیچ ملال حس ایتمکسزین ، امعان واقعندن اصلا ندامت گتیرمکسزین کچمك آرزوسنی‌ده ویرمشدر . او حالده عقله شریعت غرای اسلامیه‌نك گوستردیکی موقع بالند ویرلدکجه روح ایچون عقیده‌سنی تصحیح ایتمك ؛ صوکره ، بو سایه‌ده خاجاندن آسوده قالمق ممکن اوله‌ماز .

بو بویله اولمله برابر شونی‌ده انکار ایتمه‌یزکه : انسانیت عقلاك دورهٔ طفولیتنه تصادف ایدن بر دور کچیرمشیدی ؛ او دورده عقلاك ایمانی ایچون قوانین طبیعتی موقتاً سیرندن آلیقویه‌جق بر خارقه‌نك حضورنده مبهوت قالمسی کفایت ایدییوردی ؛ جناب حق قوللرینه مرحمت ایدرك اونلره ادراك حقیقتنده افکاری حیران براقه‌جق بر طاقم خصائص ایله مفطور پیغمبرلر گوندرییور ، اوانسانلرده او پیغمبرلرك صدقنه ، شریعتلرینه متابعتك ضرورتنه بو معجزه‌لرله استدلال ایلیوردی . لکن بوکون عقل بشر کمالی بولمش ، انسانیت سن رشده ایریشمش اولدیغی ایچون آرتق معجزه‌لر ، خارقه‌لر دوری کچمشدر . زیرا مواد علمیه ایله برابر شبهه‌لرده آرتمقده دوام ایدییور . شاید بوکون انبیانك معجزات سالفه‌سی قبیلندن بر حادثه ظهور ایده‌جك اولسه اولا او خارقه‌یی میدانه گتیرن آدمی آلدادیجیلقله اتهام ایدرلر ، اینسك ایچنده بر خدعه‌کارلق اولمادیغی تحقق ایدنجه‌ده او معجزه‌یی بیك درلو تأویلات فنیه ایله ایضاحه قالقیشیرلر . بر جهتدن بویله ؛ دیگر جهتدن ایسه غربده سپریتیزم یعنی استحضار ارواح ایله اوغراشان روحیون بوکون قوانین طبیعته مخالف او قدر مدهش عجیبه‌لر گوستریبورلرکه سیر ایدن جهلا ایچون معجزه تلقی ایتمه‌مك قابل دگل . حال بوکه بو خارقه‌لری ایجاد ایدنلر نه نبوت ادعاسنده بولنیور ، نه‌ده رسالته اینانیورلر .. أوت ، بز روحیون طرفندن گوستریلن خوارقك معجزات انبیانوعندن اولمادیغنی انکار ایتمیورز ؛ لکن هیچ شبهه یوقدرکه ظواهر اشیایه طاقیلوب قالان سطحی نظرلره قارشی بونلر معجزات صحیحه‌نك اهمیتی آزالتیر .

شو صوك عصرلرده آرتق معجزاتك رواج بوله‌مایه‌جغنی گوستره‌جك دلائلدن بریده علمای غربك بوتون معجزات سالفه‌یی انکار ایتملریدر ؛ بو انکارك بویوك برتهور نتیجه‌سی اولدیغی میدانده اولمقله برابر حریفلر « اویله بر زمانده‌یزکه اعتقاد ایچون نور عقلیدن دلیل علمیدن باشقه هیچ بر شیئك فائده‌سی یوقدر . » دیمکده پك حقلیدرلر . باقیکز هاری برانژه نه سویلیور :

« علم ایله تاریخ بوتون بومعجزاتك بطلاننی بزه اثبات ایتمشدر ؛ مع مافیه اومعجزاته سائق اولان روحی انکاره قدر تیاب اوله‌مامشدر . بزه گلنجه بز بوگون هیچ برمعجزه‌یه محتاج دگلز . بزم یگانه معجزهٔ سرمدیه‌مز وارسه اوده شو نامتناهی عالمدر ؛ چونکه بزم حسیات دینیه‌مزی ایقاظه او بوتون معجزات سالفه‌دن زیاده صالحدر. »

ایشته بوسببلردن دولاییدرکه شریعت اسلامیه انسانلری سبیل حقه دعوت ایدرکن معجزه‌لردن ، خارقه‌لردن صرف نظر ایلیه‌رك منحصراً بدیهیات عقلیه‌یه ، قواعد علمیه‌یه استناد ایتمشدر ؛ زیرا حقایق علمیه‌نك قوهٔ مفکره اوزرنده خوارق عاداتدن زیاده تأثیری اوله‌جق بویله بر زمانك گله‌جکنی جناب حق بیلیوردی .

أوت ، دین مبین اسلام طوغریدن طوغری‌یه عقله خطاب ایدر ؛ فکری محاسبه‌یه چکر ؛ ادراك ایله مناقشه‌ده بولنور . اونك ایچون عقولی دلیل حسی ایله ایقاظ ایتمدکجه حکیم وقادر بر الهك وارلغنه اینانیکز دیمز ؛ کذلك برهان مبین ایله تأیید ایله‌مدکجه نه واجب الوجوددن شریکی نفیه ، نه‌ده یوم آخرتی اثباته قالقیشماز .

خلقی ایستدکلری غایته سوق ایده‌بیلمك مقصدیله بر طاقم ارباب احتراص طرفندن ادیان سماویه‌یه یابانجی یابانجی برچوق احکام قاریشدیریله‌جغنی بیلدیکی ایچون جناب حق خاتم الادیان اولان دین مبین اسلامده شو اساسی تقریر ایلدی‌که : دین نامنه وقوع بولان هر دعوته قارشی بر دلیل علمی طلب اولنمق لازمدر ؛ زیرا حق ایله ضلالی بربرندن آییره‌جق ، ارباب بطلانك آمالنه حائل اوله‌بیله‌جك قوت انجق بودلیللردر . « فویل للذین یکتبون الکتاب بأیدیهم ثم یقولون هذا من عندالله لیشتروا به ثمنا قلیلا فویل لهم مما کتبت ایدیهم وویل لهم مما یکسبون . ــ قل هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین . »

بابالرینی ، دده‌لرینی کورکورینه تقلید ایتمك ، اونلردن توارث ایتدکلری اعتقادات باطله‌یه بلا تدقیق ولاتأمل باغلانوب قالمق اعتیادنده بولنانلری مسلمانلق آله‌بیلدیکنه تقبیح ایتدکدن باشقه سوء عاقبتله ، عذاب ایله تهدید ایلیور . جناب حق « واذا قیل لهم تعالوا الی ما انزل الله والی الرسول قالوا بل نتبع ما وجدنا علیه آباءنا أولو کان آباؤهم لا یعقلون شیئاً ولا یهتدون . » بویوریور .

ایی ایله کوتونك ، مفید ایله مضرك بیننی تفریق ایده‌بیله‌جك قدر عقللی اولان بر آدمك فردای قیامتده قالقوب‌ده باشقه‌لرینی تقلید سببیله ضلاله دوشمش اولدیغنی ایلری سورمسی کندیسنی مسئولیتدن قورتاره‌میه‌جغنی مسلمانلق صراحةً بیلدیرییور : « واذ یتحاجون فی النار فیقول الضعفاء الذین استکبروا انا کنا لکم تبعاً فهل انتم مغنون عنا نصیباً من النار . قال الذین استکبروا انا کل فیها ان الله قدحکم بین العباد . ــ وقالوا لو کنا نسمع او نعقل ما کنا فی اصحاب السعیر . »

دین مبین اسلام اك بلیغ بربیان ایله شو حقیقتی تبلیغ ایدییورکه : دینك رکن قویمی ، اعتقادك استنادگاه رصینی انجق حجت قویه‌دن عبارتدر ، باشقه برشی دگلدر . کیم عقیده‌سنده ، ایمانی بویله بر حجت بالغه‌یه اسناد ایتمز ، کیم بو اساس محکمدن محروم بولنورسه نفسنه قارشی اك بیوك

جنایتی ایشله‌مش. کندیسنی اك الیم بر فلاکته دوشورمش اولور. زیرا بو اساسی غائب ایتمکله فردای حسابده استنادگاهی اوله‌جق اك بیوك رکنی غائب ایتمش اولیور. جناب حق « ونزعنا من كل امة شهيداً فقلنا هاتوا برهانكم فعلموا ان الحق لله وضل عنهم ما كانوا يفترون . »

ایشته مسلمانلقده قواعد اعتقاد بونلردر. بو اساسلر ایسه صوك عصرلرده ظهور ایدن حکمای عالمك، برهان ایله تأیید ایتدیکی هرقاعده کوشهٔ نسیانه آتیلمه‌یه محکوم بر ادعای واهیدر - طرزنده‌کی دستورك عینیدر. حقیقت اسلامی بیلن برمسلمان کندیسنی باطله قاپیلمقدن، دامن ضلاله صاریلمقدن منع ایدن « ولا تقف ما ليس لك به علم ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مسئولا . » ندای حقنی صمیم وجدانندہ طویدقدن صوکره نصل اولورده عقیده‌سنه فساد کیره‌بیلیر ؟ ضلالی قبول ایدن، ضلاله باغلنوب قالان، مادام الحیاة تصدیق خرافاته وقف نفس ایله‌ین غافللرك تصویر حالنده‌کی « ولقد ذرأنا لجهنم كثيراً من الجن والانس لهم قلوب لا يفقهون بها ولهم اعين لا يبصرون بها ولهم آذان لا يسمعون بها اولئك كالانعام بل هم اضل اولئك هم الغافلون . » آیت کریمه‌سنك مآل مدهشی صفحهٔ قلبنه انتقاش ایدن بر مسلمان ایچون هوساته رام اولمق، ضلالنده پویان اولانلرك آرقه‌سنه دوشمك نصل ممکن اوله‌بیلیر ؟ سویله‌ییکز.

محمد عاکف

واتیقان کتبخانه‌سنده آثار اسلامیه

کچنده ارسال ایتدیکم مکتوبده بر نومرودن اون التی‌یه قدر کتابلرك فهرستی بیان ایدلمه‌سی فهرست یاپیلان اوراق ضایع ایدلمش اولدیغندن دولایی ایدی. شمدی، بولوندیغی جهتله مندرجاتی بیان وعرض معذرت ایدرم. بردن اون التی‌یه قدر اولان کتابلر غایت ظریف جلدلی متعدد حمائلدن عبارت اولوب یالکز بر والتی نومرولی کتابلر زبور داوٗد علیه السلامدر تاریخ خط نامعلوم واون التنجیده انوار العاشقین ۹۷۴ تاریخنده یازلمشدر.

شوراسنی‌ده علاوه ایده‌یم که بو کونلرده رومایه تشریف ایدن موزه مدیری خلیل ادهم بك افندی ایله کتبخانه‌نك یالکز آثار مطبوعه قسمنی مساعدهٔ مخصوصه ایله کزدیکمزده لااقل بشیوز بیك جلد کتابلری حاوی صالونلر حقیقةً انسانه حیرت ودهشت القا ایدیوردی. جلدلرك نفاستی، نظافت وانتظامی مدیر مومی الیهك‌ده تقدیر و تحسیننی جلب ایدیوردی.

ذره قدر توز، اوفاق بر انتظامسزلق یوق. هر دولت صوك سنه تألیف ایدیلان مهم اثرلردن بر نسخه‌سنی هدیه ایتمش، بو بابده روسیه اختلالندن صکره طبع ایدیلان روس آثاری بر قسم مهم تشکیل ایدیوردی.

هاشم ولی

۲۹. — اسکندرنامه‌در. اساطیر اولین‌دن باحثدر. یدنجی جلد ایمش تاریخ خط معلوم دکلدر.

۳۰. — عاشق پاشا تاریخیدر طقوز یوز سکز تاریخ هجریده تألیف ایدلمش طقوز یوز طقسان یدی‌ده غایت کوزل ثلث یازی ایله یازلمشدر تاریخ مذکورك اهمیت وقدمتنه مبنی سفارت سنیه کچن سنه فطوغرافنی چیقارتمش واستانبولك انجمن تاریخ عثمانی هیئتنه ارسال ایلمش ایدی زیرا درجهٔ صحت وحسن خط جهتیله دیکر کتبخانه‌لرده اولمدیغی واستانبولده‌ده بولونمدیغی جهتله تاریخجه پك مهم بر نسخه‌در.

۳۱. — قیافتنامه علم الکف والاشکال والاقالیمدن بحث ایدر کفك برچوق اشکالنی حاویدراسکی تعلیق یازیلی تاریخی معلوم دکلدر.

۳۲. — بوده مولد شریفك دیکر نسخه‌سیدر چونکه اون یدنجی نومروده مولد شریف ایدی بوده اسکی یازیلی اخرنده‌کی بیتدن اکلاشیلان بروسه‌ده یازلمشدر:

هم سکزیوز اون ایکیده تاریخ
بروسه‌ده اولدی تمام بو ای اخی

دیکر:

انبوکانی شهد کیم شیرین کلدی
بیك وسیلة النجات اولدی آدی

بو نسخهٔ مبارکه بتون صفات سبحانیه‌یی جامعدر. طقسان طقوز صفات الهیه‌یی نظم ایتدکدن صکره:

قدرتن اظهار ایدوب هم اول جلیل
برلکنه بونلاری قیلدی دلیل
باری‌نه حاجت قیلاوزسوزی چوق
بردر اول آندن آرتق تکری یوق

دیه‌رك فصل اولی اتمام ایدر.

۳۳. — حکمت اخلاقی نقل ایدر و آیات و احادیث شریفه ایله استدلال ایدوب حسن اخلاقه دائر دلیللر بیان ایدر.

ایکنجی خطا

طنین غزته‌سنك نستر نسوانه دائر کچن صالی کونکی باش مقاله‌سنی اوقورکن بك آجی، پك المناك بر خنجر تأثرك قلبمه صاپلاندیغنی حس ایتدم.

بلا اختیار « ایشته بو طنینك ایکنجی خطاسی ! » سوزلری لسانمدن دوکولیویردی.

بولندیغم محیط ایچنده فدائیٔ مشروطیت اوله‌رق طانیدیغم اخوانمدن کیمی کوردمسه عینی حال تألمده بولدم.

عبدالحمید، ارباب انقلابی عوام مسلمینه قارشی دینسزلکله تشهیر ایدییور، قانون اساسینك اعاده واعطاسنی عینیله دینسزلکك احیاسی صورتیله تفسیر ایدییوردی. درت طرفه — ییلان، عقرب سورولری کبی — سرپدیکی جاسوسلری، خفیه‌لری واسطه‌سیله « قانون

اساسی‌یی ایستیانلر اوروپاده باشلرینه‌سلندیر شاپقه گچیرمش، اسلامیتدن قطعیاً متبری بر سوری دینسزلردر. مقصد اقصالری تستری قالدیرمق، قاریلریله قول قوله ویروب اجنبیلر کبی کزمکدر!» تلقیناتیله زواللی مسلمانلری حق مشروعلرندن تنفیر ایدیوردی.

عبدالحمید، خلقك جهالتندن زیاده علم دین وشریعتك سکوتندن استفاده ایدیوردی.

وقتاکه، اوروپا مدنیتك، قونترول نامیله، دست استیلاسنه تسلیم ایلدیکی «ولایات ثلاثه؟.!» دن «ایکنجی کریددن، اوچیوز بیك سلاح انقلابك آتشزین کوکسنه چوریلدیکنی کوردی، بر خندهٔ استهزا ایله، آلیکز! فقط بر قاچ کونلك ..... ! دیدی.

عبدالحمید اوتوز سنه بر حیوان سوروسی کبی اتی دیتدیکی قانی امدیکی بو بدبخت ملتك احوال روحیه‌سنی، ارتجاع ایچین حسیات مقدسهٔ دینیه‌نی ازاجق قانامه‌نك کافی اولدیغنی پك کوزل بیلیه‌ردی.

ملتك نفخهٔ حیاتی اولان مدحت پاشا مرحوم کبی بر ذاتی بوغوب قانون اساسی‌یی قانه بولامش بر دساس اویله بر حمله‌ده میدان مبارزه‌دن چکلیرمی؟

دها فردای انقلابده ترتیبات شیطنتکارانه باشلادی. سنه‌لردن برو تخمی اکیلمش اولان فساد، ایلك ثمره‌لرینی درحال کوستردی. قوم قپوده بر دنی، قاریسیله میخانه‌یه کیدوب، حریت نامنه علناً عشرت ایتدی.

بر قاچ رذیل، یولده تصادف ایتدیکلری خواجه‌لرك صاریقلرینه الفاظ غلیظه ومستهجنه صاوروردی. طوتالم که، بونلردن برنجیسی مرتب دکل، فقط ایکنجیسنه نه دیه‌لم؟ سب وتحقیر ایچین اورته‌ده هیچ بر سبب یوقدی.

بایزیدده تراموای جاده‌سنده بر ارککله آرابایه بنمش ایکی قادینه جهلهٔ عوامدن اون بش یکرمی زوربا هجوم ایدییور، چارشافلرینی ییرتیور، کویا ناموس اسلامیتی محافظه ایدیوردی! اسلامیت ایسه بو رذالتدن کمال نفرتله تبری وفاعللرینه لعنت خوان اولیوردی.

فقط او قادینلرك تستر نامیله اوزرنده‌کی چارشافلری کورن وجدانلی بر اجنبی بیله ثموت، بونلره مشروع و معقول بر تستر دیه‌مز، حیرتدن کندینی آلامازدی! قوللر دیرسکلره قدر چیپلاق، کوکس میدانده! ایشته بو عجیب چارشافلر عصمت نسوانیه‌یی تا جان ثه‌وندن اوریور، اداب اجتماعیه‌مزه چیرکین، مستکره لکه‌لر سوریوردی. بویله تسترك وجودندن عدمی اهون عد اولونه بیلیر.

بوتون اطمئنان قلبمله، بوتون امنیت وجدانمله ادعا ایدرم، که بوده ییلدیزدن مرتب ایدی. مقصد: حریت دینیه ومشروطیت قرآنیه‌مزی خلقه چیرکین، ماحیٔ شریعت کوسترمك، زواللیلرك دها دون کردنلرندن التان زنجیر اسارتی کندی ئوز اللریله ینه بویونلرینه طاقدیرمق ایدی.

طلبهٔ دین، صاریقلرینك اشنع الفاظ ایله سوکولدیکنی کورونجه عبدالحمیدك اوداغلر دایانماز مظالم واعتسافاتی، کتب مقدسهٔ دینیه‌مزی کمال حقارتله کلخانلرده جایر جایر یاقدیغی، هله اوچیوز طقوزده کندیلرینی مدرسه‌لرندن سله ایله، قرباجله، تکمه ایله چیقاروب یار واغیاره قارشی ایته قاقه فوج فوج واپورلره ارکاب ایتدیکی او قارا کونلری، او اسلامیتك استانبول اوزرنده کریه ناك تأثر اولدیغی هنگامهٔ ماتم نمونی بیله اونوتدیلر؛ بونك مرتب بر ملعنت استبداد اولدیغی نره‌دن بیله‌جکلردی که ظنین بیله بوکا عقل ایردیره‌میور، اوچیوز میلیون اهل ایمانك روحی، حیاتی، بوتون وارلغی اولان جناب قرآن حکیمك بر فرمان انسانیتی، بر امر مهم مدنیتی، بر فریضهٔ ناموسی، بر وجیبهٔ عصمتی بر شکل استخفاف واستهزا ایله تشهیر ایدن ایکی ییلدیز جاریه‌سنی مدافعه‌یه قالقیشدی. خطا ایتدی. چونکه بو ناحق مدافعه غلیانده اولان افکار عمومیهٔ اسلامیه‌یه قارشی عادتا بر اعلان حرب ایدی.

ایشته صالی کونکی مقاله‌ده ایکنجی بر خطا اولیور. اهل ایمانی دلخون ایدییور. ایشته کتب فتاوی میدانده! «حضرت‌قرآن کریمك ولو بر جوهر حرفه رعایتسزلك ایدن امیرالمؤمنینه اطاعت جائزمیدر؟» استفتاسنه بوله‌جغمز جواب فتوی: «قرآن کریمك بر حرفه عدم رعایت هپسنه اطاعتسزلکدر. مخلوقه اطاعت ایچین خالقه عصیان حرامدر. بناءعلیه اویله بر عاصی امیرالمؤمنینه اطاعت، قطعیاً جائز دکلدر. یا قرآن حکیمه رعایت، یا امارتدن فراغت...!»

شریعت، بو مثللو امرایی جبابره ایله وصف ایدر. (امیر مشروع ومطاع) ایله دکل.

اتحاد واعتصام جمعیتی سنه‌لرجه وطننك حدودی خارجنده تجیع محرومیتلر، الیم سفالتلر ایچنده ایتدیکی فریاد جناب قرآن کریمك امر جلیل مشورتنه مستند ایدی. دعواسنك حجت مشروعیتی بو آیت مقدسه ایدی؛ یوقسه مونتسکیونك (روح القوانین) ی، ژان ژاق روسونك (مقاولهٔ اجتماعیه‌سی) دکلدی.

بزه انلرك دعوالری دیکلتدیرن، قلبلریمزی صیزلاتان، وجدانلریمزی قاناتان، روحلریمزی اغلاتان ایشته بو آیت جلیلهٔ شوری ایدی. انور، نیازی بکلر حمد اولسون صاغدرلر؛ سویلاسینلر: قوماندانلغی درعهده ایلدیکلری او دهشتلی جیوش انقلابه کندیلرینی طانتدیران صاریقلیلر دکلمی؟ عبدالحمیدك قرآن کریمی آیاقلر آلتنه آلدیغی، خلعك بیك کره فرض عین اولدیغی، اسلامیتده مشورتسز هیچ بر حکومتك مشروع اولمیه‌جغی، آغزلرندن آلولر پوسکوره‌رك سویلاین، عسکری طابور، طابور، اهالی‌یی فوج فوج اتحاد وترقی جمعیتلرینه کوتوروب یمین ایتدیرن، شاید عبدالحمید رد مطلب ایدرسه بلا تردد عموماً استانبوله کیدوب خلع واسقاط ایتمك دیناً فرض اهم واقدم اولدیغنی اعلان ایدن صارقلیلر دکلمیدی؟ انقلابی وجوده کتیرن حضرت قرآن ایدی. یوقسه او اهالی‌یه، او عسکره اوکونه قدر دینسز ظن ایلدکاری او وطن

منجیلرینی ، او ملت مستخلصلرینی قبول ایتدیرمك محال ایدی .

جهالت ! جهالت ! قهر اوله‌سی جهالت ! اسارتی حریت ، فلاکتی سعادت ، موتی حیات یرینه کوستریر ! انسانك عقل و ادراکنی او درجه تسمیم ایدر که ، جماد درکه‌سنه ایندیریر . فلاکت ، تپه‌سنه چوکمدکجه دشمن قلیجی بیننه اینمدکجه ممکن دکل اویاناماز . فقط اوندن صوکراده اویانیقلق قاچ پاره ایدر ؟

جناب قرآن حکیم بیك اوچیوز سنه اول اك مشروع بر حریت ، اك مقبول بر حاکمیت ، اك علوی بر اخوت ، اك مسعود بر مایت ، اك بختیار بر مدنیت تأسیس ایدر ، اك حق پرستانه بر مساوات حقوقی لسان جلیل جناب رحمة للعالمیندن « اور ! یاعکاشه ! ایشته ردایی‌ده آلدم » دیدیریرکن مونتسکیونك ، میرابونك ، روسونك اجدادی تاریخ وحشت و افتراسلرینی مظلوم قانیله یازییوردی . فقط آه . . . فقط نه فائده ! نعم الاجداد ! بئس الاحفاد ! مقدس دینمز دین انسانیت منبع قوانین مدنیت ، مأخذ دساتیر حکمت ، مفاتیح خزائن سعادتدر .

جمیع العلم فی القران لکن
تقاصر عنه افهام الرجال

— قاله علی رضی الله عنه —

سوکیلی دینمزك نسوانمزه امر ایتدیکی تستراویله اوروپانك بر طاقم سفیل ، غرضکار ، دشمن معالی قلملرك هذیانلری کبی بر اسارت دکل بر نعمت ، بر حیاتدر .

تستر ، نسوانك رداء حریتی ، نقاب عصمتی ، جلباب ناموس و عفتیدر . تستره عدم رعایت استحقار حریت ، قبول اسارتدر . چونکه تجاوز اغیاره رضا و موافقت دیمکدر .

انلرك خصوصیت نوعیه‌لرنده‌کی رقت فطرتك ، نزاکت خلقتك بیانه حاجت وارمیدر ؟

مجامع رجال انلر ایچین لاجرم مواضع تهمتدر زیرا بیکلرجه انسانلرك هر بری فطرتده ، ادراکده ، تربیه‌ده ، اخلاقده حسیات بشریه‌ده بر اولاماز . آداب ملیه و اجتماعیه فضیلتنی حائز انسان کامللر پك آز بولونیر . قانون آداب ملیه و اجتماعیه عمومیدر . او قانونه ملتك — ارکك ، قادین — هر فردی ، بلا استثنا رعایته مجبوردر . باقیکز نسوان غیر مسلمه آچیق اوله‌رق چیقیورلر . بزم اونلر حقنده هیچ ده سوزیمز یوق . منسوب اولدقلری مذهبلری مساعده ایدیورده چیقیورلر . مذهب ایسه — سایهٔ اسلامیتده — تعرضدن مصوندر .

مشهور دعوا وکیللرندن بر خرستیان وطنداشمزك لساندن ایشیتدیکم شو : « سز مسلمانلر ، فامیلیالریکزك متستر اولملریله افتخار ایتمالیسکز ! سزی بو خصوصده پك بختیار بولیورم . بز ایسه ، طوغریسی یا ، دائمی بر اضطراب وجدان ، بر خلجان درون ایچنده یاشایورز . قادینلریمزك مکلف البسه‌سیله ، مکمل تواتیله سوقاغه چیقملرینه ، بوتون انظار عالمی کندیلرینه جذب و جلب ایتملرینه ممکن دکل کوکل راضی اوله‌میور . هله زوجنك غیوبیتنده اوطه‌سنه ارکك مسافر قبول ایتمسی ، زوجك انلری صحبتده بولمسی قلبه بر خنجر ، روحه بر صاعقه اولیور . نه‌وت ، سز پك بختیارسکز ! » سوزلرینی بورایه قید ایتمدن کچه‌میه‌جکم .

جمعیت ، هر عضوی بر انساندن متشکل ، بر وجود معنویدر .

او شخص معنوینك حیاتی ، صحت و عافیتی اعضاسنك سکونیله ، اعتدال حرکاتیله قائمدر . او سکون کیدنجه ، او اعتدال هیجانه منقلب اولونجه وجود جمعیت ده خسته‌در .

بناءً علیه هرکس تابع اولدیغی دین و ملتنك احکام اوامر و نواهیسنه اطاعت و رعایته مجبوردر .

درت بش عصر اول نسوان اسلامیه ئه‌ولرندن — بر لزوم بلکه بر مجبوریت ئوننده بولونمدقجه — چیقمازلر ، چیقدقلری وقتده‌ده مجامع رجال ایچنه دالمازلر ، هله چارشی ، بازار نه‌در بلمزلردی . بورکجی دکاننه کیرمك ، لوقانطه‌ده طعام ایتمك انلر ایچین ئولومدن بدتر ایدی . یابانجی ارککله — مضطر قالمدقجه — مشافهه‌یی عصمت نسوانیه‌لرینه بویوك بر جنایت عد ایدرلردی .

انلر قوصوه صحرالرنده ، ویانه ئونلرنده کندیلرینك بر قاچ مثلی اعدایی مغلوب و مقهور ایده‌جك ، ویانه قلعه‌سی قپوسی اوزرینه الله بزی زلزله‌دن ، آتشدن ، عثمانلیلرك قلیجندن محافظه ایتسین ! ؟ » دعای خوف و خشیتی یازدیراجق اولادلر ، قهرمانلر یتشدیرورلردی !

شمدی اویله قهرمانلر کوره‌میورز ! نه‌دن ؟ . . . . . . رومالیلرك انقراضنی حاضرلایان اسبابك باشلیجه‌سی و بلکه برنجیسی قادینلرینك افراط حریته نائلیتلری اولدیغنی تاریخ بزه خبر ویرمیورمی ؟ قادینلر ئه‌ولرنده اولادلرینی تربیه‌ایله مشغول اولدقجه روما جهانکیر بر دولت ایدی ، وقتا که ، قادینلری حریت نامنه ئه‌ولرینی ترك ایله طیشاری‌یه فیرلادیلر ، فساد اخلاق ایله او ممدوحیت سابقه‌لرینی غیب ایتدیلر ، روما تملندن چوکن بر خانه کبی محو و نابود اولدی دکلی ؟

او غرب مدنیتنك مرکزی ذی احتشامی دینیلن پارسه کیتسه‌ك عجبا نه‌لر کوریرز ؟ نه حزن انکیز مناظر قارشیسنده بولونیرز !

بونلردن نیچین عبرت آلمیه‌لم ؟ حیات ملیه و اجتماعیه‌مزی زهرلیه‌جك بو بالدیزلی مدنیت حابلرینی نصل یوتالم ؟

ایشته تستره رعایتسزلکك جزالری : حرفه اندازلقلر ، چیمدیکلر ، تعقیبلر ، جنایتلر ! حالبوکه قادین تزین و تجمل ایدرك سوقاقلره دوشمسه ، مجامع رجاله دالمسه نه سوز ایشیدیر ، نه چیمدیك یر ، نه تعقیب اولونیر ، نه‌ده معقبنی یاخود زوجنی آل قانلر بولانمش نعش بی روح کوریر . وقوعبولان طلاقلرك ، قاپانان خانه‌لرك ، پدرینك آغوش محبتندن محروم قالان جکر پاره‌لرك یوزده طقسان طقوزی هپ قادینلرك حریت نسوانیه نامنه کزملری ، باشلرینه بیك بلا ، بیك فلاکت دعوت ایتملری نتیجه‌سیدر . سنه‌لرجه بابا ئه‌ونده طول قالیر ، نوبهار حیاتنك والده‌لك چاغنك بر قسمی هباء منثور اولور . نیچین ؟ سورتوکلکدن واز کچه‌مدیکی ایچین !

بزده طلاق ، اوروپاده قادین یوزندن دوئه‌للو ، بر بریله یاریش ایدییورلر !

بزم والده‌لريمز، همشيره‌لريمز هر وقت محترمدر. فقط تورك مسلمان ايكن فرانسز آداب نسوانيه‌سيله تربيه اولمش، اوموزلرندن اشاغى دوشمه‌ين پله‌رينيله، عادتا اچيق برطرز مكروه تستر له پارسك الشيق مادامل‌رينه طاش چيقارتاجق برطور وعظمت فرنكانه ايله مربيه‌ى يانده بك اوغى بوغمارشه‌لرينه كيدن، الك بليغ برفرانسزجه ايله فرنكلرك ره‌وه‌رانسلرينى قبول ايدن بزم همشيره‌لريمزمى اولور؟ الله ايتمسين! اونلرك قلبلرى، روحلرى بوتون موجوديتلرى فرانسزلاشمش، بز آنلرى همشيره‌لكه قبول ايتسه‌ك بيله انلر بزى قارده‌شلكه قبوله هيچ تنزل ايدرلرمى؟ بركون كوپريدن كچيوردم، بويله برقادين ... يانده اوچ درت ياشنده برچوجق، خيرچينلق ايديبور. ديركن مقابلنده اولدقجه مستوره، يوزى پچه‌لى برخانم كوروندى. مادامه ديمكده مضطر اولديغم اوقادين چوجغى صوصديرمق ايچين «صوص! يوقسه شمدى سنى شو يوزى ئورتولى اوماجيه‌يه (؟!) ويريرم، ديمزمى؟ اوراجقده تپه‌مدن بيلديريمله ووروليمشه دوندم. يا برقاچ عصبى مسلمان بونى ايشيدوب‌ده مادامه‌يى اوراده اياقلرى آلته آلمش اولايديلر عجبا قباحت كيمده اولوردى؟ بواسلاميتى تحقير دكلده نه‌در؟

شمدى بو قادينه نصل مؤمنه ديه‌لمكه، او، بو صنف جليله‌يه استهزا آميز تحقيرلر فيرلاتيور. چونكه تربيۀ ابتدائيه‌يى بر پروتستان معلمه‌سندن آلمش، آيين خرستيانيه‌يى‌ده ئوكرنمش، صوكرا مربيه‌سى او تربيه‌يى اكمال ايتمش. ديانته، مليتنه كمال نفرتله ابدياً وداع ايتمش. بز بونلرله اتحاد ايده‌جكمز دكلى؟

بز عثمانليلر الحمدلله مسلمانز. اسلاميت يولنده فداى جان ايله افتخار ايدرز. دينمز اشرف اديانندر. بوكا اوروپا علماسندن بر چوقلرينك اعترافلرى‌ده – باشقاجه بر – برهاندر. اوچيوزمليونلق عالم اسلامك مطاف روحى اولان لواءالحمد خلافت محمديه يديمز تقديسمزده!

بويوريكز، برنجك طاشنى آييقلاييكز! ايچمزده اجنبى آداب مليه‌سيله وحتى حسيات مذهبيه‌سيله تربيه اولمش، بزدن فكراً، روحاً آيريلمش بو عناصر مرتجعه ايله نصل برلشه‌جكز، نصل اتحاد ايده‌جكز؟ اونلركى اسلاميته رجوع ايتمسى ايجاب ايدر، يوقسه بزمى انلره تبعيتمز لازم كلير؟

حالبوكه ياشامه‌مز، ترقى وسعادتمز، اتحادمزه متوقف! اتحاد ايده‌مز، يكديكرمزه ديش بيله‌مكده دوام ايدرسه‌ك انقراضمز محقق. ايشته حكومتك، سلامت دين ووطن نامنه، منعنه مجبور اولديغى بزم همشيره‌لكمزدن چيقان بومثللو قادينلردر.

ايچنده طوغديغى بويوديكى ملتك قانون ديانتى، آداب مليه‌سنى بكنميوب‌ده اجنبى آداب مليه‌سنى تقديس ايدن بر انسان وطنى، ملتى تحقير ايتمش صاييلمازمى؟ بونك جزاسى نه‌در؟ ياتوبه ورجوع وياخود دينى، آدابى قبول ايتديكى ملتى ترك ايدوب پارسه كيتمكدر. بزجه اوئولمش وپارسه كومولمش ديمكدر.

بو زواللى‌لر ژاپونلردن اولسون اوتانمازلرمى؟ ژاپونلر بوكون اقصاى شرقك انكليزى ايكن اوروپا عادات مليه و اداب اجتماعيه‌سندن عجبا تك برشى‌المشلرميدر؟ انلر ترقى ايتديلر وايتمكده‌درلر. چونكه مليتلرينه پرستش ايديورلر. چوجقلرينى پروتستان مكتبلرينه كوندره‌ميورلر. حاجى (عمر ياماااوقا) افندى استانبولده ويرديكى قونفرانسلرك برنده بوبابده بزه بك معنيدار برتعريضده بولوندى. بشيوز سنه‌دنبرى مذهبلرينى، قوميتلرينى توركلرك ساية حمايه‌سنده محافظه ايتمش اولان عناصر غيرمسلمه‌نك مكتبلريمزه چوجقلرينى كوندرمامك خصوصنده، فرط تهالكلرى، كويا توركلشمكدن شدتله اجتناب ايتملرى، تربيۀ ابتدائيه‌لرينى كنديلرندن باشقا كيمسه‌يه توديع ايله‌مامللرى نه‌دندر؟ حتى تدريسات عاليه‌يه بيله راضى اولميورلر دكلى؟

قوميت وملت خصوصنده كوستردكلرى تعصبك بو درجه‌سى هيچده موجب حيرت اولمسون!

بزده نيچين بو تعصب ملى يوق؟ نيچين اولمسون؟

ايشته ضررى ميدانده. مليتمز سيماى حقيقيه‌سنى غيب ايتدى. فرانسزلق، المانلق، انكليزلك سيماليله قاريشمق تهلكه‌سنده؛ تربيۀ مليه‌مزى استحقار ايتمك، چوجقلريمزى پروتستان مكتبلرينه كوندرمك، مربى ومربيه‌لره توديع ايتمك، يواش يواش مليتمزى غيب ايدوب فرانسزلشمق، المانلاشمق، انكليزلشمك دكلده نه‌در؟ بو ترقى دكل، مدهش بر اضمحلالدر. انقلابمزك اوچنجى سنه‌سنده‌يز. ديانت ومليتمزه ياقيشه‌جق بر مسلمان مكتبى وجوده كتيروب‌ده اولادلريمزى پروتستان معلملرندن چكوب آلمق خاطريمزه بيله كليور.

آدم دكلز بزده اكر آدم اولورسه‌ق!

ئه‌وت بو كيديشله بزم ايچين آدم اولمق ممكن اوله‌مز.

اوروپانك ايچنه دوشوب‌ده كنديمزى قورتارمغه جاباللامقده اولديغى بر فلاكت اجتماعيه‌يى هيچ يوقدن ايجاده چاليشان بر ملت نصل فلاح بولور؟

مليتمزى تأسيس ايدن دينمز دكلى؟ احكام دينيه‌مزى ترك مليتمزه وداع ديمكدر. او حالده توركلك، عثمانليلغه پايدوس!...

حسين جاهد بك بو حقيقتلرى دوشونسونده براوچنجى خطادن صاقينسين! بز مرتجعلره يارانمق، اونلره اكيلمك ايچين دكل او كوزل كتابمزك عين حكمت، محض نعمت ورحمت اولان او امرينه اطاعت ورعايت ايتمك ايچين نيتمزى تصحيح ايدملم. يوقسه مرتجعلرك ايستديكى شريعت پرده‌سى ارقه‌سنده بو مبارك وطنك انقراضى، بو مظلوم ملت اسلاميه‌نك اضمحلاليدر. انلر بزه عداوتده خارجى دشمنلريمزدن دها اشددر.

محمد فخرالدين

خطبه

ما بعد

ان الرئيس عبارة عن واحد فى مجلس كامل و معلوم ان واحدا فى جماعة لاحكم له الوجه الثانى انكم لما تعتقدكم من الدين والناموس لاترضى نفوسكم ان تعرض كل ولاية منكم لانتقام الدول الاجنبية مثل ما حل باخوانكم الافريقيين وجعل جميع الرؤساء فى البلاد العربيـة من العرب يصور البلاد فى نظر الاجنبى بصـورة المنسلخة عن الدولة ويمكنه كل التمكن من بث دسائسه بسهولة وفى ذلك تعريض لاعظم خطر عليكم فاذا ان جعل كل الروساء فى الولايات العربيـة من الترك هو امر من مقتضيات السياسة وهو اعظم كافل لحقوقكم لاغصب لها اصلحكم الله وبهذا التقرير يظهر جليا انه لاحكم لكثرة العرب على الترك ولا العكس وان هذه الترهات كلها من دسائس الغشاشين والغرقين للتوصل لخرابنا الى هنايا اخواننا اوصل لفظ الاخاء العربى الامة من التشويش والانخداع فى هـذه البرهة القليلة من الزمان فواجب علينا ان نسـعى يدا واحدة بكل جهدنا الى دفع هذه الاغاليط من الجهلة وايقـاف ارباب الاغراض المدلسين عند حدهم وجمع كلمة كل الاسلام وعلى الخصـوص العرب على خلافة آل عثمان و تحت علمها المنصـور وتشويق من هو شاذ منهم عن الخلافة الى الالتئام معها بفتح مكاتب عثمانية تهذيبية سياسية عسـكرية وتربية ابناءهم على ذلك واقنـاعهم بانه يجب عليهم شرعاً وسياسة ان يخصصوا حصة من مالهم ورجالهم لاعانة دار الخلافة التى هى فى الحقيقة عز واعانة ومنعة لهم وان يتظاهروا بمظهر الاتحـاد العثمانى والتفانى على المحافظة عليه مع المحافظة على امارة من كان اميرا منهم وعقيدة من له عقيدة خاصة والاطمئنان على ذلك من قبل الخلافة وانما هذا الارتباط وهذا الاتحاد وهذه الاعانة حصن حصين للمحافظة على كيانهم وكيـان بقية اخوانهم المسلمين سيما المقهورين تحت سلطة استبداد الاجنبى الذين يترقبون بفراغ صبر الافراج عليهم وفك اسرهم من قبل هذا الاتحـاد ويجب ان يكون ذلك كله باسم الاتحاد الاسلامى او باسم نصرة الدين والخلافـة او باسم الاتحـاد العثمانى وهو الا وفق سياسة داخلية وخارجة وبازالة اسم الاخاء العربى المفرق المشوش وربما يقول قائل ان دعوا الوهابيـة او الاصلاح الدينى او الاخاء العربى هى مبادى خصـوصية لادخل لليد الاجنبية فيها ولا علاقة لهـا بالسياسة ودعوى ذلك توهم اوتوهم فاقول له وفقـك الله ياأخى ان رجال السياسة يدخلون على الامة من بعض افرادهـا ويدخلون على تلك الافراد من شخصياتها فعبد الدينـار يغوونه بذلك وعبـد بطنه و فرجه يتوصلون له من هنالك وارباب اوهام الرياسة يقوون مطـامعهم والظالمون يعينونهم على ظلمهم والمظلومون يتظاهرون بالشفقة عليهم والاخذ بناصرهم والخونة المطرودون الآيسـون يحدثون فيهم طمعا بالرجوع لاحسن مما كانوا والخائفون يتظاهرون بتأمينهم ودسايس هؤلاء الدهـاة وراء هذه الخزعبلات كلهـا والامة فى جميع ذلك لاترى الابعضا منها يقووها لصـالحها فى ظنها وذلك البعض لايرى معناو

ناصرا ومدبرا وعاضدا ومتحننا شفوقا وانسانا صديقا يعرف هذا من حك الرجال واختبر وقائع الزمان على ان تلك النقط الثـلاثة وان لم تكن مدبرة بيد الاجنبى جوهرها مفسـد لسياستنا الداخليـة واعظم ذريعة لمد اليد الاجنبية والخلاصة ان مبدأ خلافتنا ورجالها الصادقين ان كل من نطق بالشهادتين فهو مسلم تجب علينا مسالمته فى ماله وبدنه مالم يدع الى بدعة توجب التفرقة وان كل من دخل فى ذمة الله وذمة رسـوله من غير اهل كلمة الشهادة يجب علينا ان نؤمنه حتى يكون له مالنا وعليه ماعلينا مالم يخن العهد الذى دخل عليه وان جميع ذلك يجب ان يكونوا متحدين بالحرية ضمن الادب والعدالة ضمن القانون والمساوات ضمن حفظ المراتب وهذا ما كان عليه النبى صلى الله عليه وسلم واصحابه وقد تقرر ذلك منذ مائة من السنين مع تمام الوفاق والراحة تحت علم آل عثمان الطاهرين فواجب علينا الثبات على هذا المبدأ الطاهر المسالم والمحافظة عليه ومحاربة كل من اراد تخديشه بادنى شئ نشم منه رائحة التفرقة اما مبدأ الوهابية فقد علمت انه مكفر للامة محـارب لها ومشرب الذين سموا انفسـهم مصلحين للدين هو تمويه للوهابية وضرب على وترهم بزيادات قد قررناها سابقا وكلمة الاخاء العربى مفرقة وموغرة للصدور ومعرفة للخطر فالواجب رفع جميع ذلك كله والحذر كل الحذر من شره ويجب عـلى بعض اخواننا الفضل من العرب ان يطهروا افكارهم والسنتهم من كون اخوانهم الترك يبغضونهم فقد قال الله تعالى (ياايها الذين آمنوا اجتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن اثم) وعلى تقدير انهـم راؤا شيئا من ذلك من بعض من لاخلاق لهم فلاينبغى ان يعمموه فى الامة كلها صاحبة التدبير والثبات والحلم والاناة والتمسـك بالدين والدأب على الجديات وكذلك يجب على بعض حديدى المزاج من اخواننا الترك ان يسـلاطفوا اخوانهم العرب وان يتركوا كلمة عرب فلان فى محل التحقير فقد قال تعالى ياايها الذين آمنوا لايسخر قوم من قوم عسى ان يكونوا خيرا منهم ولانساء من نسـاء عسى ان يكن خيرا منهن ولاتلمزوا انفسـكم ولاتنابزوا بالالقاب بئس الاسم الفسوق بعد الايمان ومن لم يتب فاولئك هم الظالمون وعلى تقدير انهم رأوا من بعض من لاادب له اخلاقا رزيلة فلاينبغى ان تلصق بالامة كلها صـاحبة الشهامة وابـاء الضيم والكرم والايثار والحكمة وتمام الغيرة على الدين والخلافة ومعلوم ان ذنب الاب لايتعدى الى ابنه وبالعكس عند ارباب العقول السليمة والوجدان الطاهر فكيف يتعدى ذنب بعض لاقيمة له من امة الى جميعها وقد قال الله تعالى (ولا تزر وازرة وزر اخرى) فلنقف يااخوانـا جمع الله شـملكم على الدين والخلافة عند حد العقل والطهارة وارشاد قرآننـا ولنترك السفاسف واغلاط ويجب ايضا على الامة قاطبة ان تفهم بتـدقيق انه ليس هناك ملتان فى الاسلام ملة حاكمة وملة محكومة بل الملة مـلة واحدة هى الاسلام فى ذمتها بقية اخوانها المسيحيين وغيرهم وجميع ذلك محكوم لبيت خلافة آل عثمان الفخام المحفوظ بعناية الله تعالى لاينسب ذلك للترك ولا للعرب كما ذكرنا كما يجب على اخواننا العرب ان لايسموا الكلمات مثل هذه الكلمات الصادرة من بعض من لا معرفة لهم بالدين ولا بالسياسة ولاقيمة لهم فى هذا الفضاء ويجب ايضاً على اخوانـنا المسيحيين

من العرب ان یجتذبوا کل مشوش من اقلامهم وان یتعاونوا معنا علی ما یعلی شأننا وشأنهم تحت ظل الخلافة ولیعلموا انهم ما کانوا من العثمانیین وفی ذمتهم الا بالوفاء بعهدهم فیلزم ان یقفوا عند حدهم والسلام وهذا نص ما ختمت به الرسالة المذکورة قبل سنتین ونصف من التاریخ ولقد کنت کتبت فی هذا الشأن رسالتین اخریتین ایضاً وقد حان نشر الجمیع لتوقیظ الرأی العام لحذقهم واقناعه بفسادهم والله الهادی

صالح الشریف التونسی

قصه ، حصه

یازیبور عارف حق ، سعدیٔ حکمتپرور ،
شویله برقصه‌که دقتله اوقونمق ایستر :
کیدییورکن تبعیت ایدرك مادرینه
برده‌وه یاوروسنك لرزه دوشوب دیزلرینه ؛
هایقیریر اننه‌سنه دیرکه « ای آسوده خرام !
داها الویرمه‌یه‌جکمی بو سیاحتده دوام ؟
منتهیدر یولمز تهلکه‌لی بر دره‌یه !
عزممز حماقهٔ مرکه دکلسه نره‌یه ؟
دقت ایت ، ایلیورز هر آدیم آتدقچه هبوط !
بو هبوطك اوله‌جقدر صوکی دهشتلی سقوط !
نه تیتره‌تمه‌ده پشمده‌کی عفریت خطر !
اوکا قارشی اولامام طوغروسی یانیك نظر !
یتشیر . دوشمه‌یه‌لم ، دونمز ایسه‌کده طورالم ،
بولالم ، اهلی شهراه صوابی صورالم » ،
دیکله‌یوب یاوروسنك دردینی بیچاره دوه ،
مثی قمریسنك اسبابنی باشلار سرده :
« کوردیکك تهلکه‌یی بنده یقیناً بیلیرم ،
باقسه‌ك آسیرمه هر خطوه‌ده برابر کیلیرم
بولاردم اولسه‌ایدی کندی الده اولاد !
البت اولمازدی مسیرم شومهالك آباد .
برچکن وار بولارمدن‌که دمادم کیدییور ،
او ، چکن ایشته بو وادی‌یه بزی سوق ایدییور !
اویانیقمی بیله‌مه‌م ، اویقوده‌می رهبرمز ؟
اویویورسه شونی بیل : چاه عدمدر یرمز ! »

* * *

قصه‌دن حصه کرکدر دیمش ارباب حکم ،
آلیکز حصه‌کزی سزده‌ ای اصحاب همم !
دیدهٔ حرصی کلك دست حمیتله سیلك :
قصه‌یی ملت ایله مملکتك حالی بیلك .
ای زمام وطنی الده طوتانلر ! آمانك ،
بو کیدیش پك ایی برشی دکل ، آرتیق اویانك .

طاهر المولوی

مکتب وتربیه بحثلری

کزینتی

بزم مملکتمزه دها کیرمامش اولان (Excursion کزینتی) لری فنی کزینتی عنوانیله قبول ایدییورز. فنی کزینتیلرك تربیهٔ بدنیه نقطهٔ نظرندن حائز اولدیغی فوائددن ۳ مارت تاریخی (صراط مستقیم) ده بحث ایلمشیدم . کزینتیلرك، مکتب کزینتیلرینك اخلاق و اداب معاشرت بحثنده‌کی قیمت واهمیتی باشقه بر مستقل مقاله‌یه ترك ایدرك تربیهٔ فکریه‌ده حصوله کتیردیکی انقلاب وفوائددن بحث ایده‌جکم.

کزینتی... یکدن بز بونك لزومسز، تربیه خصوصنده فائده‌سز بولوندوغنی ظن ایده‌رز؛ بز بوتردد‌لر ایچنده کیزلنمش ظنلری ییرتك، میدانه چیقارمق ایچون بونلری صره‌سیله اکلاته‌جغز:

(۱) درس اوقومق ودرسلری قولایجه اوکرنمك واوکرتمك : فنی کزینتیلرله عملی ، طبیعی ، صحی ، صحرائی درسلر اوقورز . فرض ایده‌لم؛ زراعتك مبادیسنده، طوپراقلرده ، تشکل تراب بحثنده‌یز. معلم طلبه‌یی درسده، درسخانه‌ده قپالی، صیقینتیلی بر اقاز، هپسنی آلیر، فنی کزینتی‌یه چیقاریر. طاغلرده، بایرلرده، صرتلرده آچیق وصاف برهواده کوله اوینایه درسلرینی ویرر. طبقهٔ تراب درسنی ویررکن معلم طلبه‌یی بریارك قارشوسنه کوتورور، تقریرینی اویارك قارشوسنده اکمال ایدر. معلم اوراده نشو ونما طبقه‌سنی، نشو ونما طبقه‌سنك آلتنی اشغال ایدن وترابك قیمتی بحثنده اهمیت فوق العاده‌سی بولونان طبقات ترابیه وارضیه‌یی کوستریر، ایضاح ایدر. طلبه اودرس ایچون آرتق بیهوده قفا پاطلاتمغه ، چالیشمغه لزوم کورمز. تجربه ایله ثابتکه ذکاوتده الك کری اولانلر بو خصوصده پك بیوك موفقیتلره نائل اولورلر. اصول تحریر وکتابت درسنده طلبه‌یی برطاقم قواعد انشائیه، قوانین کتابت ایله یورمق معلملك بیلمه‌مك دیمکدر. برچوجق مینی مینی ایکن لاقیردی سویلمسنی نصل اوکرنمکه باشلادیسه، کتابت وتحریرده اویله‌جه ، طبیعتیله اوکرنمکه باشلاملی‌در. هرکس کندی فکرینك قهرمانی‌در ، آنکله افتخار ایدر، حسیات ذاتیه قدر هیچ برشی انسانه حاکم اوله‌ماز. بو حالده کتابت وتحریر درسلرنده هرکسك حسنی، فکرینی یازمسی تعلیم ایدلملی‌در . بو وجهله تدریساتده فنی کزینتی الك مکمل عامل‌در. فنی کزینتی‌یه چیقان طلبه کزینتی‌دن عودت ایدنجه کتابت معلمنه فنی کزینتی حقنده‌کی احتساسات وفکر ومشاهده‌لرینی یازمغه مجبوردرلر. تجربه‌لرمزده، ایلك درسلرده پك بطی ترقیات مشاهده ایلادك ایسه‌ده بالاخره طلبه‌لرمزده اویله برقدرت، اویله براحاطهٔ قلم حاصل اولمغه باشلادی‌که حیرت ایلدك ...

کچن سنه معلملری طلبه‌لرمزی قصبه جوارنده اولان بر دکرمنه کزینتی مقصدیله کوتورمیشدی . طلبه اودکرمنده کوردیکی شیلردن باشقه معلملرینك اثنای تحصیلنده فرانسه وآلمانیاده زیارت ایلدیکی دکرمنلره دائر ویردیکی معلوماتده واقف اولمشدی . بو کزینتیلرینه دائر وظیفه یاپان افندیلر کورمشیدم‌که پك ایی موفق اولمشلر، ادبیات

حقیقیه‌نك بر قهرمانی اوله‌رق یتیشه‌بیله‌جکلرینه قانع اولمشیدم . بوکبی طبیعی سوزه‌لر چوجقلری پك خیالی اولمقدن اوزاقلاشدیردیغی کبی عملی (پراتیك) ومثبت بر آدم یاپمغه سوق ایدییور .

کزینتیلرله یالکز زراعت وکتابت درسی اوقوتمز؛ همان هر درس، بالخصوص جغرافیا ، تاریخ ، نباتات ، حیوانات ، طبقات‌الارض ، معلومات فنیه ، حساب ، کتابت ، خطابت ، تجارت ، معلومات مدنیه واخلاق درسلری ده تعلیم ایدیلیر . بو درسلرك فنی کزینتیلرده ناسل تدریس ایدیله‌جکنی و طلبه‌نك تنویر دماغنه نه وجهله خدمت ایلیه‌جکنی هر ذکی معلم کشف وتخمین ایده‌بیلیر . مع‌هذا بونلر ایچون آیری آیری ، مستقل بحثلرده تخصیص ایده‌بیلیرز .

فنی کزینتیلرله درس اوقوتمق رشدی اعدادی طلبه‌لرینه نه قدر فائده‌لی ایسه ، ابتدائی مکتبلری ایچون داها فائده‌لیدر . حتی ، مینی مینی چوجوقلر کزینتیلرله اوقونه‌جق درسلره داها محتاجدرلر .

فنی کزینتی یالکز قیرلرده ، طاغلرده ، مزرعه‌لرده کزمك دکل بنالری ، بازاری ، جوار کویلری وقصبه‌لری ، اعمالاتخانه‌لری ، فابریقه‌لری ، چفتلکلری ، مواقع تاریخیه‌یی ، آثار عتیقه نقطهٔ نظرندن اولان یرلری کزمکدر . بوتون بو کزینتیلرله طلبه‌لر یوقاریده صایدیغمز درسلره عائد نه قدر مکمل ، تطبیقی وعملی معلومات آلمه ایده‌جکلری شایان ملاحظه‌در .

فنی کزینتیلر بعضاً بویور ، سیاحت شکلنی آلیر . ممالك مدنیه‌ده مکتبلرك سیاحت ایتمسی فکری اپی زماندنبری دوشونولمشدر . ژول وەرن ، او متفکر محرر ، « ایکی سنه مکتب تعطیلی » اثری ایله کشف ایتمش واکلامش ایدی‌که بر کون طلبه‌لر کرك درس وکرك تعطیل اثناسنده سیاحتلر یاپه‌جقلر وهرشیئی کوره‌رك ، تطبیق ایده‌رك اوکره‌نه‌جکلر . . . ژول وەرنك دیکر یازدقلری ، جوهواده سیاحت ، دکز آلتنده سیاحت کبی ، بوده بوکون بر اساس اوله‌رق قبول ایدلدی . محل تطبیق بولدی ؛ ناسل بوکون طیاره‌لر ، سفینهٔ هوائیه‌لر سمالرده اوچییور ، تحت‌البحرلر دکزلرك آلتنده کشت وکذار ایدییور ایسه مکتبلرده اوروپانك اورته‌سندن قالقه‌رق آفریقایه ، مصره ، جزائره تونسه ، سودانه ، آسیایه ، سوریه‌یه ، آناطولی‌یه ، استانبوله ، آمریقایه سیاحت ایدییورلر . مکتب سیاحتلری ، تنزهلری یالکز ممالك بعیده‌یه دکل ، تاریخی مواقعده حصر ایدلدیکی کبی ، آلپلره ، یوکسك طاغلره صعود ایتمکله ، هندستان چوللرنده ارسلانلر ، قپلانلر ایله اوغراشمغه قومشو ممالکه وآنلرك مکتبلرینه‌ده حصر ایدیلیور . یالکز ارکك چوجوقلر دکل ، قیز چوجوقلرده بو سیاحته اشتراك ایدییورلر . بناءً علیه بوکون سیاحت یکی ، فقط پك مکمل بر اصول تدریس برمه‌تودر . مکتبلریمزك ممالك اجنبیه‌ده دکل ، ممالك عثمانیه داخلنده بیله سیاحت ایتمه‌لری بزه پك چوق شی قازاندیرر ؛ دنیانك اك سویملی قطعه‌سی اولان مملکتمزك اهمیتی واحتیاجی تقدیر ایدیلیر ؛ مواقع تاریخیه کوریلیر ؛ وقایع جانلانیر ؛ کوزلر اچیلیر ؛ مسکنت تبعید ایدیلیر ؛ وجود پیدای قوت ایلر ؛ والحاصل داها صایامیه‌جق برچوق فوائد حاصل اولور . . .

(٢) کزمه اثناسنده معلم طلبه‌نك فکرینی تنویر ایدر :

فنی کزینتی اثناسنده معلم طلبه ایله خصوصی کوروشه‌بیلیر ؛ چوجوقلرك یالکز عمومی تلقینات ونصیحتلرله فکر واخلاقلرینی تنویر ایتمك کافی دکلدر ؛ اونلرك خصوصیتلرینه واقف اولمق وخصوصی مکالمه‌لرله اصلاح حاللرینه چالشمق بر معلمك اك برنجی وظیفه‌سی اولمه‌لیدر . فنی کزینتی بو خصوصده پك بیوك یاردیم ایدر ، معلم بو اثناده طلبه‌لرینی ایجه طانیمق وبیلمك ایچون ایسته‌دیکی قدر فرصت بوله‌بیلیر .

کزینتیلر اثناسنده چوجوقلر داها سربست وداها ایسته‌دکلرینی سویلیه بیله‌جك بر حالده‌درلر . معلم ایشته او وقت اونلرك درجهٔ ذکا وآداب معاشرته درجهٔ اهتمامدینی آکلار وهربرینه اوکا کوره بر تربیه ویرر .

معلم کزمه اثناسنده وقوعبوله‌جق طاتلی مکالمه‌لرله چوجوقلره پك فائده‌لی مواد تلقین ایده‌بیلیر . چوق کره تجربه ایدلمشدر که طلبه درسخانه‌ده سویله‌نن سوزلردن زیاده درس عنوانی ویریلمه‌ین ، شو آچیق هوا کزینتیلرنده‌کی تلقیناتدن منفعتیاب اولمشلردر .

فنی کزینتیلر اثناسنده معلم چوجوغه حسیات وطنیه القا ایلمك ومملکتنك کوزللکلرینی کوسترمك ، سودیرمك ایچون پك کوزل مناسبتلر بولور . ١٣٢٥ — ١٣٢٦ سنه‌سی آلاصونیه اعدادیسی مدیریتنده بولندیغم اثناده فنی کزینتیلردن بو خصوصده پك چوق استفاده ایله‌دم . آلاصونیه بر موقع محترم تاریخیدر . معلومات بدنیه وتاریخ درسلرینك صورت مکمله‌ده تدریسنه ، موقعك بیوك تأثیری اولدیغی کبی ، پك یاقین زمانده یونانستان ایله عثمانیلر آره‌سنده بوراده بر حرب وقوعه کلدیکندن ، حسیات وطنپرورانه تربیه‌سنده پك بیوك سهولتلره نائل اولدق : آلاصونیه اوواسی ، میلونا تپه‌لری ، پرنار تپه‌لری ، منکشه تپه‌لری ، قوفولی دره‌لری ، غوص کوی یوللری ، اولیمپوس اتکلری ... والحاصل هر طرف شان وشرف ملی ایله پارلامقده ؛ هر بوجاقدن یوکسله‌ن انین ؛ روزکار صدای مظفریت عثمانیه‌یی عکس ایتدیرمکده‌در . بورالرده کزینتی یاپان طلبه‌ده محبت وطنیه‌نك بوتون معناسیله تجلی ایلدیکنی مشاهده ایلدك .

چوق دفعه کوردك‌که ، محتشم عثمانلی اوردولرینك ایاقلری آلتنده ازیلن بو طوپراقلرده ، طلبه تاریخ مظفریات عثمانیه‌یی مطالعه ایدرکن ، اوته طرفده ، یوکسك سسله بر منظومهٔ وطنیه اوقویان بر آرقه داشی سسنی ، معصوم وحاکم صداسنی او تاریخی طوپراقلرده عکس ایتدیرییور ؛ ظفری ، احتشامی اویاندیرییور ، قلبلری چارپدیرییور ... او اثناده بر قاچ طلبه‌نك کوزلرندن یاشلر بوشانیور . . . ایشته بو یاشلر ، محبت و تربیهٔ وطنیه وملیه‌نك شاهد یکانه‌سیدر .

طلبه‌لر بوراده یالکز کورمك وحس ایتمکله قالمازلر . اوراده بولدقلری موادی خاطره اولمق اوزره ، مکتبلرینه کوتورور و اوراده

خصوصی جاملی دولابلرده حفظ ایدرلر . مثلا آلاصونیه‌ده اسکی محاربه‌لریمزده عسکرلریمزك اردوكاه اتخاذ ایتدكلری . چادیرلر قوردقلری یرلر وار . اورالرده عسكر دوكمه‌لری ، بیكبر ناللری حتی البسه پارچه‌لری بولوندی ؛ بونلر مهم خاطره‌لردر ؛ مكتبده صاقلانیور ، مظفریت عثمانیه ، حاكمیت ملیه واسلامیه هرزمان چوجقلر قارشوسنده جانلاندیریلیور . . . مملكتمزك هر بوجاغی تاریخدر . بو كبی یرلری هر معلمك بوله بیله‌جكنه شبهه یوقدر .

(۳) كزینتیلرله نمونه طوپلامق :

كزینتیلرله طلبه‌لر یوقاریده‌كی استفاده‌لره مظهر اولدقدن باشقه كندیلری ومكتبلری ایچون برچوق نعمتلرده حاضرلارلر : كزدكلری مواقعده تصادف ایلدكلری برچوق نمونه و آثاری طوپلامق ، مكتبك موزه‌سنده جمع ایلمك . . . بو كزمه‌لر اثناسنده مملكتك محصولی ، آثارنی ، مختلف نوعده‌كی طاشنی ، طوپراغنی ، محصولات زراعیه وصناعیه‌سنی ، بوجكلرنی ، حشراتی ، كلبكلرنی ، حیوانجقلرنی حیوان كمیكلرنی ، صولرنی ، كوبره‌لرنی ، معدنینی طوپلارلر ؛ معدنلرك بر قسمینك اسملری تعیین ایدیلرك موزه خانه‌یه قونور . بر قسمی تحلیل ایدیله‌رك ینه مشهره وضع ایدیلیر . موزه تشكیل ایلمك ومحلی نمونه‌لرنی جمع ایلمك ایچون فنی كزینتی اك كوزل چاره ، اك كوزل واسطه‌در .

معلملك حیاتمده‌كی فنی كزینتیلرمز اثناسنده پك چوق شیلر طوپلادق . باخصوص كچن سنه آلاصونیه‌ده بر تاریخی مغاره كشف ایدیلدی‌كه بوبلكه آیاصوفیه جامع شریفنك انشاسی ایله برابر معبد اتخاذ ایدیلمشیدی . آلاصونیه‌ده بولونان ، غایت قیمتدار برمناستر وكلیسا ایله برابر ، بومغاره‌نك عبادتخانه اولدیغی اكلاشلمشیدی .

رسملری ، تلوینی ، ایشله‌مه‌لری ایله پك قیمتدار اولان بو مغاره ومناستر ایله ، ینه كزینتی اثناسنده كشف ایدیلان دیكر آثار عتیقه‌یه دائر طرف عاجزانه‌مدن مناسترده منتشر نیرحقیقت غزته‌سنه بر مقاله یازلمش وبعض پای تخت جرائدی طرفندن اقتباس ایدیلمشدی . مكتبلرك كزینتیلریله داها بویله پك چوق آثار قیمتدارك ظهور ایده‌جكی وچوجوقلره بو كبی آثارك محافظه‌سی ایچون بیوك بر حس مدنی ویریله‌بیله‌جكی طبیعیدر :

(٤) كزینتیلرله فكر یایمق :

معلم كزینتی اثناسنده تصادف ایتدیكی بر چوق شیلری طلبه‌لرینه كوسترەرك مملكتك محتاج اولدیغی مسلكلره ، زراعته ، تجارته ، صنایعه عائد چوجوقلره فكر حاضرلار . مزرعه‌لرده كزدیكی اثناسنده زراعتك فوائدندن اوزون اوزادی‌یه بحث ایده‌رك حیات زراعیه‌نك بوتون ذوقنی چوجوقلر نظرنده تجسم ایتدیرر . مسعود چفتجیلری كوسترەرك اونلرك حالنه غبطه ایدر واوروپاده‌كی چفتجیلك ، فنی چفتجیلك ایله مقایسه ایلر . طلبه اساساً كوزللكی قارشیسنده مبهوت وحیران قاله‌رق معلمك افاده‌لرنی تصدیق ایچون كندیسنده بر حس طبیعی ومجبوری طویار .

براعمالاتخانه‌یی ، برتجارتخانه‌یی زیارت ایدن طلبه‌لره ، اوآنده معلم هركون درسده سویلدیكی سوزلردن‌زیاده ، تجارت و صناعت ایچون سویله‌یه‌جكی سوزلری تقدیر ایتدیرر . تجارتیله ، صنایعیله یاشایان او آدملری كورونجه طلبه معلمنك سویلدكلرنی تقدیر ایدر واحتمال كندیسی ایلریده بویله حر برمسلكك‌میسر اولمه‌سنی تمنی ایلر . اساساً بیك سویله‌مكدن بركورمك افضلدر . درسخانه‌ده تجارتك وصنایعك اهمیتی ساعتلرجه سویلنیر ، لایقیله تقدیر ایدیلمزده بركورمك بوتون اهمیتی عرض ایدر . اسكی برضرب مثلمز وار ! « چوق یاشایانمی بیلیر ، چوق كزه‌نمی؟ . . » طبیعیدركه چوق كزن داها چوق بیلیر ؛ بوحقیقت بردستور كبی بورادده طوغریلغنی حس ایتدیرر .

ادهم نژاد

مكاتيب

توكیودن . . . .

اقصای شرق ، بتون عالمك كندیلرینه حیرتله باقدقلری ژاپون مملكتنه كلدیكمز زماندن‌بری اسلام وترك اوله‌رق توكیوده یالكز اوچ كشی اولدیغمزی ظن ایدییوردق . وطنمزدن مفارقتك ویردیكی تأثیر ایله ژاپونلرك ترقیاتی حقنده تدقیقانده بولنیور و ملیتلرنی اولانجه تفرعاتیله محافظه‌ایتمكله‌برابر ترقیات مدنیه‌دن كافه‌سنی مملكتلرینه‌تطبیق ایتمكده اصلا چكینمه‌دین ، شرقلیلغی ، آسیالیلغی كندیلرینه برشرف عد ایده‌رك بونك ایچون چالشمقدن اصلا یورلمیان بوملتك بوبابده كوستردیكی خارقه‌لره حیرتله باقیوردق . ترقی ایچون ، مدنیت ایچون ، ملیتی ترك ایتمك لازمكلمه‌دیكنی اثبات ایدن و اوروپالیلرك شرقلیلرده ترقی‌یه استعداد اولمدیغندن بحث ایتملرینه رغماً كویا صرف اونلری یالانجی چیقارمغه چالیشان ژاپونلر بزه برقرداش كبی معامله ایدییور . وهریرده باشمزده طاشیمقله افتخار ایتدیكمز فسه بر نظر حرمتله باقیورلردی . فقط نقدرحرمت كورسه‌ك لسان وعاداتنه واقف اولمدیغمز بر مملكتده طبیعی صیقیلیور ایدك . بوكون معروض اولدیغمز حال بوراده یالكز اولمدیغمزی بزه آكلاندی ، هیچ امید ایتمه‌دیكمز بر زمانده اسلامیتك اك قوی رابطه‌لرله باغلادیغی قرداشلرله برابر بولندیغمزی كوستردی . چونكه اقامتكاهمزه صرف بزی ، ترك قرداشلرنی كورمك آرزوسیله اوچ مسلمان كلشدی .

موهی‌الیهم توكیو دارالفنونی اردو لسانی معلمی بركت‌الله‌افندی ، دارالفنون مذكور مالایا لسانی معلمی ابراهیم بن احمد ، سینغاپورلی تجار محمد راشد افندی‌در .

بو محترم ذوات ، اسلاملرك ایلك نشانهٔ صحبتی اولان « السلام علیكم » كلامی ایله اوطه‌مزه كیردیلركه مجوسی مملكتده برمسلمان ،

بر ترك ایچون بو مونس كلمه‌لری ایشتمك قدر مؤثر برشی اوله‌مازدی. باخصوص‌كه اسلامیته، تركلكه، تركیایه قارشو قلبلرینك اك درین كوشه‌لرنده موجود اولان محبتلرینه بر نشانهٔ افتخار اوله‌رق باشلرنده فس وار ایدی.

اولا، دیكرلرینه نظراً مسن اولان محمد راشد افندی الی اوزاتوب مسلمانجه مصافحه ایتدی حتی سرورندن كندیسنی اونوته‌رق اختیارلغنی فراموش ایدرك المزی اوپه‌جك قدر تواضع وسرور اظهار ایدییور، مسلمان قرداشلرینی، مقام خلافت عظمادن كلن ترك طلبه‌لرینی كورمكلك حصوله كتیردیكی سونجدن بر قاچ طامله یاش بیاض صقالنك اوزرندن یووارلانیوردی.

قارشو قارشویه اوطوردیغمزده یاش ایله طولو اولان كوزلرینی اوزریمزه عطف ایدییور ومعنوی بر قوت ایله پك چوق حقیقتلری وپك آجی واقعه‌لری اخطار ایدن نظرینی اوزریمزدن آییره‌میور وبزه بر پدر كبی حلم وسكونت وشفقتله سوز سویلمك ایستیوردی. فقط مع‌التأسف عربجه‌یه و سائر بزم بیلدیكمز لسانلره واقف اولمدیغندن افادهٔ مرام ایده‌مامكدن متولد تأثراتی ترجمانمز واسطه‌سیله بزه اكلاتیوردی. ’وت، آسیالی ایكی مسلمان قرداش قارشو قارشویه كلیورلرده بربرلرینه افادهٔ مرامده عاجز بولنیورلر. كندیلرینه بالمقابله «من القلب الی القلب سبیلا» قول معروفنی سویله‌دیكمزده برقات دها سویندی. سینغاپورلی اولدیغی حالده نصل اولیورده فس كیورسكز سؤالنه قارشو ویردیكی جواب بر مسلمانی پك بیوك دوشونجه‌لره طالدیره‌جق صورتده ایدی: «یالكز بن دكل بتون وطنداشلرم بو محترم سرپوشی كیمكله افتخار ایدر وبوكون روی زمینده یكانه حامیٔ اسلامیت اولان دولت علیهٔ عثمانیه‌نك سرپوش ملیسی اولدیغندن بونی كندیمزجه پك مقدس عد ایدرز. وحتی ژاپونیایه قدر كلمكه لزوم كورن سزی كوردكجه خلافت عظمایه كیتمش قدر مسرور اولیورم‌كه بوكون حیاتمده اك مقدس طانیدیغم بر كون اوله‌جقدر» دییوردی.

تركیا احوالنه متعلق صوردیغی سؤاللره ویردیكمز جوابلردن ایكی النی سمایه قالدیره‌رق، كوزلرندن یاشلر آقیته‌رق دعا ایدییوردی.

ایشته ژاپونیاده آسیالی برقاچ مسلمان تركیانك ترقیاتنه آغلایه‌رق دعا ایدییور. فقط مع‌الاسف تركیاده بونلری بیلن، حتی دوشونمك ایستهین بیله یوقدر. مكاتب اعدادیه‌مزه حتی بتون وطنداشلریمزه قدر تعمیم ایدلمسی لازمكلن تاریخ اسلامیت، آسیا تاریخی مكاتب عالیه‌مزده، دارالفنونمزده بیله تدریس ایدلمك دوشونلمیور واحتمالكه بونكله اوغراشمغه تنزل ایدلمك ایسته‌نلمیور.

هر زمان آغوش حمایه‌سنه آتیلمغه حاضر وآماده بولنان وبو بابده بتون مال وملكنی حتی جانی بیله فدا ایتمكدن چكنمه‌ین بو محترم وزواللی قرداشلریمزی دوشونه‌ك كیمسه‌نك خاطرینه كلیورده بزی دائما هارحه‌لارینه، بوتمغه اوغراشان غربك توجهنی قزانمغه واونلره یارانمغه چالیشیور وبناءً علیه شرقلی اولدیغمزی اونوتیورز. دوشونمیلی‌دركه بز غربلی دكل شرقلی‌یز.

بوكون هندستانده مدنی انكلیزلرك، هندچینی‌ده حریت نظریه‌سی تعقیب ایدن فرانسزلرك، چین‌ده بتون اوروپانك، روسیه‌ده وحتی روس حكومتنك بویوندیریغی آلتنده سونوك نظرلریله بزدن معاونت طلب ایدن میلیونلرجه قرداشلریمزی اونوتیورز.

ایرانده اجنبی دولتلرینك اغوا آتیله بربرینك قانی دوكمكدن احتراز ایتمین موحد قرداشلریمز اضمحلاله طوغری بر آدیم دها آتیورلر.

تركستانده، تركلكك بشیكی اولان او قطعه‌ده بیكلرجه نفوس آچیقده قالیورده تركیاده بونلری دوشونه‌جك اقل قلیل مرتبه‌سنده برقاچ كشی بولنیور.

اكر بز موجودیتمزی اوروپایه تملق ایتمكله محافظه ایده‌جكز ادعاسنده بولنیورسه‌ق بوسنه هرسكه، بلغارستانه نه دیه‌جكز. مصره وبحر سفیدده یكانه استنادكاهمز اوله‌بیله‌جك كرید آطه‌سنه نه‌دیه‌جكز. اورالرده وحشیلرك بیله تجویز ایتمدكلری وحشتلر كوز اوكنده جریان ایدوب طورور كن انسانیت ادعاسنده بولنان اوروپادن هیچ بر اعتراض سرد ایدلمیور. اوروپانك حقوق دول علماسی سكوت ایدییور.

دیكر طرفدن یمنده، عربستانده دها بیلمم نه‌لرده اوروپا انتریقه‌سیله بربریمزك قانی دوكمكدن چكنمیورز.

عجبا بووقایعك مبدأنده تملق فكری متصور دكلی ایدی؟ توكیوده، ژاپونیاده، بر مسلمان هندلی ایرانده‌كی اجنبی سیاستی حقنده یازدیغی بر مقاوله‌دن طولایی، مهد حریت ادعاسنده بولنان بر مملكت مأموری طرفندن تهدید ایدیلیور. بوذاتك قباحتی یالكز یازدیغی مقاوله‌دن متولد دكل بلكه اك بیوك سببی برشرقلی، بر مسلمان اولمسی‌در.

ایشته بو احوال قارشوسنده ارتق قوتسز، معارفسز، طوپسز تفنكسز اوروپانك توجهنی قازانمق زمانی اولدیغنی اكلاملی‌یز؛ دوستلریمزك اویناد‌قلری سیاستی، اك زیاده دوست ظن ایتدكلریمزك تركیا طوپراغنده‌كی تشبثلری ایچون دشمن قدیممزله اتفاق ایتمكدن چكنمدكلرینی واوروپانك بزی حقوق دول قواعدینك دائرهٔ شمولنه ادخال ایتمكدن بیله چكندكلرینی اونوتمیه‌لم.

عجبا بو جهل بو عدم تنزل نه‌دن نشأت ایدییور؟ بونی آز بجق دوشونه‌جك اولورسه‌ق اك بیوك سببی معارفسزلك اولدیغی اولانجه شدتیله كوزیمزه چارپار. هپ بو جهالت سائقه‌سیله دكلی‌دركه قرداشلریمزك آیاقلر آلتنده ازیلمه‌سنه اهمیت ویرمیورز.

عفو كزه مغروراً شونی‌ده سویلیه‌بیلیرمكه بوكون اك زیاده مترقی اولمسی لازمكلن وطنمزده بیله لایقیله تنظیم ایدلمش بر پروغرامه مستند مكتبلریمز یوقدر. اولسه بیله درس پروغراملرنده اك چوق محتاج اولدیغمز آسیا تاریخی یوقدر. مكاتب عالیه‌مزی اكمال ایدن افندیلر میاننده احتمالكه نره‌لرده مسلمان اولدیغنه واقف اولمیانلر بولنه‌بیلور.

ژاپونیاده ، شمس طالع مملکتنده‌ایسه — بزم کبی آسیالی‌و بالکه بزه نظراً اقصای شرقلی بولنان برملتده — معارف ابتدائیه عربه‌جیلره خدمتجیلره، خلاصه اك اشاغی طبقه ده‌تصور ایدیلن کیمسه‌لره‌قدر تعمم ایتمشدر. عربه‌جیلر وخدمتجیلر بوش قالدقلری زمانی غزته‌و یامشاهیرك تراجم احوالنی اوقومقله کچیریورلر . یاتمزده بولنان یتمش یاشنده‌کی اختیاره خدمتجی قادین هرکون غزته‌وکتاب اوقومق ایله مشغولدر . ژاپونجه یازمق و اوقومق ایچون بیکارجه هیه‌روغلیف بیلمکه لزوم وار ایکن بونلرکنه چالمقدن چکنمه‌مشلر ، کندیلرینی محافظه ایتمك آنجق معارف وقوتله اوله‌بیله‌جکنه قناعت حاصل ایدرك اوغراشمشلردر. توکیوده مکاتب ابتدائیه ، اعدادیه،دکل مکاتب عالیه‌نك دارالفنونلرك عددی اوندن فضله‌در . یالکز السنهٔ اجنبیه دارالفنوننده اون آلتی اجنبی لسانی اوقوتدیرلمقده وبالخاصه آسیا لسانلرینه اهمیت‌ویرلمکده‌در . ایشته ارتق بتون بواحوالی نظر دقته آله‌رق ژاپونلرك بزی حیرتلره دوشورن ترقیاتی یالکز معارفه مدیون اولدقلرینی دوشونه‌رك چالسملی و آرتق کور کورینه اوروپایی تقلید ایتمکدن صرفنظر ایدرك ترقیات فنیه وعامیه‌نك کندیمزه لازم اولانلرینی بالتفرق آلملی و برآن اول ایشه باشلاملی‌یز. زیرا عکسی قضیهٔ انسانك تویلرینی اورپره‌جك قدر مدهش ومهلکدر .

توکیوده عثمانلی طلبه‌سی

حسن فهمی

شئون

اتحاد وترقی فرقه‌سی

نك

پروغرامنده اخیراً اجرا ایدیلن تعدیلات

١ — مبعوثلرك امتیاز وسائر منافع تعقیب ایتمملری .

٢ — مبعوثلرك حکومت مأمورینی قبول ایلمملری .

٣ — مبعوثلرك ناظر اوله بیلمسی حقنده فرقه‌جه رأی خفی ایله وعددی مرتبك ثلثان اکثریتیله قبول اولنمق اصولی تقرر ایتدیکندن نظامنامهٔ داخلینك اوبابده‌کی مادهٔ مخصوصه‌سنك تعدیلی .

٤ — احکام قانونیه‌یه تمامیله رعایت ومسئولیت وکلایه دقت اولنمسی .

٥ — کافهٔ اتحاد عناصره چالیشلمسی ، وتجارت، زراعت ، صنایع، معارفك ترقیاتنه ، درجهٔ احتیاجه کوره غیرت ایدلسی .

٦ — اخلاق وآداب عمومیهٔ دینیه وملیه‌نك محافظه‌سی ایله برابر غربك ترقیات وتکملات مدنیه‌سنك مملکتمزده انکشافنه خدمت اولنمسی .

٧ — قانون اساسی دائره‌سنده عنعنات تاریخیهٔ عثمانیه‌نك ادامه‌و محافظه‌سی .

٨ — مأمورینك تعیین‌وعزللری ماده‌سنك قانون ونظامه تابع طوتلمسی.

٩ — حقوق مقدسهٔ خلافت وسلطنت عثمانیه‌یه متدائر قانون اساسیده مندرج بعض موادك قوای اساسیهٔ موازنتی تشیید ایده‌جك صورتده تعدیلی کیفیتنك تکلیفی .

١٠ — مقاصد خفیهٔ مخصوصه‌یه بناءً تشکل ایدن جمعیتلرك حرکات وآمالنه ممانعت اولنمسی .

١١ — ثلثان اکثریت قرارینه باقی ثلثك تبعیته مجبور اولوب اولمادیغی مسئله‌سی نظامنامه‌یه عائد اولدیغندن آیروجه مذاکره ایدیله‌جکدر .

بوماده‌لرك بعضلری حقنده، بالآخره صراط مستقیم دخی، کندی نقطهٔ نظرینه کوره ، ایضاحات وتشریحاتده بولونه‌جقدر .

مغرب سلطنتی

مؤبد فساد واختلال ، تقسیم پروژه‌سی . — مغرب سلطانلغنك اوچ درت سنه‌لك حیاتی ، بزم کونده‌لکلرك قیصه تلغرافنامه‌لرندن تعقیب ایدنلر بیله اوراده آردی آرده‌سی کسیلمه‌دن فسادواختلال دوام ایتدیکنی اوکرنمشلردر. کاه ابوحماره چیقیور، کاه الرسولی عصیان ایدیور؛ کاه عموجه‌یکنك علیهنه قیام ایدییور وشمدی ظن ایدرسه‌ك ایکی برادر زاده بربریله چارپیشمقده‌درلر ! اك صوك تلغرافنامه‌لر ، عصاتك فاسه داخـل اولمش ویا اولمق اوزره بولنـدقلرینی ، مولی الحفیظك پك صیقیشدیغنی ، فرانسه واسپانیا مداخلاتنك آرتدیغنی بیلدیریورلردی. شرق اسلامی وقایعنده عامل کبی کوریلن آدملر علی الاکثر ، کندی کنـدینه متحرك اولیان ، غیر مرئی ویا آز مرئی اللر طرفنـدن اوینا تیلان قوقله‌لردن عبارتدر. از جمله شو مغرب اقصا کورولتولرنده ایپك اوجی پاریس ومادریدده اولدیغنه ذره قدر شبهه اولوناماز . مولی عبدالعزیزلر ، مولی الحفیظلر ، مولی البلمم کیملر ! کندی امل واحتراصلرینه خدمت ایدیورز خیالنده بولنوب دیدندکلری زمان « که‌دورسه » ده چیزیلمش بر پلانك اوزرنده ایسته‌نیلن طرفه سوق اولنان پیونلردن عبارت اولدقلرینك طبیعی فرقنه وارمیورلرالصوك فجایعی آکلامق ایچون ایکی اوچ هفته اول فرانسز مجلس مبعوثاننده ، موسیو ژوره‌س طرفندن سویلنمش نطق نه مکمل برمفتاحدر. ژوره‌س فرانسه واسپانیا آره‌سنده کیزلی برمقاوله‌نك وجودینی،وبو مقاوله‌نك هدفی ، مغرب دولتنده فسادو آنارشی ظهورنده ، اوممکتك فرانسه واسپانیا بیننده تقسیم اولدیغنی سویلمش ومسلم عالم اولان انسانیتپرورلکی ایله بو مقاولهٔ غدارانه‌یه شدتله اعتراض ایتمشدی . تاریخجه ، امثال کثیره‌سیله ثابتدرکه بر دولتك فساد وشورشندن استفاده ایچون مقاوله عقد ایدن دولتلر ، دائما اوفساد وشورشی کندیلری احداث ایله‌مشدر . شمدیکی مراکش آنارشیسی ، هیچ شبهه یوقکه فرانسه واسپانیانك نتایج زورانیدر . ودوامی حالنده خاتمه‌ی ، محقق ؛ مغرب اقصا حکومت اسلامیه‌سنك تقسیم ومحوی اوله‌جقدر . اندلس سلطنتنك تخریبیله مسلمانلرك اوروپای غربیدن طردواخراجلرینه دور شکوه واقبالنده ممانعت ایده‌مه‌ین خلافت معظمهٔ اسلامیه ،شمدی شو دور ضعف وتشتتنده ، اواندلس اوکثوسنیك آفریقای اسلامی‌یی اولسون مدافعه‌سنه معاونت ایده‌میه‌جکدر . اوت ، مع التأسف معاونت ایده‌میه‌جکدر ؛ فقط هیچ اولمازسه ،اورالرده اولوب کچن وقایعدن عبرت آله‌رق ، کندی داخلنده تفرقه ، نفاق وبونك نتایجی اولان ضعف وانحطاطی موجب مؤثرلری ، عامللری آرایوب بولمه‌یه، بولوب بتیرمه‌یه چالیشسه ایدی ، چالیشه بیلسه ایدی . . . بوده عالم اسلامه بیوك بر خدمت اولمش اولوردی .

شيخ سنوسينك بر تحريراتى

افريقاده ساكن شيخ السنوسى حضرتلرى اخيراً مصر و سودان طرفلرنده بولنان مريدانه ۳ ربيع الاول سنه ۱۳۲۹ تاريخلى بر تحريرات عموميه كوندرمشلردر. بونده فرانسزلر طرفندن سنوسيلره قارشى وقوع بولان تجاوز وتعدياتى ارائه وتعداد ايتمشدر.

قاهره‌ده منتشر «المقطم» غزته‌سنده منظورمز اولان مذكور تحريرات عموميه‌نك اصليله ترجمه‌سنى بروجه آتى عيناً درج ايديورز :

اصلى :

بسم الله الرحمن الرحيم

اتتنا كتب من بنى غازى يؤخذ منها ان الفرنسوى شكا الى دولة العلية قائلاً ان السنوسية والتجار اعانوا محمد صالح سلطان وداى السابق عليه. فما قاله غير صحيح وانما الله سبحانه هو الذى نصر سلطان وداى عليه وما قاتله الا بسلاحه

على اننا لا نزال نلقى شر الفرنسوى وتحيد من طريقه وهو يتبع آثارنا ويؤذينا بلا سبب منا ولا موجب فانه اتى اولاً الى زاويتنا فى كانم فقتل رجالها ونهب مافيها من كتب و اسلحة فتركناها له فلحقنا الى كلك وقتل رجالها واخذ مالهم و فعل بالزاوية (ون) ذلك ولايزال الاخوان صابرين محتسبين اجرهم على الله تعالى وهو ناصرهم وما النصر الامن عندالله واتى الا ولايته واستاق قوافلنا فعل هذا كله ونحن صابرون ليس لنا مدافع الاالله تعالى ولا نشتكى الى أحد سواه فؤمل من عدالة دولتنا العلية ان لاتصغى الى قول احد واذا اصغت فلايسعنا الا المدافعة عن انفسنا ونحن نؤثر الموت فى سبيل الله على الحياة الدنيا وماصبرنا الى الآن الالاننا رعية من رعايا حكومتنا نكره التشويش عليها. وقد اعتدى هذا الخصم على زاوية الجهة القبلية و زاوية الجهة الغربية واغتصب املاكنا فى فواز قرب غاث وكان فيها السنجق العثمانى فاخذه ورماه وسلب كل ماوجده هناك

وما أعظم الفرق بينه وبين الانكليز فانهم مجاورون زوايانا فى القطر المصرى ولم تبدر منهم اقل اهانة لها ولا لاخواننا بل هم يحترمون محلاتنا بمصر ومحلنا فى كنو فنسال الله تعالى ان يعدق فى قلبهم اكرام الاسلام ومحبة اهله

هذا ولما فشت الفتن فررنا الى الفيافى والقفار نعبد ربنا حتى يأتى امرالله . ولو رغبنا فى مقلومة اغرنى لماتركناله كانم ولاسواها .

ترجمه‌سى :

« فرانسزلر (كانم) ، (كلك) و (ون) زاويه‌لرينه هجوم ايله طريقتمزه منسوب اولان آدملرك كافه‌سنى قتل ، ثروتلرينى ، اسلحه وكتابلرينى نهب و يغما ايتدكدن واورالرده موجود بولنان مبانى‌يى كاملاً ياقوب ييقدقدن صكره سنوسيلرى تا افريقا چوللرينه قدر تعقيبه قويلمشلردر .

بز ، بو آنه قدر فرانسزلره اصلا ايليشمديكمز كبى دائما شرلرندن توقى ايتمكده‌يز . فرانسزلر بزى دولت عليه‌يه شكايت ايده‌رك كويا تجاوزك بزم طرفمزدن وقوعه كلديكنى درميان ايلمشلردر . بو ادعا كلياً يالاندر .

كويا بز، سنوسيلر « واداى » سلطانه معاونت ايتمشز وفرانسزلر بوندن طولايى بزه منبر اولمشلر ايمش . بز هيچ بر وقت « واداى » سلطانه معاونتده بولنمامشزدر . جناب حق سلطان مشاراليهى فرانسزلره غالب ومظفر ايلمش ايسه بونده بزم نه‌قباحتمز اوله‌بيلور .

فرانسزلرك بو مظالم واعتسافاته قارشى بز ومريدانمز دائما صبر وتحمل ايدرك جناب حقدن غيرى كيمسه‌يه شكايتده بولنمدق . يالكز دولت عليه‌دن — كه بزم متبوعمزدر — حقوقمزك محافظه‌سيله فرانسزلرك منع تجاوزاتى حقنده استرحامانده بولندق ، فرانسزلرك سوزينه ، القاآتنه حواله‌ٔ سمع اعتبار ايدلمامسنى بالخاصه رجا ايلدك

خدانكرده دولت عليه فرانسزلرك سوزينه ايناناجق اولورايسه بز كندى منافعمزى ، حقوقمزى بالذات مدافعه‌يه مجبور اوله‌جغز . چونكه بز الله يولنده اولمكى ، يشامغه ترجيح ايدنلردنز . شمدى‌يه قدر صبر وتحملمزك يكانه سببى دولت عليه‌يه تابع بولنديغمزدن طولايى ايدى . دولتمزه مشكلات چيقارمامغى آرزو ايدييورز .

فرانسزلر افريقانك شمال و غرب جهتلرنده بولنان زاويه‌لرمزه دخى تجاوز و تعدى ايله (فواز) قربنده كائن بتون املاك وعقارمزى ضبط وغصب ايتدكدن ماعدا اوراده‌كى عثمانلى بايراغنى ايندیروب آته‌رق وارمزى يوغمزى يغما ايلمشلردر .

فرانسزلرك حالى ، اطوارى بويله ايكن انكليزلرك معاملاتى بسبتون بشقه‌در . فرانسزلرككنه اصلا بكزه‌ميور . انكليزلرده بزم مصرده‌كى زاويه‌لرمزه مجاور اولدقلرى حالده هيچ بر وقت بونلره وآدملرمزه تجاوز، طريقت دولتمزى تحقير ايتمدكدن ماعدا بالعكس تكيه‌لرمزه وطريقتمز منسوبيننه حرمت ايدييورلر .

فرانسزلر بزه بو مظالمى اجرا ايدركن بز چوللره ، طاغلره طوغرو كيتدك. اورالرده جناب حقه عبادتله مشغول اولدق. بز فرانسزلره مقاومت ايتمك ايسته‌سه ايدك آنلر (كانم) ده‌كى زاويه‌مزه تجاوزه مقتدر اوله‌مازلردى . »

لوندره جامع شريفى

عالم اسلامك اعانهٔ مشتركه‌سيله لوندره‌ده انشا ايديله‌جك اولان جامع شريف ايله آكا مربوط كتبخانه ودرس عمومى اوطه‌سى حقنده اعانه طوپلامق اوزره مصرده وزراى قديمه‌دن رياض پاشانك تحت رياستنده بر جمعيت تشكل ايلمشيدى . بو جمعيتك امور تشكيليه‌سنك اتمامندن صوكره مصردن درسعادته كلمش اولان خليل خالد بكك اليوم شهرمزده دخى بو امر خيره ياردم ايلمك اوزره بر جمعيت تشكيلنه چاليشمقده اولديغى مستخبردر . بو جمعيتك حمايه‌سنى ولى‌عهد سلطنت يوسف عزالدين افندى حضرتلرى درعهده بويورمشلردر . جمعيتك اعضالغنى ذوات آتيه قبول ايلمشلردر : اعياندن شريف حيدر بك، غازى مختار وپرنس سعيد حليم پاشالر و مبعوثاندن نافع پاشا ايله سيد ومفيد بكلر. ممالك سائرهٔ اسلاميه آره‌سنده خلافت جليلهٔ اسلاميه‌يى حائز اولان وطنمزك اعانه‌سنك يوز آغارته‌جق صورتده اولمسنى اميدايدرز. اعانات عثمانيه‌نك محل جمع وحفظى عثمانلى بانقه‌سيدر . مصرده اولديغى كبى هندستانده وايرانده دخى جمع اعانات اولنمقده بولنديغى مستخبردر.

صراط مستقيم مطبعه‌سى — مدير مسئول : اشرف اديب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت صندوغی جوارنده شنکول یقوشنده ۲۳ نومرو

صراط مستقیم

۱۳۲۶

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار جدیه مع الممنونیه قبول اولنور

درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه‌ده	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :

ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب

تاریخ تأسیسی

۱۰ تموز ۳۲٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قبرلددن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی ۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۳۹ — ۷ ربیع الآخر پنجشنبه ۲۱ نیسان ۳۲۷ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

انوار قرآن

۳٤ ــ واذ قلنا للملئكة اسجدوا لآدم فسجدوا الا ابليس ابى واستكبر وكان من الكافرين

[حق تعالی حضرتلری آدمك قدر ومنزلتنی و انی روی زمینده خلیفه ایتمسنك وجهنی ملائکه‌یه بیلدیردکدن صکره آدمه خضوع و تواضع ایله سرفرو ایتمه‌لرینی امر ایدوب شویله بیوریور : یا اکرم الرسل] بونی دخی تذکار ایت که بز [یعنی بن عظیم الشان بتون ملکلره آدمه سجده ایدك دیدك ، ابلیسدن ماعداسی [ابلیسدن ماعدا جمله ملائك امرمزه اطاعتله همان‌دم] سجده ایتدیلر . [ابلیس سجده ایتمکدن] ابا واستکبار ایتدی [تعظم وتکبر ایدرك سجده‌دن امتناع ایلدی . کندینی بیوك کورمسی وکتاب عزیزك دیکر سوره‌لرنده تحکیه بیورلدیغی وجه ایله کندی جوهر ومایه‌سنی خلیفه‌نك جوهر و مایه‌سندن دها فضیلت آمیز ، دها پاك وطاهر زعم ایتمسیله امر حقه امتثال ایلمدی . « أنا خير منه خلقتنى من نار وخلقته من طين » دیدی و [ذاتاً کندیسی علم الهیده] کافرلردن ایدی] چونکه اصلی کفره جنسندن ایدی ؛ بونکچون ندرکه آدمه سجده ایتمکدن تکبر وابا ایلدی ؛ « كان من الجن ففسق عن امر ربه » قول شریفی بو جهتی واضحاً بیان ایدیور . یاخود معنای آیت : ابلیس کندینی آدمدن افضل زعم ایدوب افضلك ایسه مفضوله خضوعنی امر ایلمك مستحسن اولمدیغنه ذاهب اوله‌رق آدم علیه السلامه سجده ایلمسنه دائر امر الهی‌یی استقباح ایلمسیله کافرلردن اولدی دیمکدر . بو تقدیره کوره نظم جلیلده واقع [کان] کلمه‌سی [صار] معناسنه‌در . شو وارکه اکر بو مقامده [کان] شو معنایه اولایدی نظم جلیل [فکان] دیه وارد اولور ایدی ، ظاهر اولان بو ایدی]

سجود : لغتده ، خضوع وتذلل ایله سرفرو ایتمك معناسنه‌در ؛ شرعده ؛ عبادت قصدیله آلنی یره قویمقدر . بو مقامده مأموربه اولان سجود ایله مرادندر ؟ بعضیلری دیدیلرکه بوراده سجودك معنای لغویسی مراددر ، اخوان یوسفك یوسفه سجده‌لری کبی جناب حق آدمه تحیه وتعظیم صورتیله خضوع وانحنا ایتملرینی ملائکه‌یه امر بیورمشدر ، بوده آدمك فضیلتنی اعتراف وحق تعلیمی ادا و آدم علیه السلام حقنده کندیلرندن صادر اولان حالدن اعتذار ایلمك ایچوندر . بعضیلری‌ده معنای شرعینك مأموربه اولدیغنه ذاهب اولدیلر ؛ بو تقدیرجه مسجودله حقیقتده الله تعالی‌در ، زیرا ذات الوهیتدن ماعداسنه عبادت اولنماز . شو قدرکه آدمك شاننی تفخیم ایچون ذات شریفی ملائکه‌نك سجده‌لرینه قبله ویاخود وجوب سجده‌یه سبب ایدلمشدر . حضرت باری آدمی مبدعات وموجوداتك کافه‌سنه بر نمونه وعوالم روحانیه وجسمانیه‌ده‌کی جمیع خواص وکمالاتی جامع بر نسخه اولور صورتده خلق ایدنجه کویاکه ملائکه‌یه ، بو نمونه کمالده بو نسخه عرفانده تجلی ایدن جلائل قدرتمه سجده ایدك دیه امر ایتمش اولیور . مأموربه اولان سجود ایله معنای شرعی مراد اولدیغی حالده [لآدم] ده‌کی لام ، یا حسان رضی الله عنهك :

اليس اول من صلى لقبلتكم
واعرف الناس بالقرآن والسنن

قولندەكى لام كبى [الى] معناسنەدر . بو تقديرجه آدم الله تعالى ايچون واقع اولان سجدەنك قبلەگاهى ايدلمش اولور. ياخود « اقم الصلاة لدلوك الشمس » قول كريمندەكى لام كبى تعليل ايچوندر ، بوصورتده آدم جناب حق ايچون وقوع بولان سجدەيه سبب اتخاذ بيورلمشدر — ق ، س ، ش .

آيت كريمەنك سوقنه نظراً، آدم عليه‌السلامك خلقتندن صكره خلافتنه متعلق سبق ايدن محاورەده ذات شريفنك فضل ومزيتى ظاهر اولمسنه مبنى ملائكەنك اكا سجده ايلدكلرى مستفاد اوليور ، حالبوكه سورهٔ حجرده واقع : « و اذقال ربك للملئكة انى خالق بشراً من صلصال من حمأمنسون . فاذا سويته ونفخت فيه من روحى فقعواله ساجدين . فسجد الملئكة كلهم اجمعون » قول شريفندن آدم عليه‌السلام خلق وايجادايله اكا نفخ روح ايديلور ايدلمز كنديسنه ملائكەنك سجده ايتدكلرى نمايان اوليور . فى‌الحقيقه بوقول شريفك ظاهرى خلقت آدم عليه‌السلام ايله سجود وملائكه آرەسنه بشقه برشيئك حيلولت ايتمديكنه دلالت ايدييورسەده بو قطعى دكلدر ، چونكه فاء جزائيه ، مضمون جزانك عقيب وجود شرطده همان وقوعنى ايجاب ايتمز . فاء جزائيەنك بونى ايجاب ايلمديكنى « اذا نودى للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا — الآية » نظم جليلى ايله « فاذا اطمأننتم فاقيموا الصلاة » آيت كريمەسى تأييد ايدر ، زيرا عقيب نداده سعى واجب اولمديغى كبى اقامهٔ صلاة دخى عقيب اطمئنانده واجب اولميوب بلكه دخول وقتده واجبدر — س، ش .

ابليس افراد ملائكەدن برفرددر، نته‌كيم بو آيت ايله قصەده اكا مماثل بولنان آيتلردن بو آكلاشيليور. آنجق سورهٔ كهفده واقع اولان آيت كريمه ابليسك جندن اولديغنى ناطقدر. ملائكه ايله جن آرەسنده احدهمانى آخردن تمييز ايدر برفصل ذاتى بولنديغنه دائر الده بردليل يوقدر، شوحالده جنك ملائكەدن برصنف اولديغى ظاهردر. [جنه] لفظى « و جعلوا بينه وبين‌الجنة نسباً » قول كريمنده ملائكەيه اطلاق اولنديغى كبى سورهٔ ناسك آخرنده شياطينەده اطلاق ايدلمشدر. ع .

اباء : امتناع معناسنەدر. استكبار: بيوكلنمك، نفسى بيوك كورمك ديمكدر. اباء استكباردن نشأت ايلديكى جهتله حقى تأخير ايكن عبارەده تقديم ايدلمسى ظهورينه ووضوح اثرينه مبنى‌در — س .

بعض مفسرين ديديلركه حق ترتيب [كان من‌الكافرين واستكبر وابى] دينلمك ايدى. بوكبى مفسرلر نظمده ترتيب طبيعى‌يه مخالفتى بلكه رعايت فاصله ايله تعليل ايدرلر. [يعنى فواصل آيات آرەسندەكى مجانسته مراعاة ايچون نظمده ترتيب طبيعى‌يه مخالفت ايدلمش اولديغنه بلكه قائل اولمق ايسترلر] حالبوكه نظم آيت كريمه ذكر وبيانده مقتضاى طبيعت اوزره وارد اولمشدر، چونكه جناب حقك مقصود بالذات اولان فعل ابانى اولا بيان ايتمك وصكره آنك سبب وعلتى بولنان استكبارى ذكر ايلمك ودها صكره شوعلت ومعلولده شوسبب ومسببده اصل اولان كفرى ايراد بيورمق ايستديكنى افاده ايديور — ع.

طه

جناب اقدس كبريانك ابليسى بوحكمدن استثنا ايله انى سجده ايتمكه موفق ايتمامسندەكى حكمت : ظهور و اظهار ، ربوبيت وعبوديت، ايمان وكفر، جنت ونار ايله جميع معتقدات شرعيه وتكاليف الهيەدەكى اسرارك ظهوريدر ، زيرا ابليس سببى ايله دركه اثنينيت رونما اولور ، طرق ومسالك تعدد ايدر ، آرا ومقالات تفاوت ايلر ، مخالفت ومنازعەلر ظهوره كلور . وانك تعرير وتضليلى ايله حق مستتر وباطل ظاهر اولور . ابليسك ساحهٔ عز حضوردن طرد وابعادندەكى حكمت ايسه ابناء بشرى اكا انقياد و اقتدا ايلمكدن تحذيردر — فواتح الهيه .

٣٥ — وقلنا يا آدم اسكن انت وزوجك الجنة وكلامنها رغداً حيث شئتما ولاتقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين .

[آيات سابقەدن اولنان تلخيصه كوره نوع بشرك وجودينى بو عالم مستعد اولوب دەحكمت الهيه انك روى زمينده ايجاد واستخلافنى اقتضا ايتدكده جناب علام خبير بونى ملائكەيه خبر ويرمش ايدى . انسانك خليفه اولمسندن ، روى زمينده فساد ومنازعه ايدوب بونكده سفك دمايه بادى اولەجغنه دائر درون ملائكەيه بر خاطره تبادر ايتمسيله حق تعالى مواقع حكمت عليەسنى احاطەيه انلرك علمى واصل اولەميەجغنى كنديلرينه بيلديردكدن صكره آدمى ايجاد وجميع اسمانى كنديسنه تعليم ايله انى تفصيل ايلدى. بونك اوزرينه ملائكەيه امر ايدوب آدمه سجده ايتديلر . فقط ابليسك طبيعتنده شر واغوايه استعداد اولوب آدمه سجده ايتمسى كنديسنه امر اولننجه ، تخمده موجود ومكنون اولديغى حالده انجق نشو ونمانك طور مخصوصنه وصول ايله ظهور ايدن الوان اوراق وازهار كبى ، اوزمان استعداد ذاتيسنى اظهار ايدرك سجدەدن امتناع واستكبار ايتدى ووسوسەيه مستعد خلق بولنمسيله انلره يناشوب وسوسه القا ايلدى .

آيات لاحقەنك دخى خلاصەسى شو اوليوركه جناب حق آدمه وزوجەسنه جنتده ساكن اولوب انكله تمتع ايتمەكى امر ايتمش وفقط اورادەكى شجرهٔ مخصوصەدن اكل وتناول ايلمكدن كنديلرينى نهى ايدوب او شجرەيه تقربك ظلم اولديغنى آنلره خبر ويرمشدر. شيطان ايسه آدم وحوانى جنتدن ازلال ايدرك آنلرى بولندقلرى نعيمدن محنت ومشقته اخراج ايتمشدر. صكره آدم معصيتندن توبه ايتمش وجناب حق توبەسنى قبول بيورمشدر. دها صكره نوع بشرك سعادتى هدايت الهيەيه اتباعده اولديغى وبوندن اعراضك موجب شقاء بولنديغى بيان ايدلمشدر. سابق ولاحق بو آيتلرك جملەسى ملائكه ايله بشرك مفطور اولدقلرى فطرت الهيەيى بيان ايله بوندن عبرت آلمق ايچون سوق اولنمشدر. كلام آيت كريمەنك تفصيلاً تفسيرينه، ذات اقدس كبريا ايله ملائكه وابليس آرەسنده جريان ايدن اقوال وافعال تمام اولدقدن صكره شمدى دخى ذات الوهيتى ايله آدم عليه‌السلام آرەسنده جريان ايتمش اولان قصەنك

حكايه‌سنه شروع ايله شويله بيوريليور :]وبزديدككه يا آدم سن وزوجهك [حواء] جنتده ساكن اولك [جنتده اقامت ايدك] واندن [جنتدن] ايستديككز يرده حضور ورفاه حال ايله اكل وتناول ايدك [سزه مباحدر جنتدن ديله‌ديككز يرده ذوق و صفا ايدك ، ايستديككز اثمارندن أكل وتناول ايتدك] . و [فقط] شو شجره‌يه تقرب ايتميك [شو شجره‌دن أكله تصدى ايتميك] كه [اكا تقرب ايدوبده ثمره‌سندن تناول ايدرسه‌كز بوكا ترتب ايدن حاله دوچار اوله‌رق كنديكزه] ظلم ايدنلردن اولورسكز .

بومقامده جنت ايله مراد نه‌در ؟ اهل سنت و سائره‌دن اولان علماء مسلمين بونده اختلاف ايتديلر ، عجبـا بو جنت اهل لغتك فهم ايلديكى كبى بستان ويا اشجار ملتفه ايله قوشادلمش محل مى‌در ، يوقسه آخرتده وعد اولنان دار ثواب و مكافات مى‌در ؟ اهل سنتدن اولان محققين شق اوله قائل اولديلر . امام ابومنصور ماتريدى [تأويلات] نام تفسيرنده ديدى‌كه بز ، بو جنت بستانلردن بر بستان وياخود قوريلردن برقورى اولوب آدم ايله زوجه‌سنك وقتيله اوراده متنعم بولنمش اولدقلرينى اعتقاد ايدرز ، انى تعيين ايتمك وانك مكانندن بحث ايلمك بزه لازم دكلدر . ايشته مذهب سلف بودر ؛ اهل سنت وسائره‌دن انك مكانى تعيين خصوصنده كفتكويه طالانلرك دليلى يوقدر .

بو تفسير ايله بر چوق مشكل حل اولنور : اولا — آدم ايله نسلى روى زمينده خليفه اولمق ايچون الله تعالى آدمى ارضده خلق ايلدى ، انلرك خلافت ايتملرى بالذات مقصود اولنجه خلافتك عقوبت عارضه اولمسى صحيح دكلدر . ثانياً — آدم ارضده خلق اولندقدن صكره سمايه عروج ايتديرلديكى ذكر اولنمامشدر . اكر سمايه عروج ايتديرلمش اولايدى بو بر امر عظيم اولديغندن البته ذكر ايديلور ايدى . ثالثاً — موعودبه اولان جنته انجق مؤمنين متقين داخل اولور ، نصل اولدى‌ده اورايه شيطان كافر ملعون داخل اولدى . رابعاً — موعودبه اولان جنت محل تكليف دكلدر . خامساً — موعودبه اولان جنته‌كيلر اوراده بلا استثنا ديله‌دكلرى اشيا ايله تمتعدن ممنوع دكلديرلر . سادساً — اوراده عصيان وقوع بولماز . ماحصل موعودبه اولان جنتك توصيف اولنديغى اوصاف ، آدمك اخراج اولنديغى حقنده‌كى احواله قطعا مطابق دكلدر — ع .

بعض علما دخى آدمك متنعم اولديغى جنت ، معلوم اولان دار ثوابدر ديديلر . «اهبطوا بعضكم لبعض عدو» قول شريفى بومذهبى تأييد ايدر . هبوط بر بقعه‌دن ديكر بقعه‌يه انتقال معناسنده‌ده مستعمل اولديغندن اولكيلر هبوطى بو معنايه حمل ايتمشلردر . «اهبطوا مصراً» قول شريفى بومعناده وارد اولمشدر . ادلهٔ نقليه بو خصوصده متعارض اولديغندن توقف ايتملى ومراد شودر ديه قطعى صورتده بر شى سويله‌مامليدر — س .

آدم ايله حوانك نهى اولندقلرى شجره‌نك نه اولديغنى الله تعالى بزه تعيين بيورمديغندن بزده انك تعيينى حقنده بر شى سويله‌مه‌يز ، شوقدر بيلورزكه بونهى انى اقتضا ايدن بر حكمتدن نشأت ايتمشدر . او شجره‌نك خاصيتنده احتمالكه آدم ايله حوانك برحالدن ديكر حاله خروجلرينه سبب اولور بر كيفيت اولوب اندن اكلدكلرى ايچون بلكه ضرر وار ايدى . ياخود انسانك هر شيئه ، ولو او شيده ضرر ترتب ايدر معصيت بولنسه بيله ، استطلاعه ميلانى اولديغنه دائر استعدادنده‌كى حال ظاهر اولسون ايچون او نهى بلكه جانب حقدن بر ابتلا وامتحان ايدى — ع .

برك‌تزاده
اسماعيل حقى

التجريد الصريح

١٦٩ — حديث شريف

عن اسماء رضى الله عنها قالت جاءت امرأة الى النبي [١] صلى الله عليه وسلم فقالت ارأيت احدانا تحيض فى الثوب كيف تصنع . قال [٢] تحته ثم تقرصه [٣] بالماء وتنضحه وتصلى [٤] فيه

١٦٩ [١] برروايتده يالكز (النبي صلى الله عليه وسلم) . [٢] ديكر روايتده (فقال) . [٣] برنجى بابدن مضارعدر . ديكر روايتده ايسه تفعيلدن (تقرصه) در . [٤] ديكر روايتده (ثم تصلى) .

١٧٠ — حديث شريف

عن عائشة رضى الله عنها قالت جاءت فاطمة بنت ابى حبيش الى رسول الله صلى الله عليه وسلم ٢ فقالت يارسول الله انى امرأة استحاض فلااطهر افادع الصلاة . فقال رسول الله

١٧٠ [١] بعض روايتده (ابنة) . [٢] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (الى النبي صلى الله عليه وسلم) .

١٦٩ - ترجمه

اسماء (بنت ابى بكر) رضى الله عنهانك شويله ديديكى روايت اولونيور :

بر قادين نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه كلوب : « (يارسول الله !) بريمز روبه (سى) ايچنده حيض كورورسه نه ياپسون بويوررسك ؟ » ديه صوردى . (رسول الله صلى الله عليه وسلم) : روبه‌سنى (اليله) اوغالادقدن صوكره (اوزرينه) صودوكوب صيقار . اوندن صوكره آزار آزار اوزرينه صوسرپر . اوندن صوكره اونكله نماز (ينى) قيلار بويوردى .

١٧٠ - ترجمه

عايشه رضى الله عنهانك شويله ديديكى روايت اولونيور :

فاطمه بنت ابى حبيش (رضى الله عنها) رسول الله صلى الله عليه وسلمك يانه كلوب : « يارسول الله ! بن استحاضه‌يه مبتلى بر قاديم . تميزلنه‌ميورم . نمازى تركمى ايده‌يم ؟ » ديه صوردى . رسول الله صلى الله عليه

صلی الله علیه وسلم لا. انما ذلك عرق ولیس بحیض. فاذا اقبلت حیضتك فدعی الصلاة واذا ادبرت فاغسلی عنك الدم ثم صلی ثم توضئ لکل صلاة حتی یجیٔ ذلك الوقت

۱۷۱— حدیث شریف

وعنها رضی الله عنها قالت کنت اغسل الجنابة من ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ۱ فیخرج الی الصلاة وان بقع الماء فی ثوبه.

[۱] بعض نسخه‌لرده (من ثوب رسول الله صلی الله علیه وسلم) .

۱۷۲ — حدیث شریف

عن انس ۱ رضی الله عنه قاله قدم ناس ۲ من عکل اوعرینة فاجتووا المدینة فامرهم النبی صلی الله علیه وسلم بلقاح وان یشربو امن ابوالها و البانها . فانطلقوا فلما صحوا قتلوا راعی النبی صلی الله علیه وسلم [٤] و استاقوا النعم [٥] فجاء الخبر فی اول النهار فبعث فی آثارهم. فلما ارتفع النهار جیٔ بهم فامر بقطع ایدیهم وارجلهم ٦ وسمرت اعینهم والقوا فی الحرة یستسقون فلایسقون.

[۱] بر روایتده (انس بن مالك) . [۲] دیکر روایتده همزه ایله (اناس) . [۳] بوشك انسك یاخود آره‌ده روایدن برینکدر . [٤] دیکر روایتده (راعی رسول الله صلی الله علیه وسلم) . [٥] دیکر روایتده (واستاقوا ابلهم) . [٦] دیکر روایتده (فقطع ایدیهم وارجلهم) .

۱۷۳ — حدیث شریف

وعنه رضی الله عنه قال کان النبی صلی الله علیه وسلم یصلی قبل ان یبنی المسجد فی مرابض الغنم

۱۷٤ — حدیث شریف

عن میمونة رضی الله عنها ان رسول الله صلی الله علیه وسلم سئل عن فأرة سقطت فی سمن . فقال القوها وماحولها ۱ وکلوا سمنکم

[۱] بعض روایاتده (وما حولها فاطرحوه) .

۱۷٥ — حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم قال کل کلم یکلمه ۱ المسلم فی سبیل الله یکون ۲ یوم القیامة کهیئتها اذا طعنت ۳ تفجر دما . فاللون لون الدم والعرف عرف المسك

[۱] برروایتده (کل کلمة یکلمها) . [۲] برروایتده (تکون) . [۳] اکثر نسخه‌لرده (اذطعنت) . [٤] بعض نسخه‌لرده (اللون)، دیکر بعضلرنده (واللون)

وسلم : « خیر بو حیض دکلدر . برطامار (دن کلن قان) در . سنك (اصل) حیضك کلدیکی زمان نمازی براق . کیدنجه‌قانکی ییقادقدن صکره نماز قیل . اوندن صوکره (ینه) اووقت کلنجیه‌قدر هر نماز ایچون آبدست آل ، بویوردی .

۱۷۱ — ترجمه

ینه عایشه رضی الله عنهانك شویله دیدیکی روایت اولونیور :

نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك روبه‌سندن جنابت اثرینی ییقاردم‌ده روبه‌سی (نك اوته‌سنده بریسه) نده صو ایصلاقلغی قالدیغی حالده نمازه چیقاردی .

۱۷۲ ـ ترجمه

انس (بن مالك) رضی الله عنهك شویله دیدیکی روایت اولونیور:

عکل ویا عرینة قبیله‌لرندن بعض کیمسه‌لر (مدینه) یه کلدیلر. (طوتلدقلری) معده آغریسندن طولایی مدینه‌ده اقامت ایتمك ایسته‌مدیلر . رسول الله صلی الله علیه وسلم سودلی دوه‌لر (ینه) ك بولوندیغی یره کیدوب بوللرندن وسودلرندن ایچملرینی امر ایتدی . اورایه کیتدیلر . صحت بولنجه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك چوبانی اولدوروب ودوه‌لری اوکلرینه قاتوب کوتوردیلر . بو خبر صباح وقتی کلدی (رسول الله صلی الله علیه وسلم) آرقه‌لرندن (آدم) قوشدیردی کون یوکسه‌لنجه حریفلری کتیردیلر . (رسول الله علیه وسلم قصاص اوله‌رق) اللرینك ، آیاقلرینك کسیلمسنی امر ایتدی. (بوجانیلرك) کوزلری‌ده اویولوب حره [۱] (دینان یره) آتیلدیلرکه (اولنجیه قدر) صوایسته‌دیلرده کندیلرینه صو ویرلمدی .

[۱] (حره) مدینه خارجنده قاره طاشلی کونش آلتنده آتش کبی یانار بریرك اسمیدرکه یزید بن معاویه زماننده (حره واقعه‌سی) دیه شهرت آلان واقعه اوراده جریان ایتمشدر .

۱۷۳ - ترجمه

ینه انس (بن مالك) رضی الله عنهدن نبی محترم صلی الله علیه وسلمك مسجدی بنا ایتمزدن اول قویون آغیللرنده نماز قیلدیردیغی روایت اولنیور .

۱۷٤ — ترجمه

میمونه رضی الله عنهادن روایت اولونیورکه :

رسول الله صلی الله علیه وسلمدن (طوکمش) یاغك ایچنه دوشـ (وب اول) مش فاره (نك حکمی) صورولمش. اوده : « فاره‌اطرافنده‌کنی آتکز. یاغکزی‌ده ییکز . » بویورمش .

۱۷٥ — ترجمه

ابو هریره رضی الله عنهدن نبی مکرم صلی الله علیه وسلمك شویله بویوردیغی روایت اولونیور :

مسلمانك الله یولنده آله‌جغی هر یاره قیامت کوننده یکی آچیلمشجه‌سنه قان فیشقیریور کبی ینه او هیئتی اوزره کورونور . رنکی قان رنکی ، فقط قوقوسی مسك قوقوسی .

احمد نعیم

فلسفه درسلری

فن وفلسفه

منشأ و فنون . – انسانلر آغوش كائناته ، تماميله بيگانه بولندقلری بو محيط غريبه آتلدقلری زمان حقيقة" آجينه‌جق بر حالده بولنورلر . كنديلرينی محيطدن خبردار ايده‌جك قوا و وسائط انكشاف لايقی بولنجه‌يه قدر طبيعی اشيای محيطيه حقنده اساسلی بر معلومات ايدينه‌مزلر . فقط تدريجاً ذكای بشرده حصوله كلن نهضه ادراك سايه‌سنده ، انسانلر محيطلرينی ، محيطلرنده بولنان اشيايی يواش يواش طانيمغه باشلارلر . بو وقوف ، ذكانك انكشافی نسبتنده آرتار . ايلك اول محسوساته دائر – پك نقصان اولمق اوزره – بر طاقم معلومات ايدينيلير ، بو معلومات تدريجاً فقط ينه خطا آلود اوله‌رق تزايد ايدر .

حقيقت يا مادی ويا معنويدر . ماده‌وماده‌نك حالات مخصوصه‌سی موجود اولديغنه هر كس قانعدر . فقط (نفس ناطقه) تعبيريله افاده ايتديكمز ديكر بر حقيقت دها واردر . قوای روحيه ، ملكات باطنيه افعال واحوال روحيه بو ايكنجی حقيقتك تجلياتندن باشقه بر شی دكلدر . ماده واوصافنه يعنی عالم خارجی‌يه اولان علممزه (وقوف خارجی) روح و احوالنه دائر اولان وقوفمزه‌ده (وقوف باطنی) دنيلور . محيطمزده بولنان اشيايی حواسمز اعانه‌سيله ادراك ايده‌رز ، معنوياته وقوفمز ايسه (عقل) و (خبر) واسطه‌سيله حاصل اولور . ذكانك انكشافيله متناسب اوله‌رق كوندن كونه اوكره‌نيلن شيلر بر ترتيب ونظام معين تحتنده وقوعه كلمزلر . كوريلن ، ايشيديلن هرشی منفرداً ضبط اولنور . بر چوجغك ادراكاتی ، تصوراتی ، افكاری بو صورتله بنفسه Spontané حاصل اولمشلردر . طبيعی بر نظام وترتيبه مربوط دكلدر .

عوام ناسی تحت تحكمه آلمش اولان خرافه‌لر ، باطل فكرلر ، دورهٔ صباوتدن اعتباراً بلا تدقيق قبول ايدلمش اولان كوره‌نكلرك ، عنعنه‌لرك يادكار مشئوملری اولدقلرنده شبهه يوقدر .

اقوام جاهله‌نك ، ابتدائی انسانلرك وقوفلری ، هپ بويله قارمه قاريش وخطا آلود معلومات منفرده‌دن عبارت ايدی .

فقط ذكای بشر دائما خيال ترقيدر . بعض حادثات طبيعيه‌ده مشاهده اولنان نظام بديع ، مثلا ، صفحات قمر ، يلديزلرك حركات منتظمه‌لری ، كيجه وكوندوزلرك تعاقب مرتبه‌لری ، خسوف وكسوف كبی ذهنی قيجيقلايه‌جق عجيبه‌لر ، ابتدائی انسانلرك نظر دقتلرينی جلب ايلمكدن خالی قالمامشلردر . بوصورتله ، انسانلرده محيطلرينی ، محيطلرنده بولونان اشيايی دها واضح ودها طوغری بر صورتده آكلامق ، آنلری تدقيق ايتمك آرزولری اويانمشدر .

فی‌الحقيقه ، افلاطونك ديديكی كبی « انسانلرك حادثات طبيعيه اوكنده‌كی عجز وحيرتلريدركه فنك ايلك تمل طاشنی آتديرمشدر . » سائق يالكز بو عجز وحيرت دكلدر . احتياجات حياتيه‌ده طبيعتی منتظم براصول تحتنده تدقيق ايتمكه اجبار ايلمشدر .

چونكه ، اولجه برر حقيقت اولمق اوزره قبول ايدلمش اولان عنعنات و خرافات انسانلری پك مدهش ورطه‌لره سوروكله‌مش كنديلرينه پك آجی درسلر ويرمشدی . بو حال دخی فكر بشرده برانتباه حقيقتجويانه اوياندیرمغه وسيله اولمشدر .

ايشته بر طرفدن حقيقتی آكلامق آرزوسی ، ديكر طرفدن احتياجات حياتيه‌يی تأمين ايده‌بيلمك مجبوريتی يعنی بری مادی ديكری معنوی اولان بو ايكی سائق الجا آتيله‌دركه انسانلر طبيعتی اساسلی بر صورتده تدقيقه مجبور اولمشلردر . بو تدقيق نتيجه‌سنده (فنون) تولد ايلدی .

فنون مثبته‌نك صورت تشكلی

انسانلر طبيعتی ايلك دفعه تدقيقه قويولدقلری زمان بردن بره كوزلری قماشمش اولملی‌كه دها برنجی حمله‌ده (فن عمومی) يی الده ايتمش اولدقلرينه ذاهب اولمشلردی . ظن ايتمشلردی‌كه ، كائناتی آكلامق ايچون طبيعته عطف نظر ايتمك كافيدر .

طبيعتك عناصر ثابته‌سی ، نواميس عاليه‌سی ، نظامات بديعه‌سی يالكز ساده بر تفكرله ادراك اولنه‌بيلير زعمنده بولنمشلردی .

يونان قديم حكماسندن بعضيلرينك پك ساده‌دلانه اولان نظريات فلسفيه‌لری بومه‌تودك بر نتيجه‌سی كبی تلقی ايدلمليدر .

فقط ، بوخطانك اكلاشيلمه‌سی ايچون چوق زمان كچمكه احتياج يوقدی . فی‌الحقيقه دها اوزمانلرده يونان قديم حكماسندن بعضيلری نواميس كائناتك بر نظر سطحی ايله كشف اولنه‌ميه‌جغنی پك كوزل آكلامشلردی . طبيعت برمعمای ازلی ، برتشوش لايتناهيدر . دهقارتك ديديكی كبی قوانين طبيعتی آكلامق ايچون استعجاله لزوم يوقدر . هله توهمات خياليه‌دن قطعياً اجتناب ايتمليدر . تصادف ايديلن مشكلاتی تقسيم وتحليل ايده‌رك بسيطلشديرمكه چالشمليدر .

ايشته بو فكر يرلشدكدن صوكره ايدی‌كه حادثات – آره‌لرنده‌كی مناسبات ومشابهاته نظراً – اوفاق اوفاق غروپلره آيرمق لزومی حس ايدلدی . بوغروپلردن هربری بالآخره باشلی باشنه بر فنك موضوعنی تشكيل ايلدی . علوم رياضيه ، فن ميخانيك ، هيئت ، حكمت طبيعيه ، كيميا . . . الخ فنلری بوصورتله تأسيس ايدلمشدر .

مابعدی كله‌جك نسخه‌يه

مدللی اعداديسی مديری
م. شمس‌الدين

منافع اسلامیه‌نك مدافعه‌سی اوغورنده یازدیغی آثار گزیده‌سیله عالم اسلامه کندینی طانتمش اولان کمبریج دارالفنونی معلملرندن خلیل خالد بك افندیدن فوق العاده شایان دقت واهمیت بر مکتوب آلدق‌که بروجه زیر درجه شتاب ایله بزده خلیل خالد بکك مکتوبلرینك نهایتنده بیورلقلری کبی بوبابده مرجع عائدینك نظردقتنی جاب ایلر وقارئلرمزك فکرلرینی یازوب کوندرملرینی بالخاصه رجا ایدرز .

« سنهٔ دوریهٔ خلافت »

محترم افندم

تاریخاً ثابت اولان وقایعدندرکه لوای اسلامیتك دوشکون اولدیغی بر زمانده شوکت عثمانی بر مدد ربانی صورتنده آرتدی ، پادشاه آل عثمان خادم الحرمین عنوانی احراز ایلدی وامانت خلافتی عهدهٔ تقدیسه آلدی . نفوذ خلافت اوللری قوای مادیهٔ دولتك تزایدینه مدار اولمشیدی. اسلامیتك بر دین فطری اولدیغی ، معقولاته مستند ومخادنت بین‌الاقوامی مروج بولندیغی اهل ادراك وتدقیق نظرنده اسکیسندن دها طوغری بر صورتده آکلاشیلمغه باشلادیغندن بوندن بویله دخی نفوذ معنوی خلافتدن وجوه عدیده ایله فائده حاصل اوله‌جغی اعتقادنده‌یم . اهل اسلام آره‌سنده آرزو اولنان اطرادحسیاته بر شکل حقیقی ویره‌جك الك بیوك بر قوت وار ایسه اوده نفوذ خلافتدر .

بناءً علیه خلافتك بویوك بر آل عثمان پادشاهنك ید همتیله احیا اولندیغی کون مسلمانلر ایچون بریوم مخصوص اتخاذ اولنمق مقتضای قدرشناسیدر. شو سطرلری یازدیغم آنده قوهٔ خلافتك هانکی سنه‌نك هانکی آینك هانکی کوننده مصرده سلیم اولك ید همتنه چوب تعالی‌یه باشلادیغنی خاطرلیه‌مدم . نزدمده مراجعت ایده‌جك کتب تاریخیه دخی یوقدر . بونك تاریخ صحیحی هرنه ایسه بهمه‌حال بر یوم مخصوص اتخاذ اولنمغه بحق شایاندر .

اویوم مخصوصده شریف مکه و خدیو مصر حضراتی کبی ذوات ایله تبریك تلغرافنامه‌لری تعاطی ایلمك ، اسلام ایله مسکون اولان بلاد اجنبیه‌ده‌کی شهبندر خانه‌لر طرفندن معتبران مسلمهٔ محلیه‌یه ضیافتلر چکلمك، درسعادتده زیارت اوزره بولنه بیله‌جك ارلان بلاد اجنبیه‌یه منسوب مسافرین معتبرهٔ اسلامیه‌یه اکرام کوسترلمك ، هانکی بر مملکت اسلامده اولورسه اولسون علم واخلاق ، سیاست وحماست کبی اوصاف ایله تمیز ایتمش ذواته طرف خلافت سنیه‌دن نشان ویرلمك اقتضا ایتدکده اویوم مخصوصده ویرلمك، بلاد بعیده مشایخ قبائلندن مناسب اولانلرینه خلعت وهدیه کوندرلمك لازم کلدکده او یوم مخصوصده کوندرلمك مصیبدر ظن ایدرم . ایشك عائداولدیغی مقام رسمی نره‌سی ایسه بوبابده نظر اهتمامنی جلبه جرأت ایدرم .

مسرودات عاجزانم حقنده طرف عالیکزدن ویاقارئلر- کزدن بعضیلری طرفندن بیان ملاحظه اولنمسی بوبابده تنویر افکاره خادم اولور افندم . یکی کوی خلیل خالد

بیروتده معارف اجنبیه

تأثیرات ونتایجی

بیروت ، ۱ نیسان ۱۳۲۷

بیروتده الیوم اڭ ایلری کیدن اجرای فعالیت ایدن آمریقان پروتستان مؤسسه‌سی ، تعبیر معروفیله « کلیه » سی‌در . پك ایی بیله‌مزسه‌مده فرماننده یالکز طب تحصیلنه مأذون اولان بو مؤسسه اون بش قدر معظم بناده سکز شعبهٔ تدریسیه‌یه منقسمدر. مملکتمزڭ برچوق طرفلرینه داغیلمش ، اڭ مجرا یرلرنده بیله اهمیتلی مؤسسات آچمش اولان آمریقا پروتستان جمعیتلرینڭ بالطبع اڭ مقدس وظیفه‌لری پروتستانلغڭ نشر وتعمیمی‌در. بیروتده‌ده هرشیدن اول بوکا چالیشیلمق لازمدر . حریت وجدان اڭ مقدس ومحترم برحق . اسلامیت اساساً بونی قبول ایتمش . مشروطیتله اداره اولنان برحکومتڭ تبعه‌سنده‌کی حریت شخصیه‌نڭ الضروری وطبیعی بر نتیجه‌سی. فقط بزم ومنطقڭ بویله قبول ایتدیکمز حریت وجدانیه‌یی بو « کلیه » وسائر مؤسسات ناصل تلقی ودیکرلرینه قارشی ناصل استعمال ایدییور ؟ . . . . آراده باشقه شیلر وار . عثمانلیلغه ، اسلامیته‌ده شدتله تعلق بولونان مسئله‌لر وارکه تأثیرات ونتایجی اعتباریله پك اهمیتله نظر تدقیق ومطالعه‌یه آلنمغه لایقدر .

علی‌الخصوص « کلیه »یه بیروتدن وسوریه‌دن ، مملکتڭ سائر طرفلرندن کلن عثمانلی یاورولری آراسنده کوچوك بویوك اطفال اسلامیه‌ده بولونیور. وغالبا اسلاملر دها چوق بورایه رغبت ایدییورلر. بورالری کبی عقیم یرلرده اساساً اطفالڭ، اسلامیه‌نڭ آلدقلری تربیهٔ عثمانیه پك ضعیف ومشکوکدر. باقیکز کلیه بزم برحق محترم اولارق طانیدیغمز حریت وجدانیه‌یی ناصل آکلایور ومؤسساتنده ناصل استعمال ایدییور؟ هیچ بر اسلام چوجغی یوقدرکه کندی کندینه کلیسایه کیتمه‌یی، روحانی آیینلره اشتراکی عقلنه کتیرسین وآرزو ایتسین. فقط بوراده ــ جزویتلرده‌ده بویله‌در ــ اونلر جبراً کلیسایه سوق وآیینه اشتراك ایتدیریلیور. مداومین لیلی ونهاری‌در . لیلی خرستیان طلبه کبی اسلامرده هرکون، بالخاصه، بازار کونلری صباح وبعدالظهر، آقشام کلیساده اثبات وجودده وآیین روحانی‌یه اشترا که مجبوردر؛ علی‌العموم نهاری طلبه ایسه بازار کونلری مستثنا اولمق اوزره صباحلین درسلره باشلامازدن اول واقشام ختامندن صکره ایکی دفعه کلیساده بولونمغه وکذا آیینه اشتراکه مجبوردر. بونڭ عکسنده حرکت، حریت وجداندن واسلامیتدن بحثڭ جزاسی طرددر. زواللی حریت وجدان باشقه‌لری طرفندن هرکون باشمزه قاقیلدیغڭ حالده ینه اونلر طرفندن ناصل تجاوزلره اوغرایورسك، بدبخت حق مقدس.. براسلام چوجوغی یاواش یاواش بوکا آلیشیور، کندنجه براعتیادحالنی آلیور. او آیینلر، مناظر روحانیه، موعظه‌لر، حزین نغمه‌لر، ارغنونلرڭ علوی صدالری . بوتون بونلر اویله جاذب وجالب و روحی یاواش یاواش بر غشا ایله صاریجی شیلردرکه بر غراموفون پلاقی قدر صاف وبیاض وهرشیئی انطباعه حریص برچوجق دماغنده نه ایزلر براقه‌بیلیرلر . بورالرده عثمانلی چوجقلره مملکتلری حقنده هیچ معلومات ویرلمز . منسوب اولدقلری مملکتلره کوره دیوارلر مثلا آمریقا ، فرانسه خریطه‌لریله مزیندر. چوجق احتمالکه اوقطعه‌لری مکملاً تعریف ایده‌بیلیرده بالفرض بیروتدن استانبوله ناصل کیدیله‌جکنی بیله‌مز . [بیروتده نه تحف شیلر واردر . هانی شوهرکون بر چوق بایغرەلر قوپاران « المفید » غزته‌سنی دولدیران محررلر ، چوجوقلر یوقمی، ایشته بونلردن بری « قاوالا » نره‌ده اولدیغنی ، برعثمانی قصبه‌سی ایسه هانکی ولایته تابع بولوندیغنی قضاسنده بر درلو بوله‌مامشده دیکر بربیله‌نه صوره‌رق اوکرنمش .] میسیونرلرله ومکتبڭ معلملریله کوروشوکز . آغزلرندن بال آقار . انسانیتدن کری قالمش یرلری تمدین ونور عرفانله تزییندن باشقه شیلردن بحث ایتمزلر. سیاسیات، او ، هیچ قابلمی ؟ بونی دوشونمزلر بیله . لکن اقوال ایله افعالده نه قدر مباینت واردر . بونلر اساسده بزم عثمانلیلغمزه ، اسلاملغمزه دشمندر . هپ اونڭ علیهنده چالیشیورلر .

ایشته دیدیکم کتابڭ اڭ مهم فصلنڭ صحیفه‌لری بوراده وامثالنده یازلمشدر . او دماغلر بورالرده اشباع ایدلمش ، اوروحلر بورالرده ده‌کیشدیرلمش وبرطوپك آغزندن چیقان تخریب دانه‌لری کبی عثمانلیلق بنیهٔ عمومیه‌سنه فیرلاتیلمشدروبو عملیات هرکون دوام ایدییور . بوکونده او مؤسساتده بولونان عثمانلی یاورولری یارین شیمدی قارشیسنده بولوندیغمز کتابڭ فصلنده‌کی صحیفه‌لره دها برچوقلرینی علاوه ایده‌جکدر. بونی یاپان یالکز امریقا « کلیه »سی دکل . باشقه مؤسسه‌لرده کندی حسابلرینه صرف مساعی‌ده قصور ایتمیورلر. فقط بن بوکونکی موقعی، فعالیتی ایله اڭ زیاده نظر دقتی جلب ایدن اونی مثال اوله‌رق آلدم. « کلیه »نڭ تأثیرات سیاسیه‌سی‌ده وار. کندی فعالیتنه انضمام ایدن دیکر قوتلر سایه‌سنده الیوم علی‌الخصوص جبل لبنان درزیلرنده آنغلو ــ ساقسونلغڭ انکلیز عصارهٔ حیاتیه‌سنه قارشی برمیل ومحبت توجه حاصل اولمشدر. واقعا مقاصد سیاسیه طوغرودن طوغرویه اجرای فعالیت ایتمیور. لکن بوتون انسانی، دینی، علمی مقصدلر آلتنده بالضروره اوده مندمجدر. خرستیانلری پروتستان یاپمق ایچون واسع پروپاغاندالری وار. الحمد اسلاملردن بر پروتستان اولمش یوقسه‌ده تأثیرلریله اسلاملق وعثمانلیلغی اونوتمش برچوقلری مشهود .

فرانسز قتولیك وجزوئیت مؤسساتی پروتستانلر قارشیسنده اسکی اهمیتلرینی غیب ایدییورلر. مع‌مافیه هرحالده تأثیرلری مهمدروأثرلری پك چوقدر . جزویتلر مقاصد دینیه‌دن باشقه آچیقدن آچیغه مقاسد سیاسیه ایله مشغول کورونیورلر [*] بالطبع قتولیکلر

[*] کچنلرده برفرانسز قومپانیاسی بیروتده‌ینه برفرانسز محررینڭ «اوژه‌ن‌سو» نڭ سرسری یهودی رومانندن آلنمش بر پیه‌سنی اویناندی . بومناقشه‌سی حالا دوام ایدن پك مهم بر حادثه اولدی . رومانڭ وپیه‌سڭ موضوعی جزویتلڭ علیهنده ایمش . دائرهٔ حکومتڭ قربنده اسکی بر تیاتروده وضع صحنهٔ تماشا ایدیله‌جکی کیجه‌ده بیروتده بر باشقه‌لق ، فوق‌العاده‌لك مشهود دی . پولیس

ومارونیلر اوزرنده صوك درجه‌ده حائز تأثیردرلر . ذاتاً بونلرك هر شیدن اول فرانسزلق ارائه ایتدكلری كمال تأثرله كورولویور . (لاییق) وسائر فرانسز جمعیتلرینك دها معتدل بر مسلك اختیار ولاییق جمعیتك جزویتلرله حال رقابتده بولوندیغی محسوسدر . مع‌مافیه بیروتده پك قدیم وتاریخی اولان فرانسز نفوذ وتأثیری هر شیده شدتله كندیسنی كوستریر . كوكلری هنوز صاغلامدر .

روسلر مساعی وفعالیتلرینی دها زیاده ملحقاته و اورتودوقسلغه حصر ایتدكلرندن مركزده او قدر حائز اهمیت دكلدرلر . ملحقاتده على الاكثر معلملری ومأمورلری عثمانلی اولمق اوزره آلتمش یتمش مؤسسه‌یه ، مكتبه مالكدرلر . بو مؤسساتی اداره ایدن جمعیت پترسبورغده روس غراندوقلرندن برینك تحت ریاست و اداره‌سنده بولونیور . مكتبلره مداوم طلبه‌نك دیپلومالری بو جمعیت طرفندن پترسبورغده تنظیم وحكومت عثمانیه‌جه تصدیق ایدیلیور . بالخاصه اورتودوقس خرستیانلر اوزرنده تأثیرلری پك شدتلیدر . اونلرده كندیلرینی هر شیدن اول روس عد ایلیورلر . یونان پروپاغاندالری ماكدونیاده وروم‌ایلیده روملر اوزرنده نه‌یاپمش ایسه همان بورادهده روس جمعیتی اورتودوقسلر اوزرنده اونی یاپمشدر دینه‌بیلیر .

صكرا المان وایتالیان مؤسساتی كلیور . بونلر هنوز دیكرلری درجه‌سنده حائز اهمیت بر موقع اشغال ایتمه‌یور وشیمدیدن دها زیاده كندی تبعه‌لریله مشغول كورونیورلر . مع‌مافیه هر حالده اونلرك‌ده وظیفه‌لری و تأثیرلری وار .

ایشته « بیروتده معارف اجنبیه » تأثیرات نتایجی . دها زیاده لافه محل یوق . حتی احتمال‌كه لزومندن فضله اولان بو قدری شدتله عثمانلیلغك نظر دقتنی جلبه كافیدر . هیچ بر طرفدن‌ده سوء تفهمه حاجت وحق یوق . كیمسه‌نك حقنی ، مساعی وفعالیتنی ، الده ایتدیكی نتیجه‌یی مؤاخذه ایتمك ایسته‌میورز . قلبمزده عثمانلیلق ایچون چارپیور . شكایتمز . تألمانمز . خطالرمز ، كندیمزه وعثمانلیلغمزه عائددر . عادتا كندی خطالرمزدن شكایت وكندی سیئاتمزی تشریح ایتمش اولیورز . الك صمیمی مقصدمز عثمانلیلق حق مشروعنی بوكون اونك مقدراتنی اللرینه آلانلردن دعوا ایتمكدر .

احمد شریف

هامش :

بیروتده‌كی آمریقا پروتستان مؤسسه‌سی « مدرسهٔ كلیهٔ انجلیه » حقنده كندیسیله علاقه‌دار اولمایان پك بی‌طرف بعض یرلردن استحصال ایتدیكم معلوماتك ، وثائقك‌ده بوراده قید و اشارتنی فائده‌دن خالی بولمیورم :

بوقاریده سویلدیكم وجهله بومؤسسه ۱۲۷۳ تاریخ رومیسنده بیروته بر هیئتله كلن « دانیال بلس » نامنده آمریقالی بر میسیونرك همتیله « المدرسة الكلیة السوریة الانجلیه » نامیله بر مكتب صورتنده تأسیس ایرلشدركه حكومت سنیه‌نك اعطا ایتدیكی فرمانده « طبیه » دیه محرردر .

مقصد تأسیس سوریه‌ده على العموم اهالی آراسنده پروتستانلغی نشر وتعمیمدر . دیكرلری تفرعات وبومقصده تسهیل ایدیله‌جك وسائط قبیلندن عد ایدیلیور . الیوم ظاهراً معلمین ومأمورین سیاسیاتدن مجتنب كبی كورونورلر ، بوندن هیچ دم اورمازلر . لكن آثار ونتایج كندیلرینی تكذیب ایلر .

مؤسسه‌نك « حما ، حمص ، صیدا سوق الغرب ، طرابلس‌شام ، كبی میسیونرلك نقطهٔ نظرندن غایت مهم یرلرده تدریساتی اعدادی درجه‌سنده اولمق اوزره شعبه‌لری واردر . بو شعبه‌لرده اورالرده مقاصد معلومه ایچون صرف مساعی وفعالیت ایدرلر .

مؤسسه‌ده على العموم حریت وجدانیه‌یه ناصل تجاوز وبتون طلبه‌نك جنس ومذهب تفریق ایدلمكسزین ناصل كلیسایه سوق وآیینه اجبار ایدلدیكنی سویله‌مشدم . ۱۹۰۸ سنه‌سنده بو حادثه‌دولاییسیله اسلام طلبه مؤسسه‌نك بو جبر واستبدادی علیهنه قیام ایتدیلر : اوسنه‌ده بر كون طرابلس‌شامده‌كی شعبه‌نك مدیری بیروته كلدی وبازار كیجه‌سی « كلیه » ده بر وعظه ویردی بوخطبه‌سنده برچوق شیلردن بحث ایدیور . وعلى الخصوص اسلامیت علیهنده بولونیوردی . ایشته بوكا قارشی كلیساده حاضر بولونان اسلام طلبه‌ده حسیات دینیه وملیه غلیان ایتدی واو كیجه‌دن اعتباراً مراسم دینیه‌یه عدم اشتراكه قرار ویردیلر . « كلیه » نك تعطیلنه آتی آی قالمشدی . بو قیام سایه‌سنده بو مدت ظرفنده اسلام طلبه كلیسایه كیتمدی . فقط ۱۹۰۹ سنه‌سنده مكتبك كشاد وقبول زماننده

وژاندارمه تیاترویی تحت محافظه‌یه آلمش كیبدی . وتیاترو دوایور ، طاشاجق برحاله كلیوردی . اویونه باشلاندی ، جزویت مؤسساتنه منسوب بعض طلبه تمایش یاپمق ایسته‌دیلر . شیشه‌لر ایچنده اولجه حاضرلانمش فنا قوقولر نشر ایدن برصویی تیاترو ایچنه صاچدیلر . بونلردن بریسی حادثه‌یه برنوع سیاسی ویرمك املیله فرانسز بایراغنی صاقلادی . ضابطه كمال انتظام واعتدال‌ه مداخله ومقصدلری اویونی منع ایتمك اولان بو شیارق وچیلغین ، مع‌مافیه الندن بر شی كلمز طلبه‌دن یكرمی اوتوزینی وخارجده قیافت رهبانیه‌سی آلتنده فشنكله مملو بر رووولورله مسلح بر روحانی‌یی دردست ایده‌رك حكومته كوتوردی واو - یونه هیچ برطرفدن ممانعت ایدیلمه‌یه‌رك حر ومتمدن بر حكومتك انظار حمایه وصیانتی آلتنده حر بر مملكتك سربست اهالیسی كمال حریتله پیه‌سی تماشا ایتدی . بو اساساً متعصب اولمیانلرله ژه‌زویتلر آراسنده بر مجادله ایمش . . لكن حكومت بی‌طرفدر ، مدنی بر حكومت بلاسبب بر تیاترویی منع ایده‌مز وایشته بویله قوهٔ ضابطه‌سیله حمایه ایلر . بن بونی برحادثهٔ مهمه اوله‌رق تلقی ایدرم : بالخاصه اهالیٔ اسلامیه ماهیتنی پك ایی تقدیر ایتدكاری بو منظره‌یه قارشی بویوك بر سكینت وتربیه ، اعتدال وپك بویوك درایت ابراز ایتدیلر . بولیسك ، ژاندارمه‌نك ، حكومتك وضعیت نازكه وبدبینه‌سی ، متانتی ، انتظامی ایسه سكوتله كچشدیریله‌مز . قوهٔ ضابطه‌ده بو درایت ومتانتی كورمك بزم ایچون بر بشارتدر . بو وطنه علاقه‌دار اولان هر عثمانلینك قلبنی شیشیرمه‌لی در . حقایقه وقوقلرینی ادعا ایدنلر جزویتلرك بو تمایشدن اصل مقصدلرینی شویله تفسیر ایتمك ایسته‌یورلر : مملكتلرنده‌كی موقعلری صارصیلان جزویتلره بیروتده سنه‌ده اون بیك لیرا ویرن فرانسه بونك نصفنی كسه‌رك غالبا « لاییق » جمعیتنه تخصیص ایتمش . شیمدی جزویتلر بواویونی منع ایتمك صورتیله ممالك عثمانیه‌ده وحكومت عثمانیه نزدنده حائز تأثیر وقوت اولدقلرینی كوسترمك و بو صورتله ده كیدن بش بیك لیرایی تكرار الده ایتمك ایسته‌یورلرمش . مع‌مافیه بو بر روایتدر .

اداره اسلام طلبه‌نك پدروولیلرینه مطبوع بر ورقه كوندره‌رك چوجوقلرینك دوام وقبولی آنجق كلیسایه دواملرینه متوقف اولدیغنی بیلدیردی . قسم اعظمی طبیعی قبول ایتدیلر و او وقتدن بری بو منوال اوزره دوام ایدییور .

بیروت مؤسسه‌سنده « كلیه » ده آلتمش بش معلم اجرای وظیفه ایله مشغولدر . طلبه‌نك اكثریتی عربلر تشكیل ایدر . اسلاملردن بشقه مملكتك جهات سائره‌سندن ، اناطولیدن ، جزائر بحرسفیددن ویونانستاندن كلمش روم ، ارمنی ، موسوی طلبه‌ده آز دكلدر . حتی هندستاندن ، چیندن ، روسیه‌دن كلمش طلبه دخی موجوددر . الیوم طلبه‌نك عددی (۸۹۰) دوقوز یوز قدره بالغ اولمقده‌در .

« كلیه » ده تدریسات شویله سكز شعبه‌یه منقسمدر : (۱) استعدادیه . (۲) علمیه . (۳) تجاریه . (٤) طبیه . (٥) اجزاجیلق . (٦) دیشجیلك . (۷) خسته باقیجیلغی . (۸) آثار عتیقهٔ مقدسه (فیلولوجیا)

« كلیه » نك مختلف بنالرینك تقسیمات ، محتویات ومشتملاتی ایسه شویله‌در :

(۱) بیوك بنا : اون بش بیك جلده قریب (١٤٩٠٠) كتابه مالك كتبخانه ، قونفرانس صالونلری ، درسخانه‌لر ، ارست قاتده یاتاقخانه‌لر .

(۲) طبیه بناسی : ایكی بیوك اوطه ، باقتریولوژی لابوراتواری ، معارض تشریحیه وجراحیه صالونلری .

(۳) رصدخانه .

(٤) رئیسك اقامتگاه خصوصیسی .

(٥) علوم تجاریه بناسی : درسخانه‌لر ، یاتاقخانه‌لر ، قبول صالونی ، آشاغی قاتده طعامخانه ایله مطبخ .

(٦) اجتماعات واحتفالات عمومیه ایچون صالون یعنی كلیسا .

(۷) علوم وتدقیقات كیمویه بناسی : درت واسع لابوراتوار .

(۸) كوچوك چوجوقلره مخصوص ابتدائی مكتب بناسی .

(۹) باقتریولوژی تجاربنه مخصوص كوچوك بر بنا .

(۱۰) اعدادی بناسی : (۱۱) عموم یاتاقخانه‌لر بناسی . (۱۲) علوم طبیعیه موزه‌سی ، (۱۳) خسته خانهٔ نسا . (١٤) خسته خانهٔ اطفال . (١٥) عملیات جراحیه‌یه مخصوص خسته‌خانه .

اصول تدریس بالطبع اك بسیط وعملی بر صورتده‌در . هر صنفك بش ، آلتیدن زیاده درسی یوقدر . اودرسلر هر كون تدریس وتكرار اولنور .

« كلیه » ده طبیعی اك زیاده انكلیزجه‌یه اهمیت ویریلیر . بوندن باشقه فرانسزجه ، عربجه ، لاتینجه ، روسجه و « توركجه » ده تدریس ایدیلیرسه‌ده بو صوك لسانك هیچ اهمیتی یوق كبیدر . اساساً توركجه معلملكنده لسانك غوامضنه عدم وقوفی معلوم بر ذات بولوندوریلیور .

اصل مؤسسی دوقتور « دانیال بلس » سكز سنه مقدم تقاعد اولمشدر . الیوم طقسان بش یاشنده بر پیر اولان بوذات كچن سنه ادیمبورغ‌ده انعقاد ایدن میسیونر قونغره‌سنده اثبات وجود ایچون بیروتدن ایرلمش وقونغره‌نك ختامندن صكره نویورقده اختیار اقامت ایتمشدر . تقاعدندن بری موقع ریاستده اوغلی « هاوارد بلس » بولونیور .

مؤسسه لیلی ونهاری طلبه‌سندن بر اجرت آلیور . مع مافیه اونك عظمت ووسعتنه قارشی بوهیچدر . هرحالده جمعیتدن بیوك فداكارلقلر اختیار ایدلدیكی آشكاردر .

(طنین) ا . ش

(واتیقان كتبخانه‌سنده‌كی آثار اسلامیه)

۳٤ ــ علم الكواكب والعناصر در علم نجومدن سعد ونحس ایامدن طالعدن ابجد حسابندن باحث آجیق نسخ خطیله بر كتابدر .

۳٥ ــ دعا مجموعه‌سی بعض نوافل نمازدن بحث ایدر و برچوق طلسملری حاویدر .

۳٦ ــ تقویمدر اسكی ایران سنه‌لرندن بر طاقم اشكالی حاوی خسوف وكسوفدن بحث ایدر .

۳۷ ــ راز نامه در سلطان مراد بن سلیم بن سلیمان خان نامنه تألیف ایدلمش حكایات لطیفه ایله مملو و حافظ شیرازینك دیوانندن تفأل اوزره چوق فصللری ومثاللری حاوی وحافظ شیرازینك كراماتنی بیان ایدر . باشندن بر قاچ صحیفه مفقوددر غایت كوزل ثلث یازیلی تاریخی نامعلوم .

۳۸ ــ علم حسابدن بر مجموعه و بعض اعلانات شرعیه‌نك صورتنی حاوی وبراز مسائل فقهیه‌دن بحث ایدر انشا دیوان یازیسیله یكیچری اغالرینه توصیه وزرات فرمانی صورتلری موجوددر .

٤۰ ــ پترودللا واله طرفندن تركجه اوكرنمك ایچون علم صرفدر ایتالیان ولاتین لسانه واقف اولانلره عثمانلی لسانی اوكرنمك ایسته‌ینلره حسن خط ایله یازلمشدر سنهٔ میلاد بیك آلتی یوز قرق طقوز تاریخنده تألیف ایدلمش بیوك بر جلد كتابدر هر كلمه‌نك یاننده ایتالیانجه لاتینجه معناسی واردر الف بادن باشلار خلاصه اوچیوز سنه مقدم یازلمش بر صرف تركیدر .

٤۱ ــ مختصر علم حالدر بش وقت نمازی جمیع اركانیله دعالریله بیان ایدر .

٤۲ ــ سریانی عربجه‌دن ترجمه صرف و نحو وتركیه اصول تكلم .

روما سفارت سنیه‌سی امامی

هاشم ولی

خطبه

— مابعد —

ان محاربة اعدائنا لنا فى ديننا واخلاقنا وافساد وجداننا وفى مالنا وسلب كل ثروة من ايدينا وفى سياستنا والقاء الشقاق والنفاق بيننا باحداث احزاب سياسية واحزاب عنصرية واحزاب ادبية يتنازع بعضها بعضاً ويعادى بعضها بعضاً فيناصار من القضايا البديهية المعروفة لدى العموم وما بقيت اعداؤنا تخفيها بل صارت تصرح بها على السنة جرائدها وعلى منابر خطابتها لاعتقادها ان الداء قد تمكن منا وما بقى فى امكاننا تداركه حيث لم يروا منا ادنى حركة تفارض غشها ولوادبية وبطريق توقيظ الامة وارشادها توقيظاً عمومياً بل مارأت منا الازيادة الانخداع والاغتشاش واعانتها على مقصدها وفى ظن اعدائنا الآن ان محاربة الدين والاخلاق و محاربة المال والثروة قد تمتا واتيتا بالنتيجة وما بقى الا تعميم محاربة الشقاق والنفاق العنصرى والمطامع السياسية الموهومة كترك و عرب وارنؤد وارمن وروم وبلغار و كطلب الاستقلال الداخلى والا مركزية التى هى فى الحقيقة عبارة عن ذلك بعبارة اخرى الى غير ذلك من الترهات الفاسدة الرائجة على البسطاء منا ليتخذوا ذلك ذريعة لنصب حمايتهم الفعلية علينا وفيما كتبته جريدة (الدايلى تلغراف) اخيرا عبرة للمعتبر وها هم قد عمموا فى الكرة الاسلامية قاطبة هذا الشقاق وحكمت الامة الاسلامية سيفها فى رقاب بعضها من غير تيقظ ولا انتباه وهم يغتنمون الفرص فى القضاء على البقية الباقية منا من وراء ذلك بناء على ذلك و بناء على ما اقتضاه الدين من محو الجنسية فى الامة حسبما قرر وحسب ماقرر مجلس الامة ذلك ايضاً وبناء على ان احياء القوميات فى الامة العثمانية وعلى الخصوص الامة الاسلامية من موجبات محوها من صفحة الوجود ولا يكابر فى ذلك الا معشوش وبناء على الاحوال الحاضرة من سوء التفاهم الذى القاه اهل الفساد بين الجاهلين والغافلين من الامة العثمانية فانى اطلب من حكمة وامانة وحذر مجلسنا المحترم ان يقرر امرين الامر الاول منع كل طلب لحق وكل سعى وراء رقى باسم عنصر من العناصر سواء كان بطريق الكتابة كالنشريات فى الجرائد وغيرها او بطريق الخطب او الاجتماعات فى النوادى او من المجالس او من مأمور من المأمورين وجعل جزاء صارم على كل من خالف هذا المنع وعقد بند مخصوص فى هذا الشان والحاقه بالعدلية ومن اراد ان يطلب شيئا او يسعى فى رقى فليطلبه او يسعى باسم بلاده كدمشق او بيروت اوحلب اوحما الخ ولا يعزب عن مجلسنا العالى ان القانون قاضى بأن من يسعى فى قلب هيئة الحكومة حكمه الاعدام فمن يسعى فى محوها ومحو العالم الاسلامى من الوجود ماذا يكون جزاؤه وان للسياسات احكاما وان الحرية التى هى لفظ شريف كامل اذا اطلقت بدرجة خارجة عن درجة العقل والشرع والمصلحة انقلبت الى فساد وكانت همجية الثانى تشكيل شعبة رسمية دائمية بباب المشيخة الجليلة وظيفتها تفهيم العموم معنى المشروطية اللائقة بنا و لوازمها و فوايدها و تطبيقها على الشرع الشريف والعقل وقواعد العمران وازالة الاغلاط التى ادخلتها المفسدون فى معناها وتعقيب كل فساد ومفسد ونشر فساده للأمة والحكومة والله الهادى .

صالح الشريف التونسى

مکاتیب

استانبول ـ قاضى کوى : ۱۹ نیسان ۳۲۷

صراط مستقیمك ۱۳۸ نومرولى نسخه‌سنده مندرج « ایکنجی خطا » عنوانلى مقاله‌یى اوقودم . مقاله‌ده بعض مسلمان قادینلرینك عدم تستری و آداب اسلامیه‌مزه اولان رعایتسزلکلرى پك کوزل و غیر قابل اعتراض بر صورتده بسط و بیان اولونمش و بو بیانات حقیقت بیناته قارشى فضله نه سویلنسه نقصان اوله‌جغى درکار بولنمش ایسه‌ده مسأله‌نك دیانت اسلامیه‌مزه عائدیتى حسبیله نزاکتى موجود اولدیغندن مجرد بو بابده‌کى مشهوداتمدن عبارت اولمق اوزره بر قاچ سوزده بن سویلیه‌جکم .

قاضى کوینه کلوب کورمدکجه مسلمان قادینلرینك آداب اسلامیه‌مزه رعایتسزلکلرى حقنده تمامیله بر فکر حاصل ایده‌نیله‌مز .

بوکى قادینلره مسلمان دیه‌بیلمك ایچین خیلیجه دوشونمك لازم کلیور . چونکه بر قومه کندینى تشبیه ایدنلرك او قومدن اوله‌جغى حقنده‌کى « من تشبه . . . . . » حدیث شریفنه کوره بونلره مسلمان دینلمکده تردد ایدیلیر .

کرچه یوزك قسماً آچیق اولمه‌سنده بر درجه‌یه قدر شرعاً بأس یوق ایسه‌ده صاچلرینك ، کردانلرینك وحتى قولاقلرنده‌کى کوپه‌لرك انظار عمومیه‌دن ستر ایدلمه‌مه‌سنه نه جواز شرعى ، نه ده قانونى یوقدر . هله نسوان خرستیانیه‌نك آرقه‌لرینه کیدکلرى طار مانتولردن دها طار اولمق شرطیله بللرى وقبا أتلرى تماماً میدانده اولدقدن باشقه کویا تستر ایچین باشلرینه اورتدکلرى دلبندلرك غایت اینجه اولمه‌سى جالب نظر نفرت اولیور .

یالکز بوقدرمى یا ؟ !! جمعه و بازار کونلرى قوشدیلى چایرى پیاسه‌سنده بعض دلیقانلیلرله تعاطى ایتدکلرى مکتوبلرى و مشافهه‌لرى وچمدیك محبتلرى پك چیرکین منظره تشکیل ایتمکده اولدقدن باشقه فایطونلرده بروجه محرر یوزلرى آچیق آیاق آیاق اوزرنده و الّلرنده سیغاره‌لر اولدیغى حالده کوستردکلرى اوضاع شوخانه دخى بو منظره‌یى پك اسف انکیز بر حاله کتیرییور .

بوحاللر کویا « حریت »دن نشأت ایدییورمش !!... حریتك قانون دائره‌سنده سربستلکدن عبارت اولدیغنى یا بیلمییورلر ، یاخود بیلیورلرده قصداً یاپییورلر .

حریتك قانون دائره‌سنده سربستلکدن عبارت اولدیغنه نظراً

بونلرك آداب عمومیه‌یه مغایر اولان شو حرکتلری احکام قانونیه‌یه تجاوز صاییله‌جقندن هر حالده منع تجاوزلرینه حکومتك حقی واردر.

بویادکارلر هرعیبلریله برابر وطنپرورلك ادعاسنده‌ده بولونیورلر!. برقومده منسوب اولدیغی دینك لوازمنه رعایت خصوصنده تعصب اولمازسه آنك وطنپرورلك ادعاسنه قارشی عجبا نه سویلنمه‌ایدر؟ وطنپرورلك بویولده‌کی رزائل واچیقلقمیدر؟ طائفۀ نسا دائما حرکاتنه برمانع کورمه‌دکلری حالده دها زیاده التزام سربستی ایدر. بونلرك زوج ویا ولیلری طرفلرندن کوستریلن مسامحه ولاقیدی‌ده شوحال اسف اشتماله سببیت ویرییور. چونکه بر قادینك کوریلن قیافت واطواری زوجی وولیسی طرفندن منع اولونمازسه اوقادین دها زیاده‌سنی یپار.

مادامکه زوج وولیلری طرفلرندن منع ایدلك ایستانمیور. اخلاق عمومیه‌یی محافظه ایچین حکومتك منع ایتمه‌سی لازمدرکه حکومتجه‌ده نظر بیقیدی‌ایله کوروله‌جك اولورسه پك آز برزمان ظرفنده قادینلرك طوغریدن طوغری‌یه غازینولره کیرمکدن، آچیقدن آچیغه عشرت ایتمکدن صورت قطعیه‌ده حیا ایتمیه‌جکلرینی روش حال کوستریور.

برقومده اعتقاد ولوازم دینیه‌سنه رعایتسزلك نه‌قدر سرعتله تعمم ایدر ایسه اوقومده اضمحلال سرعتله باش کوسترر. قادینلرك بو بابده‌کی سربستی واعتقادسزلقلری بواضمحلالی تسریع وتعجیل ایدر. ایشته تاریخ اقوام سالفه ! . . .

بوسوزلرمدن قادینلرك بوسبوتون عدم سربستیلری مراد اولندیغی آکلاشلمه‌سین. آداب واخلاق اسلامیه‌مزه موافق اوله‌رق یوزلرنده پچه اولمق و یالکز چارشاف – چارشاف دینله‌جك بیچمده چارشاف – کیمك شرطیله سوقاغه چیقمه‌لرینه. سیر وتنزه محللرینه کیتملرینه برشی دینله‌مز.

برده برایکی سنه‌در قادینلرجه حاشا ثم حاشا یوم آخرتك اولمدیغی ووفات ایتدکدن صوکرا انسانلرك طوپراق اولوب محو اوله‌جقلری وبوتقدیرجه انسانلرك صاغلغنده هرنوع معاملاتده سربست پشامه‌لری لازمکله‌جکی کبی فکرلرك حکمران اولدیغنی مع التأسف ایشیدیبورز!!...

بوفکرلرك حصولی عجبا هانکی سببك تحت تأثیرنده‌در؟ جواب اوله‌رق دیه‌بیلیرمکه بش اون سنه‌در بعض اغنیامزجه کرك ارکك وکرك قز چوجوقلرینی – بزده مکمل مکتب اولمه‌دیغی بهانه‌سیله – اجنبی مکتبلرنده اوقوتمه‌یی موده ایتمش اولمه‌لریدر.

واقعا هیچ برمکتبك درس پروغرامنده بویله مباحث دینیه‌نك موجود اوله‌جغنه اینانیله‌ماز ایسه‌ده اومکتبلرده تربیه‌یی اجنبی تربیه‌سی اولمق اوزره کوردکلری وکورمکده اولدقلری بوتربیه‌نك تربیۀ اسلامیه‌مزه عدم موافقتی چوجوقلرده بویله برفکرك حصولنی تأمین ایدییور. بناءً علیه اوزوم اوزومه بقارق قارارر. مثل مشهورنجه بوکبی مکتبلردن چیقاقلرده کوریلن اوضاع وحرکات سربستی کارانه سائرلرینه‌ده کوره‌نك اوله‌رق تعمم ایلیور.

بوکا بعض مطبوعاتك دخی قادینلره سربستی ویرلمه‌سی لزومنه دائر آره‌صره یازمقده بولوندقلری مقالاتك یاردم ایتمکده بولوندقلری شبهه‌سزدر.

مذکور « ایکنجی خطا » مقاله‌سنده دخی ارائه ایدلمش اولدیغی وجهله اغنیامزك اتخاذ ایتمش اولدقلری بو اجنبی مکتبلری موده‌سنه نهایت ویرلمش اولمق اوزره مکتبلرمزك اکمال نواقصیله برابر هرصنفده مناسب اخلاق کتابلری تدریسی موافق مصلحتدر.

شو یازدقلریمك تماملیه موافق حقیقت اولدیغنی وقاضی کوینك عادتا بر اجنبی مملکتی حال و تربیه‌سنده بولوندیغنی کورمك اوزره تنسیب بویوره‌جقلری هرهانکی برکونده اولیرسه اولسین شیخ الاسلام افندی حضرتلرینك بر کره قاضی کوینی تشریفلری ارزو اولونور. زیرا مشارالیه حضرتلری کوزلریله کورمدکجه یازمقده‌کی تأثیرك قوتسز قاله‌جغی درکاردر.

الحاصل بوبابده برتدبیر سریع التأثیرك اتخاذی زماننك آرتق حلول ایله‌مش اولدیغی جهتله مشارالیهك همم دیانتپرورلرینك بیدریغ بویوریله‌جغی امید ایدیلیر.

م . محی الدین

* * *

بوهفته نشر اولنان رسالۀ معتبره‌لرینه فاضل محترم محمدفخرالدین افندی حضرتلرینك مقالۀ مخصوصه‌لرینی درجله تزیین ستون ایلمکز اوقدر مصیبدرکه بحق تقدیر و تشکرندن عاجزم. بناءً علیه مسلك اصلیه‌لری اعتباریله بو وظیفۀ دینیه وانسانیه حالاً هرشیدن الزم وارجحدر. زیرا میدان حریتده عفت ودیانت نامنه سوزسویلیانلری « مرتجع » نام مکروهیله اتهام ودشنام ایلمکده برحمیت صره‌سنه کچدی. بوبابده حقشناسان وارباب ایمان وعرفان مرتجع ومستبدلر کیملر اولدیغنی تمیز وتفریق ایلر. نه غفلتدرکه ارتجاعدن قورقان انك اسباب موجبه‌سنی ینه کندی قلمیله استحضار ایله‌یور. اهل عرفانه معلوم اولدیغی اوزره ارتجاع ناموسسزلقدن وبوده دینسزلکدن تولد ایدر. شو حالده صورارزکه تستر نسوانی ومظنۀ تهمت اولان محللره کیده‌مامه‌لری حقنده ضابطه‌جه وقوع بوله‌جق منع ومداخلاتی زائد وناخوش کورمك وطولاییسیله عالمیده کندی آمال و حرکاتنه تابع قیلمق [ابجد] حسابیله نه دیمکدر ؟ . . . برکره دوشونه‌لم که شو دقیقه شان وشوکت وسلامتله حیات کذاری اوله‌رق باصدیغمز خاك مقدس دیانت وعفتله مجهز اولان اجداد عظامزك یادکار ابدیسی دکلمیدر ؟ . هذا من فضل ربی . بوندن غیری نه سویله‌یم . همان جناب حق جمله‌مزه ایمان کامل احسان بیورسون. بر خدمت مقدسه اولمق آرزوسیله سزدن مطلوبم عضو اسلامی احاطه ایلیان امراض شنیعۀ متعفنه‌نك بر آن اول تداوی وازاله‌سی

خصوصنده حكومتك معالجهٔ سياستنى جلب و استحصاله غيرت وهمتلرينى دين وناموس اقدس نامنه بالخاصه نياز واسترحام ايلرم .

عفت اسلام نامنه

بر عاجز

توكيودن :

٢٠ ربيع‌الاول سنه ٣٢٩ تاريخنده ژاپون دولتنك پاى تختى بولنان توكيو شهرينه رفيقم فضيلتلو على رضا افندى ايله على‌الصباح واصل اولدق‌ريكشه‌ايله برژاپون اوتلنه‌كيتدك اشيالرى اوتلده براقه‌رق ينه ريكشه‌يه راكباً توكيوده بولنوب‌درت بش سنه اقامت ايدن فاضل محترم صاحب حميت احمد فضلى بك افندى ايله فضلاى هنديه‌دن احرار اسلاميه‌دن محمد بركت‌الله افندى جضرتلرينى زيارته شتاب اولندى شو غيور و مجاهد قرداشلريمك .نزل عاليلرينى بيله‌مديكمزدن مقدما يكينه ارسال اولنوب، اليوم‌ده بولنان انكليز لسانى ايله اخوت اسلاميه ناميله توكيوده نشرينه موفق اولدقلرى جريدهٔ فريده‌لرينى رهبر ايده‌رك عربه‌جيلر بيله‌مدكلرندن بر پوليسه سؤال اولندى پوليس دخى عربه‌جيلره بر اوتلدن سؤال اولنمسنى بيان‌ايتدى، اوتله وارلدى . اورادن دفتره باقيله‌رق بر خبر صحيح آلندى . يوله روان اولندى . برادرم احمد فضلى بكك خانه‌سنه واربر وارماز ، يولده كنديسى بزه تصادف ايتدى ، ژاپون زادكاندن بريسى ايله چارشويه كيديورايمش ، « السلام عليكم » ديه‌رك بزى استقبال ايتدى . برلكده خانهٔ عاليلرينه عودت ايتدك بر آز مكالمه‌دن وصحبتدن صوكره بيورديلركه : « بوكون ژاپون عادات قوميه‌سى واردر ، كورلمسى لازمدر . برلكده كيدرايسك پك ممنون قاله‌جغز » موافقت ايتدك ، كيتدك . توكيو كنارنده دكزكبى كورينور برنهر كورلدى. كوپريدن-كوپرى‌يه ، قايقدن قايقه اطه‌لرايله مزين نهر ديزه قدر صو وچامور. مكر آنك ايچنده بولنان بالقلرى بتون اهالى بيوك كچوك ، قادين اركك‌الـايله و آلات‌ايلا مديه ونه‌راسه كليرايسه‌چيقاره‌ق اوكون آنلرك سيرانى وعادات قوميه‌لرى ايمش . اوكونده كوزل بر هوايه تصادف اولندى . تا ايكندى‌يه‌قدر اوراده قالندى . قايق ايچنده قالمق واكل ايتمك شرط ايمش . بسيط يمكلرى ، بسيط چايلرى ايچلدى . زيرا بونلرك هرشيئى‌بسيط،تميز وظريف‌ياپمق‌اوزره معاهده ايتمش‌اولدقلرى آكلاشلدى . اوقدر جم‌غفيرك چوغى عريان اولدقلرى‌حالده هيچ بر نزاع وفزاعه تصادف ايدلمدى . وهركس كندى ايشيله مشغول، نه كورلتى وار، نه ژاندارمه ونه پوليس . اولسه‌بيله كمسه بيلمز، كمسه كمسه‌يه باقماز . قايق درونده ايكى خواجه عمامه وجبه وبرفسلى بويله برتيافت آز كوردكلرندن دقتلى باقيورلرايدى . بالآخره عودت اولندى . فقط اوراده پك چوق شيلر مشاهده اولندى : اياقلرنده نعلين ، بتون ملى قيافت لباسلرى ملى و بسيط ، ولو فقير اولسون غايت تميز . سراپا داخلى منسوجات ، هيچ اوروپا اخلاق ومتاعى كنديلرنده بولنماز . زيرا احتياجلرى اولمديغى كبى اجنبىماللرينى آلمامق ايچون اتفاق‌ده ايتمشلر . حتى عرض ايده‌بيليرم‌كه اوروپادن هرطرفدن آدملر كلوب دكان آچسه‌لر كمسه آنلردن بيع وشرا ايتمزلر. كمسه‌يه برپاره وبرقاريش اراضى ويرمه‌مك‌اوزره قراروپرمشلر بونى حكومت ياپمايور ، كندى معلوماتلريدر و حسيات وطنيه‌لريدر . ذاتاً اوقوميان آزدر . حتى ريكشه‌جيلر يعنى عربه‌جيلر بيله اوقور يازار ، حسابى ونظامى بيليرلر .

نظام وانتظامدن خارج برحركت ايتمزلر ، خالى‌قالنجه همان غزته آليراوقور ، آنى براقير كتاب آلير . و هر محله‌ده ريكشه‌جيلر موجوددر، جمعيتلرى واردر، متفقاً ومجتمعاًقرائت ايدرلر. ريكشه‌جيلر انسانلردر . ذاتاً بر انسان اون حمالك چكديكنى بر عربه ايله چكوب كيديور . يوللرده وجاده‌لرده اوقدر انتظام واركه انسان حيران‌اوليور اوقدر نظافت واركه انسان غبطه ايتمه‌مك ممكن دكل چونكه بو نظافتى بزه دينمز امرايديور، كتابمز مقدس قرأن جليل الشانمز بزه وبتون‌نوع بشره نظافتى‌مدنيت وعدالت‌واتفاقى، سعى‌وغيرتى‌كوسترمش، يكدل ويكوجوداوله‌رق چاليشمه‌لبز. نصرت الهيه‌و توفيقات سبحانيه دائما بزمله‌اوله‌جغنه شبهه‌م‌يوقدر. ايكنجى كون‌بورايه برذات‌عاليصفات طرفندن تحصيل علوم وفنون ايتمك‌اوزره اعزام اولنان توفيق، فهمى ومنير افنديلر ايله كورشيلدى. چوق ممنون اولدق، كندى حاللرى ودرسلرى ايله مشغول وشمديلك ژاپونجه بيلمه‌يه‌سعى‌وغيرت‌ايديورلر.

سيد طاهرالحسينى

مسلمانلره :

تاريخ اسلاميت تدقيق ايديلورسه كوريلوركه ماضى عالم اسلاميه، دين مبين احمدى سالكينه بركلستان عرفان ، بر ساحهٔ ترقى تشكيل ايتمشدر. اوروپانك اك هجرا بر كوشه‌ى آسيانك اك قوتلى برقصبه‌ى بيله عرب مدنيت وترقيات ماضيه‌سنى؛ آرناوودلرك بر سوق مفاخر سابقه‌سنى ، تركلرك صبور ومتوكل شجاعت مردانه‌سنى ، عجملرك شمس‌الدينى قطب‌الدين رازيلرينى سعديلرينى ودها پك چوق ادباسنى، خطباى بليغه‌سنى كمال تواضعله ياد ايدر.

بوكون بيله خيامك رباعياتى انكليز لسانه ترجمه ايدلمش واونلرك مراسم دينيه‌سى صره‌سنده اوقونه‌جق قدر برموقع حشمت وبلند قزانمشدر.

ماضى، اسلاميتك علويتى دائما بر داستان ظفر؛ بررهبر فيض وعرفان بروداكه دائما خطمه‌لرزه بخش اوله‌رق ياد ايدر.

عربستانك اقليم حارى اسلاميتك، انسانيتك مهدى اولدى.

اى اخوان دين ، اى خدانك اسلاميتله مشرف قيلديغى سالكين

دین محمدی، دوشونملکه دون بزم وارلغمز، موجودیتمز، بزم اجدادمزه رحمت اوقوته‌جق بر چوق مفاخرمز وار ایدی.

آسیانك، اوروپانك کنار وجوارندن زمان زمان طوغان حکومات اسلامیه، حشمتلر، دین اوغورنده فداکارلقلر کوستردیلر. فقط بوکون بتون او اعاظم اسلام وحکمدارلری برر ماضی اولمشدر.

جهان انسانیته نشر نور معرفت ودین ایچون «فی سبیل الله» غزای اکبری جانه منت بیلن بیکلرجه اخوان دینمزك نامندن باشقه، فداکارلقلرینك بر هیچه منجر یتندن باشقه نتیجه کورمك محالدر.

صدای توحیدی ایصال بارکاه احدیت ایدن میلیونلرله اسلام دست برسینه وهمیشه طعمهٔ اجانب اوله کلکده‌در.

افغانستانك سونوك تاج امارتی، تونسك، فاسك، پنچهٔ اجانبله دائما کوجولن صدای فریادی. مسقطك ضعف حالی، مصرك حال حاضری، ایرانك سرنکون اولمغه یوز طوتان نام و نشانی اسلامیت معظمه‌مزك، دین مبینك بقاسنه خادم اوله‌ماز.

بزکه نشر واعلای دین ایله مکلف محمدیلرز. واأسفا که بوکون محافظهٔ دین، محافظهٔ خلافت عظمایه ابراز اقتدار ولیاقتدن عاجزز. اعداسنه، رعایاسنه عدل ایله، رفق وشفقتله حکمدار اولان اسلامیان بوکون یوزده یتمش اعتباریله زبون اجانبدر. حاکم عادل اول دین دینمزه قارشی بز محکوم اوله‌جغز. بویله ایستیورز وایشته محکومز، دیمکدن ذوق آله‌جق بر فرد تصور ایده‌مم.

عهدی وعظمت حکمرانیسی حیرت رسان اجداد وعظامزك متعدد زمان ومکانلرده قوردیغی بنای حکومت وسطوت نه‌دن بر دومان کبی بی اثر قالمشدر. بنای اسلامیت نه ایچون بویله میال انهدامدر.

اوت بوتعبیر بر آز آغیرجه کوزیکور، فقط حکمداری محکوم، تبعه‌سی اسیر اولمش بر دینك بنای احتشامی سونمشمز، رهین زوالدر چونکه «وجاهدوا ...» امر جلیلی «وجاهدوا فی سبیل الله علی التربوش الاحمر» طرزینه قویدیغمزدن وبر اسلامی، بر اسلام حکمداری، بر خلیفه عسکری ایله حربه ... حربه دکل جهاده! سوق ایتدیکمزدندر.

اجانبك المزه صیقیشدیردیغی سلاح ایله دینداشمزی وطنداشمزی قتل مباحدر دیرسه‌ك وبر محترص شان ونامك بلا مقصد مشروع واسطهٔ جنایتی واسطهٔ شناعتی اولورسه‌ق خدانك اعلای دینه مأمورسکز دیدیکی اوامر بلیغی، سالك دین وشریعت قرداشلرمزك قانی ایچمکله تفسیر ایدرسه‌ك ای اولو اسلامیت یازین سن برثولو حالنه کله‌جك، اجسادك، مبارك طوپراغك، مکه‌ك، مدینه‌ك قبلهٔ اسلامیتك، کعبهٔ معظمه‌ك برر مهد علم وعرفان ودین ایکن اجانبك پای بی انصافیله چکننه‌جك، سکا ... ای علوی اسلامیت برر مزار سفالت وسفاهت اوله‌جقدر.

جناب ذوالجلال اسلامك معین وظهیریدر... فقط اسلام اودرکه احکام قرآنیه‌یی، فرائض ووجائب دینیه‌یی بیلیر واجرا ایدر.

ای آرناوود وعرب وطنداش. ای مسلمان قرده‌ش! مطلبك رفاهکمیدر؟

آرزوی یکانه‌ك سعادت دنیویه واخرویه‌کمیدر؟

بوکونکی قیام بونك ایچونمیدر؟

بو آرزونك صافیتی، هان شمدیلك محق اولدیغنی قبول ایدییور.

وبو اجراآتنك نتیجه‌سنی ایضاح ایدییورم.

عصر حاضرك اك قوی الشکیمه حکمدار اسلامی کیمدر؟

عثمانلی حکمداری، اسلام خلیفه‌سی دکلی؟

دوشونکه بوکون اسلاملر، اسلام حکمدارلر ایچروسنده حکمران اولان قوی حکومت اسلامیه عثمانلی حکمداری، عثمانلی حکومتی. زمان زمان بر ساحهٔ وسیعه‌سی الیم فریادلر، جانخراش انینلرله دست اجانبه کچن بو تاج وتخت بو نسبت معینه داخلنده فدای ممالکده، تسلیم قطعه‌ده مضطر ومجبوری قالیرسه بیلمم قاچ سنه دها طالع اسلاملره یار اولمش، اسلامیت حکمران اولمش بولنور.

دشمندن آلدیغمز سلاحی دوسته صیقاراق، جکری یانیق، یاره‌لی بر قوش کبی چیرپینان بو حکومتی بو تاج وتختی بیلمم که کیملر، هانکی صاحب ذوالفقار حمایه وصیانت ایده‌جکدر.

اوروپانك عقللره وله ویرن احتشام ترقیسی ذاتاً بزی سوندورمکه اولدیرمکه کافی ایکن بزم بویله کندی قلبمزی کندی المزله ودشمن خنجریله دایك دشیك ایتمکه اوغراشمق ... سویله ای صاحب وجدان وطنداش سویله ای قلبی نور اسلامیتله منور قرده‌ش بومیدر دین محمدینك امری ... بومیدر خدای اکبرك مطلبی... سنك مطلبك سنك قیامك عدل وحق ایله مشبوع اولدیغی فرض ایدیلسه‌بیله ایشته نتیجهٔ قیام، ایشته علوی مطلبنك اسلامیتی خرابه‌زاره، کلستانی خارستانه وارلغی عدمه چویرن نتیجهٔ مؤسفه‌سی.

شمدی‌یه‌قدر آثار عرفانی ادراك ایده‌رك اجدادیکه اوقودیغك فاتحه‌یی، بردها طوغمه‌مق ارزره اولدورمکه چالیشدیغك خلافته، تاج اسلامیته اوقومق اقصای املك ایسه چالیش. چالیش که جوانب اربعه‌مزی کسکین دندان استیلاسیله صاران دشمنلرمزك، اوزرمزده هر آن طولاشان غدار وبی آمان فلاکت بلوطلرینك خادم حقیقیسی اول. بویله غیرت ایدرسه‌ك دینك ادبارینه افنانه آلت اولور ایسه‌ك خدا روز محشرده ظهیرك اولور؟!!.. اویان ای غفلتك جهلك قربان اعتسافی اولان اسلامیت ... بوکون افغانستاندن، ایراندن وبتون حکومات اسلامیه‌نك عاقبت مدهشه‌سندن عبرت بین اول.

سریع خطوه‌لرله یورودیکك بو سطح مائلك اوچوروم اولان انتهاسی پك اوزاق دکلدر. او کرداب فلاکته یووارلاندقدنصکره سنی ترخیصه، تخلیصه قوشه‌جق سکا دست معاونت اوزاته‌جق فرد آفریده بوله‌مازسك.

اجدادکدن سکا انتقال ایدن او ناصیهٔ پاك ودرخشانکی خدای لم یزله قالدیر.

الکی هنوز توحیدن آثارنی حس ایتدیکك قلبکه قوی. بر آن

مفكره‌كى اسلاميتك عاقبتنى دوشونمكه حصر ايت. و بوندن صوكره‌ده وجدانك سنك آمر عادلك اوله‌جقدر.

لوندره‌ده تبعهٔ دولت عليه‌دن
قونيه‌لى
مصطفى راغب

مطبوعات

حقسز اتهام ، محق مدافعه

روسيه مسلمانلرينك بر آز اويقودن باش قالديروب محافظهٔ مليت وتزييد قدرت ايچون چاليشمه‌يه باشلادقلرندن برى ، روس حكومتى وبر قسم – بركت ويرسون كوچك بر قسم – روس مطبوعاتى ، اونلر عليهنه كيندكجه آرتان ، چوغالان تعرض واتهام اوقلرى ياغديريورلر. مناسبت دوشدكجه بو حقسز تعرضلرى يازوب ، شمال قاره قوشنك يرتيجى طيرناقى پنجه‌سنده صيقيلوب أزيلن زوالالى دين وديل قارداشلريمزك حالندن وطنداشلريمزى خبردار ايتمه‌يه اوغراشيورز. صوك آيلرده تضيقلر پك زياده چوغالدى. قزان ، اورنبورغ ، اوفا ، باكو كبى مراكز اسلاميه‌ده بالجمله مسلمان غزته اداره‌خانه‌لرى تفتيش وبر چوق نامدار مسلمانلر توقيف ، بعض غزته‌لر تعطيل اولندى. روسيه‌ده مسلمان حيات ومدنيتنى محو قصديله بو صيقيجى ، ازيجى پنجه‌نك طيرناقلرى باتمايان بر باغچه سراى ، اسكى قريم خانلرى اقامتگاهى اولان بو آسوده ونائم بلده قالمشدى. صوك كلن « ترجمان » ، پنجه‌نك بورايه‌ده اوزاندیغنى يازيور :

« كچنلرده روسكويه زناميا » غزته‌سنده باغچه‌سراى حقنده بيوك برافترا واردى. پترسبورغده نشر اولنان ومعلوم بر فرقهٔ سياسيه‌نك ناشر افكارى اولان بو غزته‌ده روسيه مسلمانلرى حقنده برچوق كولنچ وفنا شيلر يازلقده ايسه‌ده بونلرك رديته تنزل ايتميور ايدك ، چونكه يازيلرك اكريلكى وغرضلرى ذاتاً جلابه ظاهر كبى ايدى. بودفعه باغچه سراى عليهنده يازديغى افترا معناً وموقعاً توكروب گچه‌جك شيلردن دكلدر. او قدر دكلدركه حالادر ين اويقو لرده بولنان بز مبارك آدملرى طوب سسندن اويانمش كبى مذكور غزته‌يى قهوه‌دن قهوه‌يه آلديروب ، الدن أله گزديروب حيران ، حيران اوقومه‌يه مجبور ايتدى.

افترانك خلاصه‌سى شودر :

« تاتارلر بلده‌سى اولان باغچه سراى استانبول ايله مناسبتده‌در ؛ استانبولدن گوندرلمش سياسى آژانلر (مأمورلر بووسيدر ؛ برمدتدنبرى روسيه‌يه صادق و دوغرى قارت منلالرى خدمتلرندن چيقاروب عثمانلى تربيه‌سى آلمش يكى فكرلر ايله طولمش ياش منلالره مقام ويريليور امام و معلم تدارك ايتمك اوزره استانبوله طلبه يوللانيور. بوحالك ثمره‌سى اوله‌رق ايمپراطور نامنه دعالر ايدلميور ؛ سلطان مراده (!) دعا ايديليور ، مكتب كتابلرينه يته سلطان مرادك رسمى طبع اولنيور. قهوه خانه‌لرده مكتبلرده سلطانك رسمى ديوارلره آصيليور ، قوزى دريسى قالپاق ترك اولنوب ، عثمانلى فسلرى كييليور والحاصل روسلره خيانت تداركنده بولنليور.

« كلام افترانك گيزلى مطلبنه : « تاتارلره امنيت ايدلملى ، هردرلو ايشدن اموردن ال چكديرلملى ، بر كون بونلر باشمزه بلا چيقاره‌جقدر ».

« ترجمان » رفيق محترمز بوقورى افترالرى جوابسز براقيور :

« روسكويه زناميا » فرقه غزته‌سى منفعت و غرض ورقه‌سى اولديغى حالده دخى يازدقلرى شيلر وخبرلر عقله معقول منطقه موافق اولمق لازم دكلمى عجبا ؟ مسلمانلره قره‌لكلر سورمك ، لوقه‌لرينه زهر و آغو سرپمك مراد ايتسون . . . بز قره يازيلى باشمز ديوب كچرسك‌ده بيچاره روسلرك گناهى ندر كه بويله‌فنا يالانلر ايله بونلرك گوكلنى قاراديورسز ؟ اوت ، باغچه‌سرايده برخيلى عثمانلى تبعه‌سى واردر. بونلرك برجزؤى آناطوليدن كلمش اوستالردر ليواديه‌ده سراى ايمپراطورى انشاسنه چالشديريلانلرك قارداشلرى وهمشهريلريدر فورونجيلر طاشجيلر . . . بونلرميدر قورقيلان سياسى مأمورلر ؟

« بر مقدار دها عثمانلى تبعه‌سى قريم تاتارلريدر كه مهاجر اولادى اوله‌رق اكثرى قريمده دوغمش ، تركيايى كورمامش فقرادر ، هر برى هر سنه پوليسيدن واليدن اقامت رخصتى آلوب بر لوقمه اكمك ايچون چاليشيورلر. بونلردنمى خوف ايديورسكز ياكه پوليسك وحكومتك گوزى كورمز برشى گورميورمى ديمك استيورسكز ؟

« كلام يرلى جماعته — بونلرك اوغوللرى ، قارداشلرى حضرت ايمپراطوريچه‌نك فخرى قوماندانسنده‌بولنان سوارى الايى تشكيل ايديورلر . بوحالى مناسب گورملرك عقلى ، فكر ومعلوماتى « روسكويازناميا » خبرجيسنك عقلى قدر اولسه گركدر ظن ايدرز .

دوغريدر ، باغچه سرايده بر خيلى فسلى كورونيور . بز وقتى دها زياده اوليور لكن يكى برعادت دكلدر ، پك اسكيدر. فرانسز شاپقه‌سى كيمش روسلر وطنلرينه نه‌قدر خائن ايسه فس كيمش بعض تاتارلرده شوقدر خائندر.

روغريدر ، بعض قهوه‌لرده عثمانليده باصلمش رسملر واردر . لكن قارشى ديوارده جنرال سقوبيلفك ، جنرال غورقونك حبش ايمپراطورى منليك حضرتلرينك رسملريده بولنور . . . وطنده ايش بولسه‌لر ديار غربته چيقمازلر ايدى . طلبه حركتى دخى بويله‌در .

« بوكون اوروپاده‌دخى بش اون تاتار طلبه‌سى واردر ، بونلر فرانسزمنسترلرينه محبت ايدوب كيتميور . طبق روسلر كبى لسان وعرفان يولنده چاليشيورلر.

« روسكويه زناميه » تاتارلرك جاهل اوغلى جاهل قالمه‌لرينى ايستيور ايسه ، قباحت تاتارلرده دكل غزته‌نك يا كلش نظرنده‌در.

فقط بو سوزلرى كيم ديكليه‌جك :

قاضى اوله دعواجى و محضر دخى شاهد ،
اول محكمه‌نك حكمنه ديرلرمى عدالت ؟

*
* *

ژاپونياده منتشر اخوت اسلاميه غزته‌سنك ۱۲ نجى نسخه‌سندن عيناً :

فلمنكليلرك هند شرقيده استبدادلرى

ربو سلطانك بياناتى

سنغاپور رفيقمز « ستره‌يتس تايمس » غزته‌سنك ، ۱۵ شباط ۱۹۱۱ تاريخلى نسخه‌سى حر اولمق ايچين چاليشان بونون حكومات اسلاميه‌نك گوزينى آچمنه يارايه‌جق بر مكتوب نشر ايديور . اسلام مملكتلرى اوزرنده اجراى حكومت ايدن اوروپا دولتلرى بو حكومات اسلاميه‌نك بر دورهٔ تجدد و تعاليه گيرمسنى منع ايچون هر درلو اسبابه توسل خصوصنده يكديكرينه باغليدرلر . لكن فلمنك حكومتى طرفندن جاوا ، سوماطرا وسائر هند شرقيده‌كى مسلمانلره ايديلن معامله تاريخ بشريتده اك چيركين بر صحيفه تشكيل ايدر. بوراده‌كى مسلمانلره عادتا برجانى كبى عداولونيور ، كنديلرينه حيوان كبى معامله اولونيور ،

عالم خارجی ایله تأسیس مناسباتدن شدتله منع اولونیور . روسیه ژاپونیا محاربه‌سندنبری بو حکومت طرفندن بری بری آردی صره بر چوق حکمدرلر بر انتریقه ایله خلع اولوندی . مالزیاده‌کی مسلم قارداشلرمزه علوم قرآنیه ایله فنون جدیده‌یی بربرینه مزج ایده‌رك بر مجاهدهٔ خدا پسندانه‌یه کیریشمه‌لرینی وعون الهیدن امیدلرینی کسمه‌مه‌لرینی برجان قرداشی صمیمیت روحیله توصیه ایلرز .

مکتوب صورتی

ستره‌یتس تایمس ناشرینه

افندم ، ـ ۱۱ شباط تاریخلی نومروکزده طرفکزدن نشراولونان فلمنك هند حکومتی جریده‌سنك تبلیغات رسمیه‌سنه جواباً ، اخیراً وقوع بولان خلعمه دائر اولان احوال حقنده بعض بیاناتده بولنمق اوزره کوندرمش اولدیغم مکتوبمه محترم غزته‌کزده بریر آیره‌بیلیرسه‌کز چوق منتدارکز اولورم .

مدت سلطنتمده بن و حکومتم ، فلمنك دولتیله دائما ، اونلرك وقت وقت اقتدار وامتیازلرمی کسه‌رك ، هر معاهده عقدنده ادارهٔ ممالك خصوصنده‌کی حق و نفوذمی کیتدکجه تماماً آلمق صورتیله بونی کندی حکومتلرینك مأمورینی النه حواله ایده معاهده‌نامه‌لر قویارمه‌لرینه رغماً ینه اونلرله مردانه بر ائتلاف عقدینه حصر مساعی ایتدك .

بوتون بو معاهدات متوالیه طرفمدن امضا الانمش و هر شرطی تمامی تمامنه‌کو ه‌دلش اولمقله ، ایکی دولتدن ضعیفنك دائما قوی‌یه یول ویرمسی لزومنی طانیه‌رق حرکت ایتمش ، بنم و اسلافك حمایه‌سی التنده بولندیغمز بر دولت ایله دائما ایی کچینه‌رك یاشامق آرزوسنه قائل اولمش وبونك‌ده مذکور دولت طرفندن ایلری سوردولن شرائطك پك خشین و نامعقول اولمامسنه متوقف بولندیغنه قانع اولمشدم .

بر قاچ آی اول ریورئیسی پولاوپه نیاغتده واقع سرایمه کله‌رك بنم و وکلامك خضورنده بزه تکلیف اولونان یکی بر معاهده‌یی اوقودی ، حکومتمله اولان استشاره نتیجه‌سنده بو معاهده‌یی امضا الامه‌م قرارکیر اولدی .

و ۲۹ کانون اول ۱۹۱۰ ده رئیس معاهده‌یی امضالامق اوزره بنی تانجونغ پنیانغه جلب ایتدی .

معاهده‌یی اوقودم . باقدمکه اولجه بنم و وکلامك اوکنده اوقونانك عینی دکل ایدی . لکن رئیس اونی امضالامه‌م ایچون اصرار ایتدی . بن حکومتمله مشاوره ایتمه‌دن اولماز دیه‌رك رد ایتدم وعینی زمانده رئیسه حکومتمك نظر مطالعه‌سندن کچمك اوزره بونك بر قوپیه‌سنی کوندرمه‌سنی رجا ایتدم .

بر قاچ کون صکره بر قوپیه کلدی ، وکلامله برابر اوقودق . هپسی شاشدیلر . بونك محتویاتی اولکی اوقودیغمزکیله بویوك بر تخالف کوستریبوردی . بو صوك معاهده‌ده بوتون سلطاتلق نفوذم الدن آلنیور وبن عادتا یالیکه بر توقلا مثابه‌سنده بولونیوردم .

بوتون اداره الدن کیدیور ، اجدادمك مملکتنده بی نفوذ قالیوردم . بوندن ماعدا اولجه فلمنك حکومتی طرفندن امضالامغه مجبور ایدلدیکم بر معاهده موجبنجه غائب اولان وارادتمه بدل هر آی تأدیه اولنمقده اولان معاشم‌ده قطع اولونه‌جقدی .

حکومتم طرفندن رسماً بو معاهده‌نك بر تکلیف مالایطاق اولدیغی جوابی ایله بونك یرینه شرائطی دها خفیف بر معاهده یاپامسنی تکلیف ایتمه‌م اخطار اولونه‌رق جوابمك هندشرقی والیسی حضرتلرینه عرض اولونمه‌سی طلب اولوندی .

٦ شباط ۱۹۱۱ ده بروقنهٔ قبل دولاییسیله وظیفهٔ لینغایه کیتدم ، ۸ شباطده سه‌لان پانجانغ طریقیله ریویه دوندم . اوراده بر کیجه توقف ایتدم . ۹ شباط کونی ، ریویه یاقلاشمقده ایکن فلمنك حکومتنك (براقا) سفینه‌سنه راست کلدم . خلع اولوندیغمی خبر ویردیلر .

او تاریخدن بری نه یکی بر معاهده عقدی حقنده‌کی مطالبه‌مه جواب ویرلدی ، نه‌ده تکرار اصل معاهده‌یی امضالامه‌م خصوصنده تکلیف واقع اولدی .

ریویه مواصلتمده ، پولاوپه نیانغاته عسکر چیقارمش اوچ حرب سفینه‌سی کورمکله متحیر اولدم .

بونلر بنم بنزین انبارمی ، اسلحه و مهمات بولمق بهانه‌سیله دیکر ایکی یکی بنایی زورله آچمشلردی ؛ حتی رئیس بنم ۷۰۰ قارابینه ایله بر مقدار ارزاق صاقلایوب صاقلامادیغمی صوریبوردی . نه سلاح نه ارزاقمز اولمدیغنی سویلمکه لزوم کورمیورم . اونك ایچون هیچ برشی بولونمدی .

سفر ضابطانندن بری بویله نتیجه‌سز بر وظیفه‌یه کوندرلدیکندن درلایی تأسفلرینی بیان ایتدی ، سلطان و حکومتی وتبعه‌سی فلمنك حکومتنه قارشی تماماً وظیفه شناس ایدی ؛ وهیچ بر محاربه حاضرلغی یوقدی ، امید ایدرمکه لطفاً بو بیاننامه‌یی غزته‌کزه درج ایدرسکز ، زیرا فلمنك هند حکومتی غزته‌سنك کندیسنه خصم بر فرقه ایله برلکده فساد ترتیبنه اشتراك ایشم حقنده‌کی اتهامنك رد اولونمه‌مش قالمسنه مساعده ایده‌مم .

اوغلمك ، ۱۰ یاشنده سلطان صفنیله تعیینی فلمنك حکومتنه هر شیئی صوروسز سؤالسز الده ایتمکی ، نفوذی اداره‌یی ، حکومتی بوتون واردات معادن وسائر امتیازاتی اللرینه کچیرمك ایچون اك مساعد بر زمین تشکیل ایدرکه خلعمك یکانه واك دوغری سببی بودر .

راجا عبدالرحمن بن محمد اوزوپ

شئون

لوندره جامع شریفی اعانه جمعیتی

لوندره‌ده انشا اولنه‌جق جامع شریفك مصارف انشائیه‌سنه مدار اولمق اوزره اصحاب دیانت وحمیت طرفلرندن اعطا اولنه‌جق اعانات وتبرعاتی درج وجمع ومحلنه ایصال ایچون بومرکزی درسعادتده

اولمق وولايات والويه وقضا مراكزنده دخى شعبه‌لرى بولنمق اوزره « لوندره جامع شريفى اعانه‌جمعيتى » ناميله برجمعيت خيريه تشكل ايتمش، وولى‌عهد سلطنت دولتلو نجابتلو يوسف عزالدين افندى حضرتلرى جانب عاليلرندن حماية نجابتپناهيلرينه آلنمش اولان جمعيت مذكوره‌نك رئيسى اولـكى هيئت‌اعيان رئيس ثانيسى غازى مختارپاشا ورئيس‌ثانيلكى اعياندن شريف على حيدر بك افندى حضراتى طرفلرندن درعهده اولنه‌رق اعضاسى دخى اعياندن سعيد حليم پاشـا حضرتلريله تجـار معتبره‌دن اعانهٔ مليه جمعيتى رئيسى ياغجى زاده شـفيق افندى وحلب مبعوثى جابرى زاده نافع پاشـا وبيروت مبعوثى رضـا صلح وازميت مبعوثى احمد مفيد وازمير مبعوثى سيد بكر وپرزرين مبعوثى شريف افنديدن واعضاء مخابره‌دن خليل خالد بكدن عبارت بولنمشدر جمعيتك امور تحريريه‌سى مومى‌اليه احمد مفيد بك طرفندن ايفا ايديله‌جكدر.

چين

اوروپا مسيونرلرينه‌قارشى — چينك اوروپاده تحصـيل كورمش مشهور محررلرندن‌لين‌ـچاوـيانغ ، اوروپا ميسيونرلرينه خطاباًمسكت بركتاب يازارق، آرتق چيندن چكلوب كيتمه‌لرى لازم كلديكنى‌اخطار ايله شويله ديور :

« بوكونده آوروپاده اعتباردن ساقط اولان‌بردينى چينليلره‌صاتمايه چاليشـمق بيهوده برزحمتدر، چونكه تأثيرسز قاله‌جقـدر. و سزك چينليلره يوتدره‌ق ايسـتديككز خرستيانلق آثارى مـدنيت يولنه كيرمكدن خيلى وقت دهـا آليقويوب خراب ايده‌جكدر. چينليلر كندى مليتلرى دائره‌سنده ترقى ايتمك‌ايستيورلر .. » كتابنك نهايتده مسيونرلر چابوق دفع اولمازلرسـه اهالينك بونلرى جبراً كيتمه‌مجبور ايده‌جكنى‌ده آكلاديور. »

ايران

اصلاح مكاتب ومدارس — معارف ناظرى حكيم‌الملك مكتب ومدرسه‌لرك اصلاحنى تذكر ايچون بر قوميسيون تشكيل ايتمشدر. طهرانده‌كى«علميه»مكتبنك نظارتى فرانسه‌لى معلم رواغ ه ويريلمشدر. موسيو رواغ بو مكتبى ، مكاتب سـائره‌يه نمونه اوله‌جق صـورتده تنظيم و اصلاحه مأمور در . « دارالفنون » دنيلن واسـاساً برنوع مكتب صنايعدن عبارت اولان مدرسه‌ده معلملر يتيشـديرمك اوزره آيروجه صنفلر تشكيلى تقرر ايتمشدر. بودارالمعلمينى اكمال ايدن طلبه‌دن يكرمى كشى حكومت حسابنه هرسنه اوروپايه سوق واعزام اولنه‌جقدر . طهرانده بر مكتب حقوق كشادى دخى تذكر اولنمقده‌در .

قيزلره مخصوص مكاتب تأسيسى دوشونيليور .

طهرانده بر موزه ، بر كتبخانهٔ‌عمومى آچلمه‌سى ايچون لوايحى احضار اولنمشـدر . بولايحـه‌لرك ياقين زمانده مجلس مليه توديعى مقرردر .

روسيه :

روسيده تضييقات — اوروپائى روسيه‌ده باشلانان مكتب تفتيشى ، معلم توقيفى حركتى شمدى آرتق تا اقصاى شرقه قدر واروب‌يتشمش: مانچورياده خايلار شهرنده مسلمـان مكتبنى اداره ايدن قرانى قوام افندينك مكتبى روس حكومت مأمورلرى طرفندن تفتيش اولنه‌رق ، قباديلمق ايستـه‌نلمش اولديغنى وانجق اورالى معتبر تجـارلردن ح . آقچورين افندينك اجتهاد وغيرتيله مكتبك سدينه ممانعت اولنه‌بيلمش ايدوكنى قرانلى « يولدوز » رفيقمز يازيور .

§ ويرخنى اودين شهرنده‌كى « مسـاوات » مكتب ابتدائيسى سد اولندى .

قزاقچه يكى بر غزته . — حاجى ترخان ولايتنده‌خان اردوسنده ايلوسـين افنـدى بويريده طرفنـدن قرغز ـ قزاق توركجه‌سـيله « قزاقستان » نامنده بر غزته چيقاريلمه‌يه باشلامشدر. بوتورك‌ـمسلمان قارده‌شمزك مطبوعات عالمنه طوغمه‌سى قوتلوغ ومبارك اولسون ! چوق يشاسون !

« **معلومات جديده** » مجموعه‌سى . — اورنبورغ ادارهٔروحانيه ـ سنك غيررسمى ناشر افكارى اولان « معلومات » مجموعـه‌سى تعطيل اولنمشدى . اونك يرينه امام لقمان حكيم‌افندى قان‌ظفر طرفندن‌يرينه «معلومات جديده‌مجموعهٔ اسبوعيه‌سنك نشرينه مساعده آلنمش ونشرينه باشلانمشدر.

آسياى وسطى فلاكتزدكانى

اعانه دفترى

صراط مستقيم جريدهٔ اسلاميه‌سنه

محترم افندم ؛

ماوراى بحر خزرده حركات ارضـيهٔ زائله‌دن دولايى أولرى ييقـيله‌رق يرسز ، يوردسز قالان [ايلك يورد] قرداشـلرمزه بر معاونت جزئيه‌ده بولنمق امليله طابورمز ضابطان و افراد حميتمندانى طرفندن جمع اولنان ـ ليرا يوز اوچ حسابيله ـ [٣٦٦] غروش اداره خانه‌كز نامنه پوسته‌يه تسليماً كوندرلدى ،

محلنه ايصال ايدلمك اوزره وساطت عليه‌كز مسترحمدر .

بيلاج : آلاى ٥٧ ك ٤

ملازم ثانى

توفيق فكرت

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٢ نومرو

صراط مستقيم

١٣٢٦

اخطار :
مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور
درج ايدلميان آثار اعاده اولنماز

دينى ، فلسفى ، علوم ، حقوقى ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن و بالخاصه احوال وشؤون اسلاميه‌دن بحث ايدر و هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	التى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه «	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه «	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :
ابو العلا زين العابدين - ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسى
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در
قيرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريلير‌سه سنوى
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٤٠ — ٧ ربيع الاخر پنجشنبه ٢١ نيسان ٣٢٧ — آلتنجى جلد

تفسير شريف

انوار قرآن

٣٦ — فأزلهما الشيطان عنها فأخرجهما مما كانا فيه وقلنا اهبطوا بعضكم لبعض عدو ولكم فى الارض مستقر ومتاع الى حين .

[او سجود و خضوع ايتميان] شيطان [آدم وحوايه وسوسه القاسيله] ايكيسنى ده اندن ازلال ايدوب بولندقلرى شيلردن انلرى اخراج ايلدى [شجرهٔ ممنوعه‌دن طولايى انلرى مزلقه‌يه دوشوردى ، اندن أكله كنديلرينى سوق ايتدى ، انلرده او شجره‌دن أكل ايتملريله شيطان انلرى بولندقلرى يردن وياخود مشمول اولدقلرى عز ونعيمدن خارجه چيقاردى . آدم ايله حواء جنتده نعيم الٰهى ايله مسعود و دلشادلر ايكن شيطان داخل جنت اوله‌رق زوج و زوجه‌نك رقت قلبلرينه طوقونه‌جق صورتده بكا وفرياد ايتدى ، سببنى صوردقلرنده سزك ايچون آغلايورم ، زيرا سز أوله‌جكسكز ، بو نعمتلر سزه ابدى دكلدر ديدى . زوج وزوجه محزون اولديلر . شيطان تكرار كلوب يا آدم شجرهٔ خلدى سكا كوستره‌يم مى ؟ آندن يرسه‌كز حيات باقيه‌يه نائل اولورسكز ديدى . آدم آنك بو تكليفنى قبول ايتمه‌نجه بن ايكيكزكده خير خواهلرندنم ديه يمين ايتدى ، انلرده بر كيمسه يلان يره اللهه يمين ايتمز ملاحظه‌سيله آلدانه‌رق حواء همان كيدوب شجره‌دن تناول ايلدى وصكره آندن آدمه ويروب اوده أكل ايتدى] بزده [آدم وحوا ايله ابليسه مقر حضور وسروردن دار محن وابتلايه] هبوط ايدك ، سز بريكزك دشمنى سكز . سز ارضده بر مدته قدر [قالوب تعيش و] تمتع ايدرسكز ديدك [بونلردن هر برى يره هبوط ايدرك ذريت آدم ايله ابليس آره‌سنده عداوتلر جايكير اولدى]

« فأزلهما الشيطان عنها » قول شريفنده [عن] كلمه‌سى تعليل ايچوندر وضمير شجره‌يه راجعدر .

[عن] كلمه‌سى تعليل ايچون كلور ، نته‌كيم « ومافعلته عن امرى » نظم جليلنده بو معناده مستعملدر ومآل نظم جليل : بن بونى كندى رأيله ياپمدم ، امر الٰهى ايله ياپدم ديمكدر — ق ، ش .

« ولكم فى الارض مستقر ومتاع الى حين » قول شريفى ، سزك ارضده استقرار وتمتعكز زمان محدوده منتهى‌در ، بو استقرار وتمتع دائمى دكلدر ديمكدر . كلامده ايكى فائده وار : بريسى ارضك معيشت وتمتع اولنمق ايچون تمهيد ومهيا ايدلمش اولمسى‌در . ديكرى ده ارضده‌كى حياتك طبيعت وماهيتى خلود ودوامه منافى بولنمسى‌در . شو حالده هبوط نه اهلاك ومحو آثار ايچوندر ، نه‌ده شجرهٔ ممنوعه‌يه شجرهٔ خلد تسميه ايدن شيطانك القاى وسوسه ايله زعم ايتديركى وجه ايله خلود ايچوندر . ماحصل ، جناب حكيم مطلق عز شانه انلرى بهشت آسوده كيدن زمين سعى وعمله اخراج ايتمشدر ، فقط بو اخراج انلرى افنا ايچون دكلدر ، بوكا استقرار فى الارض ايله اشارت بيورلمشدر . بو اخراج ارضك خيرات ومنافعى ايله تمتعدن محروميت صورتيله انلره عقوبت ايتمك ايچونده دكلدر ، بوكا [متاع] ايله اشارت ايدلمشدر . انلرى الى الابد متمتع قلمق ايچونده دكلدر . بوكاده استقرار وتمتعك برزمانه قدر اولمسيله اشارت اولنمشدر — ع .

٣٧ ـ فتلقى آدم من ربه کلمات فتاب علیه انه هو التواب الرحیم

[ادم ایله حواء وسوسهٔ شیطان رجیم ایله نعیم دائمدن محروم اولدقلری ایچون نیجه ییللر بکا وفریاد ایتدیلر . فقط بونلردن صادر اولان زله مقتضای طبعلری اولمیوب عدولرینك اغرا وو سوسه سیله اولدیغندن مظهر لطف الهی اولدیلر . نهایت] آدم جناب حقدن [اعتراف جرم واستدعای عفو ومرحمتی متضمن] کلمات [مخصوصه] تلقی ایتدی [ذات اقدس باری اکا کلمات مخصوصه الهام ایلدی وحوا ایله برابر او کلمات ایله تضرع ونیازه باشلادقلرندن] جناب حق [حوا ایله] انك توبه سنی قبول بیوردی . الله [تعالی] تواب رحیم در . [توبه ایدن قوللرینه لطف ومرحمت ایدوب انلری عفو ومغفرت ایلر] .

آدمه جناب حقدن الهام اولنان کلمات ، سورهٔ اعرافده تحکیه بیورلدیغی اوزره « ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفرلنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین » تضرع ونیازیدر . توبه فی الاصل مطلق رجوع معناسنه ایکن کیت کیده رجوع عن الذنب معناسنده غالب اولمشدر . جناب حقه اسناد اولنورسه قبول توبه دن عبارتدر .

افواه ناسده بومقامه متعلق اوله رق کثرتله دوران ایدن ایکی مسئله واردرکه بری حوانك ضلع آدمدن خلق اولنمسی ، دیکری ده آدمك عصمتی مسئله لریدر . برنجی مسئله حقنده قرآنده نص وصراحت یوقدر ؛ « وخلق منها زوجها » قول شریفی ده سفر تکوینه مطابق اولسون ایچون بو معنایه حمل ایتمك لازم کلمز ، چونکه قصهٔ خلق آدم ، اهل کتابك اللرنده تداول ایدن توراتده ورود ایتدیکی وجه ایله قرآنده ده بر حکایهٔ تاریخیه طرزنده اوله رق وارد اولمامشدر . آدمك خلق وایجادی ومکوناتك انکله تکمله استعدادی وروی زمینده الله تعالی نك حکمتلرینی اظهار وسنن الهیه سنی اقامه ایدوب ده ذات الوهیته خلیفه اولسون ایچون کندیسنه علوم و افعالده حد ویپایانسز استعداد ویرلمش اولمسی وباعث معصیت اولان وسوسه ایله داعیهٔ شر وتأثردن سالم اولمادیغی خصوصاتنده جای عبرت نه ایسه قرآن انجق انی بیان ایتمشدر . حد ذاتنده تاریخ مسئله لری دینك مهمات اصلیه سندن اولمیوب دین تاریخك انجق عبرت النه جق جهتلرینه عطف نکاه ایلدیکنه مبنی تاریخ نظر قرآنده مقصود اولمدیغندن سفر تکوینده خلقت آدم ایچون زمان ومکان تعیین ایدلمشیکن قرآن بوکا دائر زمان ومکان بیان ایتمامشدر . سفر تکوینك بو تعیین وتحدیدی مکوناتدن وتاریخ خلقتدن بحث ایدنلرك دین نصرانیتی رفض وترك ایتملرینه سبب اولدی ، زیرا تجربه ومشاهده اوزرینه بنا ایدلمش اولان علم ، توراتده بیان اولنان تاریخ خلقتك خطاسنی کوستردی وتوراتك تاریخ تکوینده تعیین ایتدیکی زماندن اقدم انسانك موجود اولدیغنه دلالت ایدر ارضده آثاری بولندی . بونك اوزرینه اهل کتابدن برفرقه تأویلاته ودیکر بر فرقه ده کتاب توراتی انکاره قالقشدی .

آدمك عصمتی مسئله سنه کلنجه ، سلف ، سلکی اوزرینه روش وجریان قصه ده ظاهرینه عقلك میلان ایتدیکی احواله دائر وارد اولان دها دیکر شیلر کبی آدمك عصیان وتوبه سی خصوصنك ده متشابهاتدن بولندیغنه بزی سوق ایدیور . بزم ایچون شونی ده دیمك واردرکه آدمدن صادر اولان او مخالفت ، « فنسی ولم نجد له عزما » نظم جلیلنده بیان بیورلدیغی وجه ایله ذات شریفنه عزم نبوت لاحق اولمازدن اول ایدی . اوامر الهیه یه مخالفتدن معصوم اولمسی اوزرینه اتفاق ایسه انجق نبوتندن صکره در . آدمدن وقوعه کلن شی نسیان اولوب ده اعظام ایچون اکا عصیان نامی ویرلمشدرده اوله بیلور ، سهو ونسیان ایسه عصمته منافی دکلدر . مع مافیه کلامی هیئت مجموعه سیله تمثیله حمل ایده جك اولورسه ق آدم علیه السلامك عصمتی اخلال قضیه سی عاقل اولانك خاطرندن بیله کچمز ـ ع .

لمعه

جناب رب عزت سکان عالم ملکوته آدمی ارضده خلق واستخلاف ایده جکنی اخبار ایدییور . قرآن حکیم پك چوق کره حکایه ومحاوره طرزنده تصویر معانی ایله اذهانی ماوراء حکایه یه ارشاد ایلدیکندن بو اخبار وحکایه دخی بعضلرنجه ، ارضی وشو عالمك باعث قوام نظامی اولان قواسنی ؛ بونلرده تصرف ایدرك ارضده وجودك کمالی کندیسیله تحقق ایدن برنوع مخلوقاتك وجودینه تهیئه ایلمکدن عبارت اولیور . فی الحقیقه روی زمینده نوع بشرك آفتاب سلطنتی پرتونمای ظهور اولنجه شعشعه سی عوالم زیر و بالایی طوتدی . جسماً کوچوك بر مخلوق ایکن بتون قوای عالمی خدمتده قوللاندی . دریایی قره یه ، قره یی دریایه تحویل ایلدی . فضاده نیجه عالملر کشف ایتدی . کرهٔ زمینی آثار علوم وفنون ایله معمور ومزین قیلدی .

آدمك روی زمینده ایجاد و استخلافنه دائر جانب رب اقدسدن ظهور ایدن خطاب اوزرینه ملائکه ارضده فساد ایده جك وبغیر حق قانلر دوکه جك اولان نوع انسانی استخلاف ایدیله جك دیه سؤال ایتمشلر . ملاء اعلی لساندن ایراد اولنان بو سؤال دخی ، انسان اختیار وارادهسیله عمل ایدر اولمسنه وکندیسنه حد وپایانسز علوم وافعاله استعداد ویرلمسنه مبنی ، انسانك استعدادنده بولنان حالاتی تصویر وآنك ارضده خلافتنه بونك منافی اولمدیغنی بیان ایچون بر تمهیددر دینیله بیور . فی الواقع حسن تربیه ایله نشو ونما بوله رق استعدادینی حسن استعمال ایدن اصفیای ناس ، کرم اخلاق ایله ، سعی وجد ایله ، علم وهنر ایله ، صنعت ومعرفت ایله وظیفه سنی ایفا ایدرك نوع انسانك بو عالمده مقام عز خلافته ، سریر شوکت تکریمه لائق اولدیغنی اثبات ایدییور . خالق ومخلوقه قارشی وظائفنده قصور ایدنلر ایسه انواع فساد ایله عالمی تخریب ایدییور ، عباداللهی بری برینه قاتیور ، جعلی طور وافاده لر ایله منفعت خصوصیه نه پرستش ایدیور . جناب منزل الفرقان کتاب عزیزنده « ولا تکونوا کالذین تفرقوا » بیورمش

ایکن ارکان توحید اولان اقوام مختلفهٔ اسلامیه‌یی بری برندن تفریقه چالیشیور ، منبع فضائل اولان الوهیتی انکار ایله جهان فضیلتی لرزه‌ناك ایدییور . اخلاق و آداب هرشیئك وبالخاصه ترقیٔ بشرك مبدأ ومنشائی اولوب بو رابطهٔ بین‌البشردن علوم و معارف تولد ایلدیکی وبوندن‌ده صنایع ظهوره کله‌رك عالم معمور و آبادان اولدیغی حالده اخلاق و آداب قومیه‌یی هیچه صاییور . صورارم سکا ای بوالهوس! تمدن وترقیٔ بشر بویله هیچا هیچلر ایله‌می ، بو درلو تحقیر و تزییفلر ایله‌می ساحه آرای ظهور اولور ، یوقسه هرکس متخصص بولندیغی علوم وصنایعده بشریته نافع افعال و آثار کوسترمکله‌می وجودبولور. وجود انسانیده‌کی ترتیب ووظائف اعضایه مطالع اولمسی ایجاب ایدن بر طبیب وجود باری‌یی انکار ایدرسه بو نه‌یی افهام ایدر ؟ بر داء عضالك هنوز کشف اولنمامش دواسنی بولمق فضیلت مبجله‌سنه بو معادلی اولور؟قلمی اخلاق و آداب وادیسنده جولان ایله قلوب امته رشحه پاش فضائل اولان بر ادیب ایله اخلاق و آداب قومیه‌یی هر وسیله دوشدکجه تحقیر و تزییف ایدرك هیئت مجموعهٔ امتی مهلکهٔ اضمحلاله سوروکله‌ین بر محرر نظر انسانیتده برمیدر ؟

الحاصل انسانده استخلافه لائق خصال ممتازه بولندیغی کبی روی زمینده تنازع وتخاصمك ، تعدی وافسادك باعث فورانی اولان سوء خواطره تبعیت ایله بومثللو حالاته تصدی ایلمك دخی مایه‌سنده مندمج بولنیور ، بونلردن حقه اتباع ایدنلر دارینده نائل سعادت ، هوای نفسانی‌یه پیرو اولانلر کرفتار نتیجهٔ ذل وعقوبت اولیور . بناءً علیه آیات کریمه‌ده‌کی محاورات ، بو جهتلره رمز واشارت اولمق اوزره تمثیل وتصویر معانیدن عبارتدر یولنده ملاحظات سرد ایدیلیور .

انسانك دائرهٔ علمی واسع اولمغله برابر کندینه علم الشهیدن انجق بر مقدارقلیل ویرلمش اولدیغندن آدمك روی زمینده ایجاد واستخلافنه متعلق نظم جلیلده‌کی رموز و اشارات بو خاك سافلده ایشته آنجق بو مرتبه فهم اولنه‌بیله‌یور . کماهو حقه فهم واطلاعی اولسه اولسه‌بتون حقائق واسرارك انکشاف ایده‌جکی [یوم تبلی السرائر] ده نصیب ومیسر اوله‌بیلور. بونك بین‌البشرده نظیری واردر ؛ رجال امم مجامع عمومیه‌ده سوز سویلرلر، هرکس اوسوزلرك معانیٔ وضعیه‌سنی اکلار، خواص ناس ایسه انلرده‌مندرج اسرار واشاراته درجه درجه‌واقف اولورلر ، نهایت او سوزلرك تعلق ایلدیکی حادثه بر کون ظهوره کلسیله هرشی میدانه چیقار ، او کفتکولرك آرتق نه دیمك اولدیغی عیاناً تعین ایدر .

---

٣٨ — قلنا اهبطوا منها جمیعا فأما یأتینکم منی هدی فمن تبع هدای فلاخوف علیهم ولاهم یحزنون .

[آدم ایله حواء بولندقلری جنتدن ویا مشمول اولدقلری عز و نعیمدن اخراج اولندقدن صکره انلره هبوط ایدك ، مهبطکز دار بلیه ومعادتدر دیه خطاب غضب ایله امر وخطاب اولنمشیدی . بوامر الٰهی تحقق ایلدکدن و آدمك توبه‌سی قبول بیورلدقدن صکره انك حقنده بر نوع رأفت اظهاری ایچون امر واقع ، صراط مستقیمه ارشاد ایدیله‌جکی وعدینه‌مقرون اوله‌رق تکرار ایدیلیور وشویله بیوریلیور:] بز [انلره] دیدك که سزاندن هپ برلکده هبوط ایدك [بویله دیدك بویله اولدی ، آرتق نعیم خالص وراحت عامه طوری نهایت بولدی، شمدی بر طوره داخل اولك که سزك ایچون اوطورده ایکی طریق واردر : هدی وضلال ، ایمان وکفران ، ضلال وخسران] . بندن سزه هدی [وارشاد] کله‌جکدر [سزه رسول مرشد و کتاب مبین کوندره‌جکم ، ینه نعیم سرمدی‌یه ایصال ایده‌جك طرق هدایتی سزلره تعلیم ایده‌جکم] . هرکیم بنم هدایت [و ارشاد] مه اتباع ایدر [وتعیین ایلدیکم صراط مستقیمه سالك اولور] سه انلره [وسوسهٔ شیطاندن وانی تعقیب ایدن شقاء وخسراندن] خوف وهراس یوقدرو کندیلری [آرزو ایدیلن بر شیئك اله کچمامسندن ویاخود سویلن بر شیئك الدن چیقمسندن طولایی] محزون‌ده اولمازلر [زیرا بو هدایت وارشاد ایله بیلورلرکه صبر وتسلیم جناب حق خشنود و مکافاتی ایجاب ایدر احوالدندر ؛ وصبر وتسلیم انسانه حوادث دهردن عبرت آلمق قپوسنی آچار ومحن وشدائده کوکس ویرمك ایچون کندیسنه قوت ویررده اله کچیاندن دها خیرلی بر عوض حصوانه و الدن چیقان بر شیدن طولایی تسلیٔ خاطره بادی اولور] .

خوف : انسانك کندینه بر مکروه اصابت ایده‌جکی یاخود امید ایلدیکی بر مطلوبدن محروم اوله‌جغی انتظاریله تألمندن عبارتدر. حزن: سودیکی شیئی ضایع ایتدیکی زمان انسانه طاری اولان المدر . « اهبطوا » کلمه‌سنك قلبمزه ایراث ایلدیکی خوف وهراس مقابله‌سنده حق جل وعلا حضرتلری بزه اطمینان تام احسان ایلدیکندن الله تعالی‌نك هدایت وارشادیله‌هدایت بولانلر نه کله‌جکندن خوف ایدرلر، نه‌ده فوت اولان شیدن طولایی محزون اولورلر ؛ زیرا ارشادوهدایه اتباع ایتمك انلره خیرات ومنافعك طریق اکتسابنی سهل و آسان ، ودنیا ایله اخرت سعادتنی کندیلرینه تهیئه‌و آماده ایدر ، وجههٔ عزیمتی مسلك ارشاده متوجه اولانلره هر استقبال ایلدکلری شی قولای‌کلور ونه اصابت ایتسه ویاخود نه ضایع ایلسه‌لر کندیلرینه آسان اولور ، چونکه الله تعالی‌نك عوض ومکافاتی احسان ایده‌جکنی یقیناً بیلورلر، شو حالده اصابت ایدن ویاخودضائع اولان شی کسبده‌کی تعب ومشقت کبی اولور ، وقوع بولان ویاخـود امید اولنـان رنج لذتیله زائل اولور کیدر .

بر آدم چیقوبده دیه‌جك اولورسه‌که دین انسانك حریتنی تقیید ایدر ، استفاده ایده‌بیله‌جکی بعض حظوظ ولذاتدن انی منع ایلر ، بوندن محرومیت ایسه انسانه حزن کتورر ، بو حالده دین احزاندن نصل مأمن وپناکاه اولور و اکا اتباع ایله نجات وسلامت ، انی ترك ایله خیبت وخسران نصل اولور ؟ انك جوابی شودرکه‌دین هیچ بر لذتدن منع ایتمز، مکرکه تلذذ قصدنده اولانه ویاخود ابناء جنسندن

بر قرنداشنه او حظ ولذتده بر ضرر بولنه . او زمان منع ايدر . بر انسانك ابنای جنسنه اذا و جفا ايله انلرك تعاونی منافعندن غائب ايتديكی شی ، انلره اذا و جفا ايدرك حاصل اولان لذت ايله نائل اولديغی شيدن البته دها چوقدر . لذت محرمه‌يی استحلال ايدن كيمسه‌نك نظرنده او لذتی كرك نفسنده وكرك ناسده تعقيب ايدن مضرات تشخص ايتسده او مضرات عمومی اولديغی تقديرجه انك فساد عمرانده‌كی تأثيرينی تصور ايلمه . اكر او كيمسه صحيحاً عاقل وفطرتی معتدل بر آدم ايسه شاعرك :

لا خير فی لذة من بعدها كدر

قوليله تمثل ايدرك البته او لذتدن رجوع ايدر . يا او كيمسه يوم آخرته ايمان ايدر وشو محرماتك روحی يوم قيامتده دار عزوا كرامه اهل اولمقدن تجريد ايده‌جكنی بيلورسه بوقبيل بر لذتدن نفرت ايده‌جكی اولويتده قالور . انسانك سعادتی بهائمك حريتنده دكل ، شرعك محيط ودائره‌سنده بولنان حريتده‌در . شو حالده هدايةالله‌ه اتباع ايدنلر هيچ شبهه يوقدركه حسن استفاده ايله تمتع ايدرلر وهر اصابت ايدن شيئی صبر ايله واصابت ايتمسی مأمول بولنان شيلری اطمينان ايله تلقی ايدوب نه خوف ايلر نه‌ده محزون اولورلر — ع .

---

٣٩ — والذين كفروا وكذبوا بآياتنا اولئك اصحاب النار هم فيها خالدون .

واو كيمسه‌لركه [نم هدايت وارشادمه اتباع ايتميوب] آيتلرمزی انكار وتكذيب ايلديلر [اول كيمسه‌لركه شيطانك خطواتنه پيرو اوله‌رق ، انك وسوسه‌سيله عمل ايدرك ، انك اغواسيله يوربيه‌رك دلائل هدايتمزی انكار وتكذيب ايتديلر] انلر اصحاب ناردر ونارده مخلددرلر [الحاصل ذات اقدس كبريا عز شانه حضرتلری بودار فانيده حال وشانی انسانك جهد وسعينه تفويض بيورمش ، خسران وفلاحنی انك عملنه منوط قلمشدر . وذات الوهيتی لطف ايدوب انسانی حس و وجدان وعقلك هدايت وارشاديله تأييد ايتدكدن صكره هدايت دين ايله ده تأييد بيورمشدر . بوهدايا وارشاداته اقتدا ايدنلر ترقی واعتلا ايدرلر ، ايكی جهانده نائل عز وحضور اولورلر . بوقدر هدايات وارشاداتدن اعراض ايدنلر ايسه دارينده خائب وخاسر قالورلر . « ومن كان فی هذه اعمى فهو فی الاخرة اعمى واضل سبيلا » .

بركت زاده
اسماعيل حقی

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

١٧٦ — حديث شريف

وعنه رضى الله عنه عن النبی صلى الله عليه وسلم [١] انه قال لا يبولن احدكم فی الماء الدائم الذی لا يجری ثم يغتسل فيه .

[١] بر روايتده (رسول الله صلى الله عليه وسلم) .

١٧٧ — حديث شريف

عن عبدالله بن مسعود رضى الله عنه ان النبی صلى الله عليه وسلم كان يصلی عند البيت وابوجهل واصحاب له جلوس اذ قال ١ بعضهم لبعض ايكم يأتی ٢ بسلی جزور بنی فلان فيضعه على ظهر محمد اذا سجد . فانبعث اشقى القوم ٣ فجاء به فنظر حتى اذا سجد النبی صلى الله عليه وسلم وضعه على ظهره بين كتفيه و انا انظر لا اغنی ٤ شيئا لو كانت ٥ لی منعة . قال فجعلوا يضحكون ويميل بعضهم على بعض ورسول الله صلى الله عليه وسلم ساجد لا يرفع رأسه حتى جاءته ٦ فاطمة رضى الله عنها فطرحته ٧ عن ظهره فرفع ٨ رأسه ثم قال ٩ اللهم عليك بقريش ثلاث مرات . فشق ذلك ١٠ عليهم اذ دعا عليهم وكانوا ١١ يرون ان الدعوة ١٢ فی ذلك البلد مستجابة . ثم

١٧٦ — ترجمه

ينه ابو هريره رضى الله عنه‌دن نبی مكرم صلى الله عليه وسلمك : « هيچ بريكز آقميان طورغون صويه بول ايدوب صوكره اوندن يقانمسون » بويورديغی روايت اولونيور .

١٧٧ — ترجمه

عبدالله بن مسعود رضى الله عنهك شويله ديديكی روايت اولونور : نبی اكرم صلى الله عليه وسلم (بركره) بيت (معظم) ك ياننده نماز قيليوردی . ابوجهل ايله بعض آرقداشلری ده اوطوريورلردی دير كن برطاقی ديكر طرفنه : « فلانجه‌لرده (يكی بوغازلانان) دوه‌نك دول اشنی هانكيكز كتيروب محمدك سجده‌يه وارديغنده صيرتنه قور؟ » ديدی . اوراده كيلرك اك شقيسی سكردوب كتيردی . وبكله‌دی . تا نبی محترم صلى الله عليه وسلم سجده‌يه وارنجه ايكی اوموزی آره‌سنه صيرتنك اوزرينه قويدی . بن ايسه هيچ بر ايشه يارامیه‌رق (بل بل) باقيوردم . (نه اولوردی اوزمان) المده قوت اوليدی . — (ابن مسعود رضى الله عنه) ديركه : (حريفلر) كولمكه و (اكلنمك ايچون بو ايشی) بری برينه اسناد ايتمكه باشلاديلر . رسول الله صلى الله عليه وسلم ايسه سجده‌ده قاله‌رق باشنی قالديرميوردی . نهايت فاطمه رضى الله عنها كلوب انی صيرتندن آتدی . بونك اوزرينه (رسول الله صلى الله عليه وسلم) باشنی قالديردقدن صوكره اوچ كره : « الهی ! قريشی سكا حواله ايدرم » (ديه دعا) بويوردی . (رسول الله صلى الله عليه و سلمك عليهلرنده دعا بويورمسی آنلره كران كلدی . زيرا اومقامده

سمى اللهم عليك بابى جهل وعليك بعتبة بن ربيعة وشيبة بن ربيعة والوليد بن عتبة وامية بن خلف وعقبة بن ابى معيط وعد السابع فنسيه الراوى ١٣ وقال ١٤ فوالذى نفسى بيده ١٥ لقدر رأيت الذى ١٦ عد رسول الله صلى الله عليه وسلم صرعى فى القليب قليب بدر .

[١] برروايتده (جاوس قال) . [٢] الده كى بخارى نسخه لرنده . (يجىء) . [٣] بعض روايانده [اشقى قوم] . [٤] بعض روايتلرده (لاغير) . [٥] اكثر روايانده (لوكان) . [٦] برروايتده (جاءت) . [٧] برروايتده يالكز (فطرحت) . [٨] برروايتده (فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم) . [٩] برروايتده (وقال) . [١٠] الده كى بخارى نسخه لرنده (ذلك) بوقدر . [١١] الده كى بخارى نسخه لرنده (قال وكانوا) . [١٢] برروايتده (يرون الدعوة) . [١٣] حديث شريفك اولندن برى كيفيت سوقنه نظراً (فنسيه الراوى) دنيلمش ايسه ده بخاريننك لفظى (وعد السابع فلم تحفظه) ياخود (فلم يحفظه) در . [١٤] الده كى بخارى نسخه لرنده واوسز اوله رق (قال) . [١٥] بر روايتده (فى يده) . [١٦] بعض روايانده (الذين) .

١٧٨ — حديث شريف

عن انس ١ رضى الله عنه قال بزق النبى صلى الله عليه وسلم فى ثوبه .

١٧٩ — حديث شريف

عن سهل بن سعد الساعدى رضى الله عنه انه سأله الناس بأى شئ دووى جرح رسول الله صلى الله عليه و سلم . فقال مابقى احد اعلم به منى . كان على يجىء بترسه فيه ماء وفاطمة تغسل عن وجهه الدم واخذ ١ حصير فاحرق فحشه به جرحه .

[١] برروايتده (انس بن مالك) .

١٨٠ — حديث شريف

عن ابى موسى رضى الله عنه قال اتيت النبى صلى الله عليه وسلم فوجدته يستن بسواك بيده يقول اع اع ١ والسواك فى فيه كأنه يتهوع .

[١] الده كى بخارى نسخه لرنده (فأخذ) .

١٨١ — حديث شريف

عن حذيفة رضى الله عنه قال كان النبى صلى الله عليه وسلم اذا قام من الليل يشوص فاه بالسواك .

١٨٢ — حديث شريف

عن ابن عمر رضى الله عنهما ان النبى صلى الله عليه وسلم قال

دعانك مستجاب اولديغنه قائل ايديلر . آندن صوكره (رسول الله صلى الله عليه وسلم) اسم صايه رق : « الهى ! ابوجهلى سكا حواله ايدرم ، عتبة بن ربيعه يى ، شيبة بن ربيعه يى ، وليد بن عتبه يى ، امية بن خلفى ، عقبة بن معيطى سكا حواله ايدرم » بويوردى . ويدنجى يى ده صايديسه ده (اه نى) راوى اونوتمشدر . — ابن مسعود (رضى الله عنه) ديركه : نفسم قبضهٔ قدرتنده اولان اللهه قسم ايدرم كه رسول الله صلى الله عليه وسلمك صايدقلرينى قليبده يعنى بدر چوقورنده سرلمش كوردم .

١٧٨ — ترجمه

انس (بن مالك) رضى الله عنهك : « نبى اكرم صلى الله عليه وسلم روبه سنانك ايچنه توكوردى » ديديكى روايت اولونيور .

١٧٩ — ترجمه

سهل بن ساعد انصارى رضى الله عنهك : « رسول الله صلى الله عليه وسلمك ياره سى نه ايله مداوات ايدلدى ؟ » ديه كنديسنه صورولان سؤاله جواباً شويله ديديكى روايت اولونيور :

بونى بندن زياده بيلن قالمدى . على (بن ابى طالب رضى الله عنه قالقانى ايله صو كتيريوردى فاطمه (رضى الله عنها) ده (رسول الله صلى الله عليه وسلمك) يوزنده كى قانى ييقايوردى . (صوكره) برحصير (پارچه سى) آلنوب ياقلدى وياره سى اونكله طولديرلدى .

١٨٠ — ترجمه

ابوموسى (الاشعرى) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

(بردفعه) نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك يانته واردم . النده كى بر مسواك ايله ديشنى تميزلديكنى و آغزنده مسواك اولديغى حالده اوكورور كبى « اع اع » ديديكنى كوردم .

١٨١ — ترجمه

حذيفة (بن اليمان) رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور : نبى مكرم صلى الله عليه وسلم كيجه قالقنجه آغزينى مسواك ايله اوغاردى .

١٨٢ — ترجمه

(عبدالله) بن عمر رضى الله عنهدن نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك شويله بويورديغى روايت اولونيور :

(رؤياده) كندمى برمسواك ايله ديشلرمى اوغار كوردم . يانمه

ارانى اتسوك بسواك فجاءنى رجلان احدهما اكبر من الآخر. فناولت السواك الاصغر منهما فقيل لى كبر فدفعته الى الاكبر منهما.

[١] همزه‌لر (مضمومدر . بعض روايتده) مفتوحدر. ديكر بر روايتده ايسه غين معجمه ايله وهمزه‌نك وضميله (اغ اغ) در .

بری ديكرندن ياشلى ايكى كشى كلدى . مسواكى اك كوچوكنه اوزاتدم. بكا : « بويوكنه وير » دينلدى . بن ده بويوكنه ويردم .

١٨٣ — حديث شريف

عن البراء بن عازب رضى الله عنهما قال قال ١ النبي صلى الله عليه وسلم اذا اتيت مضجعك فتوضأ وضوءك للصلاة ثم اضطجع على شقك الايمن ثم قل اللهم اسلمت وجهى ٢ اليك وفوضت امرى اليك والجأت ظهرى اليك رغبة ورهبة اليك . لاملجأ ولامنجا منك الااليك . اللهم آمنت بكتابك الذى انزلت ونبيك ٢ الذى ارسلت . فان مت من ليلتك فانت على الفطرة . واجعلهن آخرماتكلم ٤ به . قال فرددتها على النبي صلى الله عليه وسلم . فلما بلغت اللهم آمنت بكتابك الذى انزلت قلت ورسولك ٥ قال لا ونبيك الذى ارسلت .

١٨٣ — ترجمه

براءبن عازب رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بكا بويورديكه : « ياتاغكه واردیغكده (ابتدا) نماز آبدستى كبى (بر) آبدست آل صوكره صاغ طرفكه اوزانوب : « اللهم اسلمت وجهى اليك وفوضت امرى اليك والجأت ظهرت اليك . رغبة ورهبة اليك . لاملجأ ولامنجا منك الااليك . اللهم آمنت بكتابك الذى انزلت ونبيك الذى ارسلت » ديدى . [١] شايد او كيجه اولورسه‌ك فطرت اوزره اولورسك . برده بوسوزلرى سويليه‌جكلرينك اك صوكى اولسون . — براء رضى الله عنه ديركه: بونى نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك حضورنده تكرار ايتدم . « اللهم آمنت بكتابك الذى انزلت » دوارنجه « ورسولك » ديدم (رسول الله صلى الله عليه وسلم) : خير . ونبيك الذى ارسلت » بويوردى .

احمد نعيم

فلسفه درسلرى :

فن وفلسفه

— كچن نسخه‌مزدن مابعد —

وقتيله بوفنلر قارمه قاريش بر صورتده (فن عمومى) يعنى فلسفه داخلنده مطالعه ايديليركن تدريجاً برر برر آيرلديلر . هر برى باشلى باشنه بر فن مدون حالنى آلدى . بونلرك هيئت مجموعه‌سى ايسه (فنون مثبته)يى تشكيل ايلديلر .

موسيو ريبو ديوركه : « جذع مشترك اولان فلسفه‌دن اك اول آيرلمش اولان فن علم حساب‌در . رياضيات فيثاغورث مكتبنده فلسفه ايله برلكده تدريس ايديليردى . فلسفه‌دن بسبتون آيرلمسى فيثاغورثدن انجق ايكى عصر صوكره ممكن اوله‌بيلمشدر . افلاطون هندسه‌بيلمين بر كيمسه‌نك حكيم اوله‌بيله‌جكنه احتمال ويره‌ميوردى . مع مافيه هندسه دها اوزمانده ، يواش يواش فلسفه‌دن آيرلمغه باشلامشدى . » ريبو ، فلسفه‌دن ايلك دفعه آيريلان فنك رياضيات اولديغنى سويليور . علم حسابك كسب استقلال ايدن فنونك باشنده بولنمسى سببنى رياضياتك طبيعتنده آرامليدر . فى الحقيقه رياضياتده اك بسيط واك عمومى شيلردن بحث اولنور . ذاتاً علم حسابك موضوعى عدد و كميت وعدد وكميتلر آرالرنده‌كى مناسباتدن باشقه برشى دكلدر .

دها صوكره رياضيات وتجارب اعانه‌سيله ، ميخانيك وفيزيك فنلرى يواش يواش كسب توسع واستقلال ايتمكه باشلاديلر . بو فنلر ، حادثات متشابهه‌يى جمع و آرالرنده‌كى مناسباتى ، تابع اولدقلرى قانونلرى تحرى ايديورلردى . حادثات حقنده فائده‌سز مطالعات منطقيه سردندن زياده انلرى تجربه‌لرله ، ملاحظات رياضيه ايله تدقيق ايتمكى ترجيح ايديورلردى .

بوحركت بطى اولمغله برابر ينه استقلاله طوغرى آتلمش بر خطوهٔ ترقى ايدى . دەقارت ديورديكه : « فلسفه بر آغاجه تشبيه ايديليرسه جذرى متافيزيك وساقى فيزيك اولمق لازم كلير . » نيوتون كبى دەقارت دخى حكمت طبيعيه‌يى (فلسفى پرنسيپلر) عنوانيله ياد ايديوردى. تاريخ فنون تدقيق ايديليرسه ، بوكون مشاهده ايتديكمز ترقينك نه‌قدر بطى بر صورتده حصوله كلمش اولديغى آ كلاشيلور .

بالآخره ، الكميا كرلرك تحريات اسرارآلودى آغوش فنه كيميا نامنده ديكر بر نوزاد دها براقدى . اسرار آلود بر صورتده تولد ايدن كيميا آنجق اون سكزنجى عصرك نهايتلرينه طوغرى مشهور لاووزايه‌نك همتيله بر فن مدون حالنى آله‌بيلمشدر . عصر حاضرده فيزيولوژى عينى طريق تكاملى تعقيب ايلمكده‌در . شيمدى‌يه قدر فلسفه‌نك لاينفك اقسام اساسيه‌سندن عد اولنان پسيقولوژى ، (علم

احوال روح) سوسیولوژی (علوم اجتماعیه) فنلریده آغیر وفقط اسـاسلی بر صورتده اسـتقلال وتکامله طوغری ایلرولەمکده دوام ایدییور . فنونك اسـتقلالی شبهەیوقکه آنلرك تدرسنی تسهیل ، فائدەلرینی تزیید ایدر . بوفنلردن آلنەجق معلوماتك دها قطعی ودها واضح اولملرینی موجب اولور . مع‌مافیه فنون مستقله آرەسنده عمومی برطاقم رابطەلر موجود اولمدیغنه ذاهب اولمق بدلالقدر . ذاتاً فنونی بسـبتون منفرد ومستقل بر حاله کتیرمکه چالشمق بر چوق محاذیره میدان ویرر . حتی خفایای طبیعتك انکشافی نەقدر بطائتله حصوله کلیرسه بومحذورلرده اوقدر چوق اهمیت کسب ایدر .

باخصوص تدقیق ایدیلن وقعه ، حادثه مغلق اولدیغی صـورتده استقلال تامك موجب اولەجغی محذورلر بسـبتون کوزه چارپار . بو کبی محاذیره میدان ویرمامك ، ساحهٔ فنده آچیلان بوشلقلری طولدیرەرق احتیاج علمیمزی تطمین ایدەبیلمك ایچون ، مستقل و منفرد برر علم حالنی آلمش اولان فنونك ، نظریات فلسفیه دینلن فن عمومی ایله اولان رابطەلرینی بسبتون قطع ایتمامك ایجاب ایدر . ملاحظات آتیه شولزومی تأیید ایدەجك اسبابدندر .

١ — فنون مثبته نظریات فلسفیه‌یی مستلزمدر . یکدیکرینه مرتبط بولنان اشیایی دها قولای بر صورتده تدقیق ومطالعه ایدەرك واضح نتائجه دسترس اولەبیلمك ایچون آرەلرنده مناسبت وارتباط بولنانلری طاقم طاقم آییرمق ایجـاب ایتدیکنی سویلەمشدك . فقط شو تقسیمه دوام ایدرکن مستقل عد ایتدیکمز فنلردن برچوقلرینه شامل اولەبیلەجك بعض مسائله تصادف اولنیور . اوزمان بوفنلرك حدود تدقیقاتی کچمك ودها عمومی مسائله قاریشمق مجبوریتی حاصل اولیور . تماميله فنلردن هیچ برینه عائد اولەمیان بو مسائل ، فلسفەنك ساحهٔ مطـالعەسنده قالیور دیمکدر .

اوکوست قونت (فلسـفه درسـلری) نامندەکی اثر مشهورنده دییورکه : « فنون حقنده بیان ایتدیکمز تقسیمات ، بعضلرینك ظن ایتدیکی کبی کیفی اولمامقله برابر ، صـناعی اولدقلرنده شبهه یوقدر . حقیقتده ایسـه بوتون تفحصاتمزك مبنی علیهی بردر . آنی تقسیمه تشبثمز ، دها ایی حل ایدەبیلمك ایچون مشکلاتی تنقیص مقصـدینه مبنیدر . »

٢ — فکر بشر هریرده برنظام ، براتحاد ایستر . صریح وواضح اولان فنون مثبته بوخصوصده فکر بشره لازم اولدیغی قدراطمئنان بخش اولەمیور . فی‌الحقیقه یکدیکرلرندن فرقلی اولان حادثاتی ، مثلا بربنانك حیاتی ، بریلدیزك حرکاتی ، بربوجکك تعیشنی تدقیق ایدرسەك بربرلرندن متباعد قوانینه دسترس اولیورز .

ایشـته اووقت بزده بو قانونلری یکدیکرلرینه ربط ایتمك ویا هیچ اولمزسـه انلری تصنیف و ترتیب ایتمك آرزوسی اویانیـور . بر نسـبیلرك آرەلرندەکی جزئی مناسبتلره نظراً برسیستم ، برمسـلك ترتیب ایدییورز . بوصورتله فنونی ـ جزئی اولمقله برابر ـ ینه بربرلرینه ربط ایتمك مجبوریتنده بولنیورز ، دیمکدر .

٣ . ـ فکر بشر تطبیق ایدیلن اصوللرك نتایجنی سادەجه قید ایتمکله اکتفا ایدەمیور ، انلری تعیین وتضعیف ایتمك ایستیور . حتی مهارتله ثمرەدار تجربەلر بیله یامغه قالقیشیور . حالبوکه آرسـتونك دیدیکی کبی ، فنون کندی مەتودلرینی ، کندی پرنسیبلرینی مناقشـه ایدەمز ، فنون یالکز نتایج صریحه کشف ایتمکله اکتفا ایدر .

اوحالده مەتودلرینك ، پرنسیبلرینك نظریات فلسفیه ایله ایضاح ایدلمەلری ضرورت کسب ایدر . یالکز کیفیت ایضـاحك ، ترقیات فنیه‌یه حائل اولەبیلەجك غیر قابل حل وعبث سفسطه‌ایله مالی اولمامسنه دقت واعتنا ایدلمك ایجاب ایدر .

٤ . الجا آت حیاتیه نتیجه‌سی اولەرق ، انسان ، طبیعتی طانیمق آکلامق مجبوریتندەدر . یشامق حرکتدر . فعلك ثمرەدار اولەبیلمسی ایچون حرکت علمه مقارن اولملیدر . اسبابنه وقوف پیدا ایدلمکسزین کلیشی کوزل اجرا ایدیلن حرکات هیـچ بر وقت تهلکەدن سالم دکلدر . دیمك فنون هنوز لازم اولان درجهٔ تکامله واصـل اولەمامشدر . باخصوص انسانلردن وانسانلر آرەسندەکی روابط ومناسبات متقابلەدن ـ که صوك درجه مغلق ومشکل مسـائلدن عبارتدر ـ بحث ایدن فنون دها یکی تأسیس ایدلمکه باشلانمشدر .

شوحالده فن ، کندی افعالمزه تماس ایدن کیفیاته دائر بزه معلومات صریحه ویرمك خصوصنده اظهار عجز ایدییور دیمکدر .

حالبوکه انسان برحیات اولدقجه ، حرکتدن ، حرکت ذاتیه‌دن معاف اولنەمیەجغی جهتله حرکات وافعاله دائر اولان قواعدی تأسیس ایچون اساسـات فنیەنك مکمـلی بولنان فلسـفەدن اسـتعانه ایتمك مجبوریدر .

٥ . ـ بعض مسائل اصول وقواعد فنیه اعانه‌سیله ممکن دکل حل اولنەمازلر . چونکه بوکبی مسائل ساحهٔ مشاهده وتجربه‌یه کیرەمدکلری کبی عقل وذکای بشر دخی انلری احاطه وادرا کدن عاجزدر .

مبدأ ومعاده تعلق ایدن بو مهم مسئلەلر متافیزیکك دائرهٔ تدقیقنه داخلدرلر . ادیان موجودەنك کافه‌سی بومسائلك ایضاحیله مشـغول اولمشلردر . مسائل مذکورەنك (نیچون)لری فن ایله ایضاح اولنەمازه . چونکه فنك اصوللری بوکبی مسائل عالیه‌یه قدر واصل اولەمزلر . فن یالکز مادیات ومحسوساتی ایضاح ایدەبیلیر . مبدأ ومعاد مسـائلی قارشوسنده فن تماميله صامت وساکندر . چونکه بو مسائل سـاحهٔ تجربەنك ماوراسندەدرلر . کرچه پوزیتیویست مکتبی منتسبلری پك ایلری کیدەرك فناً تدقیق ایدیلەمین بوکبی مسـائل ایله مشغولیتی بر کلفت عد ایدییورلر . فقط بو بابده سرد ایتدکلری مطالعات قناعت بخش اولەبیلەجك قوتی حائز کورونمیور . حالبوکه پوزیتیویسـتلرك تدقیقندن استغنا کوستردکلری بومسـائل بشریت قدر قدیمدر . هر دورك درین دوشونجیلری بومسئلەلرله اشتغال لزومنی حس ایتمشـلر ومشغول اولمشلردر .

پوزیتیویستلرك قوری ادعالری ، متعظمانه استغنالریله بوکبی مسائل معظمه قپانمز وقپانەمز . هیـچ بروقت وادیٔ نسیانه آتیلەمز . دائما

فکر بشر بونلرله اوغراشمقده بر ذوق ، بر حظ طویار . کندی وارلغنه قانع اولان هر شخص ، نره‌دن کلدیکنی نره‌یه کیده‌جکنی دوشونمکه مجبوردر . دوشونمینلر ، دوشونه‌میینلر ، یاقدرت تفکردن محروم بر طاقم مجانین ویا هوسانه محکوم سفها کروهندن باشقه برشی دکلدردر . تاریخ علوم بزه کوستریبورکه ، بشریت بالجمله صفحات تکاملنده دائما بومسائل ایله مشغول اولمشدر ، ازمنهٔ تاریخیه‌یه عائد ادوارك کافه‌سنده هر مملکتده اعلا ایدیلن آبدان دینیه شومدعانك پایدار بر شاهدلریدر .

بوبابده مشهور شو پنهاورك شو سوزلرینی اوقویه‌لم : (احتیاج تفکر ، بشریتله همزاددر . تفکرك غایه‌سی ایسه تحریدر . تفکر تحریر سببیله‌درکه ، انسانلرده ، احتیاج وقوف حسنی تولد ایلدی . ینه عین سببه مبنی‌درکه انسانده متافیزیکه قارشی درین بر مجلوبیت واردر » . دیمك اولیورکه مرتبهٔ کماله وصول ایچون ، انسان اکتساب ایتمش اولدیغی معلومات فنیه‌یی نظریات عالیه ایله اکماله مجبوردر . بونظریه‌لرك هیئت مجموعه‌سی ایسه فلسفه‌یی تشکیل ایدر .

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

عاکف وصفحات

برقاچ هفته اولیورکه کزیده قارداشم عاکفك (صفحات) ی — مطبوع برجلد ایچنده — اورته‌یه چیقدی . صفحاتی تشکیل ایدن صفحه‌لرك هربری ، وقت وقت ، یریر آچیلمش بر طاقیم خزین غنچه‌لردرکه روحده بیتمش ، روحدن قوپمش اولدقلری ایچون روحه دیکیلمکه ، روحه طاقلمغه شایاندر .

صفحات ، شعرله صیقی علاقه‌سی اولانلره بالطبع دها زیاده تعلق ایدر . بن بونك شعرتی اوزرینه سوز سویله‌مکی باشمدن یوکسك بولورم . شووارکه عاکفك شاعرلکیله پك قدیم وپك صمیمی مناسبتم اولدیغندن ، شعرینه‌قارشی‌ده یابانجی قالامایورم . ناصیل‌قالیرم‌که بونلرك پك چوغنه بنم روحم ایلك معکس اولمشدر . بونلری بن کاه آقان برایرماق کبی چاغلایه‌رق ، کاه باغرندن پیکارلر قاینایان برقایا کبی ایکله‌یه‌رك دیکله‌دم . خصوصا انسان ، عشقه لیاقتی اولماسه‌ده حسنك جاذبه‌سنه قاپیله‌بیلیر . موسیقیدن چوق اکلامامق ، بلبل ترنماتیله متحسس اولمغه مانع دکلدر .

بوتصنعلر یکیلسه‌بیله بشریتی اوزه‌ن وأزه‌ن دردلر بنم‌ده دردمدر ، چونکه بن‌ده بشرم . مع‌هذا بو نقطه‌لرده کندیمی طوتوب حدمدن طیشاری دوشن تأثرلری ایچمده صاقلامق ایسته‌رم .

صفحات ، ایستربردسته کل اولسون ، ایسته‌ر برباغچه کلستان اولسون . . بونك بکازیاده طوقونان بر جهتی‌وار . . برجهت‌که بنی بر دیکن قدر قوشقولاندیریر ، قوجوندورور . بوجهت شاعری‌ده تعذیبدن خالی دکلدر . بناءً علیه اوجهت اوزرینه برقاچ سوز سویله‌یه‌جکم .

آکلایورم . . . دیکن قدر ، دیمکله پك بویوك برجرأتده بولنمش اولیورم . نه‌یاپه‌یم ، بو جرأتی لازم کوریورم ، بیلمم‌که بونی تصل اکلاته‌جغم ، عجبا آکلاته‌بیله‌جکمی‌یم ؟

انکار ایدیله‌مزکه ادبیاتمز برطرفدن بویوك فقر وفقدان ایچنده بولنمقله برابر ، دیکر طرفندن‌ده خیلی بدیع اثرلره مالکدر . بونلر ایچنده‌رنکیله ، رایحه‌سیله روحلری تسخیر ایدن کللر ، غنچه‌لرا کسیك دکل . . انسان بونلری اوقورکن کندینی لاهوتی کلستانلرده کورو . . پك روحانی ، پك نازنین برحال ! . . فقط بونك ضمننده تورکجه‌مزك حقوقی غصب ایدلمش اولورسه . . یالکز تورکجه بیلنلرك بونلردن حصه آلماسی امکانی نزع ایدلمش اولورسه . . بوحال روحه طوقونمازمی ؟ قلبی ایجیتمزمی ؟ طبیعت اولمش . . برکوزل اثرده‌کی لغتلر اکثریتله تورکجه دکلد ، عربیدر ، فارسیدر . بز بونلری آغزمزك آلیشه‌میه‌جغی برصورتله تلفظ ایدیورز . . عقلمزك آله‌میه‌جغی برصورتله یازیورز . بویله اولنجه یاپه‌میورز ، آکلایه‌مایورز . بولغتلرك ایستدیکی ، ایسته‌نیلن معنالره یاتیرلمق ایچون ترتیبی ، ترکیبی ینه تورکجه دکلدر ، عربیدر ، فارسیدر . نیچون ؟ صانکه تورکجه‌ده بونلری ایشله‌جك قوت ، اصول یوقمش ! . . .

واقعا بوکون برچاره‌سزلك ایچنده‌یز . بوکونکی تورکجه‌مزله اینجه فکرلرك ، نازلی معنالرك اداسی غایت کوچدر ، بلکه‌ده محالدر . حتی بعضاً بایاغی افاده‌لرده‌ده برچاره‌سزلك وار . . مثلا (کل) دیمك ، (غنچه) دیمك ، (تازه) دیمك لازم کلنجه (کل) دیرز ، (غنچه) دیرز ، (تازه) دیرز . چونکه ترکجه‌ده بونلره مخصوص لغت یوق . بونلری تلفظ ایدرکن فارسی آهنکه اویارز . یازارکن فارسی فرهنکنه باقارز . پکی ، بونلره شمدیلك قاتلانه‌لم . فقط (تازه کل) و (تازه غنچه) یرنده (کل تازه) و (غنچهٔ تازه) دیوب قات قات اولمق فضله‌در . آرتق

« باغ معنای خیالم اوقدر نازکدر ،

« برك کلبرك ترطبعه باتارلفظ دیکن »

دینلرك قورومارینی ، قورونتولرینی[۱] کندیلرینه براقق زمانی چوقدن کلمشدر . بناءً علیه ، شمدیلك هیچ اولمازسه اورته‌ده بویوك بر مجبوریت وبیوك برچاره‌سزلك اولمادقجه عربی وفارسی ترکیب یاپمامغه غیرت ایتملی‌یز . بن بونلره سرکشلك ایتمه‌یی حمیت اثری صاییورم وتورکلك حمیتی طاشیانلری بومسئله‌یه دعوت ایدیورم . برکره بومسلك تأسس ایدیسین ، صوکره‌سی صوکره . . . .

ایشته‌بن ، یکی وکوزل براثر قارشیسنده بولونجه کندیمده بویله بر دوشونجه ودوشونجه نتیجه‌سنده برقوجونمه بولیورم . ایشته صفحاته قارشی‌ده بویله برقوجونمه حس ایتدم . کتابی آچنجه باشنده ،

« بکاصور ، سوکیلی قاره ، سکابن سویله‌یه‌یم ،

« نه‌هویتده شوقارشیکده طوران اشعارم :

« بریبغین سوزکه صمیمیتی آنجاق هنری ،

« نه‌تصنع بیلیرم چونکه ، نه‌صنعتکارم .

[۱] (حسن قورونتو) اولسه‌ده بویله .

« شعرایچون « کوزیاشی » یرلر ؛ اونی بیلمم ، یالکز ،
« عجزمك کریه‌سیدر بنجه بتون آثارم !
« آغلارم ، آغلاتامام ؛ حس ایدرم ، سویله‌یه‌مم ؛
« دیلی یوق قلبمك اوندن نه‌قدر بیزارم !
« اوقوشایدسکا برحسلی یورك لازمسه ،
« اوقو ، زیرا اونی یازدم ، ایکی‌سوز یازدمسه . »

سوزلرینی بولوب ککیشله‌ندم . . اوقودقجه کوزم کوکلم آچیلدی. نیچون ؟ بونی ایضاح فضله‌در . . بونده عربی وفارسی طرزنده بردانه بیله‌ترکیب یوق . ، ناصیل خوشنود اولمام ؟

صفحات محیفه‌لری‌چوریلدکجه بوکار بکزر ساده وروان شعرلر ، عربی وفارسی ترکیبدن ووطمطراقدن ، احتشامدن آزاده بدیعه‌لر یریر کندینی کوسته‌روب روح بونلری راحت راحت تماشایه طالیور ، انسان شوراده بوراده توقف ایدوب ، دوشونورکن کندی کندیسندن صوریور : عجبا ناصل اولمش‌ده تورکجه‌نك حقوقنه چوقلق طوقونولمه‌دن ، عربینك فارسینك تغلبنه مراجعت ایدلمه‌دن بو آغیر معنالر بوقدر ساده بر افاده ایله ادا ایدیله بیلمش ؟ بو نازنین تصویرلر بوقدر کلفتسز بر طرزده یازیله بیلمش؟ عجبا بونلار برتصادف اثریمی؟ یوقسه بوساده‌لك طمطراق یاپابامقدن منبعث برچاره‌سزلکمی؟ شبهه‌سزکه بونلر برتصادف اثری‌ده دکلدر ، بر چاره‌سزلك محصولی‌ده دکلدر . . . شاعرك اجتهادی ، ثمره‌سیدر . هیچ ،

« جیلیز باجاقلرینك دیزدن آلتی جیرجیپلاق ..
« برانجه میتانك آلتنده تتره‌یور طوناجق !
« آیاقده قوندوره یوق ، باشده وارمی فس ؟ نه‌کزر !
« دوکوملی آلتنك اوستنده ساده برچنبر .
« نفس دکل اوصولوقلر ، برر انین مدید !
« نظر دکل اوباقیشلر ، برر بکای شدید :
« بویر آیاقلی سفالت‌که یالین آیاق ، باش آچیق ؛
« اون‌اوچ‌یاشنده بوروشمش جبین صافی یازیق !

کبی ویا

« — قادین باشام ، نه‌یاپارسك ؟

پاشامی ؟ نرده پاشا ؟

« شوقورقولق کبی دیم‌دیك طوران حریفمی ؟ پاشا ؟
« تصور ایت ایکی آرشون قازیق قدر بربوی ؛
« کتیرده اوستنه قالپاقلی برکمیك قافاقوی .
« اوجاق سوپورکه‌سی شکلنده برصاقال یاپارق ،
« سنك بوایشته یوزك ، آل ، دیبوب‌اویوزسزه طاق،
« اوجاق سوپورکه‌سی ، لکن سوپورمیور ، ییقیور ؛
« نه‌دنسه بیتدیکی یردن جنازه‌لر چیقیور !
« بوداق دلیکلری طرزنده آچ‌ده جفته اویوق
« بویوکجه باقلا قدر آلتنك آز آلتنه صوق ،
« بیلیرمیسك چالی آلتنده کیزلی اینلر اولور ،
« ییلان صباح چیقار ، آقشام اوصولجه‌جق صوقولور .
« بییق اوقیرده یتشمش ؛ دیکن یمشلی چالی .
« آغیزده این کبی اصلا کورنمیور ؛ قپالی .
« بو شکل موحشی ممکنسه بر دوشون شویله ،
« پاشام دیدکلری اعجوبه ایشته عینیله !
« بلنده سیف « صداقت » ، اللده بر قامچی ،
« فریق ستره‌سی آلتغده کوردیکم اوماجی ،
« ضیای بدر منیرك ایچنده یاربی ؛
« طورورده‌ی سینهٔ ایمانه کیرمش عقده کبی ! »

کبی ژیا

« بزم‌محله‌یه پویراز قیشین‌ده اوغرایاماز ؛
« اریرارپر آقارز ستمزده کلدیمی یاز !
« بهاری کورمه‌یز امالطیف اولور دیرلر . .
چیچکله‌نیرمه‌ش آغاچلر ، یشیله‌نیرمش‌یر .
« دیمك شوعرصه‌ده اوت بیتسه نوبهار اولاجق . .
« نه‌وار کیدوب (یاقاجق) لرده دمکذار اوله‌جق ؟
« فصولی درده چیقارماز بزم سوقاقلرمز !
« قوراق ، چامور ایکی‌موسم طانیر آیاقلرمز
« منجمك برکت ویرسون اسکی‌تقویمی
« خبرویریر بزه موسم شهرده کلشمی ؟ »

کبی تصویرلر تصادف اثری اولابیلیرمی ؟ هیچ ،

« ییقلدك ، کیتدك امای‌ملوث دوراستبداد ،
« براقدك ملتك‌قلبنده چیقماز برملوث‌یاد !
« دیبور اجدادمز مقبرلرندن: ای‌سفیل احفاد ،
نیچون بیکلرجه معصوم اولدورورکن هرکان جلاد ،
خروش ایتمزدی مذبوحانه اولسون کیمسه‌دن فریاد؟ ،
« اوتوز میلیون‌اهالی اوچ‌شقینك بویله محکومی
« اولوب‌چکسین حکومت نامنه بربارمشئومی !
« اوتانمازمیدیکز برصایسه‌لر ظالمله مظلومی ،
« سز ای انسانلق استعدادینك دنیاده محرومی ،
« سهالردن‌ده یوکسك طوتدیکز برظل موهومی ! »

ویا

« (مستبد !) داغاسی‌وار شمدی بوتون اللرده ،
« برقنالق کوره‌رك ، یاپه ، دیسه‌ك آلنکه‌تا
« اینیور خط‌جلیسیله حمیدی‌طغرا !
« ایشته‌کوردکیا ، حریف « سایهٔ‌حریتمه »
« دیه‌رك باشلایه‌جق هرنه‌دیسه‌ك تهدیده !
« اسکیدن واردی‌یا میداده کزن ایپسزلر :
« هانی‌بر « سایهٔ‌شاهانه » چکوب هربوقی یر !
« اونلرك برچوغی احرار عظام اولدی بوکون ،
« مستبد، ناه‌قافابزلر . . کرم‌ایت ، حالی‌دوشون

« بو جهالت یوروسز ، عصره باقك : عصر علوم !
« یاشلایك تربیه یه عائله لردن ، اوغلم .
« ساده حریتی اعلان ایله برشی چیقماز ؛
« فکر حریتی هضم ایتدیریکز خلقه براز . »
کبی بدیعه لر تصادف اثری اوله بیلیرمی ؟ هیچ ،
« دونن محیط نگاهمده یال وبالکدر ،
« بوتون خیالم اوفوق الخیال حالکدر .
« ظلام حیرت ایچنده شناه ایدرکن امید
« اوکنده رهبر اولان مشعلهم خیالکدر .
« سما کزین اوله رق کیتدك ای آلهی نور ،
« بیکده شمدی افقدن گچن ظلالکدر !
« بو کائنات سنك خاطره کله هپ ابریز :
« زمین ، زمان بکا یادآور جمالکدر .
« بوتون جهانده عکس ایله ین هلالکدر ،
« اثیر صانکه بر آیینهٔ جلالکدر !
« نجوم لامعه زا بارقات عرفانك ،
« لیال احاطهٔ اشیاده کی کمالکدر .
« سحر او ناصیه دن بر نشان فیضا فیض ،
« شفقده دالغالانان رنك رنك آلکدر ،
« علو کبکبی تصویر ایدر نگاهمده
« سما اولانجه وضوحیله بر مثالکدر .
« جبال هیکل صاحب وقار عزمکدر ،
« صخور خفته دشمن اولان خصالکدر .
« بولوت یمین لاٌ لی نثار جودکدر .
« کونش مفکرهٔ هردم اشتعالکدر ،
« طلوع لوحهٔ رنکین ابتسامکدر ،
« غروب صفحهٔ غمکین انفعالکدر .
« هواده موجه لنیر سانحات قدسیه ك ،
« ریاح روحمی پرجوش ایدن مقالکدر .
« چمنده جلوه لر ایلر بهار دیدارك ،
« صبا نوید امید آور وصالکدر .
« شتا بیکده خروشان قیامت کبری ،
« ربیع خاطرهٔ لا یزالکدر .
« خلاصه ، نظرهٔ امعانمك اوکنده جهان
« سنك صحیفهٔ ذاتك ، سنك مآلکدر . »
کبی بارقه لر چاره سزلك محصولی اوله بیلیرمی ؟

شو صوك پارچه شاعرك ایستەسه (بارقهٔ ظفر)لر یازه جغنی پك کوزل اثبات ایدر. هم ده اوبروقتلر بوکا چالیشمشدر . بو اثر ظنم او اوزه نمه ، او اوزولمه زمانلرندن قالمه شیلردندر . فقط بن بو صوك پارچه کبی سوسلی شیلری بوکون بر مزیت دکل ، برنقیصه صاییورم.. بر نقیصه ، فقط علوی بر نقیصه ! نیچون ؟ چونکه بونلرده بز عوامه غدا اوله جق شیلر پك آز . تورکجه تورکك یاشامق ایچون محتاج اولدیغی غدایی تأمین ایتمه لیدر .

∴

کوکل ، بو ساده لکلرك ، بوساده کوزللکلرك یاننده (لمحهٔ لبریز الم) کبی ، (روح عوالم سریان) کبی ، (بیان عقده کداز) کبی ، (تجلیزار نور انور یزدانی) کبی صیقیجی ترکیبلری ،
« هر صبح کلیر نسیم دلجو
« دوشنده شمیم ناز کیسو »
کبی کلفتلی افاده لری کورمه مك ایستەیور . بو طلب ، مستقبل اعتباریله موافقدر . فقط ماضی یی ، حالی اونوتمق اولاماز . بو قدر کوکلشمش ترکیبلری ، تعبیرلری ، آلیشیقلقلری برکونده براقیویرمك ممکن دکلدر . خصوصاً شعر لسانی ، احتشامه ، فضله جه طمطراقه محتاجدر . شبهه سز شعر ، قویو مخیلق کبی ، رساملق کبی انجه بر صنعتدر. بونك ایچون ده یالدیزلره ، قیمتلی طاشلره ، پارلاق رنکلره زیاده جه دوشکونلك کوستریر . کورولمزمی که شعرلرینی کوکلرده کی ییلدیزلردن طوپلایان حامد بیله ، صیره سنه کوره ؛
« کیت ، کز دره لرده .. طاغده .. قیرده ..
« دوش بر چوقوره ، کبر ، قیقیرده ! »
کبی تورکجه دن تورکجه ساده سوزلر سویله مش ایکن ، صیره سنه کوره ده ،
« ای وسعت احتوای مقبر ،
« بحران عدم ، هوای مقبر ،
« ای صورت واپسین حالات ،
« صحرای سکون ، یم خیالات !
« ای نهر بلند بحر عقبا ،
« سرحد جیوش بی محابا !
« ای کسوهٔ ماتم ومصائب ،
« آرامکه رجال غائب !
« ای برقع چهرهٔ سماوات ،
« پهنای رفیع روح اموات !
« ای جمله مکوناته اسپهر ،
« آیینهٔ ماه وپردهٔ مهر !
« ای خاتمهٔ دهور واعصار ،
« مستقبل ساکنان امصار !
« ای قعر مشیمهٔ حوادث ،
« افکار بشرده دود حادث !
« ای زلزله ٔ سپهر وصلت ،
« غبای وسیع مهر وصلت !
« ای خندهٔ انشراح نیران ،
صبحدم کریه خیز هجران !
« ای خیرسیاه رنك حسرت ،
« مرآت عظیم بهت وحیرت !

« ای‌مشجرهٔ عقول شیدا !
« ای‌رفرف شاهبال سودا !
« ای‌نفخ‌اخیر عمرزائل ،
« ای‌ظل‌مهیب موت هائل !
« ای‌مسکن آه‌وواه وواویل ،
« ای‌لعنت‌والدین، ای لیل ! »

طرزنده ، قلعه‌لره برج انشا ایدرکبی ، ابهاملره ، احتشاملره بوغولمش ، طمطراقلر یاپمشدر .

*
* *

بونلری‌تقدیرایدرز .. بونلرصنعتك، صنعتده‌کی‌اینجه‌لکك ایجابیدر. آکلارز . . نفیس یمکلر ، الماسلر ، ایپکلر بوش‌شیلر دکلدر..باقلاوا لذیذدر ، الماس نفیسدر . . فقط بونلر قارنی‌طوق ، کبار کیمسه‌لره الویرر . بز ، ملتك اك‌بویوك قسمی ، کویلی ، قاباکیمسه‌لر آجز،اکمکه محتاجز . . جیبلاقز ، ایپك‌قوماش ایسته‌یه‌جك حالده‌دکلز .

باقیکز ، آلتی‌یوز بوقدر سنه‌لك برملتز . هم‌ده جهانجه اك‌مسلم مزیتمز عسکرلك . هانی ، عسکرلك شعرلرمز ؟ (ای‌غازیلر) مارشی قیرق‌ییل اول‌موأخذه‌ایدلدی . .عسکری تشویق ایتمز،روحلاندیرماز، بلکه سیکیرلری کوشه‌تیر، دینلدی . امااورته‌یه بونك یرینی طوته‌جق برشی‌قونامادی.حالا اوردومزبونکله یورویور. [*]عثمانلیلق‌عالمی‌شوقدر زماندر ادبیات ولوله‌لریله صارصلمش ایکن‌بوبوم‌بوشلق نه‌در؟ سوزده بزده شاعردن وشعردن چوق برشی‌یوق . (قاموس‌اعلام) کبی‌جدی برکتابی آچارز . اوراده‌هرکسی شاعر کوروروز . . حکاکده شاعر ، دلاکده شاعر . .رجب آغاده شاعر ، شعبان افندی‌ده شاعر.. شوبیت ویاقطعه اونك‌اشعاری جمله‌سندن . . اوخ ، نه‌بوللق ! . . .

دیه‌جك یوق ؛

« بز اول عالیهمم ارباب جدو اجتهادز کیم ،
« جهانکیرانه بر دولت چیقاردق برعشیرتدن »

ترانه‌لری کوکلر قدر یوکسك . . فقط بزه وهرکسه غدا اولاجق ، جان ویره‌جك شیلر یینه ،

« طوپ پاتلاسین ، آتشلری اطرافه صاچیلسین ،
« جنت قاپوسی جان ویرن اخوانه آچیلسین ،
« دنیاده نه کوردك که اولومدن‌ده قاچیلسین !
« عثمانلیلرز جان ویررز نام آلیرز بز ،
« غوغاده شهادتله بوتون کام آلیرز بز .

« قان ایله قلیجدر کورونن بایراغمزده ..
« جان قورقوسی کزمز اووه‌مزده طاغمزده ..
هرکوشه‌ده برشیر یاتیر طوپراغمزده ..
، عثمانلیلرز جان ویریرز نام آلیرز بز ،
« غوغاده شهادتله بوتون کام آلیرز بز »

کبی ساده‌لکه دها یاقین نشیده‌لر آراسنده‌در . قوجه کمال بو

[*] طنین . برقاچ کون اول‌درج ایدیلن بنمکتوبی .

ساده نمونه‌لری نیچون دها چوغالتمامش؟ بونلردن، صانیرم، کمالدن‌زیاده بز مسئولز .

ماتك ظهوری صیره‌سنده قیلیجیله ، قلمیله ـ کوکلرده کورلرکبی ـ کندینی کوسته‌رن بویوك مجاهدمز قاضی فاضل ،

« روم ایلی‌یه کچه‌شز بز بر ایکی صال ایله ،
« همت مردان ایلمه ، غیبدن ارسال‌ایله »

کبی ،

« اللهدن امداد اومارز مرد غزایز ،
« الله یولنه جسم ایله ، جان ایله فدایز،

کبی .

« یول کوروندی دشمنه ، رهواره های های ایله‌دم ..
« نیزه‌می تیر ایله‌دم ، شمشیرمی یای ایله‌دم ! »

کبی پارلاق نشیده‌لر سویله‌مش، تا آلتی عصر اول بزه یول کوسترمش ایکن ، نه اولمش‌ده ملتده کندینی حقیله‌تقلید وتعقیب ایدن ارلر کورولمه‌مش ؟ نه‌اولمش‌ده

« میلمز رایته‌در قامت بالا یرینه ..
« توغه‌دل باغلامشز زلف سمنسا یرینه »

دیه‌رك شانلی غازیمزی تقلیده هوس کوسترنلر همان یاری یولده دونکالك ایدوب :

« برپری کوردم آلایده بنه کیتدی عقلم..
« او کیدیشدرکه کیدر .. کلدی جالا یرینه »

دیه یولدن صاپمشلر ؟ نه‌اولمش‌ده حماست نشیده‌لری یرینه

« نیجه طابور طاغتیر اول یوصمه‌نك
« صاچ طاغیتوب اکمه‌سی قالپاغنی

کبی خفیفلکلر ،

« قیز اوغلان نازی نازك ، شهلوند آوازی آوازك ،
« بلاسك ، بن‌ده بیلمم قیزمیسك ، اوغلانمیسك کافر ! »

کبی آزغینلقلر رواج بولمش ؟ نه‌اولمش ، نه اولمش‌ده ادبیاتده ادبسزلك یولی شاهراه اولمش ؟ دیوانلر دیولرله شیطانلرله ، هذیانلرله طولمش . اویله هذیانلرکه

« کوش ایتمسین اویله سوز قولاقلر ،
« آلوده‌سی اولماسین دوداقلر ! »

دیسه‌کده آز .

عسکرلك یولنده‌کی شعر :زوکورتلکی بوتون علوی شیلرده عاملیه حکمنی کوسترمش. بوکون اوردوده، قیشله‌ده اوقونه‌جق ، مکتبده اوقونه‌جق ، عائله ایچنده اوقونه‌جق شعرلرمز یوق !....

ها ، کرچك بن باشمدن یوکسك‌شیلر اوزرینه‌سوزسویله‌میه‌جکدم.

*
* *

ایکی ملاحظه یوروتمك مقصدیله سوزی اوزاتدم .. فی‌الحقیقه مسأله‌نك چکه یورمغه‌ده ، باش آغریتمغه‌ده دکری واردر . نه ایسه ، ایشی خلاصه ایدوب سوزی کسه‌لی‌یم .

بز لسانمزی سادەلشدیرمکه محتاج اولدیغمز کبی ، لسانمزده ملته غدا اوله جق ساده شعرلر یتشدیرمکده محتاجز . اجتهـادله ، اهتمامله آز وقتده چوق شی یاپمق ممکندر . بالخاصه شوزمانده بونی کوستەرن دلیللر پك چوقدرکه بحث ایتدیکمز (صفحات) ده اونلردن بریدر. بو اثری تورکجه وتورکلك نامنه تقدیر ایتمك ، تبریك ایتمك وظیفەدر. شوده بو صیرەده سویلنمەلیکه بویولده همت ابذالی بر وظیفه ایسه ، بونکله مکلف اولان یالکز عا کف دکلدر . مع‌مافیه صفحاتك کله جك کتـابلرنده بو مقصـد دائما نظرده طوتولەرق یتشدیرلمش نشـیدەلر ایستەرز .

ایشته سویلەیەجکم بوایدی .

اسپارطەلی

حقی

مکتب وتربیه بحثلری :

مکتب بنالری

پاویون طرزی

مکتب بنالری موقعنی وطرز انشـاسنی تعیین سـببیله فوق‌العاده شایان اهمیت‌در . هرکیمسه خصوصی مسکننك بوتون شرائط صحیەیی جامع وسوسلی اولمەسنی ارزو ایدر . برمکتبده ایسه شرائط صحیه وانتظام سوس وتزیینات یرینه کندینی کوستریر ، بر مکتب ئەودن تحویل ایدلمش اولەماز . چونکه ئەو برقاچ نفوسـك اقامت ایده‌جکی برخانه ، بر مکتب ایسـه بویومك ، تعضوایتمك دورەسـنده اولان یوزلرجه کشیلك بر عائله اقامتکاهی‌در .

کوزل وشرائط صحیەیی جامع مکتبلر بویوك برباغچەنك اورتەسنه وآغاجلرمشجرەلر آرەسنه‌انشا ایدیلملی‌دارو کچیجی غلبەلق سوقاقلره قارشی انشاایدلمش‌اولماملی‌در. مکتبی انشا ایدرکن برانتخابنده ایکی‌شی نظر دقته الیرز : بری شرائط صحیه ، دیکری شرائط اداره . . . برمکتب سوقاغه ناظر وکلوب کچیجی برجادەده‌اولور ایسه‌چوجوقلرك دائما مشغول اولمەلرنی واك اوفاق بر اشارت ومناسـبتله خارجه نظر ایتمکه آماده‌اولمەلری‌ودوشونجەلرنی، فکرلرنی اورایه‌صرف‌ایتمەلری نتیجەلرنی ودقتسزلکلری باعث اولورکه طلبه اوزرنده بو کبی فنـا تأثیراتك حصـولی‌هیـچ بروقت آرزو ایدلمز . مکتبلر دائما آسوده ، ودغدغەدن ، معیشت مبارزەلرندن اوزاق بر محلده بولنمالیدر . بونلر شرائط ادارەدر .

شرائط صحیەیەکلنجه : مکتب قومسال، قوری‌وقابل‌نفوذبراراضی اوزرینه انشا اولنمەلیدر . دائما صوتراکم ایدن وصویی جذب ایتمەیان اراضی اوزرینـه مکتب انشا ایتمك خطادر. مکتب جوارنده‌چامور یغینلری ، بطاقلقلر بولنمامق قطعیاً مقتضی‌در . بر چوق مکتبلرمزك صتمەنك منبعی اولمسی اثنای‌انشا آنده بوکبی‌شرائط‌صحیەیه عدم رعایتدن ایلری کلمشدر .

بوشرائط شبهەسزدرکه کافی دکلدر. ضـیایی، کونشی، هوانی ایی آله بیلمسی‌ده تأمین ایدیلمەلی‌در . مالزمهٔ انشـائیه رطوبتی جذب ایتمیەجك، حرارتی غیرقابل؛ نقل‌یاپمایەجق، ممکن مرتبەصدایی نقل‌ایلە- مەیەجك مواددن اولمەسی لازمدر .

مکتبك برنجی واسکان ایدیلەجك قاتی وزمیندن بر . بربچوق‌مترو یوکسك زمین ایله برنجی قات آرەسنده بوش بربودروم بولنمالی‌در . مکتبك اساسنی تشکیل ایدن دیوارلرنه قدر قالین اولور ایسـه اوقدر قوی اولدیغی کبی قیشین صیجاق ویازین‌ده سرین بولونور . بوسـببله دنیانك هرطرفنده کارکیر بنالر تعمم ایتمشدر . صوك زمانلرده ایسه مکتبلرك سیمان آرمەدن انشای خصوصی دوشونلدی . سیمان آرمه مکتبلر هریرده توسع ایتمکه باشـلادی . سیمان آرمـه یانمامق، زلزله وسـائر عوارضـده ییقلمامق جهتیله بوتون طرز انشـالره رقابت ایتمکدەدر ، همده اوجوزدر . اخشاب بنالر یاپمق مجبوریتی حاصـل اولدقده آلچاق یاپمق ویاخود بجرەلر یانـنـدن احتیـاط مردیونلری وجوده کتیرمك لازمدر .

بنالرك مالزمهٔ انشائیه وموقعی وشرائط صحیەسی دوشونیلدکدن صوکرا تقسیماتی ، جسامتی نظر دقته آلنیر . . مکتب بنالری ایچون اك مکمل واك صحی طرز پاویون اصولی‌در . بزده بوراده اونی توصیه ایدەجکز :

پاویون‌اصولی‌نەدر؟

آلمانیا ، اسویچره ، انکلتره ، فرانسه کبی ممالکده یکی وجوده کتیریلن مکاتب عمومیتله پاویون طرزنده انشا ایدلمکدەدر . پاویون طرزی دیمك اوفاق ، اوفاق صحی بنالرك تراکمندن حاصـل اولمش مکتب هیئت مجموعەسی دیمکدر . پاویون اصـولنده یاپلمش مکتبلر عادتا بر مکتب محلەسی تشکیل ایتمك اوزره یشـیل مشجرەلر، کوزل طرح ایدیلمش باغچەلر آرەسنه انشا ایدیلیر .

درسخانەلر آیری بردائرەدر. صوکرا یمکخانه ایچون ، اویون ایچون، مطالعه ایچون ، عبادتخـانه ایچون، خستەخانه ایچون ، ال ایشلری ایچون ، زراعت ایشلری ایچون ، موزه وکتبخانه واجتماع وقونفراس صالونی ایچون هپ آیری آیری مختلف‌طرزده هرقسمك احتیاجنه کافی بنالر انشا ایدیلیر .

پاویون اصولنده بنالر اك چوق ایکی‌قات‌در . ایکی قاتدن فضله اولەماز . پاویون اصولنك‌اهمیتنی بوتون اطبالر آغزندن تقدیر ایتمکده وبوکون بوتون مکتبلرك، قشلەلرك، خستەخانەلرك پاویون اصولنده انشاسنه صرف مساعی‌اولونمقدەدر . تجدید هوا جهتیله پاویون‌بوتون اوصافی حائزدر .

پاویون‌طرزینك‌منافع‌صحیەسندن‌باشقه‌یانغین‌وقضا کبی خصوصاتده اهمیت مخصوصەسی واردر . پاویون اصولنده یاپیلان بنالرده طلبه هپ طوپلو اولمدیغی ایچون یانغین تهلکەسنه پك آز معروض قالیر . بنالر اساساً اوفاق و آلچاق‌اولدیغندن‌قاچمق وقورتلمق‌ده ممکن وسهیل

اولور . برده اوكى آلنه يه‌جق برحريق وقوعنده يالكز بر دائره‌نك ضياعيله حريقه پك سهولتله خاتمه ويريلير .

فضا بحثى دها مهم‌در. شاهانه برمنظره‌يه، جبهه‌يه مالك اولان بر بنانك اوست قاتندن برچوجوق برطلبه دوشنجه بوتون فجاعت بوتون تهلكه كنديسنى كوستر . پاويون اصولى بر بنا پنجره‌سندن چوجوقلر سقوط ايتسه‌ده اهميتسز يرلردن باشقه برضرر حصوله كتيره‌مز .

مهم برشى: داها بيوك بنالر زلزله وسائره‌كى عوارض سببيله داها چابوق ييقلمغه مستعددر . پاويونلر بوكا معروض دكلدر . هايدى معروض اولديغنى فرض ايده‌يم . بوتون مكتب برسقف آلتنده بولنمديغندن پاويون منهدم اولسه ديكرلرينك منهدم اولمه‌سى لازمكلمز يا . . .

اكر قصوردن عد ايدر ايسه‌ك پاويون طرزنده‌كى مكتبلرك برقصورى وار : طوپلو وبر سقف آلتنده اولان مكتبلر مهيب، شاهانه محتشم فقط آلداديجى برمنظره‌يه برجبهه‌يه مالكدر . حالبوكه پاويون اصولنده‌كى مكتبلر طاغنيق واوفاق اوفاق، اومحتشم مكتبه نظراً برقوليه محله‌سيدر . . .

بزه قالير ايسه اوفاق بركولك، برچاغلايانك قارشوسنده انشا ايديلمش واسع تراسه‌لى يمك دائره‌سنى؛ بويوك سايه‌دار زمردين رنكلر ايچنده قالان عظيم بر مشجره اورته‌سنه كيزلنمش برمطالعه دائره‌سنى قارشودن كورونن، كنج ارزولرى نشئه وشطارت ايچنده براقان، بوتون ياشا ييشه براهميت وجسارت ويريرن بويوك ساحه يشيل اووا، دها اشاغيدن آقان بللورى دره‌يه . . كونش پارلاق ايرماغه افقه ناظر اولان يتاقخانه‌يى شامل اولان مكتب اويالانجى . حياتى هرآن زهيرلمكه آماده مطنطن ومحتشم بنادن دها قيمتدار، دها سويملى، دها شاعرانه‌در . . .

دنيله‌بيليركه زه‌ده بويله يرلر ، زه‌ده بويله مكتبلر؟ . .

مملكتمز قدرشيرين وآثار بديعه تابلوسى مودلى اولمغه شايان اولمايان اورالرده ؛ آغير هوالى انكلتره‌ده ؛ صغوق آلمانياده بويله يرلر وارده بزده يوقمى ؟ . . . بوسؤاله هپ برآغيزدن واراديرز ؛ . . اوحالده يكى ياپيله‌جق مكتبلريمزى بويله يرده ياپديره‌لم آلايشه آلدانميه‌لم ، كنديمزى اغفال ايتميه‌لم ، كنجلرمزك حياتى ، نشئه‌سنى بويوك ، ازيجى بنالر آلتنده، قپالى يرلرده بوغمايه‌لم ، مدنيت ايله برابر يورويه‌لم ! . . .

ابتدائى، رشدى اوفاق ونهارى مكتبلر برويا ايكى اوچ پاويون اوله‌بيلير . بوتون اوصافى جامع براى ابتدائى مكتبنده صنفلر، مطالعه‌خانه‌لر ، معلم اوطه‌لرى ، ايش اوطه‌لرى ، موزه‌خانه ، تنفسخانه ، يمكخانه ، ژيمناستيقخانه‌لر واردر. بونلرك برده حسن ترتيبى پاويونلره تفريقى لازمدر . برصنفله اداره اولنان مكاتبده يالكز برصنف، قابل ايسه برده مطالعه‌خانه، ال ايشلرى اوطه‌لرى ، وتنفسخانه بولونديرمق كافى ومكملدر .

ممالك اسلاميه‌ده پك چوق مكتب ياپيليور . كوكلم ايستركه بوتون اسلام مكتبلرى شرائط مكمله صحيه‌يى حائز اولسون؛ يتيشن اسلام كنجلرى وجودى كبى فكرى‌ده ديننج آدملر ، دنيا ايله اوغراشمغه مبارزه ايتمكه لياقتلى آدملر اولسونلر ...

مناستر : دارالمعلمين مديرى

ادهم نژاد

تراجم احوال :

(مؤلف جديد)

شيخ على چلبى بن خسرو ايزنيقى

واقف علوم متنوعه بر عارف كامل اولوب مشهور شيخ ادەبالى حضرتلرينك انجال عليه‌لرندن (وحيى زاده)[*] نك متعلقاتندندر. بدايت حاللرنده پدرلرى محلولندن اولان سلك زعامته دخول ايله بلغراد وجوارى سفرلرنده بولونه‌رق اثبات مردانكى ايله‌دكدن صكره ترك سلك زعامت ومسقط رأسنه عودتله اختيار انزوا وعزلت ايدرك تحصيل وتصنيفنى اكماله سعى و اهتمام ايله‌يوب آزوقتده مشار بالبنان اولديلر . سلطان محمد خان ثالث حضرتلرينك اواخر سلطنتلرنده استانبوله نقل مكان ايله (سودليجه) ده آرام ايلدكلرى اثناده‌كى منتشر اولان صيت فضل و عرفانلرندن ناشى پك چوق ارباب قلم وحاجته مرجع يكانه اولديغى كبى دفعاتله‌ده مشاراليهك مظهر التفات واحترام شهرياريلرى اولمق شرفنى احراز ايتديلر . علوم متداوله وبتخصيص عام تفسير و تصوف وكلام ايله علوم غريبه و حكميه وكيميويه‌ده‌كى وقوف تاملرينى بو فنلرده‌كى تأليفات عديده‌لريله اثبات ايلدكلرندن بين الخواص (مؤلف جديد) شهرتيله بنام اولمشلردر . ملاميهٔ بيراميه كبار مشايخندن (ادريس مختفى) شهرتيله بنام (ترحاله‌لى خواجه على الرومى) دن مستخلف اولديغى (مستقيم زاده)مرحومك مناقب ملاميهٔ بيراميه‌سنده محرردر . (من اضعف الخليقة الى اكمل الطريقة) عباره‌سيله مصدر استر شادى حاوى حضرت پير (عزيز محمود هدائى) يه تقديم ايتدكلرى نامه‌لرينه حسن قبولى متضمن (من اضعف الفقرا) فقره‌سيله بدأ ايدن جوابنامهٔ عاليدن استنباط اولونديغنه كوره طريقت خلوتيه‌يه‌ده انتسابلرى مستبان اولمقده‌در . ١٠١٨ تاريخ هجريسى خلالنده عالم آخرته سفر ايليوب حضرت ابى ايوب خالد بن زيد الانصارى (رضى الله عنهك) تربهٔ شريفه‌لرى حريمنه دفن اولونديلر . قدس الله سره العزيز .

---

[*] وحيى زاده : (ابو عبدالله محمد حلمى) ظاهر و باطنى معمور علمادن اولوب تذاكر شعراده اسمى مذكور اولان (وحى) نك حفيديدر. تحصيلنى مسقط رأسى بولنان (ايزنيق) ده بعد الاكمال مسلك قويم تصوفه انتساب ايله بهره‌ياب فيض محمدى اوله‌رق اختيار انزوا ايله‌يوب ٩٩٢ تاريخنده اسكداروده والده سلطان دارالحديثنده محدث ومفسر وجامع شريفده واعظ ومذكر اولمشلر ايدى . ايشته بووجهله كذارندهٔ ، اوقات ايكن (١٠١٨) تاريخنده رحمت الهيه‌يه مقرون اولديلر . علم نحودن مشهور (مغنى اللبيب) ايله علم عروضدن (رامزى) يه مكمل شرحى ومشارق شريفه حاشيه‌سى ايله مفتاح العلوم ابياتنه‌ده‌بر شرحى وعلم تفسيره متعلق تقريرات عارفانه وفاضلانه‌لرى ومرتب ديوانى واردر .

مؤلفات عدیده‌لرندن باشلیجه‌لری شونلردر : [*]

(۱) — جواهرالاسرار .
(۲) — ثمرةالارشاد .
(۳) — دررالانوار فی اسرار الاحجار .
(٤) — الدرة البیضاء فی الاکسیر الاحمر .
(٥) — مقدمةالوصل .
(٦) — دیوانالحکمة .
(۷) — کشف‌الاسرار وهتك الاستار .
(۸) — السرالربانی فیالعلم الجسمانی والروحانی .
(۹) — طوالعالبدور فی شرح الشذور .
(۱۰) — درةالغواص فی اسرارالخواص .
(۱۱) — ترویحالارواح فی اسرارالمفتاح .
(۱۲) — رسالهٔ قضا وقدر .
(۱۳) — مفاتیح الکنوز فی حلالرموز .
(۱٤) — انوار الترکیب .
(۱٥) — اللوایح فی اسرار الحروف الفواتح (مؤلف بو اثرنده ترجمهٔ حالنی‌یازدیغنی(دررالانوار) نده‌حکایه ایدییور.)
(۱٦) — المنتخب فی صناعة الذهب .
(۱۷) — شرح قصیدهٔ صعلوکیه .
(۱۸) — دیوان اکسیر .
(۱۹) — مجموعهٔ مجربات .
(۲۰) — مفتاحالحکمة .
(۲۱) — حجر ثلاثة .
(۲۲) — عشرة ابواب .
(۲۳) — المصباح فی علم اسرار المفتاح .
(۲٤) — کتاب دقایقالمیزان فی مقادیرالاوزان .
(۲٥) — کتاب انوارالدرر فی ایضاحالحجر .
(۲٦) — کتاب لوح ذهبالاسرار فی معارف الاحجار .
(۲۷) — کتاب المنتخب فیالاکسیر .
(۲۸) — درةالدرر وتحفةالغرر .

(۱) نومرولو (جواهرالاسرار) ایله (۲۰) نومرودن آشاغیسنی حاوی اولان بش اثرینی جامع بر مجموعه‌سی (اسکدار) ده (آطلاما طاشنده سلیم آغا) کتبخانه‌سنده مطالعه کذارم اولدی .

بروسه مبعوثی

محمد طاهر

[*] محفوظ ید عاجزی اولان (دررالانوار فی اسرار الاحجار) اسمنده‌کی اثرینك نهایتندن آلندی .

صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

السلام علیکم ؛

۱۳۸ نجی نومرولی صراط مستقیم مجلهٔ مبجله‌سنده (ایکنجی خطا) عنوان و (محمد فخرالدین) امضالی اولان مقاله بورادهکی قارء وسامعلره فوق‌العاده مسرتلر بخش ایلدی، دردلرینی تسکین ایتدی احکام اسلامیه و آداب ملیه‌یی محافظه ضمننده کمال خلوصله یازلمش اولدیغنه هر جمله‌سی حتی هر کلمه‌سی شاهد اولان مقالهٔ مذکوره‌نك کرك محرر ذی اقتدارینه کرکسه عین مقصد خیر مرصدله نشرینه توسط بیوران ذوات محترمه‌یه مدیون شکران اولان بورادهکی قارئلری احترامات صمیمه‌لرینی تقدیمله تأیید اخوت ایدلدکدن صکره دیرزکه فخرالدین افندی مقاله‌سنك بالکز عنوانی انتخابده اصابت ایتمامشدر ظننده‌یز اولاً طنینك مقاله‌سی اثر خطا دکلدر بلکه جملهٔ احکام شرعیه‌دن اولان نسوان اسلامك امر تستره رعایت ایتملرینی ومواضع تهمه صایلان محللره کیرمملرینی آمر لسان شرع شریفدن شرفصادر اولان تنبیهنامهٔ مشیخت پناهیلری دوائر عائده‌سنه حواله ایدلمسی بیله چوق کورمکدن ایلرو کلن اثر غیظدر . ثانیاً : اهل اسلامك قلوبنی جریحه‌دار ایدن بو مقاله امثالنك ایکنجی مناسبتسزلکی دکلدر از جمله (مبادلهٔ اولاد) حقنده‌کی تکلیفی سوء تأثیر خصوصنده تستر حقنده‌کی مقاله‌سندن آشاغی دکلدر بلکه دها المناك زهرنا کدر، تکلیف مذکورك قلوب اسلامیانده ایقاع ایلدیکی الیم موجع جریحه‌لر هنوز التیام پذیر اولمامشدر . فرانسه‌ده موجود اولوب عناصر مختلفه‌یی بر برینه ایصیتمق یولنده تأثیری اولدیغی بنه طنیندن اوکره‌نیلان اصولك مملکتمزده تطبیقی خصوصنده‌کی تکلیفندن فخرالدین افندی مقالهٔ دیندارانه‌سنده بحث ایتمامسی ۳۱۰ نومرو و ۲٥ جماذی‌الاول سنه ۳۲۷ و ۳۰ حزیران سنه ۳۲٥ تاریخلو طنین نسخه‌سنه تصادف ایله‌مامسندن نشأت ایلدیکی تخمین اولنور . مراق ایدیلور ایسه نسخهٔ مرقومه‌ده فقرات آتیه عیناً مشاهده اولنور : (.... فقط امین اولدیغمز وطنداش عائله‌سی نزدینه ارکك چوجغمزی کوندرمك واونك ارکك چوجغنی کندی اوغلمز کبی قبول ایتمك مملکتمزده‌ده قولایجه قابل تطبیق بر اصولدر ظن ایدرز بونك ایچون یالکز فکر تشبث و بر آز عزم مرام لازمدر (حسین جاهد) هامش: طنین اتحاد عناصره یارامیه‌جغنی امید ایلدیکی بو اصولك مظهر حسن قبول اولمسنی تأمینه چالیشمغی بر خدمت بیلدیکی جهتله بو بابده وساطت وظیفه‌سنی ایفا ایتمکی ممنونیتله درعهده ایدر . مکتب تعطیل مدتجه هانکی عائله‌لرك، چوجقلرینی مبادله‌یه طالب اولدقلرینی معلوم اولمق وبوعائله رئیسلرینی بر برینه طانتمق لازمدر...) تکلیف مذکور اهل اسلامدن قطع نظر مملکتمزده اوطوران سائر ادیان منتسبینی نزدنده غایت مردود ومنفور اولدیغی هرهانکی دینه منسوب اولور ایسه اولسون شمدی‌یه قدر هیچ بر کیمسه‌نك مراجعت ایتمامسیله ثابت اولنجه فخرالدین افندی حضرتلری او مقالهٔ مبجله‌سنه (تکرار بیوك

برماسبتسزلك) عنوانی ویره ایدی دها كوزل اصابت ایدلمش اوله جغی وارد خاطر قاصرانه‌مدر. باقی دعا.

اینه كولنده سرای بوسنه‌لی
سبزاده الحاج
محمد

واتیقان كتبخانه‌سنده آثار اسلامیه

تفسیر غریب القرآن

مؤلفی ابو بكر نامنده بر ذات اولوب قرق سنه تتبع ایتدكدن صوكره یازدیغنی افاده ایدر فورمه‌نك برقسمنده شویله بدأ ایدر :

« هذا تفسیر غریب القرآن الف علی حروف المعجم مابین منصوب ومرفوع ومخفوض لیقرب تناوله ویسهل تحفظه علی من اراد التوفیق مثلا حاد مفتوحه ایله (صیب) مطوفعیل من صاب یصوب اذا نزل من السماء . (صرهن الیك) صمهن الیك ویقال املهن الیك اصرهن بكسر الهاد قطعهن المنی فخذ اربعة من الطیر الیك فصرهن ای قطعهن . (صراط مستقیم) طریق واضح وهو الاسلام ومنه صبغة الله دین الله فطرته التی فطوالناس علیها . »

كتاب مذكور برجلددن عبارت اولوب آچیق یازیلی تاریخ خط معلوم دكلدر .

معرب القرآن

سورۀ فاتحه ایله والطارقدن والناس سوره‌سنه قدر آلیر .

مقدمه شویله یازار : قال ابوعبدالله حسین ابن خالویه هذا كتاب ذكرت فیه اعراب ثلثین سورة من القرآن من المفعل بشرح معانی كل حرف وتلخیص فروعه وذكرت غریب ما اشكل من وتبیین مصادره وتثنیة وجمعه لیكون معونة علی مارد علیك من اعراب القرآن ان شاءالله وماتوفیق الا بالله .

مثلا: سورة الناسده دیركه (والناس) معطوف معنی الایة یوسوس فی صدور الناس جهم وانسهم والناس الناس والناس الجن ذهب الناس و بقی النسناس النسناس الذین یشبهون الناس ولیسوا بناس رواه ابو هریره . تاریخ خط ٩٠٠

كتاب المعما

تركجه برجلد كوزل خط ایله بر چوق شیلره معما یاپار . مثلا یمورطه ایچون :

« ندر اولكیم اولا برقبه معمور
« یاریسی زعفران یاریسی كافور

هاشم ولی

شایان تألم وتأثر بر خبر :

« ترجمانه » دوردی .

روسیه‌ده ساكن مسلمان تورك قارده‌شلرمزه ، صوك ربع عصرده ، هیچ شبهه‌سز اك بیوك خدمت ایتمش اولان باغچه سرای (قریم) ده منتشر « ترجمان » رفیق محترممزك اوتوز سنه‌لك شرفلی بر حیاتدن صكره موقتاً قطع نشریات ایلدیكنی بوهفته خبر آلارق، فوق العاده متأثر ومتألم اولدق . « ترجمان » روسیه مسلمانلرینك بتون شبان متفكره‌سنه استاد و راهبر اولمشدی . شمدی ملتی دوشونه‌ن، ملتنه خدمت ایتمك ایسته‌ین روسیه‌لی مسلمانلرك جمله‌سی « ترجمان » ك تلمیذی وروسیه‌ده منتشر توركجه غزته‌لركده هپسی « ترجمان » ك اولاد معنویسیدر . قریم « ترجمان » ی برزمانلر ممالك عثمانیه‌ده‌ده معلوم ومنتشر ایدی ؛ دور سابق مطبوعاته قارشی شدتی پك زیاده آرتدیرمه‌دن اول ، وهله ارمنی مسأله‌سی زماننده استانبوله ، ولایاته طقوز ، اون بیك نسخه‌سی طاغیلوردی . « ترجمان » ك اوزمانلردن قالمه خاطره‌سی ، علی الخصوص اناطولی ولایاتنده ، الیوم برحیاتدر.

« ترجمان » صوك نسخه‌سنده ، موقتاً قپاندیغنی شوصمیمی ومؤثر سطرلرله قارئلرینه خبر ویریور :

محبتلو افندیلر ،

١٨٨١ سنه‌سی چیقاردیغم « روسیه مسلمانلری » نام رساله‌مده اشبو غزته‌نك پروغرامی ومسلكی تعیین ایدلمش ومعارف ، ادبیات ، لسان ومكاتب ملیه‌نك اصلاحی ۱۰ كالی ایلرو سورولمش ایدی .

١٨٨٢ سنه‌سی « یوقلامه » و « ایزلمه » مقامنده بش اون اوراق پراكنده چیقارلمش ایدی .

١٨٨٣ سنه‌سی نیسان آینده « ترجمان » ك برنجی نسخه‌سنی میدانه چیقاردم وبوندن بویله دورمه‌یوب ، اوصانمیوب، یولدن چیقمیوب اوتوز سنه چالیشدم فقط ، انسانلق حالیدر ، یورلدم .

خدمتم بخشیمی یاپامدیمی ایدی هركس بیلدیكی ، آكلادیغی كبی حكم بیورسون ؛ بن بیلدیكمه آكلادیغمه كوره اوتوز سنه چالیشدم وطبیعی یورلدم. دوقتورلرك قطعی نصیحتلرینه بناءً برآز وقت استراحت لازم كلدی. « ترجمان » مده كندم ایله برابر استراحت ایده‌جك .

مالاً ومعناً « ترجمان » ك حالی تأمین ایدلشدر، دوامنه بر تورلی مانع موجود دكلدر ، آنجق یورغنلغم . محبتلو اوقویوجیلر ،

بو جمعه « ترجمان » موقت دوریور ، ئوقتایور . معذور كوروكز ، عیب بیورمیكز .

كله‌جك هفته «ترجمان» ه بدل « زمان » . چیقه‌جقدر بریكی غزته پروغرام ومسلك اعتباریله « ترجمان » ك معنوی اوغلی اولدیغی كبی صاحب امتیازی ومحرری دخی اوغلومدر « زمان » ك قبول ومقبول ایدلسنی تمنی ایدرم .

وقت استراحتمی انشاءالله مالا یعنی كچورمم . زمانمز برچوق یكی حاللر ومسئله‌لر وجوده كتوردی ، روسلر ومسلمانلر آره‌سنده یكی فكرلر، بویكی مسلكلر ، یكی آرزولر دوغدی بونلری اوكرنمك ، دوشونمك وبونلره كوره مسلك طوتوب قلم ، فكر یورتمك كرك . بوندن بویله استراحتم قدر الحال تحصیلدن عبارت اوله‌جقدر . لحده قدر تحصیل جمله‌منزه بورج دكلمی ؟ ....

شمدیلك الوداع !

اسماعیل

۳۰ سنه‌لك متمادی خدمتدن صکره اسماعیل بابامزك استراحته حقیقةً حق واردر، بونی تسلیم واعتراف ایدرز. بوندکله برابر، کوکل ایستردی‌که «ترجمان»، ترجمان روح و املی اولدیغی ملتی کبی ابدی قالسون. «ترجمان»ك معنوی اوغلی «زمان»ه: خوش کلدك، صفا کلدك، باباك قدر ملتکه خادم ونافع اول! دیورز؛ وبو دعامزك عندالله‌مقبول اولمه‌سنی ایسته‌یورز. وعین‌زمانده «ترجمان»ك استراحتی یازه مخصوص بر تعطیلدن عبارت اولمه‌سنده دعاجی‌یز. «ترجمان»ك دورمه‌سندن متولد تأثرمزه، کله‌جك صوك بهاردن اعتباراً تکرار انتشارینی کورمك امیدی، اوت انجق بو امید، تسلیتبخش اولمقده‌در...

شؤون

روسیه:

مسلمانلر مطبوعاتی. — قزانده بش سنه‌دنبری منتظماً انتشار ایتمکده اولان «بیان‌الحق» جریدهٔ اسلامیه‌سی شمدی‌یه قدر هفته‌سنه انجق اوچ نسخه چیقیوردی. بوکره اداره‌خانه‌مزه کلن آلتنجی سنهٔ رومیه‌سنك برنجی نسخه‌سندن، آکلادق‌که بوندن بویله «بیان‌الحق» رفیقمز هرکون چیقه‌جقدر. رفیقمزك توسیع نشریاتندن پك ممنون اولدق کمال خلوص ایله تبریك ایدرز. ملتداشلرینه دائما مفید اولمق وکیتدکجه دائرهٔ خدمتی کنیشلتمك اوزره دوام وترقیسنی جناب‌حقدن نیاز ایدیورز.

تورکستانده آثار عتیقه مکتبی. — آسیای وسطی آثار عتیقه‌جه اك زنکین قطعاتدن معدوددر. بوراده اسکی تورك، یونان آثار عتیقه‌سی موجود اولدیغی کبی، اسلام مدنیتنك بغداد، قاهره‌وغرناطه کبی مراکزیله عین سویهٔ رفیعده بولنان بخارا وسمرقند شهرلریده بوراده‌در. بو جهتلری نظر دقته آلان پترسبورغ انجمن دانش ایمپراطوریسی، آسیای وسطی آثار عتیقه‌سنك کشف وتدقیقی ایچون تورکستانده بر آثار عتیقه مکتب عالیسی تأسیسنه تشبث ایتمشدر.

روسیه‌ده حریت وجدانیه (!). — روسیه قانون اساسیسی بوتون تبعه‌یه رسماً حریت وجدانیه بخش ایتمشدر. لکن وقایع کوستریور که بو اساس قانونی فعلاً اصلا تطبیق اولنمامقده‌در. روسیه مجلس مبعوثاننده کثرت جهتیله ایکنجی موقعی طوتان «قاده» فرقه‌سنك رسمی غزته‌سی اولان «رەچ»ده یازلدیغنه کوره ایکی‌ای اول آرسای کوینده ذکور واناث ۹۵ مجوسی اهتدا ایدرك ۱۷ ارکك و ۱۵ قیز چوجقلرینه دین اسلامی اوکرتمك اوزره برمسلمان معلم تعیین ایتمشلردی. بو وقعه‌یی خبر آلان پولیس چاوشی آرسای کوینه کلوب چوجقلری طاغیتمش ومعلمی برابر آلوب پولیس ضابطنه کوتورمشدر. کویلیلر او جوارده بولنان ملا عین‌اه حضرتلرینه خبر ویرمشلر وموما الیه‌ده کیدوب پولیس چاوشندن، قانون شکنانه حرکتنك اسبابنی سؤال ایتمش ایسه‌ده چاوش هیچ برمعقول جواب ویرمه‌یه لزوم کورمیه‌رك ملا حضرتلرینی باشندن صاومشدر.

هندستان:

دارالفنون اسلامی تشبثی. — علیکر دارالفنوننden بشقه ایکنجی بر دارالفنون اسلام دها تأسیسی ایچون باشلانیلان تشبث موفقیتله دوام ایدیور. متشبثلردن فخامتلو اغا خان حضرتلری بو کره کلکته‌یه کیده‌رك، اورا اغنیا وکبراسندن کلیتلی اعانات جمعنه موفق اولمشدر. اعاناتده بولنانلر بروجه آتیدر: ایشان کریم، ۱۰۰۰۰ روبیه؛ [بر روپیه تقریباً اون درت غروش قیمتده‌در.] احمد موسا صالحجی ۱۰۰۰۰ روبیه؛ حاجی احمد عبد اللطیف ۵۰۰۰ روبیه؛ اسماعیل سنحجی ۵۰۰۰ روبیه؛ غلام‌حسین‌عارف ۵۰۰۰ روبیه عثمان جمال ۲۵۰۰ روبیه. بونلردن بشقه‌ده مهم اعانات کلمکده‌در. کلکته‌ده یازیلان اعانه مقداری آلتمش یتمش بیك روبیه‌یه بالغ اولدیغی سویلنلیور. «لوکنوو»ده ایکیوز بیك روبیه وعد اولنمشدر. بوندن بشقه محمود آباد و جهانکیر آباد راجه‌لری آلتمش بشر بیك و دیکر راجه‌لردن بعضیلری، یکرمیشر، بعضیلری اونر بیك روبیه وعد ایتمشلردر. بومبه‌یده اینجی تاجری عربی الاصل شیخ جاسم بن ابراهیم ۱۵۰۰۰ روبیه ویرمش و ینه بومبه‌یلی دیکر بر تاجر ۵۰۰۰۰ روبیه بومبه‌ی بانقه‌سنه یاتیرمشدر. شمالی هندستانك دارالفنون اسلامی تأسیس ایچون کوستردیکی بو همتدن، جنوبی هندستانده کیری قالمامق ایسته‌یه‌رك مادراسده براعانه جمعیتی تشکیل اولنمشدر.

هند چینی:

فرانسزلرك طردی تشبثاتی. — هند چینك بر قسمنه الیوم فرانسزلر مسلط وحاکمدر. بونلرك مملکتدن طردی ایچون یرلیلر آره‌سنده بویوك خفی برجمعیت تأسیس اولنمشدر. جمعیتك بعض اوراقی بوکونلرده فرانسزلرك الینه کچمشدر. اوراق مذکوره‌یه نظراً هندچینلیلر برقیام عمومی ایچون تشکیلات مهمه‌ده بولنه‌رق حتی قیامك سرکرده‌لرینی بیله تعیین ایله‌مشلر ایمش؛ قیام ردنبره اوله‌جق. وفرانسز مأمورلرینك چوغنی اعدام ایدیله‌جك ایمش. برچوق وقایعله برابر بو جمعیتك کشفی‌ده کوستریورکه آوروپالیلرك آسیایه حاکمیتلری دوره‌سی آرتق نهایتنه یاقلاشیور.

مقالهٔ سالفه‌ده‌کی تفسیر شریف تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
۲۰	۱	۱۰	منسون	مسنون
۲	۱	۱٤	سجودوملائکه	سجود ملائکه
۲	۲	۱۹	تفصیل	تفضیل
۳	۲	٦	اولندیغی حقنده	اولندیغی جنت حقنده

صراط مستقیم مطبعه‌سی — مدیر مسئول: اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
٢٢ نومرو

صراط مستقیم
١٣٢٦

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار
جدیده مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه‌ده	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
٢٠ غروش فضله آلنیر

عدد : ١٤١ — ١٤ جمادی الاول پنجشنبه ٥ مایس ٣٢٧ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

انوار قرآن

٤٠ — یا بنی اسرائل اذکروا نعمتی التی انعمت علیکم. واوفوا بعهدی اوف بعهدکم وایای فارهبون

[جناب حق اولا کتاب ایله انده ریب واشتباه اولمدیغنی ذکر ایلدی. صکره ناسك اوکتابده اختلافنی ذکر ایدرك ابتدا مؤمنلری ، ثانیاً کافرلری ، ثالثاً منافقلری ذکر ایتدی . صکره صنف ثالث ایچون امثال ضرب ایلدی . بعده کتابك رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه من عند الله منزل اولدیغی اوزرینه برهان اقامه ایتدی وشك وارتیاب ایدنلره کندیلرینی عاجز براقور برحال ایله تحدی ایلدی. صکره تحذیر وانذار ، تبشیر ووعد ایتدی صکره کتابده ایراد قلنان مثل حقنده ناسك کتاب حقنده‌کی اختلافلری کبی اختلافلری بولندیغنی بیان بیوردی. صکره کندیلرینی ایکی کره احیا وایکی کره اماته وسماوات وارضی کندی منفعتلری ایچون خلق وایجاد ایلدیکنی بیان ایله کافرلره اڭ واضح بر برهان کتوردی . صکره خلقت انسان ایله اطوار انسانی ذکر ایلدی. دها صکره نبوتك بر تفصیل ظهور ایلدیکی بلادده موجود امم وشعوبه خطابه شروع ایدرك ایلك ابتدا بو آیت ایله زیرده‌کی آیاتده، نعم الهیه‌یه مستغرق اولدقلری حالده اڭ زیاده کفران نعمت ایدن طائفهٔ یهوده خطاب ایلدی . یوقاریده دخی سبق ایلدیکی اوزره بو مواد مختلفه‌نك کافه‌سی بر موضوعه متعلق بولندیغی ، جمله‌سی کتاب مبین ایله بو خصوصده ناسك احوال وصنوفنی بیانه متدائر اولدیغی حالده طرز بیانده‌کی تفنن قرآنك حیرت افزا انواع بلاغت وخصائصندندرکه بو حد اعجازه نه بر بلیغ یتشمش ، نه ده یتشمك احتمالی واردر . کتب سماویه‌یی حامل امم وشعوبك اقدمی بولنان بنی اسرائیل وقتیله صنوف عواطف ربانیه ایله مشمول اولوب علی الخصوص نعمت کبرای الهیه اولان نبوت بر خیلی زمان کندیلرینه احسان اولنه‌رق بو سبب ایله امم وشعوب عالم اوزرینه تفضیل ایدلمش اولدقلری جهتله الله تعالی‌یه اڭ زیاده تشکر ایدن ونعمت جلیله‌سنی اڭ چوق یاد ایدن کندیلری اولمق ایجاب ایلدیکی وبوده هدایت وارشادلری ایچون جناب حقك ارسال ایلدیکی هر پیغمبره ایمان ایتملرینی مستلزم بولندیغی حالده الله تعالی‌نك فضل وکرمی کندیلرینه محصور اولوب کندیلرندن ماعداسندن پیغمبر کوندرمز زعمنه دوشه‌رك حقلرنده ارزان بیورلمش اولان نعمتی ایماندن اعراضه و نبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزه جور واذا ایتمکه وسیله اتخاذ ایتدیلر. ایشته اوزرلرینه فیضان ایدن نعم الهیه‌یی درخاطر ایدرك عهده وفا ایلملری ایچون کندیلرینه جانب رب عزتدن خطاب اولنه‌یور. کرك بنی اسرائیل وکرك دیکر امم سالفه حقنده کتاب عزیزده شرفورود ایدن قصص پر عبری بزده کمال تأمل ودقت ایله استماع ایلیه‌رك تعقیب ایده‌لم] ای بنی اسرائیل [ای اولاد یعقوب] سزه انعام ایلدیکم نعمتی ذکر [ویاد] ایدك وعهدمی ایفا ایدك ، بن‌ده سزك عهده کزی ایفا ایده‌یم [الله تعالی‌نك انلره عهدی کندیلرینه انزال ایلدیکی کتابدن معلوم اولور . جناب حق انلره ، انجق ذات الوهیتنه عبادت ایدوب هیچ بر شیئی کندینه تشریك ایتماملرینی وصدقلرینه ادله قائم اولان پیغمبران عظامه ایمان ایدوب شرائع و احکامنه منقاد اولملرینی عهد ایلدیکی کبی برادرزاده‌لری اولان بنی اسماعیلدن کندیلرینه بر پیغمبر کوندروب او پیغمبرك بر شعب جدید وجوده کتوره‌جکنی‌ده

عهد ایتمشدر . عهد خاص منصوص ایشته بودر . عموم عهده جناب حقك فطرت مقتضاسنجه جمیع بشردن اخذ ایلمش اولدیغی عهدا کبرده داخل اولور ، اوده تدبر وتروی ایتمك وهرشیئی میزان عقل ایله ونظر صحیح ایله وزن ایدوب میزان هوی وغرور ایله وزن ایله مامکدر . بنی اسرائیل بو عهد الهی عامه ویاخود کتابلرنده منصوص اولان ارعهود خاصه یه احاله ٔ نکاه ایتمش اولایدیلر نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه وذات رسالتی ایله انزال اولنان نوره البته ایمان ایدر وفلاح بولورلر ایدی . عهدی رسول محترم صلی الله علیه وسلمه ایمانه تخصیص ایتمکه حاجت یوق ، چونکه عهد خاصك افرادندن بولنان ایمان عهد عامده داخلدر ومضاف اولان عهد عموم افاده ایدوب عامده مخصص بولنمدقجه تخصیص ایدیلامز ، عهدی ایسه ایمانه قصر ایچون دلیل یوق.

بو ، اللهك عهدیدر ؛ بنی اسرائیلك عهدینه کلنجه ، اوده کندیلرینی ارض مقدسده متمکن قلمق ، امم کافره یه قارشو آنلره یاردم ایلمك ، دنیاده قدر ورفعت ایله رفاه معیشته نائل اولمقدر . اللرنده کی توراتده شائع اولان بودر . شبهه یوقدرکه الله تعالی انلره سعادت آخرت ایله ده وعد ایتمشدر ، فقط توراتده رموز واشاراتدن بشقه بوکا دلالت ایدر برشی یوقدر ، بونکچوندرکه بعض مدققین یهود بعثه ایمان ایتمزلر ظن ایتدیلر .

رؤسا ایله اتباع اره سنده کی منافع مشترکه دن طولایی بنی اسرائیل بری برندن قورقوب بوخوف اره لرنده ترك فاش اولان عهده وفانك موانعندن بولندیغی جهتله وفا ایله اولان امرك عقبنده] انجق بندن قورقك [بیورلدی یعنی جماهیره مخالفتله حقه اتباع ایتدیککز زمان بعض منافعك فوتندن وسزه بعض مضارك اصابتندن قورقیورسه کز ، زمام جمیع منافع قبضه ٔ قدرتنده بولنان الله تعالیدن بشقه هیچ بر فردن قورقمامکز دها شایاندر ، او نعمت کبرایی ویاخود کافه ٔ نعمی سزه انعام ایدن ذات علیه سیدر ، او نعمتلرك سلبنه وبونلره ایجاب ایدن تشکری ترکدن طولایی عقوبته قادر اولان انجق اودر ، ایمدی انجق ذات الوهیتندن قورقك ، ماسوی اللهدن خوف ایتمیك — ع] .

« یا بنی اسرائیل » قول کریمنده [بنی] لفظی منادای مضافدر ، اضافت ایله نونی ساقط اولمشدر . [بنون] ویا [بنین] ك مفردی [ابن] در . [ابن] ابك فرعی اولوب انك اوزرینه مبنی بولندیغندن بنادن مأخوذدر ، بونکچوندرکه مصنوع صانعنه نسبت اولنه رق بعضاً صانعك مصنوعنه اضافتی ایله صانع حربه [ابوالحرب] و بعضاً امر بالعکس اوله رق نتیجه ٔ فکره [بنت الفکر] دینور . بو کلمه اولاد ذکوره مختصدر ، مضاف اولورسه عرفده ذکور واناثه عام اوله رق اولاد معناسنه اولورکه بوراده مراد اولان بودر. اسرائیل یعقوب علیه السلامك لقبیدر و لغت عبرانیه ده فی الاصل صفوة الله وعلی قول عبدالله معناسنه در — ق . ش . م .

---

٤١ – وآمنوا بما انزلت مصدقاً لما معکم ولا تکونوا اول کافر به ولا تشتروا بآیاتی ثمناً قلیلا وایای فاتقون .

[جناب باری عزشانه آیت سابقه ده عموم عهده وفا ایله امر ایتمشدی ، شمدی سیاق کلامدن مقصود اولان عهد خاصه انتقال ایله شویله بیوریور :] وزدکزده بولنانی مصدق اوله رق انزال ایتدیکم شیئه ایمان ایدك [توحید ، عدل بین الناس ، فواحش ومنکراتدن نهی ودها بوکبی سعادته موصل ارشاده دائر تورات ایله سائر کتب انبیانك تعلیم ودعوتی تصدیق ایدرك نازل اولان قرآنه ایمان ایدك ، سز قرآنه نظر ایدوبده انی مقاصد واصول دین الهیه ومواعید وعهوده متدائر معلومکز بولنان اموری مصدق بولنجه اکلارسکزکه قرآن ایله نازل اولان روح وجوهر کتب سالفه ایله نازل اولان روح وجوهرك عینیدر . واکلارسکزکه سزی موسی ایله سائر انبیانك دعوت ایلدیکی امورك مثل ونظیرینه دعوت ایدن بو نبی محترمك تقریر حق وهدایت خلقدن بشقه برغرضی یوقدر ؛ شوحالده اعجازی ونزدکزده بولنان شیلری مصدق اولمسیله ایکی جهتدن اوزریکزه حجت اقامه ایدن بوکتاب مبینه ایمانه مبادرت ایتمکز ایجاب ایدرکن] انی انکار ایدنلرك برنجیسی اولمیك وآیتلرمله ثمن قلیل اشترا ایتمیك [قرآنك هدایت وارشادینی ثمن قلیل ایله مبادله ایتمیك . حظوظ دنیویه ملاحظه سیله حقدن اعراض ایلامیك! بز رسول اکرمه ومن عندالله تبلیغ ایلدیکی قرآنه اتباع ایدرسه ك مال وجاهدن ، مقام ریاستدن دور اولورز دیه دوشونمیك . بونلر حقه نسبت ایله قلیل وحقیردر . آیات بیناتدن ، براهین واضحاتدن اعراض ایدنلرك عاقبتلری وخیمدر ؛ رضاء اللهدن محروم اولورلر ، دنیاده اللهك انتقامنه ، آخرتده عقوبتنه کرفتار اولورلر . سز بوکبی احوالده شوندن بوندن حذر وتحاشی ایتمیك .] انجق بندن اتقا [وحذر] ایدك .

قرآنك توراتی مصدق اولمسنك معناسی : قرآنك توراتده وصف اولندیغی وجه اوزره نازل اولمسیدر ، ویاخود قصص ومواعیدده وتوحیده دعوتده وبین الناس عدالده ومعاصی وفواحشدن نهیده قرآنك توراته موافق بولنمسی حسبیله در . اعصارك تفاوتی سببیله متفاوت بولنان بعض جزئیات احکامده قرآنك توراته کورونن مخالفتی حقیقتده بر مخالفت دکلدر ؛ بو احکامدن هربری عصر وزمانه نسبتله حق اولوب مدار تشریع بولنان حکمتلری متضمن اولمق حسبیله بری برینه موافقدر وتوراتده احکام منسوخه سنك مؤبد بولندیغنه دلالت ایدر هیچ برشی یوقدرکه حتی او احکامی نسخ ایدن قرآن توراته مخالف اولسون . تورات احکامنك زوال وبقاسنه تعرض ایتمیوب انجق اواحکامك علی الاطلاق مشروعیتنه دلالت ایدر . هم برده دیرزکه تورات او احکامك نسخنی ناطقدر ؛ زیرا قرآنك توراتی ناسخ اولمسی ،

توراتك ايسه قرآنك صحتنى ناطق بولنمسى او احكامك نسخنى ناطق اولمق ديمكدر . شو حالده احكام منسوخهده مناط مخالفت انجق اختلاف عصردر ، حتى متقدمك نزولى تأخر ايديدى شبهه‌سز متأخره موافق اوله‌رق نزول ايدر، متأخرك نزولى تقدم ايديدى شبهه‌سز متقدمه موافق اوله‌رق نازل اولوردى . بونكچوندركه‌دهان حكمت فشان نبويدن « لوكان موسى حياً لماوسعه الااتباعى » حديثى شرفصدور ايلمشدر . [يعنى موسى بوكون بر حيات اولايدى شريعتمه اتباعدن بشقه چاره‌سى اولمازدى بيورلمشدر] ـ س .

---

٤٢ ـ ولاتلبسوا الحق بالباطل وتكتموا الحق وانتم تعلمون .

وبيله بيله حق باطل ايله قاريشديروب ده حق كتم ايتميك .

بو آيت كريمه سياق نهيده انلرك غوايت واغوا خصوصنده‌كى مسلكلرينى بيان بيوريور . كتابلرنده ، كنديلرينه بعث اولنوب ده عجائب وغرائب اظهار ايده‌جك اولان كاذب پيغمبرلردن تحذير

واقع اولديغى كبى جناب حق انلره ولد اسماعيلدن بر پيغمبر كوندروب انكله بر امت وجوده كتوره‌جكى وبو پيغمبرك جاريه هاجرك ولدندن ظهور ايده‌جكى دخى كتابلرنده ورود ايلمش واو پيغمبرك علامت ونشانه‌لرى التباس، اشتباهه محل قالميه‌جق صورتده واضحاً كوسترلمشدر. فقط احبار ورؤساى يهود عوام ناس اوزرينه حقى باطل ايله ستر ايدرك حاشا نبى محترم صلى الله عليه وسلم افندمزك كتب مذكوره‌نك كذب ايله توصيف ايلديكى پيغمبرلردن بولنديغنى انلره ايهام ايديور ورسول اكرم حقنده‌كى نعوت وشمائل بشقه‌سنه قطعا مطابق اولميوب ذات رسالتپناهنده اكمل ظهور ايله ظاهر اولديغى وانبياى صادقه‌نك اوصافى ودعوت ايلدكلرى امور نبى مجتباده متحقق بولنديغى وكنديلريده بو جهتلره تماماً مطلع اولدقلرى حالده كتم ايليورلر ايدى ـ ع .

بركت‌زاده

اسماعيل حقى

مسلمانلقده صحت

وجودك مطالبى

روحك مطالبنه عائد اولان سوزيمز بيتدى ؛ شيمدى وجودك مطالبنه دائر سوز سويله‌مكلكمز ايجاب ايديور . ذاتاً انسانك بدايت خلقتندن بوآنه قدر آرقه‌سنده طولاشديغى مادى ، معنوى هرايكى سعادتى ادراك ايده‌بيلمسى آنجق وجود ايله روح آره‌سنده بر آهنك وفاق بولنمسنه متوقفدر .

سعادت ماديه ايكى شيئه وابسته‌دركه برى صحتى محافظه ، ديكرى وجودك مطالبى اوزرنده تصرفدر . بز شمدى بونلرك هرايكيسنى بر فصلده ايضاح ايده‌جكز .

حفظ صحت

يوقاريكى فصللريمزده سويله‌مشدك كه انسانك حيواندن يكانه مدار تمايزى اولان سلامت عقل هرشيدن اول صحت بدنه متوقفدر. انسانك احوالنه عطف ايديله‌جك اك سطحى بر نظر بو نظريه‌نك طوغريلغنه بزى اقناع ايده‌بيلير ، ذاتاً جهان متمدنك حكماسى بو سر عظيمى حقيله ادراك ايتمش اولدقلرى ايچون كوروورسكز كه صحت مسئله‌سنه صوك درجه‌ده اعتنا ايله‌مشلر ؛ بدنى قوتلاشديره‌جك ، قواى جسمانيه‌يى محافظه ايده‌جك برچوق قواعد وضع ايتمشلر . بوسايه‌ده چوجقلرعينى زمانده هم دماغى هم وجودى بسليوب بيوته‌جك اولان او قواعدله ملكه حاصل ايده‌جكلردر . ايشته بوقواعد صحيه‌نك اهميتى اوفيلوسوفلرجه اطفاله تعليم ايديلن مبادئ فنوندن اصلا دون دكلدر .

موضوع بحث اولان بوقاعده‌لر نه‌زمان تأسيس اولندى بيليورميسكز؟

اوت اديان صحتى محو ايچون بتون قوتيله چاليشيور . سعادت ابديه‌يى جنتى انجق صحتى هدر ايدنلره ويريور ظنى حاصل اولدقدن صوكره. اوسبدن بوفيلوسوفلر اديانه قارشى اويله برلسان تهكم قوللانديلركه بوراده تصويرينه لزوم كورميورز . بزم سويليه‌جكمز شوندن عبارتدركه سلامت عقلك صحت بدنه ارتباط كاملى اساسى اوزرينه مبتنى اولان اك صاغلام قواعد صحيه‌يى تأسيس خصوصنده مسلمانلق بتون حكماى بشردن اول طاورانمشدر . حفظ صحتى اركان ايماندن بر ركن اعتبار ايدرك بتون مسلمانلرى سائر امرينه امتثال ايله مأمور ايتديكى قدر بونكله‌ده مجبور طوتمشدر. حق اللهك قولنه بخش ايتديكى نعمتلرك اك بيوكى صحت اولديغى ، بو نعمته كلمهٔ توحيددن بشقه بر شى فائق اولميه‌جغنى صراحةً بيلديرمشدر . عليه الصلات والسلام افندمز « جناب حقدن عفو وعافيت ايسته‌يكز. زيرا هيچ بريمزه ايمان يقيندن صوكره عافيت قدر بويوك نعمت ويرلمه‌مشدر .» بويوريور.

مسلمانلق بوقدرله‌ده اكتفا ايتمه‌مش بلكه نظافت كبى مادى ومعنوى رياضات كبى حفظ الصحته عائد اساسلرى كندى مباديسى ميانده ذكر ايلمشدر . حضرت پيغمبر « تميزلك ايمانك ياريسيدر . انسانلرك اكلنجه‌لرى ميانده اللهك اك بكنديكى آت قوشديرمق اوق آتمقدر. قلبلركزى زمان زمان راحتلنديريكز » بويوريور. خسته‌لقلره كلنجه‌دين اسلام بونلرى الله طرفدن كوندرلمش بر عذاب صورتنده تلقى ايدر، اوينه عذابكه خسته آدم فطرتك لايتغير اولان قوانيننه ، صحتك قواعدينه عصيانده بولنمسنه مقابل كنديسنه جزا اوله‌رق ويرلمشدر « خسته‌لق اللهك قوللرينى تأديب ايچون برقامچيسيدر . حديث » بناءً عليه بر مسلمانه برخسته‌لق يعنى الله طرفندن برتازيانهٔ عذاب اصابت ايدنجه

شئون حیاتیه‌سنده اعتداله رجوعه چالشمسی لازم کلیر بوده‌قوانین صحیه‌یی بیلیر ، علوم طبیه‌یی محیط، حاذق برطبیبك وصایاسنه، مراجعتدن بشقه‌صورتله اوله‌ماز. علیه‌الصلاة‌والسلام افندمز « تداووا یاعبادالله فان الله لم‌ینزل داءالاأنزل‌له دواء ـ یاعباداد کندیکزه باقکز زیرا جناب حق هیچ برخسته‌لق ویرمه‌مشدکه اونك چاره‌سنی‌ویرمش اولماسون» بویوریور . آز یوقاریده علوم طبیه‌یی محیط برحاذق طبیب دیمشدك. اوت چونکه دین بزی فنه وقوفی اولمیان طولاندیریجیلرك پنچه‌سنه دوشمکدن تحذیر ایتدیکی کبی او حریفلری‌ده عظیم بر مسئولیتله تهدید ایدیور : « طبابته وقوفی ثابت اولمیان برآدم هکیملکه قالقیشه‌جق اولورسه ایقاع ایده‌جکی زیانی ضامندر . حدیث » صکره ، شاید برخسته مبتلا اولدیغی علتی تداوی ایتدیرمك ایچون آلندن کلنی دریغ ایتمیه‌رك حذاقتده معروف اطبانك هپسنه مراجعتده بولنور اکن هیچ برندن فائده کورمزسه او زمان دین کندیسنه ـ برندن طولایی آخرتده اك بیوك مكافاتی تبشیر ایدر .

نه‌حاجت ! بزم دین بیلمز وجودك ضعفنی . قوتدن محرومیتنی انسانی اخرتده درجات عالیه احرازندن الیقویه‌جق اعراض جمله‌سندن عد ایدر . زیرا بو ضعف، بوقوتسزلك چوق ز نلر امور حیاتیه‌ده‌کی افراط نتیجه‌سی اوله‌رق ظهوره کلدیکی کبی وظائف دینیه‌یی ایفایه قارشی برفتورده تولید ایدر. بوحکمته مبنی‌علیه‌الصلاة والسلام افندمز « قوی بر مؤمن ضعیف بر مؤمندن اییدر . بویوریور .

مسلمانلق اللهه‌قارشی‌عبادت‌خشوع، خضوع‌ده‌داخل اولدیغی حالده هرنه‌غرضه مبنی اولورسه اولسون هیچ برمسلمانه، صحتنه قارشی لاقید بولنمه‌یی تجویز ایتمز . اصحابدن عبداه بن عمرو بن‌العاص ، حضور سعادتده بولنیورمش . علیه‌الصلاة والسلام افندمز عبداللهك کوندوزلری صائم، کیجه‌لری قائم کچیردیکنی بکنمه‌رك «بویله یاپمه؛هم اوروج طوت ؛ هم افطار ایت؛هم نماز قیل هم اویو؛ زیرا سنك وجودیکك، کوزیکك، زوجه‌كك سنی زیارته کلنلرك، هپسنك سنك اوزرنده‌حق‌واردر؛ آیده‌اوچ کون‌اوروج طوتمق‌اویور. زیرا ایشلیه‌جکك هرحسنه‌یه‌مقابل‌اون‌مثلی ثواب‌قزانه‌جغك‌ایچون هرکون اوروج‌طوتمش اولورسك بویورمشلر. عبدالله‌دیورکه‌بن اصرار ایدنجه حضرت پیغمبرده اصرار ایتدی؛نهایت،یارسول‌الله‌بن کندمده‌قوت کوریور م» دینجه«اویله ایسه‌باری داوود علیه‌السلام کبی‌صائم اول » بیوردیلر . صیام داوودی صوردم « کون آشیری صائم اولمقدر » دیدیلر .

عبداه اختیارله‌دقدن صکره « کاشکی‌جناب پیغمبرك مساعده‌سنی قبول ایتمش اوله‌یدم ! » دیرمش .

شبهه‌یوقدرکه بوتون بوقواعد مسلمانلری صحت بدنیه‌لرینه‌قارشی غایت اعتنالی دوراندیره‌جق ماهیتده‌درلر؛ بوایسه نظافته،صحته صوك درجه‌ده اهتمام اولنمق صورتیله‌امراضك، آزالمسی،سرایتك‌خفیفلشمسی ایچون عصرحاضر حکماسی طرفدن خلقك اذهانه نقش اولنمق ایسته‌نیلن مقصد مهمدر .

محمد عاكف

مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه

یاخود

نسترنسوانه

حقیقت ، نه علوی بر وجود معنویدر ! ایشته کوریلیور ، که هرکس ، عاقل، هم‌ده عقل سلیم صاحبی اولمق‌ادعاسنده بولنیور ؛ فقط حقیقت ینه مستور . جمالدن رفع نقاب ایده‌رك آنی بوتون آرایش حسنیله کورمك ، آنی دراغوش ایله‌مك هر عاقله میسر اوله‌میور . اویله ایسه عاقل ، فقط سلامتدن محروم !

ادراك حقیقت اوقدر قولای برشی اولایدی انسانیتی‌مسعود، انسانلری بختیار ایتمکدن باشقه براملی بسله‌مه‌ین ، وظیفهٔ مقدسه‌سی صرف بومطلب لاهوتیتك تحصیلنه منحصر بولنان پیامبران عظام (علی نبینا وعلیهم‌الصلاة‌والسلام) حضراتی‌رهکذارسی‌واجتهادلرنده هیچ بر مشکلاته دوچار اولمازلر . مبعوث اولدقلری امتلرندن صمیم قبولدن ، حرمت وقدر شناسلقدن باشقه‌برشی کورمزلردی حال‌بوکه امر بالعکس ، اوقدر .که انسان مشارالیهم حضراتنك امتلرندن کوردکلری شدت خصومتلری . تهور عداوتلری ، او داغلر دایاناماز اشکنجه‌لری ، عقوبتلری . خرد سوز سوء قصدلری تاریخ‌لسانیتده اوقودقجه حجابندن اریمك ، یرك دیبنه کچمك درجه‌سنده متأثر ، متالم اولور . بوعذابلر نیچین ، بوعقوبتلر حقیقتی ادراك‌ایده‌مامکدن ! یوقسه‌هانکی عقل‌سلیم صاحبی تصور اولنه‌بیلیر ، که برحقیقتی تمامیله ادراك ایلدیکی حالده ینه‌عدم قبولده اصرار ایتسین ؟

برکون‌سلطان‌سریرلولاك (علیه‌الصلاة‌والسلام)افندیمز حضرتلری ابوجهل ایله قارشیلاشیرلر . ابوجهل یردن برقاچ‌طاش‌یاوروسی آلیر ، آوجنده‌صاقلار ، وقتا که‌تلاقی وقوعبولور. آرالرنده‌شویله برمحاوره‌باشلار:

ــ پیغمبرم‌دیبور . اسرار وحیدن‌دم‌اوریبورسك؛ شو آووجمده کیلر نه‌در؟ بیل .

ــ اونلرك نه‌اولدیغنی‌می‌سویلیم؟ یوقسه اونلر بنم ، سنك آکلایه جغك برلسان وضوح ایله ، صدق دعوامی تصدیق ایتسینلر ؟

ــ سنك‌دیدیکك دها بدیع !

ازمیان مشت او هر پاره سنك
در شهادت کفتن آمدبی درنك
لااله کفت و الاالله کفت
کوهر احمد رسول‌الله سفت

آووجنده‌کی طاشلرك‌هربری وحدانیت الهیه‌یی ورسالت جلیلهٔ محمدیه‌یی برآورده‌لسان‌تصدیق ایدنجه ابوجهل حدتله طاشلری فیرلاتیر آتار ؛ وقوری‌یه‌سی لسانیله :

کفت نبود مثل تو ساحرد کر
ساحران راسرتوئی وتاج سر

ایشته‌بوده عقل ؛ لکن‌عقل سقیم. بیکلرجه عقلا بوعلوی معجزهٔ

حقیقته بوتون قناعت وجدانیه‌لریله . بتون صمیمیت قلبلریله . بوتون عصمت روحلریله اینانیورلرده‌ابو جهل بالذات کندی ایستدیکی و آوجی ایچنده وقوعبولدیغی حالده طاشلردن . هانی اوبزم جامد، جانسز دیدیکمز طاشلردن کندی اوزقولاغیله‌ایشتدیکی معجزهٔ شهادتی سحره حمل ایتدی .

(اولئك كالانعام بل هم اضل !)

زمره‌سنك سرفرازی اولمق شرفنی (!) احراز ایلدی . حقیقتی اومختیار انسان کامل بلیر ، که حق‌طانیر . حقه‌پرستش ایدر ، نظرنده وارلق حقدن عبارت اولور ، ایشته اوزمان حقایق اشیا پیش نظر حکمتنده تجلی ایدر . حقیقت نیچین آجی اولیور ؟ بوآجلق‌ نره‌دن کلیور؟ حقیقتك کندیسندنمی ؟ یوقسه‌ادراکك سقامتندن ، عقلك ــ امراض نفسانیه ایله ــ معلولیتندنمی ؟

کوریبوریز، که خسته‌لقلی بر کوز ضیای خورشیددن حظایتمیور. کونشه منعطف اولونجه باشنی چویرمکه مجبوراولیور ! کذا : بوزوق بر معده اك طاتلی بر صویی زهر کبی آجی بولیور . حال بوکه سن ایچمکه طویه‌میورسك ! کوزلرك ضیای مرئیاتی دها واضح ، دها جلی برصورتده کوریبور وممنون اولیورسك !

دیمك ، که اومرارت ، حقیقتده دکل آنی ادراك ایده‌مه‌ین، یا ؟ ادراك ایتمك ایسته‌مه‌ین عل سقیمده ایمش .

La verité se cache au fond d'un puits

دیین، حقیقتك نه قدر عمیق بر خفاکاه ایچنده کیزلنمش اولدیغنی اکلامش‌ده بویله بر صیحهٔ حیرت قوپاروب زمین عجزه سقوط ایتمش! ایشته بحثی صددنده بولندیغمز (تستر نسوان)مسئله‌سی‌ده بویله هرنظرك کوره‌میه‌جکی بر جوهر حقیقتدر . بونی عقل حیوانی دوشونه‌مز . حتی دوشونمك بیله ایسته‌مز . چونکه محکوم اولدیغی حس حیوانیت بوندن نفرت ایدر . اوایستر ، که‌هرایستدیکنی‌یاپسین هیچ بر حظندن محروم قالماسین !

اونك فوقنده برحاکم وار . برفصل الخطاب حق وباطل . بر فاروق خیر وشر وار . عقل انسانی . وجدان روح . اونك بوتون آمالی نوردن بررستون کبی آسمانه ، عالم ملکوته سطوع ایدر. عقل حیوانینك بوتون حظوظاتی ــ مشروع وممدوح اولانی مستثنا ــ رد واندن نفرت ایدر. دائما تکدیر وتوبیخ‌ایدر «بکارام‌اول! مزخرفاته کوز دیکمه ! طبیاته قناعت ایت ! » دیه دائما خیرپالار . بولارینی طارتار طورپر.

عقول متفاوتدر ، هرعقل بر طبقه تشکیل ایدر، بوتون طبقات عقول یکدیکرینه برسلسلهٔ منت ومحکومیتله باغلیدر. ایشته بوکا نظام عالم دیرلر .

(ورفعنا بعضهم فوق بعض درجات)

انسان هر برشیئك حقیقتنی، معقولیتنی، حکمتنی تقدیر ایده‌مز .

هر کس یوز اوقه‌لق بر ثقالتی قالدیره‌ماز . فقط اوقدرینی وبلکه‌اندن‌ده دها فضله‌ جه‌سنی قالدیران بولونیر .

مثلا سنك ألکه یوز بیك لیرا قیمتنده برجوهرکچمش فقط بونك قیمتی شویله دورسون هنوز ماهیتندن خبرك یوق . سنك نظرکده عادی بر طاش پارچه‌سی . فقط بری کلوب‌ده بونك یوز بیك لیرا آغیرلغنده پك قیمتدار بر معدن اولدیغنی سویلینجه درحال کوزلرکده بر نور مسرت پارلار . آرتق او ، سنك نظرکده عادی برطاش‌دکل بر خزینهٔ سعادت ! برکنجینهٔ اقبال ! بر برات اجلال ! حیاتك ذوقی بوتون ازهار ابتسامیله یوزیکی قاپلار . اوخ . . . ایشته شمدی مسعودم !

زواللی ! سنك الکده برجوهر واردی . برجوهر ، که دنیانك بوتون خزائنی بر یره کتیریلسه ینه آنك ذره‌سنه مقابل اوله‌ماز . یالکز آنك شعشعهٔ جهان آراسنی کوده‌یه‌مز او نه . . . . ؟

حضرت قرآن حکیم !

کولیبورسك اویلامی ؟ پك عجله ایتدك ! صوکرا اکر ذره قدر وجدانك وارسه ! ــ محجوب اوله‌جقسك ! کوزلرك بلا اختیار یره اینه‌جك! قلبکده حس ایده‌جکك مرارت زهر رنکنده یوزینه عکس ایده‌جك .

سنك ، مدنیتك اوج اعلای کمال الکمالنده (؟؟) کورمکده واشاغیدن یوقاری پرستشلر تقدیم ایتمکده اولدیغك آوروپا علماسندن . فرانسه فضلاسندن « لاواله‌Théophile sébastien Lavallettée » نك قرآن حکیم حقنده‌کی تقدیرات عاقلانه ونصفت پرورانه‌سنی دیکله :

Tout est contenu dans le Koran, c'est la source de tout droit, le principe de tout devoir; il embrasse tontes les relations de la vie politique, civile et religieuse, et réglemente depuis la conscience des individus jusqueaux détails du ménage.

نصلك؟ بوذات ــ معتقداولمدیغی حالده ــ بوتون حقایقك حضرت قرآن حکیمده اولدیغنی آکلامش ؛ ایشته اعتراف ایدیور. « قرآن : بوتون حقوقك منبع توزیعی . بوتون وظائفك مأخذ تقسیمیدر . قرآن ، دینی ، مدنی ، سیاسی طرق و مسالك حیاتك کافهٔ روابط ومناسباتنی احترا واحاطه ایدن برمجموعهٔ قوانین . بر دستور معدلت آیندر . . . . الخ » دیبور .

(مابعدی وار)

محمد فخرالدین

تورکلك غیرتی

بوندن بر آی ، بر بوچوق آی اول طنینده یازیلان بر مقاله . . (آلتین اردو) مقاله‌سی . . روحمده بر کونش کبی . بر دکیز کبی پارلایوب طالغه‌لانوب طوریور . یازیلدیغی کون بر قاچ کره اوقودیغم

بو مقاله‌یی او کوندن صوکره – آرتق یتیشیر ، بنی ایشدن آلیقویماسین، دیه – اوقومادم.. اوقومادم اما، کاغددن اوقومادم. یوقسه روحمده‌کی لوحه هپ کوزمده. دکیزی کوردکدن صکره چوله کیدن کیمسه‌یه اولان بکاده اولدی.. پاریلتیلر، طالغالر کوزمدن بر درلو غائب اولمایور . . طاتلی سسلر ، دالغا سسلری قولاغمی اوقشایور .

بر قاچ کیجه بو خاطره ایله کندیمی طوتامادم . طام آلتندن اوغرایوب کوکلره طالدم ، احتشاملیییلدیزلری ، عظمتلی بورجلری تماشا ایتدم . نه بیله‌یم ، هپ او آلتین اوردویی کوکده یوریور ، کوردم . . هپ او مقاله‌یی کوکده اوقودم .

مقاله‌نك بکا تأثیری اوزرینه سوزی اوزاتمایایم . بو عجباهر کسه‌ده بو تأثیری یاپدیمی ؟ بنم تأسفله آکلادیغمه کوره یاپمادی . . بویله بر تأثیر دکل ، عادتا بر تأثیر بیله یاپمادی . بوکا کیمسه‌لر آلدیرمادی . بلکه‌ده بونی پك آز کیمسه‌لر اوقودی . یازیق حالا تورکلك طویغوسی اویقوده . . طویمایورز ، آکلامایورز .

الله عشقنه قیمتمزی بیله‌لم . تورکلك . او آیاغیله یرلری صارصان، باپراغیله کوکلری طوتان طاشقین آلای . ایلك یورویشیله ایللره شان ، کووده‌لره جان ویرمشدر . بو کونکی جمعیتلر ، دولتلر ، بو کونکی بشریت ، مدنیت هپ او آنادن طوغمشدر . بو کونکی روح ، بو کونکی حیات هپ او پیکاردن فیشقیرمشدر .

او بویوك اوجاق ، یالکز بر قاچ اویماق یتیشدیروب اوندن صوکره قیصیر قیصیر اوتورمامشدر . اوت ، بز عثمانلی تورکلری جهانکیرلره یاقیشیر برایش یاپدق .. کوچك بر عشیرتدن معظم بر دولت چیقاردق . بونی جهان تسلیم ایدر . فقط ایش بوندن عبارت دکل. ینه جهانك تسلیم ایده‌جکی ، تسلیم ایتمکه یاقلاشدیغی بر حقیقت دهاوار : بو کونکی جهانی‌ده بز آنا تورکلر طوغوردق . جهانه ملتلر ویردك ، جهانه دولتلر طاغیتدق . شو بویوك حقیقته بو کونکی کوچوك تاریخ وحشیلك ، اورکوتوجیلك نظریله باقسه‌ده ، حقیقت بوندن زیاده اورتولی قالمغه تحمل ایتمیه‌جك کورونور . مستشرقلرك تورکلك شعبه‌سیله اوغراشانلری بو پرده‌نك براوجنی قالدیردیلر بیله ، . اوزاقلرده کزیورلر، درینلری قازیورلر . باقالم ، بزم حقوقمزی تأیید ایتمك ایچون ، قوملر آلتندن دها نه حجرلر چیقاجق ؟

حال بویله ایکن ، بز دها نه وقتلره قادار کندیمزی یرلرده کوره‌جکز؟ تورکلك آدم سن ده ! تورکجه آدم سن ده ! دیه‌جکز ؟

تورکلك، ملتلره آنا اولمش براولوس [ملت] ایکن ، تورکجه لسانلره آنا اولمش بر لسان اولامازمی ؟ بر آرناوود آدم بابانك آرناوود اولدیغنی ادعا ایتمش، دیه بر لطیفه سویله‌رلر . بونی بیله‌یز . . فقط بز چیقاروب ده . . آدم بابامز ، تورکلرله برابر بوتون دنیانك باباسی ایسه‌ده، (آدم) آدی تورکجه‌در . . دلیلی‌ده (آدم)ك اصلی (آتام) اولماسیدر (*)، دیسه‌ك کولونجمی اولورز ؟ خایر ، انصاف صاحبی مدققلر بزه کولمزلر، بزی کولونج بولمازلر. چونکه (آدم) کلمه‌سنی هیچ بردیل ، حتی عربجه اوزاق اوزاق تأویللره دوشمه‌دن کندینه مال ایده‌مه‌مشدر . تورکجه ایسه بونی کندینه مال ایتمك ایچون اوزون یورغونلغه محتاج دکل.. همان‌ده برادعا . براستدعا کافی.. تورکجه‌ده (آتا) بابادر ، (آتام) بابام دیمکدر. شوقدر وارکه کله تورکجه بو یازی ایله یازیلمه‌دن اول باشقه یازیلرله یازیلدیغی، باشقه یازیلی لسانلره کیردیکی ایچون سیماسی آزاجق دکیشمشدر. غیرتم تحفجه‌می ؟ اولسون .. بن بونی بر آدم زاده‌لك صایارم .

آرتیق کندیمزی بیله‌لم . تورك کری بر ملتدر ، تورکجه قابا بر دلدر، دیمه‌یه‌لم . بونك حیاتنه ، محتنه ، استقبالنه چالیشالم . یوقسه بونلرده‌کی قابلیتی و مقبولیتی‌ده باشقه‌لری کورور وکوسته‌ریرلر . . بو خدمتی‌ده باشقه‌لری یاپارلر . فقط بز او زمان آلنمزی آچوب اورته‌ده کزه‌مه‌یز . . صیقلمقدن صیچان دلیکلرینه صوقولورز .

بو حقیقتلری ، بو حقلری کوز اوکنه کتیردکجه غیرتله ، حسرتله جاید جاید یانیورم . . هم‌ده قورو اوتلر کبی جانسز جانسز دکل . یاش ویشیل چاییرلر کبی جانلی جانلی یانیورم . آه ، نه اولور . . (آلتین اوردو) کبی مقاله‌لر چوغالسه، بریری آردی صیره کلسه.. بونلرك آراسی آردی کسیلمه‌سه، دیورم. آه، نه اولور ..تورکدزنکی دریلوب طوپلانوب بزه بو یولده‌ده خدمتلر ایتسه ، دیورم. اووه ! امیدسز اولمایه‌لم .حسرتله اوزله‌دیکمز بو شیلر هپ اولاجقدر . بونلری بز یاپماسه‌ق بیله زمان یاپدیره‌جقدر . شووارکه بش سنه‌یه قادار اولاجق شی ، اللی سنه صوکره‌لره قالاجقدر . ایشته یانیش ، یاقیلیش بو یوزدن .

کوچك آغیزدن بویوك سوزلر ! . . اولسون ، حق بویوك اولنجه صاحبنك کوچوکلکنه باقیلماز . بونکله برابر ، شو غیرتك حمیتلی تورك کوکوللرینه ایی طوقونان بر کوشه‌سی وار ایسه . . تا کری (آلتین اوردو) مقاله‌سنی یازان (احمد حکمت)دن راضی اولسون .

اسپارطه‌لی

حق

تراجم احوال :

﴿ صدرالدین قونوی ﴾

ابوالمعالی مولانا الشیخ الکبیر صدرالدین قونوی « قدس سره »

اعاظم مشایخ محققین وافاخم علمای راسخین‌ندرلر. اصلاً ملاطیه‌لی ایسه‌لرده نشأتلری قونیه‌ده‌در. کندیلری هنوز طفل نورسیده ایکن پدرلری وفات ایتمکله او تاریخده شام شریفده بولنمقده اولان شیخ الاکبر محی الدین عربی حضرتلری بالخاصه تعلیم لسان حقیقت ضمننده قونیه‌یه کله‌رك مناسبت صوریه حصولنه مدار اولمق ایچون مولانای مشارالیهك طول بولونان والده‌لرینی تزوج ایلیوب کمال اهتمام ایله تربیه وتفیضلرینه سعی واقدام بیورمشلردر .

ثمرهٔ استعداد خدادادلریله آز وقت ظرفنده جناب شیخ الاکبرك نفس کاملنه مظهر اولان بو ذات عالی فنون مختلفه و علوم متنوعه‌ده

(*) بو فکر استادم ولدچلبی افندی حضرتلرندن استفاده ایدلمشدر .

واصل درجهٔ قصوی اولدقلری کبی تخصیص تفسیر، حدیث، تصوف، کلام، حکمت علملرنده وحیدالعصر اولدیلر. کندیلرندن استفاضهٔ علوم ایلهین علما وعرفانك چوقسهده مشهورلری: صاحب تألیفات کثیره وبالخصوص مؤلف تفسیر کبیر علامهٔ شیرازی واول شراح فصوص الحکم مؤیدالدین جندی وشارح دیوان ابن فارض سعدالدین فرغانی وصاحب لمعات فخرالدین عراقی و آب روی مشایخ فارس شمس الدین ایکی حضراتیدر. وفات عالیلری ٦٧١ تاریخندهاولوب قبر منورلری قونیهده استاسیون جادهسندهدر. اکثر اوقاتده حضرت صدرالدینك مجلس علم وعرفانلرنده حاضر بولنان مولانا جلال الدین رومی حضرتلریله بینلرنده مخادنت ومخالصت کامله بولندیغندن اثنای مصاحبهلرنده جناب جلال الدینه (مولانا) تعبیریله خطاب بیورملری، مشار الیه حضرتلرینك مولانا لقب عالیسیله تشهرلرینه بادی اولدیغی مثللو رحلتلرنده دخی وصیتلری اوزره حضرت صدرالدین امامت ایلمشلردر. بینلرنده مکرراً واقع اولان مکاتبهدن طولایی علماء امامیهدن نصیرالدین طوسی دخی جناب مولانا کبی حضرت صدرالدینك فضل و عرفانلرینك مصدقلرندن اولدیغی مشهور ومتواتردر.

مؤلفات عالیهلرندن باشلیجهلری شونلردر:

«۱» تفسیر فاتحه (لسان تحقیق وتصوف اوزره اولوب ۳۸۰ صحیفهدن عبارت اولان بو تفسیر شریف حیدرآباد دکن شهرنده امیر حسن الحنفی اسمنده بر ذات طرفندن طبع اولونمشدر.)

«۲» مفتاح الغیب (مولانا فناری، محمد بن قطب الدین ازنیقی، شیخ عثمان آت بازاری جلوتی، موج زاده عبدالرحمن بروسهوی، غزی زاده عبداللطیف بروسهوی کبی ذوات کرام طرفلرندن شرح اولونان بو کتاب مستطابی بروسهده مدفون امیر سلطان حضرتلری دخی بالالتزام استنساخ ایدوب مولانا فناریدن تدریس بیورمشلردر.)

«۳» فکوك (فصوصك مستنداتنه دائردر)

«٤» تبصرة المبتدی وتذکرة المنتهی (لسان فارسی اوزرهدر.)

«٥» نفحات الهیه.

«٦» فصوص فی تحقیق طور المخصوص [٦]

«۷» کشف السر.

«۸» نفثة المقدور وتحفة المشکور.

«۹» شرح اسماء حسنی.

«۱۰» جامع الاصول فی الحدیث.

«۱۱» رسالة الهادیه.

«۱۲» مفاوضاه.

«۱۳» انوار انبیا.

«۱٤» شرح حدیث اربعین.

«۱٥» رسالة المرشد.

«۱٦» شموس المعارف.

[٦] بایزید رومی، محمد بن قطب الدین ازنیقی، نورالدین زاده کبی ذوات عالیه طرفلرندن شرح اولونمشدر.

«۱۷» رسالة العجالة فی کیفیة التوجه.

«۱۸» رسالة المعصمة عن منتهی الافکار.

«۱۹» شرح قصیدهٔ ابن فارض.

«۲۰» مجموعة المکاتیب فی الکلام [ارسلها نصیرالدین طوسی مع اجوبتها] بو اثر ایاصوفیه کتبخانهسنده موجوددر.

ادبیات عربیه وفارسیهیه انتساب تاملرندن ناشی متصوفانه تنظیم بیوردقلری اشعار عربیه وادبیات فارسیهلریده معلوم ارباب عرفاندر.

(۱۰٦۹) تاریخنده (شیخ موسی صدری) طرفندن یازیلان مناقبنامهلرینك بر نسخهسی بشیکطاشدهیحیی افندی کتبخانهسندهواردر.

بروسه مبعوثی

محمد طاهر

واتیقان کتبخانهسنده آثار اسلامیه

فارسیجه قرآن کریمك تفسیری:

هر سورهنك بدایتنده اوسورهیه مناسب برجمله اتیان ایدر. مثلا سورة الکوثری شویله ترجمه ایدر:

«بنام آن خدائی که محمد را خبر بسیار اعطا کرد مهربانی که نماز فرمود وقربانی فرمود بخشانیدهٔ که دشمنان ویراهلاك کرد.

«ماعطادادیم تراحوض کوثر نمازخدای خویش را ونحرکن یعنی قربان کن اشتر خودرا که خود دشمن دارندهٔ تو اوست یعنی بریده ازهمه خیرها واز اهل خویش.»

(قل هوالله) سورهسنی شویله ترجمه ایدر:

«بنام آن خدائی که خبروی خدائی نیست مهربانی که دیراثانی نیست بخشانیدهٔ که دیرا همتانیست.

بکویا محمد اوست خدای تعالی که یکانه است خدا یست که همهرا بوی حاجتست واورا باهیچکس حاجت نیست کس اورانزاد وکس ازوی نزاید ونبود ویراهمت هیچکس.»

مؤلفی وتاریخ خط معلوم دکلدر، فقط اسکی کاغد اوزرینه یازلمشدر.

التلوع الی اسرا التنقیح:

نام کتاب شرف الدولة منصور بن اسعد الهمدانینك امریله عصرینك اطباسی طرفندن تألیف ایدلمش. یدییوز سکسان بر تاریخ هجریهده بابا قلهمان طرفندن استنساخ ایدلمشدر. مقدمهده شویله باشلار:

«تشتمل علی خمسة فنون تشتمل کل فن علی فصول فن الاول فی تعریف الطب وموضوعاته و احوال الامور التطبیقة الفن الثانی فی الاسباب والامراض واعراض الکلیة الفن الثالث فی حفظ الصحة الخ

کتاب حمل النساء:

بوده علم طبدن ومتعدد امراض نسائیه‌دن بحث ایدر اسکی یازیلی تاریخی نامعلومدر .

روما سفارت سنیه‌سی امامی

هاشم ولی

لوندره جامع شریفی و اهمیت اجتماعیه‌سی

حقنده

دارالفنون عثمانیده قونفرانس

کچن بازار کونی دارالفنون عثمانی‌ده خلیل خالد بك افندی طرفندن ویریلن قونفرانسده جامع شریف مذکورك اهمیت اجتماعیه‌سی حقنده بیانات آتیه‌ده بولنلمشدر :

« بوراده عرض ایده‌جکم موضوع لوندره جامع شریفیدر. لکن بو جامع ایشنك وضع حاضرینك بیانته کیریشمزدن اول علی الاطلاق مسجد اسلامك اهمیت اجتماعیه‌سی حقنده بعض ملاحظاتده بولنه‌جغم.

—

آوروپاده قاچ کیشی نماز قیلارکه لوندره کبی بریرده جامع انشاسنه حاجت بولنسون دیمك سلامت تفکر صاحبی بر کیمسه‌یه یاقیشمایان بر سوزدر .

بو کبی بر اعتراضده بولنان کیمسه‌نك ذهنی معنویات خصوصنده تشوش نومیدی‌یه طوتلمش دیمکدر ؛ ایمدی اویله بر کیمسه تسلیت دیندارانه‌نك ، جهد ایمانك ترقی و تعالی ایتمك ایسته‌ین بر هیئت اجتماعیه افرادی ایچون پك ضروری اولدیغنی آکلایه‌ماز .

—

مدنی انسانلر جماعت حالنده یاشادقلری کبی بویوك ایشلرده ایدیٔ جماعتله وجود بولور ، مسجد ایسه حیات اسلامده اجتماعی مشوقاتك بویوك بر مرکزدر .

بر حزب اجتماعینك قدرتی افرادینك وحدت حسیاته کوره آرتار ؛ جامع ایسه توحید حسیاته خادم اولور .

—

شو صوك سنه‌لرده کرك تحصیل ویا تجارت ایچون ، کرك کمیجیلك ویا سیاحت طریقیله انکلتره‌یه کلن مسلمانلرك عددی کوزه چارپه‌جق صورتده آرتدی ؛ کلنلرك مقصدی طبیعی ترقیات غربیه‌دن معناً ومادةً مستفید اولمقدر .

بو افراد مسلمه پك طاغینیق بر صورتده یاشایور ؛ حالبوکه تمدنه سالك اولان بر جماعت افرادی نره‌ده اولسه بر مرکزه مربوط اوله‌رق یشار . دیار غربتده بولنان افراد متفرقهٔ اسلام ایچون ایلك وجوده کتوریله‌جك مرکز تماس ایسه آنجق مسجددر .

مسجدك کرامت توحیدیه‌سندن طولایی تجربه‌سز تجربه‌کار ایله ، عاجز صاحب یسار ایله ، جاهل دخی اهل وقوف ایله تلاقیدن استفاده‌یه فرصت بولور .

تحصیل ایچون غربه کیدن مشرق اسلام کنجلرتی بر مرکز روحانی‌یه مالك اولمامق یوزندن بلکه قوملری ایچون مضر فکرلره ومناهی‌یه صاپه‌بیلورلر .

معنویاتی مهمل قالانلر ایسه اویله‌جه وطنلرینه عودتده اخوان قومیه‌نك حسیاتنه پکده مراعات کوستره‌مزلر ، کرم قلبی ایله آنلره خادم خیرده اوله‌مازلر .

حرکات وعلی الخصوص حسیاتجه اصلیت جیغرندن بوسبوتون صاپمش اولان کنجلر متفنن اوله‌رق دخی عودت ایتسه‌لر قوم منسوبلری ایچون آنلردن خیر وصمیمیت کلمك احتمالی مشکوك اولور .

نته‌کیم مسلمانلر بوکبی حالاتك آجی آجی نمونه‌لرینی کورمشلردی.

—

غربك بویوك پایتختلرندن برنده بر مسجد اسلام وجوده کلسی طبیعی آنك اطرافنده بر هیئت مسلمه‌نك تشکلنی ایجاب ایدر . بویله بر هیئت ویا جمعیتك وظائفی متنوع اولور . مثلا :

وفات وقوعی حیات بشرده الك مؤثر بر حادثه اولمغله بر طاقم مراسم وآیین ایجاب ایلر . قبرستان مخصوص تدارکی و آیین تدفین اجراسی کبی حالات ایسه هر جماعتجه بغایت ملتزم قیودده تابعدر . اویله بر هیئت مسلمه بو مراسم وقیودك ـ احکام اسلامیه موجبنجه ـ ایفاسنه نظارتله‌ده مکلف بولنور .

کذلك ازدواج حادثات حیاتك الك مهملرندندر ؛ غربه کیدن مسلمانلر ایله غربلی اشخاص آره‌سنده ـ برنیجه موانع ومشکلاته رغماً ـ آره صره ازدواج وقوع بولیور . هر جماعت متمدنه ایسه امر ازدواجی کمال اهتمامله تحت اصول وتشریعه آلور . ایمدی هیئت مسلمه‌او مثللو ازدواج مختلطك نفوذ ونفوس اسلامك ضررینه اوله‌رق وقوعه کلمه‌مسنه‌ده اهتمام ایلر .

—

جامع یالکز بر محل طاعات دکلدر ، هم‌ده بر مرکز عرفاندر . ـ امثالنی چوق کره کوردیکمز وجهله ـ بریرده بر جامع وجوده کلسی آنك اطرافنده مبانیٔ تدریس حدوثنی دخی موجب اولمشدر : یعنی مسجد اسلام محل تضرع اولمق کبی خدمت روحانیه‌یه یارامقله قالمامش ، برده مصدر دروس اوله‌کلمشدر .

ایشته لوندره‌ده انشاسی ایچون چالیشیلان مسجدك حاوی اوله‌جغی اهمیت عرفانیه‌دن طولاییدرکه مسجده مربوط اولمق اوزره برده کتبخانه‌ایله درس عمومی ویاقونفرانس اوطه‌سی انشاسی آرزو ایدلمشدر : تاکه کتبخانه‌ده عالم اسلامك لهنده یازلمش کتابلر بولنه ودرس عمومی اوطه‌سنده مزایای اسلامیه حقنده ومشرق اسلام لهنده عموم ایچون موعظه‌لر ویریله ، نطقلر ایراد اولنه .

—

بویوك کوچوك بر چوق بلاد اسلامیه‌ده غرب ملتلرینه عائد مؤسسات روحانیه وعرفانیه واردر . شرقده‌کی بو مؤسسات غربیون بشقه بشقه ملتلره عائددر واعانات ناس ایله وجوده کلمشدر .

معلومدركه جنسيت قيدلرينى قيران اسلاميت سالكلرينى امت واحده حكمنه وضع ايتمكه مستعددر . ايمدى افرادى اوچ يوز ميليونه بالغ اولان وحسيات مشتركه يه مالك بولنملرى لازم كلن امت اسلاميه نك هپ برلكده اوله رق لوندره ده برمسجد وجوده كتورملرى محال اوله ماز.

غيرت اسلاميه ايله وقتيله نه بيوك ايشلر ياپيلدى ! تك باشنه بيوك بيوك جامعلر ــ زمانه كوره اك مهم ــ دار العلوملر ، مدرسه لر ياپديران مسلمانلر كورولدى؛ اسلامدن برحزب قليل فتح قسطنطينيه دن بر خيلى زمان اول بورالره قدر نفوذ ايتديلر ، جامعلرينى ياپديلر ، حتى محكمه لرينى بيله قورديلر .

—

شرقده يأسه دوشنلر چوقدر ؛ شبهه سز بزى يأس نوميدى يه دوشوره ن حالاتده چوقدر . مع مافيه بو يأس جارى جهد موجوده غلبه چالمامق اقتضا ايدر؛ زيرا اطرافزى امعان ايله ترصد ايدرسه ك ــ بويوك بويوك موانعهٔ مشكلاته رغماً ــ عالم اسلامك اكثر جهاتنده تيقظ مدنى وعرفانى آثارى ظهوره كلمكده اولديغنى پك اعلا كورورز.

بناءً عليه بو دور تيقظده لوندره ده بر مسجد ايله آكا مربوط بر مؤسسهٔ عرفانيه وجوده كتورمك جهان نظرنده فعاليت جديدهٔ اسلاميه نك برمثال مستحسنى تلقى اولنور ، وبويله بر موفقيت غربك ديكر مهم پايتختلرنده آتياً او كبى مؤسسات وجوده كلسنه نمونهٔ خير اولور.»

—

شمدى انكلتره ده برمسجد احداثى ماده سنك تاريخچه سى حقنده برقاچ سوز سويليه لم :

عن اصل مجارلى دوقتور (لاتينه ر) نامنده برمستشرق، انكليز خدمتنه كيروب هندستانده كزمش. انكلتره ده برمسجد اسلام وجوده كتورمك اوزره هند امراى مسلمه سندن اعانه لر آلمش ، انكلتره يه عودتنده لوندره يه قرق بش اللى كيلو مترو مسافه ده بولنان (ووكين) قريه سنده كندى اراضيسى داخلنده برمسجد ياپديرمش .

بو ذات حال حياتنده دها طوغريسى بوندن اون دورت ، اون بش سنه اولنه كلنجه يه قدر هر بيرام بزلرى مسجد مذكورده صلاة عيد اداسى ايچون (ووكين) قريه سنه دعوت ايلردى . طبيعى بويله هجرى برمحلده بولنان بومسجد لوندره ده كى مسلمانلرك احتياجنيله قطعياً متناسب دكلدى . اليوم اطرافى كلبه لر ، اوفاق فابريقه لرله محاط ومسدود برحالده بولنمقده در .

—

بروقتلر ليوه رپول شهرنده برخانه نك نوعما مسجده تحويلى وقوعه كلمشيدى . فقط بنده كز ليوه رپولك انكلتره جه برمركز اسلام اوله بيله جكنى هيچ بروقت اهميتله تلقى ايلمدم .

—

نفس انكلتره پايتختنده برمسجد وجوده كتورلمسى فكرى بوندن يدى سكز سنه مقدم محمد سهروردى نامنده هندلى بركنج طرفندن اورته يه سورولمش ايدى . لكن بو ذات تشبثات غيورانه سنى برمرتبهٔ اهميته ايصال ايده مدى .

ايلك معاونت مقام خلافتدن كلملى ايدى . لكن اوزمانك يلديز حكومتنك حالى نجه معلوم اولديغندن بوراجه اولان تشبثاتنك بيهوده لكنى اولجه كنديسنه سويلمش ايدم كه بونك حقيقتى، تشبثى تماميله براقمغه مجبور قالمقله آكلامشيدى .

. . .

اوروپاى غربيده وقوع بوله جق بو كبى تشبثات اسلاميه نك پيشدارى اولمغه چاليشمق بزم ايچون بر وظيفهٔ معنويه در. ايشته بو ملاحظه دن طولاييدر كه مشروطيتك وضعيله حريت تشبثات ايچون فرصت كلدكدن صوكره بنده كز بو لوندره جامعى ايشنى ايلرى سورمك ايستدم .

ايلك تشبث عاجزيدن شمدى يه قدر بربوچق سنه قدر برمدت كچدى . بو ايش حقنده يازديغم وبيلمديكم لسانلرده يازديرديغم مكاتيب ومقالات ترويجيه نك عددى يوزيكرمى يه بالغ اولدى. مكتوبلره كله بيلن جوابلر ايله مقالات منتشره، صورتيله بورادە در.

شيمدى بوامر خير حمد اولسون ممالك اسلاميه نك اك مهم يرلرنده التزام اولنمغه باشلادى .

—

غزته لرده كورولمش اوله جغى اوزره بوندن برقاچ آى مقدم لوندره ده جامع ايشيله مشغول اولمق اوزره « برهيئت اجرائيه » تشكل ايتدى . هندستان متقاعدين حكامندن امير على نامنده بر ذات دخى مذكور هيئت اجرائيه يه رئيس اولدى. بومباى شهرنده مركزى بولنان اسماعيليه طائفه سنك رئيسى آغا خان نامنده بر كنج هندلى پرنس دخى انكلتره قرالى حضرتلرينك جامعك حاميسى اولمق تكليفنه علاوةً بش بيك ليرا اعانه ويره جكنى وعد ايله مشيدى .

عبادتكاهك بر حاميسى بولنمق اركان اسلاميت ايله قابل توفيق اولميه جغنى انكلتره ده ايكن برمقام عالى يه صورت مناسبه ده يازمش ايدم . بو اشعار عاجزينك نظر اعتباره آلنه جغى حقنده كى اميدم قويدر .

اساساً عثمانليلر طرفندن باشلانمش اولان بو ايشى امير علينك ابتدا بر (انكليز وهند جامعى) صورتنده يوروتمك تشبثى دخى مثمر اوله مدى؛ زيرا اسلاميتده معبد مليت بولنه ماز . هر يرده اولورسه اولسون مسجد اسلام بلا تفريق جنس افراد مسلمه ايچوندر . هر حالده نه دورلو نفوذ آلتنده اولورسه اولسون آوروپاده ياپيله جق برمسجد او كنده ده صوكنده ده افراد اسلامك نفعنه خادم اولور .

—

« مملكتمز فقيردر . كندى احتياجاتمز ايچون برچوق اعانه لر ويريورز. لوندره مسجدى ايچون بوراده اعانه طوپلانماملى» ايشته بو كبى سوزلرى حتى عقلى باشنده كچنن برچوق كيمسه لردن بيله ايشتدم .

مملكتمز فقير ايسه ده هندستان بالنسبه دها فقيردر. اكثر افرادى اوزرينه آدم عقللى البسه آله ميه جق قدر فقير اولان هر مسلمانلرى كندى هيئت اجتماعيه لرينك احتياجاتى ايچون اعانه ده بولنمقله قالميورلر. روسيه

ایله اولان محاربهٔ زائلهمزده كورلدیكی اوزره بزمجروحلرمزه معاونت ایچون بیلهپاره ویریورلر .

اعانهٔ عمومیهده مقداره باقیلماز ، آنده مطلوب اولان شی كثرت اشتراكدر . آز چوق بزده خارجدهكی احتیاجات اسلامیهیه معاونته چالیلیز . عالم اسلامدهكی موقعمزك اهمیتی بونی اقتضا ایدر . ویرهبیلهجكمز اعانهلر ذوات معروفهدن مركب وولیعهد مكرم دولتلو نجابتلو یوسف عزالدین افندی حضرتلرینك تحت حمایهٔ نجیبانهلرندهرهیئتك مراقبهسی آلتنده اولهرق عثمانلی ارسال اولنهجقدر . مصرده شیخ الوزرا ریاض پاشا حضرتلرینك تحت ریاستنده تشكیلنه موفق اولدیغمز اعانه جمعیتیده عین وجهله حركت ایدهجكدر . »

سنهٔ دوریه خلافت

— ۲ —

صراط مستقیمك ۱۳۹ عددلی نسخهسنده بالادهكی عنوان ایله یازدیغم مقالهنك برایكی نقطهسی بعض ذواتجه صحت ملاحظه دائرهسنده تلقی ایدیلهمامشدر . لوای اسلامیتك شوكت عثمانیت ایله ارتقایه باشلادیغی كونك بریوم مخصوص صورتنده مسلمانلر طرفندن قبولی هیچ بر قوم مسلمك حسیاتنه مغایر كلهمك اقتضا ایدر . اسلامیتده جنسیت آرامق هیچ بروقتده ذهنمك قبول ایدهمیهجكی بر بدعتدر . عربلق ، تركلك مسائل اسلامیهنك ملاحظهسنده هیچ بروجهله تلقی اولنمامليدر . عثمانیت خلافتی یدامانتنه آلدی ، قدرتنی احیا ایتدی . عثمانیت ایسه یالكز تركلك دیمك اولمدیغی معلومدر . بناءً علیه هرسنه بریوم مخصوص خلافت تبجیل ایلمك امتزاج عناصر لازمهسنه قطعیاً مغایر كلهمز . حتی یالكز مسلمان بر عنصر ایچون دكل غیر مسلم عناصر عثمانیه بیله خلافتی حسن تلقی ایتملیدر ، زیرا قدرتی تزییده وجوه عدیده ایله خادمدر .

مسلم اولسون غیر مسلم بولنسون وطنی سوهن هر عثمانلی ایسه دولتك قدرتنك هرنه طریقله اولورسه اولسون تزایدینی آرزو ایلملیدر .

خلافت تحكم وتغلب ایله قطعیاً قابل توفیق اولهماز . بناءً علیه تزاید نفوذ خلافتك حریت موضوعهیه وجهاً من الوجوه خلل كتوره بیلهجكی فرضی پك چوروك بر قوهٔ مفكره محصولندن بشقه برشی دكلدر . خلافتده تقدیس ایدیلن شی مقام بولندیغی وشخصك تبجیلی مقامك تبجیلندن ایلری كلدیكی معلومدر . شخص ایسه برشخص عادل بولنملیدر كه اومقامه لایق كورلسون . بونك عكسنی كورمكه مشروطیتی سوهن ، اسلامیته احترامی بولنان هیچ بر عثمانلی مسلمانی راضی اولهماز .

بویوك بر مقامك ایقاظ وارشادینه خادم اولمسی لازم كلن بر ذات برنجی مقالهٔ عاجزینك حاوی اولدیغی ماده مناسبتیله « بویله شیلرك صرهسی هنوز كلمدی » دیمش . عجبا بو ذات خلافتدن بحث اولنهجق زمان كلمدی دیمك می ایستدی ؟ آندن ممالك عثمانیهنك خارجنده اوقدر بحث اولنیوركه بومقوله ذاتلرك خبرلری بیله یوق كبی ! بزیكی برشی میدانه چیقارمق ایستمدك . موجود اولان برشیئه دها ایی بر شكل اطراد وفعالیت ویرلمسنی آرزو ایتدك . بناءً علیه اوراده بحث ایتدیكمز مسئلهنك نظر دقته آلنمسی تقدیرنده فلان وفلان دولتلرك قوشقولانهجغی ذهابی هم باطلدر ، همده جبینانهدر . فلان وفلان بلاد اسلامیهدهكی افراد، مقام خلافت اسلامیه حقندهافكار احترام وآثار توجه كوسترمسی او بلاد اسلامیهیه مالك اولانلرك حاكمیتی متأثر ایدهمز . سائر افعال اسلامیه كبی خلافت مادهسی دخی آچیقدر . همده اویله مقدس بر نفوذی سیاسی تشویقات ایچون — وعلی الخصوص تشویقات سیاسیهٔ مستوره ایچون — آلت اتخاذینه چالیشمق شرفلی ودیندار هر بر عثمانلی مسلمانی نظرنده مقبوح بر حالدر . نه هیچ برطرفك راحتی صلحنی بوزمق ایستمیز . بزم دور فتوحاتمز ایسه چوقدن كچدی . تزیید شوكت عثمانیهیه مدار اولهجق مادی ومعنوی اسبابی ترویجدن مقصدمز ملكمز داخلنده راحت ومصونیت اوزره یاشامق وطریق تمدنده اعتلایه مقتدر برحاله كلهبیلمكدر .

نفوذ وخلافتدن استفاده خصوصنده « عجبا فلان وفلان دولت نه دیهبیلوركه » مثللو مسكینانه ملاحظاتی بند، كز ذهنمدن كچورمك بیله ایستهمم . انكلیزجه تركجه بو مسئله حقنده نه قدر شیلر یازدم ایسه بونلرك هیچ برنده بوكبی دیبسز وسوسهلره اهمیت ویرمدیكم كوریلور . مشروطیتك اعلانی عقیبنده لوندرهده بولنیوردم . بو صرهده استانبولدن فلان بكك ویا فلان پاشانك ملاحظاتندن اولمق اوزره انكلیز مطبوعاتنه بعض شیلر یازیلیوردی . حسسزجه ، وقوفسزجه ویا برمداهنهٔ منفعتجویانه امیدواهیسندن بولنمق اوزره اجنبی غزتهلرینه عكس ایتدیریلن بومقوله ملاحظاتدن جانم صیقیلدیده تایمس غزتهسنه اوبابده بر مكتوب كوندرمش ایدم . تایمسك ٦ آغستوس ۱۹۰۸ تاریخلی نسخهسندهكه — اعلان مشروطیتدن ایكی هفته قدر صوكره دیمكدر — نشر اولنان مكتوبمك بر صورتی شو سطرلری یازاركن كوزمك اوكنده بولنمقله بروجه آتی ترجمهسنی نقل ایلیورم :

« خلافتك معناسی سوءتفهمه اوغرایور . مسلمانلرك احترامنی جالب اولان شی اساساً مقامدر . اكر تركیهنك الیوم میدانه چیقان پك زیاده آوروپالیلاشمش بعض سیاسیونی استبدادی الغاصرهسنده یاكیلوبده، نفوذ خلافته طوقنمق ایسترلرسه بو حالك مسلمانلردن الك ناموسلی، الك حمیتلی والك متین ونافذالكلام اولنلرندن بر چوقلرینك مشروطیتی تقویه امرندهكی غیرتلرینی آزالدهجغندن قورقارم »

بوسوزلری سویلدیكمدن طولایی لوندرهده هیچ بر كیمسهنك تجاوزینه شویلهطورسون تخطئهسنه بیله دوچار اولمدم . بزعقللی طاورانورسهق نفوذ خلافت انكلتره ایله تقویهٔ حسن مناسباتمزده بر عنصر مهم بیله تشكیل ایدر .

خلیل خالد

صراط مستقيم جريدۀ اسلاميه‌سی واسطه‌سيله

اسلام علمای کرامندن استيضاح

ازمير غزته‌لری حضر الياس کونی، ازمير روم مکتبی طلبه‌سنك يونان قرالی يورکی‌يه تبريك تلغرافی چکدکلرينی، بوکا مترپوليد افنديك تشويقاتيله فلان بولنديغنی يازمشدی. «طنين» غزته‌سی‌ده بومسأله‌يه خيلی اهميت ويره‌رك برباش مقاله ايله برقاچ فقره يازمه‌يه لزوم کوردی. عثمانلی مملکتنده، عثمانلی تبعه‌سی دنيلن آدملردن بعضلرينك براجنبی قرالنك يوم مخصوصنی تبريك ايده‌رك شنلك ياپملری، تلغراف چکمه‌لری عثمانليلرك چوغنك البته خوشنه کيتمز. لکن بنم برشيئه عقلم ايرميور: قرال يورکی‌نك يوم مخصوصنده، شنلك ياپان، بايرام ايدن يالکز ازميرك روم مکتبی طلبه‌سی دکل، ممالك عثمانيه‌نك اسلام، خرستيان، يهودی، قادين، ارکك، بيوك، کوچوك بالجمله اهاليسی اولديغی حالده، ازمير غزته‌لری و«طنين» جريدۀ معتبره‌سی نه‌دن يالکز مترپوليد ايله اوروم طلبه‌سنه طاقيليورلر؟!.

بومکتوبی يازان احقر العباده اوکون ايشمی کوجمی براقوب بايرام سيران ياپمق ايچون سرای بورنه چيقدم. اوراسی اويله غلبه‌لقدی که ماحشرالله! همده چوغی مسلمانلر، چارشافلی خانملر.. نه رمضان، نه قربان بايرامنده بوقدر سرور وشادی کورمه‌مشدم. برطرفده عساکر عثمانيه‌نك اوطورمش حضر الياس قوزيسنی يييورلر، موزيقه‌لری‌ده اهويۀ لطيفه ترنم ايديور.. ديکر بر يونه صيريلارقدن و اوراده طوپلانمش اهالی وعسکری بر آز مستهزی سلاملارکبی برقاچ دفعه‌لر دودوك اوتديره‌رك، باشدن اشاغی آلای بايراقلری ايله دونانمش بر واپور کچدی. کوندرينه باقدم. ماويلی بياضلی يونان سنجاغی.. بو کوريش بر آنده حافظه‌مي اويانديردی. بوکونك «آيا يورکی – حضر الياس» اولديغنی خاطرلادم. بن‌ده، بوکون بوسرای بورنی طولديران اسلام فاميليالری‌ده، سده موزيقه چالوب قوزی ييين تورك عسکرلری‌ده هپمز بورايه آيا يورکی‌يی، يونان قرالنك اسم اولياسی، يعنی مقدس يورکی‌يی تبجيله طوپلانمشز، اوخرستيان اولياسنك يورطيسنی بايرامنی ياپيورز...

خرستيان اولياسی ديدم اما، بوده پك طوغری اولماسه کرك. آيايورکی نصرانيتك ظهورندن اول مشرك اسکی يونانك قوای طبيعيه‌يی تمثيل ايدن معبودلرندنمی، نيم معبودلرندنمی، شمدی ايی خاطريمده قالمامش، بريسيکه نصرانيتك يونانه، رومايه توسعندن صوکره، ديکر بر چوق آرقداشلری کبی اوده خرستيانلاشه‌رق، اوليای نصارادن اولمشدر... آيا يورکی ايله بزم حضر والياس (ع م) لرك نه مناسبتی اولديغی، شدت جهلمدن دولايی، بن بيلميورم. بونك ايضاحنی سزدن، علمای زماندن رجا ايديورم. يالکز شونی بيليورم‌که مسلمانلرك چوغنده حضر الياس بايرامی يوقدر. حضر الياس کونی، اسکی مسلمان جغرافياسی اصطلاحنجه اقليم الرومده ظهور ايتمش بريوم مخصوصدر. بنابرين روملردن مسلمانلره کچمش اولماسی، تعبير ديکرله روملاشمق نتيجه‌سی اولمسی اغلب احتمالدر. اکر بوتخمينم طوغری ايسه، نه‌دن روملاشمقده دوام ايده‌لم؟ نه‌دن هرسنه اسکی يونان معبودی، اسکی نصارا اولياسی مقدس يورکينك يورطيسنه اشتراك‌ده عناد واصرار ايليه‌لم؟ نه‌دن، هرسنه جنوب قومشومزك تاجداری جنابلرينه، اسم کونی مناسبتيله بردونانما ياپالم؟ هله جنوب قومشولريمز قراللرينه بواسمی، بوتون اقليم الرومده تسعيد ايديله‌جك اوليا اسمنی، لقصد، لسياسة طاقمشلر ايسه..

لطفاً جوابله ارشاديکزی بکله‌ين

محمد طغرل

اسلام عالمنه، اوروپا مطبوعاتی آراسندن برنظر

تونس مکتوبی

(پاريسده فرانسزجه منتشر «جملۀ عالم اسلام» ك صوك نسخه‌سندن مترجمدر.)

بوکونلرده يکی بر جريده‌دها چيقدی: «ابونواس»؛ مندرجاتی، ادبی ومزاحيدر. «بلاغ»، «وفاق» و«مدرسه» عنوانلی اوچ جريده‌نك ده‌ياقينده انتشاری اعلان اولنيور. «مدرسه» علمی اوله‌جقمش.

سياسی، اقتصادی واجتماعی مسائلر. — عالم اسلامك واوروپانك وقايع سياسيه‌سی، عربجه جريده‌لر طرفندن شرح وايضاح اولنمقده‌در. مصرده، حزب وطنی رئيسی فريد بکك محکوميتی تأثر وتأسف عظيم ايله قيد ايديليور؛ ٩ شباط تاريخلی Le Tunisien [فرانسزجه محرر عرب غزته‌سی] مصروطنپرورينه حسيات محبتکارانه‌سنی عرض ايديور؛ ١٠ شباط تاريخلی «المرشد» مشار اليه عليهنده‌کی حکمنامه‌يی نشر ايديور؛ ١٢ شباط تاريخلی «المشير» ايسه، بوتدبير شديدی مصرده انکليز پوليتيقه‌سنك برخطاسی تلقی ايديور.

٧ شباط تاريخلی «الحاضره» طرابلس غرب تحديد حدودی حقنده‌کی عثمانلی فرانسز ائتلافنامه‌سنك متنی يازيور.

بوندن باشقه تونس مطبوعات اسلاميه‌سنده اتحاد اسلام تمايلاتی‌ده ظاهردر.

٥ شباط تاريخلی «المشير»، «خلافت عثمانيه» سرلوحه‌لی برمقاله‌سنده سلطانك وتورك ملتنك بوتون عالم اسلامده هگمونياسی انافذ الحکم اولمسنی ارزو وطلب ايديور. ترکيه مسلمان دولتلرينك ك مترقيسيدر. هربر مسلمان دولتنك سياست خارجيه‌سی استانبولده تمرکز وتجمع ايتمه‌ليدر. عين جريده‌نك عين نسخه‌سنده وحدت واستقلال اسلاميه‌نك محافظه‌سيچون سنی وشيعيلر آره‌سنده عقد اولنمش برائتلافنامه متنی مسطوردر.

٢٤ شباط تاريخلی «المرشد»، «الاقبال» ك بر مقاله‌سنی عيناً نشر ايديور. بومقاله‌ده مسلمان مکتبلرينك محافظۀ استقلاليله، حال حاضر پريشانيلرندن قورتولملری ايچون، جمله‌سنك بر مجموعۀ دوليه حالنه کيروب اتحاد ايتملری توصيه اولنيور. «المرشد» ك اشبو

نسخه‌سنده « انتباه شرق » عنوانلی بر بند دها وارکه بونده ممالك اسلامیه‌نك انتباه اقتصادیسی ایضاح ومذکور ممالکك آوروپا .ولتلری درجه‌سنه ترقیی لزومی بسط و ایضاح اولنیور ؛ ینه بو غزته ، عین موضوعه دائر ، « الاتحاد » دن مقتبس برمنظومه درج ایدیور .

۲۲ شباط تاریخلی « اللوا » ده وطنك انحطاطندن أرییوب فنا بولان شرقك آجیقلی حالندن مشتکی بر منظومه محرردر . ٥ شباط تاریخلی « المشیر » ایسه برهیجان بر مناجات ایله پورتکیز اختلالنی آلقشلایور .

مطبوعات محلیه ، امور زراعیه‌یه پك زیاده اهمیت ویریورلر ؛ زراعت مدیریتی ، « برلیلری‌ده آرتق حسابه قاتمالیدر ، شمدی‌یه قدر اهمال ایتدیکی بتیشیر » ، ازجمله ۲٦ شباط تاریخلی « المشیر » دیورکه « برلیلر ، آرتق اسکی حاللرنده دکلدرلر ؛ الیوم حسیات ملیه‌لرینی ادراك ایتمش اولدقلرندن برقاچ سنه اولکی معامله‌لره تحمللری قالمامشدر ؛ کوزلری آچلمش ، دیللری چوزولمشدر : هرشیئی واضح کوریورلر ودوشوندکلرینی‌ده سویله‌یبلیورلر . »

عرب چفتجیلری ، عرب اهل صنعتی ، فقر وضرورت ایچنده‌در . تجارت وصنایع مدیریتی ، برلیلری قوللانمیور (« المشیر » ــ ٥ شباط) حتی جمعیت الحبوس (اوقاف مجلسی) بیله ، تأمیناتدن برادارهٔ اسلامیه اولمسنه رغماً ، عرب مسلمان عمله‌یه سجایالی ایتالیانلری ترجیح ایدیور ؛ شمدی یاپدیرمقده اولدیغی قیزلر مکتبنده برمسلمانه مقابل اون سجایالی قوللانیور ؛ وبرده مسلمانلر ۲ فرانق کوندلکه راضی ایکن ، سجایالیلره ، ٤ ــ ٥ فرانق ویریلیور (« المشیر » ۱٦ شباط)

یرلی جریده‌لر ، واسع وعمومی فکرلردن بحث ایتمه‌یی‌ده اونوتمیورلر . مثلا ۲٤ شباط تاریخلی « المشیر » « وطنپرورلك ودین » اوزرینه اوزون برمقاله یازیور . آتیده‌کی بر پارچه‌سی ، مقاله‌نك روح واملنی کوسترمه‌یه کافیدر :

« بالجمله ادیان ، و علی‌الخصوص دین مبین اسلام وطنه محبت وخدمتی ، مؤمنلرینه فرض قیلمشدر ؛ بز بونی برچوق آیات قرآنیه واحادیث نبویه ایله اثبات ایده‌بیلورز . انسانلر ، یالکز احوال ذاتیه‌لرینی دکل ، طوغوب بویودکلری ، منفعتلرینك ، محبتلرینك تمرکز ایتدیکی مملکتلرینك احوالنی‌ده اصلاحه سعی ایتمکله‌ده مکلفدرلر . بر وطن اولادینك مسلم ، یهودی ویا نصرانی اولمسی حائز اهمیت دکلدر ؛ بر وطن اولادی اولمق ، بو اشتراك اصلی وملی ، مشترك وطنلرینك خدمتنه یکقلب ، یکروح اوله‌رق ، وقف نفس ایتمسی ایچون کافیدر ؛ زیرا دینلری بووظیفه‌یی اونلره یوکله‌تیر . تونسلیلر بو حقیقتی قبول ایدرك ، مملکتلرینی دوشدیکی درکهٔ انحطاطدن تخلیصه واوزون عصرلرك ظلم واستبدادیله غائب ایدیلن رفاه وسعادتی استرداده موفق اولسونلر ! بو مقصده وصول ایچون ، ترقینك اك قوی برمؤثر اولان جمعیتلر تأسیسی تدبیرینه بالخاصه مراجعت ایتسونلر ؛ جمعیتلری‌ده اك‌چوق مملکتك منبع اصلی وثروتی اولان زراعتك اصلاحنده قوللانسونلر . بو طریق تعاون وتشارکه داخل اولسونلر که کرك کندیلری ، کرکسه اولاد واحفادی بو یولدن یورویه‌رك واصل سعادت اوله‌جقلردر ! »

۲٦ شباط تاریخلی « المشیر » « مدنیت بومی ؟ » دیه یازدیغی بر مقاله‌ده شویله دیور :

« بزم کنج تونسلیلر ، شیق کیندیلرمی ، سوقاقلرده کوزل موسیولره بکزه‌دیلرمی ، قوقوتلرله آچیقدن آچیغه دوشوب قالقدیلرمی ، قمار وشرابه شدتله قویولدیلرمی ، وعلی‌الخصوص ، صانکه کندی دیللرندن اوتانیورلرمش کبی کندی آرالرنده بیله فرانسزجه قونوشمه‌یه باشلادیلرمی ، آرتق کندیلرینی مدنیتك درجهٔ قصواسنه واصل اولمش ظن ایدیورلر . آه ! لکن پك چوق آلدانیورلر . بونکله مدنیلکلرینی دکل باربالقلرینی اثبات ایدیورلر ! »

تجارت ، صنایع ، معارف . — ۲٦ شباط تاریخلی « المشیر » هنوز تأسس ایتمش اولان « البرق » جمعیتنی تبریك ایدیور . جمعیتك مقصدی ، یوك تجارتنك انکشافنه خدمت ایتمکدر وتأسسندن بری پك آز زمان کچدیکی حالده ، نتایج مسعوده‌سی مشاهده اولنمشدر .

۲۸ شباط تاریخلی « الحاضره » نابول چینی فابریقه‌سندن بحث ایدیور . اعمالاتخانه‌ده اسکی عرب چینیلرینك احیاسنه چالیشلمقده‌در . لکن « الحاضره » یه کوره فابریقه‌نك تشکیلاتی ناقص وعمله‌یه ویردیکی اجرت آز اولدیغندن اصلاحنه احتیاج واردر .

۱۲ شباط تاریخلی « المشیر » فرانسز واسکی عرب مکتبلریله یکی اصولده اوقودیلان عرب مکتبلرینی مقایسه ایدیور وبو یکی عرب مکتبلرینی ترجیح ایله‌یور . چونکه بو مکتبلر ، چوجقلرك دینی ، دیانی وعرقنه خاص ذهنیتی محافظه ایتدیکی حالده ترقی و تعالیلرینه خدمت ایتمکده‌در ؛ برملتك تکاملی ایسه انجق میل عرقیسنه مخالفت اولنمامقله ممکندر .

« المشیر » جامع کبیر یانده‌کی مدرسه‌نك (فرانسزجه‌سنده ، دارالفنون ») اصلاحنه دائر چوق یازیور . بو جریده‌نك فکرینه کوره ، طلبه ، مدرسه‌لرندن یالکز تعلمله قالمامیلی ، اونلرده بر نمونه واستناد کاه اخلاقی‌ده بولمالیدر ؛ مدرسه ، طلبه‌سنه علم ایله برابر ، بوتون حیاتلرنده ثمرات نافعه‌سنی بیه‌جکاری متین بر تربیه‌ده ویره‌بیلمه‌لیدر . بویوك مدرسه‌نك بوبابده نواقصی وار . اکر مدرسه شیخلری مذکور وظیفه‌نك کندیلرینه تعلق اولمادیغنه قانع ایسه‌لر ، مقصده موافق دیکر بر مؤسسهٔ علمیه احداث اولنمالیدر .

« المشیر » جزائرده مدرسهٔ تنفیقیه‌نك تأسیسندن پك ممنوندر : « بو مؤسسهٔ اسلامیه ، شدتله فرانسزلاشدیرلدقلرندن ناشی ذهنیت اسلامیه‌لرینی غائب ایتمه‌یه باشلامش اولان جزائرلیلرك روح و قلبلرینی علم واخلاق اسلامی ایله تصفیه‌یه خدمت ایده‌جکدر . »

صنایع وادبیات . — « المرشد » اندلس مدنیت اسلامیه‌سنك تتبعی ایله مشغولدر ؛ « المشیر » مسلمانلرك برچوق جهتلرده وخصوصیله علومده آوروپالیلرك معلمی اولدیغنی اثباته اوغراشیور ؛ « الحاضره »

آوروپانك صوك زمانلرده مدنیت اسلامیه‌یی مستحق اولدیغی درجه‌ده تقدیر وتوقیره باشلادیغنی یازیور .

معارف مدیریتی ، عوام لساننك اوکره‌نلمه‌سنی قولایلاشدیرمق ایچون ، تونس لهجه‌سنده بر لغت کتابی ترتیب ایتدیرمه‌یه تشبث ایلامشدی ؛ مطبوعات بوتشبثی شدتله پروتستو ایدیور : « المرشد » مصریلیلرك منتظم قلاسیق عربجه‌یی محافظه‌یه سعیلرینی خاطرلاته‌رق معارف مدیریتنك بوتشبثی تزییف ایدیور ؛ « المشیر » والصواب » قبا و بربار بر لهجه‌یه ، ادبی وعمومی بر لساناك فدا ایدلمسنه پك متألمدرلر ؛ جرائد محلیه‌دن بریسی صوریور : « یوقسه لسانمزی اعدام ایله بز مسلمانلری محو ایتمکمی ایسته‌نیلیور ؟ زیرا ، معلومدرکه ملتلر ، لسانلرینك مقدراتی تعقیب ایدرلر . . »

روسیه‌ده کنج مسلمانلق حرکتی

پترسبورغده روسجه منتشر « روس بایراغی » ندن ترجمه اولنمشدر :

١٩٠٨ سنه‌سی تموزنده ، تورك انقلابنی متعاقب ، « روس اهالیسی » عنوانلی غزته‌ده « تورك مشروطیتنك کنه وحقیقتی » دیه بر مقاله یازمشلر واو مقاله‌ده کنج تورکلك حرکتنك یالکز عثمانی ممالکنه منحصر برشی اولمادیغنی وتورکیه‌یی متعاقب مسلمانلرله مسکون بالجمله ممالکه سرایت ایده‌جکنی خبر ویرمشدم . اوزمان مطبوعاتده کنج تورکلك مقاصد خفیه‌سندن بحث ایدن هیچ یوقدی . بن بونلری ایلك دفعه یازدم . بونکله برابر شمدی کوریورمکه بن ده کچ قالمش بر پیغامبر اولمشم .

اعتراف ایدیورم ، دها دون خبر الدمکه بن او مقاله‌می یازمادن التی سنه اول بزم داخلی دشمنلریمزك حمایه وصیانتی آلتنده اوله‌رق کنج تورك ناشر فسادلری روسیه‌نك هر طرفنه طاغلمش ایمشلر : تا ١٩٠١ سنه‌سندنبری ، کنج تورك قومیته‌سنك روسیه‌ده مأمور خفیسی مشهور قریملی محرك فساد اسماعیل غاسپرینسکی ایله اونك قافقازیالی یارداقجیسی طوپچی باشیف در . ایشته شو کنج تورك مأمورلری ١٩٠٦ سنه‌سنده یازنی پناری زماننده مسلمان سیاسی فرقه‌لری مرخصلرندن متشکل کیزلی بر اجتماع یاپدیلر . بو اجتماع انظار اغیاردن تماماً محفوظ قالمق ایچون بالخاصه استیجار اولنمش بر واپور ایچنده اولدی . واپور اجتماعك دوامی مدتنجه « آقا » صویی اوزرنده سیر ایتدی طوردی . بو اهل فساد ، مقاصد مضره‌لرینه خدمت ایچون آره‌لرنده پاره طوپلادیلر . اجتماعلرنده تقرر ایدن مواددن بریسی اورنبورغ مجلس روحانیه‌سنده اعضا بولنان و ایشلرینه کلمه‌ین بعض کیمسه‌لری اورادن آتمقدی اصل مفتی‌یه ، مقصدلرینه مخالفت ایده‌میه‌جکنی کسدیردکلرندن ، ایلشمیه ‑ جکلردی . انجق اونك یانی باشنه کندیلرندن آدم قوده‌جقلردی .

مسلمان مفسدلرینك ، بویله مخفی بر اجتماعی دها ١٩٠٦ سنه‌سی پترسبورغده اولدی . اجتماعه قزانلی ملا علیف ریاست ایتدی ؛ مرقومك الك ایشکذار یارداقجیلری قزانلی ملا آپانایف واورنبورغلی یوسف آقچوره‌ین ایدی . بو اجتماعده داخلیه نظارتنك ادیان غیر خرستیانیه شعبه‌سی مأمورلری آره‌سنده معتمد دوستلر تدارکنه ومفسدلرك افعالنه اظهار خصومت ایتمش اولان متوفی جنرال بازی‌یولات علیهنده تدابیر قطعیه اتخاذینه قرار ویرلدی . ١٩٠٦ سنه‌سی پترسبورغ مخفی اجتماعندن صوکره کنج مسلمانلرك فعالیتی اوقدر موفقیتلی یورودیکه اونلر ١٩٠٧ سنه‌سنده یازنی پناری زماننده قونفره عقد ایتمك ایچون حکومتدن مساعده‌بیله استحصال ایده‌بیلدیلر . بو قونفرده اختیار ملالرك یرینه کنج تورك تربیه‌سی آلمش کندی آدملرینك اقامه‌سی تقرر ایتدی . کذا بو قونفرده ، روسیه‌ده‌کی مسلمان مکتبلرینه انجق استانبولك کنج تورك مکتبلرنده اوقومش معلملرك تعیین ایدیلمه‌سی ده قرارلاشدیرلدی . بو تدابیرك هر طرفده موفقیتله تطبیق اولنه‌بیلمسی ایچون ، هر شهرده معارف جدیده هیئتلری ترتیب اولندی ؛ بونلرك وظیفه‌سی تورکیه‌دن کلن معلملره ، روسیه‌ده اکمال تحصیل ایتمش دیه محلی آخوندلردن ساخته شهادتنامه‌لر آلوب ویرمك ایدی .

کنج مسلمانلرك دردنجی اجتماعلری ، ١٩٠٨ سنه‌سی ینه یازنی پناری زماننده وقوعه کلدی . او زمانده اهل فساد ، استیجار اولنمش . اپورده طوپلادیلر ؛ ومسلمان سیاسی فرقه‌لرینك قاهره جمعیت مرکزیه‌سنك امری موجبنجه . روسیه‌یه مخصوص کنج مسلمان باش قومیته‌سنی تأسیس ایتدیلر . بو قومیته‌یه اعضا اوله‌رق کیرنلر شونلردر : ١) اورنبورغ اداره روحانیه‌سی اعضای سابقه‌سندن فخر الدینوف ، ٢ و ٣) یوقاریده اسملری کچن ملا علیف و آپانایف ، ٤) ساراطوف ملاسی آتلاسوف ، ٥) قزان مبعوثنك برادری مقصودوف ، ٦) تاتارجه « الفت » عربجه « کلمیس » غزته‌لرینك محرر سابقی ابراهیموف ، ٧) اورنبورغك « وقت » غزته‌سی محرری کریموف ، ٨) ایرقوتسکی مرخصی شفیع الیده ، ٩) بوامالاس ، ١٠) یوقاریده اسمی کچن قریملی کنج تورك مأمور خفیسی غاسپرنسکی ، ١١) اونك باکولی معاونی طوپچی باشیف . ایکی صوك اجتماع ، روسیه داخلنده اداره امور وقاهره مرکز قومیته‌سیله تأسیس مناسبته اشبو باش قومیته‌یی توکیل ایتدی .

اشبو منتخب کنج مسلمانلر قومیته‌سی ، ایلك کوننده اعتباراً روسیه‌ده معلملك واماملق نامزدی اولان کیمسه‌لری ، کنج تورکلك علومنك تحصیلی ایچون تورکیه‌یه کوندرمکله اوغراشدی . کرچه اولجه‌ده کیدنلر اولوردی ، فقط بو کیدیش وقایع منفرده‌دن ایدی ١٩٠٨ سنه ‑ سندن اعتباراً ایسه ، مذکور قومیته‌نك اداره‌سی آلتنده اوله‌رق . بو قاعده عمومیه شکلنه کیردی . تورکیه‌ده‌یی تحصیل کورمش آدملر کوندریلیور ، و بو وجهله تورکیه‌ده آنجق کنج تورکلك روحنده تربیه ایدیلمك قالیور ، وبناءً علیه کنج تورکلك درسی آنجق بر و یا بر بچق سنه سورویور . کنج مسلمانلر بو تعلیم وتربیه‌یی استانبول مکتبلرنده آلیورلر واورادن روسیه‌یه دونیورلر . بوراده باش قومیته اونلره اوراق لازمه‌یی تدارك ایدیور . مثلا استانبولده اوقومش عبدالله حزین بو طریق ایله آرخانغلسکی‌یه معلم وملا اولدی . هر نه قدر بونی اورانك صادق مسلمانلری والی‌یه خبر ویردیلرسه‌ده والی آلدیرمدی . ذاتاً کنج مسلمانلرك حرکاتنه بزم حریتپرور والیلریمز آلدیرمیورلر . حالبوکه اسلام عالمنده وقایع بوکون

فوق‌العاده سرعتله بربرینی ولی ایدوب کیدییور . بوسنه مکه‌ده عظیم بر مسلمان قونغره‌سی عقد اولنمشدر بوقونغره‌یه روسیه‌نك مرخصلری اوله‌رق ، بالاده مذکور باش قومیته‌نك همان بالجمله اعضالری اختلالجی محرر ابراهیموف‌ده داخل اولمق اوزره حاضر بولنمشلردر .

کنج تورك ناشرفسادلری ، مسلمان حاجیلرینه مسلمانلرك وتورکلرك اتحادی فکرلرینی انجق سیاسی جهتندن تشریح ایده‌رك ، وروسیه‌ده مخالفته واختلالجیلره معاونت ایچون اونلری تشجیع ایلیه‌رك ، تعصب اسلامینك هیجان وغلیانه چالشمشلردر . حتی آچیقدن آچیغه اعلان ایتمشلردرکه نه وقت روسیه اختلال ایله‌بیقیلور ومحو اولورسه اوزمان بکله‌نیلان مهدی چیقمش اولور .

مکه‌ده مسلمانلره ایدیلان دعوت و مراجعتده مسلمانلرك مذهب فرقی کوزه‌دلمه‌مشدر ، مهدی‌نك سنی وشیعیلر سیاناً دعوت اولنوب ؛ جمله‌سنك غلیان تعصبنه چالیشلمشدر . . . ،

بوسنه مسلمانلری

صراط مستقیم جریدهٔ محترمه‌سنه

اقوام اسلامیه‌یی بر برینه طانیتمق خصوصنده اوچ سنه‌در کوستردیککز غیرت وفعالیتك برستایش خوانساکتی ایدم .

بوکونه‌قدر بتون اقوام اسلامیه‌نك احوال اجتماعیه وعرفانیه‌سندن اسلام قارئلرکزی خبردار ایتدیکز . یالکز بززواللی بوشناقلر طانتمق نعمتندن محروم قالدق .

بوشناقلرك بوصوك یاریم عصرلق حیاتلرینی قومزك علماسندن بری یازملی ایدی ففط اونلرك سکوتی بکا زیاده‌سیله تأثیر ایتدیکندن بوبابده برقاچ سطر یازی یازمغه کندمده جرأت کوردم . برشاعر ملیمزك دیدیکی کبی : « بزکوچکز اما وطن اسلامی‌یه بیوك آدملر یتشدیردك » بزعموم بوشناقلر دائما بونکله افتخار ایدرز ... صدده کله‌لم :

بوسنه‌نك آوستریا طرفندن اشغالی اوزرینه بوشناقلری برموت موقت استیلا ایتمشدی . واقعا حکومت هرطرفده منتظم مکاتب ابتدائیه واعدادیه تأسیسندن کری قالمامش ایدیسه‌ده پیغمبرودینی علیهنده یازیلر طولی کتابلر اوقوتان مکتبلره صلابت دینیه ایله مشهور اولان بوشناقلرك چوجقلرینی کوندرمیه‌جکلری درکار ایدی .

ایشته بوحال بزم یکرمی سنه قدر اوزون برمدت ظرفنده تماماً حال منامده قالمامسنده باعث اولدی .

بوشناقلر حکومتك آچدیغی مکاتبدن اودرجه نفرت ایدییورلردی که بویله برمکتبه چوجغنی ویرمك عادتا بیوك بر جسارته متوقف ایدی . مع‌مافیه بعض دوراندیش آدملرمز بتون بومشکلاتی کوزه آله‌رق چوجقلرینی مکتبه‌ویردیلر شمدی بز برچوق مشکلاتله مکتبه ویریلن بوکنجلردن استفاده ایدییورز . مملکتمزك سویهٔ عرفانی ترفیع ایدنلردن اك برنجیسی یت مجلسی رئیس حاضری « باشاغیچ صفوت » بکدر . بوذات محترم تحصیل دتالی وعالیسنی اکمال ایدرایتمز قلمنه صارلدی . قلوب ملتده حسیات وطنپرورانه اویاتمق ایچون برچوق شعرلر یازدی . بو شعرلر بالآخره آیریجه کتاب شکلنده‌ده طبع ایدلمشدر بوکون ملتك ایادیٔ احترامنده طولاشیور . بوذاتك ثمرهٔ فعالیتی اوله‌رق دها برچوق کنجلر یتشدی . ایشته بوکنجلر «غیرت» رسالهٔ موقوته‌سیله عرفان ملینك تمل طاشلرینی قویمغه چالیشیورلر . . بونلر آره‌سنده الك زیاده نظر دقت وتقدیری جلب ایدن « مقتبیچ حازم » افندی نامنده برکنجدر . بوذات علمیه صنفنه منسوبدر .

مدرسه‌لرك سیئاتندن نقدر بحث اولنورسه اولنسون ادعا ایدرم که عین مدرسه بزبوشناقلره الك بیوك دماغلر یتشدیرمشدر . بوذات مدرسه‌لرده اوزون مدت تحصیل علوم ایتدکدنصکره بالامتحان مملکتمزك « نواب » مکتبنه داخل اولدی . دها مکتب صره‌لرنده ایکن محافل ادبیه‌نك نظر دقتی جلب ایده‌جك درجه‌ده اظهار دها یه اقتدار کوستردی . بومحترم کنج علی الخصوص کوجك حکایه یازمق وادیسنده پك زیاده موفق اولمشدر . دها مکتبده ایکن یازمش اولدیغی « قاز » نووه‌لی شایان تقدیر کورلمش وحتی آلمانجه وفرانسزجه‌یه بیله ترجمه ایدلمشدر .

فقط او زمانکی موفقیتی صرف صنعت قلمیه جهتندن ایدی . مکتبدن نشأت ایدوب‌ده ملتیله دها فضله تماسده بولننجه موفقیتی آرتدی . او زمان بوصنعتکار اسلوبی تحلیلات روحیه یاده توجه ایتدی . « غیرت » ك صوك نسخه‌سنده یازمش اولدیغی « متوحش قیونلر » تحلیلات روحیه نقطهٔ نظرندن پك زیاده کوزلدر . وحتی بن دها ایلری‌یه کیده‌رك دیرم که بوشناقلرك حیات حاضره‌لری حقنده برفکر مختصر ایدنمك ایچون بو حکایه‌یی اوقومق کافیدر . عثمانلی قارئلرکزه بو ذوقی تأمین ایچون بروجه آتی ترجمه ایدییورم :

متوحش قیونلر

بوسنه‌نك اشغالندن اول طوغمشدی . وطن وملتك ماضیسنی بیله‌یوردی . فقط اونی ، کندیسنه ملتی ایچون نفرت القا ایدن کتابلردن ، یبانجیلردن بالآخره اوکرندی .

ابوینی ایی اخلاقلی مسلمانلر ایدی . بعض دوستلرینك نصیحتلری اوزرینه اونی بیوك برترددله مکتبه ویردیلر .

مکتبه قورقه قورقه کیدر ، صنفلری مطرد برصورتده کچردی . چونکه اونك مکتبه کیتمکدن مقصدی بو ایدی . باباسی کندیسنه مکتبه کیتمکدن نه بکلدیکنی سویلیه‌میه‌جك درجه جاهلدی .

مکتبده ، اوخلیطهٔ حسیات متضادده ، کندیسنه سویله‌نن شیلری کمال دقتله دیکلردی وبو دقتی سایه‌سنده آرتق بتون اسکی عاداتك فنا اولدیغنی اوکرندی وماهیتنی هنوز اوکره‌نه‌مدیکی « مدنیت » ك تحت تأثیرنده منقرض اوله‌جغنه اعتقاد ایتمکه باشلادی .

بتون بوسوزلری دیکله‌یه دیکله‌یه یکیلکك ایلکنی ادراکه هنوز باشلامشدی . بولندیغی مکتبده هرشیئك بر پروغرام دائره‌سنده جریان ایتدیکنی کوریوردی . بو حالات کندیسنی یکیلکه طوغری جذب ایدییورلردی .

محیطنك روحنده حاصل ایلدیکی تأثیرلرله سنی ایلریلیوردی . احوالی کندیسنه ایضاح وتفسیر ایله مقایسه ایتدیره‌جك بر بیوك یوقدی . زواللی چوجق اصلنه آرتق کوسمش‌ایدی، آرتق البسهٔ ملیه‌سی خوشنه کیتمیوردی . کندیسنی دیو آینه‌سنده کورمکه باشلامشدی .

زواللی بابا ، اوغلنك بوتبدلی قارشوسنده بوسبتون شاشیرمشدی فقط نسل حرکت ایده‌جکنی کستیره‌مدیکندن احبابنك نصیحتلرینه مراجعت ایتدی. برقسم «چوجوغی مکتبدن چیقار» دیه‌رك نصیحتده بولندیلر .

چوجق‌ده بونلرله تماسده‌بولندی. قسم اول ایله ایشنی چابوق بیترمشدی. اونلردن نفرتله ابدیاً آیریلدی . دیکرلری اونك چوق خوشنه کیتمشدی، اونلرله‌دوست‌اولدی. چونکه اونلر خوشلانه‌جغی بر طرزده تشویقاتده بولندیلر ویکیلکك مزایاسنی دایه‌رق مدح ایتدیلر .

بو بیانجیلر چوجغی دها زیاده جذبه‌موفق اولدیلر .چونکه‌اونك اعدادیه تحصیلنه مباشرت ایچون پاره‌سی یوقدی . اونلرك توسطیله حکومت اوکا برمقدار پاره تخصیص ایتدی . چوجوق ولی نعمتلرینی پرستش درجه‌سنده سویبوردی؛ چونکه «الانسان عبدالاحسان» دی .

کندیسنه ایدیلن معاونتك ملت پاره‌سیله اولدیغنی آکلایه‌جق درجه‌ده سویهٔ عرفانی یوکسلمه‌مشدی .

هرسنه منتظماً اعدادیه‌یه کیدرومدت تعطیله‌یی مملکتنده کچیردی. آرتق یالکز ولی نعمتلرینك اولادلریله قونوشوردی . چونکه دیکرلری پك عادی! شیمدی یاقه وبیون باغی طاقه‌دن سوقاغه چیقمغه اوطانیوردی .

ایلك سنه‌نك مدت تعطیله‌سی اثناسنده‌ابوینك ابراملری اوزرینه اقربا وتعلقاتنی زیارت ایتمشدی . فقط صکره‌لری بوکا تحمل ایده‌من اولدی . اورایه کیدوب برطاقم عادیلکلری دیکله‌مکدن نه‌چیقار ؟

قسم اعظمی مأمورین محلیه‌دن اولان احباسیله تنزه ایتمکدن چوق خوشلانیردی . اونلره یاقلاشمق ، عد ایدلمك ، عادتلریله اعتیاد ایتمك کندیسی ایچون بر بیوك ذوق تشکیل ایدردی. کندیسیله‌ملتی آره‌سنده کیتدکجه درینله‌شن براوچوروم وارایدی. بونی دولدیره‌جق، بو اوزاقلاشان اولادی آناسنه دوندیره‌جك بر آدم مفقود ایدی .

اعدادیه‌یی اکمال ایتدی . تحصیل عالیسنی اکمال ایچون آوروپایه کیتدی؛ کوزلری بدایع غربدن قاماشمشدی! آرتق وطنی وملتی اونك ایچون پك ذلیل‌ودون بردرکه‌یه سقوط ایتمشلردی . آرتق اوبوشناق حیاتنك اولوم اولدیغنه تماماً قانع اولدی .»

مکاتب عالیه‌ده‌کی طرز تدریس اونك بوسبتون کوزینی آچدی. تحصیل عالیسنی اکمال ایدن بودوقتوربکدن آرتق بزه عائد برشی آرامیکز. چونکه کندیسی تماماً برغربلی حالنده‌وطننه‌دونمشدر . زواللی ملت اولاسویئیور. صکره بوخائن اولادینك حرکاتنی کوره‌رك تحصیلدن‌ده مکاتبدن‌ده نفرته باشلایور .

فقط قباحت کنجده‌دکل اونی یتشدیرن محیطده‌در . اکر اصلاح احوالی آرزو ایده‌رسه‌ك « غیرته » ایتدیکمز یاردیم نسبتنده خواجه‌لر جمعیتنه‌ده معاونت ایده‌لم .

دارالفنون عثمانی دینیه شعبه‌سی مداوملرندن

بوسنه‌لی هدایت

فلسفه درسلری

مدخل

فن ایله فلسفه آره‌سنده‌کی فرقلر . — فلسفه، اساسلی برصورتده تدقیق وتتبع ایده بیلمك ایچون اولان فن ایله فلسفه آره‌سنده‌کی فرقلری نظر مطالعه‌دن کچیره‌لم :

فن ایله فلسفه آره‌سنده باشلیجه درت فرق موجوددر :

١ . — تدقیقات فنیه حادثات طبیعیه اوزرینه یوریتیلیر . یعنی فن ، حادثه‌لری تعریف ، توصیف وتصنیف ایتدکدن صوکره هربرینه عائد قانونلری وضع وتأسیس ایدر . فقط قوانینك تأسیسنی متعاقب عینی جنسدن برچوق مسائل بوقانونلره تطبیق اولنه بیلیر . ذاتاً مسائل فنیه‌نك صحت وعدم صحتلری آنجق بوصورتله یعنی کشف اولنان قوانینه تطبیق ایدیلرك تحقیق اولنورلر .

قوانین مذکوره‌دن ماهیت کائناته دائر بعض نتایج استخراج اولنه بیلورمی ؟ اوت ، اولنه‌بیلر فقط بوجوابی فندن بکلمك عبثدر . بومهم سؤالی حل ایده‌بیله‌جك فن دکل ، فلسفه‌در . چونکه ماهیات ومنشائه عائد مسائل آنجق فلسفه‌ده تدقیق اولنه‌بیلور . شوحالده فن ایله فلسفه آره‌سنده‌بروجه آتی برفرق موجود دیمك اولیور:

فن، طبیعتی، حادثات طبیعیه‌یی تدقیق وتتبع ایده‌رك انلردن برطاقم نتایج استخراج ایدر . فلسفه ایسه آنجق فنك استحصال ایتدیکی بو نتیجه‌لری تعمیق ایدر . یعنی نتایج فنیه‌نك تدقیق، تعمیم وتنقیدلری فلسفه‌یه عائد بولنور .

٢ . — برنجی فرقدن آکلاشیلدیغی وجهله فن ایله فلسفه‌نك موضوعلری باشقه‌باشقه اولدیغی کبی اصوللری‌ده بربرلرندن فرقلیدر . فنك مه‌تودلری (اصوللری) دائما طبیعتده مشاهده اولنان وقلعه‌لره مرتبط بولنمق سجیه‌سیله ممتازدر . مثلا برحکمت شناس ضیایی تدقیق ومطالعه ایدرکن ، ضیانك مجلا سطحلردن انعکاس ایتدیکنی کورمکله آکلامقله اکتفا ایده‌من .

بوحادثه‌نك نه صورتله ونصل وقوعه کلدیکنی‌ده آریجه تدقیق ایدر ، قانونلرینی کشف ایدر . کذلك ینه بوحکمت شناس، ضیانك برواسطه‌دن دیکر برواسطه‌یه انتقال ایدرکن ، منکسر اولدیغنی وانکسار کیفیتك نصل ونه‌صورتله‌وقوعه کلدیکنی‌والحاصل ضیانك برمنشوردن

مروری أثناسنده دوچار تحلیل اوله‌رق طیفده یدی رنك ظاهر اولدیغنی تجربه‌لرله اثبات ونتایجی یعنی بو حادثاتك تابع بولندقلری قانونلری کشف وقید ایدر. دیمك که فن، آره‌ده هیچ بر وقعه کچمکسزین طبیعتی خطوه بخطوه تعقیب وهرحادثه‌یی باشلی باشنه‌اولدیغی حالده تدقیق ومطالعه ایدییور.

حالبوکه تدقیقات فلسفیه بویله منفرد وقعه‌لر اوزرینه ابتنا ایدیلمزلر. فلسفه، فنك استخراج ایتدیکی نتایجی تفکرات وتأملات عمیقه ایله تدقیق ایده‌رك انلردن بر طاقم نتایج ذهنیه استخراجنه چالشور شوحالده، فلسفه، مه‌توده (اصول) نقطهٔ نظرندن‌ده فندن آیریلیور دیمکدر.

فنك مه‌تودی تجربه (expérience) ومشاهده (observation) اولدیغی حالده فلسفه‌نك مه‌تودی تفکر (Réflexion) در.

فن، وقعه‌لردن، حادثه‌لردن تجربه ومشاهده یاردمیله بر طاقم نتیجه‌لرقانونلراستخراج ایدر. مابعدی وار

شئون

پرشتنه مدرسهٔ عالیهٔ اسلامیه‌سی

مشهد خداوندکار قربنده جناب شوکتمآب پادشاهی طرفندن ترقیات عصریه‌یه لایق بر طرز مکمل ودلنشینده انشا ایتدیریله‌جك اولان مدرسهٔ عالیه‌نك پلانلری استانبولده اك مقتدر معمارلردن مرکب بر هیئت مخصوصهٔ فنیه طرفندن ترتیب واحضار ایدلمکده‌در. مستخبرات موثوقه‌مزه کوره بر قاچ کون اول خلیفه‌مز افندیمز حضرتلری بو پلانلرك نه درجه‌یه کلدکلرینی سؤال ایله‌مشلر وهرحالده مکملیت فوق‌العاده‌یی حائز اولمسی ایچون پك زیاده اعتنا ایدلمسنی اراده بیورمشلردر. پلانلرك اکمالی قوهٔ قریبه‌یه کلدیکی‌ده علاوةً بیان اولنمقده‌در.

«روم ایلی»

مغرب اقصا:

مولی الحفیظك مشغله‌سی. — بوکون فاس سلطنت اسلامیه‌سی حالت نزعده‌در. بونی هرکس بیلیور. بو حالده بولونان بر مملکتك حاکمی کولوب اکلنمك شویله طورسون، اویقوپی، استراحتی ترك ایده‌رك، کیجه کوندوز مملکته چارهٔ خلاص آرامقله مشغول ظن اولنور. مع التأسف، وقایعك بوظنه توافق ایتمدیکنی «اللوا» دن آلارق «طنین» خبر ویریور:

«اللوا» غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره مولای حفیظ عموجه‌سی قیزلرندن بریله عقد ازدواج ایتمشدر. دوکونده اجرای رقص وتغنی ایتمك ایچون رقاصه، ومغنیه‌لر دعوت اولنمشدر. سلطانك ذوق وسروری تام یرنده!.. اویله یرنده‌کی قوجه فاسك باشنه کلن فلاکتلر بوسبتون اونوتلمشدر. کویا که بو مملکتده هیچ برشی یوق، هرشی سکون وراحتده!»

لکن مولی الحفیظك بو قیدسزلغنه، بو حمیتسزلکنه پك تعجب ایتمه‌یك؛ حدود نسبتلری بر آز دکیشدیره‌رك عینی حالی دارالخلافه‌ده کوریرسکز: شمدی دولت عثمانیه‌ده حاکم ملت دینلیور دکلی؟ ممالك عثمانیه‌نك فاس درجه‌سنده دکلسه بیله، داخل و خارجدن بیك درلو مهالکه معروض اولدیغنی‌ده انکاره جسارت ایده‌جك بر فرد بولنه‌مز. بو، بویله اولدیغی حالده، جمعه، پازار مسیره‌لریمزه کیدلده بر باقك: ملت حاکمهٔ عثمانیه‌نك ذوق وسروری، فاس سلطانك دوکوننده‌ن هیچ آشاغی قالیورمی؟..

المانیا:

غولتس پاشانك سنهٔ دوریه‌سی. — صوك ربع عصرده دولتمزه مملکتمزه اك کوچوك واك بیوك خدمت ایدن بر آدم، وهیچ شبهه‌سز، آلمانیالی غولتس پاشادر. بوذاتك خدمت عسکریه‌یه دخولنك اللنجی سنهٔ دوریه‌سی مناسبتیله، اوچ درت کون اول، برلینده مراسم مخصوصه اجرا اولندی. «صراط مستقیم» عثمانلی افکار عمومیه‌سنك، بر جریان مضینك ممثلی صفتیله، خلافت اسلامیه وسلطنت عثمانیه‌یه ایتدیکی قیمتدار خدماتندن دولایی آلمان مارشالی، تبریك ایدر.

برلیندن چکیلن بر تلغرافنامه‌ده، غولتس پاشایه تبریکه کلنلردن وکتیریلن هدیه‌لردن بحث ایدرکن دینلیورکه:

غولچ پاشا کندیسنه بیان تبریکات ایتمك اوزره کلن هیئات مخصوصه‌یی وبومیانده عثمانلی اردوسی نامنه میرآلای حلمی بکك تحت ریاستنده‌کی هیئتی‌ده قبول ایلمشدر. حلمی بك محترم قوماندانه بر بوچوق متروارتفاعنده کوموش هیکل ایله برچوق قیمتدار خالیلر تقدیم ایتمشدر.

بونلردن باشقه الیوم عثمانلی اردوسنده معلم ضابط صفتیله استخدام ایدلمکده اولان آلمان ضابطانی‌ده برجامی مصور کوموش بر هدیه ویرمشلردر.»

عثمانلی اردوسی نامنه بربوچوق مترو ارتفاعنده کوموش بر هیکل.. آلمان معلم ضابطان طرفندن کوموش برجامع.. عثمانلی اردوسی نامنه، مسلمانلغی، تورکلکی، عثمانلیلغی، دها زیاده ذوق وفکر ایله تمثیل ایده‌جك برهدیه خاطرلرینه کلمه‌مادیمی، عجبا؟

کچن تفسیر شریفده تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
۱	۲	۱۰	رأیله	رأیمله
۲	۲	۱	ایتدیکی	ایتمدیکی
۳	۲	۱۱	هدایا	هدایات

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول: اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
۲۲ نومرو

صراط مستقیم

۱۳۲۶

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار
جدیه مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلمین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن و بالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	التی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه	«	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱٤۲ — ۲٦ جمادی الاول پنجشنبه ۱۲ مایس ۳۲۷ — آلتنجی جلد

(وحدت وجود)

سیاق موضوع وحدت وجوددن اول « پانته‌ایزم » دینیلن مسلک فلسفیدن بحثی استلزام ایتدیکندن بزده سوزه اورادن باشلایه‌جغز . اول باول کلمه‌نك معناسنی آکلایه‌لم « پانته ایزم » لغتی تدقیق ایدیله‌جك اولورسه بولفظك یونانجه ایکی کلمه‌دن مرکب اولدیغی کوریلیر . بونلردن بری ادات سور اولان « پان » دیکری ده جناب حق معناسنی افاده ایدن « ثه‌اوس » لفظیدر . بوکلمه ، اخرینه ادوات انتهائیه‌دن « ایزم » اداتی الدقدن صکره بو اسم ایله مشهور اولان مسلك فلسفی‌یه علم اولمشدر . «پانته ایزم» لغتی قاموس فرانسویده شویله تفسیر ایدیلیور : هرشیك ذات خالقدن جزؤ اولدیغنه ویاخود اللهك بتون کائناتك روحی مقامنده بولندیغنه اینانماقدن عبارت اولان صوفیون طریقنك فکر ومسلکی ، حکمت اشرافیه وحدت مطلقه .

عربجه برقاموس فرانسویده‌ده بوکلمه‌دن صکره شو عباره‌یه تصادف اولنیور : مذهب القائلین ان الاله الواحد انما هو کل الکائنات .

فرانسزجه لغت کتابلرنده: جناب حق ایله صنوف مخلوقاتك کافه‌سنه وجود مطلقك یکدیکرندن غیر منفك ایکی مختلف شکلی نظریله باقان دینی فلسفی مسلك . دینلیور . ایشته ، پانته ایزم ، کلمه‌سنك معنای مجملی بودر . بوکلمه « وحدت وجود » ایله‌ده تفسیر ایدیله بیلیر . زیرا « همه اوست ، همه از اوست » کلمه‌لرینك تضمن ایتدیکی معنا ایله « پانته ایزم » لفظنك تضمن ایتدیکی معنی بیننده برفرق یوق کبیدر . هرنه ایسه بز شمدی کلمه‌نك معناسنی براقه‌لم ده اساسی حقنده سویله‌نیله‌جك سوزلره باقه‌لم .

اوروپا مؤلفلری « پانته ایزم » ك اساسیله دستورلرینی صفحات تکاملنك تابع اولدیغی قانون عمومی‌یی ، بومسلکك تضمن ایتدیکی الك قوی محذوری ، ردی خصوصنده استناد ایدیلن دلائلی بربر تدقیق ایله بحثه کیریشه‌رك دیورلرکه : بعض کیمسه‌لرك اعتقادینه کوره « پانته‌ایزم » ك اساسی غیرمتناهینك متناهیده ، جناب حقك طبیعتده اندماجندن عبارتدر . بعضیلری‌ده بوفکرك نقیضی الزام ایده‌رك بومسلکك اساسی متناهینك غیرمتناهیده ، طبیعتك جناب حقده فانی ومستهلك اولمسیدر دیورلر . بوفکرلرك ایکیسی‌ده یا کلشدر . برنجی اعتقاده ذاهب اولانلر « پانته‌ایزم » ی « آته ایزم » دیلن « دهریه » ایله قاریشدیریورلر حتی مشهور « اسپینوزا » نك معاصرینی انك مذهبنك‌ده بویله اولدیغنه قائل اولمشلر ایدی . بعض کیمسه‌لرك « اسپینوزا » مذهبی حقنده‌کی اعتقادلری الآن بو مرکزده‌در .

برطاقم منتقدلر ، پانته ایزم ، ی دهریه‌نك غائبه کالی اولمق اوزره تلقی ایدیورلر .

بومسلك حقنده‌کی ایکنجی اعتقاد یعنی متناهینك غیر متناهیده فناسی اعتقادی نظر اعتباره النیرسه ایشك ایچنه تصوف کیرر ، مسلك تمامیله « دهریه » مذهبدن تبری ایدر . بو مذهب اربابنه دهری دینه‌مز . چونکه « جوردانی » « برونو » « اسپینوزا » کبی فیلسوفلرك منکر الوهیت اولملری شویله طورسون . بالعکس بونلر تصدیق الوهیتده افراطه وارمشلر ایدی ؛ عالمده وجود مطلقدن بشقه برشی کورمیورلر ایدی . وجودك مشاهده‌سنه مستغرق ، تعبیردیکرله مست مدهوش الهی اولان بو ادملر حقیقت ذاتیه‌لرینی غائب ایده‌جك درجه‌یه کلمشلر ایدی .

عجبا بو افکار مخالفه‌نك ایچنده حقیقته قریب بر فکر وارمیدر ؟ شوراسی محققدرکه بومسلك عین زمانده ایکی مختلف اساسی یعنی هم تصدیق ، هم‌ده انکار الوهیتی تضمن ایده‌مز .

حال بویله اولمقله برابر « پانته ایزم » حقنده اوته‌دنبری ویریلن

ایکی مختلف حکمتده بهمه‌حال برسببه مستند اولسی لازم کلیر . زیرا « پلوتن »ك مسلك فلسفیسنده‌کی افکار متصوفانه نصل نظردقتی جلب ایتمش ایسه « هه‌کل » ایله « اسپینوزا »نك‌مسلکلرنده‌کی شائبهٔ‌انکارده جالب‌نظر دقت اولمقدن خالی‌قالمامشدر .

بنابرین « پانته‌ایزم »ك اساسنی واضح وقطعی بر صورتده تعیین ایتمك بومسلکله « الهیون » ، « دهریون » مسلکلری ارەسنده‌کی فرقی کوسترمك ، بومسلك حقنده‌کی ایکی مختلف فکرك طوغری یاخود یاکلش اولدیغنی اینجه‌ا کلامق ایچون اول باول عقل‌انسانینك ادراکات اساسیه‌سیله ، مافوق الطبیعیاته عائد مهم مسائلك حلنه قیام ایدن کیمسه‌لرك احوالی حقنده تحلیلات اجراسی لازم کلیر .

بزم موجودات حقنده حاصل ایده‌بیلدیکمز افکارك کافه‌سی ایکی فکراساسی‌یه یعنی « متناهی » ، « غیر متناهی »فکرلرینه‌منتهی‌در. زیرا نظرکاه عبرتمزده ماهیةً تماميله یکدیکرینك ضدی اولان ایکی مختلف وجود تعین ایدیورکه بونلردن بری دائم التغیر ، زماناً ومکاناً محدود، قیامنده غیره‌محتاج . دائما ضعفه معروض ، زواله محکومدر . وجودك بوصفحه‌سی سلسلهٔ امواج حوادثی تشکیل ایدن شئون متوالیه‌نك صحنهٔ بی قراری اولان بوعالم فانی دیمکدر .

ازلی ، ابدی ، غیرمتناهی ، تغیردن‌مصون بروجود دهاواردرکه بووجود عالم عقل ، عالم لاهوت دینیلن بقعهٔ حقایق ازلیه‌در .

عالمك دغدغهٔ خاطر فریبنه الدانه‌رق جستجوی حقیقتدن ذاهل ، بو حضیض‌سفلینك مناعم خسیسه‌سنه بسته‌دل‌اولان برطاقم‌عقول ضعیفه واردرکه انلر بوکبی افکارعلویه‌نك ملاحظه‌سندن فطرةً معزول‌اولمقله برابر ینه جناب حقك عظمت وقدرتیله کندی عجز ومسکنتلرینی، حیات ومماتی،انلره عائد مکافات ومجازاتی دوشونمکدن بیبتون ازاده قالەمازلر .

هانکی وجداندرکه شوائب کونا کون ایله معیوب اولان بوحسن فانینك اوته‌سنده هردرلو عیوب ونقائصدن عاری برحسن باقی‌اولدیغنی ملاحظه ایتمسون ؟ هانکی قلبدرکه مشحون کدورت اولان بوسعادت آفله‌دن صوکره امال ممکنه‌نك تجلیزاری اولان بر ساحهٔ سعادت تصوریله مشغول اولمسون .

انسان نه قدر لاقید اولورسه اولسون بوکبی شیلرك‌ملاحظه‌سندن بوسبتون نفسنی منع ایده‌من . بوافکار هر زمان دکلسه بیله اره‌صره ذهنلری اشغالدن خالی قالماز . ادیانك کافه‌سی بوحقایقدن بحث‌ایتمش، بوفکرلرك سرود الهاماتی متفکرلری ، شاعرلری سرمست حیرت ایلمشدر برکزیدکان فطرتدن بعضلرینك بوحقائقه قارشی کوستردکلری شوق وشغفك خروش مفرطی انلره کندیلریله برابر دنیا و مافیهایی اونوتدیرر .

شمدی کله‌لم موضوع بحثك تدقیقنه : عالمده یکدیکرینه مخالف ایکی درلوموجودیت کوریلیورکه‌بونلرده قدم،حدوث حرکت، سکون کمال ، نقصان،مطلق،مقید وامثالی شیلردر .

بتون فیلسوفلر طرفندن موضوع مناقشه ایدلمش اولان بوافکار متخالفه‌نك تدقیقی ، غیر متناهی ایله متناهینك برلکده نصل موجود اوله‌بیله‌جکنك تعیینی لازم کلیور . حال بوکه مسئله نه‌قدر کوچ ، تألیف ایدلمك ایسته‌نیلن فکرلر بیننده‌کی تضاد و تخالف نه‌قدر بیوك ایسه،ادراك‌بشرده او نسبتده‌محدود اونسبتده ضعیفدر . بعض‌فیلسوفلر مسئله‌نك حلنه کسدیرمه بریولدن وصول ایچون بوایکی تعبیردن برینی طی ایله : موجود اولان انجق غیر متناهیدر . او بر کره تصور ایدلدکدن صوکره ارتق انکار اولنه‌ماز ، وجود انکله قائم ، دها طوغریسی اندن عبارتدر . اندن غیری نه‌وارسه هیچ اندر هیچدر دیدیلر . ایشته یونان‌مدارس‌قدیمه‌سندن « ئه‌له » مدرسه‌سنك اعتقادی بومرکزده ایدی .

برطاقملری‌ده‌دیدیلرکه: عالمده‌برحرکت موجوداولدیغنی کوریورز. بونی انکار ایتمك ایچون انسان یا کوراولملی ، یاخود مجنون . انسان کندی وارلغنی حس ایدیور . انك نظرنده وجود تبدلدن عبارتدر. زیرا انسانك کندیسی دائما متبدل اولدیغی کبی‌انی محیط اولان‌اشیای سائره‌ده‌دائم‌التبدلدر. دیمك‌وجودك‌ماهیت مخصوصه‌سی تبدلدن عبارت ایمش . غیرمتبدل اولمق موجود اولمامق دیمکدر حرکت وتکامل ایتمه‌ین برشی برمعنای مجرددن بشقه برشی دکلدر .

« تالس » و « هراقلیت » مدرسه‌لرینك فکری‌ده بودر بونلر بر طرفدن متناهی وحقیقی بی انکار دیکرطرفدن‌ده غیر متناهی ، مطلق کبی حقایق طبیعته فدا ایدیورلر . عجبا مسئله‌نك بو صورتله حلی ، حقیقته وصول اشتیاقله پرجوش اولان اذهانه سکون‌ویررمی؟هیهات !

متناهینك کلیاً انکاری‌دیوانه‌لك‌اولور.زیراهیچ برعقل‌سلیم حیاتك ایجاباتندن ذاهل اوله‌ماز ، هیچ بر فکر « تجرید » شخصیتمزك صدای موجودیتنی امحا ایده‌من .

بو بویله‌اولمقله‌برابر دیکرطرفدن‌ده وجود دنیلن شیئك ، پیدرپی ظهور ایله کمال نوعیلرینه خاص اولان درجاتی قطع ایلدکدن صکره باشلرینی کریبان عدمه چکن شئون متحوله‌وغیرثابته‌دن عبارت‌اولدیغی قبول ایدیله‌من . بو شئون متحوله ایچون بر اصل ثابت لازمدر . حتی بالذات حرکت فکرینك ادراکی ، تقدیری بیله بو اصلك ثبوتنه وابسته‌در .

متناهینك انکاری‌عقلاً ممتنع اولدیغی کبی‌غیر متناهینك انکاری‌ده منطقاً غیر ممکندر. هرکس متناهی یاخود نامتناهی‌یی قبول ایدیور فقط وجودك‌ایکی‌مختلف صورتی‌دیمك اولان بو فکرلر دائمایکدیکرینه نظراً تصور اولنور .

تحقق ایدن بو ایکی لزومه قارشو عجبا بونلرك هانکیسنی قبول ایتملی؟یوقسه بوایکی‌فکر متخالفی‌حالی اوزره‌براقه‌رق‌متناهی‌ایله‌نامتناهی‌یی یکدیکرینك ضدی اولان‌ایکی اصل مستقل اولمق اوزره‌می‌قبول‌ایتملی؟

مسئله‌نك بو صورتله‌ده حلی جهتنه کیدلمشدر . تاریخ ادیانده بوکا « مانیشه ایزم » ، تاریخ فلسفه‌ده « ثنویه » دیرلر . دهاتدن بعضیلری مسئله‌نك بر حل ظاهریسی دیمك اولان بو صورتی قبول ایتدیلر . « اناقساغور » ثابت،نا متناهی بر عقلك قارشیسنه عناصرك جدلکاهی

اولان بر عالم هیولی وضع ایدیور. افلاطونده بعض آثارنده بو فکری قبوله متمایل کبی کورینیور.

« ثنویه » مسلکی « آرسطو » مسلککنک اساسنی تشکیل ایدیور. « آرسطو » نك اعتقادنجه آیری آیری ایکی عالم واردر بونلردن بری طبیعتدرکه بونك خاصهٔ ممیزه‌سی حرکتدر. دیکری‌ده عالم عقلکلدرکه بونك خاصهٔ ممیزه‌سی‌ده سکوندر. لکن عالم طبیعت کبی متحول و غیر مکمل بر وجودك اساس موجودیتی کندیسندن اولدیغی نصل قبول اولنه‌بیلیر؟ بو بویله اولدیغی کبی اوته طرفده‌ده ایکی اصل، ایکی وجود مستقل ایکی وجود مطلق نه‌وجه‌ایله تصور ایدیله‌بیلیر؟

« ثنویه » مذهبی نظردن ساقط ایدن شی عقل بشرك اك مبرم احتیاجاتندن بری اولان وحدت فکرینه منافی اولمسیدر. عقل بشر وحدته عاشقدر، کویا بر صدای خفی دائماً انسانك وجدانته، کوش جاننه (وحدت عقول واشیانك قانون جبلی‌در) دیه ندا ایدر. ایشته بر طرفدن بو شوق وحدتك غلبه‌سی دیکر طرفدن‌ده متناهی ایله نامتناهینك، انکارینه امکان اولمه‌مسیدرکه انسانلری مسئله‌نك بشقه بر صورتله حلنه یعنی « پانته‌ایزم » مسلککنك تأسیسنه سوق ایتمشدر.

فی الحقیقه متناهی، نامتناهی، ممکن، واجب الله، طبیعت کبی شیلر وجود واحدك ایکی مختلف صفحه‌سی کبی تصور ایدیله‌بیلیر؛ اوزمان بونلر ایکی مختلف شی اولمقدن چیقوب یالکز بر شیئك نقطهٔ نظرده‌کی اختلافه کوره بر تعین دیکرله تعینی دیمك اولور.

زیرا انسان نه زمان بر امتداد تصور ایده‌جك اولورسه بهمه‌حال انی دیکر بر امتداد ایله محدود اولمق اوزره تصور ایدر. تصور ایتدیکی امتدادی مطلق اوله‌رق تصور ایده‌مز. او امتدادك مطلقا کندیسیله متجاور اولان دیکر بر امتداد ایله، بو امتداد متجاورك‌ده کندیسنی محیط اولان، دیکر بر امتداد ایله مناسبتی اولدیغی تصور ضروریدر.

امتدادات بو صورتله تکثیر ایدیله ایدیله ذهنی کافهٔ امتدادات جزؤیه‌نك اساسی اولان نامتناهی بر امتدادك تصورینه سوق ایدر.

امتداد محدود بعد نامتناهی‌یی، بعد نامتناهی‌ده بر چوق امتدادات محدوده‌یی تفکر و تصور ایتدیرر.

بعد متناهی تصور ایدلمه‌دن، بعد نامتناهی تصور ایدیله‌مدیکی کبی عکسی‌ده بویله‌در.

شمدی برده امتداد زمانی‌یی تدقیق ایده‌لم: محدود اولان هر امتداد زمانی، کندیسندن دها واسع بر امتداد زمانی تصورینی استلزام ایدر. امتدادات محدوده‌نك هیئت مجموعه‌سی‌ده قدم، ازل، ابد فکرلرینی تولید ایلر. اکر امتداد زمانی فکری اورته‌دن قالدیریله‌جق اولورسه ازلیتك، ابدیتك نه اولدیغنی بیله‌مییز. ابدیت بر معنای مجرددن قوری بر سوزدن عبارت قالیر. زیرا عقل بشر ابدیت محضه‌یی تصوردن عاجزدر. بر قانون ضرورینك حکمنه تباعاً ابدیته، متلاحق الورود بر زمان فکری علاوه ایدر. شو حالده ابدیت، زمانی، زمانده ابدیتی متضمن دیمك اولور. بونلر بربرندن ایرلماز یکدیکریله تحقق ایدر.

ابدیتسز زمان وهمك بر تصور باطلی، زمانسز ابدیتده ذهنك بر تجرید بی معناسیدر. بر طرفدن زمان، دیکر طرفدن ابدیت ناملریله آیری آیری ایکی شی موجود دکلدر. موجود اولان، بر شیدن یعنی: زمانده تعین ایدن ابدیتله ابدیتدن ترشح ایدن زماندن عبارتدر. اکر بو تحلیل سلسلهٔ اشیایه‌ده تشمیل ایدیله‌جك اولورسه عالمده مؤثرسز بر اثرك اعراضدن عاری بر جوهرك وجودی‌ده ممکن اولمدیغی کوریلیر. زیرا اوصاف و اعراضدن عاری بر جوهر تعینی اولمیان بر شی دیمکدرکه عدمله بینلرنده هان بر فرق یوق کبیدر.

جوهرلرك بر برندن تمایزی اعراضك وجودینه وابسته‌در. موجود تعین ایتملیدر. انك ماهیتنده بر قانون ضرورینك اندماجی لازمدر تا که او قانون اقتضاسنجه تعریف ایدیله‌مامك درکه‌سندن تعریف، درجه‌سنه ارتقا ایده‌بیلسون.

زیرا وجود حقیقی نه جوهرده، نه‌ده عرض محضده متعین اولمیوب بو ایکی شیئك غیر قابل انفصال اولان اتحادنده متجلیدر.

ایشته بو بویله اولدیغی کبی مؤثرسز بر اثر اثرسز بر مؤثر تصوری‌ده ممکن دکلدر. اثر فکری اورته‌دن قالدیریله‌جق اولورسه اورته‌ده مبهم بر فکر علیت قالیرکه بوده خارجده وجودی اولمیان بر معنای مجرددن بشقه بر شی دکلدر.

الحاصل اثرسز مؤثر، اعراضسز جوهر، ازلیتسز زمان، امتدادسز مکان اولمدیغی کبی متناهیسز نامتناهی ایله انك عکسی‌ده موجود اوله‌ماز. متناهی دینیلن شی امتداد زمانی، امتداد مکانی، حرکت یعنی طبیعت دیمکدر.

نامتناهی‌ده ازلیت، علت مطلقه، جوهر غیر متناهی یعنی جناب حق دیمکدر. بنابرین اللهسز طبیعت، طبیعتسز الله اوله‌ماز. اللهسز طبیعت بر ظل موهوم، طبیعتسز الله‌ده بر معنای میتدن بشقه بر شی دکلدر. استقرار ایله متصف اولان ازلیتدن، نامتناهیدن، علت مطلقهٔ قادره‌دن غیر محدود اولان وجوددن بر قانون ضروری اقتضاسنجه لایعد ولایحصی موجودات ممکنه و غیر مکمله متوالیاً صدور ایتمکده، ینه اصللری اولان جناب حقه رجوع ایلمکده‌در. جناب حق ایله طبیعت ایکی موجود مستقل اولمیوب ایکی صورتله متعین وجود واحددن عبارتدر.

وجود حقیقی نه غیر متناهیده‌در، نه‌ده متناهیده! انلرك ازلی ضروری، ممتنع الانفصال اولان تعینلرنده‌در. خلاصه بر یرده متکثر بر وحدت، بر یرده متوحد بر کثرت کوریلیور!

ایشته « پانته‌ایزم » ك اساسی بودر.

شرقدن یونانستاندن اوروپادن آلنمش اولسی اعتباریله بونك لایعد انواعی واردر. مثلا فیلسوفك بری طبیعت، وحدت مطلقه‌نك بر جریانی، بر فیضانی، دیکر بری‌ده جناب حق بر جوهر، طبیعت‌ده او جوهرك صور مختلفه‌سیدر دیور. یاخود متناهی ایله غیر متناهی دها عمومی بر تعبیر ایله بتون اضداد اصلاً و ذاتاً متحددر فکرینی اورته‌یه سوریور.

« پانته‌ایزم » ك صور واشكال مختلفه‌سیله ، تحولات وترقیاتنده بر حقیقت ثابته كوریلیورکه اوده نامتناهی ایله متناهینك من‌الازل برلكده قیامی ، طبیعتله جناب حقك شی واحد اولمسیدر .

ارباب تدقیق درت‌درلو « پانته ایزم » قبول ایدیورلر . بونلردن برنجیسی رواقیون ، ایكنجی اسكندریه مدرسه‌لرینك مسلكلریله « سپینوزا » ، « هه‌گل » مسلكلریدر .

« رواقیون » عالمده موجود اولان هر شیئك مادی ، جسمانی اولدیغنی قبول ایله برابر فكری‌یی ، غیر متناهی‌یی‌ده تماميله منكر دكل ایدیلر . انلرك اعتقادنجه موجودات ، عقله قارشی تجلیسی اعتباریله عقلی ، حسه قارشی تجلیسی اعتباریله‌ده مادی ایدی .

بو مذهب اربابی : كائنات مرئی ، منفعل بر وجوددن متشكل بر عضویت جسیمه ایله غیر مرئی وفاعل بر روحدن عبارتدر . بو روح ، كائناتك هرجزؤنه نافذ ، هر جزؤنده حاكمدر . منبع وجود اولان اودر . هر شی اندن ظهور ، ینه اكا رجوع ایدر . دیورلر ایدی .

اسكندریه مدرسه‌سی مسلكنه سالك اولانلر جناب حقه اولاً وجود ، ثانیاً عقل ثالثاً قدرت اثبات ایدیورلر . عقلی قدرت وحیاته تقدیم ایتدكلری كبی هردرلو اوصافدن عاری اولان وجودی‌ده عقله تقدیم ایدیورلر .

اسكندریه مدرسه‌سی منتسبلری دیورلركه كائنات حقیقت الهیه وجهله نسق پذیر ، عالم شهودده حقك صورتیدر .

فقط عالم ایله انده ظهور ایدن حادثات بذاته نظر اعتباره النه‌جق اولورسه هیسنك بر ظل موهومدن ، بر نمایش ظاهریدن بشقه بر شی اولمدیغی كوریلیر . عالمك ماوراسنده تغیردن مصون ، واصل الاصول كائنات اولان عقول واردر . فقط بونلركده وجود ذاتیلری یوقدر . هپسی جناب حق ایله قائمدر . ازلی ، لایتغیر اولان موجود حقیقی خطهٔ ادراكدن خارج ، وحدت ذاتیه‌سیله متعیندر .

علم حقنده‌كی نظریه‌ایله ، روحك قوتلری ده بوترتیب اوزره‌در . علمك برنجی مرتبه‌سی حس ، ایكنجی مرتبه‌سی عقل ، اوچنجی مرتبه‌سی كشفدر .

قوای ذهنیه‌نك مراتبی‌ده حس ، خیال ، ادراك وعشقدر . حقیقت ، عقلده تجلی ایدر .

عشق انسانی واصل الی‌الله ایلر . روح استیلای جذبات ایله شعور نفسیدن متجرد وجناب حقده فانی اولور . ایشته اسكندریه مدرسه‌سنك فكری بودر . سپینوزا ایله « هه‌گل » ه گلنجه بونلرك مسلكلری بر برینك عینیدر . انجق « سپینوزا » نك جوهر دیدیكی شیئه « هه گل » فكر دیور . هر شیئی فكردن ظهور ، ینه فكره رجوع ایتدیریور .

بو ایكی فیلسوف هر نه قدر بعض نقطه‌لرده بربرندن ایریلیورلر ایسه‌ده غیر متناهی ایله متناهی‌یی قبول ، اشیانك بو ایكی اصلنی ضروری بر قانون تكامله توفیقاً حال وحدته ارجاعده برلشیورلر .

بورایه قدر اجرا ایدیلن تاریخی عقلی محاكمات « پانته ایزم » ك ماهیتی حقنده بر فكر مجمل ویرمشدر . شمدی كلهلم بحثك ایكنجی شقنه یعنی « پانته ایزم » ك صفحات مختلفهٔ تكاملنك بر قانونه تابع اولوب اولمدیغی بحثنه كلهلم .

ساحهٔ تجریدده جولان ایتدكجه ، بومسلك حیرت افزادینه‌جك درجه‌ده بسیطدر ! فقط اوساحه‌دن ایریلیر ایریلماز اوبساطت درحال اغلاقه منقلب اولور .

« پانته‌ایزم » مسلكنك شعبات مختلفه‌سی اساس اعتباریله یكدیكرینك عینیدر . برمثلثك ایكی ضلعی اوزادقجه ارالرنده‌كی مسافه اچیلدیغی كبی بوشعبات مختلفه‌ده وادیٔ تكامله‌دوغرو كیتمكه باشلانجه ارەلرنده‌كی بعد تزاید ایدیور . بونك بویله اولمسی غایت طبیعیدر . چونكه هر متفكرك طرز تفكری بشقه‌در .

مافوق‌الطبیعیاته عائد بر مسلك انجق بر شرط ایله تأسس ایده‌بیلیر . عجبا اوشرط نه‌در ؟ طبایع موجوداتی ، موجودات بیننده‌كی مناسباتی حسبما یمكن تعریف و ایضاح ایلمكدر . مثلا جناب حق ، طبیعت ، انسان وسائره كبی شیلردن صورت عمومیه‌ده بحثدن هیچ برشی چیقماز . ذات وصفات الهیه‌یی تبین ، اشیای متناهیه ایله انلرك باعتبار الوجود حائز اولدقلری مراتبی ، درجاتی تعیین ایتملی . یالكز قواعد منطقیه‌یه توفیقاً تدوین مباحث كافی دكلدر تجاربی ، حقایق موجوداتی ده نظر اعتباره الملی .

عالم شهود یالكز احساساتمزه قارشی تجلی ایله قالماز ، انك صدای عنیفی دائما ساحهٔ وجدانمزده طنین انداز اولور .

عقلك قوانینی ، قلبك احتیاجاتی ، روحك غریب ، سرانكیز حالاتی واردر . كافهٔ مسالك فلسفیه‌نك بو جهتلری نظر دقتدن دور طوتماسی لازم كلیر . ایشته « پانته‌ایزم » بو مبحثده عظیم مشكلاته تصادف ایدیور ، بومسلك اربابندن هیچ بری بومشكلاتك اقتحامنده رسوخ كوستره‌میور . پانته ایستلر متناهی ایله نامتناهینك موجودیتنی تصدیق ایدیورلر . بومبحثده قوانین عقلیه‌نك مقتضیاتی ، وجدان عمومینك الهاماتیله وفاق تام اوزره بولنیورلر . فقط انسانلر یالكز طبیعته ایناغمق یاخود جناب حقه پرستش ایتمكله اكتفا ایتمزلر . انلر خیالات ایله مشحون اولمیوب حقیقی موجودات ، ذی روح قوی ایله مسكون برعالم طبیعته ایناغمق ، برمعنای مجرددن ، بر اشارت جبریه‌دن خلاصه قوری براسمدن عبارت اولمیوب حی و قادر وفعال اولان بر اللهه ایمان ایتمك ایسترلر .

« پانته‌ایزم » ك علت غائیه‌سی وحدت یعنی نامتناهی ایله متناهینك ، جناب حق ایله طبیعتك حقیقت واحده حالنه ارجاعیدر . بو امر عظیمك اهمیتنی كیم تقدیر ایتمز ؟ زیرا بر طرفدن وجدان عمومی‌یی تطمین ایچون حقیقی بر اللهك ، حقیقی برطبیعتك وجودی لازم كلدیكی كبی دیكر طرفدن‌ده بونلری حال وحدته ارجاع اقتضا ایدیور . بوكا نصل موفق اولملی ؟ اكر مجرد ومبهم براله ایله اكتفا ایدلمیه‌جك اولورسه اكا بر طاقم صفات اثبات ایتملی ؛ اثبات ایدیله‌جك بوصفاتك‌ده حركتی ، حیاتی اولملی . بوتقدیره كوره كرك بوصفاتك ، كرك بونلره

متفرع تعریفاتك كافه‌سی اللهدن بشقه بر شی اولمامق لازم كلدیكندن طبیعت انده اندماج ایدیور دیمكدر . مسئله بو شكلی آلدقدن صكره یالكنز حیات الهیه قالوب طبیعتدن اثر قالماز .

بالعكس طبیعت ایچون بر حقیقت اثبات ایدیله‌رك موجودات ایچون بر قیام مستقل بر شخصیت متعینه قبول ایدیله‌جك اولورسه او زمان حقیقت الهیه قوری بر اسمدن ، قوری بر اشارتدن عبارت قالیر .

خلاصهٔ كلام كائنات ایچون بر حقیقت اثبات ایدیله‌جك اولورسه حقیقت الهیه‌نك قوتی آزالدلمش اوله‌جغی كبی جناب حق ایچون بر وجود اثبات ایدیله‌جك اولورسه عالم شهود هیچ منزله‌سنه تنزیل ایدلمش اوله‌جغندن « پانته‌ایزم » بو ایكی شق متخالف آره‌سنده مبهوت ، مندهش بر حالده قالیور .

انسانلرك جناب حقده وجودینه قائل اولدقلری صفاتك اك معظمی ادراكدر . كائناتی دولدیران مخلوقات ایچنده بزجه موجودیتلری اك واضح ، اك قطعی بر صورتده بیلنمش ، آكلاشلمش مخلوقاتده خاصهٔ ادراكی حائز اولان مخلوقاتدر . عالمده بر ادراك كلی و نامتناهی موجود اولدیغی كبی برچوقده ادراكات جزؤیه و متناهیه واردر . بونلر جناب حقك ذاتنده تجلی ایدن ادراك نامتناهی‌یی تصور ، اكا پرستش ایدرلر .

« پانته‌ایزم » بو ایكی نوع ادراكی تصدیقه مجبوردر . وهلهٔ اولی‌ده انلری انكار ایتمكده ایسته‌میور .

فرید

مابعدی وار

صحائف صحیه

جسمك مطالبنده اعتدال

هركس بیلیركه وجودك برچوق مطالبی واردر ؛ بونلرك هپسی‌ده اعتداله رعایت ایدلمك شرطیله حیات ایچون ضروریدر . ایشته جسمك اك برنجی مدار بقاسی اولان غدا بیله افراط ایله قوللانیله‌جق یاخود بربرینه ضد برطاقم مأكولاتی بر آره‌یه كتیرمك كبی قواعد صحیه خلافنه حركت ایدیله‌جك اولورسه حیات ایچون مهلك بر زهر اولور . بوندن دولاییدركه دنیاده‌كی اطبانك كافه‌سی صحت بشریه‌نك یگانه مداری جسمك مطالبنده اعتدالدن عبارت اولدیغنی متفقاً قبول ایتمشلردر . مسلمانلق بوقاعدهٔ اساسیه‌یی تأسیس ایتمش ؛ بزه طیباتدن هیچ برشیئی تحریم ایتمدیكی كبی صحته مضر اولمیان مأكولاتك ، مشروباتك كافه‌سنی — اسراف ایتمامك شرطیله — مباح قیلمشدر : « قل من حرم زینة الله التی أخرج لعباده والطیبات من الرزق ،كلوا واشربوا ولا تسرفوا . »

مسلمانلقده زهد هیچ بر وقت لذیذ یمكلر ، نفیس میوه‌لر یمك ؛ نفسی هر ایستدیكی شیدن محروم براقمق دیمك دكلدر . خایر ؛ شریعت غرانك احكامی هیچ برزمان حیات اجتماعیه‌یه منافی كله‌جك ، مآثر مدنیه‌یی تملندن ییقه‌جق بویله بر زهدی قبول ایتمز . جناب حق « یا أیها الذین آمنوا لاتحرموا طیبات ما أحل الله لكم ولا تعتدوا ان الله لایحب المعتدین وكلوا مما رزقكم الله حلالاً طیباً واتقوا الله الذی أنتم به مؤمنون . » بیوریور .

صره‌سی كلمش ایكن شونی‌ده سویلیه‌لم كه بزم دین مبینمز لذیذییه‌جكلری تحریم ایتمدیكی كبی كوزل لباسلری‌ده منع ایتمه‌مشدر . علیه الصلوة والسلام افندمز ، قدرتی مساعد اولنلری جمعه كونلرنده ایش لباسندن بشقه تمیز ، كوزل برلباس كیمكدن نه منع ایدیور ؟ » بیوریور . مسلمانلق بونكله اكتفا ایتمیور بلكه ایشك ایچنده بر سؤنیت اولمامق ، انجق جناب حقك نعمته قارشی تشكر مقامنده اولمق شرطیله بزی كوزل كیینمه‌یه تشویق ایدیور . علیه الصلوة والسلام افندمز « صاحب اولنلر طاراسون . — جناب حق كوزل لباسلی آدملری سور » بیوریور .

بر كون حضرت پیغمبریمزك حضورینه پریشان قیافتلی بر آدم كلمش . علیه الصلاة والسلام افندمز او آدمه نه‌قدر مالك واردیه صورمشلر . « حمد اولسون جناب حق بكا مالك هر درلوسندن بردی . » دیمش . بونك اوزرینه « الله ذوالجلال بر آدمه بر نعمت وردیمی اونك او آدم اوزرنده اثرینی كورمك ایستر » بیورمشلر .

عائله‌یه عائد وجیبه‌لر

جمعیات مدنیه‌ده عائله‌نك پك مهم بر موقعی واردر ، زیرا عائله‌نك جمعیته نسبتی افرادك عائله‌یه نسبتی كبیدر . دیمك ، ایكنجیسی صلاح بولورسه برنجیسنك‌ده صلاح بولمسی ؛ ایكنجیسی بوزولورسه برنجیسنك‌ده بوزولمه‌سی پك طبیعیدر . اونك ایچون حكمای عالم بالخاصه عصر حاضرده بتون همتلرینی عائله‌لرك اصلاحنه توجیه ایدییورلر ؛ عائله‌لر نصل اداره ایدلمك لازم كله‌جكی خلقه اوكرتمكله مشغول اولیورلر . سعادت عائله‌نك موجودیتی ایكی شیئه متوقفدركه اوده عائله‌لرك معنوی ، مادی صورتلرده اصلاحندن عبارتدر . شبهه یوقدركه بو ایكی وظیفه عائله رئیسنه عائددر ، دها طوغریسی مدنیت حقیقیه‌نك كندیسنه امر بویوردیغی اك بیوك وجیبه‌در . بز بوندن دولایی عائله باباسنك بوینه ایكی وجیبه یوكله‌رزكه هرایكیسنی قانون حیاتك حكمی ایجابنجه ایفایه چالیشمسی فرضدر .

برنجی وجیبه

عائله‌نك اصلاح اخلاقیسی

اركككك عائله‌سنه قارشی شو وجیبه‌یی ادا ایده‌بیلمسی ایكی شیئی ایجاب ایدركه برنجیسی قاریسنی عائله‌یه عائد اموردە كندیسنه شریك اتخاذ ایدرك مستحق اولدیغی حق تكریمی اوندن دریغ ایتمه‌مكدر . ایكنجیسی‌ده یارین كندیسی كبی عائله صاحبی اوله‌جق ، آلمش اولدیغی تربیه‌یه كوره خیرینه یاخود شرینه چالیشه‌جغی بر جمعیت بشریه اعضاسی آره‌سنه قاتیله‌جق اولان اولادینك استقبالی كندیسنه مودوع اولدیغی ، افراددن بری ایچون قوجه بر جمعیتی هم اقبالك اك یوكسك طبقه‌لرینه چیقارمق ، هم‌ده نكبتك اك آلچق دركه‌لرینه دوشورمك قابل بولندیغی ،

بو نتیجه‌لرك کافه‌سی‌ده وقتیله ویریلن تربیه‌نك ایسلکندن یاخود فنالغندن ایلری کله‌جکنی ؛ افراد عائله‌دن برینك ایشلیه‌جکی فنالق شاید تربیه‌سنك بوزوقلغندن نشئت ایتمش ایسه عائله باباسنك ده مسئولیتده شریك اولمسی ایجاب ایده‌جکنی دوشونه‌رك‌ا کا کره‌جالیشمقدر. ایشته مدنیت حاضره‌نك تربیهٔ عائلیه حقنده‌کی بوتون نظریه‌لری شو اساسلر اوزرینه قورولمقده‌در. بز دیرزکه : بو اساسلری وضع ایتمك خصوصنده مسلمانلق بوتون جهانه تقدم ایتمشدر . ایشته قادینلره حرمتسزلك کوسترمه‌رك بالعکس اونلره بر موقع احترام ویرمه‌یه تشویق ایدن احادیث شریفه : « ما اکرم النساء الا کریم ولا اهانهن الا لئیم — احملوا النساء علی اهوائهن . » شو ایکی حدیث شریف ایله « وقل رب ارحمهما کما ربیانی صغیراً . » آیت کریمه‌سی چوجقلرك تربیه‌سی ، تهذیبی خصوصنده قادینلرك بویوك بر حصه‌لری اولدیغنی اثبات ایچون اك پارلاق دلیلدر .

ایکنجی قسمه کلنجه مسلمانلغك بو جهنده‌ده تمامیله مطابق اولدیغنی کوسترمك ایچون « کلکم راع وکل راع مسئول عن رعیته . » حدیث جامعنی ایراد ایتمك کافیدر . ایشته پك صریح اولان شو نص حکمنجه هر بابا عائله‌سنی تشکیل ایدن اعضانك هر فردندن آیری آیری مسئولدر . اونلری اخلاق کریمه ایله ، سجایای شریفه ایله متحلی قیلمق بوینه بورجدر . تا که فردای قیامتده « یاراعی السوء اکلت اللحم وشربت اللبن ولم تؤوا الضالة ولم تجبر الکسیر الیوم انتقم منك . حدیث قدسی » عتابنه معروض اوله‌رق جزای اهمالی چکمسین .

محمد عاکف

مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه

یاخود

نثر نوادر

کچن نسخه‌مزدن مابعد :

یوزلرجه ارباب وجدان وانصاف لسانلریله ، قلملریله ، اثرلریله جناب قرآنه ومبلغ ذیشانه (علیه الصلاة والسلام) عرض تقدیسات وتکریمات ایدییور .

از جمله بونلردن ادیب شهیر (لامارتین) نك بو آتش پارهٔ ذکاتك شو :

Il a fondé sur un livre dont chaque lettre est devenue une loi , une nationalité spirituelle qui englobe des peuples détoute langue et de toute race etc„

بیانات حق جویانه‌سی اوزرنده ساعتلرجه تأمل اولونسه یری واردر . باخصوص منسوبیت ادعاسنده بولوندیغی ملتك کتاب دینه دائر اولونجه بو اهمیت قات قات آرتار .

لامارتین ، ولی النعمت عالم وجود (علیه الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلرینك حیات مقدسهٔ رسالت پناه اعظمیلرینی ، مأمورین لاهوتیه‌لرینك کیفیته ایفا واتمامنی اجمالاً بعدالقید خلاصه ایتدیکی صره‌ده ذات اقدس همایونلرینی هر جوهر حرفندن بر قانون تنظیم اولونمق کبی بی نظیر وبی مثال بر مزیتی حائز اولان جناب فرقان حکیم اوزرینه عرقاً ولساناً مختلف اقوامدن بر مایت دینیه ولاهوتیه تأسیس بویوردقلرینی سویلدکدن صوکراشو مدایح تقدیساتیه سوزلرینه ختام ویرییور :

، حکیم ، خطیب ، رسول الله . واضع قانون ، قهرمان شیردل ، فاتح اقالیم عقول وادراك ، عقل سلیمه پك موافق بر دینك ، تصوردن منزه ومتعالی بر مذهبك محیی ومجددی ، بر سلطنت روحانیه ویکرمی حکومت جسمانیه‌نك واضع ومؤسس ذیشانی ، ایشته جناب محمد ! »

بو سوزلرك هر بری خورشیدلره غرق اولمش بر جهان حقیقتدرکه نظر ادراك وعرفان ، بو عوالم علویهٔ حقایقك رؤیت و مشاهده‌سنده حیراندر . کونش قارانلقلر ایچندن طوغدیغی کبی بو شموس حقایقده ظلام انکاردن طوغیور .

عجبا لامارتین ، سویلدیکی بو سوزلرك موضوعات لغویه‌سنی هیچ ده دوشونمه‌رك ، سوز اولسون دیه‌می قلمندن دوکدی؟ شبهه‌سز ، که خایر!

بر کتاب الله ، که بوتون حقایق انك محیط لاهوتیسی ایچنده ؛ بر مصحف الٰهی ، که هر جوهر حرفندن بر قانون وجوده کتیریله‌بیلیر ؛ بر حجت بالغهٔ صمدانیه ، که بوکون صدقنه غیر مؤمنلری بیله شهادتده بر اضطرار وجدانی ایچنده چیرپینیورلر . بر مهر ازل ، که غربك آفاق ذکا وعرفاننده کندی کندینه شعشعه پاش طلوع اولیور ... ای او نه انصافسزلق ، نه وجدانسزلق ، نه ادراکسزلق ، نه روحسزلق ، نه زواللیلق ، نه بیچاره‌لکدر ، که او نور دریاسنك ایچنده طوغمش ایکن ظلمته منقلب اولسونده آیرلمسین !

بر فرانسز ، خرستیانلغیله ، قاتولیکلکك حسیله جناب محمدی (علیه الصلاة والسلام) جهان انسانیتك یکانه مدار مفخرتی ، ولی النعمتی نظریله باقسین ، عثمانلیلره مخصوص بر تاریخ یازمق لزومی قارشیسنده سر بسینهٔ اطاعت اوله‌رق آنده بو سوزلری سویله‌سین ؛ صوکره بری‌ده بر مسلمان بو خزینهٔ لاتفنای سعادتك هیچ ده یوزینه باقمق بیله خاطرینه کلمسین‌ده آوروپا مدنیتیله ، غربك کمالات معرفتیله افتخار ایتسین ؛ علی بن ابی طالبلر ، خالد بن ولیدلر ، عبیدة بن جراحلر ، موسی بن نصیرلر ، طارقلر ، صلاح الدین ایوبیلر ، فاتحلر ؛ سلیملر ، قانونلر هر بری مزایای انسانیه‌نك بر مجموعهٔ معالیسی اولان اعاظم خیار امتی براقسین‌ده اسوجك شارلیله ، آوستریانك ، فرانسه‌دن مطرود ، ئوژنیله ، فرانسه‌نك بوناپارتیله تزیین لسان ایتسین ! ابن سینالر ، فارابیلر ، غزالیلر ، ابن رشدلر ، فخر رازیلر ، سعدیلر ، حافظلر کبی آثار جلیله‌لری بوتون اوروپا کتبخانه‌لرینك تا اوست طبقات احترامنده بولونان افاخم حکمای اسلامه بدل آلمانیانك شیللرینی ، انکلیزلرك شکسپیرلرینی ، فرانسزلرك روسولرینی ایتالیانك غالیله‌لرینی کوسترسین ! مقصد : اکر انسانیتی تعظیم ، مدنیتی تکریم ایسه بونلر ، بزمکیلرینه نسبت بر وجودك کولکه‌سی مقامنده قالیرلر .

مدنیت ، آرایش واحتشامی صرف مادیاته منحصر قالان ، شو کوزلریمزی قاشدیران ترقیاتندن عبارت ایسه بش بیك سنه‌لك مصر ، بابل مدنیتندن فرقی پك آز قالیر . بلکه بو اللی عصرلق مدنیت فضل تقدمله مدنیت حاضره‌یه بر حق رجحان دعواسنده بولونمغه بیله حق قازانیر .

مدنیت بر وجود ایسه آنك روحی اخلاقدر . اخلاق اولمینجه مدنیته ، انسانیتك وجودینه صاریلمش ، میلیونلرجه ابنای بشرك قانی ئه‌من یدی باشلی بر اژدر دیمك اك طوغری بر تصویر حقیقت اولور . ایشته مدنیتك کریده کوستردیکی کرامت ! اوراده اسیر ، بیچاره قالان بر آوج اسلام عنصرینی حضورنده قویون سوروسی کبی آدانك جانوارلرینه پارالاتدیریورده کندیسی طاتلی طاتلی سیر ایدییور ؛ اهل صلیب ئورلرینه ، انکیزیسیون وحشتلرینه طاش چیقارتیور .

کاشکی انسانلر صحرانورد وحشت قالایدیلرده باری شو مدنیت سوزینی اولسون مظلوم قانیله لکه‌دار ایتمسه‌یدیلر ! کریدی سری پاشا مرحوم دییور ، که : بیروت والیلکنده ایکن بر خرستیان عربه : « هرکس عظمای قومیله افتخار ایدر ؛ سزده ابنای عربدنسکز ؛ شو حالده سز کیمکله افتخار ایدرسکز دی‌یه صورولسه نه جواب ویررسکز؟ » سؤالنی ایراد ایدنجه مسئول بلا تردد : « حضرت محمد (علیه الصلاة والسلام) ی کوسترمکه مجبور اوله‌جقلرینی سویله‌مش .

بو خرستیان ، جناب روح اللهك ـ حاشا ! ـ الوهیتنه قائل ایکن ینه قومیتی تقدیسده تردد ایتمیور . انصاف !

*
* *

— استطراد —

بن ، آرناوودلغك سیوری بر طاغ تپه‌سنده طوغمش بر آرناوود اولادی‌یم . او قهرمان عثمانلیلر ، او جهانکیر تورکلر مملکتمی فتح ایتدیکلری کون جد اعلام بو شیر نرلرده کوردیکی مکارم اخلاق ومحاسن افعاله ـ که علو دیانت ، فیض اسلامیتدر ـ حیران اولمش . انجیلی براقمش ، بوینده‌کی صلیبی چیقاروب آتمش ، جوشقون بر دره کبی کوزلرندن یاشلر دوکه‌رك قوشمش ، جناب قرآنك حضور علویتنده جبین سای ایمان اولمق سعادت ابدیه‌سنی احراز ایتمش . هنوز نه اولدیغنی هیچده بیلمدیکی حالده وجودی سراپا بر رعشهٔ احترام ایچنده زانغیر زانغیر تیتره‌رك یدیمین تقدیسنه آلمش ؛ بالدفعات اوپمش اوپمش باشنه قویمش .

عائله‌سی ، بوتون کوی خلقیله برابر چاپالره ، قازمالره صاریلمش ؛ او ساخته ، او یالانجی معبد تثلیثی تا تملندن ییقوب انك یرینه نام اقدس واعلای جناب محمدی‌یه (علیه الصلاة والسلام) بر جامع توحید ، بر معبد تمجید وجوده کتیرمش !

کندینی عثمانلیلره او رتبه ممتندار ، او درجه مدیون شکران کورمش ، که عثمانلی نام پاکی یاد اولندیمی او بر مجسم تعظیم ! او بر جانلی تکریم !

نیچین ؟ قورقدیغندنمی ؟ خایر ! خایر ! قورقاقلق آرناوودلقدن قورقار . جبانت ، مسکنت او عنصرك طینتنده یر بولامامشدر . بلکه سایهٔ علویتنده شرفیاب توحید وایمان اولدیغی ایچین . . . . . . !

سعادتلی جدم جامع شریفی اکمال ایتدی . هنوز آبدست نه‌در نماز نه‌در بی خبر ؟

عثمانلی فاتحلری جامع شریفه طولیورلر ؛ اك ایلری صفلری تشکیل ایدییورلر . جدم ایسه اخوان قریه‌سیله اك کریده قاپو دیبنده . بوینی بوکش صرف غازیلری تقلید ایدییور . ولی النعمت دین وایمانمز اولان او مجاهدیندن لسانمزه واقف بر ذات قالقیور . بزه شو سوزلری سویلیور : « ای بزم دین قارده‌شلریمز ! ایشته بوراسی بر اولان الله اکبر نامنه بزم حقیقی بر عبادتخانه‌مز ، مقدس سجده‌کاهمزدر . بش وقتده ، باخصوص هر هفته‌نك جمعه‌سیله سنه‌ده ایکی بایرامزده بوراده طوپلانیر شو کوردیککز وجهله اللهمزه طاپاریز ، قوللق ایدریز . بوراده تورکلك آرناوودلق یوق . بوراده اسلامیت وار . قارداشلق وار ، برلك وار . دنیا وآخرت سعادتمز بوراده . بورایه کلمز ، بوراده طوپلانماز ایسه‌ك اسلامیت سوکیسی ، قارده‌شلك محبتی قالماز . بربریمزدن صوغوریز . قوتمز کیدر ، شوکتمز سونر . دشمن کلیر ، بوراسنی چیکنر . صوکرا بو جامع ییقلیر ، ینه کلیسا اولور . برده بوندن صوکرا قاریلریکز اسکیسی کبی آچیق کزمیه‌جکلر . قرآنمز اونلری ئورتی آلتنه آلیور . کندیلرینی ، زینتلرینی نامحرم کوزلره کوسترمملرینی امر ایدییور . قادینلر عرضدر ، ناموسدر . اونلری محافظه ایتمك ارککلرك اك برنجی وظیفه‌لرندن بیریدر . دینمز الله دینیدر . قرآنمز الله کلامیدر . بو نصیحتلری صاقین اونوتمیکز ! » ایشته بنم پدرمدن دیکله‌دیکم بو سوزلردر . بابادن اولاده اك مقدس ، اك قیمتدار بر میراث اولمق اوزره بکا قدر کلمشدر بو ، بزم قولاغمزده کوپه‌در . اولادمه‌ده براقه‌جغم میراث روح بودر .

بنم جد اعلام ، که بر کویلی ، بر بدوی آرناووددر ، شو حس تقدیرینه ، شو فیض ادراکنه ، شو ذوق ایمانه باقیلسین‌ده انصاف اولونسون انصاف ...!

ایشته بن بونك اولادی‌یم . آنك قانیله آنك حس ایماننه بوتون حرارتیله ، بوتون طراوتیله ، بوتون قوتیله وارثم .

آرناوود قانی فرانسزسودیله قاریشمامش ؛ انکلیز ممه‌سنی امه‌مش . اوقدر صاف ، که هر دامله‌سی بر جوهر مردی ! اوقدر پاك ، که هر قطره‌سی بر شرارهٔ قهرمانی اولور . (بسا) سندن دونمز . حق بولنده ، حقیقت اوغرنده شهید اولمغی ، کفن یرینه آل قانلرینه بورونمکی کندیسنه جهانلر دکر بر شرف عظیم بیلیر ودائما بونکله فخر ایدر .

ایمدی بونك کویلوسی ، امیسی بویله اولونجه یا استانبوله کلمش ، جناب قرآن حکیمی حفظینه آلمش ، روحنه نقش ایتمش ؛ علم دین محمدی‌یی ، فقهی ، تفسیری ، حدیثی ، اوقومش ، اولان نسل آخیری نصل اولمق لازم کلیر ؟ بو ، هیچ تعریف وتصویره صیغارمی ؟

او میراث اهتداء ، او مقدس حس ایمان شمدی حفیدینك سینه‌سی ایچنده دائما متموج بر بحر طوفان خیز !

آرناوودلق قانمده ایسه عثمانلیلق وجدانمده . اسلامیت دماغمده، روحمده ، بوتون وارلغمده . چونکه دیانتم او ، چونکه انسانیتم او، چونکه حقیقتم او، چونکه فطرتم او، چونکه ابدی ، سرمدی سعادتم او !

عثمانلیلر ، بکا فطرتمی، احسن تقویم خلقتمی او مرآة توحیدده، او آینهٔ تحمیدده کوستردیلر . بنی دوشمش اولدیغم اسفل سافلین خسراندن چکوب قورتاردیلر؛ عرش اعلای ایمانه چیقاردیلر؛ بناء علیه انلره بوتون صفوت و بدائمله، بوتون صمیمیت قلبمله ، بوتون عصمت روحمله الی الابد منتدارم او فاتحان هداته فردای قیامتده ، حضور احکم الحاکمینده بیله مدیون محمدت وشکرانم .

فقط جناب قرآن حکیمه فدایم ! قربانم !

فداك فداك یا روحی فداك
اسیرك بل قتیلك فی هواك
رأیت جمال وجهك فانجذبت
لعمرك لیس محبوبی سواك

*
* *

انسانیت ومدنیتی کندیلرندن باشقا کیمسه یه ویرمه ین ، کیمسه ده کورمك ایسته مین انکلیزلر کبی خودبین ، خودپرست بر ملتك افراد ممتازه سندن بر فاضل او تعظم ملیسیله ، او غرور مدنیسیله برابر :

« سزك قرآنکز بزم قانونمزدر ! »

دیبور ! وجدانك ناصرلانمامش ، عقلك چاربیلمامش ، روحك ئولمه مش ایسه دوشون ! دوشون ، که بو نه دیمکدر ؟ فرانسه فضلای علماسندن (قونت هانری دوقاستری) نك « L'islam اسلام » نامنده کی اثر قیمتدارینی آل ده باق ! بالخاصه ٤۳ نجی صحیفه سنده کی حار ، آتشین سوزلری اوقو ! رسالت کبرای محمدیه یی انکار ایدنلری ، قرآن حکیمك الله کلامی اولدیغنی اقرار ایتمیلری ناموس انسانیت نامنه، منصفانه تأمله اعتراف حقه، دعوت ایدییور . ناموس انسانیت نامنه .....! اکلادیکمی ؟

بو ، بر فرانسز (قونت) یمی یوقسه دین جلیل اسلامك مدافع قهرمان بر ابن (رحمة الله) یمی ؟

انسان ، نصل حیرت ایتمز ؟ نصل قانی آتشلنمز؟ نصل روحی طوفان هیجان ایچنده غشی اولوب کیتمز ؟

مکر ، که او قان ایرینه تحول ایتمش اولسون ! مکر ، که او روح بر نفخ الهی دکل ، بر نفس شیطانی اثری اولسون !

محترم قونت ، اثرینك ۳۸ نجی صحیفه سی حاشیه سنده « غربلیلرك قرآن حکیمك مزایای لاهوتیه سنی تقدیر ایده بیله جك حسیات علویه دن پك آزینه مالك اولوب بونکله او کتاب مجیدك جاذبهٔ هوشربای ظاهریسنی ، که اوروپالیلرك ذوق عرقیلرینه مخالفدر ـ تحمله کفایت کافی اولمدیغی جهتله بو معلولیت روحدن کلام الله بر کونه نقیصه ترتب ایده میه جکنی . . . » بیاندن صوکرا ژان ژاق روسونك Essai sur l' origine des langues عنوانلی تألیفندن شو فقره یی نقل ایله تنویر مدعا ایدییور :

« لسان جلیل عربه براز وقوفی اولان، قرآن حکیمی امعان وجدان ایله تتبع وتقلیب صحائف ایدرکن او حس ازل آکا اویله جاذبه دار ابتساملریله روحنی غریق نوازش ایدرکه ـ اکر او اسلوب بدایع نمونیله او بلاغت خرد فرساسیله جناب افصح الرسلك (علیه الصلاة والسلام) ادراکاری غشی ایدن لسان علویتندن ـ که قلبدن اول سامعه یی رقصان ایدر ، هر آیهٔ حکمی « لاینقطع » وجدانه قویلجملر یاغدیرر ایشیتسه « ای پیامبر اعظم! ای رسول الله ! بزی کعبهٔ شان وشرفه ، حق یولنده قربان اولمق ایچن شهادت میدانلرینه اهداو ایصال بویور ! بزه سنك دشمنلریکی قهر ایتمك یاخود بواغورده جان ویرمك ایستیوریز ! » دییه بر صیحهٔ وجد آورانه قوپارارق سجدهٔ ایمانه قاپانیر ! »

صانکه نه اوله بیلیر ؟ بر قاچ روحسزك قرآن حکیمه آرقه چویرمه سیله او ، طالبسز ، صاحبسز می قالیر ؟ او ، کونشدر . جهان وجدان وادراکك خورشید نواریدر . سن پنجره لریکی قاپار ، ظلام خسران ایچنده اوتوریرسه ك کیمه قهر ایدرسین ؟ ضرری کونشه می ، سکامی ؟

اقصای شرق وغربدن یوزبیکلرجه پنجره لر آچیلیر ، انوار فیوضندن انلر استفاضه ایدرلر !

قرآن حکیم بر لسان استغنی ایله بیوریور:

(یا ایها الذی آمنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه اذلةٍ علی المؤمنین اعزة علی الکافرین)

[ای مؤمنلر ! سزدن هر کیم دیندن ارتداد وارتجاع ایدرسه او کیلر بلمش اولسونلر ، که ضرری ینه کندیلرینه در کندی ئوز اللریله کندی قلبلرینی خنچرله مش ، انتحار ایتمش اولورلر . اونلر کوریرلر ، البته الله صواعق قهر جلالیله آنلری یرك دیبنه کچیریر؛ انلرك یرینه بر قوم دیکر کتیریر . الله انلری سه ور : الطاف بی پایانی انلره ابذال ایدر . انلرده اللهی سه ورلر : امرندن بر ذره خارجه چیقمامغه، نهیندن صوك درجه اجتناب ایتمکه چالیشیرلر . مؤمن قارده شلرینه خاکپای اولورلر. کافرلره ایسه بر سیف مسلول قهر وانتقام کسیلیرلر.]

(مابعدی وار) محمدفخرالدین

فلسفه درسلری

مدخل

دن مابعد :

فلسفه ایسه نتایج مذکوره یی تفکر وتأمل ایدر . خلاصه ، فنك مه تودی (عملی) وفلسفه نك مه تودی (نظری) در .

۳ . — فن وفلسفه مه تودلرینك باشقه لغی ، نتیجه لرده اجرای تأثیردن خالی قالمز . نتایج فنیه وفلسفیه ده مشاهده اولنان آیریلقلرده

فن ایله فلسفه‌یی بربرلرندن پك كوزل تفریق ایده‌بیلورلر . فی‌الحقیقه ، برحادثه فناً تدقیق اولندقدن صكره آندن برنتیجه (قانون) استخراج وضبط اولنورسه ، عینی زمانده اونتیجه‌نك صحتی‌ده تحقیق ایدلمش اولور .

چونكه عینی اصول تكرار تطبیق ایدیله‌رك دائما عین نتیجه‌نك استحصال اولنه بیلور . یعنی نتایجك (قانونلرك) صحتی اثبات هر وقت ایچون ممكندر .

فقط تدقیقات فلسفیه‌دن استخراج اولنان نتایجك صحتی اثبات ایده‌جك ایكنجی برتحقیق‌دن (Vé...ication) آرتق بحث ایدیله‌من چونكه بوایكنجی صورتده اثبات فنی‌درجه‌سی تجاوزایدلمش ونظریات فلسفیه ساحه‌سنه كیرلمشدر .

بو نظریه‌لرك حقیقته مطابق اوله بیله‌لری محتملد... فقط صحتلرینه دائر حاصل اوله‌جق اشتباهی دافع هیچ ... دلیل سرد اولنه‌من .

دیمك‌كه نتایج فنیه قطعی اولدیغی حالده نتایج فلسفیه‌ده‌تردد ممكندر .

٤ . — فن‌وفلسفه‌یی تماميله تفریق ایده‌بیلن اك اساسلی فرق‌بر وجه آتیدر :

فن‌وفلسفه نه‌درجه ترقی ایدرلرسه ایتسونلر ، آره‌لرنده هروقت بوفرق موجود اوله‌بیلور :

فنك مطمح نظری، طبیعتی بولندیغی وجهله تدقیق ایتمكدن عبارتدر. نتیجهٔ تدقیقاتك ، شخصیت بشریه‌ده حاصل ایده‌جكی تأثراته، براقه بیله‌جكی ایزلره قارشی فن بسبتون لاقید قالیر .

یعنی فن، ممكن اولدیغی قدر غیر شخصی اولمغه، صرف مباصرات روعلم خارجی‌ایله علاقه‌دار بولنمغه‌ساعیدر. فن، هیچ بروقت تحسسات بشریه‌یه عائد مسئله‌لره‌قارشمامشدر . انسانلرك آرزولرینه ، مقدراتنه ، سعادت وفلاكتلرینه قارشی . دائما بیكانه قالمشدر . فن نظرنده انسان — موجودات سائره كبی — شایان تدقیق ومطالعه بر مجموعهٔ علائمدن باشقه برشی دكلدر . شوحالده ، فنون مثبته انسانلرك احوال باطنیه وتمایلات ذاتیه‌لرندن اصلا بحث ایده‌من . چونكه فن، بونلرك تدقیق وایضاحنه قادر دكلدر .

انسانلرك ملكات و تمایلات باطنیه‌لرنی تدقیق و ایجابنده بونلری تعدیل ، توجیه وحركتلرنی تنظیم ایده‌بیله‌جك — فنون مثبته‌نك غیری — دیكر برعلمه احتیاج قطعی واردر .

انسان ، موجودات مادیه میانده بولنمق اعتباریله فنون مثبته‌نك ساحهٔ‌مطالعه وتدقیقنه كیردیكی كبی (بشریتی) نقطهٔ‌نظرندن‌ده فلسفه‌نك دائرهٔ تنقیدینه داخل اولور .

فلسفه‌نك ساحهٔ تدقیقنده مركز اساس (انسان) در .

فن ، طبیعتی ، ترسیم ایدلمسی لازم بر لوحه شكلنده تلقی ایدر وتصویرینه چالیشیر .

فلسفه ایسه ، طبیعتی‌ایچنده (انسان) یشادیغی ایچون، واو نقطهٔ نظردن تتبع ایدر .

شو حالده ، فعالیت حیاتیه‌نك ممكن اولدیغی قدر ثمره‌دار اوله‌بیلمسنی‌تأمین‌ایده‌جك قواعدعمومیه‌یی، بزه آنجق‌فلسفه اوكره‌ته‌بیله‌جك دیمك اولور .

فن ایله فلسفه آره‌سنده‌كی مناسبات

بوقاریدنبری ذكر ایتدیكمز فرقلر ، فن اا...
طاقم روابط ومناسبات عمیقه بولنمه‌سنه ... ه فلسفه آره‌سنده بر
فلسفه‌نك نتایج فنیه‌یی تج... مانع دكلدر .

بوتجاوز دائما نتایج ف... ... ـاوز ایتدیكنده شبهه یوقدر . فقط ، فلسفه، هرنه‌ق... ... چه‌یی تعقیباً وینه آنلره استناداً وقوعه كلیر .

ایده‌م... ... ر تماميله اصول فنی‌یی (méthodescieutifique) تعقیب ... رسه‌ده ممكن اولدیغی قدر بواصولدن آیرلمامغه مجبوردر .

چونكه اصول فنی خارجنده وثوق وحقیقت آرامق عبثدر . فن وتجربه‌نك ساحهٔ رصینندن چیقیلیرسه ، مخیله‌نك دائرهٔ وهمیاتنه سقوط ایدیله‌جكی شبهه‌سزدر. بویله برسقوط پك مدهش وپك‌تهلكه‌لی اولور .

مسالك فلسفهٔ معلومه مؤسسلرینك همان هپسنك عینی زمانده اعاظم ارباب فندن اولدقلرنده شبهه یوقدر .

آثار متروكه‌لری بوبابده برر شاهد پایداردر. افلاطون،ارسطو ، ابن سینا ، ابن رشد ، الكندی ، فارابی ، غالیله ده‌قارت ، باقون ، نیوتون ، لایبنچ ، سپینوزا ، قانت .... كبی فیلسوفلر ، زمانلرنده‌كی ارباب فنك پیشواسی ایدیلر . بو ذاتلر ، مسالك فلسفیه‌لرینی اساسات فنیه‌یه استناد ایتدیرمكه چالشمشلردر .

تدقیقات فلسفیه‌ده فندن آیرلمق ، اصول فنی خارجنده بر طریق تعقیب ایتمك ، وهمیات غیر معقوله ایچنه دوشمك دیمكدر . فلسفه، هر خصوصده تماميله اصول فنی‌یی تعقیب ایتملیدر ادعاسنده بولنیورز. بویله بر ادعا كولنج ومعناسزدر . دیمك ایستیورزكه : فلسفه اصول فنی‌یی تعقیب ایده‌مدیكی احوالده ، هیچ اولمزسه ، منطق وانتقادات سربستانه‌دن آیرلمامليدر . یعنی فلسفه‌ده مبدأ تتبعات هر حالده نتایج فنیه (قانونلر) اولملیدر .

فلسفه‌ده برتجددفكری حصوله كتیرن‌اعاظمدن وانینی (Vanini)، لئوناروینسی (vinci) غالیله ، باقون ، ده‌قارت وپاسقال بو اصولی وبواساسلری تعقیب ایلمشلردر .

فلسفه ، ذكای بشرك حزمات‌نوارسینه لمعه‌دار اوله‌بیلن هرنوع مباحثی تدقیق ایده‌بیلیر . ادلهٔ مقنعه ایله اثبات ایده‌بیلدكلرنی قبول ایدر . صحت وعدم صحتلری بادئ تردد اولان مسائلك درجهٔ صحتلرنی موازنه وتقدیر ایدر . بوایكی شق خارجنده‌كی مسائل، فلسفه‌نظرنده، دائما برر دای اشتباه آلتنده مستور قالیر .

فلسفه‌نك تعریف وتقسیمی

فلسفه‌نك ، موضوع ، اصول و نتایجنك قیمتی اعتباریله فنون مثبته‌دن آیرلمش اولدیغنی كوردك . فی الحقیقه ، فلسفه ، فنون سائره كبی برفن خصوصی ، برفن منفرد دكلدر . فن (science) كلمه‌لری

معنای موضوعنده استعمال ایدلمامك شرطیله‌فلسفه‌یه ، فن عمومی ،فن مطلقیت(scieucedel'absolu)و فن‌فنون (scieucesdes scieuce) نامی ویریله‌بیلیر .

افلاطون ، ماهیات‌غیر مرئیه‌یه تعلق اعتباریله فلسفه‌یی ، فن‌غیر مبصرات (science de l' invisible) عنوانیله یاد ایدییوردی .

ارسطو ایسه « فلسفه ؛ ایلك پرنسیپلرله علل غائیه‌دن بحث‌ایدر. برعلمدر»دیمشدی .

فلسفه‌حقنده ، شمدی‌یه‌قدرسرد ایدیلن‌مختلف تعریفلر، برصورت عمیقه‌ده تدقیق اولنورسه ، هپسنك تحتنده برمفهوم مشترك، براساس متحد کیزلنمش اولدیغی کوریلور :

برفکر فلسفی تعمیق ایدلدیکی وقت ، ذهنه دها عمومی دیکر بر فکر تبادر ایدر . شو حالده حقیقته قریب اولمق اوزره ، فلسفه‌یی ، (عمومیتلرك تحری وتدقیق) یولنده تعریف ایده‌بیلیرز .

بوعمومیتلر ایلك نظرده کشف اولنه‌مزلر . حتی بونلرك اکثریا ظواهر اولیه‌یه تماميله ضد ومقابل بولندقلری کوریلور .

ایشته بوسببه مبنیدرکه (مطالعهٔ فلسفیه) جمله‌سی دائما تعمیق واستکناه مرادفی اوله‌رق قوللانیلور .

تاریخ ؛ ظاهراً افعال‌شخصیه‌نك رابطه‌سز برتوالیسی کبی کورینور. تاریخی برفیلسوف کبی تدقیق ایتمك ایچون ، وقعات تاریخیه‌دن عزامك آله‌بیلدیکی فکرك ماوراسنه کچمك ؛ وافعال شخصیه‌نك (actesinbivibuels) کیزلی یایلرینی برر برر سوکمك ایجاب ایدر .

فقط ، قوانین عمیقهٔ فلسفیه‌یه دسترس اوله‌بیلمك ایچون بو قانونلرك برر تمثالی ویا نتایج خصوصیه‌لری اولان ظواهر تعمیق ایدلملیدر .

افلاطونك فلسفه‌یی ، (فن غیر مبصرات) وارسطونك (ایلك پرنسیپلرك،صوك علتلرك تحریسی) یولنده‌کی تعریفلری بو مطالعه‌یه اقتناءً سرد ایدلمشلردر .

معلومات فلسفیه ، ظواهرات اولیه‌نك ماوراسنده بولندقلری جهتله ، وهلهٔ اولی‌ده ادراك اولنه‌مزلر .

بر سعی فکری‌یه عرض افتقار ایدرلر . فی‌الحقیقه اصول‌فلسفیه‌نك مبنی علیهی « تفکر » در . تحریٔ فلسفی جمله‌سی تحتنده دائما تفکر مفهومی مندمجدر. شو حالده اصول فلسفی سوزینك معناسنی،(تحریٔ فلسفی) جمله‌سی پك کوزل ایضاح ایده‌بیلور . فقط ، انسانده‌کی بو سعی تعمیم ، سعی تعمیق‌وسعی تفکرك‌سببی نه‌در ؟ شبهه یوقکه بوسبب، بشریتده تدریجاً انکشاف ایدن بر سوق طبیعی تجسسی‌دن باشقه بر شی دکلدر .

انسان ، طبیعی بر آرزو سائقه‌سیله‌درکه هر شیئی استکناه ایدر ، هر شیئك حقیقتی آکلامق ایستر .

انواع حیوانیه‌ده بیله ــ قیاس قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده دون اولمق اوزره ــ بویله برسوق طبیعی بولنمسی محتملدر .

انسانلر ، هیچ بر وقت ، طبیعتك لاقید بر تماشاگری حالنده قالمغه راضی اولمامشلردر .

انسان برشیئی یالکز کورمکله اکتفا ایده‌مز . مشاهده ایتدیکی شیئك نیچون اویله اولدیغنی‌ده آکلامق ایستر . استیضاح واستکناه جبلت بشریه‌نك لاینفك لوازمندندر . دیمك اولیورکه ، سعی‌فلسفیدن مقصد ، اشیایی ایضاح واستکناه ایده‌بیلمکدر .

تعمیم ،تدقیق، تأمل وتوضیح ایسه سعی فلسفینك شرائط لازمه‌سندن باشقه بر شی دکلاردر .

فقط بوکلمه‌لرك ابهام آلود اولدقلرینی اعتراف ایتمك ایجاب ایدر . تعریفلری معرفك افرادینی جامع واغیارینی مانع اولملیدر .

حالبوکه بو کلمه‌لرك مفهوملری معرفك کافهٔ افرادینه شامل‌اولورلرسه‌ده اعتبارینی مانع اوله‌مزلر .

فی‌الحقیقه ، تحریات فنیه‌ده کاملاً تفکر ، تعمیم وایضاح و تعمیقدن عبارتدر .

شو حالده ، یوقاریده ذکر ایتدیکمز فرقلره رغماً فن ایله فلسفه متحد اولملری لازم کلمزمی ؟ تعبیر دیکرله فلسفه‌نك ، شو کلمه‌لرك مفهوملرندن آکلاشیلان معناسی ؛ پك واسع وپك شموللی اولمیورمی؟

پك چوق زمانلر وبلکه اون سکزنجی عصر نهایتلرینه قدر ، سعی فلسفی ؛ استکناه ، تعمیق ، تعمیم‌وتفکردن عبارت اولمق‌اوزره قبول ایدلمشدی . چونکه او وقته قدر تعریفلر حقنده‌کی شرطك یالکز برنجی شقی نظر اعتباره آلینیوردی . یعنی فنون ، فلسفه ایچنده داخل عد اولنوردی . یونان قدیمده وحتی بوتون قرون وسطی مدتجه (اشاغیده ذکر ایده‌جکمز وجهله حکمای اسلامیه ایلك اول فن فلسفه‌یی تفریقه تشبث ایلمشلردر) فن‌فلسفه بربرلرینه قارشمشدی .

دور تجددی متعاقب وبالخاصه دەقارتدن اعتباراً فن ایله فلسفه‌یی تفریق ایچون بر فکر اویاندیغی کوریلیور .

مع‌مافیه دەقارت مسلك فلسفیسی ، فن ایله فلسفه آره‌سنده پك صیقی روابط ومناسبات بولندیغنه قائلدر . فلاسفهٔ قدیمه بربرلرندن فرقلی ایکی استقامت تعقیب ایلمشلردر .

مختلف فیلسوفلرك مسالك حکیمه‌لری ایله عین بر حکیمك‌متنوع موضوعلره دائر یوروتدیکی مطالعه‌لرك مقایسه‌سی اثناسنده بو حقیقت آچیقدن آچیغه نظره چارپار .

برنجی استقامت ، منفرد وقعه‌لرك تدقیقنه‌ایکنجی تمایل‌ده هیئت عمومیهٔ کائناتی استکناهه متوجهدر :

بینات وبطی برصورتده‌حقایق‌بارده‌یی آرایان فنك یانده ، سریع، روحنواز برشوق ایله بوتون حقیقتلری الده ایتمکه یلتنان ، کائناتك دستور قطعیسنی بولمغه چالشان فلسفه کوریلیور :

تالس طرفندن خسوف و کسوف اسبابنك ایضاحی ، فیثاغورثه اسناد ایدیلن اوتارصدائیه‌قانونلریله نظریه‌لری ، افلاطون ، اودوکس (Eudocse)، آرشیمد ، هیه رون (Hiéron) موسی برادرلر کبی ذواتك ریاضیات وهندسه‌یه دائر اولان مساعیلری ؛ هیپوقرات، غالیەن،سلس (Celse)ویتروو (Vitruve)، جابروراضیلرك تحریات

وتدقيقات تجربیه‌لری ، بونلرك هپسی صرف فنیدر . بالعکس كائناتی ایضاح ایده‌بیلمك ایچون ، تالس ویا مراقلیت طرفندن تأسیس ایدیلان عنصرلری (élémeutigné) نظریه‌سی، فیثاغورك عدد ، آرسطونك فكر (Concept) ده موقریت وئه‌پیكور ایله متكلمین اسلامیه‌نك آتوم سیتملری ایسه تماميله فلسفیدر .

بوكون ، ساحهٔ فنك ، پك زیاده اسرار آلود وقاریشیق اولان فلسفه ساحه‌سیله قارشیلامسنه اعتنا ایدیلیور .

بوایكی ساحه فصل مشتركنك برطرفنده ، قطعی ومعین براصول تحتنده متوالی تحریات اجرا ایدیلیور ؛ دیكر طرفنده ایسه اشیانك ماهیتنه ، منشأ وغایه‌سنه دائر فرضیات حكمفرما اولیور .

فقط شوایكی ساحه‌نك ، حدود اوزرنده برفصل مشتركه مالك اولدقلرینی اونوتماملیدر .

شوحالده ، فنله اولان بومناسبت كوزه‌دلمك شرطیله دیه‌بیلیرزكه فلسفه ، اك یوكسك ــ ویا تعبیر جائز ایسه ــ اك عمومی مطلقیتلری، ظواهردن اك اوزاق توضیحاتی تحری ایله مشغولدر .

یعنی فنه تحریٔ عموم دیرسه‌ك ، دها ایلری كیده‌رك فلسفه‌یه‌ده تحریٔ مطلق دیه‌بیلیرز .

فن ، ظواهر عادیه‌یی تدقیق ایدییورسه، فلسفه بودرجه‌یی‌ده كچه‌رك اشیانی استكناه ایتمك ایستیور .

فن معلومات عادیه وفطریه (sjontanéité) یرینه تعقل ومحاكه‌یی اقامه ایدییورسه ، فلسفه‌ده محاكمات فنیه‌یی تعمیقه چالیشور .

فن وقعه‌لری ایضاح ایدییورسه، فلسفه‌ده بو ایضاحاتی دها زیاده درینلشدیره‌رك اصل فنی توضیح ایدییور . مع مافیه تردیدلردن ، فلسفه ایچون چیقاریلاجق تعریف بر قطعیت تامه‌یی حائز دكلدر .

فقط ، چیقاریله‌جق بو تعریفی ، بر (تعریف مستحضر) كبی تلقی ایتمكده‌ده هیچ بر بأس یوقدر .

چونكه هر تحری كندیسنی تحدید ایدن بر تعریفله باشلار ، كندیسیله نتیجه‌له‌نن دیكر بر تعریفله نهایتپذیر اولور. تعریفات مستحضره‌ده آرانیله‌جق وصف ، معرفی طلب ایتمسی، آنی اغیارندن تمیزه مدار اوله‌بیلمسی‌در .

چیقاریله‌جق تعریف ایسه‌بو اوصافی جامعدر . (مابعدی وار)

مدللی اعدادیسی
مدیری
م . شمس الدین

خارجده‌كی دینداشلریمز

درد معیشت ، مبارزهٔ حیات برچوق دینداشمزی وطننی ، عائله‌سنی براقه‌رق اوزاق ، اجنبی مملكتلرده چالیشمغه سوق ایدییور ، عائله‌سنك واحفادینك سعادتلرینی تأمین ایچون بویله چالیشان اوپاك آدملر البت شایان تقدیردرلر ... آنلری هپ تحسین ایده‌رز . أساساً اسلامیتك متین وغایت محكم اساسلر اوزرینه قورولمش اولان احكامی ، انسانلرءچالیشمغی ، بوتون قدرتله چالیشمغی امر ایدییور...

تأمین احتیاجات وحیات ضمننده ممالك اجنبیه‌یه كیدن اخوان دینمز نه‌قدر اوزاقلره كیتسه‌لر آنلری هر آن دوشونمك بزلر ایچون اك مهم وظائف مقدسه‌دندر . ممالك اجنبیه‌یه كیدن دینداشلریمزك اكثریسی ، اناطولیدن ، باخصوص معمورة العزیز ولایتندن، ارضروم وكیفی‌دن ؛ روم ایلینك مختلف جهاتندن ، آطه‌لردن، ازمیر حوالیسندن، استانبولدن ، و سوریه‌دن هجرت ایدن . اكثریسی مادةً ومعناً فقیر كمسه‌لردر . ظن وتأمین ایدلدیكنه كوره بومهاجرلرك عددی یارم میلیونه بالغ اولمقده‌در .

صوك زمانلرده ، عرض ایدیلن سعیلره فوق العاده مكافاتلر، یومیه‌لر ویرن آمریقا كندیسنه اسلاملردن‌ده بر چوق كیمسه جلب ایلدی. آمریقادن باشقه آفریقانك وآسیانك مختلف و آوروپانك بعض غلبه‌لك مواقعنده یاشامقده بولونیورلر .

ایراندن ، روسیه‌دن ، آسیا وروسیه اسلاملرندن عددی غیرمعلوم برچوق خلق‌ده ، ینه احتیاجات ضروریه ضمننده صایدیغمز مملكتلرده یاشایور .

مملكتمزدن چیقان وسنه‌لرجه اوراده قالان بومهاجرین اسلامیه هرنه‌قدر وطنلرینه ومقام خلافته تماميله مربوط وصلابت دینیه‌لری یرنده وآره‌صره مملكتلرینی زیارته كلیر كیمسه‌لر ایسه‌لرده ، هر حالده وضعیتلری نظر دقته آلنه‌جق بر مسئله‌در .

ممالك اجنبیه‌ده‌كیلر ، محله‌لریله تشكیل ایدن بواسلام مهاجرلرینك وضعیت دینیه‌لرینی دوشونه‌رك استقباللرینی امینتلر آلتنده بولندیرمق، ترقیات فكریه واقتصادیه‌لرینه خدمت ایتمك، آنلردن كله‌جك اسلاك تربیه وصلابت دینیه‌لرینی تأمین ایلمك وآنی‌یه متشبث وفعال اسلاملر یتشدیرمك ایچون بوتون اسلاملرك ، باخصوص متفكرین اسلامیه‌مزك فوق العاده چالیشمه‌لری ، بلكه حیاتلرینی وقف ایلمه‌لری لازمكله‌جكی طبیعیدر .

* * *

قفقاسیه‌ده ، روسیه‌نك شرقنده ، سبریالرده ، تونسده، بالقانده ، آفریقا وآسیا قطعه‌سنده دین مبین احمدی ایله مشرف خلقك متمكن بولندیغی محللره ، اپی زماندر انكلتره وامریقا ممالكندن .. آوروپا وسط وجنوبلرندن .. اورتودوقوسلق عالمندن پروتستان قاتولیك ، اورتودوقس راهبلری اخراجاتی كیتدكجه چوغالمغه باشلادی .

ممالك اسلامیه‌ده ، اوته‌ده ، بری‌ده بر چوق مصرفلر ، ثروتلر صرفیله تأمین موقع ایتمكه چالیشان بومیسیونرلر هر حالده نظر دقته آلنمغه شایاندر . مقصدینك حصول بولدیغنی كورمك ایچون بونلر اوقدر فدا كارلقلر صرفیله چالیشیورلر ، بزایسه بوثباتلره ، سعیلره قارشی تعند ایدرجه‌سنه طونوق ، ئولمش ، قانسز ، روحسز قالیورز؛ حرستیانلق عالمی دین ایچون چالیشیركن بز اویقویه یاتیورز ...

بومیسیونرلر ایچنده اڭ چوق چالیشان پروتستان وقاتولیك طاقلری که آرتق کویلره ، قصبه‌لره ، هر یرلره داغیلمشلر... بر میسیونر دوقتوردر ، اجزاجیدر . خسته‌سی اولان فقیر بر کویلی‌یی تداوی ایدییور ، اجزاسنی یاپوب ویرییور . چفتجی اولانه ، چفتجیلکی ، چوق قازانمه‌نك یولنی اوکره‌تییور . چوجغی بولنانك چوجغنی آچدیغی مکتبه قبول ایدییور . واوراده چوجغه صنعت ، زراعت ، هر شیئی اوکره‌تییور . شایان مرحمت اولانك ، مشکلی اولانك امدادینه یتیشوب مادةً ومعناً منافعنه خدمت ایدییور .

البت بو میسیونر بوقدر خدماتی بکله‌دیکی بر منفعته مقابل یاپیور ، یا موفق اولویور ، منفعته نائل اولویور ، ویاخود انتظار ایلدیکی منافعه نائل اوله‌جغنه دائر أساسلر ، أیزلر کورییور ، حاضرلایور ... او حالده بزم معندانه ، عطالتمزه مقابل اونلرك سعی متمادیلرنده‌کی منفعت وموفقیت نشئه‌لری بزلر ایچون اڭ مدهش زهردر .

قفقاسیه‌ده بیلمم نرده ، بروغمزك پك یاقیننده برقاچ کوی کلیسا چانلری طاقش دیڭلنجه ایواهلر چکیله‌جکنه یأسلر ، تلهفلر افشا ایدیله‌جکنه ، قهوه خانه کوشه‌لرینك ، انزواخانه‌لرك حیات بطالت آلودینه وداع ایتمك ، چالیشمق داها معقول بر حرکتدر .

میسیونرلرك یکی تشکیلاتنه مقابل بزلرده برشی اوله‌جق اولسه ، غایت علوی ومقدس اولان احکام دین مبینمز سایه‌سنده ، او موفقیاتك یوزده ایکی یوز ، اوچیوزینه وحتی دها زیاده‌سنه مالك اولورز . بز اسلاملر الحمدالله اسلامیت کبی بر دینله مشرف اولمشز ، فقط جناب حقك بو لطف وعنایتدن استفاده ایچون ، همجنسمزی‌ده شرفیاب ایتمك ایچون چالیشمقده پك عفو اولونماز قصورلر ایدییورز .

* * *

دنیاده هر فکره وجود کتیرن تشبثدر . بو کونکی اوفاق بر تشبث یارینك بویوك موفقیتی ، پارلاقلغیدر . اویله ایسه یارین ، حتی بر ساعت صوکره شعشعه‌یه صاحب اولمق ایچون همان چالیشمغه باشلامالی‌یز . . .

بعض مملکتده میسیونر جمعیتلری نه‌قدر متین وامین اساسلر اوزرینه یاپیلمشدر . ایشته او اساسلر نظرلر اوکونه قونوله‌رق اسلامیتك قوی ومحکم قانونلری قواعد مخصوصه اتخاذیله بزلر « مرشدین جمعیتی » نامی آلتنده جمعیتلر تشکیل ایتمکه وبو جمعیته حیاتنی ، موجودیتنی بو ایش ایچون فدا ایتمش ویاخود عمرینك بر قسمنی تعالی وتوسع اسلامیت ایچون وقف ایتمش اعضالر قید ایتمکه چالیشمالی‌یز .

مرشدلك بر صنعت مخصوصه‌در . بو صنعتی اوکرنمك ، بیلمك‌ده لازمدر . بو جمعیته داخل اولانلر اولا بو صنعتی ، علمی اوکرنمك ایچون چالیشمالی ، بوتون قدرتیله واقف اولمالیدر . بر مرشد طبیب‌ده چفتجی‌ده اوله‌بیلیر ؛ فقط بر مرشد هر مسلك واقفی اولمقله برابر ایلك اول دین مبین اسلامیتی ، اصول مناظره‌یی ، ادیان سائره قوانیننی والحاصل کافهٔ علوم دینیه‌یی آزچوق بیلمه‌لیدر . مادی ومعنوی هر دورلو خدماتی ایفایه قدرتی اولان بر مرشد هر یرده موفق اولور .

کچن سنه ژاپونیایه کیدوب آز بر زمان اقامت ایدن شایان حرمت بر مرشدیمز ، عبدالرشید افندی ، ژاپونیاده اسلامیتی نشره موفق اولدی ، عبدالرشید افندی دین مقدسمز کبی عالی وهر عاقلك قبول ایده‌جکی بر دینی هر ملتك ده قبول ایده‌جکنی سویلیور ، فقط بر شرطله : چالیشمق ایله ، ثبات ایتمك ایله . . . دون ژاپونیاده اسلامیت برقاچ کله ایکن بوکون توسع ایدییور . حتی اسلامیتدن باحث بر ده اوراده ، ژاپونیاده بر غزته چیقیور . . . .

ممالك اجنبیه‌ده برچوق وطنداش دینداشلریمز ، آسیاده ، آفریقاده ، آوروپاده ، اوسترالیاده ، دها اوته‌ده ، بری‌ده میلیونلرجه دین قرداشلریمز ، باشقه دینلر ایچنده قالیرکن ، و آنلره ثباتکار وفعال بر طاقم میسیونرلر طرفندن باشقه دین تلقین ایدیلیرکن بزلرك حالا طورمسی واو خصوصی سعیلره مقابل خصوصی بر هیئت مرشدین تشکیل ایدیلمه‌مسی بزلر ایچون عیبدر . بروقتلر تشکیلی ایچون اکثر طرفدن آرزولر ، خواهشلر کوستریلن مرشدین هیئتنك تشکیل ووظیفه‌یه باشلامه‌لری ضمننده متفکرین کرامزك تکرار نظر دقتلرینی جلب بر وظیفهٔ مقدسه عد ایدرم . بو ایشله اوغراشمق ایچون ، اسلامیتی ، ماهیتی ، اسلام قانی مدافعه ایچون اڭ بویوك وظیفه ینه بز کنجلره دوشویور . . . عثمانلی انقلابنی پارلاتان وعالمی حیرتلر ایچنده براقان عثمانلی کنجلری فکر ارشاد ایله‌ده عالم اسلام ده بر انقلاب یاپارلرسه او وقت تاریخ اسلامك ، تاریخ ملی‌نك اڭ پارلاق صحیفه‌سی اونلرك‌در .

ادهم نژاد

مطبوعات

اتفاقلرده دکیشمه‌لر . — چین . — فاس .

بزم هر کون چیقار یورغان قدر قوجامان ، لاخنه کبی ایچ ایچه برچوق یاپراقلی مطبوعات یومیه‌مز ، صوکره هفته‌ده ، آیده بر نشر اولونور مهم ، جدی ، منتظم رسالهٔ اسبوعیه‌لرمز وار . بونکله برابر اوروپا سیاست عالمنده ، علم وعرفان دنیاسنده اولوب کچن شیلری قاورایشلی نظرله کوروب آکلامه‌یه بر درلو موفق اولامیورز . صوکره ، قریمده هفته‌ده بر چیقان کوچوجك « ترجمان » ، هر کون ساعتلرجه اوقویوب قافامزی شیشیران سیاسی جریده‌لریمزدن اوکره‌نه‌مدیکمز وقایع سیاسیه‌یی ، حقایق سیاسیه‌یی برقاچ سطر ایچنده کمال وضوح ایله کوستریوریور ؛ ایشته ، ایسترسه‌کز برایکی مثال :

« اتفاقلر دکیشیور » مقاله‌سنده :

« بو صوك سنه‌لرك موازنهٔ سیاسیه‌سی بر طرفدن آلمانیا — آوستریا وایتالیا ودیکر طرفدن روسیه — فرانسه وانکلتره ائتلافی اوزرینه بنا اولونیوردی . دنیانك وبوتون ملتلرك جمله ایشلری شو ایکی بیوك فرقه دولتلرك رأی مناسبنه کوره کوریلیور ایدی .

شمدی یواش یواش بو موازنه بوزیلیور . چونکه بیوك حکومتلر باشقه درلو کومه‌لر ، غروپلر ترتیب ایدییورلر .

آمریقا جمهوریتی ایله انکلتره آره‌سنده عقدی مقرر بولنان یکی مقاوله‌نك ٤نجی ماده‌سی موجبی بوحکومتلر طرفینك رضاسی اولمدقجه غیری بر حکومتله اتفاق ایده‌میه‌جکلردر. بشنجی ماده موجبی اشبو ایکی دولتدن برینك ناموسنه یاکه استقلالنه قصد ایدیلورسه اولجه‌عقد اولنمش اتفاقلرك حکمی فسخ ایدلمش اوله‌جقدر.

ساده لسان ایله تعریف ایدلدکده آمریقا راضی اولمازسه انکلتره یکیدن ژاپونیا ایله عقد اتفاق ایده‌میه‌جکدر؛ اکر ژاپونیا آمریقایه اعلان حرب ایدرسه انکلتره‌نك موجود اولان اتفاقی حکمسز طوتوله‌جقدر.

بناءً علیه ژاپونیا یالکز قالیور. بوحالی اولجه سزمش ژاپونیا حکومتی روسیه ایله اوزلاشمه‌یه مجبور بولندیغی کبی دها مهم قوت اولان آلمانیا ایله آکلاشمق اوزره‌در. زیرا آلمانیا انکلتره و آمریقانك رقیبیدر. آلمانیایه آرقه ویروب ژاپونیا قوره ایله جنوبی مانچوریایی یوته‌بیله‌جکدر. فقط بونك ایله برابر آلمانیا، آوستریا وایتالیا اتفاقنه داخل اوله‌جقدر.

بویله اولدیغی صره‌ده دقت اولنه‌جق روسیه‌نك حالیدر. اوچ دولت اتفاقنه آچیقدن آچیغه یاکه مناسبت سیاسیه ایله ژاپونیا داخل اولسه روسیه دولتی غرباً، جنوباً وشرقاً تیمورقرشاق ایله چویریلوب باغلنمش بولنه‌جقدر؛ شمالاً دخی اسوج حکومتی روسیه‌یه دوست عد اولنه‌میه‌جکندن حال دها زیاده آغیرلشمش بوله‌جقدر.

بو احتماله قارشو روسیه حکومتی برطرفدن ژاپونیا ایله آکلاندیغی کبی آلمانیا ایله دوستلاشمق یولنده‌در.

فرانسه وانکلتره دوستلغندن روسیه بللی باشلی برشی قزانه‌مدی. آلمانیا ایله ژاپونیادن فائده مند اوله‌جغی شبهه‌لیدر.

فرانسه‌ده شمدی یالکز قالیور. روسیه‌نك آلمانیا ایله دوستلاشمه‌سی فاس، مغرب ایشلرنده روسیه‌دن فائده کوره‌میه‌جکنه آلمانیانك سوزی یوریه‌جکنه دالدر.

شمدیلك دنیانك محوری آلمانیا اولمشدر.

∴

احوال سیاسیه مقاله‌لرنده:

بوکون عالم سیاسی‌یی اڭ زیاده مشغول ایدن اقصای شرق ایله اقصای غربدر. چین حکومتی روسیه‌نك تکلیفلرینی قبول ایتدی ایسه‌ده نیجه زمانلردن برو آوروپادن تحقیر کوروب کلمکده اولان ٤٠٠ ملیونلق صاری ملتك افکار عمومیه‌سی اڭ آشاغی طبقه‌لردن یوقاری‌یه قدر یوکسلدیکی کورلمکده‌در. چین ملتی محاربه استمیور. لکن حقوق واستقلالنی تأمین وناموس ملیه‌سنك هرکسه قارشو مدافعه ایدلمسنی طلب ایدییور.

طلبهٔ علوم، علما تجار وامرا هپ بو بو فکرده، بو نیتده بولنیورلر. هر نیتك، هر طلبك آرقه‌سنده کافی قوت بولنمق دنیانك حاللرندن اولدیغنه کوره سائر دولتلرك طلبلرینه وتسلطنه مقاومت ایده بیلمك ایچون افکار عمومیه اصلاحات لازمه ونظامات جدیده‌نك معجلاً اجراسنی طلب ایدییور. اصول مشروطیتك ومجلس مبعوثانك بر کون اول وجوده کتورلمسنی حکومتدن استیورلر؛ تنسیقات عسکریه وبحریه ایچون بیوك اعانه‌لر جمع ایدییورلر؛ آوروپایه آمریقایه ژاپونیایه یوزر، یوزر طلبه کوندرییورلر؛ والحاصل چین ملتی اسکیلکی ترك ایله تجدد سایه‌سنده دیرلمه، جانلانمه‌یه غیرت ایدییور.

ملك بو حالی چین حکومتنی مشغول ایدییور. حکومت معاملات خارجیه‌ده صلحی قبول ایتمك ایله برابر تدارکات حربیه‌ده بولنیور. مانچوریایه ماغولستانه عسکر سوق ایدییور. قبول صلح ایله قومشو دولتلری، تدارکات حربیه ایله افکار ملیه‌یی تسکین واقناع ایتمه‌یه چالشیور.

∴

اقصای غربده طوپلانان قره بولوطلر فاس سلطانلغی باشی اوستنده‌در. طوپه قارشو اوق ایله، نظامه قارشو ترتیبسزلك ایله مقابله ایتمك استیان مغرب غافللری برطرفدن او جهالتلرینه ودیکر طرفدن فرانسه ایله اسپانیانك مداخله واشتهاسنه قربان اوله‌جقلری پك محتملدر.

احوال جهاندن بیخبر مغربیلر آوروپالیلرك یواش یواش ایلرولدکلرینی وایشده تجارتده کسب نفوذ ایتدکلرینی کوروب بونلری امیرك یاکه سلطانك مساعده‌سنه حمل ایدرك جاهل برقاچ یاشیخك تشویقی ایله عصیان ایدرك سلطانك برینی دوشوروب دیکرینی تخته چیقارمق ایله وطنی اجنبیلرك تسلطندن استیلاسندن قورتارمق استیورلر. خام فکر، بوش امید!

امیر مولی حفیظی خلع ایتدیلر؛ برادرینی سلطان مغرب اعلان ایتدیلر؛ فقط فرانسزلره اسپانیوللاره بونك نه تأثیری اوله بیلور؟ هیچ!

جهلای مغربك امید ایتدیکی خلاص باشقه طرفدن کلیور؛ مقدمجه اولدیغی کبی بو دفعه دخی فرانسه‌نك یولنی کسدیرن، تسکین فساد وتأمین صلح ایتدکدن صوکره کرو چکلمسنی ایجاب ایتدیرن آلمانیا ایمپراطورینك الجای سیاسته مغربك استقلالنی طلب ایتمه‌سیدر.»

ازمیرده منتشر «اتحاد» رفیقمزدن:

عثمانلی طوپراغنده عثمانلیلره

حقارت ایدیلەمز.

برنجی قوردونده بر آمریقان قومپانیه‌سی طرفندن مجدداً انشا اولنان ازمیر تیاتروسی، بناسنك ومفروشاتنك انتظامیله انظار تحسینی جلب ایتمکدن خالی قالمیور. اولجه بر یونان قومپانیه‌سی عمکدن صوکره‌لری تیاترو اوینانمقده ایکن مؤخراً هم عمکدن اول هم صوکره سینه‌ماطوغرافه تحویل ایدلمشدی. ایشته اولکی اقشام محررلرمزدن بری تصادفاً بواویونلرك برنده حاضر بولنمش و کوستریلن منظره‌لر آره‌سنده بریسنی فوق‌العاده حقارت آمیز کورمشدر.

قورده‌لا، اون دردنجی لوئی زماننده سرای اکلنجه‌لرینه عائد بر منظره‌یی ترسیم ایدییوردی، معلوم اولدیغی اوزره اون دردنجی

لوئی زماننده اك بیوك بر قومدیه محرری اولان مولیه‌رك (بورژوا لوژانتی‌یوم) عنوانلی بر پیه‌سی واردر . زماننك احوال اجتماعیه‌سنی ، عوام وزادكانك حركاتی برلسان تنقید و تزییف ایله تصویر ایدن بو پیه‌سده كویا تركلرك لسانلرینه ، طرز عبادتلرینه عائدده قطعیاً خلاف حقیقت بعض سوزلر واردر . دیدیكمز كبی یوز صحیفه‌یی متجاوز اولان بو اثرده تركلرك تقلید و تحقیرینی متضمن اولان فقره‌لری پك آزدر . بز ، عصرلرجه اول كلمش وكیف پرست بر قرالك خوشنه كیتمش اولمق مقصدیله یازلمش بویله بر اثری بوراده تنقید ایده‌جك دكلز . یالكز ، قومپانیه‌نك بو اثردن یالكز تركلر حقنده‌كی تصویرینی چیقاروب پرده‌ده كوسترمسی و بش اون صاریقلی‌نك ـ حاشا ـ نماز تقلیدینی یاپمسی عثمانلیلر ایچون تحمل ایدیله‌میه‌جك حقارتلردندر .

عثمانلی طوپراغنده پاره قازانان بر قومپانیه‌نك بوقبیل بر حركت كستاخانه‌سی اصلا شایان تجویز اوله‌ماز . شاید بتون اثرك باشلیجه‌لری لوحه‌لرینی كوسترركن او میانده بزه عائد اولان جهتلری‌ده تصویر ایتمش اولسه‌یدی احتمال كه اوقدر شدتله اعتراضه حقمز اوله‌مازدی . لكن هیئتندن صرف نظرله آنجق اسلامیتی و تركلكی تحقیر ایدن بر لوحه‌نك ترسیم و ارائه‌سی مطلقا بر مقصد مخصوصه عطف اولنمق لازم كلیر . اكثریسی غیر مسلم اولان حاضرونك بونی قهقهه‌لرله قارشیلامسی‌ده بونی اثبات ایدر .

عصرلردنبری زواللی تركلرك بغیر حق دوچار اولدقلری تجاوزلر كافی كلیورمش كبی بوكون بیله ممالك عثمانیه‌نك اك مهم مراكزندن بری اولان ازمیرده بویله بر حركته جرأت ایدلمسی حقیقةً نفرتله تلقی ایدیله‌جك حاللردندر .

بو خصوصده ضابطه‌مزك دها متبصرانه طاورانمسنی تمنی ایدر و نظر دقتی جلب ایلرز .

انقره رفیقمز پرشتنه‌دن كلن بر عسكر مكتوبندن
آتیده‌كی فقره‌لری نقل ایدییور :

فرقه‌یه قرار كاه اتخاذ اولنان موقع قوصوه صحرای معروفنك اك حاكم نقطه‌سنده اولوب طابورمزك اشغال ایتدیكی یردن چادرمه تخصیص ایدیلان محل مشهد سلطان مراده و قوصوه اردوسنك همان هر طرفنه ناظردر .

موقعك مستثنالغنه انضمام ایدن موسمك لطافت حیرت فزاسی بكا هر شیئی اونوتدیرییور . بو كوندن اعتباراً تعلیملر باشلادی ، فرقه‌نك مجتمع بر حالده تعلیمه چیقمسی هله « یوقلمه » نامی ویریلان ساعت اونبرده‌كی حالی ممكن دكل تعریف ایده‌مم . چوق وقت بویله بر عالمی مشاهده آرزوسیله ساعتلرله خولیا ایتدیكمی بیلیرم . لله الحمد موفق اولدم . بن شو سطرلری یازاركن اذان بوریسنی تعقیب ایدرك یوكسلن تكبیر آوازه‌لری بنی پك متأثر ایتدی .

بو شوقله چادیر خارجنه چیقه‌رق قرارگاهه كوز كزدیردم . چادیرلرك یالكز تپه‌سنه عكس ایدن لامبه ضیاسی پارلاق بر شهر آیین قندیللری كبی كوزل بر منظره ارائه ایدییوردی . نمازدن صكره هر چادیردن بر شرقی هر طابورك بوری و موسیقیسندن بر هوا اوقونیور . بو مختلف نغمه‌لردن حاصل اولان آهنك مسرت شانلی عثمانلیلره جولانكاه اولان قوصوه صحراسنی باشدن باشه صارصیور . قرارگاهك شرق جهتنه كلان طاغلرك آرقه‌سی ضرب حدودیدر كه درت بش ساعت مسافه‌ده‌در .

پرشتنه قصبه‌سی انقره بیوكلكنده دلنشین بر یر اولوب جابجا اغاجلر آره‌سنده یرلشدیرلمش اولان بو شهرك موقعی ، منظره‌سی پك لطیفدر .

هواسی صویی آرامه ایله الله بكچمز ! اهالیسی غایت مكرم و ملتفت اولوب آرناودلرده موجود بیلدیكمز خشونت طبع هیچ یوق كبیدر . پك كوزل تركجه بیلیورلر . قصبه‌نك اك خوشه كیدن محصولی آجیقده صاتیلان توتونلریدر . اوقه‌سی التمش پاره‌یه اولان یوغوردینك بزم قایماقلرمزدن لذیذ اولدیغنی‌ده خبر ویره‌یم قیورجق اتی التی قوزی اتی درت بچق بش غروشه‌در . سبزه‌نك انواعی وار . ارناودلر عسكردن غایت ممنون ؛ هله تشریف شاهانه‌دن او قدر محظوظ اولیورلر كه درجه‌سی كوستریله‌مز . جاده‌لر سوقاقلر و بونلره مجاور اماكن كاملاً تعمیر و تلوین ایدلمكده‌در . اقامت شهر یاری‌یه تخصیص ایدلمش اولان حكومت قوناغی تخلیه ایدلمش و هركه قوماشلریله تفریشنه باشلانیلمشدر . پرشتنه‌دن استاسیونه قدر مجدداً كشاد اولنان شوسه‌ده دردست اكمالدر . خلاصه هر كسده هر طرفده استحضارات لازمه پك مكملدر .

شئون

بوفنا عادتده یكی چیقدی .

كچنلرده مالیه نظارتی مأمورلرندن بر غیر مسلمك ، مسلمان مبعوثلردن بر ذاتی دوئلویه چاغیرمه‌سی اوزرینه شویله یازمشدق :

یرنده راحت !

صالی كونی طنینده شو سطرلری كمال استغراب ایله اوقودق :

« مالیه نظارتی قلم مخصوص مدیدی نسیم روسو افندینك لطفی فكری بك طرفندن مجلس مبعوثانده كندی علیهنده وقوع بولان تجاوزات محقرانه‌دن دولایی دوئللو ایتمك اوزره درسم مبعوثنه شاهدلرینی كوندردیكی مستخبردر . »

حمدالله سلطنت اسلامیهٔ عثمانیه‌ده دوئللو دینلن عادت وحشیهٔ غریبه بوكونه قدر كورلمش ، ایشیدلمش بر جنت دكلدر غربده‌كی ترقیٔ افكار ایله آز چوق آشنا اولانلر بیلورلر كه افكار منوره اصحابنك جمله‌سی بو فضیحهٔ مجنونانه‌نك تماماً علیهنده‌در . و بونكچون حكومات مدنیه‌دن بر قسمی ، قرون وسطادن قالمه بو منحوس كوره‌نكك محكم بر عادت اولمه‌سنه رغماً ، دوئللویی منع ایدر قوانین وضع ایتمشلردر ، حالبوكه كندی فنا كوره‌نكلریمز كفایت ایتمیورمش كبی ، بر قاچ عصر اول جناح شفقت و مرحمتمزه صیغینمش بر طاقم ملتجیلرك احفادی طرفندن ، جمعیتمزه بو قانلی جنتكده ادخالی ایستنیلدیكنی « طنین » ك بو قاریده مندرج خبرندن اكلایورز .

بز مسلمانلر ، غربك شدائد ظالمانه‌سندن وبالخاصه اسپانیا انکیزیسیونلرندن قاچان برطاقم زواللیلری مملکتمزه قبول ایتدك وحتی صوك زمانلر اونلره کندیمزه تماماً مساوی حقوق وحریت آلیوردك ایسه ، اونلر اصلا خاطردن چیقارمامليدرلر که بوبزم مرحمت وعلو جنابمز کندیلرینه برطاقم وظائف معنویه تحمیل ایدر . بووظائفدن بریسی‌ده دوئللو کبی اسپانیا جنایتلرینك مملکتمزه ادخالیله مشغول اولماملریدر . باشقه برچوق مشروع تجارت وارکن بونوع ادخالاته قالقیشانلره اواللرینه پك ده یاقیشمایان سلاحی براقدیرمق ایچون ، قیصه وقطعی امر ویرنلر بولنور: برنده راحت !»

بوهفته‌نك غرائب شئوننده بریسی‌ده ، مسلمان بر مبعوثك دیکر مسلمان برمبعوثی دوکوشمه‌یه ، اولدیرشمه‌یه دعوت ایتمه‌سی ، ودعوت اولنانك ده بوکا اجابت ایلامه‌سیدر . قوانین عثمانیه ؛ بر خیلی ممالك متمدنه قوانینی کبی اوروپانك ادوار وحشیه‌سندن قالمه بو غیر معقول وغیر مشروع عادته مساعده ویرمز . بونی پك ای بیلن هیأت تشریعیه‌نك ایکی عضو محترمی ، یکدیکرینی جرح وقتل ایتمك ایچون بو نوع جنایاتی مباح کورن برحکومتك زیر حمایه‌سنه التجا ایتمك ایسته‌یه‌رك ، یونانستان ویا بلغارستانه کیتمك املنده ایمشلر !.. قوانینمزك اصلاحی ایچون انتخاب ایدیلمش اولان بوذوات ، شرع شریف و قانون منیفه مغایر بر فعلی ارتکاب ایچون ، بویله بر قاچامقه صاپارق ، کندیلرینی بلکه قانونك شکلی تعقیباتندن قورتاره‌بیلورلر ، لکن شرع شریف و روح قوانین اونلری مطلقا محکوم ایدر وافکار عمومیهٔ اسلامیه‌ده مطلقا هر ایکیسنك وعلی الخصوص بویله برواسطهٔ غیرمشروعه ایله احقاق حق ایتمك زعم باطلنده بولنوب ایلك تکلیف مقاتله ایده‌نك علیهنده بولنور . بوکبی عادات مجنونانهٔ وحشیه‌یی مملکتمزه ادخال ایتمك ایسته‌ینلر ، ملتك پیشواسی اولمق ، واضع قانونی بولنمق شویله طورسون ملتك شایان احترام اعضاسندن اولمق حقنی بیله غائب ایدرلر. جمله‌مزه الله عقل وانصاف ویرسین !

چین :

چینده غلیان . — بو هفته چیندن قورقنج بر بیاننامه آلدق. بو بیاننامه پك اینجه ، چین ایپك کاغد اوزرینه بولاشدیرلمش قان لکه‌لرندن عبارتدر . انسان ، بیاننامه‌یی الینه آلیر آلماز تتره‌مه‌یه باشلیور . او قان لکه‌لری ، چینجه بر شیلر افاده ایدییورمش : چینلیلری ، مستولی اوروپالیلردن وطنلرینی قورتارمق ایچون استبداد اداره‌یه ختام ویروب مشروطیت تأسیس ایلمك ایچون قیام عمومی‌یه دعوت ایدییورمش .. بیاننامه‌یی نانکین شهرنده ، چی — مو — شین نامنده پروفسور ، بر پارماغنی کسوب اونك قانیله وپارماغیله یازمش ایمش .. بو غریب وشایان حیرت وثیقه‌نك بر صورتنی ، انشاالله ، کله‌جك هفته‌کی « صراط مستقیم » ده نشر ایدرز . بیاننامه‌نك نسخهٔ اصلیه‌سندن یوز بیکلرجه قوپیه آلنوب کنیش چین مملکتنك هرطرفنه طاغیدلمش ومزایده ایله صاتیلوب اثمانی وطنی قورتارمق جمعیتنه طوپلانیورمش .

وقایع سائره‌دن صرفنظر یالکز بو بیاننامه‌نك یازیلشنده مندمج اینجه وقهرمان حس ، قوپیه‌لرنده‌کی فوق‌العاده صنعت ، خلقك بونی اشتراده کوستردیکی تهالك چینك پك یاقین براستقبالده بویوك بر ژاپون اوله‌جغنه قوتلی امیدلر اویاندریور ..

صوك تلغرافلر . — افرنجی ۲۲ مایس تاریخی‌ایله پترسبورغدن آلنوب آژانسلر واسطه‌سیله عالمه طاغیدیلان بر خبر ، غلیانك نه درجه‌لرده جدی اولدیغنی صریح کوستریور :

— جنوبی چیندن آلنان خبرلر احوالی پك وخیم کوسترمکده‌در . مشروطیت اعلانی حقنده بر چوق متینغلر عقد ایدیله‌رك نمایشلر یاپلمش وبو بابده مقررات اتخاذ ایدلمشدر . اجنبیلرك حیاتی تهلکه‌ده‌در .

روسیه

پترسبورغ آخوندینك وفاتی — پترسبورغده متمکن مسلمان جماعتنك آخوندی ، یعنی باش امامی ، ملا ومدرس عطاءالله حضرت بایزیدوف ، کچن نیسان آینك ۲۲ نجی کونی وفات ایتمشدر . الله مظهر غفران ورحمت ایله‌سین !

مرحوم خان کرمن قرینه‌ده‌کی بر قریه‌ده طوغمش ، خان کرمن وقشقار مدرسه‌لرنده اوقودقدن صوکره دها کنج ایکن پترسبورغه کلمش والل سنه‌قدر ، روسیه‌نك پایتختنده امامق ، آخوندلق وبعض دوائر رسمیه‌ده ترجمانلق والسنهٔ شرقیه مکتبنده معلملك ایتمشدر . بوندن ۳۰ سنه اول مشهور ارنه‌ست رونانك بر رساله‌سنه مقابل اسلامك معارف وترقی‌یه مانع اولمادیغنی اثبات ایچون بر رساله‌ده قلمه آلمشدی . تبعه‌سی آره‌سنده ۳۰ میلیونی متجاوز مسلمان بولونان بر دولتك پایتختنده ، او تبعه‌نك اهمیتیله متناسب معظم ومحتشم بر جامع شریف بناسی فکرینی ایلك اول میدانه چیقاران مرحوم آخوند حضرتلری اولمشدر . برقاچ میلیونه مال اوله‌جق بو جامعك انشاسی الیوم ختامه ایرشمك اوزره‌در . بوندن باشقه ، روسیه‌ده مسلمانلرك جریده نشرینه مساعده اولنور اولنماز ، عطاءالله افندی ، پترسبورغده « نور » جریدهٔ اسبوعیه‌سنی چیقارمه‌یه باشلامشدر . « نور »ك مسلك سیاسیسی پك معتدل ، عادتا محافظه‌کارلغه یاقین بر ترقیپرورلکدر .

داخلیه نظارتی
مطبوعات اداره‌سی

۲۲۹ صراط مستقیم غزته‌سی مدیریتنه

«غزته‌کزله دیوان حرب عرفیدن اخیراً واقع اولان اخطارات
« رسمیه خلافنه اوله‌رق ینه شخصیاته متعلق وهیجان آمیز مقالات
« نشر ایدلدیکندن ادارهٔ عرفیه قرارنامه‌سنك آلتنجی ماده‌سنه توفیقاً
« بلا مدت تعطیلنه متفقاً قرار ویرلدیکی دیوان حرب عرفیدن صادر
« اولوب حربیه نظارت جلیله‌سندن بالتذکره تودیع اولنان مضبطه‌ده
« بیان قلنمقله برموجب قرار صراط مستقیم غزته‌سنك بوکوندن اعتباراً
« بلا مدت تعطیل قلندیغی تبلیغ اولنور. ۵ مایس سنه ۳۲۷

پنجشنبه کونی اقشام اوزری بو امر نامه تبلیغ اولونجه بردن بره

حیرت ایتدك ، عادتا اینانه‌مدق : نصل اولورده صراط مستقیم « شخصیاته متعلق » مقاله نشر ایتدیکندن طولایی تعطیل اولنور ؟ او صراط مستقیم‌که مطبوعات شخصیات ایله الت اوست اولدیغی زمانلرده بیله ، عصمتی ، نزاهتنی محافظه ایتمش ؛ هیچ کیمسه‌نك شخصیله اوغراشمیه‌رق کندی عالمنده ، کندی مسلك خالصانه‌سنده مسلمانلغه ، عثمانلیلغه الدن کلدیکی قدر خدمتدن کیری طورمامش ، عالم اسلامده توحید کلمه‌یه غیرت ایتمش ، و بو صورتله بتون مسلمانلرك صمیمی توجهلرینه مظهر اولمشدر ؛ بویله ایکن نصل اولورده بوکون اك منفوری اولان بر شیئی ارتکاب ایدر ؟ بر چوق اعتنا وتدقیقلردن صوکرا دیزیلمکه ویردیکمز مقاله‌لری بردها کوزدن کچیردك ، هیچ برنده «شخصیاته متعلق » برشی بوله‌مدق . بونك هر حالده بر اثر ذهول اولدیغنه حکم ایتدك . مع مافیه متأثرده اولمادق دکل ، بالعکس مظهر توجهاتی اولدیغمز افکار عمومیهٔ اسلامیه‌یه قارشی پك زیاده محجوب ومحزون اولدق . حقیقت هیچ برزمان قپالی قالماز ، بودور مشروطیتده حق دائما عالیدر ، البت بویا کلشلق آکلاشیلیر ، دیه کمال اطمئنان ایله مطبعه‌نك قپوسنی چکه‌رك باب عالی جاده‌سنه طوغرو یورودك . بزه‌دها واصل اوله‌مه‌دن حوادث اطرافه‌یاییلمش ، ایکیشر ، اوچر کتابجیلر ، محررلر تعطیل اولونان غزته‌لرك اسملرینی صاییورلر : « طنین ، تنظیمات ، صراط مستقیم ، نئولوغوص .. » وای ! دیمك بزده شخصیات ایله اوغراشانلرله هم حال اولمشز . . .

— خیر اوله یاهو ! سزده‌می اونلره ایمره‌ندیکز ؟

— والله هیچ برشیدن خبرمز یوق .

— واقعا بن صراط مستقیمی هنوز اوقویه‌مدم . . فقط نیچون سزده اوکورولتولره ، اومالایعنیاته قاریشدیکز ؟ امان بو شخصیاتدن ، والله بیقدق ، اوصاندق . بوکبی دیدی قودیلردن محترز بر صراطمز واردی ، اوده کندینی ضبط ایده‌مدی . . .

— امان عزیزم ، نه‌سویلیورسکز ، صراط ایچون هیچ بو ممکن‌می ؟ مسلکنی بیلمیورکبی عتاب ایدییورسکز . غزته ایشته الکزده ، آچك باقه‌لم نره‌سنده شخصیات کوره‌جکسکز ؟ هم یالکز بو صوك نسخه‌سنده دکل ، یوقاری طوغری تا ایلك نسخه‌سنه‌قدر تدقیق ایدیکز ، باقه‌لم شخصیاته‌دائر برشی بوله‌بیله‌جکمیسکز ؟

***

فرداسی جمعه کونی بتون غزته‌لر استانبول خلقنه اعلان ایتدی : « طنین ، تنظیمات ، صراط مستقیم ، نئولوغوص غزته‌لری تنبیهات رسمیه خلافنه اوله‌رق شخصیاته متعلق ومهیج مقالات نشر ایتدکلرندن طولایی دیوان حرب عرفی قراریله بلا مدت تعطیل اولوندیلر »

نه ، الحکم‌لله . قدرده بوده‌وارمش ؛ باری کیدوب ده نئولوغوصله دردلشه‌لم . صباحلین آرقداشلر صوریور :

— (تنظیمات) (زهره) اولدی ؛ (طنین) ده (جنین) حالنه کلدی . عجبا (صراط مستقیم) نه شکله کیره‌جك ؟

— صراط مستقیم دائما صراط مستقیم‌در . قصوری وارسه ، خطاسنه واقف اولورسه مملکتك صلاحی ، ملتك سعادتی نامنه جزاسنی چکمه‌یی کندیسی ایچون برشرف عد ایدر .

لکن امید ایتمیزکه بویاکلشلق آکلاشیلماسون . دیوان حربك عدالته بتون موجودیتمزله امینز ، آکلادیشه کوره فتوی ویریلیر . کیدوب آکلایه‌جغز ، آکلاته‌جغز . انشاالله هفته‌یه‌قدر صراط مستقیمی کشاده بولورسکز .

***

جمعه ایرتسی کونی هر شی آکلاشیلدی : تمام بزم تخمینمز کبی ؛ سبب ، مطبوعات داخلیه ارکاننك ایشکذارلغی ایمش ؛ (۱٤۰) نجی نومروده عاکف بکك (صفحات) نامنده‌کی مجموعهٔ اشعاری حقنده یازیلان مقاله‌ده مجموعه‌ده مندرج (استبداد) عنوانلی شعردن ، استبدادك تماثیل مجسمه‌سندن بری اولان قبا صقال محمد پاشایی مصور نقل اولونان بر پارچه کویا اك بیوك وطنپرور برذات حقنده تعریض ایمش ! حالبوکه بونك ایچون امکان ، احتمال وارمیدی ؟ صرف حقیقت اوغورنده یوز بیك قسمله سویلرزکه اویله بر تعریض بزم ذهنمزدن کچمدیکی کبی ، بتون مسلمانلر وعثمانلیلر آره‌سنده ــ مطبوعات اداره‌سی قلمنده اویله بر معنا چیقاران ذاتدن باشقه ــ هیچ برفرد بولونمادیغنه حکم ایده‌بیلیرز . اوچنجی دفعه اوله‌رق ساحهٔ مطبوعاته چیقان او پارچه‌نك اوست طرفنده اولدیغی او متتبع افندینك معلومی اولمق کرکدی . صراط مستقیمك مسلکنی ، روحی معلوم اولدیغی حالده نصل بوقدر شنیع بر تعریض آکا اسناد اولونه بیلیردی ؟ بتون جهانك محترم طانیدیغی بر ذاته صراط مستقیم تعریض ایده‌جك ... اویله‌می ؟.. بوکا کیم اینانه بیلوردی . ایشته اصل موجب تأسفمز بو نقطه‌در . یوقسه بزده آدینی دکیشدیرر ، (کندانه) دیر ، اورته‌یه چیقاردق . فقط نیچون بویله برسوء تفهمك قربانی اوله‌لم . اکلادیشه کوره دیوان حرب فتواسنی ویردی . فقط بزمده دیوان حربك عدالتنه قارشی اعتمادمز اوندن آشاغی دکلدی . طریق قانونیسی دائره‌سنده مراجعت ایدرك حقیقت حالی آکلاتدق ، بزده شو فتوایی آلدق :

۲٤۳ صراط مستقیم غزته‌سی مدیریتنه

« دیوان حرب عرفیجه بلامدت تعطیل ایدلمش اولان صراط مستقیم
« غزته‌سنك تعطیلی موجب اولان مقاله‌نك صفحات نامنده‌کی مجموعهٔ
« اشعاردن نقلاً درج ایدلدیکی آکلاشلمغله دوام انتشارینه مساعده
« اعطاسنه متفقاً قرار ویرلدیکی دیوان مذکوردن صادر اولوب حربیه
« نظارت جلیله‌سندن باتذکره تودیع بیوریلان مضبطه‌ده اشعار قلنمغله
« مذکور غزته‌نك تکرار نشرینه مأذون بولندیغکز بیان اولنور . »

فی ۱۰ مایس سنه ۱۳۲۷

ایشته‌بو ، مشروطیتك اك بیوك محاسنیدر : « الحق یعلو ولا یعلی علیه » ، هرکسه حقنی مدافعه ایچون بر صلاحیت ویریلمش و اثر ذهول اولان مقرراتك تصحیحی قانون عدالت نامنه بتون ممالك متمدنه‌ده برشرف اوله‌رق قبول اولنمشدر . ایشته بو سایه‌ده‌درکه صراط مستقیم بر هفته بیله کچمه‌دن سوکیلی قارئلرینه عرض دیدار ایدییور .

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٢ نومرو

صراط مستقيم
١٣٢٦

اخطار :
مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور
درج ايدلمه‌ين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	التى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :
ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسى
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در
قبرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٤٣ ٤ جماذى الآخره پنجشنبه ١٩ مايس ٣٢٧ آلتنجى جلد

تفسير شريف

انوار قرآن

٤٣ــ واقيموا الصلوة وآتوا الزكوة واركعوا مع الراكعين

[جناب اقدس عزشانه بنى اسرائيلى ايمان يقينى‌يه دعوت ايتدكدن صكره شمدى‌ده الله تعالى‌يى خشنود ايدر وجه ايله عمل صالحه كنديلرينى دعوت ايدوب شويله بيوريور :] واقامهٔ صلاة ايدك [جناب حقه قلب ايله توجه ايدرك ، حضورنده خضوع وخشوع ايليه‌رك ، ذكر ودعا وثناده ذات الوهيته اخلاص ايدرك نماز قيلك . روح صلاة بودر ، صلاة بونك ايچون مشروع قلنمشدر .] وزكاة ويرك [صلاة روحى تطهير وجناب حقه تقريب ايلديكى كبى زكات‌ده عنوان ايماندر ، حقك نعمتلرينه اولان تشكره واسطهٔ ظهوردر . بين الناس عظيم بر وصلتدر . بو مهم وظيفه‌ده دريغ مروت ايتميك ، زكاتكزى ويرك] وركوع ايدنلر ايله ركوع ايدك [كلك ، جماعت مسلمين ايله برلكده نمازده ركوع ايدك ، بو صورتله‌ده ذات اقدس كبريايه تذلل وخضوع كوسترك] .

قرآنده اقامهٔ صلاة ايله اولان امره ايتاء زكاة ايله اولان امرك مقارن قلنديغى معلومدر . اقامهٔ صلاة ايدن الله تعالى‌يى فراموش ايتمز وفضل وكرمندن غافل بولنماز . بويله اولان كيمسه عيال اللهه مواساة وكندى مصلحتنك قوام ومدارى بولنان مصالح ناسه معاونت ايچون فى سبيل الله بذل مال ايتمكه جدير وشاياندر ، چونكه انسان مالى ناسدن انجق حذاقتى وانلر ايله جارى معامله‌سيله اكتساب ايلديكندن انك صاحب ثروت اولمسى انجق ناس ايله وناسدندر . شوحالده انلردن برى يافكر ونفسنده بر آفتدن ويا بدننده بر علتدن طولايى كسبدن عاجز قالنجه ، افرادينك مصالحى برى برينه مرتبط بولنان هيئت مجموعه‌يى حفظ وصيانت ايتمك وجناب حقك كنديلرينه احسان ايلديكى نعمته عرض شكران ايلمك اوزره او بيچاره‌نك النى طوتوب اكا معاونت ايتمك ديكرلرى اوزرينه واجب اولور . بديهى‌دركه فقيرك غنى‌يه احتياجى اولديغى كبى غنى‌ده فقيره دائما محتاجدر . لكن بعضاً اوليوركه نفوس خسته‌لنورده شقيق روح دينيلن ماله محبتده مبالغه وغلوايدرك بذل مالده وفقير وضعيفه معاونت خصوصنده‌كى مصلحت و منفعتدن غفلت ايلر . بونكچوندركه جناب حق امور خيريه‌ده بذل وانفاقى ، ايلروده بر چوق آيتلرده ذكر اولنه‌جغى اوزره علامات ايماندن بر علامت قلديغى كبى بخل وخستى‌ده امارات نفاق وكفردن عد ايلمشدر . بخل حقيقى‌كه نفسى بى محابا حظوظ وشهواته صاليويره‌رك وكونا كون اهواء نفسانيه‌يه ميل وتوجه كوستره‌رك عباد اللهه غلظت ايتمك وماله حريص اولمقدن عبارتدر ، ايمان حقيقى ايله اصلا بر قلبده اجتماع ايتمز . الله تعالى‌نك امرى ايچون اكا امتثال ايدوب ذات الوهيتى خشنود وراضى ايليه‌جك وجه ايله انى ادا ايتمكدن بشقه هيچ بر عوض يوقدر — ع

قاضى بيضاوى حضرتلرى ديوركه امر اولنان اقامهٔ صلاة وايتاء زكاة ايله مراد ، مسلملرك صلاة وزكاتى‌در . جناب حق بنى اسرائيله اصول اسلام ايله امر ايتدكدن صكره فروع اسلام ايله‌ده امر ايديور . بو آيت كريمه‌ده كفارك فروع اسلام ايله مخاطب بولندقلرينه دلالت وار . زكاة ، فى الاصل طهارت ونماء وبركت معنالرينه‌در . ايجاب شرع ايله مساكين وعجزه ايچون مالدن اخراج وافراز قلنان مقدار معينه شرعده زكاة اطلاق اولنمسى هر ايكى اعتبار ايله‌ده

اوله بیلور ؛ چونکه اخراج اولنان مقدار [بوداناں اصمه‌لرده اولدیغی کبی] مخرج منهده جناب حقك برکتنی استجلاب ایدر ، نفس مزکیده فضیلت کرمی مزداد قیلار ، مالی خبثدن ونفسی بخلدن پاك وتطهیر ایلر .

وا کعلوا ایله رکوع ایدك دیمك ایله‌ده مراد ، نمازی جماعت مسلمین ایله قیلك دیمکدر . زیرا جماعت ایله قیلنان نمازده نفوس بری برینه مناجاتده مظاهرت ایلدکلری جهتله صلاة جماعت صلاة منفرددن یکرمی یدی درجه افضلدر . یهود نمازلرنده رکوع ایتمدکلرندن انلرك نمازندن احترازاً صلاتده صلاة مسامینه مختص اولان رکوع ایله تعبیر بیورلمشدر . بعضیلری رکوع ایله مراد ، خضوع وشارع تعالی حضرتلرینك کندیلرینه واجب قلدیغی اموره انقیاددر دیدیلر — انتهی .

کفار ایمانی تقدیم شرطیله شرائع فرعیه ایله مخاطب می‌درلر ، دکلمی‌درلر ، بونده اختلاف اولنه‌رق عراقیون : کفارك ایمانی تقدیم شرطیله شرائع فرعیه ایله مخاطب اولدقلرینه ذاهب اولدیلرکه امام شافعی رحمه‌الله حضرتلرینك مذهبی بودر . ماوراءالنهر عامهٔ مشایخی ایسه کفارك شرائع فرعیه ایله مخاطب اولمدقلرینه قائل اولدیلر . قاضی ابوزید وشمس‌الائمه وفخرالاسلام بو ایکنجی رأیده بولندقلری کبی عندالمتأخرین مختار اولانده بو رأیدر . حال کفرده ادانك عدم جوازی وبعدالایمان قضا واجب اولمدیغی خصوصاتجه اختلاف اولمیوب انجق ثمرهٔ اختلاف : کفارك دار آخرتده ترك ایمان واعتقاد ایله معاقبه اولندقلری کبی عقوبت کفر اوزرینه زیاده اوله‌رق شرائع فرعیه‌یی ترك ایتدکلرندن طولایی دخی آیریجه معاقبه اولنوب اولنمیه‌جقلرنده ظاهر اولور .

امام ابو منصور رحمه‌الله دیدی‌که « واقیموا الصلاة و آتوالزکاة » قول کریمی وجوه عدیده‌یه محتمل اولوب کفاره فروع شرائعك تکلیفنی تجویز ایدنلر آیتی معنای ظاهرنده ابقا ایله طهارته ، کرك نماز وکرك زکاتده اخلاص نیته وسائره‌یه دائر اسباب وشروطی معلوم اولان صلاة وزکاتك اقامه واعطاسی مراددر دیرلر . کفارك فروع شرائع ایله مخاطب اولمدقلرینه ذاهب اولانلر ایسه آیتی معنای ظاهرندن صرف ایله ، صلاة وزکاتك فرضیتی اعتقاد وبونلر ایله اولان تکلیفی قبول ایدك معناسنه اولدیغنه قائل اولورلر . بو ایکنجی معنی کرچه ظاهر آیتك مدلوله مخالف ایسه‌ده آیاتی ظاهرلرینه حمل متعذر اولدقده ظاهردن عدول جائزدر . بزجه کفارك فروع شریعت ایله مخاطب اولمدقلرینه دلالت ایدر دلیل قائم اولدیغندن بو آیتی معنای ظاهرینه حمل متعذر اولمغله بوراده صلاة وزکاة ایله امردن ، علی طریق‌المجاز انلرك قبولنی واعتقاد فرضیتلرینی امر ایتمك معناسی مراد اولنور . برشیئی قبول انی ایشلمکه عادةً سبب اولدیغنه وسببك اسمی مسببه وبالعکس مسببك اسمی سببه اطلاقه لغتجه جواز بولندیغنه نظراً بو معنایی اراده صحیحدر . آیت کریمه‌نك

توجیهنده شویله‌ده دینه بیلورکه بوراده اقامهٔ صلاة وایتاء زکاة ایله امردن مراد ، انلرك صلاة وزکاتلری معتبر اوله‌جق بر حالده بولنملرینی امر ایلمکدر ؛ کویا دینلمش اولیورکه صلاة وزکاتکز صلاة وزکاة اولور بر حالده بولنك . بو ایسه ایمان واجب اولان شیلرك کافه‌سنه ایمان ایدك دیمك اولمغله صلاة وزکاتی اقامه وایتاء ایله امردن امر بالایمان مراد ایدلمش اولور . چونکه بر شی امر ایدیلنجه انك موقوف علیهی‌ده امر ایدلمش اولور — ش .

٤٤ – أتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسکم وانتم تتلون‌الکتاب افلا تعقلون .

[جناب حقك بنی اسرائیله نعمتنی تذکار ایلدیکی ، عهدینه وفا ایتملرینی و انجق ذات الوهیتندن خوف و خشیت ایلملرینی وقرآنه ایمان ایتملرینی کندیلرینه امر ایتدیکی . قرآنی انکاره پیشوا اولمقدن و آیات الله ایله ثمن قلیل اشترا ایلمکدن وحق باطل ایله قارشدیروبده حقی عمداً کتم ایتمکدن انلری نهی ایلدیکی ، صکره‌ده کندیلرینه اقامهٔ صلاة وایتاء زکاة ایله امر ایتدیکی آیات سابقه‌ده کذار ایلمش ایدی . بو آیت ایله زیرده‌کی آیتلرده دخی انلری دین خصوصنده‌کی سیرت ناهموارلرندن طولایی توبیخ وبو سیرتدن خروجك طریقنه ارشاد ایدرك شویله بیوریور :] سز ناسه بر [وخیر] ایله امر ایدیورسکزده کندیلریکزی اونودیورمی‌سکز ، حالبوکه سز کتاب تلاوت ایدیورسکز [تورات اوقویورسکز] . [بو ایتدیککزك بر درجه نامعقول اولدیغنی] عقل ایتمیورمی‌سکز [تورات اوقویورسکز ، اکا اتباع ایدلمسنی ناسه امر ایدیورسکز ، مأمورلرك واقف اولمدیغی حقائق ودقائقنی سز بیلیورسکز ، شو حالده توراتك بر وخیر ایشله‌ینلره وعدینه وترك بر وخیر ایدنلره وعیدینه سز متیقن اولنجه نفسلریکزی نصل اولیورده اونودیورسکز . عملك فائده‌سنه امر ایتدیککز کیمسه‌لرك علملری ناقص اولدیغی حالده انلر عمل ایدیورلرده سز کمال وسعهٔ علمکز ایله عمل ایتمیه‌سکز ، بو معقولمی‌در؟ سزی بو سفهدن منع ایدر سزده عقل یوقمی ؟ کتاب توراته کمال علم واکا ایمان یقینی ادعا اولنسون ، بو اللهك کتابی‌در ، بو اللهك تعلیمات ووصایاسی‌در ، بو اللهك امریدر ، انی اخذ وتلقی ایدك ، اکا تمسك ایدك ، احکامنی محافظه ایدك دیه اکا ارشاده قیام ایدلسون ، صکره‌ده بو مدعی مرشد انکله عمل ایتمسون ، اکا تمسك ایلمسون ، بویله بر حاله ذره‌ا عقلی اولان تصدی ایتمز .

بو اکا بکزرکه بر آدمك اوکنده ضیادار بر یول وار ، اورادن کیده‌جك اولانلر یوللرینی شاشرمامق ایچون علامت ونشانلر نصب ایدلمش ، بو آدم او یولی ترك ایدیورده مظلم وعلامتلری نابدید دیکر بر یولدن کیدیور ویولده کیمه راست کلورسه بنمله برابر کتمه ، او بنم براقدیغم طوغری یوله دون دیه نصیحت ایدیور . یاخود اکا بکزه‌یورکه آچلقدن تاب وتوانی کسلمش بر آدم مائدهٔ شهیه‌یه دعوت ایلدیکی حالده کندیسی آچلقدن قیورم قیورم قیورانیور ؛ یاخود بر

کیمسه تشنکانه صویك موردینی فریاد ایلا خبر ویروورده کندی‌انلرله برلکده کتمیور .

عقل صحیحدن بویله بر حال وقوع بولمنجه خصائل ایمانی تذکر ایتمش وبوکا دائر کلام اللهی تلاوت ایلمش بولنان برمؤمن اوخصائل ایله امر ایلدیکی حالده کندیسنك انکله عمل ایتمامسی‌ده ممکن دکل اوله‌ماز . شو حالده بوناك معقول اولمسیچون ، کتاب توراتك بر وخیردن طولایی وعدینه وفسق وفجوره قارشووعیدینه ایمان ایتمك آمر مخالف نزدنده مجزوم ومتیقن اولمادغنه قائل اولمق لازم کلور .

قوم یهودك کسب مال و حفظ جاه دنیویده عقلا و متفکرلرندن بولنمری‌ده بونی تأیید ایدر . انلرك ضلالتی انجق دین جهتندن‌اولوب بوده انلرك‌دینی بشقه برصورتله اخذ وتلقی‌ایتملرندن نشأت ایلمشدر.

خطاب الهی، حاللری بو.. اولان‌یهوده‌عام وشاملدرودیکرلرینه‌ده عبرتدر ، چونکه بو خطاب انلرك بولنمش اولدقلری او طور امثالی اطوارده امتك حال طبیعیسنی انبا ایدیور . بونکچوندرکه یوم قیامته قدر عالمره هدایت اولمشدر. یوقسه نظم جلیل، بالخاصه بنی اسرائیلك ذم وقدحی مقصود اولور برقصهٔ تاریخدن عبارت دکلدر . شو حالده امت کرك‌افرادی وکرك‌هیئت مجموعه‌سی حقنده‌تفسیله محاسبه‌کورسون؛ تاکه کندی حالی ، حقلرنده نص وارد اولانلرك حالی کبی اولوب‌ده عندالله حکمی انلرك حکمی کبی اولمسون ، زیرا مکافاة ومجازاة قلوب وجوارحك اعمالی ایچوندر ، اشخاص واقوامك محاباة ویا معاداتی ایچون دکلدر .

سائر ملل کبی یهود دخی کتابلرینه ایمانلری اولدیغنی ، انکله عمل ایتدکلرینی، احکامنی محافظه‌وموجباتنی ادا ایلدکلرینی ادعاایدرلر. لکن الله تعالی ، بعض ایمان معتدبه اولمدیغی جهتله وجودی عدمی کبی اولدیغنی بزه بیلدیردی ؛ اونوع ایمان ایسه قلب اوزرنده‌نفوذی واصلاح عمله‌تأثیری اولمیان ایماندر، نته‌کیم جناب‌حق «ومن‌الناس من‌یقول آمنابالله وبالیوم الا خر وماهم بمؤمنین » بیورمشدر . رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمزك عهد بعثتنده یهود جوهر دیندن تباعدده بوحده واصل اولمشلر ایدی . انلر کتاب توراتی معانی الفاظی فهمه مدار اولور برصورتده تلاوت ایدیورلر ایدی، انی حق تلاوتیله تلاوت ایتمیورلر ایدی؛ زیرا انی حق‌تلاوتیله تلاوت ایدنلر، جناب حقك دیدیکی کبی وذات الوهیتنك خشنود وراضی اولدیغی وجه ایله اکا ایمان ایدنلردر ؛ ونبی محترم صلی‌الله علیه وسلم افندمزك بشارتنی متضمن الفاظنی‌تلاوت ایلیانلرویر وتقوایه دائر احکام‌و آدابیله عملی امر ایدنلردر . لکن توراتی اوقویوب امر ونهی ایدن احبار هوای نفسانیلرینه مخالف دوشن حق‌بیان ایتمیور وحظ وشهوتلرینه معارض بولنان احکام ایله عمل ایلمیور ایدیلر . قرنداشلری ایچندن اقامهٔ حق ایده‌جك برپیغمبر کوندره‌جکنی جناب‌حق کتاب توراتده کندیلرینه بیلدیرمش واوزرلرینه زکاتی فرض قلمش ایکن انلر نبی محترم صلی‌الله علیه وسلم افندمزه متدائر بشارتی تحریف وتأویل ایدییور وقوردقلری حیله‌لر ایله‌زکاتی منع‌ایلیورلر ایدی. پیغمبرلرینك

کتوردکلری آیات‌ومعجزاتی‌و کندیلرینه الله‌تعالی‌نك احسان‌ایلدیکی‌شیلری تذکر وتفکرایدوبده سرورو نشاطایلدینی اقامه‌ ایلمك وکتاب‌توراتله عمل‌ایتمك حکمتنه‌مبنی انلر ایچون مراسم واحتفالات‌دینیه تعیین‌قلنمش اولدیغی حالده طول زمان ایله قبلری رب انقلوبك امرندن خروج ایلدی . الرنده اولان شو تورات الی‌الابد عایهلرینه حجتدر . انك بر وخیرایله اولان امره متعلق احکام‌و آدابنی کندیلرندن صوره‌جق اولسه‌ك البته اعتراف ایدوب انکار ایتمزلر ؛ لکن ایماندن نشأت ایدوب‌ده ایمانه قوای حجت وبرهان اولور عمل نره‌ده ؟ — ع] .

مأل آیت کریمه‌دن مستفاد اولدیغی وجه‌ایله واعظ فاسق‌وعظدن منع ایدلمیور . واعظ مستقیم اولوب‌ده سائرلرینی تقویم ایده بیلمك ایچون اول امرده رذائلدن تزکیهٔ نفس ایتمکه تحریض اولنیور . شو حالده آیتده‌کی ذم واعظ فاسقك نهی اولندیغی شیئی ارتکاب ایتمسنه ، یعنی سائرلرینه واعظ وناصح اولدیغی‌حالده نفسنی فراموش ایلمسنه راجعدر ، یوقسه منکری نهی ایتدیکیچون توبیخ اولنمیور . چونکه مکلفین ایکی شیله مأموردرلرکه بری ترك معصیت ودیکری بشقه‌لرنی فعل معصیتدن نهی‌ایلمکدر . بو ایکی تکلیفدن برینی اجلال ایتمکله اوتکینیده اخلال ایتمك ایجاب ایتمز — ق ، ش .

وعظ ونصیحتدن مقصد انسان بشقه‌لرینی اکتساب خیر ونفعه ارشاد ومفاسده القا ایده‌جك احوالدن انلری تحذیردر. عاقل اولان بو ایلکی ابتدا کندینه ایدر . خلقه نصح وپند ایتدیکی حالده کشی کندی نفسنده متعظ اولمامق کار عاقل دکلدر .

رسول اکرم صلی‌الله تعالی علیه وسلم افندمز بیورمشلردرکه لیلهٔ اسراده بر طاقم آدملر کوردم ، دوداقلری آتشدن مقصلر ایله کسیلیور . دیدمکه یا جبرائیل بونلر کیملردر . دیدی‌که بونلر سنك امتکدن‌اول خطبادرکه ناسه‌اعمال‌بر وخیر ایله‌امر ایدرلر وکتاب‌اللهی اوقودقلری حالده کندی نفسلرینی اونودرلر . دینلمشدرکه یالکز سوز ایله وعظ ایدن کیمسه‌نك سوزی ضائع اولور . وفعل وعملی ایله واعظ وناصح اولانك وعظ ونصیحتی هدف مقصوده اصابت ایدر — خ

بر شاعر بومعنایی شویله تنظیم ایتمش :

ابدأ بنفسك فانهها عن غیها
فاذا انتهت عنه فانت حکیم
فهناك یسمع ماتقول ویقتدی
بالقول منك وینفع التعلیم

ایشته حافظ شیرازینك دخی کندینه مخصوص بر جلوهٔ بیان ایله ، عالم خفایاده کار دیکر ایله مشغول اولدقلرینی حکایه ایلدیکی واعظان ایله مرادی تزکیهٔ نفس ایتمامش بوکبی ناصحلردر :

واعظان کین جلوه در محراب ومنبر میکنند
چون بخلوت میروند آن کاردیکر میکنند

کرسیٔ خطابت مملکتده قائم بولنان مبعوثان امت دخی بوندن کندیلرینه بیوك بر حصهٔ عبرت افراز ایتملیدرلر .

٤٥ — واستعینوا بالصبر والصلوة وانها لکبیرة الا علی الخاشعین .

[جناب منزل الفرقان بنی اسرائیلك سوء حاللرینی وعقللری کندیلرینه نفع ویرمدیکنی وکتاب انلره مذکر اولمدیغنی بیان ایتدکدن صکره شمدی‌ده کتاب و عقل ایله انتفاع و علم نافع ایله عمل ایتمك ایچون انلری طریقت فاضله‌یه ارشاد ایدییور ، چونکه نفسی فراموش ایلمکدن نشأت ایدن سوء عمل ، دفع ومقاومتی قابل اولمیان بر حال طبیعی دکلدر ، سبب عارضدن نشأت ایتمش امر اختیاری اولدیغندن بو نظم جلیلده ارشاد اولنان شیلر ایله ازاله‌سی ممکندر ، بناءً علیه شویله بیوریلیور :] وصبر وصلاة ایله استعانه ایدك [ای بنی اسرائیل حاجتکزده صبردن وروحه صبر ایله سائر محاسنی افاضه ایدن صلاتدن استمداد ایلایك . اعمال بر وخیرده صبر وتحمل ایدك . متانت کوسترك . نفسه مشکل کلن اعمال بر وخیر خصوصنده صبر ایدنلرایله نفسك میل ایلدیکی شهوات محرمه‌دن صبر ایدنلره الله تعالینك حسن مکافاة وعد ایلدیکنی ومصائب جناب حقك مخلوقاتنده جاری افعال وتصرفاتندن بولندیغی جهتله ذات الوهیتنه خضوع ایتمك وامرینه رام وتسلیم اولمق واجب اولدیغنی تفکر ایدك . صبر موقعنده اولنجه انسانی هر شیده خیبت وخسراندن وقایه ایدر . بونی سورهٔ عصر افاده ایلدیکی کبی تجربه‌ده تأیید ایدیور . مشهوردرکه صبر ایدن ظفر بولور . صبر قوای نفسدن بر قوتدرکه نفسك هرعملنده نظام ویرادر . صلاتك ایسه روحده بشقه بر تأثیری واردر ، روحی عالم قدسه جذب ایدر ، قلوبی جمع وافراد امتك ارەسنی تألیفده پك بلیغ تأثیری واردر ، طبقات مختلفه‌نك درونلرینه معنای مساواتی اشعار ایدر . لکن نفس اماره‌یه مشکل اولور ، بونکچون] او [یعنی صلاة] خاشعلردن ماعداسنه اغیر کلور [بیورلمشدر . اما اهل خشوع تجلیکاه انوار الهی ، جلوه‌کاه اسرار ربانی اولان صلاتده پروردکارلرینك مناجاتنه مستغرق بولندقلرندن صلاة انلره اغیر کلمز . صلاة انلره ملاحظهٔ اللهی افاضه ایلدیکی جهتله انلر صلاتدن صبری وبتون خصال حسنه‌یی استفاضه ایدرلر] .

جناب حق بزه دینی ، بزی انکله سعادت دارینه وایکی حیاتك منافعنه ارشاد ایچون احسان بیورمش اولدیغندن دینده هر عبادت ایچون ایکی وجه بولندیغی شبهه‌سزدر . بونك بری روحانیدرکه عقدهٔ ایمانی توثیقه وتهذیب اخلاقه نظر ایدر . اوبری اجتماعی دنیویدرکه مؤمنین عابدین اره‌سنده اخوت تأکد ایلمك ، جهت جامعه‌لری متین اولمق ، وحدتلری تحقق ایتمك ایچون انلر اره‌سنده‌کی ارتباطك تقویه‌سنه نظر ایدر . بوعصرلرده علماء اجتماع ، عادات امتك توحیدی لزومنی آکلادیلر ، چونکه اتفاق موجب اسباب نه‌قدر تکثر وتعدد ایدرسه او نسبتده رابطه تقویت بوله‌رق نهایت مجموع افراد شخص واحد کبی اولور . بونکچون انلری کوریورزکه کویا کون عاداتده اتفاق ایدرك برزی وقیافت اکتسا ، بر وقتده اکل ، بر وقتده تنزه ایدیورلر ، نه کیم وتیرهٔ واحد اوزره تحصیل و تعلم ایدیورلر ، نسق واحد اوزره تربیه اولنیورلر . بو جهتله انلر کویا برخانه خلقی کبی بری برلرینه مهر وشفقت ، بری برلرینه یاردم ایدر اولدیلر ، بلکه‌ده انلر مؤمنلرك وصفی حقنده وارد اولان حدیث شریفده بیان بیورلدیغی وجه ایله هیئت مجموعه‌لری ایچنده جسد واحد کبی اولدیلر .

صوم وصلاة ، بونلر ایکی عبادت اولوب بزدن اول کلنلرمزه مراقبهٔ اللهی وذات الوهیتنه توجه ایدوب رضاسنی طلب ایتمکی انلره تعلیم ایلدیکندن درون ووجدانلری پاك اولدی ، عزم وهمتلری عالی اولدی ، خلق وخصلتلری مهذب اولدی . وبو ایکی عبادت انلره اوقات معینه‌ده اجتماعی واوقات متفقه‌ده اکلی تعلیم ایدوب انلری نظامه وطرق وحدته ارشاد ایلمسیله باطناً وظاهراً حاللری دوزه‌له‌رك « ان هذه امتکم امة واحدة وانا ربکم فاعبدون » قول شریفنك سرینه تام ماصدق اولدیلر ویاخود حدیث نبویده ورود ایلدیکی اوزره بنیان مرصوص کبی اوله‌رق بری برینی تقویه ایلدیلر .

عالم هستیدن نابدید اولان امم سالفه‌نك تاریخلرینه حالهٔ نکاه عبرت اولنجه شو کوریلیورکه دینلرده ضعیفله‌شیور وبوصورتله انلرك اولا حقیقت معنویه‌لری زائل اولیور ، بوزائل اولدقدن صکره‌ده شکل ظاهرلری تدریج ایله زائل اوله‌رق عاقبت عدم آباده کیدییورلر . زنده اولان جسدك بقاسی انده اولان روحك بقاسیله‌در . روح اندن چیقنجه درحال کندینه فساد طاری اولور . وصکره طاغیلوب کیدر . روح دینك محو ونابود اولمسی ایسه اطباء روحانیه‌نك فقدانندن صکره اکا عارض اولان امراض ایله‌در . ویاخود خواص امتك اطباء روحانیه‌یی مهمل ومعطل براقلری وانلرك‌ده روحلره مرض طاری اولدیغی زمان روحلرینه مداواتی ترك ایلملریله‌در . بونلرك نفسلرینه مداواتدن اعراض ایتملری ، عاقبتی اکلامیه‌رق دوچار اولدقلری امراض ایله ملذ اولدقلری ایچوندر . دینك وظیفه‌سی ایسه انسانك فطرتی سلیم و معتدل قالمق ایچون انی قوای فکریه ونفسیه‌سنی استعمالده موقف اعتداله ارشاددن بشقه بر شی دکلدر .

وا اسفا که عصرك علماسی حکماسی ادباسی کندیلرینك دیار وعاداتنه مناسب بر طرز وشکلده اتفاق وتهذیب اخلاقی غایهٔ امل ایدینه‌رك بو صورتله‌ده کویا اره‌لرنده احکام و آداب اسلامیه‌یی همان همان احیایه بذل مقدرت ایلدکلری حالده دینك مقاصد عالیه واحکام جلیله‌سندن بتون بتون بی بهره بولنان بعض سفهاء قوم بونلرك نه دیمك اولدیغنی تقدیر ایده‌میور .

٤٦ — الذین یظنون انهم ملاقوا ربهم وانهم الیه راجعون

[شمدی جناب منزل الفرقان جل شانه خاشعینی مقامه مناسب واستعانه‌نك وجهی ظاهر اولور بر وصف ایله توصیف ایدیور وشویله بیوریور :] انلرکه [او خاشعلرکه] ربلرینه ملاقی

اوله‌جقلرینی واکا رجوع ایده‌جکلرینی ظن [واعتقاد] ایدرلر .
معتقدی حدودی نزدنده طوردیران شی لقاءاللهه اعتقاددر . ولوکه او اعتقاد یقینی اولمسون . چونکه شو شیئك مضر اولدیغنه بر کیمسه‌ده غلبهٔ ظن حاصل اولسه اول شیدن اجتناب ایدر واو شیئك نفعی بولندیغنه کندیسنجه غلبهٔ ظن حاصل اولورسه انی طلب ایلر . بونکچوندرکه بوراده ظن ایله اکتفا بیورلدی. صاحب تفسیر [جلال]: آخرتده نجات ویره‌جك اولان اعتقاد آنجق اعتقادیقینی‌در دیه ظنی یقین ایله تفسیر ایتمشسه‌ده تقریبع وتوبیخده ظن ایله اکتفانك دها بلیغ اولدیغنی درخاطر ایتمامش ؛ کویا که ناسه بر وخیر ایله امر ایدوبده نفسارینی فراموش ایتمش اولان او آدملر کتاب اوقودقلری حالده اللهه وکتابنه ایمانلری ، صاحبنی احتیاطه دعوت ایدن ظن درجه‌سنه بیله واصل اولمیور دیه توبیخ اولنیورلر — ع. برکت‌زاده

اسماعیل حقی

چکن تفسیر شریفده تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
١	٢	١٩	نعمتی	نعمتمی
١	٢	٢٠	عهده‌کزی	عهدکزی

وحدت وجود

— ٢ —

فقط یالکز بو تصدیق کافی دکلدر ؛ بو ادراکات بینده‌کی مناسبات قویه‌نك تعیینیده لازمدر . مسئله‌نك بو جهتی « پانته ایزم » ایچون غایت مشکل ، غایت مدهشدر چونکه بو ادراکاتی وحدته ارجاع کبی اقتدار بشردن خارج برامر عظیم قارشیسنده قالیور . بو اویله بر منزلقه‌درکه « پانته ایست » لرك کافه‌سی اوراده پوصله‌یی شاشیریور . اورایه کلنجه‌یه غایت دوغرو بریولدن کیدن « پانته ایست » لر بو مشکله تصادف ایدنجه ارتق اویولده دوام ایده‌میه‌رك مختلف استقامتاره توجه ایتمکه باشلایورلر .

هیچ بر حد ایله محدود اولمیوب کافهٔ حقایقك حزمهٔ التماعاتی جامع ، بتون موجوداتی ، بتون حقایق خلاصه ماضی‌بی ، حالی ، استقبالی دفعهً محیط اولان بر ادراك مطلق ومکمل — که ذات الوهیت دیمکدر — حسیله مشحون بر فیلسوفی اله الهلم . بو فیلسوف جناب حقه مخصوص اولان احاطه وادراکی صور واشکال تصوراتدن خالی بر قوت موهومه اولمق اوزره قبول ایده‌میوب صور واشکال تصوراتك کافه‌سنی جامع ، حیات وفعالیتله مشحون بر ادراك مکمل اوزره قبول ایده‌بیلیر .

شو حالده بزم ادراکات جزؤیه‌مز او فیلسوفك نظرنده نه اولمق لازم کلیر ؟ عجبا بو ادراکاته ، ادراك مطلق الهیدن خارج نظریله‌می باقه‌جق ؟ انلرده تجلی ایدن حالاتی ، او ادراك کلیده متجلی حالاتك غیری اولمق اوزره‌می تلقی ایده‌جك ؟ بویله اولورسه بو جهت « پانته ایزم » ك اس الاساسی اولان قانون وحدتی قبوله مانع قویدر . بونی قبول ایده‌بیلمك ایچون یا قواعد منطقیه‌یی ایاق التنه آلملی ، یاخود بزده‌کی ادراکات محدوده و متناهیه‌نك ادراك مطلق ونامتناهیدن جزؤ اولدیغنی تسلیم ایتملی . مسئله بو صورتله اقتران ایدنجه بزم ادراکات جزؤیه‌مز قیام ذاتیلرینی ماهیات ممیزه‌لرینی غائب ایده‌رك ادراك کلی‌یه خاص تصوراته . بونك نتیجه‌سی اوله‌رق صور محضه‌یه منقلب اولور .

حالبوکه بر طاقم کیمسه‌لر واردرکه حقیقت ذاتیه‌لرینی هیچ بر شیئه فدا ، موجودیت حاضره‌لرینی هیچ بر موجودیت غائبه‌ده رهین فنا ایده‌مزلر . شعور نفسلرینه تمامیله صاحب ، تلقینات وجدانیه‌لرینه صوك درجه‌یه قدر مربوط اولان بوکبی آدملر بو تلقیناتی وحدت وجوددن عبارت اولان بو قاعدهٔ اساسیه ایله تألیفه قیام ایدرلر . بو مقصده وصول ایچون اللرنده یالکز بر چاره واردرکه اوده ادراك غیر متناهینك بذاته قیامنی ، تعیینی رد ایله ، انی ادراکات متناهیه‌نك شیرازهٔ توحیدی مثابه‌سنده اولان بر « فکر محض » بر « ادراك مبهم » منزله‌سنه تنزیلدن عبارتدر . شو حالده ادراك واحد اولمق اوزره قبول ایدیلان حقیقتك یرینه بر ماهیت عمومیه تحتنده مجتمع ادراکات جزؤیه قائم اولور ادراکات جزؤیه‌نك ادراك کلیده فناسی قبول ایدلدیکی تقدیرده یالکز جناب حقك موجودیتی تحقق ایده‌رك مخلوقات انك صور واشکال متمثله‌سی اولمش اولور .

حقایق اشیانك تدقیقاتندن استنباط اولنان نتایجك قواعد منطقیه‌یه توفیقاً تدوینی پانته ایستلره قارشی بو قانونی سرد ایدییور . پانته ایستلر ، قارشیلرنده هیچ بر عقل سلیمك رد وانکار ایده‌میه‌جکی ایکی حقیقتك تجلیسنی کورنجه بونلرك حقیقت واحده‌یه ارجاعی طریقنی التزام ایدیورلر .

اکر « پانته ایزم » حی وقادر بر اله حقیقی قبول ایتمك ایسترسه موجوداتی انده فانی کوره‌رك (تصوف مسلکنه) کیرر . یوق امین ذاتیسیله متعین بر عالم حقیقی اثبات ایتمك ایسترسه او زمان یالکز موجوداتك تحققنه قائل اوله‌رق الوهیتك بر معنای مجرددن ، قوری بر اسمدن عبارت اولدیغنی قبولده مضطر قالیرکه بونك نتیجه‌سی ده الحاده واریر .

« پانته ایزم » ك طبایع اشیا ایله اولان مناسبات ضروریه‌سندن استنباط ایدیلن بو قانونك اهمیتندن بحث ایتمك زائددر . شمدی بو قانونی بر کره ده معلومات تاریخیه ایله قارشیلاشدیرالم . اکر دوغرو ایسه « پانته ایزم » ك کافهٔ اشکالنه ، صفحات تکاملنه قابل تطبیق اولمسی لازم کلیر . « پانته ایزم » وادیسنه آتیلان ایلك خطوه‌لرك اثاری ، خبایای مظلمه‌سی هنوز حقیله تنویر ایدیله‌مه‌مش اولان شرقده بولنه‌بیله‌جکندن بوراده بر از هند و یونان فلسفه‌لرینك تکاملات ابتدائیه‌لرندن بحث لازمدر .

هندستانده « وددانتا» « سانخیا » « وەسەیقا» «نیایا »نامریله درت مسلك مشهور فلسفی واردر . « وەدانتا » و « سانخیا » مسلکلری عمومی ومسائل مافوق‌الطبیعه‌نك کافه‌سندن باحثدر . «نیایا » مسلکنه کلنجه بو مسلك برمسلك مناظره‌در « وسەسیقا » مسلکی‌ده کائناتك اجزای لاتتجزادن تشکلنی قبول ایله مباحث مخصوصه‌سنه مادیاتدن کیرر .

ایلك ایکی مذهبك افق تتبعاتی غایت واسعدر . بونلر تدقیقات نظریه‌لرینه اصول ومبادیٔ اشیادن باشلایوب اشیانك صفحات مختلفهٔ تکاملنی موقع بحثه چکرلر . فقط بو مسلکلرك کافه‌سنده « پانته‌ایزم » اثاری کوریلیر . چونکه شرقده دین ایله فلسفه یکدیکرندن ایرلماشدر هندستانك اك سربست مسالك فلسفیه‌سنك بیله‌ بهمه حال « وددا »مذهبیله کیزلی برمناسبتی واردر . « وەدا » مذهبنك اساسی‌ده « پانته‌ایزم » در بوندن طولایی‌درکه هندستانده‌بری اصول دینه موافق ، دیکری دینك تأثیرندن ازاده ایکی‌درلو « پانته‌ایزم » واردر . عجبا بو مسلکلر هانکی نقطه‌لرده برلشیورلر ، هانکی جهتلرده ایریلیورلر ؟ بونلر وحدت مطلقه‌ده یعنی جناب حق ایله طبیعتك جوهر واحد اولدیغنده برلشه‌رك ، یالکز بو بحثی موقع مناقشه‌یه وضع ایتدکلری صره‌ده استنباط اولنان نتایج اساسیه‌نك وضوح تام ایله تبیین وتدوینده بربرلرندن ایریلیورلر .

« وەدا » مذهبی طبیعتی جناب حقه فدا ، بو صورتله تصوفك اك بالادرجه‌سنه ارتقا ایدیور ، « سانخیا » مذهبنك « قاپیلا » شعبه‌سی‌ده شرق فلسفه‌سنك جولانکاهی اولان تصوف وادیسندن اوزاقلاشه‌رق الحادده قرار قیلیور . « قاپیلا » اشیا ایچون یکرمی بش قدر اصل قبول ایدیور ، دها دوغروسی درجات متوالیه‌او زره ظهور ایدن موجوداتی براصله ارجاع ایله « اصل » اطلاقنه انجق انك لایق اولدیغنه . اصول سائره‌نك بو اصل واحددن صدور ایتدیکنه قائل اولیور . بو « اصل الاصول » ، هندلسانده « پراقرتی » یاخود « مولی پراقرتی » « پرادحانا » دینیلان طبیعت ، مصدر اشیا اولان ماده‌در . « قاپیلا » ماده‌نك « اصل الاصول » اولدیغنه قائل اوله‌رق مذهب طبیعیونده قرار قیلیور . انجق « قاپیلانك » مصدر اشیا اولمق اوزره قبول ایتدیکی ماده شخصیتدن ، عقلدن ، شعوردن عاریدر . اندن ظهور ایدن دیکر اصللرده براصل مستقل اولمیوب مبدأ اول اولان اصل معهودك ظهورات وتجلیات مختلفه‌سیدر .

بو اصلك ایلك تجلیسندن « بودی » یعنی عقل ظهور ایدیور . (نه قدر ترس بردوشونجه !) فقط بونده‌ده شعور نفسی یوقدر . شعور نفسی تجلیٔ ثانیده یعنی « آقانقارا » ده ظهور ایدیور « قاپیلا » یالکز بو تجلیاته قائل اوله‌رق « ایسوارا » یی قبول ایتمدیکندن مذهبی شائبه‌دار الحاد اولیور « وەدا » نك زهد وتقوایه ، تصوفه مستند اولان مسلك وحدتنه قارشی « قاپیلانك »نك انکار والحاده مستند « پانته‌ایزم »ی ظهور ایدیور .

« وەدانتا » کتابلرنده‌ده مندرج اولان اتیده‌کی سوزلر « پانته‌ایزم » دن بشقه برشی دکلدر . او سوزلر شودر : علت اولی تکثر ایتمك ایسته‌یه‌ك تکثر ایتدی . کائنات براهمادن عبارتدر . زیرا اندن ظهور ، انکله تکامل ، اکا رجوع ایدر . انك ایچون براهمایه پرستش ایتمك لازمدر . اوروجك نصل آغنی قوروب تکرار طوپلار ، ییلدیزلر نصل یردن طلوع ، یردن غروب ایلر ، برحیات اولان برادمك باشندن وجودندن قیللر نصل چیقار ، نصل بویورایسه کائناتده لایتغیر اولان « براهما » دن اویله‌جه ظهور ، تکرار اکا رجوع ایدر .

براهمانك وحدت ذاتیه‌سی هیچ برشیله خللپذیر اولماز : علل ومعلولات اندن عبارتدر .

دکز کندیسنی وجوده کتورن صودن بشقه برشی دکلدر . مع ذلك دالغه ، دامله ، کوپوك وسائره کبی دکزده حاصل اولان شیلر صورت اعتباریله بشقه بشقه شیلر ایسه‌ده حقیقت اعتباریله بربرینك عینیدر . چونکه بر اثر مؤثرندن بشقه برشی دکلدر . براهما بردر نظیری یوقدر . وجوده تمثلیله ذاتندن انفکاك ایتمز . اوروحدر ، روح ده اودر . صو بوزه ، سود یوغورته منقلب اولدیغی کبی « براهما » ده هیچ برواسطه‌نك حلولنه مفتقر اولمقسزین شکلدن شکله کیرر . کونش بردر فقط صویه عکس ایدنجه تعدد ایدر غیر مخلوق اولان روح الهی ده صور مختلفه تحتنده نمایان اولور . [*]

یونان فلسفه‌سنده « پانته‌ایزم » اساسی برشکل عمومی تحتنده موجود ایدیسه‌ده نه « ایپونیا » نه‌ده « ئه‌له » مدرسه‌لرنده تمامیله تعین ایده‌مه‌مش ایدی چونکه بو تعینك وقوعی ایچون مافوق‌الطبیعیات مبحثنك ایکی رکن رکینی اولان نامتناهی ومتناهی فکرلرینك واضح بر صورتده موقع مناقشه‌یه وضع ایدلمش اولمسی لازم کلیرایدی . حال بوکه « ایپونیا » مدرسه‌سنده یالکز ساحهٔ طبیعتله انده ظهور ایدن حادثات نظر اعتباره آله‌رق نامتناهی و وجود مطلق بحثلری موقع مناقشه‌یه وضع ایدلمه‌مش ایدی . « ئه‌له » مدرسه‌سی بالعکس وادیٔ تجریدده ایلری کیده‌رك یالکز وجود مطلق ساحه‌سنده اجالهٔ افکار ایتدی و بر دها ساحهٔ تناهی‌یه عودت ایلمدی .

مع ذلك بو ایکی مدرسه‌ده « پانته ایزم » ك اساسیله صورت تکاملنك تابع اولدیغی قانون موجود ایدی . « هراقلیت »مسلکنده بسبتون نامتناهی فکری یوق دکل ایدی . فقط اصل او مسلکده حکمفرما اولان فکر ، اشیانك نامتناهی بر حرکته و انك نتیجه‌سی اوله‌رق دائمی بر تحوله تابع اولدیغی فکری ایدی . « هراقلیت » بو فکرینی « انسان عینی ایرماقده ایکی دفعه ییقانه‌ماز » سوزیله

[*] متصوفین کرامك اکثر آثارنده بوکا یقین سوزلر کوریلیر.
مثلا : البحر بحر علی‌الامکان فی‌القدم
ان‌الحوادث امواج وانهار
اشیا اکر صداست واکر صدهزار بیش
جمله یکی بود بحقیقت چونبکری .
اعداد کون وصورت کثرت نمایش است
فالکل واحد یتجلی بکل شان
بیتلریله بونلره بکزر دها نیجه نیجه آثار هپ بو قبیلدندر . بو بابده‌کی فکر قاصرانه‌مزی صره‌سی کلنجه بیان ایده‌رز .

غایت دقیق بر صورتده بیان ایتمش یعنی ایرماغك بتون اجزاسیله آناً فاناً تبدل ایتدیکنی سویله‌مك ایسته‌مشدر .

فقط « هراقلیت » بزی ساحهٔ حیاتدن وادیٔ ممـاته دوغرو سوروکله‌ین امواج متحولهٔ حوادثك تحتنده بر قوتك وجودینه قائل اولمش ایدی . انك فکرنجه بو قوت بر عنصر ناری ایدی . فقط بو اتش بزم بیلدیکمز اتش کبی اولمیوب اجزای کائناته ساری برعنصر ذی حیات وبتون تحولات کونیه‌نك منبعی ایدی. «هراقلیت» بو عنصره عقول جزؤیه‌نك مقتبس منهی اولان عقل کل نامنی ویریور ایدی . شوندن اكلاشیلیورکه « هراقلیت » نامتناهی فکرینه بسبتون بیکانه دکل ایمش . فقط انك مسلکنده متناهی فکری دائما نامتناهی‌یی احاطه ساعی اولدیغندن مسلکنه ، طبیعیون مسلکنه‌قریب بر « پانته ایزم » دینه بیلیر .

« ئه‌له » مدرسه‌سنك نامتناهی و متناهی حقنده‌کی فکری ، « هراقلیت مدرسه‌سنك خلافنه اولدیغندن انك مسلکنده، تجریده مستند بر « پانته‌ایزم » نظریله باقیله‌بیلیر .

بو مدرسه‌نك معلم اولی اولان « قسه‌نوفان » « وحدت مطلقه » فکرینه ارتقا ایتمه‌دن اول طبیعیات ایله مشغول اولمش ایدی . فقط ینه او مدرسه‌دن یتشمش اولان « پارمه‌نید » تجارب مادیه‌یه قطعا اهمیت ویرمیه‌رك تحلیل عقلیده پك ایلری‌یه کیتدی ؛ «وحدت‌محضه» فکرینی قبول ایتدی . فقط دنیاده هیچ کیمسه عالم حس و شهودك ربقهٔ تحکمندن ازاده قاله‌مدیغندن بو فیلسوفده وادیٔ تجریدده‌مدت مدیده جولان ایتدکدن صکره تکرار ساحهٔ تجاربه عودته مجبور اولدی .

« پارمه‌نید » عقلی حواسه تقدیم وبونکله حواسك وجودینی تسلیم ایدیور ایدی . فقط عالم شهودانك نظرنده خیال محضدن بشقه بر شی دکل ایدی . انجق نفس الامرانك دیدیکی کبی بیله اولسه بو عالم خیالده بر سبب تکوینی اولمق اقتضا ایدر . « پارمه‌نید »‌ك وجود مطلق ساحه‌سنده دولاشمقدن تاب وتوانی کسیلدیکندن یوقاریده سویلندیکی وجهله تکرار ساحهٔ شهوده رجعت ایده‌رك انده‌کی ظواهر کثرتی وحدته ارجاعه چالشدی .

خلاصه « هراقلیت » نامتناهی‌فکرندن بسبتون فراغت‌ایده‌مدیکی کبی « پارمه‌نید » ده متناهی فکرنده تماميله ازاده قاله‌مدی . بونلرك ایکیسی‌ده اصول مخصوصه‌لری وجهله وحدت وجود وادیسنه دوغرو سوق مطیهٔ خیال ایتدیلر . بری حقایق حسیه‌یی بدرقهٔ سلوك اتخاذ ایده‌رك عالم وجوده کون مطلق نظریله باقدی دیکریده سکرهٔ تجریدك تأثیرینه مغلوب اوله‌رق ساحهٔ طبیعتده عدمدن بشقه برشی کورمدی . بتون اشیایی بذاته قائم اولان بر وجود حقیقی‌ده جمع ایتدی . بو فکرلر « پانته ایزم » ك صفحات تکاملنده تابع اولدیغی قانونك ایکی متخالف نتیجه‌سی دیمکدر .

رواقیوندن « زه‌نون »ایله خریزیپ » ك مسلکلری«هراقلیت» مسلکنك بر شکل متکاملندن بشقه برشی دکلدر . بونلرده آتشی اصل الاصول کائنات ارلمق اوزره قبول ، حوادث کون و فسادی عنصر نارك حرکات متناوبه‌سنه عطف ایدرلردی . حس و خیاله فوق‌العاده مربوط اولدقلرندن افکارك طرق مشاعردن وصولنه ، کافهٔ موجوداتك جسمانی اولدیغنه قائل ایدیلر . انجق رواقیون عالم شهودك ساحهٔ‌بی‌قرارنده‌دورمدیلر. انده‌کی تحولاتك اسباب‌موجبه‌سنی تحری ایچون تدقیقات نظریه‌لرینی دها ایلری‌یه کتوره‌رك علت و قوت فکریه‌لرینه دسترس ، اجسامك فوقنده ارواحك وجودینه‌ده قائل اولدیلر . عطالتله متصف اولان حوادث منفعله‌نك حصولی ایچون بر قوهٔ فاعله و مؤثره قبول ایتدیلر . بونلرك روح حقنده‌کی نظریه‌لری غریب ایدی . چونکه هرجسمك برروحی اولدیغی کبی هرروحك‌ده برجسمی اولدیغنی ادعا ایله کریوهٔ تناقضه صاپمشلر ایدی . اعتقادلرنجه عالم طبیعت ، حیات وقوتله مشحون جسیم برموجود دهادوغروسی بر « حیوان » اولوب بتون مخلوقات اوحیوانك برعضوذی حیاتی ایدی .

رواقیون ، کافهٔ ارواح وقوانك برروح کلیدن ، کائناته منتشر برعنصر ناریدن ظهور ایتدیکنی ، بوروح کلینك ، عالمده مشهود اولان کافهٔ حرکاتك مرکزی ، کافهٔ عقولك منشائی اولدیغنی ادعا ایدرلر ایدی .

بوندن اكلاشیلیورکه بونلرك افق تتبعاتی « هراقلیت » ك افق تتبعاتندن دها واسعدر . بومدرسه‌ده « پانته ایزم » صفحات تکاملنك تابع اولدیغی ایکی صورتدن بري اولان مسلك طبیعیون شکلنده وصورت قطعیه‌ده تعین ایدیور .

اسکندریه مدرسه‌سنه مخصوص اولان « پانته‌ایزم » بونك خلافنه اوله‌رق تماميله تصوفی ایدی . « ئه‌له » مدرسه‌سی کبی بو مدرسه‌نك نقطهٔ عزیمتی‌ده « وحدت مطلقه » ایدی . فقط بسبتون اودائره داخلنده قالمدی .

بووحدتك ذاتنده براصل کثرت یعنی کافهٔ درجات وجودده کامن اولوب نامتناهینك متناهیده ، جناب حقك انسانده ، طبیعتده ظهورینه اساس اولان بر قانون ضروری قبول ایتدی .

اشیانك منشائی ، تعیناتی بیلن یالکز اواصل اولوب مرتبهٔ جمعده عالمدن ، مشاهدهٔ حقیقت آننده کندیسندن ذاهل اوله‌رق یالکز تجری شانندن اولمیان براصلك مشاهده‌سیله مشغول اولور . اواصل‌ده هرشیئك فوقنده اولان هرشی کندیسندن عبارت بولنان وحدتدر .

وحدت میل کثرتله هرشیئی وجوده کتیرر ، کندیسی هرشی اولور . فقط هردرلو شوائبدن هردرلو حرکتدن عاری اولدیغی حالده هویت‌ازلیه‌سنی محافظه ایدر . ارواح زکیه طرفندن جذبه واستغراق حالنده مشاهده ایدیلن بومنبع سرانکیزدن ایکنجی براصل ترشح ایدیورکه اوده عقلدر . عقلدن کافهٔ حرکاتك مبدائی اولان روح ظهور ایدر . اشیای سائره رکن وجود اولان بواوچ اصلك صورتعیناتیدر . بووجهله وحدتدن عقلی ، عقلدن روحی ظهور

ایتدیرن قانون من جهة المراتب روحدن دون اولان اشیای سائره‌یی روحدن ظهور ایتدیره‌رك انلردن‌ده ممکنات سائره‌یی ظهور ایتدیریر.

سلسلهٔ مخلوقات ، اك خسیسندن اعتباراً ذات الٰهه منتهی‌در . چونکه انك برصورتی ، برمحصولیدربلکه‌ده وحدتدن اشتقاط کثرتله انلری تکرار وحدته ارجاع ایدن یکنسق ، برقانون تجلی موجبنجه نامتناهینك متناهیده ، واجبك ممکنده ظهوری صورتیله تکثر ایتمش اولان وحدتك عینیدر .

ماهیت ممیزه‌سی فکر وحدتدن اولان بومدرسه‌نك اعتقادینه کوره عالم وجود مطلقك کیتدکجه قوتی غائب ایتمش اولان برصورتی تعبیر دیکرله ذات الوهیتك برتنزلیدر . عالمده حقیقی ومحض خیراولان برشی وارسه اوده هردرلو شوائبدن عاری ، سکون و استقرار ایله متصف اولان وحدتدن عبارتدر .

وحدتك دونشده حرکات ، فروق حدود ونقصان ظهور ایتمکه باشلار . اصلی ثانی دیمك اولان عقل وجودك تنزلی دیمکدر . زیرا عقل ، مطلق بیله اولسه معقوله تعلق اعتباریله اره‌لرنده برفرق ، بوتعلق حصوله کتورن برحرکتی تضمن ایدر . مرتبهٔ عقله تنزلیله ذات وحدت تعدده اوغرار ؛ فعالیتی اقتضاسنجه متبدل وغیر مکمل برطاقم مخلوقات وجوده کتوریر . بو صورتله حقیقت ذاتیه‌سی حد زمانی ، حد مکانی ایله تحدیده اوغرادیغندن تغیر پذیر اولور .

انسان هر نه قدر سلسلهٔ مخلوقات میاننده برموقع عالی اشغال ایدرسه‌ده ضعف و نقصادن خالی دکلدر . بو حیات فانیه اصلی فصلی اولمیان ؛ ازبرزمان ایچنده افول ایدن برخیال بی مألدن عبارتدر .

انسان عقلیله انساندر . عقل انسانی بوعالم سفلینك قیود موهومه‌سندن ازاده قیله‌رق بقاع علیینه ارتقا ایتدیریر . شوحاله کوره انسان کندیسنی بو عالمه مربوط قیلان قیوددن ازاده ایده‌رك جمعیت خطرله مرتبهٔ حضوره واصل اولمغه ، تعلق ماسوی ایله موجودیتی انقسامه اوغرادان شیلرله قطع مناسبات ایتمکه چالیشملی .

عبادات جسمانیه‌نك حتی تفکر و تدبرك بیله لزومی یوقدر . بو کبی شیلرك کافه‌سی مدخولدر . عالمده فنا و استغراقدن اعلی برشی تصور اولنه‌ماز . استغراق فعالیتی ، موجودیت شخصیه‌یی امحا ، روحی اوج اعلای حقیقته اعلا ایدر .

ایشته اسکندریه مدرسه‌سنك خلاصهٔ مسلکی بوندن عبارتدر . نامتناهی ووحدت کلمه‌لرینك تأثیر مدرکه سوزیله سرمست استغراق اولان بومدرسه منتسبینی ، انسانیت وطبیعت لفظلرینك مدلول حقیقیلرینی مرتبهٔ تعینده‌کی درجه‌لرینی کوسترمك ایچون پك چوق اوغراشدقدن صکره موفق اوله‌میورلر . وجود حقی تبیین ایچون وجود کائناتك قوتنی ازالدیورلر . یالکز وجود حقی تصدیق ایله اکا حصر فکر ومحبت ایده‌رك حیاتی ، کائناتی انکار ایدیورلر . نهایت بونلرك « پانته‌ایزم » لری عبادات وطاعاته مراسم بی‌سود نظریله باقان ، غایت تکاملی عشق اللهده ارایان بر نوع مسلك صوفیه‌ده ، « کیه‌تیزم » ده قرار ویریور .

اسکندریه مدرسه‌سندن صکره فلسفه انحطاطه یوز طوتدی . «ده‌قارت» دورنده اولانجه تکاملیله تکرار ظهوریله «پانته‌ایزم» ینه میدان الدی . «اسپینوزا» ایله «هه‌کل» بومسلکی کمال ممکنه ایصاله چالشدی . فقط تبین اساسنده‌کی قوت مناظره‌یه ، استقرا آتنده‌کی مکملیته رغماً صفحات تکاملنده تابع اولمق مجبوریتنده بولندیغی قانونك تأثیرندن ازاده قاله‌مدی . چونکه طبایع اشیا بونی مقتضی ایدی .

«ده‌قارت» متجاسرانه بر تحلیل نتیجه‌سنده عالم جسمانی‌یی یالکز بر امتداده ، عالم عقلانی‌یی‌ده یالکز بر فکره قدر ایندیردی . بوایکی حقیقتك تألیفی اخلافنه براقدی . بوراده توقف ممکن دکل ایدی . شوق وحدتله دها برطاقم اسباب ، امتداد ایله فکری براصل مشترکه ارجاع هوسنی اویاندیردی . بو اصل مشترکده وجود ویا جوهر اولوب امتداد ایله فکر انك ازلی وضروری ایکی شکلی ایدی .

«ده‌قارت» ك بتون تلمیذلری بو فکری التزام ایتدی . فقط انلر میاننده بوفکری اك زیاده تکامل ایتدیرن ، «مالبرانش» ایله «اسپینوزا» در . «مالبرانش» ك اعتقادینه کوره عالمده یالکز بر علت مؤثره وقادره وار درکه اوده جناب حقدر . علل ثانیه دنیلن علتلر قوری براسمدن عبارتدر . بونلرك هیچ بری حائز تأثیر وقوت دکلدر . اجسام بالذات حرکتدن عاجز ، قابلیت انفعالیه ایله متمیز امتداداتدن بشقه برشی اوله‌ماز . ارواحه کلنجه ، انلردن صادر اولان افعالك منشأی ده انلرك ذاتنده دکلدر . ارواح واشباحی متمادیاً حرکته سوق ایدن انجق جناب حقدر . حال بویله ایسه ، عالمده یالکز بر مؤثردن بشقه برشی یوق ایسه حقیقتده بر وجوددن بشقه برشی یوق دیمکدر . ارواح واشباح موجودات متمیزه ، حقایق متعینه دکلدر . بونلر افعال الٰهیه‌دن ، وجود باریننك صور مختلفه‌سندن بشقه برشی دکلدر .

نامتناهی ومتناهی دنیلن شیلر حقیقتده بشقه بشقه شیلر اولمیوب ایکی مختلف نقطهٔ نظردن اویله کورینن شیٔ واحددن عبارتدر .

ایشته «پانته‌ایزم» ك تکرار ظهوری !

«مالبرانش» مسلکنده‌کی افکار سائره‌یی بلع ایدن اك قوتلی فکر عجبا هانکیسیدر ؟ شبهه‌سز عالم شهود کندیسندن برلمعهٔ ضعیفه اولان وجود مطلق ومکمل فکریدر .

«مالبرانش» عالم شهوده اوقدر بیکانه قالیورکه حتی انك وجودندن امین بیله اوله‌میور . انك اعتقادینه کوره بوعالمی دولدیران لایعد مخلوقات ایله فضای بی انتهاده لمعه نثار اولان ثوابت وسیاراتك کافه‌سی حقیقتده وجودی اولمیان بر خیال بی مألدن بشقه برشی دکلدر .

عالمده بر وجود حقیقی وارسه اوده جناب حقدن عبارتدر . بو فیلسوف عالم جسمانی حقنده نصل کندیسنی شبهه‌دن ، ترددن قورتاره‌میور ایسه عالم وجدانی حقنده‌ده اویله‌جه ترددن ازاده قاله‌میور . وجودمزله حیاتمزه دائر مبهم برحسدن بشقه برسند صحیحه مالك اولمدیغمزی سویله‌یور .

انك اعتقادینه کوره بزم واضحاً ویقیناً بیلدیکمز بر شی وارسه اوده جناب حقدر . سائر شیلر انجق انك ذاتیله وانك ذاتنده تصور اولنه‌بیلیر .

محبته لايق اولان انجق اودر ، بشقه شيلرك اصلا قيمتى ، اهميتى يوقدر .

خلاصهٔ كلام «مالبرانش» بتون حقـايق وكمالاتى ، كائناتده تجلى ايدن فيض حياتى جناب حقك ذاتنده بوليور . وبو صورتله «ميستيسيزم» دنيلن مسلك تصوفده قرار قيليور . مابعدی وار

فريد

مسلمانلقده مدنيت

ايكنجى وجيبه

عائله‌نك اصلاح ماديسى

عائله‌نك اصـلاح اخلاقيسى الزم اولديغى حقنده سـويلديكمز سوزلر اصـلاح ماديسى حقندده تماميله واردر . زيرا انسانك هر شيدن اول حس ايتـديكى ضرورت كندى موجوديتنى محافظه قيد ضروريسيدر . انســان بو حاجتنى كركى كبى تأمين ايتمدكجه نفسـنده اخـلاقى ، معنوى هيـچ بر وظيفه آرقه‌سـنده قوشمق ايچون بر سائق حس ايتمز . حقيقت ، افرادى صحت بدنيه‌لرينى ، قواى عقليه وجسمانيه‌لرينى محـافظه ايده‌جك تميز بر غـدا بوله‌مايان ؛ كنديلرينى قارلره ، ياغمورلره صـوغوقلره ، صـيجاقلره قارشى بارينديره‌جق بوردن ، كيه‌جكدن محروم اولان بر عائله‌نك حالى نه‌اولور ؟ طبيعى سفالت ، وحشت دركه‌لرينك اك مدهشنه دوشـه‌جك بويله بر عائله افرادينه ضرورت ، احتياج بر چوق فنالقلرى ، برچوق جنايتلرى مباح شكلنده كوسترر . زيرا احتياج بوتون اخلاقسزلقلرك آناسيدر.

بو بويله اولديغى كبى حيات مدنيه‌نك اقتضا ايتديكى تحصيلى ، تربيه‌يى ويره‌بيلمك ايچون اولادينى مكتبلره كوندره‌مين ، ايستديكى مربينك دست كفايتنه توديع ايده‌مين بر بابانك افراد عائله‌سى ايچون يالكـز يـيـه‌جك غـدا ، كيه‌جك لباسى ، بارينه‌جق أوتدارك ايتمش اولمسى نه‌يه يارار ؛

شو پك حقلى مطالعه‌لردن آشكار صورتده آكلاشيلميورمى كه عائله دنيلن شى بول بول صرف ايده‌بيلن بر رئيسـه محتاجدر ؛ بر عائله باباسنك قدرتسزلكى اوعائله‌يى سـفالتك ، حرمانك اك مدهش دركه‌لرينه قدر ايندير ؟

أوت . ذاتاً بزم پك سميح اولان شريعت اسـلاميه‌مز بوكبى دساتير مـدنيه‌يى اولجه وضع ايتمشدر :

عليه الصلوة والسلام افنديمز « جناب حق كنديسنه مال ويرديكى حالده عائله‌سنى صيقينتى ايچنده براقان آدم بزدن دكلدر . — بر آدمك أوينه ، قاريسنه ، اولادينه ، خدمتكارلرينه صرف ايتديكى مال كنديسى ايچون صـدقه يرينه كچر . » بويوريورلر . آرتق عائله‌يه قارشى فداكارلغه تشويق ايچون بوندن بويوك سوز اوله‌ماز .

حله بزم شريعت عادله‌مزك نظرنده عائله‌نك نه‌بويوك بر موقعى ، عائله‌يه قارشى ايديله‌جك فدا كارلغك نه‌عظيم تأثيرى اولديغنى شـو حديث شريف قدر كوستره‌جك هيـچ بر دستور اوله‌ماز : « ديناراً انفقتـه فى سبيـل الله وديـناراً انفقته فى رقبة وديـناراً تصدقت به عـلى مسـكين و ديـناراً انفقته عـلى اهلك اعظمها اجـراً الذى انفقته على اهلك ـ بر دينار الله يولنده ، بر دينار رقبه اوغورنده صرف ايتسه‌ك ؛ بر دينار فقيره تصـدق ايلسه‌ك ؛ بر دينارده عائله‌ك ايچون خرج ايتسه‌ك اك ثوابليسى عائله‌ك ايچون صرف ايلديككدر . »

أوت ، مسلمانلق بزه هيـچ بر زمان زهادت‌نامنه قالقوب‌ده نفسى بوتون مناعمدن منع ايتمك ؛ معيشتى آله‌بيلديكنه قيصه‌رق نتيجه‌سنده بوتون تهذيب اخلاقى‌يى اشكال ايده‌جك ، انسـانلرى بيزار ايدوب ـ برچوق ملتلرده كورولديكى وجهله ـ بوسبتون دين قيدندن وارسته براقه‌جق بر حركتده بولنمقله اصلا امر ايتمدكدن باشقه بالعكس معيشتمزى بولنه قويمه‌يى امر ايلمش ، حتى بو اوغورده چاليشمه‌يى كنديسندن بر جزء عد ايتمشدر . عليه الصلاة والسلام افندمز : « ان من فقه الرجل استصلاح معيشته وليس من حب الدنيا طلب مايصلحك » بويوريور .

لكن الده صنعتى ، مدار اشتغالى اوله‌جق تجارتى اولمدقجه بر آدم معيشتنى اصلاحه نصل مقتدر اوله‌بيلير ؟ ديمك شيمدى بزم ايچون سعى و عملك مسلمانلق نظرنده‌كى موقعنى بيلديرمك ايجاب ايديور . تا كه اديان انسانلرى چاليشمقدن تنفير ايدر طرزنده‌كى ادعالرك نه‌قدر باطل اولديغى ميدانه چيقسون [بوراده مؤلف فريدوجدى بك افندى حضرتلرى « نظر اسـلامده سعى وعملك موقعى » عنوانيله بر مبحث يازيورلركه عينى مبحث سعدى بك طرفندن ترجمه ايديله‌رك صراط مستقيمك ١١ نجى نسخه‌سيله نشر اولنديغى ايچون اورايه مراجعت بيورملرينى محترم قارئلريمزدن رجا ايدرز .]

محمد عاكف

مدنيت اسلاميه‌دن بر صحيفه

ياخود

نثر نوابه

كچن نسخه‌دن مابعد

« اذلة على المؤمنين » جملهٔ جليله‌سنده‌كى « اذلة » نظم علويسى ظن اولونمسين ، كه معناى حقيقيسى اوزرينه شرفواردر ؛ اكر حقيقتى اوزرينه اولسه مابعدنده‌كى :

« اعزة على الكافرين »

ده‌كى (اعزة) ايله تناقض لازم كلير . تعالى كلام الله عن ذلك . بلكه بو ذلتدن — الله اعلم — مراد : اخوان دينه نهـايت درجه محبت وعاطفتدر . اهل ايمانك سلامت وسـعادتى اوغرينه بلا تردد ئولمك ، فداى جان ايتمكدر ، كه بوكا لسان مدنيت (!) ده

(Nationalisme)

« مليت پرورلك »

دينير . بر ملتك حياتى ، آنى تشكيل ايدن افرادك مليت دويغوسندن ،

ملیت محبتندن، ملیت سوداسندن عبارتدر. بو علوی حس نه‌قدر شدتلی اولورسه حیات ملیده او نسبتده قوتلی وشوکتلی اولور. عکسیده — بالطبع — عکسنه‌در! بو آیت جلیله‌نك بزه اکلاتدیغی ایستدیکی حقیقت ایشته بودر. دییور، که: «سز، بربریکزی نه قدر تقدیس ایدر، اعدای دین ووطنکزه قارشی — یك وجود اوله‌رق — نه‌درجه ملیت پرورلککزی کوستریر، ملتکزی محافظه ایچین حیاتی نه‌قدر استحقار، موتی نه مرتبه استخفاف ایدرسه‌کز سعادت دینی و شوکت ملیکزی او نسبتده اعلا ایتمش، مسعودنه، بختیارانه یاشامغه او نسبتده ثبات لیاقت ابراز اتمش اولورسکز!»

بر انسان، سنیهٔ شفقتنده دوغدیغی، آغوش لطف وعاطفتنده بسلندیکی، بویودیکی ملتی سه‌ومز، افراد ملتدن هربریده بویله حسسز، قانسز، روحسز، وجدانسز اولورسه ارتق او انسان بیغیننده ملیت حیاتی قالیرمی؟ او حیوان سوروسنه ملت دینیرمی؟ او ادراکسز، او اذعانسزلر انسانجه یاشامق حق فطری وطبیعیسنی کندی ئوزاللریله اعدام ایتمش صایلمازلرمی؟!

یا صوکرا اعدانك تحکم واستبدادندن، تحقیر و تذلیلندن شکایت نیچین؟ دشمنك تجاوز واستیلاسندن، زنجیر اسارتنه‌بویون اوزاتمقدن فریاد وواویلانه‌دن؟ بر آووج یونانیلر، دها دونکی بولغارلرملیتلری ایچین جان ویریبورلرده سن تورکلك، عثمانیلغه وخصوصیله انك روحی، وارلغی اولان اسلامیته نه‌دن بیکانه بولونیورسین؟

انسانك کندی نفسنه ایتدیکی جنایت اك تهلکه‌لی اك غیر قابل تسکین دشمنی بیله یاپامز.

رتداد لفظنك معناسنده‌کی شمولنده نه فاجع حقیقتلر، نه هائل مجازلر وار.

باق! بوکون اندلسده کردنلرنده صلیب طاشیان میلیونلرجه مرتدلرك آلتنجی بابالری شیخ احمدلر، سید عبدالرحمنلر، امام المحدثین عبدالبرلر، امام قرطبیلر ایدی. ارتداد، مجاز تشبیهی صورتیله، اولا قانلی شقاق و نفاقلردن، طایطله، بلنسه، اشبیله الخ.... طوائف ملوکندن باشلادی. نهایت، آه.... نهایت ایشته مدهش بر حقیقت ارتداد!

سلطان اقالیم نبوت ورسالت (علیه‌الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری حجة‌الوداعده شرف ایراد بیوردقلری مشهور خطبهٔ جلیله‌لرنده:

«لا ترتدوا [۱] بعدی کفاراً یضرب بعضکم رقاب بعض»

بخاری — کتاب الفتن

[صاقینکز؛ بندن صوکرا دیندن رجوع ایدوب‌ده — یکدیکریکزه قلیج چکه‌رك، بغیر حق قانلریکزی دوکه‌رك — مرتد اولمیکز! چونکه ارتدادی مؤدیدر. بلکه یکوجود اوله‌رق ایمان و تقوی اوزرینه — الی ماشاءالله — ثبات ایدیکز!]

اندلسده خورشید اسلامك قان دریالری ایچنده غروبنه، نسللرینك ارتدادینه سببیت ویرن ارباب شقاق ونفاق عجبا نه یوزله حضور ذوالجلاله چیقاجقلر؟

او بد بخت مرتدین احفادك پنجهٔ شکوالرندن نصل تخلیص کریبان ایده‌جکلر.

(فو ربك لنسئلنهم اجمعین عما کانوا یعملون)

[ربك حقیچون، انلرك هپسنی یاپدیقلری ایشلرك کافه‌سندن بر بر صوراجغز. هرکس — خیر وشر — عملنك جزاسنی کوره‌جك!]

غرناطه‌نك او فجیع عاقبتدن عثمانلیلرده‌ده بر حصهٔ مسئولیت وار. هله ویانه قپولری ئوکندن مصطفی پاشایه قدر سلیبك پنجهٔ تثلیثنه ترك ایتدیکمز میلیونلرجه مسلمانلردن...! خصوصیله بونلردن مجارستانده، خرواتستانده، دالماچیاده، ترانسیلوانیاده، رومانیاده تنصر ایتدیرلمش اولانلردن: قرآن حکیم، بزه «اعدایه ترك ایتدیککز بلاد اسلامیه‌یی، اخوان دینی برده آرامیکز! دوشونمیکز! قورتارمغه، استردادە چالشمیکز!» می دییور؟ حاشا!

بو، بزم دویغوسزلغمز! بو، بزم جهل مضاعفمز!

(والذین اذا اصابهم البغی هم ینتصرون)

[انلر، او شجیع، او شیردل قهرمانلردر، که ذلت ومسکنت شان جلادتلرینه قطعیاً انتساب ایده‌مز. بر تجاوز اعدا هنگامنده یکدیکرینك امدادینه قوشمق، دشمن دین ووطنی قهر وتنکیل ایتمك — سائر فضائل علویهٔ اسلامیه ایله برابر — انلره اختصاص ایتمش بر خصلت مردانه، بر مزیت خدا پسندانه‌در.] ستایش قرآنیسی نره‌ده؟ بز نره‌ده؟!!

اخوك الذی ان تدعه لملمة
یجبك وان تغضب الی السیف یغضب

نره‌ده؟ نره‌ده؟:

(وتعاونوا علی البر والتقوی!)

[بر وتقوی اوزرینه بربریکزه یاردیم ایدیکز!]

امر جلیلی؟ بز بو فرمان الهی‌یه مخاطب دکلیز؟ تکلیف بزده ایفاسی جنود غیبیه‌یه‌می؟

زواللی کرید مسلمانلری! بد بخت قارده‌شلر!

جهنم آتشلری کبی روحی یاقمقده اولان حمای تأثرك سوق مقاومتسوزیله مقدمه‌یی اوزاتدم‌دوردم. اخوان قارئین نی عفو ایدرلر امیدنده‌یم.

صدده کیرمزدن اول غرب مدنیتنك مسحور معالیسی (؟؟) اولانلره بر سؤال ایراد ایتمك مجبوریتنده‌یم. بر سؤال، که جوابی موضوع بحثمزه شدتله تعلق وار. چونکه بو جواب، سرد اولونه جق دلائل وبراهینك — عادتا — تقریب تامی اوله‌جق. ایشته سؤال:

---

[۱] (لا ترتدوا) ابن عباس رضی‌الله‌عنهمانك روایتیدر. برده (لا ترجعوا) روایتی وار، که بو، ئوته‌کندن اشهردر.

مدنيت دنيلن رداء فاخرى وجود انسانيته كيم اكسا ايتدى ؟

كرچه انسان ، مدنى بالطبعدر . لكن بو مفطوريت مدنيتك انبساطى ،ترقى وتكاملى تأمينه كافيميدر ؟

اكر « ئەوت ...! » دينليرسه ، يا حالا طاش وطونج دورلرنده ياشامقده اولان اقوام وحشيه نەدر ؟ اونلر انسان ، اونلر مدنى بالطبع دكلمى ؟ فطرت انلردەكى استعداد مدنيتى نيچين انبساطه كتيرمامش ، نەدن جنسان مدنيت خارجنده صحرا نورد وحشت قالمشلر ؟ بن ، حسيات مقدسهٔ دينيەمك مساعدهٔ لطفكارانەسيله — بى طرفانه — دوشوندم ؛ تاريخ انسانيتك بر قاچ بيك سنەلك ادوارى ايچنده دولاشدم ؛ انسانلرى كعبهٔ مدنيته اهدا وارشادايدن رهبرى آرادم . (دين) دن باشقه بر معلم انسانيت ، بر مرشد مدنيت بولەمدم . (دين) ، كه

(ان الدين عندالله الاسلام)

خبر ازليسى منطوق جليلنجه انسانلرك — جناب ابوالبشردن برو — دين فطريلرى (اسلام) در .

ايشته قانون انسانيت ، مؤسس مدنيت بودر .

تكرار ايدييورم : اكر انسان كندى عقليله ، كندى استعداد مدنيسيله كندينى تربيەيه مقتدر اولايدى طريق تمدنده انسانلرك كيمى ايلرويه كيتمز، كيمى كريده بولونماز ، كيمىدە بتون خارجده قالمازدى . فقط انسانلر — اكثريتله — دينك حقيقتى ، او حقيقة الحقايق اكلايەمامشلرده او روح سعادتلرينى كمال نفرت وتحقير ايله رده يلتنمشلر !

ايشته اقوام وحشيه بو (رد) ك جزاسنى چكيورلر . بونلرك اسباب فلاكتى ممكن اولسەده تدقيق ايديلسه ....! تاريخ انسانيتك هانكى دورنده جمعيت مدنيەدن آيريلدقلرى بولونسه حقيقت بوتون وضوحيله ميدانه چيقار .

معمافيه بونلرك مدنيتهقارشى محافظهايتمكده اولدقلرى موجوديت وحشيانەلرى بزه دليل كافيدر .

بوكائناتى ياراتان الله اكبر اكمل واجل مخلوقى اولان جناب آدمه (عليه السلام) تعليم اسما بويوردى. كتاب مدنيتك مفتاحى اولمق اوزره اون صحيفەلق برده (الفبا) مجموعەسى كوندردى. ايشته طفل انسانيتك مكتب مدنيتده ايلك باشلانغىسى ، ايلك تعلمى بو اولدى .

(ان هذا لفى الصحف الاولى صحف ابراهيم وموسى)

چوجق بويوديكجه، استعداد فطريسى انبساط ايتديكجه درسلرى دكيشديريلدى؛ يكى يكى جزءلر كلدى. حتى ـ بالادەكى آيت جليلەنكده ناطق اولديغى وجهله ـ حضرت حكيم اللهه توراتدن اول ـ صوك جزء اولمق اوزره ـ اون صحف ويريلدى ؛ فقط آزغين انسانلر بو ارشادات سماويەنك قدرينى بلەمديلر. توراتى، زبورى، انجيلى تحريف ايتديلر.

اكر مقتدر اولايديلر قرأن حكيمه دها مدهش بر ضربهٔ تحريف وورورلردى . لكن او محفوظ ومأمون قالدى .

(لاواله) وبيكلرجه امثالنكده ـ خواه ناخواه ـ اعتراف ايلديكلرى كبى بوتون حقايق ، مدنيتك كافهٔ طرق ومسالكنى محتوى وشانى تبدلدن مصون ، دائما جيد ، دائما طرى !

ايشته مدنيت بو مجموعهٔ قوانين حكمته ، بو مجلهٔ دساتير سعادته مديوندر . بو اولمامش اولسه مدنيتك معناسى شويله طورسون لفظى بيله بيلنمزدى .

لاوالەنك صوك سوزلرينه دقت اولونسون! « تا ادارهٔ امور بيتيەيه وارنجەيه قدر هر شيئه بر نظام، بر قانون وضع ايدييور. ارتق عظمت شانى ولهبار عقول اولان بويله ازلى ، ابدى بر مرشد انسانيتى ، بر مؤسس مدنيتى بكنمەمك قدر ظلم عظيم تصور اولونەمز !

(ومن اعرض عن ذكرى فان له معيشة ضنكاً)

[هركيم ـ هدى للمتقين اولان ـ قرأن حكيمدن اعراض ايدرسه محققدر،كه انك ايچين غايت طار بر معيشت بر فقر وسفالت، بر ذلت ومسكنت ، بر مسيبت ، بر فلاكت واردر . چونكه قرأن حكيم دارين سعادتنى تأمينه يكانه رهبردر .]

اوروپاليلر ، قرأن حكيمى كنديلرينه قانون اتخاذ ايتملرى سايەسندەدر،كه برئ مدنيتك بوقدر دل آشوب برهيكلنى تصويره موفق اولديلر . ايشته جانسز ايكن بودرجه نظر ربا اولان بو پرينك برده روح ايمان واسلامى اولسه بزم ايمان وعرفان ايله غير قابل تأليف اولان جهلمز بحقى تحقير ايتمش اولورلر .

ارتق صدده كيرەبيليرز . شمدى تستر نسوان حقنده شوكتلى قرأن حكيمى ديكلەلم ! وجدان و ايمانمز وارسه امرلرينى حرز جان ايدەلم !

مابعدى وار

محمد فخرالدين

حسبحال تاريخى

محترم صراط مستقيم مجموعەسنك (١٣٩) نومرولو نسخەسنده خليل خالد بك افندى طرفندن يازلمش بر مقالهٔ نفيسه اوتەدنبرى فكرمى اشغال ايلين بر مسئلهٔ مهمه حقنده عاجزلرينىده بر قاچ سوز سويلمكه تشويق ايتدى. چوق وقتدنبرى خيالخانەمده دولاشان بو تصوراتى بعدالحريه يازى يازديغم بر غزتەده موضوع بحث ايتمكى تصميم ايتمشيدم . فقط آرەيه كيرن بعض غوائل بوكا مانع اولمشيدى. بوكون صراط مستقيمك بر قارئى صفتيله بو بحثه اشترا كمه وسيله اولان مير مومى اليهه عرض تشكرات ايلرم .

*
* *

بزده يادى دوچار اهمال اولمش بر چوق مفاخر ومناقب .. تخطر واحياسى معروض نسيان قالمش او قدر وقايع وبدايع

واردرکه : هر بری اجدادمزك جهــان دکر موفقیاتندن اولان بو متروکات اســلافه بنه بزلر قدر بی حس ولاقید قالمش بر خلف کوســتریله‌من . چونکه‌مزك بو وقایع خارق‌العاده‌یه اطلاعلری بیله مفقود واولانلرك ایسه ســطحی وپك محدوددر . حیات ما ضیمزه عائد ، اکثرمزك بیلدیکیمی ممزوج خرافات دینه جك درجــه‌ده مشــوش .. اکابر اجدادمزك محیرالعقول اولان اجراآت ومزایاسی آنجق صحائف تاریخی قاریشدیردیغمزده بر آن اوله‌رق ذهنمزده یاشار . مع‌التأسف ، چوق دفعه مآثر اســلافه عائد وثائق وتتبعاتی بیله آثار اجنبیه‌نك همتنده آرارز .

بو نواقصــمزك فصــول ودرجاتی ، قلبلری حس دینی وحس عثمانی ایله چارپان وطنداشــلرمزك ادرا کنه مودوعــدر . بوندن صوکره بو خطیأتمزی پیدرپی تصحیحه باشلیه بیلیرســه‌ك ، اخلاف نظرنده بلکه شمدی‌یه قدر اولان قصورلرمزی عفو ایتدیره‌بیلیرز . حیات اجتماعیه‌مزده اوچ سنه‌اولیسنه قدر کوروان پریشانی وتضییقاتی — هر شیده اولدیغی کبی — بونده‌ده مانع‌اصلی قبول‌ایدەلم . لاکن اونوتمیه‌لم‌که : بوندن بویله عثمانلیلرك عزم ترقیپرورانه‌سنه مانع هیچ بر سبب کوستریله‌میه‌جکدر .

شــمدی موضوعمزك فهرستنی ســویلیه‌لم : مفاخر ملیه واعیاد تاریخیه .

یقــین وقته قدر تلفظی بیله ممنوع وجهت تطبیقیه‌سی موهوم اولان شــو ترکیب ، بو کونه دکین آنجق (۱۰ تموز) یوم اکبرینه مسمی اوله بیلدی . حالبوکه بدیهیاتدندرکه : عثمانلیلرك شانلی ماضیسی زنکین تاریخی بو قدر بخیل دکلدر . خست وامســاك شخصلرمزه عائدرکه ؛ موروثات‌اجدادی لایقیله تقدیرایده‌رك اونلردن شمدی‌یه قدر حصه‌یاب اوله‌مه‌مشز .

اقوام وملل آره‌ســنده بعض عادات واردرکه : اســاسده بر اولدقلری حالده شــکل وتفرعات جهتیله یکدیکرندن آیری کبی کورونورلر . عینی منابع وســوائقه تابع حالاتك ، اعتقادات ، تأثیرات محیطیه وایکنجی درجه‌ده بعض عوامل دولایســیله نتایج وتطبیقاتنده بو کبی فرقلرك مشاهده‌سی طبیعیدر .

اعیاد ، هرملتده (دینی وملی) قسملرینه آیریلیر . نته‌کیم بزده برنجی قسمدن عید فطر ، عید اضحی کوستریله‌بیلیر . بونلردن باشقه (ایام مبارکه) نامی تحتنده : (لیلهٔ برات ، لیلهٔ معراج ، مولد النبوی) وسائره واردر . نوعا ملی‌اولان جلوس وولادت‌پادشاهی کونلریله (۱۰ تموز) یوم‌مبجلی‌ایسه رسمی بایراملرمزدن معدوددر .

قوانینك کتب سماویه‌دن مقتبس وقوانین مذکوره‌نك فی زماننا احکام سیاسیه‌یه‌مأخذاولدیغینه نظراً ، (اعیاد دینیه) ده پك معنیدار نکات سیاسیه مندمج اولدیغنه حکم اولنور . نته‌کیم موحدین‌ایچون ، بر [عید اکبر] اولان (حج) و خاصــةً (یوم عرفات) زمانمزده اوروپالیلردن (قونغره) شکلنده اقتباس ایتمك ایسته‌دیکمز اجتماعلرك الك جلیلی وحتی منشأ ومصدری اولان بر (مؤتمر اســلام) در .

صدهزار تأسفکه ؛ بزمسلمانلر ، بو اجتماع قدسیدنکی منافعی ، اوبقعهٔ مبارکه‌یه کیدوب کلمك کلفتندن باشقه جهتده کوروب آرایه‌میورز . نه‌حزین برمنظره‌درکه : روابطك الك متینی اولان علائق دینیه ایله یکدیکرلرینه باغلی اولان‌بش قطعه‌نك دین قارداشلری ، عینی‌حسیات ایله چارپان قلبلرینی دیکله‌مکه عقل ایردیره‌میه‌رك عینی جریحه‌دن متألم اولان سینه‌لرینی بربرلرینه آچه‌میورلر . دردلرینی سویلشه‌میورلر . آنجق بر (پانوروما) سیر ایدرکبی یکدیکرینه‌مبهوتانه‌ویبانجی‌نظرلرله باقیورلر .

بزده قبول وتعمیمی الزم‌اولان (اعیاد تاریخیه) نك‌برنجی درجه‌سنده خلیل خالد بك افندینك بیوردقلری کبی [خلافتك آل عثمانه یوم انتقاللرینی] کورورز . دینی وملی اولمقله ذوالوجهین اولان او یوم عالینك حدود احتساساتی ماورای ارضی محیط بردرجهٔ وسعتده در . اومقدس وبویوك کونه شوکت‌اسلامیه‌نك مبدأ تجدد واحیاسی ، بنای عثمانینك یوم ترصین واعلاسیدر .

یوم مذکورده طرف خلافتپناهیدن کبرای اسلامه توجیه مناسب وارسال هدایا وسائره حقنده میر مومی الیهك درمیان بیوردقلری موادی پك موافق بولورز .

بوندن ماعدا اهم وعثمانلیلر ایچون برر یوم مخصوص اتخاذینه شایسته کورولن تاریخی کونلر ایسه :

۱ — استقلال عثمانی
۲ — روم ایلی‌یه مرور
۳ — فتح قسطنطنیه
٤ — تنظیمات خیریه‌در .

شوایام ، باشقه برنقطهٔ نظرله‌تدقیقدنصکره شکل آخرله‌ده‌تصنیف ایدیلیر . یعنی بونلر خصوصی [موضعی] و (عمومی) صورتلرنده ده قبول اولنه‌بیلیر . مثلا : (استقلال‌عثمانی) دولتمزك‌یوم‌حیاتبخشاسی اولدیغنــدن (عمومی ومــلی) بر یوم عید اطلاقنه جــداً لایقدر . (روم ایلی‌یه مرور) ایله (فتح قسطنطنیه) نك اعیاد عســکریه (خصوصی) میانه ادخالیله مراسم متعینه‌سنك موقعلرینه حصری ممکندر . (تنظیمات خیریه) یوم اعلاننك ایسه صرف محافل‌دیپلوماتیقه‌مزجه بریوم مخصوص عدی مناسبدر .

بوصایدقلرمزك‌خارجنده قالمش‌دها اوقدر شانلی وپرمفخرت ایامز واردرکه ، امثالنه هیچ برملتك تاریخنده تصــادف اولنماز . کوکل ایسته‌رکه ، هرصنف متفکرین‌تاریخ مسلکینك اوایام‌شرف آورینی هرسنه تجلیل ایتسین .

عســکرلرمزجه : قوصوه ، نیکبولی ، چالدیران ، قنیژه ، پلونه ظفرلری عجبا بوکبی‌تقدیساته لایق دکلیدر ؟ جزئی برتشبث بوفکری موقع فعله ایصــاله کافیدر ظننده‌یز . بدایتاً ـ طبیعتیله ولوکه کوچوك مقیاسده‌موفق اولونسون ـ بونی عسکری قلوبلرمزك اقدم وظائفندن عدایدر وهرنشئده اولدیغی کبی‌بونیده ـ امثاله‌نمونه اولمق اوزره ـ محترم‌عسکر قارداشلرمزك همتندن بکله‌رز . دیکرلری ایچون‌ده دوائر

بلدیه‌منزله (عثمانلی اتحاد و ترقی) قلوبلرینك صرف غیرت ایلملری لازمکلیر . مثلا : بروسه ، سلانیك ، ادرنه ، اسکوب ، مناستر ، یانیه و سائر مراکز مهمه دوائر بلدیه وقلوبلری تشریك مساعی ایلدکلری تقدیرده شهرلرینه مخصوص بریوم تاریخی قبول ایده‌بیلیرلر . بولكده الك مناسبی اوشهرك قبضهٔ عثمانی‌یه کچدیکی کوندر . [پیشوای حریت اولان محترم رسنه‌لیلرك رفع لوای جهاد ایتدکلری کونده ، قهرمان مناسترلیلرك‌ده مؤکل استبداد اولان شمسی پاشانك خاك مذلته سریلدیکی کون ایچون ایکی سنه‌دنبری مراسم مخصوصه ایفا ایتدکلری معلوم اولدیغندن . بومحیط مستثنانك شوصورتله‌ده ملتمزه نمونه اولملری جدیر تقدیردر]

انقلاب ادبیمزك الك بویوك سیمالرندن اولان (نامق کمالك) ، (عبدالحق حامدك) وماضیٔ شان وشوکتمزك قهرمان قوماندانلرینك سنهٔ دوریه‌لرنده هیچ اولمازسه مسلکداشلرنجه اوبویوك ومفرز نامله قارشی برمراسم احترامکارانه ایفاسی مناسب دکلمیدر ؟ غربك هرطرفنده بوتون اساتیذ صنعتکارانی ، دهاة وفضلاسی ، رجال وحکمدارانی حضورلرنده اجرالری معتاد اولان بوخصوصی وتاریخی کونلرك بزده تشمیل وتجلی عجبا محالمی ؟ عصرمزك الك نامدار قوماندانلرندن اولان (عولیچ پاشانك) خدمت عسکریه‌یه التحاق سنهٔ دخولی مراسمنك پك پارلاق برصورتده آلمانیاده یاپیلدیغی صوك تلغرافلر بزه بیلدیرییور عثمانلی اردوسنده‌ده بوکا مماثل تاریخی وممتاز سیمالر الان یشامقده‌در بزده‌کی نواقص اجتماعیه‌نك الك مهمی اسلافمزه و آثار اجدادمزه قارشی اولان محبتمزك صرف لفظی وبسیط شکللره انحصاری ، فکر تعمیقك مفقودیتیدر . پایتختمزده خواص وعوام ایچون برزیارتکاه عمومی اولان (حضرت ابا ایوب الانصاری) حقنده اکثرزائرینك فکری مشهوداتنك خارجنه چیقامز . تربهٔ فاتحك سمتنه اوغرامیز . مقبر سلطان سلیم ایسه آنجق نظارت موقعیه‌سی حسبیله جوار سکانجه بر کرسیٔ تماشا عد اولنور . پایتختمزك سورلری ایچنده مورخلك ایله کچیندیکی حالده موزه‌لرمزی مواقع تاریخیه‌مزی زیارت ایتمه‌مش.. محررین متتبعه‌زمره‌سندن ایکن کتبخانه‌لرمزك سمتنی اوکرنمه‌مش . . صنف حربدن ایکن عسکری موزه‌سنه اوغرامه‌مش اولانلرمز چوقدر . شوسوزلرمزه هیچ برمعنای تعریض وبدبینی عطف اولنمه‌ملیدر .

مقصدمز ، عمومی معالیپرستلکه ، قدرشناسلغه مسلکاری داخلنده تتبعه تشویقدر . بز اسلافمزك معاصرلرمزك آثار کمالاتنی . . ماضیمزك مملوی شان وشرف اولان ایامنی توقیر واحیا ایتمزسه‌ك اصل بدبینلك وحتی آثار زوال اووقت باش کوسترر . صوك زمانلرده بعض مکاتب عالیه طلبه‌سنك معلملری ریاستنده مسموع اولان بوقبیل زیارتلری ، توسع وتزایدی آرزو اولنان برخطوهٔ ترقیدر .

اوروپاده موزه‌لر ، کتبخانه‌لر هروقت هرصنفدن بیکارجه تشنکان معارفله طولودر . اونلرك نزهتکاهلری بیله ترجیحاً مواقع تاریخیه‌در . آن تنفسلری بیله آبدات مشاهیر اوکنده‌ کچر . بویله یرلرده فوج فوج مکتب شاکردانه ، برچوق مربی ومربیه‌لره تصادف اولنور .

آمریقانك تا کوبکندن . اوروپانك منتهای غربیسنه قالقان برمتتبع اولکه‌مزك هجری ویا لچین کوشه‌لرینه ، الك مخوف وایصسز صحرالرینه قدر صوقولیور . عودتنده فکری وجیبلری دفینه‌لرله مملو اوله‌رق عودت ایدییور . واترلوبی ، سدانی ، طونه بویلرینی بالقان کچیدلرینی کورمك ایچون اقصای شرق وغربدن متبحرین کلور . ماکدونیاده یانان برصمانلغی تدقیق هوسیله شمالدن ، جنوبدن مورخلر قوشویور . بزلر ایسه الان بوروتمزك اوجنده‌کی (پلونه) یی کورەمیورز . شهداجدادمزی بیله‌میورز . قلبکاهمز اولان ناملی وشانلی برقطعهٔ مبارکه‌یه‌بزی ینه آنجق قدرشناس ، معالیپرست ، وطنپرور دنیالر قدر بویوك ونجیب قلبلی محترم پادشاهمز سوروکلیور . عجبا ایچمزده هلال عثمانینك طوغدیغی (سکود) افقلرینی ، (طومانیچ) یایلالرینی کورنلرمز قاچه بالغ اولور ؟ بزلر دکل زیارت وهمتلرمزله اونلری احیا ایده‌م ، بیکارکره تأسفکه حسن محافظه‌لرینه بیله اعتنا ایده‌میورز .

مقاله‌مزك مبادیسنده هرملتك موضوعمز اولان (اعتباد تاریخیه) یه متمسك وحتی محتاج اولدقلرینی سویلمشیدك . اوزاقدن مثال کتیرمکه حاجت یوقدر . کندی وطنداشلرمزدن اولان عناصر خرستیانیه‌یی بوعادات معقوله‌یه پك رعایتکار کورویورز . نته‌کیم اونلرده هرکلیسانك هرمناسترك وحتی الك کوچوك برزاویه‌نك خصوصی کونلرندن ماعدا علوم وفنون واضعلرینك ، ملتك خیر وحسناته چالیشمش اکابرك مشاهیر اغنیانك بریوم تقدیسلری واردر ، بز موضوعمزك خارجنده قلان جهت دینیه‌دن صرف نظر ایدلم . روم ایلیده کثرتله بولنان (مناستر) لرده سنه‌نك معین اولان برریوم تاریخیسنده پنایرلر قورولور . هرطرفدن زوار کلیر ، محلی خلقنك جوار سکنه‌سیله آشنالغی ، انسیتی آرتار . دیمك بوعادت هم اجتماعیات وهم اقتصادیات جهتیله‌ده تأمین منافع ایدییور . بومناسبتله تاریخی کونلرك محلی بودجه‌لرینه بربار اولمیه‌جغی‌ده استخراج ایده‌بیلیرز . بز شومقاله‌مزده تعداد ایتدکلرمزك جمله‌سنك شکل رسمیده قبول اولنه‌بیله‌جکنی شمدیلك پك امید ایده‌میز . بونلر ، علاقه‌دارانجه تدریجاً تعمیم ایتدیرلدکدن صکره تظاهر نقملری حالنده طبیعتیله تکمل ایده‌جك وشکل رسمی آله‌جق تشبثلردندر . بوکاوصول ایچون شمدیدن قلوبلرمزله متشبث دوائر بلدیه‌مزك ، جمعیات خصوصیه‌نك پروغراملری ومسلکلری داخلنده ایشه باشلاملری لازمکلیر .

شوقدر وارکه ، خلافتك آل عثمانه انتقالی ایله استقلال عثمانی ایام مخصوصه‌سی ، تأخیرلری تجویز اولنه‌میه‌جق مفاخر ملیه‌دن اولدقلرندن بونلر ایچون ـ مستثنا اوله‌رق ـ حکومتمزك تشبثات رسمیه‌سی انسبدر . بوبابده برلایحهٔ قانونیه تنظیمی ایله تخصیصات طلبی ایسه مدقق وعنعنات تاریخیه‌یه رعایتکار اولان مبعوثین محترمه‌نك عهدهٔ حمیتلرینه توجه ایدر ظننده‌یز .

اوروپالیلر ، رفاه وترقیلرینه عائد جمعیات ومؤسساتك اهملرینی ، بیتیره‌رك زمانمزده عادتا حظوظات وغرابت دوره‌سنه کیرمشلردر . غربك هرکوشه‌سنده معارفه ، صناعته ، حمایهٔ حیواناته مخصوص جمعیتلره تصادف اولنور . بونلردن باشقه بکارلر ، کورلر ، طوپاللر ، طوللر ، جوجه‌لر ، شیشمانلر ، کوزللر وسائره نامنه برچوق

مؤسسه‌لر تشکل ایدییور . لاکین بزه غریب کورونن بو مؤسسه‌لر ، امین اوله‌لم که ؛ ینه فنه ، مدنیته خدمتی اساس اتخاذ ایتمشلردر .

خلاصهٔ مقصد ومطلبمز ، بزدده بر [مفاخر ملیه جمعیتی] تشکلیدر . بو بابده‌کی همتی ایسه اك زیاده تاریخ انجمننده ، ترك درنکندن ، اتحاد وترقی جمعیت محترمه‌سیله موزه‌لر مدیریتی وسائر علاقه‌دار اولان مؤسسات منتسبیننده بکله‌رز .

اعیاد ملیه کونلری ، قونفره‌لر عقدی ، رساله‌لر نشری ، قونفه‌رانسلر ،قوشولر ترتیبی ، سیاحت وزیارتلر اجراسی ،او کونه عائد وقایع تاریخیه‌نك تیاترولرده تمثیلی کبی وسائطله مفاخر ملیه‌یه متعلق نکاه تاریخیه‌نك افکار عوامه قدر تلقینی فائده‌بخش اوله‌جغندن بویله بر پروغرامك تعقیبی لازمدر .

قویاً ادعا ایدرزکه ، مرده‌مکریز ، وحدت کزین اولمق دائما ضرر . اجتماع ومشارکت هروقت فائده‌تولید ایدر . مناقب اجدادی افسانه‌لر صورتنده دیکله‌مك بزلری شهراه ترقی‌یه کوتوره‌جکنه ، خطوات رجعته تشویق ایدر . کورمك ایشتمکه . . ئه‌مکلمك اوطورمغه هرحالده مرجحدر .

قاواله - ٥ مایس ۱۳۲۷ - مظفر صالحی

امل یولنده ..

هرکس خاطرلار : بوندن اوچ سنه اول ، ۱۰ تموزده ، عثمانلی ملتی آرتق حد بلوغه ایردیکی ، آرتق ولی ووصی‌یه ، هله صرف کندی منفعتلرینه خادم ، کیف وهوسلرینه تابع ، ظلم واستبداده مائل ولی ووصیلره محتاج اولمادیغنی اوقدر کور سسله ، اوقدرقطعی باغردی‌که ولی وصیلك کووسنه صاقلانوب ، ملتك ایلکنی امه‌نلر ، قانی قوروتانلر ، بر آن بیله یرلرنده قالامادیلر ؛ همان ، کیمی قاچارق قورتولمه‌یه ، کیمی هر صورتله خدمت وصداقتی اثبات ایله عفو اولونمه‌یه چالیشدی . ۱۰ تموز ، عثمانلی ملتك سن رشده واصل اولدیغی بومبارك کون ، او ملتك کچمش حیاتنده پارلاق بر امل ایدی . ملت بر چوق قرانلق سنه‌لر ، او آیدنلق کونه طوغری ، ایلرولیوردی ، « امل یولنده » یورییوردی ...

لکن بو امل یولی ، چالیلرله ، دیکنلرله ، حتی یار واوچورومله‌رله کسلمشدی : نور ایچنده پارلایان تمثال امله ، او لطیف قیزه ایرشمك ایچون ، اسکی ایران مثاللرینك قهرمانلری کبی ییلان وچیانلرك زهرلرندن ، اژدرلرك آتش صاچان آغزلرندن ، دیولرك قورقنج طرناقلی پنچه‌لرندن قورتولمق لازمدی ..

هیچ شبهه یوق‌که ملتك بوتون افرادی ، امل یولنده یوروپورلردی ؛ لکن ملتك فضائل ومحاسنی تمثیل ایدن کنجلر ، بوحقیقی قهرمانلر ، امل یولنك کوزه چارپان یولجیلری ایدی .

بو کنج قهرمانلرك بر خیلیسی « امل یولنده » اوچورومله‌ره یوارلاندیلر ، اوراده قرانلقلر ایچنده یاتان قیزیل اژدرلرك ، دیولرك دیشلرینه‌لوقمه اولدیلر ؛ بعضلری یالکزچالی‌ودیکن یاره‌سیله قورتیلارق یوللرینه دوام ایده‌بیلدیلر ونهایت امله‌نك ، نورایچنده پارلایان‌اوکوزل قیزه قاووشدیلر . .

امل یولنك ، شمدی‌یه‌قدر برسیاحتنامه‌سی یازیلمامشدی . بوهفته چیقان نفیس بر کتاب ، اوا کسیکلکی قسماً طولدیردی . « امل یولنده . . » محرری بویوك قارده‌شم علی فخری بك ، اویولك ، هیچ یورولمق بیلمز بریولجیسی ایدی . برمدت برابرجه‌ده یولداشلق ایتمشدك . بکا ویردیکی کتابنده : « اکر ماضیکك برقاچ طاتلی ساعتی یاشایه بیلیرسه‌ك بختیارم » دیور . عزیزم علی فخری ، بن او کتابده ماضینك برقاچ طاتلی ساعتی دکل ، برقاچ طاتلی وآجی‌سنه سنی یاشادم ، یاشایه‌بیلدم . . وامینم‌که « امل یولنده . . » یی اوقویان هرکس ، بر آووج کنجك ، استانبول مکتبلرندن ، طاش قیشله ، ضبطیه وترسانه زندانلرینه ، اورادن طرابلس غرب قلعه‌لرینه ، فیزان چوللرینه ، ناصل سورولدیکنی صحیح کوره‌جك ، اونلرك طویغوسنی طویاجق ، بر قاچ سنه ، اونلرله برلکده یاشایه‌جق ، حاصلی امل یولنك بوتون عذابلرینه رغماً لذتلی اولان یولجیلغی ایده‌جك وبونکیچون سکا متشکر قالاجقدر . .

علی فخری بك اثرینك بر وثیقهٔ تاریخیه اولمقدن زیاده لذتله اوقونور بر سیاحتنامه ، حتی ادبی بر حکایه اولمسنه چالیشمشدر . اثرنده خیلی موفقیتله رسم اولنمش لوحه‌لره ، اپی اینجه‌لکله تحلیل ایدیلمش حسیاته راست کلنیر . فخری بکك ، آره صره شاعرلکی واعظلکی ،اخلاق معلملکی غلبه چالمش اولماسه ایدی ، بو تحلیللر ، بو لوحه‌لرده ، قیمتدار وثائق تاریخیه‌دن صاییله بیلوردی .. لکن علی فخری بك استیورکه امل یولی یولجیلری ، بشریته خاص نقایصدن ، اولدیغندن زیاده معرا کورونسونلر : اونلرك حیاتی بر چوق وطنداشلرینه مثال وعبرت اولسون ... ایشته بو ارزو ، اخلاق معلملکی ایتمك ارزوسی ، امل یولنك .. بعض‌قویتلو کوشه‌لرینی کوسترمکدن ، مؤلفنی منع ایتمشدر . بونکله برابر ، قانعم‌که « امل یولنده ..» کنج تورکلرك دور سابقه‌ده‌کی حیاتی مصور اوله‌رق بو کونه قدر یازیلمش کتابلرك وقایعی حقایقه اك زیاده یاقلاشدیرانیدر . یولداشمی موفقیتله تبریك ایدرم ؛ سوزیمه اینانان قارهٔ‌لریمه‌ده « امل یولنده .. » یی اوقومه‌لرینی توصیه ایدرم .

امل یولنده یولجیلرندن بری

مکاتیب

طوکیو

ژاپونیا مجلس مبعوثانده ...

ژاپونیا مجلس مبعوثانندن بحث ایدیلنجه احتمالکه بتون وطنداشلرم محتشم ومزین بر بناده یاخود سرایده بولنه‌جقلرینی ظن ایدرلر . بنده ابتدای امرده بویله بر فکره ذاهب اولمش و مشاهداتمی اولصورتله

قيده حاضرلنمش ايدم . فقط بنـايه تقربله رفيقم ژاپونك كوستردیكی طرفه باقدیغمده بردنبره متحير اولدم . حتى رفيقمه احتمالكه آلدا ـ نيورسكز ديمك درجه‌لرينه واردم . اوت ، بتون ظن وتخمينمك خارجنده غايت ساده وبسيط بر بنا قارشوسنده بولنيوردم . خارجدن توكيوده بولنان مبانئ سائره‌دن فرقى يالكز بر آز كنيش اولمسندن وقپونك اوكنده تربيه‌لى وتميز كينمش پوليس مأمورلرينك نوبت بكله‌مسندن عبارت. بنا ساده‌لك ونظافت ايچنده. بنايه داخل اولدیغمزده مأمور مخصوصك بر نزاكت فوق العاده ايله آياق قابلريمزا چيقارلمسى اخطارينه تبعيتله فوطينلرمزى چيقاروب ژاپونلرك غايت خفيف وظريف حصير تركلكرينى آياغمزه طاقه‌رق مأمور دلالتيله خاندان ايمپراطورى اعضاسنه مخصوص لوجه‌نك يانده‌كى بولمه‌لردن برينه داخل اولدم . .

مبعوثان آنى تياترو طرزنده اوچر كشيلك صره‌لرده اخذ وموقع ايتمشلر . وكلا موقعنده باش وكيل بارون قاتسورا ، خارجيه ناظرى، معارف نظارتى معاونى اخذ موقع ايتمشلردى .

اوكونكى مذاكرات ميانده خارجيه نظارتى استيضـاحى وقطب جنوبى هيئت كشفيه‌سنه تخصيصات اعطـاسى مسائلى موضوع بحث اولديغندن پك چوق خلق طوپلانمش ايدى .

اطرافه عطف ايديله‌جك ايلك نظرده بورانك مجلس مبعوثان اولديغنه انسانك اينانمیه‌جغى كليور . چـونكه مبعوث موقعنده باشى آچيق، كوكسى آچيق، آياغنده ژاپون تركلكى، صرتنده كيمونو تعبير اولنان ژاپون الپسه‌سى بولنان بر طاقم ذوات طوپلانمشلر . كافه‌سى ساكت، متواضع فقط ايجابنده فدا كار بر مدافع. طوغريسى ترقيات ماديه ومعنويه‌سيله حيرت وتقدير عالمى جالب بر ملتك، كنديسنك بر قاچ مثلى قوتى حائز بولنان دشمنى صرف مليت ووطن پرورلك حسياتنه تابع اوله‌رق مغلوب ايدن ژاپون قومنك مجلس مبعوثانى بواولديغنه انسان حيرت ايديور .

هر طرفده مشهود اولان احوال ژاپون ملتنك وياخود حكومتك مبعوثانه اهميت ويرمه‌ديكى ذهـابنى ويره‌جك بر درجه‌ده‌در . فقط بوذهابك نقدر ياكلش اولديغى وحكومتك تكليفنه نصل بر جواب ويرلديكى آتيده ذكر ايده‌جكم بر مثال ايله توضيح ايديورم .

مجلسه مواصلتمزده خارجيه ناظرى قوموارا جنـابلرى ، قوجه روسيه حكومتنك باش وكيلى قونت ويته‌يى مغلوب ايدن كوچك بويلى فقط پك بيوك فكرلى ژاپون ناظرى استيضاحه جواب ويريوردى. كوزلرى دائما بر نقطه‌يه معطوف اوله‌رق سوز سويلين بوذات ترجمانك افاده‌سنه نظراً يالكز كافى جوابلر اعطاسيله اكتفا ايديور، دها طوغريسى پك بيوك ويوكسك دوشونن بو ناظر سـوز سويلمكده اولقدر ماهر دكل. ذاتاً عموم ژاپونلر اقتضاسندن فضله سوز سويلمزلر.

خارجيه ناظرينك ساكتانه ويرديكى ايضاحات كمال دقتله دكله‌نيور ومبعوثان صـالوننده هيچ بر فرد يوقمش كبى بر سـكوت حكمران اوليوردى. ايضاحاتك ختامنده پك شدتلى كورولتيلره انتظار ايديوردم حالبوكه يالكز بر طاقم مبعوثلرك موقع خطابته چيقه‌رق سـاعتلرجه سوز سويلملرى ايله ايشه ختام ويرلدى . بو، مسئله‌يه اهميت ويرلمه‌يكندن دكل بالعكس تربيهٔ اجتماعيه‌نك مكملیتندن متولد برحال ايدى .

شمدى صره شايان حيرت اولان مبعوثلرك سوزينه كليور . بر قاچ مبعوثك سـاعتلرجه دوام ايدن نطقندن صكره اعمى بر مبعوث موقع خطابته چيقدى مراق ايله ساعته باقدم بر ساعتدن فضله سوز سويلدى . سـويلر ايكن آلديغى اطواردن وترجمانمزك افاده‌سـندن بو نعمت بصردن محروم مبعوثك بتون افاداتى قواعد فنيه وعلميه‌يه استناد ايتديره‌رك سويلديكى آكلاشلدى. نه‌ودت ژاپونياده بر اعمى بيله قواعد علميه وفنيه‌يه واقفدر . چونكه مؤسسات علميه‌سى مبذول .

بوندن صـكره موضوع بحث اولان مسئله ژاپون قطب جنوبى جمعيتنك ملازم سـيروزنك رياستنده كوندرديكى هيئت كشـفيه‌يه تخصيصات اعطاسى خصوصى ايدى .

ايشته بو مـسئله موضوع بحث ايدلديكى آنده پك چوق مبعوثلرك سوز ايستـديكى وبو يله علمى، فنى بر مسئله‌يى شدتله مدافعه‌يه حاضرلانديغى كورولويوردى . تخصيصات اعطاسى اساس اعتباريله قبول ايدلديكندن مناقشه يالكز مقدارى حقنده جريان ايديوردى . نتيجه‌ده كورلتى پاطردى ، حتى بر برينى تحقير كبى بر درجه‌يه كليور، هر كس خصمنى قواعد علميه وفنيه دائره‌سنده الزامه اوغراشـيور . وحقيقت اولنجه مخالف بيله اولسه قبولده تردد ايتميور . خلاصـه بر هيئت علميه‌نك مدافعه‌سـنه معطوف اولان ، عصبيتله تتره‌ين صـدالر بتون بنايى صارصيوردى . نهايت كرسئ خطابته چقن ايكنجى بر اعمى مبعوثك شو : « ژاپونلرك بر كون قطب جنوبى يى تماماً كشـف ايتدكلرينى ايشتمك ايسـترم ، » صـورتنده‌كى افاده‌سى آلقش طوفانلرينه غرق ايلدى . بتون بو مشـاهداتم ژاپونيا مجلس مبعوثانك بر مـدافع قوى اولديغنى كوستردى . مسـئله اهميتله تلقى ايدلديكندن مذاكره يوم آخره تعليق ايديله‌رك مجلسه ختام ويرلدى .

بو زيارتمدن بالاستفاده ناسيوناليستلردن مبعوث سـاساكى جنابلريله ملاقات ايتدم وبو مسئله حقنده‌كى فكرلرينى صوردم. جواباً « تخصيصات اعطاسى خصوصـنده عموم مبعوثلر متحددر؛ اختلاف يالكز مقدا ـ رنده‌در. ژاپون مبعوثلرى علم وفن نامنه وقوعه كله‌جك بتون تشبثاتك حاميسى اوله‌جق وبتون موانعى رفع ايتمكده مبعوثلر يكوجود اوله‌رق چاليشه‌جقلردر . ملت وكيلى اولمق طولايسيله عكسى صورتله حركت بزم ايچون ممكن دكلدر . دورهٔ انتخـابيه‌مزك ختامنده ملته حسـاب ويره‌جكمز زمان اونلره قارشو ايفا ايتديكمز خدمات نافعه ايله مجهز اوله‌رق چيقمق ايسـترز . » ديدى؛ ژاپونيا حيرت وتقدير عالمى جلب ايتمش مترقى بر مملكت اولديغى حالده نيچون مبعوثانه مكمل بر بنـا انشا ايتميور يولنده‌كى سؤالمه كوله‌رك شويله جواب ويردى :

« بوكون ملتمز مطلوب اولان درجهٔ رفاه وسعادته نائل اولمامشدر. مادامكه بز ملتى تمثيل ايديورز؛ اونك درجهٔ رفاهيتى ايله متنـاسب بر بناده بولنملى يز. بزجه ظواهرك اهميتى يوقدر . دائره‌نك مكلف ومزين اولمسى ايله عادى بر قلبه‌دن عبارت اولمسى آره‌سنده برفرق يوقدر اصل

مسئله تودیع اولنان وكالتی لایقیله ایفـا ایتمك و حقوق ملتی صیانت ایتمكدر . برقاچ سنه مقدم حكومتمز بوبابده ملیونلر تخصیص ایلمش ایدی . فقط بو مبلغك ملتك ترقیسنی و وطنـك مدافعه‌سنی تأمین ایده‌جك امور مهمه ایچـون صرف ایدلمسنی مبعوثان اتفاق آرا ایله قبول وشیمدیلك حكومتك بو تكلیفی رد ایدلمشدر . اوت بز مكلف ومزین سرایلرده اوطوره بیلورز لكن ماتمزك بر قسمی پك بیوك برمضایقه‌ده ایكن بوبزم ایچون بر وجدان عذابی اولور . ملت‌مبعوثان بناسی پایه‌جقدر فقط بو ، كندیسنك رفاه وسعادت مطلوبه‌یی بولمسنه متوقفدر . »

ایشته عادی كورینن واوسـتنده ملی الیسه‌سـندن ماعدا برشیٔ بولنمیان برژاپون مبعوثنك افاده‌سی .

بوسوزلری بالخاصه محترم مبعوثلریمزك نظر دقتنه عرض ایدرم .

مشروطیت اداره‌یه هنوز مظهر اولان ملت عثمانیه‌نك وكیللری بولنان ذوات كرامك بتون حركاتی الك اوفاق تفرعاتنه وارنجه‌یه قدر یالكز موكللری دكل بتون عالم‌اسلام وحتی بتون‌جهان تدقیق وتعقیب ایتمكده‌در .

استانبولده ، مجلس مبعوثانده جریان ایدن بر وقعه ایرتسی كونی طوكیوده منتشر انكلیزجه غزته‌لره انتقـال ایدییور . مشروطیت اداره‌زدن ممنون اولمیان حكومانك بالالتزام بوكبی وقایعه دها نه قدر یالانلر علاوه ایده‌بیله‌جكلرنی وبو صـورتله ادارهٔ عثمانیه‌یی لكه‌لمكه چالیشه‌جقلرنی‌ده نظر دقتدن دور طوتماملی‌درلر .

توكیوده تحصیلده بولنان

حسن فهمی

شؤون

دوئللو حقنده . — استانبول مبعوثی حسـین جاهد بك ایله پرشـتنه مبعوثی حسن بك بیننده متصور اولدیغی اوراق حوادثده مطالعه اولنان دوئللو حقنـده‌كی ممنوعیت شرعیه‌نك وایقاعی حالنده شرعاً یاپلمسی مقتضی معامله‌نك نه‌دن عبارت بولندیغنك سریعاً بیاننه دائر شورای علمیه‌دن یازیلان مذكره‌فتواخانه‌یه لدی‌الحواله،دوئللو- نك هربری دیكرك اجرا ایلدیكی فعلدن طولایی مسئول اولمامق و طرفین یكدیكره دمنی اباحه ایلمك اوزره شخصین بیننده اجراقلنان مقاتله‌دن عبارت اولدیغی جریان حال و سؤال واقعدن منفهم اولمغله شریعت غرای احمدیه‌ده اشبو فعلك اجراسی غیر جائز اولدیغی كبی نفسده اباحه جاری اولمدیغی و شبههٔ اذن ایله قصاص ساقط اوله‌جغی جهتله فعل مذكوردن صوكره حی قالان كیمسه‌یه مالندن دیت اعطاسی واجب و كندوسـنك تعزیر شـدید ایله تعزیر ایدلمسی لازم و فعل مذكورده طرفیندن قتل وقوع بولمسه بیـله ارتكابلرندن ناشی بو مقوله اشخاصه اثم ترتب ایلمكله شدتله تعزیر اولنملری وبوقبیل دیناً وشرعاً اجراسی تجویز ایدلمه‌ین برفعلك حكومت سنیه‌جه منع اولنمسی مقتضی ایدوكی افاده ودركنار ایدلمش اولدیغندن بر موجب دركنار فعل مذكورك منع ایدلمسی حقنده داخلیه نظارت جلیله‌سنه تذكرهٔ علیهٔ مشیختپناهی تسطیر بیورلمشدر .

اسلام دارالفنونی . — شامده منتشر المقتبس غزته‌سنك بیاننه كوره شهر مذكورده براسلام دارالفنونی تأسیسنه تشبث ایدلمش و شمدی‌یه قدر آلتی یوزلیرا قدراعانه درج اولنمشدر . اعانانك مقداری درجهٔ كفایه‌یه بالغ اولنجه دارالفنونك تأسیسنه مباشرت ایدیله‌جكدر .

چین

استبداد و اجانب علیهنه غلیانه . — چـین اختـلالجیلری ، كندیلرینه دستورالحركات اوله‌رق شـو اساسلری قبول ایتمشـلردر : « مانچو سلالهٔ حكمداریسنك اسقاطی . اسیا ، آسیالیلر ایچوندر . ژاپونیا ایله دوستلق » اختلالجیلرك غایهٔ املی ، ژاپونیا باشـده اولمق اوزره ، بوتون آسیا دولتلرینك هیأت متفقه‌سنی وجوده كتیرمكدر . . .

آسیای وسطی فلاكتزدكانی

اعانه دفتری

صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

محترم افندم ؛

تركسـتان فلاكتزدكانك تهوین احتیاجاتنه مدار اولمق اوزره كچن‌كون بلوكمزك‌اجرا قلنان‌انداختی اثناسنده برفشنك موقع‌مزایده‌یه وضع اوله‌رق یوز التمش سكز غروش اوتوز پاره‌یه عهدهٔ عاجزیده تقرر ایده‌رك مبلغ مزبور نوره‌قوب پوسـته خانه‌سنه تودیعاً مدیریت محترمه‌كزه ارسـال قلنمش اولدیغندن محلنه ارسـالی تمنیاتیله تقدیم احترامات اولنور افندم .

نوره‌قوب:الای ٤ ط۲ ك۳ مانغه ۳ده
قواله افراد احتیاطیه‌سندن

زیفوش قریه‌لی

مؤمن‌چارسه‌اوغلی : مؤمن

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت صندوغی جوارنده شنکول یقوشنده ٢٠ نومرو

صراط مستقیم
١٣٢٦

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار جدیده مع الممنونیه قبول اولنور

درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتده وبالخاصه احوال وشؤون اسلامیه‌دن بحث ایدر و هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه »	٦٫٥	٣٫٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :

ابو العلا زین العابدین – ح . اشرف ادیب

تاریخ تأسیسی

١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قبله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی ٢٠ غروش فضله آلنیر

عدد : ١٤٤ — ١١ جمادی الآخره پنجشنبه ٢٦ مایس ٣٢٧ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

نداء قرآن :

٤٧ – یا بنی اسرائل اذکروا نعمتی التی انعمت علیکم وانی فضلتکم علی العالمین

[بو آیت کریمه‌دن اقدم دیکر بر آیتده بنی اسرائیله وقتیله حقلرنده احسان بیوریلان نعمت ، عهدالله‌ه وفا ایتملرینه دائر امره‌ و کندیلرینه بوندن طولایی مکافات اوله‌جغنی متضمن وعده مقرون اوله‌رق تذکار ایدلمشیدی . صکره انلره انجق حق تعالی حضرتلرندن خوف وخشیت ایتملری امر اولنمش ایدی . بو خصوصاتی متعاقب دخی بر طاقم آیات ورود ایلدی‌که بو آیتلرده قرآنه ایمان ایتملری امر اولنمش وحق باطل ایله قارشدیروب حق کتم ایلمکدن نهی ایدلمشلر ایدی. صکره اقامهٔ صلاة وایتاء زکاة ایتملری امر اولندی. دها صکره کندیلری ناسه بر وخیر ایله امر ایلدکلری وبر وخیره داعی بولنان کتابی تلاوت ایتدکلری حالده بر وخیردن نفسلرینی فراموش ایلدکلرندن طولایی توبیخ اولنمش وصبردن واخلاص وخشوعه مقرون صلاتدن استمداد ایدرك بو نسیانی ازاله ایده‌جك طریقه ارشاد ایدلمشلر ایدی. شمدی نعمت واقعه‌نك تذکاری نوعما بر تفصیل ایله تکرار اولنیور، چونکه نعمت آیت اولاده مجملاً ذکر ایدلمشدر، اجمال ایسه فکری فی الجمله تذکره ایقاظ ایدر ، صکره بونی تفصیل وایضاح تعقیب ایدنجه فکر کمال فهم ایچون تهیئ تام اوزره بولنورده تذکر دها اطرافلیجه ، تأثر دها قوی ، نعمته تشکر دها زیاده مأمول اولور . بناءعلیه بوحکمته مبنی جناب منزل الفرقان شویله بیوریور :] ای بنی اسرائیل سزه انعام ایتدیکم نعمتی و [علی الخصوص] سزی [وقتیله] عالملر اوزرینه تفضیل ایلدیکمی ذکر [ویاد] ایدك [موسی علیه السلام عصرنده واندن صکره دخی شریعت موسایی تغییر ایتمدکلری زمانه قدر جناب حق آباء واجدادکزه نیجه لطف و کرملر ایتمش، وبالخاصه علم ، ایمان واعتقاد ، عمل صالح احسان ایلمك وایچلرندن انبیا بعث ایتمك وعادل ملوك ظهوره کتورمك صورتیله کندیلرینی زمانلرنده‌کی امم واقوام اوزرینه تفضیل ایلمش ایدی . ای بنی اسرائیل سز بونلری تخطر ایدك ، انلر نه‌دن بو درجه اعزاز وتکریم الهی‌یه مظهر اولمشلر ایدی ، سببنی دوشونك. تبدیل اخلاق ایله حقلریکزده ارزان بیورلمش اولان نعمتلری نقمت ونکبته قلب ایتمه‌یك . نبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه احسان اولنان آیات ومعجزات حقنده استعمال فکره وفضائله مسابقه مفضل اولانلر مفضل علیهلردن دها لائق بولندقلری جهتله ذات رسالتنه جمیع امم وشعوبدن اول ایمان ایتمکه سز دها جدیر وشایان ایکن انی وار نه ایلدیکی نور هدایتی انکاره پیشوا اولمه‌یك] .

جناب حق بنی اسرائیلك درونلرنده حس عزت وشرفی احیا ایچون انلره اولان نعمتلرینی ودیکرلری اوزرینه انلری وقتیله تفضیل ایلدیکنی درخاطر ایتملرینی کندیلرندن طلب ایلدکدن صکره بونی یوم دین وجزادن اتقا وحذر ایدلمکه دائر امره وصل ایلدی. وعظده بو اسلوب حکیم اولدیغندن هر واعظك وعظنه موعوظلرك درونلرنده حس عزت وشرفی احیا ایله بدء ایلمسی لازمدر ، تاکه موعوظ

بونکله قبول موعظه‌یه مستعد ومهیا بولنسون‌ده وعظك تضمن ایلدیکی تقریع وتوبیخدن استنکاف ایتمسون . حس عزت وشرف انسانك لازم غیر مفارقیدر ، فقط اثری ظاهر اولمیه‌جق درجه بعضاً ضعیفله نور ، واعظك بونی تحریکی ایسه موعوظك عزت وفضیلتنی ضمناً بر اعتراف دیمك اوله‌رق بو ایکی مزیت وعظك مستلزم بولندیغی تحقیره انضمام ایلمسیله انی تحمل آسان وقبوله قریب اولور .

حس عزت بر امر شریفدرکه ایمان اکا دعوت ایدر وبلکه‌ده انی استلزام ایلر ، زیرا ایمان صحیح کامل صاحبی کندوسنك خالق آسمان وزمین اولان اله‌عظیمه نسبتی بولندیغنی وذات الوهیتی کندوسنك سروری ومعین وناصری اولدیغنی کوره‌رك شاعرك :

قوم یخالجهم زهو بسیدهم
والعبد یزهو علی مقدار مولاه

دیدیکی کبی درونده علو و رفعت پیدا اولور . کندی ایچون برقیمت حس ایده‌نی کوررسین‌که نفسیله تنها قالوب‌ده برنقیصه‌یه کرفتار اولدیغنی تذکر ایدنجه متألم اولور ، وجردی صارصیلور ، شیطان رجیمدن اللهه استعاذه ایدر . و برمؤمن دخی معرفةالله ایله تشرف ایتمش قلبنده بوعرفانه مزاحم بر مردار شی بولنمق لائق اولمدیغنی تذکر ایلدکده شبهه‌سز بومزاحمه کندوسنه کران کلورده اندن عار واستنکاف ایدر وکرفتار اولدیغی نقیصه‌دن تطهر ایله جناب حقه توبه ورجوع ایلمك آکا سهل و آسان اولور . بونکچوندرکه الله‌تعالی حضرتلری بنی اسرائیله تذکر ایله اولان امرینی ، انلرك طبیعتلرنده‌کی غلظتی وقلبلرنده‌کی فسادی اشعار ایدن تقریع و توبیخی متضمن بروجه ایله ایراد بیوردی ، چونکه حس عزت‌وشرفی احیا ایله تأدب ایتمیان سرزنش وتحقیر ایله تأدیب اولور .

العبد یقرع بالعصا
والحر تکفیه الاشارة

جناب حق یهوده ، عزوسیادتلرینك اصلی و منشأ تفضیللری بولنان پدرلرینك اسمیله ندا ایتدی ونعمتی یالکز اکا دکل جمله‌سنه اسناد ایلدی . صکره‌ده ماسبقده ذکر ایلدیکی نعمتی امهات انواعنی بیان ایله تفصیله شروع ایدرك انلری عالملر اوزرینه تفضیل ایلدیکنی ذکر ایلدی . بنی اسرائیل‌ده دیکرلری کبی بشر اولدیغندن بوتفضیل جناب حقك محض فضل و کرمیله ایدی . تفضیل اخذ فضائل وترك‌رذائلك مناطیدر ، زیرا کندینی رذیل‌ودنی کورن آدم ایشله‌دیکی شیلره مبالاة‌ایتمز . کندینی مفضل‌ومکرم کورن ایسه شرفنی لکه‌دار ووقع‌وحیثیتنی ازاله ایدن دنایا ورذائلدن تعالی ایدر . وقتیله عالملر اوزرینه تفضیل ایلدکلرینی درخاطر ایتملریچون بنی اسرائیله اولنان امرده‌کی حکمت ، انلری وقتیله تفضیل ایدن جناب قادر مطلقك محمدالمجتبی علیه اکمل‌التحایا حضرتلری کبی وانك امتی کبی سائرلرینی‌ده تفضیله مقتدر بولندیغنی تذکر ایتملری وانلر بر و خیره دعوت ایدن کتابی تلاوت ایلدکاری جهتله بروخیره کندیلرینك انی امر ایتدکلری کساندن دها جدیر و شایان اولدقلرینی بیلوب‌ده ناسه بر و خیر ایله امر ایتدکلری زمان نفسلرینی فراموش ایتمامکی انلره اخطاردر — ع .

---

٤٨ – واتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً ولایقبل منها شفاعة ولایؤخذ منها عدل ولاهم ینصرون

[قدماء مصریین ویونان وامثالی بت پرست ملتلر کبی یهود دخی امور آخرتی امور دنیایه قیاس ایدرلرده مجرملردن بدل اوله‌رق ویریلن فدیه ایله ویاخود بعض مقربین طرفندن حاکم نزدنده شفاعت ایدیله‌رك حاکمك رأینی تغیر وارادەسنی فسخ ایله مجازاتدن تخلصلری ممکن اولدیغی کبی آخرتده دخی فدیه وشفاعت ایله عذابدن قورتلمق ممکن اوله‌بیله‌جکنی توهم ایدرلر ایدی ؛ بونکله برابر یهود انبیایه انتسابلریله داخل نار اولمیه‌جقلرینی ویاخود معدود کونلردن ماعدا نار کندیلرینی مس ایتمیه‌جکنی . چونکه یوم قیامتده کندیلرینك جاه ونفوذلری بولندیغنی اعتقاد ایلرلر ایدی. ایمان‌خالص وعمل‌صالح ایله رضاءاللهی استجلابدن بشقه هیچ برشی یوم قیامتده انسانه نفع ویرمیه‌جکی معلوم اولمق ایچون جناب‌حق بووهم و عقیده‌یی محوایدرك شویله بیوریور :] واتقا [وحذر] ایدك اول کوندن [اول کونك حساب وعذابندن] که [اوکونده] هیچ برنفس هیچ برنفسدن هیچ برشیئی قضا وادا ایتمز [اوکونده هیچ برکیمسه دیکرینك بورجنی اوده‌من . اوکون هپ امر وتصرف اللهکدر ، بری برلرینی مدافعه وحمایه‌یه دائر ناسك بودنیاده معتاداولدقلری شی اوراده جاری‌دکلدر] وهیچ برنفس ایچون شفاعت قبول اولنماز [اوراده هیچ برفردك تأثیر وکسبی یوقدر . اذن الهی ایله اولمدقجه اوراده هیچ برفرد سوز سویلیه‌من ، اذن الهی ایله اولمدقجه هیچ برعضو قیلداماز] وهیچ برنفسدن فدیه النماز[عوض ویره‌رك هیچ برکیمسه عذابدن‌قورتیله‌ماز] وکندیلرینه یاردم ایدن اولماز .

معتزله اهل کبائر ایچون شفاعت اولمدیغنه بو آیت ایله تمسك ایتدیلر ، بو تمسکك جرابی‌شودر : آیتده‌واقع[شفاعت] کلمه‌سی سیاق‌نفیده نکره اولوب جمیع انواع شفاعته عام وشامل اولدیغی جهتله آیت کریمه کرك کفار وکرك مسلمیندن اهل کبیره حقلرنده علی‌الاطلاق نفی شفاعته دلالت ایدیورسه‌ده آخرتده عصاة مؤمنینه شفاعت وقوع بوله‌جغنه دائر ورود ایدن آیتلره ومروی اولان‌حدیثلره مبنی کفاره تخصیص ایدلمشدر . خطابك کفاره اولمسی وآیت کریمه‌نك دخی پدرلری اولان‌انبیا کندیلرینه‌شفاعت ایده‌جکنه دائر یهودك‌اعتقادلرینی رد ایچون نزول ایتمسی نفی اولنان شفاعتك کفاره‌مخصوص بولندیغنی تأیید ایدر — ق ، س ، ش .

قرآن کریمده « لابیع‌فیه ولاخلة ولاشفاعة » قول شریفی کبی علی‌الاطلاق نفی شفاعتی ناطق آیتلر اولدیغی کبی که « فماتنفعهم شفاعةالشافعین » قول شریفی کبی منفعت شفاعتك نفینی ناطق آیتلر

وكاه « الا بأذنه » ، « الالمن ارتضى » كبی كلمات شریفه ایله نفی شفاعتی تقیید ایدر آیتلرده واردر . بعض ناس اولكی ایله تمسك ایدیور وبعضلری اولكی ایله ایكنجی آره‌سنده منافاة یوقكه برینی آخره حمل ایتمكه محتاج اوله‌لم دیور ، چونكه بوكبی اذن و مشیت ایله اولان استثنالر اسلوب قرأنده مقام نفی قطعیده متعارفدر ، بوده « سنقرئك فلاتنسی الاماشاءالله »، «خالدین فیهامادامت السموات والارض الاماشاءالله» آیت كریمه‌لرنده اولدیغی كبی مستثنی منهك اذن ومشیت الهیه ایله وقوع بولدیغی اشعار ایچوندر . شو حالده قرأنده شفاعت حقنده نص قطعی یوقدر، لكن شفاعتك اثباتی حقنده حدیث ورود ایلدیكندن بوحالده شفاعتك معناسی ندر؟

عندالناس متعارف اولان شفاعت، شفیعك نزدنده شفاعت ایتدیكی ذاتی مراد ایتمش اولدیغی بر فعلدن ویا تركدن فراغت ایتدیرمسیدر. شو حالده شفاعت ، شفیع ایچون اراده‌یی انجق ترك وفسخ ایتمكله تحقق ایدر. حاكم عادل شفاعتی قبول ایتمز ، مكركه اولجه خطا ایدوب‌ده صكره صوابی آكلامش اولمق كبی مراد ایتدیكی شی حقنده علمی تغیر ایتسون ومصلحتك مراد ایتدیكی شیئك خلافنده اولدیغی كورسون . فقط حاكم مستبد ظالم مقربلرك نزدنده برشی حقده‌كی شفاعتلرینی ، او شیئك ظلم اولوب خلاف عدالت بولندیغی بیلدیكی حالده محضا كندوسنك شفیع مقربه ارتباطنده كوردیكی مصلحتی عدالت اوزرینه ترجیح ایدرك قبول ایدر . بوایكی نوعك ایكیسی‌ده الله تعالی حقنده محالدر ، زیرا ارادهٔ علیه‌سی علمنه مبنی‌در ، علمی ایسه ازلی اولوب تغیر ناپذیردر .

اثبات شفاعت حقنده وارد اولان آثار شو مسروداته كوره متشابهاتدن اولمغله شومتشابهك متعارف اولان معناسندن حق جل وعلا حضرتلری تنزیه ایدیله‌رك بوخصوصده سلفك تفویض وتسلیمه دائر مذهبی نظر دقته النورسه او حالده شفاعتی جناب حقك مستجاب ایده‌جكی دعا معناسنه حمل ایده‌بیلورز . شفاعت حقنده وارد اولان احادیثده بوكا دلالت ایدر . صحیحین ایله دیكر كتب احادیثده روایت ایدلدیكی اوزره رسول اكرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری یوم قیامتده سجده ایده‌جك وجناب حقك كندوسنه او كون الهام ایلیه‌جكی حمد وثنا ایله ذات الوهیتنه حمد وثنا ایلیه‌جكدر . او زمان كندوسنه [باشكی قالدیر دیله نه‌دیلرسه‌ك سكا ویریله‌جكدر، وشفاعت ایت نه‌شفاعت ایدرسه‌ك شفاعتك قبول اولنه‌جقدر] دیه بیوریله‌جقدر . بو معناجه شفاعت حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك مراد ایتمش اولدیغی ارادهٔ علیه‌سندن شفیع ایچون رجوع ایده‌جكنه دلالت ایتمیوب بلكه شفیعك دعاسی عقیبنده ارادهٔ ازلیه تنفیذ ایدلمك صورتیله انك عزوشرفنی اظهار ایتمكدن عبارتدر . كذلك بو معناجه شفاعتده، شفیعلرك شفاعتنه اعتماداً دینك اوامر ونواهیسنده تكاسل ایدن مغرورلرك غرورینی تقویه ایده‌جك بر حال دخی اولمیوب بلكه امر وتصرف هپ اللهك اولدیغی ویوم آخرتده هیچ بر فرده اللهه اطاعتدن ورضاء الهیسندن بشقه هیچ بر شیئك نفعی اولمیه‌جغی انبا ایدیور . « فماتنفعهم شفاعة الشافعین . فما لهم عن التذكرة معرضین » — ع .

برکت زاده

اسماعیل حقی

كچن تفسیر شریفده‌كی تصحیح

صحیفه	ستون	سطر	غلط	صواب
۱	۲	۸	اولیوركه	اولوركه
۳	۲	۱٦	اجلال	اخلال
۳	۲	۳۰	تنظیم	نظم

وحدت وجود

— ۳ —

« اسپینوزا » یه كلنجه بوفیلسوفك مبدأ حركتی « جوهر » فكریدر . جوهره بذاته قائم اولان وجود معناسی ویریور وجوهر فكرندن اوصاف ، اعراض فكرینی استنباط ایله دیوركه : جوهر دیمك وجود نا متناهی دیمكدر ؛ وجود نامتناهینك نامتناهی صور كونیه‌سی یاخود صفاتی اولمق لازم كلیر . انسانلر متصف اولدقلری عجز نتیجه‌سی اوله‌رق بو صفات غیر متناهیه‌دن یالكز ایكیسنی ادراك ایده‌بیلیرلر . بونلرده « عقل غیر متناهی » ایله « امتداد غیرمتناهی » در . وجود مطلقدن صفات غیر متناهیه‌نك ظهورینی استلزام ایدن بر قانون ضروریٔ انبساط وانكشاف بو صفاتك هر برندن لایعد صور كونیهٔ متناهیه ظهورینی استلزام ایدر .

امتداده خاص اولان « صور كونیهٔ مختلفه اشباح ، عقله خاص اولان صور كونیهٔ مختلفه‌ده ارواحدر . ایشته موجوداتك اساسی بوندن عبارتدر . جوهرله انك اوصاف واعراضنه حكما « طبیعت مكونه — اسم فاعل صیغه‌سیله » احاد ناس‌ده الله دیرلر . « طبیعت مكونه — اسم مفعول صیغه‌سیله » یاخود بالذات « طبیعت » ده صور امتداد الهی تعبیر دیكرله عالم اشباح دنیلن عالمك ، صور عقلیهٔ الهیه ویا عالم ارواح دنیلن عالمه خاص سلسلهٔ ترتیبات غیر متناهیه‌یه قارشی ضروری اولان ظهورات متقابلهٔ غیر متناهیه‌سیدر .

شو سوزلرینه باقیلیرسه « اسپینوزا » نك وهلهٔ اولاده جناب حقه بر وجود شخص ومستقل اثبات ایتدیكی ، جناب حقك مكمل وغیر متناهی بر تعین ذاتیله متعین ، شعور نفسی‌یی حائز بر وجود مدركدن عبارت اولدیغی قبول ایلدیكی ظن اولنور. حالبوكه بر از تعمیق نظر ایدیله‌جك اولورسه حقیقتك اویله اولمدیغی كوریلیر .

« ده‌قارت » مدرسه‌سنده جناب حقه اثبات ایدیلن « عقل » ایكی صورت تحتنده تعین ایدیور ایدی كه بونلردن بری « ادراك » دیكری‌ده « اراده » در . حال بوكه « اسپینوزا » جناب حقك « اراده » صفتیله اتصافی صورت قطعیه‌ده رد ایله : « اراده »

مخلوقاتك طبقات سفلیه‌سنه خاص بر صفتدر ؛ جناب حقده اراده دكل انجق بر انبساط وانكشاف ضروری اوله بیلیر دیور .

انك اعتقادنجه ادراك دنیلن شی — نا متناهی بیله اولسه — طبیعت مكونه‌نك ایجاباتندن اولوب طبیعت مكونه‌نك مخصوصاتندن اولمدیغندن جناب حق صفت ادراك ایله متصف دكلدر . جناب حقه اثبات ایدیلن « عقل » حد ذاتنده صور فكریه‌دن ، شعور نفسیدن عاری بر عقل مهملدن عبارتدر . بو عقل تعین وانبساطه میل ایدوب كندیسندن صور تعیناتی دیمك اولان افكار ظهور ایلدیكی آنده مقام لاهوتدن تنزل ، بقاع سفلیهٔ طبیعته سقوط واقع اولور .

ایشته كوریلیوركه بو فیلسوف خالق عالم اولمق اوزره حقیقی بر الهك تعینه قائل اولمیوب یالكز بری دیكرندن وهپسی فكر وجود دینلن بر فكر اصلیدن ظهور ایدن بر طاقم افكارك ثبوتنه قائل اولیور .

« اسپینوزا » نك صفات الهیه‌یی نظر اعتباره المقسزین طوغریدن طوغری‌یه عقل ایله امتداد غیر متناهیدن ارواح واشباحه كچدیكی ظن اولنیور . فلسفه‌سنك اك ساده نقطه‌سی‌ده بوراسیدر . حال بوكه دقت ایدیله‌جك اولورسه اشیانك سلسلهٔ ظهورینی بویله دوشونمدیكی ، بویله دوشونه‌مدیكی كوریلیر . چونكه صفات غیر متناهیه ایله صور متناهیه بیننده بر رابطه‌نك وجودی لازمدر . مثلا : مهمل وشعور نفسیدن عاری اولان عقل مطلق ایله ارواح تسمیه ایدیلن وتمامیله متعین . متشخص اولان افكارك اراسنده بر طاقم وسائطه لزوم واردر . بونلر انجق او صورتله ممكن الظهور اوله بیلیر . منطقه صوك درجه‌یه قدر رعایتكار اولان « اسپینوزا » ده جوهرك اوصافی ایچون بعض حضرات (Modes) ازلیه وغیر متناهیه قبول ایدیور . مثلا عقل مطلق ایله عالم ارواح اراسنده عقلك ازلی وغیر متناهی بر حضرتی قبول ایله بوكا حضرت ادراك غیرمتناهی، حضرت فكر الوهیت دیور . اقتضای منطق « اسپینوزا » یه فكر الوهیتدن صكره ازلی و غیر متناهی دیكر بر طاقم افكار دها قبول ایتدیریورسه‌ده « اسپینوزا » بونلرك ماهیتلرینی تعین و ایضاح ایده‌میور . خلاصه « اسپینوزا » نك جناب حق دیدیكی حقیقت تعین ذاتی وشعور نفسیدن تمامیله عاریدر .

هركسك « اسپینوزا » یی الحاد ایله اتهام ایتمسی‌ده بوندن ایلری كلیور . فقط بو اتهام طوغری دكلدر . چونكه اسپینوزا اصلا الحادی قبول ایتمیور . مصدر اشیا اولمق اوزره غیر متناهی بر مبداء اولك وجودینه قائل اوله‌رق اكا « الله » دیور .

« اسپینوزا » نك ملحد اولمدیغی قبول ایدلسه بیله فلسفه‌سنده دائما مهمل ومبهم بر الهك وجودینه قائل كبی كورینیور . بوده اثبات الوهیتدن زیاده نفی الوهیتی آندیریور . بو فیلسوفك مسلك حكمتی بعض كره‌ده بام بشقه بر سیما ایله نمایان اولیور . مثلا جناب حقك ادراك واراده صفتلریله اتصافنی رد ایده‌رك طبیعت مكونه‌نك فكر الوهیتی تضمن ایده‌میه‌جكنی ، باعتبار الذات نظر ملاحظه‌یه

الدیغی تقدیرده جناب واجب الوجودك شعور نفسی‌یی حائز اوله‌میه‌جغنی سویلدكدن صكره « ئه‌تیك » عنوانلی اثرنده : « جناب حق بر عشق معنوی ایله كندی كندینی سور » دیور .

ینه بر یرده بو عشق معنویدن بحث ایتدیكی صرده‌ده شو سوزلری سویله‌یور : « انسانلر اكثریا شایان الوهیته یاقشمیه‌جق بر طاقم اقواله جرأت ایتدكلری حالده ینه ذات الهی‌یی دوشونمكدن ، سومكدن كندیلرینی الامازلر . انسانلرك جناب حقه محبتلری جناب حقك انسانلره اولان محبت غیر متناهیه‌سنك اثر تجلیسیدر . بو ایكی نوع محبت محبت واحده حالنه كیره‌رك خالق ایله مخلوقات اره‌سنده بر رابطه تشكیل ایدر . حیات حقیقیه ماسوایه مصروف اولان حیات اولمیوب جناب حقه موقوف اولان حیاتدر . انسانلر قلبلرنده‌كی محبت الاهك تأثیریله بر برلرینی‌ده سورلر . روحلر قارشدر . روح انسانی ، انجق بو محبت سایه‌سنده حر ومسعود وكندی اصل لاهوتیسی كبی ابدی وغیر فانیدر .

ایشته براز اول تمامیله مسلك الحاده سالك كبی كورینن بو فیلسوف براز صكره بر متصوف كسیلیور . عجبا بو تناقضك سببی نه‌در ؟ بونك سببی « پانته‌ایزم » ك صفحات تكاملنده تأثیرندن ازاده قاله‌مدیغی قانون ضروریدر .

« اسپینوزا » غیر متناهی ایله متناهینك ، جناب حق ایله طبیعتك برلكده قیام ازلیسنه یعنی وحدت مطلقهٔ وجوده هر فیلسوفدن زیاده قائل اولیور .

فقط عین زمانده بونی بر سیستم صورتنه افراغ ایله اندن بر طاقم نتایج قطعیه استنباط ایتمك ، نامتناهی ایله متناهینك حقیقتلریله ، بینلرنده‌كی مناسباتی صورت واضحه‌ده كوسترمك دها ایسته‌یور . بو صورتله قتحامی غیر قابل مشكلاته تصادف ایده‌رك ذهن هندسیسنك بتون قوتنه ، قلبنك اولانجه جسات وصفوتنه رغماً ورطهٔ تناقضه دوشیور . یعنی بعض كره كافهٔ حقایقی طبیعتده اندماج ایتدیره‌رك جناب حقی خارجده وجودی اولمیان بر معنای موهوم صورتنده كوستریور . كه « پانته‌ایزم » ك نتایجی اعتباریله الحاده قریب اولان « طبیعیون » مسلكی شكلنده‌كی نوعی دیمكدر . بعض كره‌ده بتون موجوداتی « حیات الهیه » ده فانی كبی كوستره‌رك « حیات انسانیه » یی بر فكر الهی ، ذات الهده متعین بر خیال منزله‌سنه تنزیل ایله افراطلی حیرت وهیمانه واران تصوفی « پانته‌ایزم » وادیسنه صاپیور !!

تدقیقات تاریخیه‌یی بوندن ایلری كوتورمكده بر فائده متصور اولایدی ، « دهقارت » و « قانت » مسلكلریله انلردن صكره ظهور ایدن دیكر فلاسفه‌نك مسالكنده‌ده بحث ایدرایدك . فقط مسئله‌نك بوندن زیاده تفصیلی اطنابه مؤدی اوله‌جغندن بو قدرله اكتفا وحلی صددنده اولدیغمز صوك مسئله‌یه نقل كلام ایدملم .

« پانته‌ایزم » ك اساسنی تدقیق ایلدیكمز اثناده صفحات تكاملنده تابع اولدیغی قانون عمومی‌یه دسترس اولمش ایدك . بو مسلكك انتقاد وردینی متكافل اولان قاعده‌یی شمدی « قانونك » كندیسنده ارایه‌جغز .

مافوق الطبیعیاته عائد بر مسلکك مقبول اوله‌بیلمسی ایچون ، یالکز اجزای مباحثی بینده‌کی اتساق وارتباطك مکمل اولمسی ، خللدن سالم بر ترتیب منطقی‌یی احتوا ایتمسی کافی دکلدر . بویله بر مسلك مکمل بر اثر صنعت اوله‌بیلیرایسه‌ده فلسفه‌دن ، حقیقتدن بشقه بر شی بکله‌ین عقول جدیه نزدنده قطعا حائز اهمیت اوله‌ماز . هرهانکی بر مسلك فلسفینك بو عنوانه کسب استحقاق ایده‌بیلمسی ایچون یالکز منطقه موافق اولمسی ، اصلا تناقضی احتوا ایتمه‌مسی کافی دکلدر دها مهم ، دها قطعی دیکر بر شرط دها واردر یعنی او مسلکك حقایق اشیایه‌ده توافقی لازمدر .

بنابرین بر مسلك فلسفینك تجاربی ، تجاربدن استحصال اولنان نتایجی نظر اعتباره المسی اقتضاایدر . فقط بوندن مقصدمز او مسلك دائرهٔ تجاربده محصور قالسون دیمك دکلدر ؛ انجق فلسفه نه‌قدر عالی بر موقعدن تجاربه حاکم اولورسه اولسون دائما انلری تصدیق و ایضاحه مجبوردر . خصوصا که بر مسلك فلسفی طبیعت انسانیه‌دن بشقه بر طبیعتك اعانه‌سیله وضع ایدیله‌مز ، طبیعت انسانیه‌نك ایسه بر طاقم قوانینی ، حدودی ، احتیاجاتی واردر . هر فیلسوف بونلری نظر دقتدن دور طوتماملی ، بونلرك مقتضیاتنه ایستر ایسته‌مز توفیق حرکت ایتمکه مجبوردر . اکر طبیعت انسانیه‌ده ، انك لازم غیر مفارقی حکمنده اولان ، قید زمانی و مکانی‌یه تابع بولنمیان بر اعتقاد وارسه فلسفه‌نك انی ده نظر اعتباره المسی لازمدر .

فلسفه وجدان عمومی‌یی انکار ، انده جایکیر اولان اعتقادك بطلاننه حکم ایده‌مز . بالعکس انك منشأنی ، سبب تعممنی شرح وایضاح ایلر . چونکه وظیفه‌سی اودر .

مادامکه مسالك فلسفیه‌نك کافه‌سی بو ایکی نقطه‌یی یعنی تجاربله ، عامه‌نك اعتقادینی تشریح وایضاحه مجبوردر ، شو حالده «پانته‌ایزم» ده شو مجبوریتدن ازاده قاله‌ماز .

حالبوکه بو مسلکه سالك اولان فیلسوفلرك کافه‌سی تجاربی استحقار ایتمشلردر . مثلا « پارمه‌نید » « پلوتن » « برونو » « سپینوزا » « هه‌کل » کبی فلاسفه حواسك انسانی تغلیط ایتدیکنی ، انی رهبر حرکت اتخاذ ایدن عوملك ، عقللرینی وادیٔ ضلال وخیالده اوتلاتدقلرینی ، حقیق بر حکیمك ، تجاربه عطف اهمیت ایتمیه‌رك هرشیئی عقل کوزیله تدقیق ومحاکمه ایتمسی لازم کله‌جکی ادعا ایله دیورلرکه : فرض ایده‌لمکه تجربه انسانی الداتمسون نتیجه‌سی نه اوله‌بیلیر؟ تجربه علل مؤثره‌یی ، اساس موجوداتی کوستره‌میوب یالکز معلولات وحادثاتی کوسترر . حالبوکه فلسفه اصول وعلل اشیایی یعنی هرشیئك « نیچون » ی ایله « نصل » نی کوسترن بر علمدر . شو حاله نظراً حکیم اولان کیمسه‌ده وادیٔ تحریاتك خبایای مظلمه‌سنه دلالت حواس ایله دکل نورمبین عقل ایله کیرملیدر .

ایشته بتون پانته‌ایستلرك ادعالری بو مرکزده‌در . انلر تجارب واعتقاد عمومینك بهمه‌حال کندیلرینی محکوم ایده‌جکنی بیلدکلرندن اصلا او جهته التفات ایتمه‌مشلردر . حالبوکه ادعالرك اك واهیسی ، تشبثاتك اك عقیمی ، دیوانه‌لکلرك اك عجیبی تجاربدن فراغت سوداسنه دوشمکدر .

بو خصوصده اك ایلری کیدن ده « پارمه‌نید » در . بو حکیم سادهٔ‌دل ، حقیقی بر فیلسوفك « عقل محض » و « فکر وجود » دائره‌لرندن دیشاری چیقمامسی ، بونلردن بشقه نه وارسه هیچ‌نی هیچه صایمسی لازم کله‌جکنی ادعایه قدر جرأت ایتمشدر . بونك نتیجه‌سی‌ده اوصاف واعراضدن عاری اولان وجود مطلقدن ماعداسنك انکارینه واریر . اکر تجاربی بسبتون استحقار ایتمش اولایدیلر ، هیچ شبهه یوقکه « پلوتن » ایله « اسپینوزا » و « هه‌کل » ك دسترس اوله‌جقلری نتیجه‌ده « پارمه‌نید » ك دسترس اولدیغی نتیجه‌نك عینی اوله‌جق ایدی . یعنی « پلوتن » « وحدت مطلقه » خارجنه چیقه‌میه‌جغی کبی « اسپینوزا » جوهردن اوته‌یه بر ادیم اتمیه‌جق ، « هه‌کل » ده صوك درجه‌یه‌قدر مبهم اولان « فکر » دائره‌سنی تجاوز ایده‌میه‌جك ایدی .

حالبوکه « پلوتن » التزام کرده‌سی اولان « وحدت » ده ازلی بر منشاء تعینات بولیور ، « اسپینوزا » « جوهر » دن « عرض » ، عرضدن صورت چیقاریور ، « هه‌کل » ده فکرك بتون تکاملاتی ذاتنده مندمج بر استعداد ظهور وانکشافه غایت بسیط بر قانون مطرد نتیجه‌سی اولان طبیعی وضروری بر حرکته عطف ایدیور . پك اعلی بو سوزلری بزده تصدیق ایده‌لم ؛ فقط بو فیلسوفلر تعین ، عرض ، صورت ، حرکت وتکامل فکرلرینی عجبا نره‌دن المشلر ؟ بو معلوماتك کافه‌سی تجاربه مستند ، تجاربدن مقتبس دکلمیدر ؟ خلوص و جدیتله متصف ، حسب المسلك بو معلوماته محتاج اولان بر فیلسوف ایچون بو معلوماتك منبعنی کتمده نه کبی بر فائده متصور اوله‌بیلیر ؟

دیکر مسالك فلسفیه کبی « پانته‌ایزم » ده تجاربدن استغنا ایده‌مز ، وایده‌میور . چونکه معلومات حسیه ایله وجدان بشرده حکمفرما اولان اعتقادی انکار ایده‌جك اولورسه کندیسیده انکار ایدلمك تهلکه‌سنه معروض قالیر . بر اصله استناداً احوال ووقایعی انکار ایتمك ، یالکز محالات ایله اوغراشمق ، کندینی غرابتله اتهام ایتدیرمك دکل ، بلکه ایشنه کلدیکی زمان تجاربدن استفاده ، کلمدیکی زمان استغنا صورتیله ورطهٔ تناقضه دوشمك دیمکدر .

پانته‌ایستلر عقل ووجدانك کندیلرندن ایسته‌دیکی ایکی بیوك حقیقتك یعنی ماهیات وتعینات اشیا ایله حقیقت الهیه‌نك تألیفی امرنده عجز قطعی کوستریورلر .

بونلر کاه مسلك طبیعیونه میل ایله جناب حقی ، کاه تصوفه انهماك ایله حقایق اشیایی انکار ایتدکلری کبی بعض کره‌ده غایت قوی وفقط عقیم بر عزم ایله بونلرك ایکیسنی بردن دراغوش ایتمك ایسته‌دکلرندن ایکیسنی‌ده اللرندن قاچیریورلر .

اشیای سائره‌یی بر طرفه براقه‌لم ؛ فقط بونلر تشکلی اعتباریله منتهای مراتب تکمله واصل ، حقیقت ذاتیه‌سنی صورت قطعیه‌ده جازم ، ملکات عقلیه‌سیله قوای طبیعته حاکم اولان انسانده‌کی نفس ناطقه‌یه ، ارادهٔ جزئیه‌یه نه دیه‌جکلر ؟ « اسپینوزانك » بو ایکی شی حقنده‌کی

فکرینی تدقیق ایده‌لم . باقه‌لم نه‌ نتیجه‌یه دسترس اوله‌جغز ، « اسپینوزا » کائناتك جوهر، عرض وصورت دنیلن اوچ عنصردن تشکیلی ممکن اولدیغنی ادعا ایدیور . انسان ایچون ك قوی ، اك مستمر بر حس ایله محسوس ، اشیای سائره‌نك هپسندن زیاده قابل تدقیق اولان بر شی وارسه اوده کندی حقیقتیدر . شو حالده « اسپینوزا » نك تشکیل ایده‌جکی عالمده تعین شخصینك مدلول وجیزی اولان « بن » لفظنك یعنی نفس ناطقه‌نك موقعنی تحری ایدیکز . عجبا نفس ناطقه جوهر میدر ؟ خیر . چونکه جوهر بذاته قائم بر موجود غیر متناهیدر . یوقسه عرضمیدر ؟ عرض‌ده دکلدر ؛ زیرا عرض‌ده نا متناهیدر . هرنه قدر بو نامتناهیلك نسبی ، اضافی ایسه‌ده . شو حالده نفس ناطقه « صورت » دیمك اوله‌جق . بوده قبول ایدیله‌مز . چونکه صورت (بر موجود) متعین اولوب بساطتیله برابر کندیسنده بر طاقم ملکات مندمجدر . شو حالده نفس ناطقه اولسه اولسه بر مجموعهٔ صور اوله‌بیلیر . بویله بر صورت قوللکسیونی‌ده بر معنای مجرددن بشقه برشی اوله‌ماز .

دیمك‌که نفس ناطقه « اسپینوزا » نك عالمندن الی الابد مطرود ، او عالمده انك ایچون بر موقع آرامق بیهوده‌در . عجبا بو فیلسوف « اراده » خصوصنده وجدان عمومی وتجربه ایله متحدمیدر ؟ خیر .

فرید

مسلمانلره نصیحت

اجتماعی وجیبه‌لر

هانکی انسان اولورسه اولسون ، خصوصیله متمدن عصرلرده ، شو درت اسمك برینه داخل بولنمقدن خالی قاله‌ماز :

۱ — افراد سائره‌سیله دین ، لسان ، مقتضیات طبیعیه جهتلرندن اشتراکی اولان ؛ طوغریدن طوغری‌یه اونك قانونیله اداره ایدیلن بر جمعیتك عضوی اولمق .

۲ — اعتقاد ، اخلاق ، عادات نقطهٔ نظرندن کندیسنه مخالف بولنان بر ملته وطنداشلق ، محکومیت کبی قیود ایله مربوط بولنمق .

۳ — داخل اولدیغی جمعیت آره‌لرنده برچوق جهتلردن منافات موجود اولان دیکر جمعیتلرله صرف اتحاد منافع یوزندن دوست کچنمك .

٤ — منسوب بولندیغی جمعیت بینلرنده‌کی مسائل حیاتیه‌نك تخالفی یوزندن دیکر بر جمعیته قارشی دشمن وضعنی آلمق .

کورولیورکه اوچ اولکی حال بیوك جمعیتلرك باشندن هیچ بر زمان اکسیك دکلدر ؛ دردنجیسنه کلنجه عالم سیاستده‌کی موقعنك اهمیتنه کوره بعضاً یاخود چوق زمان بر جمعیت بوکاده معروض اولور . نته‌کیم مدنیتده ، شوکتده اك ایلری کیدن ملتلرك استعمار ، استملاك پولتیقه‌سنده‌کی جاذبه‌یه قاپیله‌رق ، حتی اك کوچوك ، اك زواللی قبیله‌لرله، صورت دائمه‌ده حرب ایتمکده اولدقلرینی کورویورز.

شیمدی ، شو تقسیمه عطف اولنه‌جق اك سطحی بر نظر اونك غایت طبیعی بر تقسیم اولدیغنی ، الندن قورتولمق قابل اولمایه‌جغنی تسلیمه کافیدر ؛ زیرا مدنی اولسون ، وحشی اولسون ، عصریمزده بولنسون ، یاخود ماضی‌یه قاریشسین ، نه‌قدر ملت وارسه هپسنك لسان حالی بونی سویلیور .

ایمدی بر شریعت عادله شو درت قسمدن هر برینك قارشیسنه اویله وجیبه‌لر قویمالیدرکه احکامنه متمسك اولانلر او وجیبه‌لری ایفا مجبوریتنده اولسون ؛ او وجیبه‌لرده عدالته ، قانون طبیعته تماميله موافق بولنسون . بو ایسه اویله بر ایشدرکه بوکونه قدر دین اسلامدن باشقه‌سی ایچون اونی قانون عدل وحق ایجابنجه یرینه کتیرمك میسر اولمامشدر .

اوت ، مسلمانلق انسانلری یوقاریده سویلدیکمز درت قسمه آییریور ، هر قسم ایچون‌ده مسلمانلره اداسی فرض اولان بر طاقم خصوصی وجیبه‌لر کوستریور .

انسانلر نظر اسلامده شو وجهله درت قسم اولیور :

۱ — مسلمانلر .

۲ — ذمیلر . بونلر اهل کتاب دیدیکمز یهودیلردن ، نصرانیلردن مسلمانلرك اداره‌سی آلتنده بولنوب مسلمانلرك قانونلریله اداره اولنانلردر .

۳ — مسلمان حکومتلرله باریشیق یاخود متفق اولانلر .

٤ — مسلمان حکومتلرله محارب اولانلر . شیمدی شریعتك مسلمانلره قارشی شو درت قسم حقنده نه کبی وجیبه‌لر تعین ایتمش اولدیغنی بر فصلده کوستره‌لم .

محمد عاکف

مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه

یاخود

نشر نوادر

انسانیت — یعنی شخصیت معنویهٔ بشر — دنیا دینیلن شو محنت عالمنده دست قدرتله کسوهٔ آدمیتی اکتسا ایلدی ؛ عصرلرجه بر حیات طفولیت کچیردی ؛ بر طوفان شبابك امواج وحشت وجهالتی اراسنده یووارلاندی طوردی .

پك عظمتلی ، پك اسرار انکیز اولان فطرتنك ، دوش عجزینه تحمیل ایلدیکی وظائف خلقت وعبودیتی نوکرنمك اوزره مکتب معرفتده النه ویریلن الفبای مدنیتی ابتدا کمال شوق هوسله اوقومغه باشلامش ایکن قامتی بر از سیوریلوب یوکسلنجه تبدیل طور ایدرك شدتلی بر خرچینلغه ، وحشیانه بر آزغینلغه طوتولدی :

کتابلرینیییرتمق ، پارچالامق ؛ یازیلرینی سیلمك ، یالامق یرینه معناسز ، مألسز : آبوق صابوق صاچمه‌لر ، هذیانلر یازمق ! بر آز دها بیوینجه خواجهٔ ادرا کنه ، مرشد عرفانه یومروقلرینی صیقاراق

دیشلرینی غیجیرداتەرق نفرتلر ، دشنامل یاغدیراراق — مفترس بر حیوان کبی — صالدیرمق ! دوکمك ! حتی — بعضیسنیده — ئولدیرمك ! ایشته بو یارامز ، بو شیماریق انسانك مکتب معرفته حرمتی ! کتاب مدنیتی، تعلمه محبتی !....

ایشته — تاریخك‌ده شهادت ایتدیکی وجهله — ادوار طفولیت وشبابی کچیردیکدن صوکرا ان صوك وان بیوك معلمنك حضور هدایت پرورینه چاغیریلدی .

او مربیٔ اعظم انسانیت ، او معلم افخم مدنیت، سلطان کشور نبوت ، امام محراب رسالت (علیه الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری ایدی .

عادت بوکه آخرده کلیر بزمه اکابر

هرودوتلر ، قسەنوفونلر ، پولیبلو نه دیرلرسه دەسینلر ؛ سوقراتلریله ، افلاطونلریله ودها بیلمم کیملریله نه قدر افتخار ایدرلرسه ایتسینلر ؛ مدنیت ، او زمانه قدر غالبلرك مغلوبلری دیری دیری دریلرینی یوزمسندن ، رؤس مقطوعەلرندن تپەلر ، داغلر وجوده کتیرمسندن ، حیاً اوزرلرینه دیوارلر ئوروب فاجع بر موته ترك ایتمسندن ؛ داینك مدیونی اسیر کبی صاتمق ، یاخود — صانکه حیاتنی کندی عمرینه قاتوب انك حسابنه یاشایه بیلەجکمش کبی ! — ئولدیرمك حقنه مالك اولمسندن عبارت ایدی . ایشته یونان وروما مدنیتی ! مع مافیه اعتراف اولنملیدر ، که جزیرة العرب جهالتده ، وحشتده ، سفالتده — همانده — سائر قطعات ارضك ان بد بختی ایدی دینیله بیلیر . انسانلر اراسنده — استعداد فطریلریله — ان زیاده سعادته ، بختیارلغه لایق اولان نسل جلیل عرب بوغوجی . ئولدیریجی بر کابوس فلاکت آلتنده جانسز ، نفسسز یاشایورلردی . اشرف مخلوقاتك اخس موجوداته ، بی روح جماداته الوهیت کبی بر صفت مقدسهٔ ازلیه ویرەرك حضورنده جبین سای تذلل واحتقار اولمسی ، طاشدن ، اغاجدن استمداد ایتمسی قدر مصیبتی تصور اولونیر ؟ بو بد بختلری دوشدیکلری درك اسفل هیچیدن چکوب قورتارمق ، انسانلقلرینی احساس ایتمك ، ئولو اولان روحلرینی دیریلتمك — بر قوهٔ فوق الطبیعه اولمدقجه — قدرت بشر داخلنده دکلدی .

فقط اوروح الروح انسانیت ، او معشوق احدیت ، اومسجود ملکیت تك باشنه – بی پروا – میدان مجاهدەیه آتیلدی . حق وحقیقته ، انسانیته ، مدنیته دعوته مأمور اولدیغنی اعلان ایتدی .

مکەده اون اوچ سنه – لاینقطع – جهالتله ، وحشتله نیچەلشدی . که یالکز بو اوزون مدتده چکدیکی زحمت ومشقتلرك ، ان یقین اقرباسندن کوردیکی خصومت واهانتلرك ، معروض قالدیغی هجوملرك صولتلرك تفصیلنه جلدلر دولوسی کتابلر تحمل ایدەمز . بوتون دنیانك ایدی سلطنتنه مقابل اولسه ینه چکلمز ، چکیلەمز اولان بو محنتلره ، بو ابتلالره نیچین قاتلانیور ، نەدن کوکس کریوردی ؟ نەدن احد غزاسنده مشرکین قریش مبارك دیشنی قیرمق جنایتنده بولونمش ایکن « اللهم اصلح قومی وهم لایعلمون »

[یارب ! قومیمی اصلاح بیویور ! انلره غضب ایتمه ! چونکه بیلمیورلر] دییه خیر وصلاح ایله ، سعادت وفلاح ایله دعا بیورردی ؟

دنیاجه مادی بر منفعتك ذرەسی یوق ایکن نیچین لایتزلزل بر عزم خرد فرسا ایله وظیفهٔ مقدسەسنده ثبات ایتدی ؟ بو سؤاللر جواب ایستر جواب .. ! حضرت قرآن حکیم تدریجاً شرف بخش نزول اولدقده ، عقل وادراك اویاندقجه ، انبساط ایتدیکجه اسرار ، نهیلر ، ارشادلر ، موعظەلر ، ضروب امثاللر ، تاریخدن عبرت آمیز صحیفەلر کتیرمکده ایدی .

دوشونولسون : بربرینك قاننه صوصامش بیغینلریله اقوام جاهلەیی ، قبائل مشرکەیی لواء الحمد اسلام التنده طوپلامق ، باریشدیرمق ، سەویشدیرمك ، ئوپوشدورمك ، بوتون روابط انسانیت اخوتیله یکدیکرینه صیم صیقی باغلامق ؛ اعدای حق وحقیقته قارشی بر نقطهٔ مدافعەده

« کأنهم بنیان مرصوص »

تشبیه جلیل قرآنیسنك تمثال ذی حیاتی شکلنه قویمق ... بونه یورولمق بیلمز اقدام وغیرت ! بونه بیتمز توکنمز همت وعنایت ! بونه عالیشان انسانیت ! بونه عظمت ! بونه قدسیت !

ارتق بونك بر قوهٔ فوق الطبیعه وتعیین صحیحله عقول سلیمەیی تسخیر ایدیجی بر قوهٔ رسالت ، بر جاذبهٔ نبوت اولدیغنده شك وترددمی قالیر ؟

ایسترسه قالسین ! قیامته قدر قالسین !

« حقیقت سنجه مجهول اولسەده عقلاً مبرهندر »

« کونش اعمایه پنهان اولسەده بی نایه روشندر »

« مدنیت ، بر وجود ایسه انك روحیده مکارم اخلاقدر »

دیمشدم . شان جلیل القدری

« وانك لعلی خلق عظیم »

ستایش ازلیسیله تبجیل ، تکریم بیوریلان اونور احدیت ، اومهر آسمان رسالت (علیه الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری دین حق بو اساس متین اوزرینه قوریورلر روحه مسلط اولمش امراض اخلاقیەیی انفاس قدسیەلریله تداوی بیورییورلردی

(انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق)

[بن ، انجق مکارم اخلاقی اتمام واکمال ایتمك ایچین بعث اولوندم] حدیث جلیلی بو حکمته مبنی شرفزای صدور اولمشدر .

ذات همایون رسالت پناهیلری بر خلق عظیم اولدقلری کبی هر سوزلریده بر خلق کریم ایدی . بیوربیورلردی ، که : « تخلقوا باخلاق الله »

[اخلاق الهیه ایله تخلق ایدیکز]

مابعدی وار

محمد فخرالدین

فلسفه درسلری

مدخل

فلسفه‌نك تقسیمی . — مقالات سابقه‌ده فلسفه‌نك شكل حاضری حقنده بعض ایضاحات ویرلمش و بر طاقم تعریفلر ذكر ایدلمشدی .

فلسفه و پسیقولوژی‌یه دائر صوك زمانلرده نشر ایتدیكی اثرلریله كسب اشتهار ایدن رەیی « A . Rej » ، فلسفه‌یی (انتقاد فكری) جمله‌سیله تفسیر ایده‌رك دییوركه : اصول فلسفیه‌نك اك مهم سجیه‌سی (تفكر) در . شو حالده ممكن اولدیغی قدر ایی حركت ایده بیلمك ایچون ، طانیدیغمز ، بیلدیكمز هر شیئه دائر اجرا ایده‌جكمز انتقادات فكریه بر فلسفه صاییلیر .

تفكرات وانتقادات فكریه‌نك اك مهم موضوعلری ایسه ، افعال وحركات بشریه ایله انلرك نتایج عمومیه‌لرندن عبارتدر .

حركات بشریه تدقیق اولنه‌رق استقامت وجهت تمایللری تعیین ایدیلرسه فلسفه‌نك تقسیم طبیعیسنی استخراج ایتمك ممكن اولور . شویله‌كه :

١ . — محیط والجاآت محیطی آكلامق ایچون انسان ، قوانین طبیعتی تدقیق وتتبع ایتمكه مجبوردر . تعبیر دیكرله انسان ، اقامت ایتدیكی خانه‌نك موقع وتقسیماتی ، احوال عمومیه‌سنی ، نصل بیلیرسه ، نصل بیلمه‌سی ایجاب ایدرسه ، ایچنده یشادیغی عالمی‌ده اویله‌جه طانیمسی ، اوكرنمه‌سی اقتضا ایدر . كائناته وكائناتده سرزدهٔ ظهور اولان حادثات طبیعیه‌یه آنجق فن سایه‌سنده كسب وقوف ایده بیلیرز . حالبوكه فنك بو خصوصده‌كی مه‌تودلرینی (اصوللرینی) تدقیق وتنقید ایده‌جك ده فلسفه‌در . ایشته ، فلسفه‌نك بو بابده یوروته‌جكی انتقاداتك هیئت مجموعه‌سی علم منطق (Logique) دیدیكمز فنی تشكیل ایدر .

٢ . — طبیعت ونوامیس طبیعتی نه قدر طوغرو و نه درجه اساسلی بر صورتده تعمیق ایدرسه‌ك حركات شخصیه‌مزی‌ده او نسبتده ایی تنظیم ایتمش اولورز .

بو حال ، كندی حقوقمزی صیانت ، دیكرك حقوقنه رعایت اساسلرینی احضار ایده‌جكندن ، همجنسلرمزله اولان مناسباتمزك دها عادلانه ودها ایی بر صورتده اداره ایدلمسنی تأمین ایدر .

بو خصوصده‌كی قواعدك هیئت مجموعه‌سی ایسه فلسفه‌نك (حكمت اخلاقیه Ethique) شعبه‌سنی تشكیل ایدر .

٣ . — انسانلر بعضاً بر غایه تعقیب ایتمكسزین بر طاقم فعالیت لاقیدانه‌ده بولونورلر . بو كبی فعالیتلر ، نتیجه‌ده بعض آثار صناعیه تولید ایدر . آثار مذكوره‌یی میدانه كتیرمك ایچون تطبیق ایدیلن اصوللرك هیئت مجموعه‌سی فلسفه‌نك دیكر بر قسمی اولان (حكمت بدایع Esthétique) ك موضوعنی تشكیل ایدر .

٤ . — عملی ونظری بالجمله تتبعات ومطالعاتمزك نتیجه‌سی ، بزی ، طبیعته ، شخصمزه ، عالمده‌كی موقع ومقدراتمزه دائر اعمال فكره وعمومی بر طاقم نظریه‌لر تأسیسنه سوق ایدر . بو عمومی نظریه‌لرك هیئت مجموعه‌سی ، فلسفه‌نك اك مهم قسمی اولان (حكمت نظریه) نك (Métaphysique) اساسنی تشكیل ایدر .

حسیات ، عقل ، وجدان واراده‌یه متعلق اولان مباحث ، اوته‌دنبری فلسفه داخلنده مطالعه وتدقیق ایدلمكده‌در . ارباب فلسفه‌دن بر چوق ذوات ، بوكونده ، عینی طرزی تعقیب ایدییورلر .

شو حالده ، مباحث فلسفیه‌یه ، اك اول پسیقولوژیدن باشلایه‌رق متعاقباً حكمت بدایع ، منطق ، حكمت اخلاقیه وحكمت نظریه قسملری تدقیق ایدیلیرسه عنعنه‌دار اولان بو اصوله رعایت ایدلمش اولور .

اون طقوزنجی عصرك نهایتلرینه قدر پسیقولوژی فنی فلسفه ایله برلكده مطالعه ایدلمكده ایدی . هر مسلك فلسفی‌یه برده مسلك پسیقولوژی ترفیق ایدیلیوردی . یعنی یگانه مه‌تودی بالذات بشری تدقیقدن عبارت صاییلان پسیقولوژی ، مناقشات فلسفیه‌نك بر ذیلی كبی تلقی ایدیلیور وفنون مثبته ایله هیچ بر صورتده علاقه‌دار عد اولنمیوردی .

فلسفه‌نك ، بو تقسیمی متأخرین طرفندن خیلیجه خیرپالانمش ، مهم تعدیلاته اوغرادلمشدر .

تعدیلات مذكوره‌نك ایلك تملنی (اوكوست قونت) آتدی . تأسیس ایتدیكی پوزیتیویزم مسلكیله اون طقوزنجی عصرك تاریخچهٔ افكارنده پك درین ایزلر براقمش اولان قونت ، بو خصوصده مجددین اخیره‌نك پیشواسی صاییلمالیدر .

صوك زمانلرده ، پسیقولوژی ، منطق ، حكمت اخلاقیه وحكمت بدایع فنلری ، فنون مثبته میانه ادخال ایدیله‌رك ، فلسفه مفهومنك یالكز متافیزیك معناسنه حصر وتخصیصی توصیه ایدلمكده‌در .

ترقیات فنیه ، فلسفه‌ده دخی پك چوق تحول وتكاملی موجب اولدی . بو تكاملك ، استقبالده دها بشقه بر صورتده تجلی ایده‌جكی شبهه‌سزدر . وقتیله فلسفه نصل برفن عمومی حالنده ایدیسه آتیده ـ فقط بر باشقه معناده اولمق اوزره ینه برفن عمومی منظره‌سنی اكتساب ایده‌جكدر . اولجه فلسفه‌ده هر شیدن بحث ایدیله بیلیردی : پرنسیپلر ، نتیجه‌لر ، قانونلر ، علتلر ، وقعه‌لر ، حادثه‌لر ، حقایق عمومیه‌لر ، بونلرك هپسی مباحث فلسفیه‌یه داخل اولیورلردی . طبیعی بو بر افراطدی . پوزیتیویستلرك (حكمت مثبته طرفدرانی) بردنبره كوستردكلری هجوم ایسه بر تفریطدر .

بوكون فلسفه ، بر طرفدن بر فن عمومی منظره‌سی عرض ایتدیكی حالده دیكر طرفدن بر خصوصیت ابراز ایدیور .

موسیو ریبو « عصر حاضرده انكلیز پسیقولوژیسی » عنوانلی اثرنده دییوركه : « فلسفه‌یی بو معنایه ، (متافیزیك معناسنه) حصر ایتدیكمز تقدیرده بوكا بر فن نظریله باقه بیله‌جكمیز ؟ اساسات فنیه فلسفه‌دن اخراج اولندقدن صكره بو حال نصل قابل اوله بیلور ؟ بوكون ، قانونلر ، نسبتلر ، وقعه‌لر ، حادثه‌لر ، بونلرك هپسی فنك

حوضهٔ تدقیقنه ادخال ایدلمش وفلسفه‌یه یالکز فنونك حل و ایضاح ایده‌مدیکی مسائل براقلمشدر .

معمافیه ، مسئله حالا حل ایدیله‌مامشدر . مناقشات بوتون شدتیله دوام ایدوب طوریور . هر ایکی مدعانك‌ده بر چوق مدافعلری ، بر چوق طرفدارلری وار . فقط هیچ بر طرفده غلبهٔ کامله‌یی احراز ایده‌بیله‌جك قوتی حائز کورینه‌میورلر . بونکله برابر ، فلسفه‌یی صرف متافیزیك حالنه ارجاع ایتمك ایستیانلرك ، عدداً کوندن کونه تزاید ایتمکده اولدقلری اونوتلمامليدر . باخصوص بونلرك مدعیاتی ، معلومات بشریه‌نك (فنون مثبته) تعقیب ایتدیکی قانون تکامله دها موافق کوریلیور . شمدی‌یه قدر ، ترقی ایتمکه باشلایان هر فن استقلاله طوغری قوشمشدر . بوصورتله‌درکه فنون بر بر فلسفه‌دن آیرلدیلر . بوکون تماميله کسب استقلال ایتمش اولان فنلری ، تکرار فلسفه‌یه الحاق ایتمك فکری هیچ کیمسه‌نك خاطرندن کچه‌مز . فنك ساحهٔ مطالعه‌سی بوکونه قدر ، فلسفه‌نك ضررینه اولمق اوزره متصل توسع ایلمشدر . » .

* *

موجودات فنی وفلسفی اولمق اوزره ایکی نقطهٔ نظردن مطالعه وتدقیق اولنه‌بیلور . فن اشیاده وثوق ارار وبونك ایچون وقعه‌لری « faits » ، حادثه‌لری‌اك بسیط اقسامنه قدر یا ریاضی ویا تجربی‌در . بوزاره توافق ایتمین شیلر فنی اوله‌رق قبول ایدیله‌مزلر .

فلسفه ایسه ، حادثه‌لردن ، وقعه‌لردن ، اوزاقدن اوزاغه مستنبط اولان عمومی فکرلری تدقیق وتعمیق ایتمك ایستر . چونکه اك عمیق نقاطه واصل اولمق ، اك خفی نکاتی آکلامق خصوصنده پك حریص ومتجسس اولان بشریت ، فلسفه ایله اشتغالدن دائما بر ذوق آلمش ، هروقت بر حظ طویمشدر .

شمدی‌یه قدر معلوم اولان مسالك فلسفیه اجمال ایدیلیرسه ، مختلف کورینان سیستملرك کافه‌سنده ، بر طاقم خطوط اساسیهٔ مشابهت بولندیغی یعنی بو مختلف سیستملرك ، عینی بر جنسك انواعندن باشقه بر شی اولمدقلری آکلاشیلور .

کافهٔ مسائلده متحد اولان شو عمومی سیستمه ـ تعبیر قحطنده‌ك ـ اصول مشکله (Méthode constructive) نامنی ویره‌جکز . بو اصول ، منشأدن اعتباراً کائناتی قسماً ویاکلیاً تشکیله چالشمقدن عبارتدر . نقطهٔ ابتدار ، بر فرضیه ، بر نظریه‌در . فقط ، بو افاده‌دن فلسفه‌ده هرشیئك کیفی وفرضی اولدیغی معناسی آکلاشلمامليدر .

مقصد ، کائناتی ایضاح ایچون سرد ایدیلن نظریه‌لرده فرض وکیفك دخلی اولدیغنی سویلمکدر . یوقسه ، مطالعات فلسفیه کاملاً کیفیدر ، فرضیدر دیمك طبیعی طوغری بر سوز اوله‌مز .

تاریخ فلسفه واسع بر کتاب مناظره‌در . هر بحث بر مناظره ایله باشلار ، بر مقابله ایله نهایتلنیر ، بر فرضیه‌دن مخالف فرضیه بر طاقم ربفه‌لرله ، صارصنتیلرله کچیلور . مادیاته عائد بر فلسفه‌دن معنویاته ، اخلاقه دائر بر فلسفه چیقاریله‌بیلور . چوق کره ، بر فلسفهٔ عقیده‌ویه بر فلسفهٔ ریبیه ویا انتقادیه‌یه منجر اولور . جدال ومعارضه فلسفه‌نك روحی کبیدر .

اون طقوزنجی عصرده ، فن ایله فلسفه ، محدود وبر زمان ایچون یکدیکرندن افتراق ایدر کبی اولدیلر . فقط ، حقیقت حالده بو افتراق ، فن و فلسفه‌ده دکل ، ارباب فن و فلسفه‌نك شخصلرنده آرامالیدر . فن و فلسفه هیچ بر زمان ، صورت قطعیه‌ده ، بربرلرندن آیرلمامشلردر و آیریله‌مازلر .

بر زمانلر ، ارباب فنونك ، فلسفه‌یه قارشی درین بر نفرت کوسترمه‌لری موده حکمنه کیرمشدی . عینی زمانده ، فیلسوف کچینانلر ایسه ، ارباب فنك مساعیلرندن بسبتون بی‌خبر بولنیورلردی . بو غریبهٔ تاریخیه‌نك اسبابی پك قاریشیقدر . اوکوست قونتك پوزیتیویزم مسلکی ، بر چوق نقطهٔ نظردن ممنونیت بخش نتایج حصوله کتیرمکله برابر ، شو حالك ـ ولو قسماً اولسون ـ مسئولیتندن وارسته قاله‌مز .

آلمانیا حکماسندن قانت ، ژان فیخته (Fichte) هغل (Hegel) کبی راسیونالیستلر فن وفلسفه آره‌سنده‌کی روابط صمیمیه‌یی ممکن مرتبه محافظه ایتمشلردی .

قانتك (عقل محض انتقادی) عنوانلی اثری ریاضیات ونیوتون فیزیکنك بر حجتی کبیدر .

فقط ، بالآخره شللینغ « Schelling » طرفندن تأسیس ایدیلن (ایده آلیزم سوبژقتیف) مسلکیله مشهور شوپنهورك (Schopenhauer) نظریهٔ بدبینیسی ، قانت و طرافدرانك مسلك عقلیلرینی ایچه خیرپالامشدر . فن ایله فلسفه آره‌سنده‌کی منافرت ایشته بو تاریخدن باشلار . شللینغ وشوپنهورك تلقیناتلری نتیجه‌سنده‌درکه فلسفهٔ عقلیه‌یه قارشی افکارده شدتلی بر جریان مخالفت اویاندی .

حکمای یونانیه طرفندن باشلانیلوب بالآخره حکمای اسلامیه‌نك ترصین واکمال ایتدیکی مسلك عقلیدن تدریجاً انحراف ایدیله‌رك هند اشراقیونك مستیسیزمی ایچنه دوشولدی .

بو صورتله فن ایله اساسات فنیه‌دن عاری اولان بو غریب فلسفه آره‌سنده بر مجادلهٔ دائمه باشلادی .

فقط ، فن ایله فلسفه آره‌سنده‌کی منافرتك اك مهم سببی ، بالذات ترقیات فنیه‌ده آرانملیدر .

فی الحقیقه ، بر سرعت خارقه نما ایله وقوعه کلن بو ترقی ، فن تحصیلنی اشکال ایده‌جك درجه‌لرده توسع ایلمش اولدیغندن طبیعی الحصول اولان عکس تأثیر ، جهلك تعممنی تسهیله سبب اولمشدر . هرکس ، ـ فنك غوامض مزعجه‌سنه وقوف پیدا ایتمکه لزوم کورمکسزین ـ قولایجه حکیم اولمق چاره‌لرینی آرامغه باشلادی . بو چاره پك قولای بوله بیلدی : فنه اعلان حرب !

آرتق ، بی‌سروبن که‌وه‌زه‌لکلرله مالی ستونلر ، جلدلر طولوسی کتابلر افکار عمومیه‌یی هرج ومرج ایتمکه باشلامشدی .

فرانسه‌ده قوزين V.oCusin طرفندن تأسيس ايديلان مكتب ، بر غريب فلسفه‌سنك اك حرارتلى مدافعى ، اك فعال مروجى صرەسنه كچدى . بو مكتبك افكارده براقديغى ايزلرك صولوق اثرلرى صوك زمانلره قدر پايدار اولمشدر . قوزين مكتبى ، پك قيمتدار زمانلرى ، بيلنميان ، بلينه‌ميان شيلر حقنده ، اوزون مناقشه‌لر ، فائده‌سز مباحثه‌لرله اماته ايلمشدر .

بو كون تماميله ترك ايدلمش اولان بو فلسفه ، جهل وسفسطه طرفندن عم وفنه فيرلاتلمش بر حقارته بكزر .

قوزين فلسفه‌سنك موضوعى ، متافيزيكله پسيقولوژينك بعض مسائل مهمه‌سندن عبارت كيدر .

ويقتور قوزين مكتبى ، بوتون مساعيسنى فن ايله فلسفه‌يى تماماً وقطعياً بربرلرندن آييرمغه حصر ايلمشدى . فقط ، بو مكتب پك چوروك اساسلر اوزرينه ابتنا ايدلمش اولديغندن علمك ترقيات حاضره‌سنه قارشى تب آور مقاومت اوله‌ميه‌رق اساسندن منهدم اولدى .

فلسفهٔ حاضره ـ مستحاثات متباقيه‌دن صرف نظر ايديلرسه ـ كوندن كونه فنك اصول ، نتايج و نظرياتنه موافق بر شكل آلمغه ساعى كوريليور . هاملين (Hamelin) ، بوترو (Boutraux) وبرغسون (Bergson) بو شكل جديدك خطوط اساسيه‌سنى چيزمشلردى . فوييه (Fouillet) و سه آى (Séailles) ايسه چيزيلن خطوط اسليه‌يى توسيعه ، تثبيته غيرت ايلديلر .

اساتذهٔ حاضره ، فلسفه‌يى ، (فنى دوشونمك) حالنه كتيرمك ايچون صرف مساعيدن كيرى قالميورلر .

فلسفه‌يى بر تهلكهٔ موقته‌يه معروض براقش اولان او قيصه دورهٔ انحراف ، بو كون ممنونيت بخش بر صورتده نتيجه‌پذير اولمش فلسفه‌نك فن ايله رابطه‌دار اولمسى لزومى صورت قطعيه‌ده آكلاشلمشدر . فلسفه ، صوك زمانلرده ، يكى باشدن فنه ياقلاشمش ، فن ايله پك صميمى رابطه‌لر پيدا ايلمش اولمغله برابر ، ادوار سابقه‌نك ضرورتى اولان تأثيراتندن بسبتون قورتيله‌مامشدر .

كوندن كونه فنونك هيئت مجموعه‌سنده وقوعه كلان ترقيات ، عينى زمانده فلسفه‌نك اساسلرينى‌ده احضار ايلديكندن استقبالده فلسفه‌نك ، بسبتون باشقه بر شكل آله‌جغى ظن اولنور .

فلسفه ايله پسيقولوژى آره‌سنده‌كى مناسبات

پسيقولوژى حال حاضرده ، مستقل بر فن شكلنى اكتساب ايلمشدر . انكلتره‌ده ، استوار دميل ، هربرت اسپنسر ، باين بل ، له‌وه‌كس ، آلمانياده ووند ، فرانسه‌ده تن وريبو كبى اعاظم بو خصوصده پك زياده صرف مساعى ايلمشلردر . شمدى ، پسيقولوژى ، تجربه‌وى بر فن كبى قبول ايديليور . يقينده بسبتون فنون مثبته ميانته ادخال ايديله‌جكنده شبهه يوقدر .

او كرنمك ايستديكمز بر حقيقتى ايكى صورتله تدقيق ايده‌بيليرز :

يا مسئله‌نك كنهنه ، طبيعت وماهيتنه نفوذ ايتمك ايسترز ياخود ساده‌جه او شيئك شعور وحواسمزه اولان تجلياتيله اكتفا ايده‌رز ، يعنى نفس حادثه‌يى تدقيق ومطالعه ايده‌رز .

برنجى صورتده‌كى وقوف فلسفى‌در . حادثه‌نك ماديت ومحسوسيتى ايله علاقه‌دار دكلدر .

ايكنجى طرزده‌كى وقوف ايسه فنيدر ، حادثه‌نك تجلى ايتديكى وقعه‌لرده وبو وقعه‌لرك مربوط بولندقلرى قوانينه منحصردر .

ديمك‌كه كائنات ايكى نوع تدقيقه موضوع اوله‌بيلور . بونلرك برى فنى ، ديكرى فلسفى‌در . فن ، مثلا فيزيك (حكمت طبيعيه) ، آنجق حواسمزله ادراك ايده‌بيلديكمز حادثاتى تدقيق وقانونلرينى تحرى و تأسيس ايدر . فيزيك ، ايستر تجربى ، ايستر رياضى اولسون ، هيچ بر زمان حادثهٔ طبيعيه خارجنه چيقاماز ؛ بهمه حال ، ضيادن ، صوتدن الكتريق ومقناطيسدن ، خلاصه حركتدن بحث ايدر . حكمت طبيعيه هيچ بر وقت ، بالفرض حرارتك اسباب اوليه‌سندن ، حرارتى حاصل ايدن حركات اهتزازيه‌دن بحث ايتمز . تعبير ديكرله فيزيك ، ماده‌نك صورت تشكلنى ، حركتنى ، اجسامك طبيعت وماهيتلرينى تدقيقه كيرشمز .

بر شيئك ظواهرى آكلاشلمه‌دن اول ، آنك كنهنه واقف اولمق آرزوسى بر خيالدر . فن حس وتجربه حدودينى كچمز و كچه‌من . بو حدود خارجنده‌كى تدقيقات فلسفه‌يه عائددر .

اسباب اوليه ، علل غائيه كبى مسائل عاليه حس وتجربه ايله آكلاشيله‌من . پسيقولوژينك فلسفه ايله اولان روابطى حالا تماميله قطع اولنه‌مامشدر . پسيقولوژى تجربى تأسس ايتدى . بونده شبهه يوق ؛ غربده بو بابده بر خيلى آثار نشر اولندى . فقط ، تجربه‌نك ساحهٔ تدقيقنه كيرن وقعه‌لر آره‌سنده‌كى مناسباتك تدقيقى ينه فلسفه‌يه عائددر . پسيقولوژى ، بو كون فلسفه‌دن بسبتون استغنا ايده‌ميور . فقط بو استغنانك آتياً حصوله كله‌بيله‌جكى و پسيقولوژينك فنون تجربيه ميانته كيره‌جكى شبهه‌سزدر .

حكمت بدايع ، منطق واخلاقه كلنجه ، بونلر الآن نظريات فلسفيه ايله مشبوع بولنيورلر .

مدللى اعداديسى مديرى

م . شمس‌الدين

بيروتده امريقان پروتستان مكتبى

بوندن اوچ درت هفته مقدم طنين غزته‌سى سيار مخابرى ، محرر مقتدر احمد شريف بكك ؛ بيروتده كائن « مدرسهٔ كليهٔ انجيليه » مكتبى حقنده كه بر مقاله‌سى ـ طنيندن نقلاً ـ محترم صراط مستقيمه درج ايدلمشدى ...

بيروتده بولنديغم اثناده ايدى‌كه ؛ شريف بك بندن كليه حقنده

تفصیلات ایسته‌مش و بنده محضا کندیسنه اولان محبتم و «کلیه‌حقنده هرنه‌که یازیلیرسه فائده‌دن خالی قاله‌ماز» نظریه‌سنه اولان اعتقادم حسبیله طلب ایتدیکی تفصیلاتی یازارق کندیسنه تقدیم ایتمش و کندیسی‌ده حاشیه صورتنده عیناً طنین غزته‌سنه کوندرمش ایدی ... پك آز بر زمانك محصول تتبعی اولان مذکور تفصیلات - شریف بکك ایرتسی کونی بیروتی ترك ایتمه‌سی سبیله - مختصر بر صورتده یازیلمشدی . حال‌بوکه بو اویله مهم بر مسئله ایدی‌که ؛ دکل حقنده‌کی معلوماتی اختصار ایتمك ، اکا دائر اهمیتسز بر معلوماتی ویرمه‌مکله قارئینی بیکانه براقق وحکومتك نظر دقتی جلب ایتمه‌مك ، انسانده دائمی بر اضطراب وجدانی‌یه باعثدر !

ایشته شو مطالعه‌یه استناداً هم حیات اقتصادی و سیاسیمزده مهم بر رول اوینایان وهمده مملکتمزك صاف وپاك بر طینته مالك اولان اولادینی‌تلقینات ابلیسپسندانه‌لریله تسمیم ایدوب معزز وطنمزی بر سراب مغفل و خطرناکه دوغری سوروکله‌مك ایچون مجرالر احضار ایدن بو مکتبك عنعنات تاریخیه‌سیله برابر اقسام داخلیه‌سندن سرنجاح وموفقیتندن وبوتون بونلره قارشی حکومتمزك تجاهل و بیکانه‌لکندن بحث ایتمك ایستیورم!

امینم‌که ؛ حکومتمز - جهت تعلق حسبیله معارف نظارتی مراددر - دها شمدی‌یه قدر بو مکتب حقنده معلومات اساسیه‌یه دسترس اوله‌مامشدر !..

نصل دسترس اوله‌بیلسین‌که ؛ - بو مکتبله الکزیاده عامسده‌بولنمسی لازم کلن-معارف‌مدیرینك‌معلوماتی بیله‌پك‌سطحی، پك‌بسیطدر! بلکه‌ده اصول تدریس ومقصد تأسیسندن بی‌خبردر ! شیمدی شو حقیقتلری اظهار ایتدکدن صکره ظن ایدرسه‌م ؛ بوبابده اجالهٔ قلم ایله تنویر افکار ، هرحالده فائده‌دن خالی دکلدر ..

انکلیزلر بر ضرب مثللرنده : « The truth isalaywsvtruth » - یعنی حقیقت دائما حقیقتدر - دیرلر .. پردهٔ کتمان آلتنده‌قاله‌ماز. بن اظهار ایتمه‌سه‌م بیله البت بر کون ظاهر اوله‌جق و شعشعه‌سیله کوزلری قاشدیره‌جقدر !

کرچه بو بابده‌کی تفصیلاتم برآز اوزون ایسه‌ده تعلق اولان جهتلردن کمال ممنونیتله اوقونه‌جق و امکلرمده برهوا اولمیه‌جقدر امیدنده‌یم !

٭٭٭

تاریخ و مقصد تأسیسی :

میلادك ۱۸٦۵ سنه‌سنه مصادف ۱۲۸۲ سنهٔ رومیسنه دوغری ارجاع نظر ایده‌جك اولورسه‌ق : حکومات متحده‌نك ، نویورق ، شهرنده «دانیال بلس» نامنده بر امریقالینك تحت ریاستنده متشکل کوچك بر پروتستانت هیئتنك بحر محیط اطلاسینك دهشت افزا فیرطنه‌لرینی آتلاتدقدن صکره بحر سفیدك الکمستثنا ، الك دلربا وعینی زمانده هرتورلو آمالك بازیچه‌سی اولمغه مساعد بولنان ، سوریه سواحلنك مشهوراسکله‌سنه ، یعنی بیروته واصل اولدقلرینی کورورز!

عدده کوچك ، فکر ثبات (yonstantivilitv) و تشبث شخصیده (Personal initiative) ایسه پك‌بیوکلکلر ، عادتا خارقه‌لر کوسترن بو قافلهٔ محدود الاشخاصی تعقیب ایده‌لم :

بوهیئت پروتستانیه‌نك بیروتده بر هفته قدر آرام ایده‌رك‌احوال محلیه‌یه کسب وقوف واطلاع ایتدکدن صکره ، جبل لبنان ، شام ، حلب ، حما ، حمص ، بعلبك کبی سوریه قطعه‌سنك بلاد مشهوره‌سنی کشت وکذار ایدوب هم اورالرده اهالئ جاهله‌یه وعظ ونصیحتده بولنه‌رق یورومکده اولدقلری یولك پك معوج اولدیغنی کوسترمك ، اونلره رهبر ، عادتا هداة طرائق (؟!) مشاعل حقائق (؟!) اولمق وهمده سوریه قطعه‌سنك هیئت عمومیه‌سی حقنده بر فکر پیدا ایتمك أمنیه‌سیله یوله روان اولدقلرینی مشاهده ایده‌رز ...

تعقیبیله مشغول اولدیغمز بو قافلهٔ پروتستانیه‌نی سوریه قطعه‌سنك بلاد مشهوره وغیر مشهوره‌سنی کزه‌رك ، اهالی‌یه پروتستانلق روحی نفخ‌ایتمك ، قصبه‌لرنده ، کویلرده بر چوق مزاحم ومشکلاته تصادف ایدوب آنلری بالمجبوریه اقتحام ایتمکله مشغول براقه‌رق او تاریخده دولت علیه‌نك احوال عمومیه و وضعیت سیاسیه‌سنه بر نظر عطف ایده‌لم . بوقافله‌نك سرنجاح وموفقیتنی اکلامق هرحالده دولت‌علیه‌نك اوزمانکی احوال ووضعیتی نظر تدقیقدن کچیرمکه وابسته اولدیغی ایچون معلومات اعطاسنی فائده‌دن خالی کوره‌مدم ...

٭٭٭

۱۲۸۲ ده دولت علیه‌نك احوال عمومیه‌سی حقنده معلومات مختصره :

۱۲۸۲ سنه‌سی سلطان عبدالعزیزك اوائل سلطنتنه تصادف ایدر ... کرچه سلطان عزیز بدایت جلوسنده احوال داخلیه‌یی و اصلاح ودول اجنبیه ایله مناسباتی بر جریان منتظمه‌یه ادخال ایتمش ایسه‌ده بر قاچ سنه صکره اسراف وسفاهته میل ایتدیکندن احوال داخلیه وخارجیه بسبتون بر حال پریشانی‌یه تحول ایده‌رك حکومت بیوك بر « تذبذب اداری » قارشیسنده بولنمشدر . خزینه‌ده پاره‌نك مفقودیتنه‌مبنی - اوروپادن استقراضاته باشلانیلمش وآز بر مدت ظرفنده‌بو استقراضات‌بیوك‌بریکون تشکیل‌ایتدیکندن- احوال مملکت وخامت آلود بر حال کسب ایتمشدر ...

والیلرك ، متصرفلرك ، حتی وکلانك بیله آیده بر قاچ کره تبدیل اولنمسی ایشلری سوروتجمه‌ده براقدیغی کبی امنیت عمومیه‌یی‌ده سلب ایتمش ودیکرطرفدن ایسه خزینهٔ مالیه‌ده پاره قالمدیغندن دولت پاره ویرمك خصوصنده‌کی وعدینی طوتنمیه‌رق اعتبارینی غائب ایتمشدر ...

شو احوال اینه دولتك فنا و چیقماز بر یوله کیتدیکنی هرکس کوره‌میوب آنجق پارلاق فکرلی بر طاقم کنجلر حس ایده‌رك شکایتده بولنمشلردر .. بونلرك بر چوغی اوروپایه کیده‌رك حکومت آدملری علیهنه غزته‌لر چیقارمغه ، خلقك فکرینی تنویر ایتمکه چالشمشلردر .. ازجمله جمعیت احرار رئیسی مصرلی مصطفی فاضل

پاشا ١٢٨٢ سنه‌سنده پاریسدن سلطان عزیزه اوزون و مفصل بر مکتوب کوندره‌رك دولتك كرداب محو واضمحلاله دوغرو کیتمکده اولدیغی بر چوق دلائل باهره وبراهین ثابته ایله اثبات ایتمش وبو موقع هولنا کدن دولتی یالکز حریت ونظامات جدیده‌نك تخلیص ایده‌جکنی خالصانه بیان ایده‌رك دیمشدرکه :

« بز ، أسکی اصولمز سببیله تلف اولیورز . بو أسکی اصول بزم دولتمزك مأمورلرینی بوزمش و برباد ایتمشدر . بونلرده بوزولدقلرندن أسکی اصولی بر قاتدها بوزوب برباد ایتمشلردر . آرتق بو اصولی ترك ایدملم وحکومتی محافظه ایده‌مدکدن باشقه أزوب خراب ایدن بیللنمش أسکی قاعده‌لری براقملم ، سائر دولتلرده یرلشمش ، آنلره باعث سعادت اولمش اولان یکی نظامات اتخاذ ایدملم . »

مصطفی فاضل پاشا مکتوبنده لزوم تحصیل وتربیه‌دن بحث ایدرکن دیورکه :

« بوکون بوتون اوروپا اهالینك تربیه‌سیله مشغولدر . و بو آرزویه متوسط بولنان دولتلر بیله زیاده‌سیله همت کوستریورلر ، بوکا مثال اوله‌رق ذات شاهانه‌کزه اوبجره‌یی کوستره‌بیلیرم‌که : اهالیسنك ایچنده اوقویوب یازمق بیلمیان بر آدم بولمق کوچدر ! انکلتره دولتی‌که کندیسنی اداره ایدن حکومت امتیازات حاکمه‌سنی تدریجله ترك ایتمکده غایت آغر داوراندیغی حالده، یکرمی بش سنه‌دنبری اهالیسنه علوم نافعه تحصیل ایتدیرمك ایچون پك بیوك همتلر ایلدی... پروسیا دولتنك (صادووا) (Sadova) محاربه‌سنی قازاندیغنه سبب پروسیا اهالیسنك اوستریالیلردن زیاده معلوماتلی اولدقلریدر ... شمدی اوروپا دولتلری بوقدر فداکارلقلر اختیاریله ایلرولمکده اولدقلری حالده بز کیری قالمغه نصل راضی اوله‌لم ؟ »

« پادشاهم ؛ یا خالی قالوب دوره‌جق ویاخود دوامنه او محقر ومتکاسل چوجقلردن باشقه کیمسه رغبت ایتمیه‌جك اولان مکتبلری چوغالتمق تدبیری دولتکزده نشر علومه کافی اولور ظننده بولنمیکز... »

ایشته کوریلیورکه او زمان دولت علیه‌نك اطرافنده سیلابهٔ فتن ومحن بوتون تهوریله جوشوب دوریور ، احوال مملکت بر حال هرج و مرجده بویان اوله‌رق هرتورلو مخاطره‌یه معروض بولنیوردی !

شو مختصر ، فقط روحلی ومجمل معلومات تاریخیه‌دن برشی دها استنباط اولنیورکه اوده : ١٢٨٢ سنه‌سنده دولت علیه‌ده مکتبلرك ندرتی، دها دوغروسی فقدانی ، علوم ومعارفك عدم تعمم وانتشاری وبو سببله اهالینك برجهل عمیق ایچنده بولنمقده اولدقلری حقیقتیدر !

*
* *

شمدی شو معلومات تاریخیه‌یه واقف اولدقدن صکره تعقیب ایتمکده اولدیغمز (Syrian Mission) « سوریه مسیونر هیئتی » سرنجامنی کشف ایتمکده مشکلاته تصادف ایتمه‌یز ظن ایدرم .

نوت ! دولت علیه‌نك بر تذبذب اداری قارشیسنده بولوندیغی، آسایش مملکتك محور لایقنده دوران ایتمدیکی ، ملك عثمانینك هرطرفنی عصیانلر ، اختلالار ، عناصر مجادلاتی ایله مملو اولدیغی بر زمانده ـ فرصتدن استفاده ـ بو مسیونر هیئتی پروتستانلغی نشر وبونك تفرعاتندن اولان « شرقده سلطنت و سیاست نصرانیه‌یی تحکیم و توسیع » ایتمك ایچون شیمدی مشاهده‌سیله قلبلریمزی دلخون ایدن بو آهنین بنالری وجوده کتیرمکه باشلادیلر . . . دولتك بو حال کشمکشندن استفاده ایتمك أملیله بیکلرجه میل مسافه‌یی طی ایده‌رك کلن بو مسیونر هیئتی ؛ پروغراملرنده أصلا مقاصد اساسیه‌لرندن بحث ایتمه‌یوب بو حرکتلریله بر جهل عمیق ایچنده بویان اوله‌رق کرداب محو واضمحلاله دوغرو سوروکله‌نن اهالی‌یی انوار شعشعه‌دار معارف ایله تنویر (!؟) وبو صورتله جمعیته خدمت ایتمك اولدیغنی دولته وبا خصوص اهالی‌یه اکلاتدقدن، وحکومتدن حسن توجه و مساعده کوردکدن صکره بو ساحهٔ فعالیتده بوتون موجودیتلریله چالیشمغه وکندیلرینی اقصای آماله دوغری کوتورن یولده پك آز مانع وحائللره تصادف ایتمکله، بو صورتله ده هدف ومقصدلرینه دوغری کمال سهولتله خطوه انداز اولمغه باشلادیلر . . .

دولتك او زمانکی وضعیت سیاسیه‌سی بونلرك بو تشبثاتنی عقیم براقمغه مساعد اولمدیغندن حکومتك ضعفنی کندیلری ایچون موجب فوز وفلاح عد ایدن هیئت مذکوره سوریه‌ده‌کی جولانلرندن عودت ایدرك بیروتك أك معتنا ، هوا و موقعجه أك دلربا پارچه‌سنی اشغال ایدن و « رأس بیروت » تسمیه قلنان قسمنده اراضی اشتراسیله بنالر انشاسنه ابتدار ایلدیلر . (١٧٨٦)

(مابعدی واردر)

سامی زاده
ثریا

فضل الرجل على المرئه فى جميع الكمالات

المرئة فى الشرق

لم تزل الشرايع والعلوم فى الشرق من سالف الدهر وغابره تقنع ربات القناع بانحطاطهن عن الرجال فى العقل والادراك والقوى الحيويه . وتصف لها وهنا فى العزم ونقصا فى الراى وضعفا فى القوى وقصوراً فى الدين كما قال على « ع » « ان النساء نواقص العقول نواقص الايمان نواقص الحظوظ » هكذا عرفت التجاريب والأديان والانبياء والحكماء المرئة بين الشرقيين حتى نسائهم (ولاينقض حكم النوع شذوذ الفرد عمكما سيتلى عليك نشاء من هذا الاعتقاد افتراق العنصر اللطيف اى المرئة عن العنصر القوى اى الرجل فى اكثر الاحكام الاجتماعيه من وضع القتال عنها . وذم الشورى معها . وتاكيد الرفق بها . وحجرها عن التبرج وعن الاختلاط مع الرجال . وتشريع نفقتها او تسريحها على يد زوجها . وعدها نصف الرجل فى الميراث والشهاده . الى غير ذلك مما ينادى باختصاص الفضل والأمرة للمرء دون المرئه . نظراً الى كفايته فى الاعمال وارتقائه العقلى وصارت المرئه تختص باعمال القواعد والضعفاء كتدبير المنزل وتنظيم العائله وتربية الاطفال والتجمل لجلب خاطر الرجل وجذب

ناظره وتعلم المعارف والصنايع البسيطه اظنك بعدالالتفات الى تشريع هذه الوظايف للمرئة الشرقية تقف عن نكتة دقيقة طالما شغلت فضاء فكرى وهى « ان منزلة المرئه فى العائلة الفرديه منزلة النظارة الداخليه فى العائلة لنوعيه والمرء فى تلك العائلة الصغيرة يقف موقف النظارة الخارجيه فى هذه العائلة الكبيره » فعليها التربيته والتنظيم والتدبير وعليه دفع الموذيات و مقاومة الاخطار وتمهيد وسائل التجاره وجلب الغنايم ليكونا معاً قطبى كرة الاجتماع يدور بهما محور ارتقائه » هذا ما كان عليه الشرقيون عموماً والمسلمون خصوصاً . ثم افرط من بينهم شعوب غلاظ القلوب سادتهم الجاهليه فاعتدوا على المرئه ومحقوا حقوقها واحلوها (وهى المرأة) محل الحذاء ونزلوها (وهى الانسية الحوراء) منزلة الحشراة اومجرى الكنيف يواورنها ويتوارون منها كما فى القران (واذا الموؤدة سئلت باى ذنب قتلت) (واذا بشر احدهم بالانثى ظل وجهه مسوداً وهو كظيم يتوارى من القوم من سوء مابشر به) .

المرئة فى اوربا

لم تبرح مسئلة تساوى الجنسين وتفاضلها موقع نزال وحومة جدال فى الغرب منذ قرون طويله . فمن متجاذب طرف الغلو فيها يدعى تقدم خلق الرجل على المرئه (فى قصة آدم . ع) توطئة وتسوية لسبيل العيش حتى يتشرف الكون بعده بخلق المرئه فترد على بساط عيش مهده لها خادمها ! ! ومن منتصر لها يثبت استبداد الذكور فى تشريع حقوق المرئه وتاخيرها عنهم فى المنافع الاجتماعيه . حيث ان الذى سن تلك القوانين من جنس الرجال دون النساء لايزل هو المجرى والمقنن خاصه وهو المانع من شراكة سهيمه اى الانثى فى سلطته ونهضة النساء فى هذه السنين قائمة فى اوروبا الى حد ترك دعاة السياسة فى وحشة واضطراب يجتهدن فى اثبات فضل عنصرهن على عنصر الرجال فى جميع القوى (العقليه والبدنيه) ولاتبرح الصحف مع كل بريد حاملة اعمالهن ومظاهراتهن فى امريكا واوروبا سيما باريس ولندرا امام الحكومات والمؤتمرات يدعين الاولويه فضلا عن المساواة فى النيابة والانتخاب والقبض على ازمة السياسه وحيازة الرتب فى المؤتمرات الراقيه وما خسرن من حزمهن واقدامهن شيئاً حتى نلن بعض ما انعقدت عليه آمالهن (ونيل البعض من الشيئ يجسر طالبه ويؤكد رغبته فى تحصيل الجميع) .. هذه الست الشهيره (كورى) المعلمه بمدرسة العلوم الكبرى فى باريس وصاحبة الاكتشافات العظيمة نالت العضويه فى احد المؤتمرات الراقيه وستكون عضواً فى مجلس الامه . . وتلك هانم (تروكستار) النائبه فى مجلس نواب حكومة نروج و . و . و .

قد الجأتنا الظروف الحاضره الى بسط القول وحل عقوده فى هذه المسئله بمقدار مناسبة الحال وسعة المجله . فان هذا الرأى تسرى الى الشرق ومحافله منذ قرن او اكثر بصبغة ادبية مافتئت حتى اتخذت صبغة دينية ثم عاميه وتعصب جمع عليها و اخرون لها تقليداً او عناداً او جهلاً بالحقيقه . . . وقام يدعى احياء حقوقهن آحاد من كتابنا خالفوا عشرات يدافعون عنها زاعمين تحريرها مفتاح نهضة ادبيه (لواقترن العلم بالتربية الصحيحه ولم ترفع الشهوات استار الحياء ولم تكدر صفو آدابها معاشرت الاجانب (ولا يبدين زينتهن الا لبعولتهن الآيه)

فلا مناص لنا والحالة هذه غير توضيح الحال واثبات نقصان النساء عن الرجال فى العقل والادب وبقية الكمالات والقوى الجسميه كما صرح به القرآن واعترفت به فلاسفه العصر الحاضر .

(فضل الرجل على المرئه فى العقل)

قال اكبر فلاسفة العرب فى عصرنا الدكتور (شبلى شميل) فى مقالة نشرها فى المقتطف سنه ١٨٨٦ ان المعلوم لاهل النقد من علماء طبايع الحيوان ان الانثى اشد من الذكور فى الحيوانات السافله واضعف منه فى الحيوانات العاليه ومساويةله فى ما كان بينهما وذلك قاعدة مطرده الافيماندر والنادر لايعتد به فانثى النحل والزنابير والفراش وكثير من الاسماك والحشرات اشد من الذكر وانثى الطير والحيوانات اللبونه وساير ذوات الفقر العاليه اضعف منه غالبا . ويستفاد من هذا ان امتياز الانثى على الذكر من صفات الحيوانات المنحطه فى سلم النشوء وان امتياز الذكر عليها من صفات الحيوانات المرتقيه وقال علماء (البسيكولوجى) اى علم مشاعر الانسان ان القوى العاقلة تابعة لحالة الدماغ والدماغ مركز القوى العقليه باجماع الحكماء والطبيعيين وقال (بروكا) (ان دماغ الذكر اثقل من دماغ الانثى فدماغ ذكر (الكورلا) وهو نوع من القرود يزن ٥٤٠ غراما ودماغ انثاه ٤٧٠ ومعدل وزن دماغ الرجل ١٣٢٣ غراما والمرئه ١٢١٠ والفرق ١١٣ غراما) ولايحمل هذا الفرق على صغر قد المرئه بالنسبه الى الرجل كما سياتى فان قامة المرئه بالنسبه الى الرجل هى كنسبة (٩٢٧ الى ١٠٠٠) واما وزن دماغهما فى كنسبة (٩٠٩) الى ١٠٠٠ وقال (هنك) وقد اجمع علماء (الانثروبولوجيا) اى علم الانسان على ان مقدم الدماغ الذى هو مقر لقوى العقليه اصغر فى المرئه منه فى الرجل سواء هذبا اوكانا على الفطره وهذا الفرق ٥٤ سنتيمتراً مكعبا راجحه من جانب الرجل ومؤخر الدماغ الذى فيه تمركز هذه العواطف هو اكبر منه فى الرجل ولهذا قيل ان المرئه تحيي بقلبها اى بعواطفها والرجل يحيي بعقله . ونصف دماغ المرئه الايمن اكبر من الايسر . . . وقال (كوليكر) بعد تدقيق النظر فى التعديل ان دماغ الذكور يزيد عن دماغ الاناث ٤٠ غراما عند الولادة ثم ٥٠ فى السنه الاولى ثم ٧٠ فى السنة الثالثه ثم ١١٠ فى السنة العاشرة ثم ١٥٠ فى السنة ٢٠ الى سنه ٦٠ ويتناقص بعدذلك هذا التفاضل (اذا تم امر بدى نقصه) فينقص دماغ الرجل فى الهرم ٨٤ غراما من معدل وزنه عند منتهى النمو وينقص دماغ المرئه ٥٩ غراما وهذا الفرق التشريحى يرافقه فرق فى القوى العقليه والادبيه وعلى هذه النسبه يجرى باقى الفروق التى سنذكر ها واراء الحكماء اذكرنا منها ومالم نذكر ترمى باجمعها الى رجحان الرجل فى قواه العقليه

والفكريه الناشئه من قوة الدماغ وعظمته على جنس المرئه وبالاخص الى حدود الستين من سني العمر وقد اتفقت جميع الشرايع على ان تعامل المرئه معاملة القاصر المحتاج الى ولى كافل وقيم كامل لنقصانها عن الرجال عقلا وبدناً وديناً وادباً ورأياً وعملاً كما سيتضح لزاعم المساواة بعد امعان النظر ولاعبرة بالنادر من نوع ما وعلماء الاخلاق وصفوا المرئه بالتقلب وحب اللهو وانطباع الخرافات فى نفسها وتعلق الاوهام بها اكثر من الرجل وهى اهذروا خوف واشد تمسكاً بالعادات القديمه واميل الى التشبه والتقليد . وحسبك شاهداً قول (دلونى) الفيلسوف الذى نشر كثيراً من مزايا النساء وفضائلهن فانه نقل عن التجار والصناع ان المرئه تثابر على العمل اكثر من الرجل الا انها اقل ادراكاً منه ويقرب عملها ان يكون ميكانيكيا اكثر من ان يكون عقليا فى المكتبات تحسن اعادة صف الكتب المطبوعه دون المخطوطه لانها لاتفهمها مثل الرجل واذا قيست المرئه بالرجل حتى فى اوروپا وجدت المرئه متاخرة عن الرجل نحو قرن فبينما الرجل يشتغل بالتاريخ والفلسفه والعلم تشتغل هى بمطالعة الاقاصيص والروايات وكتب الادب ثم حصل اليوم فى اوروپا وامريكا ثورة فى خواطر النساء فنهضن يطالبن الرجال بالاعمال التى انفردوا بها وينازعنهم فى المراكز العاليه وصار عدد كثير منهن طبيبات بيدانهن سرن على خطواتهن مقلدات غير مخترعات .

وقال (بروكا) العالم الانثروبولوجى ان المرئه اقل ادراكا من الرجل وقال (داروين) الطبيعى الكبير ان الرجل والمرئه ان تجاريا السابق هو وهل يبلغ الظالع شأو الضليع .

(الرجل والمرئه فى الاخلاق والآداب)

ونعتمد لحل هذه المسئله على مباحث المتأخرين المبنى اكثرها على (الدموغرافيا) اى علم مقابلة افعال الانسان ومن المقرر المتفق عليه ان المرئه اقل ارتكاباً للجرائم من الرجل لكن هذه الخصلة المحمودة فيها هل هى من شدة خوفها وجبنها او من سلامة نفسها واستقامة اعمالها ؟؟ قال (كونلث) لذى يعصمها هو الحياء والخجل وعوائدها التى تحجبها وضعف جسدها ويؤيده انهن فى الغالب يرتكبن الجرائم العظيمه اذا استملكن الامان لانفسهن ورفع ستر الحياء والخجل عنهن وقال غيره ان المرئه احيل من الرجل واخدع واكثر كذبا وتملقا وهذه الصفات الثلاث اسلحة الضعفاء والسافلين الخائفين وقيل (ان استقوتك استعطفتك ببكائها . وان استضعفتك قتلتك بكبريائها) والجمهور على انها محبة محسنه لكن احسانها لايعنى ولايطاق وقاما تفعله الا لغرض دينى

السيد (هبة الدين) الشهرستانى
صاحب مجلة « العلم » الغراء

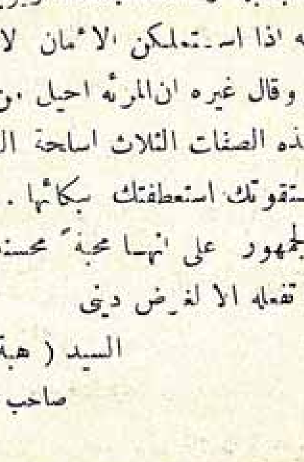

مطبوعات

نوكيوده منتشر (دايتو — مشرق اعظم) مجموعه سندن :

آسيا ـ غيقاى جمعيتنك مقصد تأسسى

ساكنى بولنديغمز آسيا مكمل واعجاز بخش بر فكر ، روحه مالك واك مهم بر موقعى حائز ؛ اراضيسنك وسعتى . داغلرينك ونهرلرينك عظمتى ، نفوسنك كثرتى ، محصولاتنك بركتى ايله بوتون سائر قطعه ته فائقدر .

بونك ايچوندركه ، ادوار قديمه‌ده‌كى مدنيتك حشمتى اوراده كورولور ، اك بويوك فيلسوفلر اونك مهد كمالنده دوغمشلردر . لكن ، زمانمزده . آسياليلر بربرلرينه امنيت ايده‌ميور ، ويا موقت بر آسايش ايچون ياخود توكنمك بيلمه‌ين حرصلرندن طولايى بر عائله‌يه مماثل اولان جمعيتلرى ايچنده بربرلرينى اولديرييورلر . — وبالنتيجه استيلاجى غربليلرك شرقه يوروملرينه ميدان آچيورلر . بو مسئله‌يى نظر اعتباره آلمازلرسه آسيانك استقبالندن قورقاليدرلر . حقيقةً آسياليلر طبعاً اخلاق حسنه‌يه ، عادات مستحسنه‌يه وفكر واخلاق مشتركه‌يه مالكدرلر . بناءً عليه ، آسيانك تنميه واصلاحنه صرف غيرت ايتمليدرلر . بو كيفيته قانع اولديغمزدندركه آسيا ـ غيقاى جمعيتنى تأسيس ايتدك . آسياده بولونان بوتون شركاى مقاصدمزك بو خصوصده‌كى صادقانه معاونتلرينى علناً رجا ايدرز .

مؤسسلرى :
آثوياغى قاچونو شى ، ايساماداكينوزوقه ، ايتوقائى تاكه‌ئى ، قونو هيروناقا ، ناقانو چونه‌نارو ، اوهارا تاكه ئيوشى ، تويامام يچورو .

(طنين) ك يمن مكتوبلرندن :

(يمنليلر ، عصر پيغمبريده نامهٔ مخصوص پيامبرى ايله اسلاميتى قبول ايلمشلردى . جناب ابوبكر ، مرتدين ومشركين عليهنه شماله سفر ايده‌جكى زمان يمن ملكى (ملك كلاع) دن استمداد ايتمشدى . خليفه‌نك بو دعوتنه اجابت ايدن يمنليلر ، اولاد وعياللريله برلكده قره‌دن مدينه‌يه كلمشلر ، اردوى مجاهدينه التحاق ايلمشلردى .

نه‌ايدى او خليفه‌نك قدرتى كه بيانجى بر مملكت خلقنى بر اشارت اوزرينه ، چولقلريله چوجقلريله برابر عين لواى اتحاد آلتنه جمع ايده‌بيلدى . ونه‌در بو عصرك طالعى كه استبداد وتعديات اجانب آلتنده آوان احتضارينى ياشايان عالم اسلامك يكانه استنادگاهى اولان بر دولتك عساكر منصوره‌سى ينه بو يمنى خلق نظرنده اعدا تلقى ايديليور وعصرلردنبرى آراده بر سيلاب خون جريان ايدوب طورييور . »

ايشته بو معمانك حل دركه مسلمانلرى نفاق وشقاقدن قورتاره‌جق ، وبتون اقوام اسلاميه‌يى يكدست وفاق اتحاد اوج ترقى وسعادته ايصال ايله‌جكدر .

شئون

مصرده دعوت وارشاد مدرسه‌سی . — نصارانك نشر دين قصديله تأسيس ايتدكلرى ، مسيونر مكتب ومدرسه‌لرى ، ميسيونر جمعيتلرى هركسه معلومدر . اهل اسلامك صوك زمانلرده ، حيات وجهانك حال حاضرينه موافق و يولده مؤسسات وجوده كتيرمك اوزره تفكرانده بولندقلرى بر قاچ دفعه‌لر ايشيدلمش ايسه‌ده بو تفكراتك تشبث درجه‌سنه كلديكى هنوز واقع دكلدى . بو كره كمال سرور ايله استخبار ايتديكمزه كوره ، قاهره‌ده ، خرستيان ميسيونر مدرسه‌لرى پروغرامنه بكزر بر پروغرام ايله ، دين اسلامك نشرينه مخصوص ، « دعوت وارشاد » اسمنده بر مدرسه تأسيس تقرر ايتمشدر .

بو مدرسه ، « دعوت وارشاد » جمعيت اسلاميه‌سى اداره‌سنده بوله‌جقدر . « دعوت وارشاد » جمعيتى سياستله اصلا اوغراشميوب صرف دينى واخلاقى اموره حصر فكر ايده‌جكدر . مدرسه‌ده ، علوم دينيه ايله برابر ، لزومى قدر علوم دنيه‌ده تدريس اولنه‌جقدر.

« دعوت وارشاد » جمعيت ومدرسه‌سنك متشبثى ، مفتئ ديار مصر شيخ محمد عبده‌نك شاكردى ، « المنار » صاحبى سيد محمد رشيد رضا حضرتلريدر .

خديو عباس پاشا حضرتلرينك كوچك قارداشى امير محمد على پاشا ، جمعيتك فخرى رياستنى قبول ايتمشدر . امير محمد على پاشا ، ويانه‌ده تەرزيانوم مكتب عاليسنده اكمال تحصيل ايتمش ، بر قاچ دفعه اوروپايى : بركره روسيه ، سبريا ، چين ، وژاپونيا ، يعنى بويوك آسيايى سياحت ايدەرك ، معلومات نظريه‌سنى مشاهداتيله تقويه وتأييد ايلمش ، اصحاب وقوفدندر . امير محمد على پاشا ، دعوت وارشاد مدرسه‌سنه بيك مصر آلتونى تبرع ايلمشدر .

« بومباى » ك پك بويوك تاجرلرندن واولاد عربدن شيخ القاسم بن محمد ، اخيراً مصره كلديكى زمان ، « دعوت وارشاد » تشبثندن خبردار اولمش ودرحال ۲۰۰۰۰ مصر آلتونى اهدا ايتديكى كبى ، هر سنه ۱۰۰۰ ليرا ويره‌جكنى ده وعد ايلمشدر . بو يولده همتنه مكافاةً شيخ القاسم بن محمد ، « دعوت وارشاد » جمعيتنه فخرى اعضا انتخاب اولنمشدر .

« دعوت وارشاد » جمعيت مقدسه‌سى تشبثنه ، فوق العاده سوينديكمزى وموفقيتنه دعا ايتديكمزى سويلمه‌يه بيله حاجت يوقدر . آنجق كوكلمز ايستردى‌كه بويله بر تشبث ايلك اوكجه «دار الخلافه» ده ميدانه كلسين ؛ دين اسلامك ايلك « دعوت وارشاد » مدرسه وجمعيتى دار الخلافه‌ده تأسيس اولنسون . كچن سنه شيخ رشيد رضا حضرتلرى دار الخلافه‌ده بو خصوصده خيلى چاليشمشلردى ، فقط مع التأسف هر نه سببه مبنى ايسه موفق اوله‌مديلر .

مصرده مسلمان — قبطى رقابتى — مصرك ۱۳ ميليونه قريب اهاليسنك ۷۰۰ بيك قدرى قبطيلردر . بونلر ، مصرك اسكى سكنه‌سندن اولوب ، اليوم خرستيانلغك قبطى كليساسنه منسوبدرلر . اجنبيلر اخراج اولندقده متباقى قالان ۱۲ ميليون نفوس اهل اسلامدر .

انكليز استيلاسنه قدر قبطيلرك ، مصرده هيچ اهميت سياسيه‌لرى يوقدى . انكلتره ، مصرى اداره‌يه باشلاديغندنبرى ، انكليزلرك دينداشى اولان قبطيلرك امور سياسيه واداريه‌ده اهميتلرى آرتدقجه آرتدى . بر درجه‌ده‌كه صوك زمانلر ، بر قاچ بيك انكليزه مستند بر قاچ بيك قبطى ، ۱۲ ميليونلق كتلۀ عظيمۀ اسلاميه‌نك حاكم مستقلى كسلدى .

مصرك بر چوق وزراسى قبطى اولديغى كبى شهيد محترم ابراهيم وردانى طرفندن قتل اولنان بطرس غالى كبى بعضلرى وزير اعظملق مقامنه بيله صعود ايتمشلردى ! برقاچ سنه اول حقوق سياسيه‌دن محروم اولان قبطيلرك ، بر قاچ سنه صكره بويله حاكم واقف اولمه‌لرى ، بالطبع مسلمانلرك حميت دينيه ومليه‌لرينه طوقوندى ؛ مسلمانلر آره‌سنده حس ملى اوياندى . بر آووچ قبطيك حكم واستبدادينه مقابله ايچون تدبيرلر دوشونلدى .

بو انتباه اسلاميدن حظ ايتمه‌ين قبطيلر ، حركت هنوز باشلاديغنده ايكن اوكنه كچمك ايچون بر قونغره عقد ايدەرك حاميلرى اولان انكليزلره مسلمانلردن شكايته قويولديلر ؛ بر طاقم حقسز ادعالرده بولنديلر ؛ ازجمله مصرده مأمورين حكومتك اكثرى قبطى اولديغى حالده ، محكمه‌لرده جمعه كونى تعطيل اولنيور ، بازارلرى خدمت ايتديريليور ، بو حقسزلقدر ، يوم تعطيل بازار اولسون ديديلر ! ..

مسلمان بر مملكتده ، اهاليك ۱٦ ده برينى تشكيل ايدن خرستيان قبطيلرك بو جرأتكارلقلرى ، مصر مسلمانلرينى پك زياده متأثر ايتدى . اوزلرده نيسانك صوك كونلرنده بر مسلمان قونغره‌سى طوپلاديلر . بو قونغره ، حسيات مليه واسلاميه‌نك صوك زمانلر مصرده نه‌قدر كسب قوت واتساع ايتديكنه پك باهر بر دليلدر . قونغره‌نك مقرراتندن اك مهمى ، قبطيلرك ، مقداريله غير متناسب بر صورتده مملكته صاحب وحاكم اولملرينه شدتلى پروتستو ايتمش اولدى ؛ قبطى مأمورلرك مقدارينى ، موجودلريله متناسب بر حاله ارجاع طلب اولندى .

مصرك مسلمان قونغره‌سنه ، اون بيكه قريب اهل اسلام اشتراك ايتمشدر . قونغره هيأت مديره‌سى يكرمى كشيدن عبارت اولوب ، حزب وطنى ، حزب اصلاحات وحزب مليه منسوب ذواتدن مركب ايدى .

روسيه :

قزاق اريالى . — آسياى وسطانك مهم بر قسمنى قاپلايان وصفوت اصليه‌لرينى حالا محافظه ايدن قرغز — قزاق مسلمانلرينك

زنکین ادبیات ملیه‌لری واردر . لکن بو ادبیات ، اکثر اقوام بدویه‌ده اولدیغی کبی محرر دکلدر ؛ یالکز نقل اولنور ، تغنی اولنور ، ساعتلرجه سورن منظوم دستانلر ، منثور حکایه‌لر ، قهرمان حکایه‌لری سویلنلور ، یاخود سازه تردیفاً اوقونور . فقط صوك بر قاچ سنه ظرفنده قزاقلر آره‌سنده محرر ادبیات‌ده کورولمه‌یه باشلادی . کچنلرده ، قزاقچه بر غزته نشرینه ابتدار اولندیغنی یازمشدق . بو دفعه ، « وقت » رفیقمزده قزاقچه ایکی رساله‌نك نشر اولندیغنی اوقویوب سویندك . چیقان رساله‌لردن بریسی « اورنیك » دیکری ، طومچ » بر نجیسی قراش اوعلی عمر افندینك اعتقاد واخلاقیاته متعلق منثور بر اثریدر ؛ ایکنجیسی ایسه ع . مشتاق افندینك حیاته دائر یازدیغی اشعار مجموعه‌سیدر . هر ایکی اثر ، اوفاده «شرق» مطبعه‌سنده طبع اولونمشدر اوزاقده یاشایان فقط کوکلزه پك یاقین اولان عمر ومشتاق افندیلری صمیمیتله تبریك ایده‌رك ، خدمتلرینك توالیسنه دعا ایله‌رز .

رسمی استاتستیقه نظراً ؛ روسیه‌ده مسلمانلرك ، جامعلرك ومکتب مدرسه‌لرك مقداری . — ایلك اول شونی اخطار ایده‌لمکه استاتستیق ، شکل ظاهریسنه باقیلدقده حقیقت محضه افاده ایدر کبی کورینسه‌ده ، سیاسته واسطه اوله‌رق ، اك چوق یالان سویله‌ین بر فندر . استاتستیقك مغالطه واغفالنه ، اك مشهور مثل ماکدونیا دینیلن روم ایلی ولایتلرینك اقوامنه متعلق عددلردر . بلغارلرك استاتستیقه کوره ، بورالرده اکثریتی بلغارلر ، صربلرککینه کوره صربلر ، روملرککینه کوره روملر تشکیل ایدر . اقوامك مقدارینی کوسترن عددلری ، سیاستك ایجابنه کوره آرتدیروب اکسیلتمك ، دائما یاپیلان بر استاتستیق حیله‌سیدر . روسیه‌ده مسلمانلرك عددی ، بیطرف تخمینلره کوره یکرمی ایله یکرمی بش میلیون آره‌سنده‌در . بو بویله اولدیغی حالده ۱۹۱۰ سنه‌سی ایدیلن حساب (!) اوزرینه رسمی استاتستیق بروجه آتی یازیور :

۱۹۱۰ سنه‌سی روسیه‌ده ۱۸۰۳۰۷۰۰۰ مسلمان واردی . بونك ٤۰۲۵۰۰۰۰ ی آوروپای روسیه‌ده ، ۱۵۰۰۰۰۰ سبریاده ، ۹۰۰۰۰۰۰ قیرغزستان وتورکستانده ، ٤۰۰۰۰۰۰ قافقازیاده .

رسمی استاتستیق ، بو مسلمانلرك اداره روحانیلرینه مسجد ومدرسه‌لرینه عائد شو معلوماتیده ویریور :

قریم ولیتوا (له) مسلمانلری قریم اداره روحانیه‌سنه ، آوروپای روسی وسبریا مسلمانلری اوفاده بولونان اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سنه تابع اولوب آسیای وسطی مسلمانلرینك محکمهٔ شرعیه‌لری یوقدر . قافقازیلره سنی وشیعیلر ایچون آیرو آیرو محاکم شرعیه واردر .

۱۹۱۰ سنه‌سی اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سی تحت نظارتنده ٦۰۹۰ ماورای قافقاز سنیلرینك ۸۷۸ ، شیعیلرینك ۷۵۱ ، تورکستانده ۱۱۰۹٦٤ ، تورکستانك دیکر جهتلرنده ۳٦۳ مسجد واردی .

اوروپای روسیه‌ده ۳۵٤۹ ، آسیای وسطاده ۷۳۸۳ ، قافقازیاده ۱۸٦٦ مسلمان مکتب ومدرسه‌سی واردی .

چین :

چین مسلمانلری . — چینده استبداد واجانب علیهنه عمومی بر حرکت ترقیپروانه وارکن تأسف اولنورکه چینك مسلمانلری نه بو حرکته تماماً اشتراك ایده‌بیلورلر ونه‌ده کندی کندیلرینه حیات وتجدد ایچون مهم بر اثر فعالیت کوستره بیلورلر . اخیراً خوی — یوان — سنغ (چینك شمال غربیسنده‌در .) دن کلن خصوصی بر مکتوبده چین مسلمانلرینك حالی شویله تصویر اولنیور :

« بو یرلرك مسلمانلری ، دنیانك اك اخلاقسز ، اك نادان ، اك مسلمانلریدر ، ظن ایدرم . بر قاچ غروش ایچون غوغا ایدوب بربرلرینه بچاق چکمك ، قمار اوینایوب پاره‌لرینی یوتدردقدن صوکره قیزلرینی چینلیلره صاتمق امور عادیه‌دندر . چانتو دینلن بو مسلمانلر ، کندولرینك آیروجه بر ملت اولدیغندن بیخبردرلر . کندیلرینی صرف چینلیلره خدمت ایچون یارادلمش مخلوقات ظن ایدرلر . بونلر چین حکومتندن فوق‌العاده قورقارلر ؛ حمیت وشجاعت اسلامیه‌لری یوقدر . نم اك چوقجانمی صیقان بر مسأله وار : یاقین زمانلرده چین دولتی مشروطی اوله‌جق ، اهالی‌یه مساوات وحریت اعلان اوله‌جقدر . فقط بوقدر جاهل ، اخلاق وتربیه‌دن محروم مسلمانلر ، هیچ شبهه یوقکه نه مشروطیتدن ونه‌ده حریت ومساواتدن مستفید اولامیه‌جقلردر .. »

بز ظن ایدیورز وظنمزك طوغری اولمه‌سنی دعا ایدیورزکه بو مکتوبك محرری ، دیندا شلرینه فرط محبتدن ، مشهوداتی بر آز فضله سیاه رنکه بویامشدر . کندیسنك او مسلمانلر آره‌سنده بولنیشی لوحه‌ده پارلاق نقطه‌لرده بولندیغنه دلیلدر .

جزایر :

فرانسزلرك جزائر مسلمانلرینه مظالمی . — جرائد یومیه‌مزك استخبار اتنه کوره ، « اهالی فرانسزلرك حرکات تجاوز کارانه‌لرندن متنفر اوله‌رق مایسك بدیسنده فرانسز عسکری اوزرینه بالهجوم ضابطاندن برینی خفیف صورتده جرح ایتمشلردر . فرانسز عسکری ضابطك جرح ایدلمسندن طولایی تهوره کلوب « ملویه » ساحلنده بولنان ساحل خانه‌لره تقریباً یکرمی درت پاره طوپ آته‌رق شهری تخریب ایتمشلردر . شیمدی « ملویه » ده هیچ بر فرد بولنمیور . »

اعتذار

چینده نانکین شهرنده چی — مو — شین نامنده بر پروفورك پارماغنی کسوب قانیله استبداد واجانب علیهنه قیام عمومی ایچون بر بیاننامه یازدیغنی ویوز بیکلرجه قوپیه‌لری چینك هر طرفنه نشر اولوندیغنی ، بر قوپیه‌سنك‌ده اداره‌خانه‌مزه کوندریلدیکنی وبو غریب بیاننامه‌یی شکل ورنك اصلیسیله علاوه صورتیله نشر ایده‌جکمزی (۱٤۲) نجی نومروده وعد ایتمش ایسه‌كده ، بعض اسبابه مبنی شیمدیلك نشرندن صرف نظر اولندیغی مع‌الاعتذار بیان اولنور .

صراط مستقیم مطبعه‌سی   مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنيت صندوغى جوارنده شنكول يقوشنده ٢٠ نومرو

صراط مستقيم

١٣٢٦

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار جديده مع الممنونيه قبول اولنور

درج ايدلمه‌ين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	التى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦٫٥	٣٫٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه‌ده	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :

ابو العلا زين العابدين - ح . اشرف اديب

تاريخ تأسيسى

١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در

قبرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريلرسه سنوى ٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٤٥ — ١٨ جمادى الآخره پنجشنبه ٢ حزيران ٣٢٧ — آلتنجى جلد

تفسير شريف

انوار قرآن

٤٩ - واذ نجيناكم من آل فرعون يسومونكم سوء العذاب يذبحون ابناءكم و يستحيون نساءكم وفى ذلكم بلاء من ربكم عظيم

[ماقبلى ايله مابعدنده كيلر كبى بو آيت دخى جناب حقك بنى اسرائيله اولجه اجمالاً تذكار بيوريلان نعمتى تفصيلدر وتفصيله اول امرده تفضيلك ذكرى ايله ابتدا ايدلمسى ، انلرده اخلاق فاضله ايله تخلقه همت اويانوب ده الله تعالى‌نك كنديلرينى رفع واعلا ايلمش اولديغى مقامك مادوننه راضى اولمقدن ترفع وتعالى ايتملرى ونفسلرى قبول موعظه‌يه توطين اولنمسى وسائره كبى ماسبقده بيان اولنان حكمته مبنى در . تفضيلك ذكرندن صكره جناب حق بنى اسرائيله جرملرينه جزاءً كنديلرينه حلول ايدن بلا وعقوباتى ومقدار فضل و عقوبتى انلره بيلديرمك ايچون دخى كنديلرينه لطف ايله انلرى بلادن قورتارديغنى ونيجه‌كره توبه‌لرينى قبول بيورمش اولديغنى ذكر و ياد ايديور .

جناب حق رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمزك زمان سعادتلرنده بولنان يهوده انلرك آباء واجدادى ايچون وقوع بولمش احوال ايله خطاب ايتمسى ، بر امته فلان امت اولمق نام وعنوانيله شايان بيوريلان انعام ، او امتك افرادى ايچنده اول انعامدن نصيبه‌دار اولمش كسان بولنسون بولنمسون جمله امته شامل اولوب انكله بتون امتك افتخار ايلمسى صحيح اولديغى كبى او انعام ايله انلرك سابق ولاحق جميع افرادينه امتنان صحيح اولديغى ايچوندر . بر آدمه اكتسا ايلديكى وياخود اكل ايتديكى طعام كبى اعضاسندن برعضوينه مختص برشى ايله واقع اولان انعام او آدمه انعام اولور ، بو انعام انك ديلنه وياباشنه ويا النه ويا اياغنه انعامدر دينلمز . برده برهيئت اجتماعيه‌يه او اجتماع نام وعنوانيله وافرادينى برى برينه بند ايدن رابطه حيثيتيله اتصال ايدن امورك هرحالده وعلى الخصوص اتصال ايدن بلاء ويانقمت او هيئتك خير وياشر برعمللندن حصوله كلشسه مجموع افرادنده تأثيرى اولور و بناء عليه او امت باقى اولدقچه سلف خلفه او امورى ميراث براقه‌رق امتده تأثيرى الى الابد قالور . قرآن كريمده يهوده تذكار اولنان انواع بلانك شعب اسرائيل ايچون ارلمسى شعب اسرائيل اولملرى حيثيتيله ايدى چونكه بلانك مجازات اولديغى جرائم آنجق شعب اسرائيل اولمق حيثيتيله مجموع شعبدن صادر اولمش ايدى . حق تعالى حضرتلرى هر بلادن صكره شعبك توبه‌سنى قبول بيوره‌رق انلر اوزرينه افاضهٔ نعم ايديور ايدى ، شو حالده عقوبت اندن عبرت الانلره نعمت وسعادت بخش ايدر برتربيه وتعليم اولور .

جناب منزل الفرقان مخاطبلره ، امتلرى حقنده ذات الوهيتك معامله‌سنى تذكر ايدرك انلره اصابت ايدن بلا ونعمتدن ، سعادت و شقاوتدن عبرت المالرى وانلردن صكره كنديلرينه حلول ايتمش ودها حلولى منتظر بولنمش اولان خصوصاتده تفكر ايتملرى ايچون امتلرينك تاريخ ماضيسنى كوزلرى اوكنه كتورملرينى امر ايديور . امتلرك افراد وجماعاتى ارەسنده‌كى روابط اجتماعيه بلافرق بر آدمك اعضاسى ارەسنده‌كى روابط حياتيه كبى‌در . اياق قاياردە برده‌نور، ويا براز انجينور ؛

حالبوکه انك المی ، ایاغنك وسائر اعضاسنك مساوی بولندیغی برحیات ایله زنده بر شخص اولمق اعتباریله شخصك هیئت مجموعه‌سنه شامل اولور ، بونکچوندرکه اوشخص ایاغنك المنی ازاله‌یه هیئت مجموعه‌سیله سعی ایدر و بتون اعضاء و قواسندن استعانه ایدرك ارتق قایمامه‌نك چاره‌سنه باقار . شرح اولنان سر وحکمته مبنی شویله بیوریلیور :]

بونی‌ده درخاطر ایدککه آل فرعون سزه اشنع عقوبت ایله جوروجفا ایلر ، اوغللریکزی ذبح ایدوب نسا کزی [ایلروده مبالغ نسوانه بالغ اوله‌جق بناتکزی] حیاتده براقورلرایکن سزی انلردن قورتاردق . ربکز طرفندن بونده سزه بیوك بربلا [بلیه و عقوبت] وارایدی .

جناب حق امتك افراد وجماعاتی اره‌سنده‌کی روابط اجتماعیه‌نك بلافرق برشخصك اعضاسی اره‌سنده‌کی روابط حیاتیه‌کبی اولدیغنی بزه حکایه ایلدیکی اخبار امم ایله تعلیم ایتدی و بر شعب و جنسه مختص بولنمیان امتمزه بو قرآن کریمی احسان ایله انعام ایلدی . قرآن کریم ایله امت ایچون نعم لاتحصی حصوله کلدیکی کتاب و سنتدن معلوم اولور . بونعم الهیه‌دن بری انلر قبل الاسلام بری برینك دشمنلری ایکن جناب حق انلرك قلبلری اره‌سنی جمع وتألیف ایلدیکندن بو لطف و انعام الهی ایله بری برلریله قرنداش اولدیلر . دیکری انلر مستضعف ایکن جناب حق کندیلرینه روی زمینده قدرت و مکنت ویره‌رك قوتلی امتلرك ارض ودیارینی انلره میراث ایتدی و کندیلرینه اوقوتلی امتلر اوزرینه شوکت و سلطنت احسان ایلدی . دیکری‌ده غلووافراط ایدنلر ایله تقصیر وتفریط ایدنلر اوزرینه شاهد اولملریچون جناب حق کندیلرینی تفریط و افراط ایتمز بر امت وسط قلدی . فقط صکره‌لری انعامات الهیه‌یه کفران ایلدیکندن جناب حق امته امت نام وعنوانیله اوله‌رق رنکا رنك بلاونقمتلر انزال ایلدی . وقتیله تاتارك امتی تنکیل وخانه‌ایله یکسان ایتمسی امتك امت اسلامیه اولمسی حیثیتی ایله ایدی . محاربات صلیبیه زمانلرنده غربیون بوامته هجوم ایله قتل ویغما ایچون منازل ومساکن اره‌لرنده کزنملری بوامت امت اسلامیه اولدیغیچون ایدی . حالا فتن وفسادات دیار اسلامیه‌ده دوام ایدوب طوریور ، بوفتن وفسادات ، بوشورش واغتشاشلر دیار اسلامی اطراف وا کنافندن دمادم اکسلدیور ، امت اسلامیه نام وعنوانیله اوله‌رق اوزرمزه هرجانبدن نقمت و نکبتلریاغیور . اوزرندن بونجه قرون واعصار کچمشیکن اوحالا نه ماضیدن عبرت الیور ، نه حال حاضر ایله متنبه اولیور . ماضی‌یه جاهل و حال حاضرده متحیر اوله‌رق نه کرفتار اولدیغی مشکلاتك سببنی ، نه‌ده کندیسنی بو مشکلات ایچندن چیقاره‌جق شیئی بیلیور .

غریب دکلی‌در ؟ که ایچمزده علم ایله اشتغال ایدنلرك قسم اعظمی تاریخ امته اك جاهللرمز اوله‌رق امتك نه ماضیسندن ونه حال حاضرندن هیچ برشیئه واقف دکلدرلر . بونلر امتك بیوك بربلا ایچنده اولدیغنی اعتراف ایدرلرسه‌ده بونك اسبابنی بیله‌جك یرده قضاوقدر ایله اعتذار ایلیه‌رك اوبلادن نجاتی ویا انده بقانی قدر وقضایه حواله ایدرلر .

بو امتك دیار واقالیمی هر نه‌قدر مختلف واجناسی دخی متعدد ایسه‌ده ینه امت واحده‌در ، انك تاریخ ماضیسی بیلنمدکجه حقیقتنی بیلمك ممکن دکلدر ؛ شو حالده ساقیه وجدوللر اصل اولان منبع اوله قدر تتبع وتحری ایدلملی‌در .

سلفمز رحمهم الله حضراتی کندیلرندن اول کچنلرك امور دین ودنیایه دائر احوالنی کمال اعتنا ودقت ایله ضبط ایدیور و حتی ابیات شعردن بر بیتی ویاخود عاشق ایله معشوقه‌سی اره‌سنده جریان ایتمش بر نکته‌یی بیله اسانید متصله ایله روایت ایلیور ایدیلر . بو مبالغه شایان انتقاد دکلدر ، چونکه بر امتك امت اولمسی انجق دینی ولسانی واخلاق وعاداتی ایله‌در ، امتی تقویم ایدن بونلردر . بر امتك تاریخی حفظ وضبط اولنه‌رق بو مقوماتی خلف سلفدن حفظ وضبط ایتمینجه او امت حوادث زمانك تأثیری وشئون اجتماعك تحولات وانقلاباتی ایله تغیره معروض اولور و تاریخه جهللرندن ناشی صکره‌کیلر نه اولکیلرك احوالنه ، نه‌ده شو تغیرك کیفیت حدوثنه کسب اطلاع ایدرلر . بو سبب ایله مؤثرات عالم امت جاهله‌یه تأثیراتی اجرا ایدر . و نهایت انك بناسنی هدم ایله زیر وزبر ایلدیکی کبی افرادی آره‌سنده‌کی رابطهٔ عمومیه‌یی‌ده قطع ایدر ، شوحالده افراد امتك سعی وعملاری انجق منفعت شخصیه‌لری ایچون اولوب منفعت شخصیه ایسه مجموع امت ایچنده آنجق منفعت عمومیه ایله محافظه اولنه‌بیله‌جکندن منفعت عمومیه اهمال اولننجه ارتق او امت زمرهٔ هالکینه داخل اولور .

امتمزك تاریخه اعتناسی او قدر زیاده ایدی‌که هیچ برامت بو خصوصده انی سبق ایتمامشیدی . انلر یالکز وقایعی ضبط ایله واو وقائعه دائر روایاتی تلقی ایله اکتفا ایتمیوب بو خصوصاتده تفنن ایدرك تاریخ بلاد واقوام حقنده آثار تصنیف ایلدکلری کبی تاریخ اشخاص حقنده‌ده اثرلر تحریر ایتدیلر و صکره تاریخ اشخاصی تنویع ایدوب هر برطبقه ایچون برتاریخ یازدیلر . ایشته کتبخانه‌لرمزده طبقات مفسرین ، طبقات محدثین ، طبقات نحویین ، طبقات اطباء ، طبقات شعراء کبی نیجه طبقات کوریورز .

دها صکره انلردن بعضیلری تاریخدن قواعد عمران و اصول اجتماعی استنباطه‌یول بولدیلر . علامهٔ ذی‌فنون ابن خلدون بوخصوصده تاریخك او مشهور مقدمه‌سنی تألیف ایتدی . [احکام سلطانیه نامیله اصول اداره‌یه دائر آثار تحریرینه‌ده باشلاندی] . اکر سلسلهٔ علم اوزماندن بزه طوغری منقطع اولمایه ایدی سلفمزك باشلامش اولدقلری شیلری بز اتمام ایده‌جك ایدك ، لکن نه فائده‌که او باشلادقلری شیلرك اتمام واستثماری ایچون اغیار بزی سبق ایتدی . بوکون اعزاز اولنان امتلری حائز بولندقلری سعهٔ عمرانه وعزت سلطنته ارشاد ایدن اك بیوك شی تاریخدر . مسلملری تاریخه اعتنایه وتاریخدن جناب حقك امتلر حقنده جاری سنن الهیه‌سنی معرفته ایلك اول ارشاد ایدن قرآن ایدی . سنت سنیه ایله سیرت سلفك وجوب حفظنه اعتقاد دخی بوکا ایکنجی درجه‌ده ارشاد

ایدیور ایدی. وقتاکه دین کتاب وسنتك غیریدن اخذ ایدلدی تاریخ مهمل ومعطل بر قلدی، بلکه‌ده علم دین ایله اشتغال ایدنلردن قسم اعظمی نزدنده مبغوض اولدی. ایچلرنده اکر تاریخه التفات ایدنلر وارسه انلرك بو التفاتلری دیکر اقوامك عادتنه اتباعدن نشأت ایتمش برحالدر.

آل فرعونك قدماء یهوده جور واذی ایتدکلرینه وجناب حق انلره لطف وانعام ایدوب کندیلرینی بورنج ومحنتدن تخلیص ایلدیکنه دائر خصوصات سالفه‌دن طولایی زمان نزول قرآنده بولنان اخلاف یهوده آیت کریمه‌ده خطاب ایدلمش اولدیغندن بو مناسبت بزی صدد خارجنه چیقاردی. شمدی بو قدر تنبیه ایله اکتفا ایدوب تفسیر آیتك اتمامنه عودت ایلیه‌لم.

بنی اسرائیلدن مصره ایلك داخل اولان یوسف علیه‌السلامدر. مشارالیهك مصرده نسلی پك چوق نشو ونما بولدی، حتی دینلدی‌که بنی اسرائیل مصردن چیقدقلری کون التیوز بیك نفوس ایدیلر. بو نشو ونما درتیوز سنه ظرفنده حصوله کلمش ایدی. آل فرعوندن اولان مصریون غریبانك مصرده توطن ایتملرینی ایسته‌مزلر ایدی. فرعون شعب اسرائیلك مصرده نشو ونمالرینی کورنجه عاقبت حالدن قورقدی، زیرا بونلر تکثر ایدنجه ارض مصره یایلوب مصرلیلری تضییق ایده‌جکلرینی بیلیور ایدی. بونلری تذلیل وتحقیر ایله نسل وذریتلرینی تقلیل ایدرك نهایت انقراضلرینه بادی اولمق اوزره فرعون انلره حقارت ایله معامله‌یه وهیکللرك بناسی ایچون کرپیچ یاپمق کبی اعمال شاقه ایله کندیلرینی مکلف ایتمکه باشلادیسه‌ده انلرك بو مذلت ایله برابر کوندن کونه تناسللری مزداد اولدی. بنی اسرائیلك نسللری یوماً فیوماً مزداد اولدیغنی وبونکله برابر کندیلرینی افضل مخلوقات عدیله تفاخر وتعظم ایتملرینه مبنی مصریون ایله معاشرت واختلاط ایتمیوب عادات موروثه‌لرینی محافظه ایلدکلرینی مشاهده ایدن امراء مصریه بونلرك کثرت ایله قوت بوله‌رق یوماً من‌الایام کندیلرینه غلبه ایله مملکتلرینه بتون بتون ویا قسماً استیلا ایده‌جکلرینی ملاحظه ایدرك دوچار بیم وهراس اولدیلر.

بنی اسرائیلك مذلت ایله برابر نسل وذریتلرینك مزداد اولمسی مذلت انجق اوزون بر زمانده تأثیر ایلدیکی ایچون ایدی؛ بوده افعالنده مطلق الاراده اولمیان ذلیل، تمدید حیات ایدن غذانك تناولندن ضعیف دوشوبده یواش یواش صوله‌رق نهایت انحلال ووفات ایدن شخص منزله‌سنده بولنمسندن ناشیدر. حیات امرینی حفظ ایدن قوهٔ معنویه ارواح وارادانك قوتیدر، چونکه جسم روح ایله محمولدر. نفس اولان فعل انجق اراده ایله حاصل اولور. شو حالده نفوسك اراده‌سی اوزرینه تسلط واقع اوله‌رق نفوس نه زمان تذلیل وتحقیر ایدیلورسه جسم اکا تابع اولدیغندن انك ضعفیله بوده ضعیف دوشر. ضعیف ایسه ضعیف نتاج حصوله کتورر؛ نتاجك نسلیده ضعیفك نسلندن دها ضعیف اولور، بوده تسلسل ایدر، نهایت ضعف نسلك لوازمندن اوله‌رق موت ونسل ضعیفك اولاد صغارینه سن‌رشده بالغ اولمه‌دن مسارعت ایدر. وبو سبب ایله نسل منقرض اولور. نته‌کیم امریقا هندلیلری ایله شمالی اوستралیا سکنه‌سی ایچون بویله اولمش ایدی.

لکن مصرلیلر تذلیل وتحقیرك بنی اسرائیلجه تأثیرینی بطئ کوردکلرندن انلرك انقراضلرینی تعجیل ایچون ارکك چوجقلرینی قتل وقیز چوجقلرینی حیاتده ابقا ایتمك صورتنه مراجعت ایدرك بو صورتله عمل وحرکت ایتمکه قرار ویرملریله فرعون قابله‌لره بنی اسرائیلك دنیایه کلن بتون ارکك چوجقلرینی اولدیرملرینی امر ایتدی، چونکه جناب حقك مخلوقاتنده جاری عادت الهیه‌سندن اولدیغی اوزره شعوب وقبائلك قوامی واجناسك حفظی انجق ذکور ایله اولور. مفسرمز [جلال] دیکرلرینه تبعاً: بنی اسرائیله اولان اذی وجفانك وقیز چوجقلری قتل اولنمیوبده یالکز ارکك چوجقلری قتل اولنمسنك سببی، بعض کهنه‌نك فرعونه [یاقینده بنی اسرائیلدن بر ارکك چوجغی دنیایه کلوب سنك ملك وسلطنتکی الکدن اله‌جقدر. وسن انك الیله تلف اوله‌جقسین] دیه خبر ویرمش اولملریدر دیمشسه‌ده بو قولك سند صحیحی اولمدیغی کبی تاریخجه‌ده معلوم دکلدر. بزم سویله‌دکلرمز، بنی اسرائیلك بیلدکلری ومقدس وغیر مقدس کتابلرنده یری برلرندن خلفاً عن سلف نقل وروایت ایتدکلری شیلردر و حد ذاتنده معقول اولارده بودر — ع.

برکت زاده

اسماعیل حقی

کچن تفسیر شریفده تصحیح

اوچنجی صحیفه‌دن برنجی ستونك یکرمی التنجی سطری [مذهبی ایله حکم اولنور. اکر خلفك تأویله‌متدائر مذهبی ..] دیه‌دیزیله‌جك ایکن تکرر ایدن برنجی کلمه‌دن ایکنجیسنك مابعدینه اتلانمشدر.

مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه

یاخود

نسخ نسوانه

بویوریورلردی، که

« حسن‌الخلق نصف‌الدین »

[کوزل خوی، دینك یاریسیدر]

بویوریورلردی، که

« رأس‌العقل بعدالایمان بالله‌الحیاء وحسن‌الخلق » [عقلك باشی یعنی: عقل سلیم ــ الله‌ه ایماندن صوکرا خصلت علویهٔ حیا وکوزل خویدر]

قانون اخلاق اسلامیه‌دن نمونه اوله‌رق بالاده ایراد اولونان اوچ جملهٔ جلیله‌یه امعان نظر اولونسون؛ سلامت وجدان وادراك ایله اوقونسون!

اخلاق الهیه ایله تخلق نه دیمکدر؟ بوتون شمول معناسیله انسان

كامل اولمق ديمك دكليدر ؟ بو مقدس جمله اويله بر قاچ عادى سوزله تفسير وايضاح اولونماز ، اولونهماز . چونكه وحى‌الهيدر . فيوض معانيسى نامتناهيدر .

طوغريسى : بو لوحهٔ غراى علويت قارشيسنده عقل ، مديد بر سكتهٔ حيرته طوتولوب قاليور !

« اخلاق آلهيه ايله تخلق ايديكز ! »

نه عظمتلى امر رسالت ! نه بويوك دستور ارشاد مدنيت ! انسان بر كندى نفسنه برده او ديلمز ، ادرا كسز حيوانه باقسين‌ده شرف آدميتنى ، قيمت انسانيتنى تقدير ايتسين ! صفات ازليهٔ الهيه‌دن بعضيسنه مظهريت انسان ايچين نه عظيم نعمت ، نه بيوك سعادتدر !

« خصلت علويهٔ حيا »

باقيكز : بو ، حيوانده وارميدر ؟ حيوان اوتانمق بيليرمى ؟ هرفعلى ، هرحركتى غيرمستور !؟...... برده محيط اسلاميت خارجنه چيقيكز ! نه‌لر نه منظره‌لر قارشيسنده بولونورسكز ، كه قم تصويرندن دكل تصورندن بيله حجاب ترلرى دوكر ؛

مثلا : اجنبى مملكتده بر حمامه كيتمك ايستسه‌كز ستر عورته مقتدر اوله‌مازسكز ! پشتمالكز تحقير آميز برطور ايله جبراً آلنير . كورورسكز ، كه اركك قادين بريرده ! هپسى عريان ! حمامه كتدكزده ، كيده‌جكزده بيك كره ندامت ايدرسكز !

بكز ، شمدى بونلرك حيوانلردن نه فرقى وار ؟ دوشونكز ! بلكه حيواندن‌ده بدتر ؛ زيرا حيوان نعمت عقل وادراكدن محروم . صرف حس حيوانيسنه تابع ! اوكا حيوان دينوب كچيلير ، لكن بوكا نه ديملى ، كه انسان قيافتنده ! انسانلق بوميدر ؟ انسانلق حياسزلقميدر ؟

انسانلق اركك قادين چيريل چپلاق بريرده ييقانمق ، يكديكرينى سير ايتمكميدر ؟

ايشته اوروپا عادات اجتماعيه‌سى ! ايشته محيط اسلام خارجنك قواعد مدنيه‌سى !

اوروپا مدنيتنك مركزى عد اولونان پارسى زيارت ايدن بر محترم دييور ، كه : پارسى تجيل ايتمك ايچين انسانك مطلقا حيوانلاشمسى لازم كلير !

بيكلرجه كنج قادينلر سوقاقلره دوكولمشلر ، راست كلديكلرينه كنديلرينى تقديم ايدييورلر ، هرليل حياتلرينى بر آغوش سفاهتده كچيرييورلر ، غازينولرده ، اوتللرده ، آپارتمانلرده محكوم حيوانيت اولانلر ينه باشقا ! ارتق اوست طرفنى سز دوشونكز ! بولوكز !

« خصلت علويهٔ حيا »

انجق محيط اسلاميت ايچنده تكريم وتبجيل اولونيور . زمان جاهليتده حجاز عربلرى‌ده بويله ايدى . آنادن دوغمه چپلاق اوله‌رق كعبهٔ معظمه‌يى - كويا - طواف ايدرلردى . حيانه‌در ، اصلا بلمزلردى !

عوام قسمندن برى زوجه‌سنى شرفادن برينه عرض جمال ووصاله ، اندن حامل قالوب كنديسنه بر ابن شريف (؟) قازانديرمغه تشويق ايدردى . [بخارى : كتاب النكاح] شو حالده اوروپا مدنيتى عربلرك زمان جاهليتيله عين حال فحشده دكلى ؟ بويله مدنيت ، انسانلره ، عقول سليمه صحابى اولان انسانلره دكل سوقاق كوپكلرينه ياقيشير !

بو ، فرانسز لغويونك « seciviliser » كلمه‌سنه ويرديكلرى بر معناى استهزادر ، كه « رذالت مدنيه ! » ديمكدر . بالولرده زوجه‌نك بر ارككله - يكديكرينه صيم صيقى صاريلمش اولدقلرى حالده !!؟ - دانس ايتمسى ، صوكرا دوستلق نامنه صيق صيق مادامه‌نك زيارتنه كيتمسى ، زوجك « Entjez ! » امرينى آلدقجه يانته كيره‌مامسى انسانيت ، مدنيتميدر ؟

فقط اوروپا تربيه‌سيله پرور شباب اولانلر ايچين بلكه مدنيت حيوانيه اولنه‌بيلير !

بزم دستور مدنيتمز :

« حيا وحسن خلق » در .

ايشته او خلق عظيم ، او رؤف ورحيم « عليه‌الصلاة والسلام » افنديمز حضرتلرى مدنيت حقيقيهٔ اسلاميه‌يى حيا وحسن خلق اساسى اوزرينه بويله تأسيس بويوردیلر . اويله بر هيئت اجتماعيهٔ مدنيه وجوده كتيرديلر ، كه هرعضوى بر جهان فضيلت ! هرفردى بر عالم نزاهت ! بر روح انسانيت ! بر معناى ذى حيات مدنيت ! كرچكدن : دنيانك الك مسعودى ، الك بختيارى اولمق مزيتنى كوسترن بو شوكتلى هيئت اجتماعيه ، بو عظمتلى انسانيت حقيقيه ايشته بويله سريع خطوه‌لرله كعبهٔ كمال مدنيته واصل اولبوردى .

تمدن ، ترقى وتعاليه اولان فيض استعداد بيپايانى نفخات وحى جناب محمدى (عليه‌الصلاة والسلام) ايله اويله بر جوشش انبساط واتساع كوستريبوردى ، كه تكمل ايچين محتاج اولديغى اصول وقواعد مدنيه‌نك برچوق پرنسيپلرينى كنديلكندن ادراكه وبناءً عليه اولبابده‌كى احكام اوامر و نواهينك بر آن اول شرف ورودينى - متحسرانه ، مشتاقانه - نياز واسترحامه باشلادى .

بو كتلهٔ علويت ميانده - الك زياده - حرص تعجيل كوسترن

« لوكان نبى بعدى لكان عمر »

[اكر بندن صوكرا پيغمبر كليدى عمر كليردى]

مدحهٔ قدسيهٔ نبويه‌سيله بين‌الاقران ممتاز وسرفراز اولان حضرت فاروق اعظم ابوالحفص عمر بن الخطاب « رضى‌الله عنه و عن اخوانه الكرام » ايدى .

اوفاروق ، كه جمال هو شرباى توحيددن رفع نقاب ايتمك كبى مستثنى بر شرف اهتدايه نائليتله مشار بالبنان اولمش !

او جهان رشد وذكا ، كه : - جلال‌الدين سيوطينك ، تاريخ الخلفاسنده روايتنه كوره - احكام ازليهٔ قرآنيه‌نك يكرميدن فضله‌سنده دها قبل‌النزول - اصابت رأى ايله نصل بر قلب سليمه ، نصل بر مهبط الهام حقه مالك اولديغنى كوسترمش !

معناى انسانيت جناب ابن‌الخطابك پيش نظر حكمتنده بوتون علويتيله تجلى ايدييور . هيئت اجتماعيهٔ اسلام ايچنده بو علويتك تعميمى

انكشافنه حائل اولان نقایصی كوریـیوردی . ظلام جهل و اشراك ایچنده نه قدر سـفیل، نه قدر حیوانی بر دركهٔ حیاتده بولوندقلرینی خورشید اسلامیت طلوع ایتدیكدن صوكرا اطرافنه صاچدیغی نورلری اكا كوستریبوردی .

حیات مدنیه نامنه نظر دقتی جلب ایدن نقایصدن برینك‌ده تستر نسوان اولدیغنی تقدیر ایدییوردی .

اكلایوردی ، كه نسـوان اسلامك موقع اجتماعیلری سراپردهٔ عصمتله انظار اعتبار‌دن مستور ومحفوظ بولونمسی درجهٔ وجوبده ! اكلایوردی ، كه تستر نسوان فرائض اجتماعیـه ولوازم ضروریهٔ مدنیه‌نك اك مهملرندن بیری ! اكلایوردی‌كه ، كه جمیتك سكون‌قلبی ، سكونت وجدانی ـ قسماً ـ بوكا متوقف!

اكلایوردی ، كه قادینلر ، اركككلرك اویونجـاغی ، طاتلی برر « أت» یا چـه‌سی دكل . انلرك ناموس و عصـمتلرینـك ، شرف و حیثیتلرینك ، محافظه‌سی پدرلرینه ، قارده‌شـلرینه ، اولادلرینه عائد بر فریضهٔ انسـانیه ، بر وجیبهٔ مدنیه ! جونكه قادینلر ـ اركككلر كبی ـ كندیلرینی ، كندی حقوقلرینی محافظه‌یه مقتدردكل . اركككك قوای فطریه وطبیعیه‌سی قادینك‌كنه غالب !

« الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض »

— سورهٔ جلیلهٔ نساء —

فقط ـ اكلایوردی ، كه ـ قادینلر آچیق صاچیق گزدیكجه اغیارك انظـار تعرضی آلتنده ازیلمكدن ، لسـان تعریضیله خیرپالانمقدن قورتوله‌میه‌جقلر ! حریت نسوانیه‌لری ، كه حیات حقیقیلری اولان ناموس وعصمتلریدر — دائما پامال اجانب اولوب طوراجق ! هر ایكی نوع افرادی میانده وجودی طبیعی و بلكه ضروری اولان میل یكدیكر یوزندن جمعیت ایچنده معاداتلرك ، مخاصمه‌لرك وبلكه مقاتله‌لرك نوكی آلنه‌میه‌جق ! افراد جمعیت اراسنده ایسه حس جلیل اخوت محبت و مخادنت تمامیله برلشمدیكجه وبونك موقوف علیهی اولان امنیت عرض وناموس بحق تقرر ایتمدیكجه اتحاد دیانت وحیات مدنیت وجود بوله‌میه‌جق .

آراده صره‌ده بعض میال نسـوان طرفندن عائله‌لرك دوچار تعریض وتعرض اولملری جناب فاروقی بحق اغضاب ایدییوردی .

هله محـترم والده‌لریمز ازواج طاهرات « رضی الله عنهن » حضراتنك غیر مسـتوره اوله‌رق خارجده كورونملرینه هیچ‌ده دایانه‌میوردی .

حضور جلیل جناب پیامبر اعظمیده ـ مناسبت دوشوردیكجه ـ نسـوان مسلمانك مقتدابهاسی اولان اهل بیتك مستوریتلری اسبابنك ـ لطفاً ـ استكمال بویورلمسنی بوتون حرارت ایمـان وعرفانیله نیاز واسترحام ایدییوردی . فقط سكوت بویوریلیوردی . جونكه وقت مرهونی بكله‌نیلیوردی . مع مافیه هیئت جلیلهٔ اسلامیه‌نك استعداد كمالی بوامر مهمك قریب الحصول اولدیغنی كوستریبوردی . بر كون حضرت فاروق حرم شریفده امهـات مؤمنین « رضی الله عنهن » حضراتیله بوبابده مشـافهه ایتدیلر . مشـارالیهن حضراتندن ـ اسم شریفنی درخاطر ایده‌مدیكم ـ بری :

« یا عمر ! وحی الهی بزم سـعادتخانه‌مزده شرف افزای نزول اولمقده ؛ بناء علیه سن بزم تستریمزه نه‌دن بودرجه حریص اولیورسین؟» دیدی . شبهه‌سزدر ، كه مشـارالیها مادر محترمزك حضرت فاروقه بو تعریضدن مقصدلری ـ حاشا ـ امر جلیل تستری استثقال ایتدیكلری ایچون دكلدی .

نصل اوله‌بیلر ، كه :

«یاایها النبي ! قل لازواجك : ان كنتن تردن الحیـاة الدنیـا وزینتها فتعالین امتعكن واسرحكن سراحا جمیلا »

— سورهٔ جلیلهٔ احزاب —

امر الهیسی منطوق منیفنجه دنیانك حیاة وآرایش چندروزه‌سیله جناب رحمة للعالمینك سعادة مؤبدهٔ زوجیتی اراسنده تخییر اولوندقلری زمان هپسی اشك ریز نیاز وتضرع اوله‌رق اهـل بیت رسـول اولمغی دنیا ومافیهایه ترجیح ایتدیلر .

ذاتاً مشارالیها آننه‌مزك مبـارك سوزلرندنده اكلاشیلیور ، كه امر مهم تسترك ایجابی حضرت عمرك نیازی اوزرینه دكل ، وحی الهی‌یه اقترانی ارزو اولونیور « الله ، امرایدرسه بز اهل بیت درحال احتجابه آماده‌یز ! سن مستریح اول! الله ، علیم وحكیمدر » دیمك ایستیورلردی .

— مابعدی وار —

محمد فخرالدین

اسلامده فن وفلسفه

فلسفه درسلرینه بر مدخل اولمق اوزره یازیلمش اولان مقالات سابقه‌ده فن ایله فلسفه آره‌سـنده‌كی فرقلر ، مناسبتلر تدقیق ایدلمش ، فنك فلسفه‌دن نه‌صورتله آیرلمش اولدیغی وفلسفه‌نك حال حاضرده‌كی درجهٔ شمولی ایضاح اولنمشدی .

بوبابده‌كی تدقیقات ، فلسفه‌نك عصراً بعد عصر معروض قالدیغی تحولاتی ـ خطوط اساسیه واسباب مؤثره‌لریله برلكده ـ كوستره‌جكی حائز اهمیتدر . اصل فلسفه درسلرینه باشلامه‌دن اول ؛ مقایسه‌یه مدار اولمق اوزره ؛ فن وفلسفه‌نك اسلامیتده نه صورتله تلقی ایدلمش اولدقلرینی ، اسـلاملردن ترقیات علمیه خصوصنده خدمات مهمه‌لری سبق ایدن بیوك سیمالری ـ ولو مجملاً اولسون ـ ذكر ایتمك فائده‌دن خالی دكلدر .

باخصوص ، احكام جلیلهٔ اسـلامیه‌دن بی‌خبر بعض كیمسه‌لر ، اسلامیتك فن ایله قابل تألیف اولمدیغنی واوله‌میه‌جغنی ، صوك زمانلرده ، بیوك برجسارتله اورتایه آتمقدن چكنمدكلری جهتله بوبابده اسلامیتك ماضیٔ شـعشعه دارینه ارجاع نظرله حقیقتی میدانه قویمق لزومی قطعیاً تحقق ایدییور . عالم اسلامده مشهود دیدهٔ تأسف اولان تذبذب حاضرك عامل مؤثری دین اولدیغی حقنده‌كی ادعالرك قطعی تكذیبی اسلامیتك

روحنده آراملیدر . چونکه ظواهره استناداً ویریلن حکملرك خطا آلود اولمامسی ممکن دکلدر .

غوامض دینیه‌مزه واقف اولان ذواتك اکثریسی مع التأسف ـ فنون مثبته ایله توغله اودرجه رغبت کوسترمه‌کلری کبی فن شناسانمزده حکمت اسلامیه‌یه تمامیله بیکانه بولندقلرندن ، طبیعی الحصول اولان آکلاشیلامازلق ویوندن متولد برودت شخصلری کچه‌رك پرنسیپلره قدر سرایت ایلمش اولدیغی کمال تأثرله کوریلیور :

بر طرف فنی مخرب دیانت بر دشمن مدهش ، دیکر طرف دینی بر کابوس معطل کبی تلقی ایدییور . شو منافرت متقابله‌نك باعث یکانه‌سی ، هر ایکی طرفك‌ده ، بربرلرینك قبول وتعقیب ایدکاری اساسلردن تمامیله بی خبر بولنمه‌لرندن باشقه بر شی دکلدر .

جهل دائما نفرت وعداوتی جالبدر . دین مبین اسلام ، وضع ایتدیکی بیوك پرنسیپلرله فنك ، علمك الك مبجل حامیسی ، الك ذی نفوذ مشوقی اولدیغنی کوسترمشدر . بو حقیقتی آکلامق ایچون ، اسلامیتك روحی تدقیق وتتبع ایدلملیدر .

فنه کلنجه ، بو بر مخرب مدهش دکل ، بالعکس براهین قطعیه‌سیله اسلامیتی اعلایه چالشان صادق برخادم دیندر . چونکه فن و اسلامیتك هر ایکیسنك‌ده تعقیب ایتدکاری طریق ، واصل اولمق ایستدکلری غایه متحددر : بوطریق حقیقتی بولمق ، او غایهٔ سعادت بشریه‌یی تأمین ایده‌بیلمکدن عبارتدر .

فن وفلسفه‌نك مقصد اساسیلری تحری‌ٔ حقیقتدر . اسلامیت ، عقل ونقل اوزرینه مؤسس اولان بودین جلیل‌ده ، منتسبلرینه حکمت حقیقیه تحریسیله امر ایدییور . دیمك‌که دین مبین اسلامیت ، فنون ایله تعارض شویله طورسون ، بالعکس آنکله برابر عینی غایه‌یه واصل اولمق ایستیور ، عینی یولی تعقیب ایدییور .

(فانظروا الی آثار . . .) امر جلیلی قوهٔ مفکره‌یی انتباه وفعالیته دعوت یعنی فلسفه‌نك اساسنی وضع ایلمکده‌در . نظر ، استدلال ، اجتهاد بر مسلمانك دیناً مأمور اولدیغی شیلردر . حالبوکه حکمت عالیه وفنونك اساسلری‌ده بونلردن عبارتدر . اثبات واجب خصوصنده اثردن مؤثره انتقال طریقنی تعقیب ایتمك مجبوری اولدیغندن بالطبع اولا اثرك یعنی کائناتك تدقیقی اقتضا ایدر . شو حالده اسلاملر ، کائناتك تدقیق ، حادثات طبیعیه‌نك مطالعه‌سی ، تعبیر دیکرله فنون مثبته تحصیلی ایله مکلف بولنیورلر دیمکدر . اسلاف کرام حضراتی بو مکلفیتی پك پك کوزل تقدیر بیورمشلردی ؛ مؤلفات متروکه‌لری شو تقدیرك پك قیمتدار بر محصولیدر .

آمریقا ارباب تدقیقندن مشهور دراپه‌ر (آوروپانك انکشاف دماغیسی تاریخی Histoiredudéveloppementintellectuldel’Europe) عنوانلی اثر معروفنده مدنیت اسلامیه‌دن برلسان ستایشله بحث ایدرکن اسلاملرك علوم وفنونه اولان خدمات برکزیده‌لرینی اعتراف ایتمکدن کندینی آله‌میور .

دراپه‌ر دییورکه : « اسلامیت فتوحات ملکیه‌سنی اکمال ایده‌بیلمك ایچون برقاچ عصر کافی ایدی . فتوحات ملکیه‌یی متعاقب وبلکه او اثناده ، مسلمانلر عینی شدت وغیرتله فتوحات علمیه‌یه آتلمشدر . نتیجه‌ده پك بیوك حکیملر ، پك حاذق طبیبلر یتشمش اولدیغی کبی ، علوم ریاضیه ، هیئت ، کیمیا ، صرف ونحو ومنطق علملرنده دخی متخصص پك چوق ارباب تدقیق ظهور ایلمشدی .

مدارس اسلامیه‌ده ادبیات وفنونك هر شعبه‌سی اساسلی برصورتده تدریس وتتبع ایدیلیوردی . طبابت سوقیله اسلاملر کیمیانك اساسنی وضع ایلدیلر . دین محمدینك وحدانیت عقیده‌سی ، مسلمانلری علوم وفنونی پك درین برصورتده تدقیق ایتمکه سوق ایدییوردی .

اسلاملرده فنونه قارشی عادتا بر ابتلای خارقه نما اویانمشدی . مسلمانلر ، نسطوریلر ویهودیلر واسطه‌سیله یونان و اسکندریه علومنه کسب وقوف ایلدیلر . تتبعات کیمیویه‌لری ، حامضانك کشفی کبی پك مهم بر ترقی ایله نتیجه‌پذیر اولمشدی . چوق کچمه‌دن باروتك اختراعنه دخی موفق اولدیلر . بوراده کیمیاکران اسلامیه‌دن ابی بکر محمد بن ذکریا الراضی ایله جابر وبشیری ذکر ایتمدن کچه‌میه‌جکز . راضی ابن سینا کبی اعاظم طرفندن استادلقنه مظهر اولمشدی . غربده (بریستلی) و (لاووازیه) نه ایسه شرقده دخی (جابر) اودر . حامض آزوت وماءزرین حقنده ایلك دفعه تدقیقاتده بولنمش اولان ذات جابر الکوفی در . جابردن اول الك قوتلی حامض اوله‌رق حل مکتفدن باشقه بر شیء بیلنمیوردی ؛ انکلیز فیلسوف شهیری (باقون) ، جابرك نام ذی احترامنی محق تجیل ایلمشدر . جابر ، غازات حقنده دخی پك طوغری مطالعات سرد ایلمش اولدیغی کبی « هر هانکی برمعدن تسخین وتکلیس اولنورسه وزناً تزاید ایدر » یولنده اووقته قدر مجهول اولان بر حقیقتی میدانه قویمشدر . پك بسیط کورینن بوسوز ، مشهور ستالك (فیلوژیستیك) نظریه‌سنی اساسندن هدم ایلمشدر .

جابرك بوکشف مهمی پك حقسز اوله‌رق کندیسندن پك چوق زمان صوکره کلمش اولان آوروپا کیمیاکرانه اسناد ایدیلیر . » .

دراپه‌رك‌ده اعتراف ایتدیکی وجهله اسلاملرك فن وفلسفه‌یه اولان خدمات برکزیده‌لرینی حقیله تقدیر ایده‌بیلمك ایچون مدونات معظمهٔ اسلاف تدقیق وتتبع ایدلمك ایجاب ایدر .

الکندی ، الراضی ، فارابی ، ابن سینا ، ابن رشد ، غزالی ، موسی برادرلر ، نصر الدین طوسی کبی دهاتك متروکات قلمیه‌لری مخلدات عظیمه‌لری بر ملتی بوتون معناسیله اعلا ایده‌جك ، برنسلی هر درلو ترقیاته مستعد بر حاله کتیره‌جك پرنسیپلر واصوللرله مالامالدر . یازیق‌که ، اخلافك قدر ناشناسلقلری نتیجه‌سی اوله‌رق ، بوقیمتدار اثرلرك بر چوغی ضایع اولمش ، موجود اولانلری‌ده کتبخانه کوشه‌لرنده چوریمکه محکوم ایدلمشلردر .

اسلاملر ، قرون وسطی‌ده جهان عرفانك حاکمهٔ یکانه‌سی ایدیلر . کتبخانه‌لر طولوسی مدونات عالیه ، او دورهٔ تعالینك اخلافه ترك ایدلمش لایموت شاهدلریدر .

مؤلفات اسلامیه‌مزك تدقیق خصوصنده کوستردیکمز لاقیدی ،

بزی ، مخترعات اسلامیه‌دن بك چوقلرینی آوروپالیلره اسناد ایتمك كبی عریب نتیجه‌لره سوق ایدییور . نه آجینه‌جق حال ! هر ملت كندی اعاظمنی حرمتله یاد ایتدكلری ، آنلرك الك اوفاق اثرلرینی ، الك اهمیتسز كشف واختراعلرینی عالم مدنیته طانتدیره‌رق شرف ملیلرینك اعلاسنه چالشدقلری حالده ، بز ؛ اسلاملر میاننده یتشمش اولان داهیلرك اسملرینی اولسون بیلمیورز ، بیلمك ایسته‌میورز . نه حزن انكیز غفلت !

اوت . اسلامیتك یتشدیردیكی اوداهیٔ اعظم جابردركه كیمیاده ، تقطیر ، تصعید ، ترشیح اصوللرینی وضع وتأسیس ایلدی . حمام ماریلر ، حمال رمللر ، قال بوته‌لری كبی برچوق جهازلر ، هپ جابرك یادكاردكاسیدر .

آوروپا كیمیا كرانی بوكون بیله حامض آزوت استحصال ایتمك ایچون بوشرق كیمیا كرینك قدیم اصولنی مطالعه‌دن استغنا ایده‌میورلر .

بغدادك مشهور بیمار خانه‌سی سر طبیبی ، ابوبكر راضی حضرتلری ، حامض كبریتك صورت استحصالنه واوصافنه دائر عالم فنه ایلك اول معلومات ویرمكه موفق اولمشدر .

دخانی حامض كبریتی‌ده (نوردهاوزن حامض كبریتی) الك اول استحصال ایدن راضیدر . شایان تأسفدركه بوكشف مهمده ینه آوروپالیلره اسناد ایدیلیر .

علمای اسلامیه‌نك فنه اولان خدمات مهمه‌سنه ، بشیرك كشف معروفنی‌ده علاوه ایتملیز : بشیر ، بوله خلاصه‌سیله كیرچ ، كیل وكومور توزندن عبارت برمخلوطی تسخین وتقطیر ایده‌رك (قراعلا) نامنی ویردیكی برجسم كشف ایلمشدی . قرا كلقده ضیا نشر ایدن بوجسم بیلدیكمز فوسفوردر . حالبوكه اوروپالیلر فوسفورك كشفنی آلمانیالی (براند) ه اسناد ایدرلر .

وقتیله اسلاملر آره‌سنده پك پارلاق بر صورتده اویانمش اولان ، فكر علویٔ ترقی پرورانه‌نك اسباب انطفاسنی آرامق ، پسیقولوژیٔ اقوام نقطهٔ نظرندن پك زیاده حائز اهمیتدر .

اسلامیت ، علم وفنك الك بیوك حامیسی ، الك محتشم مشوقیدر . بونده شبهه یوق . نصل شبهه ایدیله‌بیلیركه قرآن كریم واحادیث نبویه‌نك مسلمانلری تحصیل علمه تشویق ایدن اوامر عالیه ایله مالی اولدقلری كوزیمز اوكنده طوریور .

(هل یستوی الذین یعلمون و لذین لایعلمون) نظم منیفی ، بیلنله بیلمیانلرك هیچ برزمان مساوی اوله‌میه‌جقلرینی ، فطرةً مساوی یارادیلان ابنای بشرك یكدیگرلرندن آنجق علم وعرفان ایله تمایز ایده‌بیله جكلرینی تصریح بیورییور واربابِ علمه هر شیئك فوقنده بر پایهٔ عال العال بخش ایدییور .

اسلامیت ، مساوات تامه اوزرینه مؤسس بر مدنیت عالیه تلقین ایدر . اجماع امتله مقام امامته انتخاب اولنان ذات محترمك بیله قانون شریعت نظرنده افراد سائره‌دن فضله بر امتیازی یوقدر . وظیفهٔ مقدسهٔ امامتی — احكام شرعیه دائرهٔ منجیه‌سی داخلنده ایفا ایلدیكی تقدیرده — اوامرینه عرض اطاعت هر فرد مسلمك وجائب دینیه‌سندندر . فقط ، عینی زمانده افراد اسلامیه‌دن هربری امر بالمعروف ونهی عن المنكر ایله مأمور اولدیغندن شرعه مغایر تبلیغاتك اوكنی آلمغه سعی ایتمكده ینه هر مؤمنك فریضهٔ ذمتیدر . خلفای راشدین دوری بو صورتله كذران ایلمشدی . اجماع امتله خلیفه انتخاب اولنان حضرت ابو بكر وحضرت عمرك زمان سعادتلری بو صورتله دركه غبطه بخشای اعصار اولمق مزیتنی احراز ایلمشدر . حتی عثمان دورنده ظهوره كلن غلیان افكار بیله بو بابده‌كی فرط رعایتك بر نتیجه‌سی كبی تلقی ایدلملیدر . شرع مبین احمدی‌یه منسوب اولان هر فرد ، احكام اساسیهٔ دینیه‌سیله برابر حیات دنیویه‌سی ایچون لازمكلن معلوماتی یعنی فنون مثبته‌یی‌ده اكتساب ایتمك مجبوریتنده‌در .

(فاسئلوا اهل الذكر ان كنتم لاتعلمون) امر ربانیسی ، عموم موحدینه عائد بر خطاب سبحانیدر .

اسلامیتده علمك پایهٔ بلندی (فضل العلم خیر من فضل العمل) حدیث نبویسیله اعلا بیورلمشدر .

انسانك ، هم جنسنه قارشی ایفا ایده بیله‌جكی خیرك الك زیاده حائز فضیلت اولانی ، تعلیم علمدن عبارت اولدیغی لسان درربار رسالتدن شرف صدور بیوریلان احادیث مقتضیاتندندر . (خیر الناس من ینفع الناس) حكم منیفی مسلمانلرجه واجب الرعایه بر دستور عالیدر . بو قدر علوی اساسلرله اكتساب علم وعرفانه تشویق بیوریلان اسلاملرك ، اوامر دینیه خلافنده ، صوك زمانلرده بسبتون محكوم جهالت اولملری اسبابنی آرامق ، ومرض اجتماعیمزك تشخیصنه چالشمق زمانی چوقدن كلمش وبلكه كچمشدر .

شارع اعظم حضرتلری اكتساب علم ومعرفتله امر ایدییور ، دینك مقتضیاتی كسب معرفت اولدیغی مكرراً اخطار بیوریلیور .

اسلاف كرام ، حركات فكریه‌لریله شو امر جلیلی بحق ایفا ایده‌رك بزه بر نمونهٔ عال العال كوستریورلر . فقط بز ، ینه محكوم جهالت قالمغی ترجیح وحتی بو خصوصی صلابت دینیه‌دن عد ایده‌جك قدر احكام مبجلهٔ دینیه‌مزه وقوفسزلق كوستریورز . عجبا نه‌دن ؟ علمك بین الاسلام محكوم انقراض اولشی مؤلفات معظمهٔ اسلامیه‌نك كتبخانه كوشه‌لرنده چوریمكه محكوم ایدلدكلری زماندن باشلار . اوت بو زماندن اعتبارآدركه ملت اسلامیه مدهش بر اوچورومه غبای جهالته طوغری سوروكلنمكه محكوم اولدی . حرمان تتبع ، قوهٔ مفكره‌نك عطالتنی انتاج ایدر . فكرك كابوس عطالت آلتنده زبون اولمسی ایسه جهل وتعصبی تولید ایده‌جكی طبیعیدر .

فی الحقیقه ، فكر وذكانی انكشاف ایتدیره‌جك آثار عالیهٔ اسلامیه‌نك كوشهٔ نسیانه آتدیرلمسی سببیله‌دركه ، ملت اسلامیه بازیچهٔ جهل وتعصب اولمق دركه‌لرینه ایندی . بوكون عالم اسلامك عرض ایتدیكی منظرهٔ فجیعه‌نك ، نتیجهٔ جهالت اولدیغنده شبهه یوقدر . ماضینك ادوار شعشعه‌داریله بوكونكی حالی قیاس ایدن هر صاحب وجدانك قلبی ایكلر ، روحی لرزه‌دار تألم اولور .

مؤلفات اسلامیه‌نك ایادیٔ احترام ومطالعه‌دن اوزاق براقلمسی اسبابنی تدقیق ایده‌لم:

علم وفضیلت، احتراصات نفسانیه‌یی تحقیر ایده‌رك مزعج بر حیات سعی وفعالیته قاتلانمق، یالکز اذواق روحیه ایله قناعت ایتمك سایه‌سنده اکتساب اولنه‌بیلور.

اسلامیت ارباب علمه پك یوکسك بر پایهٔ احترام ویریبوردی. بلا زحمت شو پایهٔ عالی‌یه صعود ایتمك ایستیان توریدیلرك، بودرجه متعب بر حیات فعالیته قاتلانمق ایسته‌میه‌جکلری طبیعیدر.

بو کبی آدملر، زحمتسزجه اوپایهٔ عالی‌یه ارتقا ایتمك، احتراصات نفسانیه‌لرینی تسکین ایده بیله‌جك نعم ولذائذی کلفتسزجه الده ایتمك ایستیورلردی. بو مقصده وصول ایچون اك کسدیرمه یول؛ اك موافق چاره افکار ملتی اویوشدرمق، قوهٔ مفکرهٔ خلقی ابطال ایتمکدن عبارت اولدیغنی پك کوزل آکلایورلردی. اووقت بر قاچ درمه چاتمه معلوماتله خلقه ایستدکلری کبی اجرای نفوذ ایده‌جکلر، قوهٔ مفکره وممیزه‌دن محروم کتله‌یه کندیلرینی برر داهیٔ اعظم طانیته بیله‌جکلردی. وایشته او زمان هردرلو احتراصلری تحت تأمینه آلنمش اوله‌جقدی. بلان مکملدی. تدریجاً تطبیق ایدلمکه باشلاندی: ملت اسلامیه‌نك انکشاف فکریسنه خادم اوله‌جق آثار عالیهٔ اسلامیه تدریجاً اورته‌دن قالدیرلدی.

انسانلرده‌کی حس تجسس، احتیاج وقوف؛ دین مبین احمدی ایله هیچ بر مناسبتی اولمیان خرافه‌لر، غریب روایتلر، اساسسز حکایه‌لرله اویوشدیرلمغه باشلاندی.

مستبد حکمدارلرده عینی املی پرورده ایدیورلردی. آنلرده کندیلرینی ظل‌الله فی‌العالم طانیه‌جق، هر اداره‌لرینی بر فرمان سماوی، هرسوزلرینی لایخطی برندای هاتفی کبی تلقی ایده‌جك خرافه پرست تبعه ایستیورلردی. بو صورتله هر ایکی طرفك امللری بر نقطه‌ده اتحاد ایدییوردی.

ایشته بو صورتله بر طرفدن تن پرور، جاهل سفسطه پردازلك تلقینات مضره‌لری، دیکر طرفدن ارباب استبدادك قهر ومظالمی، افراد اسلامیه‌ده دوشونمك حسنی اویوشدیرییور، محو ایدییوردی.

آرتق دودهٔ جهالت، کابن اسلامیتی کمیرمکه، تخریب ایتمکه قویولمشدی؛ اواثنالره عالم اسلامده ظهوره کلن هرج ومرج سیاسی‌نك‌ده بو خصوصده پك چوق تأثیری اولمشدر.

اعاظم اسلامیه‌نك مدونات عالیه‌لرینی ایادیٔ رغبتدن دوشورمك ایچون، بو جاهل توریدیلر طرفندن پك سفیلانه تدبیرلر تطبیق اولنیوردی.

ملت اسلامیه‌نك مدار افتخاری اولان اوقوجه داهیلر، دین‌مبین احمدینك علویتنی بحق تقدیر ایده‌بیلمش اولان اومحترم وجودلر ضعف اعتقادله محکوم ایدلدیلر. اثرلرینی اوقومق کناه کبائردن عد اولندی. حالبوکه خلقه بوبولده تلقیناتده بولنان بیچاره‌لر (دیمه‌طعن ایلین بازی مسلمان اولسه) مصداقنجه، حقوق عالیهٔ اسلامیه‌یی احاطه ایده‌بیله‌جك نفوذ نظردن محروم، عقائد اسلامیه‌دن کلیاًبی‌بهره ایدیلر.

(من عرف نفسه فقدعرف ربه) سرینی آکلایه‌میورلردی. دوشونمیورلر، دوشونه‌میورلردی‌که فیزیولوژی وپسیقولوژی فنلری اوکره‌نلمدکجه حدیث شریفك سری ظاهر اوله‌مز.

شبه‌یوق‌که بوکبیلر، (وماخلقت‌الانس والجن الالیعبدون) نظم منیفنك (لیعرفون) ایله مفسر اولدیغنه واقف دکلدیلر.

فرقان مبینده بر چوق دفعه تکرار بیورلمش اولان (لعلکم تعقلون) و (لعلکم تفکرون) کبی آیات جلیله‌نك ملت اسلامیه‌یی تفکر وتعقله دعوت بیوردقلرینی آکلامیورلر، آکلایه‌میورلردی. (تفکروا فی آلاءالله . . .) کبی فرمان پیامبرینك تدقیق کائنات ایچون اك‌بیوك سائق اولدیغنی ادراك ایده‌جك قدر قدرت عامیه‌دن محروم بولنیورلردی.

ایشته بومحرومیت‌ادراك نتیجه‌سی اوله‌رق، بنی‌اسرائیل حکایاتی، زردشت خرافه‌لری، هند و یونان اساطیری برر حقیقت کبی ملت اسلامیه آره‌سنده نشرایدلمکه باشلاندی.

آرتق، هرپرده، هرمجلسده (عوج بن عنق) حکایه‌لری برر حکمت محضه کبی خواهشله دیکله‌نیوردی.

حکمت وعقل اوزرینه مؤسس‌اولان وهردرلو ترقیات‌وتکاملاته مساعد وسائق بولنان بردین جلیل، ایواه‌که بوسفیل آدملر طرفندن برمجموعهٔ خرافات حالنه کتیرلمك ایسته‌نیلیوردی. بوصورتله دین مبینه قارشی اك مدهش اهانتلر ارتکاب اولنه‌رق ملت اسلامیه پك‌مدهش وتهلکه‌لی براوچوروم‌ه، غیای جهالته طوغری سوق اولنیوردی. آرتق (اولم ینظروا الی آثار . . . . .) کبی آیات جلیله — حاشا ثم حاشا — مفسوخ حکمنه کیرمشدی.

نظر، استدلال، تدقیق برینه، قبول، تصدیق، خرافه قائم اولمغه باشلایوردی. نه غریب حال! پیامبر ذیشان (الحکمة ضالة المؤمن . . . .) بیوریبور، بری طرفده بر طاقم جاهل توریدیلر کائناتی، کائناتده حکمفرما اولان قانونلری و بونلرك نتایجی بولنان حکمت عالیه‌یی تدقیق وتتبعه لزوم کورمك شویله طورسون، کورنلری تلعین، مؤلفات قیمهٔ اسلامیه‌یی مطالعه‌یه جسارت ایدنلری عادتا کفرله تهدید درجه‌لرینه چیقیورلردی.

(توصیفات سابقه‌نك، احکام عالیهٔ اسلامیه‌دن بسبتون بی‌خبر، جاهل برطاقم توریدیلره عائد اولدیغنی اخطاره لزوم یوقدرظن‌ایدرم. چونکه سنه‌لرجه تحصیل علم اوغرنده افنای حیات ایده‌رك بحق ورثهٔ انبیا اولمق مرتبهٔ عال‌العالنه ارتقاایدن اعاظمك موقع‌وشرفلری، شبه‌یوق‌که بوکبی لوثیاتدن تمامیله منزه وعالیدر. درین بر وقوفله‌اسلامیتك تعالیسنه، بشریتك ازدیاد سعادتنه حصر حیات ایتمش اولان بیوك انسانلری دائما حرمت وتعظیم ایله یاد ایده‌رز.)

بوکون عالم اسلامده برنهضهٔ فکریه‌باشلامش اولدیغی کمال مسرتله کوریلیور. استقبال ایچون امید بخش بر براعت استهلال اولان بو

تعالیك ممكن اولدیغی قدر سریع واساسلی برصورتده تمیه‌سی لازمه‌دندر. ترقیات حاضرهٔ مدنیه تعقیب ایدلمكله برابر اعاظم اسلامیه‌نك مؤلفات برگزیده‌لریده هرحالده احیا ایدلملیدر . چونكه ، آنجق بوسایه‌ده حكمت اسلامیه حقیله تتبع ایدیله‌بیلیر ، مدنیت اسلامیه‌نك نه قدر پارلاق و علوی اساسلر اوزرینه ابتنا ایدلمش اولدیغی آكلاشیلیر . آكلاشیلیر‌ده‌نه‌لرجه عطالت ورخاوته‌محكوم ایدلمش اولان مسلمانلر، حكمیات قرآنیه‌دن مستنبط وبرر بدرقهٔ سعادت وسلامت اولان پرنسیپلری تعقیب ایده‌رك ینه اوج علای عرفانه اعتلا ایدرلر ......

غربك خیره بخش عیون حیرتمز اولان تكاملات و ترقیاتنك مبنای رصینی علمای اسلامیه طرفندن وضع ایدلمشدر .

بوحقیقت غرب ارباب علمنكده تحت اعترافنده‌در . اسلامیتك برخصم بی امانی اولان‌مشهور (ارنست ره‌نان) بیله انطاق حق قبیلندن اوله‌رق بعض اثرلرنده بوحقیقتی اعترافه مجبور اولمشدر .

مدللی اعدادیسی مدیری

مابعدی وار

م . شمس‌الدین

تراجم احوال :

سلیمان افندی

« كوستندیلی ملازاده سلیمان شیخی افندی »

طریق نقشبندی فضلای مشایخندن بر ذات عرفان سمات اولوب « ١١٦٣ » تاریخنده (كوستندیل) ده مهدارای‌شهود اولدی. ابتدائی و وسط درجه‌ده‌كی تحصیللرینی مملكتنده بعدالاكمال تحصیل عالی تعلیمیچون استانبوله كله‌رك زمانی افاضلندن تكمیل نسخ ایله‌دی . وحائز علم‌و كمال اوله‌رق وطننه عودتله تعلیم طالبینه وبوانناده‌سادات نقشبندیه‌دن‌شیخ علی‌شامی افندی‌یه انتساب ایلیوب « ١١٩٣ »تاریخنده طریقه‌ء نائل مرتبهٔ خلافت اوله‌رق ارشاد سالكینه باشلادی.

بووجهله اوقات‌گذار ایكن « ١٢٣٥ » تاریخنده ارتحال دارنعیم ایده‌رك بنا كرده‌لری اولان درگاهه دفن ایدلدی . مع‌التأسف مرقد عالیلری بلغارستانك تشكلندن صوكره ییقیله‌رق باشقا برنبایه تحویل ایدلمشدر .

(لمعات نقشبند) اسمنده‌كی اثر متصوفانه‌لرنده مرشد ا كرملری علی‌افندی حضرتلری دلالتیله نائل اولدقلری تجلیات الهیه تفصیلات لازمه‌سیله مذكوردر .

آثار علیه‌لرینك اك بویوكی « ١٢٣١ » تاریخنده اتمام ایتدكلری (بحرالولایة) نامنده‌كی اثرعالی درگاه امام جعفر صادق (رضی الله‌عنه) حضرتلرندن باشلایه‌رق بیك بر عدد اكابر اولیاء اللهك مختصر تراجم احوالیله كرامات علمیه وكونیه‌لرندن باحث اولوب صوكنده كندی ترجمهٔ حالی‌ده مندمجدر . برنسخه‌سی بشیكطاشده یحیی افندی درگاهی كتبخانه‌سنده واردر .

مؤلفات علیه‌لری بروجه آتیدر :

(١) (بحرالولایة)
(٢) (زبدهٔ نفحات‌الانس)
(٣) (تاریخ كوستندیل)
(٤) (نكات الحكم)
(٥) (مجمع العارف)
(٦) (رسالهٔ طالعه)
(٧) (دیوان)
(٨) شرح(بعض غزلیات‌مصری‌ونقشی)
(٩) (اصول الوصول)
(١٠)(مدارسالكان‌فی‌اطوارخواجكان)
(١١) (قوة‌العشاق)
(١٢) (سبحة‌اللوایح)
(١٣) (تأویلات اربعین)
(١٤) (تركیبات اربعین)
(١٥) مرآت‌الموحدین)
(١٦)(نبذات العرفان)
(١٧) (مجمع‌الاسرار)
(١٨) (اسئلة‌الاسرار)
(١٩) (رسالهٔ وصایا)
(٢٠) (رسالهٔ شرح‌جلالیه)
(٢١) (لمعات نقشبند)

بروسه مبعوثی

محمد طاهر

افسانه :

سرچه ایله یاوروسی

دیشی بر سرچه آلوب قارشوسنه
یكی پروازه اوزنمكده اولان
آقاجان بر اوفاجق یاوروسنه
دیدی : « كوردكمی شوردر باق انسان !

§

اونی كوردكجه صاقك سن یاوروم
شویله درت آچ نظر دقتكی
سكا ا كلاتمغه بن مجبورم ،
بیله‌مزسین داها ماهیتنی !

§

اونده انصاف بولونماز ، هیهات !
ا كیلیرسه یره ، برطاش آله‌رق
سنی ای سوكیلی محصول حیات
سنی بیل مقصدی مطلق اورمق .

§

ا كلادكمی چوجغم ؟ ایشته او دم
طورمه آرتق اورالردن قاچ ، كیت
بو نصیحت سكا هردم الزم
بونی ذهنكده كوزلجه حفظ ایت ! . . »

§

یاورو آقاقه اولوركن نكران
مادر مشفقه دوندی باشی ،
دیدی : ــ پرشوق وشطارت ــ در آن
« كوزل اما ، یاالنده یسه طاشی . »

تپه دلنلی زاده

كامل

ممالك عثمانيه‌ده حكمفرما اولان فرنكى علت مدهشه‌سنك چارهٔ اندفاعنه دائر مجلس مبعوثان عثمانى رياست جليله‌سنه تقديم اولنوب مقام صدارته حواله بيوريلان لايحه‌در .

نوع بنى بشره مسلط آفاتك اك بيوكلرندن بريسى شبهه‌سز فرنكى دينلن علت مدهشه‌در . بو علت قولرا ووبادن زياده تخريبات اجرا ايلر . چونكه قولرانك مضرتى موقتدر دائمى دكلدر . وباده بويله‌در . فرنكى علتى ايسه اويله بر علت معنده‌دركه حكمى دائمى اولمله برابر انسانلرك اولاد واحفادينه قدر تخمنى ايصال ايدر . فرنكى جرثومه‌سى بر كيمسه‌نك وجودينه داخل اولديغى آرتق اوراده سنه‌لرجه اجراى احكام ايتدكدنبشقه مريضك اعضاى داخليه وخارجيه‌سنده خراب ايتمدك نقطه براقمز اول امرده قانى تلويث وبو واسطه ايله احشاى داخليه‌ده واعماق بدنده امراض كونا كونى توليد ايدر . انسانلرك لهجه واعضاسنى اكثريا اشكال غريبه‌يه تحويل وبلاد وامصارى خرابه زاره دوندرير خلاصه دنيله بيليركه نوع بشرى تخريب خصوصنده فرنكى درجه‌سنده مضر بر خسته‌لق يوقدر .

عظيم تأسفلرله بيان ايدرم‌كه بو علت منحوسه بر چوق سنه‌لردنبرو اناطولى ولايتمزدن خيلى محللرى استيلا ايدرك مملكتمزك اك صاغلام نسلنى اولانجه قوتيله تخريب ايلمكده‌در . بو حقيقتى مملكتمزده بيلمين يوقدر . چه فائده‌كه جدى اوله‌رق چارهٔ اندفاعنه هنوز توسل ايدلمه‌مشدر .

ارباب دقتك معلوميدركه دولت عليهٔ عثمانيه‌مزك اوروپا وافريقا وعربستانده‌كى اراضيسى داخل اولمديغى حالده يالكز اناطولى ، عراق ، الجزيره وسوريه قطعه‌لرنده‌كى اراضيسى مجموعى بر مليون بش يوز اللى بيك كيلو مترو تربيعنده اسيانك غربنده عظيم بر شبه جزيره اولديغى حالده انجق اون يدى اون سكز مليون اهالى ايله مسكوندر . حالبوكه آلمانيا فرانسه و آوستريانك اوروپاده مالك اولدقلرى اراضى آسياى صغرى شبه جزيره‌سنك اوچده برى نسبتنده بولنديغى حالده آلمانيانك آلتمش بر مليون فرانسه‌نك اوتوز طقوز مليون آوستريانك اللى مليون اهاليسى اولوب ايتاليا ايسه بشده برى نسبتنده اولديغى حالده اوتوز درت مليون نفوسه مالكدر . آلمانياده بر كيلو مترو محله ١١٢ نفوس اوستريا وفرانسه‌ده ٧٣ ايتالياده ١١٨ نفوس اصابت ايتديكى حالده بزم اناطوليده بر كيلو مترو مربعنده‌كى محله (٨) نفوس اصابت ايتمكده‌در . اوروپانك كوچك حكومتلرندن بلچيقاده بهر كيلو مترو مربعى محله ٢٤٨ فلمنكده ١٧٤ اسويچره‌ده ٨٥ پورتكيز جمهوريتنده ٦١ رومانياده ٤٥ بلغارستانده ٤٢ نفوس اصابت ايتديكى نظر امعانه آلنه‌جق اولورسه دولت عثمانيه‌مزك نفوس جهتيله اوروپانك اك كيرو قالان ممالكندن اولديغى مع التأسف نظرلره تعين ايلر .

محضا فياض قدرتك بخشايشى اولان هر زرهٔ خاكى نم كونا كونه مصدر ، سينهٔ مادرانه‌سى حائز اولديغى قوهٔ انباتيه‌سيله هر درلو اغذيهٔ حياتيه‌يى مستحضر اولان اناطوليمزك موقع جغرافيسى واهاليسنك ابراز ايليه‌جكى غيرت سايه‌سنده دنيانك اك زنكين بر مملكتى اولمق استعدادينى حائز ايكن علل ساريهٔ متنوعه ايله كوندن كونه ذاتاً آز اولان نفوسى بر قاندها تناقص ايلمكده وثروت مملكت او نسبتده محو وهبا اولمقده‌در . بتون ارباب حميتى قان آغلاتديران بو حال پر ملاله بر نهايت ويرمك زمانى چوقدن كلمشدر .

يازيق دكلميدركه بر زمانلر اوروپا ، وآسيا ، وافريقا قطعه‌لرينك اك معتنا موقعنده ارائهٔ سطوت ولواى شوكت احتواى عثمانيى بحر سفيد وسياهده وعمانده مظفرانه تموج ايتديرن قوم نجيبك عصرلردنبرى طمارلرنده جولان ايدن دم حماست بوكون فرنكى ميقروبلريله تسمم ايدرك تناسب اندامى بنيه‌سنك قوتى شجاعتى ديللرده داستان اولان عثمانليلرك وجود آهنينى هزاله شجاعته مقابل خوف وهراسه، تناسب اندامه معادل تغير اشكاله كرفتار اولسون !

محترم مبعوثانمزك وحكومت مشروطه‌مزك بو آفت مدهشه‌دن وطنمزى تخليص ايچون لازم كلن وسائطى احضار ايليه‌جكلرينى قوياً اميد ايله بروجه آتى بعض خصوصاتك عرضنه اجتسار ايليورم :

فرنكى علتنك چارهٔ اندفاعى — يكى تداوى

بر چوق سنه‌لردن برى بو خسته‌لغك تداويسى ونوع بنى بشرك شو آفت اليمه‌دن تخليصى خصوصنده بيكلرجه اطبانك جهد وغيرتلرندن بر ثمرهٔ مفيده حاصل اوله‌مامش ايكن بويله بر دوانك كشفى شرف عظيمى آلمانيانك ماين نهرى اوزرنده كائن فرانقفورت شهرنده (فنى تداوى تجربه‌وى انستيتوى قراليسى) ناظرى اولوب يكرمى بش سنه‌دنبرى انسان وحيوانات قانلريله حجيراتك اعماق بدنده‌كى تغيراتى حقنده تدقيقات وتجربيات ايله مشغول اولان عصر حاضرده عالم طبك اك مدقق طبيب شهيرى معلم (ئه‌رليخ) ه نصيب اولمشدر .

مدت حيات عاجزانه‌مى شمديه قدر مسلكمدن بشقه بر شيئه حصر ايلمه‌مش بر عثمانلى صفتيله بيان ايلرم‌كه بو كشف مهمى خبر آلير آلمز اولجه كنديسيله معارفه‌م اولان معلم دوقتور (ئه‌رليخ) ايله بالمخابره آلديغم جوابده هر درلو تسهيلاته مظهر اوله بيله‌جكمى آكلاديغمدن ١٣٢٦ سنه‌سى ايلولنك ايلك كونى فرانقفورت شهرنده معلم مشار اليه ايله ملاقى اوله‌رق ايشه باشلادم . بوراده معلم عاجزلرينه پك زياده ابراز سهولت ايلمش ومدت مديده يانده لازم كلن شيلرى اوكرندكدن صكره برلينده شاريته خسته خانهٔ مشهورنده فرنكى علتى معلمى دوقتور (له‌سر) و ويرخوو خسته خانهٔ جسيمنده دوقتور وكسلمانكده وامراض انتانيه انستيتوى قراليسنده معلم اشهر (واسرمان) كبى زمانمزك اك عالم اطباسنك يانده ، يوزلرجه فرنكى خسته‌لرينه ٦٠٦ علاجنك تطبيقاتى كوردم برليندن ويانه‌يه عودتله

ویانه دارالفنونی سریریات اطفال معلمی وسنت اثنا خسته خانه‌سی دیرکتوری معلم (ئه‌شه‌ریخ) ك نزدنده دخی والده‌سندن فرنکیلی اوله‌رق طوغمش چوجقلرده بو علاجك تأثیرات حسنه‌سنی مشاهده وتجربه ایلدم. ١٣٢٦ سنه‌سی تشرین ثانیسنك اوننده تکرار مجارستانك مقر اداره‌سی اولان پشته شهرینه عزیمتله بو دلنشین پای تختده ترقیات طبیه‌نك انموذجی اولان سریریات خسته خانه‌لرنده مجار اشهر اطباسندن امراض داخلیه قلینقنده معلم (قورانی) واشوان خسته خانه‌سنده امراض افرنجیه معلم شهیری دوقتور (هاواش) وامراض عینیه قلنیقنده معلم دوقتور (غروس) کبی ذوات حذاقتسماتك یانلرنده ویوزلرجه فرنکیلی خسته‌لر اوزرنده (ئه‌رلیخ — هاتا) علاجنك تطبیقاتنی وبو بابده‌کی تجاربی مشاهده وتدقیق ایلدم.

ایشته شو قدر تدقیقات ومشاهداتك بکا بخش ایلمش اولدیغی قناعت وجدانیه ایله بیان ایده‌بیلیرم‌که معلم (ئه‌رلیخ) ك ایجادی اولان بو (٦٠٦) توسیم اولنان علاج حقیقهٔ فرنکی علتنك دواسیدر. شوراسنی‌ده عرض ایده‌یم‌که بو قناعت یالکز عاجزلرینه منحصر دکلدر. بو علاجك تجربه‌سی هنکامنده فرانقفورت، برلین، براسلاو، ماغده‌بورغ، ویانه، پشته کبی مؤسسات طبیه‌سی اك پارلاق شهرلرده اکتساب معلومات وتدقیقات ایچون کلن انکلیز فرانسز روس ایتالیان اسپانیول وسائر ملل اطباسی اك آغیر فرنکی خسته‌لرنده (٦٠٦) ك تأثیرات سریعه وحسنه‌سی قارشوسنده مبهوت قالمشلردر حتی اك معترض کورینان فرانسز اطباسندن برچوغی ١٩١٠ سنه‌سی ایلول آینده آلمانیانك کونیغسبرغ شهرنده انعقاد ایدوب بتون ملل متمدنه اطباسنك اشتراك ایلدیکی قونغره‌ده ٦٠٦ علاجنك تأثیراتنی قناعت وجدانیه‌لری اوزرینه بیان واعتراف ایتمشلر حاضر بولنان دوقتور (ئه‌رلیخ) ی آلقشلره غرق ایلمشلردر.

بوندنبشقه اسامیسی یوقاریده کچن معلم (له‌سر) معلم (وکلمان) (نایسر) کبی زمانمزك اك بیوك اطباسی ومجارستانده معلم هاواش ودوقتور غروس کبی علمای طب (ئه‌رلیخ) علاجیله کندیلرینك یوزلرجه خسته‌لرده‌کی تجاربنی ونتایج وتأثیرات شفائیه‌سنی متعدد رسائل مخصوصه واوراق حوادث طبیه وفنیه ایله نشر واعلان ایلمشلردر. ازجمله برلینده ویرخوو خسته‌خانهٔ جسیمی امراض افرنجیه شعبه‌سی سرطبیبی دوقتور (وکسلمان) اخیراً ١٤٠٠ فرنکی خسته‌نی بو علاجله نه‌صورتله تداوی ایلدیکنی وکوردیکی تأثیرات شفائیه وسریعه‌یی مشعر مصور برأثر مهم نشر ایلمشدر. فرانسه‌ده پارسده‌سن‌لازار خسته‌خانه‌سی طبیبلرندن دوقتور ئه‌مه‌ری (Emery) بوصوك زمانده بر ایکی اثر نشرایده‌رك ٦٠٦ ك تأثیرات شفائیه ومهمه‌سنی اعلان ایتمشدر.

ممالك متمدنه‌مشاهیر اطباسنك‌مظهر قبولی اولان دوای مذکورك مملکتمزده واسعاً تطبیقیله وطنمزی بو آفتدن قورتارمق ایچون فکر عاجزانه‌می بروجه آتی عرض ایده‌جکم:

اول امرده شوراسی بیلنملیدرکه بوخسته‌لق مملکتمزه خارجدن کلمشدر. اکر ظنمده خطا ایتمیورسه‌م ممالك اجنبیه‌دن خصوصیله رومانیادن کلن سرمایه‌لر واسطه‌سیله استانبولدن اناطولی‌یه روم ایلی‌یه سرایت ایلمش اولدیغی شبهه‌سز کبیدر. چونکه رومانیاده بو علتك پك منتشر برحالده اولدیغی موثوقدر. هر نه‌دن کلیرسه کلسین مادامکه بوخسته‌لق وطنمزده حکمفرمادر. اندفاعی ایچون ـ فکر قاصرانه‌مه‌کوره ـ درت نقطه‌یی نظر دقته آلملیدر:

اولا — بعدما خارجدن بوعاتی کتیرن معلول سرمایه‌لری مملکته قبول ایتمامك.

ثانیا — استانبولده یوزاللی کشیلك صوك سیستم برفرنکی خسته‌خانه‌سی تأسیس ایله بوراده‌کی خسته‌لری تداوی ایتمك (بوخسته‌خانه‌نك پشته‌ده معلم هواسن طرفندن یکی انشا قلنان طرزده اونبش بیك لیرایه انشا قلنه‌بیله‌جکی)

ثالثا — اناطولینك روم ایلینك فرنکی اولان محللرینه اوچر کشیدن مرکب اطبا هیئتلری کوندریله‌رك اقتضا ایدن موقعلره یکیدن فرنکی تداویسنه مخصوص برایکی پاویون انشاسیله بورالرده ٦٠٦ علاجنك تطبیقی.

رابعا — ممالك عثمانیه‌ده اجرای احکام ایدن فرنکی خسته‌لغنك صورت امحاسنی مذاکره واقتضا ایدن تدابیر ونظاماتی تنظیم ایلمك اوزره فرنکی علتیله مشغول اطبادن مرکب استانبولده دائمی ومستقل برفرنکی قومیسیونی تشکیل ایتمك.

پای تخت عثمانیده تأسیس اولنه‌جق فرنکی خسته‌خانه‌سنه بر سر طبیب برطبیب ثانی برطبیب مداوم کافی اولوب انجق بوراسی فرنکی تداویسی ایچون دارالعلمیه اتخاذ اولنه‌رق الیشرماه ممارسه پیدا ایلمك اوزره لااقل اون بلدیه اطباسنك بولندیرلمسی وهرآلتی آی مرورنده دیکر اون طبیب تعیینی. ایشته مسرودات عاجزانه‌م محترم مجلس مبعوثانمز طرفندن مظهر قبول اوله‌رق وقت کچیرلمدن درحال تطبیقاته باشلانیلیرسه وطن عزیزمز بوعلت مدهشه‌دن بر آن اول قورتیلمش اولور ظن قویسنده بولنیورم.

برده ٦٠٦ علاجنك تطبیقاتی ایچون استانبولده برمکمل خسته‌خانه وولایاتده منتظم پاویونلر انشاسنی وبورالره اوچر طبیبدن مرکب هیئتلر اعزامنی تکلیف ایدیشم سببسز دکلدر. شویله‌که:

بوعلاج فرنکینك دفعی ایچون حقیقهٔ مؤثر ایسه‌ده استعمالی فناً ممارسه‌یه متوقف اولدیغی کبی تطبیقندن صکره‌ده خسته‌لری استراحت وبرمدت مشاهدات طبیه آلتنده بولندیرلمق لازمدر.

ازجمله فرنکی‌یه مبتلا برخسته‌نك اولجه اعضاسی وخرده‌بین تحتنده قانی لایقیله معاینه ایدیله‌رك خسته‌لق وجودك هانکی اعضاسنی الکزیاده تخریباته دوچار ایلدیکنی تفهم وتفرس ایلمك مقتضی اولدیغی کبی (واسرمان اصولیله تشخیص مرض) دخی یاپلمق ایچون الات و ادوات دقیقه‌یه بونلرك صورت استعمالنی بیلمکه لزوم قطعی واردر. بوندن ماعدا علاجی حل ایتمك وجوده زرق ایلمك غایت مکمل ومتعدد قابلر وشرینغه‌لر بولندیرمق بونلری لایقیله تعقیم ایتمکه صالح ئه‌تووللر احضار

ایتمك الزمدر .

لوازم وشرائط مسرودهیی نظر دقته آلهرق طبیبك بری ٦۰٦ علاجنی النه آلوبده راست كله خصوصی اولهرق وتهده بربده تطبیق ایدرسه طبیی بوندن اكثریت اوزره نتایج غیر مأموله وقوعه كلسی ملحوظدركه بوحالده قباحتك علاجه اسنادی موافق مصلحت اولموب انجق شرائط لازمهیه كرك عدم وقوفن وكرك عدم دقتدن ایلری كلدیكی آ كلاشیلیركه من كل الوجوه انظار دقت واهمیت آلتنه شایان موادندر .

ایشته بودقایق مهمه ودها بوراده تفصیلاتی زائد اولان برچوق اسبابدن ناشی علاجك موجدی معلم (ئهرلیخ) ۱۹۱۰ ایلولنده بر بیاننامهٔ عمومی ارسال ایدرك بروجه بالا سرد ایتدیكم خصوصاته دائر اطبانك انظار دقتنی جلب ایتمش ممكن اولدیغی قدر صورت خصوصیهده تداویدن اجتناب اولنمسنی وبهمه‌حال بر مكمل خستهخانهده تطبیقی ومشاهدات طبیه طوتیلمسنی تذكار واشبو اخطاراتی اصغا ایتمیان اطبانك وقوعه كله جك نتایج غیرمأمولهدن وجداناً مسئول اولهجقلرینی مصراً اخطار ایلمشدر . بناءً علیه ممالك متمدنهده اكثریت اوزره خستهخانهلرده تطبیق اولنمقدهدر . مثلا فرنكیلی برفقیری خانهسنده تداویی درعهده ایدن برطبیب اوراده مكمل خستهخانهلرده اولدیغی كبی هرشیئی حاضر بولهمز خستهنك احوالنی كونی كونه دقیقهسی دقیقهسنه تعقیب ایدهمز درجهٔ حرارتی علائم مرضیهیی علاجك درجهٔ تأثیرینی كورهرك اقتضا ایدن تدابیری درحال اجرا ایدهمز بوبویله اولدیغی فناً عقلاً مثبت ایكن برطبیب برالنده ٦۰٦ دیكرنده بر تك شرینغه ایله میدانه چیقارده فرنكیلی خستهلری تداوی‌یه قالقارسه او خستهنك حالی ملاحظهیه محتاج قالمزمی ؟

لایحهٔ عاجزانهمی اتمام ایتمدن مبعوثانمزك انظار حقایقشناسیلرینه شوراسنی عرض ایدهیم‌كه مجارلر فنون طبیهده مأمولك فوقنده ایلرولمشلر وهله صوك سیستم خستهخانه تأسیسنده اوروپانك پك چوق ممالكنی كچمشلردر بوكون پشتهده وبوداشهرندهكی مجار خستهخانهلرینك انتظام ومكملیتی زائرینی مستغرق حیرت ایدییور! برچوق مؤسسات واماكن صحیهیه مالك اولان مجارلر بودرجهیه قناعت ایتمیهرك بودفعه (یكرمی درت میلیون قرون) صرفیله آلتمش یتمش قطعه امراض متنوعهیه مخصوص جسیم پاویونلردن مركب بر خستهخانه انشاسنهده باشلامشلردر. بز هرنقدر بوپارهیی صرف ایدهمزسه‌كده هیچ اولمزسه اون بش بیك لیرا صرفیله پشتهدهاشوان خستهخانهٔ مشهوری عرصهسنه امراض جلدیه وافرنجیه معلم شهیری دوقتور هاواشك كندی ترتیب ایتدیكی پلان اوزرینه كچن تشرین ثانیده انشا قلنوب معلم مشارالیه طرفندن عبد عاجزه سیر ایتدیریلن فرنكی خستهخانهسی طرزنده بربنانك پای تخت عثمانینك كوزل وواسطهٔ نقلیهسیله خستهلره سهولت بخش اولهجق بر موقعنده انشا قلنمسی برامرعسیر اولمدیغنی محترم مبعوثلرمزك مملكتمزك اك عاجل واك مهم احتیاجاتندن بولنان بویله برامرخیری تصویب بیورهجقلرینی قویاً امید ایلهرك لایحهٔ بندكانهم مرفوع پیشكاه عالیٔ رياستپناهیلری قلنمشدر .

۱٥ كانون ثانی سنه ۱۳۲٦
سابق اطفال خستهخانهسی سرطبیبی
بحریه اطباسندن متقاعد
بكلربكلی
ابراهیم

مكاتیب

اوقاف ناظر محترمنه بررجا

شامدن كلن بر آرقداشم ایله شامهدائر جریان ایدن مباحثه اثناسنده سوز اوراده دفین خاك عطرناك اولان وقلبمده محبتی پك بیوك بریر طوتان مؤذن حضرت رسالتپناهی جناب بلاله انتقال ایتدی. جناب بلالك شوكت وسلطنت معظمهٔ اسلامیهنك تعالیسی ایچون یاپدیغی شیلری وسرور عالم (ص. ع) افندمز حضرتلری حقندهكی احتساسات عالیهسنی تذكار ایله نشئه مند اولدق . فقط سوق كلام او حضرتك تربهسنك مشرف خراب برحالده اولدیغنه وعلو قدریله متناسب برصورتده تزیین ایدلمیوب علی العاده برحالده براقلدیغنه انتقال ایدنجه كوزلرم یشاردی . سعادت اسلامیهنك حصولی ایچون حیاتنی استحقار ایدن ومدیحهٔ جلیلهٔ نبویه ایله شانی اعلا بیورولان بوذات عالیشانك تربهسنك مزین ومعمور اولمسی ودوام عمرانك نظردن دور طوتلماسی هر مسلمك ارزو ایدهجكی برشیدر .

كیفیتی ذات عالیكزه اسماع ایدهجك اولورسهم اوقاف همایون ناظری اولمقلغكز اعتباریله ده نظر دقته آلهرق مشارالیهك علو قدریله متناسب برصورتده تربهسنك اعمار وتزیینه ابذال غیرت واجرای كشفیات ایچون لازم كلن معاملهیه توسل بیورهجغكزه قلبمده بر قوت حاصل اولدی . شوصورتله مراجعته مجبور اولدم ، انشاالله آثار فعلیهٔ دیانتكاریسنی كورمكله قریرالعین اولورز .

حسین وصاف

دونللو مسئلهسنك طشرهدهكی انعكاساتی :

بوخصوصه دائرسیواسدن آلدیغمز برمكتوبی بروجه آتی درج ایدییورز:

السلام علیكم ورحمةالله وبركاته

استانبول مبعوثی حسین جاهد بكله پرشتنه مبعوثی حسن بكك یكدیكرینی دوئللویه دعوت ایتدكلری اوراق حوادثده كورلمشدر مشارالیهمانك كندو حیاتلرینی معروض فنالیتلرینه مداخله اولنهمامسی وارد خاطر اولهبیلور وعلی الخصوص دوئللویی اجرا ایچون بوكبی عادات سیئهنك حمد اولسون ممنوع اولدیغی بلاد عثمانیه واسلامیهمز

خارجنه : بلغارستان ، یونانستان کبی بو قبیل معایب مدنیه‌دن چکمیان ممالکدن بریسنه چقیله‌جغی موجب تشکر عد ایدیله‌بیلور ایسه‌ده بز هیئت اجتماعیه‌مز میاننده علی‌الخصوص مبعوثلق صفت ممتازه‌سنی حائز ایکی ذاتك حسیات قدیمهٔ ملیه‌مزی تپه‌لیه‌رك ولوکه خارجده اولسون بر صورت غیر مشروعه‌ده اضاعهٔ موجودیتلرندن متأثر اولمز دکلز مع‌مافیه اصل شایان تأسف بعض جهتلر وارکه انظار اولی الابصاره بونلری عرض ایتمك ایسترم اوده اولاً حسین جاهد وحسن بکلردن هر برینی اللیشر بیك عثمانلونك انتخاب ایلملری بویله مجادلات عادیه وشخصیه ایله کندووارلقلرینی ابدیاً هیچ ایتمك ایچونمی یوقسه مابه‌الانتخاب اولدقلری امور معظمهٔ ملتله مشغول اولملری ایچونمی ایدی ؟ بوراسنی صاغ قالورلرسه کندولرندن ، نفسلرینی فدا ایتدکلری عادت کریهه یولنده واولور کیدرلرسه منتخبلرندن صورارز ثانیاً انتحار ایتمسی ملحوظ اولان بر شخصك قبل‌الانتحار تحت ترصد ومراقبه‌ده بولندیرلمسی ضابطهٔ ملکیه وبعدالانتحار سبب انتحارینك تحقیقیله مسببلری حقنده مجازات قانونیه اجراسی قوهٔ عدلیه وظائفندن اولدیغی وبو وظیفه‌لر ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنده هرکون ایفا اولنه کلمکده بولندیغی حالده انتحاردن نتیجهً فرقی اولمیان وحتی بونی علی یایدیغی ایچون اخلاق عمومیه‌یه دها زیاده سوء تأثیری بولنان دوئللو قضیه‌سنده اجرای تعقیبات اولنمامسی مجرد اسمنك (دوئللو) کبی بر لفظ اجنبی اولمسندنمی ویا ممالك اجنبیه‌دن بعضلرنده ممنوع اولمامسندنمی ناشیدر بویله ایسه اقوام مدنیه ووحشیه ارهسنده مباح کورلین دها بر چوق افعال واعتیادات مضره واردرکه ممالك عثمانیه‌ده شدیداً ممنوعیت ومجازات قانونیه‌یه تابعدر .

ثالثاً اشبو « دوئللو » مقاولهٔ نامشروعنه ینه مبعوثان کراممزدن سیروز واماسیه وسینوب مبعوثلری مدحت ودرویش ورضا نور بکلرك واسماعیل حقی پاشانك شاهد اولملریده همان بونی بالفعل یاپه‌جق اولانلرك حرکتی قدر موجب حیرتدر .

رابعاً اصل شایان تأسف بر نقطه واردرکه اوده ملت ایچون قانون اجتماعی واخلاقی وضعی مقصدیله یوز بیکلرجه قانلر دوکیله‌رك کشادینه موفق اولنان بر صحنهٔ معظمهٔ ملیه‌ده — مجلس مبعوثانده — شریعتمز ، عادات مستحسنهٔ ملیه‌مز ، قانون اخلاقیمز خلافنده مجلس مبعوثانك وظیفه‌سی خارجنده اولان « دوئللو » مسئله‌سی ایچون مبعوثین مشارالیهم طرفلرندن مذاکرات جریان ایتمسی قرارلر اتخاذ اولنمسیدر عجبا بر مجلسده او مجلسك مأمور اولدیغی وظیفه‌دن بشقه ایش ایله اشتغال ایتمك طوغری بر شیمیدر عجبا بو مذاکرات مجلس ملینك او کونکی روزنامهٔ مذاکرانده‌کی حیات ملته تعلق ایده‌جك امور مهمه مذاکراتنه هیچ ضعف ونقصان ایراث ایتمدیمی ایتمدی ایسه بیله اساساً ممالك عثمانیه‌مز خارجنه چیقیله‌جق قدر حسیات ملیه‌مزدن مردود اولان شو ایش ایچون مجلس معظم ملیده ولو غیر رسمی اولسون صرف اوقات ایدلمسی مناسبمیدر وجدانلرینه اللیشر بیك عثمانلو اعتماد ایتمش اولان مشارالیهمه صورارز ومجلهٔ محترمه کزی — وبال اتمه‌رك — تبلیغ بالمعروف وظیفه‌سنه دعوت ایلرز والسلام علیکم وعلی من اتبع الهدی

سیواسدن سلیم افندی زاده

مصطفی تقی

مطبوعات

سلانیکده منتشر « سلاح » رفیقمزدن :

عیدملی

بویوك پادشاهمز خوش کلدك !

وطنده بایرام وار . ملت کولویور . سنجاق آچلمش ، داوولر چالیور . بویوك عثمانلی کونیده بویله ایدی . بویوك پادشاهمز کلدی بالقانلرده شمشکلر چاقدیغی کونلر ، اوروپایه ییلدیرملر دوشدیکی کونلرده بویله کلمشدی . . وطنك باغرنده‌کی بوسنه وهرسك یاره‌سی صارلمشدر . اردونك وجداننده‌کی طونه انتقامی داملا داملا قانیور . فقط بوکون ایچون اولسون طورمشدر . . ملتك یوره‌کنده‌کی کرید ارتق آجیتمیور . چونکه بزمدر . بالقانلرده‌کی یانغین سونه‌جکدر . قره‌طاغ یا آل قانه بویانه‌جق . یاقاپقاره قالپ مانغیر کبی بر پاره‌لق اوله‌جقدر . . حسرتلر قاووشدی . غریبلر قالمامشدر . زواللی عثمانلیلر بابالرینه صارلدی . اوکسوزلر ، یتیمه‌لر ، دوللرك کوز یاشلری دیمشدر . ارتق وطنده غربت یوق غریب یوق . حسرت یوق . ماتم اولمیه‌جقدر . چونکه شهدا مزارلری چیچکلر آچدی . ملت دونما وار .. مشتاق قوللر وارلمش . قلبلر اغلیور ، کوزلر سونچ یاشلری دوکیور . کوکلرده اغلیور . بر باران رحمت وطنی ییقایور . آرتق نفاقلکه‌لری سیلینمشدر . وطن پاکدر ، ملت تمیزدر . دونمانك صفوتی سرنلرنده‌کی بایراغی سویلر . اردونك صولتی ادیملرنده‌کی ییلدیرملر آکلاتیر . هایدی ای بیوك عثمانلیلغك بویوك پادشاهی ! مراد خداوندکارك سن ده ایکنجی ییلدیریمی اول . چونکه اوستنده یورودیکمز شهیدلکده عثمانلی عصرلرینك فداکار اولادلری ، کمیکلری کومیلیدر . اکر عثمانلی وحدتنه ، حریت واستقلالنه شاهد ایسترلرسه اومزارلری کوستر ، شاهین ایسترلرسه بو اولادلرینی کوستر . شاهنی پادشاهی ایسترلرسه جهانه ، جهانلره کندیکی کوستر . وبالقانلرك اوسته‌باصده ، قلیجکه طایانده کاشانه‌ده‌که :

فرمانده رام اول آیاغمك آلتنده‌سی !

٢٦ مایس ٣٢٧

اناث سلطانی مکتبی

و

شرقده انقلاب اجتماعی

« سنین » غزته‌سی بوکونك مسئله‌سی دیه بوندن بحث ایتدیکی صره‌ده دیبورکه :

« شبهه‌سزکه بو ، مملکت ایچون پك بیوك ، پك عظمتلی بر حادثهٔ اجتماعیه‌در . دینله بیلیرکه بوغاز ایچنك یشیل بر تپه‌سندن حاکم آفاق اولان بو مؤسسهٔ خیریه بوتون شرقده کندیسنی کوستره‌جك بر انقلاب قریبك الك قوتلی بر عاملی ، الك یوکسك بر أبدوسی اولاجقدر . »

آشاغیده ینه تکرار ایدییور :

« ... بو نسللر تعاقب ایتدکجه ، او مؤسسه‌لرده آرتاجق ؛ یوکسله‌جك وبو صورتله شرقك تکامل معنویسی ، انقلاب اجتماعیسی‌ده تأمین ایدلمش اولاجق .. »

عجبا نه دیمك ایستهیور !

شؤون

قوصوه صحراسنده اجتماع اسلام

بمنه وکرمه تعالی ، یارین قوصوه صحراسنده ، خلیفهٔ مسلمین سلطان محمد خان خامس حضرتلری حاضر اولدیغی حالده ، یوز بیکلرجه اهل اسلامدن مرکب بیوك بر اجتماع وقوعه کله‌جك ، امتجه جمعه نمازی ادا اولنه‌جقدر .. عثمانلی انقلابی نصل بتون عالم اسلامده بیوك بر انتباه حصوله کتیردیسه ، یارینکی معظم ومسعود کون دخی بتون عثمانلیلر ومسلمانلر آره‌سنده‌کی هردرلو نفاق وشقاقلری قالدیره‌رق حقیقی بر وفاق واتحاد حصوله کتیرمسی الطاف الهیه‌دن متضرع ومأمولدر . نمازك ختامنی متعاقب (عالم اسلام وژاپونیاده انتشار اسلامیت) مؤلف محترمی عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلری طرفندن بتون عالم اسلام امرا ورؤساسنه مشهددن تلغرافلر کشیده اولنه‌رق بو بیوك وبهم اجتماع اسلام حقنده معلومات ویریله‌جکدر .

ممالك عثمانیه‌نك بر چوق شهرلرنده جوامع کبیره‌ده صلات جمعه ادا ایدلدکدن صوکرا بو مسرتلی ومیمون کونی تبجیلاً مولد نبویلر اوقونه‌جق ، ضیافتلر ویریله‌جك ، فقرا ومحتاجینه صدقه‌لر توزیع اولونه‌جق ، شنلکلر اجرا ایدیله‌جکدر . یقین شهرلره دارالخلافه‌دن خطیبلر دعوت اولنمشدر . انتباه اسلامك یمنه الکریم فاتحه‌سنی تشکیل ایده‌جك شو مبارك کونی ادراکمزدن طولایی بتون عثمانلیلری وعالم اسلامی تبریکه مسارعت ایدرز .

قوصوه صحراسنده امتجه ادا اولنه‌جق

جمعه نمازی

دین اسلام سعادت اخرویه‌یی تأمین ایتمکله برابر معاشرت دنیویه‌یی‌ده تنظیم ایدن بر حکمت صمدانیه‌در . نمازلر « جماعتله » ادا اولنور . ادلهٔ فقهیه‌دن بریسی (اجماع) در . اسلامك یوم مقدسنه (جمعه) ، مکان عبادتنه (جامع) اطلاق اولنور . اهل سنته (اهل جماعت) صفتی تردیف ایدیلیر .

دین اسلامك « اجتماعی » بر دین اولدیغنی اثبات ایچون بوکبی تعبیرلردن استمانه‌یه‌ده احتیاج یوقدر . روما دولت معظمه‌سنك وآنی تعقیب ایدن اوروپا دولتلرینك عصرلرجه تجربه‌لرندن طوغان حقوق غربیه قواعد معاشرتك اساسلرینی پك مشکلاتله وقسماً وضع ایده‌بیلدیکی حالده دین اسلام ادلهٔ باهره‌یه مستند اولان احکام فقهیه‌سیله غایت نزیه وعادلانه بر مدنیتك بوتون قاعده‌لرینی تنصیص ایتمشدر . دین اسلامك جماعتجه ادا اولنان فریضه‌لری اولدیغی کبی امتجه ایفا ئلنه‌جق عبادتلری‌ده واردر . خلیفهٔ اسلام امام المسلمیندر . امام بر امتك پیشوای معنویاتی دیمکدر .

جمعه وبایرام نمازلری امام المسلمینك حضوری ووکیللرینك وساطتیله ادا اولنور . مکاناً متفرق فقط روحاً متحد جماعتلر طرفندن قلنان بو نمازلر امتجه ایفا ایلنمش لیدر .

وبو مسروداتی تمهیددن مقصد وطن عثمانینك هرولایتدن بر حس علوی دیندارانه ایله قوشوب کلن هیئتلرك امام المسلمینله برابر قوصوه صحراسنده ادا ایده‌جکلری جمعه نمازینك تاریخ اسلامده امثالی کورلمه‌مش (امتجه بر نماز) اولدیغنی تصریح ایتمکدر . دور استبدادده دینی اجتماعات بیله ممنوع ایدی . مشروطیت عثمانیه‌نك نه عالی اجتماعات دینیه‌یه زمین امکان تهیه ایتدیکی ودیانت ایله حریتك یکدیکرندن آیرلمازایکی امر معزز جاودانی اولدیغی بو مناسبتله‌ده ظاهر اولیور .

قوصوه صحراسنده‌کی جمعه نمازی یالکز بر عبادت دینیه‌دن‌ده عبارت قالمیه‌جقدر . اهل صلیبك عثمانلیلری اوروپادن اخراج ایچون جراد عرمرم کبی قوصوه صحراسنه تحشد ایتدکلری اوان قطعیٔ حیات ومماتی تخطر ایدهلم .

سلطان مراد خداوندکارك (یارب ملتمی مظفر ، بکا شهادتی میسر ایت) دعای صمیمیسنك مظهر اجابت بویورلدیغنی اوعیدمأتم آلودی یادیمزه کتیرهلم . اوکون تاریخ اسلامده نصل بریوم نافرا ونر ایسه جماعت شهدانك‌ده اشتراکنه شبهه اولمیان بو (جمعه) کونی‌ده حافظهٔ امتده نسیان ناپذیر بر روز ابدزنده قاله‌جقدر .

خلیفهٔ اسلامك پای تحت ثانیٔ سلطنت اولان ادرنه‌یه تشریفلرنده ادا بیورلان فریضهٔ جمعه‌ده حاضر ایدم . او مبارك نمازك تأثیر معنویاتی وجدانلره نه‌صورتله افاضهٔ روحانیت ایتدیکنی بالتجربه آکلامش اولدیغم ایچون امیر المؤمنین حضرتلرینك مشهد خداوندکارده ملتله برابر اجتماع وامتله برلکده عبادت ایتملرندن حاصل اوله‌جق فیوض وجدانیه‌یی شیمدیدن حس ایده‌رك بختیار اولیورم . (جناب حق دائما امت ناجیه‌یی بوقبیل سعادتلره مظهر بویورسون) دعاسیله بو تاریخی سیاحتدن متولد مسعودیتمزی تحدیث ایدهلم .

اتحاد وترقی جمعیتی کاتب عمومیسی :

حاجی عادل

بو مناسبتله افاضل علمادن بر ذات محترم طرفندن ترجمان حقیقت رفیقمزه شو مکتوب کوندرلمشدر:

خلافت مآب افندیمزك ؛ قوصوه مشهد مبارکنده جماعت کبرای مسلمینك مقتداسی اوله‌رق کله‌جك جمعه کونی جمعه نمازینی ادا ایتمه‌لری بیامی ، عالم اسلامك موجب انشراح تامی اولدیغنه شبهه یوقدر . داعیکز ، تبشیر قرآن وجه ایله شوکت وسعادت ادوارینك تخطر عودتیله بکام ایکن دون اقشام روم ایلی افقارندن طلوع ایدن نور حریت کبی تنویر اعین حقیقت ایلین جراٸددن «روم ایلی» جریده‌سنك صوك نسخه‌سنك قراٸتنه فرصت الویردی . خدا علیم ، کوزلرم سرشك شادی ایله سطور بیانی کوره‌مز اولدی .

اتحاد وترقی جمعیتی ــ که داعیکز توفیق‌الهی‌یه قرین اولان مساعئ جزیله‌لری حسبیله منجیه صفتنی اضافه‌ده تردد ایتمم ــ مرکز عمومیسی کاتبی حاجی عادل بك افندی اوغلم ، فیض توحید وایمانك قلب وقلمه بخش ایتدیکی فیض جاودانی ومعنوی ایله اول مشهدمبارك خداوندکاره امتجه ادا ایدیله‌جك صلاة جمعه‌نك فضاٸلنی تذکار ایلمشدرکه :

ــ جناب حق سعینی مشکور ایلسون ــ

دعاسنی تکراره جریده‌کزی توسیط ایدییورم . کعبة‌الله ایله مشرف اولان حاجی عادل بك اوغلمی ، درعلیه‌ده برایکی دفعه کورمك نصیب اولدی . خدا ، بردها قسمت ایدرسه تشکراتمی شفاهاً تقدیم ایتمك ایستیورم . جریده‌کز حقنده مخالصت غیابیه‌م ، امام‌المسلمینك قوصوه صحراسنده جماعت کبرای موحدینه امامت ایلیه‌جکلری خبرینی ایلك دفعه اعطا ایلدیکی بهجتله تزاید ایلمشدر . اونك ایچون مشارالیه حاجی عادل بکك هرکلمه‌سی بردر منثور حکمت اولان بیاننامه‌سنك انظار مؤمنینه وضعنی تمنی ایدرم .

حاجی عادل بك افندی بنم غایهٔ خیال واملم اولان «اتحاداسلام» نامنه اودرجه نکته پیرااجاله خامهٔ بلاغت ادا ایلمشلردرکه تصویرنده اعلان عجز ایلیورم ، داعیلری ولوال سیاسیات ، زلزال احتراصاتدن مجتنب ، نشر حقایق دینیه ساعی ومکتب برخادم وطن اولمقله افتخار ایلرم . عقلای اوروپانك « اتحاد اسلام » ترکیبندن ذات ماده‌نك کلیاً مغایری بولنان معانی قصد ایتملری قضیهٔ بدیهیه‌سنه قارشی بنم مسلکمده بولنان بر آدمك بنه اوندن بحث ایتمسی بر آز غریب کورینور ایسه‌ده حقایق بینان امت ، « اتحاد اسلام » نظریه‌سنك ماهیتنی اثباته تشمیر ساق غیرت ایلدکلری جهتله داعیلری‌ده او اثره اقتفاءً « اتحاد اسلام » طرفداری اولمقلغم طبیعیدر . ذاتاً اویله اولماسه بیله « مؤمنین قاردش » اولوب منتهای غربده‌کی مؤمنك ، اقصای شرقده‌کی مؤمنه قلباً ، روحاً مربوطیتی متمسك اولدیغمز حبل متین محمدی مقتضاسیدر .

خلافتمآب ذیشان افندیمزك امامتیله امتجه ادا ایدیله‌جك صلاة جمعه‌نك عند باریده‌کی درجه‌سنی تعریفه اشبو نمیقه‌نك تحملی یوقدر . مع‌الاسف مشهود اوله کلدیکی اوزره عالم اسلامك داءعضالی تفرقه ونفاقدر . صف صف دیزیلان ارباب توجه ، کوکل برلکنی ، بر وعادل‌اللهك حضور عظمتنده تذکر ایلملیدرکه بونی دیکر برمقاله‌مده شرح وایضاح ایلرم اوغلم .

مسلمانلق نعمتدر

ارکان وقواعد اسلامیه‌دن هیچ بری بولنه‌مازکه بر حکمت جلیله‌یه استناد ایتمسون .

مثلا رکن‌رکین اسلام اولان نماز شو عالم شهودك غواٸل مادیه‌سیله قلباً قالباً دوچار تعب وفتور اولدیغی بر زمانده انسانك امدادینه یتیشیر . قالبنی کعبة‌اللهه ، قلبنی اللهه چویرر . انسان او دمده جسماً عالم شهودده ایسه ، روحاً عالم غیبده‌در . قلب محاسبهٔ نفس ایله مشغول اوله‌رق شکر وتوبه کبی بر طاقم حسیات علویه ایله تسلیت بولورکن قالب حرکات بدیعه اجراسیله قوت وصحت اکتساب ایدر .

سنه‌ده بر آی اوروج انسانی اون بر آی ظرفنده کوستردیکی افراط وتفریطدن تخلیص واوقات اکل وشربنی تنظیم ایلر . بونلری امر الهی ایله یاپعه‌نك جسم وروح اوزرینه تأثیر غریبی واردر . آچلق قوهٔ دراکه‌یی تنبیه ایتدکجه نیجه حقایق علویه ذهنه رهیاب دخول اولور . وانسان زمان اولورکه عوالم علویه‌یه کسب اتصال ایلر . حکیم اسلام سعدئ شیرازی بو نکته‌یی آکلاتمق ایچون :

« اندرون از طعام خالی دار : تادر ونور معرفت بینی . تهی از حکمتی بعلت آن : که پری از طعام تابینی . » دیمشدر .

سوسیالیزمك جهانك هرطرفنده هرکون توسع ایتمکده اولدیغی شو زمانده زکاتك حکم وفواٸدندن بحث ایتمکه احتیاج کورمك احوال عالمدن بتون بتون غفلت کوسترمك اوله‌جغیچون اوندن عافل داورانمنی نفسمه هضم ایده‌ره‌مدم .

حجك مادی ، معنوی فواٸدی حقنده‌بك چوق مصنفات وجوده کلمشدر .

حجدن لایقیله استفاده اولنسه دنیانك بر حکومت اوله‌جغنی (مسامرهٔ قسطنطنیه) مؤلفی موسیو میسمر حجك فواٸد اساسیه‌سی صره‌سنده ذکر ایدییور .

حج الهی بر بازار اولدیغندن مبادلهٔ مصنوعات ومعمولات کبی فواٸد اقتصادیه‌سی ده حد واحصایه کلمز .

مؤلفین اسلامیه فواٸد حجك هرکس حقنده ــ ولو صورت محدوده‌ده اولسون ــ تأمینی ایچون جابجا موسم بموسم بازارلر قورمغی ، بویوك بویوك اجتماعلر ، سیاحتلر تشکیلنی توصیه بیورمشلر وحجی اصغر واکبر وصغرلرله ایکی‌یه تقسیم ایلامشلردر . چونکه « من مات ولم یحج فقدمات یهودیاً او نصرانیةً » حدیث شریفنی بو صورتله تأویل ایده بیلمشلردر . ذاتاً « الجمعة حج‌المؤمنین » حدیث شریفی‌ده بو تأویل ایچون بر زمین مساعد تهیئه ایلمشدر .

ملتك تألیف‌قلوبی ، تأمین اشتیاقی تسکین‌مقصد جهاپسندانه‌سیله سلانیك ، اسکوب وپرشتنه‌طریقلریله مشهد خداوندکار غازی‌یی‌زیارت

ایتمك ایچون سیاحت بیورمقده اولان پادشاهمز افندمزك حضوریله قوصوه صحراسنده ادا اولنه‌جق جمعه نمازنده‌کی اجتماع موحدینه بن حج اصغر دیمکی جداً آز بولورم . حج اکبر دیمکلکمه‌ده خلیفهٔ سیدالمرسلین اولان امیرالمؤمنین افندمز رضا ویرمزلر . مع‌مافیه بن اجتماعه (حج اعظم) دیمکده هیچ تردد ایتمم . هله امام‌المسلمین افندمزك بالذات نمازه امامت ایده‌جکلری روایتی تحقق ایدرسه (حج اعظم) تعبیرنده کافهٔ انام بتمامه همزبان اوله‌جقدر .

ای نعمت اسلام ایله متنعم اولان موحدین ! فرصتی اغتنام ایدکز . بادروا الی طاعةالله

روم ایلی عبیدالله

احیای مفاخر

سوکیلی پادشاهمزك قوصوه‌ده مشهد مبارك خداوندکارده برجماعت معظمه ایله ادای صلاة جمعه ایده‌جکلری کونه تصادف ایدن حزیرانك اوچنجی جمعه کونی اتحاد وترقی جمعیتی بروسه قلوبلری نامنه عجملرده بیوك برضیافت ترتیب اولنه‌جقدر .

بوضیافتك هیئت اجتماعیه ، سیاسیه وتاریخیه‌سی بروجه آتی مختصراً بحث ایده‌جکز پروغرامندن اکلاشیله‌جغی جهتله فضله مطالعه‌یه حاجت کوره‌میورز .

بالعموم قلوبلر اعضاسیله برابر ارکان ولایت ، امرای عسکریه ، علما ومشایخ کرام ، اشراف مملکت اشبو ضیافتده مدعواً حاضر بولنه‌جقلردر . او کونکی جمعه نمازی خداوندکار جامع شریفنده ادا ایدیله‌جکدرکه اصل بوضیافتك سائق فکریسی ده بودر . خلیفهٔ اسلامیان افندمز حضرتلری مشهد خداوندکارده بیکلرجه مسلمانك پیشوای فمایسی اولدقلری اثناده بروسه‌لیلرده تربهٔ خداوندکارده ادای فریضهٔ صلاة ایتمش اوله‌جقلردر .

روح پاك خداوندکارك شوصورتله یاد وتجلیله ذریعه اتخاذ اولنان شوفریضهٔ مبارکه‌نك ایفاسندن صوکره هرکس مجتمعاً عجملره دوغری حرکت ایده‌جکدر . اعضای جمعیت ایله مدعوینك عددی ایکی بیکی متجاوز اوله‌جغی شمدیدن تخمین ایدیلیورکه مفاخر عثمانیه‌یی احیا وفریضه‌یی حسیات مهیجه ایله ادا کبی فوائدی جامع اولان شوتشبث هردرلو تقدیره سزادر . «سنین»

روم ایلی‌یی تشریف همایون

صراط مستقیم ادارهٔ علیه‌سنه

اینه کول ۲۸ مایس — خلافت کبرای اسلامیه وسلطنت عظمای عثمانیه شرفلرینی حائز بولنان شهریار عالی تبار افندمز حضرتلرینك روم ایلی‌یی تشریف همایونلری تاریخ عثمانینك اك پارلاق صحائفی تشکیل ایده‌جك ماهیت وشرفی متضمندر . بوسیاحت لوحهٔ غرا وقیمتداری مشاهده ایله بختیار اوله‌میه‌جق تبعه وسائر مسلمانلره آیینهٔ صحائفی عکس صورتیله ارائه ، خدمت اسلامیه‌یی کندیلرینه شرف عد ایدن بالجمله محررلرك اهم وظائفندندر . جریدهٔ مجله‌لری ایسه آنجق او نقطه‌یی هدف اتخاذ ایلدیکنه بناءً عزیمت وانشاءالله تعالی بالعز والاقبال عودت همایونلری هنکام خیر انجامنده وسیاحت خلافتپناهیلرینا شرف ویردکلری بلاد وعلی‌الخصوص مشهد حضرت مراده کرك ممالك عثمانیه‌دن وممالك متجاوره‌دن برای استقبال کلن هیئاتك صورت قبولی کرکسه صفحات سائره حقنده قابل اولدیغی قدر مفصل فقط مصحح معلومات الده ایدیلوب رسالهٔ محترمه‌لری واسطه‌سیله وروم ایلی‌یی تشریف همایون عنوانلی برتاریخچه‌یی بلاتأخیر نشره همت وبوصورتله دخی قارئلری غریق مسرت بیورملرینی استرحام ایلرم .

سرای بوسنه‌لی سمیز زاده

الحاج محمد

صراط مستقیم

بوتلغرافنامه مسلمانلرك مبارك خلیفه‌لرینه ، سوکیلی پادشاهلرینه قارشی نه‌درین برمحبتله متحسس ، نه لایتزلزل برارتباط ایله مربوط اولدقلرینه بر دلیل باهردر . حاجی محمد افندی برادرمزك غلیان حمیتله خیلی فداکارلق ایدرك اشعاراتی با تلغراف بیلدیرمسی الحق هردرلو تقدیر وستایشه سزادر . بوفداکارلغی ، بوحمیتی ، بوتظاهرات اسلامیه‌یی بتون عالم اسلام تبجیل ایدر .

صراط مستقیم ، هفته‌لك برجریده اولمق حسبیله صحائفی محدود اوله‌جغندن بالطبع سیاحت همایونك تفصیلاتی محتوی اوله‌مز . ذاتاً پایتختك کوندهلك غزته‌لری اوزون تلغرافنامه‌لر ، مکتوبلرله بوخصوصده مفصل معلومات ویریورلر ؛ دیکر طرفدن روم ایلی غزته‌لری ده سیاحت همایون حضرت خلافتپناهینك بتون تفرعاتی قید وحفظه چالیشیورلرکه یالکز نقلی ایله اکتفا بیله صراط مستقیمك هفته‌لرجه بوموضوعه حصرینی ایجاب ایدر . حالبوکه مابعدلی آثارك کثرتی اعتباریله بوکا امکان کوریله‌میور . بناءً علیه قارئین کرامزجه شومعذرتك جای قبول بوله‌جغی مأمول قویدر .

مع‌مافیه بومناسبتله خاطرمزه برشی کلدی ؛ اکر سیاحت همایونه اشتراك ایدن محررلر بوملاحظه‌یی نظر دقته آلیرده توحید مساعی ایدرلرسه‌لرشبهه‌سزکه امته بیوك خدمت ایتمش اولورلر . ملاحظه‌مز شودر :

کرك پایتخت غزته‌لری مخابرلری وکرك سلانیك ، قوصوه ، مناستر جرائد اسلامیه‌سی محررلری برلشه‌لی سیاحت همایون حقنده‌کی بتون مشهودات ومسموعاتلرینی جمع وتنظیم ایله قیمتدار برکتاب وجوده کتیره‌رك بونی دونمای عثمانی معاونت ملیه جمعیتنه ترك ایتملی . جمعیت یوز بیك نسخه قدر طبع ایتدیره‌رك اوجوز برفیئاتله بتون ممالك عثمانیه‌یه وعالم اسلامه طاغتیر بوصورتله هم بتون عثمانلیلر ومسلمانلر سیاحت خلافتپناهی حقنده معلومات تامه وصحیحه ایدینیر ، هم ده دونما جمعیتی ایچون بتون معناسیله مفید برمنبع واردات اولور . بوبابده حمیتلی محررلرمزله معاونت ملیه جمعیتنك کمال اهمیتله نظر دقتلرینی جلب ایدرز .

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب

صراط مستقیم
۱۳۲۶

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
۲۰ نومرو

اخطار :
مسلکمزه موافق آثار
جدیه مع الممنونیه
قبول اولنور
....
درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالك عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵	غروش
روسیه »	۶،۵	۳،۵	روبله
سائر ممالك اجنبیه »	۱۷	۹	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابوالعلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲۴

درسعادتده نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در
....
قبرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۴۶ — ۱۸ جماذی‌الآخره پنجشنبه ۲ حزیران ۳۲۷ — آلتنجی جلد

تفسیر شریف

انوار قرآن

۵۰ — واذ فرقنا بكم البحر فانجيناكم واغرقنا آل فرعون وانتم تنظرون

[آیت سابقه‌ده بنی اسرائیله آل فرعوندن نجات ویرلدیکی ، هر نوع اذی وجفادن نجاته شامل اولور وجه ایله مجملاً ذکر اولنمشیدی . بو آیت کریمه‌ده ایسه جناب حقك بنی اسرائیله اولان لطف وعنایتی ایضاح ایدلمك اوزره نعمت تنجیه‌نك خارق عاده بر صورتله ظهوره کلوب بونکله دشمنلری دخی هلاك ایدلدیکی بیان اولنه‌رق اجمال سالف تفصیل بیوریلیور . بو نعمت ، ماقبلنده علی وجه الاجمال ذکر اولنان نعمتی بیان وتفصیل اولمیوب بلکه الله تعالی حضرتلرینك بنی اسرائیل حقنده سزاوار بیوریلان نعمتلرندن مستقل بر نعمتدرده دینه‌بیلور .

جناب حق موسی علیه السلامی فرعون ایله جماعتنه ارسال ایدوب حضرت موسی انلری توحید الهی‌یه وبنی اسرائیله روا کوردکلری اذی وجفادن فراغت ایتمکه دعوت ایلدیکی حالده فرعون بنی اسرائیله اذی وجفاسنی کوندن کونه ارتیردی . تاریخ توراتك سفر خروجنده مسطور اولدیغی اوزره الله تعالی موسایه ، فرعونك یورکنه قاتیلق ویره‌جکی جهتله فرعون بنی اسرائیله اولان اذی وجفایی تخفیف ایتمیه‌جکنی وآیات وعلاماتی موسایه کوستردکجه بنی اسرائیلی کندوسیله برلکده کوندرمیه‌جکنی انبا ایتدی . وموسی فرعونی امر الهی‌یه دعوت ایتدکدن صکره فرعونك ظلم وعدوانی آرتدیغندن بنی اسرائیلی اعمال شاقه‌ده استخدام ایدنلره ، بنی اسرائیل حقنده شدت وخشونتلرینی تزیید ایتملرینی وبر طرفدن کرپیچ یاپمق ایچون بنی اسرائیله ویرمکده اولدقلری صمانی انلردن منع ایدوب دیکر طرفدن زده اولجه نه قدر کرپیچ اعمال ایدیورلر ایدیسه صمان طوپلایوب ینه بلا نقصان او مقدار کرپیچ اعمالیله کندیلرینی مکلف طوتملرینی امر ایلدی . بونك اوزرینه الله تعالی موسی ایله قرنداشی هرونه آیات بینات احسان ایلدی . فرعون ساحرلرك سحریله بو آیات بیناته قارشو قومق ایستدی . لکن ساحرلر ید موساده ظاهر اولان شی سحر اولمیوب طرف حقدن بر تأیید اولدیغنی آکلاملریله موسی وهرونك پروردکاری اولان رب العالمینه ایمان ایلدکلرندن فرعون بنی اسرائیلك مصردن خروجلرینه مساعده ودها طوغریسی بنی اسرائیلی مصردن کلیاً طرد ایتدی . سفر خروجده مذکور اولدیغی اوزره بنی اسرائیل ماه [ابیب] ده یعنی مارت آینده خروج ایتدیلر ومصرده اقامتلری درتیوز اوتوز سنه ایدی .

بنی اسرائیل مصردن چیقوب سویس [بین الناس غلط اوله‌رق ، شین ایله سویش دیه زبانزددر] ساحلنه طوغری یوله روان اولدیلر . فرعون عظیم بر اردو ایله بونلری تعقیب ایدرك سویسده یتشدی . بنی اسرائیل باقدیلرکه فرعون عسکریله کلیور ، نه یاپه‌جقلرینی شاشیره‌رق یا موسی ! هانی سنك بزه وعدلرك ؟ ایشته فرعون آرقه‌مزدن کلیور ، بوراده قالسه‌ق بزی کسوب اولدیره‌جك ، اوکمز دکز اولدیغندن ایلرویه یوریسه‌ك غرق اوله‌جغز ، نه یاپه‌لم دیدیلر . بونك اوزرینه موسی علیه السلام با وحی الهی عصاسیله دکزه اورمسیله صولر باذن الله یارلدی ، اون ایکی یول آچلدی . هر یولك اطرافنده صولر طاغلر کبی یوکسلدی . اون ایکی سبطدن هر بری بر یوله کیردی . آیاقلری

بیله ایصلانمیه‌رق بحر احمری موسی علیه‌السلام ایله برلکده سالماً كچدیلر . آرقه‌لری صره فرعونله عسکری دکزه کیره‌رك بحراً دخی بنی اسرائیلی تعقیب ایتمك ایستدیلر وبونلر قره‌دن‌منقطع اولوب تمامیله دکزده بولندقلری زمان صولر جوش وخروش ایدرك اوزرلرینه یوریمسیله جملةً غرق‌اولدیلر . بومدد غیبی‌نك ظهورندن طولایی بنی اسرائیل پر نشئه وسرور اولوب الله تعالی‌نك لطف وکرمنه متشکراً اللرینی جانب آسمانه رفع ایتدکلری حالده دشمنلرینك کندیلرنی‌یوتمق ایچون اوزرلرینه هجوم ایدن طالغه‌لردن دوچار بیم وخوف اوله‌رق غرق اولدقلرینی کوزلریله کوردیلر . بوقصه‌یه رمز واشارتله شویله بیوریلیور :] دکزی سزکله یاروب سزه نجات ویردك [دکزده یوللر حصوله کلوب‌ده‌اورالردن کچه‌بیلمکز ایچون‌دکزی شق ایدوب‌سزی قورتاردق] وآل فرعونی غرق ایلدك [آل فرعون آرقه کز صره دکزدن کچرلر ایکن صولری قپایه‌رق آنلری غرق ایتدك] سزده [بونی] کوریوردیکز .

فرعون عسکریله بنی اسرائیلی تعقیب ایتدیکی اثناده دکز بلوك بلوك یاریله‌رق بنی اسرائیلك صولر آره‌سنده دکزی عبور ایله قارشو یاقه‌یه کچوب نجات بولملری ومتعاقباً فرعون ایله عسکری دکزدن کچرلر ایکن صولر قپانوب غرق اولملری ، بنی اسرائیل حقنده بر عنایت‌الهیه‌اوله‌رق ید موساده اظهار ایدلمش برمعجزه ایدی . بووقعه‌نك بر انعام مخصوص اولمق اوزره ذکر ویاد ایدلمسی وانکله بنی اسرائیله امتنان بیورلمسی معجزه اوله‌رق ظهور ایلدیکنه دلالت ایدر .

معجزاتدن حظ ایتمیان بعض جرأتکاران: بحر احمرده مدوجزر وقوعه کلور ، جزر شدتلیجه اولنجه بعض یرلرنده صولر ازلاشه‌رق اورالردن ماشیاً کچیله‌بیلور . بنی اسرائیلك بحراحمری عبورلری‌ایشته بویله بر زمانه تصادف ایتمش ایدی . فرعونله عسکری کچدکلری اثناده ایسه مد وقوعه کله‌رك صولر طغیان ایتمسیله غرق اولمشلرایدی دیه زعم ایدوب بووجه ایله تأویله قیام ایلمشلرسه‌ده دیدیکمز کبی وقعه‌نك برانعام مخصوص اوله‌رق ذکر ویاد ایدلمسی وانکله امتنان بیورلمسی بوزعم وتأویلدن کلیاً ابا ایدر . هله وقعه‌یه متدائر آیات قرآنیه‌دن توراته موافق اوله‌رق شرف نزول ایدن « فانفلق فکان کل فرق کالطود العظیم » قول شریفی تأویل نا قابل امکاندر .
معجزات دینیان کیفیات ، ایکی نقیضك اجتماعی وارتفاعی کبی محالی متضمن‌موادن دکلدر ، عقلاً جائز بولنان خوارقدندر ، بونکچوندرکه متکلمین معجزاتی [خوارق عادات] تسمیه ایتمشلردر . بوخوارقك قدرت الهیه ایله انبیاءاللهدن برینك یدنده وقوعنه‌هیچ برمانع یوقدر . بزم بوخوارقه ظاهر اولدیغی وجه ایله ایمان ایتمکلکمز واجبدر . بوایمانمز بزی ، جناب حقك مخلوقاتنده جاری سنن الهیه‌نه اهتدادن وکتاب‌عزیزنده «فلن تجدلسنت الله‌تبدیلا . ولن تجدلسنت الله‌تحویلا» بیوردیغی اوزره سنن الهیه‌نك تبدل‌وتحول ایلمدیکنه اعتقادایلمکدن منع ایتمز . علماء دین طرفندن بیان‌ایدلدیکی اوزره او خوارق‌عاداتك برطاقم اسباب خفیهٔ روحانیه‌سی واردرکه جناب حق اول اسبابه اطلاعی انبیاء عظام علیهم‌السلام حضراتنه تخصیص بیورمشدرویاخود واضع ومدبری اوزرنده سنن وقوانینك حکم‌ونفوذی اولمیوب واضع ومدبر قوانین اولان خالق تعالی‌نك انلرده دیله‌دیکی کبی حکم‌وتصرف ایلدیکنه دلالت ایتسون ایچون او خوارق عاداتی بغیر سبب خلق ایتمشدر .

---

٥١ — واذواعدنا موسی اربعین لیلةً ثم اتخذتم العجل من بعده وانتم ظالمون

[بنی اسرائیل آل فرعونك مظالمندن قورتارلدقدن وآل فرعون دخی هلاك ایدلدکدن صکره حضرت موسایه‌تورات احسان اولنه‌جغی وعد ایدلمش وبووعدك ایفاسیچون بر مدت تعیین بیورلمش ایکن بنی اسرائیل کفران نعمت ایتدیلر ودیکر سوره‌لرده تفصیل ایدلدیکی اوزره موسی علیه‌السلام وقت معینده طوره کیتدکدن صکره انلر بومدتی اوزون کوردیلر وآلتوندن بر بوزاغی یاپه‌رق اکا پرستش ایلدیلر . ایشته بنی اسرائیل آیات ومعجزات کورمش وچشمه سار نعم‌الهیه‌دن سیراب اولمش اولدقلری حالده کفران نعمت‌ایتمش برطائفه اولوب محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم حضرتلرینی تکذیب ایتملری وذات رسالتمآبنه معانده ومعارضه ایلملری مألوف بولندقلری حاله نظراً شایان تعجب اولمدیغی تظاهر ایتمك ایچون حقلرنده ارزان بیوریلان نعمت ایله اکا مقابل ایتدکلری کفران نعمت یاد وتذکار اولنه‌رق شویله بیوریلیور :] وبز موسایه قرق کیجه [نك تمامنی]وعد ایتمشیدك [فرعونك هلاکندن صکره بز موسایه توراتی وعد ایتمش وبو وعدمزی ایفا ایچون قرق کیجه‌نك تمام اولمسنی تعیین ایلمش ایدك . بووجه ایله وعد سبق‌ایتمش وبونك ایچون‌وقت تعیین‌اولنمش ایکن] سز اندن صکره [یعنی موسی علیه‌السلام قرق کیجه قالمق‌اوزره طوره کیتدکدن صکره] بوزاغی‌یی [اله ومعبود] اتخاذ ایله [نفسکزه] ظلم‌ایتدیکز [« وانتم ظالمون » قول کریمی جملهٔ تذییلیه اولمق‌ده‌محتمل اولدیغندن بوحالده‌مآل منیفی: سز برقوم‌سکزکه ظلم ایلمك‌عادتکزدر دیمکدر].

---

٥٢ — ثم عفونا عنکم من بعد ذلك لعلکم تشکرون

سز بویله برحالده بولندقدن صکره [توبه ایتدیککز جهتله] بزده سزی [نائل اولدیغکز نعمت‌عفوه] تشکر ایده‌سکز [وآرتق طاعتده ثبات ودوام ایلیه‌سکز] ایچون عفو ایلدك .

---

٥٣ — واذ آتینا موسی الکتاب والفرقان لعلکم تهتدون

وطوغری یوله سالك اولمکز ایچون موسایه کتاب وفرقان ویردك [کتاب توراتی وحق وباطل، حلال وحرام بینی فارق‌اوله‌رق کتاب توراتده بیان‌اولنان شرائع واحکامی موسی علیه‌السلامه‌احسان ایلدك] .

عصر سعادت محمدیده بنی اسرائیلدن کتاب توراتی فهم ایدن اهل بصیرت ، رسول مجتبی علیه افضل التحایا حضرتلرینک تبلیغ ایلدیکی شرائع واحکامك ، حقائق نما برمشعلهٔ هدایت خدا اولوب کندیلرینی تباعد ایامش اولدقلری اصله ارجاع ایلدیکنه واقف اولملریله اومشعلهٔ جلی شعشعه یه اقتدا ایتدیلر وبی شعور اولانلری ده ورطهٔ معارضه یه صاپلانوب قالدیلر .

برکت زاده

اسماعیل حق

مسلمانلقده مدنیت

مسلمانلرك بربرینه قارشی اولان وجیبه لری

هر مسلمانك دیکر مسلمانلره قارشی اولان معاملاتنده محبت کبی ، حقوق طبیعیه وسیاسیه ده مساوات کبی اخوت حقیقیه نك استلزام ایتدیکی وظیفه لری یرینه کتیرمسی بر وجیبه در . أوت ، جماعتك بوتون افرادینی کندینه قاردش بیلمك ؛ آره یرده کی جنسیت ، قومیت اختلافاتنی اصلا خاطره بیله کتیرمه مك ؛ مزایای شخصیه دن ، مکتسبات ذاتیه دن باشقه بر سبب رجحان طانیمامق ؛ بونکله برابر او رجحان ایله حکمی ده جناب حقه تودیع ایدرك ، قانون عادل حضورنده صاحبنی هیچ بر استثنایه مظهر کورمه مك هر مسلمان ایچون فرضدر .

مسلمانلرك بربرینی سومسنه کلنجه بو ایمانك برنجی شرطیدر . علیه الصلاة والسلام افندمز : « لن تدخلوا الجنة حتى تؤمنوا ولن تؤمنوا حتى تحابوا — مؤمن اولمادقجه اصلا جنته کیره مزسکز ؛ بربریکزی سومدکجه ده اصلا مؤمن اوله مازسکز . » بویوریورلر . شونی ده اخطار ایتملی یزکه بو محبت صمیمی اوملی ؛ ریا ، مداهنه کبی شائبه لرله ملوث اولماملی . یوقسه او بر نفاق دیمکدرکه بوکون کیزلی قالسه بیله یارین ماهیتی میدانه چیقار . اونك ایچون ایمانی کفر شائبه لرندن تطهیره چالیشمق نه قدر لازم ایسه بو محبتی ده لوث نفاقدن پاك بر محبت خالصه شکلنه افراغ ایچون اوغراشمق ده او قدر لازمدر . بو مساعینك مثمر اوله بیلمسی ده هر فردك دینداشلریله اولان مناسباتنك درجه سنی تقدیر ایلمسنه ؛ اونلره یاقلاشماسندن یاخود اوزاقلاشماسندن حاصل اوله جق نتیجه لری کسدیره بیلمسنه ؛ حیاتی اونلرك حیاتنه ، هلاکی ده اونلرك هلاکنه مربوط اولدیغنی حقیله اکلایه بیلمك ایچون حقیقت حیاتك ، وظائف حیاتك بیکانه سی اولمامسنه متوقفدر . بو جهت تأمین ایدلدکدن صکره آرتق او مسلمان نصل اووالری طولدوران سیلك اوکندن قاچوب یوکسك تپه لره التجا ایدرسه ، کندیسنی ایستر ایستمز دینداشلرینه قارشی خالصانه بر محبت بسلمکده اویله جه مجبور کورر .

مسلمانلغك امر ایلدیکی محبت بوتون سعادت اجتماعیه نك مداری ، بوتون مدنیت حقیقیه نك اساسیدر . تمدن ایتمش ملتلرك احوالنی لایقیله تتبع ایدر ، اونلرك اجزای مرکبه سنی مفرداتیله تدقیقده بولنورسه کز کوررسکزکه هانکی ملتك احادی ارهسنده وفاق ، افرادی ارهسنده اتحادك زیاده ایسه بو عالمده اك مسعود اولان ، بر سوزلری بوتون اقوامك مقدراتی اوزرنده اجرای تأثیر ایدن ملت ده اودر . بویله بر ملت دوشر دوشمز قالقار ؛ ضعفه کرفتار اوله جغی ظن ایدلدیکی بر صره ده همان سطوتی کوستر ، سیاحت خارجیه سنی مختل ، منابع اقتصادیه سنی پریشان کوره رك یاقینده اضمحلالنه حکم ایتمك اوزره ایکن برده باقارسکزکه قیصه برزمان ایچون دوشدیکی مزلقهٔ ادباردن طوغریلوب قالقمش ، اوزرنده کی توزلری سیلکمش ، کندیسنك هلا کنی کوزه تن طرافنده کی اقوامی سلاحه صارلمقسزین تهدید ایده جك بر شوکت کوستریبور . ایشته بوحال محبتك نتیجه سی اولان بر وحدت کامله نك سریدر . بوکونکی ملتلرده کورمکده اولدیغمز اتحاد اجدادمزك اوج رفیع اقباله یوکسلمه لرینه بادی اولان ، اونلره بشقه لرینك خیالندن بیله کچمیه جك بر مجد رفیع تأمین ایدن اتحادك یاننده پك ناچیز قالور . اجدادمزك اولجه آره لرنده تفرقه دن ، مخاصمه دن بشقه برشی کورلمزکن صوکره دن مظهر اولدقلری او صمیمی محبت ، او حقیقی وحدت آنجق دیانت اسلامیه نك فضیلتی ، او دین مبینك سماوی امرلرینه انقیادك ثمره سیدر . مسلمانلر آره سنده حقیقی بر محبت تأسیسی لزومنه دائر وارد اولان نصلری بوراده ایراده قالقیشه یدق برچوق صحیفه لر طولدیرمقلغمز ایجاب ایدردی . بوراده یالکز بر حدیث شریف ایراد ایده بکز که دین قرداشلرینك منفعتنه قارشی لاقید قاله رق آنجق کندی راحتلرینی دوشونن آدملرك مسلمانلقده کی نقصانلرینی کوسترمکه کافیدر . ایشته او حدیث شریف ده شودر :

« ومن اصبح لايهتم بالمسلمين فليس منهم — مسلمانلرك دردینی کندینه درد ایتمه ینلر مسلمان دکلدر . »

بوراده برقاچ تاریخی حقیقت سویلیه جکز تاکه صدر اسلامده کی افراد ارهسنده جایکیر اولان محبتك ، اخوتك درجه سی عصر حاضر اولادی طرفندن لایقیله اکلاشلسون ده اسکی مسلمانلرك بربرلرینه قارشی بوکون ایکی اوز قرداش ارهسنده بیله کورلمیان درجه ده محبت بسله دکلری عیاناً کورلسون .

حذیفة العدوی دیبورکه : یرموك وقعه سی کونی عموجه مك اوغلنی آرایوردم ، یانمده آزیجق صو واردی . دیبوردمکه اکر هنوز اولمه مشسه هم بر ایکی یوطوم ایچیریرم همده یوزینی کوزینی سیلرم . نهایت کندیسنی کوره رك صو ایسترمیسك دیدم . اوت اشارتی ویردی . او آرالق اوته دن بر آه صداسی کلدی عموجه مك اوغلی صوبی اوکا کوتورمه می اشارت ایتدی . کیتدم باقدم که هشام بن العاص ایمش . اوکاده صو ویره یم می ؟ دیرکن دیکر طرفدن بر آه سسی دها کلدی ، بو سفرده هشام صوبی قبول ایتمه رك اوته کنه کوتورمه می

اشارت ایتدی . فقط بن بو اوچنجیسنك یاننه کیدنجه أزلمش بولدم باری هشامه ویره‌یم‌دیدم ، دوندم ، باقدم‌که اوده اولمش . عموجه‌مك اوغلنه کلدم اوده أولمش . »

باقکز شو ارواح طاهره‌یه‌که‌انالرك جکر پاره‌لرینی دوشونه‌میه‌جکی بویله بر زمانده بیله بربرلرینی قاییرمقله اوغراشیورلر . ایشته « ویؤثرون علی انفسهم ولوکان بهم خصاصة » آیت جلیله‌سی بونلرك حالنی کوستریبور . شو حاله باقکزده صوکره بو درجه‌لرده صمیمی بر محبت انسانیتك مدار مفخرتی دها طوغریسی حیوانات سائره‌دن مابه‌الامتیازی اوله‌جق نه کبی اوصافی استلزام ایدر ، اونی تأمل ایدیکز . ارتق اجدادمزك بو قدر مدهش بر اتحاد ایله مسلح اولدقدن صوکره عددلرینك ، سلاحلرینك ناچیزلکنه رغماً معمورهٔ ارضی پك آز بر زمان ایچنده تحت حکومتلرینه آلملری بزم ایچون شایان استغراب اوله‌بیلورمی ؟ هم بو محبت حقیقیه افراد مسلمیندن هربرنده موجود ایدی . امیر ، حقیر ، غنی ، فقیر هرکس بربرینی عینی محبتله سوردی .

بصره کویلیلری کونك برنده والیلری بولنان ابن عباسك حضورینه چیقارق دیدیلرکه : « بر قرمشومز وار کیجه‌لری قائم کوندوزلری صائم . الله آدمی . طوغریسی هپمز اونك کبی اوله‌بیلمسنی ایسترده . بو آدمجغز قردشنك قزینی اولندیریبور حالبوکه فقیر اولدیغی ایچون باشه چیقاره‌میه‌جق » عبداله بن عباس قالقه‌رق کویلیلرك الندن طوتدی اوینه کتوردی بر صندوق آچدی ایچندن آلتی کیسه چیقاروب آلك کوتورك دیدی . فقط بر آز صوکره « خایر ، یاکلش یاپدق بزادمجغزی نمازندن اوروجندن آلیقویه‌جغز کلیك ، اویله یاپمایه‌لمده قیزك تجهیزینی بز اوزریمزه الالم . زیرا دنیانك خالص بر مؤمنی عبادتندن الیقویه‌جق قدر قیمتی اولمدیغی کبی بزمده الله آدملرینه خدمت ایده‌میه‌جك قدر عظمتمز یوقدر . » دیدی . ایشته مسلمانلر ارهسنده بویله صمیمی بر محبتك سریانیله‌درکه مساوات ، حریت ، عدالت دینلن ارکان هیچ برملتك الده ایده‌مدیکی برصورتده تأیید ایتمشدر . ایلروده بوکا دائر سوزلر سویله‌جکز .

بو بویله اولدیغی کبی مسلمانلق افراد مسلمیندن هربرینه ملتك اعلای قدر وشانی ، تأیید سطوتی ایچون چالشمه‌یی امر ایتمش ، عندالله اك بیوك عبادتك سعادت عمومیه‌یه چالشمقدن عبارت اولدیغی صراحةً بیلدیرمشدر . علیه‌الصلوة والسلام افندمز بویوریورلرکه : « ایچکزدن برینك برساعت بر بلدهٔ اسلامیه‌یی » محافظه ایچون ثبات ایتمسی قرق سنه عبادت ایتمسندن خیرلیدر . ـ اصلاح ذات البین اوروجدن نمازدن خیرلیدر . ـ برکونلك عدالت التمش سنه‌لك عبادتدن افضلدر . ـ دین قرداشنك برایشنی کورن عمری اولدقجه جناب حقه خدمت ایتمش دیمکدر . ـ بر آدم دین قرداشنك ایشی ایچون کیجه یاخود کوندوز برساعتلك یوروسه ایستر اوایشی کورمش ایستر کورمامش اولسون ایکی آیلق اعتکافدن دها بویوك بر ثوابه کیرر . ـ برادم برعلم بیلسه‌ده اونی اوکرتمسه قیامت کوننده جناب حق اونك اغزینه آتشدن برکم اورور . »

هیچ شبهه یوقدرکه شو ذکر ایتدیکمز احادیث شریفه‌یی تدقیق ایدنلرادیانی تأسیسده‌کی مراد الهینك انسانلری مفرط برطاقم عبادتلر ، مهلك بریبقین ریاضتلر آلتنده اولدرمك اولمادیغنی ؛ بلکه جمعیات بشریه‌یی تهذیب ایدرك هر برینی افرادی اوزرنده حاکم برطاقم قوانین مدنیه‌نك سوقیله اوج مدنیته یوکسلتمك اولدیغنی یقیناً اکلایه‌جقلردر . کوره‌یورمیسکزکه‌دین « بر کلهٔ حکمت دیکله‌مك ایکی آی اعتکافه قاپانمقدن ؛ بر ذات البینی اصلاح بوتون نمازلردن ، اوروجلردن دها افضلدر . » دییور .

یاربی ! سن مسلمانلره دینلری حقنده بر بصیرت ، خرافه‌لری تطهیر ایچون بر عزم عنایت ایله‌ده مسلمانلغی نصل بر کوزله کورمك لازمسه اویله کوره‌بیلسینلر .

زیرا بورایه قدر نقل ایتدیکمز حدیثلری اکلامش اولانلرك نظرنده تحقق ایتمشدرکه بوکونکی مسلمانلر نفاقلری ، شقاقلری ، تفرقه‌لری ، جهالتلری سببیله دینلرینی بر طرفه آته‌رق هوالرینه هوسلرینه اویمشلر ، بو صورتله غضب الهی‌یی جلب ایتمشلردر . أوت ، تفرقه‌نك ، بربرینه بغض ایتمه‌نك مسلمانلغه کلیاً منافی ، دها طوغروسی دیندن خروج اولدیغنی بو حدیثلر بزه صراحةً کوسترمکده‌در . زیرا جناب حق بودینی افراد ایچون ایندرمدی ، بلکه عموم جمعیت ایچون ایندردی . ذاتاً اوامر دینیه‌نك چوغی آنجق مسلمانلر آره‌سنده وحدت بولندیغی صورتده قابل انفاذدر . « اسلامك جماعته احتیاجی جماعتك اسلامه احتیاجندن زیاده‌در . » حدیث

محمد عاکف

اسلامده فن وفلسفه

حکمای اسلامیه فن ایله فلسفه آره‌سنده‌کی روابط قویه‌یی پك کوزل تقدیر بیورمشلردی . بالخاصه ابن سینا ، روابط مذکوره‌یی تأیید ایچون پك چوق مساعی صرف ایلمشدر . (شفا) ده چیزدیکی خطوط اساسیه الحق شایان تقدیر وحیرتدر .

مؤلفین اسلامیه ، فنونی شعبه‌لره ، شعبه‌لری بابلره ، فصللره تقسیم ایتمشلر ، عمومی پرنسیپلری ، نتایج فنیه‌یی فلسفه‌نك دائرهٔ تدقیقنه حصر ایلمشلردی .

مشهور حسین بن معیدالدین ، اثیرالدین ابهرینك اثر معروفنه یازدیغی شرحده ، فلسفه‌یی شو صورتله تعریف وتقسیم ایدییور :

« حکمت ، نفس الامرده بولندقلری وجهله اعیان موجوداتك احوالنه علمدن عبارتدر . اعیان مذکوره ، بر طاقم افعال واعمالدن عبارت اولوب وجودلری یا قدرت ویا اختیار بشرله اولور ویاخود قدرت واختیار بشر خارجنده بولنورلر . بونلردن برنجی‌یه (حکمت عملیه) وایکنجی‌یه‌ده (حکمت نظریه) اطلاق اولنور .

حکمت عملیه ، حکمت اخلاقیه ، حکمت تدبیرالمنزل ، وحکمت سیاسة المدنیه قسملرینه آیرلدیغی کبی ، حکمت نظریه‌ده فلسفهٔ اولی

(متافيزيك) ، حكمت رياضيه وحكمت طبيعيه شعبه‌لرينه تفريق اولنور . » حكمتك شو صورتله اولان تعريفنه كوره ، منطق ، اقسام فلسفيه عدادينه داخل اولەمز . اساساً حكماى اسلاميه منطقك قسام فلسفه‌دن معدود اولوب اولمديغنده اختلاف ايلمشلردر . بعضيلرى حكمتى ، (نفسك علماً ممكن اولان مرتبهٔ كماله وصولى) صورتيله تعريف ايده‌رك منطق‌ده اقسام فلسفه ميانه ادخال ايلمشلردر .

مع مافيه تعريف سابقده‌كى (اعيان) كلمه‌سى ترك ايديليرسه منطق ينه فلسفه اقسامنه الحاق اولنه بيلور . بو رأيى ترويج ايدنلر ديورلركه : منطقك موضوعى ، وجودلرى قدرت واختيار بشرله اولميان معقولات ثانيه اولديغندن تعريف سابقدن يالكز (اعيان) كلمه‌سنك حذفى مقصدى تأمينه كافيدر .

شو تقسيمده اك زياده نظر دقته چارپان شئ ، علم احوال روحك آيريجه ذكر ايدلمامش اولمسيدر . حكماى اسلاميه ، پسيقولوژيى قسماً حكمت اخلاقيه‌ده وقسماً ده آيريجه تدقيق ومطالعه ايلمشلردر ، فلسفه‌نك بو كونكى حالنه نظراً شو تقسيمى عيناً قبول ايتمكده معذورز ، مع مافيه علمك او وقتكى حالنه كوره ياپيلان شو تقسيمك پك معقول اولديغنى اعتراف ايتمك‌ده ضروريدر .

فلسفه‌نك موضوع ، پرنسيب ومه‌تودلرى حكماى اسلاميه طرفندن عميق بر صورتده تتبع ايدلمش اولديغى آثار متروكه‌لرندن آكلاشيليور .

ارنست رەنان ، حكماى اسلاميه‌نك كنديلرينه مخصوص بر مسلك فلسفيلرى اولمديغنى و ابن رشده آرسطونك آنجق بر شارحى نظريله باقيله بيله‌جكنى ايما ايتمك ايستيورسه‌ده ، بو قدر بر حقسزلغى غرضكار شهيره چوق كورماملیدر . فلسفهٔ اسلاميه‌يه دائر — ادعا ايتديكى قدر تتبع‌ده بولنمش و بر آزده انصاف صاحبى اولمش اولسيدى — شبهه يوقكه بويله بر حكم ويرمكده او قدر استعجال ايتميه‌جكدى . اسلاميتك فن وفلسفه‌يه قارشى نه كبى بر وضعيت آلمش اولديغنى اساسلى بر صورتده تدقيق ايده بيلمك ايچون ، اسلاميتك ظهورندن اعتباراً ادوار متعاقبه‌يه بر نظر عطف ايده‌لم :

هر طرفدن چيپلاق يبنار طاغلر ، بى پايان قوم صحرالريله محاط اولان حجاز محيطى ، اورالرده ساكن اولان اقوامى پك بسيط بر عقيده‌يه مربوط قيلمش ، پك ساده بر حياته آليشديرمشيدى . عربلر ، اساساً كسكين بر ذكا ، قوتلى بر حافظه ايله ممتاز ايديلر . كهنه ايران وبيزانسك لوث آلود مدنيتلريله اختلاط ايتمامشلردى . بعض اعتيادات سقيمه‌دن صرف نظر ، بكارت اخلاقيه‌لريله ممتاز ايديلر . عربلر اصالت ونجابت مسئله‌سنده پك متعصب ايديلر . فخر كائنات افندمز ايسه حجازك اك نبيل ، اك نجيب بر عائله‌سنه منسوب ايديلر .

نشرينه مأمور بيورلدقلرى انوار تابان اسلاميت ، آز زمانده شعشعهٔ لايقنى اكتساب ايلدى . حزمات نوارهٔ فرقان ، ارض بطحى‌نك اقليم يابسنى بر كلبن معرفت حالنه قلب ايلدى . چوق كچمه‌دن ، كتاب الهينك لمعات عرفانى ، (حره) لرك ماوراى شواهقنى نور عدالتله طولديردى : بر طرفدن ، جنوبده ، يمنك زنكين ، محصولدار سواحلنى غرقهٔ انوار ايتديكى كبى ، ديكر طرفدنده كهنه ايرانك لوث آلود خرافه‌لرينى همالايه سلسله‌سى آرقه‌لرينه چكلمكه مجبور ايده‌رك او كوزل اقليمى‌ده بر كلزار معرفت حالنه كتيرمكه موفق اولدى . بر حالده‌كه ، غربده ، بيزانسك سفسطه پرواز ارباب حكمتنك كوزلرى بو انوار حقيقت قارشيسنده — شعاع شمسه معروض شب پره آسا — قاماشمغه باشلادى .

خلفاى راشدين دورى تأسيس دين ايله كچدى . بو دورده مسلمانلر ، حكمت اخلاقيه‌نك اك مبجل نمونه‌لرينى كوسترمكه موفق اولديلر . بالفعل كوستريلن شو نمونه‌لردركه ، بالآخره حكمت اخلاقيه‌نك نظريات عاليه‌سنى تأسيس ايچون اساس اتخاذ اولنديلر .

دور رسالت ، بر دورهٔ سعادتدر . يارغارك پك قيصه اولان زمان خلافتيله ، ابن خطابك دوورهٔ عدالتپيراسى ، قرآن كريمدن ، افعال واقوال نبويه‌دن استنباط اولنه بيلن حكمت عاليهٔ اخلاقيه‌نك تطبيقات فعليه‌سيله ممتازدر . بو سببه مبنيدركه ، بو دورلر ، اعصار متعاقبه‌يه نسبةً غبطه بخشا بر علويتى ، مبجل بر نزاهتى ، نا قابل تصوير بر بيوكلكى حائزدر .

جناب حيدرك آثار متواترهٔ ادبيه‌لرى ، فلسفهٔ اسلاميه‌نك اك درين نكته‌لريله ماليدر .

عنفوان صباوتنى اكمل رسلك آغوش عرفاننده كچيرمش اولان جناب كرار ، اصحاب كرام آره‌سنده علم وعرفانيله جداً كسب امتياز ايلمشدر .

قرآن كريمك حكميات عاليه‌سنى نافذ بر نظر ، مدقق بر فكرله كورمش وآكلامشدر .

برر ضرب مثل حكمنه كچمش اولان (حكميات على) ، او يوكسك تربيه‌نك ، شو نفوذ ونظرك برر نتيجهٔ عال العاليدر .

امويلرك دورهٔ حكومتى ، علماً ، سياسةً حدود اسلاميه‌نك توسع وانكشافى دوره‌سيدر .

وقوعه كلن قانلى اختلالر ، فاجعه نما وقعه‌لره رغماً امويلر حدود عالم اسلامك توسيعى خصوصنده شايان شاباش غيرت وفعاليت كوسترمشلردر . عالم اسلام داخلاً متشتت ايدى . فقط ، خارجه قارشى بر كتلهٔ رصين اتحاد شكلنده تجسم ايدييوردى . بو سايه‌ده ايديكه ، مدنيت فرقانيه‌نك لمعات شعشعه پاشى ؛ چوق كچمه‌دن ، هند حدودندن بحر محيط اطلاسى‌يه قدر اولان قطعهٔ وسيعه‌يى غرقهٔ انوار ايتمكه باشلادى .

مدنيت اسلاميه ، مصرده ، سوريه‌ده ، ايرانده پك زنكين دماغلر بولمشدى . بو آتشين ذكالرى احاطه ايدن غشاوهٔ جهل ؛ حزمات نوارهٔ اسلاميه ايله بردنبره صيريلدى ، زائل اولدى . قارشيلرنده بى پايان بر افق فعاليت آچيلمش اولديغنى كورديلر . چاليشمغه باشلاديلر :

اسلاملر آره‌سنده فنونه قارشی بیوك بر ابتلا اویاندی . اساسی نیل وادیلرنده قورولمش اولان هرمه‌تیك Hermétique مسلکی اسلاملر آره‌سنده تعمم ایلمکه باشلادی . بونك نتیجه‌سنده فن کیمیا تولد واسلاملر طرفندن اساسلری وضع ایدلدی . فنونه قارشی اویانان میلانك باشنده جمعیتك اك یوکسك صنفنه منسوب بر چوق اعاظم ، کزیده ارباب ذکا بولنیورلردی . (جابر) بو ارباب ذکا آره‌سنده تمیز ایتمش بر خارقه‌در . اسلاملر ، نسطوریلرك آثارنی ، اسکندریه معارفنی صورت جدیه‌ده تدقیقه قویولمشلردی .

دها امویلر دورنده (غالیه‌ن) ك اثرلریله غرامرجی ژانك کتابلری کاملاً عربجه‌یه ترجمه ایدلمشدی .

کیمیادن ماعدا طبه دائرده بر چوق اثرلر انتشار ایلمشدی .

امویه خاندان سلطنتی ارکانندن (خالدبن یزید) فنه قارشی ابتلا درجه‌سنده بر محبت بسلیوردی .

خالد ، اسکندریه ، ارباب علومنی جلب ایده‌رك یونان قدیم آثار فنیه‌سنی عربجه‌یه ترجمه ایتدیردی . بو کتابلرك اکثریسی هیئت ، طب ، والکمیایه عائد ایدیلر .

اسلاملر کیمیایی پك ابتدائی بر حالده بولمشلردی . فن کیمیانك حقیقی مؤسسلری علمای اسلامیه‌در .

امویلر دورنده ، ایکی بیوك ذات ، بربرلرینك خصمی اولان ایکی خاندان انجالندن خالد بن یزید ایله علویلردن جعفرصادق فن کیمیانك تمل طاشنی آتمغه چالیشیورلردی . خالد ، حرکات خلقت شکننانه‌سیله صحایف تاریخده شانبه‌دار ، شایان نفرین بر نام براقمش اولان معهود یزیدك مخدومیدر . فقط خالد ، (یخرج الحی من المیت) نظم جلیلی مصداقنك بر تمثالی صاییلیر . جعفر صادق ایسه جد اکبرینك حکمیات وفضائل عالیه‌سیله متجلی مجسم بر انموذج عرفان ایدی .

خالد ، تاریخك شایان تدقیق سیمالرندن معدوددر . تاریخ علومده پك بیوك بر نام براقه‌بیله‌جك نوادر روزکاردن ایدی . نه چاره‌که بعض الجا آت سیاسیه ومحیطه ذکای فطریسنك لایقیله انکشافنه مساعد بولنمامشدر .

آثار قدیمهٔ علمیه‌یی ، ایلك دفعه اوله‌رق عربجه‌یه ترجمه ایتدیرن خالددر .

بو ذات ، بر متفنن اولمغله برابر عین زمانده بلیغ بر شاعر ، ذکی بر قانون شناس ایدی . فنه اولان ابتلاسی اسبابنی سؤال ایدنلره (حق حکومتی المدن غصب ایتدیلر . هم جنسمه نافع اوله‌بیلمك ایچون علم ایله اشتغالدن باشقه چاره کوره‌میورم) جوابنی ویرمشدی . یزید کبی بر شخصك اولادینه اسناد ایدیلن شو سوزلر ، انسانی پك درین دوشوندیرر .

محمد بن اسحق ، خالدك درت قدر اثرینی کورمش اولدیغنی یازیور . ابن خلکان فن طب وفن کیمیایه دائر بعض مؤلفاتی بولندیغنی تصدیق ایلمکده‌در .

خالدك ، فونی ماریانوس Marianus نامنده بر ذاتدن تعلم ایلدیکی ینه ابن خلکانك جمله‌ٔ روایتندندر . خالدك منظوم بر دیوانی بولندیغی ده متواتردر . اوچ اثرینك لاتینجه‌یه ترجمه ایدلمش اولدیغنی دوقتور لوسیه‌ن ذکر ایدییور . اسلاملر آره‌سنده کیمیا ایله ایلك توغل ایدن خالددر . الاکسیرك ترکیبنه دائر معلومات ویردیکی کبی فلسفه‌یه عائدده خیلی تتبعاته بولنمشدر .

جعفر صادق ایسه ، خالدك تاریخ وفاتندن درت سنه اقدم (۶۹۹ سنهٔ میلادیسنده) مهدآرای عالم شهود اولمشدر . الکمیایه دائر بعض اثرلر یازدیغی روایت ایدیلیور . مشهور جابرله امام اعظم حضرتلری جعفر صادقك حلقهٔ تدریسنده بولنمشلردی . شرقده الکمیا وعلم جفرك امامی جعفردر .

جعفر آلتمش سنه قدر معمر اولمشدر . ابن خلکان ، مختلف موضوعلره دائر بشیوز قدر رساله یازمش اولدیغنی ادعا ایدییور . مع مافیه هیچ بر اثری اولمسه بیله ، جابر وامام اعظم کبی ذواتك استادی اولمق مزیتی تاریخ علومده کندیسنه بر موقع مخصوص بخش ایده‌بیلور .

جابر الکوفی . — جابر حیاتنك دورهٔ اولیه‌سنی کوفه‌ده کچیرمشدی . کندیسنه الکوفی لقبنك بو مناسبتله ویرلمش اولمسی محتملدر . کتاب الحکما جابری (صوفی) لقبیله‌ده یاد ایدییور .

علماً بو درجه معروف اولان بو ذاتك تاریخچهٔ حیاتی همان همان مجهول کیبدر . کشف الظنون صاحبی هجرتك ۱۶۵ نجی سنه‌سنده (۷۷۶ سنهٔ میلادیسنده) ارتحال ایتدیکنی بیان ایدییور .

جابر آوروپا لسانلرنده céber) نامیله اشتهار ایلمشدر . صاحب فهرستك بیانه نظراً ، فلسفه ، الکمیا ، طب وعلم هیئته عائد اولمق اوزره ایکیوزی متجاوز مؤلفاتی واردر .

مع مافیه ، جابر ، تأثیرات محیطیه‌یه قاپیله‌رق وعلم جفر کبی خیالاتله‌ده اشتغالدن کندینی آله‌مامشدر .

فلسفه ، هیئت ، تاریخ طبیعی ، تشریح وطبه دائر اولان آثار قیمتداری آره‌سنده تعبیرنامه‌لر ، جفرنامه‌لر غریب بر تضاد تشکیل ایدییور . فقط محیطه توافق بر قانون عمومیدر . موجوداتدن هیچ بر فرد ، حتی خارقهٔ فطرت اولمق مزیتنی احراز ایتمش اولانلر بیله ، بو قانون احکامندن خارج قاله‌مزلر .

دائرهٔ اسلامیه‌یه یکی داخل اولان اقوام ، بالخاصه ، ایرانیلر ، مصریلر ، سوریه‌لیلر عنعنات تاریخیه‌لرینی بردنبره کاملاً اونوته‌مزلردی وفی الحقیقه اویله اولمشدر . علم جفر کبی شیلرده بو عنعنات میانه داخل اوله‌بیلور .

دیمك‌که ، جابر کبی داهیلر بیله عنعنات ماضیه‌نك اسیری اولمقدن وارسته قاله‌میورلر !.......

جابر ، فیثاغورث ، سوقرات ، افلاطون ، آرسطو ودیموقریت کبی حکمای قدیمه‌نك اثرلرینی کاملاً کوزدن کچیرمشدی . بو اثرلری تنقید یوللی بر چوق تألیفات براقمشدر . جابرك بالیناس (Balinas) مسلکنی ده تدقیق ایتمش اولدیغی ظن اولنیور .

هندسه‌ده اوقلید والمجسطی‌یه‌شرحلری اولدیغی مرویدر اسطرلاب حقنده مهم برکتاب یازدیغی‌ده تواتراً روایت ایدیلیور .

پارس کتبخانه‌سنده جابرك یازمه بر قاچ اثری واردر . (کتاب الرحمه) سی سوپله‌مانك (١٠٨٠) نومروسنده مقیددر .

جابر معادندن آلتون ، کموش ، باقر ، دمیر ، قورشون وقلای ..... حقنده اساسلی معلومات ویره‌بیلمشدر . توصیف‌نحوره عائده‌ده بر اثر مفیدی واردر .

(کتاب‌الاحد) ی صرف طبدن باحثدر . بالخاصه معالجات وادویه حقنده معلومات مفصله‌یی جامعدر .

(کتاب‌الخالص) و (کتاب الخواص) عنوانلی اثرلری ایسه الکیمیانك بر فلسفه‌سی کبیدر .

کتاب‌الخالص ، سالمون طرفندن فرانسزجه‌یه ترجمه ایدلمشدر . جابر ، معادن خسیسه‌نك معادن عالیه‌یه قلب اولنه‌بیله‌جکی حقنده‌کی (هرمتیك) نظریه‌سنك برنجی مدافعیدر .

جابر دیورکه : « بر نوعك دیکر بر نوعه تحولی غیر ممکن اولدیغنی ادعا ایتمك قدر عبث بر شی اوله‌مز . عادی بر قوردك استحاله نتیجه‌سنده کلبك حالنه کلدیکی دائما مشاهده ایدلمیورمی ؟

انسانلر بالذات بر معدنی دیکر بر معدنه قلب ایده‌مزلر . قلب ایدن قوت نوامیس طبیعیه‌در . انسانلر یالکز وسائط وموادلازمه‌یی احضار ایده‌رك بو خصوصده طبیعته معاونت ایده‌بیلیرلر .

مؤثر ومحرك بز دکل ، بزم‌ده حکمنه‌رام اولدیغمز قانون فطرتدر » جابرك شو ادعاسی موافق حقیقت اولمامقله برابر ، قائلنك نوامیس خلقت حقنده پك اساسلی ودرین معلومات صاحبی اولدیغنه واضح بر برهاندر .

موسیو هوفر (Hoefer) جابردن بحث ایدرکن دیورکه : (هیپوقرات ، تاریخ طبده نه ایسه جابرده تاریخ کیمیاده اودر) .

خلاصه ، جابر ؛ قرون‌وسطی‌ارباب علمی آره‌سنده ممتاز بر سیمادر . هرحالده دورینك فریدی ایدی . تأثیرات متقابله نتیجه‌سنده اجسامده وقوعه کلن تبدلاته دائر پك اساسلی تدقیقات وتجربه‌لر اجراسنه موفق اولمشدر .

علوم وفنون نقطهٔ نظرندن امویلرك دورهٔ حکومتی اعلان ایدن بر قاچ بیوك ذاتدر : خاندان سلطنت ارکانندن خالد ، بالخاصه الکیمیایه رغبت کوسترمشدی . نتیجه‌ده جابر کبی داهیلر بتشدی .

بالآخره ، عمر عبدالعزیز زماننده ؛ قیمتدار بعض اثرلر دها ترجمه وتألیف ایدلدی .

فقط ، مؤلفات مذکوره‌نك ثمرات نافعه‌سنی کوره‌بیلمك ایچون یارم عصر دها انتظار ایتملیدر .

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس‌الدین

مابعدی وار

معنویات عسکریه درسلرنده بر یاپراق :

عثمان

١٣٢٤ سنه‌سی روم ایلیده طانیدیغم عثمان ؛ اسپیرلی بر ژاندارمه نفری ایدی . کوکلنده فضائل عسکریه قاینار فشقیرر بر ارسلان ایدی . دشمننه قارشی یمان بر صاعقه ، صادق‌وطنداشنه‌قارشی مونس بر قوزو ، حال آسایشده بر ملك ، مصادمه‌لرده مدهش بر آتش ایدی .

عثمان بر کون بر نظامیه نفریله بر کویك کنارینی طولاشیوردی . او کویده بر چته ؛ عثمانلی یوردنده‌ٔ‌و ییقمق ، اوجاق سوندیرمك قرداشی قرداشه بوغازلتمق ایچون کلمش خائن بر چته اشقیا بولندیغنی بیلمیوردی . بر مفرزهٔ عسکریه مجاور کویی صارمش چونکه چته‌یی اوراده صانیوردی . بو اثناده کویدن چیقان چته بالتصادف عثمان ایله قارشیلاشمش ؛ کندی ایله رفیقی اوزرینه بر یایلم آتش یاپمش ایدی . عثمان آرقداشنه باقش ، شهید دوشدیکنی کورمشدی . بسمله‌ٔ شریفه ایله سلاحنه داورانان عثمان اشته او وقت اوچ وظیفه قارشیسنده قالمشدی :

١ . نجیسی ؛ مفرزه‌نك یتیشمسنی تأمین ووظیفه‌سنی تسهیل ایچون چته‌یی اوراده اویالامق . ٢ . نجیسی ؛ شهید اولان آرقداشنك انتقامنی آلمق . ٣ نجیسی ؛ کندی‌حیاتنی پهالی‌یه صاتمق . یالکز بونلر ایچون بر شی لازم ایدی ؛ اوده ؛ بوایشك اری اولمق ، عثمانك یورکنی طاشیمق !

ایشته عثمان ؛ اللهنه صیغینه‌رق کمال سکونتله آتشه باشلامشدی ، دشمن عثمانی پك یقین وتك باشنه کوردیکندن مهمسه‌مه‌مش وعثمانك باشنی دیری دیری کسمك ایچون هوسلنمش ؛ هجوم ایتمش ایدی .

فقط بو هجوم عثمانی شاشیرتمق دکل ، بالعکس جسارت وسکونتنی آرتیرمش ایدی . کمال اعتدال ایله آتدیغی قورشونلر ؛ کلله کسه‌که کلنلرك آلتیسنی بیروح یره دویرمش ، بو منظره ایسه دیکرلرینی موضعلرنده آلیقومش ، عثمانك کندی حسابلرینه کلیر آدم اولمادیغنی آکلاتمش ایدی . اشته بو قوجه عثمان ، چته‌یی یرنده میخلامش ، باش قالدیرتمامش ومفرزهٔ عسکریه یتیشنجه‌یه‌قدر آنلری قاچیرتمامش ایدی .

تك باشنه بو وظیفه‌لری ایفا ایدن عثمان ؛ بیلیرمیسکز ای‌قارئین کرام نه محویتپروردر ... ؟ نقدر تواضع ، حیا ، حجاب ، اطاعت موانست ، صداقت صاحبیدر .. ؟ نه‌حلیم ، کچیملی ، صبرلی ، قناعتلی بر متوکلدر .. ؟ مثلا بو یاپدیغی قهرمانلغی بر یابانجی صورسه ؛ عثمان اوتانیر ، صیقیلیر ، بو ایشدن عدم معلومات بیان ایدر چکیلیر ! ادعا ایتسه‌لر ؛ بلکه بشقه عثمان‌در ، دیر صاووشور . هیچ بر زمان هیچ بر یرده مقام تفاخرده کندندن بحث ایتمز . حتی اونباشیسی عثمانی قصقانیر ، بناءً علیه آنی صیقار ، ازر ، فقط عثمان هیچ سس چیقارماز ، نه ایما ایدر ، نه شکایت ایدر ، نه چکشدیرر ، نه‌ده قلبنده

بر خصومت بسیلر . چونکه عثمان مافوقدن صوغوماز ، دشمنله اویوشماز بر خصائتده‌در .

بر کون کندی مانغه‌سندن بر نفر اونباشیسنی یوز باشی‌یه شکایت ایتمش وکوردیکی معامله‌یه عثمانی‌ده شاهد طوتمش ایدی . فقط عثمان بو شکایتدن ، بو شهادتدن متأثر اولمش ، یوز باشیسنك حضورینه حیاسندن آغلیه‌رق چیقمش ایدی . حربده دائما کولن ، باشی دیك طوران ، کیفندن صیچه‌لر قوپاران عثمان ؛ بو دیوانده باشی بوکوك ، دیلی طوتوق ، کوزی یاشلی ، دوداقلری تیتره‌یور ایدی . اسبانی صوران یوز باشی‌یه عثمان تیتره‌ك صداسیله جواب ویردی :

« مافوق حضورینه چیقارلمق بر نفر ایچون آغر بر شیدر . ولوکه شاهد صفتیله اولسون ! مادامکه مسئله بر نفرله اونباشی آراسنده‌در ، مادونله مافوق آره‌سنده‌در ؛ بك آجیدر . آچلمش بر اولاد ایله بابا آره‌سی کیبدر . اونباشیمز بیوك قرداشمز ، آغامز ، بابامزدر . البته قصورلرمز اولیورکه بزی تأدیب ایدییور . بر بابا اولادینی هم دوکر ، هم سه‌وه‌ر . کاشکه بوسببله حضورکزه چیقمیه ایدمده اونباشام بنی هروقت تربیه ایده ایدی . » دییوردی .

اشته جهالتدن ، صافیتدن دکل ، صرف عسکرلکه ، انضباطه رابطه‌سندن ، صلابتدن طولایی عثمان ؛ عسکرلك اوغورنده حقسز بر آجیدن دخی طاد دویاردی .

عثمان دائما بشوش ایدی ، مکرم ایدی ، خلوق ایدی ، تمیز ایدی . آرقداشلرینك اهمال ایتدیکی ایشلری بلا منت کندیسی یاپار ، بشقه‌لرینك انغاریه‌سنی بلا قید وشرط کندیسی چکر ، هیچ کیمسه‌یه آجی سوز سویله‌مز ، هرکسدن اویسال کورینور ، معاشنی مسافرلرینی آغرلیه‌رق صرف ایدر ، اك بیوك ذوقی عالمی ممنون ایتمکدن عبارت ایدی .

عثمان ، بتون معناسیله عفیف وهر درلو مساویدن مصون ایدی . بتون موجوداتك عرضی ، ناموسی ، قوی وضعیفك حقوقی ، جان ومالی صانکه آکا امانت ایدی . کندیسی بشقه‌لرینك منفعتی ایچون یاشاردی .

عثمان ؛ تهلکه‌لی بر مأموریت ایشیدنجه کیفندن‌سودای فداکاری ایله تتزر ، اکر تهلکه‌یه کیدن مفرزه‌یه‌الحاق ایدلمزسه ، یمز ، ایچمز عصبی بحرانلر ایچنده قاورولور ، بو آکا اك بیوك جزا اولوردی .

عثمانه؛ اك یورغون ، اویقوسز زمانلرنده اك یوروجی، اولدوریجی بر وظیفه امر ایدك ؛ بتون شطارتیله قبول ایدر . عثمان حربه دوکون دییه ؛ تعقیبه ، سفره شنلك دییه کیدر ؛ جانی ، مالنی کندندن بشقه‌لری ایچون صرف ایده‌جك فرصت آرار ؛ بر مرد اوغلی مرد ایدی . مردلکنه خصملری‌ده حیران ایدی . اعلان حریتی متعاقب استیمان ایدن چته‌لردن برنجیسی استیمان ایچون یالکز عثمانی ایسته‌مش ، وپرشوق بو دعوته قوشان عثمانه چته شنلکلر ، ضیافتلر یاپمش ایدی .

عثمان طبعاً معصوم ایدی . اك بیوك ذوقی چزمه‌سی بوینده‌کی کوچك چوجقلرله ساعتلرجه اویالانمق ، آنلره شکر آلمق ، آنلرله همحال وارقداش اولمق ایدی . اك مداوم احبابی ، اوچ یاشنده سیف‌الله نامنده بر عسکر اولادی ایدی . قره‌غولنه بتیشیك‌خانه‌سندن عثمان بونی قاپار ، مساعد زمانی طاوله‌ده ، قغوشده بو معصوم ایله کچیررد‌ی .

اشته عثمانلیلرك نجیب ، خالص ، عسکر اولادی ، قوجه بر عثمان! اشته اولو اجدادمزك حقیقی وارثی ، حفید وشبیهی بر ارسلان ! سلاملر ، مرحبالر ، تحسینلر سکا ای وطنك اوز اولادی قهرمان عثمان ! [*]

عمرفوزی

---

[*] بو نفر عثمان‌یقینده ارزنجان ژاندارمه‌طابورینه نقل ایتمش کیدییوردی کچرکن اوغرامشدی . نره‌یه کیده‌جکنی صوردم . آناطولی‌یه دیمشدی . چونکه عثمان ابوینی اوزله‌مش ، دعالرینی آلمنی امل ایدنمش ایدی . عثمانك کوکسنده‌فداکارلغنك یکانه‌مکافاتی اولان افتخارمدالیه‌سی احتشام ایله طوریبوردی . قوردلاسنك‌رنکی کونشدن ، سفردن اوچمش .....؟ ضرر یوق ! دییوردی . بو مدالیه آلتنده فقط بشقه بر یورك چارپیور ؛ بشقه بر کوکس قباریبوردی :

ع . ف

جدی دوشونجه‌لی محترم قادینلرمزك تربیهٔ اناث حقنده‌کی افکار ومطالعه‌لرینی کوسترمك اوزره « سنبن » رفیقمزه کوندریلن وشایان دقت واهمیت مندرجات عالیه‌یی محتوی بولونان شومکتوبی‌نقل‌ایله ملت‌اسلامیه‌نامنه بیان‌افتخارایدرز :

تربیهٔ اناث اطرافنده

قادینلرك لزوم تعلیم وتربیه‌سی همان عمومیته یقین بر اکثریت منوره طرفندن اوقدر قطعیتله قبول وتصدیق ایدلمش بر حقیقتدرکه بوبابده بسط مقالی زائد کوریبورم . اساساً مقصدمده بودکلدر . مادم که بوکون هیأت اجتماعیه ایچنده قادینلرك اك مهم واك معتنا وظیفه‌سی هرشیدن اول ایی بر والده اولملریدر . بوکون موجودیت عرقیه‌مزی تهدید ایدن انحطاط اجتماعینك اوکنی آله‌جق اك قطعی موثر ، وطنه متشبث وفعال برعنصرقیمتدار یتیشدیرمك ، نسل آتی‌یی « په‌داغوژی ، وپسیقولوژی » نك ایجابات فنیه‌سنه توفیقاً تجدید واصلاح ایده‌رك احیا ایتمك اولنجه ، بالخاصه بزم مملکتمزده قادینلرك وظائفی برقات دها کسب اهمیت ونزاکت ایدر . حتی دیه‌بیلیرم که بو بزم ایچون برحیات وممات مسئله‌سیدر . اصلاحات حقیقیه‌یه اك اول قادینلریمزدن باشلامق لزوم وحقیقتی تسلیم اولندقدن صوکره اونلر حقنده تطبیق اولنه‌جق اك معقول واك مفید برطرز تربیه‌یی تحری ایتمك مسئلهٔ مهمه‌سی قارشیسنده بولنیورز . هیچ شبهه‌سزدرکه قادینلره تحمیل ایدیلن وظائفك ، موقع اجتماعیلری ومقتضای خلقتلریله متناسب اولمسی اقتضا ایدر . تربیهٔ اناث حقنده تعقیب ایدیله‌جك میخانیکیتك مثمر ومفید اولمسی ، آنجق احتیاجات اجتماعیه‌یه توافق ایتمسیله ممکن اوله‌بیلیر . یوقسه ، منتسبین فن اولنلریله ارباب صنعتی — اوتوز میلیونك اکثریت عددیه‌سی نظر اعتباره آلننجه — هنوز

مفقود دیدیله‌جك وزی برچوق سنه‌لر دهاالك عادی برایش ایچون آوروپایه آدم سپارش ایتمكه مجبور ایده‌جك درجه‌ده فقر عرفان ایچنده ایكه‌ین محیطمزده ، قادینلرك مهندس، كیمیاكر ، دوقتور ویا آووقات اولملرینی تأمین دكل ، حتی تمنی ایتمك قدر جنت تصور اولنه‌مز . بزم وظیفه‌مز ایی بر والده ، ایی بر زوجه ، والحاصل ایی بر أو قادینی اوله‌رق سعادت عائله‌یی تأسیس ایتمك . وطنك محتاج اولدیغی كندیسنه جداً خادم اولادلری یتشدیرمكدر . ایشته بو غایه‌یی نظر اعتباره آلنجه قادینلره ویرلمسی لازم كلن تربیه‌نك شكلی كندیلكندن تعین ایدر . سعادت عائله‌یی نصل تأسیس ایتملی ؛ نسل آتی‌یی نصل یتشدیرملی . بو وطن نصل اولادلره محتاجدر ، بونلرك هربری باشلی باشنه بر سلسلهٔ مقالات تشكیل ایده‌جك قدر حائز اهمیتدر ... جهالت ، بو ملتك باخصوص ترك عرقنك فیض حیاتی أمه‌رك مهیای انكشاف دوران بتون قابلیتی ناصل عقیم براقدیسه یاربم یاكلش بر فرانسزجه ایله مربیه نامنی طاقینان بر طاقم قادینلرك یتشدیردكلری كنج قیزلر وبونلرك انسالی ، بو مملكت وبو ملت ایچون او قدر مضر ووخیم اولدی . بز یالكز جهالتله بو حاله كلمدك . هضم وتمثیل اولنه‌مامش بر غرب تربیه‌سیله ملیتدن تجرد ایتمش زواللیلر كوزمزك اوكنده طورییور . انحطاط اجتماعیمزده بو « Dégénérées » لرك بیوك بر دخلی اولدیغی انكار اولونه‌ماز آجی برحقیقتدر. فرانسزجه، انكلیزجه اوكرنمه‌لم دیمیورم. غرب مدنیتنه‌ده بیكانه‌قاله‌لم دیمیورم . آوروپانك ترقیاتی مملكتمزه ادخال ایچون دهابر چوق سنه‌لر كرك قادینلرمز وكرك اركككلرمز، هیچ اولمزسه براجنبی لسانی اوكرنمك احتیاجندن مستغنی قالامزلر ، بز بو لسانلری ، آوروپانی سطحی بر تقلید ایچون دكل ، فقط ترقیات فنیه‌سنی وتطبیقات فنیه‌دن عبارت اولان مدنیتی ، او مدنیته بر شكل ملی ویره‌رك اخذ واقتباس ایچون اوكره‌نه‌لم . فنه آغوش قبولمزی ، آتشین بر اشتیاقله آچه‌رق فیض حیات آله‌جغز . فقط سجایای عرقیه‌مزی تهدید ایدن خلل وفساددن صیانت ایده‌رك موجودیت عرقیه‌مزی ادامه ایچون‌ده ملیت واعتقاداتمزی تحكیم وتأیید ایده‌جكز .

كنج قیزلرمز ملیت واعتقاداتنه صادق ، متین ، عزم‌پرور ومتشبث ، غربك بتون ترقیات فنیه‌سیله مجهز اولادلر یتشدیره‌بیله‌جك كزیده برر والده ، خانه‌نك امور داخلیه‌سنی بر حكومت منتظمه قطعیتیله حسن اداره ایده‌بیله‌جك انتظام پرور برر أو قادینی ، سعادت عائله‌یی تأسیس ایده‌رك اركككلرینی مسعود وبختیار ایده‌جك خلوق وصادق برر زوجه اولمغله ، شرائط حاضرهٔ اجتماعیه‌نك كندیلرینه تحمیل ایتدیكی وظائفی ایفا ایتمش اوله‌جقلردر .

شیمدی‌یه قدر قادینلرمز هیچ برشیٔ اولمغه موفق اوله‌مدی . بوقدر محرومیت وفقدان وسائط ایچنده نه اوله‌بیلیرلردی ؟ تربیهٔ اناثی درعهده ایدن مؤسسات عالیه‌یی میدانه كتیرمك رجالمزه ترتب ایدر . چونكه وطنك سعادت وفلاكتنده قادینلر قدر اركككلرده علاقه‌داردر .

قادینلرمزك درین بر اشتیاق عرفانه ترجمان اولان فریادلری ، اركككلرمزك بارد لاقیدیسی قارشیسنده محكوم سكوت قالیوردی . فی‌الحقیقه اعلان مشروطیتده تربیهٔ اناثه دائر برقاچ مقاله بعض غزته‌لرك بعض ستونلرینی اشغال ایتمشدر . صوكره بونی اوچ سنه امتداد ایدن بر دورهٔ سكوت ولاقیدی تعقیب ایتدی . نهایت درین بر ظلمت ایچنده ضعیف بر شعله كبی آره‌صره بحث اولنان « قندیللی » ده‌كی مؤسسه‌یه دائر بر تشبث مهم شو صوك كونلرده برشكل قطعیت اكتساب ایدییور . مجلس مبعوثانمزك رئیس فاضل ومحترمی ماضیه‌كی سلسلهٔ مجاهداتی بو صوك وعظیم موفقیتله تتویج ایتمش اولدی . بوتون عثمانلیق كندیلرینه مدیون شكراندر . عجبا بومؤسسه‌ده نه كبی برپروغرام تعقیب ایدیله‌جك ؟ هنوز بوكادائر غزته‌لرده اطرافلی بر تفصیلاته مصادف اولمادق. هرحالده مملكتك احتیاجات حقیقیه‌سیله متناسب معقول وفنی بر پروغرامك اساساتی احضار ایدلمشدر . امید ایده‌لمكه موفقیتله تطبیق اولونه‌بیلسون . فقط معلم ، مربیلر نصل ونره‌دن تدارك اولنه‌جق ؟ بزده هم مربی هم معلم اوصافنی حائز ذوات مقتدره احتیاج واقعه كفایت ایده‌جك درجه‌ده‌میدر ؟ بونلرك تدارك وانتخابنده نه كبی اوصاف آرانمسی ایجاب ایدر ؟ بونلری بشقه بر مقاله‌یه براقیورم .

بیوك آطه — **نزیهه مخلص**

صاحبهٔ عفت امهات اسلامیه‌نك انظار دقتنه :

ژاپون قادینلری‌ده ترقیات وتكملات نسوانیه‌یه ساعی اولدقلری، آره‌لرنده بو مقصدی تأمین ایچون برجمعیت تشكیل ایتمش بولوندقلری حالده حوزهٔ سیاسیاته داخل اولمق ایسته‌مدكلری كبی اركككلرك درعهده ایتمش اولدقلری ایشلره قاریشمق آرزوسنی‌ده كوسترمیورلر .

دائمارقه قادینلری طرفندن ، قادینلرك حق انتخابه مالك اولمسنه چالیشان فه‌مینیستلرك عقد ایلدكلری بین‌الملل قونغره‌یه اشتراك ایتملری ایچون ژاپون قادینلرینه مراجعت ایدلمش . ژاپون قادینلری‌ده شویله جواب ویرمش: « بز چوجقلریمزی تربیه ایتمك ، حقیله وطن‌پرور صفتنه لایق اوله‌جق ، وطن عزیزی فداكارانه مدافعه ایده‌جك اولاد یتشدیرمكله مشغولز ، پولتیقه ایله اشتغال ایتمكه وقتمز یوقدر.. »

شؤون

امام‌المسلمین مشهد خداوندكارده

اسكوبدن دارالخلافه جرائد یومیه‌سنه یازیلیور :

بوكون (٣ حزیران ١٣٢٧) عثمانلی تاریخنك خاصةً ، تاریخ اسلامك عامةً صحائف شان آوری آره‌سنده شبهه‌سز اك بالاترین بر موقعی احراز ایده‌جكدر .

زیرا اوتوز میلیون عثمانلینك پادشاه معالی پناهی ، اوچیوز میلیون اسلامك خلیفهٔ دیانتشاری بوندن بش عصر اول اجداد عظامندن برشهریار

نامدارك ، سلطان مراد خداوندكارك شهيد اولديغى قوصوه صحراسنده يوز بيكلرجه اهل اسـلام ايله برابر خالق اعظمه سجده كذار حمد وثنا اولمشدر .

بشيوز كسور سنه اول او شهيد نامدارك قوصوه‌يى مادةً ضبط واستيلاسنه بدل بوكون محترم پادشاهمزده بو قطعه‌يى معناً فتح واحيـا بيوريورلر .

او صحراى وسيعك آغوش مهيب تاريخيسنده اعصارك صاقلاديغى شان وعظمت بو كون باركاه احديته آچيلان يوزبيكلرجه ايادئ مؤمنينك تمنياتى ايله بر قات دها عظمتنى آرتديرديغنه ، ارتديره‌جغنه قطعياً شبهه يوقدر .

شوراده طوپلانوب ده خليفهٔ عدالتشعارلرينك لواى مسعدتى آلتنده فرائض الٓهيه‌يى ادا ايلين كتلهٔ موحدين حس ايلدكلرى اذواق وحظوظات معنويه‌نك تأثيراتيله نه درجه غشى اولمشـلر ايسه محترم تاجدارلرينك وطنداشلره قارشى ابذال بيو دقلرى عفو واحسانله‌ده اوقدر متهيج ومسرور اولمشلردر .

الڭ مقتدر قلملر بو كونك علويتى توصيفه امكان بوله‌ماز . دها صباحدن ، بلكه‌ده بركون اولكى اقشامدن او صحراى وسيعك مشهد حضرت خداوندكار اوكنه تصادف ايدن قسمى يوز بيكلرجه اهالى ايله طولمش ، وقت مباركك ورودينه انتظار ايدلمكده بولنمش ايدى.

بتون قلبلر بر حسك ترجمانى . بتون كوكلر بر املك ترجمانى ايدى .

هركس پادشاهك ورودينى صبرسزلقله بكله‌يور ، اونك ايله بر صفده بر سما آلتنده اداى صلات ايتمك ايسته‌يور ايدى .

صباحلين ساعت بر ايدىكه پرشتنه‌نك قوصوه صحراسنه ناظر استحكاماتندن ولوله انداز اولان طوپ صدالرى هركسك سيماسـنده بر بشاشت حصوله كتيردى . زيرا سلطان محمدخان خامس حضرتلرى مشهده متوجهاً شهرده‌كى اقامتكاه همايونلرندن حركت بيورمشلرايدى.

شوكتمآب‌مز درت آتلى بر كردونه‌ايچنده سلطنت نمونه رسمى اونيفورمه‌لرينى لابس اولدقلرى ومعيت شهرياريلرنده شهزادكان حضراتيله وكلا، مابين همايون اركانى وبندكان شاهانه‌لرى بولنديغى حالده تشكيل ايديلن بر موكب مدبدب ايله حركت بيوره‌رق ايكى بچق قرزلرنده مشهده ناظر بولنان محلده ركز ايدلمش اولان اوتاغ همايونه مواصلت بيورمشلردر.

كذركاه شاهانه‌يه تصادف ايدن شوسه اوزرينه دائره‌لرندن اعتباراً ايكى صره‌لى آنقره افراد رديفه‌سى ديزلمش ايدى .

اهالينك تظاهراتى، كوستردكلرى حسيات صميميتكارانه هردرلو توصيفك خارجنده ايدى. داوولرله ، زورنالرله ، رنكارنك بيكلرجه بايراقلرله سوكيلى پادشاهمزى سـلاملايان بو صاف ونجيب قوم ايام حياتيه‌لرنده بويله بريوم مسعودى كورمكدن متولد مسروريت بى‌نهايه ايله باغريورلر، چاغيريورلر، بلا فاصله پادشاهلرينى آلقيشلايورلردى.

شهريار مكارم‌پرور صرف حسيات قلبيه محصولى اولان بو مسروريتدن فوق‌العـاده محظوظ اوليورلردى . تاجدارمز افندمز بو الفيش طوفانلرى ايچنده اوتاغ همايونلرنده ايكى ساعت قدر آرام ايلمشلر وبو مدت ظرفنده اوكله طعاملرينى‌ده تناول بيورمشلردر .

.
. .

مشهدك قارشو جهتنه متصـادف صحرا يوز بيكلرجه آرناوود وطنداشلرمزله خنجا خنج طولو ايدى. محل مذكوره يكرمى قدمه‌لى بر منبر ايله بر كرسى وذات حضرت شهريارى ايله شهزادكان ووكلا ايچون درت طرفى آچيق بر چادر ركز ايدلمش ايدى . چادرك صاغ طرفنه مصادف بر موقعه‌ده درت قدمه ايله چيقيلور بر كرسى وضـع اولنمش ايدى .

پادشاهمزك نمازكاهه مواصلتلرندن اولجه سياح شهير عبدالرشـيد ابراهيم افندى ايله اعياندن فاضل محترم مناسترلى اسماعيل حق افندى حضرتلرى طرفلرندن حضاره قارشى برر موعظهٔ دينيه ايفا اولنمش وساعت درت بچقده‌ده خليفهٔ ديانت شعار شرف ورود ايلمشدر .

امام‌المسـلمين افندمزك وصـوللريله برابر اسماعيل حق افندى حضرتلرى طرفندن خلاصةً درج ايلديكمز شو :

الحمدلله‌الذى ايدين‌الاسـلام الى يومنا هذا بخلافة آل عثمان ، وفضلهم على سائرالملوك والسلاطين بفتح‌البلاد و نشرالتوحيد والايمان، فسبحان‌الذى اصطفى منهم سـلطاننا بتأييدالمشروطية وتوزيع العدل والاحسان .

(واشهد...) ينصر بتأييده‌الغيبيه‌من يعتصم‌باحكام‌الشريعة‌والقرآن، الذى(واشهد ...) بشرامته‌ابقائهم‌ظاهرين‌على‌الحق‌الى‌يوم‌الميزان.

« اعلموا ايهاالاخوان . ان يومكم هذا يوم‌الجمعه ويوم‌السرور ويوم‌التلاق بينكم وبين خليفتكم سلطاننا سلطان محمد رشاد خان .

« قد جاءكم اظهاراً لآثار محبته وعنايته وتأميناً لدوام نظر ابوته وشفقته فى حق جميع افرادكم صـغيراً وكبيراً مادام‌الملوان . فارجعوا انظاركم ايهاالقوم النجيب الى‌الماضى والى جهاد المجاهدين الذين قاتلوا بأمر لهم وانفسهم فى‌سبيل‌الله وقتلوا فى‌اعلاء كلمةالله وابقاء احكام‌الفرقان حتى ترى تمثال الملحمة الكبرى فى‌هذه‌الصحراء بعين‌الشهود والايقان. الاتسـمعون ان ارواح آبائكم واجدادكم ينادون بكم اين اولادنا واين اخلافنا واحفادنا المتفقون فى طاعة الله ورسوله والمتحدون فى‌امتثال اوامر اميرهم اميرالمؤمنين وخليفة رسول‌الله الملك المنان كما قال‌عليه صـلوات‌الرحمن « من‌يطيع‌الامير فقد اطاعنى ومن يعص الامير فقد عصانى‌فان كنتم تؤمنون‌بالله‌واليوم‌الآخر اجيبوا الى‌دعوة سلطانكم‌واوامر دولتكم فى‌اعمار بلادكم واصلاح احوالكم وتأمين العدالة والمسـاواة بين اموركم وحقوقكم حتى تكونوا مستريحين مسعودين بالعلم والعمل والعرفان واعتصموا بحبل الاتحاد والاتفاق جميعا ولا تفرقوا فى‌حكمة سواء بين جميع اهل الايمان واذكروا نعمةالله عليكم بتأليف قلوبكم وتعميم الاخوة والمحبة بينكم فاصبحتم بنعمة اخوانا .

قال رسول‌الله (صلعم) :

والذی نفسی بیده لایؤمن عبد حتی یحب لاخیه مایحب لنفسه
ویکره لاخیه مایکره لنفسه (وفی حدیث آخر)
المسلم اخو المسلم والله فی عون المسلم ما کان فی عون اخیه. صدق رسول الذی
هو المؤید بسواطع البرهان (الان..) هل جزاء الاحسان الا الاحسان
خطبهٔ بلیغه پك مؤثر بر طور ایله ایراد اولنمش ، بعده ینه مشار
الیهك امامتیله فریضهٔ جمعه ادا قلنمشدر . جمعه اذانی و نماز آره‌لرنده‌کی
تکبیرات و تهلیلات مؤذنان شهریاری طرفندن تلاوت اولنمشدر .
خطبه لسان دینی بیلنلر ایچون بر درس ، وجیز ومفید بر
درس تشکیل ایدییوردی ، بیلمه‌ینلر اونك روحانیت وعذوبتیله
جذبه‌دار ایدیلر .

بوراده بر نقطه‌یه متوجه ایکی یوز اللی بیك مسلمدن مرکب
بر جماعت جمعه‌یی ادا أیلدی . غلبه‌لك او مرتبه‌ده ایدی‌که جماعت
ارکان صلاة ایچون مسوغات شرعیه‌دن استفاده‌یه ضرورت بولیوردی .
نماز قیلنیور ، روزکار صوصیور ، آغاجلر صوصیور ؛ هرشیء کائنات
صوصیوردی . اوراده یالکز بر صدا ، قرآن کریمك تلاوتی
صداسی ، برده (الله اکبر) تکبیریله رکوع وسجود ایدن امامه
٢٥٠ بیك مسلمك اقتفاسندن چیقان بر آهنك علوی واردی .
نمازك ختامنده صدر اعظم پاشا برابرلرنده سرقرین لطفی بکله
ذوات سائره اولدیغی حالده کرسی‌یه چیقارق :

« ای اهالی!

« سوکیلی پادشاهمزك ، سوکیلی بابامزك بعض اراده‌لرینی تلقی
ایلدم ویازدم . سزه اوقویه‌جغم ، صوکره‌ده کندیلکمدن برقاچ سوز
درمیان ایده‌جکم ، دقتله دیکلیکز ! »
دیدکدن صکره آتیده صورتی محرر بیاننامهٔ همایونی قرائت
ایلدیلر .

بیاننامهٔ همایون

« اجداد عظاممدن سلطان مراد خداوندکار غازی حضرتلرینك
« دولتك تشیید مبانیء سطوتی اغورنده ترك حیات ایلدیکی مشهد
« مبارکه کله‌رك خاکپای مبارکنی زیارت ایلدم . دولت وملت
« عثمانیه‌نك تعالیء شان وشوکت وتزاید رفاه وسعادتنه وقف حیات
« ایتمك خصوصنده‌کی عهد ومیثاقی بو محل مقدسه‌ده تکرار ایتدم .
« (پادشاهم چوق یشا دعالری) حضرت خداوندکار کبی برحکمدار
« معظمك خاطراتیله مالی اولان بو کوزل قطعه‌نك کچن سنه قارده‌شلر
« آره‌سنده سفك دماء کبی بر مصیبه‌او غراسی‌نی دلخون ایتمشدی .
« فقط بو صره‌ده یاکلش بر یوله صاپمش اولان بر قسم آرناوود
« اولادمك پادشاهلرینه ودولت علیه‌مزه صداقت قلبیه‌لرندن امین
« اولدیغمدن بو احوالی آنلرك جهالتنه وبعض مفسدلرك تشویقاتنه
« قابیلملرینه عطف ایتمشدم . سیاحتم اثناسنده تبعه‌م طرفندن کوردیکم
« مآثر صداقت وصمیمیت بو امنیه‌نك یاکلش اولمدیغنی اثبات ایلدی‌که
« اشبو مآثر اعتماد ایله حادثات زائله‌دن طولایی مظنون ومحکوم اولانلر
« حقنده قانون مخصوصنده مصرح اولان شرائط دائره‌سنده عفو
« اعلان ایدییورم . (پادشاهم چوق یشادعالری) وبو کوزل مملکتی
« انواع مصیبته دوچار ایدن قان دوکمك عادتنك بمنه الکریم بر دها
« باش کوسترمه‌مسی ایچون موجود دیت دعوالرینك کاملاً بتیرلمسی
« بی قدرت مدیونلرك ویره‌جکلری دیتلرك طرف دولتدن تسویه‌سی
« ضمننده تخصیصات اعطاسنه دائر اولان قانونه‌ده وضع امضا ایلیورم .
« (پادشاهم چوق یشا) امید ایدرم‌که بعدما آرناوود اولادلرم
« جمله‌سی نجات ، قانونه اطاعتده اولدیغنی تقدیر ایدرك کندیلرینی
« بونك خلافنه سوقه چالیشه‌جق فسده‌یه اتباع ایتمزلر وقان کوتمك
« عادتی‌ده ترك ایله حقلرینی شرع وقانونده آرارلر . بو صورتله
« انشاالله مرفه ومسعود اولورلر ورضای شاهانه داخلنده بولنورلر .
« بن بو خصوصده‌کی دعالك قبولنی جناب حقدن تضرع ونیاز
« ایدرم . » (پادشاهم چوق یشا)
بیاننامه‌نك قرائتی متعاقب صدر مشارالیه بروجه آتی ایراد
نطق ایتمشلردر :
« شمدی آرناوود قرداشلرم ! برآزده بنی دیکله‌یك . بو کون
چوق بیوك بر کوندر . بو قوصوه محاربه‌سی‌درکه دولتی روم ایلی‌ده
یرلشدیردی . بو نقطه‌ده پادشاهمز شهید اولدی‌که خون شهادتی خاندان
سلطنتك آرناوودلغه ابدی بر یادکاریدر . بو کون الله‌ه چوق شکر
پادشاهمز کلیور ، اونی ، کندی جدینك مشهدینی زیارت ایدییور .
بو قدر مسلمانی یالکز سنه‌ده بر دفعه کعبه‌ده کورورسکز . ایشته
بو کون قوصوه صحراسی ایکنجی عرفات اولدی . فقط پادشاهمزك
دیدیکی کبی هپمزك کچن سنه‌کوجزه کیدن برشی اولدی . بو مملکتده
مسلمان قانی دوکولدی . مسلمان مسلمانی اولدیردی . بو اوله‌جق
شی دکلدی . هپمزی محزون ایتدی . مسلمان مسلمانی اولدیرمز .
انشاالله بوندن صوکره بر دها بویله حال اولماز . بعض جاهللر _ اما
هپ پادشاهمزه صادقدرلر ، دولته جانی ویررلر حتی مجلس مبعوثانده
سویلدم . آرناوودلق پادشاهلرمزك تاجنك اك قیمتلی بر جوهری ،
بر پرلانطه‌سی‌در دیدم . آرناوودلر پادشاهه ، دولته جان ویرمکه
حاضردرلر . (حاضرز صدالری) بونی لاف اولمق اوزره سویلمدم ،
الله ایچون بن بویله بیلیورم ، بویله‌جه شاهدم _ بعض فسده‌نك
القاآتنه قاندیلر .
ارقداشلر ، سزك ایکی قباحتکز وار ، بری جاهلسکز ، دیکری‌ده
کیم بر شی سویلرسه قانیور ، او فنا آدملره اویورسکز . دائما
هر ملتده ایی آدملرده واردر ، فنا آدملرده واردر . چوق شکر
فنالر آزدر . کیم اولورسه اولسون فنا بر شی سویلرسه قانمیکز .
پادشاهمزده امر ایدییور ، فنا آدملره اویمیك . بر فنا یوز ایی‌یی
بوزه‌بیلور . اونك ایچون بن کلیرده سزه فنا برشی یاپك . دیرایسه‌م
اما سزلر اونی ایی بیلیورسکز . خلقی فنالغه سوق ایدن بیوکلر ،
ایی آدم اولماز . فنالر دائما کوچوکدر ، کرچکدن بیوك اولان آدم

خلقی ایلکه کوتورندر . سزه فنا نصیحتلر ویرنلر یرك دیبنه کچسون (قهر اولسون صدالری) ایشته اونك ایچون پادشاهمز بیوریبورکه، «بن کلدم ، کوردم ، اکلادم که بو حال جاهللکدر . بو ملت بیوك ملتدر .» بو ملت پادشاهمزك اغورینه جانی ویرمکه حاضردر . «حاضرز صدالری» ایشته بویله بیوك بر کونك حرمتنه پادشاهمز امر ایتدیلرکه کچن سنه اولان شیلر اونوتیلسون ، خاطرده قالمسون . اوده نه ایله اولور ؟ حبسه کیرنلر چیقار ، قاچانلر کلور . هرکس چولوغی چوجوغی بولور . بونك ایچون بر قانون نشر اولنیور . بوندن صوکره بر دها انشاالله بو مملکتده بویله بر قردهش قانی دوکولدیکنی کورمیز ؛ پادشاهمزك ایکنجی بر ارادهسی دها وار . بو مملکتده قان دوکمك عادتنك ترکی . بو فنا بر شیدر . او ، اونی اولدیریور ، اوتهکی بریکنی اولدیریور . بو اولماملیدر . بوکا نه الله راضی ، نه شریعت راضی ؛ نهده قانون راضیدر . بربری بربرینی اولدیریور صوکره یوز مسلمان بویوزدن اولیور . بو عادتده آرتق بتسون بیوردیلر . شمدی‌یه قدر بر طاقم آدملر دیت ویرهمهمشلر . بونك ایچون پادشاهمز «۳۰۰۰۰» لیرا احسان ایدییور . (پادشاهم چوق یشا آوازهلری) اوده پادشاهمزك احسانیدر . قومیسیونلر تشکل ایدهجك ، ایشلره باقیلهجق بو دعوالر تمیزلنهجك . بنده سزه ولی نعمتمز افندمزك امرلرینی تبلیغ ایدییورم : فنا آدملره اویمهیك ، فنا سوزی دیکلهمهیك . شونك بونك سوزینه اینانمایك هرشیده قانونه مراجعت ایلیك . نجات قانوندهدر . بز برلشیرسهك قوتلی اولور ایسهك کیمسه بزه فالق ایدهمز . فقط بویله نفاق وشقاق ایله وقت کچیرر ، بربریمزی بوغازلیهجق اولور ایسهق مملکتمز معاذالله الدن کیدر ، قوردلر قوشلر ییر . پادشاهمزك آرزوسی کبی قردهش اولهرق یشایك . بو مملکت اینجو کبی بر مملکتدر . پادشاهمزك دیدیکی کبی اولورسه راحت اولورسکز . خلیفهمز افندمز بو نمازده سزك ایچون بتون ممالکی ایچون دعالر ایتمشدر . الله قبول بیورسون . (مدید آمینلر) ان شاءالله رفاه بولورسکز . مملکت معمور اولور ، حکومتده مملکتکزك معموریتی ایچون تصورلری واردر ، ان شاءالله آز وقتده پك کوزل ایشلر یاپیلهجقدر . جناب حق دعامزی قبول ایدر ، راحت اولورسکز»

صدر اعظم پاشانك ارتجالاً ایراد ایلدکلری بو سادە . فقط مؤثر نطق پك چوق آلقیشلرله تلقی وقبول اولنمش ، «پادشاهم چوق یشا» زمزمهٔ دعائیهسی کنکرهٔ آسمانه ایصال قلنمشدر .

ذات شاهانه بیاننامهیی قائماً استماع بویوردقلری کبی صدر اعظم پاشا حضرتلرینك علاوهٔ بیاناتیده قائماً استماع بویورمشلردر .

آرناودلر ال چیرپیور ، پادشاهم چوق یشا دعالرینی الك تیز سسلرله سویلهیورلردی . صدر اعظم پاشا بیاناتی بیتردکدن صوکره نمازدن اول ینه اورادە مشارالیه مناستیرلی اسماعیل حقی افندی حضرتلری پك بلیغ بر نطق دها ایراد ایتمشلر وبو دعانك هر فقرهسی ایچون بوتون جماعت قلبی بر غلغله ایله آمین خوان اولمشلردر . بعده سلیمان سودی افندی عموم آرناودلق نامنه بیان تشکر ایچون محفله کلمش و «جناب حق عمر وعافیت وشان وشوکت همایونلرینی بی‌پایان بویورسون . شوکت اسلامیه وعثمانیهنك تعالیسنه خادم اولان قوصوه صحراسندهکی عنعنات تاریخیهمز نه درجهده مبجل ایسه اشبو صحرایی تشریف قدوم خلافتپناهیلرینك قلوب عثمانیهده حصوله کتیردیکی نهایتسز مسرت او مرتبهده حائز شاندر ؛ چونکه جمله عناصرك تأیید اتحادلرینه بادی بر مژدهٔ حیاترساندر ؛ بناءً علیه خاکپای شاهانهلرینه عموم آرناودلق نامنه عرض تشکرات منتدارانهیه جرأت ایدر ، وبوتون افراد ملتك الك خاص دعاسی اولان (پادشاهم چوق یشا) ورد مقدسنی بو وسیله ایلهده تکرار ایدهرم» دیمش ، بو دعایهده عموم جماعت تکرار اشتراك ایتمشدر .

بعده شهریار معالی کردار افندمز حضرتلری مشهد مبارکه عزیمتله ایفای راسمهٔ زیارت بیورمشلر وبو ملت نجیبه ایچون خاك پاك حضرت خداوندکاردن استمداد واستغاثه ایلمشلردر .

جماعتك برقسمی موکبی تعقیباً مشهده کیتمشلر وقسم دیکریده محفل اطرافنده قالهرق ایراد اولنان نطقلرله ترجمهلرینی دیکلهمشلردر .

اولا عمر ناجی بك ، عثمانلیلرك بو محترم وناموسلو خطیبی سوزه باشلامشدر . ناجی بك خلقك بوغلبهلکندن برشی ایشتدیرمك ممکن اولاماز دییور ، فقط هر طرفدن (ناجی بکی دیکلهیهجکلر !) سسلریله مترافق سکوته دعوت صدالری کلیوردی .

ناجی بکی متعاقب ارضرومدن سیاحت پادشاهیده حاضر بولونمق اوزره کلمش هیئت اعضاسندن برذات ، ناظم نظمی بك ، اوادای ملی ایله کردلرك سلامنی آرناودلره تبلیغ ، کردلرك وطن یولنده اولمك ایچون ایتدکلری تعهدی آرناودلره افاده ایتدی . و آرناودلر ؟ بو ایکی آدملر ایچنده نهقهرمان خطیبلر وارمش که اوتهدن بریدن تورکجه و آرناودجه متقابل سلاملر وتحیهلرله حسیاتی جوشدوردی .

طربزون هیئتندن صادق بك ایسه : (السلام علیکم) دیه باشلار باشلاماز بوتون جماعتك برلسانی (وعلیکم سلام) جواب صمیمیسنی ایراد ایتدی ! آرناودجهیه ترجمه صورتیله برر دفعه دها تکرار ایدیلن بو بیانات مکرر تأمیناته ، وطن یولنده کردلر ، لازلر ، آرناودلر ، بوتون عثمانلیلر برلکده یاشامق ، برلکده مسعود اولمق ایچون مکرر پیمانلره وسیله ویردی . صادق بك «آرناودلر ، لازلر ویردکلری سوزدن دونمزلر !» دیدیکی زمان تصوری محال عمومی بر ندای تصدیق جوش وخروش ایتمهیه باشلادی . بوراده آق صقاللیلر آغلایور ، کنجلر دوشونیور ، چوجقلر انتباه ایدییوردی . فیرزویکلی حاجی ابراهیم نامنده براختیار بوایکی نطوقی محفل مردیوننده طوتمش ، جماعتك برآغزدن قاچ کره تکرار ایتدیکی : «پادشاهمزك یولنه قربانز ، امرینه مهیاز» مألنی هیچ برخطیبك آکلاتهمیهجغی برلسان بیان ایله برکره داها سویلهیور ، برکره دها سویلهیوردی .

بوندن صوکره اولجه تعریف وتصویر اولنان آبدهنك صورت مطنطنهده وضع اساس رسمی اجرا قلنهرق چادره عودت بیورلمشدر . بر از استراحتی متعاقب جوار رحمت مداد مشهده تأسیسی مقرر

بولنان مدرسه‌نك وضع اساس رسمی ده ایالك طاش یدمؤیدهٔ خلافتپناهی ایله وضع بیه‌رلمق صورتیله اجرا ایدلمشدر . شهریار علویت شعار افندمز بو وجیبهٔ معارف پروری‌یی‌ده ایفا بیوردقدن صوكره اوتاغ همایونلرینه‌شرف معاودتله شرفصادر بیوریلان ارادهٔ کتیبه پروریٔ خلافتپناهیلری موجب عالیسنجه عساکر موجودهٔ عثمانیه جانبندن مکمل بر رسم گچید اجرا قلنمشدر .

رسم گچیدك ختامنی متعاقب ارکان مأمورین ، علما ومشایخ ، محلیه ، مبعوثان موجوده ، اتحاد وترقی جمعیتنك پرشتنه قلوبی هیئتی حضور همایونه قبول شرفیله مشرف والتفات جهاندرجات پادشاهی‌یه مظفهریتله بکام اولمشلردر .

پادشاه شوکت پناه افندمز ساعت اون راده‌لرنده گردونهٔ همایونلرینه نباهت بخش عز واجلال اولدقلری حالده قصبه‌ده‌کی اقامتگاهلرینه اهالینك آلقیشلری ، دعالری آره‌سنده شرف معاودت بیورمشلردر .

. . .

مشهد خداوندکاردن عودتی تعقیب ایدن بوگیجه پرشتنه قصبه‌سی نوردن بر لباس گیمشه بگزییوردی . هرطرف دونانمش ، هرخانه تزیین اولنمش ، هرکس شادوخندان ایدی . نواحیٔ اصدقادن لمعان ایدن انوار مسرت فانوسلردن ، قندیللردن ، مشعله‌لردن یاییلان ضیالرله تقابل ایدییور ، پرشتنه ارضدن سمایه نور صاچیوردی . هاله پرشتنه‌لیلرك ترتیب ایتدکلری فنار آلایی او قدرنظر فریب ، اومرتبه خوش منظر ایدی‌که تعریف وتصویرنده عجزمزی اعتراف ایتمك طبیعیدر .

جناب حق ملتنه بودرجه مربوطیت قلبیه بسله‌ین بو امت نجیبه‌یی دنیا وآخرتده بر مراد بیورسون آمین .

. . .

عفو عمومی لایحهٔ قانونیه‌سنك خلاصه‌سی شودر :

« ٣٢٦ سنه‌سنده قوصوه ، مناستر ، اشقودره دیوان حربلرنجه محکوم ایدیلن اشخاص حقنده حقوق شخصیه دعواسی باقی اولمق اوزره عفو عمومی اعلان ایدیلیور . بو عفو عمومینك جرائم عادیه‌دن طولایی مظنون ومحکوملره شمولی یوقدر . حقلرنده مدار اتهام اولان احوالی تکرار ارتکاب ایدرلر ایسه جرم سابقلریله برابر محاکمه‌لری اجرا ایدیله‌جکدر . بو عفو عمومینك نشرندن اعتباراً بر آی ظرفنده تسلیم سلاح ایله حکومته دخالت ایدن فراریلر دخی عفو عمومیدن استفاده ایده‌جکدر .

. . .

اقدام رفیقمزك مخابری بو تاریخی گونی شو صورتله تصویر ایدییور :

مشهد خداوندکاره طوغری

حکومت قوناغی اتصالنده بولنان ایالك مفرزه حرکت همایونی اخبار ایتمشدی . آرتق قید وایضاح اولنه‌جق نوطارمی آلمق اوزره بنده بولندیغم تپه‌یی براقدم .

پادشاهمز ، افندمز حضرتلری درت آتلی سلطنت آرابه‌سنه راکب اولمشلر ، یاورلرك بر آز آچیقجه گیتملرینی امروفرمان بیورمشلردی . بر مقدار مزراقلی سواری آلایی ذات شاهانه‌یه مخصوص آرابه‌نك اوکنده ، آرقه‌سنده گیتمکده ایدیلر .

شهزادگان حضراتیله وکلادن بولنانلر ومعیت سنیه دیگر آرابه‌لرله ذات شاهانه‌یی تعقیب ایتمکده ایدیلر .

ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی بیوك اونیفورمه‌لرینی لابس ونشان ذیشانلرینی حامل ایدیلر . شهزادگان حضراتیله وکلاده رسمی اونیفورمه‌لرینی لابس بولنمقده ایدیلر .

موکب همایون علمدار غازی‌سنان حضرتلرینك تربه‌لری جوارنده استحضار ایدیلن اوتاغ همایون اوکنده توقف ایتدی . پادشاهمز افندمز حضرتلری برمدت استراحت بیوردیلر ، بر قهوه ایچدیلر .

بوندن صکره طوغریجه مشهد خداوندکاره متوجهاً یوله چیقدیلر .

پادشاه عالیجاه افندمز حضرتلری مشهد خداوندکار جوارنده حاضرلانان چادره گیردکلری زمان قدم شاهانه‌یی مبشر طوپ صدالری قوصوه صحراسنی طولدیرییور ، اوچ یوز بیك کشینك « پادشاهم چوق یشا » دعالری آسمانه چیقیور ، افقلردن عینی مآلده جوابلر آلیوردی .

گذرگاه همایونده بولنان سنجاقلر یاری‌یه قدر ایتمك صورتیله وجیبهٔ تعظیم واحترامی ایفا ایدییور ، ذات شاهانه بر الیله آلتون قبضه‌لی قلنجنی طوتیور ، دیگر الیله‌ده اولادلرینه سلام ویرمك صورتیله التفاتده بولنیورلردی . هرقبیله‌نك اوکندن پادشاهمز افندمز حضرتلری گچرلرکن آرناودلر « علیکم السلام » دییه اعادهٔ سلام ایدییورلر ، متمادیاً تکبیر آلیورلردی .

یوز بیکلرجه خلقك یك آواز اوله‌رق تکبیر آلملری غیراختیاری اوله‌رق گوزلردن یاشلر آقیتیور ، هرکس بر قوهٔ قدسیه‌نك الهام اوامریله بلا اختیار تکبیر آلیوردی .

مشهد خداوندکارده

ساعت اوچ راده‌لرنده موکب همایون مشهد خداوندکاره واصل اولمشدی . ذات شاهانه آرابه‌دن اینه‌رك گوچك بر تپه اوزرنده اوتاغ همایونلرینه گیردیلر .

اوتاغ همایون مخروطی الشکل ایدی . آلت طرفلرنده صیرمه‌لی یوسکوللر بر صاچ بیغینی گبی صارقیور ، آقیور ؛ تپه‌سنده آی ییلدیز بولنیور ، اوزرنده آیات جلیلهٔ قرآنیه اوقونیوردی . اوتاغه دخول همایونی متعاقب اوزرنده بولنان یالدیزلی دیره‌که ذات شاهانه‌لرینه مخصوص سنجاق کشیده ایدلدی .

بوراده پادشاهمز افندمز حضرتلری نماز وقتنه قدر استراحت بیوردیلر . آرناودلر جاده طوغری دیز چوکه‌رك اوطورمشلردی . هرکویك ، هرقبیله‌نك بایراقلری برلره رکز ایدلمشدی . بایراقدارلر صیرمه‌لی جبکن ، صیرمه‌لی جامه‌دان گیمشلردی .

اطرافده بایراقلر تموج ایدییور ، غایت لطیف بر منظره تشکیل

مابعدی گله‌جك هفته

اورنبورغ مفتیء عالیسنك یكرمی بشنجی سنهٔ دوریهٔ افتاسی

روسیه‌ده‌كی مسلمانلرك الك بیوك مراجع ملیه‌لرندن اولان اورنبورغ دائرهٔ افتاسنی ربع عصردن بری وجودیله شرفلندیرن حاجی محمد یار سلطانی افندی حضرتلرینك یكرمی بشنجی سنهٔ دوریهٔ افتالرینه تصادف ایدن اشبو ١٣٢٩ سنهٔ هجریه‌سی جماذی الاخرینك ایكنجی كونی روسیه‌نك اسلام ایله مسكون قطعاتنده عمومی بر یوم سرور اتخاذ اولنه‌رق بو وسیلهٔ حسنه ایله پك بیوك تظاهرات ملیه‌ده بولنلدیغی بو هفته آلدیغمز روسیه مسلمان غزته‌لرنده مع المسار مطالعه كذارمز اولمشدر .

غزته‌لرك ویردكلری تفصیلاته كوره مراسم حقیقةً مشعشع ومحتشم بر صورتده اجرا ایدلمش وروسیه‌ده‌كی دین قارداشلرمزك بر قومك مدار اعتلا وترقیسی اولان روح ملیت ایله پرورشیاب كمال وعرفان اولدقلرینی هركسه تسلیم ایتدیرمشدر . روسیه‌نك مختلف اسلام شهرلرندن مراسمه اشتراك ایتمك اوزره بر چوق هیئات مخصوصه اوفا شهرینه كلمش واوكون دائرهٔ افتایه برای تبریك ورود ایدن تلغرافلرك عددی ١٣٠٠ ی ومكتوبلرك عددی ٦٠٠ ی تجاوز ایتمشدر. مسلمان اغنیاسی طرفندن بعض شهرلرك شخصیت معنویه‌لرینه اضافتله مفتی افندی حضرتلرینه تقدیم اولنان هدایابیكی متجاوز بولنیور.

بتون مسلمان غزته‌لری اوكونه عائد نسخه‌لرنی مفتی افندی حضرتلرینك خدمات مبروره‌سنی یاد وتذكاره حصر ایتمشلر حمیت وفكر ملت ایله مشبوع آتشین مقاله‌لر یازمشلردر . مفتی افندی حضرتلرینك تصویرلریله مزین علاوه‌لر خلقه مجاناً توزیع اولنمش وغزته‌لر نامنه یازیلان فاتحهٔ تبریكیه‌لر بیوك حرفلرله طبع ایدلمشدر.

خلاصه مسلمانلر اوكونه عمومی بر بایرام شكلی ویره‌رك منتزهاتده باغچه‌لرده مفتی افندی حضرتلرینك شرفنه اجرای سور واظهار سرور وحبور ایلدكلری كبی اورنبورغك مركزی اولان اوفا شهرنده‌كی تظاهرات ملتپرورانه‌ده غیر قابل تصویر درجه‌ده بر شكل بدیع مستثنا ارائه ایلمشدر . هیئات مخصوصه‌نك یالكز مراسم قبولی ایكی كون دوام ایتمش وكشیده اولنان عمومی بر ضیافتله مراسم مسكی الختام اولمشدر . بو مسعود وشرفلی كونك خاطرهٔ ابدیسی اولمق اوزره مفتی افندی حضرتلرینك نامنه اضافتله بر دار المعلمین تأسیسی جملهٔ مقرراتدندر .

قزان مسلمانلری حضرت عثمان رضی الله عنه افندمز طرفندن یازدیریلان مصاحف شریفه‌نك اوراجه محفوظ نسخهٔ مباركه‌سندن استنساخ اولنان بر نسخهٔ شریفه‌یی آتیده‌كی اتحافنامه‌یی یازه‌رق مفتی افندی حضرتلرینه اهدا ایلمشلردر .

سعادتلو مفتیٔ اهل اسلام الحاج محمد یار بن محمد شریف سلطان حضرتلری :

جناب محترم ! كمال متانت ایله مناصب ملیه‌مزك الك عالیسی اولان افتا منصبنده یكرمی بش سنه دوامكز واهل اسلام ایچون بوقدر اوزون مدت خدمات نافعه‌یه موفقیتكز مناسبتی ایله ذات محترمكزه قلبلرمزده اولان حسیات محبتی عرض وتقدیم ایتمكه بز قزان مسلمانلرینه لطفاً مساعده بیوریكز .

سعادتلو مفتی افندی حضرتلری ! ذات فقاهت سماتلری، مفتیلك منصبنه شرفبخش اولدیغی وقتدن بری تحت اداره‌كزده اولان محكمهٔ شرعیه‌یی وانك نظارتنده اولان اهل اسلامك احوال دینیه واجتماعیه‌لرینی خصوصاً ظل حمایه‌كزده اولان طریق عالی رجالنك مادی ومعنوی جهتلرینی اصلاح ایتمكه همیشه سعی بلیغده بولندیكز. مقصدكز محكمهٔ شرعیه‌یی بحق اصلاح ایتمك وتحت اداره‌كزده اولان مسلمانلرك صلاح وسعادتلری ایچون اجتهاد ایتمك اولدیغندن جمعیت شرعیه‌نك اعضای كرامنی هر دورهٔ تعیینلرنده شو خیرلی حركت ومقصدكزده كندیكزه معاونت ایده‌بیله‌جك ارباب فضل وكمالدن انتخاب ایتدیكز .

محكمهٔ شرعیه‌ده امتحان امورینی اصلاح وتنظیم ایدوب وظائف ومناصب دینیه‌یی مستحقلرینه تودیع ایتمكه جهد وسعی كامله بولندیكز .

عائله مسئله‌لرینه نظارت واهتمام ایله ترتیبه قویوب بیكلرجه مظلومه‌لرك سعادت ورفاهیتلرینه سبب اولدیكز .

تحت نظارتكزده اولان خطیب واماملره هر وقت پدرانه نصیحتلرده بولنوب ، آنلره دیانتلی ، ایی اخلاقلی اولمغی واهالی‌یه حسن معامله ایتمكی وكندیلرینه فائده‌لی وعظلر سویله‌مكی اوكره‌توب تنبیه نامه‌لر ایله دائمی صورتده ایقاظدن كری طورمدیكز . جامع ومسجدلری معمور وپاك طوتمغه دین وعلم اوكرنمكه ، اركك وقیز چوجقلرمزی مكتبلرده اوقوتمغه مكتب ومدرسه‌لر بناء ایلمكه اهل اسلامی ترغیب وتشویق ایده‌جك مؤثر وعظلر سویلمك حقنده اماملره دائما نصیحتلرده بولندیكز .

سعادتلو مفتی افندی حضرتلری سز حقیقةً مسعود وبختیارسكز سزلرك شوصاف عاوی قلبكزدن چیقان اخلاصلی تنبیه ونصیحتلركز دیانت وعلم یولنه سوق ایتدیككزی حمیتلو مسلمانلره كوزه‌ل تأثیر ایدوب آنلرده علمه محبت هوسنی قوتلندردی بو سایه‌ده معارف ومدنیتدن محروم اولان ملتمز ، ذات محترمكز مفتیلك منصبنده اولدیغكز مدتده فرسخ فرسخ ترقی ایدوب شهرلرده دكل حتی كچوك قریه‌لرده ترتیبلی وانتظاملی مكتبلر یوزلرجه بیكلرجه وجوده كلدی بالعموم مدارس دینیه اصلاح تكمیل ایدلدیكی كبی ، بر نیجه منتظم مدرسه‌لر یكیدن تأسیس ایدلدی . بونلرده تدریس وتعلیم وظیفه‌لری نظارتكز تحتنده اولان خطیب واماملره منحصر اولدیغی حالده ، معارفمزده بوقدر ترقیات كورولمسی شبهه‌سزكه هردرلو موانعی بیوك بر ذكا واقتدار ایله اقتحام ایدن ذات سامیٔ فقیهانه‌لرینك ارباب علم وفضلی حمایه ایتمه‌لری سایه‌سنده‌در .

تحت ادارۀ عالیه‌کزده اولان اوقاف خیریه‌نك تنظیم واصلاحی وتحت انضباطه آلنمسی ایچون همیشه اهتمام تام ارائه بیوردیکز مجرد سعی واهتمامکز سایه‌سنده بیوك شهرلرده وقریه‌لرده عالی مسجدلر وجوده کلدی .

حمایه‌کزده اولان اهل علمك معنوی جهتلرینی اصلاح ایتمك خصوصنده مجاهداتده بولندیغکز کبی مادی جهتلرینی ده اکماله چالیشوب قحطلق یللرده فقیر ومحتاج اولانلرینه خزینۀ دولتدن بیوك بر مبلغ اعانه چیقارتمغه موفق اولدکز .

تحت اداره‌کزده عسکریه صنفندن معدود اولان علمانك محله‌لرنده‌کی اهالیٔ مسلمه‌یه شفقت‌پدرانه‌کزدن طولایی وعظدن محروم قالمالری مقصدیله تکرار عسکر خدمته چاغرلملرندن معافیتلرینی تأمین ایچون یوقاری دائره‌لره دفعاتله مراجعت ایدوب ، نهایت بوحقلی طلبکزی اصغاء ایتدیرمکه موفق اولدکز .

عسکریه خدمتده اولان مسلمانلرك دینی وظیفه‌لرینی اجراء ایتملرینی نظر اهتمامدن دور طوتمدیکز عسکری امامار نصبی ایچون وقوعبولان سعی واجتهادکز سایه‌سنده بالدفعات رسمی صورتده اردویه عسکری امامار قونلماق میسر اولدی .

جناب محترمکز چاریك عصر مدت خدمات مفیده‌ده بولنوب ، اهل اسلامی ممنون ومنتدار ایتدیککز کبی تابع بولندیغمز دولتك قانون ونظاملرینی اجراء وتطبیق خصوصنده کمال اهتمام واعتناء ایله اوغراشدیکز . حکومتمزك خلق ایچون فائده‌لی تدبیر ومصلحتلرینی مسلمانلره وقتنده ایرشدروب ومعقول جهتلرینی آکلاتوب حسن واسطه اولدیکز حکومتمزه امنیتمزك آرتمسنه وسوکیلو وطنمزه محبتمزك قوتلنمسنه سبب اولدکز .

جمیع اموردینیه‌مزك مرکز ومرجعی اولان وحکومت نظرنده‌ده بیوك اهمیتی بولنان محکمۀ شرعیه ریاستی کبی غایت آغیر ومسئولیتلی بر وظیفه‌یی چاریك عصر مدت کمال ثبات وصداقت ایله ایفاء ایدوب ملتك فائده‌سی اوغرینه کندی راحتکزی فدا ایتدیکز .

جناب مفتی حضرتلری ! اهل اسلام ایچون بوقدر اوزون بر مدت فائده‌لی خدمتلرده بولندیغکزدن بز قزان مسلمانلری سزلره خلوص قلبله محبت وتشکرات خالصانه‌مزی تقدیم قیلوب ، قبولنی رجا ایدییور؛ بوندن صوکره‌ده دوامکزی آرزو ایدوب جناب حقدن موفقیتکزی وچوق سنه‌لر مبارك وخیرلی عمرلر ایله معمر اولماکزی تضرع ایدییورز .

١٩١١ نجی سنه ٢٠ نجی مای

شهر قزان مسلمانلرینك وکیللری :

امضالر

قزانده‌کی جمعیت خیریه وشرق قلوبی اعضالری طرفندن‌ده تبریك تلغرافلری چکلمشدر ،

چیلبی مسلمانلری طرفندن چکیلان تلغرافنامه‌نك مندرجاتی اهمیتلی بولدیغمزدن بونی‌ده عیناً نقل ایدییورز .

حاج الحرمین مفتی الاسلام محمد یار سلطانی حضرتلرینه

شیخ‌الاسلام حضرتلری ، تام یکرمی بش سنه‌در ، که داخلی روسیه مسلمانلرینك اك عالی دینی منصبنده بولنیورسکز . عندالله ، عندالاهالی وعندالحکومة آغر مسئولیتلی اولان بو لوازمده یکرمی بش سنه موفقیتله دوام وثباتك مشکل برایش ایدیکی معلومزدر . سز محترملر بو مشکل وظیفه‌یی هردرلو سیاسی مشکلات وچتینلکلر آراسنده کمال متانت وغیرتله ادا قیلدکز .

تحت اداره‌کزده اولان آلتی بیك محلده ساکن ومتوطن آلتی میلیون اهل اسلامك دینی واخلاقی اصلاحاتنه اولدقجه چالشدکز . مختلف جهتلردن معروض بولندقلری معنوی آفتلردن حفظ وحمایه ایتمه‌یه غیرت ایتدکز ، عصرلردن بری انتظامسز کلن محله اداره‌لرینی منتظم بر حاله قویدکز . کچن عصردن بری اصلاح ایدلمه‌ین ادارۀ علمیه‌نك اصلاحنه وتنظیمنه عالی اساسلر قوردکز . خدام دین اولان علمای اسلامك رفاهیت حالی خصوصنده یوللر کوستردکز . پادشاه ووطن خدمتنده اولان عسکری کنجلرمزك حسیات دینیه‌لرینی محافظه یولنده ائمۀ عسکریه‌نك چوغالماسینه غیرت ایتدکز عائله ومیراث مسئله‌لرینك حل وتسویه‌سی اهل اسلام آراسنده علی وجه‌الشرع اجرا وتنفیذ قیلنماسنه سعی وغیرت ایتدکز علی العموم دیارمزده احکام شرعیه‌نك بقدرما امکن اجراسنه صرف همت قیلدکز . زمانه‌نك قاریشیق وقتلرنده اهل اسلام ایله حکومت عالیه آراسنده توسطله هر طرفك رضاسنه خدمت ایتدکز . شخصکز ایچون تورلی آغرلقلر تحمل ایدوب اهل اسلامك فائده‌سنی آرادیکز .

بز جیله‌بی شهری مسلمانلری جناب فاضلانه‌کزی مسئولیتلی مفتیلك لوازمنده ٢٥ سنه دوام وثباتکزدن طولایی تبریك ایده‌رك اهل اسلام ایچون فائده‌لی اولان آنف الذکر خدمات ملیه‌کز ایچون خالصانه تشکر ایدرز یاشایکز مفتی حضرتلری یشایکز یاشاسون اهل اسلام .

اورنبوغ مسلمان جمعیتنك تبریکنامه‌سی :

١٨٨٦ – ١٩١١

اللهم انصر من نصرالدین .

فضیلتلو مفتیٔ اهل اسلام

الحاج محمدیار حضرتلری !

اورنبوغ جمعیت شرعیۀ محمدیه‌سی آلتی بیکدن زیاده محله‌نك مرجعی بولندیغندن روسیه‌ده اك بیوك ادارۀ روحانیۀ اسلامیه اولوب آنك وآنده رئیسلك – مفتیلك منصبی‌نك مسلمانلر ودولت اداره‌سی نقطۀ نظرندن اهمیتنك بیوکلکی شبهه‌سزدر . بز مسلمانلر ، دینه اخلاصمز ودین اولولرمزك حسن ارشادلری سایه‌سنده دائماً تختنه اطاعتلی ، دولته صداقتلی اولوب کلشز . مملکتمز داخلی سیاستنك مسلمانلری آغلاتان او مؤلم زمانلرنده عموم اهالینك سیاست ایشنده شاشقنلق کوستردیکی صره‌لرده بز مسلمانلرك همان اعتدال ایله دیانت ومعرفت یولنده حرکتمز دین باشچیلرمزك بزی بو طریقه ارشاد ایتملرندندر .

بناءً علیه ، علمامزك امامی اولوب ملت اسلامیه ایله حکومت آراسنده واسطه‌لك ایدن ذاتك عهده‌سنه بیوك مسئولیتلی وظیفه دوشیور . سز ، مفتی حضرتلری ! اوزکزك حسن نیتکز ، دولت خدمتنده پیشکینلککز ، واسع معلوماتکز ، مسائل حقوقیه‌ده اوزون تجربه‌کز سایه‌سنده بو آغر مسئولیتلی مفتیلك خدمتی ، چیرك عصر مدتنده کوزل ادا قیلدکز . بحر بالطیقدن محیط کبیره قدر مسلمانلرنك او فاده‌کی ادارهٔ روحانیه‌لری سز حضرتك ریاستی تحتنده کیچن ۲۵ یل‌ده پك چوق کسب انتظام ایدوب آخوند وملالرمزك دولت وملت خدمتنده کوستردکلری تقیدلر وخصوصا عائله مسئله‌لرنده مهم واجتماعی وظیفه‌لرینی اوزلرینك مسئولیتلریله متناسب برصورتده ایفا خصوصلری ارشاداتکز ایله‌پك چوق تکمل ایتدی . ادارهٔ روحانیه نظارتندن محروم بولنان قرداشلرمزك اوزلرینکده عائله اشلرینی‌سزنك اداره‌کزده‌کی مسلمانلر کبی منتظم صورتده کوردرمکه چالیشملری حضرتکزك خدمتلرینه شاهددر . بوندن باشقه ، مقامکزك اهمیتیله متناسب‌سعی‌واجتهادلرکزچوقدر: مسلمان آوللرنده ایمرتکچ کیتلرینك یاپدرلدی، مسلمان عسکرلرك دینی احتیاجلرینی ادا ایچون عسکری امامار تعیین ایدلدی محله‌لوازمنده بولنوبده‌عسکر خدمتینه چاغریلان علمامزك مناسب حقوقلرینه رعایت اولندی ، اهل اسلام خصوصنده‌کی نظاملر حمایه‌سندن استثنا قیلندی . سبیلی سرکردان مسلمانلر حقنده احکام استثنائیه‌وضع اولندی، حج‌شریف ایچون عمومه رخصت ویرلدی ، مسجدلره عائد امور وقفیه تنظیم واداره‌لری تأمین اولندی. پایتختده مسجد بناسینه فلاکت‌عمومیه‌دن متأثر اولانلره اعانه جمعنه ،حکومتك چوق تدبیرلرینی اهل اسلامه اکلاتوب بر یا کلشلغه میدان ویرمامکه محله مکتبلری ومدرسه‌لرك ادارهٔ علمیه‌لرینی تنظیمه وماعدا خصوصلره‌سبق ایدن مساعیکزمحترم اسمکزی دائما تقدیر ایله یاد ایتدیره‌جکدر . اهل اسلام ودولت منفعتلری کوزه‌تیلوب یاپیلان بوخدمتلردن بعضیلرینك ثمره‌لری میدانه چیقوب بتمامه‌ده‌اجتهادکز انکار اولنه‌میه‌جغندن سعیکز مشکوردر . اهالیمز آراسنده‌اختلافه‌سبب‌اولان برچوق‌مسئله‌لرده برفرقه‌یه‌طرفدارلق کوسترمیوب کندیکزی‌فرقه‌اختلافاتندن‌یوقاری طوتمق نزاهتی‌محافظه ایله‌بتون‌طائفه‌لرك‌عینی درجه‌ده محبت‌واخلاصلرینی‌جلب‌ایتدکز .بتون معامله‌کزده تحت وطنه صداقت ایله تحت جناحکزده بولنانلره شفقت وخیرخواهلقده‌بولندیغکزه‌مکافات‌کبی خدای تعالی حضرتلری سزه بوبیوك وعزیز منصبك‌طول مدت دوامنی میسر ایدرب بوکونکی مبارك بیرامکزی بالاستحقاق کورمکه موفق اولدیکز . بو شوکتلی بیرامه اشتراك ایچون اورنبوغ مسلمان جمعیتی نیسانك‌او چنده‌فوق‌العاده مجلس طوپلادی وحضرتکزی جمعیته‌فخری‌اعضاانتخاب‌ایتدی سزی بو عزیز بیرامکز ایله تبریك ایدر خلوص واحترام عرض ایده‌رز . بو بیرامه‌یادکار‌اوله‌رق‌اسمکزه‌مضاف‌برمؤسسه‌وجوده کتیریله‌جکدر.

معلومات‌وتجربه‌کزدن‌ملیونلرجه‌مسلمانلرك‌استفاده‌لری‌ایچون‌پك چوق سنه‌لرسلامت‌وعافیتده‌یاشامکزی‌جناب رب‌العالمیندن‌یالواریرز. یارب آمین.

خیر دعالرکز برکاتندن فیض امید ایدن : (مضالر)

۲۰ مای ۱۹۱۱

اورنبوغ محله‌لرینك تبریکنامه‌سی :

بسم الله الرحمن الرحیم

ومن احسن دینا ممن اسلم وجهه‌لله

وهو محسن واتبع ملة ابراهیم حنیفاً

۱۸۸۶ — ۱۹۱۱

فضیلتلو مفتیٔ اهل اسلام حاج الحرمین محمدیار بن محمدشریف حضرتلری!

داخلی روسیه مسلمانلرینك محکمهٔ شرعیه وادارهٔ روحانیه‌لری ریاستنده بولنوب کمال ثبات ومتانت ایله‌یکرمی بش یل خدمت ایده‌رك بحق مستحق اولدیغکز اشبو شرفلی بیرام ودعا مجلسکزنی کورمکه موفق اولدیکز قو لکز آلتنده بولنان بیکلرجه محله مسلمان خلقی بوکونکی کون ، سزك وطن وملته عائد عالی خدمتلریکزنی تخطرله جنابکزنی خلوص قلبدن تبریك ایدرلر وچوق یللر صحت وعافیتده بولنوب ، اشبو خدمت مقدسه‌ده دوامکزه وقول التکزده بولنان بیکلرجه محله خدامینی حسن ارشادکز سایه‌سنده اهل اسلامك دنیا و آخرت نائل‌سعادت اولملرینه،پادشاه اعظم حضرتلری وخاندان‌عالیسنك صحت وعافیتلرینه‌بوکون میلیونلرجه مسلمانلر وشول‌جمله‌دن اورنبورغ مسلمانلری‌اخلاص‌کوکل‌ایله‌دعا ایدرلر خصوصا،بوکون رئیسی‌بولندیغکز محکمهٔ شرعیه‌مزك مؤسسه‌سی بولنان متوفیه‌بیوك ایمپراتوریچه ایکنجی قاترینه‌نك حیثیت دینیه‌مزه رعایةً بزه بخش ایتدیکی بو بیوك احسانی برابرنده آنك اسمنی درون‌دلدن اکرام ایله یاد ایدرلر .

شوکتلو حضرتمز ! بر چیرك عصر مفتیلك منصبنده بولندیغکز وقت ایتدیککز خدمتلریکز بیوك واجتهادکز چوقدر . بوساعتده آنلری صایوب بتیره‌میز مع ذلك اول خدمتلریکزك عموم طرفندن تقدیر وتحسین ایدلدکلرینی بیان ایتمکه مقتدرز . سزك مفتیلك دورکزده داخلی روسیه مسلمانلرنده عمومی بر انتباه باشلایوب ، معارف ومدنیته میللری آرتدی مسجد ، مکتب ومدرسه‌لری تعمیر واصلاح ایتدیلر مسجد ، مکتب ومدرسه‌تربیه‌سی ایچون اهل‌اسلام آراسنده‌وقفلرچوغالدی منتظم صورتده اداره‌لری تأمین ایدلدی ،محله ایشلری ترتیبه کیردی‌منتظم تشکیلات‌ملیه یاپیلدی مسلمانلرده‌مسکرات تعممنك‌اوکی‌آلندی‌مسلمان‌عسکرلرك‌وظائف دینیه‌لری نظراعتباره آلنه‌رق کندیلرینه امامار تعیین اولندی، حکومت ایله مسلمانلر ووطنداشمز بولنان روسلر آراسنده حسن مناسبت آرتدی بونلرك مسلمانلرایچون سوینجلی حاللر اولدیغنده هیچ شبهه یوقدر . بونلرك وجوده کلسنه سز حضرتك وقول آلتکزده بولنان ترقی پرور محله خداملك چوق دخلی‌بولندیغندن مسلمانلر بونلری تقدیرایدرك،بوکونکی‌شرفلی بایرامکزده جنابکزه صمیمی منتدارلق‌بیان‌ایدییورلر شونلرجمله‌سندن عموم‌اورنبورغ‌مسلمانلریده‌مع‌الافتخار بو بایرامکزه‌اشتراك‌ودین‌وملت یولنده‌برچیرك‌عصر حسن‌خدمته‌موفقیتکزدن‌طولایی‌حضرتکزی تبریك وبونك‌بریادکاری‌اولمق‌اوزره‌برمؤسسهٔ‌خیریه‌نك‌وجوده‌کلسنی تمنی‌ایدرلر.

خیردعالرکزدن برکات امید ایدن : (امضالر)

صراط مستقیم مطبعه‌سی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
٢٠ نومرو

صراط مستقیم
١٣٢٦

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار
جدیه مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
٢٠ غروش فضله آلنیر

عدد : ١٤٧ — ٣ رجب الفرد ١٣٢٩ پنجشنبه ١٦ حزیران ١٣٢٧ — آلتنجی جلد

حسبحال

« نه کلندن خبرم وار ؛ نه کیدندن خبرم ؛
سرسری کونه کله‌لدن‌بری سرسم کزرم !

دیین ، شو حاله کوره یالکز بزم دکل ، جناب حقك حسابندن بیله خارجده قالمسی لازم کلن آواره‌لری بحثه قاتمیه‌جق اولورسه‌ق مملکتمزده ایکی صنف خلق کورورز :

« نه وارسه شرقده واردر . غربه طوغری آچیلان پنجره‌لری قاپامالی‌یز . » دیینلر .

« نه وارسه غربده واردر . حریم عائله‌مزی بیله غربیلره آچیق بولوندرمالی‌یز . » ادعاسنه قدر وارانلر .

ای اما بونك اورته‌سی یوقمی؟ دییه‌جکسکز . أوت وار . لکن او قدر آزکه بربرینه نیزن باقیشیله باقان شو ایکی جماعتك آره‌سنده هیچ بر موجودیت کوستره‌میه‌جکی ایچون بونلری‌ده ایستر ایستمز ، درجنك اول سورینك خارجنده برافیلان بیچاره‌لره الحاق ایده‌جکسز .

بکا اویله کلیورکه نه وارسه شرقده واردر ، دیینلر یالکز غربی دکل ، شرقی‌ده بیلمیورلر ؛ نته‌کیم نه وارسه غربده واردر دعواسنی ایلری سورنلر یالکز شرق دکل ، غربی‌ده طانیمایورلر .

مثلا غرب فلسفه‌سیله اوغراشیور کورینن بر آدمه دیسه‌کزکه :
یاهو ! آزبچوق‌ده بزم شرقه عائد فلسفه‌مزی تدقیق ایتسه‌کز . .

امین اولیکز شو جوابی آله‌جقسکز :

— آمان جانم ! هیچ شرقده مباحث فلسفیه‌یی هضم ایده‌جك آدم کلمشمیدر ؟

— نیچون افندیم ؟ کلامه ، تصوفه عائد بوقدر آثار وار . اونلرك حقنده نه‌بویوره‌جقسکز ؟

— کلام دیدیککز تئولوژی اوله‌جق که باشدن باشه سفسطه‌در ! تصوفه کلنجه بوده صرف پانته‌ئیزم‌در ، باشقه بر شی دکلدر . حال بوکه پانته‌ئیزم بوکون بطلانی آکلاشلمش بر مسلك فلسفیدر .

— شو مسلك فلسفی حقنده آزبچوق ایضاحات لطف ایدرمیسکز؟

— هیچ افندیم ، ایشته معلوم اولان وحدت وجود !

— چوق شی ! بیکلرجه متفکر دماغی عمرلرجه اشغال ایدن مسائل غامضه بویله « وحدت وجود » ترکیبیله خلاصه ایدیلنجه ایشك ایچندن چیقیلمش‌می اولیور ؟ رجا ایدرم سز تصوفه دائر بر اثر وقودیکزمی ؟

— لزوم کورمدم . چونکه تصوفك دیدیکم کبی پانته‌ئیزم اولدیغنی ایشتمش ایدم .

— پك اعلا ! تصوفك پانته‌ئیزمه پك بکزه‌دیکنی ، حتی اونك عینی اولدیغنی قبول ایده‌لم . عجبا پانته‌ئیزم مسلکنك احتوا ایتدیکی مسائل ایچنده هیچ حقیقته یاقلاشمش اولانی یوقمیدر ؟ اونی تدقیق ایتدیکزمی ؟

— خایر افندیم اونی‌ده تدقیقه لزوم کورمدم .

— انصاف ایدیکز تصوف ساحه‌در چونکه پانته‌ئیزمك عینیدر . دیمك ایچون هر ایکیسنی آیری آیری تدقیق ایتمش اولمکز لازم کلزمیدی ؟

— حاجتمی وار ؟ بوقدر آدم تدقیق ایتمش ، بنم دیدیکمی سویلیور .

— صاقین اونلرده سزك کبی تدقیق ایتمش اولماسینلر ! هم سز باشقه‌لرینك قناعتیله‌می دوشونیورسکز ؟ عمرنده بقلوا یوزی کورمه‌ین فقط چری باشنك قیزنی یرکن کورن دایسندن نقلاً بو طاتلینك

لذتنه ایمان ایدن چنکانه قاریسی کبی سزده کندی ذائقه‌کزی تعطیل ایده‌جك‌ده اوته‌کینك بریکنك ذوقنه‌می دلال اوله‌جقسکز ؟

*

بکنده شوکا یاقین بر وقعه بنم‌ده باشمدن کچدی . ایکی کشی اوطورمش قونوشیوردق . بحث مثنوی‌یه انتقال ایتدی . بن حضرت مولانانك الك غامض، الك مجردمسائلی محسوسات دائره‌سنه ایندیرمکده‌کی قدرتنه حیران اولدیغمی ؛ او کتاب معظمك مطلقا باشدن باشه اوقونماسی لازم کله‌جکنی ایلری سورنجه ارقداشم دیدی‌که :

— حضرت مولانا هند فلسفه‌سنك ناقلیدر .

— مثنوی‌یی اوقودیکزمی ؟

— خایر .

— هند فلسفه‌سی نه‌در ، اونی بیلیورمیسکز ؟

— خایر .

— او حالده بویله بر ادعایه نه‌جرأتله قیام ایدییورسکز ؟

— اویله ایشیتدم .

*

کوریورسکز بزده‌کی حالی‌یا ! قوجه بر فلسفه ، قوجه بر کتاب، قوجه بر کائنات ایکی سوزله دوریلویرییور !

دمیندن بری‌جان صیقه‌جق، آتیدن بزی‌بوسبوتون نومیدایده‌جك بر چوق سوزلر سویلدك . بر آزده ایی طرفنی کورەلم . اللهه چوق شکرلر اولسون‌که حالا ایچمزده افراطه ، تفریطه قاپیلمایه‌رق حقیقته اعتدال یولندن وارمق ایچون اوغراشان قفالری اکسیك ایتمیور . ایشته فریدك دینی، فلسفی مصاحبه‌لری اویله برقفا محصولیدر. مؤلفك دیدیکی کبی « قعر ناپابی ابدیتلره منتهی اولان غبـای‌الحادك کنارنده دولاشمق ایسته‌ین قلوب مترددەیه عاقبتك وخامتی کوسترمك‌مقصدیله ، یازیلان بوأثر بزه برچوق حقائق عالیه‌یی الك بلیغ، الك واضح برلسان ایله آکلاتمقده اولدیغی کبی دمینکی افراطلره ، تفریطلره پك کوزل بر نهایت ویرییور .

ایشته هم شرقی، هم غربی طانیان؛ هم خیامی ، هم شوپنهاوری اوقویان ؛ هم محی‌الدینی ، هم اسپینوزایی تدقیق ایدن ، مولانایه‌عاشق اولدیغی قدر هند فلسفه‌سنده‌کی حقیقتلری‌ده حرزجان ایدینن حضرت فرید امدادیمزه یتشمش اولماسه‌یدی کیم بیلیر بز بوبحث‌الیمی دهانه‌قدر اوزاده‌جقدق !

فریدی صراط مستقیم قارئلرینه طانتمق حاصلی تحصیل اوله‌جغی کبی اثری حقنده‌سوز سویله‌مك‌ده بنم قدرتمك پك فوقنده‌در. مع‌مافیه ازلدن بری ادبیات آواره‌سی اولدیغم ایچون شو پارچه‌لری بر دها اوقومادن کچه‌میه‌جکم :

« مطیهٔ خیالمی ساحهٔ لاتناهی‌یه طوغری سوق ایتدم . منزل آلمایه ، نشوه‌لی نشوه‌لی تك وتاز ایتمه‌یه باشلادی . لکن مرحلهٔ اولاده دیزلرنده قوت قالمادی . امان بو بنم جولان ایده‌جکم ساحه دکل ، دونه‌یم دیدی . بر از دها دیدم . زار زور بر از دها کیتدی فقط بر از دها کیده‌جك اولورسه‌م هلاك محققدر . دییه فریاد ایدییوردی . یالوارماسنه طایانه‌مادم . اویله ایسه دون ، حالکی حدیکی بیل‌ده دائرهٔ داخلنده جولان ایت دیدم . پرلر زهٔ خشیت یرینه چکلدی . فقط حالا تیریل تیریل تیترییور ؛ حالا ناصیه‌سندن طولو دانه‌لری کبی ترلر دوکیور ایدی .

اونی اوراده براقدم ، افقه طوغری توجیه نکاه ایتدم . قمر دامن افقدن نازان وخرامان کورونمه‌یه باشلادی . اوجوق ضیاسی ساحهٔ سمایه بر رنك حزن آکین ویرییور ایدی ، الك یقین اولان همسایهٔ سماویمزك چهره‌سنده کرد کدورت کبی طوران کلفلر کیتدکجه نظرمده خطوط ابتسام شکلنی آلدی . قمرك بو ابتسام لطیفی کوکلمه‌ده سرایت ایتدی .

خطیب نو بهار بدایع ربیعی نغمه صورتنه تمثیل ایله سامعه‌لره حصه چیقارمایه ، روحی او نقطه‌دن‌ده متأثر ایتمه‌یه باشلادی . روحم اونك سویلدیکی شیلری اکلادی . ایکیسی بربرینه آشنا چیقدی . آره‌ده بن بیکانه قالدم .

صولمه توجیه نکاه ایله دکیزه باقدم . طاتلی طاتلی اویویور ایدی. فقط او صره‌ده اسمه‌یه باشلایان کنج، یاراماز بر روزکار ، کوندوزین اضطراب تعب انکیزندن یورغون‌دوشمش ، اویورغونلقله درین براویقویه طالمش‌اولان اوصفحهٔ نورمواج ایله‌اویناشمق ایچون اونی اویاندیرمایه چالیشیوردی. دکز روزکارك عشوهٔشبابی آکیزان ازعاجات متوالیه‌سنه بر فتور لاقیدی ایله مقابله ایتدکجه او یاراماز جوجوق ینه راحت طورمیور ، ینه اونك اوته‌سنی ، بریسنی غیجیقلایور ایدی ، نهایت‌اویاندیردی، اویقوسنی‌قا چیردی. ملاعبه‌یه، ملاطفه‌یه باشلادیلر . یاراماز جوجوق اونك یاناغنه خفیفجه‌طوقونوب قاچار ، اوده بر طور رخاوت نما ایله النی قالدیروب آرقه‌سندن سولر سرپر ایدی . لطیفه‌لر کیتدکجه شدت کسب ایتمه‌یه ، سکوت ایله باشلایان بو ملاطفات آره‌سنده سسلر ایشیدیلمه‌یه باشلادی . روزکارك سسی قهقههٔ شبابی ، دکیزك صداسی‌ده خفیف بر نوحهٔ استکابی ، اکترابی آکدیرییوردی . نه ایسه سسلر پك او قدر یوکسلمدی . روزکار قالدی ؛ دکیزده تکرار خواب نوشینه طالدی .

آفاقده تجلی ایدن بوحالاتی کوردکجه بن‌ده نشوه‌لنمه‌یه باشلادم. کندی کندیمه دیدم‌که : اوخ نه اعلا ! فلکك شو بادهوا صفاسندن برازمستفید اوله‌یم. درحال‌برلسان‌غیب‌سماوی بکاشوسوزلری‌سویلدی:

بادهوا دیدیکك صفا هانکیسی ؟ او صفانك حصولنه بادی اولان شو لوحهٔ غرا سلسلهٔ اعدادنده میلیونلر واحد حکمنده قالان ادوار تقلباتك محصول مساعیسیدر ،.... »

« .... اودن چیقدیغم اثناده هیچ قبرستانه کیتمك نیتنده دکل ایدم . مکر نیتك اورایه کیتمکه تأثیری یوقایمش ! بنی اورایه کوتورن غیر ارادی خطوه‌لر کویا بکا بو حقیقتی اخطار ایدییور ایدی . اطراف، باقدم‌های هوی حیات‌باشلامق اوزره‌ایدی. فقط محلهٔ امواتده حکمفرما اولان سکون عمیق خارجك دغدغه‌سندن قطعا متأثر دکل

ایدی ، کونش طوغدی . بوتون موجودات اویاندی ، لکن فراش وایسینده یاتانلرك میعاد استیقاظنه کیم بیلیر دها نه‌قدر زمان وار ایدی ! انلرك یلدای صامتلری کونشك طلوعندن بی‌خبر ایدی . هر یرده کوندوز کیجه‌یی تعقیب ایدییور . فقط انلرك کیجه‌سی کوندوزه منتهی اولمقسزین بر سیاق اوزره کیدییور ایدی . آه مدیدشکلنده آسمانه سرچکن سیاه ، کثیف سرولر خفیف بر روزکارك تماسیله باشلرینی آغیر آغیر ایکی طرفه صاللاەقده ، کویا اعماق مقابردن آلدقلری پیام آخرتی حزن ووحشتله ممزوج بر ادا وصدا ایله کوش عبرته ایصال ایتمکده ایدی .... »

مصاحبه‌لرده بوکا بکزر برچوق شعرلر دها وارکه هپسنك آلتندن مؤلف بیکلرجه حقائق فلسفیه چیقاریور . بن بوراده اونلری نقله قالقیشمایه‌جغم . انجق حضرت فریددن بزه‌بوبله بویوك بویوك بر چوق اثرلر دها یازمسنی نیاز ایده‌رك سوزه نهایت ویره‌جکم .

محمد عاکف

مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه

یاخود

نسترنواده

— مابعد —

هجرت سنه‌سنك اوچنجی – ویاخود ، علی روایة ، بشنجی – سنهٔ دوریه‌سی ادراك اولونمشدی .

امهات مؤمنین‌دن « زینب بنت جحش رضی الله عنها » والده‌من

« زوجناکها ! »

— سورهٔ جلیلهٔ احزاب —

تبشیر التهیسیله جناب اجمل الرسل «علیه الصلاة والسلام» افندیمز حضرتلرینك دست قدسیت پیوست ازدواجلرینی تقبیل ایتمك شرف جهان بهاسیله بختیار اولیوردی . [۲]

برمنطوق فرمان الهی [۳] ولیمه جمعیتنه مباشرت ولازم الحضور اولان ذوات کرام دعوت بویورلدی . مدعوین ؛ بعد الطعام مصاحبه‌یه قویولدیلر ، صحبت اوزادی . حالبوکه آرتق داغلمق زمانی کلمش و بلکه کچمشدی . ذات حضرت رسالت پناهی «علیه الصلاة والسلام» طیشاری‌یه چیقدیلر ؛ بر آز صوکرا مسافرلرده عودت ایتدیلر . دولتخانه‌لرنده کیمسه قالمدیغنی خادم بختیارلری حضرت انس کلوب خبر ویردی . معاودت بویوردیلر . انس ده کیرمك اوزره ایکن پرده چکیلدی . خارجده قالدی . ایشته او دقیقه‌ده

« آیة حجاب »

شرف افزای نزول اولمشدی .

« واذا سألتموهن متاعاً فاسألوهن من وراء حجاب »

— سورهٔ جلیلهٔ احزاب —

[آرتق نبی محترمك ازواج طاهراتی حریم خاص الخاصنه دخولدن ممنوعسکز . فیما بعد مشارالیهن حضراتندن بر شی طلبنده بولوندیغکز وقت پرده آرقه‌سندن ایستیکز !]

« ذلکم اطهر لقلوبکم وقلوبهن »

[۲] مشارالیها حضرتلری عمهٔ محترمهٔ رسول الله جناب امیمة رضی الله تعالی عنها حضرتلرینك کریمه‌لری ونور دیده‌لریدر . حضرت امیمه جناب عبدالمطلب « علیه السلام » حضرتلرینك اوچنجی کریمه‌لریدر .

جناب زینب بنت جحش « رضی الله عنها » نك ذات همایون رسالت پناه اعظمیلرینه تزویج بویورلدیغنی مبشر آیت جلیله شرف بخش نزول اولوب ده علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری مژده ورله تبلیغ ایدنجه حضرت زینب بر رعشهٔ مساره طوتلمش ودرحال سجدهٔ شکران وحمدته قپانمش .

اهل بیت رسول کبریا اولق کبی بر نعمت عظمایه ، بر سعادت بی‌بهایه نائلیت ...! هم لسان حقدن نائلیت ...!

جناب زینب ، علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینه دیمش ، که اسیریکز زینب ، دیکر ازواج طاهراتکز کبی دکلدر . انك مهر اقبال واجلالی پك عالی ، پك مستثنا بر برج لاهوتیدن شعشعه‌پاش طلوع اولدی . زینبك سوکیلی اورتاقلرینی ذات همایونلرینه ولیلری تزویج ایتدیلر . فقط ایشته جناب حق بویوریور ، که :

« زوجناکها ! »

« زینب ی بز سکا تزویج ایتدك ! » بو امثالسز التفات الهی ایله طوغریسی نه قدر افتخار ایتسه‌م ینه آزدر . بختیارم یا رسول الله ! سایهٔ زوجیتکزله‌یك بختیارم !

جناب مادر مؤمنین انوار علویتدن ، مکارم اخلاقدن مخلوق بر وجود قدسیت ایدیلر . سخاوتلری او درجه‌ده ایدی ، که مبارك اللرینه مال دنیادن نه کچسه درحال ایتامه ، ارامله ، مقاعده تصدق بویوریرلردی . یتیملرك ، طول قادینلرك اشك سفالتلرینی دیندیرمك ، انلری سویندیرمك ، کیدیروب قوشاتمق ذوق حیاتلری ، ابتسام قلبیلری ، تزهر وجدانلری ، غدای روحلری ایدی . علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك ازواج طاهراتلرینه خطاباً شرف ایراد بویوردقلری :

« اسرعکن لحاقابی اطولکن یداً »

[وفاتمدن صوکرا ، سزدن ، بکا اك اول قاووشاجق اك سخیکزدر] حدیث شریفك سرینه مشارالیها مظهر دوشمشلردر . « رضی الله عنها »

– الاصابة للعسقلانی –

[۳] عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف (رضی الله عنه) حضرتلری دیبور ، که : وقتا ، که مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتدك . جناب سلطان المهاجرین (علیه الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری بنمله سعید بن الربیع آره‌سنده تأسیس مواخاة بویوردیلر . ایکیمز آخرت قارده‌شی اولدق ، برادرم سعید دیدی ، که : بن انصارك اك زنکینلرندنم ؛ مالمك یاریسی سنك . مالك مبارك اولسون ؛ سن بکا چالیشوب آلتمك تریله قازانه‌جق برایش یری کوستر دیدیم . بکا ، سوق قینقاعی ارائه ایتدی . برقاچ کون چالیشوب برآز پاره قازاندقدن صوکرا تأهل ایتدم . معطر اولدیغم حالده حضور همایون رسالت پناهی‌یه کلدم . – تأهل ایتدکمی یا عبدالرحمن ؟ – تأهل ایتدم . آنام بابام یولکزه فدا اولسون ، ولی النعمت کائنات افندیمز ! – کیملردن ؟... – اخوان انصاردن ، افندیمز ! – مهری نه قدر ؟ – بر چکیردك آلتون ، افندیمز ! – «اولم ولو بشاة یعنی : ولیمه طعامی یاپ ! ولو بر قویونله اولسون . – بخاری : کتاب البیوع – شو حدیث شریف منطوق منیفنجه ائمهٔ محدثیندن بعضیسی ولیمه طعامنك وجوبنه ذاهب اولمشلر . (اولم) امر عالیسی فرضدر ، دیمشلر . بعضیسی‌ده امری ندبه ، بر قسمی‌ده استحبابه حمل ایتمشلر . ولیمه طعامنك وقتنده‌ده اختلاف اولونمش . کیمی نکاحك عقدی کونده کشیده اولونملیدر . کیمی‌ده زفاف کیجه‌سنده ویریلملیدر واك آزدن بر قویون کسلملیدر دیمشلر . امام خطابی دیبور ، که : قویون کسمکدن عاجز اولانه وبال یوقدر . – عمدة القاری : شرح البخاری –

[سزه سويليورم ـ اى اصحاب رسول [٤] ! ـ شو احتجاب وتستر ـ ياخود : پرده آردندن طلب حاجت ـ كرك سزك وكرك آنلرك طهارت قلبكزى ، صفوت وجدانكزى تكديرات شيطانيه‌دن محافظه خصوصنده دها مؤثر بر تدبير سلامت بخشادر] .

چونكه كوز ، قلبك پنجره‌سى ، نظر ؛ وجدانك مخبريدر . كوز كورمدكجه قلب تهيج وتكدر ايتمز ؛ نظر ، خبرويرمديكجه وجدان تلاشه ، درده دوشمز .

هيچ كس‌را با زنان محرم مدار
كه مثال آن چوپنبه‌است وشرار
آتشى بايد نشسته زاب حق
همچو يوسف معتصم اندر رهق
كز زليخاى لطيف سر وقد
همچو شير آن خويشتن‌را وا كشد
نفس خودرا كى توان كردن زبون
جز بامداد عقول ذوفنون

— مثنوئ شريف —

نبوت ؛ كرچه بعض قلب سليم رؤيتدن متأثر اولماز ؛ حتى :

« هيت لك . . . . . . »

دييه سينهٔ وصاله چاغريلسه سوء وفحشادن مصروفيت ومحفوظيت سايه‌سنده

« معاذ الله . . . . . . ! »

جواب خشيت وتقوا پرستانه‌سيله رد مرادده ايدر . فقط

« لولان رأى برهان ربه »

قيد جليلنده نه اسرار انكيز بر معناى امتنان اولديغى‌ده تأمله شايانيدر .

قانون ؛ عموميدر . واضعى بيله آندن مستثنا اوله‌ماز . بلكه احكامنه رعايتده نمونهٔ اطاعت وانقياد اولور .

« لئن اشركت ليحبطن عملك ! »

[اى معشوق ازل ! سكا وسندن اول كچن اخوان كرامكه شويله وحى ايتدك : فرض محال اوله‌رق ـ حاشا ! استغفر الله والوذ اليه ـ ذيل رداء نبوتك لوث شركه تماس ايتسه عملك ـ البته ـ محكوم احباط وابطال اولور .] نه دهشتلى بر جلوهٔ خطاب ! نبى ، معصومدر . معصومدن شرك دكل الك كوچك بر ذنبك بيله صدورى محال اندر محالدر . [٥] قانون الهى‌يه قارشى الك بويوك ، الك غير قابل عفو بر عصيان اولان شرك فرضيه‌سنه مخاطب اولمق ـ دوشونملى ! ـ نه ديمكدر ؟

بو خطابه ـ حقيقت ونفس الامرده ـ مخاطب بز اولديغمزى صاقين ! ـ اونوتميه‌لم .

نبى معصومه فرض محال صورتيله توجيه بويوريلان خطاب الهى‌يه بزم (فرض‌سز ، محال‌سز !) مخاطب اولمه‌مز اولى واولى بالطريقدر .

آيت جليلهٔ حجابك بويله ازواج طاهراته خاص اولاراق شرف نزولى وبو خصوصيت احتجابك مطلقيى آتيه‌دكى خاطرات اسئله‌يى توليد ايتدى :

ـ ازواج طاهرات بوندن صوكرا ؛ زوج محترملرندن ماعدا ـ هيچ كيمسه‌يه كورونميه‌جكلرمى ؟

— لدى الضروره طيشارى‌يه چيقاميه‌جقلرمى ؟

— سائر نسوان مسلمات حقلرنده حكم نه‌در ؟

ايشته :

« لاجناح عليهن فى آبائهن ولا ابنائهن ولا اخوانهن الاية ! »

— سورهٔ جليلهٔ احزاب —

[پدرلرينه ، اولادلرينه . قارداشلرينه ، برادر وهمشيره‌زاده‌لرينه ونساء مسلماته وملك يمينلرى اولان جاريه‌لرينه كورونمكده آنلره وبال يوقدر . اللهدن ـ اى ازواج طاهرات ! — قورقيكز ! موقع خاص اجتماعيكزه چكيلن سرا پردهٔ احتجابى هتك ايله نفسلريكزى دوچار عقوبت اولمقدن وقايت ايديكز ؟]

« يا نساء النبى ! لستن كاحد من النساء ان اتقيتن فلا تخضعن بالقول فيطمع الذى فى قلبه مرض وقلن قولاً معروفاً »

— كذا —

[اى نبى محترمك ازواج طاهراتى ! سز — رسول ذيشانك شرف جهان بهاى زوجيتنه نائليتكز سايه‌سنده — نسوان سائره جماعاتندن هيچ برى كبى — اكر اللهه ورسول اللهك حكمنه مخالفتدن اتقا واجتناب ايدرسه‌كز — دكلسكز !.. ايمدى : سزدن بر شى سؤال اولونديغى وقت اويله شان عفت وعصمتلرى شائبه‌دار قادينلر كبى مهتز صدا ايله عشوه‌كارانه جواب ويرميكز ، كه قلبى ميال فجور اولانلر اميدلره دوشرلر ! جوابكز تهمت اطماعدن برى ، غليظ وخشين اولسون ! يعنى : صوت طبيعكزى كتم ايدرك متنكر بر صداى جعلى ايله جواب ويريكز !] بالاده‌كى آية جليله‌نك مابعدى :

« وقرن فى بيوتكن ولا تبرجن تبرج الجاهلية الاولى واقمن الصلوة وآتين الزكوة واطعن الله ورسوله ! انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس — اهل البيت ! — ويطهركم تطهيراً »

[حرير عصمتكزده آرام كزين حضور وراحت اوليكز ! اويله زمان جاهليتده اولديغى كبى آچيق صاچيق سوقاغه چيقوبده زينتلركزى كوسترمه‌يك] واداى شوخانه ايله صالينه‌رق ، قوروله‌رق يورومييكز ! تاكه اغيارك انظار شهواتى تهييج واوزريكزه جلب وجذب ايتمش اولميه‌سيكز ! بش وقت نمازيكزى قيلكز ! زكاتكزى ويريكز ! اللهه ورسول اللهه اطاعت ايديكز ! الله ؛ سزدن — اى اهل بيت ! — رجس معاصى وآثامى اذهاب وابعاد وسزى تطهير بليغ ايله تطهير ايتمكى اراده وعنايت بويوريور .]

[٤] مخاطبين مشاراليهم ميانده حضرت فاروق اعظمك موقع مستثناى ملهميتى اونوديلمه‌سين ! امر حق ؛ اكا « تجبله احقسك ! ايشته مرادك جلوه‌ساز حصول اولدى . » ديبور .

[٥] اعتقادى هدا واشكرالله به . لمنقده

بز : رجال مؤمنينك سبيل الرشادده هادی و مقتداسی ولی نعمت عالم وجود (عليه الصلاة والسلام) افنديمز حضرتلری اولدقلری کبی مخدراتمزك پيشوای دين ودنياسی‌ده اهل بيت رسول کبريادر .

« قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی يحببکم الله ويغفر لکم ذنوبکم والله غفور رحيم »

— سورهٔ جليلهٔ آل عمران —

[رسول محترمم ! انلره سويله : اگر الله‌ه قلباً ايمان ايتمش ، روحاً عشق و محبت باغلامش ايسه‌کز بکا اتباع ايديکز ، بن اللهدن تبليغ ايتديکم احکام اوامر ونواهی‌يه گردنادهٔ اطاعت وتسليميت اولیکز ، که اوده سزی سوسين : سزدن راضی اولسون سزك گناهلريکزی عفو ومغفرت بيورسون ، الله‌ك مغفرتی بی‌غايه ، رحمتی بی‌نهايه‌در .]

بناءً عليه : الله ورسول الله‌ه گرچکدن ايمانی اولان هر مسلمان قادينی اخلاقاً ، اقوالاً وافعالاً ازواج طاهراته اهل بيت رسوله اتباع واقتدا ايدر . لزومسز يره حريم عصمتندن چيقماز ، اولادلرينی جگر پاره‌لرينی تربيه و امور بيتيه‌سنی تسويه ايله اشتغال اتك اذواق حياتی اولور . احب زوجات رسول الله حضرت عائشه (رضی الله تعالی عنها) والده‌مزدن روايت اولونيور :

« المرأة عورة فاذا خرجت من بيتها استشرفها الشيطان »

— جامع صغير للسيوطی —

[قادين ، عورتدر . انظار اعتباره گوزونمه‌سی عيب ، وبناءً عليه تستر و اختفاسی واجبدر . ئه‌وندن چيقنجه آکا انسان شيطانی مسلط اولور .]

حديث صحيح اولمق اوزره ابو امامه حضرتلرندن روايت اولونيور :

« ايما امرأة استعطرت ثم خرجت فمرت على قوم ليجدوا ريحها فهی زانية وكل عين زانية »

— جامع صغير —

[هانکی قادين ، کلاونته وامثالی عطريات سوروب‌ده‌رك چيقار ومشام رجالی قوقولرينه بوغمق ايچين آنلرك يانندن گچر ، ايشته او قادين زانيه‌در ، اکا باقان گوزلرده زانيه‌در .]

زنانك يالگز کنديسی دگل مقدمات واسبابی‌ده حرامدر .

« ولا تقربوا الزنى انه كان فاحشة وساء سبيلا »

— سورهٔ جليلهٔ اسرى —

[صاقين — ای مؤمنين ومؤمنات ! — زنايه تقرب ايتميکز ! چونکه زنا انسانيتك ، عقل سليمك کمال نفرت واستکراه ايله اعراض ايلديکی ، يوزی چوريديکی بر فاحشهٔ جنايت ، بر ملعنتدر . زنا ، نه قنا بر مسلك ضلال وخسراندر !]

« ولا تقربوا ! »

نهی حکيمی :

« بالعزم والاتيان بالمقدمات فضلاً ان تباشروه »

[فعلاً مباشرت شويله دورسون مقدمات واسبابنی اتيانه عزم وقصددن اجتناب ايديکز !] جمله‌سيله تفسير ايديورلر . که پك طوغريدر . والا « ولا تقربوا ! » بويورلمز ، طوغريدن طوغری‌يه :

« ولا تزنوا . . . . . . »

بويورلورلردی . زنايه تقرب : مقدمات واسبابنی احضاردن اتيانه عزم وقصددن عبارتدر .

ايمدی : قادينك سوسله‌رك ، لاوانته‌لره مستغرق اوله‌رق مجامع رجاله دالمسی — ولو عزم وقصد اولمسه‌ده — مقدمات واسبابنی استحضار دگلسه نه‌در ؟ انتشار ايدن اورواح مسکيه او ادای شوخانه نه ايله تأويل اولونه‌بيلير ؟ بونك حرمتنه شك وشبهه ايتمك حرامدر .

جوهر عصمت وعفتنك قدر وقيمتنی بيلن هر مخدرهٔ اسلام ، بوندن — آتشدن قاچار کبی — صاقينير .

زينت ، قادينك حق مشروعيدر . زوج مشروعنه قارشی نه‌قدر سوسلنمك ممکن ايسه سوسلنسين : آلتونلره ، الماسلره ، مجوهراته غرق اولسون ! عطريانه بوغولسون ! شريعت ، بو آرايش وتجملی تشويقکارانه استحسان ايدر ، اجر و مکافات بيله وعد ايلر . فقط يالگز زوج مشروعنه اولمق شرطيله .....! يوقسه عائله قارشی دگل اغيار ايچنه دالمق نيچين ؟ نيچين ، که انلرك اراسنده بر چوقده انسان شيطانلری وار ! آرادقلری : مفسدتدن ، ملعنتدن عبارت . قادينك فطری وجبلی اولان بو سودای آرايش وتجملی ارکك ايچين ايسه اوده حريم عصمتنده زوج مشروعنه مخصوص اولمق مقتضای عقل وحکمت دگلی ؟

گر زنای چشم ، حظی ميبری
نی کباب از پهلوی خود ميخوری
اين نظر از دور چون تيرست وسم
عشقت افزون ميشود صبر توکم

— مثنوی شريف —

ئه‌وت ، قادين ، حق تزين وتجملی آرامگاه عصمتنده زوجنه تخصيصاً استعمال ايتمزده خارجده اغياره قارشی اسراف ايدرسه پك بويوك بر ظلم اولور . بويله پرده بيرونانه بر حرکت ، زوجنه حقارت وبلکه اهانتدر . مگر زوج بوکا راضی اوله .....!؟

گرك ازواج طاهراتك وگرك سائر نسوان مسلماتك بر لزوم واحتياج حالده طيشاری‌يه — تستر ايتمك شرطيله — چيقابيله‌جکلرينه دائر عنايت بخش نزول اولان آيت جليله :

« يا ايها النبي ! قل لازواجك وبناتك ونساء المؤمنين : يدنين عليهن من جلابيبهن »

— سورهٔ جليلهٔ احزاب —

[ای سلطان انبيا ! اهل بيتك اولان ازواج طاهراتکه وبنات مکرماتکه ، وبوتون نسوان مسلمينه — شفقةً وصيانةً — سويله :

بیوت عصمتلرندن — لدی الضروره آراده صره‌ده — جیقدیقجه یوزلرینی وبوتون وجودلرینی ئورتسونلر !] مفسرین عظام :

« یدنین علیهن من جلابیبهن ! »

« یغطین وجوههن وابدانهن بهلا ـ فهن اذا برزت الحاجة

[لدی الحاجة طیشاری‌یه جیقدیقلری وقت یوزلرینی وجودلرینی جلباب عصمتلریله ئورتسونلر !]

سوزلریله تفسیر ایدییورلر .

(جلابیب) (جلباب) ك جمعیدر . روح البیان صاحبی (جلباب) فارسی اوله‌رق (چار) ایله ترجمه ایدییور ، كه بزم استعماللمزه تماميله موافق تركچه‌لشمش بر كلمه‌در . — مابعدی‌وار —

محمد فخرالدین

خطبه

۲۲

الحمدلله الذی سهل عظائم الامور لاهل النجده . الحمدلله الذی نبه العقول لیقوم العقلاء باللازم . استغفره واشهد ان لااله الا الله وصل من انقطع الیه . واشهدان سیدنا محمدا جرت الحكمة من بین شفتیه . اللهم وصل وسلم وبارك علی هذا النبی الذی عزالاسلام ونصره علی آله واصحابه الابطال الفاتحین و سلم تسلیماً كثیرا . « اما بعد فیا عبدالله » الامم تقلبت بتقلب الاحوال من الغفلة الی الیقظة فهل انت فی یقظة ام فی منام. الممالك حتمت بالمستقبل فهل انت فی الحاضر كالماضی امانت فی انتباه واهتمام . انظر لای ملة اردت مجدها تزدان فی العمران . تأمل تجد كل قوم فی التئام واتفاق و اجتهاد . سر فی البلاد تجد كل دولة تخترع فی الآلات. سح فی الاقطار تری اساطیل الدول تدور فی سائر البحار . فالبدار البدار ایها الاخوان فلا حیاة ولا رقی لنا الا بالمحافظة علی بیضة الاسلام . واعلموا معشر الاخوان ان هذ الیوم لعالم الاسلام یوم سعید ولكن ان صفت فی القلوب یكون اهنی واسعد. نعم ان هذا الیوم یوم سعود فاذا وجدت الهمة وتطهرت الذمة تری الامة كیف ترقی و تصعد . یومنا هذا یوم فرح و سرور والفرح كل الفرح ان نشاهد عزة الاسلام والمسلمین وبذلة النفاق والمفسدین نشهد. یومنا هذا یوم عظیم فاذا اتحدت فیه الكلمة تفرق جمع الفجار وخاب جبار عنید . ایها الاخوان ان هذا الیوم فیه تذكار لملك عظیم من ملوك بنی عثمان قدلقی الله شهیدا فی سبیل الاسلام فرحم الله ذاك الروح الطیبة ورحم قوما صدقوا ماعاهدوا الله علیه وقال فیهم من المؤمنین رجال . فاستغفروا ربكم واسألوه التوفیق والهدایه للمسلمین شرقا وغربا وصلوا علی نبیه الذی علمنا مكارم الاخلاق و قال لأنس رضی الله عنه: ان قدرت ان تصبح و تمسی ولیس فی قلبك غش لأحد فأفعل و ذلك من سنتی ومن احب سنتی فقد احبنی ومن احبنی كان معی فی الجنه . والقائل لایؤمن احدكم حتی یحب لأخیه مایحب لنفسه» صدق رسول الله

⁂

بو خطبه یی اولكی هفته بروسه‌ده خداوندكار جنتمكان جامع شریفنده وقوع‌بولان فوق العاده اجتماع عظیمده منبرده نطق طرزنده عربجه اوله‌رق ایراد وترتیلدن صكره بر قاچ بیك جماعت مسلمینه خطاباً « مسلمانلر دین قرنداشلر معلومكزدركه جمعه خطبه‌سی بر نطق دیمكدر مسلمانلر اوقونان خطبه‌لرك معناسنه‌واقف اولمزلر ایسه سعادت دنیویه واخرویه ایچون مطلوب اولان فائده حاصل اولماز ایشته سزه شمدی عربجه اوله‌رق اوقودیغم موعظه ایله آیات كریمه‌لری واحادیث شریفه‌یی مختصراً ترجمه ایدیورم » دییوب بالاده‌كی یازیلان خطبه‌یی تركجه اوله‌رق جماعت موحدینه سویلدم ونهایتنده جناب حق عموم اسلام قرداشلریمزی شرقده و غربده موفق بالخیر بیورسون دعاسیله ختم كلام ایدرك « ان الله یأمر بالعدل والاحسان » ایت كریمه‌سنی اوقودم ونمازی ادا ایتدكدنصكره هر طرفدن خیرلی دعالره نائل اولدم ایشته او پاك‌اوصاف قلبلردن قوپان خیرلی دعالر بكا موجب افتخار وسعادت اخرویه‌در چونكه اسلامیتك نام عالیسی التنده عثمانلی ملتك ترقی وتعالیسندن بشقه بر املم یوقدر اوت شمدی كتم ایده‌میه‌جكم بر جهت قالدی اوده شودركه بروسه‌ده جامع خداوندكارده منبر اوزرینه خطبه‌یی ترجمه ایلدیكمدن طولایی بعدالصلاة عموم جماعت طرفدن عاجزلرینه خطاباً های الله راضی اولسون ایشته تام بوكون مسلمانجه بر جمعه نمازی قیلدق یادیمك اوقونان خطبه‌لرده چوق فائده‌لی شیلر واردر بز بیلمیوردق دیدیلر بوسوزلره طرفدن شمدیلك برشی علاوه‌سنه لزوم كورمیورم (فلیتأمل المتفكرون العاقلون)

علی شیخ العرب

اسلامده فن وفلسفه

اوچنجی عصر هجری ، تاریخ انسانیتده ممتاز بر دورۀ یكانه‌در . بو عصرده اسلاملرك كوستردكلری خوارق علمیه ، هیچ بر زمانده هیچ بر یرده كوریله‌مامشدر .

جهل وبداوت، تشتت وفترت ایچنده بویان اولان قوملر، نور مبین فرقانی رهبر اتخاذ ایدر ایتمز ، بر سرعت برقیه ایله اقلیم علم وعرفانی قبضۀ تسخیره آلدیلر .

ایكنجی عصر هجرینك نهایتلرنده ، مسلمانلر آره‌سنده یالكز فن طب وكیمیا اشتهار ایلمشدی .

اوچنجی عصرده ایسه فنون موجوده‌نك بالجمله شعباتی مدارس اسلامیه‌ده تدریس اولنیوردی .

افكار فنیه‌نك توسع وسرعت انتشاری خصوصنده خلفای عباسیه‌نك شایان تبجیل خدماتی سبق ایتمشدر . بالخاصه ، المنصور ، الرشید والمأمون تاریخ علومده حرمتله یاد ایدیلن اعاظم صره‌سنه كچمشلردر . بونلرك همت بر گزیده‌لری سایه‌سنده ، بغداد ، جهان مدنیتك مركز عرفانی حالنی اكتساب ایلدی . دنیانك

هر طرفندن ارباب علم وفن ، اصحاب ذكا ، مقاومتسوز بر جاذبه تأثيريله بغداده ، بو مركز شعشعه نثار عرفانه قوشيورلردی .

عباسيلرك مقام وزارتنده اشتهار ايدن برمكيلرده خلفانك اثرينی تعقيب ايديورلردی .

يوكسكدن باشلايان بو ابتلا تعمم ايتدكجه ايديوردی . بر حالده‌كه ، بوتون افراد اسلاميه ، بانوی فنك ، جاذبهٔ فسونكاری قارشيسنده مسخور وشيدا قالمشلردی . هركس چيلغنجه‌سنه بر غيرت وابتلا ايله تحصيل فنونه قويولمشدی .

اكابر اسلاميه‌نك دائره‌لری ، قوناقلری ارباب علم وكمال ايله مالی ايدی. خلاصه ، بوعصرده هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه سمای علم وعرفانك اك يوكسك طبقه‌لرينه صعود ايلمشلردی .

حكمای قديمه‌نك آثاری كاملاً عربجه‌يه نقل وترجمه ايدلدی . فقط اسلاملر ميانده يتيشان داهيلر ، حكمای قديمه‌يی كولكه‌ده براقه‌جق درجه‌لرده خارقه‌لر كوستردیلر ، اثرلر ميدانه كتيرمكه موفق اولديلر .

طقوزنجی عصر ميلاديده دنيانك اك متفنن هيئتشناسلرينه ، اك متفكر حكيملرينه تصادف ايديله بيليردی .... تاريخ مدنيت ، بو حقيقتك بر شاهد عادليدر . حوضهٔ اسلاميه‌دن خارج ممالك واوروپا ايسه درين بر جهل ، خرافه آلود بر تعصب ايچنده اويوشمش قالمشلردی .

صانكه او وقتلرده بوكونكی حالك برلوحهٔ معكوسه‌سی ترسيم ايدلمك ايستنلمشدی !..

آثار قديمه‌يی عربجه‌يه ترجمه ايتمك ايچون خليفه‌لرك رياستی تحتنده بر چوق هيئت علميه‌لر تشكيل اولنمشدی . اسلاملر آره‌سنده اويانان نهضهٔ فكريه المنصور زماننده بر استقامت معينه آله بيلمشدی . هارون دورنده خطوات منتظمه ايله سيرنده دوام ونهايت مأمونك سايهٔ عرفاننده انكشاف لايقی اكتساب ايلدی . المأمون ، تضمينات حربيه مقابلنده بيزانس ايمپراطورندن بر چوق كتب قديمه آلمشدی . (بيت الحكمة) ناميله تشكيل ايديلن اقادميده، بو اثرلر تدقيق وعربجه‌يه نقل وترجمه ايدلديلر .

بيت الحكمه‌يه دوام ايدن اعاظم ميانده ، ابو اسحق ، سهل بن هارون ، الفضل ، الحسن كبی بيوك سيمالر كوريليور.

يونان قديم معارفنی دها يقيندن تدقيق ايتمك ، آلات رصديه‌يه دائر تتبعاتده بولنمق اوزره ، هيئت شناس شهير محمد بن شاكر استانبوله قدر بر سياحت اجرا ايلمشدی .

عباسيلر دورنده ، فنه قارشی اويانان شغف ابتلا كارانه يالكز خلفايه وجميتك مواقع عاليه‌سنی اشغال ايدن اكابره منحصر دكلدی. بوتون ملت اسلاميه ، بر غيرت خارقه نما ايله تتبعات علميه‌يه قويولمشلردی . خلفانك تشكيل ايتدكلری انجمندن ماعدا ، اهالی وافراد آره‌سنده دخی متعدد هيأت علميه‌لر تشكيل اولنمشدی .

ارباب ثروت وسامانك معاونتلريله تشكل ايدن بو هيئتلر ، بيوك داهيلر ، ممتاز عالملر طرفندن اداره اولنيوردی .

مثلا هيئت شناس شهير محمد بن موسی ، رياضيات ، هيئت وطب ايله مشغول بر اقادمی رياستنی اداره ايديوردی .

مأمونك قرناسندن علی بن يحيی باشقه بر انجمن علميه رياستنده بولنيوردی . محمد بن موسی بن عبدالملك — كه وسعت علميه‌سيله ممتاز ايدی — بر هيئت طبيه‌يی اداره ايديوردی .

عراقك شعشعه‌دار ارباب عرفاننده‌ن عيسی بن يونس ، علی ، احمد بن محمد ، ابراهيم بن محمد بن موسی ، عبدالله بن اسحق مختلف شعبات فنيه‌يه دائر آيری آيری برر غروپ ، برر انجمن تشكيل ايتمشلردی .

محمد بن عبدالملك طرفندن ، رياستنده بولنديغی هيئت علميه ايچون ماهيه ايكی بيك ليرا صرف ايدلديكی ابن ابی اصيبعه‌نك جملهٔ رواياتندر ارباب تأليفك بر چوغی ، اثرلرينی عبدالملك نامنه اتحاف ايلمشلردر. ترجمه ايديلن آثار ، يالكز مؤلفات قديمهٔ يونانيه‌يه حصر ايدلمامشدی. هند وايران قديم آثاری دخی عربجه‌يه ترجمه ايدلمشدر . ابن المقفع هندك مشهور كليله ودمنه‌سنی عربجه‌يه ترجمه ايلمشدر .

(مانقا) اسمنده بر هندلی ، زهرلردن باحث بر اثری (كتاب السموم) عنوانيله عربجه‌يه ترجمه ايلمشدر .

اساساً مأمونك سرايی براقاده‌می حالنده ايدی . علم وعرفانلريله اشتهار ايدن اعاظم ، چار اقطار جهاندن ، سدهٔ عرفان نثار مأمونه قوشيورلردی .

عباسيلر دورنده ظهور ايدن ارباب فلسفه ميانده ؛ الكندی بر سيمای مبجل عرض ايدر :

ابو يوسف يعقوب بن اسحق الكندی . — بو ذات شعبات فنه اولان وقوف تامی ووسعت عرفانيله ممتازدر . فنك هر شعبه‌سنه دائر آثار تأليفنه موفق اولمشدر . بودرجه وسعت معلومات ، جداً حيرتبخش بر خارقه‌در . خالد بن يزيد ، جعفر صادق الكندينك وسعت عرفانی اوكنده برر تلميذ درجه‌سنه اينرلر .

الكندينك افق عرفانی ، جابری بيله اونوتديره‌جق درجه‌ده رنكين وواسعدر . زماننك ارباب علمی كنديسنی استاد و(الفيلسوف) عنوانيله ياد ايدرلردی .

الكندينك پدری هارون ومأمون دورلرنده كوفه واليكلرنده بولنمشدی . تحصيلنی بغداد بهشت آبادده اكمال ايلمشدر . تاريخ ولادتی معلوم دكلسه‌ده ، بغداده عزيمتی طقوزنجی عصر ميلادينك ايلك سنه‌لرينه مصادف اولديغی ظن اولنيور ،

الكندی بر خارقهٔ ذكا ايدی . عربجه‌دن ماعدا سريانی ويونانی لسانلرينه‌ده واقفدی . هر ايكی لساندده پك چوق آثار ترجمه‌سنه موفق اولمشدر .

٨٦١ تاريخ ميلاديسنده الكندی‌يی بغداد رصد خانه‌سنده كوريورز . اوچ آی امتداد ايدن بو رصدلله شوائب شمسيه‌يی

تدقیقه قویولمشدی . بوتون درین دوشونجیلر کبی الکندی‌ده رقبانك اتهاماتندن وارسته قاله‌مادی . معارضلرینك تلقینات سفیلانه‌لریله خلیفه متوکل ، قوجه حکیمك آثارینی مصادره ایتمك غرابتنده بولندی . فقط . چوق کچمه‌دن ، خلیفه بو خطاسنی تصحیح ایلمشدر.

الکندینك آثاری بر کتبخانه تشکیل ایده‌جك قدر متنوعدر . فلسفه ، ریاضیات ، طبیعیات ، طب ، علم کلام ، عام احوال روح وعلم اخلاقه دائر قیمتدار آثار تألیفنه موفق اولمشدر . بالخاصه (کتاب الفلسفة الاولی) و (کتاب الفلسفة الداخله) نامنده‌کی اثرلری حکمیات عالیه ایله مالیدر .

فلسفه‌نك لزوم تحصیلنه دائر (کتاب الحث علی تعلم الفلسفه) عنوانلی بر اثر یازمشدر .

الکندی ، اوغوست قونتدن سنه‌لرجه اول ، ریاضیاته اساسلی بر صورتده وقوف پیدا ایدلمکسزین غوامضات فلسفه‌نك آکلاشیله‌میه‌جغنی ، (کتاب فی انه لاتنال الفلسفة الا بالعلوم الریاضیه) اسمنده‌کی اثرنده ایضاح ایلمشدر .

بری حقیقی ، دیکری اضافی اولمق اوزره ایکی قیمتی حائز اولمق واعداد نامتناهیه‌یی اون قدر اشارات معینه ایله کوسترمکدن عبارت اولان حسابات هندیه‌نك صورت استعمالنه دائر یازدیغی (رسالة فی کیفیت استعمال الحساب الهندی) نامنده‌کی اثریله (رسالة فی تألیف الاعداد) عنوانلی کتابی علم حسابه نه درجه‌لرده واقف اولدیغنی پك کوزل کوستره‌بیلیر . الکندی هیئتدن ، احوال کواکب وصفحات قمر حقنده دخی بعض اثرلر یازمشدر . شمس وقمرك اطرافنده کوریلن (هاله) لری آیریجه بر رساله‌ده ایضاح ایدییور .

(رسالة فی استخراج خط نصف النهار وسمت القبلة بالهندسة) عنوانلی اثری پك مقبولدر .

(رسالة فی علت اختلاف الازمان فی السنة وانتقالها باربعة فصول) نامنده‌کی بر وشوریله (رسالة فی اخبار ابعاد الاجرام) و (رسالة فی استخراج بعد مرکز القمر من الارض) اثرلری علم هیئته عائد اساسلی معلوماتی جامعدر .

الکندی اجرام سماویه‌نك ابعادینی تعیینه مخصوص بر آلت اختراعنده‌ده موفق اولمشدی . یازدیغی بر رساله‌ده بو آلتك اساس وصورت استعمالنه دائر معلومات لازمه ویرمشدر .

مدوجذره دائر اولان (رسالة فی المدوالجذر) اثریله مرایادن باحث (رسالة فی شعار المرآت) وعلم احوال جویه‌یه عائد (رسالة فی علة الرعد والبرق والثلج والبرد والصواعق والمطر) وحیواناتدن (رسالة فی الحشرات) عنوانلی اثرلری مشهور ومقبولدر .

(رسالة المطر) لاتینجه‌یه ترجمه ایدلمشدر . الکندینك تألیفنه موفق اولدیغی آثارك یالکز اسملرینی ذکر ایتمك ایچون صحیفه‌لر طولوسی یازی یازمق ایجاب ایدر .

الکندی اطبای اسلامیه آره‌سنده ایکنجی درجه‌ده صایلیرسه‌ده بحق اعاظم ارباب فلسفه میانه ادخال اولنه بیلور .

الکندی سر خسی کبی بیوك شاکردلر یتشدیرمکه موفق اولمشدر .

مؤلفاتنك اك مشهورلری بروجه آتیدر :

رسالة فی علل اوضاع النجومیة
رسالة فی التوحید من جهة العدد
رسالة فی المدخل الی صناعة الموسیقی
مختصر الموسیقی فی تألیف النغم وصنعة العود
رسالة فی علل احداث الجو
رسالة فی نوادر الفلاسفه
رسالة فی العقل
رسالة عن العلة الفاعلة القریبة للکون والفساد فی الکائنات الفاسدات .
رسالة فی الاثر الذی یظهر فی الجو ویسمی کوکبا
رسالة فی الکوکب ذی الذؤابه
رسالة فی معرفة ابعاد قلل الجبال
رسالة فی انواع الجواهر والاشباه
رسالة فی انواع الحدید والسیوف وجیدها ومواضع انتسابها
رسالة فی الاثرین المحسوسین من الماء
رسالة فی علم الحواس
رسالة فی الفلك والنجوم
رسالة فی المبدع الاول
رسالة فی بطلان دعوی المدعین صنعة الذهب والفضة وخدعهم
رسالة فی عمل مرایا المحرقة
رسالة فی الاجرام الهابطة
رسالة فی علة اختلاف انواع السنة
رسالة فی آثار العلویه
رسالة مختصرة فی حدود المواليد
رسالة فی علة النوم والرؤیا ومایرمز به النفس
رسالة فی الاخلاق
رسالة فی سیاسة العامة
رسالة فی التنبیه علی الفضائل
رسالة فی اقتران الملل فی التوحید
رسالة فی البرهان
رسالة فی تثبیت الرسل علیهم السلام
رسالة فی ان الجسم فی اول ابداعه لاساکن ولامتحرك ظن باطل
رسالة فی بطلان ان جزءاً لایتجزأ
رسالة فی نقض مسائل الملحدین
رسالة فی الحیات
رسالة فی الفراسة
رسالة فی الغداء والدواء
رسالة فی التشفیة السموم

رسالة فى العالم الاقصى
رسالة فى مناظر الفلكية
رسالة فى اختلاف المناظر
رسالة فى صنعة لاسطرلاب بالهندسة
رسالة فى استخراج الساعات على نصف كرة بالهندسة
رسالة فى شروق الكواكب وغروبها بالهندسة
رسالة فى تقسيم المثلث والمربع وعملهما
رسالة فى العلة التى ترى من الهالات للشمس والقمرو والكواكب
رسالة فى تقريب وتر الدائرة
رسالة فى كيفية عمل دائرة مساوية لسطح اسطوانة مفروضة
كتاب فى مسائل المساحة الانهار وغيرها
رسالة فى الشعاعات
رسالة فى علل احداث الجو
رسالة فى الكربات
رسالة فى تسطيح الكرة
رسالة فى ان رؤيته الهلال لاتضبط بالحقيقة وانما القول فيها التقريب
رسالة فى اختلاف صور المواليد
رسالة فى الكمية المضافة
رسالة فى سرعة مايرى من حركة الكواكب اذا كانت فى الافق
رسالة فى احتراص من خدع السوفسطائيه او بطائها كما علت
رسالة فى المدخل الى الارتما طيق (علوم رياضيه يه عائد)
كتاب الفلسفة الاولى فيما درن الطبيعيات والتوحيد
كتاب الفلسفة الداخلة والمسائل المنطقية

*
* *

يالكز شو اسملرك مطالعه‌سى الكنديننك نصل بر خارقهٔ دها نه‌درجه متبحر بر نادرهٔ ذكا اولديغنى آكلاتمغه كافيدر ظن ايدرم.

الكنديننك بونلردن باشقه ، دها پك چوق مؤلفاتى وارسه‌ده بوراده يالكز فنون وفلسفه‌يه متعلق اولانلرينك اك مشهورلرينك ذكريله اكتفا ايدييورز . حكماى قديمه‌نك آثارينى تفسير وتنقيد خصوصنده يازديغى مؤلفاتده شايان تدقيق مباحثى جامعدر .

خلاصه ، الكندى شرقك اك بيوك متفكرلرندن ، اك مدقق متبحرلرندن معدوددر .

ثابت بن قره . — صابئى لمذهب اولمقله برابر طقوزنجى عصر ميلادى‌ده عراق ارباب فنى ميانده بارز بر سيماى عرفان عرض ايدن رياضيونندن ثابت بن قره‌يى ذكر ايتمه‌دن كچه‌ميه‌جكز .

ثابتك بشيوز قدر عربجه واون آلتى جلدده سريانيجه آثار تأليفنه موفق اولديغى تواتراً روايت ايديليور .

زه‌ئولوژيدن مياه بحريه وتشكل جبال حقنده‌كى مؤلفاتى پك قيمتداردر . موسيقى ، حكمت نظريه وطبه دائره‌ده خيلى آثارى واردر .

مؤلفاتنك رياضيات وعلم هيئته عائد اولانلرى يكرمى‌يه بالغ اوليور .

ثابت اوقليدك هندسه‌سنى عربجه‌يه ترجمه ايتديكى كبى كره ، اسطوانه وسطوح كرويه‌دن باحث آيريجه بر كتاب دها تأليف ايلمشدر .

ثابت بو كتابنده بالخاصه آرشميد نظريه‌سنه استناد ايلمشدر . قطوع مخروطيات عنوانلى اثرى علم هندسه اربابنجه پك معتبردر .

هيئت‌دن طلوع وغروب كواكبه عائد بر اثرى رصداتله ماليدر . جغرافياسيله كرويتى مدت مديده ايادئ احترامدن دوشمامشلردر .

جبرى هندسه‌يه تطبيق ايتمك فكرى ايلك اول ثابت طرفندن اورتايه آتلمشدر . ثابتك بعض آثارى لاتينجه‌يه ترجمه ايدلمشدر.

ابوالعباس احمد بن طيب السرخسى . — الكنديننك بو تلميذ ذى عرفانى استادينك شهرتنه رقابت ايده‌جك درجه‌ده متين بر تحصيل كورمشدى . تاريخ فنون ، سرخسى‌نك نام بلنديني سرنامهٔ تبجيل ايتمكله مفتخردر .

محافل ارباب فن‌ده ، سرخسى‌يى ؛ حاذق بر طبيب ، منقد بر فيلسوف ، مدقق بر رياضى ، بيلمهاز بر هيئت شناس اوله‌رق كوربيورز.

مجامع علماده ايسه كسكين حافظه‌سيله ممتاز بر محدث ، انجمن ادبيه‌لرده نزيه بر صاحب قلم اقتدارينى كوستريبور .

يازيق‌كه بوخارقهٔ ذكا ، ۲۸٦ تاريخنده خليفه معتضد باللهك تيغ غدرينه قربان اوله‌رق عالمننده ناقابل املا بر بوشلق براقدى. معتضدبالله سرخسينك حلقهٔ عرفاننده پرورشياب كمال اولمشدى.

بدبخت سرخسى سنه‌لرجه بو خلقت شكنه ؛ اشغال ايده‌جكى مقام علوى ايله متناسب بر تربيه ويرمكه چالشمشدى . مقام خلافته كچديكى زمانده اك امين ندماسى صره‌سنه كچمشدى .

حرص واستبداداله قوهٔ مفكره‌سى بوزولمش ، بينى صولاتمش اولان معتضد ، محترم معلمنى ، سوكيلى نديمنى، دها طوغريسى بر جهان علم وعرفانى محو ايتمه‌دن چكينمدى .

كويا معتضد ، تقديم ايديلن حكم اعدامى فرقنده اولمقسزين امضا ايلمش ايمش !......

سرخسى پك چوق آثار براقمشدر . پسيقولوژى وفلسفهٔ اخلاقيه‌دن (كتاب النفس) و (كتاب نزهة النفوس) و (كتاب فى ادب النفس) و (كتاب فى اخلاق النفس) و (سيرة الانسان) عنوانلى اثرلرى مشهوردر .

رياضياتدن (كتاب الجبر والمقابله) سيله منطقدن (اختصار كتاب ايساغوجى) و (اختصار كتاب قاطيغو رياس) نام اثرلرى خيلى زمانلر مدارس علميه‌ده ، ايادئ احترامى اشغال ايلمشلردر .

آثار مشهوره‌سندن بعضيلرى بر وجه آتيدر :

رسالة فى السالكين وطرائف اعتقادهم
رسالة فى وصف مذهب الصابئين

کتاب فی ان المبدعات فی حال الابداع لامتحرکة ولاساکنة
کتاب العقل
کتاب فی ان الجزء ینقسم الا مالا نهایة له
اختصار کتاب آنالو طیقا الاولی
« « « الثانیة
کتاب المسالك والممالك
کتاب السیاسة الصغیر
کتاب الملاهی
کتاب فی منفعة الجبال
کتاب الموسیقی الکبیر
المدخل الی علم الموسیقی
کتاب فی ماهیة النوم والرؤیا
کتاب فی العقل
کتاب وحدانیة الله تعالی
کتاب فی العشق
کتاب فی برد ایام العجوز
کتاب فی القوانین علی مذهب ارسطوتالیس

سرخسی‌نك مباحث متنوعه‌یه عائد پك چوق آثاری واردر. فلسفه وریاضیاتده متانت محاکمه‌سیله معروفدر.

ابو حنیفة الدینوری — شرق نباتیونك سرنامهٔ مباهاتی اولان ابو حنیفه، ابوالفدا طرفندن (صاحب کتاب النبات) لقبیله یاد ایدیلیور.

دینوری علم نباتاته دائر تتبعات مهمه‌ده بولنمشدی. تتبعات وتجربه‌لری جامع اولمق اوزره نباتاته دائر ایکی مهم اثر تألیف ایلمشدر.

ابو حنیفه الدینوری او وقته قدر مجهول اولان اللی نوع نبات کشف ایلمش وبونلرك اوصافنه دائر اثرلرنده تفصیلات لازمه ویرمشدر.

دینوری مشاهیر نباتیوندن اولمقله برابر عینی زمانده بر ریاضی، برهیئت شناس ایدی. بروج سما حقنده مهم بر اثر واردر.

منطق وجبره عائد (کتاب فی الجبر) و (اصلاح المنطق) و (کتاب فی الجبر والمقابله) عنوانلی کتابلری معروفدر.

الدینوری عصری علماسی آره‌سنده ریاضیاته وقوف تامیله کسب امتیاز واشتهار ایلمشدی.

مابعدی وار

مدللی اعدادیسی مدیری

م. شمس الدین

صراط مستقیم جریدهٔ اسلامیه‌سنه

قرآن عظیم الشانك وجوه ایله قرائتی پك مهم بر فن اولدیغی وبو فنك اربابی وقتیله مظهر احترامات امت اوله گلمش ایکن برمدتدنبری بوکبی ذوات کسب ندرت ایدوب بناءً علیه وجوه قرائت کوندن کونه ضایع اولمقده بولندیغی ایضاحدن مستغنیدر. بو فن جلیلك درجهٔ اهمیتی تبیین و اربابنك بوبابده مصروف اولان مساعیسی تعیین ایتمك ورحمتده وسیله اولمق امنیه‌سیله مشاهیر قراءنك مطلع اولدیغم درجه‌ده تراجم احواللرینی یازمق ارزوسی دیگر آرزولرمه غلبه ایتدیککندن (روضة القرآن) نامی آلتنده مقاله‌لر یازمق ایستیورم بوکا بر مقدمهٔ نوین تشکیل ایتمك اوزره وقتیله بر ذات محترم طرفندن حفاظ و قراءنك تکثیرینه و علم جلیل قرائتك اندراسدن وقایه‌سی اسبابنك استکمالی وبوبابده خاطره گلن بعض تدابیرك دائرهٔ عائده‌سنجه قبول واجراسنه دائر مقام عالیٔ فتوایه تقدیم ایدلمك اوزره النان لایحه‌نك بر صورتی اله گچدیککندن بونی بعض تعدیلات و علاوات اجراسیله تقدیم ایدیورم. صراط مستقیمده انتشاری موجب انتباه و تشویق اوله‌جغنی امیدندهیم.

خواجه زاده

احمد حلمی

روضة القراء

مقدمه

انزل القرآن علی سبعة احرف، حدیث شریفی لسان حکمت فشانندن صادر اولان سلطان انبیاء وسند اهل اداء نبی ذیشانمز صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینه شرفبخش انزال بیوریلان قرآن عظیم الشان کافهٔ علوم اولین و آخرینی جامع ومحیطدر. پیشوای مفسرین ابن عباس رضی عنهما المعین حضرتلری « بالجمله علوم قرآن حکیمده مندرجدر لکن علوم موجوده‌یی استنباط ایتمکده افهام رجال عاجز و قاصردر » مآلنده اولان « جمیع العلم فی القرآن لکن تقاصر عنه افهام الرجال » کلام حکمتصابنی دائما ورد زبان بیوررلردی مضمونات مقدسهٔ فرقانیه‌دن نیجه نیجه علوم وفنون استنباط و اقتباس ایدیله گلدیکی کبی الفاظ جلیلهٔ قرآنیه دخی بر چوق علومك اخذ و استفاضه اولنمسنه مأخذ ومرجع اولمشدر نظم جلیل فرقانی‌یه متعلق علومك یگانه‌سی علم وجوه قرآندر.

علم وجوه قرائت

ذات رسالتپناه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن اخذ اولندیغی وجهله نظم مبین فرقانینك صور ووجوه مقبوله‌سندن کیفیت ادا وتلاوتیله قوانین تجویدیه‌سندن باحث برعلم جلیلدر. بو علم جلیله وقوف وانتساب سببیله قرائت متواتره ومشهوره وشاذه‌یی تفریق وتمییز خصوصنده انسانده برملکهٔ ممیزهٔ ممتازه حاصل اولورکه

الفاظ جلیلهٔ فرقانیه‌نك صورت ادا و تلاوتنده شایان اخذ و قبول اولمیان وجوه واحتمالاتك ضعفیتی ویا کلیاً عدم مقبولیتنی اکلامقده انسان دوچارمشکلات اولمز؛ الفاظ جلیلهٔ فرقانیه‌نك هدف تغییر و تحریف اولماسی امر مهمنی تأمین بوعلم جلیله وقوف وانتسابله ممکن اولور. جناب کبریا ﴿ انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون ﴾ آیت جلیله‌سنده فرقان حکیم الی الابد تغییر وتحریفدن محفوظ و مصون قاله‌جغنی حبیب کریمنه خبرویردی . مفسرین عظام حضراتی سورهٔ حجرده واقع اشبو آیت جلیله‌نك تفسیرنده فرقان حکیمك مصون ومحفوظ قالمسنك سبب یگانه‌سی امت‌منجیهٔ اسلامیه‌دن بر فرقهٔ مخصوصه نظم جلیل فرقانینك امر تعلیم وتعلمنی کندولرینه مایه‌الاشتغال عد ایتمش اولملریدر بیوردیلر .

نتکیم ذات رسالتپناه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری عزم‌گلشنسرای آخرت بیوردقلرندنصکره اصحاب گزین وعلی‌الخصوص خلفای راشدین حضراتنك اهم اموری فرقان حکیمك امر حفظ وصیانتنی تأمین ایتمك اولمشدر . بعده تابعین وتبع تابعین عصرندن برو بوکونه‌قدر قرآن عظیم‌الشانی وجوهات واداسیله حفاظ و حملهٔ قرآن محفظهٔ احترام‌لرینه آله‌رق اسباب تحفظ وانضباطیه‌سنی تثبیت وتأمین ایتمش اولدقلری کبی الی قیام الساعه ایده‌جکلری دخی آیت جلیلهٔ مذکوره واحادیث نبویه واحوال جاریه ایله ثابتدر .

نتکیم امام فخرالدین رازی حضرتلری دخی بو خصوصك بقا ودوامی بعونه‌تعالی امتك بقا ودوامیله اوله‌جغنی آیت جلیلهٔ مذکوره‌نك تفسیر شریفنده بیوررکه ﴿ فان قیل فلم اشتغلت الصحابة بجمع القران فی‌المصحف وقد وعدالله تعالی بحفظه وماحفظالله تعالی فلا خوف علیه والجواب ان جمعهم للقرأن کان من اسباب حفظالله تعالی اباه فانه‌تعالی لما اراد وحفظه قیضهم لذلك فاختلفوا فی‌انه‌تعالی کیف یحفظ‌القرأن قال بعضهم الی آخره وقال آخرون اعجزالخلق عن ابطاله وافساده بان قیض جماعة یحفظونه ویدرسونه ویشهرونه فیما بین الخلق‌الی آخر بقاءالتکلیف. انتهی ﴾

امدی بلطفه‌تعالی کتاب مبین الهینك نشر وتعلیمنه رجال امت هرآن وزمان سعی وهمت ایتمشلر وایتمکده‌درلر .

اخذ قرائت ایکی طریقله اولوب بری عرض ، دیگری استماعدر. عرض .— طالب اوقویوب مقرئ دیکله‌مکدر . استماع .— معلم اوقویوب متعلم دیکله‌مکدر . قرأن عظیم‌الشانك اخذنده عرض و استماعدن بشقه مسلك قبول ایدلمامشدر . بناءً علیه سلسلهٔ اخذ و قرائت ومنتظماً ومتصلاً ذات رسالتپناه صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلرنده نهایت بولمغله معتبردر . قراء اصحابدن ابوالدرداء رضی‌الله عنه حضرتلری شام شریفك حین فتحنده شامه قاضی نصب اولنمغله بر صباح جامعشریفده اداء صلوة ایتدکدن صکره فرقان حکیمك امر تعلم واخذی ایچون اطراف وبقاعدن طوپلانان ذواته‌وظیفهٔ مهمهٔ تعلیمی ایفا بیوررلردی . جماعتی اونر اونر حلقه‌یه بالتفریق هربرینه عریف قرائت اولان بر ذات تعیین ایلمشیدی . بر اون کشی حل مشکلات ایچون کندیلرینه عریف‌ورئیس تعیین‌اولنان ذاته مراجعت ایدر اوده بیلدیکنی تعریف بیلمدیکی تقدیرده محراب اوکنده کمال انتباه ایله نظارت ایدن جناب ابی‌الدرداء رضی‌الله عنه حضرتلرینك انظار مدققانه‌سنه عرض ایلر ایدی . اجلهٔ امتدن بر چوق ذوات کرام نفسلرینی بالخاصه قرأن کریمك الفاظ عالیه‌سنی وصورت قرائت ووجوه واداسنی ضبط وتعلیم ایتمك خصوصنه وقف ایدوب بوبابده مقتدای امت اولمشلردر . ائمهٔ سبعه‌که نافع ، ابن کثیر ، ابو عمرو ، ابن عامر ، عاصم ، حمزه ، کسائی ، وراویلری ، وائمهٔ ثلاثه‌که ابوجعفر ، یعقوب ، خلف‌العاشر حضراتی اولوب بوخصوصده اك زیاده اشتهار ایدن بواون ذوات کرامدر . بین‌القراء جمله‌سی ائمهٔ عشره نامیله معروفدر . انلرك روایت واخذلریله ثابت اولان قرائت مقبول ومتداولدر . مشارالیهم حضراتنك بعضلری صحابهٔ کرامدن وبعضلری اجلهٔ کبار تابعیندن قرائت قرأن اخذ ایلمشلردر . ازجمله ائمهٔ سبعه‌دن ابن عامر حضرتلری بالذات ابوالدرداء رضی‌الله عنه حضرتلرندن اخذقرائت ایتمش وعریف تعیین اولنمش اولان ذواتدن اولوب ابوالدرداء رضی‌الله عنه حضرتلرینك وفاتندن صکره تعلیم قرأن کریم کندوسنه انتقال ایتمشیدی؛ ائمهٔ عشره وراویلرینك وقوع بولان جهد واقدامات متوالیه‌لریله قرائت متواتره ومشهوره وروایات شاذه واحتمالات غیر مأخوذه تبین ایدوب وجوه قرائت صدوردن سطوره نقل اولنمشدر .

بشیوز تاریخلرینه قدر طریق انفراد اوزره وجوه قرأنیه تعلیم وتدریس اولنه‌رق ائمهٔ قرأنك هر برلرینك وجوه وقرائتلری آیری آیری قرائت وختم اولنور ایدی . بعده اندراج طریقی اوزره اهل ادا ختمهٔواحده‌ده وجوهات قرأنیه‌یی تعلیم‌وتدریس وقرائت‌ایلملریله الی‌الآن اندراج وجهله اخذ وتعلیم وقرائت اولنمقده‌در .

علم قرأنده اولا تألیف کتابه موفق‌اولان ابوعبیدالقاسم بن‌سلام وابو عمروالدانی وامام شاطبی وامام‌سخاوی وامام جبری حضراتیدر وعلم قرأنده آثار نافعه‌سیله اك‌زیاده کسب شهرت‌ایدن خاتمة المحدثین امام‌شمس‌الدین محمد بن الجزری حضرتلریدر . شامدن مصره عزیمتله بر مدت تدریس ونشر قرائت ایتدکدنصکره ۷۹۸ سنهٔ هجریه‌سنده جنتمکان غازی سلطان بایزید خان علیه‌الرحمة والغفران حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده بروسه‌شهرینه عزیمتله نشر علوم وجوه قرائت‌قرأنیه تعلیم وتدریسیله مشغول و طریق تقریبدن « نشر کبیر » و « صغیر » و « طیبه » کتابلرینی وطریق عشره‌دن تحبیر وسائر کتابلر تألیفیله بو امت مرحومه‌یی احیا ایلمشدر .

مابعدی وار

قیز سلطانی مکتبی

بن ظن ایدییورم‌که شرقك اجتماعی خسته‌لقلرندن اك منتشر واك وخیمی، سوزله ایش آره‌سنك برلشه‌میه‌جك‌قدر آچلمش اولماسیدر. بزده اخلاق قاعده‌لری ، شریعت امرلری ، پیغمبر سوزلری ، قانون

حكملری ، حاصلی هیئات اجتماعیه‌مزی معین بر چرچوه ایچینه صوقان ، افرادك مناسبتلرینی تنظیم ایدن ، معلوم بر غایهٔ خیاله طوغری ایلرولته‌ن نه قدر امر ونهی وارسه بونلرك هیسی ، یا معناسنه اصلا اهمیت ویریلمه‌دن ازبره وعجله اوقونان افسونلر ، یاخود صرف سوز سویله‌مك ایچون جمله‌لر آره‌سنه صیقیشدیریلمش قوف دستورلر ، ویاخود دیوار تزیینه مخصوص یالڭیزلی فقط مألسز لوحه‌لر درکه‌سنه ایندیریلمشدر . ازبریمزده بر چوق احادیث نبویه واردر ؛ صره‌سی كلدكچه ، حتی كلمه‌دن بونلری اوقویه‌رق عالملك صاتمه‌یی پك سوه‌رز ؛ اما او حدیثك امر ونهی سوزدن ایشه كچیرمك خاطریمزه بیله كلمز ؛ حتی كچیره‌جكلر بولنورسه مانع اولمق بیله ایسته‌رز . فرضا ، هپمزك تا چوجقلقدن بری ایشیده ، ایشیده ایجه حفظ ایتدیكمز شو : « العلم فریضة علی كل مسلم ومسلمة » حدیث شریفیله عمل ایتمك ایسته‌ینلرك وای حالنه !.. لكن بونك نتیجه‌سی پك وخیم ایمش ؛ بوكون ، ممالك اسلامیه‌ده ارككلرك یوزده یتمش ویا سكسانی ، اوقویوب یازمق بیلمز ، هنر ومعرفتدن بهره‌سز ، غیر مسلم قوم وقبیله‌لرك اڭ سڭلی خدمتلرده قوللانیلور كوله‌سی ، یوك طاشیر حیوانی منزله‌سنه اینیورمش ؛ قادینلرك یوزده طقسان بشی ، طقسان طقوزی ، جهل یوزندن ، حیاته نظرده اورطه آفریقا زنجیلرندن پك آز فرقلی بولنیورمش ... نه لازم ! سلف صالحین بویورمامشلرمی كه : « بو دنیا كافره جنت ، اولوبدر مؤمنه زندان !.. »

زندان اولسه ایدی ، بلكه اوكاده آلیشمق قابل اولوردی ؛ فقط بوكیدیشله دنیا بزه ، زندان دكل ، بر سیاست میدانی ، هپمزك اعدامه محكوم اولدیغمز بر سیاست میدانی اوله‌جق ...

هیچ اولمازسه بزی شو فلاكتدن قورتارمق ایسته‌ینلره اولسون مانع اولمایالم ، الیمزدن كلیرسه اونلره یاردیم ومعاونت ایده‌لم . حكومت ، اركك چوجقلریمزی شویله بویله دوشنیور ؛ یالڭیز بویوك مركزلریمزده ، اوده آز ونقصانلی . ابتدائی ، اورطه وعالی مكتبلریمز وار . اما قیزلریمزی شمدی‌یه قدر ، همان هیچ دوشونن یوقدی . استانبولك یوكسك طبقهٔ اجتماعیه‌سندن بر دوستم ، ایكی اوچ سنه‌در ، بالدیزلرینی اوقوتمق ایچون بر تورك مكتبی آرایور ، آرایور ، بولامیوردی . نهایت ، ایسته‌مه‌یه ، ایسته‌مه‌یه ، بریسنی فرانسز ، دیكرینی آلمان قیز مكتبنه ویردی ... بر آی قدر اول ، استانبولك منور صنفندن بر دوستمك كوچوك قیزلری ایچون مكتب آرامه‌یه برابرجه چیقمشدق ؛ ینه مجبوراً اجنبی مكتبلری قپولرینه دوشدك . بر انكلیز قیز مكتبنك صالوننه كیره‌ر كیرمز ، بنم ودوستمك بینی آتدی . بوتون دیوارلر چوجقلرك كوره‌بیلنلرنده اڭ درین ایزلر براقه‌جق كبی دینی رسملر ایله قاپلانمشدی ... مدیره‌سیله قونوشدق . محترم مسترس ، بزی ، بر آز فضله دقتلی ، هر شیئی چوقچه آراشدیروب صوران آدملردن كورنجه ، چار چابوق ، فقط نزاكتله قاپو دیشاری ایتدی . بو وقعه افندم ، دار الخلافه‌نك تا كوبكنده ، نور عثمانیه جامعنك ، اوچ ، بش یوز مترو اوزاغنده اولوب كچدی !.. ذاتاً مدیره خانم چوجقلری قبول ایده‌جك كبی طاورانسه ایدی‌ده ، ینه دوستم ، الیله اولادینی بویله بر پروتستانلق وانكلیزلك حوضنه آتوب كیتمش اولمازدی . خاطریمه دها بر طاقم وقعه‌لر كلیور ؛ فقط سوزی اوزاتمامق ایچون ، بر همشهرمك مركز خلافتده اوقوتمق اوزره ، كندیسنك واقرباسندن بعضلرینك بر قاچ قیزینی آلوب كلدیكی حالده ، استانبولده ایسته‌دیكی كبی بر مكتب بولامیه‌رق ، شاشیروب قالدیغنی ذكر ایله اكتفا ایدییورم .

ممالك اسلامیه‌نك هله كوزیمز اوكنده طوران مركز اسلامیتك قیز مكتبلرینه احتیاجی ، فوق العاده ، تام معناسیله فوق العاده شدیددر . بو احتیاج ، اورطه ویا ابتدائی بر قاچ مكتب آچلمقله بیتریله‌مز . فقط بو یولده آتیلان هر بر خطوه ، تورك واسلام عالمنه ایدیلن اڭ بویوك خدمتلردندر . بر مدتدنبری بو عالمك هر طرفنده ، بو بویوك خدمتی ایدنلر كورنمه‌یه باشلادی . عثمانلی مجلس مبعوثانی رئیسی احمد رضا بكك بلند سیماسی ، بو محترم ذوات ایچنده دائما یوكسك طوره‌جق ، واوزاقدن سچیله‌جكدر . بنم اعتقادمجه احمد رضا بكك ، استانبوله كلدیكندنبری ، وطننه ایتدیكی خدمتلرك اڭ مهمی بر قیز مكتبی تأسیسنه چالیشماسی اولمشدر . بو تشبثیله رضا بك یالڭیز وطننك دكل ، بوتون توركلكك بوتون عالم اسلامك شكراننه كسب استحقاق ایلمشدر .

احمد رضا بكك قیز مكتبی یاپمق ایشنه یاردیم ایدنلر آره‌سنده ، مناسترلی اسماعیل حقی ، نصوحی زاده مصطفی عاصم افندیلر كبی زمانمزك اڭ كزیده علمای دینی بولنماسی ، مكتبك تشكیلات ونظاماتنده اوامر ونواهیٔ شرعیه‌نك تماماً تطبیق اولونه‌جغنه اڭ قوی تأمیناتدر .

بر قاچ هفته اولیوركه بو بویوك تشبث ، یكی بر دوره‌یه كیردی : ملت مجلسنك رئیسی ، بوتون افراد ملتی بو ثوابلی ایشه اشتراك ایچون دعوت ایدییور ؛ عثمانلی بانقه‌سی واسطه‌سیله اعانه بیلتلری صاتدرییور . اعانه ایدنلردن بعضلری ، صوكره‌دن اعانه‌لری مقدارینی آرتدیرمه‌یه یارایه‌جق بر مكافاتده قزانه‌بیله‌جكلر ... شو سطرلری قارالایان عاجز ، « آمنت » ه ایناندیرجه‌سنه اینانیورم‌كه قندیللی اناث مكتب سلطانیسی فائده‌سنه اعانه بیلتی صاتین آلانلر ، جهله قارشی آچلمش جهادك مجاهدلری اوله‌جقلر وبناءً علیه فی سبیل الله جهاد ثوابنی قزانه‌جقلردر ...

٨ حزیران ۱۳۲۷

آ . ی .

بیروتده امریقان پروتستان مكتبی

— ۲ —

غبار نسیان آلتنده قالان ماضینك مدید ، مسلسل سنه‌لرندن قرق بش سنه كبی اوزون بر زمانك صورت كذارشندن صرف نظر ایدوب مجرای بحثی ، سنین كذشته‌نك محصولسی واقدامی اوله‌رق وجوده كلان بوكونكی « آمریقان پروتستان مكتبی » نك اقسام داخله‌سی ، احوال عمومیه‌سی وسوریه‌ده‌كی نفوذ وتأثیراتنه تحویل ایده‌رك نتیجهٔ تدقیقاتمی پیش انظار قارئینه وضع ایده‌جكم .

∴

مكتبك تقسيماتى :

مدرسهٔ كليهٔ آمريقانيه‌نك تدريساتى بروجه آتى سكز شعبه‌يه منقسمدر :

(١) استعداديه : بو شعبه‌ده مبادئ علوم تحصيل ومكتبك ديكر اقسام عاليه‌سنه دوام ايده بيله‌جك بر اقتدارى حائز اولمق ايچون انكليزجه لسانى بر درجه‌يه قدر تعليم ايديلير. مدت تحصيل بش سنه‌در .

(٢) علميه : بو شعبه‌ده انكليزجه لسانك ادبيات وغوامضى تدريس وتاريخ ، فلسفه ، « پسايقولوژى » ، « فيزيولوژى » « زيئولوژى » ، « سوسيولوژى » ، « زيئولوژى » « منطق » ، « اقتصاد » ، « كيميا — » ، « علم هيئت » ، فلسفهٔ طبيعيه ، فلسفهٔ عقليه ، فلسفهٔ ادبيه ، نباتات ، كبى علوم عاليه كوستريلير .. مدت تحصيل درت سنه‌در .

(٣) تجاريه : تجارته سلوك ايتمك ايسته‌ين طلبه‌لره فن تجارتك بوتون نظريات وعملياتى تدريس ايديلير . مدت تحصيل درت سنه‌در .

(٤) طبيه

(٥) صيدليه يعنى اجزاجى شعبه‌سى . طبيه قسمنك مدت تحصيليه‌سى درت سنه ، اجزاجى قسمنك اوچ سنه‌در .

(٦) خسته باقيجيلرينه مخصوص شعبه : خسته‌يه باقمق ، يكرمنجى عصرده عادتا بر « فن » شكلنى آلمشدر . بو شعبه‌يه كبار نسوان دخى داخل اولمقده وبونى كنديلرينه بر شرف عد ايتمكده درلر . بو ، جداً تقديره سزا بر حركت ، هردرلو ستايشك فوقنده بر فداكارلقدر !

(٧) آثار قديمهٔ مقدسه ياخود « فيلولوژى » شعبه‌سى .

(٨) ديشجيلك شعبه‌سى : مدت تحصيل اوچ سنه‌در .

ابنيه‌لر :

(١) علميه بناسى : ١٨٦٦ سنهٔ افرنجيه‌سنه مصادف ١٢٨٣ سنهٔ روميه‌سنده انشا ايديلن وكليه‌نك اك قديم مؤسسه‌سنى تشكيل ايدن بوبناى معظم مكتبك كتبخانه‌سنى ، جمعيتلرك اجتماع وقونفرانس صالونلرنى ، درسخانه‌لر ايله ياتاقخانه‌لرى محتويدر .

(٢) طبيه بناسى : محتوياتى . (آمفيته آتر) سيستمنده ايكى بيوك اوطه . باقتريولوژى لابوراتوارى ايله معارض تشريحيه وجراحيه . بوبنا ١٢٨٤ سنه‌سنده انشا ايدلمشدر .

(٣) رصدخانه : (تفصيلاتى آشاغيده ويرلمشدر)

(٤) رئيسك اقامتكاه خصوصيسى .

(٥) تجاريه بناسى : بوبناى محتشم وآهنين ١٣١٦ سنه‌سنده انشا وعين سنه‌ده تدريساته ابتدار اولنمشدر . محتوياتى :

درسخانه‌لر ، ياتاقخانه‌لر ، استقبال صالونلرى ، رئيسك دائرهٔ رسميه‌سى ايله آلت قاتنده مطبخ ويمك خانه‌لردن عبارتدر .

(٦) كليسه وظيفه‌سنى ايفادن اجتماعات واحتفالات صالونى آيريجه بيوك بر بنا اشغال ايتمكده‌در .

(٧) كيميا لابوراتوارى : درت بيوك لابوراتوار ايله ايكى بيوك درسخانه‌دن عبارتدر .

(٨) استعداديه شعبه‌سنك كوچوك سنده بولنان طلبه‌لرينه مخصوص بناسى .

محتوياتى : درسخانه‌لر ، ياتاقخانه‌لر ، حماملر . . .

(٩) ميقروب وباقتيرا استنباطنه مخصوص غير قابل احراق كوچوك بر بنا .

(١٠) استعداديه بناسى : بو بناى مفخم ، ١٢٨٨ سنه‌سنده انشا ايدلمشدر . اوچ طبقه‌دن عبارت بولنان اشبو أبنيه‌نك محتوياتى بروجه آتيدر :

غايت بيوك درت درسخانه ، (كه هربرى يوزر طلبه استيعابنه مساعددر) اوتوز بشر طلبه آله‌جق قدر وسعتى حائز منتظم ، صوك سيستم اون ايكى درسخانه . اوچنجى قات طلبه‌لرك ياتاقخانه‌لريله معلملرك اوطه‌لرينه تخصيص ايدلمشدر . اورته قاتده اجتماعات عموميه‌يه مخصوص بيوك بر صالون موجوددر .

(١١) حرف استعداديه — وبعض — طبيه طلبه‌لرينك اسكان واقامتلرينه مخصوص بنا .

(١٢) علوم طبيعيه‌يه مخصوص بنا . محتوياتى : كيميا ، فلسفهٔ طبيعيه ، نباتات ، ژئولوژى ، زيئولوژى ، مينورولوژى — وآثار قديمه‌يه مخصوص واسع اوطه‌لر ايله رونتكن شعاعاتنى حاصل ايدن آلت ايچون بيوك بر اوطه .

(١٣) مكتب اداره‌سنه مخصوص بنا . بو بنا ، صندوق امينك ايكى اوطه‌سى . بر استقبال صالونى ومتباقيسى مكتب فاكولته‌سنك اجتماعنه مخصوص متعدد اوطه‌لردن مركبدر .

(١٤) خسته‌خانهٔ نساء .

(١٥) خسته‌خانهٔ اطفال .

(١٦) خسته‌خانهٔ امراض عينيه واذنيه ..

كتبخانه :

علميه قسمنك اك بيوك ، اك واسع اوطه‌سنى اشغال ايدن بو كتبخانه (١٥٢٠٠) عدد متعدد لسانلرده محرر كتابى حاويدر . بو كتابلرك — بالطبع — اكثريسى انكليزجه اولوب تركجه ، عربجه فرانسزجه ، عبرانيجه ، روسجه ، ارمنيجه ، ايتاليانجه لسانلرده محرر كتابلرده موجوددر . صرف تركجه وعربجه اوله‌رق اشبو كتبخانه‌ده سوريه وفلسطين قطعه‌لرينه عائد بر چوق كتابلردن تشكل ايتمش مهم بر مجموعه واردركه بوايكى قطعه حقنده تفصيلات مكمله ومعلومات مفصله‌يى محتويدر . طلبه‌لر (اون بش كون ظرفنده اعاده ايتمك وايكى كتابدن فضله اولمامق شرطيله) كتبخانه‌دن ايسته‌دكلرى كتابى آلمغه مأذوندرلر . كتبخانه‌ده (٤٥٦) جلد قدر لغت كتابلرى ايله بر چوق (آنسيقلوپيدى) لر موجوددر . دنيانك هر طرفندن ، طرفندن ، هرنوع غزته ، رساله ، مجموعه كلمكده وتركجه اوله‌رقده

صباح ، اقدام ، ثروت فنون ؛ تعارف مسلمین(۱) . صراط مستقیم غزته‌لری کتیر تیلمکده‌در .

لابوراتوارلر :

رصد خانه : ۱۲۹۰ سنه‌سنده انشا و ۱۳۰۹ سنه‌سنده بناسی تجدید ایدیلوب مراقبات فلکیه ومتورولوژی‌یه — عائد مقیاسات ، یکرمی درت قدم قطرنده واستعماله موافق آلات ایله مجهز بیوك حجمده واون درت بیك لیرا قیمتنده بر تلسقوب Telescoge کتیر تیلمشدر ..

رصد خانه‌نك ارصاد جویه‌یه مخصوص متعدد آلتلرندن بعضیلری بروجه آتیدر : مقیاس ثقل هوا ، مقیاس حرارت وبرودت ، مقیاس رطوبت هوائیه ، ریاحك جهت وسرعت حرکتنه مبین مقیاس ، مقیاس درجهٔ نزول باران الخ . بالاده مذکور آلتلر ایله — کونده بر دفعه وقوعبولان — نتیجهٔ ترصد خصوصی جدوللره بعدالقید کونده بر دفعه استانبول رصد خانه‌سنه تلغرافله معلومات ویریلیر . آی نهایتلرنده لوندرا ، واشینغتون ، پاریس ، ویانه ، قاهره وسائر مراکز رصدیه‌یه خلاصه اوله‌رق اعطای معلومات ایدیلیر .

مذکور رصد خانه‌ده زلازل وارتجاجات ارضیه‌یی فوطوغرافیاً قید ایتمك ایچون برده سیسموغراف — واردرکه قید ایتدیکی زلزله وارتجاجاتی انکلتره مراکزی ایله آلمانیانك «ستراسبورغ» شهرنده‌کی «سیسمولوژی مرکزینه اخبار ایدرلر . کیمیالابوراتواری: کیمیادر سنك نظریاتنی عملیات ایله تطبیق ایده‌بیلمك ایچون بر چوق آلات وادوات ایله مجهز خصوصی بر بنا بوفنك تحصیلنه تخصیص ایدلمشدر ..

باقتریولوژی لابوراتواری : بو دخی غیر قابل احتراق خصوصی بر بنا اشغال ایتمکده‌در .

پاتولوژی لابوراتواری : بولابوراتوار بر چوق میقروسقوپلری حاوی اولوب هر طلبه‌نك کندیسنه مخصوص بر میقروسقوپی واردر . زئولوژی وبوتانی لابوراتواری: بودخی مواد حیوانیه ونباتیه‌نك جمعنه مخصوص بر چوق میقروسقوپلری حاوی اولوب آیریجه بر قسمی حیوانات ونباتات موزه‌لرینه تخصیص اولنمشدر .

فیزیولوژی لابوراتواری : بولابوراتواره بر قاچ سنه اول آوروپادن الکتریق بطاریه‌لری ، لفائف موصله ، کیموغراف — سفیغموغراف ، جهاز تنفسیه‌یی تمثیل ایدر ، وکوزده دوران دمك صورت سیرینی کوسترر . آلات ایله تهییج اعصاب ، اتقاص عضلات ، تمددشراینی تجربه وتدقیق ایتمکه مخصوص ادوات مکمله جلب ایدلمشدر .

فلسفهٔ طبیعیه لابوراتواری : بو لابوراتورمبادئ فلسفهٔ طبیعیه‌نك توضیحنه مدار اولمق ایچون بر چوق آلات وادواتی محتویدر .

رونتکن شعاعاتی لابوراتواری : بودخی الکتریق استحصالنه وبو شعاعاتك کافهٔ مظاهرینك توضیحنه وخسته‌کانك تداویسنه وافی آلتلرله مجهزدر .

سامی زاده
ثریا

ذات حضرت خلافتپناهینك عودت همایونلری اثناسنده السید شیخ صالح التونسی حضرتلری طرفندن ایراد اولونان نطق بلیغدر :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله الولی الفتاح والصلاة والسلام علی المرشد الاعظم المبعوث بالهدی والبشر لمن اهتدی بالفلاح اما بعدفیاخلیفة رسول رب العالمین ان قاطبة رعایاك المخلصین وكافة ابنائك البارین خصوصا منهم عموم المسلمین فی احتفال برجوعكم الی مقرالخلافة العظمی سالمین غانمین و سرور باهرین ماحكی التاریخ مثالهما منذ عهد بعید و امد مدید كیف لا وهو سرور و احتفال بحامی حمایضة المسلمین كیف لاوهو سرور و احتفال بمقام روح الاسلام الذی حیاته و قاب الاسلام الذی علیه تلتف ذراته كیف لا وهو سرور و احتفال بمقام من یعتقد كل مسلم و مسلمة ان متممات دینه وجوب بیعته و بذل المهج و الاموال فی تأیید سلطنته و هجر الاهل و الاوطان للالتفاف حول مركزه وان حیاة الاسلام بحیاة مقام خلافته وارتفاع شان الاسلام بارتفاع شان دولته فیا امیرالمؤمنین لقد ادخلتم الامة العثمانیة عموما والعالم الاسلامی خصوصا بظهوركم هذا المظهر الذی ورثموه عن الخلفاء الراشدین واقتفیتم فیه اثر اسلافكم العظماء الاكرمین فی دور من حیاة جدیدة تعلق علیها كل الامال و تبشر بمستقبل زاهر ای استقبال یا امیرالمؤمنین لقد ظهرتم مع رجالكم الصادقین بهذه السیاحة المیمونة التی بلغ صداها اعماق الكرة الارضیة وعم بشراها كل امة الاسلامیة مظهر الشجاعة والسخاء مظهر الشفقة والصفح و تمام الوفاء مظهر الحكمة والسیاسة العمیقة وكمال الدهاء مظهر الاب الشفوق مظهر الامین علی خلافة الاسلام المقدسة ودینه المبین الحازم الصدوق یا امیرالمؤمنین لقد انقذتم بسیاحتكم هذه المملكة و الملة من هوی سحیق و ایقظتم العالم الاسلامی حیث ماكانه من تذبذب و حیرة و ثبات عمیق یا امیرالمؤمنین ویا رجال الدولة المجاهدون باموالهم وانفسهم فی سبیل رب العالمین لقد رددتم بهذا المظهر الصمیمی الطاهر الحكیم كید الخائنین المرسوسین بید اجنبیة اثیمة فی نحرهم الذین حاولوا ان یخدشوا افكار عموم الاسلام الغافلین لیموقلوا مساعی الرجال الصادقین الباذلین ارواحهم واوقاتهم فی سبیل توحید الامة وازالة سوءالتفاهم منها و ترقیتها حسب اوامر دینها القویم لیرجع لها مجدها المؤثل القدیم حول اریكة خلافة المسلمین ذلك اتهموا دارالخلافة و رجالها بالتهاون بالدین وعدم المبالات بخلافة المسلمین و سعوا فی تقسیم الامة احزابا عنصریة والقاء الشقاق بینها وتوغیر صدور بعضها علی بعض واغرائها علی التنازع السیاسی

[۱] رسالهٔ مذکوره بالاخره قاپاندیغندن یرینه باشقه بر غزته کتیر تیلمکده‌در .

بالاستعارات الشخصية والاساليب الثورية وفي آن واحد بهذا التفسير المدسوس والقلب للحقائق والتهم الكاذبة التي الصقوها بدار الخلافة فتنوا الامة من جهات ثلاثة فغواتها اندفعوا الى قلة الدين والعبث بالآداب والاخلال بالراحة و صلحاؤها الغافلون والبعيدون عن دار الخلافة فسرت عقيدتهم في الدولة ونفروا منها و تقاعدوا عن مساعدتها و ربما شوش بعضهم عليها ظنا منه ان يغير المنكر والمقهورون للغير المعلقون كل آمالهم على دار الخلافة كادوا ان ييئسوا وينقطع حبل وصلهم ويتخذ العدو ذلك وسيلة لتجنيسهم بجنسه وقهرهم على دينهم يا امير المؤمنين و يا خليفة رسول رب العالمين لقد اظهرتم الحقائق ومحوتم هذه الترهات من لوحة الوجود بظهوركم هذا المظهر الحكيم مظهر تقديس خلافة المسلمين مظهر المحافظة على وحدة دينه المتين الله اكبر قد برح الخفا الله اكبر قد ظهر الحق وزهق الباطل بلا امتراء وماهذه اول حسنة من حسناتكم يا آل عثمان الفهام لقد شهد الله والملائكة وتاريخ البشر اجمع بانكم منذ اجمع من يعتد باجماعه من المسلمين على بيعتكم بالخلافة وتسلسلت فيكم بولاية العهد الصحيحة استلمتم زمامها باليمين واجتمع تحت علمكم المؤيد بالله وبمدد رسول الله صلى الله عليه وسلم باسم الخلافة المقدسة كل ماتفرق من ممالك المسلمين وحافظتم على مبدأ اهل السنة والجماعة واحترمتم العلماء والصلحاء واهل البيت بكل مافي الاستطاعة ومهدتم البلاد وامنتم بدولتكم العباد وسادبكم السلم وقام بخلافتكم التوازن السياسي بين الامم واشربت محبتكم كل الاسلام عربيها والعجم وهابتكم بذلك كل الدول العظام ووضعتم مقر الخلافة التي هي بمثابة قلب الاسلام في اعظم معقل من ملك ملك مفتاح البرين والبحرين واصطنعوه بسور من عدد و عدد رجال اهل دين اهل حرب اهل سياسة وتدبير ودراية ورياسة وحافظتم على الشعائر والمعابد والمبرات واعتنيتم بالعلوم النافعة والاستعدادات الكافية بحسب كل زمان من غير تفرقة في التعليم بذل الصحيح بين مذهب ومذهب وعنصر وعنصر فليهنا العالم الاسلامي بكم وليقر عينا بالخلفاء الاسلام ولينهض كله نهضة واحدة لما يعلى شأنه حول هذا المظهر الحكيم الذي ظهرتم به هذا وقت الاتحاد هذا وقت الاستعداد هذا وقت الدين هذا وقت الثبات و حسن اليقين هذا وقت الصفا هذا وقت الصدق والوفا هذا وقت الجد هذا وقت النشاط و لكدا هذا وقت العلم هذا وقت التسامح والحلم اين العلماء العاملون اين المرشدون الواصلون اين ارباب الحمية المخلصون اين ارباب الحكم والآداب والمتفننون فلتظهر كل بضاعته لدى خلافة الاسلام فقد حان وقتها وراجت سوقها وارتفع كسادها وتميز الخالص من الزائف البدار البدار العمل العمل الارشاد الارشاد الاتحاد الاتحاد تحت علم خليفتنا المحبوب وفي ظل مشروطيتنا الصادقة الطاهرة الراسخة البنيان يا امير المؤمنين هذه السياحة الحكيمة مع عظمها تعد سياحة صغرى امام السياحة الكبرى التي يؤملها كل الملة العثمانية والامة الاسلامية الا وهي سياحتكم الى جزيرة العرب وزيارتكم للنبي الامين عليه من الله افضل صلاة وازكى التسليم السياحة التي لا يمكن وصف نتائجها الا بمشاهدتها فلنتضرع الى الله تعالى ان يديم شوكته امير المؤمنين رافلا في حلل العافية والسلامة والعناية الربانية والامدادات الصمدانية حتى يبلغ العالم الاسلامي اجمع كل مايؤمله في ظل خلافته وتحت علم سلطنته.

السيد صالح الشريف
التونسي

امام المسلمين مشهد خداوندكارده

— مابعد —

اوزاقده سلطان مراد خداوندكار حضرتلرينك بايراقدارلرى شهيد وطن سنان بابا حضرتلرينك تربه سى اوزرنده قوصوه محاربه سنى كورمش بر بايراق اسكى زمانى يادواخطار ايدييور ، او كبى نكى ولوله مظفريتك خاطرهٔ مقدسه سيله بوكونكى اجتماع مباركى تقديس ايليوردى .

اداى صلات

جمعه نمازينى ادا زمانى تقرب ايتديكى زمان پادشاهمز افندمز حضرتلرى اوتاغ همايونلرندن چيقديلر آرابه لرينه راكب اولديلر ، اداى صلات ايچون احضار اولنمش چادره كيتديلر . .

بونك اوزرينه بتون اهالى اياغه قالقدى ، اوچر دفعه تكبير آلدى .. اذان محمدى قوصوه صحراسى ايچنده طنين انداز اولمقده ايدى . پادشاه اولادلرينى متبسم چهره سيله سلاملايوردى . آرناودلرده « عليكم السلام پادشاهى » ديه مقابلده بولنيورلر ، مترويچه دن كلش اولان رفاعى درويشلرى قدوم چاليورلردى . بو منظره نك علويت وقدسيتنى تعريفدن عاجز اولديغمى اعتراف ايدرم .

مشهد خداوندكار بيك ايكى يوز مترو بر طوپمقده در . مشهدك قپوسندن قبله جهتنه طوغرى درت بيك آدملق حالى فرش اولنمشدى . خاليلرك بيتديكى يرده ذات شاهانه نك اداى فريضهٔ صلات ايده جكلرى چادر بولنيور ايدى . بو چادر سلطان مراد خداوندكار حضرتلرينه عائد اولوب حرب زماننده عينى محله ركز ايدلمش ايمش . . يشيل ايله تيرشه رنكلرينك امتزاجندن متولد بر رنكه مالك ، زمينى آل ، صارى نقشلرله مزين بر چادير . . . .

بونك صاغ جهتنده تقريباً يوز آديم اوته ده منبر بولنمقده ايدى. منبر بياض زمين اوزرينه يالديزلى نقشلره مالك يوكسك ، معلا بر منبردى . ايكى طرفده آيات جليلهٔ قرآنيه محرر ، بياض صيرمه ايله ايشلنمش ايكى سنجاق مركوز بولنمقده ايدى . بونك تقريباً اللى خطوه جنوبنده بوارلاق ، يكرمى برباصامقله چيقيلير ، بر كرسى واردى .

نماز چادرينك يانده ذات شاهانه نك آبدست آلمسنه مخصوص هر طرفى قاپالى ، اوزرينك بر قسمى آچيق بر چادر بولنيوردى .

ذات شاهانه چادرى تشريف بيوردقلرى اثناده پادشاهمز افندمز حضرتلرى مبارك يد همايونلريله خلقه اوطورمالرينى اشارت ايتدى .

بو صره ده امام اول حضرت شهريارى اسماعيل افندى حضرتلرى منبره چيقه رق بر النده كتاب ، ديكر النده قيليج اولديغى حالده خطبه يى قرائت ايتمكه باشلادى .

قرائت ايديلن خطبه قوصوه نائبى حسين شوكت افندى طرفندن اهالى يه خطاباً مآلاً ترجمه ايدلمكله بروجه آتى كوندريورم :

خطبه‌نك ترجمه‌سی

بو یوم مسرته، بو زمان سعادته دکین آل عثمانك خلافتیله دین اسلامی تأیید وفتح بلاد ونشر توحید ایمان ایله سائر ملوك وسلاطین اوزرینه دولت عثمانیه‌یی تفضیل وتأیید مشروطیت وتوزیع عدل واحسان خصوصنده خلیفهٔ اعظم سلطان محمد رشاد خان حضرتلرینك قلب پاك شاهانه‌لرینی تنویر بیوران جناب حق حضرتلرینی تحمید وتقدیس ایدرم .

تأییدات غیبیهٔ الهیه‌سیله احکام شریعت وقرآنیه‌یه تمسك ایدنلره نصرت ایدن خالق کائناتك وحدانیتنه شهادت ایدرم وجناب حقك قدرت الهیه‌سنه والی آخرالدوران طریق حق اوزره دوام وامت محمدك بقای مسعودیتلرینی تبشیر ایدن فخر عالم افندمزك دخی عبد ذیشان ونبی آخر زمان اولدیغنه شهادت ایدرز .

ای اخوان دین مبین معلومکز اولسون‌که مشهد خداوندکار مبارکده اجتماع ایلدیککز بو یوم جمعه بیرام کونی وامیرالمؤمنین وقرة العیون الموحدین اولان خلیفه‌کز سلطان ذیشان محمد رشاد خان خامس حضرتلری ایله شرف ملاقاته نائل اولدیغکز بر یوم سعادتدر .

ای امت نجیبه ! خلیفهٔ معظم سزه اظهار آثار محبت والتفات وعنایت قیلدی وآره‌کزده دوام اتحاد وسعادت ایچون سا کن بولندیغکز بلاده کلوب وضع قدمیله عالم اسلام وعثمانیانی شرفلندیردی .

تشریف شاهانه‌لرندن مقصد افرادامت نجیبه‌دن صغار و کبارکرك عمومی حقنده نظر شفقت پدرانه‌لریله اولاد امنی تزیین وافراد ملتك یکدیکرینه ارتباطی ایچون مادام الملوان سعادتلرینی تأمینه مبنیدر . اسلافکزك ماضیده نجن سعی وغیرت وحسبةً لله جهاد واجتهاد مجاهدینه طوغری انظار حقیقتکزی ارجاع ایدیکز . اسلاف کرامکز، اجداد عظامکز اعلان دین حق وتلقین کلمة الله ایچون اموال واملاکنی فدا ونفسلرینی قربان ایلدیلر . حتی فی سبیل الله جانلرینی وطن اغورنده اهدا ایتدیلر .

واجب تعالی وتقدس حضرتلری کتاب مبیننده بیوربیورکه الله یولنده، دین اغورنده ترك جان ایدنلری عالم مماتده ظن وقیاس ایتمیکز . بلکه او مجاهدین کرام نزد الهیده حیات ابدیه‌یه نائل ومرتبهٔ اعلای علیینه واصل اوله‌رق نعم الهیه ایله مرزوق ومتنعم اوله‌جقلردر .

ایشته سلطان مراد خداوندکار حضرتلرینك بو مشهد مبارکنده بو صحرای وسیعهٔ فیض کاه اتحادده بشیوز سنه مقدم اجرا بیوردقلری جهاد شان وظفر آیاتیله عالمی انکشت بر دهان حیرت براقان ملحمهٔ کبرایی انظار چشم حقیقت ملته ارائه ایدیبور .

مشاهده اولنیورکه بو صحرای مبارك اناطولی قهرمانلرینك مدفن ومأواسی، شمدیده اوجسور اجدادك بهادر وارثلری اولان روم‌ایلی قهرمانلرینك، آرسلان آرناوودلرك یورد ویوواسیدر .

ای اخوان ! آگاه اولکز، ایشیدکز، جان قولاغیله دیکله‌یکز، بو بهشت آسا اولان صحرای زمردین ایچنده بر عکس صدا در کیدیبور ! بابالرکزك اجدادکزك ارواحی سزك دعوتکزه اجابت ایدیبور ! درتیوز ملیون اسلام نام قدسیت اتسامنه قلب صاف تابناککزدن چیقان وعرش اعلایه متوجه هوای صافیانه ایله صحراده‌کی آفاق وبو کون وکیل پیغمبر اولان خلیفهٔ ذیشانه نورانی التفاتده بولنه‌رق او قیمتدار ودرنثار اولان بهارك لطیف بلوطلرینه طوغری عروج ایدن معصومانه، خالصانه فریاد واستمداد حزینکزه صحراده‌کی شهدا اشتراك وامداده چیقیور ودییورکه الله ذوالجلال ایله پیغمبر صاحب کماله اطاعته متفق وپیغمبر ذیشانك خلیفه‌سی سلطان کامرانك اوامرینه متحداً امتثال ایدن بنم اولاد واخلافم سوکیلی احفادم نره‌ده‌در ؟

خلیفهٔ روی زمینه اطاعت ایدن، پیغمبر ذیشانی خشنود، خدانکرده امیرالمؤمنینه قارشو عصیان ایدنلر، حضرت فخر عالمی ناخشنود ایدرلر.

ای اخوان دین ! سز الله‌ه ویوم آخرته ایمان ایدر اولدیغکز جهتله امور وحقوقکز حقنده اعمار بلاد واصلاح اخوان وتأمین عدالت تشکیل مساوات، سلطانکزك دعوته اجابت، دولتکزك وامرینه اطاعت ایدیکزکه تحصیل کمال ایده‌رك وطنکزده رفاه حال ایله مستریح ومسعود البال اوله‌سکز .

ای اخوان ! مجتمعاً حبل متین اتحاده صاریلکز، وجمع ایمان بیننده مساوی اولان کلمهٔ واحده‌ده تفرقه ایتمه‌یکز . توصیه‌دن آیرلمیکز، تألیف قلوب ایله الله تعالینك اوزرکزده اولان نعم الهیه‌سنی تذکر ایدیکز، آرا کزه تعمیم اخوت وارتباط محبته سعی وهمت ایدیکز . دنیانك مشارق ومغاربنده درت یوز ملیون نفوسی حاوی اخوان مسلمینك دیناً وروحاً ارتباط وتعلق معنویسی اولدیغنه جمع اهل ایمانك اصلا شك وشبهه‌سی یوقدر ! بناءً علیه علاقه ومناسبت معنویه‌که حبل متین خلافك ارتباطندن عبارتدر . او کرسیٔ مقدس خلافتده بولنان سلطان رشاد حضرتلرینك محبت وتوجهنی وماتی حقنده‌کی شفقت پدرانه‌لرینی تقدیر ایله اتحاده حصر وجود ایتملی، وطنك تعالیسنه کیتملی .

پیغمبرمز افندمز بیوربیورکه نفس نفیس محمدیه‌م وذات اجل واعلایه قسم ایدرم‌که عباداللهدن هیچ بر کیمسه کندی نفسنه محبت ایتدیکی شیئی مؤمن قارداشنه محبت وکندی نفسی ایچون کریه کوردیکی شیئی دین قرداشی ایچون کریه کورمدکجه مؤمن کامل اوله‌ماز . حدیث آخرده بویورلمشدرکه، مسلم، مسلمك قارداشیدر و، مسلمك معاونت ونصرتنده دائم اولدقجه جناب حقك لطف وعاطفتنه مظهر اولور . مآلنده وبرهان ایله مؤید اولان حدیث، قول شریفی صادقدر . »

بونه علوی، نه مقدس منظره ایدی ! یوزبیکلرجه مسلمین خلیفهٔ روی زمینك یاننده ادای فریضهٔ صلات ایدییوردی .

ادای صلاتی متعاقب شایان بیوریلان مساعدهٔ سنیهٔ حضرت بادشاهی‌یی متعاقب صدر اعظم حقی پاشا ایله معیت سنیه‌ده بولنان وکلا کرسی‌یه چیقدیلر . اولکی مکتوبمده کوندردیکم بیاننامهٔ همایونی صدراعظم پاشا قرائت ایتدی . صدر اعظم بیاننامهٔ همایونی اوقومزدن اول قبله‌یه توجه ایتدکدن صکره پادشاهمز افندمز حضرتلرینه اوچ دفعه اعطای سلام ایتدی .

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
۲۰ نومرو

صراط مستقیم
۱۳۲۶

اخطار :

مسلکمزه موافق آثار
جدیده مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵	غروش
روسیه	۵	۳،۵	روبله
سائر ممالک اجنبیه‌ده	۱۷	۹	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲٤

درسعادتده نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱٤۷ — ۳ رجب الفرد ۱۳۲۹ پنجشنبه ۱۶ حزیران ۱۳۲۷ — آلتنجی جلد

حسبحال

« نه کلندن خبرم وار ؛ نه کیدندن خبرم ؛
سرسری کونه کله‌لدن‌ری سرسم کزدم !

دیین ، شو حاله کوره یالکز بزم دکل ، جناب حقك حسابندن بیله خارجده قالمسی لازم کلن آواره‌لری بحثه قاتمیه‌جق اولورسه‌ق مملکتمزده ایکی صنف خلق کورورز :

« نه وارسه شرقده واردر . غربه طوغری آچیلان پنجره‌لری قاپامالی‌یز . » دیینلر .

« نه وارسه غربده واردر . حریم عائله‌مزی بیله غربلیلره آچیق بولوندرمالی‌یز . » ادعاسنه قدر وارانلر .

ایی اما بونك اورته‌سی یوقمی؟ دییه‌جکسکز . اوت وار . لکن او قدر آزکه بربرینه نیزن باقیشیله باقان شو ایکی جماعتك آره‌سنده هیچ بر موجودیت کوسترمیه‌جکی ایچون بونلری‌ده ایستر ایستمز ، درجنك اول سورینك خارجنده برافیلان بیچاره‌لره الحاق ایده‌جکسز .

بکا اویله کلیورکه نه وارسه شرقده واردر ، دیینلر یالکز غربی دکل ، شرقده بیلمیورلر ؛ نته‌کیم نه وارسه غربده واردر دعواسنی ایلری سورنلر یالکز شرقی دکل ، غربی‌ده طانیمایورلر .

مثلا غرب فلسفه‌سیله اوغراشیور کورینن بر آدمه دیسه‌کزکه : یاهو ! آزیجق‌ده بزم شرقه عائد فلسفه‌مزی تدقیق ایتسه‌کز . .

امین اولیکز شو جوابی آله‌جقسکز :

— آمان جانم ! هیچ شرقده مباحث فلسفیه‌یی هضم ایده‌جك آدم کلمشمیدر ؟

— نیچین افندیم ؟ کلامه ، تصوفه عائد بوقدر آثر وار . اونلرك حقنده نه‌بویوره‌جقسکز ؟

— کلام دیدیککز تؤلوژی اوله‌جق که باشدن باشه سفسطه‌در ! تصوفه کلنجه بوده صرف پانته‌ئیزم‌در ، باشقه بر شی دکلدر . حال بوکه پانته‌ئیزم بوکون بطلانی آکلاشلمش بر مسلك فلسفیدر .

— شو مسلك فلسفی حقنده آزیجق ایضاحات لطف ایدرمیسکز؟

— هیچ افندیم ، ایشته معلوم اولان وحدت وجود !

— چوق شی ! بیکلرجه متفکر دماغی عمرلرجه اشغال ایدن مسائل غامضه بویله « وحدت وجود » ترکیبیله خلاصه ایدیلنجه ایشك ایچندن چیقلمش‌می اولیور ؟ رجا ایدرم سز تصوفه دائر بر اثر وقوفدیکزمی ؟

— لزوم کورمدم . چونکه تصوفك دیدیکم کبی پانته‌ئیزم اولدیغنی ایشتمش ایدم .

— پك اعلا ! تصوفك پانته‌ئیزمه پك بکزه‌دیکنی ، حتی اونك عینی اولدیغنی قبول ایدهلم . عجبا پانته‌ئیزم مسلکنك احتوا ایتدیکی مسائل ایچنده هیچ حقیقته یاقلاشمش اولانی یوقمیدر ؟ اونی تدقیق ایتدیکزمی ؟

— خایر افندیم اونی‌ده تدقیقه لزوم کورمدم .

— انصاف ایدیکز تصوف ساحه‌در چونکه پانته‌ئیزمك عینیدر . دیمك ایچون هر ایکیسنی آیری آیری تدقیق ایتمش اولمکز لازم کلزمیدی ؟

— حاجتمی وار ؟ بوقدر آدم تدقیق ایتمش ، بنم دیدیکمی سویلیور .

— صاقین اونلرده سزك کبی تدقیق ایتمش اولماسینلر ! هم سز باشقه‌لرینك قناعتله‌می دوشونیورسکز ؟ عمرنده بقلوا یوزی کورمه‌ین فقط چری باشنك قیزینی برکن کورن دایسندن نقلاً بو طاتلینك

لذتنه ایمان ایدن چنکانه قاریسی کبی سزده کندی ذائقه‌کزی تعطیل ایده‌جك‌ده اوته‌کینك بریکنك ذوقنه‌می دلال اوله‌جقسکز ؟

⁂

کچنده شوکا یاقین بر وقعه بنم‌ده باشمدن کچدی . ایکی کشی اوطورمش قونوشیوردق . بحث مثنوی‌یه انتقال ایتدی . بن حضرت مولانانك اك غامض، اك مجردمسائلی محسوسات دائره‌سنه‌ایندیرمکده‌کی قدرتنه حیران اولدیغمی ؛ او کتاب معظمك مطلقا باشدن باشه اوقونماسی لازم کله‌جکنی ایلری سورنجه ارقداشم دیدی‌که :

— حضرت مولانا هند فلسفه‌سنك ناقلیدر .

— مثنوی‌یی اوقودیکزمی ؟

— خایر .

— هند فلسفه‌سی نه‌در ، اونی بیلیورمیسکز ؟

— خایر .

— او حالده بویله بر ادعایه نه‌جرأتله قیام ایدییورسکز ؟

— اویله ایشیتدم .

⁂

کوریورسکز بزده‌کی حالی‌یا ! قوجه بر فلسفه ، قوجه بر کتاب، قوجه بر کائنات ایکی سوزله دوریلیوریبور !

دمیندن بری‌جان صیقه‌جق، آتیدن بزی‌بوسبوتون نومیدایده‌جك بر چوق سوزلر سویلدك . بر آزده ایی طرفنی کورهلم . اللهه چوق شکرلر اولسون‌که حالا ایچمزده افراطه ، تفریطه قاپیلمایه‌رق حقیقته اعتدال یولندن وارمق ایچون اوغراشان قفالری اکسیك ایتمیور . ایشته فریدك دینی، فلسفی مصاحبه‌لری اویله برقفا محصولیدر. مؤلفك دیدیکی کبی « قعر ناپابی ابدیتلره منتهی اولان غبـای‌الحادك کنـارنده دولاشمق ایسته‌ین قلوب مترددهیه عاقبتك وخامتی کوسترمك‌مقصدیله ، یازیلان بواثر بزه برچوق حقائق عالیه‌یی اك بلیغ، اك واضح برلسان ایله آکلاتمقده اولدیغی کبی دمینکی افراطلره ، تفریطلره پك کوزل بر نهایت ویریبور .

ایشته هم شرقی، هم غربی طانیان؛ هم خیامی ، هم شوپنهاوری اوقویان ؛ هم محی‌الدینی ، هم اسپینوزایی تدقیق ایدن ، مولانایه‌عاشق اولدیغی قدر هند فلسفه‌سنده‌کی حقیقتلری‌ده حرزجان ایدینن حضرت فرید امدادیمزه یتشمش اولماسه‌یدی کیم بیلیر بز بوبحث‌الیمی دهانه‌قدر اوزاده‌جقدق !

فریدی صراط مستقیم قارئلرینه طانتمق حاصلی تحصیل اوله‌جغی کبی اثری حقنده‌سوز سویله‌مك‌ده بنم قدرتمك پك فوقنده‌در. مع‌مافیه ازلدن بری ادبیات آواره‌سی اولدیغم ایچون شـو پارچه‌لری بر دها اوقومادن کچه‌میه‌جکم :

« مطیهٔ خیالمی ساحهٔ لاتناهی‌یه طوغری سـوق ایتدم . منزل آلمایه ، نشوه‌لی نشـوه‌لی تك وتاز ایتمه‌یه باشـلادی . لکن مرحلهٔ اولاده دیزلرنده قوت قالمادی . امان بو بنم جولان ایده‌جکم ساحهٔ دکل ، دونه‌یم دیدی . بر از دهـا دیدم . زار زور بر از دهـا کیتدی فقط بر از دهـا کیده‌جك اولورسـه‌م هلاك محققدر . دییه فریاد ایدییوردی . یالوارماسنه طایانه‌مادم . اویله ایسه دون ، حالکی حدیکی بیل‌ده دائره‌ك داخلنده جولان ایت دیدم . پرلر زهٔ خشیت یرینه چکلدی . فقط حالا تیریل تیریل تیتریبور ؛ حالا ناصیه‌سندن طولو دانه‌لری کبی ترلر دوکیور ایدی .

اونی اوراده براقـدم ، افقه طوغری توجیه نکاه ایتدم . قمر دامن افقدن نازان وخرامان کورونمه‌یه باشـلادی . اوچوق ضیاسی سـاحهٔ سمایه بر رنك حزن آکین ویریبور ایدی ، اك یقین اولان همسایهٔ سماویمزك چهره‌سنده کرد کدورت کبی طوران کلفلر کیتدکجه نظرمده خطوط ابتسام شکلنی آلدی . قمرك بو ابتسام لطیفی کوکلمده سرایت ایتدی .

خطیب نو بهار بدایع ربیعی نغمه صورتنه تمثیل ایله سامعه‌لره حصه چیقارمایه ، روحی او نقطه‌دنده متأثر ایتمه‌یه باشلادی . روحم اونك سویلدیکی شیلری اکلادی . ایکیسی بربرینه آشـنا چیقدی . آره‌ده بن بیکانه قالدم .

صـوله توجیه نکاه ایله دکیزه باقدم . طـاتلی طـاتلی اویویور ایدی. فقط او صره‌ده اسـمه‌یه باشلایان کنج ، یاراماز بر روزکار ، کوندوزین اضطراب تعب انکیزندن یورغون‌دوشمش ، اویورغونلقله درین براویقویه طالمش‌اولان اوصفحهٔ نورمواج ایله‌اویناشمق ایچون اونی اویاندیرمایه چالیشیوردی. دکز روزکارك عشوهٔشبابی آکیران ازعاجات متوالیه‌سـنه بر فتور لاقیدی ایله مقابله ایتدکجه او یاراماز جوجوق ینه راحت طورمیور . ینـه اونك اوته‌ـنی ، بریسـنی غیجیقلایور ایدی ، نهایت‌اویاندیردی، اویقوسنی‌قاچیردی. ملاعبه‌یه، ملاطفه‌یه باشلادیلر . یاراماز جوجوق اونك یاناغنه خفیفجه‌طوقونوب قاچار ، اوده بر طـور رخاوت نما ایله النی قالدیروب آرقه‌سـندن سولر سرپر ایدی . لطیفه‌لر کیتدکجه شدت کسب ایتمه‌یه ، سـکوت ایله باشلایان بو ملاطفات آره‌سـنده سسلر ایشیدیلمه‌یه باشـلادی . روزکارك سـسی قهقههٔ شبابی ، دکیزك صـداسی‌ده خفیف بر نوحـهٔ استکابی ، اکترابی آکدیریبـوردی . نه ایسـه سسلر پك اوقدر یوکـلمدی . روزکار قالدی ؛ دکیزده تکرار خواب نوشینه طالدی .

آفاقده تجلی ایدن بوحالاتی کوردکجه بن‌ده نشوه‌لنمه‌یه باشـلادم. کندی کندیمه دیدم‌که : اوخ نه اعلا ! فلکك شو بادهوا صفاسـندن برازمستفید اوله‌یم. درحال‌برلسان‌غیب‌سماوی بکاشوسوزلری‌سویلدی:

بادهوا دیدیکك صفا هانکیسی ؟ او صفانك حصولنه بادی اولان شو لوحهٔ غرا سلسلهٔ اعدادنده میلیونلر واحد حکمنده قالان ادوار تقلباتك محصول مساعیسیدر ..... »

« .... اودن چیقدیغم انثـاده هیـچ قبرسـتانه کیتمك نیتنده دکل ایدم . مکرنیتك اورایه کیتمکه تأثیری یوقایمش ! بنی اورایه کوتورن غیر ارادی خطوه‌لر کویا بکا بو حقیقتی اخطـار ایدییـور ایدی . اطراف، باقدم‌های هوی حیات‌باشلامق اوزره‌ایدی. فقط محلهٔ امواتده حکمفرما اولان سکون عمیق خارجك دغدغه‌سـندن قطعا متأثر دکل

ایدی ، اوکش طوغدی . بوتون موجودات اویاندی ، لکن فراش واپسینده یاتانلرك میعاد استیقاظنه کیم بیلیر دها نه‌قدر زمان وار ایدی ! انلرك یلدای صامتلری کونشك طلوعندن بی‌خبر ایدی . هرپرده کوندوز کیجه‌یی تعقیب‌ایدییور . فقط انلرك کیجه‌سی کوندوزه منتهی اولمقسزین بر سیاق اوزره کیدییور ایدی . آه مدیدشکلنده آسمانه سرچکن سیاه ، کثیف سرولر خفیف بر روزکارك تماسیله باشلرینی آغیر آغیر ایکی طرفه صاللامقده ، کویا اعماق مقابردن آلدقلری پیام آخرتی حزن ووحشتله ممزوج بر ادا وصدا ایله کوش عبرته ایصال ایتمکده ایدی .... »

مصاحبه‌لرده بوکا بکزر برچوق شعرلر دها وارکه هپسنك آلتندن مؤلف بیکارجه حقائق فلسفیه چیقاریور . بن بوراده اونلری نقله قالقیشمایه‌جغم . انجق حضرت‌فریددن بزه‌بویله بویوك بویوك بر چوق اثرلر دها یازمسنی نیاز ایده‌رك سوزه نهایت ویره‌جکم .

محمد عاکف

مدنیت اسلامیه‌دن برصحیفه

یاخود

نسترنوایه

— مابعد —

هجرت سنیه‌نك اوچنجی – ویاخود ، علی‌روایة ، بشنجی – سنهٔ دوریه‌سی ادراك اولونمشدی .

امهات مؤمنین‌دن « زینب بنت جحش رضی‌الله عنها » والده‌مز

« زوجنا کها ! »

— سورهٔ جلیلهٔ احزاب —

تبشیر السمیسیله جناب اجمل‌الرسل «علیه‌الصلاة والسلام» افندیمز حضرتلرینك دست قدسیت پیوست ازدواجلرینی تقبیل ایتمك شرف جهان بهاسیله بختیار اولیوردی . [۲]

برمنطوق فرمان الهی [۳] ولیمه جمعیتنه مباشرت ولازم‌الحضور اولان ذوات کرام‌دعوت بویورلدی . مدعوین؛ بعدالطعام مصاحبه‌یه قویولدیلر ، صحبت اوزادی . حالبوکه آرتق داغلمق زمانی کلمش وبلکه کچمشدی . ذات حضرت رسالت پناهی «علیه‌الصلاة‌والسلام» طیشاری‌یه چیقدیلر ؛ بر آز صوکرا مسافرلرده عودت ایتدیلر . دولتخانه‌لرنده کیمسه قالمدیغنی خادم بختیارلری حضرت انس کلوب خبر ویردی . معاودت بویوردیلر . انس‌ده کیرمك اوزره ایکن پرده چکیلدی . خارجده قالدی . ایشته او دقیقه‌ده

« آیة حجاب »

شرف افزای نزول اولمشدی .

« واذاسألتموهن متاعاً فاسألوهن من‌وراء حجاب »

— سورهٔ جلیلهٔ احزاب —

[آرتق نبی محترمك ازواج طاهراتی حریم خاص الخاصنه دخولدن ممنوعسکز . فیما بعد مشارالیهن حضراتندن بر شی طلبنده بولوندیغکز وقت پرده آرقه‌سندن ایستیکز !]

« ذلکم اطهر لقلوبکم وقلوبهن »

---

[۲] مشارالیها حضرتلری عمهٔ‌محترمهٔ رسول‌الله‌جناب امیمه‌رضی الله‌تعالی‌عنها حضرتلرینك کریمه‌لری ونور دیده‌لریدر . حضرت امیمه جناب عبدالمطلب « علیه‌السلام » حضرتلرینك اوچنجی کریمه‌لریدر .

جناب زینب بنت حجش « رضی‌الله عنها » نك ذات همایون رسالت پناه اعظملرینه تزویج بویورلدیغنی مبشر آیت جلیله شرف بخش نزول اولوبده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری مژده ویرله تبلیغ ایدنجه حضرت زینب بر رعشهٔ مساره طوتلمش ودرحال سجدهٔ شکران ومحمدته قپانمش .

اهل بیت رسول کبریا اولمق کبی بر نعمت عظمایه ، برسعادت بی‌بهایه نائلیت ...! هم لسان حقدن نائلیت ...!

جناب زینب، علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینه دیمش، که اسیریکز زینب ، دیکر ازواج طاهراتکز کبی دکلدر . انك مهر اقبال واجلالی پك عالی ، پك مستثنا بر برج لاهوتیدن شعشعه‌پاش طلوع اولدی . زینبك سوکیلی اورناقلرینی ذات همایونلرینه ولیلری تزویج ایتدیلر .فقط ایشته جناب حق بویوریور، که :

« زوجنا کها ! »

« زینبی بز سکا تزویج ایتدك!» بوامثالسز التفات الهی ایله‌طوغریسی نه قدر افتخار ایتسه‌م یه آزدر . بختیارم یا رسول الله ! سایهٔ زوجیتکزله‌پك بختیارم !

جناب مادر مؤمنین انوار علویتدن ، مکارم اخلاقدن مخلوق بر وجود قدسیت ایدیلر . سخاوتلری او درجه‌ده ایدی ، که مبارك اللرینه مال دنیادن نه کچسه درحال ایتامه ، ارامله، مقاعده تصدق بویوریرلردی. یتیملرك، طول قادینلرك اشك سفالتلرینی دیندیرمك، انلری‌سه‌ویندیرمك، کیدیروب‌قوشاتمق ذوق حیاتلری ، ابتسام قلبیلری ، تزهر وجدانلری ، غدای روحلری ایدی. علیه‌الصلاة‌والسلام افندیمز حضرتلرینك ازواج طاهراتلرینه خطاباً شرف‌ایراد بویوردقلری :

« اسرعکن لحاقابی اطولکن یداً »

[وفاتمدن صوکرا سزدن، بکا الك اول قاووشاجق الك سخیکزدر] حدیث شریفك سرینه مشارالیها مظهر دوشمشلردر . « رضی‌الله عنها »

– الاصابة‌للعسقلانی –

[۳] عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف (رضی‌الله عنه) حضرتلری دیور ، که : وقتا ، که مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتدك. جناب سلطان‌المهاجرین (علیه‌الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری بنمله سعید بن الربیع آره‌سنده تأسیس مواخاة بویوردیلر . ایکیمز آخرت قارده‌شی اولدق، برادرم سعید دیدی ، که : بن انصارك الك زنکینلرندنم؛ مالمك یاریسی سنك، مالك مبارك اولسون ؛ سن بکا چالیشوب آلتمك تریله قازانه‌جق برایش یری کوستر دیدیم . بکا، سوق قینقاعی ارائه ایتدی . برقاچ کون چالیشوب برآز پاره قازاندقدن صوکرا اوْلندم . معطر اولدیغم حالده حضور همایون رسالت پناهی‌یه کلدم . – اوْلندکمی یا عبدالرحمن ؟ – اوْت. آنام بابام یولکزه فدا اولسون، ولی‌النعمت کائنات افندیمز! – کیملردن؟... – اخوان انصاردن، افندیمز ! – مهری نه قدر ؟ – بر چکیردك آلتون ؛ افندیمز ! – «اولم‌ولوبشاة یعنی : ولیمه طعامی یاپ ! ولو بر قویونله اولسون . – بخاری : کتاب‌البیوع– شو حدیث شریف منطوق منیفنجه ائمهٔ‌محدثیندن بعضیسی ولیمه‌طعامنك‌وجوبنه ذاهب اولمشلر . (اولم) امر عالیسی فرضدر ، دیمشلر . بعضی‌ده امری ندبه، بر قسمی‌ده استحبابه حمل ایتمشلر. ولیمه طعامنك وقتنده‌ده اختلاف اولونمش. کیمی نکاحك عقدی کوننده کشیده اولونملیدر . کیمی‌ده زفاف کیجه‌سنده ویریلملیدر والك آزدن بر قویون کسلملیدر دیمشلر. امام خطابی دیور، که: قویون کسمکدن عاجز اولانه وبال یوقدر . – عمدة‌القاری: شرح‌البخاری –

[سزه سویلیورم ــ ای اصحاب رسول [٤] ! ــ شو احتجاب وتستر ــ یاخود : پرده آردندن طلب حاجت ــ کرك سزك وکرك آنلرك طهارت قلبکزی ، صفوت وجدانکزی تکدیرات شیطانیه‌دن محافظه خصوصنده دها مؤثر بر تدبیر سلامت بخشادر] .

چونکه کوز ، قلبك پنجره‌سی ، نظر ، وجدانك مخبریدر . کوز کورمدکجه قلب تهییج وتکدر ایتمز ؛ نظر ، خبرویرمدیکجه وجدان تلاشه ، درده دوشمز .

هیچ کس‌را با زنان محرم مدار
که مثال آن چوپنبه‌است وشرار
آتشی باید نشسته زاب حق
همچو یوسف معتصم اندر رهق
کز زلیخای لطیف سر وقد
همچو شیر آن خویشتن‌را وا کشد
نفس خودرا کی توان کردن زبون
جز بامداد عقول ذوفنون

— مثنوی شریف —

نبوت ؛ کرچه بعض قلب سلیم رؤیتدن متأثر اولماز ؛ حتی :

« هیت لك . . . . »

دییه سینهٔ وصاله چاغریلسه سوء وفحشادن مصروفیت ومحفوظیت سایه‌سنده

« معاذالله . . . . ! »

جواب خشیت وتقوا پرستانه‌سیله رد مراده ایدر . فقط

« لولان رأی برهان ربه »

قید جلیلنده نه اسرار انکیز بر معنای امتنان اولدیغی‌ده تأمله شایاندر .

قانون ؛ عمومیدر . واضعی بیله آندن مستثنا اوله‌ماز . بلکه احکامنه رعایتده نمونهٔ اطاعت وانقیاد اولور .

« لئن اشرکت لیحبطن عملك ! »

[ای معشوق ازل ! سکا وسندن اول کچن اخوان کرامکه شویله وحی ایتدك : فرض محال اوله‌رق ـ حاشا ! استغفرالله والوذالیه ـ ذیل رداء نبوتك لوث شرکه تماس ایتسه عملك ــ لبته ــ محکوم احباط وابطال اولور .] نه دهشتلی بر جلوهٔ خطاب ! نبی ، معصومدر . معصومدن شرك دکل اك کوچك بر ذنبك بیله صدوری محال اندر محالدر. [٥] قانون الهی‌یه قارشی اك بویوك ، اك غیر قابل عفو بر عصیان اولان شرك فرضیه‌سنه مخاطب اولمق ــ دوشونملی ! ــ نه دیمکدر ؟

بو خطابه ــ حقیقت ونفس الامرده ــ مخاطب بز اولدیغمزی صاقین ! ــ اونوتمیه‌لم .

نبی معصومه فرض محال صورتیله توجیه بویوریلان خطاب الهی‌یه بزم (فرض‌سز ، محال‌سز !) مخاطب اولمه‌مز اولی واولی بالطریق‌در .

آیت جلیلهٔ حجابك بویله ازواج طاهراته خاص اولاراق شرف نزولی وبو خصوصیت احتجابك مطلقیتی آتیده‌کی خاطرات اسئله‌یی تولید ایتدی :

ــ ازواج طاهرات بوندن صوکرا ، زوج محترملرندن ماعدا ــ هیچ کیمسه‌یه کورونمیه‌جکلرمی ؟

— لدی الضروره طیشاری‌یه چیقامیه‌جقلرمی ؟

— سائر نسوان مسلمات حقلرنده حکم نه‌در؟

ایشته :

« لاجناح علیهن فی آبائهن ولا ابنائهن ولا اخوانهن الایة ! »

— سورهٔ جلیلهٔ احزاب —

[پدرلرینه ، اولادلرینه. قاردشلرینه ، برادر وهمشیره‌زاده‌لرینه ونساء مسلماته وملك یمینلری اولان جاریه‌لرینه کورونمکده آنلره وبال یوقدر. اللهدن ــ ای ازواج طاهرات ! — قورقیکز ! موقع خاص اجتماعکزه چکیلان سرا پردهٔ احتجابی هتك ایله نفسلریکزی دوچار عقوبت اولمقدن وقایت ایدیکز ؟]

« یا نساءالنبی ! لستن کاحد من النساءان اتقیتن فلا تخضعن بالقول فیطمع لذی فی قلبه مرض وقن قولاً معروفاً»

— کذا —

[ای نبی محترمك ازواج طاهراتی ! سز — رسول ذیشانك شرف جهان بهای زوجیتنه نائلیتکز سایه‌سنده — نسوان سائره جماعاتندن هیچ بری کبی — اکر اللهه ورسول اللهك حکمنه مخالفتدن اتقا واجتناب ایدرسه‌کز — دکلسکز !.. ایمدی: سزدن بر شی سؤال اولوندیغی وقت اویله شان عفت وعصمتلری شائبه‌دار قادینلر کبی مهتز صدا ایله عشوه‌کارانه جواب ویرمیکز ، که قلبی میال فجور اولانلر امیدلره دوشرلر ! جوابکز تهمت اطماعندن بری ، غلیظ وخشین اولسون ! یعنی : صوت طبیعکزی کتم ایدرك متنکر بر صدای جعلی ایله جواب ویریکز!] بالاده‌کی آیة جلیله‌نك مابعدی :

« وقرن فی بیوتکن ولا تبرجن تبرج الجاهلیة الاولی واقمن الصلوة وآتین الزکوة واطعن الله ورسوله ! انما یریدالله لیذهب عنکم الرجس — اهل البیت ! — ویطهرکم تطهیراً »

[حریر عصمتکزده آرام کزین حضور وراحت اولیکز ! اویله زمان جاهلیتده اولدیغی کبی آچیق صاچیق سوقاغه چیقوبده زینتلرکزی کوسترمه‌یك] واداى شوخانه ایله صالینه‌رق ، قوروله‌رق یورومیکز ! تاکه اغیارك انظار شهواتی تهییج واوزریکزه جلب وجذب ایتمش اولمیه‌سیکز ! بش وقت نمازیکزی قیلکز ! زکاتکزی ویریکز ! اللهه ورسول اللهه اطاعت ایدیکز ! الله ؛ سزدن — ای اهل بیت ! — رجس معاصی وآثامی اذهاب وابعاد وسزی تطهیر بلیغ ایله تطهیر ایتمکی اراده وعنایت بویوریور .]

---

[٤] مخاطبین مشارالیهم میانده حضرت فاروق اعظمك موقع مستثنای ملهمیتی اونودیلمه‌سین ! امر حق ؛ اکا « تبجیله احقسك ! ایشته مرادك جلوه‌ساز حصول اولدی . » دیبور .

[٥] اعتقادی هذا واشکرالله به . لمعتقده

بز : رجال مؤمنينك سبيل الرشادده هادی و مقتدامز ولی نعمت عالم وجود (عليه‌الصلات والسلام) افنديمز حضرتلری اولدقلری کبی مخدراتمزك پيشوای دين ودنياسی‌ده اهل بيت رسول کبريادر .

« قل ان کنتم تحبون‌الله فاتبعونی يحببکم الله ويغفرلکم ذنوبکم والله غفوررحيم »

— سورهٔ جليلهٔ آل عمران —

[رسول محترمم ! انلره سويله : اکر اللهه قلباً ايمان ايتمش ، روحاً عشق ومحبت باغلامش ايسه‌کز بکا اتباع ايديکز ، بنم اللهدن تبليغ ايتديکم احکام اوامر ونواهی‌يه کردنادهٔ اطاعت وتسليميت اوليکز ، که اوده سزی سوسين : سزدن راضی اولسون سزك کناهلريکزی عفو ومغفرت بيورسون ، اللهك، مغفرتی بی‌غايه، رحمتی بی نهايه‌در .]

بناءً عليه : الله ورسول اللهه کرچکدن ايمانی اولان هر مسلمان قادينی اخلاقاً ، اقوالاً وافعالاً زواج طاهراته اهل بيت رسوله اتباع واقتدا ايدر . لزومسز يره حريم عصمتندن چيقماز؛اولادلرینی جکر پاره‌لرينی تربيه و امور بيتيه‌سنی تسويه ايله اشتغال انك اذواق حياتی اولور . احب زوجات رسول‌الله حضرت عائشه (رضی‌الله تعالی‌عنها) والده‌مزدن روايت اولنيور :

« المرأة عورة فاذا خرجت من بيتها استشرفها الشيطان »

— جامع صغير للسيوطی —

[قادين ؛ عورتدر . انظار اعتباره کورونمه‌سی عيب ، وبناءعليه تستر و ختفاسی واجبدر . اوندن چيقنجه آکا انسان شيطانی مسلط اولور .]

حديث صحيح اولمق اوزره ابو امامه حضرتلرندن روايت اولنيور :

« ايما امرأة استعطرت ثم خرجت فمرت علی قوم ليجدوا ريحها فهی زانيه وکل عين زانية »

— جامع صغير —

[هانکی قادين ، کلاوانته وامثالی عطريات سورونه‌رك چيقار ومشام رجالی قوقولرينه بوغمق ايچين آنلرك يانندن کچر؛ ايشته او قادين زانيه‌در ، اکا باقان کوزلرده زانيه‌در .]

زنانك يالکز کنديسی دکل مقدمات واسبابی‌ده حرامدر .

« ولا تقربوا الزنی انه کان فاحشة وساء سبيلاً »

— سورهٔ جليلهٔ اسری —

[صاقين — ای مؤمنين ومؤمنات ! — زنايه تقرب ايتميکز ! چونکه زنا انسانيتك ، عقل سليمك کمال نفرت واستکراه ايله اعراض ايله‌ديکی ، يوزينی چويرديکی بر فاحشهٔ جنايت ، برملعنتدر . زنا ؛ نه فنا بر مسلك ضلال وخسراندر !]

«ولا تقربوا !»

نهی حکيمی :

« بالعزم والاتيان بالمقدمات فضلاً ان تباشروه »

[فعلاً مباشرت شويله دورسون مقدمات واسبابی اتيانه عزم وقصددن اجتناب ايديکز !] جمله‌سيله تفسير ايديورلر . که پك طوغريدر . والا ولا تقربوا!» بويوريلمز ، طوغريدن طوغری‌يه :

« ولاتزنوا . . . . . . »

بويوريليردی . زنايه تقرب : مقدمات واسبابنی احضاردن اتيانه عزم وقصددن عبارتدر .

ايمدی : قادينك سوسلنه‌رك ، لاوانته‌لره مستغرق اوله‌رق مجامع رجاله دالمسی — ولو عزم وقصد اولمسه‌ده — مقدمات واسبابنی استحضار دکلسه نه‌در ؟ انتشار ايدن اورواح مسکيه او ادای شوخانه نه ايله تأويل اولونه‌بيلير ؟ بونك حرمتنه شك‌وشبهه ايتمك حرامدر .

جوهر عصمت وعفتنك قدر وقيمتنی بيلن هر مخدرهٔ اسلام ؛ بوندن — آتشدن قاچار کبی — صاقينير .

زينت ؛ قادينك حق مشروعيدر . زوج مشروعنه قارشی نه‌قدر سوسلنمك ممکن ايسه سوسلنسين : آلتونلره ، الماسلره ، مجوهراته غرق اولسون ! عطريانه بوغولسون ! شريعت ؛ بو آرايش وتجملنی تشويقکارانه استحسان ايدر ، اجر و مکافات بيله وعد ايلر . فقط يالکز زوج مشروعنه اولمق شرطيله .....! يوقسه عالمه قارشی دکل اغيار ايچنه دالمق نيچين؟نيچين ، که انلرك اراسنده بر چوقده انسان شيطانلری وار ! آراديقلری : مفسدتدن ، ملعنتدن عبارت . قادينك فطری وجبلی اولان بو سودای آرايش وتجملی ارکك ايچين ايسه اوده حريم عصمتنده زوج مشروعنه مخصوص اولمق مقتضای عقل وحکمت دکلمی ؟

کرزنای چشم ؛ حظی ميبری
نی کباب‌از پهلوی خودمی‌خوری
اين نظرازدور چون تيرست‌وسم
عشقت افزون ميشود صبر توکم

— مثنوی شريف —

نه‌وت ؛ قادين ؛ حق تزين وتجملنی آرامکاه عصمتنده زوجنه تخصيصاً استعمال ايتمزده خارجده اغياره قارشی اسراف ايدرسه پك بويوك بر ظلم اولور . بويله پرده بيرونانه بر حرکت ؛ زوجنه حقارت وبلکه اهانتدر . مکر زوج بوکا راضی اوله .....!؟

کرك ازواج طاهراتك وکرك سائر نسوان مسلماتك بر لزوم واحتياج حالده طيشاری‌يه — تستر ايتمك شرطيله — چيقابيله‌جکلرينه دائر عنايت بخش نزول اولان آيت‌جليله :

« يا ايهاالنبی ! قل لازواجك وبناتك‌ونساءالمؤمنين : يدنين عليهن من جلابيبهن »

— سورهٔ جليلهٔ احزاب —

[ای سلطان انبيا ! اهل‌بيتك اولان ازواج طاهراتکه وبنات مکرماتکه ، وبوتون نسوان مسلمينه — شفقةً وصيانةً — سويله :

بیوت عصمتلرندن — لدی‌الضروره آراده صره‌ده — جیقدیقجه یوزلرینی وبوتون وجودلرینی اورتسونلر !] مفسرین عظام :

« یدنین علیهن من جلابیبهن ! »

« یغطین وجوههن وابدانهن بملاحفهن اذا برزت الحاجة

[لدی‌الحاجة طیشارییه جیقدیقلری وقت یوزلرینی وجودلرینی جلباب عصمتلریله اورتسونلر !]

سوزلریله تفسیر ایدییورلر .

(جلابیب) (جلباب) ك جمعیدر . روح‌البیان صاحبی (جلباب) فارسی اوله‌رق (چار) ایله ترجمه ایدییور ، که بزم استعمالمزه تماميله موافق ترکجه‌لشمش بر کلمه‌در . — مابعدی‌وار —

محمد فخرالدین

خطبه

۲۲

الحمدلله الذی سهل عظائم الامور لأهل النجده . الحمدلله الذی نبه العقول لیقوم العقلاء باللازم . استغفره واشهد ان لااله الا الله وصل من انقطع الیه . و اشهدان سیدنا محمدا جرت الحکمة من بین شفتیه . اللهم وصل وسلم وبارك علی هذا النبی الذی عزالاسلام ونصره علی آله واصحابه الابطال الفاتحین و سلم تسلیماً کثیرا . « اما بعد فیا عبدالله » الامم تقلبت بتقلب الاحوال من الغفلة الی الیقظة فهل انت فی یقظة ام فی منام. الممالك حتمت بالمستقبل فهل انت فی الحاضر کالماضی ام انت فی انتباه واهتمام . انظر لأی ملة اردت تجدها تزدان فی العمران . تأمل تجد کل قوم فی التئام واتفاق و اجتهاد . سر فی البلاد تجد کل دولة تخترع فی الآلات. سح فی الاقطار تری اساطیل الدول تدور فی سائر البحار . فالبدار البدار ایها الاخوان فلا حیاة ولا رقی لنا الا بالمحافظة علی بیضة الاسلام . واعلموا معشر الاخوان ان هذ الیوم لعالم الاسلام یوم سعید ولکن ان صفت فی القلوب یکون اهنی واسعد. نعم ان هذا الیوم یوم سعود فاذا وجدت الهمة وتطهرت الذمة تری الامة کیف ترقی و تصعد . یومنا هذا یوم فرح و سرور والفرح کل الفرح ان نشاهد عزة الاسلام والمسلمین وبذلة النفاق والمفسدین نشهد. یومنا هذا یوم عظیم فاذا اتحدت فیه الکلمة تفرق جمع الفجار وخاب جبار عنید . ایهاالاخوان ان هذا الیوم فیه تذکار لملك عظیم من ملوك بنی عثمان قد لقی الله شهیدا فی سبیل الاسلام فرحم الله ذاك الروح الطیبة ورحم قوما صدقوا ماعاهدوا الله علیه وقال فیهم من المؤمنین رجال . فاستغفروا ربکم واسألوه التوفیق والهدایه للمسلمین شرقا وغربا وصلوا علی نبیه الذی علمنا مکارم الاخلاق و قال لأنس رضی الله عنه: ان قدرت ان تصبح و تمسی ولیس فی قلبك غش لأحد فافعل و ذلك من سنتی ومن احب سنتی فقد احبنی ومن احبنی کان معی فی الجنه . والقائل لایؤمن احدکم حتی یحب لأخیه مایحب لنفسه» صدق رسول الله

بو خطبه‌یی اولکی هفته بروسه‌ده خداوندکار جنتمکان جامع شریفنده وقوعبولان فوق‌العاده اجتماع عظیمده منبرده نطق طرزنده عربجه اوله‌رق ایراد وترتیلدن صکره بر قاچ بیك جماعت مسلمینه خطاباً « مسلمانلر دین قرنداشلر معلومکزدرکه جمعه خطبه‌سی بر نطق دینیدر مسلمانلر اوقونان خطبه‌لرك معناسنه واقف اولملر ایسه‌سعادت دنیویه واخرویه ایچون مطلوب اولان فائده حاصل اولماز ایشته سزه شمدی عربجه اوله‌رق اوقودیغم موعظه ایله آیات کریمه‌لری واحادیث شریفه‌یی مختصراً ترجمه ایدیورم » دییوب بالاده‌کی یازیلان خطبه‌یی ترکجه اوله‌رق جماعت موحدینه سویلدم ونهایتنده جناب حق عموم اسلام قرداشلریمزی شرقده و غربده موفق بالخیر بیورسون دعاسیله ختم کلام ایدرك « ان الله یأمر بالعدل والاحسان » ایت کریمه‌سنی اوقودم ونمازی ادا ایتدکدنصکره هرطرفدن خیرلی دعالره نائل اولدم ایشته او پاك وصاف قلبلردن قوپان خیرلی دعالر بکا موجب افتخار وسعادت اخرویه‌در چونکه اسلامیتك نام عالیسی التده عثمانلی ملتنك ترقی وتعالیسندن بشقه برامليم یوقدر اوت شمدی کتم ایده‌میه‌جکم بر جهت قالدی اوده شودرکه بروسه‌ده جامع خداوندکارده منبر اوزرینه خطبه‌یی ترجمه ایدیکمدن طولایی بعدالصلاة عموم جماعت طرفدن عاجزلرینه خطاباً های الله راضی اولسون ایشته تام بوکون مسلمانجه بر جمعه نمازی قیلدق یا دیمك اوقونان خطبه‌لرده چوق فائده‌لی شیلر واردر بز بیلمیوردق دیدیلر بوسوزره طرفدن شمدیلك برشی علاوه‌سنه لزوم کورمیه‌رم (فلیتأمل المتفکرون العاقلون)

علی شیخ
العرب

اسلامده فن وفلسفه

اوجنجی عصر هجری ، تاریخ انسانیتده ممتاز بر دورهٔ یکانه‌در . بو عصرده اسلاملرك کوستردکلری خوارق علمیه ، هیچ بر زمانده هیچ بر یرده کوریله‌مامشدر .

جهل وبداوت، تشتت وفترت ایچنده پویان اولان قوملر، نور مبین فرقانی رهبر اتخاذ ایدر ایتمز ، بر سرعت برقیه ایله اقلیم علم وعرفانی قبضهٔ تسخیره آلدیلر .

ایکنجی عصر هجرینك نهایتلرنده ، مسلمانلر آره‌سنده یالکز فن طب وکیمیا اشتهار ایلمشدی .

اوچنجی عصرده ایسه فنون موجوده‌نك بالجمله شعباتی مدارس اسلامیه‌ده تدریس اولنیوردی .

افکار فنیه‌نك توسع وسرعت انتشاری خصوصنده خلفای عباسیه‌نك شایان تبجیل خدماتی سبق ایتمشدر . بالخاصه ، المنصور ، الرشید والمأمون تاریخ علومده حرمتله یاد ایدیلن اعاظم‌صره‌سنه کچمشلردر . بونلرك همت بر کزیده‌لری سایه‌سنده ، بغداد ، جهان مدنیتك مرکز عرفانی حالنی اکتساب ایلدی . دنیانك

هرطرفندن ارباب علم وفن ، اصحاب ذكا ، مقاومتسوز بر جاذبه تأثيريله بغداده ، بو مركز شعشعه نثار عرفانه قوشيورلردی .

عباسيلرك مقام وزارتنده اشتهار ايدن برمكيلرده خلفانك اثرينی تعقيب ايديورلردی .

يوكسكدن باشلايان بو ابتلا تعمم ايتدكجه ايديوردی . بر حالده‌كه ، بوتون افراد اسلاميه ، بانوی فنك . جاذبهٔ فسونكاری قارشيسنده مسخور وشيدا قالمشلردی . هركس جيلغنجه‌سنه بر غيرت وابتلا ايله تحصيل فنونه قويولمشدی .

اكابر اسلاميه‌نك دائره‌لری ، قوناقلری ارباب علم وكمال ايله مالی ايدی . خلاصه ، بوعصرده هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه سمای علم وعرفانك اك يوكسك طبقه‌لرينه صعود ايلمشلردی .

حكمای قديمه‌نك آثاری كاملاً عربجه‌يه نقل وترجمه ايدلدی . فقط اسلاملر ميانده يتيشان داهيلر ، حكمای قديمه‌يی كولكده براقه‌جق درجه‌لرده خارقه‌لر كوستردیلر ، اثرلر ميدانه كتيرمكه موفق اولديلر .

طقوزنجی عصر ميلاديده دنيانك اك متفنن هيئتشناسلرينه ، اك متفكر حكيملرينه تصادف ايديله بيليردی .... تاريخ مدنيت ، بو حقيقتك بر شاهد عادليدر . حوضهٔ اسلاميه‌دن خارج ممالك و آوروپا ايسه درين بر جهل ، خرافه آلود بر تعصب ايچنده اويوشمش قالمشلردی .

صانكه او وقتلرده بوكونكی حالك برلوحهٔ معكوسه‌سی ترسيم ايدلمك ايستنلمشدی !..

آثار قديمه‌يی عربجه‌يه ترجمه ايتمك ايچون خليفه‌لرك رياستی تحتنده بر چوق هيئت علميه‌لر تشكيل اولنمشدی . اسلاملر آره‌سنده اويانان نهضهٔ فكريه المنصور زماننده بر استقامت معينه آله بيلمشدی . هارون دورنده خطوات منتظمه ايله سيرنده دوام ونهايت مأمونك سايهٔ عرفاننده انكشاف لايقنی اكتساب ايلدی . المأمون ، تضمينات حربيه مقابلنده بيزانس ايمپراطورندن بر چوق كتب قديمه آلمشدی . (بيت الحكمة) ناميله تشكيل ايديلن اقادميده ، بو اثرلر تدقيق وعربجه‌يه نقل وترجمه ايدلديلر .

بيت الحكمه‌يه دوام ايدن اعاظم ميانده ، ابو اسحق ، سهل بن هارون ، الفضل ، الحسن كبی بيوك سيمالر كوربليور .

يونان قديم معارفنی دها يقيندن تدقيق ايتمك ، آلات رصديه دائر تتبعاتده بولنمق اوزره ، هيئت شناس شهير محمد بن شاكر استانبوله قدر بر سياحت اجرا ايلمشدی .

عباسيلر دورنده ، فنه قارشی اويانان شغف ابتلاكارانه يالكز خلفايه وجمعيتك مواقع عاليه‌سنی اشغال ايدن اكابره منحصر دكلدی . بوتون ملت اسلاميه ، بر غيرت خارقه نما ايله تتبعات علميه‌يه قويولمشلردی . خلفانك تشكيل ايتدكلری انجمندن ماعدا ، اهالی وافراد آره‌سنده دخی متعدد هيأت علميه‌لر تشكيل اولنمشدی .

ارباب ثروت وسامانك معاونتلريله تشكل ايدن بو هيئتلر ، بيوك داهيلر ، ممتاز عالملر طرفندن اداره اولنيوردی .

مثلا هيئت شناس شهير محمد بن موسی ، رياضيات ، هيئت وطب ايله مشغول بر اقادمی رياستنی اداره ايديوردی .

مأمونك قرناسندن علی بن يحيی باشقه بر انجمن علميه رياستنده بولنيوردی . محمد بن موسی بن عبدالملك — كه وسعت علميه‌سيله ممتاز ايدی — بر هيئت طبيه‌يی اداره ايديوردی .

عراقك شعشعه‌دار ارباب عرفانندن عيسی بن يونس ، علی ، احمد بن محمد ، ابراهيم بن محمد بن موسی ، عبدالله بن اسحق مختلف شعبات فنيه‌يه دائر آيری آيری برر غروپ ، برر انجمن تشكيل ايتمشلردی .

محمد بن عبدالملك طرفندن ، رياستنده بولنديغی هيئت علميه ايچون ماهيه ايكی بيك ليرا صرف ايدلديكی ابن ابی اصيبعه‌نك جملهٔ رواياتندندر . ارباب تأليفك بر چوغی ، اثرلرينی عبدالملك نامنه اتحاف ايلمشلردر . ترجمه ايديلن آثار ، يالكز مؤلفات قديمهٔ يونانيه‌يه حصر ايدلمامشدی . هند وايران قديم آثاری دخی عربجه‌يه ترجمه ايدلمشدر . ابن المقفع هندك مشهور كليله ودمنه‌سنی عربجه‌يه ترجمه ايلمشدر .

(مانقا) اسمنده بر هندلی ، زهرلردن باحث بر اثری (كتاب السموم) عنوانيله عربجه‌يه ترجمه ايلمشدر .

اساساً مأمونك سرايی براقاده‌می حالنده ايدی . علم وعرفانلريله اشتهار ايدن اعاظم ، چار اقطار جهاندن ، سدهٔ عرفان نثار مأمونه قوشيورلردی .

عباسيلر دورنده ظهور ايدن ارباب فلسفه ميانده ؛ الكندی بر سيمای مبجل عرض ايدر :

ابو يوسف يعقوب بن اسحق الكندی . — بو ذات شعبات فنه اولان وقوف تامی و وسعت عرفانيله ممتازدر . فنك هر شعبه‌سنه دائر آثار تأليفنه موفق اولمشدر . بودرجه وسعت معلومات ، جداً حيرتبخش بر خارقه‌در . خالد بن يزيد ، جعفر صادق الكندينك وسعت عرفانی اوكنده برر تلميذ درجه‌سنه اينرلر .

الكندينك افق عرفانی ، جابری بيله اونوتديره‌جق درجه‌ده رنكين و واسعدر . زمانك ارباب علمی كنديسنی استاد و(الفيلسوف) عنوانيله ياد ايدرلردی .

الكندينك پدری هارون ومأمون دورلرنده كوفه واليكلرنده بولنمشدی . تحصيلنی بغداد بهشت آباده اكمال ايلمشدر . تاريخ ولادتی معلوم دكلسه‌ده ، بغداده عزيمتی طقوزنجی عصر ميلادينك ايلك سنه‌لرينه مصادف اولديغی ظن اولنيور .

الكندی بر خارقهٔ ذكا ايدی . عربجه‌دن ماعدا سريانی ويونانی لسانلرينه‌ده واقفدی . هر ايكی لساندن‌ده بك چوق آثار ترجمه‌سنه موفق اولمشدر .

۸٦۱ تاريخ ميلاديسنده الكندی‌يی بغداد رصدخانه‌سنده كوريورز . اوچ آی امتداد ايدن بو رصداتله شوائب شمسيه‌يی

تدقیقه قویولمشدی . بوتون درین دوشونجیلر کبی الکندیده رقبانك اتهاماتندن وارسته قالهمادی . معارضلرینك تلقینات سفیلانهلریله خلیفه متوکل ، قوجه حکیمك آثارینی مصادره ایتمك غرابتنده بولندی . فقط ، چوق کچمهدن ، خلیفه بو خطاسنی تصحیح ایلمشدر .

الکندینك آثاری بر کتبخانه تشکیل ایدهجك قدر متنوعدر . فلسفه ، ریاضیات ، طبیعیات ، طب ، علم کلام ، علم احوال روح وعلم اخلاقه دائر قیمتدار آثار تألیفنه موفق اولمشدر . بالخاصه (کتاب الفلسفةالاولی) و (کتاب الفلسفةالداخله) نامندهکی اثرلری حکمیات عالیه ایله مالیدر .

فلسفهنك لزوم تحصیلنه دائر (کتابالحث علی تعلم الفلسفه) عنوانلی بر اثر یازمشدر .

الکندی ، اوکوست قونتدن سنهلرجه اول ، ریاضیاته اساسلی بر صورتده وقوف پیدا ایدلمکسزین غوامضات فلسفهنك آکلاشیلهمیهجغنی ، (کتاب فی انه لاتنال الفلسفة الا بالعلوم الریاضیه) اسمندهکی اثرنده ایضاح ایلمشدر .

بری حقیقی ، دیکری اضافی اولمق اوزره ایکی قیمتی حائز اولمق واعداد نامتناهیهیی اون قدر اشارات معینه ایله کوسترمکدن عبارت اولان حسابات هندیهنك صورت استعمالنه دائر یازدیغی (رسالة فی کیفیت استعمال الحساب الهندی) نامندهکی اثریله (رسالة فی تألیف الاعداد) عنوانلی کتابی علم حسابه نه درجهلرده واقف اولدیغنی پك کوزل کوستره بیلیر . الکندی هیئتدن ، احوال کواکب وصفحات قمر حقنده دخی بعض اثرلر یازمشدر . شمس وقمرك اطرافنده کوریلن (هاله) لری آیریجه بر رسالهده ایضاح ایدییور .

(رسالة فیاستخراج خط نصف النهار وسمت القبلة بالهندسة) عنوانلی اثری پك مقبولدر .

(رسالة فی علت اختلاف الازمان فیالسنة وانتقالها باربعة فصول) نامندهکی برو شوریله (رسالة فیاخبار ابعادالاجرام) و (رسالة فی استخراج بعد مرکز القمر منالارض) اثرلری علم هیئته عائد اساسلی معلوماتی جامعدر .

الکندی اجرامسماویهنك ابعادینی تعیینه مخصوص بر آلت اختراعنده موفق اولمشدی . یازدیغی بر رسالهده بو آلتك اساس وصورت استعمالنه دائر معلومات لازمه ویرمشدر .

مدوجذره دائر اولان (رسالة فیالمدوالجذر) اثریله مرایادن باحث (رسالة فی شعارالمرآت) وعلم احوال جویهیه عائد (رسالة فی علة الرعد والبرق والثلج والبرد والصواعق والمطر) وحیواناتدن (رسالة فیالحشرات) عنوانلی اثرلری مشهور ومقبولدر .

(رسالة المطر) لاتینجهیه ترجمه ایدلمشدر . الکندینك تألیفنه موفق اولدیغی آثارك یالکز اسملرینی ذکر ایتمك ایچون صحیفهلر طولوسی یازی یازمق ایجاب ایدر .

الکندی اطبای اسلامیه آرهسنده ایکنجی درجهده صاییلیرسهده بحق اعاظم ارباب فلسفه میاننه ادخال اولنه بیلور .

الکندی سرخسی کبی بیوك شاکردلر یتشدیرمکه موفق اولمشدر .

مؤلفاتنك الك مشهورلری بروجه آتیدر :

رسالة فی علل اوضاع النجومیة
رسالة فیالتوحید من جهة العدد
رسالة فیالمدخل الی صناعة الموسیقی
مختصر الموسیقی فیتألیف النغم وصنعة العود
رسالة فی علل احداث الجو
رسالة فینوادرالفلاسفه
رسالة فیالعقل
رسالة عن العلة الفاعلة القریبة للکون والفساد فیالکائنات الفاسدات .
رسالة فیالاثر الذی یظهر فیالجو ویسمی کوکبا
رسالة فیالکوکب ذیالذؤابه
رسالة فیمعرفة ابعاد قلل الجبال
رسالة فیانواع الجواهر والاشباه
رسالة فیانواع الحدید والسیوف وجیدها ومواضع انتسابها
رسالة فیالاثرین المحسوسین منالماء
رسالة فی علم الحواس
رسالة فیالفلك والنجوم
رسالة فیالمبدع الاول
رسالة فی بطلان دعوی المدعین صنعة الذهب والفضة وخدعهم
رسالة فی عمل مرایا المحرقة
رسالة فیالاجرام الهابطة
رسالة فی علة اختلاف انواع السنة
رسالة فیآثار العلویه
رسالة مختصرة فی حدود الموالید
رسالة فی علة النوم والرؤیا ومایرمز بهالنفس
رسالة فی الاخلاق
رسالة فیسیاسة العامة
رسالة فیالتنبیه علیالفضائل
رسالة فیاقتران الملل فیالتوحید
رسالة فیالبرهان
رسالة فیتثبیت الرسلعلیهمالسلام
رسالة فیان الجسم فیاول ابداعه لاساکن ولامتحرك ظن باطل
رسالة فی بطلان ان جزءاً لایتجزأ
رسالة فینقض مسائل الملحدین
رسالة فی الحیات
رسالة فیالفراسة
رسالة فیالغداء والدواء
رسالة فیالتشفیة السموم

رسالة فی العالم الاقصی
رسالة فی مناظر الفلکیة
رسالة فی اختلاف المناظر
رسالة فی صنعة لاسطرلاب بالهندسة
رسالة فی استخراج الساعات علی نصف کرة بالهندسة
رسالة فی شروق الکواکب وغروبها بالهندسة
رسالة فی تقسیم المثلث والمربع وعملهما
رسالة فی العلة لتی نری من الهالات للشمس والقمر والکواکب
رسالة فی تقریب وتر الدائرة
رسالة فی کیفیة عمل دائرة مساویة لسطح اسطوانة مفروضة
کتاب فی مسائل المساحة الأنهار وغیرها
رسالة فی الشعاعات
رسالة فی علل احداث الجو
رسالة فی الکربات
رسالة فی تسطیح الکرة
رسالة فی ان رؤیته الهلال لاتضبط بالحقیقة وانما القول فیها التقریب
رسالة فی اختلاف صور الموالید
رسالة فی الکمیة المضافة
رسالة فی سرعة مایری من حرکة الکواکب اذا کانت فی الافق
رسالة فی احتراص من خدع السوفسطائیه او بطائها کما علت
رسالة فی المدخل الی الارثما طیقی (علوم ریاضیه یه عائد)
کتاب الفلسفة الاولی فیما دون الطبیعیات والتوحید
کتاب الفلسفة الداخلة والمسائل المنطقیة

*
* *

یالکز شو اسملرك مطالعه‌سی الکندینك نصل بر خارقهٔ دها نه‌درجه متبحر بر نادرهٔ ذکا اولدیغنی آ کلاتمغه کافیدر ظن ایدرم.

الکندینك بونلردن باشقه ، دها پك چوق مؤلفاتی وارسه‌ده بوراده یالکز فنون وفلسفه‌یه متعلق اولانلرینك اك مشهورلرینك ذکریله اکتفا ایدیورز . حکمای قدیمه‌نك آثارینی تفسیر وتنقید خصوصنده یازدیغی مؤلفات‌ده شایان تدقیق مباحثی جامعدر .

خلاصه ، الکندی شرقك اك بیوك متفکرلرندن ، اك مدقق متبحرلرندن معدوددر .

ثابت بن قره — صابئی لمذهب اولمقله برابر طقوزنجی عصر میلادی‌ده عراق ارباب فنی میاننده بارز بر سیمای عرفان عرض ایدن ریاضیوندن ثابت بن قره‌یی ذکر ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکز .

ثابتك بشیوز قدر عربجه واون آلتی جلدده سریانیجه آثار تألیفنه موفق اولدیغی تواتراً روایت ایدیلیور .

ژه‌ئولوژیدن میاه بحریه وتشکل جبال حقنده‌کی مؤلفاتی پك قیمتداردر . موسیقی ، حکمت نظریه وطبه دائره‌ده خیلی آثاری واردر .

مؤلفاتنك ریاضیات وعلم هیئته عائد اولانلری یکرمی‌یه بالغ اولیور .

ثابت اوقلیدك هندسه‌سنی عربجه‌یه ترجمه ایتدیکی کبی کره ، اسطوانه وسطوح کرویه‌دن باحث آیریجه برکتاب دها تألیف ایلمشدر .

ثابت بوکتابنده بالخاصه آرشمید نظریه‌سنه استناد ایلمشدر . قطوع مخروطیات عنوانلی اثری علم هندسه اربابنجه پك معتبردر .

هیئت‌دن طلوع وغروب کواکبه عائد براثری رصداتله مالیدر . جغرافیاسیله کرویاتی مدت مدیده ایادیٔ احترامدن دوشمامشلردر .

جبری هندسه‌یه تطبیق ایتمك فکری ایلك اول ثابت طرفندن اورتایه آتلمشدر . ثابتك بعض آثاری لاتینجه‌یه ترجمه ایدلمشدر.

ابوالعباس احمد بن طیب السرخسی — الکندینك بوتلمیذ ذی عرفانی استادینك شهرتنه رقابت ایده‌جك درجه‌ده متین بر تحصیل کورمشدی . تاریخ فنون ، سرخسی‌نك نام بلندینی سرنامهٔ تبجیل ایتمکله مفتخردر .

محافل ارباب فن‌ده ، سرخسی‌یی ؛ حاذق بر طبیب ، منقد بر فیلسوف ، مدقق بر ریاضی ، یبلماز بر هیئت شناس اوله‌رق کوریبورز.

مجامع علماده ایسه کسکین حافظه‌سیله ممتاز بر محدث ، انجمن ادبیه‌لرده نزیه بر صاحب قلم اقتدارینی کوستریبور .

یازیق‌که بوخارقهٔ ذکا ، ٢٨٦ تاریخنده خلیفه معتضد باللهك تیغ غدرینه قربان اوله‌رق عالم فنده ناقابل املا بر بوشلق براقدی. معتضدبالله سرخسینك حلقهٔ عرفاننده پرورشیاب کمال اولمشدی.

بدبخت سرخسی سنه‌لرجه بو خلقت شکنه ؛ اشغال ایده‌جکی مقام علوی ایله متناسب بر تربیه ویرمکه چالشمشدی . بمقام خلافته کچدیکی زمان‌ده اك امین ندماسی صره‌سنه کچمشدی .

حرص واستبدادله قوهٔ مفکره‌سی بوزولمش ، بینی صولانمش اولان معتضد ، محترم معلمنی ، سوکیلی ندیمنی ، دها طوغریسی بر جهان علم وعرفانی محو ایتمه‌دن چکینمدی .

کویا معتضد ، تقدیم ایدیان حکم اعدامی فرقنده اولمقسزین امضا ایلمش ایمش !......

سرخسی پك چوق آثار براقشدر . پسیقولوژی وفلسفهٔ اخلاقیه‌دن (کتاب النفس) و (کتاب نزهة النفوس) و (کتاب فی ادب النفس) و (کتاب فی اخلاق النفس) و (سیرة الانسان) عنوانلی اثرلری مشهوردر .

ریاضیاتدن (کتاب الجبر والمقابله) سیله منطقدن (اختصار کتاب ایساغوجی) و (اختصار کتاب فاطیغو ریاس) نام اثرلری خیلی زمانلر مدارس علمیه‌ده ، ایادیٔ احترامی اشغال ایلمشلردر .

آثار مشهوره‌سندن بعضیلری بر وجه آتیدر :

رسالة فی السالکین وطرائف اعتقادهم
رسالة فی وصف مذهب الصابئین

كتاب فى ان المبدعات فى حال الابداع لامتحركة ولا ساكنة
كتاب العقل
كتاب فى ان الجزء ينقسم الا مالا نهاية له
اختصار كتاب آنالو طيقا الاولى
« « الثانية
كتاب المسالك والممالك
كتاب السياسة الصغير
كتاب الملاهى
كتاب فى منفعة الجبال
كتاب الموسيقى الكبير
المدخل الى علم الموسيقى
كتاب فى ماهية النوم والرؤيا
كتاب فى العقل
كتاب وحدانية الله تعالى
كتاب فى العشق
كتاب فى برد ايام العجوز
كتاب فى القوانين على مذهب ارسطوطاليس

سرخسی‌نك مباحث متنوعه‌يه عائد بك چوق آثارى واردر . فلسفه ورياضياتده متانت محاكمه‌سيله معروفدر .

• **ابو حنيفة الدينورى** . — شرق نباتيونينك سرنامهٔ مباهاتى اولان ابو حنيفه ، ابو الفدا طرفندن (صاحب كتاب النبات) لقبيله ياد ايديليور .

دينورى علم نباتاته دائر تتبعات مهمه‌ده بولنمشدى . تتبعات وتجرباتى جامع اولمق اوزره نباتاته دائر ايكى مهم اثر تأليف ايلمشدر .

ابو حنيفه الدينورى او وقته قدر مجهول اولان اللى نوع نبات كشف ايلمش وبونلرك اوصافنه دائر اثرلرنده تفصيلات لازمه ويرمشدر.

دينورى مشاهير نباتيوندن اولمقله برابر عينى زمانده بر رياضى ، بر هيئت شناس ايدى . بروج سما حقنده مهم بر اثر واردر .

منطق وجبره عائد (كتاب فى الجبر) و (اصلاح المنطق) و (كتاب فى الجبر والمقابله) عنوانلى كتابلرى معروفدر .

الدينورى عصرى علماسى آره‌سنده رياضياته وقوف تاميله كسب امتياز واشتهار ايلمشدى .

مدللى اعداديسى مديرى
م . شمس الدين

مابعدى وار

صراط مستقيم جريدهٔ اسلاميه‌سنه

قرآن عظيم الشانك وجوه ايله قرائتى يك مهم بر فن اولديغى وبو فنك اربابى وقتيله مظهر احترامات امت اوله گلمش ايكن بر مدتدنبرى بوكبى ذوات كسب ندرت ايدوب بناءً عليه وجوه قرائت كوندن كونه ضايع اولمقده بولنديغى ايضاحدن مستغنيدر . بو فن جليلك درجهٔ اهميتنى تبيين و اربابنك بوبابده مصروف اولان مساعيسنى تعيين ايتمك ورحمتده وسيله اولمق امنيه‌سيله مشاهير قرانك مطلع اولديغم درجه‌ده تراجم احواللرينى يازمق ارزوسى ديكر آرزولرمه غلبه ايتديكندن (روضة القرآن) نامى التنده مقاله‌لر يازمق ايستيورم بوكا بر مقدمهٔ نوين تشكيل ايتمك اوزره وقتيله بر ذات محترم طرفندن حفاظ و قرانك تكثيرينه و علم جليل قرائتك اندراسندن وقايه‌سى اسبابنك استكمالى وبوبابده خاطره گلن بعض تدابيرك دائرهٔ عائده‌سنجه قبول واجراسنه دائر مقام عالئ فتوايه تقديم ايدلمك اوزره الان لايحه‌نك بر صورتى اله گچديكندن بونى بعض تعديلات و علاوات اجراسيله تقديم ايديبورم . صراط مستقيمده انتشارى موجب انتباه و تشويق اوله‌جغنى اميدنده‌يم .

خواجه زاده
احمد حلمى

روضة القراء

مقدمه

انزل القرآن على سبعة احرف ، حديث شريفى لسان حكمت فشانندن صادر اولان سلطان انبياء وسند اهل اداء نبى ذيشانمز صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينه شرفبخش انزال بيوريلان قرآن عظيم الشان كافهٔ علوم اولين و آخرينى جامع و محيطدر. پيشواى مفسرين ابن عباس رضى عنهما المعين حضرتلرى « بالجمله علوم قرآن حكيمده مندرجدر لكن علوم موجوده‌يى استنباط ايتمكده افهام رجال عاجز و قاصردر » مآلنده اولان « جميع العلم فى القرآن لكن ، تقاصر عنه افهام الرجال » كلام حكمتصابنى دائما ورد زبان بيوررلردى مضمونات مقدسهٔ فرقانيه‌دن نيجه نيجه علوم وفنون استنباط و اقتباس ايديله‌گلديكى كبى الفاظ جليلهٔ قرآنيه دخى بر چوق علومك اخذ و استفاضه اولنمسنه مأخذ ومرجع اولمشدر نظم جليل فرقانى‌يه متعلق علومك يكانه‌سى علم وجوه قرائتدر .

علم وجوه قرائت

ذات رسالتپناه صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرندن اخذ اولنديغى وجهله نظم مبين فرقانينك صور ووجوه مقبوله‌سندن كيفيت ادا وتلاوتيله قوانين تجويديه‌سندن باحث برعلم جليلدر. بو علم جليله وقوف وانتساب سببيله قرائت متواتره ومشهوره وشاذه‌يى تفريق وتمييز خصوصنده انسانده برملكهٔ مميزهٔ ممتازه حاصل اولوركه

الفاظ جليلهٔ فرقانيه‌نك صورت ادا و تلاوتنده شايان اخذ و قبول اولميان وجوه واحتمالاتك ضعيفتی ویا كلياً عدم مقبوليتنی اكلامقده انسان دوچارمشكلات اولمز؛ الفاظ جليلهٔ فرقانيه‌نك هدف تغيير و تحريف اولماسی امر مهمنی تأمين بوعلم جليله وقوف واتقانيله ممكن اولور. جناب كبريا ﴿ انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون ﴾ آيت جليله‌سنده فرقان حكيم الی الابد تغيير وتحريفدن محفوظ و مصون قاله‌جغنی حبيب كريمنه خبرويردی . مفسرين عظام حضراتی سورهٔ حجرده واقع اشبو آيت جليله‌نك تفسيرنده فرقان حكيمك مصون ومحفوظ قالمسنك سبب يكانه‌سی امت منجيهٔ اسلاميه‌دن بر فرقهٔ مخصوصه نظم جليل فرقانينك امر تعليم وتعلمنی كندولرينه مايه الاشتغال عد ايتمش اولملريدر بيورديلر .

نتكيم ذات رسالتپناه صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلری عزم گلشنسرای آخرت بيوردقلرندنصكره اصحاب كزين وعلی الخصوص خلفای راشدين حضراتنك اهم اموری فرقان حكيمك امر حفظ وصيانتنی تأمين ايتمك اولمشدر . بعده تابعين وتبع تابعين عصرندن برو بوكونه قدر قرآن عظيم الشانی وجوهات واداسيله حفاظ و حملهٔ قرآن محفظهٔ احترامارينه آله‌رق اسباب تحفظ وانضباطيه‌سنی تثبيت وتأمين ايتمش اولدقلری كبی الی قيام الساعه ايده‌جكلری دخی آيت جليلهٔ مذكوره واحاديث نبويه واحوال جاريه ايله ثابتدر .

نتكيم امام فخرالدين رازی حضرتلری دخی بو خصوصك بقا ودوامی بعونه تعالی امتك بقا ودواميله اوله‌جغنی آيت جليلهٔ مذكوره‌نك تفسير شريفنده بيوررکه ﴿ فان قيل فلم اشتغلت الصحابة بجمع القران فی المصحف وقد وعدالله تعالی بحفظه وماحفظالله تعالی فلا خوف عليه والجواب ان جمعهم للقرأن كان من اسباب حفظالله تعالی اياه فانه تعالی لما اراد وحفظه قيضهم لذلك فاختلفوا فی انه تعالی كيف يحفظ القرأن قال بعضهم الی آخره وقال آخرون اعجزالخلق عن ابطاله وافساده بان قيض جماعة يحفظونه ويدرسونه ويشهرونه فيما بين الخلق الی آخر بقاء التكليف. انتهی ﴾

امدی بلطفه تعالی كتاب مبين الهينك نشر وتعليمنه رجال امت هر آن وزمان سعی وهمت ايتمشلر وايتمكده‌درلر .

اخذ قرائت ايكی طريقله اولوب بری عرض ، ديكری استماعدر. عرض .— طالب اوقويوب مقرئ ديكله‌مكدر . استماع .— معلم اوقويوب متعلم ديكله‌مكدر . قرأن عظيم الشانك اخذنده عرض و استماعدن بشقه مسلك قبول ايدلمامشدر . بناءً عليه سلسلهٔ اخذ و قرائت ومنتظماً ومتصلاً ذات رسالتپناه صلی الله تعالی عليه وسلم افنديمز حضرتلرنده نهايت بولمغله معتبردر . قراء اصحابدن ابوالدرداء رضی الله عنه حضرتلری شام شريفك حين فتحنده شامه قاضی نصب اولنمغله بر صباح جامع شريفده اداء صلوة ايتدكدن صكره فرقان حكيمك امر تعلم واخذی ايچون اطراف وبقاعدن طوپلانان ذواته وظيفهٔ مهمهٔ تعليمی ايفا بيوررلردی . جماعتی اونر اونر حلقه‌يه بالتفريق هربرينه عريف قرائت اولان بر ذات تعيين ايلمشيدی . بر اون كشی حل مشكلات ايچون كنديلرينه عريف ورئيس تعيين اولنان ذاته مراجعت ايدر اوده بيلديكنی تعريف بيلمديكی تقديرده محراب اوكنده كمال انتباه ايله نظارت ايدن جناب ابی الدرداء رضی الله عنه حضرتلرينك انظار مدققانه‌سنه عرض ايلر ايدی . اجلهٔ امتدن بر چوق ذوات كرام نفسلرينی بالخاصه قرأن كريمك الفاظ عاليه‌سنی وصورت قرائت ووجوه واداسنی ضبط وتعليم ايتمك خصوصنه وقف ايدوب بوبابده مقتدای امت اولمشلردر . ائمهٔ سبعه‌كه نافع ، ابن كثير ، ابو عمرو ، ابن عامر ، عاصم ، حمزه ، كسائی ، وراويلری ، وائمهٔ ثلاثه‌كه ابوجعفر ، يعقوب ، خلف العاشر حضراتی اولوب بوخصوصده اك زياده اشتهار ايدن بواون ذوات كرامدر . بين القراء جمله‌سی ائمهٔ عشره ناميله معروفدر . انلرك روايت واخذلريله ثابت اولان قرائت مقبول ومتداولدر . مشاراليهم حضراتنك بعضلری صحابهٔ كرامدن وبعضلری اجلهٔ كبار تابعيندن قرائت قرأن اخذ ايلمشلردر . ازجمله ائمهٔ سبعه‌دن ابن عامر حضرتلری بالذات ابوالدرداء رضی الله عنه حضرتلرندن اخذ قرائت ايتمش وعريف تعيين اولنمش اولان ذواتدن اولوب ابوالدرداء رضی الله عنه حضرتلرينك وفاتندن صكره تعليم قرأن كريم كندوسنه انتقال ايتمشيدی. ائمهٔ عشره وراويلرينك وقوع بولان جهد واقدامات متواليه‌لريله قرائت متواتره ومشهوره وروايات شاذه واحتمالات غير مأخوذه تبين ايدوب وجوه قرائت صدوردن سطوره نقل اولنمشدر .

بشيوز تاريخلرينه قدر طريق انفراد اوزره وجوه قرأنيه تعليم وتدريس اولنه‌رق ائمهٔ قرأنك هر برلرينك وجوه وقرائتلری آيری آيری قرائت وختم اولنور ايدی . بعده اندراج طريقی اوزره اهل ادا ختمهٔ واحده‌ده وجوهات قرأنيه‌يی تعليم وتدريس وقرائت ايلملريله الی الآن اندراج وجهله اخذ وتعليم وقرائت اولنمقده‌در .

علم قرأنده اولا تأليف كتابه موفق اولان ابوعبيد القاسم بن سلام وابو عمرو الدانی وامام شاطبی وامام سخاوی وامام جبری حضراتيدر وعلم قرأنده آثار نافعه‌سيله اك زياده كسب شهرت ايدن خاتمة المحدثين امام شمس الدين محمد بن الجزری حضرتلريدر . شامدن مصره عزيمتله بر مدت تدريس ونشر قرائت ايتدكدنصكره ٧٩٨ سنهٔ هجريه‌سنده جنتمكان غازی سلطان بايزيد خان عليه الرحمة والغفران حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده بروسه شهرينه عزيمتله نشر علوم وجوه قرائت قرأنيه تعليم وتدريسيله مشغول و طريق تقريبدن « نشر كبير » و « صغير » و « طيبه » كتابلرينی وطريق عشره‌دن تحبير وسائر كتابلر تأليفيله بو امت مرحومه‌يی احيا ايلمشدر .

مابعدی وار

قيز سلطانی مكتبی

بن ظن ايديورم‌كه شرقك اجتماعی خسته‌لقلرندن اك منتشر واك وخيمی ، سوزله ايش آره‌سنك برلشه‌ميه‌جك قدر آچلمش اولماسيدر. بزده اخلاق قاعده‌لری ، شريعت امرلری ، پيغمبر سوزلری ، قانون

حکملری ، حاصلی هیئات اجتماعیه‌مزی معین بر چرچیوه ایچینه صوقان ، افرادك مناسبتلرینی تنظیم‌ایدن، معلوم برغایهٔ خیاله طوغری ایلرولته‌ن نه قدر امر ونهی وارسه بونلرك هپسی ، یا معناسنه اصلا اهمیت ویریلمه‌دن ازبره وعجله اوقونان افسونلر، یاخود صرف سوز سویله‌مك ایچون جمله‌لر آره‌سنه صیقیشدیریلمش قوف دستورلر ، ویاخوددیوار تزیینه مخصوص یالدیزلی فقط مآلسز لوحه‌لر درکه‌سنه ایندیریلمشدر . ازبریمزده بر چوق احادیث نبویه واردر ؛ صره‌سی کلدکجه ، حتی کلمه‌دن بونلری اوقویه‌رق عاللك صامه‌یی یك سوه‌رز ؛ اما او حدیثك امر ونهی سوزدن ایشه کچیرمك خاطریمزه بیله کلمز ؛ حتی کچیره‌جکلر بولنورسه مانع اولمق بیله ایسته‌رز . فرضا، هپمزك تا چوجقلقدن بری ایشیده ، ایشیده ایچه حفظ ایتدیکمز شو : « العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة » حدیث شریفیله عمل ایتمك ایسته‌ینلرك وای حالنه !.. لکن بونك نتیجه‌ی پك وخیم ایمش ؛ بوکون، ممالك اسلامیه‌ده ارککلرك یوزده یتمش ویا سکسانی ، اوقویوب یازمق بیلمز ، هنر ومعرفتدن بهره‌سز ، غیر مسلم قوم وقبیله‌لرك اك سفلی خدمتلرده قوللانیلور کوله‌سی ، یوك طاشیر حیوانی منزله‌سنه اینیورمش ؛ قادینلرك یوزده طقسان بشی ، طقسان طقوزی ، جهل یوزندن، حیاته نظرده اورطه آفریقا زنجیلرندن پك آز فرقلی بولنیورمش... نه لازم ! سلف صالحین بویورمامشلرمی که : « بودنیا کافره جنت ، اولوب در مؤمنه زندان !.. »

زندان اولسه ایدی ، بلکه اوکاده آلیشمق قابل اولوردی؛ فقط بوکیدیشله دنیا بزه ، زندان دکل ، بر سیاست میدانی ، هپمزك اعدامه محکوم اولدیغمز برسیاست میدانی اوله‌جق ...

هیچ اولمازسه بزی شوفلاکتدن قورتارمق ایسته‌ینلره اولسون مانع اولمایالم، الیمزدن کلیرسه اونلره یاردیم ومعاونت ایده‌لم. حکومت، ارکك چوجقلریمزی شویله بویله دوشنیور ؛ یالکز بویوك مرکزلریمزده ، اوده آز ونقصانلی ، ابتدائی ، اورطه وعالی مکتبلریمز وار . اما قیزلریمزی شمدی‌یه قدر ، همان هیچ دوشونن یوقدی . استانبولك یوکسك طبقهٔ اجتماعیه‌سندن بر دوستم ، ایکی اوچ سنه‌در، بالدیزلرینی اوقوتمق ایچون بر تورك مکتبی آرایور، آرایور، بولامیوردی. نهایت ، ایسته‌مه‌یه ، ایسته‌مه‌یه ، بریسنی فرانسز ، دیکرینی آلمان قیز مکتبنه ویردی ... بر آی قدر اول ، استانبولك منور صنفندن بر دوستمك کوچوك قیزلری ایچون مکتب آرامه‌یه برابرجه چیقمشدق؛ ینه مجبوراً اجنبی مکتبلری قپولرینه دوشدك . بر انکلیز قیز مکتبنك صالوننه کیره‌ر کیرمز ، بنم ودوستمك بینی آتدی . بوتون دیوارلر چوجقلرك کوربه بینلرنده اك درین ایزلر براقه‌جق کبی دینی رسملر ایله قاپلانمشدی ... مدیره‌سیله قونوشدق . محترم مسترس ، بزی ، بر آز فضله دقتلی ، هر شیئی چوقچه آراشدیروب صوران آدملردن کورنجه ، چار چابوق ، فقط نزاکتله قاپو دیشاری ایتدی. بو وقعه افندم ، دارالخلافه‌نك تا کوبکنده ، نور عثمانیه جامعنك ، اوچ ، بش یوز مترو اوزاغنده اولوب کچدی!.. ذاتاً مدیره خانم چوجقلری قبول ایده‌جك کبی طاورانسه ایدی‌ده ، بنه دوستم ، البته اولادینی بویله بر پروتستانلق وانکلیزلك حوضنه آتوب کیتمش اولمازدی.. خاطریمه دها بر طاقم وقعه‌لر کلیور ؛ فقط سوزی اوزاتمامق ایچون ، بر همشهریمك مرکز خلافتده اوقوتمق اوزره ، کندیسنك واقرباسندن بعضلرینك برقاچ قیزینی آلوب کلدیکی حالده ، استانبولده ایسته‌دیکی کبی برمکتب بولامیه‌رق، شاشیروب قالدیغنی ذکر ایله اکتفا ایدییورم.

ممالك اسلامیه‌نك هله کوزیمز اوکنده طوران مرکز اسلامیتك قیز مکتبلرینه احتیاجی، فوق‌العاده ــ تام معناسیله فوق‌العاده ــ شدیددر. بو احتیاج ، اورطه ویا ابتدائی برقاچ مکتب آچلمقله بیتریله‌من . فقط بو یولده آتیلان هر بر خطوه ، تورك واسلام عالمنه ایدیلن اك بویوك خدمتلردندر . برمدتدنبری بو عالمك هر طرفنده، بو بویوك خدمتی ایدنلر کورنمه‌یه باشلادی . عثمانلی مجلس مبعوثانی رئیسی احمدرضا بکك بلند سیماسی، بو محترم ذوات ایچنده دائما یوکسك طوره‌جق، واوزاقدن سچیله‌جکدر . بنم اعتقادمجه احمد رضا بکك، استانبوله کلدیکندنبری، وطننه ایتدیکی خدمتلرك اك مهمی بر قیز مکتبی تأسیسنه چالیشماسی اولمشدر . بو تشبثیله رضا بك یالکز وطننك دکل ، بوتون تورکلکك بوتون عالم اسلامك شکرانینه کسب استحقاق ایلامشدر .

احمد رضا بکك قیز مکتبی یاپمق ایشنه یاردیم ایدنلر آره‌سنده ، مناسترلی اسماعیل حقی، نصوحی زاده مصطفی عاصم افندیلر کبی زمانمزك اك کزیده علمای دینی بولنماسی ، مکتبك تشکیلات ونظاماتنده اوامر ونواهی شرعیه‌نك تمامیله تطبیق اولونه‌جغنه اك قوی تأمیناتدر .

برقاچ هفته اولیورکه بو بویوك تشبث ، یکی بر دوره‌یه کیردی : ملت مجلسنك رئیسی ، بوتون افراد ملتی بو ثوابلی ایشه اشتراك ایچون دعوت ایدییور ؛ عثمانلی بانقه‌سی واسطه‌سیله اعانه‌بیلتلری صاتدرییور. اعانه ایدنلردن بعضلری، صوکره‌دن اعانه‌لری مقدارینی آرتدیرمه‌یه یارایه‌جق بر مکافاتده قزانه‌بیله‌جکلر... شو سطرلری قارالایان عاجز ، « آمنت » ه اینانیرجه‌سنه اینانیورم‌که قندیللی اناث مکتب سلطانیسی فائده‌سنه اعانه بیلتی صاتین آلانلر ، جهله قارشی آچلمش جهادك مجاهدلری اوله‌جقلر وبناءً علیه فی سبیل الله جهاد ثوابنی قزانه‌جقلردر...

٨ حزیران ١٣٢٧

آ . ی .

بیروتده امریقان پروتستان مکتبی

— ٢ —

غبار نسیان آلتنده قالان ماضینك مدید ، مسلسل سنه‌لرندن قرق بش سنه کبی اوزون بر زمانك صورت کذارشندن صرفنظر ایدوب مجرای بحثی ، سنین کذشته‌نك محصولی واقدامی اوله‌رق وجوده کلان بو کونکی « آمریقان پروتستان مکتبی » نك اقسام داخلیه‌سی ، احوال عمومیه‌سی وسوریه‌ده‌کی نفوذ وتأثیراتنه تحویل ایده‌رك نتیجهٔ تدقیقاتمی پیش انظار قارئینه وضع ایده‌جکم .

∴

مکتبك تقسیماتی :

مدرسهٔ کلیهٔ آمریقانیهنك تدریساتی بروجه آتی سکز شعبهیه منقسمدر :

(١) استعدادیه : بو شعبهده مبادیٔ علوم تحصیل ومکتبك دیگر اقسام عالیهسنه دوام ایده بیلهجك بر اقتداری حائز اولمق ایچون انکلیزجه لسانی بر درجهیه قدر تعلیم ایدیلیر . مدت تحصیل بش سنهدر .

(٢) علمیه : بو شعبهده انکلیزجه لسانك ادبیات وغوامضی تدریس وتاریخ ، فلسفه ، « پسیقولوژی » ، « فیزیولوژی » « ژیئولوژی » ، « سوسیولوژی » ، « ژیئولوژی » ، « منطق » ، « اقتصاد » ، « کیمیا — » ، « علم هیئت » ، فلسفهٔ طبیعیه ، فلسفهٔ عقلیه ، فلسفهٔ ادبیه ، نباتات ، کبی علوم عالیه کوستریلیر .. مدت تحصیل درت سنهدر .

(٣) تجاریه : تجارته سلوك ایتمك ایستهین طلبهیه فن تجارتك بوتون نظریات وعملیاتی تدریس ایدیلیر . مدت تحصیل درت سنهدر .

(٤) طبیه

(٥) صیدلیه یعنی اجزاجی شعبهسی . طبیهقسمنك مدت تحصیلیهسی درت سنه ، اجزاجی قسمنك اوچ سنهدر .

(٦) خسته باقیجیلرینه مخصوص شعبه : خستهیه باقمق ، یکرمنجی عصرده عادتا بر « فن » شکلنی آلمشدر . بو شعبهیه کبار نسوان دخی داخل اولمقده وبونی کندیلرینه بر شرف عد ایتمکده درلر . بو ، جداً تقدیره سزا بر حرکت ، هردرلو ستایشك فوقنده بر فداکارلقدر !

(٧) آثار قدیمهٔ مقدسه یاخود « فیلولوژی » شعبهسی .

(٨) دیشجیلك شعبهسی : مدت تحصیل اوچ سنهدر .

ابنیهلر :

(١) علمیه بناسی : ١٨٦٦ سنهٔ افرنجیسنه مصادف ١٢٨٣ سنهٔ رومیسنده انشا ایدیلن وکلیهنك اك قدیم مؤسسهسنی تشکیل ایدن بو بنای معظم مکتبك کتبخانهسنی ، جمعیتلرك اجتماع وقونفرانس صالونلرینی ، درسخانهلر ایله یتاقخانهلری محتویدر .

(٢) طبیه بناسی : محتویاتی ، (آمفیته آتر) سیستمنده ایکی بیوك اوطه ، باقتریولوژی لابوراتواری ایله معارض تشریحیه وجراحیه . بوبنا ١٢٨٤ سنهسنده انشا ایدلمشدر .

(٣) رصدخانه : (تفصیلاتی آشاغیده ویرلمشدر)

(٤) رئیسك اقامتکاه خصوصیسی .

(٥) تجاریه بناسی : بوبنای محتشم وآهنین ١٣١٦ سنهسنده انشا وعین سنهده تدریساته ابتدار اولنمشدر . محتویاتی :

درسخانهلر ، یتاقخانهلر ، استقبال صالونلری ، رئیسك دائرهٔ رسمیهسی ایله آلت قاتنده مطبخ ویمك خانهلردن عبارتدر .

(٦) کلیسه وظیفهسنی ایفا ایدن اجتماعات واحتفالات صالونی آیریجه بیوك بر بنا اشغال ایتمکدهدر .

(٧) کیمیا لابوراتواری : درت بیوك لابوراتوار ایله ایکی بیوك درسخانهدن عبارتدر .

(٨) استعدادیه شعبهسنك کوچوك سنهده بولنان طلبهلرینه مخصوص بناسی .

محتویاتی : درسخانهلر ، یتاقخانهلر ، حماملر . . .

(٩) میقروب وباقتیر استنباطنه مخصوص غیر قابل احراق کوچوك بر بنا .

(١٠) استعدادیه بناسی : بو بنای مفخم ، ١٢٨٨ سنهسنده انشا ایدلمشدر . اوچ طبقهدن عبارت بولنان اشبو أبنیهنك محتویاتی بروجه آتیدر :

غایت بیوك درت درسخانه ، (که هربری یوزر طلبه استیعابنه مساعددر) اوتوز بشر طلبه آلهجق قدر وسعتی حائز منتظم ، صوك سیستم اون ایکی درسخانه . اوچنجی قات طلبهلرك یتاقخانهلریله معلملرك اوطهلرینه تخصیص ایدلمشدر . اورته قاتده اجتماعات عمومیهیه مخصوص بیوك بر صالون موجوددر .

(١١) حرف استعدادیه — وبعض — طبیهطلبهلرینك اسکان واقامتلرینه مخصوص بنا .

(١٢) علوم طبیعیهیه مخصوص بنا . محتویاتی : کیمیا ، فلسفهٔ طبیعیه، نباتات، ژئولوژی، زیئولوژی، مینورولوژی — وآثار قدیمهیه مخصوص واسع اوطهلر ایله رونتکن شعاعاتنی حاصل ایدن آلت ایچون بیوك بر اوطه .

(١٣) مکتب ادارهسنه مخصوص بنا . بو بناده صندوق امینك ایکی اوطهسی ، بر استقبال صالونی ومتباقیسی مکتب فاکولتهسنك اجتماعنه مخصوص متعدد اوطهلردن مرکبدر .

(١٤) خستهخانهٔ نساء .

(١٥) خستهخانهٔ اطفال .

(١٦) خستهخانهٔ امراض عینیه واذنیه ..

کتبخانه :

علمیه قسمنك اك بیوك ، اك واسع اوطهسنی اشغال ایدن بو کتبخانه (١٥٢٠٠) عدد متعدد لسانلرده محرر کتابی حاویدر . بو کتابلرك — بالطبع — اکثریسی انکلیزجه اولوب ترکجه،عربجه فرانسزجه ، عبرانیجه ، روجه ، ارمنیجه ، ایتالیانجه لسانلرده محرر کتابلرده موجوددر . صرف ترکجه وعربجه اولهرق اشبو کتبخانهده سوریه وفلسطین قطعهلرینه عائد بر چوق کتابلردن تشکل ایتمش مهم بر مجموعه واردرکه بوایکی قطعه حقنده تفصیلات مکمله ومعلومات مفصلهیی محتویدر . طلبهلر (اون بش کون ظرفنده اعادهایتمك وایکی کتابدن فضله اولمامق شرطیله) کتبخانهدن ایستهدکاری کتابی آلمغه مأذوندرلر . کتبخانهده (٤٥٦) جلد قدر لغت کتابلری ایله بر چوق (آنسیقلوپیدی) لر موجوددر . دنیانك هر طرفندن ، طرفندن ، هرنوع غزته ، رساله ، مجموعه کلمکده وترکجه اولهرقده

صباح ، اقدام ، ثروت فنون ، تعارف مسلمین(۱) ، صراط مستقیم غزته‌لری کتیرتیلمکده‌در .

لابوراتوارلر :

رصد خانه : ۱۲۹۰ سنه‌سنده انشا و ۱۳۰۹ سنه‌سنده بناسی تجدید ایدیلوب مراقبات فلکیه ومتورولوژیه — عائد مقیاسات ، یکرمی درت قدم قطرنده واستعماله موافق آلات ایله مجهز بیوك حجمده واون درت بیك لیرا قیمتنده بر تلسقوب Telescoge کتیرتیلمشدر ..

رصد خانه‌نك ارصاد جویه‌یه مخصوص متعدد آلتلرندن بعضیلری بروجه آتیدر : مقیاس ثقل هوا ، مقیاس حرارت وبرودت ، مقیاس رطوبت هوائیه ، ریاحك جهت وسرعت حرکتنه مبین مقیاس ، مقیاس درجهٔ نزول باران الخ . بالاده مذکور آلتلر ایله — کونده بر دفعه وقوعبولان — نتیجهٔ رصد خصوصی جدوللره بعدالقید کونده بر دفعه استانبول رصد خانه‌سنه تلغرافله معلومات ویریلیر . آی نهایتلرنده لوندرا ، واشینغتون ، پاریس ، ویانه ، قاهره وسائر مراکز رصدیه‌یه خلاصه اوله‌رق اعطای معلومات ایدیلیر .

مذکور رصد خانه‌ده زلازل وارتجاجات ارضیه‌یی فوطوغرافیاً قید ایتمك ایچون برده سیسموغراف — واردرکه قید ایتدیکی زلزله وارتجاجاتی انکلتره مراکزی ایله آلمانیانك «ستراسبورغ» شهرنده‌کی «سیسمولوژی مرکزینه اخبارایدرلر . کیمیالابوراتواری: کیمیادرسنك نظریاتنی عملیات ایله تطبیق ایده‌بیلمك ایچون بر چوق آلات وادوات ایله مجهز خصوصی بر بنا، بوفنك تحصیلنه تخصیص ایدلمشدر ..

باقتریولوژی لابوراتواری : بو دخی غیر قابل احتراق خصوصی بر بنا اشغال ایتمکده‌در .

باتولوژی لابوراتواری : بولابوراتوار بر چوق میقروسقوپلری حاوی اولوب هر طلبه‌نك کندیسنه‌مخصوص بر میقروسقوپی واردر . زئولوژی‌وبوتانی لابوراتواری: بودخی‌مواد حیوانیه ونباتیه‌نك جمعنه مخصوص بر چوق میقروسقوپلری حاوی اولوب آیریجه بر قسمی حیوانات ونباتات موزه‌لرینه تخصیص اولنمشدر .

فیزیولوژی لابوراتواری : بولابوراتواره بر قاچ سنه اول آوروپادن الکتریق بطاریه‌لری ، لفائف موصله ، کیموغراف — سفیغموغراف ، جهاز تنفسیه‌یی تمثیل ایدر ، وکوزده دوران دمك صورت سیرینی کوسترر . آلات ایله تهییج اعصاب ، انقباض عضلات ، عمدشرایی تجربه‌وتدقیق ایتمکه‌مخصوص ادوات مکمله‌جلب ایدلمشدر . .

فلسفهٔ طبیعیه لابوراتواری : بو لابوراتورمبادی فلسفهٔ طبیعیه‌نك توضیحنه مدار اولمق ایچون بر چوق آلات وادواتی محتویدر .

[۱] رسالهٔ مذکوره بالاخره قاپاندیغندن یرینه باشقه بر غزته کتیرتیلمکده‌در .

رونتکن شعاعاتی لابوراتواری : بودخی الکتریق استحصالنه وبو شعاعاتك کافهٔ مظاهرینك توضیحنه وخسته‌کانك تداویسنه وافی آلتلرله مجهزدر .

سامی زاده

ثریا

ذات حضرت خلافتپناهینك عودت همایونلری اثناسنده السید شیخ صالح التونسی حضرتلری طرفندن ایراد اولونان نطق بلیغدر :

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمدلله الولی الفتاح والصلاة والسلام علی المرشد الاعظم المبعوث بالهدی والبشر لمن اهتدی بالفلاح اما بعد فیاخلیفة رسول رب العالمین ان قاطبة رعایاك المخلصین و کافة ابنائك البارین خصوصا منهم عموم المسلمین فی احتفال برجوعکم الی مقر الخلافة العظمی سالمین غانمین و سرور باهرین ماحکی التاریخ مثالهما منذ عهد بعید و امد مدید کیف لا وهو سرور و احتفال بحامی حمایضة المسلمین کیف لا وهو سرور و احتفال بمقام روح الاسلام الذی حیاته و قلب الاسلام الذی علیه تلتف ذراته کیف لا وهو سرور و احتفال بمقام من یعتقد کل مسلم و مسلمة ان متممات دینه وجوب بیعته و بذل المهج و الاموال فی تأیید سلطنته و هجر الاهل و الاوطان للالتفاف حول مرکزه وان حیاة الاسلام بحیاة مقام خلافته وارتفاع شان الاسلام بارتفاع شان دولته فیا امیرالمؤمنین لقد ادخلتم الامة العثمانیة عموما والعالم الاسلامی خصوصا بظهورکم هذا المظهر الذی ورثتموه عن الخلفاء الراشدین واقتفیتم فیه اثر اسلافکم العظماء الاکرمین فی دور من حیاة جدیدة تعلق علیها کل الامال و تبشر بمستقبل زاهر ای استقبال یا امیرالمؤمنین لقد ظهرتم مع رجالکم الصادقین بهذه السیاحة المیمونة التی بلغ صداها اعماق الکرة الارضیة و عم بشراها کل امة الاسلامیة مظهر الشجاعة والسخاء مظهر الشفقة والصفح و تمام الوفاء مظهر الحکمة والسیاسة العمیقة و کمال الدهاء مظهر الاب الشفوق مظهر الامین علی خلافة الاسلام المقدسة ودینه المبین الحازم الصدوق یا امیرالمؤمنین لقد انقذتم بسیاحتکم هذه المملکة و الملة من هوی سحیق و ایقظتم العالم الاسلامی حیث ماکانه من تذبذب و حیرة و ثبات عمیق یا امیرالمؤمنین ویا رجال الدولة المجاهدون باموالهم وانفسهم فی سبیل رب العالمین لقد رددتم بهذا المظهر الصمیمی الطاهر الحکیم کید الخائنین المرسوسین بید اجنبیة اثیمة فی نحرهم الذین حاولوا ان یخدشوا افکار عموم الاسلام الغافلین لیعرقلوا مساعی الرجال الصادقین الباذلین ارواحهم واوقاتهم فی سبیل توحید الامة وازالة سوء التفاهم منها وترقیتها حسب اوامر دینها القویم لیرجع لها مجدها المؤثل القدیم حول اریکة خلافة المسلمین ذلك اتهموا دار الخلافة و رجالها بالتهاون بالدین وعدم المبالات بخلافة المسلمین و سعوا فی تقسیم الامة احزابا عنصریة والقاء الشقاق بینها وتوغیر صدور بعضها علی بعض واغرائها علی التنازع السیاسی

بالاستعارات الشخصية والاساليب الثورية وفي آن واحد بهذا التفسير المدسوس والقلب للحقائق والتهم الكاذبة التي الصقوها بدار الخلافة فتنوا الامة من جهات ثلاثة فغووا وتهافتوا الى قلة الدين والعبث بالآداب والاخلال بالراحة و صدقوها الغافلون والبعيدون عن دار الخلافة فسرت عقيدتهم في الدولة ونفروا منها و تقاعدوا عن مساعدتها و ربما شوش بعضهم عليها ظنا منه انه يغير المنكر والمقهورون للغير المعلقون كل آمالهم على دار الخلافة كادوا ان ييئسوا وينقطع حبل وصلهم ويتخذ العدو ذلك وسيلة لتجنيسهم بجنسه وقهرهم على دينهم يا امير المؤمنين و يا خليفة رسول رب العالمين لقد اظهرتم الحقائق ومحوتم هذه الترهات من لوحة الوجود بظهوركم هذا المظهر الحكيم مظهر تقديس خلافة المسلمين مظهر المحافظة على وحدة دينه المتين الله اكبر قد برح الخفا الله اكبر قد ظهر الحق وزهق الباطل بلا امتراء وما هذه اول حسنة من حسناتكم يا آل عثمان الفخام لقد شهد الله والملائكة وتاريخ البشر اجمع بانكم منذ اجمع من يعتد باجماعه من المسلمين على بيعتكم بالخلافة وتسلسلت فيكم بولاية العهد الصحيحة استلمتم زمامها باليمين واجتمع تحت علمكم المؤيد بالله وبمدد رسول الله صلى الله عليه وسلم باسم الخلافة المقدسة كل ما تفرق من ممالك المسلمين وحافظتم على مبدأ اهل السنة والجماعة واحترمتم العلماء والصلحاء واهل البيت بكل ما في الاستطاعة ومهدتم البلاد وامنتم بدولتكم العباد وساد بكم السلم وقام بخلافتكم التوازن السياسي بين الامم واشربت محبتكم كل الاسلام عربها والعجم وهابتكم بذلك كل الدول العظام ووضعتم مقر الخلافة التي هي بمثابة قلب الاسلام في اعظم معقل من ملكه ملك مفتاح البرين والبحرين واصطنعوه بسور من عدد و عدد رجال اهل دين اهل حرب اهل سياسة وتدبير ودراية ورياسة وحافظتم على الشعائر والمعابد والمبرات واعتنيتم بالعلوم النافعة والاستعدادات الكافية بحسب كل زمان من غير تفرقة في التعليم بذل الصحيح بين مذهب ومذهب وعنصر وعنصر فليهنأ العالم الاسلامي بكم وليقر عينا يا خلفاء الاسلام ولينهض كله نهضة واحدة لما يعلي شأنه حول هذا المظهر الحكيم الذي ظهرتم به هذا وقت الاتحاد هذا وقت الاستعداد هذا وقت الدين هذا وقت الثبات و حسن اليقين هذا وقت الصفا هذا وقت الصدق والوفا هذا وقت الجد هذا وقت النشاط و لكذا هذا وقت العلم هذا وقت التسامح والحلم اين العلماء العاملون اين المرشدون الواصلون اين ارباب الحمية المخلصون اين ارباب الحكم والآداب والمتفننون فلتظهر كل بضاعته لدى خلافة الاسلام فقد حان وقتها وراجت سوقها وارتفع كسادها وتميز الخالص من الزايف البدار البدار العمل العمل الارشاد الارشاد الاتحاد الاتحاد تحت علم خليفتنا المحبوب وفي ظل مشروطيتنا الصادقة الطاهرة الراسخة البنيان يا امير المؤمنين هذه السياحة الحكيمة مع عظمها تعد سياحة صغرى امام السياحة الكبرى التي يؤملها كل الملة العثمانية والامة الاسلامية الا وهي سياحتكم الى جزيرة العرب وزيارتكم للنبي الامين عليه من الله افضل صلاة وازكى التسليم السياحة التي لا يمكن وصف نتائجها الا بمشاهدتها فلنتضرع الى الله تعالى ان يديم شوكته امير المؤمنين رافلا في حلل العافية والسلامة والعناية الربانية والامدادات الصمدانية حتى يبلغ العالم الاسلامي اجمع كل ما يؤمله في ظل خلافته وتحت علم سلطنته.

السيد صالح الشريف
التونسي

امام المسلمين مشهد خداوندكارده

— مابعد —

اوزاقده سلطان مراد خداوندكار حضرتلرینك بایراقدارلری شهيد وطن سنان بابا حضرتلرینك تربه‌سی اوزرنده قوصوه محاربه‌سنی كورمش بر بایراق اسكی زمانی یادواخطار ایدیيور ، او كوزنكي ولوله مظفريتك خاطرهٔ مقدسه‌سيله بوكونكي اجتماع مباركي تقديس ايليوردى .

ادای صلات

جمعه نمازینی ادا زمانی تقرب ایتدیكی زمان پادشاهمز افندمز حضرتلری اوتاغ همايونلرندن جيقديلر آرابه‌لرينه راكب اولديلر ، ادای صلات ایچون احضار اولنمش چادره كیتدیلر . .

بونك اوزرينه بتون اهالی ایاغه قالقدی ، اوچر دفعه تكبير آلدی .. اذان محمدی قوصوه صحراسی ايچنده طنين انداز اولمقده ايدی . پادشاه اولادلرینی متبسم چهره سيله سلاملايوردی . آرناودلرده « عليكم السلام پادشاهی » ديه مقابله ده بولنيورلر ، متروبچه‌دن كلمش اولان رفاعی درویشلری قدوم چالیورلردی . بو منظره‌نك علویت وقدسيتنی تعريفدن عاجز اولدیغمی اعتراف ایدرم .

مشهد خداوندكار بيك ايكی يوز مترو بر طوتمقده‌در . مشهدك قپوسندن قبله جهتنه طوغری درت بيك آديملق حالی فرش اولنمشدی. خالیلرك بيتدیكی یرده ذات شاهانه‌نك ادای فريضهٔ صلات ایده‌جكلری چادر بولنيور ايدی . بو چادر سلطان مراد خداوندكار حضرتلرينه عائد اولوب حرب زماننده عینی محله ركز ايدلمش ايمش . . يشيل ايله تيرشه رنكلرينك امتزاجندن متولد بر رنكه مالك ، زمينی آل ، صاری نقشلرله مزين بر چادیر . . . .

بونك صاغ جهتنده تقريباً يوز آديم اوتده منبر بولنمقده ايدی. منبر بياض زمين اوزرينه یالدیزلی نقشلره مالك يوكسك ، معلا بر منبردی . ايكی طرفده آيات جليلهٔ قرآنيه محرر ، بیاض صیرمه ايله ايشلنمش ايكی سنجاق مركوز بولنمقده ايدی . بونك تقريباً اللی خطوه جنوبنده بوارلاق ، يكرمی بر باصامقله چيقيلير ، بر كرسی واردی .

نماز چادرینك يانده ذات شاهانه‌نك آبدست آلمسنه مخصوص هر طرفی قاپالی ، اوزرينك بر قسمی آچیق بر چادر بولنيوردی .

ذات شاهانه چادری تشريف بيوردقلری اثناده پادشاهمز افندمز حضرتلری مبارك يد همايونلريله خلقه اوطورملرینی اشارت ايتدی .

بو صره‌ده امام اول حضرت شهرياری اسماعيل افندی حضرتلری منبره چيقه‌رق بر النده كتاب ، ديكر النده قيلنج اولدیغی حالده خطبه‌يی قرائت ایتمكه باشلادی .

قرائت ایدیلن خطبه قوصوه نائبی حسين شوكت افندی طرفندن اهالی‌یه خطاباً مآلاً ترجمه ايدلمكله بروجه آتی كوندريبورم :

خطبه‌نك ترجمه‌سی

بویوم مسرتده، بو زمان سعادتده دکین آل عثمانك خلافتیله دین اسلامی تأیید وفتح بلاد ونشر توحید ایمان ایله سائر ملوك وسلاطین اوزرینه دولت عثمانیه‌یی تفضیل وتأیید مشروطیت وتوزیع عدل واحسان خصوصنده خلیفهٔ اعظم سلطان محمد رشاد خان حضرتلرینك قلب پاك شاهانه‌لرینی تنویر بیوران جناب حق حضرتلرینی تحمید وتقدیس ایدرم .

تأییدات غیبیهٔ الهیه‌سیله احکام شریعت وقرآنیه‌یه تمسك ایدنلره نصرت ایدن خالق کائناتك وحدانیتنه شهادت ایدرم وجناب حقك قدرت الهیه‌سنه والی آخرالدوران طریق حق اوزره دوام وامت محمدك بقای مسعودیتلرینی تبشیر ایدن فخر عالم افندمزك دخی عبد ذیشان ونبی آخر زمان اولدیغنه شهادت ایدرز .

ای اخوان دین مبین معلومکز اولسونکه مشهد خداوندکار مبارکده اجتماع ایلدیککز بویوم جمعه بیرام کونی وامیرالمؤمنین وقرة العیون الموحدین اولان خلیفه‌کز سلطان ذیشان محمد رشاد خان خامس حضرتلری ایله شرف ملاقاته نائل اولدیغکز بر یوم سعادتدر .

ای امت نجیبه ! خلیفهٔ معظم سزه اظهار آثار محبت والتفات وعنایت قیلدی وآره‌کزده دوام اتحاد وسعادت ایچون سزا کن بولندیغکز بلاده کلوب وضع قدمیله عالم اسلام وعثمانیانی شرفلندیردی.

تشریف شاهانه‌لرندن مقصد افراد امت نجیبه‌دن صغار و کبارکرك عمومی حقنده نظر شفقت پدرانه‌لریله اولاد امتی تزیین وافراد ملتك یکدیکرینه ارتباطی ایچون مادام الملوان سعادتلرینی تأمینه مبنیدر . اسلافکزك ماضیده کچن سعی وغیرت وحسبةً لله جهاد واجتهاد مجاهدینه طوغری انظار حقیقتکزی ارجاع ایدیکز . اسلاف کرامکز، اجداد عظامکز اعلان دین حق وتلقین کلمةالله ایچون اموال واملاکنی فدا ونفسلرینی قربان ایلدیلر . حتی فی سبیل الله جانلرینی وطن اغورنده اهدا ایتدیلر .

واجب تعالی وتقدس حضرتلری کتاب مبیننده بیوربیورکه الله یولنده، دین اغورنده ترك جان ایدنلری عالم مماتده ظن وقیاس ایتمیکز . بلکه او مجاهدین کرام نزد الهیده حیات ابدیه‌یه نائل ومرتبهٔ اعلای علیینه واصل اوله‌رق نعم الهیه ایله مرزوق ومتنعم اوله‌جقلردر .

ایشته سلطان مراد خداوندکار حضرتلرینك بو مشهد مبارکنده بو صحرای وسیعهٔ فیض کاه اتحادده بشیوز سنه مقدم اجرا بیوردقلری جهاد شان وظفر آیاتیله عالمی انکشت بر دهان حیرت براقان ملحمهٔ کبرایی انظار چشم حقیقت ملته ارائه ایدیبور .

مشاهده اولنیورکه بو صحرای مبارك اناطولی قهرمانلرینك مدفن ومأواسی، شمدیده اوجسور اجدادك بهادر وارثلری اولان روم‌ایلی قهرمانلرینك، آرسلان آرناوودلرك یورد ویوواسیدر.

ای اخوان ! آکاه اولکز ، ایشیدکز ، جان قولاغیله دیکله‌یکز، بو بهشت آسا اولان صحرای زمردین ایچنده بر عکس صدادر کیدیبور ! بابالرکزك اجدادکزك ارواحی سزك دعوتکزه اجابت ایدیبور ! درتیوز ملیون اسلام نام قدسیت انسامنه قلب صاف تابناککزدن چیقان وعرش اعلایه متوجه هوای صافیانه ایله صحراده‌کی آفاق وبوکون وکیل پیغمبر اولان خلیفهٔ ذیشانه نورانی التفاتده بولنه‌رق او قیمتدار ودر نثار اولان بهارك لطیف بلوطلرینه طوغری عروج ایدن معصومانه، خالصانه فریاد واستمداد حزینکزه صحراده‌کی شهدا اشتراك وامداده چیقیور ودییورکه الله ذوالجلال ایله پیغمبر صاحب کماله اطاعته متفق وپیغمبر ذیشانك خلیفه‌سی سلطان کامرانك اوامرینه متحداً امتثال ایدن بنم اولاد واخلافم سوکیلی احفادم نره‌ده‌در؟

خلیفهٔ روی زمینه اطاعت ایدن، پیغمبر ذیشانی خشنود، خدانکرده امیرالمؤمنینه قارشو عصیان ایدنلر، حضرت فخر عالمی ناخشنود ایدرلر.

ای اخوان دین ! سز الله‌ه ویوم آخرته ایمان ایدر اولدیغکز جهتله امور وحقوقکز حقنده اعمار بلاد واصلاح اخوان وتأمین عدالت تشکیل مساوات، سلطانکزك دعوته اجابت ، دولتکزك وامرینه اطاعت ایدیکزکه تحصیل کمال ایده‌رك وطنکزده رفاه حال ایله مستریح ومسعود البال اوله‌سکز .

ای اخوان ! مجتمعاً حبل متین اتحاده صاریلکز ، وجمع ایمان بیننده مساوی اولان کلهٔ واحده‌ده تفرقه ایتمه‌یکز . توصیه‌دن آیرلمیکز، تألیف قلوب ایله الله تعالینك اوزرکزده اولان نعم الهیه‌سنی تذکر ایدیکز ، آرا کزه تعمیم اخوت وارتباط محبته سعی وهمت ایدیکز . دنیانك مشارق ومغاربنده درت یوز ملیون نفوسی حاوی اخوان مسلمینك دیناً وروحاً ارتباط وتعلق معنویسی اولدیغنه جمع اهل ایمانك اصلا شك وشبهه‌سی یوقدر ! بناءً علیه علاقه ومناسبت معنویه‌که حبل متین خلافتك ارتباطندن عبارتدر . او کرسیٔ مقدس خلافتده بولنان سلطان رشاد حضرتلرینك محبت وتوجهنی وماتی حقنده‌کی شفقت پدرانه‌لرینی تقدیر ایله اتحاده حصر وجود ایتملی، وطنك تعالیسنه کیتملی.

پیغمبرمز افندمز بیوربیورکه نفس نفیس محمدیه‌م وذات اجل واعلایه قسم ایدرم‌که عباداللهدن هیچ بر کیمسه کندی نفسنه محبت ایتدیکی شیئی مؤمن قارداشنه محبت وکندی نفسی ایچون کریه کوردیکی شیئی دین قرداشی ایچون کریه کورمدکجه مؤمن کامل اوله‌ماز . حدیث آخرده بویورلمشدرکه، مسلم، مسلمك قارداشیدر و، مسلمك معاونت ونصرتنده دائم اولدقجه جناب حقك لطف وعاطفته مظهر اولور . مآلنده وبرهان ایله مؤید اولان حدیث ، قول شریفی صادقدر . »

بونه علوی ، نه مقدس منظره ایدی ! یوز بیکارجه مسلمین خلیفهٔ روی زمینك یاننده ادای فریضهٔ صلات ایدیوردی .

ادای صلاتی متعاقب شایان بیوریلان مساعدهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی‌یی متعاقب صدر اعظم حقی پاشا ایله معیت سنیه‌ده بولنان وکلا کرسی‌یه چیقدیلر . اولکی مکتوبمده کوندردیکم بیاننامهٔ همایونی صدراعظم پاشا قرائت ایتدی . صدر اعظم بیاننامهٔ همایونی اوقومزدن اول قبله‌یه توجه ایتدکدن صکره پادشاهمز افندمز حضرتلرینه اوچ دفعه اعطای سلام ایتدی .

صراط مستقیم مطبعه‌سی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنيت صندوغى جوارنده شنكول يقوشنده ٢٠ نومرو

صراط مستقيم

١٣٢٦

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار جديه مع الممنونيه قبول اولنور

درج ايدلميين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	آلتى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه ٥	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه»	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :

ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب

تاريخ تأسيسى

١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در

قبرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى ٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٤٨ — ١٠ رجب الفرد ١٣٢٩ پنجشنبه ٢٣ حزيران ١٣٢٧ — آلتنجى جلد

فاضل مكرم ، محمد فريد وجدى بكك «الاسلام فى عصر العلم» نام اثرندن :

« فساد اجتماعى نره‌دن كلدى ؟ »

معلومدركه جسم انسانيده پذيراى وجوداولان هر بر مرض ، دائما بر ويا متعدد عرض خارجى ايله مترافق بولنور .

امراض اجتماعيـه‌ده اويله‌در . آنلرده عارض اولدقلرى هيأت اجتماعيه ابدانده كندى نوعلرينه خاص اولان برطاقم اعراض وجوده كتيررلر . انظار بسيطه اصحابى على الاكثر دوچار خطا اوله‌رق او اعراضى نفس مرض ، نفس علت صورتنده تلقى ايدرلر . حقيقتده ايسه اعراض خارجيه‌دن بشـقه بر شى دكلاردر . كنديلرينى توليد ايدن علل وامراضك استعدادات ذاتيه‌لرينه تابع اوله‌رق . آنلرك صورت سـير وترقيلرينه كوره رنكدن رنكه تحول ، شـكلدن شكله انتقال ايدرلر .

⁂

محتاج بيان دكل : بو كون جمله‌مزك عياناً مشهوديمز اولديغى اوزره بنيـان اجتماعيمز « وحشى مدنى » هر حالده بر نوع مرض ايله مصاب‌در ؛ تداوى واجب !

بر علتى انذار ، لاشك اول امرده آنى تشخيص ايله ممكن اولور . بناءً عليه ، اقتضا ايدركه رجاى عافيتمز اولان هر شيدن اول ذات مرضى خطاسز اوله‌رق تشخيصه سعى ايده‌لم : ذات مرضى بر طرفه براقوبده اعراضده‌كى تغيرات اطوار وتحولات اشكالى تدقيق يولنده بذل ايده‌جكمز هر بر اعتنـا ، صرف ايليه‌جكمز هر ثانيـهٔ عمر ، لاجرم هدردر . ابذار وتلفدر .

بزم او درجه‌لرده متاعب ومشاق احتياريله تدقيق اعراضده واصل اوله‌جغمز نتيجه ، او شخص بسيط الفكرك حاصل ايده‌جكى نتيجه‌نك عينى‌در : كه‌شمـك ، مشراق كائنـات اوزرنده وجوده كتيرديكى «مناظر طلوع وغروب» موجب استغرابى اولور ؛ افقده‌كى سحاب‌پاره‌لرك او زمانلرده عرض ايلدكلرى الوان زاهيه ، ذهن وفكرينه وله‌ويرر ، ايستركه اكتناه حقيقتلرينه يول بولسون . اسباب حصوليه‌لرى نه اولديغنى اكلاسون !

لكن هانكى واسطه‌ايله كه ، خزائن اسرار طبيعت كنديسنه قارشى ، اژدر جهل » ايلا مطلسم ، او اسرارى اداره ايدن «قوانين طبيعيه» كنديسنك بيلمديكى لسان اوزره محرر ! بو ذاتك او حالده‌كى مساعىٔ دماغيه‌سى نصل اولمق لازم كلير ؟

لاشك ، دائرهٔ تصورنده بر طاقم نظريات عنديه وجود ويرر ، بر چوق اسـباب وهميه ابتكاريله‌ده او نظرياتدن برينى تأييد ايلر ، وبالنتيجه مطمئناً جازماً حكم ايدركه ؛ او الوانى وجوده كتيرن حقيقت ذاتيه ، لوح ذهننده اخيراً نكار شباب اولان نظريه‌دن بشقه بر شى دكلدر !

چوق سورمز ، تلاحق ايدن بر حس ديكرله واضحاً مشاهده ايلركه : حقيقت ذاتيه اولمق اوزره تلقى ايتديكى نظريه كلياً فاسددر ؛ بناءعليه : اولجه رصانتنه قائل اوله‌رق حريم خيالنده انشـا ايلديكى او نظريه‌يى‌ده تا اساسندن هدمه مجبور اولور ، هدم ايدر ، ديكر برينى آنك يرينه اقامه ايچون صرف ذهنه قويولور .

آنك بو حال اوزره حاصل ايده‌جكى نتيجه ايكيدن خالى دكلدر : يا اودركه وسوسه شـعار فيلسوفلر كبى ـ هيچ بر حقيقت اوزرنده استقرار فكره موفق اولميه‌رق ـ عمر قيمتدارينى تعقيب وهميات ايله اضاعه ايدر ، ياخود بر فكر ناصوابك قانع اصابتى اوله‌رق مراحل عمرينى راحلهٔ جهل اوزرنده الى النهايه طى ايدر كيدر ...

لكن بو ذات اويله ايتميه‌رك‌ده ، هر بر ظاهرهٔ كونيه‌نك بر ويا متعدد

اسباب طبیعه‌سی بولنمق اقتضا ایده‌جکنی پیش نظره آله‌رق، عمرلرینی ظواهر طبیعه‌یی تدقیق یولنده افنا ایدن ارباب علمه مراجعت لزومنی درك ایلسه، او واسطه ایله بلاتعب اوکره‌نیرکه: او الوان باهره‌یی وجوده کتیرن سبب اصلی «شعاع شمس» ایله سحابپاره‌لرك اختلاف کثافتی‌در.

ینه او واسطه ایله ـ ضیا، انکسار شعاع، الوان شمس ـ نظریاتنه‌ده کسب اطلاع ایلیه‌رك مشکلنی تماماً حل ایدر. اجتهادنده‌کی فوز وظفرله مسرور وکامیین، حصول امليله شاد وفرحیاب.

ولو بو موفقیت کندیسنه، مکتب چوجقلری منزله‌سنه اینه‌رك سنه‌لرجه علوم طبیعیه تحصیل کبی کلفتلر مقابله‌سنده تأمین ایدلمش اولسون. او کلفتلری اختیار ایتمك کندیسیچون، هر مشهوده قارشی بغیر عرفان حیران اولمقدن، اشیایی میزنك غیریله ولچه‌رك خسران فکری‌یه اوغرامقدن البته اولی‌در.

*
* *

براعت قلمنه اعتمادی اولان هر منشی بیانی یازیبور، فصاحت بیانندن امین اولان هر خطیب صیحات مدهشه ایله مسلسلاً سویلیور، بزده آنلرله برابر فریاد ایدوب دیبورزکه: بزلر، بر وبا برقاچ علل اجتماعیه ایله مصابز. بو علل اجتماعیه، هیئت مجموعه‌مزی زیر استیلاسنه آلمش، طریق تمدنده بر خطوه بیله تقدم ایتمه‌مزه مجال ویرمه‌یور، آز چوق مال ومنالمزی وبالجمله خیرات ومنافعمزی مطامع اجنبیه سهامنه هدف ایلیور.

دها نه‌دیبورز؟ أوت، دها دیبورزکه: بو علل اجتماعیه عواطف نفسیه‌مزه هجوم ایدیبور، آنلری سراپا قتل واتلاف ایلیور؛ احتساسات قلبیه‌مزه تهاجم کوستریبور، نفسلریمزده شرائف خصالدن اثر براقمیور.

حمیتمزی اخماد، اراده‌لریمزی سلب ایدرك بزلری هر طرفدن اویله شدید بر صورتده تحت حصره آلدیلرکه یأس، صفات ذاتیه‌مزدن بر صفت اصلیه شکلنی آلدی، لوازم طبیعتمزدن بر جزء ثابت حکمنه کیردی.

ثمرات معهوده‌سی، نفس مليمزده فرداً وجمعاً حصوله باشلایه‌رق: مليتمزدن تبری، اجانبی تقلید، اسراف وترف، اهال وتکاسل، منافره، یکدیکریمزه ایراث خذلات کبی وصفلر شعار خاصمز اولدی، که بو اوصافك نتایج یأس اولان مصائب اخلاق جمله‌سندن بولندقلری محل معارضه دکلدر!

دها نه‌دیبورز؟ أوت، دها دیبورزکه: بو حالاره باعث اولان سبباب: عدم دین، عدم فضیلت، عدم تربیه، عدم تناصر، عدم تعاطف ایله عدم غیرتدر. امور خیریه ایچون اغنیانك بذل اموالده امساکی، علمانك ارشاد امتدن تقاعدی، امرانك سؤ سیاستی‌ده او اسباب جمله‌سندندر.

دها نه‌دیبورز؟ أوت دها دیبورزکه: عهده‌لریمزده ترتب ایدن وجائب: متدین، فضیلتکار، متربی، متناصر، متعاطف وغیور اولمقدر. اغنیامزك اهل بذل ونثار، علمامزك اصحاب فضل وارشاد، امرامزك ارباب حسن سیاست اولملری‌ده او وجائب میاننده داخل‌در.

دها؟ دها بشقه برشی دیدیکمز یوق! بدأ ایتدیکمز سوزلری اعاده ایتدیکمز سوزلرله بدأ ایدرك، مطویاتمزی نشر ایله صباحلیوب، نشریاتمزی طی ایله اقشام ایدیبورز!

لکن بو زمینده‌کی مقالات فارغه‌دن کابلرده قارئلرده بیقدی اوصاندی، اوکبی نتیجه‌سز خطبه‌لردن خطیبلرده مخاطبلرده ملال کتیردی! عاقبت، نصح ایله هذیان مرتبهٔ واحده‌ده استوا ایلدیلر!..

لازم کلدی‌که، اصلاح شئونمز ایچون بر بشقه وادی اختیار ایدهلم. او وادیٔ دیکری انتخاب ایتمه‌مزده سهولتله میسر اولدی!

نصایحی شتائمه تبدیل ایتدك. افرادامزی علو همته، شرائف خصاله دعوت ایچون سرد ذمائم، تشهیر مأثم طریقلرینی التزام ایدرك، بو طرز نوین اوزره‌ده لحق هنرلر ابراز ایله‌دك. اوراده‌لرده‌که، شمدی هیچ برکاتبی ذی اقتدار عدایتمه‌یز: مکرکه تصویر فواحش ورذائلده، هر مذهبه سلوك استطاعتنه بلاقصور صاحب اوله! کذلك، هیچ برخطیبی‌ده رب البیان عدایتمه‌یز: مکرکه وجوه فضایح ومعاصی‌یی تقریرده، سفاهت بیان اربابنك مجموعنه قارشی مسلم الرجحان اوله!..

میلار خلق، بو جریان فاضحه منصب اولنجه: سیل العرم وقاحت، اولانجه شدتیله طغیان ایدرك، ریاض حیا وادیده استیلا ایتمدك محل براقمدی.

بناءً علیه: السنه واقلام، ذکر فضایح وتحقیق قبایحده یکدیکریله مسابقه‌یه قویولدیلر! سامعه‌لریمز، استماع مقاذر ومثالب ایله پیدای انسیت ایتدی! قلوبمز، تأثیرات سب وشتمه قارشی، مستریحاً آمناً خواب راحته طالدی!

اصول تهذیبك بو نوعنه معروض اولان بزلر: من طرف الله لابس اولدیغمز خلعت حمیتدن کندی رضامزله تعری ایتدك! نسلاً بعد نسل توارث ایتدیکمز ردای شهامتی کندی الیمزله چکوب چاك ایلادك!

بو بلایانك مولدات طبیعیه‌سندن اوله‌رق بابینمزده ـ یومی واسبوعی ـ اویله جرائد انتشاره باشلادی‌که: شرافت انسانیه‌نه دیمك اولدیغنی بیلدلره کوره، ترك عار وخلع عذار ایتمدکچه، مطالعه‌لرینه جرأت اقصای مستحیلات! شرع حیا عقنده: دکل مطالعه‌لری، ذکرناملری بیله اعظم محرمات!

اوجرائد، طرفامتدن آزچوق روی اعراضده کورمدیلر! بالعکس، الشدید والمدید رغبتلره ینه اوجرائد مظهر اولدیلر! زیرا کندیلرنی وجوده کتیرن استعدادات متقدمه: طبقاً وعیناً، مظهر اولدقلری رغبتلرکده اسباب متقدمه‌سی ایدی!

انهار افکارك، اوبحار اقذاره طوغری میل وانحدارنده‌کی سرعت وشدتی کورمك ایسترایسه‌کز، انظار خاطره کزی اطرافکزده فاصلات متقاربه ایله حلقه‌لر تشکیل ایدن ابنای وطنکزه عطف ایلیکز! باقکز نصل سراپا سمع کسیلمشلر!

مابعدی وار

آنقره استیناف رئیسی

عمر لطفی

روضة القراء

مابعد

بین القراء طریق سبعه وطریق عشره نامیله ایکی مشهور طریق واردر . امام ابوعمروالدوانی نك « کتاب التیسیری » ایله امام شاطبینك « حرزالامانی » نامیله توسیم بیوردیغی قصیدهٔ لامیه سنك احتوا ایتدیکی وجوه قرائته (طریق سبعه) وامام شمس الدین محمد بن الجزرینك « تحبیری » ایله « الدرة » نامیله موسوم بولنان « قصیدهٔ لامیه »سنك مندرجات ومحتویاتنه (طریق عشره) نامی ویرلمشدر . بوندن بشقه برده (طریق تقریب) واردرکه ائمهٔ عشره قراسنك روات و رواتی بیننده حاصل اولان مسموع اختلافات جزئیه وفرعیه‌یه رعایتله مفصلا اخذ قرائت ایلمکدر .

کرك قرائت سبعه وعشره‌ده وکرك طریق تقریبده وجوه قرائتك جمع و ترتیبی اعتباریله بین القراء ایکی طریق متداول ومقبولدر . برنجیسنه (طریق تیسیری) نامی ویریلورکه ابوعمروالدوانینك تیسیری ایله امام جزرینك تحبیرینی اصل اعتبار ایدوب بونلره قصیدهٔ شاطبیه ایله دره‌یی ضم و علاوه ایتمکدن عبارتدر . مؤخراً اشبو طریق (طریق اسلامبول) نامیله اشتهار ایتمشدر . شویله‌که طقوزنجی عصر اواسطنده جنتمکان قانونی سلطان سلیمان علیه الرحمة والغفران حضرتلرینك امر وفرمانیله صدر اعظم طویل محمد پاشا مصرده تعلیم وتدریس فرقان حکیم خصوصنده اکتساب شهرت فوق العاده ایدن شیخ احمد المسیری المصری حضرتلرینی درسعادته جلب ایله حضرت خالد ابی ایوب الانصاری رضی الله عنه الباری جامع شریفنه امام نصب ایتمش اولمله احمد المسیری المصری حضرتلری ١٠٠٦ تاریخنه قدر جامع مذکورده طریق تیسیری التزام ایدرك نشر قرائت ایلمشدر . استاد مشارالیهك یتشدیردیکی تلامیذ ممالك عثمانیه‌نك هرطرفنه طاغیله‌رق طالبین علم وجوه قرآنی مستفید ایتمشلردر. ١٠٠٠ تاریخندنصکره هرکس آره‌سنده اشبو طریق تیسیری طریق اسلامبول نامیله اشتهاره باشلامشدر .

طریقیندن ایکنجیسنه (طریق شاطبیه) تسمیه اولنور . چونکه بو طریقده شاطبیه ایله دره اصل اعتبار اولنمش وتیسیر ایله تحبیر اشبو اصله ضم وعلاوه ایدلمشدر . شیخ ناصرالدین طبلاوینك تلامیذندن شیخ شحاذة الیمنی طریق شاطبیه‌یی بالالتزام مصرده نشر قرائت ایتمش اولدیغی جهتله مؤخراً بو طریقده (طریق مصر) نامی آلمشدر .

طریق اسلامبول منسوبیندن بعض اکابر قراء برای حج جانب حجازه عزیمتلری اثناسنده مصره اوغرایه‌رق تبرکاً طریق مصری‌ده اخذ وتلقی ایتمشلرسه‌ده اصل طریق مصرك ممالك عثمانیه‌نك برطرفنده شیوعی ١٠٨٨ تاریخ هجریسنده مصردن شیخ علی المنصورینك درسعادته جلبیله طریق مصری افراد تدریسنه واقع اولان همت بلیغانه‌سی سایه‌سنده‌در . و شیخ علی المنصوری وجوه وروایات مختاره‌یی بیان حقنده کتب نافعه تدوین ایتمشدر . ١٠٨٨ تاریخندنصکره اشبو طریق شاطبیه ممالك عثمانیه‌ده دخی طریق مصر نامیله اشتهار ایتمشدر .

بو وجهله بالعموم ممالك عثمانیه‌ده وبالخاصه درسعادتده هم طریق اسلامبول همده طریق مصر شایع اولوب الی یومنا بو ایکی طریقك اربابی موجود بولنمشدر . کثرهم الله تعالی الی یوم القیامة وافاض الله تعالی علینا وعلی سائر المحبین من برکاتهم وفیوضاتهم وکمالاتهم واحشرنا یارب بهم وبالهم امین .

طریق اسلامبول وطریق مصرده ایکیشر مسلك مأخوذ ومعتبردر. طریق اسلامبولده مسلك اول « ائتلاف » نام کتابك مؤلفی وصحیح بخارینك شارحی یوسف افندی زاده شیخ عبدالله افندی حضرتلرینك مسلکی اولوب وجوه اداء قرائتك عزیمت جهتی اختیار اولنمشدر . مسلك ثانی قسطمونی شیخ احمدالصوفی حضرتلرینك مسلکی اولوب وجوه قرائتك رخصت جهتی التزام اولنمشدر .

طریق مصرده مسلك اول شیخ محمد النعیمی افندی حضرتلرینك مسلکی اولوب تألیف بیوردیغی « متقن» نام کتابنده مصر طریقنك عزیمت جهتنی التزام وبیان ایلمسیله صاحب مسلك اولمشدر . مسلك ثانی شیخ عطاءالله افندی حضرتلری مسلکیدرکه مصر طریقنك رخصت جهتنی تعلیم وتدریس ایلمسیله صاحب مسلك اولمشدر . وعطاءالله مسلکنی مبین مؤخراً « مرشد الطلبه » نام کتاب تألیف اولنمشدر . وبیك سکسان ایکی تاریخلرنده شیخ احمد بن محمد الدمیاطی حضرتلری « اتحاف البشر فی القرآت الاربعة العشر » نام کتابی تألیف وبو علم شریفه خدمت فوق العاده‌ده بولنمشدر . وشیخ حامد بن عبدلفتاح یالدی حضرتلری طرفندن تألیف اولنان «زبدة العرفان» نام کتابی ایوب جامعشریفی امامی مرحوم عبدالله افندی زاده منلا افندی دیمکله معروف مرحوم محمد امین افندی بیك ایکیوز یتمش تاریخنده « عمدة الخلان فی ایضاح زبدة العرفان » نامیله مسالك اربعه‌نك اداسنی آنده بیان بیوروب امت مرحومه‌یه بیوك خدمت ایتمشلردر.

مسالك اربعهٔ مذکوره‌دن هربرلری طریق مناسبه یعنی ماهر طریقیله وجوهات قرآنیه‌نك اداسنی وقرآت سبعه وعشره‌دن بشقه ائمهٔ اربعهٔ معتبره‌شواذ روایتلرینه طریق قباقبی ونهایة ابن الجزری اولملق اوزره وجوهات قرآنیه‌نك اداسنی اخذ ایلدکلری حالده الیوم ماهر و شواذ طریقلری اوزره وجوهات قرآنیه‌نك اداسنی سند متصل ایله فم محسندن اخذ ایلمش اجازتلی بولنان یوق مثابه‌سنده پك آز کیمسه قالمشدر . ومسالك اربعهٔ مذکوره‌یی وجوهات تقریب اوزره اخذ ایلمش اولانلر دخی اسلافه نسبتله اقل قلیل درجه‌سنده اولوب بونك اسبابی ایسه رغبتك ازالمسی وبوده اسباب معیشتك دیکر جهتلردن استجلابیله اشتغال اولنمسندن منبعث بولنمشدر .

سلف صالحین الفاظ قرآن کریمك وجوه وقرآتی اداسنك مأخوذیت و منقولیتنی مبین و محفوظیتنی و رسم خطوطیتنی مؤید منظوم ومنثور نیجه نیجه آثار وجوده کتورمش وپك چوق کتابلر تألیفیله امت اسلامیه‌یه بیوك بیوك خدمت ایتمشلردر . بناءعلیه ارکان اخذ

قرآن كريم اوچ اولوب برنجيسى قواعد عربيه يه موافقت ايكنجيسى رسم خط عثمانيه يه مطابقت اوچنجيسى اتصال سنددركه بو اتصال‌سند عليه‌الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينه متسلسلاً ومتصلاً فم‌محسندن قرآن كريمك الفاظ شريفه‌سنك وجوه‌وقرآتنك اداسنى اخذوتعليمدر زيرا سلسله‌ٔ اخذ واداء قرائت منتظماً ومتصلا ذات رسالتپناه صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرنده نهايت بولمغله معتبردر . نتكيم صاحب اتحاف بيوردى : « فوضع الائمة ميزاناً يرجع اليه وهوالسند والرسم والعربيــة الى آخره » وبو علم ديكر علومه مقيس دكلدر . چونكه علوم سائره كتابدن تحصيل اولنه بيلور . فقط قرائت‌وتلاوت ووجوه قرآن كريمك اداسنى بهمه‌حال فم‌محسندن اخذ وتلقى ايتمك لازمدر . نتكيم صــاحب اتحاف بيورور « والمقرىٔ من علم بهـا اداء ورواها مشافهة فلوحفظ كتابا امتنع عليه اقرأوه بمافيه ان لم يشافهه‌من شوفهبه مسـلسلا لان فى‌القرأئة شيئا لايحكم الابالسماع والمشافهة الى آخره » چونكه نظم جليل فرقانيه‌نك خطوط وتلاوت واداسنده قوانين مخصوصه وهيئاتنده‌منقوله ومسموعه معتبر اولمغله بوعلم شريف علومه قطعيــاً مقيس دكلدر . بوخصوصده عرض واستماع طريقلرى معتبرطوتولمشدر.

امام الحرمين شيخ جوينى حضرتلرى بيورديلركه كتـاب مبين الهينك ضيـاع وتحريفه محل قالمامق ايچون هرعصرده بر سلسلهٔ جماعت بولنمزسه امت‌اسلاميه‌نك كليسى آثم عداولنور وبو علم‌شريفك لزوم و محافظه‌سى و اربابنك تكثرى هرعصرده نظر دقت و اعتنايه النمش واسبابنك چاره‌لرينه توسل اولنمشدر وبو جملهٔ جميله‌دن‌اوله‌رق حامىٔ دين مبـين احمدى وخادم شرع متين محمدى اولان سـلاطين عثمانيه‌حضراتى طرفلرندن اهل‌قرآن وقرآتى تلطيفاً واربابنك‌تكثرينه وسيله اولمق اوزره تشويقاً درسعادتده سلطان احمد جامع شريفيله سائر متعدد محللرده وطشره‌لرده دارالقرالر وعلى‌الخصوص جوامع و مساجد شريفه‌ده شيخ‌القرالقلر و دارالخلافة العليه‌ده اهل و ارباب واسـاتيذ معروفه‌دن اولان قرالرك قدمايســنه توجيه اولنمق اوزره برر شيخ‌القرالق تأسيس واحداث وبونلره بر چوق مخصصات اعطا بيورلمش وفقط چوقلرى متروك قالمشدر امت مرحومه‌يه بركت‌اولان حفاظ وقرانك تكثيرينه وسيلهٔ حسنه اولمق اوزره فاتح ، سليمانيه ، بايزيد ، اياصـوفيه ، سلطان احمد ، ايوب ، نورعثمانيه ، يكى جامع ، شهزاده ، سلطان‌سليم ، قليچ على پاشا ، سنان پاشا ، اسكدارده والده جوامعنده طالبنه تعليم قرآن‌كريم ووجوهه طالب اولانلره وجوهات قرآنيــه‌يى تعليم و تدريس ايلمك اوزره وجـوه قرآنيــه‌نك تقريب وجهيلرندن اجازت المش وسنى اوتوزى تجاوز ايتمش مشاهير قرادن برر شيخ‌القرا تعيين اولنه‌رق بونلره محتاجين علميه ترتيبندن مناسب مقدارده معـاش تخصيص و منحل اولان جوامع مؤذنلك و امامت وخطابت واجزاء شريفه ودورخوانلق وامثالى جهتلرك توجيهـاتنده وجوه قرآنيه‌دن اجازته موفق اولانلرك على‌مراتبهم‌سائرلرينه‌ترجيح ايدلملرى وسلاطين‌عظام حضراتنك اوقاف‌شريفه‌لرندن منحل‌اولانلرك واوقاف سـائره‌نك وقفيه‌سـنده بر صراحت مانعه بولنمديغى تقديرده انلردن دخى منحل بولنانلرك وجوهات قرآنيه‌دن تقريب ختمنى اتمام ايتمش اولانلره على‌مراتبهم قدم‌اعتباريله توجيهى وجهات‌مذ كوره‌دن نااهلنه قصريد اولنمامسى خصوصنه دقت واعتنا اولنمسى حفاظ‌وقرانك تكثيرينه و علم‌جليل قرآتك اندراسـدن وقايه‌سـنه كافل اوله‌جقندن خصوصات معروضه‌نك نظر دقته النمسنى ذات سامىٔ مشيخت‌پناهيدن واوقاف ناظرى بك افندى حضرتلرندن استرحام ايلرم .

كوى چنكل خواجه زاده

احمد حلمى

اسلامده فن وفلسفه

طقوزنجى عصرميلادى علوم‌وفنونك بين‌الاسلام انتشاريله ممتازدر . تاريخ علوم ، بوعصرده شرقى پك‌پارلاق برصورتده تصوير ايديور . فى‌الحقيقه طقوزنجى عصرده ايدى‌كه . بوتون جهان‌انسانيت كثيف بر كابوس جهالت آلتنده ازيليركن عالم‌اسلام علوم‌وفنونك‌شعاعات‌رنكيننه مستغرق بهشتى برلوحـه منظره‌سى عرض ايديوردى . بوعصرده يتيشان اعاظم‌اسلاميه ، تاريخ‌علومك محق‌سرنامهٔ مباهاتى اولمق شرفنى احراز ايلمشلردر . قدرشناسان اخلاف ، بوبويوك‌اسملرى ابدياً درين برحرمتله يادوتذكار ايده‌جكدر .

مأمون زماننده ارضك كرويتنى اثبات ايتمك ايچون نصف‌النهار ارضك اولچولمسى لزومى تحت‌قراره آلنمشدى .

مشاهير رياضيون‌اسلاميه‌دن محمدبن‌موسى ، احمدبن‌موسى ، حسن بن‌موسى نامنده‌اوچ‌برادر ، طرف‌خليفه‌دن‌بوخصوصه مأمورايدلديلر.

سنجارصحراسنده واسع برمحل انتخاب اولندى . معين بر نقطه‌دن اعتبـاراً برى شمال ، ديكرى جنوب جهتنه كيتمك اوزره ايكى هيئت آيرلدى . توقف ايتدكلرى نقاطه برر فلامه ركز ايتديلر . هرايكى فلامه آره‌سى مساحه اولندى . فلامه‌لرك ركز اولندقلرى محللرده اسطرلاب واسطه‌سـيله ارتفاعلر تعيين اولندى . ارتفـاع درجاتيله ، مساحه اولنان مقادير حساب ايديله‌رك بردرجه‌لك قوس ارضك ايكى بيك زراع‌هاشـمى‌يه مسـاوى اولديغى آكلاشـلدى . بعده مجموع نصف‌النهارك طولى حسـاب‌وتعيين اولندى . بولنان نتيجه صحته پك قريبدر . آلاتك عدم‌مكمليتنه‌رغماً‌صحته‌بوقدر قريب‌برنتيجه‌استخراجى جداً حيرتبخش موفقيتلردندر . موسى برادرلر كوفه‌صحراسنده‌ايكنجى برتجربه دها ياپديلر . ايشته‌بوتجربه‌لرسايه‌سنده ، كرويت ارض‌صورت قطعيه‌ده اثبات ايدلمش اولدى . علماى اسلاميه‌نك بو موفقيتى زرين قلملرله حك ايديله‌جـك مظهريات عظيمـه‌دندر . علم‌هيئتك ترقيسى خصـوصنده اسـلاملر طرفندن ابراز ايديلن خـدمات مهمه‌يى « Histoire de l'astronomie » تاريخ علم هيئت نام اثر معروفنـده برلسان ستايشله ياد ايدركن موسيو هوئه‌فر « Hoeffer » ديوركه :

« اسکندریه مکتبی سقوط ایتدکدنصوکره برچوق عصرلر ، علم هیئت هردرلو اثر ترقیدن محروم قالمشدی . بواوزون سنه‌لرظرفنده هیئتله توغل ایدن آنجق برقاچ ذات کوربیورز . انلرده آثارقدمادن بعض بحثلری شرح ایتمکدن فضله برشیئه موفق اوله‌مامشلردر . بیزانس‌ده ، کائناتک وضعیت وتشکلاتی حقنده‌تدقیقات‌اجراایدیله‌جك یرده ، ارواح طیبه‌نك جنسیتنی تعیین ایله اوغراشمق کبی غریب شیلرله وقت کچیریلیوردی .

اوروپاده ایسه ، برچوق عصرلر ، علم هیئتدن کیمسه‌نك برشی بیلدیکی یوقدی . آوروپا وشرق روما ایمپراطورلغی بوصورتله تدریجاً جهالت ووحشته طوغری یووارلاندقلری اثناده ، اسلامله بوتون غیرتلریله عالم فنی فتحه قویولمشلردی . اسکندریه ویونان قدیم حکماسنك براقدقلری نقطه‌دن باشلایه‌رق فنك ، تکامل وترقیسنه . حکمای قدیمه‌نك خطالرینی اصلاحه چالیشیورلردی . ایلك خلیفه‌لر ، ترقیات‌فنیه خصوصنده شایان‌تقدیر همت‌عالیه ابراز ایتمشلر وبوبابده برنجی خطوه‌یی آتمغه موفق اولمشلردر . » .

موسیو برتران (Brtrand) ایسه ، (علم هیئت حاضره مؤسسینی) عنوانلی اثرنده دییورکه : « اسلام فاتحلری ، حضرت محمدك (علیه السلام) خلیفه‌لری ، زیرتابعیته آلدقلری ممالك‌اهالیسنه — انکشافات فکریه ایچون الزم اولان — سکونت وآسایشی تأمین‌ایده‌بیلمشلردی . بلاتفریق ، هرکسی عدالت وعواطفنه مستغرق ایدن حکومت اسلامیه ؛ ذکای بشرك هرشعبهٔ فنده انکشافنه مساعد برلنیوردی . حتی خلیفه‌لری اك بیوك مشوقلر میاننده صایه‌بیلیرز . » . (الفضل ماشهدت به‌الاعداء) جمله‌سی نه‌کوزل . نه طوغری بر سوزدر ؛ حق وحقیقت هیچ برصورتله کیزلنه‌مز ، محوایدیله‌مز . چونکه نورظ متله ستر اولنه‌مز .

محمدبن‌موسی ، شعشعهٔ عرفانیله مأمون دورینی اعلاایلمش برناصیهٔ معرفتدر . علم جبری انکلیزجه‌یه ترجمه ومتن عربیسیله برلکده ۱۸۳۱ تاریخنده لوندره‌ده نشر ایدلمشدر .

المنصور ، بغدادده بری حقوق ودیکری طب تحصیلی ایچون ایکی دارالفنون تأسیس ایتمشدی . هارون‌الرشید ایسه ، هرجامع اتصالنده برده مدرسه یاپیلمسنی اصول اتخاذ ایلدی . علوم طبیعیه‌ده (اصول تجربه) یی ایلك اول وضع وتأسیس‌ایدن علمای اسلامیه‌در . توزیع میاه ، میخانیك وفن مناظره‌یه دائر یازدقلری آثاری تجربه ومشاهده اوزرینه استناد ایتدیرمشلردر . آثارمذکوره‌دن بعضیلری ، اختراع ایتدکلری آلاتك توصیف وصورت استعماللرندن باحثدر . آلات‌مذکوره میاننده اسطرلابلری ، کونش ساعتلرینی ، حساس ودقیق ترازیلری ذکر ایده‌بیلیرز .

ایلك اسطرلابك الفزازی طرفندن یاپیلدیغی ظن اولنیور . علوم‌ریاضیه‌دن جبر ومثلثاتك مؤسسلری ینه اسلاملردر . ایکنجی درجه معادلاتنك اصول‌حلنی کشف ایدن محمدبن موسی‌در .

عمربن‌ابراهیم‌ده اوچنجی درجه معادلاتنك حل قواعدینی وضع وبیان ایلمشدر .

ابن‌موسی‌نك جبر ومثلثات کرویه‌یه عائد مؤلفاتی لایموت آثار میاننده تعداد اولنه‌بیلیر .

ریاضیون‌اسلامیه ، اك بیوك دهالرینی جبرك هندسه‌یه تطبیقنده کوسترمشلردر . آوروپالیلر بوشرفی ده قارته اسناد ایدرلر ، حالبوکه ریاضیون اسلامیه‌نك اوچنجی درجه معادلاتی بیله بالهندسه ترسیمه موفق اولدقلری محققات تاریخیه‌دندر .

علمای‌اسلامیه مثلثات کرویه اعانه‌سیله اوقات شرعیه‌یی صحیح بر صورتده تعیین ایتمکه موفق اولمشلردر .

مرقاتلر ، ارتفاع جدوللری ، زیجلر ، بونلرك هپسی متمادی بر سعیك یادکار حیرتبخشاسیدر .

البغدادینك طپوغرافیا ومساحهٔ اراضی‌یه دائر یازمش اولدیغی کتابلر ، آوروپالیلری بیله حیرتده براقیور .

قدرشناس (مونتوقلاو) و (شارلس) بوحقیقتی اعترافدن کندیلرینی آله‌میورلر .

اسلاملرك علم هیئتده کوستردکلری اثر ترقی جداً حیرتبخشدر : اجرام سماویه‌نك حرکاتی قانونلری کشف ایدلمش ، خریطهٔ سماویلری تنظیم اولنمش ، اجرامك ارضه اولان بعدلری تعیین وکواکب برطاقم برجلره تقسیم اولنمشدی . بروج سماویه ، بوکون بیله علمای اسلامیه طرفندن وضع ایدیلان اسملرله یاد اولنمقده‌در .

البتانی‌نك علم هیئته دائر مؤلفاتی معروفدر . ابن‌یونس خسوف وکسوف حقنده منتظم برایستاتستیق جدولی ترتیب ایتمش وخسوف وکسوفك دوری اولدقلرینی اثباته موفق اولمشدی . فن‌اسپنچیاری صرف اسلاملرك اثرایجادیدر . اطبای‌اسلامیه‌درکه ایلك‌اول‌معدنیاتدن ادویه ترتیبی‌اصولنی‌وضع ایلدیلر . ریاضیون‌اسلامیه ، فن‌میخانیکك‌ده اساسنی وضع ایده‌رك حرکت واسباب حرکته ، حرکتله قوا آره‌سنده‌کی مناسباته دائراساسلی قانونلرکشف ایلمشلردر . حتی سقوط اجسام قانونلرینی بیله تعیین ایتدکلری محققاتدر . علمای اسلامیه‌نك جاذبهٔ‌ارضیه حقنده برفکر ایدنمش اولدقلری‌اثرلرندن آکلاشیلیور .

حکمت‌طبیعیه‌نك (مایعات) بحثنی خیلی ترقی ایتدرمشلردر . توزیع‌میاهه دائر واجسام مغطوسه وسابحه حقنده پك‌طوغری‌فکرلر سرد ایلمشلردر .

حکمای‌اسلامیه‌نك مبحث‌ضیایه عائد برکشف مهمنی ذکرایتمه‌دن کچه‌میه‌جکز : حکمای‌یونانیه ، رؤیتی ، کوزدن چیقان شعاعاتك‌جسم مرئی‌یه وصولی صورتنده ایضاح ایتمشلردی . حالبوکه علمای‌اسلامیه کیفیتك برعکس اولدیغنی یعنی فعل رؤیتك ، اجسامدن ورود ایدن شعاعات ضیائیه‌نك طبقهٔ‌شبکیه‌یه اولان تأثیراتی نتیجه‌سنده وقوعه کلدیکنی ادعا ایتمشلردر . فنون حاضره‌ده رؤیتی بوصورتله تصور وایضاح ایدییور . انکسار ، انعکاس وتحلل‌ضیا حادثه‌لری حکمای اسلامیه‌جه معلوم ایدی .

مرآیاده خیالك صورت ترسمنه دائر (کتاب فی شعار المرأت) نام اثرنده الکندی ـ دها پك ایرکن ـ تفصیلات لازمه ویرمشدی. انکسار نسیمی حادثه سنی کشف ایدن (خازنی) حضرتلریدر.

خازنی دییورکه : شعاعات شمسیه مختلف الکثافه اولان طبقات هوائیه دن کچرکن انکسار ایده جکندن قانون عمومی ـ که ضیانك برواسطهٔ متجانسه درونده خط مستقیم اوزرنده انتشارندن عبارتدر ـ خلافنده برخط منحنی رسم ایده رك بزه واصل اولور.

بناءً علیه بز، افقه یقین بولنان اجرامی دائما موقع حقیقیلرینك فوقنده مشاهده ایدرز. ینه بوسببدن شمس وقمری طلوعلرندن اقدم وغروبلرندن صوکره یعنی تحت الافق ایکن دخی مشاهده ایده رز. »

توزیع میاه فننك تطبیقاتی اولمق اوزره مزوپوتامیا، الجزیره اراضیسی منتظم جدوللر، رصین بندلر، خیربخش قناللرله اسقا ایدیلیوردی. بوسایه ده زراعت فوق العاده ایلریله مشدی. عراقده بالخاصه پاموق زرعیاتی پك زیاده ترقی وتعمم ایتمشدی. اسلاملر تانی دخی کشف ایتمشلردی : دریلر غایت کوزل دباغت ایدیلیوردی. بوسایه ده کتابلر ایچون انجه وکوزل پارشمنلر اعمال ایدیلمکده ایدی. بالآخره اندلس اسلاملری کاغدکده اختراعنه موفق اولدیلر.

حکمای اسلامیه خفایای طبیعتك الك کیزلی غوامضنه کسب وقوف ایتمکه چالشمشلردر : عضویات حیوانیه ونباتیه نك تدریجی وبطئ برصورتده تکامل ایتمش اولدقلرینه واقف ایدیلر. بوکون علوم طبیعیه وعلوم اجتماعیه نك اس الاساسی اولان (قانون تکامل) ایلك اول حکمای اسلامیه نك نظر دقتنی جلب ایلمشدر. حتی؛ علمادن بعضیلری قانون تکاملی جمادات ومعدنیاته بیله تشمیله چالشمشلردر. اوچنجی عصر هجری، تاریخ مدنیتك منفرد وممتاز بردورهٔ تعالیسیدر. عربستانك حاروپابس بادیه لرنده برحیات بدویانه کچیرمکه محکوم اولان واو وقته قدر جهان مدنیتدن بسبتون اوزاق برحالده یشامش بولنان برقوم، بوعصرده؛ بردنبره خارقه نما برقدرتله جهانی، معناً ومادةً تحت استیلایه آلمغه موفق اولدی.

سیاسةً اکتساب ایتدیکی شرفی، علوم وفنون ایله ده تتویج ایده رك چوق کچمه دن، علماً وسیاسةً پارلاق ماضیلریله افتخار ایدن برچوق قوملره حاکم اوله بیلدی.

دردنجی عصر هجری ایسه، اسلاملرده فونه قارشی اویانان ابتلانك کیجی برهوس اولمدیغنی کوستردی. مسلمانلر، خلل ناپذیر برعزم، خیربخش برثبات ایله تدقیقات فنیه یه قویولمشلردی. بوعصرده اسلاملرده کوریلن حرکات دماغیه باشلیجه ایکی صورتله تجلی ایتمشدر : برطرفدن فن تکامل تدریجیسنه دوام ایتمکله برابر، عالم اسلامك الك اوزاق، الك هجرا کوشه لرنده بیله شعلهٔ معرفتلر، لمعهٔ عرفانلر ایقاد ایده رك هرطرفی مستغرق انوار ایدییوردی. دیکر طرفدن؛ شعبات فنیه براصول، برسیستم دائره سنده ترتیب وتألیف اولنه رق فلسفهٔ فنونك اساسلری قوریلیوردی.

اوچنجی عصرده آثار قدیمهٔ علمیه تدقیق ایله مشغول اولان هیئتلر، دردنجی عصرده ده فعالیتلرینه کرمی ویرمکله برابر کتب مترجمه نك تفسیر وتنقیدلرینه داها واسع برمقیاسده اهمیت ویرمشلردی.

عصر سابق، فاضل یکانه اوله رق الکندی یی یتشدیرمشدی. دردنجی عصر ایسه، راضیلر، فارابیلر، علی بن عباسلر، ابوالقاسملر کبی نوادر دهاتدن معدود جغرافیون، ریاضیون، اطبا، فلاسفه وهیئت شناسلر یتشدیرمش اولمغله ممتازدر. اوچنجی عصرده حرکات فکریه همان عراق حوالیسنه منحصر کیبدی. دردنجی عصرده ایسه بوحدود نیل وادیلرندن قافقاس اتکلرینه، ماوراءالنهردن بحر محیط اطلاسی قییلرینه قدر توسع ایلمشدی.

فریضهٔ حج نه بیوك بر حکمت بر حکمت اجتماعیه اوزرینه مؤسسدر. بو حکمت عالیه نك غوامضنی ادراك وتقدیر ایده بیلمك ایچون اوچنجی عصر وآنی متعاقب کلن دورلرك احوال تاریخیه لری عمیق برصورتده تدقیق ایدلملیدر : ایفای حج مقصدیله اقطار جهاندن ارض مقدس حجازه قوشان موحدین؛ کویلرینه، قصبه لرینه مملکتلرینه منکشف بر دماغ، جزبه دار عرفان بر روح ایله مجهز اوله رق عودت ایدییورلر.

اسلاملرده اویانان فکر ترقی. ابتلای علوم او درجه اساسلی، او نسبتده صمیمی ایدیکه؛ عالم اسلام سیاسةً تفرقه یه دوشدیکی حالده بیله ترقیات علمیه سیر سریعنده اصلا دوچار ارتجاف اولمامشدی. بالعکس، مرکز تشعشع عرفانك ایکی یه آیرلمسی، ساحهٔ ترقیاتك دها پارلاق، دها نوار ودها رنکین اولمسنی موجب اولمشدی.

کرچه، هارون ومأمون دورلرینه عاید حشمت ونفوذی غائب ایتمش اولان خلفای عباسیه، تنورات فکریه خصوصنده اولکیلر درجه سنده شخصاً اجرای تأثیر ایده میورلردی ایسه ده، فنك ترقیسی مسئله سنده ینه ممکن اولدیغی قدر تشویقاتدن کیری قالمامغه غیرت ایدییورلردی. خلیفه المکتفی باللهك مخدومی جعفر، فلسفه ده جداً بر عالم ایدی. بالذات علم هیئت تدریس ایدییوردی.

عضدالدوله ایسه ایلك خلیفه لری تنظیره چالیشیوردی. ارباب علم وفنی تحت حمایه سنه آلمشدی. هر یرده بر چوق جامعلر، مکتبلر، مدرسه لر وخسته خانه لر تأسیسنه موفق اولدی.

عضدالدوله نامنه نسبتله بغدادده تأسیس اولنان خسته خانه یه مشاهیردن هرکون یکرمی درت طبیب دوام ایدییوردی.

دردنجی عصر علماسی آثار فنیه لرینی معین برمه توده توفیقاً تألیف ایلمشلردر. علی بن العباسك امیر عضدالدوله نامنه اتحاف ایلدیکی (الملکی) نام اثر طبیه سی، بویولده تألیف ایدلمش مجلدات فنیه دندر.

بو عصرده ایران طرفلرنده طب، (الراضی) وفلسفه (الفارابی) طرفدن تمثیل ایدیلیوردی.

سوریه ده، امیر سیف الدین، سراینه طوپلانان ارباب علم ایله افتخار ایدییوردی.

مصرده؛ بنی طولون، علمایی فوق العاده مظهر توقیرایدییورلردی

احمد بن طولون ، قاهره جوارنده . الآن نامیله یاد اولنان جامع شریفله مشهور خسته خانه‌یی انشا ایتدرمشدی .

جامع اتصالنده‌کی دارالملك رسم تشادنده احمد بن طولون بالذات حاضر بولنمشدی .

فاطمیلرده عینی اثری تعقیب ، عینی عنعنانی محافظه ایلدیلر . هیئت شناس شهیر (ابن یونس) خلفای فاطمیه‌دن العزیز والحاکم طرفلرندن فوق‌العاده مظهر التفات ومعاونت اولیوردی . فاطمیلر دورنده (الازهر) ارباب علمه بر مأمن عرفان حالنه کلمشدی . مغربده بیله ، بربرستانك فیافیٔ ریکی آره‌سنه صیغنمش واحه‌لرده بعض شعلهٔ ذکالر پارلدایوردی .

اسپانیاده‌کی امویلر ، شرقده‌کی عباسیلرله ، علماً وسیاسةً رقابتده ایدیلر . یارم عصر قدر اورنك سلطنتی اشغال ایدن عبدالرحمن ثالثه ، الحکم خلف اولمشدی . الحکم دوری ، قرطبه‌نك اك پارلاق زمانیدر . اندلسك هر طرفنده منتظم مکتبلر ، جسیم وزنکین کتبخانه‌لر تأسیس ایدلمشدی .

خلیفه‌نك کتبخانه‌سنده اوتوز بیك جلدی متجاوز کتاب بولندیغی تواتراً روایت ایدیلیور . کتابلرك یالکز قتالوغی قرق درت بیوك جلد تشکیل ایدییوردی .

الحکم ارباب علمی حمایه ایتمکله برابر ، کندیسیده زمانك اك مشهور علماسی میاننده ذکر اولنه بیلور . الحکم مطالعه ایتدیکی آثاره مطلقا بر حاشیه یازه‌رق ؛ اثرك محتویاتی حقنده‌کی فکرینی اوراده ایضاح ایتمکی اعتیاد ایتمشدی .

او زمانلر اندلس دارالعرفانلری رنکین شعشعه‌لریله باربار آوروپالیلرك کوزلرینی قاشدیرییوردی . آوروپانك هر طرفندن فوج فوج بر طاقم کنجلر بو دارالفنونلره قوشیورلردی .

مشهور ژربر (Gerbert) ده بونلرك آره‌سنده ایدی . جراحلغك موجدی صاییلان ابوالقاسم زهراوی وسعت عرفانیله بو عصرده جداً تمایز ایتمش ارباب دهادندر .

ابوالقاسمك ، (التصریف لمن عجز عن التأسف) عنوانلی اثری خیلی زمانلر آوروپا دارالفنونلرنده تدریس ایدلمشدر .

بو کتابك متن عربیسی ، بالآخره انکلتره‌ده ، اوقسفورده نشر ایدلدی .

اندلس علماسی میاننده ، علم هیئت وفنون ریاضیه‌ده دخی بك چوق متخصصلر یتشمشدر . جغرافیا وتاریخی ایسه بر فن مدون حالنه کتیرمشلردر . (فهرس العلوم) صاحبی محمد بن اسحق کبی اعاظم بحق اشتهار ایلمشلردر .

فهرس العلوم ، حکمای قدیمه‌یه عائد وثائق جدیه ایله مالیدر ، بو اثر معظم تاریخ هجرتك ٣٧٧ نجی سنه‌سنده تألیف ایدلمشدر . هیئت شناسلردن (البتانی) و (ابن یونس) آوروپاده بیوك بر شهرت قزانمشلردر . ابن یونسك ملوك فاطمیه‌دن حاکم بامرالله نامنه اتحاف ایلدیکی درت جلددن مرکب زیج مشهوری ، وثائق علم هیئتدن معدوددر .

البتانی . — اوچنجی عصر هجری نهایتلریله دردنجی عصر مبادیسنده افق عالم اسلام ، برنجی قدر کواکبی قدر پارلاق برداهینك نور عرفانیله شعشعه‌دار بر منظرهٔ دلربا عرض ایدییوردی . وسعت عرفان ، رصانت محاکمه ، متانت افکار ایله ممتاز اولان بو ذات مشهور (البتانی) در .

ابوعبدالله محمد بن جابر بن سنان البتانی . حران ملحقاتندن (بتان) نام قریه‌ده مهد آرای عالم شهود اولمشدر .

بتانی ، بر خارقهٔ ذکا ، بر داهیٔ حیرتبخشا ایدی . بوتون مدت حیاتنده تعب ناپذیر بر سعی ایله متمادیاً چالشمش ، تدقیقاتده بولنمش ، نتیجهٔ تتبعاتی اخلافه یادکار براقدیغی مجلدات عظیمه‌ده قید وثبت ایتمشدر .

آوروپاده (آلباتانی) نامیله اشتهار ایدن بو ذات ، فرط ذکا سرعت انتقال ، اصابت محاکمه ، فکر تنقید ، حس انتظام کبی خصائل عالیه‌یی تمثیل ایدر . اوصانمق ، بیقمق ، یورولمق کبی شیلر کندنسنجه احوال مجهوله‌دن ایدیلر .

(رقه) رصد خانه‌سنده قرق ایکی سنه بلا فاصله رصداتله اشتغالی کندیسنده عزم وثباتك نه درجه اساسلی اولدیغنی کوسترر . اثرلرنده قطعیت ریاضیه‌دن بشقه بر شی کورلمز . البتانی‌نك مسلك علمیسی ، مجموعهٔ مؤلفاتی ، تجربه ، مشاهده ومحاکمه ایله اجمال ایدیله بیلیر . بتانی ، بحق علم هیئتك ناظمی اولمق پایهٔ بلندینی احراز ایلمشدر .

(الزیج الصابی) عنوانلی اثری رقه‌ده ٣٠٦ سنه‌سنه قدر اجرا ایتدیکی رصداتك نتایجنی جامعدر .

غربده (غالیله) نه ایسه شرقده‌ده (البتانی) اودر . علم هیئتده مهم کشفیاته مظهر اولمشدر . دائرهٔ خسوفك بر قطع ناقص اولدیغنی بیان ایلدیکی کبی حسابات ورصدات سایه‌سنده سنهٔ کامله‌نك اوچیوز آلتمش بش ساعت ، قرق آلتی دقیقه ویکرمی درت ثانیه‌دن عبارت بولندیغنی اثبات ایلمشدر .

البتانینك اك مهم مظهریتی ، اعتدالین نقطه‌لرینك حرکت رجعیه‌لرینی کشف وتعیینه موفق اولمسیدر .

(تعدیل الکواکب) نامنده‌کی اثر مشهوری اولا لاتینجه‌یه وبالآخره آوروپا لسانلرندن بعضیلرینه ترجمه ایدلمشدر .

(رسالة فی مقدار الاتصالات) ، رصدات مدیده نتایجیله مالی بر اثر عالیدر .

علم هیئتدن بطلمیوسك برکتابنه یازدیغی شرح ، زماننده بیوك برخواهشله استقبال ایدلمشدی . بتانی‌نك ریاضیات وهیئته عائد دها بك چوق مؤلفاتی واردر .

سنه‌لرجه عراق افقنده پرتوبار معارف اولان بو نجم عرفان ، ٣١٧ سنه‌سنده ابدیاً افول ایلدی .

آوروپا قدر شناسان معارفی ، البتانی نامنی حرمتله ياد ايدرلر . يازيق‌كه بوبيوك آدمك اثرلری شرقده لايق وجهله الآن تدقيق ايديله‌مامشدر .

الفرغانی . — احمد بن محمد بن كثير الفرغانی . مأمون ومتوكل دورلری هيئت شناسانندندر . كتاب‌الحكما ، فرغانی‌يی مأمونك هيئت شناسانندن وسنجاره كوندريلن هيئت اعضاسندن اولمق اوزره تصوير ايدييور .

حركات سماويه عنوانلی اثری پك معتبر اولوب لاتينجه ترجمه‌سی آوروپاده دفعاتله نشر ايدلمشدر . مشهور (دالامبر) فرغانينك بو اثرينی تدقيق ايتمش وشايان تقدير آثاردن بولنديغنی اعترافه مجبور اولمشدر .

لاتينجه ترجمه‌سی ۱۵۳۷ سنه‌سنده (نورنبرغ) ده و ۱۵٤٦ تاريخنده دخی پارسده طبع ونشر ايدلمشدر .

يحيی ابو منصور . — ميلادك ۸٤۸ تاريخنده ارتحال دار بقا ايلمشدر . علم هيئته‌وقوف‌تامی اولديغی ، (هيئت حاضره‌مؤسسلری) نام اثرك مؤلفی طرفندن بيان وتصديق ايدلمكده‌در . يحيی دائرهٔ خسوفك ميلنی حساب ايتمكه موفق اولمشدی .

ابو جعفر بن موسی الخوارزمی . — خليفه‌مأمونك‌حافظ كتبلرندن ايدی . مأمونك امريله (سند هند) دينلن اثری اساس اتخاذايده‌رك بر زيج ترتيب ايلمشدر . فقط ، ابو جعفر ، بو اثرنده‌ايران‌وبطلميوس مسلكلرينی‌ده نظر اعتباره آلمش اولديغی كبی تدقيقات ورصدات ذاتيه‌سنه دائرده خيلی تفصيلات ويرديكندن كتابك قيمتنی بسبتون آرتيرمشدر . آثاری ميانده ايكی قطعه زيج ايله (كتاب‌الجبر)ی مشهوردر . زيجلردن بری (آده‌لارد دوبارت) طرفندن لاتينجه‌يه ترجمه ايدلمشدركه (مازارين) كتبخانه‌سنده محفوظ اولان نسخه‌سی (۱۲۵٦)نومروده مقيددر . (كتاب‌الجبر)ايسه (ژه‌رارد وفره‌مون) طرفندن لاتينجه‌يه‌ترجمه ايدلمشدر . فرانسه كتبخانهٔ ملیسنده موجود اولان نسخه‌سی (۹۳۳۵) نومروده مقيددر .

بالآخره موسيو روزان (rosen) ترجمه‌سيله برلكده متن عربيسنی آوروپاده نشر ايتمكه موفق اولدی .

ابو الوفا . — محمد بن بوزجانی ، ۹۳۹ سنهٔ ميلاديسنده تولد ايلمشدر . علوم رياضيه وعلم هيئت‌ده عصرينك فريدی‌ايدی . (الزيج الشامل) عنوانلی اثری ، هيئت شناسان نزدنده آثار معتبره‌دن معدوددر . علم حساب وعلم هندسه‌يه دائرده متعدد كتابلر يازمشدر . اقليد هندسه‌سنه يازديغی شرح ، زماننده پك زياده اشتهار ايلمشدی . ابو الوفانك حركات قمر حقنده مهم تدقيقات وكشفياتی واردر .

ابو العباس فضل بن حاتم . — اوچنجی‌عصر هجرينك‌نهايتلرينه طوغری علم هيئت ورياضياتده كسب اشتهار ايلمشدی . آثارندن بعضيلرينی خليفه نامنه اتحاف ايلمشدر ، او قليد اوزرينه يازديغی شرح بالآخره لاتينجه‌يه ترجمه ايدلمشدر .

ابو معشر جعفر بن محمد بن عمر البلخی . — بلخ‌ده‌تولدو ۲۷۲ سنه‌سنده يوزياشنه‌قريب‌اولديغی حالده‌ارتحال‌ايله‌مشدر . ابومعشر ، رياضيون‌اسلاميه آره‌سنده ممتاز بر ذاتدر . علم هيئت ونجومه دائرده متعدد اثرلر يازمشدر . كتاب‌الحكماده قرق قدر مؤلفاتی اولديغی بيان ايدييور . هند وايران رياضياتنه‌ده وقوفی اولديغی اثرلرندن آكلاشيليور . بالذات اجرا ايتديكی رصدات نتايجنی حاوی اولان (المدخل) و (الزيج) عنوانلی اثرلری مقبول ومعتبردر . ابو معشرك اكثر مؤلفاتی لاتينجه‌يه ترجمه ايدلمشدر . فرانسه كتبخانهٔ ملیسنده لاتينجه ترجمه‌لری موجوددر .

مابعدی وار

مدللی اعداديسی مديری

م . شمس‌الدين

مدنيت اسلاميه‌دن بر صحيفه

ياخود

تستر نسوانه

مابعد

بوتون شمول معناسيله عين حكمت اولان بر قانون ازلك ، بر مربئ انسانيتك ، بر مؤسس مدنيتك تنظيم شئون وتصحيح حادثات خصوصنده ابذال ايتديكی فيوض تعلقاتی‌ده البته حكيمانه اولور .

ايشته : كوريبورز ، كه حكمت ازال ، اولا : « واذا سألتموهن متاعاً فاسألوهن من‌وراء حجاب ! » امر ارشاديسنی ابذال ايتدی .

او ، وجدانی ، روحی نوازش‌ايتدی . آنده‌لطيف بر تأثير حصوله كتيردی . كمال عشق ايمان ايله قبول ايتديكی بو امر جليلك تفسيرينی ايستدی . اوده جلوه ساز نزول اولدی . فقط دهاسی وار .

شمدی بو تفسيرك دها واضح ، دها واسع مقياسده بر ايكنجيسنی تنزيل وتلاوة‌ايتمك اوزره (سورهٔ جليلهٔ نور) ك صحايف جانفزاسی اوزرينه امعان نظرله قرير العين ابتهاج اوله‌لم !

ايكی آيت جليله اوقويه‌جغز ؛ سبب نزوللری نه ايدی؟ بر حادثه: كبار صحاب كرامدن (رضی‌الله‌عنهم) حضرت جابر بن عبدالله‌دييور ، كه: « صحابيات‌محترمه‌دن اسماء بنت مرثد (رضی‌الله‌عنها) [٦] بر كون‌مدينهٔ منوره خارجنده‌كی باغچه‌سنده ايكن نسوان دارالسلامدن بر قاچی خلاف امر الهی آچيق صاچيق بر حال غير مشروعده نزدينه كلديلر . مشار اليها حضرتلری‌كمال تأثر وحجاب ايله‌بونلری بر كوزلجه آزارلر .

---

[٦] مشار اليها حضرتلری بالذات حضور اقدس واعلای جناب رسالت‌پناه اعظمی‌يه (عليه‌الصلاة‌والسلام) كلهرك جبين‌ساي بيعت وايمان اولمق شرف عالم بهاسنی احراز ايلمش . بر دفعه‌ده كلوب (عادت نسوان) ه دائر مسئله صورمشدر . ـ الاصابه : للعسقلانی ـ

ایشته بوحادثه اوزرینه قل للمؤمنین ..... وقل للمؤمنات ..... آیات جلیله‌سی وحی وانزال بویوریلیر.

برنجی آیت جلیله :

« قل للمؤمنین : یغضوا من ابصارهم ویحفظوا فروجهم ذلك ازکی لهم ان الله خبیر بمایصنعون »

[رسول ذیشانم! مؤمن قوللریمه سویله: کوزلرینی نامحرمدن یومسونلر! زیرا نظر، سبب فتنه‌در. وجودلرینك کوبکلرندن دیزلرینه قدر – کشفی حرام اولان – محللرینی حفظ وستر ایتسینلر! نامحرمدن غض بصر یعنی: کوز یومق، ستر عورت ایتمك طهارت قلبلرینی، صفای وجدانلرینی چرکاب شهواتدن محافظه ایچین دها مؤثر، دها امنیت بخش بر تدبیر ادب، بر قاعدهٔ ناموس پروریدر. شبهه‌سزدر، که الله، آنلرك کیزلی، آشکاره هر حال وکارلرینی خبیردر.]

شایان دقت دکلیدر، که حادثه‌یی ایقاع ایدن، محیط نسوان ایکن امر جلیل الٰهی اولا ارککلره توجه ایدییور؟ ابتدا ارشاده رجالدن باشلانیور.

طبیعی دکلی؟ ارککلر خطابده اصل، قادینلر فرعدر. ارککك فطرتنده‌کی کمال قادینده یوق. بناء علیه ارککلر؛ موقع خطابك صف اولنی تشکیل ایدییورلر.

آیهٔ جلیله دیمك ایستیور، که: قادینلر امر تستره اهتمامسزلق کوسترسه‌لر بیله ینه ارککلر باشلرینی قالدیروب باقمیه‌جقلر، کوزلرینی یومه‌جقلر، زمین حجابه ایندیره‌جکلر. او نور نظری چامورلره سرپوب بولایه‌جقلر فقط لوث مستکره حرمت وشهوته کیرلتمیه‌جکلر! جناب قرآن حکیمك بزی – لطفاً ومرحمة – ارشاد واهدا بویوردیغی آداب اجتماعیه‌نك نه قدر انسانیت پرورانه، نه قدر مدنیت کسترانه اولدیغی کورولیوریا! ایشته انسانیت بوکا دیرلر! مدنیت بویله اولور! آنی وغیر اختیاری اولان ایلك نظره کلنجه: او معفودر. مسئول اولان: ایکنجی نظر اختیاریدر. مقتدای جلیل القدریمز: امام اعظم (رحمه الله) حضرتلری دییورلر، که: تکریر نظر جائز دکلدر. چونکه جناب حق: « ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئك کان عنه مسئولا » یعنی: شبهه‌سز، سامعه، باصره، قلب؛ بونلردن هر بری آیری آیری صاحبنك افعالندن مسئولدر.] بویوریور. چونکه سلطان کشور عفت وعصمت (علیه الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری حضرت علی (رضی الله عنه وکرم وجهه) حضرتلرینه بویوریورلر، که « یاعلی! لاتتبع النظرة النظرة فان لك الاولی ولیست لك الاخرة » یعنی: آنی وغیر اختیاری اولان ایلك نظرك ایکنجیسی تعقیب ایتمسین! زیرا برنجیسنده معذور صاییلرسك فقط ایکنجیسنده دکل.»

اسماعیل حقی مرحوم (روح البیان) نده حدیث قدسی اولمق اوزره لسان حکمت بیان جناب پیامبر اعظمیدن (علیه الصلاة والسلام) شو: « یا ابن آدم! لك النظرة الاولی فما بال الثانیه؟ » [ای آدم اوغلی! برنجی نظر سنك یعنی: آنی وغیر اختیاری اولدیغی ایچین پوشیدهٔ مغفرتمله مستور؛ فقط یا او ایکنجی باقیش نه اولیور؟.....]

خطاب ازلیسنی نقل ایدییور.

نظر مؤمنك نامحرمدن صرف ومنعی امرنده‌کی شو عنایت الٰهیه‌یه باقلم! برده « ادبنی ربی فاحسن تأدیبی » بویوران جناب اکمل بشرك امتی، بنده‌سی اولدیغمزی وجدانمزه مراجعت ایده‌رك دوشونه‌لم! هیهات ....!

ایکنجی آیهٔ جلیله :

« وقل للمؤمنات : یغضضن من ابصارهن ویحفظن فروجهن ولایبدین زینتهن »

[نسوان مؤمناته‌ده سویله؛ آنلرده کوزلرینی کندیلرینه نامحرم ارککلردن یومسونلر! زمین حیا وحجابه ایندیرسینلر! جوهر ناموس وعصمتلرینی محافظه ایتسینلر! زینتلرینی اغیاره ابدا واظهار ایتمسینلر!

« الا ما ظهر منها »

الا بر ایش حالنده البسه‌نك اتك اوجلری، الده‌کی یوزوك، آوجده‌کی خنا کبی سترنده جداً صعوبت اولان مستثنا.

بوجملهٔ جلیلهٔ استثنائیه اوزرینه مفسرین عظام خیلی مناقشه ایتمشلر. بونلری آیری آیری نقله صحیفه‌نك تحملی یوق. خلاصه‌سی: بالاده کچن:

« یدنین علیهن من جلابیبهن »

آیت کریمه‌سنده مفسرین کرامك؛ (یوز) ی ده ستری فرض اولان اعضا میانه ادخال ایلدیکلرینی کوردك.

شونی‌ده اونوتمیه‌لم، که جناب قرآن حکیمك اصل مفسری سنت سنیه یعنی: احادیث صحیحهٔ نبویه (علیه الصلاة والسلام) در. شمدی:

« الا ماظهر منها »

جملهٔ جلیلهٔ استثنائیه‌سنده‌کی (منها) ضمیر مجرور مؤنثی مؤمنه‌یه ارجاع ایدنلر مستثنا: (یوز. آووج وایاقدر) دییورلر. بونك قائللری زینتی خلقی وصنعی‌یه تشمیل ایدییورلر. ضمیر مذکوره جملهٔ جلیله‌نك ماقبلنده‌کی (ولایبدین زینتهن) جملهٔ ناهیه‌سنده‌کی (زینت) لفظندن استثنادر دینیلیر زینتی الماس، اینجی وامالی آرایش تجمله حصر ایدییورلر بونلر دییورلر، که ذاتاً قادین تپه‌دن طیرناغه قدر عورتدر. ستری فرضدر. جناب حقك سترینی امر وفرمان بویوردیغی صنعی زینت اولونجه محاسن فطریه اولی بالطریقدر.

شافعی اولان قاضی مرحوم دییور، که: « اظهر اولان یوز، آووج وایاق کبی اعضانك استثنائیتی نمازه منحصر اولمقدر.»

بیز: حنفیلرله بو اعضای ثلاثه‌نك جواز انکشافی فتنه‌دن امین اولمق شرطیله‌در. والا جائز دکلدر. نوت: باخصوص (یوز) که فتنهٔ اعظمدر. قادینلرك بوتون معنای جاذبه‌داری اولوحه اوزرنده تیتر.

کوزلك دینیلان صیاد روح شکارینی قاشله کوز اراسنده آولار. کوروجیلر الدن آیاقدن. بویدن، هرشیدن اول چهره‌یه باقارلر. مطلوبه موافق ایسه اولدی بتدی. حتی بعض عنادینه کوزل سیما بولونیرکه سیسقه، چلیمسز بروجود انك سایه‌سنده بختیار اولور.

عکسیده عکس فلاکتی کوستریر . ارتق بوبداهتله وخصوصیله زمانك بوفساد اخلاقیله برابر نصل اولورده (یوز) لك كشفی تجویز اولونیر . بواجتماعی برمسئله‌در؛ بونده حنفیلکدن، شافعیلکدن زیاده هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌نك حیاتی حکمراندر . برمحیط اسلامیت ایچنده حنفیه‌نك یوزی آچیق ، شافعیه‌نککی قاپالی ...! اولورمی ؟

مذهبمزه ـ حاشا ! ـ تعریض ایتمیورز . ایشته‌او محترم مذهبمز:

« واما النظر الی الاجنبیات فنقول یجوز النظر الی مواضع الزینة الظاهرة منهن وذلك الوجه والکفافی ظاهرالروایة کذا فی الذخیره . وان غلب علی ظنه انه یشتهی فهو حرام کذا فی الینابیع . النظر الی وجه الاجنبیة اذا لم یکن عن شهوة لیس بحرام لکنه مکروه . کذا فی السراجیه . فتاوای هندیه جلد ۵ . ص ۳۲۹ . نامحرم قادینلرك محاسن خلقیه‌سندن : یوزینه وآوجه باقمق جائزدر ، اکر اشتهاء نفسدن قورقارسه حرامدر . نامحرم قادینك یوزینه باقمق اکر حال عفت وعصمتله اولورسه حرام دکل فقط مکروهدر . » دییور . برنجی مسئله ظاهر روایتله مقید . ایکنجیسی آنی تقیید ایدییور . اوچنجیسی ایسه حال عصمت قیدیله برابر نظرك کراهته حکم ایدییور . معلومدرکه کراهت لفظی مطلق ذکر اولونجه مراد کراهت تحریمیه‌در . حرامك کوچك برادری دیمکدر . مفتیٔ عالم ؛ فتوایی زمان ومحیطك ایجاب واحتیاجنه کوره الك موافق والك مفیدینی ویرمکه مأموردر .

« فان خاف الشهوة امتنع نظره الی وجهها . درمختار . فحل النظر مقید بعدم الشهوة والافحرام ؛ وهذا فی زمانهم واما فی زماننا فمنع من الشابة قهرستانی وغیره . ابن عابدین .

اکر ضیاع عفت وعصمتدن یعنی: دوچار کریوهٔ شهوت اولمقدن قورقارسه نامحرم یوزینه باقمقدن امتناع واجتناب ایدر » درمختارك بو سوزینه قارشی علامه ابن عابدین دییور ، که بواحتیاطلر ، بواندیشه‌لر مکارم اخلاق اسلامیه‌نك قلوب امتی برر آیینهٔ مشعشع ومجلا شکلنه قویدیغی زمانلرده ایدی . بزم زمان مفسدت نشانمزه کلنجه کنج قادین کشف رخساردن قطعاً منع اولونیر . بوکون جناب شریعت احمدیه‌نك مذاهب اربعه‌سنه منسوب هرهانکی برمفتی عالمدن استفتا اولونیرسه اولونسون . اکر قلبنده ذره قدر مخافة الله وارایسه ویره‌جکی فتوی ایشته بودر . هیچ کشف نقابك جوازینه مساعده امید اولونماسین . هذا هوالحق . فماذا بعدالحق الاالضلال !

نصل تکرار ایتمیه‌یم ؟ جناب قرآنك بر بحر بی پایان حکمت وحقیقت اولدیغنی نصل سویلمیه‌یم ؟

برباکره ویا بر ثیبك طالبی کورمك ایستسه قیزك ولیسی حیرتله ممزوج بر حدتله « آ.... ! او نصل سوز ؟ بن بوناموسسزلغی نصل قبول ایدریم . قیزم قرق ییل قوجه‌سز قالیر فقط نکاحسز کیمسه‌یه کورونمز ؟ ! » دیر وبونی ناموسسزلقله وصف ایدر دکلمی ؟

شمدی برده لسان اقدس شریفه ودستور فقهه باقه‌لم !

« اذا خطب احدکم المرأة فلاجناح علیه ان ینظر الیها اذا کان انما ینظر الیها لخطبته وان کانت لاتعلم . ـ جامع صغیر : للسیوطی ـ

[سزدن هرهانکی بریکز برقادینه طالب اولدیغی وقت او قادینی کورمکده اکا اثم ووبال یوقدر . فقط آلمق شرطیله . مطلوبه‌نك بو رؤیتدن خبری اولمسه‌ده اولور .]

« یحدث مغیرة بن شعبه : ان اراد ان یتزوج امرأة فقال له النبی صلی الله علیه وسلم: انظر الیها فانه احری ان تدوم المودة بینکما . »

ـ عمدة القاری : شرح البخاری ـ

[مغیرة بن شعبه خبرویریور، که بر قادینله ازدواج ایتمك ایستدم . علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینه عرض ایتدم . بویوردیلر ، که: قادینی کور . زیرا آراکزده مودت ومحبتك استقرارینه احرادر . یعنی تأسیس محبته ودوام سعادته پك کوزل بر مؤثر وعاملدر .]

« واذا اراد الرجل ان یتزوج امرأة فله ان ینظر الی وجهها مکشوفاً . قاضیخان . ولو اراد ان یتزوج امرأة فلا بأس بان ینظر الیها وان خاف ان یشتهیها . فتاوای هندیه ـ تبیین . » .

کوسترمکده شریعتك مساعدهٔ حکمت کارانه‌سی اولونجه شریعت نامنه امتناعك معناسی قالیرمی ؟ مع مافیه مسئله‌نك نزاکت واهمیتی‌ده هیچ سوز کوتورمز . طالب ؛ مطلق آلمق نیت خالصه‌سنی بسله‌ملی . مطلوبه‌نك ولیسی‌ده قصورسزلغه کوزنملی . والاقطعاً جائز اولماز . زیرا اورته‌ده برحیات ، برناموس مسئله‌سی وار .

کورمکده برحکمت ، برفائده اولونجه شریعت مقدسه اکا « انظر ...! » دیه برده تشویق ایدر . اکلاشیلدیمی ؟ جناب قرآنك شو لسان حکمتنه باقیکز : قادینی کوره‌بیله‌جك محرملری آراسنده عموجه ودایسینی ذکر ایتمیور . مفسرین کرامدن بعضیسی بونك توجیهنده دییورلر ، که : « قیز ، عموجه ودایی زاده‌لرینه نامحرمدر . نکاح دوشر عموجه ، دایی اولور ، که قیزی اوغللرینه مدح ایدرلر . غیابدن بر محبت ، بر سودا قپوسی آچیلیر . قیز ، ایستنه‌میوریر جائز ، که اسملری بو سببدن مسکوت عنها قالمش اولسون » . ثبوت: بو ، براحتیاطدر ، که پدره عائددر . برادری بوش بوغاز ، اخلاقسز ؛ اوغلی سرخوش چاپقین ، قومارجی ، سفیه اولونجه او خیرسز برادری ـ وکذا قائم برادری ـ خانه‌سنه قبول ایتمزسه نه‌قدر اصابت ایتمش اولور ! خصوصیله کریمه‌سی نشانلی ویا نکاحلی‌ده اولونجه ...! بناءعلیه بو مدقق مفسرلرك مطالعه‌لرنده نه‌قدر حقلی ، اصابته نه‌قدر یقین بولوندیقلری معارضلرنجه بیله انکار اولونه‌ماز .

ایشته مقدس قرآن دلفریب برایما ایله « برادر وقائم برادریکده ناموس وعصمتلرندن امین اولمدیغك، باشکه بربلا کثیرملرندن قورقدیغك حالده ـ کریمه‌کی کوسترمه‌مك حقکدر » دییور . حتی چاپقین بر اولاددن همشیره‌سنی صاقلایور . ناموسسز اولدقدن صوکرا قارده‌شلکك نه حکمی ، نه مزیتی ، نه فضیلتی قالیر !

مابعدی وار

محمد فخرالدین

« صفحات » حقنده نوطلر

— فاتح جامعی . توحید . منارلق . میخانه * —

§ « فاتح جامعی .. صفحاتك ایلك صحیفه‌سنده‌در . محمدعاكف‌ك وادبیات منارع فیهامزك « مونومانتال » منظومه‌سی اولان بوآثر ، صفحاتك یالكز صحیفه‌لرینه‌ظن ایدلمسین ، شعرلرینه‌ده‌تقدم ایده‌جك ماهیته‌دەدر . كیم نه رأی‌ادبی درمیان بیوررسه بیورسون عاكف‌ك « شه‌دوور » ی ، « اجل آثاری » بوشعریدر.

منظومه ایكی قسمدر :

یاتاركن برده الحادیله حشر اولمش سفیل افكار

مصرعه‌دهشیله باشلایان قسم « تصویر شاعرانه » در .

برانفلاق صفادركه یار جامعدر

مصرعنی تعقیب ایدن پارچه « تصویر رسامانه » در .

§ « دەسقریپسیون » ایكی‌یه آیریلیر . بری « تصویر رسامانه » قسمیدركه شاعر كوزینك اوكنده‌كی منظره‌یی « خطوط فارقه » سیله چیزر . بوماهیته‌دەكی تصویرك برغایهٔموفقیتی واردركه اومنظره‌یی قارئه كوسترمك دكل ، اومنظرده‌ده قارئك كوره‌میه‌جكی‌شیاری كوسترمكدر . مثلا شاعر فاتح‌جامعنی « تصویر رسامانه » طرزنده یازسه‌یدی ، بز كندیسندن فاتح‌جامعنك قبه‌لرینی ، ستونلرینی ، مرقاتلرینی ، منبرلرینی — فقط نقاط‌خفیه ونكات مستترەسیله — طلب ایدردك . دیكری « تصویر شاعرانه » دركه شاعر یازه‌جغی منظره‌یی مصورانه دكل ، متحسسانه رؤیت ایدر ، احتساسنی بزه سویلر . مشاهدهٔ متحسسانه محصولی اولان بودرلو تصویرلر شكله عائد اولماز ، ماهیته تعلق ایدر .

« فاتح‌جامعی » كورن شاعره اوماضی بانده طاش ییغینی معالیٔ كبریایی خطاب ایده‌بیلمش ایسه ، واوخطابیات عالیه‌یی شاعر بزه‌اسماع ایده‌بیلورسه منظومه‌سنك ایلك قسمنده « فاتح جامعی » نه عائد بر « تصویر شاعرانه » یاپه‌بیلمش اولور . عكس حالده ایسه برطاقم قافیه‌لرك قانه كیرمش دیمكدر .

§ دیمك اولیوركه بز فاتح جامعنك ایلك قسمنده « فاتح » بناسنك شكلنه عائدبر تصویره ، واوتصویره عائد برخصوصیته‌انتظار ایتمیه‌جكز . نته‌كیم عصای اعصار اولان قلمیله تربهٔ فاتحده برحشر ونشر مدهش خلق وتكوین ایدن « عبدالحق حامد » اوتربه‌یی تصویر ایدركن تحسساتی تصویر ایتمشدر . تربه‌نك منظرخاصنی ترسیم ایلمه‌مشدر . حامدك اوشعری فاتحك ناطق‌مفاخری اولان بر (هیكل‌شاهانه) دركه عصرلر مقدم اندامیدر . محمدعاكفك « فاتح‌جامعی » ده — عیناً بو ماهیته‌دەدركه — اومعبدك هیكل معالیسی اولوب تصویر خصوصیسی دكلدر .

[بونكته‌نك اكلاشیلمسی پك ملتزم اولدیغی ایچون عینی فكری — فقط فرقنده اولارق — تكرار ایدییورم .]

برجامعه كیریلنجه ، الوهیتك خاكه نازل برعرش تجلیسی اولان اوبله بربناده ، علویت الهیه حسی انسانی الطبیعی اولارق استیلا ایدن حسیات ابتدائیه‌دندر . بناءً علیه معبدده یالكز بر « كبریا » كوره‌بیلمك هنر دكلدر . بوآسمانی كبریایی خصوصی نقطهٔنظردن كورملیدر . كوردكدن صوكرده اوكوریلان شیئی برمنظر معظم معنوی شكلنده ومطلقا براوریژینالیته یعنی بر « غرابت ممتازه » آلتنده كوسترملی‌در . « فاتح‌جامعی » نده بوایستدیكمز شیلر موجودمیدر ؟

§ تدقیق ایده‌لم :

فاتح‌جامعی

یاتاركن برده الحادیله حشر اولمش سفیل افكار

یاروب ادواری یوكسلمش بومدهش هیكل اقرار

شوایلك بیتیله ، شاعر « فاتح » معبدینی شخص‌ادیبسنه خاص بر نقطهٔنظردن كورمشدر . فاتح جامعنه ساده‌جه (هیكل ایمان واقرار) دیسه‌یدی ، بوسوزیله مبتذل برعمومیتك‌حفرهٔخسرانه‌یووارلانیردی . چونكه طاش بربنا بر (هیكل) ه ذاتاً ، شكلاً ، طبیعةً بكزه‌دیكی ایچون اووجود سنكینه (هیكل) دیمك ، كونشه منور ، كیجه‌یه مظلم دیمكدركه بداهتوپسلك‌در .

§ فقط شاعر فاتح‌جامعنی ساده‌جه (هیكل‌اقرار) اولارق تصویر ایتمیور . اونی ، « ملحد فكرلرك میانهٔ حشر مشئومندن یوكسلمش برآبدهٔ اقرار » اولارق تصویر ایلیوركه بنایی خصوصی نقطهٔ نظردن كورمك بوكا دیرلر . بوبیتك ایكنجی نكتهٔ تمایزی‌ده شودر : فاتح جامعی ادواری یاروب یوكسلیور . فاتح‌جامعنك عصرلرك سینهٔ شئونی یاره‌رق عظمت — محاط ادوار اولوب یوكسلمسی بلند بر منظره‌در . فاتح‌جامعی بزه برهدیهٔ اعصاركه اونك اعصارمانده اولدیغی انجق بوقدر محیرعقول برطرزده سویلنه‌بیلیر . شاعر بوراده هم جامعك یادكار اعصار اولدیغنی سویلیور ، هم‌ده اعصار ماضیه كبی مجردات مغتربه‌یی — « یاروب » كلمه‌سنی قوللانمق‌صورتیله — مادی برشكلده‌وفاتح‌جامعنك چارچوبهٔ خرابی اولمق اوزره ارائه ایدییور .

(اعصارك اورته‌سندن یوكسلمش برهیكل) شاعرك علویت مخیله‌سنده انكشت شهادت شكلنده اعتلا ایدییور . ممكنسه منصفانه دوشونملی‌كه عبدالحق‌حامد بیله اثرینك الكچوق یوكسلدیكی برده انجق شومصرعی سویلیه‌بیلمشدر . یعنی اونك‌ده یاپدیغی شی « مه‌لف » بادیه‌وحشتلرینك سینه‌سنه یاصلانمش اولان ادوارفراعنه‌یادكاری برطاقم هیاكل هائله‌نك ایچنده عصرلری حبس ایتمش اولمقدر :

اهرامك ایچنده عصری تسجین .

فاتح‌جامعنده ، وادبیات عثمانیه‌ده برده شوبیت وار :

دراغوش ایتمك ایستر نازنین بزم لاهوتی

قول آچمش هرمناری‌صانكه‌برامیدجرأتكار

شیمدی‌یه قدر هرشاعر برجامعك مناره‌سنی خیالنك سعهٔ ثروتنه كوره یا « عمودسحر » ه یاخود « حزمهٔشمس » ه تشبیه‌ایتمكله مباهی كچنمشدر . یاخود « ده‌زانشانته » مؤلفی قدر صوك عصرك تلقینات ادبیه‌سنك تظاهراتپرورده‌سی اولانلر برمناره‌یی « نهایت ، ظل‌ممدود سفید » ه بكزه‌تمك هنربسیطنی ابراز ایده‌بیلیور . مناره‌نك « بیاضلق »

---

[*] صفحاتك بودرت‌شعری ره البزم ایله‌بردرجه‌یه‌قدررومانتیزمك‌انموذج ازدواجی و « خیال » ایله « حس » ك متعدد نقطه‌لرده تلاحقكاهی اولدیغی ایچون بودرت منظومه‌یی برمقاله ایچنده تتبع ایده‌جكم .

و « اوزونلق » کبی نکاه مظلم عوامدن بیله قاچیان ایکی عددوصف ممیزی کوز اوکنده طوررکن منارەیی ارزونلغندن دولایی «حزمه»یه یاخود « عمود » « یاخود « ظل ممدود » « وبیاضلغندن دولایی‌ده « حزمهٔشمسه » یاخود « عمودسحر » « یاخود « ظل ممدودسفید » « بکزەتمك قولایدر . بودرلو تشبیهلر مخیلهٔ شاعره ـ درحال وبأی حال ـ کلیر . فقط منارەیی « لاهوت یزملرینك نازیننی قوجاقلامق ایستەین جرأتکار برامید » کبی تصویر ایتمك ، اوستون سنکین ایله « امید » کبی برشیٔ مجرد آراسنده فلسفه‌نمای محاسن برجهت جامعه بولمق ایچون ، قوهٔخیالیه‌نك عناصرعظیمه‌سندن اولان « تجرید » و « تشمیل » وصنایع نفیسه‌نك وجدانی دیمك ایستدیکم « ذوق ادب ومحاکمه » قوتلرینه محمدعاکف کبی افراط ایله مالك اولمق لازمدر .

فاتح جامعنك موجودیت مخلدهٔ ادبیه‌سنی تأمین وتدارك ایدن بیتلر آرەسنده شوایکی دانه‌سی مهملریدر :

اوروزنلر نظرلردن نهان دیداره مستغرق
بر کوزدرکه‌صیرلمش اوکندن پردهٔاسرار
§
طبیعت پرده‌پوش ظلمت اولمش خوابه طالشکن
اوکویا قلب نورانیسیدر لیلك طورر بیدار

جامعك پنجره‌لری ایلك بیتده « کوز » ایکنجی بیتده‌ده جامعك هیئت مجموعه‌سی « قلب » اولیور . شاعرفاتح جامعنك پنجره‌لرینی محضا ... اولدقلری ایچون کوزه بکزەتمش اولسه‌یدی بو تشبیهنی ـ ... لاجنی ایچون ـ بکنمزدم . چونکه دائره طوپارلـ... ـ مادر ز‌اد اعمالرك بیله موافقیتله مقدار کافی بدیهی ... عمومی وعادی برنقطهٔ شکلنده‌کی پردلیکی کوزه بکزەتمك ... نظر ... بایه‌بیله‌جکی تشبیهلردندر . بو ، اشکال اشیایی ... نظردن کورمك ، دها دوغروسی ، اشکال اشیایه‌قارشی اعجی ... مالك اولوب « نقطهٔ نظر » صاحبی اولمامقدر . ... « دەسته‌ پیسیون » یایمق ایسته‌ین شاعرلر ایجاب ایدرکه قفالرندن وقلبلرندن اول کوزلریله شاعر اولسونلر . یوقسه حقایق اشیایی ، اعصاب تحسسی ، قلبه ودماغه منتهی اولماقده عادتا « کوزلك » « بکزەین عدسهٔ زجاجیه ماهیتلی جامد وبارد ایکی کوزله سیرایتمك ادبیات ایچون « عما » در . اشکال اشیایی ، عاریت کوزلر « له دکل ، یدفط تك ناصیهٔ هویتنه نقش ایتدیکی ایکی چشم خاص حساس ایله کورنلر شاعردر . محمدعاکف فاتح جامعنك پنجره‌لرینی یالکز کوزه بکزەتمیور . « الوهیتك دیداریه مستغرق بر کوز » اولارق ارائه ایلیورکه برمعبد پنجره‌سی ایچون بوتشبیه ، شعرمحضدر . « دیداره مظهر » یاخود « دیداره منعکس » دیمیوبده « دیداره مستغرق » دیمسنده کلمه‌لرك استعماله عائد برانجه‌لك واردرکه بونك حسن خفیسنی آکلامق ایچون ترکجه ادبیاتك سلیقه شناسی اولمق بهمه‌حال لازمدر .

« طبیعتی اویوره » تصویر ایتدکدن صوکرا فاتح جامعنی ، « کیجه‌نك بیدار برقلبی » اولارق ترسیم ایتمك محمدعاکفه امیل زولا قارەمداوملکنك هدیهٔ مغبوطیدر . اوروپا ادبیاتی بوقدر هاضمانه ومنفردانه تتبع ایده‌بیلدیکندن طولایی عاکفك شعرلرنده شعرقك محیط ملینی رنجیده ایده‌جك ، تحفلقلر ، عجمیلکلر ذره قدر یوقدر .

[بو بحثی ایلریده فصل مستقل شکلنده تعقیب ایده‌جکم]

§ فاتح جامعنك ایلك قسمنده شو بیت ، خصوصیت ممتازه‌یی متضمن اولمادیغی ایچون غایت بارددر :

بو قدسی معبدك اوستنده تابان فوج فوج ارواح
بو علوی قبه‌نك آلتنده جوشان موج موج انوار

بنده‌کز بو بیتی فاتح جامعنك ضد مکملی اولان « تورنه‌یفل » ایچونده تحریف خفیف ایله ایراد ایده بیلیرم :

بو عالی هیکلك اوستنده تابان فوج فوج ارواح
بو صامت هیئتك قوینده جوشان موج موج انوار

کوریلیورکه محمد عاکفك یوقاریده‌کی بیتی فاتح جامعنه آنجق « قدسی معبد » ، « علوی قبه » ترکیبلری ربط ایده بیلیور . او ترکیبلر قالقنجه بیتدن‌ده فاتح جامعنه عائد اولمق صفتی قالقیور . وهر هانکی بر بنایه ، هر هانکی بر آبده‌یه قابل الباس اولیور . بو بیت صفحاتدن مطلقا طی وطرد اولنملیدر .

§ ایشته عبدالحق حامد ادبیاتی شعشعهٔ ماضی ـ محاطیله اعاده ایده‌جك بر بیت :

بو بر معبد دکل ، معبوده یوکسلمش عبادتدر
بو بر منظردکل ، دیداره‌واصل موکب انظار .

برنجی مصراع فوق‌العاده‌یوکسك اولمقله برابر ایکنجی مصرعده « منظر دکل ، قافلهٔانظاردر » بدیعه‌سنده‌کی اینجه‌لك برنجی مصراعك حزمهٔ اعتلاسنی عقده‌یاب خسوف قیلیور .

§ فاتح جامعنك « بر انقلاق صفادرکه یار جامدر » مصرعیله باشلایان قسمی محمد عاکفك شخصیت ادبیه‌سنی کوستردیکی ایچون برنجی قسمدن دها یوکسك اولمامقله برابر دها مهمدر . بر شاعرك شخصیتی وجوده کتیرەن عوامل عظیمه « اسلوب بیان ، اسلوب ... ، اسلوب تخیل ، اسلوب تحسس » در . ذاتاً اسلوب بیانده ... معنویه » طبیعتیله مندمج اولاجنی ایچون یالکز « اسالیب ... » اسلوب بیاندن وبعده محمد عاکفك مهد طلوع شخصیتی اولان اسلوب بیانندن بحث ایتمك ایسترم . انسانلر حیوانلردن ناطقه ایله تمایز ایدرلرسه شبهه یوقکه صنایع نفیسه‌اصحابی‌ده انسانلردن « اسلوب خاص » لریله آیریلیرلر . اسلوبدن مقصدم ... دکلدر . « مانی‌یر » ك مدلولی اولان « سلیقه » بر حکومت کاتب عادیسنده‌ده بولنه بیله‌جکی ایچون « ستیل » کلمه‌سنك مدلول مخصوصی اولان « اسلوب » ایله قاریشدیرلماسی اخص افکارمدر .

برشاعرك امضاسی ـــ مکرر سویلنمش بر حقیقتدرکه ـــ دنیانك نچهٔ الم تخریبندن اسلوبنك بازوی متین صیانتی چکر قورتاریر . اثرلرینی قارئلرینه اسلوبلریله طانتمغه موفق اوله‌میوبده امضالریله خاطرلاتمغه مجبور اولان شاعرلر کتم عدمدن دنیایه شاعردن باشقه هر شی اولمق استعدادیله کلمشلردر . شاعرك امضای صحیحی اسلوبیدر . بو امضایی اثرینك آلتنه دکل هر برینه درج ایدر . فقط امضای هویت احتوایی اثره درج ایتمك مشکلدر . اکر اسلوب معین کلمه‌لرك معین ترکیبلرك معین شکلده استعمالی اولسه‌یدی او زمان بو قولای

بر ملکه اولوردی . فقط اسلوب ایچون بو ادعا وتلقی نصل دوغرو اولا بیلیرکه هیکلتراشلقده آبده‌نك « اسلوب نحت » ی ، موسیقیده نغمه‌نك «اسلوب انعکاسی»، رسمده تابلونك«اسلوب تصویری» واردر. موسیقیده‌نغمانك هرذرۀ‌اهتزازنده ، رسمده الوانك هرقطرۀ تنورنده تجلی وتعالی ایدن بوماهیت،ادبیاتده کلمات وتراکیبك مافوقنده وانجق فکرلرك ، حسلرك ، خیاللرك اعماق هویتنده موجود کورینیر .

ایشته قائم جامعی یازان شاعرده هربرشعرینك دامان هویتنه امضای شخصیتی وضع ایتمکه موفق اولان بر قریحۀ ذی اسلوب وار . محمد عاکفك اك بیوك موفقیتی بوراده‌در . یازیلرنده عربدن، عجمدن ، فرنکدن ، ترکدن هیچ بر شاعرك اسلوبنك تأثیری حتی کولکه‌سی بیله کوره‌مز . حالبوکه کندیسی اوروپا واسیا ادبیاتنك معتمد ومداوم قارئی‌در . عجم شاعری سعدی‌یی ، وفرانسز شاعر نزنوسی آلفونس دوده‌یی ترجیحاً سوه‌ن محمد عاکف کوچوك حکایه‌لردن ، خرده فقره‌لردن نتایج عظیمۀ اجتماعیه چیقاروب ارائه ایدن قلمیله سعدی‌نك تحت تأثیر وتسخیرنده قالمشدر . حکایات منظومه‌سنه ترتیب منطقی ویرمك ، شعرلرینك طول طبیعیسنی اخلال ایده‌جك اطناب مزعجدن توقی ایلمك ، مناظر واشخاصك ایجاب ایدن ، أوت آنجق ایجاب ایدن جهتلرینی یازمق خصوصنده کندیسنك استاد غیابیسی «آلفونس دوده» در . یالکز نه واردر ، عرب، عجم وفرنك ادبیاتنك مسحور محاسنی اولمقله اکتفا ایدوب او اوچ لسانك سلیقه‌سنی ، شیوه‌سنی ، محیطنی شعرلرینه ادخال ایتمه‌مشدر . مثلا « بر شبیرۀ خفته بر آهوی چرنده ،کبی عجمستانی خاطرلاتمقده نارکوله کورولنیسنه‌بکزه‌ین‌برمصراع‌مضحکی‌سویلمکدن تنزیه نفس ناطقه ایده‌مین شاعر رنکارنك جناب شهاب‌الدین بکه محمد عاکف قطعیاً وقاطبةً بکزه‌مه‌مشدر .

فرنکلرك سلیقه‌سنی ایسه هیچ بر منظومه‌سنده ذره قدر تقلید ایتمه‌مشدر . هیچ بر شعرنده «و» ایله باشلایان تك بر مصرع یوقدر . غرب ادبیاتندن حساً ، فکراً ، خیالاً استفاده ایدوب‌ده اونلرك سلیقه‌سنه مغلوب اولمامق محدود بر قاچ شاعره نصیب اولمش بر لطف طالعدرکه اونلردن بری محمد عاکفدر . بونی ایسه بر نقصه شکلنده کورمك ایستینلر غلط رؤیت کریوه‌سنه دوشرلر . ملل متمدنه شاعرلرینك و کندی ملتنك اعاظم شعراسنك مستفید قرائت آثاری اولمامق هانکی شاعره میسردر ؟ جاهلیه شعراسندن باشقه‌کیملر واردرکه‌کتاب‌طبیعتدن باشقه بر اثر اوقومایه‌رق فطرت صنعتکارانه‌لرینه کنجایش تامنی ویرمش اولسونلر؟ عاکفك غرب ادبیاتندن استفاده‌سنه ایسه « خسته » و « سیفی بابا » اسمنده‌کی ایکی منظومه‌سی دلیل ناطقدر . بونلردن آیری بر بند ادبی‌ده بحث ایده‌جکم . شاعرك کندیسنه خاص مزیتلرندن بری‌ده بر «پروغرام» داخلنده یاخود کندی تعبیری وجه ایله بر «پلان» تحتنده شعرلرینی یازمش اولمسیدر . مثلا اسملرینی سویلمك ایسته‌مدیکم ووادیلری مختلف ایکی شاعر واردرکه کندیلرینك قارئین کثیره‌لری موجوددر فقط شعرلریله بزه خیالات عالیه سویلدین ، حسیات رقیقه تغنی ایدن بو ایکی شاعر شعرلرینه مع‌التأسف بر ترتیب منطقی ویره‌منلر. منظومه‌لرینك آلتنده‌کی امضالری مثلا منظومه‌لرینك اورته‌سنه یاخود صوڭنه لرینك ایلك قطعه‌سنك زیرینه‌ده‌ده وضع ایتمك ممکندر. حالبوکه محمد عاکفك امضاسنی منظومه‌سنك بر مصراعنك یوقاریسنه قویسه‌ق ، یاخود شعرینك عنوانی ایلك مصراعنك اشاغیسنه ایندیرسه‌ك احتمال أوله کوره تملسز بر بناء احتمال دیکره کوره‌ده بناسز بر تمل کبی منظومه بر منظر منکسر آلیر .

مدحت جمال

---

۱۰ — ۲۰ مایس افرنجی سنه ۱۹۱۱ جمعه ایرتسی تاریخ و ٦٤ نومرولی المانیانك [میلیتر ووخنبلات] نامنده‌کی جریدۀ عسکریه‌سنده مصادف نظر مفخرتمز اولوب اردومزك ترقیات وتکاملات سریعه‌سندن باحث ازلان مقاله عیناً ترجمه وزیره درج ایدلدی :

ترکیاده نشریات عسکریه

جنرال ایمهوف طرفندن :

ممالك عثمانیه‌ده دور جدیدك حلولیله مطبوعات مظهر سربستی اولدیغی زمان ساحۀ مطبوعاتده موجود بولنان آثار ، قابلیت و اهلیتلرندن و تجارب عدیده‌لرندن بالاستفاده اردویه بر چوق آثار عسکریه بخش ایده‌جك وخدمت عسکریه‌یی ترقیه ، وافرادك تعلیم و تربیه‌سی ایچون کتب فنیه‌نك نقصانندن طولایی حس ایدیلن احتیاجاتی برطرف ایتمکه مستعد ضابطان ایچون غیر کافی ایدی .

آ . — صوك ایکی سنه‌نك مساعدی اك ثمره‌دار مؤلفلرندن بریسی پانغالتیده کائن مکتب حربیه‌ده بلوك قوماندانی یوزباشی عمر فوزی بکدر . مومی‌الیهك ایکی‌سنه ظرفنده وجوده کتیردیکی‌مؤلفات شونلردر :

۱ . — محافظۀ اسایشه مأمور ضابطانك وظائفی

۲ . — دمیر یوللری واصول محافظه‌سی

۳ . — ژاندارمه خدماتنه رهبر [ایکنجی طبعی]

٤ . — ژاندارمه وظائف عملیه‌سی [ایکنجی طبعی]

٥ ، ٦ . — (عثمانلی افرادینه معنویات عسکریه درسلری) نك برنجی وایکنجی قسملری [ایکنجی طبعی]

۷ . — افراد وکوچك ضابطانه انداخت رهبری

۸ . — افراد وکوچك ضابطانه تربیه وسفربه رهبری

۹ . — اوستریا مجارستان انداخت مکتبنده کوردکلرم [ایکنجی جلد]

عثمانلی اردوسنده افراده نصل موافق طرزده وپدرانه‌برصورتده تدریسات اجرا اولندیغنه دائر بر فکر عمومی ویرمك ایچون بالاده (٥) نجی نومروده‌کی معنویات‌عسکریه‌درسلرینك حاوی‌اولدیغی‌مباحثك مستند اولدیغی اساس وموضوعلری زیره نقل ایله اکتفا ایدییورم :

— جناب‌الله ، شرف و ناموس ، ووطن حقنده بر عسکر یورکنك احتساساتی

— ثبات وجسارتك صورت استحصالی .

— عسکرك والده‌سی وطن اولدیغی .

— عسکرك آمرلری ؛ باباسی وارقداشلری ؛ قرداشی اولدیغی .

— خدمت عسکریه‌یه محبت و آنك لزوم واهمیتی .

— عسکرك وطنه بورجی .

— عثمانلیلر نصل بیودی — وطن قیمتی .

— سلاحك قدر وقیمتی .

— محاربه‌ده کیملر اوریلماز ، نه‌لری خراب ایدلمز . واسیرلره معامله .

— استبدالده أوه دونرکن وعسکره‌کی وظائف .

— محاربه‌ده فدا اولنلرك یتیملری ملته اولاد ، کویه امانت اولدیغی .

— سنجاق واهمیتی — سنجاغه قارشی عسکرك بورجی .

— عسکرلك حیاتی وماهیتی .

— مافوقلر ونظام قوتی .

— حربده مقدرات .

— عثمانلی اردوسنك مظفریاتی .

— وطنك سلامتی — دولتك قوتی ، ملتك ثروتی وبوکا قارشی وظائف منفرده .

— عثمانلی پادشاهلری .

— عثمانلی قهرمانلری وفدا کارلقلری . [مثلا : سلطان ییلدیرم بایزید . سنان پاشا ، بارباروس خیرالدین پاشا ، طورغود رئیس . غازی عثمان پاشا ، عبداه چاوش ، نفر کوریجه‌لی عادل وسائره ... وقره فاطمه کبی مشهور قادینلرك فدا کارلقلرندن بر نمونه .]

— عثمانلی وطننك حدودلری ومحافظه‌سی .

ایکنجی کتاب

— عسکرك محیطی — عسکرك طویغوسی

— عثمانلی ملتی . وعسکری جوشدیران سببلر .

— اردو — ملت ووطن . وعسکرك فدا کارلغی .

— ایی بر اردو مصرفی اودر .

— انا ، بابا نصیحتلری — عسکره کیدرکن .

— انا ، بابا نصیحتلری — سلاحك قیمتی ، ووظائف سفریه‌نك قدسیتی واستقضار حیات حسنك فضیلتی .

— بابانك نصیحتلری — سلاح آلتنه دعوت ایدیلیرکن وحربه کیدرکن .

— وظائف حربیه وعسکر قاچاغی .

— پادشاهمز — وطنده مقدس بابامز .

— مظفریته آلشمش بر اردونك اوصاف معنویه‌سی .

— خدمات عسکریه‌نك موقعه نظراً شرفی .

— عسکرلکك تداوی ایده‌جکی خسته‌لقلر — تنبللك ، یالانجیلق .

— مفاخر ملیه قسمی [اسکندرپاشا ، تفریوتانلی عمر ، سنجقدار علی‌نك فدا کارلقلری]

— خاتمه — اردو ودونمایه بیاننامهٔ همایون [جلوس همایون وسیله‌سیله]

عثمانلی اردوسنده ضابطانك عهده‌سنه ترتب ایدن خدمات ووظائفك شمدتی فوق‌العاده بر درجه‌یه واصل اولان مطالباتی ایفا ایله برلکده آثار عسکریه تحریرینه‌ده صرف قوت ایچون وقت بولمه چالیشان اشبو آثار صاحبی افندی ایله بر چوق رفقاسنك فعالیت و مساعیسی شایان تقدیر اولدیغی اعتراف اولنملیدر . چونکه هدفی تقدیر و حربیه نظارتی طرفندن ارائه ایدیلن طریقی تعقیب وداٸما تکمله طوغری قوشان یکی عثمانلی اردوسنك تأمین تکملاتی خصوصنده اشبو خدمات قلمیه شبهه‌سز داٸما متزاید بر اهمیتی حائز اوله‌جقدر .

ب . — صورت رسمیه‌ده تعلیم وتربیه‌یه نصل دقت ایدلدیکنی بر سنه ظرفنده نشر ایدیلان ومترجمه معلوم بولنان نظامنامه و تعلیمنامه‌لرك عدد واسامیسی اثبات ایده‌بیلور . انلرده شونلردر :

پیاده ، سواری ، صحرا طوپجیسی ، جبل طوپجیسی ، آغیر طوپجی تعلیمنامه‌لری وبونلرك انداخت نظامنامه‌لری وآغیر طوپجی‌یه عائد بطریه انشاسی نظامنامه‌سی .

سفریه نظامنامه‌سی [مسوده حالنده]

صنوف ثلثه‌نك خدمت داخلیه نظامنامه‌لری .

البیسه نظامنامه‌سی .

تشکیلات صحیه‌یه وصحیه راپورلرینك اعطاسنه دائر تعلیماتنامه‌لر .

معاونت صحیه تعلیماتنامه‌سی . سفرده خدمات صحیه تعلیماتنامه‌سی .

اطبای عسکریه‌نك خدمت ووظائفنه دائر نظامنامه .

» » وظائف عسکریه خارجنده‌کی صورت حرکتنه دائر تعلیماتنامه .

جیمناستیق واسقریم تعلیمنامه‌سی

پیاده وسواری تفکلرینه مخصوص نظامنامه

تفکلرك اصول تطهیر ومحافظه‌سنه دائر نظامنامه

اردوکاه نظامنامه‌سی

تلغراف دپولرنده مالزمه‌نك ونقلیه آرابه‌لرینك محافظه‌سنه دائر نظامنامه‌لر .

یاوران وظائفنه دائر نظامنامه

پیاده احتیاط ضابطان مکتبی نظامنامه‌سی

سوارینك تخریبات ایشلرینه دائر نظامنامه

ضابطان حربیه وصحیه‌نك قدم جدولی

ضابطانك حال سفر برده بولنديره‌جقلری اشيای خصوصيه تعليماتنامه‌سی

لوازم عسكريه احاله نظامنامه‌سی

مأذونيت نظامنامه‌سی

اركان حربيه وظائف مخطره‌سی

التنجی يدنجی اردولره كيده‌جك ضابطان حقنده نظامنامه

بذاته‌الحركه سلاحلره دائر تعليمات

آلايلر وسائره ايچون صحيه نظامنامه‌سی

اركان حربيه مكتبنك خدمت داخليه‌سنه دائر نظامنامه ، اركان حربيه‌مكتبنك تدريسات پروغرامی ، غير مسلملر حقنده مقررات ، طوپجی تجربه قوميسيونی ، سواری‌قوميسيونی ، استحكام‌قوميسيونی نظامنامه‌لری

مكاتب عسكريه‌ده معلمين وسائره ايچون مقررات ، قلامه ايله مخابره تعليمنامه‌سی

سونكی ايله مبارزه تعليمنامه‌سی ، مبعوث انتخاب اولان ضابطان حقنده مقررات

عسكری تقاعد قانوننامه‌سی

ژاندارمه نظامنامه‌سی ، كوچك ضابطان مكتبلری‌وكوچك ضابطان ابتدائی مكتبلری ، پياده انداخت مكتبی ، صحرا طوپجی انداخت مكتبی نظامنامه‌لری ، احتياط افرادينك تعليملری ايچون پروغرام . سيار استحكام طابورلری ايچون تعليمنامه ، استحكام قطعاتی ايچون تجهيزات تعريفنامه‌سی ، جبخانه و بتون ايشلرينه دائر تعليمات، روژكتور نظامنامه‌سی ، محاربه‌ده تلفون‌ارتباطی ايچون نظامنامه وتجهيزات نظامنامه‌سی

صراط مستقيم . — محترم جنرال حضرتلری بوندن صكره‌كی قسمده عثمانلی جريدهٔ عسكريه‌سنك اوهفته‌كی مندرجاتی تقديراً ذكر ايديور وجريدهٔ عسكريه‌نك بويله متعدد ضابطانك اقتدار قلميه‌سی محصولی اولان منتخب ومفيد مقالات عسكريه ايله كسب قيمت ايتمش اولمسيده عثمانلی اردوسنك ترقياتنه بردليل ديگر اولديغنی كوستريبور.

عالم اسلاميتده سعی وعمل

ياخود

تشبث شخصی

انسانلر تشكلات بنيويه‌لرينك ايجاباتندن اوله‌رق خلقةً بلای احتياج ايله مصاب برماهيتده يارادلمش اولدقلرندن ناشی بو مرضی كشف وتقديره مساعد برسويهٔ ادراك وعرفانه واصل اولوراولماز تداويسيله تخفيف الامی چاره‌سنك تحريسنه قالقشملری كنديلرنجه برامر، برامرضروريدر . بودرد طبيعنك سعی وعملدن باشقه بر درمانی اولمديغنیده آكلامش اولدقلری جهتله سعی وعمل عالم حياتك مابه‌القوامی عد ايدلسه بجادر .

فلكلره يجه‌لنمك اقدارى كنديسنده كورمك درجه‌سنده يوكسلمك ايستيان طبايع مستبدهٔ بشريه‌يی امرينه محكوم وزبون وبر نان پارهٔ معيشتك تأمينی ايچون انسانلری اسير مشاق كوناكون ايتمش اولان احتياج : افرادبشری برهيئت اجتماعيه حالنده يشامغه مجبور ايتمش وبومجبوريتك نتيجه‌سی اعتباريله سينهٔ ارضده مدفون ومدخر بولنان ميليونلرجه خزائن‌طبيعتك كشفی‌سايه‌سنده بوكونكی‌شكل دلفريب عالم وجوده كلمشدر .

احتياجك زادهٔ طبيعتی اولان سعی وعملك‌فوائدی حقنده اگرچه اديان متقدمه احكامنده دخی‌بعض نصايحی متضمن اخطارات‌موجود ايسه‌ده بولزوم عقاينك احكام قطعيهٔ شرعيه ودينيه شكلنده افراغ وتحويلی شرفی دخی حمد اولسون فضائل سائرهٔ مدنيه كبی ينه عالم اسلاميته نصيب اولمشدر .

دنياده هر بر شيئك سعی وعمل نتيجه‌سی اولمق اوزره حصولنك اوامر مقدسهٔ الٓهيه‌دن اولديغنه (وهزی اليك بجذع النخلة تساقط عليك رطبا جنيا) خطاب ربانيسيله بزی‌خبردار ايدن‌قرآن عظيم‌الشاندر ثمرهٔ نخلك كندی كنديسنه سقوطی قدرت آلهيه‌يه نظراً هيچ متابه‌سنده بولونديغی جهتله بو خطاب عزتدن مقصد حقايق مسئله‌سعی وعملی افهام بيورمقدن باشقه نه اوله‌بيلير ؟

شيخ اكبر محی‌الدين ابن‌العربی حضرتلری بو آيت كريمه‌نك تفسيرنده خرما آغاجی دالنك تحريكی اعمال فكرك لزومنه واسقاط رطب دخی ثمرات نافعهٔ معارف وحقائقك اقتطافنه اشارت اولديغنی بيان بيورملری بوآيت جليله‌نك ظاهراً وباطناً تضمن ايلديكی حكم عاليه‌يی برقات دها ايضاح ايلمشدر .

معلوم اولديغی اوزره سعادت دنيويه‌نك ركن‌مهمی ثروتدر . ثروتك اسباب جمعی ايسه سعی‌وعملدن عبارتدر . سعی‌وعملك‌فوائد عظيمه‌يی تأمين ايده‌بيلمسی ايسه كرهٔ‌ارضك‌هرطرفنده اجرای‌سياحتله هريرده صنايع وتجارتندن استفاده ايتمك طريق واصولنك تدقيق وتتبعنه‌وابسته‌اولوب (فامشوا فی مناكبها وكلوا من‌رزقه واليه‌النشور) نظم جليلی بوحقيقتی بزه صورت‌قطعيه‌ده افهام ايتمش ايكن واسفا كه‌بو حكمت مبجلهٔ اسلاميه بوكون انزياده اوروپاليلرك دستور حركتی اولمشدر .

(فاذا قضيت‌الصلوة فانتشروا فی‌الارض وابتغوا من فضل‌الله) آيت كريمه‌سنی خازن : (ای‌اذافرغ من‌صلوة‌الجمعة فانتشروافی‌الارض للتجارة والتصرف فی حوائجكم) عباره‌سيله تفسير بيورمشدر . ديمك اوليوركه نماز زمانلرينك ماعداسنی اجرای تجارتله حوائج ذاتيه‌سنك تسويه‌سنه حصر ايتمك ارادهٔ الٓهی اقتضاسندندر.

(وجعلنا‌النهار معاشا) آيت كريمه‌سی‌ده ذاتاً بو حقيقتی‌مؤيددر.

چه حاجت سعی وعملك وجوبی‌دها قطعی بر صورتده امرايتمش اولان (وان ليس للانسان الا ماسعی) آيت كريمه‌سنده‌كی سعی كلمه‌سی عمل ايله تفسير بيورلمشدر . عمل ايسه مقاصد دنيويه واخرويه‌نك تسهيل وحصولنه خدمت ايده‌بيله‌جك هر نوع حركته شاملدر.

(احرث لدنياك كانك تعيش ابداً) قانون حكمت مشحوننك واضعی بولنان حضرت فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بر صباح بعض اصحاب كزین حضراتی دخی معیت رسالتپناهیلرنده بولندقلری حالده غایت دینج وقوی البنیه بر گنجك كمال حرص وتهالكله ایش ایله مشغول اولدقلرینی مشاهده بیورمش واو صره‌ده اصحابدن بر ذات : (اگر بو كنج سرمایهٔ شبابنی بویله امور دنیویه یه بدل اللهك یولنه صرف ایتمش اولسیدی حقنده دها خیرلو اولوردی .) سوزیله كنجك نوع مشغولیتنی تقبیح ایتمش ایسه‌ده حضرت پیغمبر (زنهار بویله سویلمیكز ! بو كنجك مساعیٔ واقعه‌سی ایستر ناسدن استغنا مقصدینه ایسترسه ضعفادن اولان ابوینی ایله اولاد وعیالنك تأمین معیشتلری فكرینه مبنی بولنسون هر ایكی صورتله حق یولنه مصروفدر .) كلام حكمت التسامیله او ذاتی ارشاد بیورمشلردر .

افكار و آمال عمران پرورانه‌ده اثر جلیلهٔ سعدت دلیل جناب پیغمبری‌یه اقتدا ایتمش اولان فاروق اعظم حضرتلری (ایچنده‌مونك بكا ملاقی اوله جغی هیچ بر وطن كندم ایچون بیع وشرا ایله ایچنده مشغول بولندیغم ارامكاهدن دها سویملی دكلدر .) معناسنده اولان وخلاصه‌سی چارشو وبازار محلنده تمنیٔ موتده بولنمق صورتیله سعی وعملی تقدیس بیورملرندن عبارت بولنان (مامن موطن یأتینی الموت فیه احب الی من موطن اتسوق فیه لاهلی وابیع واشتری) سوزی محفوظ صحایف تواریخدر .

حكمیات اسلامیه‌نك دنیاده انتشارینه خدمت ایتمكله ایكنجی عصر هجرینك اعاظم خلفای اسلامیه‌سندن معدود بولنان مأمون عباسی اهالی‌یی حكام و اصحاب صنایع و تجار وزراع اولمق اوزره درت صنفه تقسیم ایتمش وبو درت صنفك خارجنده بولنان افراد اهالی‌یی حیاتلری صنوف مذكوره افرادینك سماحت واعاشه‌لریله مقید عیاللری حكمنده عد ایلمشدر حكامدن مقصد ارباب حل وعقددر . بو صنفك‌ده اجرای عدالت وتأمین آسایشله تنظیم امور مملكت نقطه لرندن صنوف ثلثه‌نك دوام وترقیسنه اولان درجهٔ خدمت و تأثیری محتاج عرض و ایضاح اولمیان حقایقدندر والحاصل سعی و عملك فضائلنی برر برر ایضاح وبیانه كیریشمك شمسك ذرات شعاعیه‌سنی تعداده قالقشمق قبیلندن اوله جغی ایچون بوبابده‌كی مقصد عاجزانه‌مك خلاصه‌سنی [ومن طلب العلا من غیر كد اضاع العمر فی طلب المحال] بیتنه حصر ایله ختم مقال ایلرم .

« تصوف » حیدری‌زاده

ابراهیم

« حكمت » مجلهٔ محترمه‌سی محرر حكیمی شهبندرزاده حلمی بك افندی حضرتلرینه

مجلهٔ محترمه‌لرینك صوك نسخه‌سنده‌كی التفات عالیٔ حكیمانه‌لرینه بنده‌لرینی هویتم حقنده تردده دوشوردی . استحقاقمك هزاران كره فوقنده اولان بو توجه محررانه‌لرندن طولایی عرض شكران عظیم ایلرم افندم .

فرید

مناسبتسز بر تیاترو

و

واشینغتون سفیرمزك تشبثاتی

« ینی عصر » غزته‌سنده اوقومشدر :

آمریقانك سن‌چارلیس شهرندن غزته‌مزه متعدد امضالرله و ٤ حزیران تاریخنی ایله یازیلیور :

« آمریقانك سن‌چارلیس موزوری شهرنده وقوعه كلن مناسبتسز بر وقعه ایله غیور سفیرمز ضیا پاشانك تشبثات انسانیتكارانه ووظیفه‌شناسانه‌سنی انظار عمومیهٔ عثمانیه‌یه عرض ایلمكی بر وظیفهٔ وجدانیه تلقی ایدیيورز :

بوندن برقاچ كون مقدم شهرمزه كلوب اجرای لعبیات ایدن بر ارمنی تیاترو قومپانیه‌سی تیاتروده اذان محمدی ونماز اسلامی پك چركین بر صورتده تقلید ایلمش واسلامیتی تحقیر ایتمش اولدیغندن اوراده حاضر بولنان اون اسلام دین مبین اسلامه قارشو وقوع بولان بو تجاوزی پروتستو ایتدك . حكومته وقوع بولان مراجعتمزك تأثیری كورلمه‌یكندن درحال واشینغتون سفیری ضیا پاشایه مسئله‌یی تلغرافله عرض ایلدك .

پاشای مشارالیه همان امریقا خارجیه نظارتنده تشبثات لازمه‌ده بولنمش وبزه تلغرافله دین مبین اسلامه وقوع بولان تجاوزلری منع ایلیه‌جكنی تأمین ایتمشدر .

ایرتسی كیجه پولیسلر تیاتروده اسلامیتك تحقیرینه مساعده ایتمه‌مشلردر .

سفیر غیورمز ضیا پاشانك تشبثات سریعه‌لرینك نتیجه‌سی اوله‌رق وقوعه كلن پولیسك مداخله‌سی بزه الیوم حكومت عثمانیه‌نك خارجده اشغال ایتدیكی موقع محترمی ابراز واثبات ایده‌جك الك بیوك دلیلدر .

زمان استبدادده بوكبی احوال نالایقه قارشوسنده بیچاره اهل اسلام داغدار تأسف اولورلر ایسه‌ده آوازهٔ اشتكالرینی رفع ایده‌مزلردی ولوكه رفع ایده‌جك اولورلرسه اسماع ایده‌جك بر مرجع بوله‌مازلردی .

لله الحمد سایهٔ مشروطیتده اسلامیت وعثمانلیلغه وقوعه كله‌جك تحقیرلرك منعی قابل اولدیغنی بو كونكی مثال ایله پك كوزل اكلایورز .

تركیاده مشروطیت اداره‌نك تأسسی آمریقانك الك هجری كوشه‌لرنده امرار حیات ایدن عثمانلیلره ، اسلاملره بیله بر نعمت عظمی اولمشدر . سفیر مشارالیه تشبثات انسانیتكارانه ووظیفه‌شناسانه‌لرندن طولایی سن‌چارلیس شهرنده مقیم اسلاملر نامنه تشكرات بی‌نهایه‌مزی عرض ایدر ویشاسون مشروطیت دیه‌رك ختم مقال ایدرز .

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنيت
صندوغی جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٣ نومرو

صراط مستقيم
١٣٢٦

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور

درج ايدلميه‌ن آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر و هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لكی	آلتی آيلغی	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه	»	٦٠٥	٣٠٥ روبله
سائر ممالك اجنبيه	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسی
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قيرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريلرسه سنوی
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٤٩ — ١٧ رجب الفرد ١٣٢٩ پنجشنبه ٣٠ حزيران ١٣٢٧ — آلتنجی جلد

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

كتاب الغسل

بسم الله الرحمن الرحيم

١٨٤ — حديث شريف

عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم ورضی عنها ان النبي صلى الله عليه وسلم كان اذا اغتسل من الجنابة بدأ فغسل يديه ثم يتوضاء كما يتوضاء للصلاة ثم يدخل اصابعه فى الماء فيخلل بها أصول الشعر [٢] ثم يصب رأسه ثلاث غرف[٣] بيديه ثم يفيض الماء على جلده كله .

(١) بر روايتده (توضأ) . (٢) ديگر روايتده (اصول شعره) .
(٣) بر روايتده (غرفات) .

١٨٥ — حديث شريف

عن ميمونة زوج النبي صلى الله عليه وسلم ورضی عنها قالت توضاء رسول الله صلى الله عليه وسلم وضوءه للصلاة غير رجليه وغسل فرجه وما اصابه من الاذى . ثم افاض عليه الماء. ثم نحى رجليه فغسلهما. هذا [١] غسله من الجنابة.

(١) بعض نسخه‌لرده (هذه) .

١٨٦ — حديث شريف

عن عائشة رضى الله عنها قالت كنت اغتسل انا والنبي

١٨٤ — ترجمه

نبی اكرم صلى الله عليه وسلمك زوجهٔ طاهره‌سی عايشه رضى الله عنهانك شويله ديديكی روايت اولنيور :

نبی اكرم صلى الله عليه وسلم جنابتدن (چيقمق ايچون) يقانديغی زمان (ايشه) اللرينی يقامقدن باشلاردی . صوكره نمازايچون آبدست آلير كبی آبدست آليردی . صوكره پارماقلرينی صويه طالديروب صاچلرينك ديبنی خلاللاردی . صوكره باشنه اوچ آووج صودوكر، آندن صوكره‌ده بوتون بدننك اوزرندن آقيتيردی .

١٨٥ — ترجمه

نبی اكرم صلى الله عليه وسلمك زوجهٔ طاهره‌سی ميمونه رضى الله عنهانك شويله ديديكی روايت اولنيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلم ياللكز آياقلرينی (يقامامق اوزره) نمازه آبدست آلير كبی آبدستنی آلدی . فرجنی واوزرلرينه اصابت ايدن يقانه‌جق شيلری‌ده يقادی . صوكره كندی اوزرينه صو دوكدی . صوكره آياقلرينی اوزاتوب يقادی . (رسول الله صلى الله عليه وسلمك) جنابتدن (چيقمق ايچون) غسلی ايشته بويله‌در .

١٨٦ — ترجمه

عايشه رضى الله عنهانك شويله ديديكی روايت اولنيور :

صلی الله علیه وسلم من اناء واحد من قدح یقال له الفرق [۱].

(۱) (فرق) قول جمهوره کوره ایکی صاع مقداری صو آلیر برقابدر. ابن الاثیر ایسه رانك فتحیله (فرق) اون التی رطل یعنی اوچ صاع ، و رانك سکونیله (فرق) یوز یکرمی رطل یعنی یکرمی ایکی بچق صاع اولدیغنی بیان ایدییور . بر رطل‌ده نوویتك تحقیقنه کوره ۱۲۸ ٤/۷ درهمدر .

۱۸۷ — حدیث شریف

وعنها رضی الله عنها انها سئلت عن غسل رسول الله صلی الله علیه وسلم[۱] فدعت باناء نحو[۲] من صاع فاغتسلت وافاضت علی رأسها وبینها وبین السائل حجاب .

(۱) بعض روایتده (عن غسل النبي صلی الله علیه وسلم) . (۲) بر روایتده (نحوا)

۱۸۸ — حدیث شریف

عن جابر بن عبدالله رضی الله عنهما انه سأله رجل عن الغسل . فقال یکفیك صاع . فقال رجل مایکفینی . فقال جابر کان یکفی من هو اوفی منك شعرا وخیر [۱] منك ثم امهم فی ثوب .

(۱) بر روایتده (وخیرا) .

۱۸۹ — حدیث شریف

عن جبیر بن مطعم رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اما انا فافیض علی رأس ثلاثا واشار بیدیه کلیتهما [۱]

(۱) بر روایتده (کلاهما) ، دیکرنده ایسه (کلتاهما) .

۱۹۰ — حدیث شریف

عن عائشة رضی الله عنها قلت کان النبي صلی الله علیه وسلم اذا اغتسل من الجنابة دعا بشیء نحو الحلاب فأخذ بکفیه[۱] فبدأ بشق رأسه الایمن ثم الایسر فقال بهما علی وسط رأسه [۲] .

(۱) اکثر روایاتده (بکفه) . (۲) بعض روایاتده (علی رأسه) .

۱۹۱ — حدیث شریف

وعنها رضی الله عنها قالت کنت اطیب رسول الله صلی الله علیه وسلم فیطوف علی نسائه ثم یصبح محرما ینفخ طیبا .

۱۹۲ — حدیث شریف

عن انس [۱] رضی الله عنه قال کان رسول صلی الله

نبی مکرم صلی الله علیه وسلم ایله بن برقابدن غسل ایدردك ؛ (بوقابده) فرق [۱] دینلن برقدح ایدی .

۱۸۷ — ترجمه

ینه روایت اولونیورکه عایشه رضی الله عنهادن رسول الله صلی الله علیه وسلمك (کیفیت) غسلی صورولمش [۱] . (عایشه رضی الله عنها) برصاع مقداری (صو آلیر) برقاب ایسته‌دی . اونکله ییقاندی و باشنك اوزرینه صو آقیتدی . شو قدرکه کندیسی ایله صوران آره‌سنده (بدننك اوستندن آشاغیسی کورونمه‌مك ایچون) برپرده وارایدی .

(۱) صوران سود همشیره‌سی ام کلثومك اوغلی ابو سلمه عبدالله بن عبدالرحمن بن عوف ایله برلکده اولان سود برادری عبدالله بن یزید البصریدر .

۱۸۸ — ترجمه

روایت اولونیورکه بری [۱] جابر بن عبدالله رضی الله عنهمادن غسلك کیفیتندن صورمش . اوده : « کا برصاع (مقداری صو) یتر » جوابنی ویرمش . بردیکری [۲] : بکا (بوقدری) یتمز » دیمش . بونك اوزرینه جابر (رضی الله عنه) : «صاچی سندن دها کور و (کندیسی) سندن خیرلی اولان برذاته (بو قدری) یتیوردی . » جوابنی ویرمش . صوکره (جابر رضی الله عنه) اوراده‌کی جماعته (اوستنده یالکز) برتك کوملك اولدیغی حالده امام اولمش .

(۱) صوران محمد الباقر بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهمدر . (۲) بوده ینه او مجلسده حاضر اولان حسن بن محمد بن الحنفیه بن علی ابن ابی طالب رضی الله عنهمدر .

۱۸۹ — ترجمه

جبیر بن مطعم رضی الله عنهدن رسول الله صلی الله علیه وسلمك باشمك اوزرندن اوچ کره (صویی) آقیتیرم » بویوروب هر ایکی الیله اشارت ایتدیکی روایت اولونیور .

۱۹۰ — ترجمه

عایشه رضی الله عنهانك شویله‌دیدیکی روایت اولونیور : نبی محترم صلی الله علیه وسلم جنابتدن (چیقمق ایچون) ییقاندیغنده کولك کبی برشی ایستردی . صوکره ایکی آووجیله (صو) آلوب باشنك صاغ طرفندن باشلایه‌رق صول طرفنی (ده) ییقادقدن صوکره (ینه) ایکی آووجیله باشنك اورته‌(صو) دوکردی .

۱۹۱ — ترجمه

ینه عایشه رضی الله عنهانك شویله دیدیکی روایت اولنیور : رسول الله صلی الله علیه وسلمه عطر سوررردم . (کیجه) زوجاتی طواف ایتدکدن صوکره صباحلین عطر آثاری (دها) اوزرنده ایکن احرامه کیرردی .

۱۹۲ — ترجمه

روایت اولونیورکه انس (بن مالك) رضی الله عنه « رسول الله صلی الله علیه وسلم کیجه‌نك یاخود کوندوزك بر ساعتنده (بوتون)

عليه وسلم [٥] يدور على نسائه فى الساعة الواحدة من الليل والنهار وهن احدى عشرة . وفى رواية تسوة . قيل اوكان يطيق ذلك [٣] قال كنا نتحدث انه اعطى قوة ثلاثين .

(١) بر روايتده (انس بن مالك) . (٢) الده كى نسخه لرده (كان النبى صلى الله عليه وسلم) . (٣) الده كى بخارى نسخه لرنده (يطيقه) .

زوجات (طاهرات) ى دور ايدردى . بونلرده اون بر (خاتون) ايدى .» بر روايتده: « بر زنلرده طقوز خاتون ايدى . » ديمش ، « بوكا طاقت كتيره بيلميدى؟ » ديه صورلمش . انس (رضى الله عنه): « بز (آره مزده) اوكا (يعنى رسول الله صلى الله عليه وسلمه) اوتوز اركك قوتى ويرلمشدر ديه سويلشيردك » جوابنى ويرمش .

١٩٣ — حديث شريف

عن عائشة رضى الله عنها قالت كانى انظر الى وبيصى الطيب فى مغرق النبى صلى الله عليه وسلم [١] وهو محرم .

(١) بر روايتده (فى مفرق رسول الله صلى الله عليه وسلم) .

١٩٣ — ترجمه

عايشه رضى الله عنهانك : « نبى اكرم صلى الله عليه وسلم احرامده ايكن باشنده كى عطرك پارلديسى صانكه كوزمك اوكنده در » ديديكى روايت اولونيور .

احمد نعيم

مسلمانلقده مدنيت

اوفاق بر استطراد

مسلمانلقده اسارت

ديانت اسلاميه نك اسيرلر حقنده كى احكامنه دائر سوكيلى قارئلريمزه معلومات ويرمه دن شو فصلى بيتيرمك ايسته ميورز . چونكه مسئله نك آكلاشيلمسندن بزم ايچون عدالت الهيه ايله عدالت بشريه آره سنده كى فرقى لايقيله احاطه ايتمش اولمق كبى مهم بر فائده حصوله كله جك . اوحالده سوزه باشلايه لم :

بر مسلمانك ديكر مسلمانه قارشى حائز اولديغى حقوقك كافه سنه براسيرده مالكدر . زيرا اسيرلر شريعت نظرنده صاحبلرينك قارداشلريدر . « اخوانكم خولكم جعلهم الله تحت ايديكم — كوله لريكز ، جاريه لريكز سزك قارداشلريكزدر ؛ جناب حق اونلرى سزك الكزه توديع ايتمشدر . حديث شريف »

شو زمينده استشهاد اولنه جق وقعه لردندركه اصحابدن ابوذر غفارى رضى الله عنه ، عليه الصلاة والسلام افنديمزك حضورنده بر كوله ايله مناقشه ايديورمش . نهايت حدتنه مغلوب اوله رق آغزندن « كيدى زنجيه نك طوغورديغى ! » سوزنى قاچيرمش . دها تركيبى تماملامادن حضرت پيغمبر ابوذره دونه رك « طف الصاع طف الصاع ليس لابن البيضاء على ابن السوداء فضل الا بعمل صالح — هيچكز بر سكز ، هيچكزك اكسيكى وار ، هيچكز بر سكز ، هيچكزك اكسيكى وار ، بياضك طوغورديغى ، زنجيه نك طوغورديغنه انجق عمل صالح سايه سنده تقدم ايده بيلير . » بيورمش . بونك اوزرينه ابوذر همان يائاغنى طوپراقلره سره رك كوله يه : « قالقده آياقلركله يوزيمى كوزيمى چكنه ! » ديمش .

عبدالرحمن بن عوف يوروركن كوله لرندن سچيلمزدى . چونكه البسه سى ، قيافتى اونلرله بر اولديغى كبى اوكارينه ده كچمزدى .

حضرت على بركون كوله سيله برابر چارشى يه كيده رك ايكى قات البسه آلمشكه برى ديكرندن دها قيمتلى ايمش . اوجوزينى كنديسى ايچون آليقويه رق بهاليسنى كوله يه ويرمش . بونك اوزرينه كوله : « افندم ، بو لباس سزه لايقدر .. » ديمش . لكن امير المؤمنين على « خاير اوغلم خاير ! سكا دها لايقدر . چونكه كنجسك ، بن ايسه اختيارلادم . » جوابنى ويرمشدر .

حضرت عمر دائما « ابوبكر هم سيديمزدر ، هم ده سيديمزى آزاد ايتمشدر . » ديردى . [ابوبكرك آزاد ايتديكى سيددن مقصود بلال در .]

الله عشقنه باقيكز ، كوريكزكه زمان جاهليده هر برى عربك بر پادشاهى اولان اصحاب رسولك وجداننده مساوات ميلى نه درجه لره قدر حاكم ايدى ! عمر كبى بر آدم بلاله باقاركن هيچ رنك ، اصالت ، كبى شيلرى خاطرينه كتيرميورده اونك يالكز خصائص عاليه سنى كوروبور .

كنديسنه خلف آتيدنى اوزرينه آلمق ايسته مين عمر حالت احتضارده ايكن ديبوردى كه : « ابو حذيفه نك آزادلى كوله سى سالم صاغ اوله يدى خلافت مسئله سنى شورايه حواله ايتمزدم . »

اى قارء ، سن هيچ بر ماتده مساوات ، اخوت ، حريت انهما - كنك بو درجه لره قدر حاكم اولديغنى تاريخ انسانيت لساندن ايشتدكمى؟ مساواتك بو مرتبه سى اون طقوزنجى عصرك نهايتنه كلنجه يه قدر هيچ بر فيلسوفك خيالندن بيله كچمه مشدر . دها طوغروسى عصر حاضر حقوقيوننده برى چيقوب ده مدنيت ، عدالت اعتباريله الك ايلرى كيدن ملتلرده بيله مساواتك بو درجه سى ايچون امكان تصور ايده مز .

شمدى‌يه قالقارده ، مسلمانلغك وضع ايتديكى بومساوات ، بشرك قبول ايده بيله‌جكى درجاتك منتهاسيدر ، ديه‌جك اولورسه‌م ، ياخود اقوام مترقيه طرفندن شو دستور عظيمك تعميمى اوغورنده آتيلان هرخطوه اسلامه تقربدر ، ادعاسنده بولنورسه‌م بكا كيم لوم ايده‌بيلير؟ كذلك طوناردە ، بومساوات حقيقيه شيمدى‌يه قدر آنجق مسلمان كتابلرنده كورولمشدر . باشقه هيچ براثرده كورلمه‌مشدر ديرسه‌م بنى كيم تكذيبه جسارت ايدر.

بوراده برمعترض چيقه‌رق شويله برسؤال صوره‌بيلير :

مادام كه مسلمانلق اسيرلر ايله احرار آره‌سنده بوقدر بويوك بر مساوات قبول ايديور ، مادام كه مسلمانلق كوله‌يه قصاص اوله‌رق حرك قتلى امر ايتديكى حالده حره قصاص اوله‌رق كوله‌نك قتلى امر ايتمه‌مك كبى اسيرلره قارشى بوتون تاريخ انسانيتده نظيرى كورولمه‌مش برشفقت كوستريور ، عجبا نيچون اسارتك كلياً بطلانى تبليغ ايده‌رك يونى بر بوزندن قالديرمادى ؟ يوقسه بوعادتى قالديرمق اصنامه عبادت رزيله‌سنى منع ايتمكدن دها مشكل مى ايدى ؟

بزده شويله جواب ويررز :

مسلمانلق بوتون انسانيتك دينى اولديغى ايچون هركس طرفندن متبوع اولمق ، تعليمات عاليه‌سى مقتضاسنجه حركت اولنمق مقصديله تشريع ايدلمشدر . بومقصد ايسه آنجق دينك كرك اوامرى ، كرك نواهيسى فطرت بشريه‌يه ملايم كلمك ، انسانيت ايچون زبون تأثيرى اولمامه‌يه امكان بولنميان سوائق وتمايلات طبيعيه‌يه موافق اولمق ؛ الحاصل بشريتك ماضيده‌كى حالت بهيميه‌سندن قورتيلوب تدريجاً اوج مدنيته يوكسلمسى ايچون بوتون جمعيت انسانيه اوزرنده ــ حتى افرادينك شعورى ، علمى لاحق اولمقسزين ــ حاكم بولنان قوانين طبيعتله متجانس بولنمق صورتيله اوله بيلير .

بوقوانين طبيعتك وجودينى (اوكوست قونت) كبى (هه‌كل) كبى (سپنسر) كبى اجتماعيون حس ايتمشدر . زيرا بوطبقه‌ده‌كى فيلسوفلر باقشلركه انسانيت ترقياتنده منتظم برسلسله تعقيب ايديور ؛ ايكيده برده اوغراديغى مصائبه ، محاط اولديغى اختلالاته رغماً اوسلسله‌دن اصلا خارجه چيقميور . حتى بوفيلسوفلر ديبوركه : سطحى برنظر ايچون انسانيتك سيرينه مانع كبى كورونن بومصائب ، بوانقلابات انسانيتى استقباله طوغرى سوق ايدن ، تفرقه‌دن ، پريشانلقدن قورتاروب وحدته ، نظامه قاووشديران برطاقم اسباب وعواملدر . حكمانك تمهيد ايتديكى حكمتلر ، نظريه‌لر بدايتده نه قدر پارلاق ، نه‌قدر يوكسك كورونورسه كورونسون ، مختلف سويه‌لرده ، مختلف طبقه‌لرده بولنان اقوامك كافه‌سى طرفندن تطبيق ايديله‌بيلمسى ايچون بشريتك تابع اولديغى قوانين تدريجده اوفلسفه‌لرله اونظريه‌لرله برابر نظر امعانه آلنمش اولمق ايجاب ايدر .

هيهات ، نه‌قدر مدقق ، نه‌قدر واقف اولورسه اولسون حكما بوقوانينك سيرينى حقيله تدقيقه قدرتياب اوله‌مزلر !

انسانيتك كچيرديكى ادوارى ، فكراً مادةً احراز ايتديكى ترقياتى امعان ايله كورن برناظر شوحقيقتى محسوس برصورتده اكلاركه : هرملتك بولنديغى طوره كيره‌بيلمسى انجق اوملتى تشكيل ايدن كتله‌نك اوطورى قبوله استعداد كوسترمش اولديغى برزمانده قابل اوله‌بيلير . حريت ، مساوات قانونلرينك غربك ، بعض مملكتلرى آفاقنده پارلامسى اويله برفيلوسوفك نظريه‌سنه اتباع ياخود برحكيمك نصيحتنه انقياد ايله ظهوره كلمش برحادثه دكلدر . خاير خاير . بلكه بوتون هيئت اجتماعيه‌نك بولنديغى شكلدن بشقه برشكلى قبول ايتمسنى ايجاب ايدن برطاقم اسباب ومناسبات اولجه ظهور ايتمشدرده انقلاب اونى تعقيب ايتمشدر .

مع مافيه بوبحث حقيله ايضاح ايدلمك لازم كلسه برچوق سوز سويله‌مه‌مز ايجاب ايدركه موضوعك تحملى يوقدر .

ايشته مسلمانلق شو ثابت شو محكم قواعد اساسيه اوزرينه استناد ايده‌رك ، انسانيته حاكم اولان قوانين طبيعيه‌نك سيرينى تماميله نظر اهتمامه آله‌رق نازل اولمشدر . قوانين وقواعد موضوعهٔ بشريه برطاقم جمعيتلرك كچمش زمانلرده ترقيسنى كافل اولديغى حالده كوريبورزكه جمعيات حاضره‌نك احتياجنى تأمين ايتميور ؛ حالبوكه قواعد اسلاميه بونك عكسنه اوله‌رق شبابنى حالا محافظه ايتمكده‌در . جمعيات سابقه‌يه مطابق اولان اواساسلر جمعيات حاضره ايچورده موافق كلمكده ، هراستعداده هرقابليته ملايم كورونمكده‌در . زيرا اوقواعد انسانيتك بدايت ظهورندن بوآنه قدر كلوب كچن علماى اجتماع بونك آرايوب طورديغى ترقى قانونلرينك تا كنديسيدر .

بزم شو اوزون مقدمه‌يى تمهيد ايتمكدن مقصدمز اسارتك الآن دوامى ايجاب ايدن قواعد اسلاميه‌دن برى اولديغنى تأييد ايلمكدر ظن اولنمسون . انجق بز اسلامك بدايت ظهورنده نصل اولوبده بوعادتى ابطال ايتمامش اولمسنى براهين محسوسه ايله كوسترمك ايستيورز بومقصده وصول ايچونده مشهور لاروسك محيط المعارفندن نقل ايده‌جكمز شوسوزلردن دها بويوك بردليل اوله‌ماز :

« محاربه‌لرك بشريته چوق فائده‌سى اولدى . حتى حربك اك مشئوم نتايجندن برى اولان اسير آلمق مسئله‌سى بيله بيوك بر منفعت تأمينندن خالى قالمدى . قارئلريمز بو ايشى استبعاد ايتمامليدر . زيرا بشريتك ترقيسى بعضاً هيچ ظن اولنميان يوللردن حصوله كلمشدر . ايشته حربك ايجاب ايتديكى اسارت سايه‌سنده قاريلر قوجه‌لرينك اسارتندن قورتلمشدر . چونكه اولجه قاريلر قوجه‌لرينك نظرنده حيواندن فرقلى دكلدى . اسراى حرب كلنجه قاريلرك صيرتندن بر چوق آغير ايشلر قالقديغى كبى بر درجه‌يه قدر قوجه‌لرينك نظرنده‌كى موقعلرى‌ده يوكسلدى . زيرا بر عائله‌يه بر ابجنك كيرمسى اوعائله افرادينك بربرلرينه قارشى هيچ اولمازسه اوبيانجى اوكنده حرمتكار طاورانمه‌سنى ايجاب ايدر . ايشته بونلرك كافه‌سى قادينلر حقنده كوزل برتأثير حصوله كتيردى . بوجنس رقيقك بردرجه‌دها تهذيبنى احضار ايلدى . قادين ترقى ايدنجه بشريت‌ده اوكا تبعاً فلاحه طوغرى يول آلمغه باشلادى ؛ لكن بوكون ايچون اسارته لزوم قالمامشدر . زيرا ماكنه‌لر برچوق آغير ايشلرى انسانلرك دوش مشقتندن آلمشدر .

محمد عاكف

اسلامده فن وفلسفه

دردنجی عصر هجریده شرقده یتیشان اعاظم اسلامیه

ابو بکر محمد بن زکریا الراضی. — اوچنجی عصرك اڭ نامدار حکیمی الکندی اولدیغی کبی دردنجی عصرك اڭ بیوك طبیبی ده الراضیدر .

الکندی وسعت عرفانیله برخارقهٔ ذکا اولدیغنی کوسترمشدی . راضی ایسه دهای علمیسیله برنادرهٔ روزکار اولدیغنی اثبات ایلمشدر . راضی ، (ری) شهرنده مهد آرای عالم شهود اولمشدر .

تاریخ ولادتی صورت قطعیه‌ده معلوم دکلدر . اوچنجی عصرك نصف اخیرینه مصادف اولدیغی ظن اولنیور .

عصرینك اڭ حاذق برطبیبی اولان راضی ، غریبدرکه حیاتنك اوتوزنجی سالنه قدر فن طبه تماميله بیکانه ایدی. صباوتنده موسیقی‌یه فرط ابتلا کوسترمشدی . صوکره‌لری بو ابتلا ، دها زیاده بر شدتله فلسفه‌یه توجه ایلمشدر . راضی عینی زمانده بیوك برادیب ایدی . فی الحقیقه روح راضی ، پك عالی سنوحاته مهبط الهام اولمشدر . طبه ، فلسفه وادبیاته ، علوم ریاضیه وهیئته دائر مصنفات عدیده وجوده کتیرمشدر .

راضی بوتون معناسیله متخصص برطبیب ، وسعت معلوماتیله ممتاز برآنسیقلوپه دیست در .

راضی برکون بغداد خسته‌خانه‌سنی زیارته کیتمشدی . بوزیارت کندیسنده فنه طبه قارشی پك درین برمحبت ، برابتلا اویاندردی . بوتاریخدن اعتباراً راضی ، حاذق برطبیب اولمغه عزم ایتدی . متصل چالشدی ونهایت موفق اولدی .

راضی‌نك تاریخچهٔ حیاتی، قسماً سکون آمیز (ری) خاطراتیله ، قسماً ده بغدادك ولوله‌دار شعشعه‌لریله مالیدر .

فهرس العلوم صاحبی ، راضی‌نك سرکذشت حیاتنه دائر معلومات لازمه آله‌بیلمك ایچون (ری) قصبه‌سنه قدر اختیار سیاحته مجبور اولمشدر . خاطرهٔ سیاحتنی شو صورتله قید ایدیور :

« (ری) قصبه‌سنه ، راضی کبی برداهینك مسقط رأسی اولمق شرفنی احراز ایدن بودلواز شهره تقرب ایتدکجه ، روحمده بیوك برشوق احترام یوکسلمکه باشلایوردی . راضی ارتحال ایتمشدی . فقط کندیسنك کذارش حیاتنه تماميله واقف برپیر سالدیده ایله ملاقات ایده‌بیلدم . اختیار دیدی‌که : « بی پایان بر دماغ عرفان ، خلوق برروح ، بشوش برسیما ، علوی برناصیه ، متواضع برطور ، سمیح برطبیعت ، لطفکار وملاطفت برسجیه . ایشته بووصفلری برشخصده جمع ایدیکز . اووقت راضی‌یی نظرکزده تمثل ایتدرمش اولورسکز . راضی ، ارباب فقره قارشی رقت حسیله معروفدی . اثنای راهده کندیسنی براردو قوماندانی ظن ایدردیکز . بوتون تلمیذان وقور برتربیه ایله راضی‌یی تعقیب ایدرلردی . بومحترم ذات ، حسن اخلاقی ، وسعت عرفانی ، سیمای بشوشیله حرمت عمومیه‌یی قزانمشدی . هر دین هرمذهب اربابی ، یوللرده بیله ، دست ذی احترامنی تقبیل ایتمکله تبرك ایدرلردی . . . . . فضله سوزه نه حاجت ، راضی‌یه مسقط رأس اولمق شرفیله‌درکه ، بوکوچوك قصبه ، سزی بیله تا اندلسدن بورالره قدر جذب ایلدی . » .

راضی ، طبی طبریدن ؛ فلسفه‌یی‌ده امام بلخی‌دن تعلم ایلمشدر .

راضی طبك ، هم نظریاتی وهم عملیاتیله اشتغال ایلمشدر . تجارب دقیقه‌سی ، تشخیص مرض واصول تداویده کوستردیکی حذاقت ومهارت هرکسی حیرتده براقیوردی .

زماننده یتیشان علما ، راضی‌یه قارشی شایان تبجیل برحس حرمت پرورده ایلمشلردر .

هجرت نبوینك (۳۲۰) نجی سالنده ایدی‌که بوجهان عرفان ابدیاً افول ایلدی . راضی حیاتنك قسم اعظمنی تألیفاتله امرار ایلمشدر . زیارتنه کیدنلر ، کندیسنی بهمه حال یا براثر تسویدی ویاتبییضیله مشغول بولورلردی . آثار منتشره‌سی ایکیوزی متجاوزدر .

اوتوز جلددن مرکب (الحاوی) نام اثر لایموتی فن طبك بالجمله اقسامنی جامعدر .

بو اثر اولا لاتینجه‌یه وبالآخره بوتون غرب لسانلرینه ترجمه ایدلمشدر . طب قدیم ، طبك کندی زماننده‌کی ترقیاتنه عائد معلومات ، بالذات کندی تجربه‌لری ، بوتون بونلر (الحاوی) ده درج ایدلمشلردر . الحاوی‌نك ساحهٔ تتبعی پك واسعدر . راضی بواثرنده آباء طبی بیله آره صره تنقیددن چکنمامشدر .

الحاوی‌ده اولا امراض رأسیه‌دن باشلانیله‌رق صره‌سیله ، هر عضوه مخصوص خسته‌لقلر ، دها صوکره امراض عمومیه یکان یکان مطالعه وتدقیق ایدلمشلردر . بونلری متعاقب (مبحث السموم) وترتیب ادویه‌یه دائر مباحث مفصله کوریلیور .

راضی ، اطبای اسلامیه‌نك سرتاج افتخاری ، سرنامهٔ مباهاتیدر . معاصرلری کندیسنه بحق (جالینوس العرب) عنوانی ویرمشلردر . قزاموق وقزیل خسته‌لقلرینه دائر (مقالة الجدری والحصبة) نامنده‌مهم بررساله یازمشدرکه اوروپاده اشتهار ایتمش آثار قدیمه‌دندر . (المنصوری) نامنده‌کی اثری ، ایسه امهات کتب طبیه‌دن معدوددر . راضی ، (کتاب فی ان للانسان خالقاً متقناً حکیماً) عنوانلی اثر عالیسنده ، تشریح وفیزیولوژیدن استدلال ایده‌رك ، وجود باری‌یی اثبات ایتمکه موفق اولمشدر . بواثرده عالم صغری اولان انسانه دائر پك عمیق تدقیقاته تصادف اولنور .

(کتاب فی سیرة الحکما) نامنده‌کی اثر ایسه برنوع تاریخچهٔ فلسفه عد اولنه‌بیلور . (کتاب کبیر فی الهیولاء) فلسفهٔ قدیمه‌یه عائد مطالعات دقیقه‌یی محتویدر .

(کتاب فی المدة والخلاء والملاء) نام اثرنده ، راضی ؛ زمان ومکانه دائر عمیق فکرلر سرد ایلمشدر .

(الحاوی) و (المنصوری) هر لسانه ترجمه ایدلمش اولدیغی کبی متن عربیلریده اوروپاده نشر ایدلمشدر .

(كتاب الجدرى والحصبنه) انكليزجه‌يه ترجمه‌سيله برلكده لوندره‌ده طبع ايدلدى .

الراضى اوروپاده (Razès) ناميله اشتهار ايلمشدر. دوقتور لوثيه‌ن (Lucien) راضيدن بحث ايدركن ديبوركه : راضى‌نك مفردات طب حقنده‌كى وقوفى شايان حيرت بر درجه‌در . اراضى بوتون معناسيله حاذق بر طبيب اولديغى كبى عين زمانده بيوك ودرين دوشونيجى بر حكيم اقتدارينى ده كوسترمشدر .

تاريخ فن وتاريخ فلسفه راضى‌يى اك بيوك اعاظم ميانده تعداد ايدييور .

ابن ابى اصيبعه‌نك بياناتنه نظراً ، راضى‌نك آثارندن مشهور اولانلر بروجه آتيدر :

١ كتاب فى الطب
٢ المدخل الى الطب
٣ مقالة فى الزكام والنزلة وامتلاء الرأس
٤ مقالة فى السبب فى قتل ريح العموم اكثر الحيوانات
٥ كتاب فى علل المفصل والنقرس وعرق النساء
٦ كتاب فى ماجع المفاصل
٧ مقالة فى الحص والكلى والمثنة
٨ كتاب الى من لا يحضره الطبيب
٩ كتاب التقسيم والتشجير
١٠ كتاب الطب الملوكى
١١ كتاب فى الفالج
١٢ كتاب فى هيئة الكبد
١٣ كتاب فى هيئة القلب
١٤ كتاب فى هيئة العين
١٥ كتاب فى كيفية الاغتداء
١٦ كتاب فى اطعمة المرضى
١٧ مقالة فى ان العلل اليسيرة بعضها اعسر تعرفاً وعلاجاً
١٨ كتاب العلة التى لها تذم العوام الاطباء الحذاق
١٩ رسالة فى العلل المشكلة وعذر الطبيب
٢٠ كتاب فى العلل القاتلة لعظمها والقاتلة لظهورها بغتة مما لا يقدر الطبب على صلاحها وعذره فى ذالك .
٢١ رسالة فى محنة الطبب وكيف ينبغى ان يكون حاله فى نفسه وبدنه وسيرته وادبه
٢٢ كتاب منافع الاغدية ودفع مضارها
٢٣ كتاب فى القولنج
٢٤ كتاب فى تفسير كتاب جالينوس لفصول البقراط
٢٥ كتاب فى استفراغ المحمومين قبل النضج
٢٦ كتاب فى منافع الاعضاء
٢٧ الكافى فى الطب
٢٨ كتاب البرء
٢٩ كتاب صفات البيمارستان
٣٠ مقالة فى ابدال الادوية
٣١ رسالة فى الحمام ومنافعه ومضاره
٣٢ كتاب فى دواء المسهل والمقئ
٣٣ جمل معانى قاطيغو رياس
٣٤ جمل معانى باريمنياس
٣٥ جمل معانى انالوطيقا
٣٦ كتاب هيئة العالم
٣٧ كتاب الاثبات (علم كيمياية عائددر .)
٣٨ كتاب الاحجار
٣٩ كتاب الاسرار
٤٠ كتاب سر الاسرار
٤١ كتاب التبويب
٤٢ كتاب رسالة الخاصه
٤٣ كتاب الحجر الاصفر
٤٤ كتاب الرد على الكندى فى ادخاله صناعة الكيميا فى الممتنع
٤٥ كتاب كبير فى الهيولاء
٤٦ كتاب فى خواص الاشياء
٤٧ كتاب فى سبب وقوف الارض وسط الفلك على استدارة
٤٨ كتاب فى ان العالم لا يمكن ان يكون الاما نشاهده
٤٩ كتاب فى الحركة وانها ليست مرئية بل معلومة
٥٠ كتاب فى ان للجسم تحريكاً من ذاته وان الحركة مبدأ طبيعى
٥١ قصيدة فى المنطقيات
٥٢ قصيده فى العلم الالهى
٥٣ قصيدة فى العظمة اليونانيه
٥٤ كتاب الكرى ومقادير مختصره
٥٥ كتاب فى نقض كتاب انابوالى فرفوريوس فى شرح مذاهب ارسطوطاليس فى العلم الالهى
٥٦ كتاب فى العلم الالهى
٥٧ كتاب فى الهيولا المطلقة والجزئية
٥٨ كتاب فى العلم الالهى على رأى افلاطون
٥٩ كتاب فى علامات اقبال الدولة
٦٠ رسالة فى ان النفس ليست بجسم
٦١ كتاب فى فسخ ظن من يتوهم ان الكواكب ليست فى نهاية الاستدارة
٦٢ رسالة يبحث فيها عن الارض الطبيعية طين هى ام حجر
٦٣ كتاب فى الكواكب السبعة
٦٤ كتاب فى الحكمة
٦٥ كتاب فى النفس الكبيره
٦٦ كتاب فى النفس الصغيره

٦٧ كتاب فى المناقصة بين اهل الدهر واهل التوحيد فى احداث العالم
٦٨ كتاب الانتقاد على اهل الاعتزال
٦٩ كتاب فى تفسير كتاب افلاطرخس لكتاب طيماوس فى اتمام كتاب افلاطرخس
٧٠ اختصار كتاب النبض الكبير لجالينوس
٧١ رسالة فى ان قطر المربع لايشارك الضلع من غير هندسة
٧٢ كتاب فى الاشواق على اهل التحصيل من المتكلمين بالفلسفة
٧٣ كتاب فى تثبيت المعاد
٧٤ كتاب فى علة جذب حجر المقنطيس للحديد
٧٥ ميزان العقل
٧٦ كتاب شروط النظر
٧٧ كتاب الآراء الطبيعية
٧٨ رسالة فى التركيب
٧٩ رسالة فى كيفية النحو
٨٠ كتاب فى اللبن
٨١ كتاب صيدلة الطب
٨٢ كتاب فى جواهر الاجسام
٨٣ كتاب الامام والمأمون المحققين
٨٤ كتاب فى شرف القصد
٨٥ كتاب خواص التلاميذ
٨٦ كتاب فى الاشواق على اهل التحصيل المتكلمين بالفلسفة
٨٧ كتاب فى نقض كتاب الباخى لكتاب العلم الالهى
٨٨ كتاب فى الرياضية
٨٩ كتاب فى انه لايجوز ان يكون الافتراق والسكون
٩٠ كتاب فى السيرة الفاضلة وسيرة اهل المدينة الفاضلة
٩١ كتاب فى الشراب المسكر
٩٢ رسالة فى العطش وازدياد الحرارة لذالك
٩٣ رسالة فى جمل الموسيقى
٩٤ كتاب فى منافع الاعضاء
٩٥ كتاب فى لاوهام والحركات النفسانيه
٩٦ كتاب السر فى الحكمة
٩٧ كتاب المرشد
٩٨ مقالة فى المذاقات
٩٩ كلام فى الفرق بين الامراض
١٠٠ مقالة فى البهق والبرص
١٠١ مقالة فى البواسير والشقاق فى المقعدة
١٠٢ مقالة فى الحرقة الكائنة فى الاحليل والمثانة
١٠٣ مقالة فى العلاج المبين بالحديد
١٠٤ كتاب فى فضل العين على سائر الحواس
١٠٥ مقالة فى العادة وانها تكون طبيعة
١٠٦ مقالة فى المتقعة فى اطراف الاجفان
١٠٧ مقالة فى العلة التى من اجلها تضيق النواظر فى النور وتتسع فى الظلمة
١٠٨ مقالة فيما استدركه من الفصل فى الكلام فى القائلين بحدوث الاجسام وعلى القائلين بقدمها
١٠٩ مقالة فى العلة التى لها تزعم الجهال ان الثلج يعطش
١١٠ رسالة فى مقدار مايمكن ان يستدرك من احكام النجوم
١١١ رسالة فى علة خلق السباع والهوام
١١٢ كتاب فى النقض على الكيال فى الامامة
١١٣ كتاب الادوية الموجودة فى كل مكان
١١٤ كتاب فى الرد على الجاحظ فى نقض صناعة الطب
١١٥ كتاب فى القوة
١١٦ كتاب فى تناقض قول الجاحظ فى كتابه فى فضيلة الكلام وما غلط فيه على الفلاسفة
١١٧ كتاب فى هيئة الصماخ
١١٨ كتاب فى ذكر الادوية المعدنية
١١٩ كتاب فى اثقال الادوية المركبة
١٢٠ كتاب فى نقض الطب الروحانى على ابن اليمان
١٢١ كتاب فى ايضاح العلة التى بها تدفع الهوام بالتغذى ومرة التدبير
١٢٢ مقالة فيما ينبغى ان يقدم من الاغذية والفواكه ومايؤخر منها
١٢٣ مقالة فى الرد على احمد بن الطيب الرخسى فيما رد به على جالينوس فى امر الطعم المر
١٢٤ كتاب فى الرد على المسمى المتكلم فى رده على اصحاب الهيولى
١٢٥ كتاب فى محنة الذهب والفضة والميزان الطبيعى
١٢٦ كتاب حيل المتمس
١٢٧ كتاب فى الباه
١٢٨ كتاب الزيادة
١٢٩ الجامع
١٣٠ المنصورى
١٣١ الفاخر
١٣٢ كتاب الشكوك والمناقضات التى فى كتب جالينوس
١٣٣ كتاب فى كيفية الابصار
١٣٤ مقالة فى ان الطين المتنقل به فيه منافع

راضى فنده اولديغى قدر ادبيات وشعرده ده اشتهار ايلمشدر . ادبياتك بوتون انجه لكلرينى جامع رنكين ، رقيق شعرلرى واردر . منطق وسائر فنوندن بعضيلرينى نظماً تأليف ايده جك قدر اقتدار ادبى كوسترمشدر .

راضى ، عنفوان حياتنه عائد خاطراتنى (رى) افقلرنده كيزله مش اولديغى كبى انفاس واپسينى ده ينه بو افقلرده سونمشدر .

لئون آفريكن (Léon l' Africain) تاريخ حكما واطبا عنوانلى اثرنده راضى نك مصره ومؤخراً اندلسه قدر بر سياحت اجرا ايلمش

اولدیغنی روایت ایدییور . کویا راضی (المنصوری) یی اندلسـده تألیف و (حاجب المنصور) نامنه اتحاف ایلمش . (ووستانفلد) ده عینی ادعاده بولنمقـده در . فقط راضی نك بویولده بر سـیاحت اجرا ایلمش اولدیغنه دائر موثوق بر معلومات یوقدر . (ووستانفلد) ك بر چوق خصوصده اولدیغی کبی بومسـئله ده دخی دوچار خطـا اولمسی اغلب احتمالدر .

باخصوص که ، (المنصوری) نك خراسان امیری المنصـور بن اسماعیل بن اسحق نامنه اتحاف ایدلمش اولدیغی محققات تاریخیه دندر . شو حالده لئونك روایتی بوصورتله ده تأیید ایدیله مز . راضی ، (الطب الملوکی) اثرینی ده طبرستان امیرینك مخدومی (علی) نامنه اتحـاف ایلمشدر .

مدید بر حیات فعالیتی متعاقب ، راضینك بوتون قواسـنی ضعف پیری استیلا ایلمشدی . بوتاب فرسا ، فعالیت دماغیه ، نهایت بر عمای بصری ایله خاتمه نمای فجاعت اولدی . قوجه حکیم ، اختیارلغنده نور بصردن محروم قالدی .

برای تداوی بر کحال جلب ایدلمشدی . راضی ، بوذاته کوزك قاچ طبقه دن متشکل اولدیغنی سـؤال ایدنجه بیچاره آدم پیچ وتاب ایچنه دوشدی . مکر بویادکارك هیچ بر شـیدن خبری یوقمش . راضی ، کندی کبی بر داهی ٔ طبی تداوی یه جرأتیاب اولان جسور متطببی قپو طیشاری آتدیردقدنصکره کمال یأس وانفعال ایله :

(شمدی یه قدر کوردیکم یتیشیر . آرتق بوسفیل دنیایی کورمك ایسته مم) . دیمش اولدیغی روایت تاریخیه دندر .

بر داهی ٔ طب ایچون نه سوزشلی یأس ونومیدی ! . . . .

راضی نك ترجمهٔ حالنی قید ایدنلر بر کیفیت غریبه دن بحث ایدییورلر . اونلرجـه غریب کورینن بو کیفیت فنون حاضره نظرنده مهم وفقط طبیعی کوریله بیلیر .

مورخین دییورکه : حیاتنده راضی نك اوانی ٔ بیتیه سی غایتله مجلا وعادتا مذهب وسیمین اولدقلری حالده وفاتی متعاقب مرور زمانله بونلر اولکی جلا ورنکلرینی غائب ایلمشلردر .

راضی نك فن کیمیاده کی اختصاصی مشهوردر . حتی حامض کبریتی کشف ایدن ذاتك راضی اولدیغی محققات قطعیه دندر .

شو حالده خاطره کله بیلیرکه ، راضی ، خانه سنده بولنان باقر اوانی یی کیمیا وفن سایه سنده ، شمدیکی غالوانو پلاستی یه مشابه بر صنعتله تذهیب وتفضیض ایده بیلمشدی .

مع مافیه بوروایت اودرجه حائز وثوق عد ایدیله مز .

راضی بوتون معناسـیله حاذق بر طبیب ایدی . فن طبك نظریات وتطبیقاتنده بحق مشار بالبنان اولمشدی . بالخاصـه تشـخیص مرض حقنده کی ملکه سی شایان حیرتدر .

قان قوصدیغندن طولایی بالجمله اطبا طرفندن تورمنه حکم ایدلمش اولان بر کنجك اسباب مرضی ، طورغون بر کولدن ایچدیکی صوواسطه سیله بوغازینه قاچمش اولان سولوکدن نشأت ایتدیکنی ، خسـته یی کورر کورمز تشخیصه موفق اولمشدی .

راضی ، وفاتنده (الحاوی) یی اکمال ایده مامشـدی . کتابك اکمالی تلمیذانـنك ثمرهٔ غیرتیدر . وفاتی متعـاقب ابن الحمید نامنده بر ذات ، بر چوق مبلغ فدا ایدرك (الحاوی) یی همشیره سـندن اشترا ایلمشدی . بعده کتاب اکمال ایدلدی .

الحاوینك بودله ین واسـکو یال کتبخانه لرنده یازمه بر نسخه سی موجوددر .

پارس کتبخانه سنده دخی بر نسخه موجود ایسـه ده مع التأسف قسم کلیسی نقصاندر . یالکز (کتاب الحمیات) قسمی تمامدر .

اون اوچنجی عصر میلادیده فارراغوت اسمنده بر ذات (الحاوی) یی (continent) نامی آلتنده لاتینجه یه ترجمه ایلمشدی. ترجمه ایکی بیوك جلددن عبارت اولوب بالآخره دفعاتله طبع ایدلمشدر .

الحاویدن صوکره طبه دائر راضینك اك مشهور اثری (المنصوری) در.

المنصوری اون کتابدن مرکب اولوب هر برنده صره سیله مسائل آتیه دن بحث ایدلمشدر :

(۱) تشریح
(۲) امزجه
(۳) اغدیه ومعالجات
(٤) حفظ الصحه
(٥) ماطفات بشره
(٦) اثنای سیاحتده تطبیق ایدیله جك اصول صحی
(۷) فن جراحی
(۸) زهرلر
(۹) امراض عمومیه
(۱۰) حمالر

النصوری ژه رار دوقره مون طرفندن لاتینجه یه ترجمه ودفعـاتله طبع ایدلمشدر .

طبیب شهیر علی بن عباس (الملکی) نامنده کی اثر معروفنك مقدمه سنده ، اسـباب تألیفندن بحث ایدرکن دییورکه : « کرچه راضی نك المنصوری والحاوی نامنده طبه دائر ایکی اثر معظمی موجود ایسه ده المنصوری بالنسـبه مختصر والحاوی ایسه انتظامدن عاری بر مه توده توفیقاً مرتبدر . بوندن ماعدا ، الحاوی ده فن جراحی یه دائر معلومات یوقدر .

علی بن عباس ، اسـباب تنقید اوله رق مطالعات سـابقه یی سرد ایتدکدن صکره ، الحاوی والمنصورینك قیمت علمیه وفنیه لرینی بر لسان ستایشله اعترافدن کندینی آله میور .

راضی نك (الجامع) و (الفاخر) عنوانلی اثرلریده مجلدات طبیه دن معدوددر .

راضی نك قزاموق وچیچك علتلری حقنده یازمش اولدیغی (کتاب

الجدری والحصبه) نام اثری تاریخ طبده ، اك قیمتدار اثرلر میانه‌نه ادخال ایدلمکده‌در .

اثر مذکور وقتیله (Pestilentia) نامی آلتنده لاتینجه‌یه ترجمه ایدلمشدی . متن عربیسیله بولاتینجه ترجمه‌سی شانئغ طرفندن طبع ونشر ایدلمشدر . موسیو غرانهیل طرفندن انکلیزجه‌یه ترجمه ایدلدیکی کبی (Traité de la variole et de la rougeole) عنوانی آلتنده اخیراً فرانسزجه‌یه‌ده ترجمه ایدلمشدر . اسپانیاده‌کی اسکوریال کتبخانه‌سنده راضی‌نك اکثر آثارینه دسترس اولنه‌بیلور .

(مقالة فیما ینبغی ان یقدم من الاغذیة والفواکه وما یؤخر منها) عنوانلی اثری (٨٨٧) نومروده مقیددر .

راضی بو اثرده میوه‌لری صره‌سیله تعداد ایتدکدن صوکره هانکیلرینك یمکدن اول وهانکیلرینك بعدالطعام اکل اولنه‌بیله‌جکنه دائر سرد مطالعات ایتمکده‌در .

مثلا راضی بو اثرنده ، یمکدن اول آیوا اکلنی شدتله منع ایتدیکی حالده ، عصارهٔ معدویه افرازینه خادم اوله‌جغی جهتله بعدالطعام آیوا یمکی مناسب کوریبور وتوصیه ایدیبور .

راضی علم هیئت وریاضیاتده‌ده بردهای حیرتبخش کوسترمشدر . (کتاب فی هیئت العالم) نامنده‌کی اثرنده ، ارضك کرویتنی بیان واثبات ایتدیکی کبی ، جسامتنه دائرده برمقایسه یاپمشدر . راضی ، شمسك ارضدن پك بیوك وقمرك ایسه بالعکس ارضدن کوچوك اولدیغنی بو اثرنده ذکر ایدییور . فنك او وقتکی حالنه نظراً راضینك بیاناتنده‌کی اهمیت بالخاصه شایان تذکاردر . مابعدی وار

مدللی اعدادیسی مدیری
م . شمس الدین

روضة القراء

— ١ —

منبع فیض

سید الثقلین امام الحرمین جد الحسنین علیه اصحی الصلوة والسلام افندمز حضرتلری

احاطه‌ك حقیقت ومعجزات وسیرت سنیهٔ نبویه‌یی مبین کتبخانهٔ دهره برکذار ایلدکلری بوقدر تألیفات نفیسه خلاصه‌سنی بویله کوچك برمقاله‌یه صیغشدیرمق هرکسك کاری وبالخصوص اسرار وحقایقندن بحث ایتمك بزم کبی عاجزلرك موافق دأب وشعاری دکلدر . بناءً علیه یالکز بیلنمسی واجب اولان حلیهٔ شریفه‌لرینك درجیله تشرف واکتفا اولادر .

سرورانبیا ، کاشف سرعلم الاسما ، هادی سبل ، املح الرسل افندمز حضرتلری ، اوزونه قریب اورته بویلی ، تام الاعضا ، اندامی متناسب ، اجل واکمل بشر ایدی . اعتدال اوزره بیوك باشلی ، هلال کبی اینجه قاشلی ، چکمه برونلی ، آزدکرمی چهره‌لی ، جسم پاکی کل کبی قرمزی‌یه مائل بیاض وتابدار ومبارك دیشلری سیرك وانجو کبی رونقدار وشریف ومحترم صقالی تام وایچنده آنجق یکرمی تل قدر بیاض وار ایدی .

بردر دیدی آشنای وحدت
موج احدیت احمدیت

— ٢ —

یارغار شفیق حضرت ابابکر الصدیق رضی الله عنه

محرم احوال واسرار ، سرهنك قوافل مهاجرین وانصار ، سید اهل تجرید ، افضل ارباب تفرید ، خزینهٔ علم وحلم ، حضرت صدیق اعظم واکرمك اسم پاك عالیسی « عبدالله بن عثمان » اولوب کنیه‌لری « ابوبکر » در . پدرعالیقدرلری ، عثمان بن عامر ، حضرتلرینك کنیه‌لری دخی ، ابوقحافه ، در والدهٔ ماجده‌لری « ام الخیر سلمی » رضی الله عنهادر .

عتیق وصدیق وذوالخلال القاب جلیله‌ٔ جمله‌سندن اولوب هجرت سنه‌ده رسول اللهك رفیق خاصی اوله‌رق غارشریفه کندیسیله برلکده تشریف بیورلدیغندن « یارغار » عنوان مخصوصنی آلمشدر . جلالت قدرینه « واذ یقول لصاحبه » الخ ایت کریمه‌سنك نزولی و « افضل الخلایق بعدالانبیا » و « ماصب الله شیئا علی صدری الا وصببته علی صدر ابی بکر » و « لوکنت متخذاً خلیلاً لاتخذت ابابکر خلیلا » و « خلقت انا وابوبکر من طینة واحدة » احادیث شریفه‌سنك صدوری بیوك دلیلدر .

هرچه درصدرنبی ریخت خداوندز فیض
اوزشفقت همه درسینهٔ صدیق بریخت

جناب صدیق ولادت سنیهٔ نبویه‌دن ایکی سنه وبرقاچ آی صکره قدمنهادهٔ عالم شهود اولمش وبعثت سنیه‌ده هرکسدن اول اسلامه کلمشدر .

حضرت ابن عباس : اك اول مسلم اولان کیمدر ؟ دیو صورانلره « حضرت ابوبکردر ، حسان بن ثابتك سویلدیکی مرثیه‌یی ایشتمدکمی ؟ » بیوروب حضرت حسانك صدیق اکبر افندمز حقنده‌کی مرثیه‌سندن شو بیتلری اوقورلردی :

اذا تذکرت شجواً اخی ثقة   فاذکر اخاك ابابکر بما فعلا
خیرالبریة أتقاها وأعدلها   الا النبی وأوفاها بما حملا
والثانی التالی المحمود مشهده   واول الناس منهم صدق الرسلا

سیدنا ابن عباسك مرادلری رجال احرار ایچنده اك اول مسلم اولان حضرت صدیق اولدیغیدر والا علی الاطلاق اك اول اسلامه کلن حضرت خدیجه رضی الله عنهادر .

حضرت صدیق رضی الله عنه افندمز فناده فرد کامل ایدی ، من اراد ان ینظر الی میت یمشی علی وجه الارض فلینظر الی ابی قحافة » حدیث شریفی بونی مؤیددر .

یارغار پیغمبر جناب صدیق اکبر رضی الله عنه معراج النبی

هر کسدن اول تصدیق ایدوب اولبابده کندیلرینه تعریض ایدن ایمانسزلره « بتون کون خبر سماویسنی تصدیق ایتمکده اولدیغم بر ذات والاشانك سیر ملکوت ایتدیکی خبرینی نیچون تصدیق ایتمم » دیو مقابلهده بولنمش وهجرت سنهده وقوعنده عیال واطفالنی ترك ایله حضرت سلطان الانبیا ایله برابر چیقمش وغار شریفده وبتون یولده سلطان کونیندن ایرلمامش ویوم بدرده اشجع ناس اولوب تحت العریش ملازم باب نبی وحارس پیغمبری بولنمش ویوم حدیبیهده سائرلرینه مشتبه اولان تأخر دخول مکه امری بر وفق فرمودهٔ نبی کندیلرینه منکشف وجلی اولمغله متحیراً مراجعت ایدنلرك شبههلرینی حل وحیرتلرینی ازاله ایلمش و (اذاجاء) سورهسنك نزولنده وحضرت نبی اکرمك « جناب حق برقولی دنیا ایله اخرت بیننده تخییر ایتدی اوقول ایسه آخرتی اختیار ایلدی » بیورملرنده بکا بیورمش ووفات سنیه وقوعنده ثبات ایدوب استعیذ بالله « وما محمد الا رسول » الخ ایت کریمهسنی تلاوت ایدرك وبر نطق بلیغ ایراد ایله هر کسك دهشتنی تسکین ایتمش؛ ومصلحت مسلمین ایچون قضیهٔ بیعته قیام ،وجیش جناب اسامهیی شام جهتنه بعثته اهتمام ایلمش ،ومرتدلر ظهورنده انلرله مقاتله امرنده مخالف رأیده بولنان کبار اصحابی حجج شرعیه ایله الزام ایدرك مسلمینی تفرقهدن وعظیم بر تهلکهدن قورتارمش ،واندن صکره شام فتوحنه متشبث وموفق اولمش ،وخاتمهٔ عمر عزیزنده دخی مصلحت مسلمینی درپیش ایدرك مقام خلافته حضرت عمر کبی بر فاروق اعظمی انتخاب بیورمشدر .مناقب جلیلهلری بی حد واحصا وفضائل جمیلهلری لایعد ولایحصادر .

حضرت صدیق رضی الله عنه کافهٔ علوم دینیهیی جامع ومزایای قرآنه حقیله واقف، کامل الوجود بر ذات کریم الصفات ایدیلر . قرآن عظیم الشانی اولا جمع ایدن اول جامع الکمالات حضرتلریدر . اواخر عصر سعادتده (یمامه) ده دعوای نبوتله ظهور ایدن (مسیلمه) نك وجود مضرت اندودی دنیادن قالدیرلمق اوزره ، لدی المشاوره خلیفهٔ رسول الله طرفندن ،مقدار کافی ترتیب ایدیلان مفرزهٔ عسکریه صحابهٔ کرام حضراتنك معیتلرنده (یمامه) یه سوق واعزام اولندی . محاربهٔ واقعهده (مسیلمة الکذاب) مقتول اولهرق ، قزانیلان مظفریت ،بهمه ایله امثالنه عبرت کوسترلدی . محاربهٔ مذکورهده حفاظ کرامدن بر چوغنك شهید اولملری اوزرینه قرآن کریمك هپ بریره جمعیله مصحف شریف ترتیب وتحریری لزومی حضرت عمر رضی الله عنه طرفندن حضور خلیفهیه عرض اولنمغله حضرت خلیفه فقهای اصحابدن علی بن ابی طالب و (زید بن ثابت) وسائر قراء اصحابك اجتماعیله بر مصحف شریف یازلدی وجناب خلیفهیه تودیع اولندی . وارتحال دار جنان ایدنجهیه قدر نزد عالیلرنده محفوظ قالوب ، صکره عمر الفاروق حضرتلرینه وآنك ارتحالنده، کندی کریمهلری اولان وزوجات طاهرات حضرت رسالتپناهیدن بولنان (حفصه) رضی الله عنهایه بالانتقال موقع معظمهده محفوظ قالمش ایدی . مؤخراً مصحف شریف مذکوردن نسخهلر استنساخیله اطرافه وممالك سائرهیه بعث ونشری خدمت عالیهسنیده حضرت عثمان رضی الله عنه ایفا ایلدی .

حضرت صدیق رضی الله عنه علم قرآنده ، انسابده وعلم تعبیرده اعلم الاصحاب ایدیلر . هر خصوصده وسیما مسائل شرعیهده صحابهٔ کرام حضرت صدیقه مراجعت ایلمکده بولنمش اولدقلری کبی و (شاورهم فی الامر) آیت جلیلهسنك نزولندن صکره رسالتپناه افندیمز حضرتلری امر دنیاجه رأی وتدبیرده عدیم الامثال اولان جناب صدیق ایله مشورت ومذاکره بیوررلر ایدی . ابو عمرو الدانی ده[۱] حروف قرآنده حضرت ابوبکردن روایت وارده اولدیغنی بیان ایتمشدر . ذات ستودهسماتلرندن یوز قرق ایکی حدیث شریف روایت اولنمشدر . دولت دیرینهٔ محمدیهده الك اول امیر الحج اولان صاحب ترجمه حضرتلریدر . جناب صدیق تجارت ایله ادارهٔ معیشت ایدر وخلقی تجارته وعلم تجارت تحصیلنه سوق بیوررلر ایدی. حضرت صدیق قولاً وفعلاً وعقلاً ونیةً صادق ایدی.ابتدای اسلامنده قرق بیك درهم کموشی اولدیغی حالده بونك کافهسنی محبوب رب العالمین جناب اجمل المرسلین علیه اکمل السلام افندمزك اوغورینه فدا ایدرك زمان ارتحالنده هیچ بر درهمه مالك دکل ایدی .

حضرت صدیق رضی الله عنه علم سابق ، فهم صائب ، قوت انصاف، صحت توفیق ، صدق تحقیق اصحابندن ایدی .پدرومادری واولادی واولاد اولادی عموماً اصحاب کرامدن ایدی؛ بو فضیلت سائرلرینه نصیب اولمامشدر . حضرت پیغمبر افندمزك ابوبکر وعمر حضراتی حقلرنده «زمان مشاورهده ایکیکز بر شیئه اتفاق ایدر ایسهکز سزه مخالفت ایتمم » بیورمسی کمال اصابت رأینه دلیلدر .

اول صاحب العرفان حضرتلری التمش اوچ یاشلرنده اولدقلری حالده اون اوچ سنهسی جمادی الآخرهسندن سکز کون قالهرق بر صالی کیجهسی اقشامنده زینت بخش عالم دیکر، وجسد اسعدلری روضهٔ مطهره داخلنده شرفیاب قرب پیغمبر اولمشدر . صوك سوزی « توفنی مسلماً والحقنی بالصالحین » آیت کریمهسیدر . « ازاد ۱۳ » تاریخ ارتحاللریدر

یار غار شفیق ،حضرت ابابکر الصدیق افندمز حضرتلرینك مبارك وجهی ملیح ، صقالی بیاض وجبینی واسع ،کوزلرینك کاسهسی چقورجه صقالنك ایکی طرفی سیرك، کندولری ضعیف البدن، قامت شریفلری اوزونجه وقلب الهام جلبلری خشیت الله وشدت حب رسول اللهدن متمادیاً محزون ایدی . مدت خلافتلری ایکی سنه اوچ ایدر. بعضلر درت آیدن درت کون اکسیك اولمق اوزره حساب ایتمشلردر .

حضرت صدیقك ایلك خطبهلری ایله اخر عمرلرندهکی عهدنامهلرینك ترجمهسی تبرکاً درج ایدلمشدر .

ایلك خطبهلری

« بعدازحمد خدا » « ای ناس ! بن سزك افضلکز اولمدیغم حالده سزه ولی الامر اولدم .بز نزول قرآن وسنن سنیهٔ جناب فخر دوجهان ایله تعلیم اولنهرق علم پیدا ایتدك معلومکز اولسونکه کیاست فاضله ورع وتقوادر . حماقت مفرطه فسق وفجوردر . سزك نجه اك قویکز

[۱] ابو عمرو الدانی (۳۷۱) تاریخنده دنیایه کلوب « ٤٤٤ » تاریخنده وفات ایتمشدر . علم قرائته دائر (تیسیر) نامیله بر اثر معتبری واردر ترجمهٔ حالی ایلروده انشاالله یازیلهجقدر .

ضعیف ولی‌معینکزدرکه انك حقنی کندیسنه آلیویریرم . ونجه‌اك ضعیفکز سزك اڭقوی ومقتدریکزدرکه حق‌غیری اندن اخذایلرم . ای‌ناس ! بن‌انجق متبعم یعنی اثررسوله تابعم متبوع یعنی باب‌دینده یکی برشی واضع دکلم . اکر بن‌استقامت ایدرسه‌م بکا معین‌اولك واکر اعوجاج اوزره بولنورسه‌م [بنی طوغرلتك »

اخرعمرلرنده حضرت عمرالفاروقی استخلاف ایچون املا بیوردقلری عهدنامه‌لری .

« بواول عهدووصیتدرکه خلیفهٔ رسول‌الله‌اولان‌ابوبکر آنی‌دنیاجه الڭصوك واخرتجه الڭاوك اولان زماننده‌که او انده کافر ایمانه وفاجر اتقایه کلور اجرا ایتمشدر . بن‌سزه کندمدن صکره خلیفه‌اولمق اوزره عمربن‌الخطابی انتخاب ایتدم . اکر ایلك وعدالت ایدرایسه فبها . بنم اکا ظنم وحقنده‌کی رأیم‌ده بودر . واکر ظلم وجور وتبدیل امر ایدرایسه بن‌انی بیلمم‌که غیبدر. سزك بن‌انجق خیرکزی ایسته‌مشمدر. هرکسك وبالی کندینه‌در . ظالملر کندیلرینك حالی نیه منجراوله‌جغنی یاقینده بیلورلر»

بوعهدنامه‌دن صکره حضرت خلیفه ولی‌عهدی حضرت فاروقی حضورلرینه الەرق « والله اویومادم‌که رؤیا کوره‌یم . طوق اولمدم‌که اوهامه طالایم . بن یول اوزرنده بولندم وصاپمدم . چالشمقده قصور ایتمدم؛چونکه هرنفس ایچون بر آرزو واردر. او آرزو نفسه‌ویریلور ایسه‌نفس‌دائما ارزوده اولور» بیورمشدر .

حضرت صدیق رضی‌اللهك‌کلمات دربارلرندندر:

صبر ایله مصیبت قالماز ، وصبرسزلق فائده ویرمز . کریم الشیم اولان ذاتك اشرف افعالی بیلدیکی شیلرك بر طاقمندن عبارت ایدوب روی مسامحه کوسترمسیدر. هرکیم محبت الٓهیه‌یی طاتمش بولنور ایسه ذوق ، آنی دنیاده‌کی مطالب وآماللندن اشغال ایدوب ، کندیسی جمیع نبی‌بشردن توحش ایلر . موته حریص اولکه سکا حیات ویرلسون .

موتدن مراد موت اضطراری دکلدر ؛ بلکه موت اختیاریدرکه عالم قدسه اتصال ایله روائح انسی استشمامه حریص‌اول دیمکدر .

حضرت صدیق رضی الله عنه حقنده عمر الفاروق حضرتلری جانبندن تنظیم بیوریلان مرثیه‌در :

ذهب الذین احبهم — فعلیك یادنیا السلام
لاتذکرین العیش‌لی — فالعیش‌بعدهم‌حرام
انی رضیع وصالهم — والطفل‌یولمه‌الفطام

چنکل کویی خواجه‌زاده
احمد حلمی

(صفحات) حقنده نوطلر

فاتح جامعی ، توحید ، میخانه ، مزارلق

§ « فاتح جامعی » نك حکایه قسمنه کچیورم .

بو قسمده أولا شو بیت « صبا » یه « خواب سکون » اسناد ایتمك اینجه‌لکنی،او اینجه‌لك‌ده ناشنیده‌لکی احتوا ایتدیکی ایچون کوزل:

« ردای لیلی هنوز آچامشدی دست سما »
« صباده خواب سکوندن آییلمامشدی دها »

ثانیاً سوقاقلری یره سریلوب یاتمش اولارق تصویر ایتدیکی، همده لحافنی ظلمتدن ، فراشنی زمین مذلتدن انتخاب ایلدیکی ایچون شو مصرع نفیس :

« ظلامی سینه‌یه چکمش یاتان‌سوقاقلردن »

اوته‌کی مصرعلرله بیتلر بو اینجیلری بربرینه ربط ایتمك ایچون استعمال‌ایدلمش — فقط‌اینکدن معمول !ـ‌ایپلکلردر . بورشته‌رقیقك سینهٔ حریریٔ انساجنده‌کی امتداد روان وسهیلی هیچ بر « عقدهٔ تعقید [*] » رخنه‌دار ایتمیور . بوده نظمه عائد موفقیتدر .

§ شو بیتلری اوقویه‌لم :

« فضای معبدك انجم نما مشاعلنی
« او لمعه لمعه دیزلمش ضیا قوافلنی
« کورنجه کلدی چوجوقلق زمانلرم یاده ..
« نەلر دوشوندم او ساعتده بیلسه‌کز اوراده !

بو بیتلردن آکلاشیلورکه شاعر، فاتح جامعنی کورنجه‌چوجقلغنی وپدرینی خاطرلامش . بوراده — دقت ایدرسه‌کز — باصره کریز بر لامعهٔ پران موفقیت کورورسکزکه انعکاساتنده صفوت وصمیمیت کورونیر . شاعر ، جامعه کیردیکی زمان معالیٔ معبدك محاسن معنویه‌سنه مستغرق کورینوبده عظیم عظیم لافلر سویلمکه ، جسیم جسیم جمله‌لر تامنم ایتمکه قیام ایتسه‌یدی شعرینك ترتیب منطق وتدریج طبیعی ماهیتلی ایکی مزیتی تأمین ایده‌مزدی . حتی بوسویلدیکی شیلر ماهیتجه متعالی بر طاقم معالیٔ معانی بیله اولسه‌یدی بو معانیٔ عالیه‌نك تپه‌لری جبال مرتفعه ذروه‌لری کبی برف وبرودتله محاط اولوردی . چونکه چوجقکن عمامه کزین پدر منوریله فاتح جامعنه هر صباح نمازی دوام ایتمش اولان بر چوجق آرادن زمانلر کچوب‌ده اوتوزسکز یاشنه واصل اولدیغی حالده ینه برکون باخصوص ینه بر صباح « فاتح جامعی » نه کیدرسه معبدك قپوسنه کیرر کیرمز پدریله کندیسنی أل أله — ولوکه خیال شاعرانه‌سنك مظلهٔ لطفنه التجا ایتمش اوله‌رق — مطلقا کورور .

---

[*] « تعقید » کلمه‌سی ذاتاً « عقده » دن مأخوذ اولدیغی ایچون « عقدهٔ تعقید » ترکیبنك بر غلط اولدیغنی ادعا ایتمك ایسته‌یه‌جك اولان ذواته‌دیرم‌که « عقده » لغاتدن « تعقید » اصطلاحاتدن اولدیغی ایچون « عقدهٔ تعقید » ترکیبی بر یاکلش اولاماز .

بونی کورمك اعتباریله‌ده « شاعر صنعتکار » اولمق شاهقه‌سندن « انسان حساس » اولمق وادیسنه سقوط یاخود اعتلادر . بو انتقال واعتلا ایسه مطلقا لازمدر . فاتح جامعنه کیردیکی زمان معبدك روحانیتکه خاص اولان ظلمات مهیبه‌سنك محاط مطلق اولارق قالسه‌یدی‌ده شاعر ، کندی چوجقلغی ایله پدرینی یعنی دائما برینه رفیق اولان او طلوع وغروبی ، او مهدولحدی کورمسه‌یدی ؛

یالکز فاتحك قبهٔ معلاسنی ، یالکز منبر مهیبنی کوروب تصویر ایتسه‌یدی بکا « محمد عاکف شاعر دکلدر ، صنعتکاردر . » حکمنی — مدللا — اعطا ایتمك حقی بخش ایدردی . فقط عاکف جملهٔ عصبیه‌سنك مفرط ملکهٔ حساسیتی ایله دمعه پرور بر شاعر اولدیغی وشاعرلکی صنعتکارلقده آرامق تحفلقنه [*] تنزل ایده‌میه‌جکی ایچون کوزلرینی فاتح جامعنك درو دیوار محتشمنه دکل کریه مشحون اولان کوزلرینی ایکی رقخاطره‌پرور کبی ماضیسنك قارا کلقلرینه توجیه ایدرك او کوزلرك نور نظر تدقیق واشك تأثر عمیق ماهیتلی حزمهٔ ضیاسیله یکرمی بش سنه اولکی زمانلرك ظلمتلری ایچنده بر اختیار ایله بر چوجوغك ، چهرهٔ مثیلرینی تنویر ایتمشدر .

§ غربك اعاظم عقل وادرا کندن برینك دیدیکی کبی « شاعر او کیمسه‌درکه چوجقلغنده‌کی کوزلره بیودکدن صوکراده مالك » اولور . بنده‌کز بوراده‌کی « کوز » عضوینه برده عضو دیکر علاوه ایده‌رك دیه‌جکم‌که دنیاده برطاقم انسانلر واردرکه سنلری ترقی و قوا ایتدکجه عضولری تغیر ایدر . فقط هرعضوینك کچیردیکی بو استحاله ایتدکجه علائمندن ایکی دانه عضوی مستثنا قالیر . او ایکی عضوك اسمی « قلب » ایله « کوز » اولدیغی کبی اوقسم انسانلرکده عنوان تکریمی « شاعر » در . ایشته محمد عاکف کوزی وقلبی چوجق قالا بیلدیکی یعنی معنای معلومیله شاعر اولدیغی ایچون جامعه کیدنجه فاتح معبدنده کوزینك اوکنه کلن لوحه کندی صباوتی ورده کندی سیارهٔ صباوتنك بیك سفیدی اولان آق صقاللی پدری اولمشدر .

§ اخطار وادعا ایدرم‌که بونی کورمك ایچون « چوجقلغنده‌کی کوزلر » ه مالك اولمق ، کوردکدن صوکره‌ده بو ذی‌قیمت رؤیتدن متحسس ومتأثر اولمق ایچون ینه اخطار وادعا ایدرم‌که « چوجقلغنده‌کی قلبه » مالك اولمق ؛ بویله بر « کوز » ه و « قلب » ه مالك اولمق ایچونده اخطار وادعا ایدرم‌که شاعر اولمق لازمدر .

§ ادبیاتده اینجه‌لك بونلردر . « قادین » تقرانیله بر طاقم معناسی معدوم فقط موسیقی پرور کلمه‌لری فوارهٔ انفاسنك اوزرنده عادتا عوام قهوه خانه‌لرینك حیاض حوانقنده‌کی فیسقیه‌لرك اوزرنده صیچرایوب طوران « جهانما » جامه‌لری کبی طپلاتوب طورمق بر اینجه‌لك دکلدر . بونلر عقل عوامدن رقت ودقت تسأل ایده‌بیله‌جك اینجه شکلی قبا ماهیتلی تحفلقلردر . بو منظومه‌لرك نزه تصویر ایتدیکی قادینلر اکرنخاع شوکیه خطاب ایتمك ایچون تصویر ایدیلیورسه « زنانامهٔ فاضل » بونلره — بلکه — مرجحدر . یوق ، اکر حوانك دکلده بدنلرنده‌کی نسج زمینك رقتی اعتباریله آب وهوانك بنات بدیعه‌سی دیمك ایستدیکم قادین دیدیکمز جنس لطیفك الوان رقیقهٔ حسندن دمت دمت چیچکلر طوپلایوب بونلرك سیاق مشترکنه آه خونینی قرمزی بر قورده‌لا کبی دوکومله‌رك او شکوفه دسته‌دنده بزه روح استنباس بر نکهت نهان طویورمق ایچون بو منظومه‌لرك کلفت تحریری درعهده بیوریلیورسه اوزمانده عرضنه متجاسر اولورم‌که (سامه‌ن) کبی (ورله‌ن) کبی (موسه) کبی (ندیم) کبی (حامد) کبی نسوان‌نویس اعاظمك یازیلری مواجهه‌سنده بونلر شعر دکل ، انقاس منظومه ازدحاملریدر .

§ اوت ، ینه تکرار ایده‌یم ، فاتح جامعینك شو قسمی شاعرك طفولیتنه اعادهٔ انظار ایدرك یازدیغی بر شعر حسی‌درکه اوتسنده برسنده قطره قطره کوز یاشلری سچیلمك اعتباریله بر چوجوق چهره‌سی قدر صمیمی‌در :

« سکز یاشنده قدردم بابام کلیر « بو کیجه
« سزکله جامعه کیتسه‌ك چوجقلر ایر کنجه .
« کیدرسه کز کلك اما نمازده اوصلوطورك ؛
« مرامکز یارامزلقسه ایشته او ، اوطورك ! »
« دیوب آلیردی برابر بنمله قردشمی .
« کیرنجه جامعه حالیله قوبوپیر پشیمی .
« نماز قیلاردی . بن آرتق قالنجه آزاده
« نه عاشقانه قوشاردم حصیرلر اوستنده !
« خیال اوتوزسنه اولکی حالی پیشمدن
« کچیردی ، باشلادم آرتق یاغمده کورمه‌یه بن
« بیاض صاریقلی ، تمیز ، یاشجه اللی بش آنجق ؛
« وجودی زنده ، فقط صاچ ، صقال زیاده‌جه آق ؛
« مهیب یوزلو بر آدم ادب کزین نماز .
« یانده بر کوچوجك قیزجغزله پك یاراماز .
« یشیل صاریقلی بر اوغلان‌که باشده پوسکول یوق .
« امامه سنده فسك .... الخ

بوراده مزار ماضی‌سنك ، زائر سیاه‌مظلمی اولان محمد عاکف بو پارچه‌یی یازارکن مطلقا آغلامشدر . عاکفك قارئلری « خسته » منظومه‌سنده‌کی متورم چهره‌یه تقابل ایدنجه ،تفقاً اغلایورلر . بنم

[*] عاکف ، صنعتکارلغه منقاد وملتفت اولامیه‌جق درجه‌ده سرآزاد بر فطرت شاعرانه‌یه مالك اولدیغنی تواضع قدر سویملی ، محبوبیت قدر ساده وجاذبه‌لی اولان شو سوزلریله ذاتاً ایما ومدللا ادعا ایدییور :

«بکا صور سوکیلی قارء ،سکا بن سویله‌یم .
«نه هویتده شو قارشیکده طوران اشعارم :
«بر بیغین سوزکه صمیمیتی انجق هنری ؛
«نه تصنع بیلیرم چونکه نه صنعتکارم !

ایسه ماضی‌یی تخطرلردن دائما نصیب ألم آلان خرابه بر دوش کوکلم او متورم چهره‌نك قارشیسنده‌ده اغلامقله برابر فاتح جامعنك شو قسمنده ، یعنی شاعرك شیمدیکی لحیه‌دار ناصیه‌سك او زمانکی چهرهٔ طفولیتی ایله لوحهٔ تقابلی اوکنده آغلارم . بو کریه‌مك اسبابی بوقاریده‌کی معروضاتمده کورمیه‌جك درجه‌ده بو پریشانعفاد یازیلری لاقیدانه اوقویانلرك کوز یاشمده بر « پەدانتیزم » شائبه‌سی کوره‌لرندن صورت مخصوصه‌ده قورقارم .

§ منظومه‌یه دوام ایده‌لم :

« صاریق همان بوزولور ، صوکره شویله بر طولانیر
« براز کچر ینه رایت مثالی طالعه‌لانیر !
قوشار قوشار طوره‌باز ، عاقبت دینیر آمین

« نماز بیتر ، الخ

شو بیتلرك خفیف ولطیف « ایرونی » سی ایله محمد عاکف بوراده « آلفونس دوده » یه تکرار وبك بکزییور . ذاتاً صفحات شاعرینك کتاب شعرینی سراپا تدقیق ایدن هر نظر حیرت — اکر مصراً تمامی ایتمك ایسته‌میورسه — کورورکه محمد عاکفك فاجعات بشر الواحنه قارشی کلنجه هردم کریان اولمقده — یتیملرك صمیم قلبه — بکزه‌ین بر نظر رحیم ، حیاتك خندان ومضحك حقایق اوکنده‌ده بولونجه تبسم بر لب استهزا اولمقده غمزهٔ نسوانه بکزه‌ین بر دهان رقیق صاحبیدر .

§ محمد عاکفله الفونس دوده‌نك جهات جامعهٔ مشابهتی تفصیلاتی ایلری‌یه تعلیق ایتمك اوزره بوراده مختصراً خبر ویره‌یم . « دوده » ایله « عاکف » « ٣ » نقطه‌ده اتحاد ایدن مختلف المحیط ماهیت ادبیه‌در .

١ — عوامپرورلك

٢ — فجایع انسانیته قارشی طاقتی اغلایان بر کوز .

٣ — رذائل ونقایص بشریه‌یه قارشی آجی آجی کولن بر دوداق .

« هانری بەرانژه » (La France Intelle ctuelle) نك دوده‌یه انحصار ایدن صحائف تدقیقنده‌دیرکه ، عوامك نقایص ورذائلنه قارشی کوزلری لمعه‌دار نفوذ ودقت اولیورکن ینه او عوامك فضائله قارشی کیرپیکلرینه منور قطره‌لر آصیلیردی . بەرانژه‌نك ینه او اثرنده دوده‌یه عائد اولان شو ایکی ترکیب توصیفیسی پك قیمتداردر :

« رذائلك خندان بر مستهزیٔ خیرکار وخیر خواهی ! »
« فضائلك کریان بر مشتاق شیداسی »

ایشته دوده ایله عاکف بو ایکی صفتك ، بو ایکی کریهٔ انجذابك ، بو ایکی خندهٔ خشین استهزانك موعد ملاقاتی اولان برر جبههٔ صنعتدرلر .

§ شاعرك ودوده‌نك عوامپرورلکنی بحث عائدینه ترك ایدییورم .

§ فاتح جامعنده‌کی شو بیتلر ناصیهٔ شبابلرینك ملاحت مفرطه‌لری دهشت مهیب درەجه‌سنه واران نفائس مهیکله‌دندر :

« صفوف آیاقده مسلسل جبال ولوله‌دار
« کیدی . هر بریسندن طویولدی سینه فکار
« بر رانین تضرع ، برر نیاز حزین
« که قلب رحمتی صیزلاندی شبهه‌سز 'وانین !

⁂

« عنایتیله خدا قالدیرنجه هر بری ،
« سمایه طوغرو او طاغلرده آچدی اللرینی .

§ عاکف ، شو بیتده‌کی « روح اطمینان » ترکیب شعر آمیزینی قرآن کریمك بر آیت عالیه‌سندن ملهم اولارق ، یازمقله فاتح جامعنك روحانی ماهیتنه صنعتکارانه بر مراعاة ابراز ایتمشدر :

« أوت ، خروشه کلوب بحر رحمت سبوح ،
« قلوبه ایندی سمادنده بر لسهی روح :
روح اطمینان .

§ هر منظومه‌نك بر موجودیت مجموعه‌سی برده موجودیت متفرقه‌سی واردر . موجودیت متفرقه‌ده‌کی کوزللکلر هر بیتك یاخود هر قطعه‌نك یاخود هر مصرعك ماهیتلرینی تتبع ایتمکله قابل رؤیتدر . موجودیت مجموعه‌نك حریر نفاست وصدای موفقیتی کلمه‌لرك ، ترکیبلرك جمله‌لرك یعنی « اشکال جمله » نك ، ومصرعلرك بیتلرك ، قطعه‌لرك یعنی « اشکال نظم » ك آره‌سنده موسیقیٔ معظم متقابله وآهنك متین مترازنده موجود اولان مشیمهٔ اثیریدن طبیعی اولارق تولد ایدر .

موسیقی‌ده « دیاپازون » نقدر نصاب همیتی حائزسه شعرده‌ده بر منظومه‌نك هیئت عمومیه‌سنه عائد کوزللك ومنظومه‌نك معیار ماهیتی اولمق خصوصنده اومرتبه مهمدر . برشاعرکه منظومه‌سنك بعض بیتلرنده خارقه‌لر اظهار وابراز ایده‌بیلمش ، فقط بوخارقه‌لری مینه کاه اختلاطنه معیار کیمیوی قونلمش بر مخلوط کیمیوینك متفرق اجزای اجنبیه‌سی کبی — غیرملتصق براقمشدر ، اومنظومه تفسخه یوز طوتمش اجزای اعضاسی ایله انحلاله باشلامش برأولو کبی‌درکه یشایاماز . قلم تدقیقمك اوجنه کلن شوتشبیه کیمیوی‌یی تشریح ایتمکله معروضاتمی دها زیاده تصریح ایده‌جکمی اعتقاد ایدییورم .

معلومدرکه کیمیاده‌ده بر « مخلوط » برده « مرکب » تعبیری واردر . ایکی مادهٔ کیمیویه هواده‌کی مولد الحموضه ایله ازوت کبی امتزاج ایده‌میوبده هرماده کندیسنه عائد خواص خصوصیه ایله قالیرسه یعنی برخاصهٔ مشترکه آلمازسه بودرلو خلیطهٔ کیمیویه‌لره « مخلوط » ومثلا بیلدیکمز طوزده‌کی قلورایله‌سودیومك اتحاد کیمیویسی کبی ایکیسی‌ده خاصه‌سنی غائب ایدر ، برخاصهٔ مشترکه ارائه ایدرلرسه بوکاده (مرکب کیمیوی) دیرلر . ایشته منظومه‌لرده‌ده حسك ، خیالك ، فکرك امتزاجی اوماهیتده بولنملی‌که منظومه برمرکب ماهیتنی آلملی . یوقسه حس برطرفده خیال برطرفده تموج وتفرد ایدر طورر ، بونلر آره‌سنده برالتصاق

متقابل بولنمازسه منظومه‌صنعتکارانه ترتیب‌ایدیلمه‌مشدر . عادتا خیالی وحسی بر ایکی بیتی تشهیر وارائه ایتمك ایچون قوجه برمنظومه‌نك کلفت تسوید وتبیضی اختیار ایدلمش اولورکه‌لغو پرورلکدر . شو حالده او ایکی بیتی آیری آیری و« مفرد »عنوان‌اسلاف‌ماندسی آلتنده یازمق دها موافق برایش کورمش اولمق دکلمیدر؟.

§ فاتح جامعنده ایلك قسم صرف خیالی‌در . ایکنجی قسم هم خیالی هم حسیدر. فقط حسی اولان بیتلرله خیالی اولان بیتلر اوقدر امتزاج ایله ترتیب ایدلمشدرکه بونلر منظومه‌ده برناحیهٔ عمومیه تشکیل ایدوب بر « دیدارمنفرد» منظره‌سنی‌ارائه ایتمیورلر. بونقطهٔ نظردن‌ده فاتح جامعنده شاعر موفق اولمشدر .

§ منظومه‌نك حکایه قسمنی ایسه آرتق شاعر دکل دیمه‌لم ، صنعتکارك تحریر دکی ، عادتا تکلم ایتمسی شکله عائد بر موفقیت مهمه‌در .

§ فاتح جامعنك برمزیت معنویه‌سی‌ده « لوشلغی » در . جامعك ترسیمنده « منیر » ایله «مظلم» ك امتزاجندن حصوله کلن بو « ظلمت روشن » بو « لوشاق » منظومه‌نك ومعبدك حالنه موافق بر رنك روحانی‌در. شاتو بریانك «او«درنی بر آبه‌ن‌سورار»نده‌معبدلر، رهنه‌سنده خرابه‌لر تصورایدن ماننده‌ناپذیر تأثر عظیمك قریحه‌سنده‌کی ظلمات‌عالیه محشرندن فاتح جامعنده‌ده رنکلر ، کولکه‌لر ، موجهٔ ظلمتلر وار . عاکفك حیات ادبیه‌سنك برجهتی‌درکه عاکف شاتو بریانی‌ده محبت ودقتله ومداومتله اوقور .

§ فاتح جامعنك « درت مفاعیلن » وزننده اولان ایلك قسمنده عاکف حامدی خاطرلاتیر . اکر حامده بکزه‌یسه‌یدی بو مشابهت معنویه‌یی‌شخصیت‌ادبیه‌سنه خلل ایراث‌ایده‌جکی ایچون‌بنده‌کز نقیصه اوله‌رق کوسترمکده تردد ایتمزدم .

فقط حامدی خاطرلاتمقله قالمغه موفق‌اولوب نظر تدقیق اوکنده قورتولمشدر.

منظومه‌نك ایکنجی قسمنده شوپارچه وار :

« کاوب‌دوشر أوه یورغون ، دالاریك آسوده
« درین براوبقویه . . .

دیرکن بوخاطرات لطیف
« چکلدی اصلنه ، آرق حقیقتك اوکثیف
« لقاسی باشلادی قارشیمده جلوه ایلامه‌یه . .

بو مصراعلری اوقودقدن صکره‌برده « ظلال الهام » ده‌کی « تابوت » منظومه‌سنك شومصرعلرینه عطف فکر نظر بیورلسون:

« بو برجهان معالی سمایه یوکسلیور
« بوبر حیات مؤبد خدایه یوکسلیور
« بوبر . . .

غریب تصادف امان سقوط خیال
« خیال شاعری مجروح ایدر حقیقت حال

کمال زاده‌نك بومصرعلرینه محمد عاکفك او مصرعلری شکلاً مألاً وعاکفك علیهنه اولارق بکزه‌یور. شاعر بوراده شخصیتنی تمامیله ید تصرفندن چیقارمش واکرم بکك شخصیتنك تأثیری آلتنده قالمشدر. منظومه‌سنك بوراسی کوزلدر. فقط نه‌چاره‌که کندی مالی دکلدر . ایشته عاکف منظومه‌سنك شودرت مصرعنه امضا انداز اولمغه موفق اوله‌مامش . بن اومصرعلرك آلتنده معنادن اول ع . نادرك امضاسنی‌اوقویورم. شومصرعلرده‌کی شخصیتسزلك منظومه‌نك عیب عظیمی‌در . فاتح جامعی حقنده‌کی تحسسات وتفکراتم بوندن عبارت. توحیده‌کچیورم :

مدحت جمال

مکتب تعطیللری

تعطیلده‌ده چالیشمالی‌می ؟

آوروپاده ، آمریقاده ، بوتون دنیاده‌اولدیغی کبی ، مملکتمزده‌ده برقاچ کون صوکرا بوتون مکتبلر تعطیل کونلرینه کیریبور . یازك بونالتیجی صیجاقلری کلیور ، ایکی آی ایچون مکتب قاپولری‌قاپانیور؛ چوجوقلر ، طلبه‌لر ، کنجلر صیجاق تعطیل کونلرینی کچیرمك‌ایچون عائله‌لری نزدینه قوشویور ، کیدیبور . یوللر ، شومن‌دوفرلر ، ایستاسیونلر هپ تمیز کینمش ونازك مکتبلیلرله طولو ... هپسی عائله‌لری اقربالری نزدینه اوچویور ، اوجمق ایسته‌یور ....

برسنه ابوینی نوازشندن ، محیطندن محروم قالان مکتبلیلر البت برقاچ وقت ، کندیسنی بویوتن ، تربیه ایدنلر آره‌سنده‌یاشامق ایستر؛ ایسته‌مکه حق قازانیر .

چوق خواجه‌لر ، چوق ابوین چوجوغك ، کنجك تعطیل زمانی بوش ایشسز کچیرمه‌سنه راضی‌اولمازلر . بعض خواجه‌لر طلبه‌لرینه آلتندن چیقلماز اوزون وظیفه‌لر ، قرمه‌لر ، قوپیه‌لر ویررلر. بعض ابوین تعطیل زماننده‌اولادینه‌خصوصی خواجه‌طوتار؛قومشوسی فلان مکتبدن مأذون بکه اوغلنه درس کوسترمه‌سی ، کله‌جك سنه درسلرینی حاضرلامه‌سی ، فرانسزجه اوقوتمه‌سی ایچون رجا ایدر . صنفی کوزه‌لجه کچمش اولان چوجوغنی ، سه‌ودیکی غیور چوجوغنی بوش براقماز ، چالیش دیر ...

اکثر اسکی‌معلملر چوجوق تعطیلده چالیشدیغی تقدیر ایدر . اوغلنك تعطیل اثناسنده‌ده النده‌ن کتاب براقادیغنی کورن ابوین « آفرین اولادم ، آدم اولاجق » دیر . بن چوجوق اولسه‌م بویله تقدیرلره ، بویله آفرینلره بوغولوردم ؛ روحم بو معناسز تشویقلره عصیان ایدر .

شویله ملاحظه‌سز جه‌دوشونسه‌ك ، اوت کله‌جك‌سنه‌نك‌درسلرینی حاضرلامق ، فرانسز لسانی وادبیاتی اوکرنمك ، وظیفه یاپمق چالشمق وغیرت ایتمك نقطهٔ‌نظرندن ، فائده‌لی‌در ، ایی‌در . فقط

ملاحظه ایله . درین ، بوتون دقایقه نفوذ ایده‌رك دوشونسه‌ك بوكا فائده‌لی دكلدر ، ایی دكلدر دیر ایشك ایچندن چیقارز . برسنه‌نك یورغونلغنی ، قفا شیشكینلكنی ، طقوز آیلق مزاحم فكریه‌یی ، امتحان متاعبنی كیده‌رمك ، فكری ، دماغی ، آسوده ، راحت براقه‌رق كله‌جك سنه‌نك داها جدی وداها مهم وداها اساسلی اولان سنهٔ تحصیلنه داها جسور وداها زنده حاضرلانمق ایچون تعطیل بوش . اشتغالات فكریه‌سز كچیرمك لازم . برسنه‌لك یورغون قفا دیكله‌نمه‌دی . تعطیلده‌ده بر چوق یورغونلق یوكله‌ندی ایسه ، اودماغ كله‌جك سنه‌نك حوله‌سنه طایانه‌ماز ؛ كوچر ، ضعیفلار ، راحتسز اولور ، جوالیت ، زنده‌لك محو اولور . برسعی ، برغیرت كوریلیر ؛ فقط اونك آتیسی استقبالی مسكنت ، قورقاقلق ، نفسنه اعتمادسزلق ، مصیبتدر .

ملتلری یوكسه‌لتن ، تجارت ، زراعت ، صنایع وادیسنده ایلریله‌تن تشبث شخصی‌در . جوالیت ، زنده‌لك ، جسارت ، آتشین‌لك غائب اولوب یرینه مسكنانه برسعی ، قورقاقلق ، اعتمادسزلق ، ضعفیت ، سونه‌یه‌لك قائم اولورسه ، تشبث شخصی ده محو اولمش ، ئولمش ، دفن ایدیلمش ، چورومش ، قالمامش دیمكدر .

تعطیل كونلری ، نشئه كونلری ، سپور . . .

مملكته كیدیلور . . . كویك قصبه‌نك صاف هواسی ، جكرلرك اك برنجی دوستی ؛ غداسیدر . طاتلی ؛ آقارصولرك مناظر شاعرانه‌سندن استفاده ایدیلیور . باغلرده ، بغچه‌لرده آغاجلر ، یمش آغاجلری آلتنده اكله‌نیلیور ، شرقیلر چاغیریلیور . تمیز هوا ، تمیز صو ، تمیز یمیه‌جك . . . حیات ، عمر بوضیافت ایچنده یوكسه‌لیر . . . بونلر اییی ، هپسی ایی ؛ تعطیل كونلرنده برده بویله كونلر ایسته‌رز ؛ تعطیلك حیات تحصیله قوت قاتان بو آنلرینك ، اكلنجه‌لرینك لازم اولدیغنی تقدیر ایده‌رز .

فكر یورولور ، دماغ یورولور ؛ فكر یورغونلغنی دفع ایدن وجود ، بدن یورغونلغیدر . وجودی آزیجق ریاضیات بدنیه ایله زنده‌لشدیرمك ، یورمق ، بو یورغونلق سایه‌سنده بویوتمك ، فیضلندیرمك لازم . ریاضیات بدنیه ، سپور ، فكر یورغونلغی ، دماغ راحتسزلغنی دفع ایدر ، غائب ایدر .

شو حالده یالكز صوباشی صفالری ، باغ باغچه اكلنجه‌لری حیاته كافی دكلدر . بازكیرلره بینمه‌لی كزمه‌لی ، اوینامه‌لی ، وجودی متینلشدیره‌جك بوتون سپورلری تعطیل مدتی ایچون قبول ایتمه‌لی . . كویك قصبه‌نك ، محله‌نك بوتون مكتبلی كنجلری طوپلانمه‌لی . ریاضیات بدنیه اكلنجه‌لری بولمه‌لی ، هپ أل برلكیله یاپمه‌لی ، اكلنمه‌لی ، بولوندقلری یرده برنشئه‌لی ، یاشاتیجی ، پارلایجی برحیات صوقمالی ! . .

هر مملكتده طلبه قسمی اك پارلاق ، اك یوكسك ، اك كوزی آچیق برصنفدر . طلبه‌لر ، تشبث شخصینك اك مهم واسطهٔ حصولی اولان ریاضیات بدنیه‌یی ، اصول تربیه‌نك یكیلكلرینه ، هیچ برشیئه واقف اولمایان خلقه سودیرمه‌لی ، اكلاتمه‌لی ، آلقیشلاتمه‌لی . . .

تعطیلده سیاحتلر نه اعلادر !

یكرمنجی عصر مدنیده‌یز . بوعصری كورمه‌لی ، بیلمه‌لی‌یز . عصرك ترقیاتنی ، مدنیتنی هر یرده كوره‌جكلر ، طانیه‌جقلر ، بیله‌جكلر ، هرشیئی كوزلری ایله كوره‌رك ، تطبیق ایدرك اوكره‌نه‌جكلر ؛ وجودلری كسب قوت ایده‌جك ، سپور یاپه‌جقلر . . .

بزه نه لازم ایدیور . نه‌لر دیبور ؟ بونلری طانیمالی ، طانیمق ایچون چالیشمالی‌یز .

ژول وه‌رن ، اوبو یوك متفكر ، داهی محرر « ایكی سنه مكتب تعطیلی » اسمنده‌كی اثری ایله كشف ایتمش وبزه ده اوكرتمك ایسته‌مش ایدی‌كه ، بركون طلبه‌لر كرك درس وكرك تعطیل اثناسنده سیاحتلر یاپه‌جقلر ،

ژول وه‌رنك دیكر یازدقلری ، مثلا جو هواده سیاحت ، دكز آلتنده سیاحت كبی بوده بوكون براساس حقیقت اولدی ؛ نصل بوكون طیاره‌لر ، سفائن هوائیه ، سمالرده اوچویور ، تحت البحرلر دكزك آلتنده كشت وكذار ایدیبور ایسه مكتبلرده تعطیل كونلرنده ، مساعد زمانلرده اوروپانك اورته‌سندن قالقه‌رق آفریقایه ، مصره ، جزایره تونسه ، سودانه ، اسپانیایه ، سوریه‌یه ، آناطولی‌یه ، آمریقایه سیاحت ایدیبورلر . تعطیل سیاحتلری ، تنزهلری ممالك بعیده‌یه ، تاریخی مواقعه حصر ایلدیكی كبی ، آلپلره ، یوكسك طاغلره چیقمغه ، هندستان طاغلرنده آرسلانلر وقپلانلر آولامغه ، قومشو ممالك شهرلری ومكتبلری كزملكه‌ده حصر ایدیلور .

آوروپاده توریست قلوبلر ، سیاحت هیئت وشركتلری ناصل لاینقطع اهالی‌یی كزدیریبور ، طولاشدیریبور ، خلقه مكمل درسلر ویریبور ، تربیه ایدیبورلر ایسه ؛ مكتبلری‌ده قیزوارككچوجوقلری‌ده تعطیل كونلرنی بویله كزدیریبور ، تربیه ایدیبورلر . . .

. . . . بزم طلبه‌لریمزی تعطیل كونلرینك برقسمنی سیاحته ، دنیانك اڭ سویملی وفیضلی وتاریخی قطعه‌سی اولان مملكتمزده طولاشمغه تشویق ایتمه‌لی‌یز . بوتشویق حكومتك ، معلملرك ، ابوینك وظیفه‌سیدر . بوسیاحتلر سایه‌سنده طلبه‌لریمز ، كنجلریمز جانلانیر ؛ مملكتلرینی ، وطنلرینی طانیرلار ؛ مواقع تاریخیه كوریلور ، وقایع جانلانیر ؛ كوزلر آچیلیر ، مسكنت تبعید ایدیلیر ؛ وجودیده‌ای قوت آلیر ؛ حسیات وطنیه تضاعف ایدر . تعطیل مدتی بویله كچیره‌رك یكی درسه باشلایان طلبه اسكی طلبه دكلدر ؛ فكری ، احاطه‌سی ، دماغی ، وجودی داها عالی برطلبه‌در .

مناستر ۱۹ حزیران ۳۲۱

ادهم نژاد

خلیل خالد بكك استعفاسی

لوندره‌ده چیقان هفته‌لق (نیه‌ر ایست) یعنی شرق قریب نام رساله‌نك ف ٥ تموز تاریخلی نسخه‌سنده كورلشدر :

« ۱۸۹۷ تاریخندن بری ، كمبریج دارالفنوننده قونسلوس نامزدلری

طابعیه معاملات ایتمکده بولنان خلیل خالد بکك کندی وطنی امورنده طوغریدن طوغری‌یه ابراز فعالیته مقتدر اولمق املیله مأموریتندن استعفا ایلدیکی . یقینده استانبوله عودت نیتنده بولندیغی ایشیدلمشدر.

خالد بك انکلتره‌ده‌کی بونجه شخصی دوستلرندن ماعدا کندیسنی آثاریله طانیوب تحسین خوانی بولنان پك چوق کیمسه‌لرك تمنیات خیرخواهانه‌لرینه نائل اولارق کیده‌جکندن امینز. شرقده ایسه پك چوق وطنداش و دینداشلری طرفندن حسن قبوله مظهر اوله‌جغی بدیهیدر . زیرا خلیل خالد بك آنلرك بوراده چوق کره قوی وجرأتلی بر مدافعی بولنه‌گلمشدر . کذلك کندیسندن تدرس ایله شرقده‌کی موفقیتلرینه نائل اولان برنیجه انکلیز قونسلوس مأمورلری طرفندن حسن قبول کوره‌جکدر . معلومدرکه خالد بکه ١٩٠٢ سنه‌سنده کمبریج دارالفنوننك (استاد علوم) پایهٔ شرفندن بری توجیه اولنمشیدی که اوپایه‌یه ایلك نائل اولان عثمانلی کندیسیدر . وبو نائلیق، ابرازایلدیکی خدماتك مکافاتیدر. کذلك ١٩٠٥ سنه‌سنده جزایرده انعقاد ایتمش اولان مستشرقین قونغره‌سنه مذکور دارالفنون طرفندن مرخص کوندرلمك صورتیله‌دخی بحق شهرت قزانمشدر. آثارندن « بر تورکك روزنامه‌سی » عنوانلی کتاب هندستانده اردو لسانه ترجمه ایدلدیکی کبی « هلال وصلیب » حقنده انکلیزجه اولارق یازدیغی اثر دخی عربجه وترکجه‌یه ترجمه ایدلمشدر . « انکلتره‌ده‌کی ترك عداوتی حقنده بر تتبع » عنوانلی رساله‌سی دخی اردو لسانه نقل اولنمشدر . دیکر طرفدن دخی مدافعهٔ شرق‌اسلام اغورنده انکلیز مطبوعاتنه یازدیغی پك چوق مقالات ومکاتیب حاوی‌اولدقلری مسائلك ماهیتنی آکلایانلر طرفندن حرمتله تلقی‌یه شایاندر .

بر شیئی تنقید ایتدیکنده کسکین کنایه‌لر استعمال ایلدیکندن خالد بکك یازدیغی شیلر تنقید ایلدیکی آدملر ایچون پکده اسکله اوقونه‌ماز .

بو کنایه‌لی تنقیداتندن طولاییدرکه بالاده بیان اولنان « انکلتره‌ده‌کی ترك عداوتی حقنده بر تتبع » عنوانلی رساله‌سنك ذکری صره‌سنده وقتیله غزته‌لردن بری شویله یازمشدر : « بو ترك محررینك انکلتره حقنده‌کی معلوماتی بزم ترك مظالمی ایجاد ایدنلرمزك ترکیه حقنده‌کی معلوماتندن پك چوق زیاده‌در . ترکلر علیهنده‌کی عداوتی اویله استهزالی کنایه‌لرله ردایدیورکه بونلر انسانه عادتا وولترك استهزالرینی خاطرلاتیور . »

خلیل خالد بك ابتدا علمیه صنفنه منسوب اولمق اوزره تعلیم کورمش وفقط استانبولده مکتب حقوقك کشادندن چند سنه صوکره اورایه داخل اولارق حقوقدن اجازت المش ایسه‌ده معاملات حقوقیه ایله مشغول اولمامشدر . میلادك ١٨٩٤ سنه‌لرنده تحصیلنی اکمالدن صوکره جواسیس استبدادك تضییقات ترصدیه‌سنه پك معروض قالدیغنی کورنجه انکلتره‌یه کلشدیکه او زماندن بری انکلتره‌یی محل اقامت اتخاذ ایلمشدر . کمبریجه معلم صورتیله تعیین اولندقدن صوکره ییلدیزك تکلیف لطفنه عطف اعتبار ایلمه‌مش وحتی عبدالحق حامد بکك لوندره سفارتی مستشارلی زماننده کندیسنه ییلدیزدن‌کلن بر سفارت باش کاتبلکی ویا باش شهبندرلك کبی تکالیفه رغبت کوسترمه‌مشدر . آندن صوکره خاقان سابقك طرز حکومتنك نه‌قدر شدتله معارضی اوله‌رق قالدیغی یازدیغی شیلردن اکلاشیلور .

خلیل خالد بك مصرده ، سودانده ، جزایرده سیاحت ایلمشدر. سوداندن عودتنده او زمان قاهره‌ده بولنان لورد قرومره مراجعت ایلمش وسودانده‌کی محاربانده مقتول درویشلرك کمیکلرینك میدانده قالماسنك حسیات مسلمینی جرح ایلیه‌جکنی اکلاتدیغندن میدان معرکه‌ده‌کی بقایای عظام طوپلانوب دفن ایدلمشیدی . رساله‌مزده اولجه یازلدیغی اوزره لوندره جامعی ایچون ایلك تشبث فعلیده بولنان وبو جامع ایشنك ملیتدن وسیاست ملاحظه‌لرندن تماميله آزاده قالماسی اوغورنده الك چوق مجادله ایدن خلیل خالد بکدر . کچنلرده مصره واستانبوله قدر اختیار سفر ایدوب جامع اعانه‌سی حقنده تشویقاتده بولنمشیدی .

مشروطیت عثمانیه‌نك اعلانی عقبنده خلیل خالد بکه مسقط رأسی اولان آنقره شهری مبعوثلق تکلیفنده بولنمش ایدی ؛ لکن بو تکلیف آنی قبول کندیسنجه او زمان ممکن اولمامشدی. کله‌جك انتخاباتده دخی بر طرفدن بویله بر تکلیف کلمك احتمالی واردر . هرحالده کندیسنك تجارب واسعه‌سندن وتذکر مسائل خصوصنده‌کی اقتدارندن مملکتی حکومتنك مستفید اوله‌بیله‌جکی بدیهیدر .

محترم صراط مستقیم جریده‌سی مدیریتنه

افندم :

معتبر جریده‌لرینك ١٤٤ نومرولی نسخه‌سنده چین مسلمانلرینه عائد حیثیت شکنانه بر مکتوب مندرج بولندیغنی کمال تأسفله کوردك. افاده‌سندن بزجه وعالمجه معلوم اولان سرسریلردن اولدیغی آکلاشیلان صاحب مکتوب طرفندن چین چاتو مسلمانلرینه یعنی ترکستان چینی مسلمانلرینه عطف ایدیلن اخلاقسزلق وسائر مناسبتسزلکلر افترای محضدن عبارتدر . اسنادات واقعه‌نك بطلانی ، بز شناورلرینك درسعادت مکاتب مختلفه‌سنده تحصیل ایله مشغول اولمه‌مز ودها نیجه مثاللرله ثابت اولدیغندن بواخلاقسزلق ومناسبتسزلکلری ، اولدیغی کبی صاحب مکتوبه رد واعاده ایدر وشو بیاننامه‌مزك محترم مجله‌لرینك عینی محله درجنی رجا ایدرز افندم .

درسعادت مکاتب مختلفه‌سنده بولنان
چینلی شاکردان نامنه

ابراهیم

صراط مستقیم — ذاتاً بزده او مکتوبه پك اعتماد ایده‌مه‌مشدك؛ ان شاء الله مندرجاتی طوغرو دکلدر .

صراط مستقیم مطبعه‌سی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

اخطار :
مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور
درج ايدلميين آثار اعاده اولنماز

صراط مستقيم
١٣٢٦

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنيت
صندوغی حوارنده
شنكول يقوشنده
٢٣ نومرو

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

صاحب ومؤسسلری :
ابوالعلا زين العابدين - ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسی
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در
قيرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوی
٢٠ غروش فضله آلنير

آبونه بدلی

	سنه‌لكی	آلتی آيلغی	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه "	٦٫٥	٣٫٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه	١٧	٩	فرانق

عدد : ١٥٠ — ٢٣ رجب الفرد ١٣٢٩ پنجشنبه ٧ تموز ١٣٢٧ — آلتنجی جلد

مسلمانلقده مدنيت

مسلمانلقده اسارت

مابعد

يوقاريده كندی كنديمزه شويله بر سؤال ايراد ايتمش ايدك : اسيرلره قارشی بو درجه‌لرده مرحمتلی طاورانان ، اونلره بوقدر حقوق تأمين ايدن مسلمانلق نصل اولويورده بو عادتی كوكندن قالديرميور ؟

جواباً ديرزكه :

اكر شريعت اسلاميه اون اوچ عصردن بری استرقاقی يعنی اسير آلمه‌يی لغو ايتمش اولسه‌يدی قانون حياته ، نظام طبيعته مخالف بر حركتده بولنمش ؛ كندی احكامنه تبعيت ايدنلری ترقيدن ، تمدندن آليقويمش اولوردی . لكن مسلمانلق ايچون قوانين مدنيته معارض كلك نصل تصور اولنه بيلير ؟ ايشته شريعت غرای اسلاميه واقعا اسارتی ابقا ايتدی . انجق اونی محيطی حكمت وعدالتدن عبارت بر دائره داخلنده تحديد ايتدكدن ؛ هم اسيره هم صاحبنه بربرلرينه قارشی دعوای رجحان ايده‌ميه‌جك قدر امتيازلر بخش ايلدكدن صوكره ابقا ايتدی . اقوام سائره اسير آلمق خصوصنده انسانلرك شويله طورسون ، حيوانلرك بيله تويلرينی اورپرته‌جك بر طاقم وحشيانه اصوللره مراجعتدن چكنمز ايكن مسلمانلر يالكز غير مسلم اقوام وحشيه‌يه قارشی آچدقلری محاربه‌لرده اسير آليرلردی . بوندن باشقه مسلمانلق اسارتی يالكز بو قدر محدود بر دائره داخلنده تقييد ايتمكله قالمدی ؛ بلكه اسيرلر ايچون اويله بر طاقم حقوق وضع ايتدی‌كه مدنيتده الك ايلرو كيدن ملتلرده‌كی احرار بيله اوقدر ينه نائل اوله‌مامشدر . اوت ، اكر اقوام وحشيه مسلمانلرك اسيرلرينه قارشی كوستردكلری مرحمتی ، اونلر حقنده اظهار ايتدكلری عنايت وهمتی بيلسه‌لردی ، مسلمانلرك مملوكلرينی هيچ بر خصوصده نفسلرندن اشاغی طوتمدقلرينی كورسه‌لردی كندی جكرپاره‌لرينی مسلمانلره كوله اولمق اوزره ويررلر ؛ هم‌ده اولادينی سون بر بابا ، كونك برنده انسان كامل اولمش كورمك ايستديكی اوغلنی كيدرده بر مكتب مدنيته قبول ايتديرمك ايچون نصل رجالر ، نيازلر ايدرسه اونلرده اولادلرينی مسلمانلره يالواره يالواره توديع ايدرلردی .

حقيقت ، مسلمانلرك النده‌كی كوله‌لرك بابالری ، قرداشلری چوللرده ، باديه‌لرده دولاشوب طورورلركن كنديلری جماعت اسلاميه ارەسنده الك بيوك حرمتی ، الك بيوك تعظيمی كوررولر ؛ بلال ، سالم ، سلمان كبی برچوقلری امور اداره وحربيه‌ده الك بيوك پايه‌لری احراز ايتمش بولنورلردی .

مساوات ، حريته يمين ايدرمكه نامی ياد اولنديغی زمان الك متجبر پادشاهلرك سرير سلطنتی يرندن اويناتان عمر ابن خطابك قالقوبده مجلسنده بولنانلره « ابوبكر هم بزم سيدمزدر ؛ هم‌ده سيدمزی آزاد ايتمشدر . [ابوبكرك آزاد ايتديكی سيددن مقصد بلالدر] » ديديكنی سوداننده‌كی ملكلر دويمش اولسه‌يديلرهاله عرش حكومتلرندن اينرلردی‌ده صرف مزايای ذاتيه‌سندن ، خصائص روحيه‌سندن طولايی كوله‌لره امير ، سيد نظريله باقان بو جمعيته كنديلرينی اسير اولمق اوزره تقديم ايدرلردی .

وقعا بوقدر سوز سويلدك ، لكن عجبا مسلمانلق اسير آلمه‌يی صورت مطلقه‌ده وضع ايتدی‌ده بو عادتك كونك برنده خير تأمين ايتمك شويله طورسون ، شر محض اوله‌جغنی ارباب فراستك اكلايه‌جغی بر لسان ايما ايله اولسون سويله‌مديمی ؟ اوت ايما ايله دكل ، هركسك اكلايه‌جغی ، كيمسه‌نك‌ده

تأویل ایده‌میه‌جكی بر صراحتله بیلدیردی . ایشته علیه الصلاة والسلام افندمز « شر المال فی آخر الزمان الممالیك ـ آخر زمانده مالك اك فناسی اسیرلردر . » بویوریبور .

ای قارء ، بو معجزات علمیه‌یی نظر بصیرتله تدقیق ایت ؛ دیانت اسلامیه‌نك احكامنه انقیاد فكر ایله‌ده اودین مینه بر ییغین خرافات ، بر آلای وهمیات اسناد ایتمك ایسته‌ین ، حتی مسلمانلق اسیری حیوان نظریله باقار ، اسیرجیلیكی پك تمیز بر صنعت اوله‌رق كوستر ، دین اراذلی ولو قلبكله تكذیب ایت . هیهات ! بوشریعت غرایه دهانه‌قدر بهتانلر عزو اولنمشدركه هر محفلده تكرار اولنان اوكبی اراجیفی دیكله‌یه دیكله‌یه ارتق قولاقلر مشبوع بر حاله كلمشدر . لكن نه بأس وار ؟ البته حقیقت یوكسله‌جك ؛ البته باطل محقر اوله‌جق ؛ البته اسلام ماهیت جلیله‌سیله میدانه چیقه‌جقدر . « ولتعلمن نبأه بعد حین . »

محمد عاكف

روضة القراء

— ۳ —

عمر بن الخطاب رضی الله عنه الوهاب

اسم پاك عالیسی (عمر) اولوب كنیه‌لری (ابو حفص) در . حق باطلدن تفریقده قوهٔ خارق العاده‌سی وكمال عدالت وحقانیتی سببیله جانب نبویدن (فاروق) لقب شرف افزاسیله تلقیب بیورلمشدر . نسب شریفلری (عمر بن الخطاب ابن نفیل بن عبد العزی بن رماح بن عبدالله بن قرط بن دراج بن عدی بن كعب) در . كعب رسول اكرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك طقوزنجی آتالریدر . والده‌لری (حلیمه بنت هشام) در . معرفت آموز جهان علیه اكمل السلام افندمز حضرتلرینك ولادت سنیه‌لرندن اون اوچ سنه صكره زینت بخش معمورهٔ جهان اولمشلردر . مشارالیه حضرتلری زمان جاهلیتده‌ده اشراف وشجعات قریشدن بر مرد كریم اولوب امر سفارت عهده‌سنده اولدیغندن فخر عالم افندمز حضرتلری طرفلرندن (اللهم اعز الاسلام باحد العمرین) دیه عرض مناجات بیورلمشدر . یعنی اقوای قریشدن یا ابو جهلك ویاخود عمر بن الخطابك قبول اسلام ایلملری نیاز بیورلمشدركه التماس واقع حضرت عمر حقنده قرین اجابت اولدیغندن ابتدا اسلام ایله مشرف اولان ذوات (۳۹) ایكن حضرت عمر ایله قرقه بالغ اولمش واو صره‌ده (یا ایها النبی حسبك الله ومن اتبعك من المؤمنین) آیت كریمه‌سی نازل اولمشدر . عمر بن الخطاب رضی الله عنه حضرتلری جوهر ایمان ازلیسنی اظهار ایتمزدن اول كعبهٔ معظمه‌ده علنی اوله‌رق هیچ بر مؤمن علنی اوله‌رق ادای صلاة ایده‌مامشدر . فاروق حق وبطلان صاحب عدل واحسان حضرتلرینك اسلامی فتوحات اسلامیه‌نك برنجیلرندن معدود اولوب عدالتی ورأینده‌كی اصابتی ایله كسب اشتهار ایتمشدر . سرور عالم افندمز حضرتلری (بندن صكره نبی كلسی ممكن اولسیدی عمر كلوردی) بیوردقلرینی عقبه بن عامر رضی الله عنه روایت ایدیبور . فضائل جلیله‌سی حقنده زمان خلافتی بر شاهد عادل ومعیت نبویه‌ده محاربات مقدسه‌نك عمومنده اثبات وجود ایدرك اسرای بدر، وحجاب النسا ، وتحریم خمر حقنده‌كی رأی عالیلرینی مؤید آیات قرآنیه‌نك نزولی وفخر كونین ورسول الثقلین افندمز حضرتلرینك ابوبكر وعمر حضراتی حقلرنده (زمان مشاوره‌ده ایكیكز بر شیئه اتفاق ایدرایسه‌كز سزه مخالفت ایتمم » بیورمسی اصابت رأینه دلیلدر . نسخهٔ نفیسهٔ عدالت اولان عمر الفاروق حضرتلری عشرهٔ مبشره‌نك آبروی مباهاتی وخلفای راشدینك ثانیٔ ذیشان وشرافتی‌درلر . ذات ستوده سماتلرندن حروف قرآنده روایت وارده اولمشدر . ابو العالیه الریاحی (قرآن عظیم الشانی) حضرت عمردن درت دفعه قرائت ایلدیكنی بیان ایتمشدر . حضرت ابوبكر الصدیق رضی الله عنه افندمزك زمان خلافتنده ابتدا امر قضایی درعهده بیورمش اولدقلرندن قضات اسلامك دخی برنجیسی اولمش وخلیفهٔ مشارالیهك ولی عهد خلافتی اولدیغندن اون اوچنجی سنهٔ هجریه‌نك جماذی الاولیسنده بازار ایرتسی كونی نائل خلافت اولمشدر . ذات مكارم صفاتلری ابتدا « امیر المؤمنین » عنوان خلافت نشانیله موسوم اولمشدر . بو عنوان صحابهٔ كرامدن « مغیرة بن شعبه » رضی الله عنهك (یا امیر المؤمنین) دیو خطاب ایتمسی ایله تحسین وجمله‌سی طرفندن اولوجهله تكریم اولنمشدر .

نسخهٔ نفیسهٔ عدالت اولان جناب فاروق اون سنه التی آی یدی كون اجرای عدالت وفتوحات اسلامیه‌نك فوق العاده توسع وانتشارینه همت ایتمشلر والتمش اوچ یاشنده اولدقلری حالده یكرمی اوچنجی سنهٔ هجریه‌نك ذی الحجه‌سنك اواخرنده شهیداً زینت بخش عالم دیكر وجسد اسعدلری روضهٔ مطهره داخلنده شرفیاب قرب پیغمبر اولمشدر . حضرت فاروق رضی الله عنهك زمان مسعدت اقتران خلافتپناهیلرنده منتشر اقطار عالم اولان . كمال عدل وفرط حقانیت آثاری اوله‌رق ، قبائل عرب وعجم وروم امراسی همان كافةً دینه‌جك صورتده دركاه خلافته عرض كمال اطاعتله مصر ، شام ، عمان ، مداین كسری ، خراسان ، كرمان ، دیاربنه ، جیحون وآذربیجانه وارنجیه قدر بر چوق محللر فتح وتسخیر اولندی . اعلای كلمة الله ایچون غزا ایدن عساكر اسلامیه اصلا انهزام كورمیوب عصر عدالتحصر فاروقیلرنده درت بیكه قریب جوامعده ادای صلاة اولنمش واهل اسلامه مركز اولمق اوزره كوفه وبصره شهرلرینی بنا ایتدیرمشدر . زمان خلافتلرنده فتحنه موفق اولدقلری محللره كوندردكلری والی وحاكملرك دبدبه واحتشامه قالقیشملرینه میدان ویرمیه‌رك باب حكومت وشریعتك ارباب احتیاجه دائما كشاده بولنمسی وامور عباده احكام شرعیه‌یه توفیقاً موشكافانه رؤیت اولنه‌رق هیچ كمسه حقنده ذره قدر ظلم وتعدی ووقوعه كتیرلماسی خصوصلرینه پك زیاده دقت ایتمش اولدقلری كبی اهالی وفقرایه نه وجهله معامله اولنه‌جغنه وامر انضباط وآسایشه وتسویهٔ امور رعیته نه درجه‌لرده

اقدام اولنمق لازم کله‌جکنی دائر مرآت حرکات ومعاملات اولمق اوزره دائما شدتلی تعلیمات واوامر مخصوصه اعطا واسطارندن کری طورمامش وبونك خلافنده حرکت وتعدی‌یه جرأت ایدن اولور ایسه ، درحال درکاه خلافته بیلدیرلمك اسباب ووسائلنی تسهیل وا کمال بیورمقده وبالذات دخی تحقیق وتفتیش احوالدن خالی قالمیوب حتی هرسنه هرطرفدن حجازه کلوب کیدنلردن رعایا وفقرانك احوالنی بالاطراف تحقیق واستفسار ایلمکده بولنمشدر . بوندن ماعدا امور دینیه ودنیویه‌نك مذاکره‌سی ضمننده ، عقد انجمن مشورت ایدلمسنی اصول اتخاذ ایتدیلر .

حضرت فاروقك مناقب جلیله‌لری حددن بیرون وفضائل جمیله‌لری جداً افزوندر . رسول اکرم ، نبی محترم افندمز حضرتلرینك « مجلسلریکزی عمر بن الخطابك ذکریله تزیین ایدیکز » بیوردقلرینی حضرت عائشه رضی الله عنها روایت ایدییور . سلطان انبیا افندمز حضرتلرینك « عمر حیاتنده ایکن اسلامك نوریدر . دنیادن کیدنجه جنتك چراغی اولور . » بیوردقلرینی حضرت علی رضی الله عنه روایت ایدییور . حضرت عمر جناب ابو بکر الصدیق رضی الله عنه (رسول اللهدن صکره ناسك خیرلیسی » دیمسی اوزرینه حضرت صدیقك (یا عمراً ! رسول الله هیچ بر آدم اوزرینه کون طوغمدی که عمردن خیرلی اوله » بیوردیغنی ایشتدم) دیدیکنی حضرت جابر رضی الله عنه روایت ایدییور .

نسخهٔ نفیسهٔ حکمت اولان عمر بن الخطاب رضی الله عنه الوهاب حضرتلرینك کلمات عالیاتندندر :

جناب حقی ذکر ایدیکزکه ، انك ذکری محض شفادر . ذکر ناس وما سوا ایله مشغول اولمیکزکه ، ذکرك او صورتی محض مرضدر . دین ایله ایفای رسم احسان ایلمك اهل کرم عادتیدر . ورع وتقواسی آز اولانك حیاسی آز اولور ؛ حیاسی از اولانك‌ده قلبی نموت ایتمشدر . بزم کوتیلکمزه دائر غیبت ایله هدیه وابراز کرم ایلیانلره حق رحمت ایلسون . جناب حقك خشیتندن بر دامله کوز یاشی دوکمك بیك دینار تصدق ایلمکدن بکا دها اولادر . بودرت شیئك اعاده‌سی ممکن اولماز :

سویلنمش کلام ؛ حکم قدر ؛ آتلمش اوق ، ضایع اولان عمر .

بودرت عادت مقبولدر :

غربایه یاردیم ؛ اعدادن احتراز ؛ مشورتله عمل ؛ نظافته دقت .

بر کیمسه نماز وقتی حلول ایتمزدن اول نمازه حاضرلنمز ایسه قریر العین اوله‌مز ؛ توبه ایدنلرك مجلسنده اوتوریکز ؛ زیرا تائبینك قلبلری پك انجه‌در . صداقت سنی اولدیره‌جك اولسه دخی سن صداقتدن آیریلمه بوکونك یوکنی یارینه تعلیق ایلمه . احمق وجاهل ایله قرداش ودوست اولمه . زیرا سکا منفعت مرادیله داعی مضرت اولور .

— ٤ —

عبدالله بن سایب رضی الله عنه

مشارالیه حضرتلرینك اسم شریفلری (عبدالله) اولوب پدرلرینك اسمی (سایب بن ابی السایب حیفی بن عباد بن عمر بن المخزومیدر) کنیه‌لری (ابوالسایب یاخود ابوعبدالرحمن) اولوب (ابن السایب المخزومی) دیمکله معروفدرلر . ذات عالیقدرلری اهل مکه‌نك علم قرآننده اکملی اولوب جمال خورشید مثال جناب پیغمبری‌یی مشاهده شرفنه نائل اولمشدر . قرآن کریمی بطریق العرض عمر بن الخطاب وابی بن کعب کبی قراء اصحاب رسول اللهدن اخذ وتلقی ایتمشدر . مشاهیر قرادن مجاهدبن جبر وعبدالله بن کثیر صاحب ترجمه حضرتلرندن اخذ قرائت ایتمشلردر . امام مجاهد بیوررلردیکه : بز اهل مکه قاریٔ مکه عبدالله بن سایب ، فقیه مکه عبدالله بن عباس ، قاضیٔ مکه عبیدبن عمیر . مؤذن مشهور ابومحذوره کبی ذوات عالیه ایله افتخار ایدرز .

هجرت جلیلهٔ نبویه‌نك (۷۰) نجی سنه‌سی شرف افزای خلدبرین اولمشدر . رضی الله عنه

— ٥ —

ابوالعالیه الریاحی رحمة الله

مشارالیه حضرتلرینك اسم شریفلری (رفیع) پدرلری مهران نامیله معروف ایدی . بنی ریاح بن بربوع قبیله‌سندن صالحه برخاتونك عبد معتقی اولمغله (الریاحی) شهرتی المشدر . خاتم الانبیا افندمز حضرتلرینك کلشنسرای بقایه رحلتلرندن ایکی سنه صکره شرف اسلام ایله مشرف اوله‌رق کبار تابعیندن اولمشلردر . یارغار شفیق ابوبکر الصدیق حضرتلرینه اتباع وحضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه حضرتلرینك ارقه‌سنده ادای صلاة ایدنلردندر . عمر بن الخطاب ، علی بن ابی طالب ، عبدالله بن مسعود ، ابی بن کعب ، عبدالله بن عیاش رضی الله عنهم حضراتندن اخذ قرآن وروایت حدیث ایتمشدر . ذات عرفان سماتلری قرآن عظیم الشانی درت دفعه حضرت عمردن قرائت ایلدیکنی بیان ایتمشدر . جناب قتاده ، عاصم الاصول ، داودبن ابی هند ، ربیع بن انس کبی برچوق ذوات صاحب ترجمه حضرتلرندن اخذ قرائت وروایت حدیث ایتمشلردر . ذات پر برکاتلرینك موثوق وامام مقری اولدیغی مجمع علیهدر . اصحاب کرامدن صکره قرآنه اعلم ذات فضائلسماتلرندن بشقه کیمسه اولمدیغی مرویدر . هجرت جلیلهٔ نبویهٔ علیه اکمل التحیه‌نك (۹۱) نجی سنه‌سنده یوزیاشنی متجاوز اولدقلری حالده عالم عقبایی منور ایتمشلردر . رحمة الله

جنکل کوبی
خواجه زاده
احمد حلمی

فساد اجتماعی بزه نره‌دن کلدی ؟

— ۲ —

اوقونان نه‌در ؟ شبهه‌سز ، اوجراندن بری .

مجموع مندرجاتی : هردرلو تلمیح وتصریحه مقارن ، هردرلو تزئیل وتقبیح . جریدهٔ استمارعاری‌ده جرأت اجرالری قدر فاحش ، حقیقتده ایسه هربری دیکرندن افحش . . .

لکن تدبیر نه‌درکه – حکم اعتیاد – غالب اولمش ؛ استماع فضایح کندیلرینه لذت ویرییور. نجابت فطریه‌لرینك او کبی سفلیات قادحه‌یه قارشی اصم اولملرینی اقتضا ایلدیکی خاطرلرینه کلمیور.

بالعکس اومنکرات فاضحه‌یی بلاقصور تصویر ایدن نامق مقاله حقنده، باقکز نصل ستایشخوان اولیورلر. معایب ومثالبك وجوه ترادفنی نه‌قدر صمیمیتله استحسان ایدییورلر، یا قرائت ایدن ذات، باقکز نه‌درجه‌لرده غرق نشاط! ایچلرندن اك زیاده‌مهذب بیلدکلریمز، اومحرمات ادبیه وایمانیه‌یه قارشی، دیکلیکز نه‌کبی سوزلرله ثناخوان اولیورلر.

اوت، دییورلرکه: کیمدر بومحرر، نه متین طرز بیانی وار؛ الحق: بوطرز بیان، عطشانی ریان ایدر، علیلی شفایاب!

ایشته، مواعظ ومقالاتمزك – بین الامة – ایفا ایلدیکی خدمات! ایشته، اوخدماتك وجوده کتیردیکی مناظر دلنشین؛ الواح رنکین! دیه‌لمکه صریر اقلامزله بنه کندی حقمزده اعلان واشاعه ایلدیکمز منکرات وفضایحی، منادئ عیوبمز اولمقده لذت بولان دشمنان ملك وجانمزده بزلره اسناد ایتمدی؛ اسنادی روا کورمدی.

نه‌دیه‌لمکه سحر بیانمزله امتك بنیان معاشرتنده حاصل ایتدیکمز رخنه‌لری، سحرهٔ فرعون: روابط بنی اسرائیلده وجوده کتیرمدی، کتیرمکه یول بوله‌مدی!

حق نه دیه‌لم که «نظم ونثر» خنجر سرتیز نشریاتمزله معالئ موروثهٔ امتك تاقلبکاهنه آچدیغمز یاره‌لری، سیوف اعدا: رقابمز شویله طورسون، جلدلریمز اوزرنده ایقاع ایتمدی، ایقاعه فرصتیاب اوله‌مدی...

*

* *

ملت وملیتمزی، وخامت‌عاقبتله انذار وتهدید ایدن‌بوحال‌خطرناکه سبب: لاشك، وظیفهٔ تمدین وتهذیبك، آنی ایفایه اهل اولمیانلر جانبندن فضولاً درعهده ایدلمسیدر.

علی الدوام ومع الاسف مشهودیمز اولدیغی اوزره: ایچمزدن هرکیم، لسانمزده صحیح الترکیب اوله‌رق برقاچ سطر یازی یازمق اقتدارینی الده ایدرسه، شئون امتی تنظیم وافرادینی اصلاح، صلاحیتلرینی‌ده برابرجه حاصل عد ایده‌رك، علی الفور، منصب ارشاد وتهذیب اوزرینه اصعاد نفس ایله تصدردن چکنمیور. اکر کندی لساننده غلطسز اوله‌رق برقاچ سطر یازی یازمق ملکه‌سنی حائزاولان هرفردك بومنصب خطیره لیاقتی قبول ایتمك لازم کلسه: هربرانکلیزك حکیم اخلاق، هربرفرانسزك عالم اجتماعی کرسیلری اوزرنده مربع نشین ارشاد اولمغه لیاقتلرینی‌ده – قولاً واحداً – تسلیم ایله‌مك اقتضا ایدر! زیرا هرایکی قومك اکثر افرادی، کندی لسانلرنده‌غلطسز اوله‌رق صحیفه‌لرله‌یازی‌یازمق استطاعتنه صاحب‌اولدقدن بشقه؛ ضروب کلامك هرقسمیله افادهٔ مرام اقتدارینه‌ده مالکدرلر.

لکن هیهات! بو او منصبدرکه فیض ازل: اکا حقیله اثبات لیاقت ایلیه‌جك وجودلری «ارحام امهاته» مقصور العدد اوله‌رق القا ایدر؛ مادردهر آنلری شاذ ونادر اوله‌رق یتیشدیرر.

امور اجتماعیه‌یی تنظیم واصلاح، لاجرم برامرعظیمدر.

برامتی وهدهٔ اضمحلالدن تخلیص ایله آز برزمان ظرفنده، نجد اعلای عظمته اصعاد عزمنده بولنان علمای عمران عهده‌لرنده مترتب اولان وظیفه: تشبثات عمرانیه‌لرنده درحال تأسیس نظریاته، سرد تعالیمه مسارعت دکلدر. ابتدای تشبثده ذهنلری اونظریات ایله اوتعالیمی حسن تلقی‌یه اعداد ایله برابر؛ قلوب خلقده، آنلرك نفوذ واستقرارلرینه لایق اوله‌جق محللر احضار ایله‌مکدر.

بووظیفه‌نك اقتضاسی اوزره ایفاسی صورت اخرادە پذیرای امکان اولماز: آنجق افکار امتی، کندیلرینی احاطه ایلیان مدرکات متناقضه ومبادئ متعاکسه‌دن تماماً تخلیه وتنزیه ایله ممکن اولور. او مدرکات متناقضه ومتعاکسه‌که، مبلغ علم وعرفانلرینی اولجه بالاطراف درمیان ایله‌دیکمز برچوق محررلر ایله برچوق خطبا، آنلری نیجه سنه‌لردن‌بری اذهان جمهوره‌نقش ایله مشغولدرلر.

بز دیکر برمملکت بیلمه‌یزکه اهالیسی: هم کرفتاری بولندقلری مرض اجتماعی‌یی، هم‌ده اومرضه نافع اوله‌جق دوای تمدنی‌یی‌بزم مملکتمز اهالیسی قدر سهولتله اوکرنمش اولسون. لکن ینه هیچ برمملکت‌بیلمه‌یزکه ساکنلری: دردلری‌ایله دوالري حقنده‌کی‌علملرندن بزم مملکتمز ساکنلری قدر محروم استفاده بولنسون.

بوتناقض البته مدهشدر. آنی کوزلری اوکنده مشاهده ایدن هربر صاحب فکر لاشك متحیر اولور، صحت مشهوداتنه قطعاً ایناتمق ایسته‌مز.

حق یدنده اوله‌رق دیرکه: مرض تشخیص اولندی، دواسی‌ده تعین ایتدی اویله‌می؟ لکن نه‌ایچون؟خسته طریح الفراش، مضطرب، موت ایله مهدد بولنان دوایی استعمال ایتمیورمی؟ نصل‌تصور اولنور برمریض‌که اوجاع مرضنه لیلاً ونهاراً تحمل ایتسون؛ صبحاً ومساءً شدائد علتی آلتنده ایکله‌سون طورسون‌ده: کوزلرینك اوکنده‌وحتی اللرینك آره‌سنده موجود بولنان دوای شافی‌یه التفات ایتمسون؟

ایشته بو، ضد طبیعتدر، خلاف‌محسوسدر. قلب نظام وجود، حرق عادتدر. اوحالده نه‌مرض تشخیص اولندی، نه‌ده دواسی تعین ایتدی!»

بزده اوذاته دیرزکه: ملاحظه‌کز طوغریدر. اوت مشهوداتکز ضد طبیعتدر، خلاف محسوس‌در. قلب نظام وجود، حرق عادتدر. لکن مع الاسف، حالده کوزیمز اوکنده بومنوال‌اوزره جاری‌در.

وجه تألیف آرانیرسه دیرزکه: بز نفسلریمزده متحکم اولان‌ذات مرضی بیلمز دکلز، بیلیرز. لکن علم مشوش ایله. دوای مرضمزدنده غافل دکلز، آنی‌ده بیلیرز، لکن معرفت مغشوشه ایله...

بوراده برواضح مثال‌ایراد ایده‌لم که تشخیص مرضمزده نه

درجه‌لرده خلط عظیم ، وصف دوامنده نه مرتبه‌لرده ضبط جسیم ایچنده اولدیغمز اومثال دلالتیله تماماً اتضاع ایلسون .

ارباب‌قلم، سلائق کوناکون‌ایله طورمیوب یازییورلر، خطبامزده صوت جهور ایله پیاپی اعلان ایدییورلرکه : مرضمز عدم اتحاد ، دوامنده اتحاددر .

بز دیمه‌یزکه عدم اتحاد ایله مصاب دکلز . اوت آنکله مصابز، وبزلره اتحاد لازمدر. لکن تسلیم ایتمیز: که بنیان وجودیمزده جایگیر اوله‌رق بقای موجودیتمزی تهلکه‌یه القا ایدن ذات مرض ، اوذواتك توهم ایلدکلری اوزره : ــ عدم اتحاد اولسون .

عدم اتحاد ، مرض اصلیمزك انجق برعرض ظاهریسی‌در. آنی بزه نقش مرض شکلنده تخیل ایتدیرن آنجق کندی وهممزدر.

مسئلهٔ بسیطه . بز او ذواته دیر ایسه‌ك‌كه : مرضمز ، سزك دیدیککز وجهله ــ عدم اتحاد ــ دوامنده ینه سزك ادعا کز اوزره ــ اتحاد ــ ایسه : اتحادیمزه مانع اولان نه‌در ، اوزریمزده مستولی اولان مرضك اوجاع و آلامنه لیل ونهار تحمل ایتمك بزه لذتمی ویرییور ؟ . یوقسه اجابه « لقمهٔ ساغ » اولمق نظریمزده اهونلشدیمی ؟

جواباً دیيورلرکه ، عدم اتحادمزك منشائی ، عدم علم ایله عدم تربیه‌در . ایشته سقوط !

دیمك اولیورکه ذات مرض ــ عدم اتحاد ــ دکل ، عدم علم‌ایله سوء تربیه‌در ! عدم اتحادده برعرض ظاهری‌در ..

بز ینه‌اوذواتدن، فکرلرینه مجازاةً سؤال‌ایده‌رزکه: مرضمز عدم علم ایله سؤ تربیه‌در ، دییورسکز ! نه عجب ؟ بزلر علماً وتربیهٔ امم سائره‌نك کافه‌سندن اقل‌می‌یز ؟ او ایکی مزیته مظهریتده : تعدیات دمویه‌لریله ماکدونیایی طرف طرف غرق خون ایدن عصابات‌ثائره وهیئات وحشیه‌دنده ادنامی‌یز ؟ اوغدارلر بیننده جایگیر واستوار اولان شدت اتحادك‌منشائی علملریله تربیه‌لریمیدر ؟

اتحاد اکر علم ایله تربیه‌یه متوقف بولونسه یدی : انسانلر بیننده الیوم مشهودیمز اولان ــ حال اجتماعی ــ قطعیاً وجوده کلمز ؛ نسل بنی آدم = تأثیر مصائب انفراد = ایله دها مبادیٔ خلقتده منقرض اولور کیدردی . حقیقت‌ایسه‌بونك بالکلیه‌خلافی‌در. هیئات اجتماعیه علم ایله تربیه ورودندن پك چوق زمان اول تشکل ایله‌مشدر .

نه حاجت سطح زمین اوزرنده بوکون دخی بیکلرجه قبائل واقوام کوستریله بیلیر که عمر عزیزلری الی الان اسفل درکات جهل ایچنده کذران‌اولیور. کندیلریله معنای‌تربیه‌نك جهت‌علمیه‌وفلسفیه‌سی آره‌سنده‌کی مسافه ، کرهٔ زمین‌ایله نجم‌شعری ماییننده‌کی بعد ممتد قدر واسع وشاسع !

مع ذلك خورشید منیر اتحاد ، اوج سمای معاشرتلرنده عظمت واحتشام‌ایله‌الان‌تاب افشان اولیور، نشر ایلدیکی انوار انس ، شعاع تراحم ، مدنیتك اك متحد انسانلی بیله غرق حیرت ایلیور .

ایشته افریقاده‌کی اقوام! ایشته‌او اقوامك ساکن اولدیغی ممالك ! بر طرفدن اوروپا طوپلری ، او ممالکدن برینی وقت زوالده ضرب واحراق ایله مشغول ایکن دیکرطرفدن « آژانس رویتر ، آژانس هواس » ینه او ممالکدن بر قاچنك دها صباح اولمازدن اول‌سقوطنی خبر ویرییور !

اوممالکده موجوداولان اقوام ایسه، اولجه‌ده سویله‌دیکمزاوزره اتحاد کلمه‌سنك اولانجه قوتیله متحد ، جهل‌ایله‌عدم تربیه‌دن بشقه هیچ بر شیئدن شکایتلری یوق ! . .

قلبلری ، عقلاً ممکن‌التصور اولان مراتب صبر وثباتك هیئت کلیه‌سنه مظهر : ملیتلرنی وطنلرنی ــ متعانقاً مترابطاً ــ مدافعه‌یه چالیشیورلر . کله‌لره قارشی مزراقلریله ، قورشونلره قارشی سیف و خنجرلریله ــ متعاوناً متناصراً ــ حرب ایدییورلر . متحداًمتراحماً ــ اولیورلر ! . .

قوهٔ اتحاد ایله « بنیان مرصوص » کبی یکباره قتالگاهه صالدیران او دلیران پرناموس اوزرینه اوروپا مدنیلرینك توالی ایدن هجوملری طوپلرینك مقذوفاتنه ، تفنکلرینك مرمیاتنه‌مستنداولمسه‌ایدی‌قپلانلر، اسدلر جولانگاهی اولان اوقوم صحرالری اوزرنده ، عقارب وحیاة کبی زهرلر صاچه‌رق هجوم ، ازهاق ارواح ، تخریب مأوی کبی وحشتلر اجراسنه جرأتلری شویله طورسون آفریقایی ، مخلوقات فوق‌البشرله مسکون ، بر قطعهٔ خارج‌الدنیا عدایدرلر ، سمتنه‌تقربدن حضرت اللهه صیغنیرلر ایدی ! . .

بو جهت بویله ! بوندن بشقه : اکر مابینمزده اتحادحصولنی، علم ایله تربیه‌نك دها اول حصولنه تعلیق ایلرایسه‌ك ، بوحرکتمزله تمنی ایتمش اولورزکه : اول باول شیخ وشاب ، صبی و معتوه بالجمله افراد امتی مراتب حکمایه اصعاد ایده‌لم ! آنلرده اتحادك منافعی‌و اسباب حصولیه‌سی حقنده لازم کلن مقدمات منطقیه‌یی وضع‌ایتسونلر واو مقدماتك نتایج فلسفیه‌سنی‌ده بالاطراف استخراج ایدرك وجوب اتحاده قانع اولسونلر ، وسائل حصولیه‌سنه تشبث ایلسونلر ، تاکه مقصود اولان اتحادده دلخواه اوزره حصوله کلسون ! . .

لکن بوکون هیئت مجموعه‌مز اوزرینه عطف ایلیه‌جکمز اك بسیط برنظرله‌دهاعیان‌اوله‌رق مشاهده ایلرایسه‌ك : کورورزکه اعصار سالفه‌ده شمدیکی مکاتب و مدارسدن اثر بیله موجود دکل ایکن او عصرلرده یشایان ابا واجدادیمز بینلرنده جریان ایدن وداد و اتحاد « شهادت تاریخ ایله ثابت اولدیغی اوزره » بزم شمدی تمنی ایلدیکمز وداد واتحادك قات‌قات فوقنده ایدی !

سرور وکدرده ، سر وعلنده ، سهم‌خیالمزك واصل اوله‌میه‌جغی مرتبه‌لرده یکدیکرینه معین ومظاهر ایدیلر ! اعدایه قارشی اشداً ، کندی آره‌لرنده جداً وحقاً رحماً ایدیلر ! . .

شمدی کوردیکزمی ؟ امر تشخیصده دوچار خطا اولمق ، ذات مرض ظنیله اعراض مرضی تعقیب ایله‌مك ، بزلری جوهر مسئله‌یه

وصولدن نصل منع ایدییور ؟ او وادیده‌كی مساعئ ذهنیه‌مز علماً نه قدر فاسد نتایجه منجر اولیور ؟

عمریمز اولسه‌ده « خسته‌لكمز عدم اتحاددر » دیو بیك سنه فریاد ایتسه‌ك ، بر اوقدر زمانده هردرلو وسائل‌تداوی‌یه‌مراجعت ایلسه‌ك ، بزم ایچون تأمین اتحاده موفقیت ینه امر محالدر ! هر درلو وسائل تداوی « جنساً ونوعاً » پذیرای ختام اولور ، « عدم اتحاد » پایدار !

نته‌كیم امراض جلدیه‌یی ، معده‌ده ویاخود اجزای دمده مستقر بولنان علل رئیسه‌لرندن غافل اوله‌رق ادمان طریقیله تداوی‌یه سعی ایدن طبیب ایچونده حصول موفقیت امر محالدر ! ایام عمر طبیب نهایپذیر اولور ، تداویسنه سعی ایلدیكی « مرض جلدی » پایدار !

أوت ، بویله برطبیب سطحی طرفندن اتخاذ اولنه‌جق هرشكل مداواة ، لاجرم اشتداد مرضدن ، ازعاج مریضدن بشقه هیچ بر شیئه خدمت ایتمز .

كذلك امراض اجتماعیه‌ده حصراً اعراض ظاهره‌یی پیش نظره آلانلرك قبول ایلیه‌جكلری طرز اصلاحده : مابین الامته تزیید فساددن ، روابط ملیه‌ده تشدید انحلالدن بشقه هیچ بر شیئه خادم اولماز . زیرا نفس علته مصادف اولمیان هر بر دوا سم زعافه منقلب اولور ؛ ذات علتی تقویه ایده‌جك « خادمة العكس » بر مادۀ مهلكه حكمنی اكتساب ایلر . . .

معلومدركه قدرت فاطره ، جسم انسانی‌یی تشكیل ایدن اعضانك یكدیكریله ارتباطنی ، حیرترس اذهان اوله‌جق برشكل انتظام اوزره تأسیس ایله‌مشدر . خصوصاً او اعضانك ایفا ایلدكلری وظائف آره‌لرنده‌كی علاقات و مناسباتی اداره ایدن قانون ، اویله بر دستور خارقه‌نموندر ، كه رادۀ حیرتی مرتبۀ دهشته ایصال ایدر . اودرجه‌لرده‌كه مثلا انسان كوزلرنده احتقاندن شكایت ایدر . سببی ایسه معده‌سنده حصوله كلن امتلادر . موضعی اوله‌رق نه قدر تداوی ایدیلیرسه ایدلسون ، امتلای معده باقی قالدقجه ، كوزلرده‌كی احتقانی انذار ، عدیم الامكان اولور .

باش آغریسندن شكایت ایدر . صداعك جملۀ اسبابندن بری‌ده آیاقلره اصابت ایدن برودتدر . او حالده لازم كلیركه وجه تداوی موضعی اوله‌رق باش آغریسنه دكل ، عمومیت اوزره صغوق آلغنلغنه قارشی اتخاذ ایدلسون !

كذلك دیش آغریسندن شكایت ایدر . باعثی ایسه عموم جسمنه اصابت ایدن برودت اولور . موضعی معالجات قطعیاً فائده ویرمز . او بر دیشی تداوی ایچون اقتضا ایدركه = سولفات دوكینین = استعمال ایلسون .

اعضای بدن آره‌لرنده‌كی متواصل اولان بو كبی علاقات بدیده ، انسانه ابتداءً دهشت ویریر ؛ صحت مشهوداتنه اینانمق ایسته‌مز . لكن نتایجك مقدماته تماماً مطابقتی كورنجه ، تسلیمدن بشقه چاره‌سی‌ده قالماز .

امراض اجتماعیه دخی عیناً بویله‌در . حتی امراض اجتماعیه‌نك شعبات وتفرعاتی بینلرنده‌كی شدت ارتباط ایله وسعت تداخل ، امراض جسمانیه خلافنه اوله‌رق ، تحت حصره كیرمیه‌جك درجه‌لرده متنوع وبی حسابدر . . .

بوراده شو جهتی‌ده خبر ویره‌لم‌كه ، مزاج اجتماعیمزی مركز سلامتدن منحرف ایدن ذات مرضه وصول ایچون طرفمزدن التزام اولنه‌جق مذهب تشخیص ، علی العاده شایع و متعارف اولان دیكر مذاهب تشخیصه توافق ایتمیه‌بیلیر . لكن بو كیفیت ایله ، بزم نفس الامرده اظهار غرابت آرزوسنده بولندیغمزه ، یاخود رأی شخصیمز میل انفرادیمزه ذاهب اولمق اقتضا ایتمز .

بالعكس آتیاً كوریله‌جكی اوزره بزم مقصودیمز ، علم وعرفان مقتضیاتنه تماماً خاضع اوله‌رق ینه علم وعرفان طرفندن وضع ایدیلان علامات صادقه ایله بالاهتدا ، ذات علتی حقیقتی اوزره تشخیص ایله‌مكدر والا فائده‌سی نه‌در ، او شایع ومتعارف اولان سوزلرله حشو صحائفك ، كه ناس آنلری نیجه سنه‌لردن بری عكساً و طرداً تكرار ایدوب طوریورلر . نتایج حاصله‌لری ایسه مدركاتده نقص و خلل ، اذهان وافكارده لوث وملل‌در . .

اسلامده فن و فلسفه

— مابعد —

دردنجی عصر هجریده آسیای علیاده نبشانه اسلامیه

دردنجی عصر هجریده ایران وتركستان طرفلرنده پرورشیاب كمال اولان متفكرین اسلامیه‌دن بریسیده (سجستانی) مرحومدر . سجستان ، هم ادبیات وهم فلسفه وفنون طبیه‌ده اشتهار ایلمشدی . ملكات بشریه‌نك صورت تحصل وطرز نماسی حقنده تدقیقات عمیقه‌ده بولنمش ونتیجۀ تتبعاتی مهم براثریله انظار عامه‌یه وضع ایلمشدر . سجستانی فلسفه‌یه دائرده متعدد اثرلر یازمشدر . مؤلفاتی ، مخلدات فلسفیه‌دن معدوددر .

اثرلرندن بریسنده اجرام سماویه‌نك بر ماهیت وطبیعت خصوصیه‌یه مالك اولدقلرینی وحتی بونلرك برر روح متعقلی بیله بولندیغنی ادعایه قدر وارمشدر.

سجستانك بوادعاسی ، فنون حاضره نقطۀ نظرندن شایان نظر مطالعاتدندر . یكرمنجی عصرك متفكرینی میاننده بلند بر ناصیۀ عرفان اولان قامیل فلاماریونك اثرلرنده دخی بو یولده ادعالر نادر دكلدر.

مثلا فلاماریونك كواكب سره ، غرائب سماء (Les étoiles ,les curiositésdu ciel) ، ارضین سماء (Les terres du ciel) ، تعدد عوالم مسكونه(La muetiplicité des mondeshabités) ، لایتناهی روایتلری (Réeits de l' infini) ، استغراق فنی(Cotemplation scienti fique) كبی اثرلرنده سجستانینك مدعیاتنه قریب پك چوق مطالعاته تصادف اولنه‌بیلور.

فنون حاضره‌نك ترقيات وله بخشاسنه استناداً راصد شهير فلاماريونك آنجق يكرمنجي عصرده استناج ايده بيلديكي فكرلرى ، سجستانى دها اوتجى عصرده دوشونه بيله‌جك قدر دهاء عرفان كوسترمشدر . مؤلفات اسلاميه تدقيق وتتبع ايديليرسه ، كيم بيلير دها نه قدر معاليات فكريه وفنيه‌يه تصادف اولنه‌جقدر.

ابوالحسن احمد الطبرى . — آل بويهدن امير ركن الدوله‌نك خدمت طبابتنده اشتهار ايلمشدر . فن طبك شعبات وغوامضنه اختصاص تاميله معروفدى . ابوالحسن بوعصرك الك حاذق اطباسندن صاييلير .

انكلتره‌ده اوقسفورد كتبخانه‌سنده طبرى‌نك طبه دائر پك مهم براثرى واردر.

طبرى ٩٧٠ سنهٔ ميلاديسنده ارتحال ايلمشدر. (المعالجات البقراطيه) عنوانلى اثر مشهورنده تشكلات وامراض عينيه‌يه دائر پك مهم معلومات ويرمشدر. امراض عينيه‌نك صورت تداويسنه دائر اولان بياناتى‌ده حائز اهميتدر .

ينه بوعصرده ، راضينك حقيقى بر منقدى صفتنى اكتساب ايده‌جك قدر اقتدار طبي كوسترمش اولان (ابوالمنصور الحسن بن نوح القمرى) نك پك زياده اشتهار ايلمش اولديغى كوريليور. ابن سينانك طبي ، بوذاتدن تعلم ايلديكى مرويدر . ابوالمنصورك فلورانسه كتبخانه‌سنده(كتاب غنى ومنى) عنوانلى قيمتدار براثر طبيسى موجوددر .

ابوالمنصور بواثرنده ، امراض عموميه‌دن ، بونلرك صورت تداويسندن اوزون اوزادى‌يه بحث ايتدكدن صكره ، متقدمين اطبانك تداوئ امراض حقنده‌كى مطالعه‌لرينى‌ده اجمالا ذكر ايلمشدر.

اثر مذكور امراض داخليه ، امراض خارجيه وحميات اندفاعيه ناملريله اوچ كتابدن مركبدر .

ابو منصورك اسباب امراضه دائر (كتاب علل العلل) عنوانلى اثريده مؤلفات مشهوره‌دندر .

فارابى .— دردنجى عصر هجريده تركستانك يوكسك ، متبدل يايلالرنده ، حارويابس محيطنده برنادرهٔ روزكار ، بر ذكاى جوال انكشاف ايدييوردى .

تركستانك (فاراب) خطه‌سنده فقير وفقط نجيب بر عائله‌نك آغوش شفقتنده پرورشياب اولان بونور ذكانك ، بودماغ بى‌پايانك آز برمدت صكره بتون جهان مدنيتى شعشعهٔ عرفانى قارشيسنده حيران براقه‌جغنى احتمالكه اووقتلر هيچ كيمسه تخمين ايده‌مامشدى .

(ابونصر محمدبن طرخان بن اوزلغ الفارابى) تركلرك وبتون عالم اسلامك سرتاج افتخاريدر .

(فارابينك خراسانلى وايرانى الاصل اولديغى حقنده‌كى روايت شايان اعتماد دكلدر . بوروايت فارابينك لسان فارسيده‌كى وقوف تامنه وفارسيجه بعض آثار يازمش اولمه‌سنه استناداً اورتايه آتلمش اولمليدر هرحالده فارابينك ترك اولديغنه شبهه يوقدر.)

فارابى تحصيل ابتدائيسنى تركستانده اكمال ايلمشدر . فقط ، بو آندن اعتباراً . فطرتك خارقه نما برموهبهٔ سبحانيسنه مظهر اولان بو نادرهٔ دهايه تركستانك بى‌پايان يايلالرى طار كلمكه باشلادى.

فارابى ، اشتياق عرفانله طوتوشان دماغنه سكون بخش اوله‌جق رشحات زلال معرفتى تركستانده بوله‌ميوردى .

بوسببه مبنى دركه برمدت صوكره فارابى‌يى ايرانده كوريورز. بوراده ، بر ايرانلى قدرلسان فارسيده اختصاص كسب ايدييور . نه‌چاره‌كه ، دماغ خارقه نماسى ايران افقلرنده‌ده آراديغى لمعهٔ معالى‌يى بوله‌ميور . فارابى ايراندن حركت وبعض محللره اوغرادقدن صكره بغداده قدر قوشيور .

بغداده كيرديكى زمان عربجه مشكلاتله افهام مرام ايدن فارابى‌نك اوچدرت سنه صكره لسان عرب اوزره تلاسيق اثرلر تأليفنه موفق اولديغنى سويلرسه‌ك ، نه‌زنكين بركنجينهٔ ذكايه ؛ نه‌قدر زنده بردماغه مالك اولديغى آكلاشيلور.

فارابينك دورهٔ تحصيلى برسلسلهٔ متاعبدر. كنج داهى ، تحصيلى اثناسنده ، فقرو سفالتك مرحمتسز پنجه‌لرى آلتنده قيورانمش ، ازيلمشدر .

فقط ، ـ مع التأسف ـ امثالنه پك نادر تصادف اولنان فارابى كبى داهيلر مصائب دهره قارشى اظهار عجز ايده‌جك ، دوچار فتور اوله‌جق قدر ضعف قلب اثرى كوسترمزلر .

توالئ مصائب نسبتنده بوخلقته‌كى اعاظمك عزم وثباتلريده تضاعف ايدر. بونلر آلام دهره قارشى كمال متانتله :

(وتجلدى للشامتين اريهم   انى لريب الدهر لااتضعضع)

ديمكدن چكنمزلر .

ايشته فارابيده بوصورتله ، هرشيئه ، هردرلو يوقسوللقلره رغماً متصل چالشمش ، عزمنده بر آن بيله اثر فتور كوسترمامشدر. كيجه‌لرى ، مهتاب زمانلرنده قمرك صولغون ، سونوك ضياى منورندن استفاده ايده‌رك مطالعاته‌دوام ايتمش ، مهتابسز زمانلرده كيم بيلير هانكى بختياره حجله كاه سعادت اولان محتشم بركاشانه‌نك حريرى پرده‌لرى آره‌سندن سوزيلن حزمات قارشيسنده كتابنى اوقومغه چالشمشدر.

(كم جاهل جاهل تلقاه مرزوقا) مصداقى وجهله اكثر جهلايه قارشى پك سميح اولان دهرفرتوت ، بو قوجه داهى‌دن ، برموم آله‌بيله‌جك قدر كوچك برلطفى دريغ ايلمشدى .

فارابى چيليغنجه‌سنه برعزم وغيرتله فلسفه ، رياضيات وهيئت تحصيلنه قويولمشدى .

بوسعى مديد ، اودهاى خارقه نما سايه‌سنده‌دركه فارابى ، عالم فلسفه‌نك بيوك انقلابجيلرى ميانه كيره‌بيلدى .

فارابى ، پسيقولوژئ اقوام حقنده‌كى فكرينى ، تتبعات وتجارب جديه ايله تتويج ايده بيلمك ايچون بر مدت صوكره بغدادن مصره قدر بر سياحت اجرا ايلمش ، اورالرده پك عميق تدقيقاتده بولنمشدر.

بالآخره مصردن سوریه‌یه عودت ایلدی . امیر سیف الدوله بو محترم حکیمی زمانه لایق برصورتده استقبال واعزاز ایلدی .

سیف الدوله‌نك سرایی ، برقصر حکمداری اولمقدن زیاده برمحفل علمی ایدی . بوتون سوریه علماسی سیف الدوله حضورنده بو ترك حکیمنی مناظره‌یه دعوت ایلدیلر . فقط دها ایکنجی سؤالده فارابینك دهای عرفانی اوکنده آنجق تلمیذ اوله‌بیله‌جکلرینی تفرس ایلدیلر . بیوك برقدرشناسلقله ، مناظره‌یی براقه‌رق ، حکیم ذوفنونك مطالعاتنی قیده باشلادیلر . اوکوزدن اعتباراً ، بوتون سوریه علماسی ، فارابینك تلمیذی اولمق عنوانینی اك مبجل برشرف عد ایتمشلردر . فارابی ، بونور ذکا ، ۳۳۹ تاریخ هجریسنده دمشق شامده ارتحال ایلمشدر . امیر سیف الدوله بوقوجه حکیمه صوك وظیفهٔ احترامی‌ده ایفا ایلدی . امیرده برابر اولدیغی حالده ، بوتون شام اهالیسی ، اشك‌ریز تلهف اوله‌رق بوجهان عرفانی‌مطمورهٔ ابدیسنه قدر تشییع ایلدیلر ! . . .

فارابی انزوایی سه‌ور ، احتشامدن تنفر ایدر حقیقی بر حکیم ایدی . اثرلرینی اکثریا قیرلرده ، یا یشیل بر آغاج سایه‌سنده محاسن طبیعتی سیر ایده‌رك ویا بر جویبارك زمزمات حزیننی دیکله‌یه‌رك یازاردی . . .

دورهٔ تحصیلنده چکدیکی محن ومشاقك آجیلری ، فارابینك روحنده پك درین ایزلر براقمشدر .

انزوایه فرط میلانی بونك برنتیجه‌سی اولدیغی کبی بشریت مضطربه حقنده‌کی مطالعات فلسفیه‌سنده دخی حیات ماضیه‌سنك درین ایزلری مشاهده ایدیلیور .

فارابی فلسفهٔ قدیمه‌یی پك عمیق برصورتده تدقیق ایلمشدر . ارسطونك فیزیکنی اللی و (روح) رساله‌سنی‌ده ایکیوز دفعه اوقومش اولدیغنی کندیسی بالذات بیان ایدییور .

فارابینك احصاء العلومی بیوك بر آنسیقلوپه‌دیدر . بو اثرده فنونك تصنیفی حقنده اساسلی برمتود تعقیب ایدلمشدر .

احصاء العلومك لاتینجه‌یه ترجمه‌سنك یازمه بر نسخه‌سی پارس کتبخانه‌سنده محفوظدر . بو کتبخانه‌ده ، فارابینك عبرانیجه‌یه ترجمه ایدلمش دیکر بر اثر طبیسی دها موجوددر . فارابی بو کتابنده طبك نظریات و تطبیقاتنه دائر مطالعات مهمه سرد ایتمش اولدیغی کبی آباء طبدن (غالیه‌ن) و (الراضی) حقنده دخی خیلی تنقیدات یوروتمشدر .

عضویات حیوانیه‌نك تشکلات بنیه‌ویه‌سی ، فارابی ، بو کتابده نافذ برنظرله تشریح ایلمشدر .

حکیم شهیر ، علم احوال جو ، حکمت طبیعیه‌یه دائر تجارب وتدقیقات مهمه‌ده بولنمش وبویولده قیمتدار اثرلر یازمشدر .

(السیاسة المدنیه) عنوانلی اثری حقوق اداره‌نك غوامض دقیقه‌سنی جامعدر .

(کتاب فی احصاء العلوم والتعریف) نامنده‌کی آنسیقلوپه‌دیسیله (کتاب فی النوامیس) عنوانلی اثری ، فارابینك ، شعبات فنونه قوانین ونوامیس کائناته اولان وقوف عمیقنك بر مجموعهٔ براهینی صاییلیر .

حکیم مقر ، افلاطون و آرسطو مکتب فلسفیلرینی (کتاب اغراض فلسفهٔ افلاطون وارسطوطالیس) نامنده‌کی اثرنده تدقیق وتنقید ایلمشدر .

منطقه دائر یازدیغی اثرلر میاننده (کتاب التوطئة فی المنطق) و (احصاء القضایا والقیاسات) و (کتاب شروط القیاس) و (کتاب البرهان ، وکتاب الجدل) عنوانلی اثرلری مؤلفات معتبره‌دن معدوددر .

فارابی ، علوم اجتماعیه واخلاقیه حقنده‌ده تدقیقاتده بولنمشدر . (کتاب المدنیة الفاضلة والمدنیة الجاهله والمدنیة الفاسقه والمدنیة المبدله والمدنیة الضاله) و (کتاب مبادی آراء المدنیة الفاضله) عنوانلی اثرلری بو یولده یازلمش مخلدات مهمه‌دندر .

فارابی بو کتابلریله ، پسیقولوژی بشریت حقنده درین تتبعاتده بولنمش اولدیغنی اثبات ایتدیکی کبی سوسیولوژینك نوامیس اساسیه‌سنی وضع وتأسیسه چالشمش اولدیغنی‌ده کوسترمشدر .

(کلام فی اعضاء الحیوان) نامنده‌کی کتاب ، فارابینك تشریح تطبیقی‌یه ، تاریخ طبیعی‌یه اولان وقوف حیرت‌بخشاسنك بر آبدهٔ پایداریدر .

فارابی ، علم احوال روحه دائر درین تتبعاتده بولنمشدر . (رسالة فی ماهیة النفس) عنوانلی اثرنده بو بابده‌کی تدقیقاتنی درج ایلمشدر .

فارابی ، بونلردن باشقه ، حکمت طبیعیه ، ریاضیات ، منطق فلسفه ، علم کلام ، علم اخلاق وعلم کیمیایه دائرده پك چوق قیمتدار اثرلر براقمشدر . مابعدی وار

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

(صفحات) حقنده نوطلر

توحید ، مزارلر ، میخانه

§ صفحاتده‌کی توحیده نقل بحث ایتمه‌دن اول ادبیات عثمانیه توحیداتنك نه ماهیتده شیلر اولدیغنی بر دفعه‌ده بوراده بن سویله‌یم : هر توحیدده الوهیتك عتبه‌سنه قارشی شوسوزلر ـ عادتا سمایه قارشی تصعدات منزغیه کبی ـ رجفه نمای صعود کورینور :

۱ — نظیرك یوق !

۲ — هرزمانده وهرمکانده سن موجودسك !

۳ — انسانلری ضلاله مکر معظمك آتمش !

۴ — پی سواده مشعل ارشادك چکوب کتورمش !

۵ — سکا ایمان ایتمه‌ینلر تباه اولمق محق !

۶ — اثردن مؤثره انتقال !

۷ — جمال وجلال ، جنت وجهنم نظریهٔ متصوفانه‌لری !

٨ — جنّدن فارغ اولدم دیدار الوهیتکی متجلی قیل !

کبی سطحیات ساده مآلکه انسان بومکررانی تکرار ایده‌جك قدر سرسمفطرت برناظمسه قلمنی الوهیتك سراپردهٔ غیبنه تسلیط ایتمسنده معنا بوله‌من . بو آغزله دامان اکابری‌اویه‌جك قصائد رذیله‌سویله‌نیر. بوحکمك ضیا ایله حامد ، برده فضولی اوچ مستثنای محترمیدر. ضیا پاشانك خرابات مقدمه‌سنده وحامدك شیمدی اسمنی تخطر ایده‌مدیکم منظوم بررساله‌سنده ،فضولی‌نك‌ده دیوانده‌کی‌اوچ توحید ضیاپاشانك‌کی حامدك کنه مرجح‌اولمی وفضولی‌نك‌کی هپسنه متفوق بولنمق‌صورتیله ادبیاتمزك یکانه اوچ اثریدر . ذاتاً ضیا پاشانك حیات ادبیه‌سنده‌کی اجرا آتی عالی پاشا کبی‌بر مخلوق منوره هجو عظیم برده خلاق کائناته مدحیهٔ تکریم یازمش‌اولمسیله امداد ایدیلیر.

بن شیمدی صفحات قارئلرینه انهام ایتمك ایسترم‌که محمد عاکفك توحیدی هیئت مجموعه‌سنده متجلی اولان منفرد برماهیت اعتباریله بواوچ توحیدك اوچنه‌ده آیری آیری مرجحدر . بناء علیه یکانه‌در . چونکه اولا — بوقارده صایدیغم بدیهیات عاکفك توحیدنده — اکثر یرلرنده — یوقدر . ثانیا — موجود اولدیغی یرلرده بو بدیهیات‌یافلسفهٔ الوهیت نکاتنك یاخود حس وخیال کائناتنك ضیالریله هاله‌دار اولارق موجوددر . مثال عرض ایده‌یم . محمد عاکفده اللهك یوقاریده بدیهیات اعدادنده کوستردیکم مکر معظمندن بحث ایتمه‌مش دکلدر . لکن باقکز نه‌صورتله :

« برشخصه اسیر اولمه‌یی بر قوسقوجه ملت
« مکر کله‌می یارب صانیور کندینه دولت ؟
« دنیایی یاقوب ییقمغه برسیف تعدی
« امرکله می یارب ایدییور بویله تصدی ؟
« ظالملره قهرك اوقدر ویردی‌که میدان :
« یوق عادل مطلق » دییه‌جك یأس ایله وجدان !
« یردن چیقیور کوکلره بیك آه شرربار ،
« کوکلر ایدییور ساده چیقان ناله‌یی تکرار!
« بریانده یانارلانه‌سی بیك خانه‌خرابك ،
« بریانده سونر لمعه‌سی میلیونله‌شبابك
« قالمش ألی بوکرنده فلاکتزده مادر ،
« أولادینی کومش قره طوپراقاره ، ایکلر !
« آغلار بریدن برسوری آوارهٔ طالع ،
« ناتپاره ایچون ایلیه‌رك عرضنی ضایع .
« بوکمش اورادن بوینی بیکلرجه یتیمان ،
« مأوی، آرییور عائله‌لرلانه پریشان !
« مظلوم شکایتده ، ندامتده ستمکار ،
« خونابهٔ مقتوله غریق اولمه‌ده خونخوار !
« بیماری ، فلاکتلی‌یی ، عریانی ، سفیلی ،
« مفلوجی ، عملمانده‌یی ، مسکینی ، ذلیلی ،
« غداری ، جفادیده‌یی ، محکومی ، اسیری ،

« هیهات . شو پایانسز اولان جم غفیری
« تشهیر ایله شهرت قازانان صحنهٔ دنیا
« کزمی الهی سکا بر قانلی تماشا ؟

سدرهٔ کردکارك منتها خانهٔ غیبنه قدر واصل اولان بو فریاد یردن سمایه دوشمش بر صاعقه‌درکه قضا وقدرك دامان مهیبنی پارچالار .

§ « توحید » اك‌کوچ شعبهٔ‌شعردر . الوهیت‌که — شقهٔ‌سرائرینی عقداعصار ایله مزج ایدرك میلیونله جبههٔ اعتقادك فوقنه عمامهٔ‌منور ، ینه میلیونله اندام انقیادك بلنه زنار معوج اوله‌رق باغلامق ؛ بوسرسما چهره‌نك حضور جلالنده شاعر اوقدر یوکسلملی اوقدر یوکسلملی‌که ناصیهٔ ادراکی ستون‌عرش ایله مصادمه ایدرك اورادن جذبات وجدان صاعقه‌لری یاغدیرملی . یاخود علویت الوهیت اوکنده اوقدر آلچالملی اوقدر آلچالملی‌که‌قلب حساسی کره‌نك مرکز آتشینی ایله چارپیشه‌رق وجدان شاعره‌زلزلهٔ نعظیم عارض اولملی‌ده عادتا حرکت‌ارض زمانلرنده یرك آلتندن چیقان وقوف کورلتیلره بکزه‌ین سوزلری — هانی شو معناسی دکل ماهیت‌مدهشه‌سی اکلاشیله‌بیلان — سوزلری شعریله سویلیه‌بیلملی :

« ای‌نور الوهیتك ظلی عوالم
« ظلك بیله اسرار ظهورك کبی مظلم

ایشته بوبیت تصویر ایتدیکم زلزله صدالرینه بکزر . سوزهویتلی دکلدرده انجق سس ماهیتلی مبهمات عالیه‌دندر . ذاتاً شعر حقیقی‌نك بعضاً اویله یرلری اولورکه مهیب وبراوجی نامتناهی‌یه واصل سسلر چیقاریر . ذاتاً بنم اقوال‌عالیه دیمك ایسته‌دیکم‌شیلر بونامتناهی نورد سسلردر . دوشونولسون‌که‌یلدیرم عکسلری ، فورطنه‌صدالری بتون بوکلمات پرولولهٔ طبیعت سسدن یاراتیلمامشمی‌در ؟

§ شوبیتی اوقویه‌لم‌که برآیتك مآل عالیسی‌در :

« کرسیٔ جلالك‌که سماله زمینلر
« برنقطه قدر صحن‌محیطنده‌طوتا ریر !

توحید شاعری منظومه‌سنی یازارکن هم الوهیت شعری اولان « قرآن کریم » دن هم‌ده الوهیت شاعری اولان‌لامارتین‌دن مستفید اولمشدر .

§ شودنیای دنیده‌برطاقم ذوات موجوددرکه شعرایچون پرنسیپ واضعی کچینیرلر بونلر ادعا ایدرلرکه حدیث ، آیت تلمیحاتی شعر وادبیاتك بنای نفائسنه کیرسه کیرسه باب‌قبولندن دکل‌روزن‌استثقالندن کیرر . هله ادبیاتده تصوفپرورلکی— نعش ادراکلرینك‌عضلی‌برسنك مزاری اولان — چین‌چینلرله قارشیلارلر . حالبوکه بوادعالری سرد ایتمك بوکونکی اوروپا ادبیاتنك ماهیتنه قولاقدن عاشق اولوب چشم آشنا بیله اولمامق دیمکدر . « لامارتین » ی، دائما لاهوت حدیقه‌لری والوهیت شاهقه‌لری فوقنده آرام ایتدیکی ایچون‌براقه‌لم‌ده مثلاموسه‌یی آلالم‌که شوخ ونسوانپرور برشاعردر ینه مثلا اونك « ژاق رولا » اسمنده‌کی منظومه‌سنی اوقویه‌لم‌که الك‌حسی اثریدر . کورورزکه بوشعر

بتون اسـاطیر اولین تلمیحاتیله طولو . متأخر شـاعرلرك مهملرندن ومحترملرندن اولان (پول هره‌دییا) ایسه یونان میتولوژیسی ایله شعرلری لبریز ظلمـات اولمش برشـاعردر . عجبا ادوار اولین خرافاتی قدر اولسون بزده تصوف تغذیهٔ روح شعر ایده‌مزمی ؟ عاکفك بوراده‌کی قرآن تلمیحاتی توحیـدنده اولدیغی ومثلا برنشـیدهٔ محبتده اولمادیغی ایچون پك موافقدر .

§ توحیداتك کوچ یازیله بیلمسنه برباشقه سبب ده ــ اجتهادمك کیمسه‌یه متجاسر اسنادی دکلم ، کندی ادراکمجه دیمك ایستیورم ــ شودر :

الوهیت بر « معنویٔ معظم » درکه کنه کریمنك اوکنده شـعاع فکر ونورنظر تعلق ایده‌جك مادی نقطـه بولاماز ؛ فضا ایچنده ، بوشلق ایچنده ، نامعینلك ایچنده ، نامتناهیلك ایچنده ، نامرئیلك ایچنده ، حیرپینیر طورور . غصن تعلق بولامیان برقوش قنادینك کرهٔ هوایه متمادیاً چارپوب قیریلمسندن متحصل قانلر کبی بونورنظرله شعاع فکرده کبریا فضالرنده اوچارکن امید ایتدیکی نقطهٔ آرامی بولامایچه چیرپینمغه باشلارده اوضیا ایله اونورك شهبال منکسرکبی قانادیغی ، وفقط قان قطره‌لرینك ضیا ذره‌لری شکلنده شاعرك کاغدینه دوکولدیکی کورولور وبالطبع انجق فکرك ضیای مجروح ونظرك نور منکسرندن آقان بوخون منورشعردر . فقط برتوحید تصور بیوروکزکه (۸۰) بیتدن متشکل اولسون ده هپ بویله قان قطره‌لریله یازلمش اولسون ، ممتنعدر . ایشته بوامتناع طبیعی‌نك مواجههٔ مشکلاتنده قالدیغی رأی العین کورن شبه شعرای امت توحید نویسلك ایتدکلری زمان ایشی هپ اللهك بیوکلکنی سویلمك هم ده مکرراً سویلمك یولنه دوکشلر ومع التأسف « یونس امره » و « مصریٔ نیازی » الهیلرینه یقین برشی اولسون سویلیه‌مه‌مشلر .

ذاتاً الوهیته قارشی مطلقـا برشی سـویلمش اولمق دکل ، برشی سویلمش اولمامق ده بعضاً شعردر . فقط بوسکون صدانك پك فوقنده‌در . بوتلعثم تکلمه بالای سرمدیتدن باقار .

§ محمدعاکفك توحیدینی اوته‌کی توحیدلردن درین برحفرهٔ اسباب آییریور . صفحاتنده‌کی توحیدك بعضی یرلرده وجدان موحددن چیقان قطرات خون امتدادلریله یازلمقله برابر منظومه‌ده اویله بیتلر وارکه عادتا الوهیتك فضـای مجرداتی ایچنـده مادی منظره‌لر ، ماده‌لر ، مادیتلر بویله نور نظرك سرسری سرسری اوچـوب کیتدیکی بوشـلقلرده « منظره » کوسترمك محالاتك مرتبهٔ امتناعنه واصل کوجلکلردر . شو بیتلر بزه مجردات فضالرنده منظره‌لر کوستریور :

« ای روح فضا کرد کرانسیر حریمك
« ای ناطقـه دمبستهٔ اسرار عظیمك

***

« جولانه‌یتمزکبی پهنای عوالم ،
« کاهی سنی بولمق ایچون آواره خیالم
« بر شوق ایله لاهوته قدر یوکسله‌یم دیر ،
« لکن نصل اولسون‌که بو معراجه مظفر ؟
« ناسوت محیطنده هنوز چالقالانیرکن ،

« بر دست تجبر دایانوب کوکسنه بردن ؛
« مدهوش و محقر سریلیر اسفل خاکه ! . .

بو بیتلرده اولا ترکیبلرك ، کلمه‌لرك هان هپسی پك چوق کوزل .
« ناطقه ــ دمبسته ــ اسرارعظیم ــ روح فضا کرد ــ کرانسیر حریم ، کلمه‌لرینك هربری عاکفك برامضای متنکرالقیافه‌سیدر . هله « کرانسیر حریم » ی خسته منظومه‌سنده‌کی « لمحهٔ لبریز الم » ترکیبی کبی الك اول ملتك لهجه‌سندن استحصال وادبیاتنده استعمال ایدن محمدعاکفدر .

شیمدی بیتلرك تضمن ایتدیکی لوحه‌لره منظره‌لره کله‌لم : برنجی مصراعنده فضاپرواز اولان بر روح متموج وار ، بورایه قدرفکرده ممتازلق یوق . روح الوهیتك عتبهٔ حریمنه یاقلاشدقجه یاواشلایور .

ایشته بو بر خارقهٔ تصویردر . چونکه عاکف روح کبی مجرداتدن اولان بر شیئی اوقدر مادی تصویر ایده بیلیورکه فضاده کندیسـنه درجات سیر وپرواز بیله تعیین ایدییور . بو تصویر یالکز بو شعرك دکل شعر مطلقك اینجه‌لکلریدر . فقط بو قبیل طرز تفکراته اعتراض ایده‌جك ذوات بولنورلرمش ، عاکفی بکنمزلرمش نه بأس وار .

اعدا مرمیسندن ستون مفاخرده تشکیل اولنور . سنك تعرضله بعض نامله هیکللرده رکز ایتدیلر . « قولون واندوم » دشـمن کله‌لریله بنا وتزیین ایدیلن بر آبدهٔ شرف دکلیدر ؟

« بر دست تجبر دایانوب کوکسنه بردن »

مصرعی‌ده بر لوحه‌در . الوهیتك غلبه فرمای هر متحری اولان سرأرینی فضانك ماورای غیبنه معلق بر پنچهٔ تجبر شـکلنده تصویر وترسیم ایتمك عاکفه مخصوص بر هنر هائلدر .

§ توحید ، توحیدات سائره‌دن بر نقطه‌ده بر کره دها آییریلیر . بتون توحیدلرده ملحدلره عائد طعن وتشنیع باران طوفانمانمسی وار . عاکفك توحیدنده ایسه ملحدلره عائد بر مرحمت معظمه حسی موجود که شاعرك الله درجهٔ ارتباطنی کوسترن الك صمیمی قسم ــ توحیده ــ بودر :

« بر ملحدی لکن کیم ایدر تسلیه هیهات ؟
« صیغماز اونك آفاقنه فردای مکافات !
« عندنده سماوات وزمین بر قوجه بوشلق
« فریادینی کوش ایلیه‌جك کوش کرم یوق !
« الجای تصادفله شو « بوش ! » عالمه دوشمش .
« اطرافنه بیکلرجه شدائد کلوب اوشمش .
« هرلحظه بوغوشمقله کچوب دور حیاتی
« بر شی اوله‌جق غایهٔ خسرانی : مماتی !
« وارلقدن اونك ایکلیه‌رك أولمه نصیبی !

بورایه قدر ملحـد ، کندی قنـاعت مظلمه‌لریله نه کوزل ونه طبیعی اولارق سویلنیور دوام ایده‌لم :

« بونلر بشرك ایشته الك آواره غریبی ،
« مؤمنلره امداده یتیش مرحمتکله ،
« ملحدلره لکن دها چوق مرحمت ایله :

« كمراهلر كدركه عما ليلنه طالمش ،

« بر رهبر اولور نجم امل يوقده بونالمش !

شمدی‌يه قدر هيچ‌برشاعر « مؤمنلره مرحمت الهيه‌يی »استرحام ايتدكدن صوكره « ملحدلره‌ده بر حد اعظمیٔ مرحمت » ايسته‌مه‌يی خاطرليه‌جق قدر علو جناب ايله مترافق برعلوايمان كوستره‌مه‌مشدر .

§ شو مصراع شيمدی‌يه‌قدر باشقه‌شكللرده باشقه‌لری طرفندن‌ده سويلنديكی ايچون كوزل دكل :

« هرذره‌ده آهنك جلالك طويولوركن »

« نغمه‌ده لسانلر انطاق »

شو مصرع معظم اوقونديغی زمان انسان نامتناهی‌دن آقوب كلن بر عمان اصوات ايچنده قاليور :

« هر نغمه‌ده بيكلرجه لسان ناطق اولوركن . »

§ شو بيتده‌كی « طی » و « شی » قافيه‌لری فنا :

« حكمك‌كه تحكم ايده‌مز سيرينه برشی ؛

« بر آنده بوپايانسز اولان جوی ايدر طی .

توحيد حقنده‌كی مطالعات‌عاجزانه‌م‌ده بوقدر . شيمدی «منارلق» منظومه‌سنه كچيورم .

مدحت جمال

صراطمستقيم اداره‌خانه‌سی‌واسطه‌سيله بروسه مبعوث محترمی طاهر بك افندی‌يه

بررجا :

مشتاقان علم‌ومعرفتی كوناكون معلومات‌ايله‌وايه‌دارفيض‌ومفخرت ايدن تراجم‌احوال ومشاهيراسلامه دائر ارشاداتكز ميانده او ، تا مغلوب فرانسه ايمپراطوری‌ناپوليون‌بوناپارتی رجعت قهقری‌يه‌اوغرادان عكا قلعه‌سی محافظی سرای بوسنه‌لی جزار احمد پاشانك نام بلندی كوريله‌مامش ومیرمشارالیهك‌ترجمهٔ حاله‌دائرقاموس‌الاعلامده‌كی‌مقصدی تأمينه غيركافی ايكی سطر يازيدن ماعدا هيچ بريرده معلوماته تصادف ايديله‌مامش اولمغله قدر ناشناسلغمزه خاتمه ويرمك ايجاب ايدن بويله بردورده كوشهٔ‌نسيانه آتيلان بوالماسپارهٔ ملينك آرتق احياسنه دلالت بيورلمسی‌متمنادر افندم .

سرای بوسنه‌لی فيضی

دارالفنون الهيات شعبه‌سی مداوملرندن

عالم اسلام :

آرقه‌دن چويرمه . .

تاريخده مجاهدات سياسيه‌نك هر هانكی صحيفه‌سنه عطف نظر ايدلسه ، اوراده بر انكليزسيمای حكومتنه راست كلمك ممكنسزدر. حريت بشريه‌نك بو ايلك مجاهدی اولان غيور ، فقط معتدل قوم : عصرلردن‌بری كنديسی ايچون چيزيلان‌خريطهٔ استقباله كمال سكونله وفقط شاهانه بر ظفرله ايلروله‌مكدن كيری دورميور . آهسته ، لكن متين وآهنين خطوه‌لر ، دور انديش وبی فتور غيرتلردركه ظفری تأمين ايدر . انكليز قومی بويله يورور وبويله چاليشير ..

هندستان معمورهٔ كرانبهاسنه كيتمك ايچون اميد بورونی دولاشمغی زائد كورن ؛ سطوت بحريه‌سنه ، شرف مليسنه بر شين عد ايدن بو ملت : سپته بوغازينی ، بحر سفيدی ، سويشی باب المندبی زير قبضهٔ اداره‌سنه كچيره‌رك اك قيصه بر هند وثروت يولنی تأمين ايلدی . . جغرافيانك حدودينی ، شكل وشمائلنی بوزدی‌ده ، ينه سكوتی بوزمادی .. يورودی ، سكونت ، اعتدالله ، ثبات ومتانتله يورودی . راه آمالنه چيقان نه قدر مانعه‌لر وارسه وارلغنی سطوتنی، سياستنی كوستره‌رك‌هپسنی ، أوت هپسنی سوكدی، آتدی .

املنه‌دوغرو يورور‌كن البت‌ده ، زحمتلر ،مشقتلر چكدی . فقط ثبات ومتانت .. ايشته بو ايكی دمير خصلتدركه اونك چهرهٔ سياستنه بر چين فتور قوندوره‌مادی .

انكليز‌نه مقصدله چاليشيور . . انكليز سياستنك نقطهٔ توجهی هدفی نه‌در ؟ .. بونی بيلمك ، عثمانيلرجه حيات وممات مسئله‌سی‌در. چونكه هندستانه دوغرو آقان انكليز انظار وآمالی بزم ساحللرمزه بزم حدودمزه ، بزم مملكتمزه اوغرامادن كچمز . بويله قول قوله بزمله وبزم مملكتمزله مناسبتدار اولان بر رفتار سياسته ، نصل اولوركه ، بيكانه قاله بيليرز ! .

افكار عموميه ايله مطبوعات عثمانيه بو مسئله ايله پك چوق اوغراشدی . فقط مسئله ، ينه مسئله‌در ؛ بيتمش ، سونمش دكل ، بلكه‌ده هنوز وداعما شديد بر فوران خفی ايله كوكلره يوكسه‌لن بر پولتيقه وولقانيدر . بو وولقان ، وحدتينك وولقانی كبی كلوب كه‌چيجی دكلدر . بو ، اويله دساس بر وولقاندركه آز زمانده توكه‌تمز ؛ حكمی انكليز دولتی ايله برابر ابديدر .

كيم نه‌ديرسه ، ديسون .. حسن‌نيت وحسن‌تفكرسياست ومنفعت ايشنه كيره‌مز.. بين‌الملل‌وبين‌المطبوعات « منافع دوليه » تركيب وتعبير صريحی واركن حس‌نيت وتعميم مدنيت كبی ظاهرده روح وفكری اوقشايان، فقط حقيقتده بزمرهٔ‌بشری اغفال ايچون‌قوللانيلان‌قوری وبی‌معنا سوزلره اعتماد ايده‌جك بردورده دكلز .

كيم چيقوب‌ده افكارعموميه‌يه‌انكليزسياست‌وولقانی قيغيلجملرينك مثلا يمنده ايقاع‌حريق اختلال ايتمديكنی تأمين ايده‌بيلير ؟ كيمسه . چونكه بوتأميناتی ويره‌جك اولان ذات‌محترم ، اول‌امرده‌،هندستانی : بحرمحيط هندی ساحلندن آله‌رق فرانسه‌نك غرب‌شماليسنه نقل‌ايتمكه مجبوردر !

انكليزلر ، نه ياپمق ايسته‌يورلر ؟..

اول‌امرده هند يولنی قوی براساسه ربط ايتمك . صوكرا هندستانی مصرله همحدود ايده‌رك اورته يره : انكليز قوتی ، انكليز حاكميتی ، انكليز سياستی آلتنده بر « خلافت عربيه ! » تأسيس

ایله مسلکه بونك براوجی بنغ‌اله ، عـدن ؛ اوبر اوجی بحرسـفید وخرطومدر .

هندستانی ، بلوجستانی تمامیله ضبط ایتملری ، مصری اشغال‌قوی آلتنه آلملری ، عدنی الده ایلملری ، تقسیم‌معلومده ایرانك‌جنوبلرینی بنمسه‌ملری ، بصره کورفزنده برحق آراملری ، کویت اوززنده بر حق حمایت و بلکده حاکمیت ایسته‌ملری .. دها ، دها برچوق شیلر بوادعامزه صریح وقطعی برر دلیلدر .

بوأمله وارمق .. تدریجی وعاقلانه برخط‌حرکت تعقیبنـه منوط ایسه اونی انکلیزلر کال‌موفقیتله تطبیق ایتمکده‌در .

فقط یازیقلر اولسونکه انکلیزلر ، بوندن‌برعصر اول، ناپولیونك نامنه چیزدیکی طریق‌ظفرده بویله آهسته ، امین وبی‌فتور یورورکن . . استقبالك اك آغیر « محکومیت وتابعیت بویوندوروغی » آلتنه‌کیره‌جك اولان بزلر ، اسلاملر بوکرداب‌بی‌آماندن‌بی‌خبرز . خبرداراولانلرمز وارسه بیله آز وحتی اونلرك برچوغی‌ده وجدانی او آماله خـدمت ایچون صاتمش حمیتسزلردر .

کرك جهلمزله ، کرکسه وجدانسزلغمزله بیك‌اوچ یوز بوقـدر سنه‌لك دینمزی مزارفلاکته کوتورمکده اولدوغمز کبی‌بوحالدن‌بی‌خبر اولان بونجه امت اسلامیه‌یی‌ده محکومیت وفلاکت جهنملرینه آتمقدن حذر ایتمیورز ، اوتانمیورز !...

مملکتمزه انظار استیلاسنی دیکمش دشمن ملتلر ، فتح واستیلا پولتیقه‌سنی « حلول مصلحانه » شکلنه قویمشلردر . برمملکتی‌تخریب‌و استیلا ایچون او مملکتدن ، کندیلرینه قارشی چیقه‌رق حرب ایده‌جك ، قان دوکه‌جك و قان آقیده‌جق اولان قـوتی امحا ایتمك و او مملکتی کندیلکندن مجبور سقوط ایتمك . . ایشـته خط حرکت ! چونکه بوصورتی حیاتك قیمتنی تقدیر ایدن بشریت غربیهٔ حاضره‌یه دها ملایم بولمشلردر .

مملکتلرنده داراولوب قالمش ، ثمرهٔ سعینی آرتق طوپراقدن آله‌مامغه باشلامش اولان او غرب ، او کثرت نفوس : ذلیل ، حقیر ، سـفیل ، سرسری و پریشانمی اولسون ؟! .. اونلرك سرایلرینی ، سعادتلرینی ، اذواق بی‌نهایه‌لرینی کیم ونه احضار ایده‌جکدر؟ ایشـته هدف بوراده تعین ایدییـور . شهرلره میلیون ، میلیون بریکمش و کوندن کونه‌ده چوغالمقده بولونمش‌اولان اوخلقك سعادتی ، اوخلقك حیاتی ، اوخلقك بختیارلغی لازم . . ایشته مقصد !

فقط هرملت ، هرملت قویه توسـیع سـطوت وتأمین ثروت ایدرکن برضعیف حکومتك ، بر بیچاره ملتك حیاتندن و حدودندن معموره‌لر ، سعادتلر ، خانمانلر ، حاصلی انسانلر ییقار ، آلیر . .

بز مملکتمزی ، بوسـویملی دیاری اومقصدك پای اسـتحقار وتجاوزی آلتنده‌می کورمك ایسته‌یورز ؟ خایر. اویله ایسه هرعثمانلی برانکلیز قافاسیله بومملکتی نیچون دوشونمیور ! . .

یمن . . بوولایتمزده مسکون اولان وطنداشلرمز ودینداشلرمز، عربستان شبه جزیره‌سـنك جنوبنده اویله قانلی بر مشـعلهٔ اختلال یاقشلردرکه اونك نتیجه‌سندن کندیلرینك‌ده فلاکت و ندامتی محقق . انکلیز تشویقاتیله ، تشویقات خفیه‌سیله اللرینه خلافت وعربلق نامنه شقاوت بایراقلری آلان یمنلی‌وطنداشلرمز ، عقللرینی باشلرینه آلسونلر ! . . . انکلیزلر، هیچ بروقت‌یمنلینك قره‌کوزلرینه مائل‌اولمازلر وهیچ بروقت یمنلینك حق وسعادتنی دوشونمزلر و دوشونه‌مزلر . اونلر، یالکز هندستاندن نبعان ایدن سیل ثروت و سامانك لوندره سوقاقلرینه سهیل وامین اوله‌رق آقمسندن بشقه هیچ برشی‌دوشونمك ایسته‌مزلر . بو ، برحقیقت ریاضیه‌در .

دولت عثمانیه‌نك هندستان وهندیولی ایله صمیمی‌وقوی‌بررابطه‌سی واردر . عثمانلیلرك اعلان حریتی ، اورابطه‌دن استقبالده استفاده‌ایتمکه بر چیغیر ، بر عـلامت مخصوصـه دیمك ایسه انکلیزلر البتده اونی آلقیشلامازلر . بو ، اویله بر حقیقتـدرکه ایکی کره ایکی درت ایدر کبی قطعیدر . بناء علیه ، انکلیزلر صورت ظاهره‌ده حریت عثمانیه‌یی اوقشایه‌رق ، بعضاً‌ده حتی آلقیشلایه‌رق داخل ملکمزده اویله‌خفی ، اویله مدهش روللر اوینیورلرکه یالکز بوندن ارباب فراست و رجال سیاست خبرداراوله‌بیلمکده‌در. وطنمزك‌هانکی جانبنه‌باقسه‌ق براختلال یانغینی ، بر صدای سلاح ، بر برق جهل کوزه چارپیور . انسـان کندی وجودینك قلبنه شیش‌صوقمق ایسته‌مز ، فقط بزاویله‌یاپیورز : بو ، بر جنت مدهشه‌در .

امامه موفق اولمق ایچون میلیونلر صرفندن قاچمایان انکلیزلر ، بو کندی حکومتنه قارشی سلاح عصیانه صارلمش اولان یمن امامنك اختلالجی سورولری آره‌سنه‌مهتدی مفسـدلر کونده‌ره‌رك‌چالیشیورلر امامك وجدانی صاتیلمامش اولسه بیله وطنه ، عثمانلیلغه ، هله وهله اسـلاملغه زهرلی بر عقرب کبی ایراث مضرت ایتمکده‌در . امام حقیقت حالی ادراك ایتسه بیله بنه فکرنده ثابتدر . او ، دائمـا بزه قارشی بر اختلالجیدر . کندیسنی صنعاده مدبدب و مزهر بر سریر خلافت اوزرینه اقعـاده راضی کبی کورونن انکلیز ریاللری ، بر کون‌کلیرکه، ابابیل‌قوشلرینك‌اجدادینك تپه‌لرینه یاغدیردقلری‌طاشلر کبی تنك بالاسـنه اینه‌جکدر . فقط تأسف اولنورکه بو مضرت یالکز کندیسـنه دکل ، بر دفعه بزه دوقونه‌جق ، بزم ایچون آرقـه‌دن چویرمه اوله‌جق و بو منبت قطعه‌ده‌کی شـمدیکی بو جنبیه‌لی جاهل خلقك محو وخراب اولمسنی انتاج ایده‌جکدر .

بناء علیه دولت عثمانیه‌نك حیات واستقبالی عربستان شبه جزیره‌سنده ایسه یمنی آرتق دوشونملیدر . .

امام و ادریس کبی اسـلامیتك اضمحلالنه دوغرو یورویـن شـدید قوتلرك ازاله‌سی لازم کلیر . یمنك تخلیه‌سی دولت عثمانیه‌نك افلاسی دیمکسه بوراده‌کی حالت‌سقیمه‌نك دها زیاده کسب اتساع وقوت‌ایتمه‌سنه میدان ویرمیه‌رك محو وافناسی حکومتمزه بورجدر . بز اول وآخر یمنده تأسیس نفوذ ایچون سطوت عسکریه‌یه محتاجز .

بوراده امامل ، ادریسلر شریعت ایسترلرمش . عجائب ! . . شریعتی ییقمغه ، اسلامیتی باتیرمغه چالیشانلر نصل اولورده شریعت

ایسترلر ! . دیمك‌كه بونلر ، امثال عدیده‌سی كبی ، جاهل وغافل خلقی جلب ایچون (شریعت) كلمه‌سنی آلت اتخاذ ایتمشلردر . تأسف ، صدهزار تأسف : بودنائته ! ..

بوراده نه‌یاپیله‌بیلیر ؟ قوت حكومت اولدقدن صوكرا هرشی .

بوراده نه‌یاپملی‌در ؟ بردماغ ، برتجربه وبردستور اولدقدن صوكرا ینه هرشی .

نه‌وقت ؛ هرشی یاپیله‌بیلیر ! . .

ع . ع

مطبوعات

اناطولیده صالغین خسته‌لقلر

بز بر چوق دفعه‌لر سویلدك ، وینه‌ده سویلیه‌جكز ، اصلا سویلمكدن اوصانمیه‌جغز كه عثمانلی دولتنك اسل كوده‌سی اناطولیدر ؛ بویله اولمقله برابر یتیم كبی الك آز باقیلان‌ده او مبارك قطعه‌در . زواللی اناطولی، وطنی ایچ وطیش دشمنلره قارشی صاقلامق ایچون كوربوز اولادلرنی ، قره‌طاغ ،بلغارحدودلرینه ، مالیسور قیالقلرینه یمن چوللرینه كوندریر ، انا ، اتا اوجاقلرندن آییریر ؛ او صوئوق طاغلر ، او آتشلی قوملر ، بو مطیع ، بو صادق قهرمانلرك بر چوغنه قاردن ، اوتدن مزار اولور ؛ بویله‌جه سنه‌دن سنه‌یه تارلایی سوره‌جك صاغلام قوللر ، نسلی آرتدیره‌جق قوج یكیتلر اكسیلور ، طوریر . . صانكه بونلر یتشمه‌مش كبی ، دیكر طرفدن صالغین خسته‌لقلرله او انا ، اتا ایلی قاوورمقده ، ایصسزلامقده ، عصیانلر، محاربه‌لرله یاریشه چیقمش كیدر . ایشتدكلریمز صحیح ایسه ، شو صیره‌لرده؛ قوله‌را، اناطولینك بعض كویلرنی زهرلی دیلیله یالایوب بوسبوتون یوق ایتمشدر ! . . مملكتك هر طرفندن چوق وایی حوادث آلان « رنین » كچن نسخه‌لرینك برنده شو معلوماتی وریبورکه . نه قدر چوق اوقور ، چوق دوشونلورسه او قدر فائده‌در .

« كوتاهیه‌ده بر مدتدن بری حكم سورن قولرا كسب شدت ایتمشدر .استحصال ایتدیكمز معلوماته نظراً خسته‌لغك اندفاعنی تأمین ایچون استانبولدن كوندریلن اطبا ایله محلنجه استخدام ایدیلن دوقتورلر بویوك‌بر نتیجه الده ایده‌مامشلردر . هیچ كیمسه خسته‌سنی خبر ویرمدیكندن خسته‌لق‌متصل ترقی ایتمكده‌در . پك چوق‌مصاب وارسه‌ده كیزلی قالمقده‌در .

« كوتاهیه قصبه‌سنده وضعیت بویله پك الیم ، پك فجیع اولدیغی كبی ملحقاتی‌ده بزه نیكبینلك ویره‌جك بر ماهیتده دكلدر ، كوتاهیه كویلرنده قولرا قیشدن بری موجود ایمش ،قیشك شدتی واهالی محلیه‌نك جهالتی نتیجه‌سی اوله‌رق خسته‌لق اوزمان دویولمامش . بش اون كون مقدم قولرا پك زیاده تهدیدكار بر وضعیت آلدیغندن كویلیلر حكومته مراجعت‌ایتمشلر. ناحیه مركزی اولان طاوشانلی‌ده قولرا اجرای تخریبات ایتمكده اولدیغی كبی مذكور ناحیه‌یه مربوط قراده مصابین ووفیاتك مقداری قورقنچ رقلره بالغ‌اولمشدر.

« شویله بر وضعیت ألیمه قارشیسنده هر حمیتلی عثمانلینك قلبنده درین بر اذا حس ایتمامسی ممكن دكلدر ؛ هریرده تكثیر نفوس ایچون عقله كلن كلمین بیك درلو وسائطه مراجعت اولنیور . بكارلردن ویركی آلمق كبی . اوچدن زیاده اولادی اولان پدرلره اعانه ویرمك كبی تدبیرلر شمدی قلممزك اوجنه كلن وسائط جمله‌سندندر . بز بوندن نه‌وقت متنبه اوله‌جغز ؟ مزمن ، دائمی خسته‌لقلرك چارهٔ اندفاعنی تحریده اهمال كوسترمك بر معصیت ایسه قولرا كبی آفاتك امحاسی امرنده اختیار مسامحه جرأتكارانه بر جنایت اولور .

بز هیئت اجتماعیه‌مزك بویله بر جنایتی قبول ایتمیه‌جكنه قطعیاً امینز ؛ بناءً علیه امید ایدرزكه داخلیه وصحیه نظارتلری وسائر مرجعلر همان كوتاهیه‌نك امدادینه یتیشیرلر . قولرایی اورادن دفع ایتمك پك قولای : مادام‌كه بورادن اعزام ایدیلن اطبا هر نصلسه اهالینك اعتماد تامنی جلب‌ایده‌مامشلردر ؛ یرلرینه باشقه‌لری ، اوصاف لازمه‌یی حائز اولانلری اعزام ایدالی وبونلر بوتون اسباب موفقیتله یعنی پاره ، آلات وادوات واجزای كیمیویه كبی وسائطله تجهیز اولنملیدر .

بو كبی احوالده بر دقیقه تأخر ، ناقابل تعمیر بر خطا تشكیل ایدر . كوتاهیه ، تاریخ ملیمزده پك معزز بر موقعی اولان بوصاف وفیضكار عثمانلی یوردینك ، بر زمانلر مصنوعات بدیعه‌سی دیللرده داستان اولان بر قطعهٔ محاسن پناهك قولرا كبی بر آفت هائله‌دن قورتارلمسی كوچوك بر همته متوقفدر ، بو همتك اسیر كنمسی سینهٔ اقدس وطنده قپانماز جریحه‌لر آچه‌جقدر .»

آكلادق : عصیانلری ، اجنبیلر تشویق ایدییور ، بر طاقم شهرت دوشكونی ، منافع شخصیه كوله‌سی مفسدلرده اونلره آلت اولیور ... بو عصیانلری بر دفعه پاطلادقدن صكره ، عسكرسز ، سلاحسز سوندرمك‌ده قابل دكل . . . بناءعلیه بر قاچ سنه‌در ، صوكی كلمه‌ین سوقیات عسكریه مجبوریدر ، بونلری یاپمقده حكومت معذوردر . پكی اما . اناطولی‌یی بتیرمكده توكتمكده او سوقیاتدن اصلا كیری قالمایان بوصالغین خسته‌لقلرده‌می اویله ؟ . بونلره قارشیده حكومتك هیچ بر چاره‌سی ، تدبیری یوقمی ؟

معلمین اسلامیه قونغره‌سی

فلبه‌ده منتشر « بالقان » رفیقمزدن :

عثمانلی روس‌سفر اخیرنده عثمانلی اردولرینه جولانكاه اولان شمنی ، بوسنه التنجی بلغارستان معلمین اسلامیه قونغره‌سنه بر مركز

اجتماع اولمغله مختیار بولونیور . استبدادك سینهٔ ملته اجدیغی جریحه‌لر ایچنده بلغارستانده یاشایان بر آووج معلم بوندن التی سنه اولده ایلك قونغره‌لرینی طبیعتك بورایه بخش ایتدیکی کوزللکلر ایچنده یکرمی‌اوچ اعضا ایله کشاد ایتمشلردی . اووقت استبدادیادکارلرینك تأثیر نفوذندن آزاده بولنمق ایچون کوچك برمکتبك پنهان براوطه‌سنده اجتماع ایدن بلغارستان معلمین اسلامیه‌سی ، بوکون مکتب رشدینك واسع صالوننده یکرمی‌اوچ اعضایه بدل یوزیکرمی سکز اعضا ایله مذاکره ایدیبور ، مخفی اجتماعلر یرینه بوکون علنی اجتماعلرله افکار معلمین وملتی تنویر ایدیبور . شمدی ایسه بلغارستان مسلمانلرینك معلمین اردوسنی آغوش شفقتده طوتمقله ، اونلره طبیعتك کافهٔ حقایقنی کوسترمك ایسته‌یرك اعلان سرور وشادمانی ایلیور . نه‌قدر تضاد ! باقیکز شوتنوع افکاره‌که التی سنه اول ایلك قونغره‌یه اشتراك ایدن اعضالرایله کوروشمکده ، قنوشمقده توحش ایدن بعض شمنیلیلر بوکون اغوش‌مهمانوازیلرنده معلمین اردوسنی کورمکله مسرور اولیورلر .

استقبال ملتی تأمین ، تعلیم وتربیه ایله مشغول اولان معلمینك نه تحمل‌فرسا مشکلات قارشیسنده بولندقلرینی تقدیر ایتمش اولدقلرندندر که‌شمنیلیلری‌وطنك استقبالنی حاضرلامغله مشغول اولان معلمین اردوسنه قارشی بر قلب رقیق ایله متحسس براقدی حاصلی شمنیلیلر وظیفهٔ مهماننوازی‌یی بحق ایفا ایله صمیمی قلبلری ورقیق نظرلریله دائما معلملری حرمتله تبریك ایدیبورلر .

قونغره حزیرانك ایکنجی کونی یوز یکرمی سکز اعضا ایله کشاد اولندی . کشادی متعاقب رئیس ، رئیس معاونی وکاتبلرك انتخاباتی اجرا ایدلدی . بعده معارف نظارتنه قونغره اجتماعنی مشعر بر تلغراف کشیده اولنه‌رق روز نامهٔ مذاکراته باشلاندی . برنجی ماده جمعیت نظامنامهٔ اساسیسنك برنجی ماده‌سنك تعدیلنی حاوی اولدیغندن بو ماده‌نك مذاکره‌سیله عریض وعمیق اشتغالدن برچوق اعتراضاتدن صوکره ماده‌نك حالیله ابقاسنه قرار ویرلدی . بونی متعاقب شمنی بلغار معلمین جمعیتی شعبه‌سی طرفندن برای تبریك اعزام اولنان بالغارانوف بلغار معلمین جمعیتنك تبریکات صمیمانه‌سی قونغره هیئتنه عرض ایله یارم ساعت قدر امتداد ایدن بیانات رفقانوازانه‌ده بولندی . سوزلرینك اك مهملری بلغار معلمین جمعیتنك اون یدی سنه‌دنبری دوام ایدن اجتماعلرینك هیچ برنده نظارته تلغراف کشیده اولنمدیغی حکومته رجا دکل بالعکس مقاومت ایده‌رك هر امللرینك اجرا اولندیغی و بو طلب معلمینك حق صریحی اولدیغی ، بلغار و ترك معلملرینك ال اله ویره‌رك چالشملری حقلرینك دهافضله محفوظیت و استردادینه دلالت ایده‌جکی نقطه‌لرینی تشکیل ایدیبوردی .

بونی متعاقب القیشلر ایچنده تبریکی متضمن کلان تلغرافلر اوقونه‌رق جلسه‌یه ختام ویرلدی . ایکنجی جلسه ده روسچق شعبه‌سنك تکلیفی اوزرینه ۳۹ نجی ماده‌نك مذاکره‌سنه کچیله‌رك (قونغره‌لرك شعبه‌لردن کوندریله‌جك مرخصلرله کشادی) ایکی ساعت قدر دوام ایدن مناقشه‌دن صوکره ماده‌نك حالیله ابقاسنه قرار ویریله‌رك جلسه‌یه ختام ویرلدی .

قونیه‌ده پروتستانلق

قونیه‌ده منتشر « بابالق » غزته‌سندن :

دوقتور داد بالواسطه آلدیغی اراضینك اطرافنه دائرهٔ عائده‌سندن رخصت رسمیه آلمقسزین دیوار چویرتمکه باشلامش و مذکور اراضینك یانی باشنده برطاقم ترلالری‌ده پیله‌مشدر . هفته‌ده ایکی کون برطاقم عائله‌لری کنجلری باشنه طوپلامقده وخلقك اجتماعنه واسطه اولان پیانونك نغمات لطیفه‌سی ، سیموزرك تأثیرات دلفریبی وکوزل سیمالرك التفات جاذبه‌داری سایه‌سنده افکار و حسیات ملیه‌یی اضلال وافساده چالیشمقده‌در .

دوقتور داد ، قونیه‌یه کله‌لی برایکی آی اولدیغی حالده بوکوچك مدت ظرفنده موضوع بحث اولان سرمایه‌لرله ایچجه تمایلات احراز ایلدی . بوجمله‌دن اولمق اوزره درت بش روم عائله‌سنه پروتستانلغی قبول ایتدیرمش وتکلیف ایتدیکی معاشلرله قریبا تبدیل مذهب ایده‌نلرك چوغاله‌جغی شبهه‌سز بولنمشدر . هردرلو وعد وعیدلردن باشقه عائله‌لره شهری بش لیرادن اون لیرایه قدر معاش ویریبور . بکارلره ویریلن مقدار ایسه آیده اوچ یوز غروشدر . خرستیان وطنداشلریمزدن بعضلری ، طولغون معاش ویریلیرسه پروتستانلغی قبول ایده‌جکلرینی علنا سویلمکده‌درلر .

حریت وجدان وسربستی ادیان واردر . هرکس ایستدیکنه کوره حرکت ایده بیلیر . فقط پاره ایله روح قازانیلماز . بونك بویله اولدیغنی دوقتور داد دها اعلا بیلیر . بز کیمسه‌یه پروتستان اولماسون ، دیمه‌یورز . آلمزده کیمسه‌نك حریتنه قارشمق وحقوقنه تجاوز ایتمك حقی یوقدر . یالکز دیورزکه : دوقتور ، دین پرده‌سنك آرقه‌سنه کچه‌رك حالا وآتیا منافع وطنیه‌مزه ال ویرمیه‌جك سیاسی انتریقه‌لر پشنده قوشیور ، بو کبیلرك دکل قونیه محیط صافنده ، ممالك عثمانیه‌نك هیچ بر یرنده جای قبول کورمه‌ملری لازم کلیر . دوقتورك قیصریده قیردیغی یمورطه قرق دکل قرق بیکی کچدی . میسیونرلرك سوریه‌ده طوتدقلری یول جمله‌نك معلومی . میستر داد ، هکیم ایسه هکیملکنی یاپسون . میسیونر ایسه هکیمکدن ، سیاسی روللردن ألنی چکسون . وظیفه‌سی سیاسی روللر چویرمکسه وقتیله خبرویرسون ایکی قارپوز بر قولتوغه صیغماز دیرلر . بو آدم ایکی یوزینی بردن صیغدیریبور . بزم بیلدیکمز بو قادار . کیم بیلیر ، دها عقل ایردیره‌مدیکمز ، بیله‌مدیکمز نه‌قدر شیلر واردر . اکر قاپیتولاسیونلر ، فلانلر ممالك عثمانیه‌یی هرشیئه مساعد بر مملکت حالنه وضع ایدیبور وآغزیمزی آچقدن سوز سویله‌مکدن بزی منع ایدیبورسه ملکمزك آناختارلرینی اللرینه تسلیم ایده‌لم . کچینه‌جك بر یر کوسترسونلر ! ایش عادتا آچیقدن آچیغه بو درجه‌یه واریبور . دون اداره‌خانه‌مزه

فقیر بر قادین کلدی. قوجاغندەکی چوجغی کوستردی. اون بش یکرمی کون اول دوقتور دادك برخیلی پارە آلەرق چوجغك مثانەسنه عملیات یاپدیغنی وصوکره هیچ باقیوب چوجغك اوچ یرندن تبول ایتمکده اولدیغنی سویلدی. هکیملکك، جراحلغك اسمی نامنه شو معاملەیه تأسف اولنور. جراح نامی آلتنده بو انسان قصابلرینك خنجر اعتسافی ونیشتر احتراصی آلتنه بویونلریمزی اوزادییورز. فقط حالا نه آکلایان، نه صوران واردر !؟

شؤون

مصر :

اسلام جمعیتلرینك تضییقی. — هیچ بر حقه مستند اولمادیغی حالده مصرك صاحب ومالکی کچینن انکلترەنك طابی اوزرینه قاهره ضابطەسی، یرلیلرك « تشویق معارف » جمعیتی اعضاسندن بعضیلرینی توقیف ایتدیرمشدر. بونلردن باشقه « حمایهٔ ایتام » و « اتحاد اسلام » جمعیتلری اعضاسندنده بعضیلرینی توقیف ایله استنطاق ایتدیرمکدەدر.

اساساً هر اوچ جمعیت غیر سیاسی، صرف مدنیدر. اولکی ایکیسنك اسملری، مقصدلرینی ایضاحه کافی اولوب، « اتحاد اسلام » جمعیتیده انجق بین المسلمین موجود اختلافات مذهبیەنك ازالەسنه چالیشیر بر هیأت دینیەدن عبارتدر. فقط تشویق معارف جمعیتنك غایهٔ مقاصدی مصر اهل اسلامنی غربلیلرك مسیونر مکتبلرندن قورتارمق ایچون مکاتب خصوصیهٔ ملیەیی تکثیر ایتمك اولدیغندن، « حمایهٔ ایتام » جمعیتی فقیر یتیملری نصرانی دار الایتاملرینه دوشوب دین وملیتلرینی غائب ایتمکدن قورتارمیه چالیشدیغندن، « اتحاد اسلام » جمعیتی ایسه اوروپانك شرق اسلامیده غلبەسنی تأمین ایدن نفاق وشقاقك ازالەسنه اوغراشدیغندن، انکلیزلرك کوزینه باطمش وفساد وافترا اك قوی وسائط سیاستندن اولان بو خیانتکار حکومت مذکور جمعیتلره افکار سیاسیهٔ اختلالکارانه اسناد ایدەرك تضییقلرینه موفق اولمشدر.

انکلیز مأمور سیاسینك دکیشمەسی. — مشهور لورد قرومرك دنشوای حادثەسی تأثیریله چکلمەسنی متعاقب، سیر آلدن غورست، مصرده انکلیز مأمور سیاسیسی تعیین اولونمشدی. قرومر مصری، هر خصوصده لوندرەیه طانیشمق مجبوریتنده اولمقسزین، یعنی واسع بر مأذونیت ایله وبالذات اداره ایتمکدەایدی. مصرده هرکس بیلیوردی که اصل حاکم لورد قرومردر. مصر افکار وحرکات ملیەسنك قوت وشدت کسب ایتمەسی، آلدن غورست زماننده، ایکنجی بر طرز سیاستك تعقیبنی استلزام ایتدیردی. انکلتره حکومتی سیر غورسته، لورد قرومر قدر واسع مأذونیت ویرمدیکی کبی، بوتون اموری حکومت مصریه نامنه تدویر ایتمك اصولنی تعقیب ایتدیردی. غورست، قرومرك یرینه کچمەدن اول، طول مدت مصر داخلیه ومالیه نظارتلری مستشارلغنده بولنمش و رجال مصریەیه کندینی حلیم واویصال بر آدم اولەرق طانتمشدی. رأساً مأمور اولدقدن صکره، غورست دیکشمش کبی کورندی؛ مصرك حریت ومختاریتنی استحصاله چالیشان وطنی وملی حزبلرك علیهنه حکومت مصریەنك توسل ایتدیکی تدابیر شدیده، هپ آلدن غورست زمان مأموریتنده وقوعه کلمشدر: حزب وطنی رئیسی فرید بك آلتی آی، شیخ عبد العزیز ایکی دفعه برقاچ آی حبسه محکوم اولدی. ورداني شهید ایدیلدی. مطبوعات قانونی تشدید اولنوب مستقل الرأی وملتپرست غزتەلردن برقاچی قپاندیریلدی. بوتون بو تضییقاتی ظاهراً یاپان حکومت مصریه ایدی، فقط حقیقتده حکومت مصریەیی بو افعاله سوق ایدن ایلر غورست واسطەسیله لوندرەیه مربوط ایدی. ایشته بو غورست، برقاچ کون اولیسی اولدی، ولوندره حکومتی اونك یرینه لورد کیچنری، مصره مأمور سیاسی تعیین ایتدی.

لورد کیچنر، برخیلی مدت اوتەده بریده سرسری طولاشدقدن صوکره ژاندارمه یکباشیلغیله مصر خدیویتی خدمتنه کیرمش بر ایرلاندالی ضابطدر. کیچنرك هیچده شایان غبطه اولمایان ایلك آوازهٔ شهرتی سوداندن ایشیدیلمشدی: سردار کیچنر عنوانیله مصر وسودان عسکرینه قوماندە ایدەرك خرطومه داخل اولدیغی زمان متمهدی وعائله سنك قبرینی آچدیروب نعشنی یاقدیرمش، وکولنی نیل نهرینه آتدیرمشدی؛ سودانك حاکمی اولان باقره قبیلەسی اسرا ومجروحینی قتل عام ایتدکدن باشقه اوقبیلەنك قانی علی الاطلاق هدر اعلان ایلەمشدی... عصریمزك اك مدنی قومی ادعاسنده بولونان انکلیزلردن بر ضابطك قرون اولی فرعونلرینی آندیران بو وحشتی، اوزمانلر متمهدینك اولیاء اللهدن اولمادیغنی اثبات ایچون ارتکاب اولنمشدر، دیه عالم نصرانیجه تصویب اولنیوردی! جنرال کیچنر، بو وحشتلرینه مکافاةً خرطوم لوردی نصب ایدیلدی، بویلەجه انکلتره مجلس اعیاننده بر موقع قزانمش اولدی. لورد کیچنر، ترانسوال حربنك نهایتلرینه طوغری، سوداندن آلنوب سفربر اردونك باش قوماندانلغنه تعیین ایدیلمشدی. اوراده، بور عائلەلرینی آچلقله تسلیم آلمق اصول حربنی تطبیق ایدەرك، برچوق بیکناه وغیر محارب قادین وچوجقلرك آچلقدن اولمەلرینه سببیت ویرمشدر. کیچنرك ترانسوالده بو طرز حرب ایله آلدیغی شهرت فضیحه سودانده نعش یاقمقله قزاندیغی جهنمی هالهٔ شرفدن اصلا آشاغی قالمامشدر. ترانسوال ظفری، جنرال کیچنره الای بیك انکلیز لیراسیله مشیرلك قزاندیردی، لکن بر قسم انکلیزلرك توجه ومحبتنی تماماً غائب ایتدیردی.

انکلیزلر بو قبیل آدملری قوللانیرلر، اماسو منزلرهله اصل انکلترەده هیچ اوطورتمازلر، مطلقا مستملکانه کوندروب، باشقەلرینك باشنه مسلط ایدرلر... کیچنر، ترانسوالدن هندستان باش قوماندانلغنه تعیین اولونمشدی، شمدیده مصره کوندریلیور. اون اون ایکی سنەلك بر غیوبتدن صکره، کیچنرك نیل وادیسنه عودتی، ام دنیا ساکنلرنجه پكده سرور ایله تلقی اولنەجق بر حادثه اولمامسی کرکدر. مع مافیه، شهرمزده فرانسزجه چیقان بر جریده، کیچنرك مصره

کلدیکنی مصر وطنپرورلری ایچون فال‌خیر عد ایدیور : شدت‌دیور ، علی‌الاکثر حلم‌وتدبیرك تسکینه موفق اولدیغی حسیاتی غلیان‌ایتدیرر ، ونهایت طاشیریر ... باقالم ، بوتفأل طوغری چیقه‌جقمی ؟

روسیه

اتحاد اسلام افکارینك انتشاری . — روسیه حربیه نظارتنك جریدهٔ رسمیه‌سی اولان « روسقی انوالید » غزته‌سی واوندن آله‌رق محافظه‌کار روسیه غزته‌لرینك جمله‌سی شوخبری یازیورلر : کچن تیش ویاتقا ، قازان ، اورنبورغ ولایتلرنده‌ساکن امامارك‌ومشهور اسلامیت خادملرینك نزدلرنده ایدیلن تحریاتدن ، روسیه داخلنده اتحاد اسلام فکرینی نشر ایله مشغول کیمسه‌لرك موجودیتی تظاهر ایتمش ومومی الیهم علیهنده تعقیبات عدلیه‌یه ابتدار اولنمشدر . « اتحاد اسلام » تشکیلاتنك بوتون وولغا حوضه‌سیله قافقاز قطعه‌سنی احتوا ایتدیکی اکلاشیلور .

آرقانژل (آرخانغلسقی) ولایتنده کنج تورکلر (!) — روس محافظه‌کار وارتجاعیون فرقه‌لری ، مملکتلرینك هرطرفنده کنج تورك خیالی کورمك علتنه طوتولمشلردر . اونلرك دیدکلرینه باقیلورسه اتحاد اسلام وکنج تورکلك افکارینك پروپاغانداجیلری ، اوروپانك اقصای شمالنده ، بحرابیض ساحلنده آرقانژه‌ل ولایتنه قدر ایلرولمشلردر . روس ارتجاعیونك مروج افکارلرندن « روس سنجاغی » شویله یازیور :

« آرقانژه‌لده کنج تورکلرك اختلال حاضرلایان تشبثلرینه دائر
« برقاچ دفعه یازیلدی . شمدی ینه بردلیلی کوستریورز : آرقانژه‌ل
« شهری اماملغنه ، قاهره‌ده کنج تورك مدرسه‌سی (بویله برمدرسه‌نك
« بك‌قورقاق روس سنجاغنك انجق واهمه‌سنده موجود بولندیغنی
« سویلمه‌یه حاجت‌وارمی ؟) محصولاتندن حزین افندی انتخاب
« اولونمشدر . بوامام مکتبندن روسجه دیلی قوغیور . بوندن‌باشقه ،
« آرقانژه‌لك تاتارلری ، کله‌جك دوما انتخاباتنده‌کنج تورکاره طرفدار
« قاده » فرقه‌سی اعضاسنی‌سچمه‌یه چالیشه‌جقلردر . » — آرقانژه‌لده کنج تورك اختلالی حاضرلاندیغنه دائر ، روس‌سنجاغنك ارائه‌ایتدیکی دلائل حرکت اولدیغی واقعا ، برآز شبهه‌لیدر . فقط ، روسیه‌ده بر قسم خلقك احوال‌روحیه‌سنی کوستردیکی جهتله شایان تأملدر .

تضییقات . — « الوغ منه‌که » ایالنده‌برنجی محله امامی ملاصالح حضرتك خانه‌سنه پولیس مأمورلری کله‌رك خانه‌سنده ومدرسه‌سنده تحریات اجرا ایتمشلر ، بعض اوراقنی مصادره ایتدکاری کبی ملا حضرتلرینی‌ده توقیف ایتمشلردر .

§ سیمی ولایتنده معلم میریعقوب افندی خانه‌سنده تحریات اجرا ایدیلوب ، توقیف اولونمشدر .

§ قافقازیانك کنجه (ایلیزاویوسی‌پول) شهرنده اولدقجه مکمل برمدرسه واردر . بومدرسه‌ده علوم دینیه‌ونقلیه ایله برابر علوم عقلیه وریاضیه‌ده اوقودیلمقده ایدی . کنجه مدرسه‌سی ، بوندن یدی سنه اول حکومتك مساعده‌سیله ، پروغرامی حکومتدن تصدیق ایتدیریله‌رك آچلمشدی . مدرسه‌نك‌درسلری آنادیلنده‌یعنی تورکجه‌اوقودیلیوردی ، مع افیه لسان رسمی اولان روسجه‌ده آیریجه اوکره‌دیلیوردی . کنجه والیسنك امریله ، کچن آی بو مدرسه‌نك‌قپاتدیریلدیغنی استخبار ایتمشدك . بز ، رسماً مصدق پروغرامله درس اوقودیلان بو مدرسهٔ روحانیه‌نك صرف برسوء تفهم اثری اوله‌رق قپادیلدیغنی ظن ایدیور ویاقین زمانده آچیلماسنه مساعده ایدیلوب قافقازیالی‌دین قارده‌شلریمزك کندیلرینه منورالفکر علما وائمه حاضرلایان بویله بر دارالتدریسدن محروم براقیلماسی حکومتجه جائز کوریلمیه‌جکنه قانع بولنیوردق . برآی کچدیکی حالده ، بوقناعتمزك تحقق ایتمدیکنی کورمکله متأثر ومتأسفز . روسیه‌لی رفیقلریمزدن برینك یازدیغنه‌کوره کنجه والیسی ، علوم‌دینیه‌دن ، یعنی الٰهیاتدن غیری‌بالجمله‌درسلرك روسجه‌اوقودولماسی شرطیله مدرسهٔ روحانیه‌نك تکرار آچیلمه‌سنه مساعده ایده‌جکنی مدرسه مدیری افندی‌یه بیلدیرمش ایمش . اکر بوخبر صحیح ایسه ، قافقازیا مسلمانلرینك دارینده مرشدی اوله‌جق امام وعالملرینك آنا دیللرینی اوکره‌نمه‌لری ، جغرافیا ، تاریخ ، ریاضیات کبی‌علومی ساده روسجه بیلمه‌لری ایسته‌نیلیور ، دیمکدر ..

انسان ، برشو خبرلری آلیور ، برده دکل روحانی مدرسه‌لرنده ، جسمانی مکتبلرنده بیله لسان وادبیاتدن صرفنظر هردرلو علوم‌وفنونی کندی دیللرنده افراط حریتله تدریس وتدرس ایده‌بیلدکلری حالده بردرلو اعتراض وتظلمدن خالی قالمایان غیرمسلم وطنداشلریمزی کوز اوکنه کتیریور . صوکره اوروپالیلرك ، آردینی آره‌سنی کسمه‌دن تورك شدت وتضییقندن بحث ایتمسنی‌خاطرلیورده‌نه‌دیه‌جکنی‌بوسبوتون شاشیریور ...

جاپونیا :

مونغول اتحادی . — جاپونیانك معروف سیاسیوننندن قونت « آقوما » ادامهٔ سیاسیه‌سنك آلتنده چیقان « سین‌نیپون » (یکی جاپونیا) رسالهٔ موقوته‌سنده ، دول‌معظمه‌نك اقصای شرق سیاستنی تدقیق ومحاکمه ایده‌رك ، مقاله‌سنك نهایتنده‌شویله دیور : « اکرچین اکتساب‌قوت ایدرده ، اوزاق‌شرقك‌صیدی قولای‌رشکار اولمادیغنی اوروپالیلره آکلاتیرسه ، محیط کبیر حوضه‌سنه صلح وآسایش تماماً تقرر ایدر . شرق ایله اوروپا آره‌سنده بو موازنه‌نك خصولیچون جاپونیا چینه یاردم ایتملی و بناء علیه جاپونیاده « مونغول اتحادی » فکری نشر و تلقین اولنمالیدر . » آقومانك بو مقاله‌سی ، افکار عمومیه‌ده درین برتأثیر حاصل ایتمشدر .

صراط مستقیم مطبعه‌سی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

نومرو
١ — ١٥٠

صراط مستقيم
١٣٢٦

٧ تموز ٣٢٧

صراط مستقيمك اعلانات قسمى

اسلام تجارتگاهلرى

ارباب صنايع، آثار ومؤسساتى

اعلاناتك درجهٔ لزومى

قرون وسطاده ، حتى اون سكزنجى عصر ميلاديده اوروپا اعلاناتك هنوز نه اولديغنى بيلميوردى . رهقلام واعلانات « عصر كشفيات و اختراعات » دينلمكه لايق اولان اون طقوزنجى قرنك ايجاد كردهسىدر .

فى الحقيقه بو عصردن اول رهقلامه ، اعلاناته لزومده يوقدى . زيرا تجارت وصنايع هنوز حال ابتدائيده ايدى ، مدنيت حاضره تشكل ايتمهمشدى ؛ ملتلر متفرق ، يكديگرندن بىخبر برحال پريشانيده يشامقده ايديلر . حتى برملتك مختلف هيئتلرى ، جمعيتلرى ؛ مثلا كويلر وشهرلر — وسائط نقليه ووسائل اختلاطك فقداننددن طولايى — يكديگرندن غافل ايديلر . لوندره ، پاريس ، نيويورق كبى بش ، آلتى ميليونلق بركتلهٔ عظيمهٔ بشريهيى حاوى شهرلر مفقود ايدى؛ كشفيات علميه ، اختراعات فنيه ، آثار ادبيه يكديگرينى ولى ايدرك حيرت افزا برصورتده تكثر ايتمكده دكل ايديلر . و بتون بونلرله برابر اعلانات ورهقلامه زمين تشكيل ايتمكده اولان مطبوعاتده حال ابتدائيده ايدى .

فقط اون طقوزنجى عصرك اختراعات و كشفياتى و بوسايهده وجود پذير اولان ترقيات صناعيه و تجاريه ، بين البشر حصوله كلن علائق و روابط برطرفدن مطبوعاتك توسعنه ميدان آچديغى كبى ، ديگر طرفدنده اعلانات ورهقلامك لزومنى حس ايتديردى . بوكون برملتك درجهٔ ترقى وتمدنى ايچون الك طوغرى ميزان اوملت آرهسنده اعلاناتك درجهٔ رواجيدر . لوندره شهرينى زيارت ايدن بر مسافرك الك اول كوزينه چارپان شى ، اعلانات ورهقلامك كثرتيدر . بتون شهر ، اولر ، سوقاقلر ، تراموايلر ، آرابهلر هپ اعلانلرله ، رهقلاملرله طولودر . كونده ايكى دفعه ، آلتمش ايكى بيوك صحيفه اولهرق كوچك حروف ايله ، نشر ايديلمكده اولان تايمس غزتهسنك هركون همان اوتوز ايكيشر صحيفهسى اعلاناتدن عبارتدر . اعلاناتدركه بتون كشفيات علميه و فنيهيى ، بتون آثار ادبيهيى ، محصولات تجاريه ، صنايعه و زراعيهيى ، يكى يكى تشبثلرى ... بتون مملكت خلقنه ، بتون دنيايه خبرويرييور ، هركسى بونلردن استفادهيه دعوت ايدييور .

عموم شرق عالمنده اعلانات و رهقلامك هنوز حال ابتدائيده بولونمسى پك طبيعيدر . زيرا شرق او حيات مدنيه واقتصاديهيه هنوز كيرمكه باشلايور .

مع مافيه شرقده وبالخاصه عثمانليلر آراسنده خرستيان وطنداشلرمز اعلاناتك درجهٔ لزومنى مسلمانلردن دها اول تقدير ايدرك رهقلامك توسيعنه مسلمانلردن زياده چالشديلر و بويوزدن بر چوق منفعتلر تأمين ايتديلر .

« صراط مستقيم » تعقيب ايتمكده اولديغى مسلك حسيبهده بوخصوصده اسلاملرك انتباه و ايقاظنه دلالت ايتمك ايستهيورويمنه — الكريم بوهفتهدن اعتباراً اسلام تجارتخانهلرى ، اسلام شركتلرى و مؤسسهلرى ، اسلام ارباب صنايع وزراعتى . انتشار ايتمش وايدهجك اسلام اثرلرى حقنده براعلانات قسمى علاوه ايدييور ، مصرفنه تقابل ايدهبيلهجك كوچك بربدل ايله اعلانات اسلاميهيى قبول ايدهجكدر . اسلام تشبثاتنه عائد هرنوع اعلاناتك نشرينه بذل غيرت ايتمك ، اعلاناتك بخش ايتمكده اولديغى منافعدن اسلاملرىده بهرهدار ايتمكه چاليشمق مطبوعات اسلاميهنك الك مهم وظائفندندر . اميد ايدرزكه اخوان دينده بزم شو مقدس املمزى تقدير ايدرك بزى تشويق و ترغيب ايتمكده قصور بيورمازلر .

عنايت سبحانيه ايله صراط مستقيم ، بر طرفدن مملكتمزدهكى اسلام ارباب تجارت و صنايعنى يكديگرينه طانتمغه ؛ ديگر طرفدنده عالم اسلامك جهات مختلفهسندن كلهجك اعلاناتى درج ايله معناً يكديگرينه مربوط اولان شو بيوك عالم آرهسنده يشاديجى مادى رابطهلرده وجوده كتيرمكه موفق اولورسه كنديسى ايچون نه شرف ، نه سعادت ! . . . ومن الله التوفيق .

عموم ملت اسلامیهٔ عثمانیه

پك جدی بر تشبثه دعوت ایدیلیور .

ملی عثمانلی مکتبلری

دین وطننه شدتلی برسودا ایله مربوط وملت حاکمه اولان مسلمانلر اکلاملیدرلرکه اتحاده دعوت اولنان اقوامك سویهٔ عرفانی بر آز اولسون یوکسجك بولنور ایسه او اتحاد طبیعی اوله‌رق تمامیله وجود بوله‌مز .شمدی شونقصانمزی اکماله چالشمق ایچون سرمایه‌سی ۵۰۰۰۰۰۰۰۰ غروش لیرا پاره اولان (ملی عثمانلی مکتبلری) نام اسهاملی قوماندیت شرکتنه همان اشتراك ایتمکز فرض کیدر. حصه سنداتی نامنه ویریله‌جك یوزده اونلره (دویچه اوریانت بانقه‌سی) سند ویرر . اللی غروشی وطنمزده موجود وهردرلو حمایه‌دن محروم بیچارکان اطفالك اجرت تحصیلیه وسائره‌سنه مخصوص اولان (داخلی معاونت ملیه) صندوقنه عائد اولمق اوزره بهر حصه‌سی (۱۵۰) غروش لیرا پاره اولوب سنوی یوزده التی وآیریجه حصهٔ تمتع اوله‌رق یکرمی واردات کتیرر . حصه‌داران‌واوز اولادلرینك حصه‌دار اولمیانلره واولادلرینه، حصه‌سی چوق اولانلرك آزلره حق تفوقلری اوله‌جقدر . شرکتك مقدس اولان مقاصدینی مقاوله نامه‌سنده کوروروسکز . داخلی نظامات عمومیه، ادیان مختلفهٔ سائره محافظلغی ایله شهرت بولمش اولان ملت اسلامیهٔ عثمانیه‌نك افکار علویه واحوال روحیه‌سنه تماماً منطبق اولمق شرطیله تنظیم ایدیله‌جك و، بوخصوصده اقوام مدنیه‌ده موجود مؤسسات متعدده ومختلفه اصول اداره‌سنه‌دخی الزم اولان جهتلردن تماس ایتدیریله‌جکدر . وقتی مساعد اولمیانلر ماهیه تقسیط اوله‌رق بهر حصه ایچون پوسته ایله لااقل یکرمی بشر غروش لیرا پاره کوندردکلری ، ویردکلری حالده معاملهٔ قیدیه یاپیلوب مقبوضی همان تقدیم اولنور . ایضاحات ایستیانلر اوچ غروشلق پوسته پولی کوندرملی . مرکز اداره : غلطه‌ده بانقه‌لر قارشوسنده عنایت خانی نومروسکز .

دقتلی اوقویکز .   ملی عثمانلی واپورلری

اوفاجق کوردیکمز یونانلیلردن واسع دکزلرمزك عظیم اولان تجارتنی قورتاره‌جق بویوك عثمانلیلر (ملی عثمانلی‌واپورلری)نام اسهاملی قوماندیت‌شرکتنه همان اشتراك ایتملیدر .سرمایه‌سی شیمدیلك ۱۲۰۰۰۰۰۰۰ غروش لیرا پاره ،حصه‌لری نامنه‌ویریله‌جك یوزده اونلره(دویچه اوریانت بانقه‌سی) سند ویرر . آلتمش غروشی حصه‌دارانك تقاعد وسائره احتیاجاتی دفع ایچون شرکتك (اداره صندوقنه) عائد اولمق اوزره بهر حصه‌سی (٦٦٠) غروش لیرا پاره اولوب سنوی یوزده آلتی وآیریجه حصهٔ تمتعدن دخی اوتوز واردات کتیرر . شرکت هردرلو مأمورین ومستخدمینی قطعیاً حصه‌دارانندن تعیین ایده‌جکدر . وقتی مساعد اولمیانلر ماهیه تقسیط صورتیله بهر حصه ایچون پوسته ایله لااقل اوتوزر غروش لیرا پاره‌ویا دها زیاده کوندردکلری حالده معاملهٔ قیدیه بالاجرا مقبوضی همان تقدیم اولنور . ایضاحات ایستیانلر اوچ غروشلق پوسته پولی کوندرملی . مرکز اداره : غلطه‌ده بانقه‌لر قارشوسنده عنایت خانی نومروسکز. ای نجیب قوم! بومقدس‌وطن الآن اوکسوز کبی قاله‌جقمی؟ایشته اتحاد وترقی‌دها نه‌یی بکلیورسکز؟

حافد بك وشرکاسی

دوقتور سرور کامل

پارس اطفال‌خسته‌خانه‌سیله پاستورانستیتوسندن مأذون چوجق وساری خسته‌لقلر متخصصی .

هر نوع چوجق خسته‌لقلری ایله ورم ، فرنکی کبی امراض‌ساریه‌یی تحلیلات میقروبیه‌یه مستنداً تشخیص وتداوی ایلر . جمعه‌دن‌ماعدا ساعت طقوزدن صکره باب عالی جاده‌سنده علی حیدر اجزاخانه‌سی فوقنده‌کی معاینه‌خانه‌سنده خستکانی قبول ایلر .

عبدالمجید کریم بخش تجارتخانه‌لری

«نیشابور ، بومبای، شانغهای ،وبخاراده، ایپك ، چای‌وسائر هندستان‌وچین‌وبتون آسیا معمولات و محصولاتی حقنده بتون دنیا تجارتخانه‌لریله معامله‌ده‌بولنور ، سپارشلر قبول ایدر ، هر هانکی بر تجارتخانه طرفندن ایسته‌نیلن ایضاحاته ایلك پوسته ایله جواب ویرر .

اقبال کتبخانه‌سی

درسعادت باب عالی جاده‌سنده

کتبخانه‌مزده هر نوع آثار جدیده و عموم مکتب کتابلری تاریخ ، ادبیات ، طبی، عسکری، حقوق ، ورومان کتابلری‌بولنور. کتبخانه‌مز طرفندن یکی ترتیب ایدیلن یکی کتابلره عائد فهرستمزی ایدینمك آرزوسنده بولنان افندیلر آدرسلرینی بیلدیردیکلرنده کتبخانه‌مزك‌فهرستی درحال‌مجاناً تقدیم‌اولنور.

وطن تحافیه مغازه‌سی

شهزاده‌باشنده وزنه‌جیلر جاده‌سنده

ماللرینك نفاست و اهونیتیله عمومك مظهر توجهی اولان وطن تحافیه مغازه‌سی بوکره آوروپانك الك‌مشهور فابریقه‌لرندن‌موسمه مخصوص‌غایت‌ظریف‌اشیای تحافیه‌جاب ایلدیکنی محترم‌مشتریلرینه اعلان‌ایلمکی‌وجیبه‌دن عد ایلر.

مغازه‌مزك اتصالنده کشاد ایلدیکمز شعبه‌مزده انکلیز پالمه‌رفابریقه‌سنك‌نفیس بیسکویلریله اسویچره‌نك الك مشهور فابریقه‌لرینك چیقولاته‌لرینی دائما تازه اوله‌رق بولندیرمقده‌یز .

طوپدن ویراکنده صاتیلور

قزانلی حاجی احمد افندینك

رقابت مشروعه تجارتخانه‌سی

چارشوی کبیرده‌قالپاقجیلر باشنده‌نومرو۹۲و ۱۲۵ مغازه‌مزده‌بصمه‌لر ، اینجه یوکلیلر، ایپکلیلر، جانقس پاتیسقه‌لری ، فرانسز پاتیسقه‌لری، اتوایلق یوکلیلر ، چارشفلق آلپاقلر ، بیاض ورنکلی پازنلر و سائر مانیفاطوره‌یه متعلق هرنوع ماللرطوپدن ویراکنده صاتیلمقده‌در.

وقوعبولاجق سپارشاته‌قارشو صوك‌درجه سرعت التزام اولنمقده‌در .

محمدقره قاش زاده رشدی

میدانجقده یکی پوسته‌خانه جاده‌سنده

موسم حسبیله صاحبنك وقوعبولان سیاحتنده آوروپادن محترم مشتریلرك حس طبیعتلرینه موافق بر وجه آنی صوك موده اشیالر جلب ایدلمشدر .

ایپکلی یوکلی قماشلر وچارشافلقلر ، صوك موده ظریف شمسیه‌لر ،
چماشیر طاقلری ، قیز ، ارکك ، چوجق البسه‌لری ، اوست وایچ اتکلکلری ،
ایپکلی وپوپادوز صوك موده بلوزه‌لر ، ظریف ال چانطه‌لری ،
چنال بچاق ونه‌سه‌سر طاقلری چوراپ ، مندیل ، فانیله وسائره وسائره .

سلطان بایزید

اسکندریه اجزاخانه‌سی حسن احمد

کوستردیکی استقامت ووطنه ایفا ایتدیکی خدمات عظیمه سایه‌سنده آز بر زمانده اشتهار ایتمشدر . علاجلری غایت تازه ونفیس واوجوزدر . اطبای متخصصه هر کون وهر ساعت دوام ایتمکده اولوب ، بل صغوقلغی ، علل افرنجیه وجلدیه ، قادین وچوجق خسته‌لقلری وبوتون امراض داخلیه مجاناً معاینه اولنور . فرنکی‌یه ارلیخك ۶۰۶ علاجی اهون فیأتله تطبیق اولنور . اك خالص قینه قینه خلاصه‌سی بولنور .

اقتصاد ترزیخانه‌سی

شهزاده باشنده وزنه‌جیلر جاده‌سنده

یازلق صوك‌موده حقیقی انکلیز قماشلرینك اك اعلالرندن بر خیلی مقدار دها جلب ایدلمکله برابر مهارت صنعتکارانه‌سیله هر کسی کندیسنه تقدیرخوان ایتدیرن مشهور (موسیو قیره‌مار) ترزیخانه‌مزك مقاصدارلغنی درعهده ایلمش واك اوسته ترزی قلفه‌لری دخی اعمالاتی تعهد ایلدکلرندن بکنمك والداتمامق شرطیله البیسه یاپدرمق ایسته‌ین ارباب ظرافت ونزاهتك برای تجربه تشریفلری اقتضا ایدر .

مؤسسی محمدرشاد

سلطان محمود تربه سی قارشوسنده

محمد بهاءالدین ترزیخانه‌سی

پارس ولوندره ترزی مکتبلرندن دیپلومالی ماهر بر مقصدارك تحت نظارتنده بولنان اشبو ترزیخانه بر خیلی صوك موده ظریف حقیقی انکلیز قماشلری جلب ایلمش ومشتریلرینه سهولت اولمق اوزره تقسیطله دخی معامله‌یه باشلامشدر .

دوقتور صالح بکر

غربای مسلمین خسته‌خانه‌سی اوپراتوری

جمعه وبازاردن ماعدا هر کون آلاتورقه ساعت سکزدن صوکره باب عالی جاده‌سنده اجزاخانهٔ علی حیدر فوقنده معاینه خانه‌سنده مراجعت ایدن خستکانی تداوی وهر نوع عملیاتی اجرا ایدر .

دوقتور نشأت عمر

« قلب ، قان‌واوعیه خسته‌لقلری متخصصی »

پارس سنت آنطوان خسته‌خانه‌سنده اکمال ممارسه ایتمشدر . جمعه وبازاردن‌ماعدا هر کون اذانی ساعت‌طقوزدن صکره باب‌عالی جاده‌سنده علی حیدر اجزاخانه‌سی فوقنده‌کی معاینه‌خانه‌سنده خسته‌لرینی قبول ایدر .

دقتور رشدی رجب

سیکر وداخلی خسته‌لقلری متخصصی

عدم اقتدار تناسلی ، بل کوشکلکی ، مزمن باش آغریلری ایله روماتیزمادن متولد آغریلری ، فالجلری وهر نوع سیکیر خسته‌لقلرینی الکتریق وماساژله معاینه وتداوی ایدر .

هر کون ساعت سکزدن اون ایکی‌یه قدر آقسرایده قانون اساسی اجزاخانه‌سنده بولنور .

دوقتور

جلال‌الدین مختار

طب فاکولته‌سی امراض جلدیه وافرنجیه معلمی دوقتور جلال‌الدین مختار بك جمعه و بازاردن ماعدا هر کون الاتورقه ساعت طقوزدن اون بره قدر باب‌عالی جاده‌سنده ابراهیم‌لطیف اجزاخانه‌سی فوقنده‌کی قابینه‌سنده خسته‌لری قبول ایتمکده‌در .

اناث مکتبی ال ایشلری سرکیسی

استانبول اناث‌رشدیه‌لری منفعتنه‌مخصوص اوله‌رق ترتیب‌ایدیلن سرکی تموزك‌ایکنجی‌جمعه ایرتسی کوننده‌ن اعتباراً کشاداوله‌جقدر. تخصیص ایدیلان سرمایه‌ایله طالبات طرفندن ایشله‌نیلن ومعلمات و طالبات خانملر طرفندن اثر حمیت اوله‌رق اهدا اولنان تقریباً طقوزیوز پارچه بلوز ، کوملك ، مندیل ، ماصه‌اورتوسی ، یاصدق ، دیوارلق ، بوغچه ، سجاده ، ساشه وسائر برچوق اشیای نفیسه خارجده تدارك ایدیله‌میه‌جك درجه‌ده اهون فیأتله صاتیله‌جقدن وحاصلاتی اناث مکتبلری فقراسی طالباتنك احتیاجاتنه صرف‌اولنه‌جقدن بوسرکی‌یی زیارت‌ایتملری معارف‌پرور قارئین وقارئاتمزه صورت مخصوصه‌ده توصیه ایدرز .

سرکی سلیمانیه‌ده بوزطغان‌کمری جاده‌سنده معارف ناظر اسبق منیف‌پاشانك‌قوناغنده کائن سلیمانیه نمونه‌اناث‌رشدیه‌سنده‌در. جمعه‌ایرتسی ، بازارایرتسی ، چهارشنبه کونلری خانملره ، بازار وصالی کونلری ارککلره کشاده‌در . دخولیه‌ایکی‌غروشدر. معلمات وطالبات خانملر-له چوجقلردن دخولیه آلنماز . سرکینك‌زمان کشادی‌اذانی ساعت اوچدن طقوزه قدردر .

وطن محبلرینی دعوت

بالق بازارنده اتمکجی فورونی اتصالنده علم طاغی تره‌یاغی تجارتخانه‌سی صاحبی عثمان زاده جمال‌الدین افندی ممالك عثمانیه معمولاتندن اولان یاغلرله محصولات سائره‌یه حصر تجارت ایتمش اولدیغندن وطنی‌سوه‌ن اخوانی‌مغازه-سنه دعوت ایدر . حاویار ۱۲۰ غروش

ادهم پرتو اجزاخانه‌سی مستحضراتی

پرتو شروبی

ضعیف البنیه اولانلره ، قانسزلغه ، کمیك خسته‌لغنه دوچار اولوبده بورویه‌میان چوجقلره غایت نافعدر .

قرهم پرتو

یوزده‌کی سیویلجه و چیللری اللرده‌کی چاتلاقلری ازاله ایدر

منکشه‌لی پرتو توالت پودره‌سی

وجهی بیاضلاتوب جلده شایان حیرت بر طراوت بخش ایدر

قنه‌قنه‌لی پرتو صاچ صویی

صاچلری قوتلندیروب دوکلمسنی منع و کپکلری دفع ایدر

پرتو چوجق پودره‌سی

بشیکده‌کی چوجقلرك بیشیك و سیویلجه‌لرینی ازاله ایدر

قوزمه‌تیك پرتو

بییقلرك نشوونماسنه ودوزکون طورمسنه خدمت ایدر

قنه‌قنه‌لی و منکشه‌لی پرتو دیش توزی

دیشلری تمیز وبیاض بر حالده بولندیرمق آنجق پرتو دیش توزندن قوللانمقله اولور

پرتو قولونیا صولری

هر نوع قولونیا صولرینه مرجحدر . لیلاق ، یاسمین ، سنبل قوقولی نوعلر ایسه لوانطه استعمالندن وارسته قیلار

کتبخانهٔ احمد حلمی

جناجلی زاده

درسعادت : حکاکلرده (۳۷) نومرو

کتبخانه‌مزده کلام قدیم واجزای شریفه‌نك متنوع طبعلری، کتب عربیه‌نك انواعی ، تفسیر وحدیث ، کلام ، فقه ، معانی وبیان ، منطق ، صرف ونحو کتابلری . . . وتورکجه مکتب کتابلری . . . حاصلی علوم آلیه وعالیه‌یه مخصوص هرنوع کتابلر موجوددر .

کتبخانه‌مز بتون ممالك عثمانیه‌ده‌کی کتابخانه‌لرله ، از جمله مصر ، بغداد ، شام ، بیروت ، حلب وبتون روم‌ایلی واناطولیده‌کی کتبخانه‌لرله اجرای معاملات ایتدیکی کبی ، ممالك اجنبیه‌ده‌کی بتون اسلام کتبخانه‌لرله‌ده معاملاتده بولنور ؛ روسیه ، بخارا خوقند ، طاشکند وهندستاندن وقوع بولان اکثر کلیتلی کتاب سپارشلری کتبخانهٔ عاجزی واسطه‌سیله اولیور .

کتبخانه‌مز هر طرفدن هرنوع کلیتلی کتاب سپارشلری قبول ایدر . سپارشلر کمال سرعتله همان کوندریلیر .

شرح اسماء الحسنی

اسماء حسنای الهیه‌نك معانئ شریفه و خواص لطیفه‌سی هر کسك آکلایه‌جغی بر طرزده یازلمش اولان اثر مذکوری بالعموم مؤمنینه توصیه ایدرز .

محل توزیعی . — چارشوی کبیرده قالپاقجیلر باشنده قزانلی حاجی احمد افندینك دکانیدر .

صحافلرده دخی بولنمقده‌در .

ایضاح الجنایات

فی

احکام القصاص والدیات

قصاص ودیات وسائر احکام وعقوباته دائر فتوی امینی ومحکمهٔ تمیز رئیس اسبق عمر حلمی افندی مرحومك (معیار العداله) نام اثر مرغوبنك منقول عنه ومأخذلرینی جامع وبر چوق ایضاحات وفوائدی محتوی اوله‌رق نوابدن عمر عزمی افندینك تحریر و تلفیقنه موفق اولدیغی اشبو کتاب فتواخانهٔ عالیدن تصدیق و جانب جلیل مشیختپناهیدن دخی تقدیر بیورلمش اولمغله ایلك دفعه اوله‌رق صورت نفیسه‌ده طبع ونشر اولندی مرکز توزیعی حکاکلرده صحاف قریمی ضیا افندینك دکانیدر . بعض کتابجیلرده‌دخی صاتلمقده‌در

فیأتی ۱۰ غروشدر .

اقوم السیر

باب مشیخت مکتوبی قلمی خلفاسندن یوسف سعاد بك افندی طرفندن تألیف اولنان بو اثر کزینك بشنجی طابعی ده نشر اولنمشدر . طابعی ۲ طشره ایچون ـ ۲ غروشدر . مرکز توزیعی باب عالی جاده‌سنده مجدد ۷۹ نومرولی یکی عثمانلی کتبخانه‌سی‌در .

قلب ملکوت

مشهور عبدالله سمرقندی حضرتلری طرفندن تألیف اولنوب اسماعیل فتحی بك طرفندن طبع ایتدیریلان بو کوچوك فقط ماهیتی بیوك اثرك مطالعه‌سی توصیه اولنور .

فیأتی ٦۰ پاره‌در .

علمدار مصطفی پاشا

ایلك قهرمان حریت علمدار مصطفی پاشانك ترجمهٔ حالیله ۱۲۲۲ ، ۲۳ سنه‌لرنده تحدث ایدن ارتجاع اول ارتجاع ثانی آره‌سنده‌کی مناسبات ومشابهاتی حاکی وحاوی بر اثردر . تاریخ عثمانی انجمنی اعضاسندن علی سیدی بك طرفندن تحریر اولنمشدر . فیأتی یوز پاره‌در . مرکز توزیعی باب عالی جاده‌سنده قناعت کتبخانه‌سیدر .

عراق مکتوبلری

بابان زاده اسماعیل حقی بك افندینك طنینده نشر اولنان مکتوبلری اخیراً (عراق مکتوبلری) عنوانیله کتاب حالنده انتشار ایتمشدر . اسماعیل حقی بکی ، بو محرر محترمی مملکتمزده طانیمایان ارباب مطالعه اولمدیغی ایچون اثرینی توصیه‌یه حاجت یوقدر . فیأتی یدی بچق غروشدر . مرکز توزیعی باب‌عالی جاده‌سنده قناعت کتبخانه‌سیدر .

ملی عروض

علم لسان و تاریخ متخصصی محرر شهیر نجیب عاصم بکك اثری‌در . لسان وادبیاتله اشتغال ایدنلره توصیه اولنور . فیأتی یوز پاره‌در . مرکز توزیعی باب عالی جاده‌سنده قناعت کتبخانه‌سیدر .

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار
جديده مع الممنونيه
قبول اولنور

درج ايدلميين آثار اعاده اولنماز

صراط مستقيم

١٣٢٦

مطبعه و محل اداره :

جغال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٢ نومرو

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	آلتى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :

ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب

تاريخ تأسيسى

١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در

قبرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٥١ — ٣٠ رجب الفرد ١٣٢٩ پنجشنبه ١٤ تموز ١٣٢٧ — آلتنجى جلد

التجريد الصريح

لاحاديث الجامع الصحيح

١٩٤ — حديث شريف

وعنها رضى الله عنها قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا اغتسل من الجنابة غسل يديه وتوضأ وضوءه للصلاة ثم اغتسل ثم يخلل بيديه [١] شعره حتى اذا ظن انه قد [٢] اروى بشرته افاض عليه الماء ثلاث مرات ثم غسل سائر جسده .

[١] الده‌كى بخارى نسخه‌لرنده (بيده) . [٢] بعض روايانده (ان قد) .

عائشه رضى الله عنهاك شويله ديديكى روايت اولونيور :

١٩٤ — ترجمه

نبى محترم صلى الله عليه وسلم جنابتدن (چيقمق ايچون) ييقانه‌جغى وقت اللرينى ييقار ونماز آبدستى كبى آبدست آليردى . صوكره غسله باشلاردى . صوكره اللريله صاچلرينى خلاللاردى . نهايت بدننك ايچه ايصلانديغنه قناعت كتيرنجه اوزرينه اوچ كره صو آقيتير ، صوكره بقيهٔ جسدينى ييقاردى .

١٩٥ — حديث شريف

عن ابى هريرة رضى الله عنه قال اقيمت الصلاة وعدلت الصفوف قياما فخرج الينا رسول الله صلى الله عليه وسلم فلما قام فى مصلاه ذكر انه جنب . فقال لنا [١] مكانكم ثم رجع فاغتسل ثم خرج الينا ورأسه يقطر فكبر فصلينا معه .

[١] بر روايتده (فاشار بيده) .

١٩٥ — ترجمه

ابو هريره رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

(بر دفعه) نماز اقامه ايدلدى ، (هركس) آياقده ايكن صفلر دوزلدى . آندن صوكره رسول الله صلى الله عليه وسلم (حجره‌سندن) يانمزه چيقدى . نمازكاهنده طورنجه جنب اولديغى خاطرلادى . بزه «يركزده طورك» بيوردى . صوكره دونوب ييقاندى . آندن صوكره باشى طاملايه‌رق يانمزه چيقدى . تكبير آلدى . بزده برلكده نماز قيلدق .

١٩٦ — حديث شريف

وعنه رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال كانت بنو اسرائيل يغتسلون عراة ينظر بعضهم الى بعض وكان

١٩٦ — ترجمه

ينه ابو هريره رضى الله عنهدن نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك شويله بيورديغى روايت اولونيور :

نبى اسرائيل برى برينه نظر ايده‌رك چيپلاق ييقانيورلردى . موسى (عليه السلام) ايسه يالكز ييقانيردى .

موسی [۱] یغتسل وحده . فقالوا والله مایمنع موسی ان یغتسل معنا الا انه آدر . فذهب مرة یغتسل فوضع ثوبه علی حجر ففرالحجر بثوبه . فخرج [۲] موسی فی اثره یقول ثوبی یا حجر [۳] ثوبی یا حجر حتی نظرت بنو اسرائیل الی موسی فقالوا [٤] والله مابموسی من بأس واخذ ثوبه فطفق [٥] بالحجر [٦] ضربا . قال [۷] ابو هریرة واﷲ انه لندب بالحجر ستة او سبعة [۸] ضربا بالحجر .

[۱] بر روایتده (موسی صلی‌الله علیه وسلم) . [۲] بعض روایاتده (فجمح) . [۳] بعض‌روایاتده (ثوبی‌حجر) . [٤] بعض روایتده(وقالوا) [٥] بعض روایتلرده (وطفق) . [٦] بر نسخه‌ده (تطفق‌الحجر) . [۷] اکثر روایاتده (فقال) . [۸] بو شك راویدندر .

بنی اسرائیل : « والله موسایی بزمله برابر ییقانمقدن منع ایدن شی (مطلقا) دبه اولمسیدر . (موسی علیه‌السلام) بر دفعه ییقانمغه کیدوب روبه‌سنی بر طاشك اوزرینه قویدی . طاش روبه‌سنی آلوب قاچدی . موسی (علیه‌السلام) : « طاش ! روبه‌می (ویر) . طاش ! روبه‌می (ویر) » دیه‌رك آرقه‌سنه دوشدی . بنی‌اسرائیل اونی (بو حالده) کوروب‌ده : « والله موساده برقصور یوقمش » دینجیه قدر (آردنجه کیتدی) . (آندن صوکره موسی علیه‌السلام) روبه‌سنی آلوب طاشی دوکمکه باشلادی .

— ابو هریره (رضی‌الله عنه) : « والله او طاشده طایاقدن آلتی یاخود یدی ایز قالمشدر » دیمش .

۱۹۷ — حدیث شریف

وعنه رضی‌الله عنه عن‌النبی صلی‌الله علیه وسلم قال بینا ایوب یغتسل عریانا فخر علیه جراد من ذهب فجعل ایوب یحتثی فی ثوبه ، فناداه ربه یا ایوب الم اکن اغنیتك عما تری . قال بلی وعزتك ولکن لاغنی لی [۱] عن برکتك .

[۱] الده‌کی بخاری نسخه‌لرنده (بی) .

۱۹۷ — ترجمه

ینه ابو هریره رضی‌الله عنهدن نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك شویله دیدیکی روایت اولونیور :

ایوب (صلی‌الله علیه وسلم) چپلاق ییقاندیغی صیره‌ده اوزرینه آلتون چکیرکه اوشدی . ایوب (علیه‌السلام) آووج آووج آلوب روبه‌سنك ایچنه (آتمغه) باشلادی . ربی : « ای ایوب ! شو کوردیککدن سنی غنی قیلمامشمیدم ؟ » دیه ندا ایدنجه : « اوت ، سنك عزت (وجلالکه) قسم اولسونکه (بنی غنی قیلمشدك . لکن سنك برکتکدن مستغنی قالمماز » جوابنی ویردی .

۱۹۸ — حدیث شریف

عن ام هانیٔ بنت ابی طالب رضی‌الله‌عنها قالت ذهبت الی رسول‌الله صلی الله علیه وسلم عام‌الفتح فوجدته یغتسل وفاطمة تستره . فقال من هذه . فقلت [۱] انا ام هانیٔ .

[۱] بر روایتده یالکز (قلت) .

۱۹۸ — ترجمه

ام هانیٔ بنت ابی طالب رضی‌الله عنهانك شویله دیدیکی روایت اولونیور :

فتح (مکه) سنه‌سی رسول‌الله‌صلی‌الله علیه وسلمك یاننه کیتدم . باقدم ییقانیور . فاطمه‌ده اونی ستر ایدیور . « بو (قادین) کیمدر ؟ » دیه صوردی . « ام هانی‌یم . » جوابنی ویردم .

۱۹۹ — حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی‌الله عنه ان النبی صلی‌الله علیه وسلم لقیه فی بعض طرق [۱] المدینة وهو جنب . قال فانخنست [۲] منه فذهبت فاغتسلت ثم جئت . فقال این کنت یا ابا هریرة . قال [۳] کنت جنبا فکرهت ان اجالسك وانا علی غیرطهارة . فقال [٤] سبحان‌الله ان المؤمن [٥] لا ینجس .

[۱] اکثر روایاتده (طریق‌المدینة) . [۲] بر روایتده (فانبجست) ، دیکر روایتده ایسه (فانجست) . [۳] اکثر نسخه‌لرده (فقال) . [٤] اکثر نسخه‌لرده (قال) . [٥] اکثر نسخه‌لرده (المسلم) .

۱۹۹ — ترجمه

ابو هریره رضی‌الله عنهدن روایت اولونیورکه جنب ایکن مدینه سوقاقلرندن برنده کندیسنه نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم تصادف ایتمش . — ابو هریره دیرکه : یانندن صاووشوب کیتدم وغسل ایدوب کلدم . (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) : « یا ابا هریره ! نره‌ده ایدك ؟ » دیه صورمش . اوده : « جنب ایدم . طهارتسز اوله‌رق سنکله برلکده اوطورمق ایسته‌مدم . » دیمش . بونك اوزرینه (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) : « سبحان‌الله ! مؤمن نجس اولماز » بویورمش .

احمد نعیم

مسلمانلق صحیفه‌سی

مسلمانلرك ذمیلره قارشی وجیبه‌لری

انسانك بدایت ظهورندن بو آنه قدر اولان تاریخنی تتبع ایدنلرك نظرنده تحقق ایدرکه : بشرك دیننه قارشی بسله‌دیکی محبت قلبنده‌کی دیکر محبتلرك هپسنه غلبه چاله‌جق بر شدتده‌در . انسان جانی ، عائله‌سنی ، جکر پاره‌سنی ، مامکلتی دیننه نصرت اوغورنده ایسته‌یه ، ایسته‌یه فدا ایتمکه هر زمان حاضردر .

انجق بو دین محبتنی بر چوق ملتلر کندیسندن مقصود اولان معنایه حصر ایتمدکلری ایچون دهشتلی افراطه دوشه‌رك دینه نصرت، دینسزلره ممانعت نامیله جنایتلرك اك شنیعنی ، ظلملرك اك رذیلنی ارتکاب ایتمشلردر . بوفجیعه‌لرك هپسی‌ده ارباب ادیانك بشریت اوزرنده حاکم اولان قوانین فطرته . هیئات اجتماعیه‌نك منقاد اولدیغی احکام طبیعته قارشی جهل صرف ایچنده بولنمالرندن ایلری کلمشدرکه بو کبی ملتلر تاریخنده بك قانلی صحیفه‌لر براقمشلردر .

مسلمانلغه کلنجه ، او ، مدنیت حقیقیه‌نك دینی ؛ سعادت بشریه‌نك رکن متینی اولدیغی ایچون کندیسنه اتباع ایدنلره بو خصوصده اویله بر دائره چیزمشدر که بوتون دنیانك فیلسوفلری بریره کاسه‌لر منسوب اولدقلری ملتلرك افکاری اوزرنده اویله بر تأثیر ، اویله بر نفوذ حصوله کتیرمکه موفق اوله‌مازلر .

عجبا مسلمانلق نصل اولدی‌ده مسلمانلرك قلبندن محبت دینیه‌لرینه هیچ خلل کتیرمامك شرطیله خصومت دینیه تخملرینی کلیاً سوکوب آته بیلدی ؟ زیرا بیلورزکه دینی سومك ، غیرتی کوتمك خصوصنده اك ایلری کیدن ملتلر بشقه دینده بولنانلره قارشی اك زیاده عداوت بسلینلردر .

اوت ، مسلمانلق بومظهریتی شمدی‌یه قدر عالم مدنیتك ، جهان علم ومعرفتك بیلمدیکی براصول سایه‌سنده احراز ایلمشدر یعنی بو اصولی علوم اجتماعیه رؤساسی انجق روحك اسرارینه ، مدنیتك روح اوزرنده‌کی آثارینه وقوف حاصل ایتدکدن صوکره اکلایه‌بیلمشدر .

ایشته ادیان سائره رؤساسی کندی آدملرینه قارشی : « جناب حق بوتون عائلهٔ بشریه‌نك دین ، اخلاق ، عادات اعتباریله متحد بر امتدن عبارت اولمسنی امر ایتمشدر ؛ بناءً علیه شو مقصدك حصولنه اولانجه قوتکزله چالیشکز . نوع بشرك اره‌سنده‌کی اختلاف ارادهٔ ازلیه‌سنه مخالف اولدیغی ایچون جناب حقك غضبنی موجب اولور . » دیدکلری برصره‌ده خالق حکیم رسول محترمنه لب حکمتی شو محکم دستورلرله تبلیغ بیوریوردی : « ولوشاء ربك لجعل الناس امة واحدة ولایزالون مختلفین الامن رحم ربك ولذلك خلقهم ـ ولوشاء ربك لآمن من فی الارض کلهم جمیعاً أفأنت تکره الناس حتی یکونوا مؤمنین ـ انك لاتهدی من احببت ولکن الله یهدی من یشاء . »

کذلك ادیان سائره رؤساسی انسانلری جبراً کندی دینلرینه صوقمق ایچون دینداشلرینه اك شدتلی امرلری ویردکلری ؛ حتی بو حرکت معصوملری أولدیرمك ، خانمانلری سوندرمك ، معمور مملکتلری خراب ایتمك ، ارکان صلح وسعادتی کوکندن دورمك کبی فجیع عاقبتلره بیله مؤدی اولسه اباحه ایلدکلری برصره‌ده جناب حق سمای رحمتندن شو آیات حکمتی ایندیریوردی : « وقل الحق من ربکم فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر ـ لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی ـ أدع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن ان ربك هو أعلم بمن ضل عن سبیله وهو اعلم بالمهتدین . »

بو آیات کریمه‌نك هپسی مسلمانلرك قلبنه ایکی متین اساس دیکدی که او اساسلر هر درلو خصومت دینیه‌یی ، هر درلو تعصب مذمومی کوکندن سوکوب آتدی :

۱ . — مسلمانلر شو ایراد ایتدیکمز آیات جلیله‌دن آکلادیلرکه الله ذوالجلال علم سابق الهیسنده عالم بشریتك ، مبادیسی ، غایاتی مختلف ؛ مشربلری ، عقائدی متباین برطاقم جمیتلره انقسامنی تقدیر بیورمشدر . بناءً علیه اصل بوقضای الهینك خلافنه چالیشانلر عقاب خدایه استحقاق کسب ایتمش اولورلر .

۲ . — مسلمانلر یوقاریده‌کی آیتلردن برده شونی او کرندیلرکه خلقك دین الهیدن یوز چویرمه‌لری ملکات عقلیه‌لرینك اختلاف قواسندن ایلری کلمکده‌در ؛ بودینك انتشاری آنجق اونده‌کی اسرار عالیه‌یی احاطه ایده‌بیله‌جك ، اوندن مقصود اولان معنای کزینی آکلایه‌جق قابلیتده یارادلمش اولمق مظهریتنده بولنانلر آره‌سنده ممکن اوله‌جقدر . بناءً علیه مسلمانلر حقیقت اسلامیه‌یی یولیله ، اصولیله نشره چالشمغی کندولرینه بر وظیفه بیلیرلرکه بواصولده خلقی حکمتله ، موعظهٔ حسنه ایله ، عاقبتی ایکی طرفدن بری ایچون وخیم اوله‌میه‌جق مناظره ایله حقیقته دعوتدن عبارتدر . اللرنده‌کی کتاب مبیندن استنباط ایتدکلری شو ایکی نظریه سایه‌سنده مسلمانلر کرك ادیانك ، کرك او ادیانه متدین اولانلرك آره‌سنده‌کی اختلافاتی ازلده سبق ایدن قضاء الهی ایجاباتندن اوله‌رق تلقی ایتدکدن بشقه بواختلافاتده جناب حقك بشریت ایچون تقدیر ایتمش اولدیغی غایهٔ کماله طوغری وصولی حاضرلیان بر حکمت سماویه مندمج اولدیغنه مطمئندرلر . دیکر طرفدن ابنای بشر آره‌سنده‌کی بو کبی اختلافاتك مدنیتك ترقیسنه ، دوامنه ، کذلك انسانه موعود اولان سعادت حقیقیه‌یه وصول ایچون ضروری بولندیغنه دائر دور حاضر اجتماعیونی طرفندن سرد ایدیلن دلائل مسلمانلری بوعقیده‌لرنده بر قات دها تثبیت ایتدیلر .

مسلمانلق بزم اذهانمزه شو محکم دستورلری برلشدکدن صکره شریعتمزدن اعراض ایدنلره قارشو اولان معاملاتمزده اخلاق الهیه ایله تخلق ایتمه‌مزی امر ایدییور . 'ویله‌یا ! جناب حق شریعتنی طانیمیانلره قارشو طاقتلرینك فوقنده مجازات ترتیبنه قادر ایکن اویله یاپمیورده بو حیات فانیه‌ده 'ونلره‌ده بشقه‌لری کبی معامله‌ده بولنیور ؛ حتی سعادت مادیه خصوصنده چوق زمانلر آنلری دها ایلریده بولندیریور : « ومن یرد حرث الدنیا نؤته منها . » اوت ، مسلمانلق بزه مخالف دینده بولنانلرك عقائدینه قارشو کثیف برلاقیدلك پرده‌سی

چکمکله ، اونارله اولان معاملاتمزده ایسه رفق ایله ، مکارم اخلاق ایله طاورانمقله امر ایدییور : « لاینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین ولم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم وتقسطوا الیهم ان الله یحب المقسطین » صکره اونلره اذا ایتمکی ؛ حیله ایتمکی قطعیاً نهی ایدییور. « من آذی ذمیاً فانا خصمه ومن کنت خصمه فقد خصمته یوم القیامة. » « من قذف ذمیاً حدله یوم القیامة بسیاط من نار . — بر ذمی یه اذا ایده نك خصمی نم . بن ایسه خصمی اولدیغم آدمه یوم قیامتده خصومت کوستریرم : بر ذمی یه بهتانده بولنان آدم قیامتده آتشدن قامچی ییه جکدر . »

بو بویله اولدیغی کبی بزم کرمکار دینمز ادیان سائره اصحابیله بزی حضور قانونده تماميله مساوی طوتیور ؛ اونلرك حقوقنی پایمال ایتمکی اك شدید امرلرله منع ایدییور . بو حالك ایسه هیچ بر ملتده نظیری کورلمه مشدر . بکا بر ملت کوستریکزکه اقبالك ، عظمتك منتهاسنه وارمش ، ایستدیکنه ایستدیکنی یاپمغه قادر بولنمش اولسون ده افرادندن برینی کندی دین رسمیسندن خارج بر آدمی اولدیردیکندن طولایی جزاءً قتل ایده جك درجه ده عدالته رعایتکار اولسون ؟

تاریخ اسلامده یازیلیدرکه : یهودینك بری حضرت عمره کله رك علیدن شکایت ایتمش . علی ایسه معلومدرکه پیغمبرك هم عمجه سی اوغلی هم دامادیدر .

عمر علی یه « قالق یا اباالحسن خصمنك یاننه اوطور » دیمش علی امره امتثال ایتمش ، لکن سیماسنده بر اثر انفعال کورلمش . دعوا فصل اولندقدن صکره عمر علی یه « یوقسه خصمنك یاننه اوطورمق سکا آغیرمی کلدی ؟ » دییه صورمش . بونك اوزرینه علی « خایر ، انجق مساواته رعایت ایتمیه رك بکا یا اباالحسن دییه خطاب ایتدیککك ایچون جانم صیقیلدی » دیمش . [عربلرده کنیه ایله خطاب ایتمك تعظیمه دلالت ایدر].

محمد عاكف

اسلامده فن وفلسفه

قبل الاسلام عربستانده عربلر . — عربستان ، اسلامیتك حجله کاه اولینی اولان بوقطعهٔ غبرا ، تقریباً فرانسه نك اوچ مثلی قدر بر وسعتی حائزدر . فقط ، اکثر اقسامنه یاغمورلر پك نادر اوله رق دوشدیکندن قیاقی بی پایانی قوة انباتیه دن محروم کبیدر .

سلاسل جبال ایله آیرلمش اولان واسع قوم دریالرینك اوته سنده بریسنده بحر محیط اطه لری کبی لطیف واحه لر موجوددر .

دکزله یایلالرك آره سنده بولنان اقسامدن ماعدا جهتلر ، همان غیر قابل اسکاندر .

بحر احمر بوینجه امتداد ایدن سواحل ، قرمزی غره و پورفیر قیالرندن متشکل طاغلرله محاطدر . جبال مذکوره ، یالچین قیالر ، دیك اوچوروملرله دکز قیسنه قدر امتداد ایدر .

آرقه طرفه تصادف ایدن قطعات ، چیپلاق قیالردن متشکل وتدریجاً یوکسه لن موازی صره طاغلرله احاطه ایدلمشدر . طاغلرك آره لرینه تصادف ایدن طار وادیلرده ، قیش یاغمورلری بتدیکی زمانلر ، آنجق درین قویولر قازمق صورتیله صویه دسترس اولنه بیلور .

حار وقابل انبات اقسامی پك محدود اولان بوقطعه ، قدیمدنبری حجاز نامیله یاد اولنوردی .

عربستان اسکیدنبری عربلرله مسکون ایدی . لسان عرب ، فنیکه وعبرانی لسانلریله بر اصلدن متشعب یعنی السنهٔ سامیه دندر .

بعثت نبویدن اقدم عربلر ، بو واسع چوللرده قبیله حالنده یشارلردی . قبیله لر بربرلریله دائمی صورتده محاربات ومجادلات خونریزانه ایله وقت کچیررلردی . یالکز یمن وحجاز طرفلرنده مسکون اولان قبائل ، بورالرده ؛ قابل اعمار کوردکلری محللرده ، شهرلر ، قصبه لر تأسیس ایتمشلردی . فقط قبائلك اکثریسی ، چوللرده قویون ، کچی ودوه سوریلریله برابر یشارلردی . سوریلرینه غدا تدارك ایده بیلمك ایچون بر محلده منبت بر واحه بولندیغنی خبر آلیر آلمز چادیرلرینی طوپلایه رق اوراره کیدرلر ایدی .

والحاصل قوم اکثبه لری کبی عربستان اهالیسیده سیار بر حالده امرار حیات ایدرلردی .

بدویلر ، احتیاج حیات ایچنده قیورانديقلری حالده بیله ، طبع قناعت پروریلرینه اصلا **خلل** کتیرمزلردی . بر آز سوت ، بر مقدار خرما ایله پك ساده بر حیاته قاتلانیرلردی . لباس اوله رق ، سوریلرینك یوکلرندن اعمال ایتدکلری مانتو وازارلرله اکتفا ایدرلردی . آز یرلر ، سوت ، خرما وداری کبی شیلرله قناعت ایدرلردی ؛ زنکینلر ، سوری صاحبلری ؛ جنس آتلری ، سریع دوه لری کوزل وچویك کوله لریله مغرور ایدیلر .

بدویلرك کافه سی ، خارق العاده دنیله جك درجه ده محارب ایدیلر . سلاحلری ، خفیف بر مزراق ، بر یای ویووارلاق کوچوك بر قالقاندن عبارت ایدی . یالکز زنکینلر اسب سوار اوله رق حرب ایدرلردی . قبیله افرادندن بریسی حقنده روا کوریلن حقارت ، عموم قبیله یه شامل کبی تلقی ایدلدیکندن ، قبیله لر دائما حال سفر بریده بولنورلر . یکدیکرلریله حرب وجدال ایله وقت کچیررلردی .

جوواردن زنکین بر قافله کچدیکنی خبر آلان قبیله ، یوللری کسر . قافله یی اورور ومالاری یغما ایدردی .

بدویلر یکرمنجی عصرده بیله ، اعتیادی بلا تعدیل محافظه وتطبیق ایتمکده درلر . قوافل حجاجه وقوعبولان هجوملر ، تا قبل الاسلام تطبیق ایدیلن اعتیادات متوارثه سوقیله وقوعه کلدیکی شبهه سزدر . یدنجی عصر میلادینك نصف اولی اثناسنده عربستان ، بر جهتدن هنوز سوریه یه مالك اولان شرقی روما ایمپراطورلغی ایله ، دیکر جهتدن بابل طرفلرینه طوغری فرات نهریله بیزانس حکومتی اراضیسندن آیرلمش اولان ایران ایمپراطورلغی ایله محدود بولندیغی کبی ، بحر

احمرله‌ده حبشستاندن آیریلیوردی . بصره کورفزی ، بحر محیط هندی کبی او وقتلر غیر قابل مرور عد ایدیلن محیطلرله‌ده هنددن آیرلمشدی .

چوللرده‌کی حدودی ایسه ، افقلری قدر مبهم ، ا کثیبه‌لری نسبتنده متبدل ایدی . بو حدود بعضاً فرعون صحرالریله مصره ؛ مزوپوتامیانك بر صمت وسکون فیفالریله شامه ، پالمیره ، بعلبکه قدر امتداد ایدردی . عربستان باشلیجه حجاز ، یمن ونجد قسملرینه آیرلمشدر . ارض حجاز ، بحر احمره متوازیاً امتداد ایدن یابس وطاغلق قسم اولوب (حره)لرله محاط وجنوباً یمنه قدر اوزانیر .

یمن وجنوب قسمی سواحلی ، بر طرفدن بحر احمر ، دیکر طرفدن بحر محیطك متمادی طالغه‌لریله متصل اوقشانمقده اولوب عربستانك اك منبت اقسامی صاییلیر . یمن ، تاریخ مقدسده دخی کسب اشتهار ایلمشدر . فی‌الحقیقه ، محبوبهٔ سلیمان اولان بلقیس ، یمنده ؛ سبأ شهرنده حکمران ایدی . نجد ایسه ، بر طرفدن سوریه‌یه دیکر طرفدن دکزه قدر امتداد ایدن اقسام واسعه‌دن عبارت اولوب عربستانك مرتفع جهتلرینی تشکیل ایدر . نهایت اصل چول دنیلن قسم کلیرکه ، اوته‌سنده بریسنده لطیف واحه‌لرله بزنمش اولان بو قوم دریاسی ، بر طرفدن ایران ودیکر طرفدن ارض فلسطینه قدر امتداد ایدر .

قدیمدنبری ، قبیله‌لر ، کاروانلر ، قافله‌لر ؛ طالغه‌لر اوزرنده چالقانان کمیلر کبی ، بو قوم دریالری ایچنده دور ایدر طورررلردی .

عربستان اهالیسی ، عائله‌لردن ، خیمه نشین کوچبه‌لردن ، قبیله‌لردن متشکل ایدی . قبائلك ا کثریسی ، مصرله بحر محیط هندی آره‌سنده‌کی بحر احمر سواحلنده خیمه نشین بر حالده امرار حیات ایدرلردی .

قبائل مذکوره ، یکدیکریله بعضاً محارب ونادراً متفق بر حالده بولنور . واستقلال وحریتلرینی محافظه خصوصنده فرط غیرت کوسترلردی .

قبائلدن ثروت وعددجه حائز اهمیت اولان ومحاربه‌لرده کسب اشتهار ایدنلر ، آره صره عقد اتحاد ایده‌رك ، کوچوك قبیله‌لریده تحت حمایه‌لرینه آلیرلردی . بو صورتله تشکل ایدن ایکی هیئت متحده ا کثریا یکدیکریله حربه طوتوشورلردی . طبیعی بو محاربه‌لر قبائلدن بر چوقلرینك فلاکتلریله نتیجه‌لنیردی .

الجا آت تصادفله قبائلدن برینك احراز ایتدیکی شو نفوذ ، هیچ بر اساس قدیمه مستند اولمدیغندن بالطبع اوزون مدت دوام ایده‌مزدی . طالع حرب مساعد بولندیغی زمانلرده ا کتساب ایدیلن نفوذ ، چوق دفعه بر هزیمت نتیجه‌سنده بسبتون غائب ایدیلیردی .

قبیله‌لرك اتحادندن حصوله کلن شو اوفاق جمهوریتلر آره‌سنده‌کی مجادلات دائمه ، عربستانك قوم صحرالرینی آل قانلره بویایور ، اورته‌لغی هرج ومرج ایدیبور . قبائلك موجودیتلرینی اساسندن صارصیوردی . نه بر رئیس دینی ، نه بر دیکتاتور ، نه بر حکومت ، نه‌ده ذی نفوذ بر مجلس ملی ، والحاصل هیچ برقوت ، هیئت اتحادیه‌یه داخل اولان قبائل افرادینك مملکتی آنارشی‌یه سوق ایدن حرکات کیفیه‌لرینی تحدید ایده بیله‌جك بر قانون وضع ایتمامشدی . چونکه بو کبی بر قوت تکون ایده‌مامشدی . هیئات متحده ، رئیس‌سز ، مرکزسز ، صرف کندیلرینه خاص بر جمهوریت غریبه‌دن عبارت ایدی .

بو هیئتلری تشکیل ایدنلر ایسه ، ارثاً احراز ریاست ایتمش اولان کوچوك قبیله‌لرك شیخلری ایدی . اصل بیوك جمهوریتك حائز اوله‌مدیغی نفوذ ، قبیله شیخلرنده عادات وعنعنات سایه‌سنده مع زیادة موجود ایدی .

فقط شیخك صورت مطلقه‌ده حائز اولدیغی شو نفوذ ، تطبیقاتده آز چوق دوچار تعدیل اولور ، اشترا که اوغرار ایدی .

عقللی طانمش قبیله اختیارلری ، زنکینلر ، غزواتده کسب اشتهار ایدن قهرمانلر ، فصاحت وبلاغتلریله ممتاز شاعرلر والحاصل قبیله افرادندن آز چوق حائز اهمیت اولان هر شخص ، شیخك چادرنده عقد مجلس ایده‌رك قبیله‌یه عائد امور مهمه‌یی مذا کره ولازم کلن مقرراتی — آراء عمومیه‌یه نظراً — قبول واتخاذ ایدرلردی .

نه کتابلری ، نه‌ده یازلمش بر قانونلری یوقدی . فقط ، هرکسك حافظهٔ احترامنده جایکیر اولان عنعنات مقدسه ، هر درلو تعرضدن مصون بولنان اعتیادات قومیه ، یازلمش قانونلر ، نظاملر فوقنده حائز اهمیت ونفوذ ایدی . هر قبیله ، اجدادینك اسمیله یاد ایدیلیردی .

قبیله‌لر سیاسةً نه‌قدر سربست یشایورلر دیسه‌دین خصوصنده‌ده اودرجه حریت‌پرورایدیلر . بعضیلری صنملره ، برطاقلری شمس وقمره ویلدیزلره تعبد ایدرلردی . برقسمی انسانك وفاتی متعاقب مؤبداً فناپذیر اوله‌جغی اعتقاد ایتدکلری حالده ؛ برطاقلری‌ده عادتا تناسخه قائل ایدیلر .

افرادقبائلدن بریسی وفات ایدنجه ، الکزیاده سودیکی دوه ویا آتلرندن بریسنی مزارینك باش اوجنه باغلایه‌رق بیچاره حیوانی آجلقدن اولنجه‌یه قدر اوراده توقیف ایدرلردی .

چونکه بوصورتله ، وفات ایدن شخص ، کیندیکی عالمده سودیکی مطیه‌یی ینه رکوبنه مهیا بولمش اوله‌جقدی . . . . عربلر ، ا کثر مزارلقلرده بولنان وحزین حزین باغیران برنوع صحرا بایقوشلرینی ارواح اموات اولرق اوزره تلقی ایدرلردی . طاش ویا اغاجدن اعمال ایتدکلری صنملره که معبودلری تمثیل ایدرلردی — عبادت ایدرلردی .

حدودلرده طولاشان قبائلك دین ابتدائیلری آره صره تماسده بولندقلری اقوام مجاوره‌نك دینلریله آز چوق قاریشیق ایدی . مثلا قبیله‌لردن بعضیلرینك معتقداتی میاننده ، ایران ، روما ، یونان ویهودی خرافه‌لرینه تصادف اولنه‌بیلوردی .

هرشیخ ، کندی قبیله‌سی افرادیله کوله‌لرینك حیاتنه حاکم مطلق

ايدى . براعتياد خلقت شكنانه ، برعادت وحشيانه ، فقير عائله‌لره ، قيزجوجقلرنى ديرى ديرى مزاره دفن ايتمك حقنى بخش ايتمشدى .

حرب وجدال ، قبائل وافراد آره‌سنده امور عاديه صره‌سنه كچمشدى . بر تحقير ، شدتلى برمعامله ، قتل ايله نهايتله‌نيردى. جزاى قتل ايسه ، يادیت ويا ينه قتل اولمق مشروط ايدى .

قانه قانله مقابله ايتمك عادت وحشيه‌سى ؛ بيوك برقانون كبى محافظه ايديليوردى . اخذ انتقام اك مقدس وظائفدن معدود ايدى .

قاچيرلمش برقيز ، چالنمش بر كوله ، برجاريه ، برآت ، برده‌وه ، ديتى ويرلمامش برقتل ، برقان دعواسى ، ايكى قبيله آره‌سنده سنه‌لرجه امتداد ايدن حرب وجداله سبب وهر ايكى طرفك‌ده بادئ محوى اولوردى . ايكى قبيله آره‌سنده ظهور ايدن بونوع برجداله ، بعضاً متفق قبيله‌لرده قاريشير وبوصورتله بوتون عربستان باشدن باشه قان درياسنه دونردى . مع مافيه قبائل افرادينك بر چوق خصوصده ابراز ايتدكلرى وظائف انسانيه وفضائل عاليه انسانى حيرتده براقه‌جق درجه‌ده علوى ايدى .

مثلا ، مسافرپرورلكده ايناتلمه‌يه‌جق قدر لطفكار بولنورلردى. اك مدهش بردشمن بيله ، بركره الى قبيله قادينلرندن برينك اتكنه تماس ايتديرر ، ويا قبيله‌يه عائد برچادرك ايپنى طوتمغه موفق اولورسه آرتق كنديسنى هردرلو تهلكه‌دن مصون كوره‌بيليردى . دشمن حياتى ، خصم جانى اولان قبيله آره‌سنده فرح وفخور كزر ، طولاشيردى . چونكه قبيله‌نك ناموسنه التجا ايتمشدى . قبيله افرادندن هركس بودشمنى — كندى يورتلرنده بولنديغى مدتجه — محافظه وصيانت ايتمكه مجبور ايدى . عربلر ، جسور ، مرد ، سخى ، قهرمان وبلاغت وفصاحتك ، شعروموسيقى‌نك مفتون ازليسى ايديلر. بوسببه مبنى‌دركه ، عربلر ادبياته پك زياده رغبت كوسترمشلردر .

بويوك ممتاز شاعرلرك آثارنى حافظه‌لرينه نقش ايدرلر وبوصورتله بوقيمتدار پارچه‌لر نسلاً بعد نسل اخلافه انتقال ايدرلردى . قديم يونانيلرك اولمپياد اويونلرى كبى قديم عربلرك‌ده ؛ ايام مخصوصه‌ده شعر وفصاحت مسابقه‌لرى واردى .

فصاحت وبلاغتيله اشتهار ايدنلر ، مجمع شعراده حائز تفوق اولانلر ، منسوب اولدقلرى قبائل ايچون الى الابد مدار مفخرت اولورلردى . سامعينك الزياده نظر تقدير واستحسانى جلب ايدن منظومه‌لر ، لوحه‌لره يازيله‌رق جدران كعبه‌يه تعليق اولنورلردى .

زمان جهالتده بيله ، عربلر ؛ كعبهٔ معظمه‌يه قارشى درين برحس حرمت پرورده ايدرلر وايام معينه‌ده فوج فوج زيارتنه قوشارلردى . ايشته بوسايه‌ده‌دركه جدران كعبه‌يه تعليق ايدلمك شرفنى احراز ايدن آثار عاليه ، زوار طرفندن ضبط اوله‌رق عربستانك اك اوزاق كوشه‌لرينه قدر كوتوريلير . اورالرده نشر ايديليردى . مخلدات مذكوره تاريخده معلقات سبعه ناميله مشهوردر .

برقومك آثار ادبيه‌سى ، حسيات ، اعتيادات ، معتقداتنك مرتسم برتابلوسيدر . معلقاتده دخى حيات بدويانه‌نك اك آز محسوس رنكلرينه قدر ترسيم ايدلمش اولديغنى كوريپورز . معلقاتده حماسياته ، عشق وابتلايه ، اعتيادات قبائله دائر غايت پارلاق و رنكين صحيفه‌لر واردر . مثلا شاعر صحرا نورد ؛ برزمانلر معشوقه‌سيله اك مسعود تلاقيلرينه حجله‌كاه اولان چادرى ، وقتيله آبادان و مشحون سعادت اولان اقامتكاه جانانك ييقيق خرابه‌لرينى زيارتله اورالرده كچيرمش اولديغى آوان مسعوده‌يى درخاطر ايده‌رك متأثر اوليور . اضطرابات روحيه‌سنى ، آلام قلبيه‌سنى حزن انكيز برافاده‌ايله تصويره چاليشيور ، منظومه‌سنه افتتاح ايدييور .

شوطرز حيات بدويانه ايچنده يشايان برقومك روحنى تتره‌ته‌جك ، قلبنى ايكلته‌جك برتأثير حزن انكيز حاصل ايتديرمك ايچون اك موافق براسلوب بديعدر .

دها صكره ، شاعر ، سوكيلى ده‌وه‌سنك ويارخش نظر رباسنك ، حال صلح وحربده ، اوزون سياحتلرده رفيق جانى اولان بو ايكى يولداشك اوصاف ومزاياى بركزيده‌لرينى تعداده باشلايور .

امرئ القيسك معلقهٔ مشهوره‌سنده تماميله بواصول تعقيب ايدلمشدر. معلقه‌لر ، بر درام صحنه‌سنك صوك پرده‌سنده حضاره عرض اولنان مزين برتابلو كبى ، محتشم ، دلربا بر تصوير ايله ختام پذير اوليور. طوپراقله پك مونس اولان بدويلر ، شعرلرنده دائما قيافئ بى پايانلرينه عائد مناظر ، حيات خصوصيهٔ عشق آلودلرينه دائر لوحه‌لر كورمك ايسترلردى . كنديلرينى الزياده تهييج ايدن موضوع ؛ صميمى بر سركذشت غرام آلودى ، صاف و ابتدائى برلوحهٔ عشق مصور شعرلر ، منظومه‌لر ايدى . بيوك شاعرلرك تاريخچهٔ حياتى ، منسوب اولدقلرى قبيله‌لرك تاريخى ديمكدى . قهرمانلر ، شاعرلر . ايشته بر قبيله‌نك تاريخچهٔ حياتى ! ...

امرئ القيس ؛ زمان جاهليتك بوشاعر آتش زبانى ، عين زمانده قبيله‌سنك اك مشهور قهرمانى ايدى . براقديغى لايموت معلقه‌سيله دهاى ادبيسنى كوسترمشدر .

قهرمان صحرا نورد ، شاعر محارب ، معلقه‌سنده ، عشق و ابتلالرينى ، محاربه‌لرينى بدبختلكلرينى ، و صال آنلرينى ، افتراق دملرينى كنديسنه خاص براسلوب بديع ايله تصوير ايلمشدر .

امرئ القيس معلقهٔ مشهوره‌سنه تقريباً : « آرقداشلر ، بوراده طوريكز ، سوكيلمك خاطراتى ، بو قوم تپه‌لرى آره‌سنده بولنان اقامتكاهنك آثار متباقيه‌سنى يادايده‌رك اغلايه‌لم .

بوراده تلاقى ايدن شمال وجنوب روزكارلرينك قالديرديغى قاصيرغه‌لربيله بو سوملى منزلك ، اقامتكاه جانانك صوك ايزلرينى تماميله سيله‌مه‌مشدر . رفيقلرم اضطرابات قلبيه‌مدن متأثر اوله‌رق سمند صبا رفتارلرينى توقيف وبكا صبروتحمل توصيه ايدييورلر .

افسوس ، شمدى بنم ايچون يكانه چارهٔ تسلى بورالرى كوز ياشلرمله صولامقده‌در . فقط ، كوزياشلرم اوته‌برى طاغلمش آثاره حياتبخش اوله‌رق شوايصسز محللرى عجبا شننديره‌بيله‌جكمى ؟ هيهات . . . » مآلنى مصور اولان ابيات آتيه ايله باشلايور :

« قفانبك من ذكرى حبيب ومنزل . بسقط اللوى بين الدخول فحومل
فتوضح فالمقراة لم يعف رسمها . لما نسجتها من جنوب و شمأل
وقوفاً بها صحبي على مطيهم . يقولون لا تهلك اسى و تجمل
و ان شفائى عبرة مهراقة . فهل عند رسم دارس من معول
كدأبك من ام الحويرث قبلها . و جارتها ام الرباب بمأسل
اذا قامتا تضوع المسك منهما . نسيم الصبا جائت بريا القرنفل
ففاضت دموع العين منى صبابة . على النحر حتى بل دمعى محملى
الارب يوم كان منهن صالح . و لا سيما يوم بدارة جلجل
و يوم عقرت للعذارى مطيتى . فيا عجباً من كورها المتحمل
فظل العذارى يرتمين بلحمها . و شحم كهداب الدمقس المفتل
ويوم دخلت الخدر خدر عنيزة . فقالت لك الويلات انك مرجلى)

. . . .

بدویلر ، فطرتك بو صحرا نورد شاعرلری شغف آلود بر حیات راعیانه‌دن فوق‌العاده متلذذ اولورلردی . قهرمانلرینك ، شاعرلرینك سرگذشت حیاتلریده ، شعرلری قدر حزین ، او نسبتده مشحون غرامدر .

عربستانك نفوس عمومیسی ، هیچ بر زمان وسعتیله متناسب اوله‌جق بر درجه‌یه چیقمامشدر . فی‌الحقیقه بی‌پایان چوللر ، منابعك فقدان ویا بعدیتی ، قیالر ، لاولردن مكون صره‌لر ، قوملر ، متصل طوپراغی كمیرن وهیچ برشی اعاده ایتمین حیات راعیانه ، كچدیكی یرلرك محكوم عقامت اولمسنه بادی اولان خیمه نشینلك ، حرمان زراعت وفلاحت ، نسلی محو ایدن ، اساسدن قوروتان محاربات متوالیه ، بونلرك كافه‌سی عربستان اهالیسنك عدم تكثرلری اسبابنی احضار ایدیپورلردی .

عربستان سرتاسر بر هرج ومرج داخلی ایچنده قیوراتیور ، ایكلیوردی . نهایتسز ، ایصسز چوللرده آثار حیاتیه پك نادر كوریله‌بیلیوردی .

آز بر مدت صوكره بوتون جهانی استیلا ایده‌بیله‌جك قدر عظمت وشوكت اظهار ایتمش اولان عربلرك عددی ، او وقتلر آنجق ایكی اوچ میلیون قدر تخمین ایدیله‌بیلیر . عربلرك اك متمدنی قریش قبیله‌سی ایدی . مع‌مافیه بونلرده حیات بدویانه‌دن بسبتون قورتیله‌مامشلردی .

قوت ونفوذلری ، حیثیت واصالتلری وبالخاصه مكهٔ مكرمه‌ده اقامت ایتمه‌لری ایجاباتی اوله‌رق اقوام مجاوره‌نك حرمت ومودتنه مظهر ایدیلر . كعبهٔ معظمه‌نك محافظ وخادمی اولمق او وقتلرده دخی اك بیوك بر شرف عد اولنیورلردی .

اكثر قبائل كبی مكه اهالیسی‌ده برنوع زادكان جمهوریتی طرزنده اداره اولنیورلردی .

هر عائله رئیسی ، اصالت ، عنعنات وثروتی نسبتنده ادارهٔ اموردہ آز چوق صاحب رأی عد اولنوردی .

عربلر ، مفتون حریت ؛ طعام ولباسنده ساده ، نبیل ونجیب ، مسافرپرور ، شن ، ذكی ، فطین ، تیز ، مغرور برقومدی . عربستانده حكمفرما اولان قانون ایسه ، عشق وانتقام اساسلری اوزرینه مؤسس ایدی . بونلر اكثریا درجهٔ افراطه بیله واردیریلیردی . قطع طریق ، یغما وغارت ، مغلوبك حق حریتیله برابر حقوق شخصیه‌نك‌ده دست غالبه انتقالی ، حربده مغلوب اولان قبیله حقنده هر درلو حقارتك جوازی كبی اعتیادات ، عنعنات قدیمه‌دن معدود ایدی . عین عرقه منسوب اولان قبیله‌لر ، متصل یكدیكرلریله بوغوشیور ، بربرلرینی بوغازلامقدن ذوقیاب اولیورلردی . بوتون عربستان جهالت وآنارشی كابوسلری آلتنده ازیلیور ، بوغولیوردی .

عربلرك دیننه كلنجه ، بونلر عمومیتله صنم پرست ایدیلر . ایچلرندن پك نادر اوله‌رق دین موسی ویا عیسی (علیهماالسلام) ه مربوط اولانلرده واردی .

بتلرك اكثریسی انسان شكل وقیافتنده اوله‌رق طاشدن اعمال ایدیلمشلردی . مثلا (هبل) عقیقدن یاپیلمشدی . بعض قبیله‌لرك بتلری آرسلان ویا سائر حیوان صورتنده‌ده اولدیغی واردی . باشلیجه قبائل ، بتلرینی كعبه‌یه وضع ایدرلردی . لات ، منات ، نائله ، اسافه ... اك مشهور بتلرك اسملریدر .

مكهٔ مكرمه اسلاملر طرفندن فتح ایدلدیكی زمان درون كعبه‌ده اوچیوز آلتمش قدر صنم بولنمشدی . بونلر ، قورشونلرله آیاقلرندن ، موضوع بولندقلری طاشاره ربط ایدلمشلردی . طبیعی اووقت هپسی‌ده خاك یكسان ایدلدی .

مع‌مافیه متفكرین اعرابدن بعضیلری صنم پرستلكی تقبیح وبر اللهك وجودینه قانع ومعتقد ایدیلر . حضرت ابراهیم واسماعیلدن منقول عنعناتدن یالكز بوقدرینی حفظ ایده‌بیلمشلردی .

بعثت نبویدن اقدم ، قس بن ساعده ، سوق‌العكاظده ایراد و :

« یا ایها الناس اسمعوا وعوا . من عاش مات ومن مات فات . وكل ماهو آت آت ، مطر ونبات وارزاق واقوات . وآباء وامهات . وجمع واشتات وآیات بعد آیات . ان فی السماء لخبرا وان فی الارض لعبرا . مهاد موضوع وسقف مرفوع . ونجوم تمور ولا تهور . وبحور تفور ولاتغور . ومولود یولد وحی یموت . مالی اری الناس یذهبون ولایرجعون . ارضوا بالمقام فاقاموا ام تركوا هنالك فناموا كلا لیمئن . اقسم قس بن ساعده لئن كان الامر رضاً سیكون سخطا . وان ابلغت لقدقصرت ان وراء هذا لعجبا .... » صورتیله افتتاح ایتدیكی خطبهٔ مشهوره‌سنده « اقسم بالله قسماً . لاحانثاً فیه ولا آثما . انلله دیناً هوا رضی من دیننا هذالذی نحن علیه ونبیاً قدحان حینه واظلكم زمانه . فطوبی لمن ادركه فاتبعه . وویل لمن خالفه . تباً لارباب الغفلة من الامم الخالیة والقرون الماضیة . . . . » جمله‌لریله بو حقیقتی اعلان واعتراف ایتمشدی .

قس بن ساعده ، بو خطبهٔ بلیغه‌یی ایراد ایدركن جناب رسالتپناه دخی سامعین میاننده بولنیورلردی .

قسك بو خطبه‌سی پر حكمت اجل آثاردندر . جهان وحشت ایچنده پارلدایان بو كبی نادر ذكالر ، خارقهٔ عرفانلری ، عصمت

وجدانلریله پك علوی سانحه‌لره مهبط الهام اولمشلردر .

دور جهالتك ناطقه پرداز شهیری ، حکمیات عالیه ایله مشحون اولان خطبهٔ بلیغه‌سنه شو صورتله خاتمه ویرمشدر : « یا معشراياد اين الآباء والاجداد واين المريض والعواد . واين الفراعنة الشداد . اين من بنى وشيد . وزخرف ونجد ، وغره المال والولد . اين من طغى وتمرد وبنى وجمع فاوعى . فقال انا ربكم الاعلى . اين الصعب ذوالقرنين . ملك الخافقين . واذل الثقلين وعمر الضن . ثم كان كلمحة عين . الم يكونوا اكثر منكم اموالاً واطول منكم آجالا . وابعد منكم آمالا لحنهم التراب بكلكله . ومزقهم بتطاوله . فتلك عظامهم باليه . وبيوتهم خاويه . عمرتها الذئاب العاويه . كلا ، بل هوالله الواحد المعبود . ليس بوالد ولا مولود .

في الذاهبين الاولين من القرون لنا بصائر
لما رأيت مواردا للموت ليس بها مصادر
ورأيت قومي نحوها تسعى الاصاغر والاكابر
لا يرجع الماضى ولا يبقى من الباقين غابر
ايقنت انى لا محالة حيث صار القوم صائر

آلتنجی عصر میلادینك نهایتلرینه طوغری عربستان تصویر ایدیلن منظره‌یی عرض ایدییوردی .

عربستانله هم حدود اولان ایکی بیوك حکومت ایسه ، امرا وخاندان سلطنت افرادینك بر سلسلهٔ شناعت تشکیل ایدن حرکات سفیلانه‌لری ایله مدهش بر اوچورومه طوغری سوروکله‌نیورلردی .

هر ایکی حکومتده ، ظاهرآده پر احتشام وعظمت ایدیلر . حکمدارلرك سرایلری ، کاشانه‌لری زیب وزینته مستغرق ؛ معیتلرینك دبدبه‌لری داستان عالم اولمشدی .

فقط بو ایکی حکومتده ، باطناً چورومش ، تعفن ایتمشدی . اهالی ، جهالت ، وبار استبداد آلتنده ازیلمش ، تورم ایتمشدی . کیزلی میقروبلر هر ایکی ایمپراطورلقده بنیاد اساسلرینی کمیرمش قوف بر حاله کتیرمشدی .

مملکتلر ، ارباب اعتسافك شناعت ودناءتلری سینه‌سی اوله‌رق خرابه زاره دونمش ، اهالی ؛ بار مظالم واحتیاج آلتنده ازیلمش ، محو اولمشدی . .

ایشته ، آسیا ، آوروپا وآفریقا ظلم وجهالتك مصائب فاجعه نماسیله قیوراندیغی بر اثنالرده ایدی‌که او وقته قدر جهان مدنیته مجهول قالمش اولان عربستانك سینهٔ صاف وپاکزندن بر نور سماوی بر لمعهٔ جهانتاب شراره نثار تعالی اولمغه ، کائناتی نورلره ، نور عرفان وعدالته غرق ایتمکه باشلادی .

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

فساد اجتماعی بزه نره‌دن کلدی ؟

— ۳ —

شمدی سرلوحهٔ موضوعمز اولان جملهٔ سؤالیه‌یی تکرار ایده‌لم !

« فساداجتماعی بزه نره‌دن وارد اولدی ؟ »

بو بحث عاصی در جداً ، اکر تا نبعهٔ اولاسنه قدر صعود ایتمك ایستر ایسه‌ك ! بال آنکه بو محل ، اودرجه‌لرده تحلیلك یری‌ده دکلدر !

لکن صددنده بولندیغمز موضوعك اقتضا ایلدیکی التقریب سبینه واصل اولمق ایستر ایسه‌ك ، اوزمان مسئله کسب سهولت ایدر . جوابمزی ایکی کلمه ایله بالاجمال دیه‌بیلیرزکه :

« فساداجتماعیمزه سبب ، خاصةً اصول تعلیمدر ! »

والیك البیان !

ادنا تأمل ایله مشهودیمز اولورکه ، ایچمزدن اصلاح امت وظیفه‌سنی نفسلرینه انتحال ایدنلرك ، بوکونك مهم مدار اشتغاللری ، مابین المسلمین منتشر اولان بدعتلر ایله . اذهان عوامی حقائق راهنه‌دن ابعاد ایدن خرافاتدر !

بو ذاتلر بتون هبوطمزی ، بتون تأخرامزی شکلاً مختلف ، وفقط نتیجه اعتباریله یکدیکرینك کلیاً عینی اولوب بیك درلو قضایا ایله دوندیروب طولاشدیروب ، ینه او ایکی سببه ارجاع ایدییورلر . اولا : بز تسلیم ایتمیزکه او بدعتلر ایله اوخرافات ، بنیان اجتماعیمزده کامن اولان ذوات عللدر ؛ رأساً تداویلری ایجاب ایدر . اصلا ! بز دیرزکه : او بدعتلر ایله اوخرافات . ذوات علل دکل ، ذوات علل اولان امراض اخرانك اعراض تالیه‌سیدر . منشألری اولان ذوات امراضی اوکرنمز ایسه‌ك تمنیٔ شفا ایله اختیار ایلیه‌جکمز تعب ومشقتلر کافةً بی‌سود اولور ؛ ادراج ریاحه پرو اوله‌رق وادیٔ خسرانده قرار ایدر . نته‌کیم اصولی ترك ایله فروع ایله اوغراشان هر شخصك اختیار ایلیه‌جکی متاعب ومشاق ثمراتیده ، عیناً متاعب ومشاق اولور ؛ حرمان وندامتدن بشقه هیچ بر اثر براقماز ...

ثانیاً : بز قبول ایتمه‌یزکه باعث هبوط وتأخرامز ، او بدعتلر ایله اوخرافاتدر . قطعا : زیرا ضرورةً مسلم اولان بر حقیقتدرکه ، الیوم بدعات دینیه ایله خرافات مذهبیه یالکز بزم آره‌مزده دکل ، دیکر امتلر مابینلرنده دخی ، بزده‌کی قوت وشدتیله جایکیر ومتحکمدر . حتی امم عالمك اکثری‌که « بتپرست » درلر ، تابع اولدقلری دیاناتده — بدعات وخرافات — نامل‌ریله تقسیم شعبات وتفریق مذاهبه محلده یوقدر . زیرا « دیانات وثنیه » معلوم اولدیغی اوزره اصلاً وفرعاً بطلان محض اوزرینه مؤسسدر . اکر بدعات دینیه ایله خرافات مذهبیه نوع انسانی ایچون « عالم حیاتده » مانع ترقی اولمق لازم کلسه‌یدی ، ژاپونلرك ساحهٔ مدنیتده برقاریش بیله تقدم ایتمه‌مه‌لری اقتضا ایلرایدی . حاجت وارمیدر ، که امرك تماماً برعکس اوله‌جغنی سویلیه‌لم ؟ .

ثالثاً : بز بو خصوصده عوام خلقه اصلا لوم ایتمه‌یز . بلکه اولانجه

لومزی خواص امت اوزرینه توجیه ایله‌رز . زیرا اوبدعتلر ایله او خرافاتك مادهٔ تکوینی ، جرثومهٔ انباتی ، هیچ شبهه یوقکه خواص امت‌در . عوام ناسی بالاضلال « قسریا » او ورطه‌لره القا ایدنلر ، ینه اوخواص امت‌در . دلیلمی لازم ؟

عوام‌خلقك باعث‌ضلالتلری اولان بدعات وخرافات نه‌دن عبارت ایسه ، آنلری بزه یکان یکان سرد واتیان ایدیکز . بزده‌سزه‌واحداً بعد واحد ارائه واثبات ایده‌لمکه انلرك هیئت مجموعه‌سی ، خواص امتك ، عوام‌خلق اوزرینه آثار افاضاتی‌در .

بزه دیر ایسه‌کزکه : کوریبورمیسك ؟ که قلوب عوام ، سرابا مستغرق ضلال ! ذهن وفکرلرنده اعتقادحقدن اثر یوق !

کندیسنده آزچوق اثرصلاح مشاهده ایتدکلری هرشخصك درحال ولایتنه قائل اولیورلر . سعادت دنیا وعقبایی ، آنك حصول رضاسنه وابسته بیلیورلر . اوقدرده دکل ، بعض ناخدالری تامرتبهٔ الوهیته اصعاد ایدرك : جناب حقدن بشقه‌سنه نسبتی صحیح اولمیان حول وقوتی ، او ینابیع جهله اسناددن چکنمیورلر .

حقیقت دیانتی مقدار عقللرینه ، مرتبهٔ ادراکلرینه کوره تأویل ایتدیلر . نفس دینك نه‌اصولنه ، نه‌ده فروعنه قطعاً مناسبتی اولمیان معتقدات باطله‌یی ، حول‌دینه‌رأی‌ذاتیلریله ادخال ایله‌دیلر . اکامقابل نفس‌دینك عناصر کریمه‌سندن اولان احکام‌صحیحه‌دن بر چوغنی‌ده ینه کندی رأیلریله دائرهٔ‌دین خارجنه چیقاردیلر ... بوحاللر نه‌در ؟

بزده سزه دیرزکه : بتون بواحواله سبب بشقه کسه دکل، آنجق خواص امتدر ! زیرا نفس‌دینك مقتضیات اصلیه‌سندن تباعدله ، مقابر اموات اوزرینه « مزین مطنطن » تربه‌لر لحدلر انشاسنه بدأ ایدنلر ، لاشك عوام‌خلق دکل ، عوام‌خلقك پیشواسی اولان خواص امت ایدی . اوتربه‌لر ، اولحدلر قبه‌لرینی سمت‌سمایه طوغری «زراع‌زراع» رفع‌واعلا ایلینلرده ، لاجرم ینه‌او خواص امت ایدی . او خواص امت دکلی ایدی‌که جوامع ومساجدی زخارف بی‌سودایله املاایتدیلر ، آنلری عبادتکاهدن زیاده پادشاهان سرایلرینه بکزتدیلر ؟..

اوخواص امت دکلی ایدی‌که درون و بیرونلرنده‌مادام‌الدهرابقای زخارف وادامهٔ مزینات ایچون ، اوجوامع ومساجد نامارینه اموال طائله واملاك بی‌نهایه وقف ایله‌دیلر ؟..

دین نامنه برطاقم مراسم واحتفالات وضع ایدنلر اوخواص‌امت دکلیدر ؟ عوام‌خلق ، حتی کندی نفسلرینی اوکبی ظواهر بیال آرقه‌سنه دوشوره‌رك ، نامی‌حقیقت دینه ارشاد امرمهمنی کلیاً هجر واهمال ایلینلرینه اوخواص امت دکلیدر ؟

کورورزکه ناس : خطبای‌جوامعك ، واعظین‌مساجدك جهللرندن عدم‌لیاقتلرندن مل‌ء لسان ایله‌شکایت ایدرلر ؛ حقلرنده لسانه‌کتیرمدك طعن وتشنیع براقازلر . لکن دوشونمیورلر ویاخود دوشونه‌میورلرکه بوحالك مسئولیتی کیملره راجع‌در .

کیملره راجع‌در ؟ لاشك خواص‌امته !

ینه اوخواص‌امت دکلیدرکه ، جوامع ومساجده مذهب قبه‌لر ، منقش دیوارلروجوده کتیرمك ، حول وحریملرینی ــ التون کموش‌قندیللر ، شمعدانلرایله‌تزیین وتنویر ایله‌مك اوغورنده‌وادیلر طولوسی آلتونلر صرف ایتدیلر ، واعظین ایله خطبایه کلنجه : آنلره قارشی مجسم بخل ، مشکل امساك کسیله‌رك اجهل خلق‌اللهك ، وحتی‌کروه سائلینك بیله الحالةهذه راضی اوله‌میه‌جقلری مرتبه‌ده رواتب‌خسیسه تخصیص ایله‌دیلر ؟

حقیقت‌دینی بویله‌جه خلاف‌موضوعنه قلب ایدرك : آنی ، بر حیاة اولانلرك روح‌دینه ارشادلریچون ذی‌اقتدار مرشدلر ، صاحب کمال واعظلر تعیننه بدل : مناهل اجسادمتهدمه‌ومدافن‌عظام رمیمه‌دن بشقه برشی اولمیان « مقابر اموات »اوزرینه قصرلر انشاسی ، قبه‌لر اعلاسی شکلنده ارائه ایلینلر ، بوامتك خواصی دکلده کیملر ایدی ؟

کیملرایدی‌عوام خلقه « اهانت‌دین ، احتقار وطن » تعلیم ایدن ؟

کیملرایدی آنلره « اسراف وترف ، میل ظواهر » تعلیم ایدن؟

کیملرایدی آنلره « تقلیداعمی ، تألیه اجانب » تعلیم ایدن ؟

بالنتیجه کیملرایدی آنلره « ذل‌واستکانه » یه قارشی « رضوخ واستسلام » تعلیم ایدن ؟

بتون بومهلکات عواطفی ، بتون بوخسیسات‌شعائری، وبالاجمال بتون بومضلات قلوبی عوام‌خلقه ، بالفعل وبالقوة تعلیم‌ایدنلر بوامتك خواصی دکلده کیملرایدی ؟

الله الله : نه‌در بوچین ادبی ؟ نه‌در بو قلب نظام حیاة ؟ فساد شرقی ، خواص امتی براقوبده عوام خلقه هانکی حجت ایله نسبت ایده‌لم ؟ روماسلطنتنی اوقدر حشمتی ، اوقدر عظمتیله دائرهٔوجوددن اسقاط وامحا ایدن ؛ قدمای یونان حکومتنی اوقدر شوکتی ، اوقدر داراتیله عدم‌آباده کوندرن ؛ ذوات شان ، دها نیجه دولتلرصروحنی « کشورولشکر ، تاج‌وتختلریله » زیرخاکه کچیرن ، اوامتلرك خواصی دکلده کیملر ایدی ؟

بزشبهه‌سز ، دشمن‌علم دکلز . نشرمعارف وتنویر اذهان ایچون خواص‌امت بیننده الیوم مشهودیمز اولان حرکت عمومیه‌یه معارضه میلی‌ده ، یوماً من‌الایام خاطریمزدن کچمز . لکن لومهٔ لائمدن قطعاً تحاشی ایتمیه‌رك اوجهتی‌ده بیاندن کری طورمیزکه : بروجههٔ معقوله تعقیب ایتمین ، علی‌الخصوص حکمت ورویتله‌اداره‌ایدلمین هربرحرکت محض‌خطردر ! حین‌اختیارنده نه‌قدر مستحسن کورینورایسه کوروسون ، مستقبل ایامده الک‌عظیم ضررلره مؤدی اولمق ؛ اوحرکت ایچون امرمقرردر .

تزیید مساجد ، اعمار مقابر ، رفع‌قباب‌مسابقه‌لرینك بین‌الخواص حدالغایه‌یه واصل اولدیغی ، واو مسابقه‌لر اوغورنده‌اموال‌اغنیاقناطیر مقنطره ایله بذل‌وتلف ایدلدیکی زمانلرده کیمك حدی ایدی‌که ، اوخواص‌امتك قارشوسنه چیقوبده بویولده‌کی حرکاتك، وجهٔ‌معقولی اولمدیغنی سویله‌سون ؛ اومقوله تصرفاتك حکمت ورویتله وجهاً من‌الوجوه مناسبتی بولنمدیغنی اثبات ایلسون ؟ کیم جسارت ایدوبده : اوقدر اموال ترعله اودرجه‌لرده مزین ، معلامسجدلر،قبه‌لروجوده

کتیرن ؛ مرمر لحدلر ، مطنطن مرقدلر استحضار ایدن اوخواص امته دیه‌بیلیر ایدی‌که : « سز بومبانی ایله بومزیناتی ، لیس الاعوام خالق اشراك بدعاته دوشورمك ، ایچون وجوده کتیریورسکز ! اموالکزی ، حقایق‌دینیه‌یی عبادات صوریه‌یه تحویل ایچون صرف ایلیورسکز ! نته‌کیم ، امم‌سالفه‌ده دخی بوحاللر عیناً واقع اولمش ایدی ! آنلرده معبدلرینك جمال مزیناتنه فریفته‌اوله‌رق جمال‌عقیده‌دن اعراض ایتدیلر . انوار هیاکله منجذب اوله‌رق نور ایماندن یوز چویردیلر !

شعائردین ، اوامتلر بیننده احتفالات‌ولائم شکلی آلدی . معابدده‌کی اجتماعلری ، ضیافت محللرنده‌کی تجمعلرینك شبیهی دکل ، عینی‌اولدی کوزلر : شجوف منافذ ، نقش‌دیوار تماشاسیله ملتهی ؛ فکرلر : رصایع محراب ، زینت‌منابر تأملاتیله پرشطح‌وپروله !.. لکن دوشونمدیلرکه اوکبی اجتماعات دینیه‌دن مقصود : ملاهیٔ بی‌سود ایله ، آلایش‌سراب رنك ایله اشغال‌فکر و نظر دکل :

عقلی ، ملهیات عالم‌مادیدن تجرید ، نفسی ، تمایلات مظهرطینیدن تصفیه وتخلیص ایدرك : روحی ، اواجتماع مندمج جناحلری‌اوزرنده بارکاه‌قدسه ایصال ایله‌مکدر . تاکه دست‌تجرد وعبودیت خالصه ایله ، دامن رحم‌جهان آفرینه صاریله‌رق : بونجه بدایعك « جلالاً وجمالاً » مبدعی ، بونجه اکوانك ، « اتقاناً واحکاماً » باری وصانعی‌اولان خالق ذیشانك مظهر تشریفی اولسونده ، مهبطك نوع بشره‌عودت‌ایتدیکی زمان ، اونور سبحانی ایله عودت ایلسونکه ، حاملنی مجاهداتنده مظهر ثبات ایدر ، طریق عزمنده معین ویاوری اولور ؛ فتن دنیادن صیانت ، شرور انفس و آفاقدن حفظ وحراست ایلر .

سادکیٔ دین نصیری ، او نور سبحانی‌ده ظهیری اوله‌رق : بو قسم حیاتده‌کی وظائفی طهارت ضمیر ، رضای حق دائره‌لرنده اتمام ایلدیکی زمان ، ینه اونورفیاض دلالتیله « محل ارفع » ده‌کی عالم مخصوصنه قلب سلیم ایله مطمئناً عروج ایتسون . کندیسیچون جانب حقدن اعداد ایدیلان مرتبهٔ‌عالیه وسامیه ایله جنان فیض‌الهی‌یه‌داخل اولسون . »

أوت ، کیم جسارت ایدوبده : شرف دنیا و سعادت عقبایی « ترصیع منابر ، نقش جدار » کبی آلایش نظر فریبده آرایان ، اویله بر ذهاب باطل اغورنده بذل نقود و اسراف اموال ایچون یکدیکریله مسابقه‌یه کیریشن ، او افاخم خواصه قارشی بو حقیقتلری درمیان ایده‌بیلیردی ؟

کیم دیه‌بیلیردی‌که بو حرکاتکز ، تمهید مقدمات الحاددر ، کیم دیه‌بیلیردی‌که بو حرکاتکز ، روی ارضده سعی بالفساددر ؟ کیم دیه‌بیلیردی‌که بو حرکاتکز ، مساجد الهیده عیون ایله اذهانی ، زخارف بی‌سود ایله اشغال ایدر ؛ اسم‌الله ذی‌الجلالك ، خلوص قلب وایمان خالص ایله مانع‌ذکری اولور ؟

بالاجمال ، کیم جرأت ایدوبده ، واعاظم خواصه غیاباً ویامحضراً دیه‌بیلیردی‌که : بالجمله بو حرکات ایله بو تصرفات ، آنلری صورت صریحه‌ده نهی‌ایدن احادیث رسول‌اللهه قارشی طغیاندر ؛ حکم قرآنه ، حقیقت ایمانه قارشی بغی وعصیاندر .

لاسمح‌الله ، او متجاسری درحال « زندقه‌والحاد » ایله اتهام ایدرلر ، روی ارضده ساعی بالفساد اولدیغنی سویلرلر :

مساجد الهیده مانع ذکرالله اولمق ایستین ظالمیندندر ؛ سوزلری احادیث رسول‌اللهه قارشی طغیان ، حکم قرآنه ، حقیقت ایمانه قارشی بغی وعصیاندر دیه‌رك : رشتهٔ حیاتنی یادکنك ضربه‌لریله قطع ایدرلر ، یاخود بر یده سر ، بنیان وجودینی خاك سیاهه سررلر . بو امر مشروع (!) بو منوال اوزره تمام اولدقدن صکره : جسدینی مقابر مسلمینه دفن ایتمك جائز اولوب اولمیه‌جغنده اختلاف ایدرلر ؛ آندن اول ، اوزرینه صلاة جنازه اداسنه جواز شرعی بولنوب بولنمدیغنی استفتا ایچون یکدیکرندن‌مملکتده « اعلم فقها » کیم‌اولدیغنی سؤال ایلرلر ایدی !...

« یارب جوهرعلم لوابوح‌به ، لقیل‌لی انت ممن یعبد الوثنا »
« ولاستحل‌رجال‌مسلمون‌دمی ، یرون اقبح مایأتونه حسنا »

*
* *

ایشته بوکون یز ینه بر حرکت عمومیه قارشوسنده بولونیورز . کوریورزکه خواص امت مکتبلر کشادی ، وطنك تعلیم اولادی ایچون یکدیکریله مسابقه‌ده !

بو کیفیت ، نفس‌الامرده شبهه‌سز بر حرکت نبیله‌ومرام‌شریفه‌در . ارباب عقل وانصافدن بر فرد تصور اولونمازکه ، افکار خواص او حرکت مقدسه ومحترمه‌دن صرف ایتمکی خاطرینه کتیرسون ؛ یاخود نفس حرکتی طبیعتیله عقیم براقه‌جق موانع ومشکلات احداثنه تشبث ایلسون .

لکن ؛ اولجه‌ده سویله‌دیکمز اوزره ، هربر حرکت عمومیه‌نك بر وجههٔ معقوله‌یه متوجه اولمسی اقتضا ایدر ! اکر الیوم مشهودیمز اولان حرکت عمومیه‌نك‌ده رائدی حکمت ، قائد وسائقی رویت ثاقبه اوله‌رق بر وجههٔ معقوله‌یه متوجه بولونماز ایسه ، نتیجه البته وخیم‌در . بلاد اوزرینه فتنه‌سی ، اشد فتن اولور ؛ عباد اوزرینه محنتی ، انفذ محن اولور .

بز بو مطالعاتی سرد ایدییورز . لکن ظن اولنمسون‌که أول وآخرنی دوشونمیه‌رك سرد ایدییورز . بالعکس ، یقیناً معلومزدر بو مطالعاتمزی غریب بوله‌رق بر طاقم افکار ، بزه طوغری کمال عنف ورعونتله توجه ایده‌جك ، اشعهٔ انظار ، اولانجه شدتیله اوزریمزده ترکز ایلیه‌جك !!

هرکس کندی ضمیرینك سوق ایتدیکی جهته ذاهب اوله بیلیر ؛ آنلر نصل ایسترلرسه اویله دوشونه بیلیرلر .

بزه کلنجه : تمهیدات واقعه‌مز اوزرینه تکون ایلیه‌جك قیل وقاللردن اصلا تحاشی ایتمه‌یز ! زیرا امین ومطمئنزکه‌منسوبی بولندیغمز امت‌مکرمه‌یی بحق انفاع ایلیه‌جك بر « حقیقت کبرای عمرانیه » یی تقریردن بشقه هیچ برامله خادم دکلز .

اوحقیقت کبرای عمرانیه‌یی ، که بوکون آنی جهلاً وعناداً بدعت عد ایدنلرك ، یارین ینه آنی سلامت امت ایچون شرعهٔ خاصه، واعلای شان مملکت ایچون عقیدهٔ خالصه اوله‌رق قبول ایلیه‌جکلری محل اشتباه دکلدر .

بناءً علیه ینه افاده‌مزی تکرار ایله دیرزکه : مکتبلر کشادی ، ووطنك تعلیم اولادی ضمننده الیوم مشهودیمز اولان حرکت مسابقتکارانه ، دست حکمت ولجام رویتله اداره ایدلمزایسه شرشروره منقلب اولور ، اعظم مهالکی انتاج ایلر !.. دلیل ایستر ایسه‌کز ، ایشته سزه تفصیل .

انقره استیناف رئیسی

عمرلطفی

روضة القراء

— ٦ —

جامع القرآن

عثمان بن عفان رضی الله عنه المنان

اسم پاك عالیسی (عثمان) کنیه‌لری (ابوعبدالله و (ابوعمرو)در. سرورعالم افندمز حضرتلری کریمهٔ محترمه‌لری حضرت (رقیه) یی وبونك ارتحالندن صکره دیکر کریمه‌لری حضرت (ام کلثومی) تزویج بیوردقلرندن (ذی النورین) لقب شریفیله یاد اولنمشلردر . نسب شریفلری (عثمان بن عفان بن ابی العاص بن امیة بن عبدمناف القرشی الاموی) درکه عبدمناف سیدالمرسلین وخاتم النبیین افندمز حضرتلرینك دردنجی اتاسیدر . والده‌لری (اروی بنت کریز) بن ربیعه بن حبیب بن عبدشمس اولوب بیوك والده‌سی فخرکائنات افندمزك (عمه‌سی) بولنان بیضا بنت عبدالمطلبدر . عام فیلدن التی سنه صکره مهدارای عالم وجود اولوب یارغار شفیق حضرت ابابکر الصدیق رضی الله عنهك دلالت وارشادیله اسلام ازلیسنی اظهار ایتمشلردر . ذات ستوده صفاتلری وجوه واعیان قریشدن اداب حسنه واخلاق مستحسنه ایله موصوف، محبوب القلوب ، جود وعطا ایله معروف اولوب عشرهٔ مبشره‌نك اوچنجیسی اولدیغی کبی مقام جلیل خلافته اهل شوری طرفندن انتخاب ایدیلان اصحاب کرامك دخی اوچنجیسیدر . منبع علم وحیا اولان جناب عثمان بن عفان رضی الله عنه دین یولنده دوچار مشکلات اولان ، وایکی کره فلاکت هجرته اوغرایان محنت زدکاندندر . عمیسی حکم بن ابی العاص ایله دیکرلری طرفندن کورمش اولدیغی رنج واضطرابك حدغایته وارمسی وعنان صبری ارتق الدن کیتمسی اوزرینه ، بعدما حقنده هرنه صورتله اشکنجه وقوعبولسه بیهوده اوله‌جغی وکندیسی سردن کچوب ، دین مبین محمدیدن واز کچمیه‌جکنی عمیسنه صورت قطعیه‌ده بیان ایلمش ، واك صکره جانب رسالتپناهیدن استحصال ایلدکلری مساعده اوزرینه زوجهٔ محترمه‌لری حضرت (رقیه) رضی الله عنه ایله (حبشه) هجرت بیورمشلردر .

قوم قریشدن کوردکلری اذا وجفایه تحمل ایده‌میه‌رك اورایه هجرتی اختیار ایدن اصحاب کزین حضراتندن برطاقیله مؤخراً مدینهٔ منوره‌یه کله‌رك اسفار مقدسهٔ نبویه‌نك اکثرنده حاضر بولنمشلردر .

ثروتلرینك قسم کلیسنی فی سبیل الله بذل وفدا ایتمش اولدقلرندن بوکبی خدمات مبروره‌لری محظوظیت جناب رسالتپناهی‌یی موجب اولمش وحقلرنده (انا منك وانت منی) و (لکل نبی رفیق فی الجنة ورفیقی فیها عثمان) مثللو شرفلی حدیث شریفلر صادر اوله‌رق قدر وشانلری اعلا بیورلمشدر .

اول صاحب العرفان حضرتلری دین ورسول کبریا یولنده جانسپارانه ایفای خدمت ایدرك غزاده نزد رسول اللهدن آیرلمامق وفدای جان ایدنجه‌یه قدر ثبات ایلمك اوزره دائما اصحاب کرام حضراتی ایله عقد مقاوله ایلرلرایدی . بونك اوزرینه جناب حقك صادقلره صدقیله وعهده وفالریله عقباده مکافات احسان بیوره‌جغی ایت جلیله ایله تبشیر بیورلدی . مجمع فضل عرفان اولان حضرت عثمان بن عفان خانه‌لرینه وقوعبولان دعوت اوزرینه سرورانبیا صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری ایله حضرت علی المرتضی رضی الله عنه خانه‌لرینی تشریف بیوردقلری اثناده ، حضرت عثمان آرقه‌لرندن تعداد ایتمش اولدقلری هرخطوهٔ سعادت ایچون ، بر کوله آزاد بیورمش اولدقلری جهتله (الذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله ثم لایتبعون ماانفقوا منا ولا اذی لهم اجرهم عند ربهم ولاخوف علیهم ولاهم یحزنون) ایت کریمه‌سی نازل اولمشدر .

بر آرالق اطرافدن مدینهٔ منوره‌یه کلن موحدینك چوغالمسی اوزرینه مسجد شریف نبوی جماعتی استیعاب ایده‌مز اولدی بونك اوزرینه (من زاد فی مسجدنا هذا ولو بذراع فله الجنة) حدیث شریفی صادر اولدی . مشارالیه اولزمان دخی ابراز مآثر حمیت ودیانت ایدرك ، مسجد شریفی قرق ذراع قدر توسیع ایلدیلر وانك ایچونده (انما یعمر مساجدالله من آمن بالله والیوم الاخر) ایت جلیله‌سی نزول بخش رحمت اولمش ایدی .

حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه ایتام وفقرانك واصحاب ابتلا ومحنتکشانك معین ومشفقی اولوب ، هروقت فقرایی الباس واطعام ایتمك ، ودهرك هرنوع ستم وجفاسنه تحمل ایتمك وقلبنده اصلا بغض ، حسد وکین بولندیرمامق کبی برطاقم خصائل جمیله وجلیله‌یی جامع ایدیلر . کیجه عبادته قالقدقلرنده خدمه‌دن کیمسه‌یی خدمتلرینه قبول ایتمز وسببنی سؤال ایدنلره ، خیر ، خیر ، کیجه انلر کدر استراحت ایتسونلر دیرلرایدی . لیلاً صباحه قدر قرآن عظیم الشانی ختم ایدرلرایدی .

اول جامع القرآن حضرتلری حفاظ قرادن اولوب قرآن کریمی بطریق العرض سرورعالم افندمز حضرتلرندن اخذ وتلقی ایتمشلردر .

قرآن کریمك جمله‌سنی حفظ ایدنلره شمدی حافظ دینلدیکی کبی اوزمانلرده قرا دینلورایدی . بعض اصحاب کرام وقت سعادتده قرآن کریمی ، دریلر ، تخته‌لر ، کمیکلر ، اوزرینه یازارلرایدی . ابن مسعود،

ابی بن کعب . زیدبن ثابت کبی تماماً قرآن کریمی یازوب جمع ایدنلردخی وارایدی وزمان سعادتده بك چوق قرا اولوب سائر ناسه تعلیم قرآن ایدرلرایدی . فقط ایچلرندن دردی ابن مسعود ، ابوحذیفه نك ازادلیسی سالم ، ابی بن کعب ، معاذبن جبل رضی الله عنهم حضراتی سائرلرندن زیاده شهرت بولمشلردی . ایشته بو وجهله قرآن کریم زمان پیغمبریده تمامیله حفظ ایدلمش ویازلمش ایدی فقط برېره جمع اولنمامش ایدی .

حضرت ابوبکرالصدیق رضی الله عنهك ایام خلافتنده وقوعبولان یمامه محاربه سنده حفاظ قرادن چوغنك شهیداولملری اوزرینه قرآن کریمك هپ برېره جمعی خصوصی حضرت عمر رضی الله عنه طرفندن حضور خلیفه یه عرض اولنمغله حضرت خلیفه بو خدمت مقدسه نك ایفاسنی فقهای اصحابدن علی بن ابی طالب . زیدبن ثابت حضرتلرینه امر ایتدیلر. انلرده سائر قراء اصحابك اجتماعیله قرآنی تمامیله صحیفه صحیفه یازوب جمع ایدرك حضرت صدیقه تودیع ایتدیلر . جناب صدیق رضی الله عنه ارتحال ایدنجیه قدر نزد عالیلرنده محفوظ قالوب صکره عمرالفاروق حضرتلرینه وانك ارتحالنده کندی کریمه لری وزوجات طاهرات حضرت رسالتپناهیدن بولنان (حفصه) رضی الله عنهایه بالانتقال موقع تعظیمده محفوظ قالمش ایدی . بومصحف شریفده سوره لر صره سیله ترتیب اولنمیوب هرسوره یالکز باشنه برکتاب ایدی. ابتدا (حذیفة بن الیمان) رضی الله عنه حضرتلری معرفتیله فتح اولنان عراق وشام جهتلرنده تمام نسخه اوله رق قرآن کریم اولمدیغندن قرآن عظیمك صورت اداسی حقنده اختلاف ومنازعات وقوعه کلیوردی . کیفیت امیرالمؤمنین عثمان ذی النورین رضی الله عنه حضرتلرینه عرض وافاده اولندقده حضرت خلیفه دخی هریرده مرجع ومأخذ اولمق اوزره برمصحف ترتیبنی رأی ایدوب حضرت علی یی و سائر اصحاب کرامی جمع ایله بورأیی انلره سویلدی انلرده قبول ایلدی . انك اوزرینه حضرت عثمان رضی الله عنه حضرت (حفصه) نزدنده محفوظ اولان صحف مطهره یی جلب ایله انلردن قریش قرائتی اوزره بر مصحف شریف یازمق اوزره (زید بن ثابت) الانصاری یی مأمور بیوردی و اکا (عبدالله بن زبیر) ایله (سعید بن العاص) کبی ذواتی ترفیق ایتدی و هرسمته کوندرلمك اوزره متعدد مصحفلر یازلمق لازم کلدیکنه مبنی صکره دیکرذوات دخی الحاق اولندیکه (انس بن مالك وعبدالله بن عباس) حضراتی دخی انلره داخل ایدی وقوة الظهر اولمق اوزره (ابی بن کعب) حضرتلری دخی بوجمعیته النمش وجمله سنك عددی اون ایکی یه ابلاغ اولنمش ایدی . بونلردن بعضیلری اوقویوب بعضیلری یازه رق ایفای مأموریته سعی واقدام ایله متعدد مصحفلر وجوده کتوردیلر . اوتوزسنۀ هجریه سنده حضرت عثمان رضی الله عنه هرسمته برمصحف شریف کوندردی وبرنسخه سنیده مدینۀ منوره ده الیقویدیلر . عثمان بن عفان رضی الله عنه حضرتلری اشبو خدمت مقدسه لرندن طولایی (جامع القرآن) نامیله شهرتشعار آفاق اولدیلر.

ابوالاسودالدئلی ، ابومریم زربن حبیش بن حباشة الاسدی ، ابوهاشم المغیرة بن شهاب المخزومی ، ابوعبدالرحمن عبدالله السلمی ، کبی ذوات عالیه ده قرائتی صاحب ترجمه حضرتلرندن اخذ ایلمشلردر . رضی الله عنهم اجمعین .

عثمان بن عفان رضی الله عنه المنان حضرتلری اون برسنه اون بر آی یکرمی ایکی کون اجرای خلافتله اوتوز بشنجی سنۀ هجریه سی ذی الحجه سنك یکرمی ایکنجی کونی ۸۳ یاشنده اولدیغی و خانۀ سعادتلرنده قرآن تلاوتیله مشغول بولندیغی حالده رتبۀ شهادته نائل اوله رق (جنت البقیع) دینمکله معروف مقبرۀ شریفه ده دفین خاك عطرناك ایدلمشدر. رضی الله عنه

حضرت (حذیفه) رضی الله عنهك روایتنه کوره حضرت عثمانك قانی مصحف اوقورکن (فسیکفیکهم الله) آیت کریمه سنك اوزرینه دوکلمکله فتنه قپوسی اچلمش دکل بلکه قیامته قپانمیه جق صورتده قیرلمشدر.

جناب حق امت محمدی مصون بیورسون . فتنه هرشیدن فنادر. انسانی حیوان حالنه کتورر یاپمدیغی شیلری یاپدرر . فتنه برسیل بلادر برکره یول آلورسه اوکنه کلنلری کتورر لکن اکا یول ویرنلری دخی براقیوب نهایت بر درین بتاغه یاتیرر . فتنه یی اویوتمغه مقتدر اولانلر اویاندیرر ایسه شبهه سز تأثیری زیاده اولور و ابتدا اویاندیرانلری دوچارفلاکت ایدر . فتنه اویومش بیلاندر.اویاندیرمغه کلمز رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری (الفتنة نائمة لعن الله من یقظها) بیورمشدرکه فتنه اویقوده در انی اویاندیرانلره الله لعنت ایلسون دیمك اولور .

نسخۀ نفیسۀ حکمت اولان عثمان بن عفان رضی الله عنه المنان حضرتلرینك کلمات عالیاتندندر .

الله ایچون اجرای تجارت ایدیکزکه ، تمتع بوله سکز . وقت مسرتکزده اهل حسدده حاصل اولان غم سزه کافیدر .

عبودیت : حدود الهیه یی محافظه ، عهده وفا ، موجوده رضا ، مفقوده صبرایلمکدر . دنیایه ویریلن اهمیت قلبده بادئ ظلمت، آخرت ایچون اولان اهمیت ایسه قلبه باعث ضیا وتنویرات اولور . مأمور معزولك هدیه سی برمأمور منصوبك هدیه سی کیبدر ، یعنی ایکیسنك ده قبولی امر غیر جائزدر .

ناسك خیرلیسی کتاب الله ه متمسك اولوب ، نفسنی محافظه ایدندر. ناسی نجاتده وکندی نفسنی هلاکده کورمك متقی شعارندندر . قلبك خوف ورجا ؛ لسانك حمدوثنا ؛ کوزلرك حیا و بکا اوزره اولمسی، آمال واراداتك ترك ورضادن عبارت بولنمسی علامت عرفاندندر .

صاحبنی راه آخرت زادینه سوق ایتمیان عمرطویل الك بیهوده شیلردندر. دنیا کندیسنه زندان اولان کیمسه نك راحتی قبردر . قلبلریکز غل وغشدن طاهر اولورایسه ، کلام الله ه اصلا طویمازسکز .

— ۷ —

ابوالاسودالدئلی رحمه الله

مشارالیه حضرتلری کبار تابعیندن اولوب اسم شریفلری (ظالم بن عمروبن سفیان) در . الدئلی بن بکر بن عبدمنات بن کنانه قبیله سندن

اولدیغی مناسبتله (الدئلی) نسبتیله مشهور اولمشدر . بعض مورخین اسمنك (عویلم بن ظویلم یاخود عمرو بن عمران یاخود عثمان بن عمر اولدیغنی روایت ایتمکده لر ایسه ده طوغریسی (ظالم بن عمرو) در .

عمر بن الخطاب ، عثمان بن عفان علی بن ابی طالب ، معاذ بن جبل ، ابوذر ، عبدالله بن مسعود ، ابی بن کعب ، عبدالله بن عباس ، رضی الله عنهم کبی اعاظم اصحابدن اخذ قرائت ایلدیکی و کندیسندن دخی ابو حرب یحیی بن یعمر ، عبدالله بن بوریده ، سعید بن عبدالرحمن ، روغیش ، کبی مشاهیر قراء اخذ قرائت ایتمشلردر . ذات عرفان سماتلری کار فقهادن مشاهیر شعرادن ، اشراف عربدن ، نحوك واضعلرندن غایت حاضر جواب عاقل بر ذات ایدیلر . قرآن کریمی نقطه لین مشارالیه اولدیغی مرویدر . هجرت جلیلهٔ نبویه نك (٦٩) نجی سنه سی (٨٥) یاشنده اولدیغی حالده جارف نام محلده ارتحال دار نعیم ایتمشدر .

— ٨ —

عبدالله بن حبیب رحمه الله

مشارالیه حضرتلرینك اسم شریفلری (عبدالله) کنیه لری (ابو عبدالرحمن) در . پدرلری (حبیب بن ربیعه در. جمال خورشید مثال جناب پیغمبری یی مشاهده شرفنه نائل اولمشدر . ذات ستوده صفاتلری اجلهٔ تابعیندن و ائمهٔ قرادندرلر . قرائتی عثمان بن عفان، علی بن ابی طالب ، حذیفة الیمان ، عبدالله بن مسعود ، زید بن ثابت ، ابی بن کعب ، حضراتندن بطریق العرض اخذ ایتمشلردر . حسن ، حسین عاصم ، عطا (رضی الله عنهم) و بونلرك غیری بر خیلی ذواتده قرائتی صاحب ترجمه حضرتلرندن بطریق العرض اخذ ایلمشلردر . ذات پر برکاتلری عالم ، [illegible] ، قرائت وحدیثده امام وموثوق الکلم ایدیلر .

هجرت جلیلهٔ نبویه علیه اکمل التحیه نك (٧٣) ویا (٧٤) نجی سنه سی عزم گلشنسرای عالم عقبا بیورمشلردر .

— ٩ —

ابو مریم الاسدی رحمه الله

مشارالیه حضرتلرینك اسم شریفلری (زر بن حبیش بن حباشة الاسدی) کنیه لری (ابو مریم) در عمر بن الخطاب ، عثمان بن عفان ، علی بن ابی طالب ، عبدالله بن مسعود ، عبدالرحمن بن عوف، ابی بن کعب ، حذیفة بن الیمان حضراتندن اخذ قرائت ایتمشلردر . مشاهیر قرادن ابراهیم النخعی ، عاصم بن ابو النجود ، علی بن ثابت ، اسماعیل بن ابی خالد، ابو اسحاق الشیبانی حضراتیده ذات عالیقدرلرندن اخذ قرائت ایلمشلردر . ذات ستوده سماتلری کوفه دن فخر عالم افندمز حضرتلرینك اصحاب کرامنی زیارت قصدیله مدینهٔ منوره یه عزیمت ایدر ایکن عبدالرحمن بن عوف ایله ابی بن کعب حضرتلرینه ملاقی اولدیغنی سویله یور .

هجرت جلیلهٔ نبویه نك (٨٠) نجی سنه سی (١٢٠) یاشنده اولدیغی حالده ارتحال دار جنان بیورمشلردر .

— ١٠ —

ابوهاشم المخزومی الشامی رحمه الله

مشارالیه حضرتلرینك اسم شریفلری (مغیره) اولوب پدرلرینك اسمی (ابو شهاب عبدالله بن عمر و بن المغیرة بن ربیعة بن عمرو بن مخزوم در . بعض مورخین پدرینك اسم و کنیه سنده اختلاف ایتمشلردر . ازجمله ابو عبید قاسم بن سلام (کتاب القرا آت) نام اثرنده (مغیره بن شهاب صاحب عثمان بن عفان فی القرائه) دیه تحریر ایلمش ایسه ده امام جزری بونی وهمه نسبت ایدرك (مغیره بن ابو شهاب) اولدیغنی بیان ایدیور . جناب مغیره قرائتی بطریق العرض عثمان بن عفان حضرتلرندن اخذ ایتمشلردر . امام محمد جریر الطبری صاحب ترجمه حضرتلرینك جناب عثمان بن عفان رضی الله عنهدن اخذ قرائت ایلدیکنی مشکوك کوستریور سه ده بر دلیله مستند اولمدیغنی امام جزری طبقات قراسنده بیانله قرائتی بطریق العرض حضرت عثمان رضی الله عنهدن اخذ ایلدیکنی اثبات ایدیور . امام ذهبی مشار الیهك حضرت معاویه رضی الله عنهك زمان خلافتنده شامده نشر قرائت ایلدیکنی واك زیاده شهرتی تلمیذی بولنان (عبدالله بن عامر) واسطه سیله اولدیغنی روایت ایدیور . بعضیلر عبدالله بن عامرك بو ذات عالیقدردن اخذ قرائت ایتمدیکنی ادعا ایدیورلرسه ده اصح اولان قول معتمده بو ذاتدن اخذ وتلقی ایلدیکیدر .

اول صاحب الکمالات حضرتلری قرائت قرآنده و نشر قرائتده فوق العاده صبور وثابت قدم اولوب قرآن عظیم الشانی بر رکعتده ختم ایتدیکی . شامده بك چوق ذوات ذات ستوده سماتلرندن اخذ قرائت ایتمشلردر . اك مشهورلری (عبدالله بن عامر ایله ربیع بن تغلیب) در . هجرت جلیلهٔ نبویه نك (٩١) نجی سنه سی (٩٠) یاشنده اولدیغی حالده عالم عقبایی منور ایتمشدر .

چنکل کویی — خواجه زاده
احمد حلمی

(صفحات) حقنده نوطلر

«مزارلر» ؛ «میخانه لر»

§ مزارلق منظومه سنی تتبع ایده جکم .

بن بومنظومه یی صفحاتده اوقومه دن اول عاکفك دهان انشادندن سامعهٔ حیرتله دیکله مشدم . اووقت کبر یکلرمك اوجنه هفته لرجه بر سنك وتراب عالمی ، بر محشر مهیب لوحه سی آصیلی قالمشدی . اوت ، اووقت غریب بر عکس صدا صمیم صماخمه هفته لرجه صمت مقابر تکلم ایتمشدی .

مزارلغك انشادندن بر قاچ سنه صکره صفحات انتشار ایتدی . دنیاده هر کس و هر شی اولدیکی کبی بو شعرك خاطرهٔ قرائتیده

حافظه خانهٔ دماغمده وفات ایتمشدی . منظومه‌یی اوقودقجه موجوده یتمك ، شعرك بر سنه اولکی خاطرهٔ قرائتنك نعش اثیریسی اوستنه عادتا بر کفن عضلیٔ نسیان کبی اورتولن موجودیتمك محو اولدیغنی، پارچه‌لاندیغنی حس ایتدم . بر حیات اخروی ایله یشایان بر مزار معنوی اولدم . اوت ، بر مزار متحرك کبی ، بر مقبر محض کبی عاکفك مزارلغنده حیات ثانیه ایله یشامغه باشلادم . غالبا ظلمات سویلیورم . فرقنده‌یم . حق صریحکز وار . بن مزارلغی تتبع ایده جکدم حالبوکه متفوه مبهمات اولدم . . . .

§ مزارلق منظومه‌سی بکا عظمت و علویت حسیاتی ویریر . یونان قوم قدیملرندن « پلاژ » لرك یاپدقلری بنالر اوقدر متین ایمش که کورنلر بر طاقم عفریتلر ، « سیقلوب » لر طاغلردن قیالر قوپاره‌رق بو هیاکل هائله‌یی بنا ایتمشلر .. ذهابنی حاصل ایدرلرمش .

ایشته بن مزارلق منظومه‌سنده « پلاژ » قومنك بنالری قدر مهابتلی پارچه‌لر کوردم ؛ بوپارچه‌لر عاکفده‌کی عفریت متهورده‌انك استخوان اموات بشر جبللرندن قوپاردیغی سنك سرمدیلر ، صخرهٔ مدهشلردر .

ایشته سزه عظام نعش بشر جبللرندن قوپاریلمش برقاچ دانه قیا :

« ای مزارستان نهان قعرکده یوز بیکلرجه ماه ،
« فیشقیران خاك رمیمکدن بتون نور نکاه !
« نازنینلر یال و بالندن نشان هر بر کیاه . . . .
« سرویلر مولایه یوکسلمش بر برجسته آه ،
« حفره‌لر مولادن ایمش اك امین بر خوابکاه .

« ای شبستان ، ای عدم ، ای پرده کبریا ،
« سنده‌در امیدلر ، سندن طوغار فجر بقا .
« هرحجر پاره‌ك اوقور برشعر لاهوتی ادا ؛
« هرنشیده‌ك روحی ایلر سرمدیت آشنا .
« بندن ای خاك سماوی بیك سلام اولسون سکا .

§ محمدعاکفده « دسقریپسیون » جیلغنك مهارت مفرطه‌سی عادتا موجودیت ادبیه‌سنك سوق طبیعیسی یاخود طبیعت شعریه‌سنك طبیعت ثانیه‌سی شکلنی آلمش . منظومه‌لرینك شعر محض اولان یرلری بیله دسقریپسیون شکل قطعیسنده دکلسه بیله اکثریتله تصویر آمیزدر . نته‌کیم مزارلق منظومه‌سنك شعر اولان شو قطعه‌سی رسمدر :

« باقه قبرستانك انجق ساحهٔ مدهوشنه ،
« طورده برمدت قولاق ویر نالهٔ خاموشنه !
« قابی هیچ بکزرمی باق سیمای هیبت پوشنه ؟
« کیم قاپیلمشسه حیاتك سیل جوشا جوشنه ،
« جان آتار برکون کلیر یورغون دوشوب آغوشنه !

بوقطعه‌ده مزارلق برشخص مدهش ، برانسان مظلم اولیور ، چهره‌سی چرکین وخشین . فقط قلبی غایت رقیق . حیات برسیل بشر برانداز . اوسیلك جوشش موجاتنه قاتیلوب یوروان بیکلرله خس وخاشاك عضویه ، بیکلرله قدید منکسره مزارلق ، اومشفق مادرمظلم سینه کشای صیانت .

بولوحه برخارقهٔ تصویردر .

§ عاکفك افق ادبیاته منظومهٔ شمسیه شعشعه‌لی برر کرهٔ قمر هدیه ایدن بومنظومه‌لرینك اطرافنده انفاس باردهٔ غیظ وغرض جریانلری موجود . امین اولسونلر ، اشخاص متهوره انفاسیله یدبشر مصنوعاتی اولان ضیالر سونر . انفاس تهورلرینی صوك نفسلرینه قدر صرف ایتسه‌لر مشعل مثیلی سوندیره‌مزلر . اوانفاس بارده‌نك جمودتکاهلرینی عاکفك منظومه‌لرنده‌کی ضیای مستثنا براستقامت عالیه ایله یاروب کچدکجه طبقی یوکسك بولوطلری تشکیل ایدن منشور شکلنده‌کی بوز پارچه‌لرندن ضیای ماهك حین جریاننده تحلل ایدرك هاله‌نك حصوله کلسی کبی اوشعرلری‌ده دائماً مادار برهالهٔ جوشاجوش شرف درآغوش ایدر طورور .

زمین مذلت پرورده‌لری آسمانك مشاعل اجلالنه مسلط اولمامیدرلر .

§ صفحاتك حافظه‌مله یکوجود اولان ۷٤ نجی صحیفه‌سنده‌کی شوقطعه‌یی اوقویه‌لم :

« شانلی برتاریخك ماضیٔ ملت سنده‌در .
« وارسه عبرت سنده‌در ، حکمت‌ده البت سنده‌در ؛
« دوراستیلا طورور یادکده ، دولت سنده‌در !
« چونکه حریت ، حماست سنده ، غیرت سنده‌در ،
« زندکی ذلتدر ارتق نجه عزت سنده‌در !

محتواسی ماضیٔ ملت اولدیغیچون مزارلغی « تاریخ ذیشان » اولارق شیمدی‌یه قدر هیچ برفردمفکر تصور وتصویر ایتمه‌دی ؛ عاکفك بوانفرادی لایق تبریك .

وارسه عبرت سنده‌در ... الخ

مصرعی فوق التحمل وفوق التکلم دینه‌جك قدر فنا . مزارلغك مواعظخوان عبرت وحکمت اولمسی عادیات ادبیه‌دندر .

« دوراستیلا طورور یادکده ، دولت سنده‌در .

بومصرعده یوکسکلك ودرینلك وار . یوکسکلك وار : چونکه دوراستیلا مزارلغك قوینده کیرمك صورتیله مزارلقده « دولت » تصویر ایدیلیور . مزارلق ایسه نسیان ، خرابی ، خرابه ، سنك وتراب ، ظل وظلام ، لیل ومغرب اوطه‌لریله لبریز برمحشر مخوف اولدیغی ایچون مزارلغی کورن یالکز مزارلغی کورور وهیچ بر زمان اونده احتشام دنیویسیله بردولت ماضیه قدیدینك سریلوب یاتدیغنی کورمز .

بناءً علیه مزارلقده دولت کورمك عالینظرلقدر . درینلك‌ده وار : چونکه عاکف مزارلغه خطاب ایدرکن « . دولت سینه‌کده‌در ، خاککده‌در » فلان کبی برشی سویلمیور . دوراستیلای دولتی مزارلغك یادینه صوقیور . مزارلق کبی نسیانك حکومتفرما اولدیغی زوال عالم

محیطلرینه « حافظه » اسناد ایتمك وبناءً علیه حافظهٔ خانهٔ مقابرده بر دولت یشاتمق طرز تفکرده فوق‌العاده‌لکدر .

صفحاتك شو قطعه‌سنده‌کی بو بدیعه شایستهٔ تحریر اولمسه‌یدی شایان تبریکدر دیردم .

§ بر ذکای عفیف صفحاته عائد اولان بر مقالهٔ تکریمنده « محمد عاکف بکده قافیه‌یه عائد سقطاتك چوقلغنی » ادعا ایدییور . حالبوکه بنده‌کز اولسه‌یدم عاکفده قوافیلك چوقدردیمزدم . بتون صفحاتده محدود بر قاچ قافیه سقطلغی عاکف ایچون چوقدر دیردم . چونکی عاکف قدر قوافیسنی منتخب ناظممز یاهیچ یوق ، یاپك جوق آز . مثلا « مزارلق » ك حکایه قسمنده‌کی قافیه لغتلرینی تدقیق ایده‌لم :

حیات — اموات .
زندکانینك — ثانی‌نك
پاکنده — خاکنده
صامتنی — مرارتی .
اخطار « ت » لرك ایکیسی‌ده مکسور .
خیالمدن — بن .
عقده — آسوده .
زمین ایستر — آهنین ایستر .
جیقمشدم — آدیم .
جهان — قبرستان .
ایدی — منجمدی .
یرینه — برینه .
یمین — زمین .
دکز — سس‌سز .
لقای محیط — کبریای محیط ... الخ .

کوریلیورکه عاکفك عادتا کندی قریحه‌زادی اولان بر لهجهٔ قوافی وار . وقافیه‌لرینك اکثری مقید . بوقدر منتظم بوقدر مقید قافیه‌لرك حضور نغمات و آهنکنده « دییور » و « بوقدر » قافیه‌لرینك آهنك نمکی شکلیه عائد بر خطای هائل عد ایدیله‌مز . [*]

§ آتیده‌کی بیتلرده عاکفك هیکل هویتی تشکیل ایدن بر رسنك سماویدر .

[*] حمدالله صبحی بك افندی ثروت‌فنونه برقاچ ستون بیطرف بخش ایدن « صفحات » عنوانلی مقاله‌سنده عاکفك هویت ادبیه‌سنی عصردیده بر نجابتك لسان تزیهی ایله تشریح وتنقید ایدرکن « عمر » منظومه‌سنده‌کی
وارمی عباسی بیلمه‌ین ؟ بوقدر
اوصحابی‌یی دیکلیك نه دییور
بیتنك « دییور » و « بوقدر » قافیه‌لرینی تجویز ایتمه‌مشدی . مقاله‌عاکفه خطاباً شو جمله‌لرله ختام بولیوردی : « بن ألمرك اوستنده طوتدیغم کتابکز سزك دائما آیاقلرك آلتنده برقاعدهٔ شرفدر »

« اوسرویلر متهیج جماعت کبری
« کسیلدی .. هر بریسندن طویولدی عینی صدا .
« مقابر ایکله‌دی ، طاشلر بر لسان اولدی .
« کتابه‌لرده اوطاشلرله همزبان اولدی .

§

« کورنجه زنده بوتون محشر هیولایی ،
« مزاره روح ویرن نفخ پاك مولایی .
خیاله طالدم .. اوفسحتسرای دورادور
« کورندی دیدهٔ مدهوشه بر جهاز نشور !
« کفنی بدوش بقایی نهایه اجسادك ،
او ، دهری هیچه صایان ، کاربان اجدادك
آقین آقین کچه‌رك پیشگاه عزتده ،
ـ محیط خوف ورجادن مقام حریتده ـ
قیام عجزینی سیرایلدم .. نه دهشتمش
سجود خلقنی کورمك حضور قدرتده !

§

چوجوق حیاته ، اومقبرده موته بر لوحه .
تضادقدرتی کور : باق شولوح ذیروحه

§ مزارلق منظومه‌سنك فاتح جامعندن صوکرا عاکفك ایکنجی بر شعر عظیمی اولدیغی قناعتنده‌یم . شیمدی میخانه منظومه‌سنه کچیورم .

مدحت جمال

شئون

دولت علیه

بویوك یانغینلر . — کچن هفته ، بازار وبازار ایرته‌سی کونلری استانبولده ، اوچ بك بویوك یانغین اولدی . یانغینلره دائر معلومات ویروب مطالعات بیان ایتمه‌دن اول ، مصاب اولان همشهریلریمزی صمیمی وشدید تأثراتمزله تعزیه‌یه شتاب ایدرز . جناب حق بوزواللی قارده‌شلریمزی ، دیکر قضا وبلالردن اسیرکه‌سین ، وصوك زمانلرنده جداً چوق مصیبتلره اوغرامش اولان اهل اسلامی آرتیق آجیسونده ، جمله‌سنی هر درلو آفتلردن مصون بویورسین ، آمین !

بویوك یانغینلرك ایکیسی استانبولك تام قلبکاهنده ، مسلمان محله‌لرنده اجرای تخریبات ایتدی ، اوچنجیسی ایسه یهودی محله‌سی

اولان بالاطدن باشلیه‌رق ، ینه اسلام محله‌لرینه سرایت ایله‌دی . ایلك یانغین تموزك اونجی کونی پایتخت اهالیسنك معراج نبی بایرامنی تسعید ایتمك ، و ۱۰ تموز شنلکنی سیر ایله‌مك ایچون سوقاقلره دوکولمش ، حریت تپه‌سنه سفر ایتمش بر کونده ساعت آلتی بوچوغه طوغری اوزون چارشی باشندن چیقوب ، پك شدتلی شمال روزکارینك تأثیریله سریعاً مرجانه ، بایزیده طوغری اوزادی ؛ ساعت طقوز راده‌لرنده بایزید میداننی صچرایه‌رق ، شهزاده باشنده بر أوی طوتیشدیردی . بورادن باشلایان ایکنجی یانغین ، بوتون شهزاده باشی ، قوسقه و آق سرایی سیلوب سوپوره‌رك لانغه‌یه ، دکز ساحلنه قدر ایلرولدی . وتا بازار ایرتسی کونك صباحنه قدر ، اون سکز ، یکرمی ساعت قدر دوام ایتدی . ایکی یانغینك ساحهٔ تخریبی ، بویوك جامعلردن واونلر سایه‌سنده قورتیلان برقاچ خانه ودکاندن متشکل اوفاق آطه‌لر مستثنا خلیج کنارندن مرمره دکزینه وچارشودن جراح پاشا جامعنه قدر امتداد ایدن واستانبول یاریم آطه‌سنك لااقل درتده برقسمندن عبارت بولنان غایت کنیش بر میداندر . انسان قوسقه جوارنده طوروب‌ده اطرافنه باقدیغی زمان ، تا دکزه قدر امتداد ایدوب کیدن ییقیق دیوارلر ، چیلاق باجالر ، کومه‌لنمش انقاض آره‌سنده ، کندیسنی پومپه‌یی کبی کوکدن یاغان آتش آلتنده محو اولمش بر شهر خرابه‌سی ایچنده ظن ایدیور .

بو ایکی بویوك یانغین سونوب‌ده آلتی یدی ساعت مرور ایتمه‌دن اوچنجی بالاط حریقی پارلادی ؛ بوده قراکاق باصینجه‌یه قدر ، یدی سکز ساعت دوام ایتدی . وسلیمیه ، تکفور سرایی جهتلرینه طوغری طیرماندی .

بو اوچ بویوك یانغینك دارالخلافه‌یه طوقوندیردیغی ضرر وزیانك صحیح برصورتده حسابی یاپمق ، هنوز ممکن دکلسه‌ده تقریبی کوستریله بیلور : پولیس مدیریتنك رسمی تحقیقاتنه کوره برنجی حریقده بعد الانقلاب ارکان حربیه دائره‌سی اتخاذ ایدلمش اولان چفته سرایلر ایله ۲ جامع شریف ۱۴۰ خانه ، ۲ فرون ، ۶۶ دکان وبر خان یانمشدر .

« ایکنجی حریق هائله ایسه تخمیناً ۲۲۲۴ خانه و ۱۰ ، ۱۵ » فرون اولمق اوزره ۳۰۰ دن زیاده دکان وبر چوق مسجددن » باشقه ۱۶ جامع و ۲ مدرسه و ۲ دائرهٔ رسمیه ، ۲ قره‌قول ، ۲ حمام وبر قاچ تکه وتربه ایله بر آخور محترق اولمشدر .

بالاط یانغیننده ، « رنین » ك استخبارینه نظراً ۴۸۵ خانه ، ۷۱ دکان ۵ مکتب و ۴ خاورا یانمشدر . شومقدار جمع ایدیله‌جك اولورسه پك آز برفاصله ایله تام اوتوز ساعت سورمش اولان قورقنج یانغیندن استانبولك ضایعاتی ارکان حربیه دائره‌سی سرایی ، ۲۸۵۰ خانه ، ۱۸ جامع شریف (مساجدك مقداری غیر معیندر) ۴ یهودی معبدی ، ۴۴۰ قدر دکان ۱۷ فرون وسائره‌در . لکن بعض غزته‌لر ، ضایعاتك مقدارینی دها زیاده تخمین ایده‌رك ، محترق اولان مبانینك ۷,۰۰۰ دن آز اولمدیغنی یازمقده‌درلر . حریق خساراتی ، ابنیه‌مقداریله‌دکل ، بانغ اولدقاری قیمتلریله تقدیر ایدیلمك ایسته‌نیلورسه ، شمدیلك سیغورطه قومپانیالرینك تخمینلردن غیری معلومات بولوناماز . مذکور قومپانیالر ، مرجان و قوسقه حریقلرینك موجب اولدیغی خساری ۲,۵ میلیون لیرا قدر تخمین ایتمکده‌درلر . قومپانیالرك کندی ضررلری ، انجق ۲۵۰ بیك لیرا راده‌سنده حساب ایدلدیکندن ، یانمش مبانینك انجق یوزده اونی سیغورطه‌لی دیمکدر .

یانغینده نفوسجه تلفات ؛ حمداولسون پك آزدر . بزجه اك بلیغ لسان رقملرك دیلی اولدیغندن زواللی استانبولمزك باشنه چوکه‌ن مصیبتك آغیرلغنی اکلاتمق ایچون ؛ بالاده‌کی ناقص استاتستیقی درج ایتمکدن دها سالم بریول کورمدك . طمطراقلی جمله‌لرله ؛ مؤثر فرض اولونان خطابلرله ؛ قاره‌لریمزه مراجعتی بیلزوم عد ایدیورز . دارالخلافه‌نك عظیم بدبختلکی کوز اوکنده‌در ؛ اکثریت عظیمه‌سی مسلمان اوجاغی اولان وانجق یوزده اونی کندیلرینی محتمل فلاکتلره قارشی تحت تأمینه آلابیلمش بولونان یدی بیك أویانمش کول اولمش ؛ بونلرك جانیسی آلتنده باریننان اون بیکلرجه اسلام عائله‌سی یوردسز ، یواسز ، بعضلری آچ وچیلاق قالمشدر . بو آجی حقیقت حضورنده بوتون مسلمانلرك برنجی وظیفه‌لری بو زواللی قارده‌شلرینه اخوت دینیه‌نك قوف برلافدن عبارت اولمادیغنی بالفعل اثبات ایتمکدر . بو آنده‌هپمزك یاپه‌جغمز انجق برایش وار : حریقزده قارده‌شلریمزه ممکن اولدیغی قدر چوق یاردیم ایتمك .

اوندن صوکره سزه ایکنجی بر وظیفه دها یوکلنیورکه اوده ، مملکتمزده پك صیق وقوعه کلن یانغینلرك اسبابنی ، ـ اما اویله خیالی وسطحی سببلرینی دکل ، اسباب جدیه وعمیقه‌سنی ـ آراشدیرمق وبونلره قارشی اتخاذ اولنه‌بیله‌جك چاره وبونلرك موجود اولوب اولمادیغنی ومملکتمزك اداره‌سنی اللرینه تودیع ایتدیکمز مأمورلرك بوخصوصده تسیب واهماللری کوریلوب کوریلمدیکنی تدقیق ایلمکدر . بوکون بوتون قلب وفکریمزی منحصراً اشغال ایده‌جك مسأله ، دوچار فلاکت اولمش قارده‌شلریمزه معاونت اولدیغی ایچون ، مستقل فلاکتلردن قوروتمق چاره‌لرینك تحریسی بحثنی بالمجبوریه فردایه تعلیق ایدیورز .

§ رساله‌مزی ماکنه‌یه ویردیکمز زمان سلطان حمامی جوارنده بریانغینك دها ظهوری خبرینی کمال تأثر وتأسفله خبر آلیورز . آمان یاربی ، آجی قوللرینه !

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنیت صندوغی جوارنده شنکول یقوشنده ۲۲ نومرو

صراط مستقیم
۱۳۲٦

مسلکمزه موافق آثار جدیده مع الممنونیه قبول اولنور
درج ایدلمه‌ین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، و سیاسیاتدن و بالخاصه احوال و شؤون اسلامیه‌دن بحث ایدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	التی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	۳۵	غروش
روسیه »	٦،٥	۳،٥	روبله
سائر ممالک اجنبیه‌ده	۱۷	۹	فرانق

صاحب و مؤسسلری :
ابو العلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲٤

درسعادتده نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در
قبله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی ۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۵۲ — ۸ شعبان المعظم ۱۳۲۹ پنجشنبه ۲۱ تموز ۱۳۲۷ — آلتنجی جلد

مسلمانلق و حریت

مسلمانلرك ذمیلره قارشی وجیبه‌لری

— مابعد —

الله‌عشقنه سویله‌یکزکه اسمی آکلدیغی زمان پادشاهلرك ، قیصرلرك سریر سلطنتی یرندن اوینایه‌جق قدر عظیم بر ملتك کزیده افرادندن بریله ، دیانت رسمیه‌سندن خارج ، عادی صنفدن بر آدمی قانون حضورنده بر طوته‌جق قدر مساوات تاریخ بشریتك هانکی فصلنده کورلمشدر؟

ایشته بوتون اقوامك تاریخی میدانده طوریبور . مساواتك بو درجه‌سی مختلف ملتلر آره‌سنده شویله طورسون ، عینی امتك مختلف طبقاتی آره‌سنده بیله آنجق یك یقین بر زماندن بری تأسس ایده‌بیلمشدر . دیمك : عدالت حقیقیه آنجق ملت اسلامیه‌ده کورلمشدر .

اسکی اقوام متمدنه‌ده عدالتك اسمی وار جسمی یوقدی ؛ عضویتلر ایسه پایه‌لرك ، لقبلرك اختلافیله تخلف ایدردی . اصل ملت حاکمه کندیلرینی اداره ایدن رؤسانك جناح عاطفتنه صیغینمش اوله‌رق یشاردی . عصر حاضر فیلسوفلرینك تأسیسیله قورولمقده اولدقلری بوکونکی مساواته کلنجه او ، اوغورنده بوقدر جانلر تلف اولان ، بر یوزی آل قانلره بویانان فرانسه انقلاب کبیرینك میدانه کتیردیکی بر نتیجه‌در . مشهور لاروس محیط المعارفنده « رومـاده عینی جنایتلر جانیلرك حالنه ، موقعنه ، حیثیتنه کوره دائما مختلف صورتلرله جزالندیریلیردی » دیدکدن صکره بو ظلمك مفرداتنی سویلیور . نهایت روما قانوننده‌ن فرانسه‌نك انقلابدن اولکی قانونلرینه کچیور ؛ اونلرده‌ده عدالته مخالف بر چوق جهتلر کوستره‌رك نهایت شو سوزلری سویلیور : « ۱۷۸۹ قیامی اصالته ، یاخود وراثته تابع بوتون القابی محو ایدن حرکت سایه‌سنده بو متیازاتك کافه‌سنی قالدیروب آتمشدر » .

شمدی ، دنیانك فیلسوفلری طرفندن بوتون سعادت اجتماعیه‌نك سبب یکانه‌سی اولدیغی ایلری سوریلن بو مساواتك ایلك دفعه اوله‌رق جمعیت اسلامیه‌ده تأسس ایتدیکی ، هم‌ده یالکز کندی آره‌لرنده دکل بلکه الك بیوك بر مسلمان ایله الك حقیر بر غیر مسلم آره‌سنده‌ده جاری اولمق شرطیله تأسس ایتدیکی تحقق ایلرسه مسلمانلر دینلریله افتخار ایتمکده حقلی کورلمزمی ؟

یاربی ! بز شو اعتقادده‌یز ، که عدالتك بو درجه‌سی موضوعات بشریه‌دن اوله‌من ، اوت درت عصر اول کلن انسانلر بویله بر قانون عادل وضع ایده‌من ؛ بو آنجق سنك عدالت الٰهیه‌کدر . یاربی ! سن بزه شریعتده‌کی خارقه‌لری تأمل ایده‌جك بر بصیرت ویر .

مسلمانلق بزه ادیان سائره اصحابنه قارشی حسن معامله‌ده بولنمغه امر ایدییور . لکن بو معامله هیچ بر زمان اونلردن قورقق یاخود بر منفعت اومق سائقه‌سیله مداهنه ، اغفال ماهیتنده اولمیه‌جقدر . خایر ، خایر . بلکه صرف نیت خالصه اوزرینه مبنی اوله‌جقدر . ذاتا اونلردن برینی چکندیرمك یاخود خوشنه کیتمیه‌جك صورتده اکمق بزم ایچون منهیدر . هله کندی دینلرندن اولمیانلره قارشی بر چوق ملتلر طرفندن یاپلمش حتی بوکون یاپلمقده اولدیغی وجهله موهوم بر عدالت نامی یاخود طیشی یالدیزلی بر قانون پرده‌سی آلتنده غیر مسلملرك اموالنی مصادره ایتمك بز مسلمانلره بر وجه ایله تحلیل ایدلمه‌مشدر .

ذاتا کرك علیه الصلاة والسلام افندمز ، کرك اصحاب کرام سائر دینده بولنانلره قارشی کوستره‌جکمز معاملات حقنده بزه الك بیوك مثاللری ارائه ایله‌مشلردرکه بز اونلره امتثاله مجبورز . حضرت پیغمبر غیر مسلملرك دوکونلرنده بولونور ، مجلسلرنده اوطورور ، جنازه‌لرینی تشییع ایدر ، مصاب اولانلری تعزیه‌دن کری طورمز . الحاصل بر

قانونله اداره اولنان ، بر محیطده یاشایان هر جمعیت ایچون رعایتی مقتضی معاملات اجتماعیه‌نك هیچ برینی اونلردن دریغ ایتمزدی .

علیه الصلاة والسلام افندمزك کندی مبارك امتعه‌سنی رهن براقه‌رق اهل کتابدن اودونج پاره آلدیغی مرویدر . پیغمبرمزك بو حرکتی اصحابندن استقراض ایده‌میه‌جکنی کوسترمز ؛ زیرا رسول محترمك اوغورنده مالنی دکل جاننی بیله ایسته‌ینه ایستیه فدایه مشتاق اولان اصحاب آره‌سنده غایت زنکینلر موجود ایدی . علیه الصلاة والسلام افندمز بو حرکتلریله محضا امته شو حقیقتی اوکرتمك ایستیوردی، که: شریعت ، مسلمانلره عینی محیطده یاشادقلری بر طاقم خلقدن محضا بشقه دینده اولدقلری ایچون قطع مناسبتده بولنمق امرینی ویره‌جك درجه‌لردن پك عالیدر. شو حال صراحة کوستریورکه ، بر مسلمان کندی دیننده اولمایان بر مملکتده تك باشنه یاشایه‌بیلور . او مملکت اهالیسنك بشقه بر دینه تابع اولمسی اوکا هیچ ضرر ویرمز ، حتی اونلردن قاری‌ده آله‌بیلیر . نوع بشره قارشی بو درجه‌لرده حرمتکار طاورانمغی امر ایدن هیچ بر فلسفه کورلمه‌مشدر .

ایشته بوتون کتابلر میدانده طوریبور . اسکی یکی نه‌قدر اقوام وارسه تاریخلری مطالعه اولنسون . نظر، انسانلرك‌ینه انسانلره قارشی روا کوردیکی اوقدر مظالمه ایلیشیرکه افراد بشر آره‌سنده بر حرمت متقابله قانوننك اصلا حکم سوره‌میه‌جکی درحال ذهنه تبادر ایدر . اوزمان متنبینك

والظلم من شیم النفوس فان تجد
ذاعفة فلعلة لایظلم

طرزنده‌کی ادعاسی بر حقیقت محضه کسیلیر .

اوت ، انسانلرك انسانلره قارشی کوستردکلری مظالمه دائر تاریخ بزه اوقدر فجیعه‌لر نقل ایدییورکه ایشیدنلرك تویلری اورپریر ؛ شناعتك او درجه‌سی بشری دکل حیوانی بیله اوتاندیرر . حالبوکه بو ظاملرك هپسی دینه نصرت مقصدیله ارتکاب اولنیوردی .

بز هیچ بر دین سماوی تصور ایتمه‌یزکه کندیسنه تابع اولانلری مخالف بولنانلره قارشی بوقدر شدتلی طورانمغه سوق ایتسون . میدانده‌کی جنایتلرك کافه‌سنی اولا ارباب ادیانك دینی یاکلش آکلاملرینه ثانیاً ده منافع شخصیه‌لرینی تأمین ، یاخود هوسات بهیمیه‌لرینی تسکین مقصدیله احکام دینی تحریف ایتمه‌لرینه عطف ایدرز .

دین نامنه ارتکاب اولنان وحشتلر او درجه‌یه وارمشدی‌که انسانلر بنی نوعلرینی قیزغین آتشلره آتوب یاقارلر ؛ یاخود یرتیجی حیوانلره پارچه‌لاتیرلر ؛ یاخود ایکی آیاغنی مختلف استقامته طوغری قوشان ایکی آزغین آتك قویروغنه باغلارلر ؛ یاخود دریلرینه قاینار قطرانلر، زفتلر دوکرلر ؛ یاخود کولله‌نمش آتشلر اوزرینه کره‌رك کونلرجه پیشیرمك صورتیله یاقارلر ، بیچاره‌لرك باغلری اریییوب اتلری دوکیلدکجه چیقاردقلری فریاده قارشی ذره‌قدر مرحمت کوسترمزلر ایدی ! بو شناعتلرك کافه‌سی خلقك کوزی اوکنده ارتکاب اولنوردی‌ده سیر-جیلرك هیچ برنده شفقت دنیلن حس کوریلمز، دها طوغریسی کلوب کچنلر بو قانلی منظره‌لردن عادتا بر ذوق طویاردی .

الله عشقنه سویله‌یکز ! مسلمانلرك مرحمتله ، مروتله ، حمیتله دولی اولان قلبلری هیچ بویله — محضا بشقه دینه تابعدر دییه — بر سوری عباداللهی اشکنجه‌لرك اك شدیدی آلتنده ازوب بیتیرن شو مرحمتسز ، شو غیظ و کین ایله طولو یورکلرله قابل قیاسمیدر ؟

بوتون دنیانك مقدراتنه حاکم اولدقلری ، قارشیلرنده رقیب نامنه هیچ بر ملت ، هیچ بر حکومت کورمدکلری بر زمانده مناره‌لرینك یاکی باشنده کلیسا چاکلرینك کورلتیسنی کمال اسودکیله ایشیده‌جك ، بوندن ذره‌جه حدتلنمیه‌جك قدر عالی بر قلب مسلمانلردن بشقه کیمده کوریله‌بیلمشدر ؟..

شبهه یوقدرکه ایسته‌سه‌لردی مسلمانلرده حریت ادیانه قارشی روماليلر قدر شدید طورانه‌بیلیرلردی .

مسلمان اردوسی کمال مظفریتله دیکر بر ملتك مملکتنه کیررکیرمز ایلك ایشی او مملکتك اهالیسنه دینلرینك، عادتلرینك هر درلو تعرضدن مصون قاله‌جغنی ، معبدلرینه اصلا طوقونلمیه‌جغنی تأمیندن عبارت اولوردی .

او مملکتك حمایه‌سنی ، مدافعه‌سنی تعهد ایدرلر ؛ دینی نه قدر آیینلری ، ملی نه‌قدر عادتلری وارسه کمال حریتله تطبیقنه مساعده‌ده بولنورلردی . بو مساعدات ایسه صرف احکام شریعته توفیق حرکتدن، سنت رسوله متابعتدن ایلری کلیوردی .

محمد عاکف

اسلامده فن وفلسفه

« مابعد »

شرقی روما ایمپراطورلغی ایله قدیم ایران شهنشاهلغی بیوندور-یقلری آلتنده ازیلن اقوامك حیات اجتماعیه‌لری پریشانمش، شخصیتلری بر قاچ دنی مستبدك بازیچهٔ احتراصی اولمشدی .

تبعه‌نك ، مالی ، جانی ، عرض وناموسی و الحاصل هر شیئی حکمدارلرك ویاانلرك قوهٔ اجرائیه‌لری مقامنده بولنان بر طاقم اشخاص سفیله‌نك قانلی پنچه‌لرنده بر اویونجاق حالنده ایدی .

جهالت بوتون قوت و شدتیله دماغلری اویوتمش ، قدرت فکریه‌یی محو ایتمش ، خلقك معنویاتنی اساسندن صارصمشدی .

اهالی میاننده ، نه‌اولدیغنی، نه اوله‌جغنی، نره‌یه کیتدیکنی، نیچون یشادیغنی‌بیلن ، بیلمك ایسته‌ین همان هیچ کیمسه یوق کیدی. هر کس، مملکتی حکمدارك مالکانه‌سی ، کندیلرینی‌ده هر درلو حقوقدن محروم بر کوله کبی بیلیورلردی .

بو حال ، فکرلرده — توالئ سنین ایله — او درجه رسوخ پیدا ایتمش ایدی‌که خلق ، کوردکلری مظالم و استبداده قارشی متوکلانه عرض تسلیمیتدن باشقه برشی دوشونه‌میورلردی . چونکه حکمدار وحکومتلرینك بو حقنی طبیعی کوریورلردی .

بوایکی بیوك ایمپراطورلق ؛ بوصورتله ، ظلم واستبداد ، جهالت وسفالت کبی مدهش آفتلرك پنجهٔ تخریبی آلتنده ایکلرکن ، ینه عینی بار مصائب آلتنده ازیلن و او وقته قدر تاریخاً هیچ بر اهمیتی حائز اولمیان عربستان ، قبله‌گاه عالم ، مرکز مدنیت امم اولمغه حاضرلانیوردی.

آز بر مدت صوکره ، حجازك وصره‌لری فوقنده یوکسه‌لن شمس رسالت، بشریت مضطربه‌یه؛ امید سعادت، نور معرفت، حزمات عدالت صاچمغه باشلایه‌جقدی .

عربستانك قوهٔ انباتیه‌دن محروم ایصسز ، صوسز اقلیم حار و یابسی جهانگیرلرك نظر احتراصنی جلب ایده‌جك محاسن وثروت طبیعیه‌دن محروم اولدیغندن ، اووقته قدر یازدهٔ خیول اجانب اولمامش؛ بکارت وعصمتنی محافظه ایده‌بیلمشدی .

فی الحقیقه ماکدونیانك خونریز اسکندرلری ، ایران وروماك پرغرور قوماندانلری ، عربستانك حاروپابس بادیه‌لرینه ؛ آچ ، چیپلاق بدویلرینه برنظر مرحمت عطف ایتمکی بیله بر ذل ، بر تنزل عد ایتمشلردی .

قادسیه مظفریتندن اقدم ، برای مذاکره ایران اردوسی قوماندانی حضورینه کیرن مجاهدین ، رستمك عظمت فروشانه طورلرینه ، محقرانه تکلیفلرینه معروض قالمشلردی .

ایرانك مغرور قوماندانی ، او وقته قدر نظر حقارتله باقدیغی عربلرله، مکالمه ایتمکی بیله عنعنات ماضیه‌یه ، بویوك شرق ایمپراطورلغنك شان وشرفنه مغایر کوریوردی .

فی الحقیقه اوزمانه قدر سفالتدن باشقه هیچ برصورتله اشتهار ایتمامش اولان بر آووچ خلقك ، یزدجردك حریری وپرزیب وزینت خالیلرینی، هراقلیوسك محتشم سرایلرینی ، ویزنطوتلرك الماسلی افسرلرینی محقرانه چیکنه‌یه‌جك قدر مظفریاته مظهر اوله‌جقلری هیچ برکیمسه‌نك تصورندن بیله کچه‌مزدی . فقط میلادك ٥٧١ تاریخنده سنکستان حجازك یوکسك بر بقعه‌سندن ، مکه‌نك افق رنکیننده‌ن طلوع ایدن مهر رسالت ، اوتوز اوچ سنه صوکره ، عربستانك ریکستان بی‌پایانی نورلره ، شعشعه‌لره غرق ایتمش ، حزمات نواره‌سیله وحشی عربلره برروح معالی ! برحیات فعالیت ایثار ایتمشدی .

لمعات شعشعه پاش فرقان ، عربستان بدویلرینی تنویر وتمدین ایلمش ، قلبلرینی نورعرفان وعدالتله طولدیرمشدی . عربلر، دهای خارقه نمالرینی ، شهامت فطریه‌لرینی کوسترمك ایچون ، اوکلرینه بی پایان برساحهٔ فعالیت آچیلمش اولدیغنی کوردیلر . بوتاریخدن اعتباراً، جهان انسانیتی قاپلایان ظلام جهالت ، حجازدن باشلایه‌رق ؛ تدریجاً صییریلمغه ، افقلرك ماوراسنه طوغری چکیلمکه باشلادی . فرقان مبینك حکمیات عالیه‌سی ، افقسز برفیفای نادانی اولان اقالیمی، برجهان علم وعرفانه قلب ایلدی . چوق کچمه‌دن ، وحشی عربلر ، بشریتك معلم عرفانی اولمق مرتبه‌سنه اعتلا ایلدیلر .

ارض بطحی‌دن شعشعه‌پاش اولان نیرفرقان ، بر ، بر بچوق عصر کچمه‌دن تأثیرات حیات‌بخشاسنی کوسترمشدی . چوللر ، معموره‌لره؛ خرابه‌لر، کاشانه‌لره ؛ بداوت ، مدنیته ؛ جهان وحشت ، برکلبن معرفته؛ انقلاب ایلمشدی .

عباسیلر ، موقع اقتداره کچدکدن پك آز برمدت صوکره ؛ مرکز خلافتك طنطنهٔ تمدنی دیللرده داستان اولمغه باشلادی . بغداد دارالفنونلرندن انتشار ایدن موجات معرفت ، اثیری برسرعتله ، جهان معلومه‌نك اك هجری محللرینه قدر واصل اولیور واوراlarda زنکین دماغلره روح فعالیت نفخ ایدییوردی .

بومظهریت خارقه‌نما ، اسلامیتك ؛ بنیاد رصینی عقل وحکمت اوزرینه مؤسس اولان دین محمدینك اثر فیضی اولدیغی شبهه‌سزدر .

(الحکمة ضالة المؤمن ...) امرینی تعقیب ایتمکی اك مقدس بر وظیفه تلقی ایدن اسلاملر ؛ مدنیات قدیمه‌یه عائد آثاری عربجه‌یه نقل وترجمه ایلدیلر . خطاآلود اولان جهتلرینی تصحیح ، نقصان اولانلرینی اکمال ، ویکیدن یکی‌یه برطاقم فنلر دها علاوه ایده‌رك کائنات عرفانده، خارقه‌لر ، بدیعه‌لر کوستردیلر .

دین احمدی بشریتك ترقیات مادیه ومعنویه‌سنه عائد تلقین بیوردیغی بویوك پرنسیپلریله ، سعادت دنیویه واخرویه‌یی تأمین ایده‌بیله‌جك اساسلری ارائه ایلمشدی .

اساسات مذکوره‌دن استنباط احکام ایده‌رك ، اجتهادات علمیه ایله ؛ نافع غایه‌لره دسترس اولمق بالطبع (راسخون فی العلم) اولان متفکرین علمانك وظیفه‌لری ایدی . بو بیوك آدملر ، وظیفه‌لرینك اهمیت ومشکلاتنی تقدیر ایده‌رك کمال عزم ومتانتله ایشه باشلادیلر . هرشعبهٔ فن ایچون آیری انجمنلر تشکیل اولندی .

المنصور زماننده‌ن اعتباراً ، خصوصی مترجملر ، فنون قدیمه‌یه عائد مؤلفاتی برر برر عربجه‌یه نقل وترجمه ایلدیلر . ترجمه‌لرك نشر وتعمیمندن پك آز زمان صوکره ، اسلاملر میاننده فنون طبیعیه ، ریاضیه وعلم هیئتده پك بیوك متخصصلر یتشدی .

بونلرك تألیف ایتدکلری آثار ، حکمای قدیمه‌یه عائد کتابلری کولکه‌ده براقدی . ایادیٔ اعتباردن اسقاط ایلدی .

یونان قدیم آثار فلسفیه‌سنك انتشاری اوزرینه ، علم کلامك لزوم تدوینی حس وبوصورتله فلسفهٔ اسلامیه‌نك اساسلری وضع ایدلدی .

فلاسفهٔ اسلامیه ، حقایق عالیهٔ دینیه‌یی شرح وتفسیر ایلدیلر . فرقان مبین واحادیث نبویه‌ده مندمج بولنان حکمیات عالیه‌یی تشریح ایده‌رك حکمت اخلاقیه‌یه دائر آثار جیده تألیفنه موفق اولدیلر. مبدأ ومعاد ، روح وحشر ونشر کبی مسائل مهمه‌نك غوامضاتندن باحث اولمق اوزره ، اخلافه یادکار براقدقلری مؤلفات ؛ سنه‌لرك کردباد تخریبی آره‌سنده بیله موجودیت واهمیتلرینی غائب ایتمامشلردر .

اسلامیت ، اك اساسلی بر پرنسیپ اولمق اوزره (دین وملت بردر) کبی برقانون حکمت نمون وضع ایلمشدی .

زیر لوای محمدی‌یه داخل اولان هرفرد ، عرب ، عجم ، ترك ، کورت . . . . . . الخ کبی هرملت ؛ بوقانون سایه‌سنده، یك وجود، یك روح اولمشلر و (انما المؤمنون اخوة . . . . .) فرمان جلیلی ماصدقه برتمثال علوی کوسترمشلردی .

هرکس ، اسلامیتك بخش ایتدیکی فیض حریت وفعالیتله، مدنیتك ترقیسنه، بشریتك تعالیسنه، انسانیتك ازدیاد رفاه وسعادتنه حصر مساعی ایتمکی الامقدس بر وظیفه تلق ایدییور وبو یولده چالیشیورلردی .

اولجه متروك وبرصمت وسکون برچول حالنده بولنان عراق ، زلال حیات بخشای اسلامیتله برکلزار معرفته منقلب اولمشدی .

عربستانك صحرانورد بدویلری، ایران وبیزانسه، مدنیت عنعنه دارلریله مغرور اولان بو ایکی محیط اهالیسنه ، معلم معرفت ، بدرقهٔ مدنیت اولمق مرتبه‌سنه اعتلا ایلدیلر .

عربلر ، اسکی عربلر ایدی . فقط ، نوظهور برقوة وله بخشا ، آنلری درکهٔ وحشتدن مرتبهٔ تمدنه ارتقا ایتدرمشدی .

بغدادده ، قرطبه وغرناطه‌ده ، شامده ومصرده، بخارا وسمرقندده هراتده ، اصفهان وشیرازده ، فاس وقیروانده اعتلانمون اولان مبانیٔ علم ومعرفت ، جهان انسانیته نورلر ، عرفانلر صاچیوردی . بورالرده ، حیات مدنیه‌نك بالجمله لوازماتی ایجاد ، وسائط رفاه وسعادتك هر نوعی احضار واکمال ایدلمشدی .

خلیفه‌لرك محتشم سرایلری ، امرانك مدبدب قوناقلری بیکلرجه لیرا قیمتنده خالیلرله مفروش ایدیلر .

مورخ شهیر سنیوبوس (Seignobos) مدنیت اسلامیه‌دن بحث ایدرکن خلفانك سرایلری حقنده تصورات آتیه‌ده بولنیور :

« سرایك بوتون مشتملاتی قیمتدار خالیلرله تفریش ایدلمشدی . سفرا قبولنه مخصوص اولان صالون ، مذهب وزیب وزینته مستغرق اولوب جهت وسطیه‌سنده‌کی مرمر حوضك اورته‌سنده اعتلانمون اولان آلتون آغاجك زرین داللری اوزرنده رنکارنك صنعی قوشلر کوریلیوردی . بو قوشلر ، خصوصی ماکنه‌لر واسطه‌لریله وقت وقت قنادلرینی حرکت ایتدیررلر وخوش، نظر ربا برمنظره تشکیل ایدرلردی . »

اسلاملر ساده وصحی بر غدا ایله اکتفا ایدییورلردی . فقط ، قوناقلرنده آثار صناعیه‌نك حیرتنما بدایعنه تصادف اولنه بیلوردی .

عربستانك چادرلری ، قلبه‌لری یرینه ، عراقك سرایلری ، کاشانه‌لری قائم اولمشدی .

هارون‌الرشید طرفندن شارلمانه کوندریلن هدایا ، شرق ایله غربك سویهٔ عرفانلری آره‌سنده‌کی فرقی پك کوزل کوستره بیلور .

هدایای مذکوره بر چالار ساعتله ، فوق‌العاده مصنع بر شطرنج طاقمی وبدایع طبیعتی مصور اثمار ونبات تابلولرندن عبارت ایدی .

تابلولر غایت صنعتکارانه ترسیم ایدلمش اولدقلرندن شارلمان وامراسنك فوق‌العاده موجب حیرت واستغرابلری اولمشلردی ، ساعت پرنججدن معمول ایدی . ایکنده بولنان وینه پرنججدن مصنوع اولان طاسلرك ایچنه معین حساب ایله هر ساعت برر یووارلاق دوشورور ، وبو وجهله صره‌سیله اون ایکی ساعتی تعیین ایدردی .

مورخ عبداللطیف ، ابن جبیردن نقلاً بوساعتلردن برینی بر وجه آتی تصویر ایدییور :

اسلاملر طرفندن اختراع واعمال اولنان ساعتلر ، بری نهاری ودیکری لیلی اولمق اوزره ایکی عدد اولوب شکللری مدور ایدی . بونلر باقردن معمول بر تپسی اوزرینه موضوع بولنورلردی . مثلا باب جرومدن چیقار چیقماز قارشی‌یه تصادف ایدن حولینك دیوارنده وکمر واری مقعر بر موقعده بو ساعتلردن بر جفت « بری لیلی ودیکری نهاری » موجود ایدی .

لیلی ونهاری ساعتلرك هر ایکیسنده‌ده اون ایکی عدد کوچوك قاپو بولنور ایدی .

ساعت باشی کلیر کلمز — نهاری اولانده — باقردن مصنوع بر آتمجه قوشی بوینی آچیلان قپودن اوزانه‌رق آغزنده طوتدیغی یوارلاقلردن برینی اوکنده‌کی برنج طاسه‌براقیرایدی. یووارلاق، طاسه دوشنجه اطرافده غایت خوش برسس طنین انداز اولور. اوزاقلردن بیله ساعتك چالدیغی طویوله بیلوردی . یووارلاق طاسك قعرنده‌کی دلیکدن ایچری کیچه‌رك غائب اولور اولمز آتمجه‌نك کوروندیکی قاپو دخی قپانیر ایدی .

کوندوز اون ایکی دفعه ، صره‌سیله بو قاپولر آچیلور وآتمجه طاسه یوارلاق براقه‌رق ساعتك قاچ اولدیغنی اعلان ایدر ایدی . کیجه ساعتك ترتیباتی دها بشقه ایدی . ساعتی حاوی اولان تپسینك موضوع بولندیغی کمر واری مقعر محلده اون ایکی عدد باقر دائره موجود اولوب هر برینك حذاسنه برر بللور تعبیه ایدلمشدی .

بللورلرك آرقه‌طرفنده صوواسطه‌سیله وساعت فلکی اوزره دور وحرکت ایدر برر لامبه‌لی فانوس وضع ایدلمش اولدیغندن ساعتك ختامنده — حرکت منتظمه‌سی ایجابنجه — فانوسك ضیاسی تمامیله حذاسنده‌کی بللوره ملاقی اولور . وبو صورتله قارشوسنده‌کی باقر دائره‌لرده عکسه دوچار اوله‌رق التماع ایدر ایدی .

بو حال ایکنجی ساعتده یانده‌کی دائره‌ده ، اوچنجی‌ده صره‌سیله دیکرندن عینی صورتله وقوعه کلیردی . اوزاقدن ضیانك التماعنی کورنلر ساعتك قاچ اولدیغنی آکلارلر ایدی .

ساعتلرك اداره وتنظیمی خصوصی ، بر مأموره محول اولوب بو ذات آلات وادواتی ترتیب وتسویه وآتمجه‌لرك طاسه براقدقلری یووارلاقلری تکرار یرلرینه وضع واعاده ایتمکله موظف ایدی .

کرك صنعی قوشلر وکرك بو غریب ساعتلر ، اسلاملرك فن میخانیکده‌کی درجهٔ ترقیلرینی کوستردکلری کبی انسانی حیرتده براقه‌جق قدرده مصنع ایدیلر .

اسلاملرك ، بذاته متحرك واوتوموبیل طرزنده برطاقم آرابه‌لر دخی ایجاد ایتمکه موفق اولدقلری مورخینك افاده‌لرندن آکلاشیلیور. یکرمنجی عصرك مخترعات خارقه نماسندن اولان بذاته متحرك صناعی مطیه‌لرك اساسی ، مهندسین اسلامیه طرفندن تصور ایدلمشدر .

مورخینك بیاناتنه نظراً مهندسین مشهوره‌دن الحاج الیاس یعیش طرفندن ملوك موحدیندن عبدالمؤمن ایچون بوكبی بر عربه اختراع واعمال ایدلمشدی . بو آرابه ، امیرك جامعه كیدوب كلمه‌سنه مخصوص وبذاته متحرك بر مقصوره‌دن عبارت ایدی .

عبدالمؤمنك مداوم بولندیغی جامعك منبر قپوسی دخی غایت صنعتكارانه یاپیلمش اولدیغی مورخینك جمله‌ٔ روایاتندندر . قاپو او صورتله انشا اولنمش ایدیكه ، خطیب منبره چیقه‌جغی زمان قاپو كندی كندینه آچیلور و خطیب ایچری كیردكدن صوكره ینه كندی كندینه قپانور ایدی .

⁂

سلسله‌ٔ مقالاتمز ، متفكرین اسلامیه‌دن فن وفلسفه وبالخاصه فنون طبیعیه‌ده كسب اشتهار ایدن ذواتك ترجمه‌ٔ حاللری ایله اثرلرینك تعدادینه حصر ایدلمش ایسه‌ده ، علومك شعبات سائره‌سنده دخی آثار دها كوسترمش اولان بیوك سیمالرك — هیچ اولمزسه — اسملرینی اولسون ذكر ایتمك اخلافه ترتب ایدن وظائف قدرشناس ومنتداریدن اولدیغی شبهه‌سزدر .

صرف علوم اسلامیه‌دن اولان تفسیر ، علم حدیث و علم فقه‌ده تبحر ایدن اعاظم ایله ، علم لسان ، تاریخ وجغرافیا فنلرنده اشتهار ایدن یوكسك ناصیه‌لركده ترجمه‌ٔ حال وتألیف ایتدكلری آثاردن بر تفصیل بحث ایتمك ایچون طبقات مفسرین ، طبقات فقهایه . . . . الخ دائر صحیفه‌لر طولوسی جلدلر یازمق ایجاب ایدركه ، بوده پلانمزدن خارجدر.
علوم اسلامیه‌نك اس الاساسی قرآن كریم واحادیث نبویه‌در. دور رسالتده آیات قرآنیه‌نك تفسیرینه لزوم یوقدی . چونكه اصحاب كرام لسان عربینك غوامضنه وآیات جلیله‌نك اسباب نزولنه واقف اولدقلرندن وعلی الاكثر آیتلر ، بر وقعه ، بر حادثه اوزرینه شرف نزول ایتدكلرندن تفسیرلرینه حاجت قالمیوردی .

آكلاشیله‌میان آیات اولورسه ، یا علماء اصحابه ویا طوغریدن طوغری‌یه جناب رسالتپناهه مراجعت ایدیله‌رك حل مشكل ایتمك تحت امكانده ایدی .

وقتاكه حدود اسلام توسع و حكومت اسلامیه تأسس ایلدی . ملل سائره‌یه منسوب برچوق اقوام دین مبین اسلامی قبول ایتدیلر . اساسات فرقانیه‌دن ، قوانین اجتماعیه‌یه دائر استنباط احكام ایتمك لزومی صورت قطعیه‌ده حس ایدلمكه باشلاندی .

اعاظم علما ، تفسیر فرقان مبینله اشتغاله قویولدیلر. آیات جلیله‌دن ناسخ و منسوخ اولانلرك تعیینی ، بعض آیتلرك توضیح معانیسی ایچون احادیث شریفه‌نك‌ده جمع وتدوینه احتیاج كورلدی .

بولزوم واحتیاج اوزرینه برچوق كتب تفاسیر واحادیث تألیف ونشر ایدلدی .

كتب تفاسیرك عددی درتیوزی متجاوز اولدیغی ببلیوغرافلرك جمله‌ٔ روایاتندندر .

احادیث نبویه‌نك جمع وترتیبنده ، محدثین كرامك وضع وتعقیب ایتدكلری مه‌تود وبوخصوصده قاتلاندقلری متاعب جداً حیرتبخش بر درجه‌ده‌در . (ابن ابی العوجاء) كبی درت بیك قدر حدیث اویدورمش اولان مفسدینك مساعیٔ اغلاق جویانه‌لرینه رغماً احادیث صحیحه‌نك تفریق وجمعنه موفق اولمق نه‌قدر مشكل بر كیفیت اولدیغی جزئی بر تأمل ایله آكلاشیله‌بیلور .

بالخاصه اسنادحدیث خصوصنده وضع وتعقیب ایتدكلری اصول، عصر حاضر منقدلرندن الك مشكل پسندلرینك بیله نظر تقدیر واستحسانی جلب ایلمكده‌در . صحیح بخاریده اوچ بیكی مكرر اولمق اوزره طقوز بیك ایكیوز حدیث شریف موجوددركه ، حضرت امام ، بومقداری آلتیوز بیك حدیثی تدقیق ایده‌رك اسانیدی موافق اصول اولانلری اخذوقبول ایتمك صورتیله ؛ جمع وترتیب ایلمشدر .

ایلك مفسرلر میاننده مجاهد بن جبیر ، واقدی ، وطبری‌یی تعداد ایده‌بیلیرز . ابن عطیه ، قرطبی ، زمخشری كبی بیوك متفكرلر ایسه آیات قرآنیه‌یی عقل ونقله توفیقاً تفسیره موفق اولان علوی سیمالردر . علی بن عمرالخطیبی ، ابوبكر نسفی ، حسین شیرازی ، شمس الدین اصفهانی، محمدجهانی، ابوقاسم بلخی كبی درین دوشونجیلرده تفسیر وكلام ایله اشتغال ایلمشلردر . قاضی بیضاوی ، فخرالدین رازی ، نخجوانی وابوالسعود كبی مفسرین ایسه هركسجه معلومدر .

مشاهیر محدثین صره‌سنده ، امام مالك ، امام شافعی ، امام خلیل، ابن جریج، محمدبن اسماعیل بخاری ، مسلم بن حجاج قشیری ، ابوداود سجستانی ، ابوعیسای ترمذی ، عبدالرحمن نسائی ، دارقطنی ، یحیی بن معین مری كبی اعاظم تعداد اولنه‌بیلور .

⁂

وقت سعادتده ، معاملات ناسه دائر ایجاب ایدن حكملر بالذات طرف رسالتدن شرفصادر اولورلردی .

خلفاء راشدین حضراتی‌ده افقه اصحاب كرامدن بولندقلری جهتله طوغریدن طوغری‌یه كندیلرینه مراجعتله حل مشكل ایدیله‌بیلیردی.

مع‌مافیه خلفاء راشدین دورنده فقهای صحابه‌دن یك‌چوق ذوات برحیات اولوب شهادت ناسی ازاله وحكم عدالتی بیان ایدرلردی .
وقتاكه حدوداسلام توسع وبرچوق اقوام دین اسلامه داخل اولدی . معاملات ناس آرتمغه باشلادی . یكیدن یكی‌یه فتح اولنان ممالك اهالیسی آره‌سنده‌كی مناسبات ، عربلرك عادات واخلاقنه مماثل اولمدیغندن ظواهر عنعناته استناداً اجرای احكام ایتمك مشكل برحاله كلمشدی. ایشته بوكبی احتیاجات الجاآتیله علم فقهك تدوینی لزومی حس ایدلدی .
فقه اسلامی برجهان بی‌پایاندر . اسلام حقوقشناسلرینك علم اصول وعلم فقهده كوستردكلری وسعت تفكر ، نفوذ نظر ، متانت محاكمه ، رصانت بیان ، فرطرویت واقتدار الحق شایان تبجیل وحیرتدر . قرآن كریم واحادیث نبویه‌دن استنباط احكام وقیاس واجتهادی بدرقه اتخاذ ایده‌رك وضع وتأسیس ایتدكلری موادقانونیه بوكون ، آوروپا قانونشناسلرینی بیله وله‌وحیرتلره دوشوره‌جك درجه‌ده علوی وشمولیدر .

خلفاء راشدیندن صوكره فقه اسلامیده اشتهار ایدن ایلك بیوك

سیمالرك قسم مهمی اصحاب کرام میاننده وقسم دیکرلری ده تابعین وتبع تابعین آره‌سنده کوریلیورلر : عبدالرحمن بن عوف ، ابی بن کعب ؛ عبدالله بن مسعود ، معاذ بن جبل ، عمار بن یاسر ، حذیفه ، زید بن ثابت . ابوموسی الاشعری . ابوالدرداء ، قاسم ، عروه ، خارجه ، عبدالله وائمهٔ اربعه‌دن امام مالك ، امام اعظم ، امام احمد بن حنبل ، امام شافعی ، امام ابویوسف ، امام محمد ، سفیان ثوری ، زفر بن هزیل ، حسن بن زیاد بن سماعه ، ابومطیع ، قاضی عافیه ، حسن بصری ، ابراهیم حلبی ، محمد بن شهاب الزهیری ، برهان الدین کبی ذوات ایله فقهای شافعیه‌دن ابواسحق شیرازی ، مالکیه‌دن یحیی ، محمد المواز ، محمد عتبی ، ابو مروان السلیم ، ابوعبدالله محمد بن ابراهیم ، ابن یونس سقلیوی ، ابوعبدالله محمد بن علی بن عمر المزری کبی ذوات بو بیوك سیمالردندر .

فقهای عظام حقنده دها زیاده تفصیلاته کیرشمك پروغراممز خارجنده اولدیغندن ، بوقدرله اکتفا ایده‌یورز .

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

مدنیت اسلامیه‌دن بر صحیفه

یاخود

تستر نسوان

نسوانك استتار واحتجابی امر الٰهیسنده‌کی حکمتك علویتنه بر دلیل دیکر اولمق اوزره شو :

« القواعد من النساء اللاتی لایرجون نکاحا فلیس علیهن جناح ان یضعن ثیابهن غیر متبرجات بزینة » :

— سورهٔ جلیلهٔ نور —

آیهٔ جلیله‌نك معنای حکیمنی تأمل ایده‌لم ! بو نظم ازل بویوریور ، که [قادینلردن زوجه‌لك موسمنی ، دوغورمق چاغنی تماميله آتلامش ، قادینلغه وداع ایتمش ، سن پیری‌یه واصل اولمشلر ایچین ثیابلرینی یعنی : چارلرینی آتمقده ، غیر متستر اوله‌رق سوقاغه چیقمقده — فقط زینتلرینی تبرج واظهار ایتمامك شرطیله — اثم ووبال یوقدر .] ای .... تستری قادینلر ایچین بر اسارت ، بر ذلت ، بر حقارت عد ایدنلر نه دیرلر ؟ بو آیهٔ جلیله قارشیسنده ذره قدر یوزلری قیزارماز ، دیللری دولاشمازمی ؟

ایشته ایشته : قرآن حکیم قادینلرك (چار) سزده سوقاغه چیقمه‌لرینه مساعده بویوریور ، فقط نوبهار شبابنه ، طراوت جمالنه ، ابتسام حسن و آننه وداع ایتدیکدن ؛ بلی بوکولدوکدن ، یوزی بوروشدقدن صوکرا .... ! شاب وکهول هرکسك نظرنده واجب الاحترام بر مادر وجدان . بر والدهٔ ناموس ! اللری قدید ومرتعش ! سیماسی حزن انکیز بر لوحهٔ هرم ! ارتق بویله بر وجوده سوء نظرله باقه‌جق بر انسان ، بر وجدان تصور اولونیرمی ؟

بو هفتاد وهشتاد ساله وجوده عاقل وجدانلر — نظر شهوتله دکل — چشم عبرتله باقارلر !

او تابوته ، مقبره حاضرلانمش اولان موت ذی حیاتی بو فنا عالمنه صوك نظر وداعنی عطف ایتمك ، بر قاچ کونه قدر او فرسز کوزلرینی بسبتون یومق اوزره چیقدیغنی ، کونك برنده کندیسنك‌ده اولان بزم حکم قاهره تسلیم عنانه محکوم اولدیغنی دوشونیرده بوتون انفعالات واحتراصات بشریه‌سی — بر آن ایچین اولسون ! — بر صرعهٔ عبرت ایله چکلری کیتله‌نیر ؛ او کابوس انفعال واحتراص التنده بی‌تاب قالان روح انسانیتی سیلکینیر ؛ بر از نفس آلیر ! براز کندینی دوشونمکه فرصت بولور !

صانکه هاتف ازل بو آخرت یولجیسنه [نقابکی جلبابکی آت ! آت ، ده آچیق اوله‌رق میدانه چیق ! بشریتك طوفان شبابی ایچنده ، امواج شهواتی آراسنده اویومقده اولان بی خبرلر سنی کورسونلر کورسونلرده او خواب لاقیدینك نه مدهش بر صباح انتباهی اولدیغنی کوزلری أوکنده تجسم ایتسین !] دیور وبونك ایچین مساعده ایدییور . اوبله‌یا ! بو مساعدهٔ الهیه بر حکمتدر . بو حکمت ده بیزه بر درس عبرتدر .

جناب قرآنك بو آیهٔ جلیله‌یه :

« وان یستعففن خیر لهن والله سمیع علیم »

جملهٔ حکمیه‌سیله ختام ویرمسی ناموس انسانیت اوزرینه عرش اعلای اسلامیتدن ‌تیتره‌ین عقول سلیمه وقلوب نزیهه‌یه نه قدر استراحت بخش بر عنایت الٰهیه‌در .

[ثبوت : او نسوان هرم دیده‌لره غیر متستره اولدقلری حالده چیقمه‌لرینه اذن ویردك . مع مافیه آنلرك تستری ترجیح ایله استعفاف ایتملری کندیلری ایچین دها خیرلیدر . الله : انلرك ارککلر ایله سویلشدکلری — کیزلی آشکاره — سوزلرك هپسنی ایشیدیر وبوتون نیات ومقاصد روحیه ونفسیه‌لرینی بیلیر .]

تکشفی مانع اولان اهوال شبابك زوالی جهتیله ممنوعك عودتنه مساعده بویوریلیور . بو فتوای عوامدر . یعنی : عمومه رخصتدر . فقط بونك فوقنده بر عزیمت واردر ، که او خواص عقولك شان علویتیدر . نته‌کیم حال سفرده صیامك — حال حضر واقامته عودتنه قدر موقتاً — عفو بویورلدیغی حالده « وان تصوموا خیرلکم ؛ ان کنتم تعلمون » .

— سورهٔ جلیلهٔ بقره —

[یولجولغك بوتون مشاق ومتاعبنه رغماً اوروجی — او وقت مبارکنده ، اودم فیوضات نثارنده — ادا ایتمکز سزك ایچین — قضاء مافاتدن — البته دها خیرلیدر . اکر صیامك مادی معنوی فضائل بی نهایه‌سنی ، مزایای لاتحصاسنی بیلیور وتقدیر ایدییورسه‌کز عزیمتی رخصته ترجیح . نفسکزك اختیارینی اختیار حقه فدا ایدرسکز !]

بی پایان بر دریای حقیقت اولان دستور فقهامز « سن هرمه واصل اولمش عجائز نسوانك رجال ایله مصافحه‌سی لابأسدر . فتاوای هندیه : جلد ٥ ص ٣٢٩ » دیبور . مع مافیه عندالفتوی کوزلجه تأملی تنبیه ایدییور .

شريعت مقدسهٔ احمديه نه قدر علوى بر قانون حكمتدر ! حقايق اشيا واسرار شئون حادثاتى نه‌قدر نافذ بر نظر اعجاز ايله تدقيق ايدر ! ويرديكى الك كوچوك بر حكم ، نه قدر بويوك بر حكمتدر !

هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه‌نك؛ بوتون شمول معناسيله سعادت حياتى ذره قدر اخلال ايده‌جك الك عادى ، الك اهميتسز بر حادثهٔ اجتماعيه‌نك ايجاد وايقاعى اسبابنه قارشو عقل سليمك پرستش ايده‌جكى نه حكيمانه نه كرامت پرورانه تدبيرلر كوسترير ! مخدراتمزدن تسترك — فرض محال اوله‌رق ! — رفعى عادتا اسلاميتك يېزه وداعى ديمك اولور ! نه مدهش ، نه‌هول انكيز فلا كت عظما !!

كورمزميز : ختان ؛ — معناى شرعيسيله — سنت ايكن بوتون عالم اسلام نظرنده نه قدر بويوك ، نه قدر مقدس بر نشانهٔ اسلاميت اولمق اوزره تلقى اولونيور !

اسلاميتك محيط مدنيتى ايچنده سنتسز بر مسلمان تصور اولنه بيليرمى ؟ بر ميدان حربده شهداى اسلامى مقتولين اعدادن سچوب آيرد ايدن سنت دكلمى ؟ شايد آرالرنده سنتسز بر مسلمان بولونيرسه جزاسى — دشمن اولولرينك رفاقتنه ترك اولونمق صورتيله — نه قدر آغير جكر !

بر وقت بو قبيلدن بيرى نه‌ولنمشدى‌ده زوجه‌سى كمال نفرتله رد ايدرك بكارتيله قاچوب كيتمشدى. سببى صورولنجه « الله اسيركسين! او مسلمان دكلش ، كه ...! سنتسز ؟!» جوابنى ويرمشدى . سنت حقنده‌كى اعتقاد عمومينك بو درجهٔ بالا تريننه باقيلسين ! بى نمازلق ، عشرت — نظر شريعتده‌كى حرمتى انكار اولنمدقچه — كفر صاييلمازده نه فرض نه‌ده واجب اولميان ختانك تركى كفر عد اولونير و « مسلمان دكلش ، كه ...! » ديديرتير . ختان ، سنت ايكن موقع شرعيسنى واجبك حتى فرضك فوقنده كوسترمسنده‌كى حكمت نه‌در ؟ ايمان ايله كفرك بيننده فصل الخطاب اولمق مزيتنى حائز اولمسيدر .

ايشته : بر مقتولك اسلاميتنى — او دقيقهٔ تميز وتفريقده — نه‌واجب نه‌ده فرض كلوب اثبات ايده بيليور . اوزرنده‌كى نشانهٔ سنت « بو مسلماندر ! » ديه شهادت ايديور . شهادتى‌ده كمال امنيت واطمئنان ايله قبول اولونيور .

ايشته : تستر نسوانده بو حكم وقوتى حائزدر .

باخصوص بو ؛ سنت‌ده دكل ، فرضدر . سوقاقده مسلمه ايله غير مسلمه‌نك بينى تفريق ايدن او نقاب عصمت ، او جلباب عفتدر .

قادينلق ، وجود انسانيتك قسم مستورنى تشكيل ايتمشدر . لسان شريعتده قادينه « تپه‌دن طرناغه قدر عورتدر . » حكمى ويريلمسى‌ده بو حكمت خلقه مبنيدر .

نظر حكيم ؛ قادينك غير مستوره اوله‌رق سوقاغه چيقمسنى عينيله بر انسانك عريان اوله‌رق انظار ناسده كورونمسيله مساوى طوتار .

عقل سليم ، بوكا حكمده هيچ‌ده تردد ايتمز .

سلامت عقلدن ، نظر حكمتدن نصيبه‌دار اولميانلر دوشديكلرى درك اسفل سافلين ماديت وحيوانيتك فوقنه : سرير احسن تقويم انسانيته چيقه‌مازلرده اشاغيدن يوقارى سنك انداز تعريض اولوب دورورلر ! اوروپا مدنيت حيوانيه‌سى اسلاميتده تستر نسوانى وحشتله، ذلت واسارتله تلقى ايدرسه معذوردر . بيز ؛ انسانيز ؛ حيوان دكليز . انسان باشقا ... حيوان باشقا !

اونك ؛ عقورانه ، مفترسانه، سباعانه هجومى اساساً اسلاميته‌در! قصدى مهر توحيدى سوندرمك ، جهان انسانيتى كثيف بر ظلام مدنيته (؟) بوغمقدر . « يريدون ليطفؤا نورالله بافواههم والله متم نوره ولوكره الكافرون »

— سورهٔ جليلهٔ صف —

[آنلر مهر منير اسلاميتى سوندرمك ايچين بوتون قوتلريله چاليشيورلر ؛ پوف .. ..! پوف .....! ديه آغيزلرينى ييرتيورلر ! جكرلرينى پارالايورلر ! حالبو ، كه الله كافرلرك زفير كراهتلرينه ، شهيق طعن وتشنيعلرينه رغماً — نورينى — بوتون ابعاد كائناته نشر وتعميم ايله — اتمام ايتمكده !]

كى شود دريا ز پوزسك نجس
كى شود خورشيد از پوف منطمس
هركه بر شمع خدا آرد پوفو
شمع كى ميرد بسوزد پوز او
چون تو خفاشان بسى بيند خواب
كين جهان ماند يتيم از آفتاب

— مثنوى شريف —

اوروپا مدنيتى تعدد ازواجى ، بير چوجغك اون بابايه مالك اولمسى خوشنه كيدرده !؟؟ اسلاميتده تعدد زوجاته ، بير پدرك اون اولادينه ديشارينى صيريتير ! چونكه اسلاملرك ، حقيقى انسانلرك چوغالمسى ، قوت وشوكت اسلاميه‌نك تزايد وتعاليسنى كندى اجلى ، كندى ئولومى كبى تلقى ايدرده قورقوسندن ئودى قوپار !

تعدد ازدواجه كوزيومان بوناموسلى (؟؟؟)مدنيتك قرون وسطا ادباى صليبيه‌سندن اسلاميته فرط عداوت وخصومتيله بين الامثال نه ممتاز برموقع شرف (؟) احراز ايتمش اولان (په‌ررون _ Perron) شو :

et que . x . femme ait un hons et . x . marie ait une femme sans nul péché et sans nul blame dont jamais doit êtrereprise·

قونت‌هانرى : « l'Islam » ص : ۱۰۷ هذيان وقاحت كسترانه‌سنه نه ديملى ! ؟

اسلاميت تعدد ازواجه‌ده قائلمى ؟ تعدد ازواجك بوقدر شنيع ، بو درجه منفور ومستكره اولديغنى اعتراف ايدنلرك آنى كنديلرى ارتكاب ايدركن اسلاميته اوملعون يوز قاراسينى فيرلاتملرى نه قدر ايگرنج بر آلچاقلقدر ! ايشته اوروپا مدنيتك وجدانى ! عقل وازعانى! بن ؛ (په‌ررون) ك بوعوعوهٔ عقورانه‌سنى ايشيتديكم وقت نه‌قدر

نفرت . نه‌قدر استکراه ایت‌دیمسه اوقدرده طبیعی بولدم . بکا وجدانم دیدی ، که : « بەررونه هیچ‌ده قیزمه ! بو ، بیرفاحشەنك ؛ ناموسلی برقادینه اسناد فحش وزنا . ایتمسی قبیلندندر ! »

زمان جاهلیتده جزیرة العربده‌درت نوع نکاح وارمش ، که بونلردن بیرینی مقاله‌مك بشنجی پارچه‌سنده سویله‌مشدم . بیردیکریده: بیرقادین برقاچ ارککله کوریشیر ؛ هانکیسندن حامل قالدیغنی کندیسیده بیلمزکن دوغوردیغی وقت آنلرك هپسنی نزدینه دعوت ایدر ؛ امتناع ممکن دکل ! هپسی کلیر ؛ جانی هانکیسنی ایسترسه بدبخت نوزادی آنك قوجاغنه آتار ؛ «باباسی سنسك !؟ » دیر .

اسلامیتك ، انوارعلویتله یوغورلمش اولان خمیر ماهیتنده برقاچ دامله‌ده معنای غیرت واردر . بوحقیقتك برهان مبینی :

« الغیرة من الایمان »

— جامع صغیر —

حدیث شریفیدر . (غیرت) انسانك حقوق مشروعه‌ی اوزرینه تیترەمسی ، غیرك تجاوزینه قارشی سراپا بر آتشپارهٔ غضب کسیله‌رك حفظ حقوق اوغرنده موتك اوزرینه یورومسی دیمکدر . انسانی بوتون حقوق طبیعیه‌ومدنیهٔ مشروعه‌سیله‌یاشاتان ایشته بوآتشین غیرت؛ بوروح حمیتدر . بومعنی ایله مفسر اولان غیرتك اك شدتلیسی زوجین بیننده حکمفرمادر . بوکا تورکجه‌ده « قیصقانجلق » دیرلر . قادینك قیصقانجلغی پك‌عماندر . حریم ازدواجنه صوقولمق ایسته‌ین رقیبه‌سی اوزرینه برصاعقهٔ‌موت آفرینندر .

« اغیر من احمی ! »

ضرب‌مثلی عربلر قادینك بوافراط قیصقانجلغندن کنایةً ایراد ایدرلر .

امام بخارینك ، کتاب‌النکاحده نقل ایتدیکی‌شو « برکون‌حضور جلیل جناب رسالتپناه اعظمیده (علیه‌الصلاة‌والسلام)سادات‌انصاردن سعدبن‌عباده (رضی‌الله عنه‌اجمعهم) سوق مناسبتله : بیر نامحرمی زوجه‌مله کورسه‌م درحال ئولدیریرم ؛ دیمسنه حضار اصحاب متحیر اولدیلر ؛ علیه‌الصلاة والسلام افندیمز بویوردیلر، که : نه او ...؟ سعدك غیرتنه تعجبمی ایدییورسکز ؟ بن ؛ سعددن غیرتلی‌یم . الله‌ده بندن غیوردر . »

حدیث غیرتك نه‌دیمك اولدیغنی بیزه وضوح تامیله اکلاتیر . جناب سلطان‌الانبیانك حضور همایوننده « ئولدیریرم . . ! » دیمك — حقسز اولسه — نه‌بویوك کستاخلقدر ! حضارك اصحابك حیرتی نوکلیمی ؟ نامحرم قادینله همبزم خلوت اولمق جنایتی نه‌درجه عفوی محال ایمش، که لسان جلیل شریعت « ئولدیریرم ! » ك قاتانی توبیخ دکل بالعکس تشجیع ایدییور . فواحشدن منع وزجرده کندیلرینك دها غیرتلی ، جناب‌حقك ایسه کندیلرندن دها غیرتلی اولدیغنی خبر ویرییور .

غیرت حق برمثل کندم بود
کاه خرمن غیرت مردم بود

اصل‌غیرتها بدانید از آله
آن‌خلقان فرع حق بی‌اشتباه

— مثنویٔ شریف —

مخدراتمزك موقع اجتماعیلرندن ، حقوقلرندن ، سویه‌عرفانلرندن یانه‌یاقیله بحث ایدنلر یامتدینـدر یا دکلدر . دکل ایسه‌لر قبول ایتمدکلری بردینه ، برشریعته معتقد وتابع اولان نسوان اسلامدن بحثه آنلر نامنه سوز سویلمکه هیچ‌ده حقلری یوق ! کوریبورلر ، که مسلمانلر اوروپا آداب اجتماعیه وعادات مدنیه‌سندن صوك درجه متنفر ! خاطرلرینه کتیردیکجه عادتا معده‌لری بولانیور !

ادبلریده ، عادتلریده ، نزاکتلریده هپسی‌ده کندیلرینك اولسون ! اونلر کبی انسان اولمه‌دن حیوان قالمق بیك قات‌اهوندر !

بیز اوروپانك یالکز برشیئه احتیاجمزی — مع‌الحجاب — اعترافده مضطرز : مدنیت فنیه ، صناعیه واقتصادیه‌سنه ...! ایشته بوقدر !

یوق اکر متدین ومتشرع ایسه‌لر کندیلرینی دراغوش ایدرك جناب قرآن‌حکیمی ، مخدراتمزك موقع اجتماعیلرینی ؛ دائرا مادار اطرافنی سراپردهٔ عفت وعصمتله قوشاتان آیات جلیله‌یی کوستریرز . مادامکه متدیندرلر ، البته کتاب اللهدن باشقا برسلطان ، برحاکم ، برفصل‌الخطاب طانیمازلر .

جناب‌حق :

فان تنازعتم فی‌شیئی فردوه الی‌الله والرسول

— سورهٔ جلیلهٔ نسا —

[دین ودنیاکزه عائد هرهانکی برامرده تنازع واختلاف‌ایدرسه‌کز آنی کتاب‌اللهه وسنت‌رسول‌اللهه عرض ایدیکز !]بویوریور. قرآن حکیمی وسنت سنیه‌یی بحق آکلایانلر حمد اولسون یوق دکل . عالم اسلامی احیا ایده‌جك ایچلرنده نه آتشین ذکای فضیلتلروار !

انلر بیر یره طوپلانوب‌ده قلمی اللرینه آلسه‌لر بیزدن بختیار بر ملت تصور اولونه‌ماز .

مخدراتمزك موقع اجتماعیلرینه شو :

ولاتقل لهما اف ولاتنهرهما
وقل لهما قولاً کریما .
واخفض لهماجناح‌الذل من‌الرحمة

— سورهٔ جلیلهٔ اسری —

کبی آیات جلیله‌دن فضله‌شرف بخش‌ایده‌جك — اوروپاعقلاسی‌ده . ایشته سویله‌سینلر ! — برشی کوستره‌بیلیرلرمی ؟

[ابوینکزه‌اف..! دیمیکز؛ یوزلرینه چنکیرمك کبی‌قدرابوتلرینی تنقیص ایده‌جك، تربیه‌سزلکده بولونمیکز ! اونلره طاتلی ، روح فزا سوز سویلیکز !

اونلره مقتضای بنوتکز اولان کمال شفقت و محبتکزدن جناح ذل وتواضعکزی یاییکز !]

« الجنة تحت اقدام الامهات »

— جامع صغیر —

[جنت ، والده‌لرك آیاقلری آلتنده .] خبر علویسنده‌كی ستایش محمدیه ایله آثاریمز نه‌قدر فخر ایتسه‌لر ینه آزدر . قانون اسلامیتده مسلمان قادینك موقع اجتماعیسی اوقدر مأمون ، حقوقی اوقدر محفوظدر ، كه بوكا نسوان عالم غبطه‌لر ایتسه سزادر .

سویهٔ عرفان بحثنه كلنجه بوكا ماضیده‌كی حیات دینمزله قرون ثلاثه وانی تعقیب ایدن اعصارك هر بیرنده یتشمش اولان یوز بیكلرجه حافظات ، محدثات ، عارفات ، شاعرات ایله استشهاد ایدریز .

طقوزنجی عصرك مدار افتخاری اطلاقنه شایان اولان امام جلال‌الدین سیوطینك علم جلیل حدیثدن اجازة الدیغی محدثاتك عددی اوتوزه بالغ اولیور . او هر عصرك ادیبه‌لری ، شاعره‌لری صایلمقله بیتمز توكنمز (رحمهن الله) .

بیز ایسه شمدی قیزلریمزه فرانسزجه اوقوتیوریز . واه . . ! واه واه . . ! یکی‌بونی ئوكرنوب ده‌نه‌یاپه‌جقلر؟ خارجیه مأموریتلرینمی درعهده ایده‌جكلر ؟ یوقسه سفارت خدمتلرینه‌ی كوندریله‌جكلر ؟

بو، افراط پرستلكك هم‌ده جنت درجه‌سی دكلسه نه‌در ؟

بیز، لسان ئوكرنمیه‌لم دیمه‌یورم . ئوكره‌نه‌لم ! هم‌ده یالكز فرانسزجه‌یه حصر ایتمیه‌لم ، مادامكه اوزاقدن یقیندن بوتون اقوام مدنیه‌ایله اختلاط ایدیبوریز ، هپسنك لسانی ئوكرنمكه چالیشه‌لم . فقط بیزم یاپدیغمز كبی دكل ، اوروپا پایتختلرنده‌كی السنهٔ شرقیه مكاتبنه مقابل بیزده « السنهٔ اجنبیه » مكتبی تأسیس ایده‌لم اك ذكی اولادلریمزدن لزومی قدرینی كوندره‌لم . كندی لساننك اك بسیط قواعدینی ادرا كدن عاجز اولان بیچاره چوجقلرك بیرده هیچ اكلامدیقلری و اكلامق قابلیتندن پك اوزاق بولوندیقلری فرانسزجه زواللی‌یی دها ایكنجی سال تدریسنده قاپی دیشاری ایدیبور . بلكه مكتب رشدیه تحصیلنی بیتیره‌جك ، اسمنی یازاجق قدر برشی ئوكره‌نه‌حكدی . یازیق دكلمی ؟

هله قیزلریمزه ئوكرتمك پك غریب . . !

اوروپا مدنیتی بیزی اولانجه شدت و وحشتیله تحقیر ایدیبور بیز بوندن ذره قدر منفعل اولمق شویله دورسون اوحقارتلری التفات مقامنده تلقی ایدیبوریز ! ولعمری ان هذا لفی الفعال بدیع ! كتاب‌اللهه التجا ایده‌لم كتاب‌الاهه . . . !

بیزم ایچین نجاة ، حیاة ، سلامت ، سعادت ، هپسی ، هپسی اكا التجاده‌در .

جناب قرآن حكیمك : « و لاینفعكم نصحی ان اردت ان انصح لكم ان كان‌الله یرید ان‌یغویكم هو ربكم والیه ترجعون ! »

[سزه - ای قوم نوحی تنظیر ایدن قلبسزلر ، روحسزلر ! - بوتون صفوت و صمیمیتله نه‌قدر نصیحت ایتدم ، نه‌قدر طریق حق و حقیقته ادخاله چالیشدمسه فائده بخش اولمدی . مكر جناب حق سزك ازغینلغكزك جزاسی اوله‌رق طوفان فلاكتله محكوم ایتمش ایسه اوكا نه‌دینه‌بیلیر . اوذات اجل و اعلا سزك ربكزدر ، مرجعكزده اودر !]

صوك خطاب نومیدینه مخاطب اولان زمرهٔ هالكیندن اولمیه‌لم .

فستذكرون ماأقول لكم وافوض امری الی الله

ان‌الله بصیر بالعباد !

ختام .

محمد فخرالدین

شرف انسان

— ١ —

قدرت قاهرهٔ صمدانیه‌نك عظمتی تمثیلده مخلوقات سائره‌یی پك كریده براقش اولان نوع انسانك شرف ومكرمیتی ، ادله و براهین ایله اثباتنه حاجت قالمایان - قابل ضروریه صره‌سنه كچمش وشمدی‌یه قدر میدانه كلن وكلمكده اولان آثار متنوعهٔ بشر ، انسانلره من عندالله بخش و احسان بیوریلان علو قدر و منزلتك ، بشقه مخلوقاتده اولمادیغنی مرتبهٔ وضوحه كتیرمشدر .

ارباب فكر واذعان ، ارباب علم و عرفان نزدلرنده بدیهیاتدن اولان « انسان شریف ومكرمدر » قضیه‌سی عموم افرادبشر طرفلرندن دخی قبول و تصدیق ایدلمكده ایسه‌ده اسباب شرف و علویت اكثر ناس جانبلرندن تدقیق وملاحظه ایدلمه‌مكده وبونلره دائر معلومات و آنك اوزرینه لازم كلن سعی وحركات كسب و تعقیب اولونمامقده‌در .

هله بالخاصه اهل اسلام بو بابده زیاده تهاون و تراخی كوسترمكله مادی ومعنوی ، دنیوی واخروی ضررلر كوسترمكده و مضرات جدیده‌یی احفاد وانسال آتیه‌یه تركله ساری و متعدی فناقلر بلكه جنایتلر ارتكاب ایله‌مكده‌در .

دوشونمیه‌رك التزام ایتمكده اولدیغمز قباحتلرك بعضیلرینی دیكر مقاله‌ده ذكر وتعداد ایده‌جكز .

قواعد فطریه و طبیعیه‌دندركه هر كس هردرلو حقایقی منفرداً تحصیل ایله دفع مضرت ایده‌مز ، بلكه كافهٔ اقوام و جماعاتده رهبر ومرشدلر ، عارف وعالملر یتیشه‌رك منسوب اولدقلری ملل واقوامك وبالواسطه جمعیت بشریه‌نك سعادتی اسبابنی ارائه واحضار وخلقی او اسبابه تشبث ایچون تشویق و انذار ایدرلر . بو سایه‌ده بیلمه‌ینلر ، بیلنلرك علم وعرفاننده ، وعظ و ارشادندن مستفید اوله‌رق كلیت ویا اكثریتله طریق نافع وصوابه سالك اولورلر .

علمای اسلامیه ، عرفای احكام قرآنیه آیات جلیله و تفاسیرده كوریبورلركه انسان دینان مخلوق ممتاز خلیفة‌الله‌فی لارض رتبهٔ رفیعه‌سنه نائل و « جعلناكم خلائف فی الارض » نظم جلیلی موجبنجه خلافت مذكوره حضرت آدم علیه‌السلام ایله اولادینه شاملدر .

یرده‌وكوكده موجود جمیع كائناتك نوع مكرم بشره مطیع ومنقاد اولملری ومنافع انسانیه‌یه خادم صورتده ایفای وظیفه‌یه دوملری آیات قرآنیه‌یی تأیید ایدن شواهد مادیه‌دن معدوددر .

صفت خلافت ، انسانلرك بر یوزنده امر و نهیه قادر ، مالك ومتصرف اولملری ، سلطنت وقدرتلرینی بالفعل کوسترمه‌لری لزومنی مفید ومشعر و آشنایان لغت وتفسیر بو حالی مدرك ومقر ایکن وظیفهٔ انسانیه‌ده قصور ایتمکده تمادیمزی نه‌ایچون بزه اخطار،ونتیجه‌نك یعنی وظیفه‌یی سوءاستعمالك جزاسی غایت آغیر وعموماً تحملکذار اولدیغنی افاده ایله انذار خصوصنه تهالك واستعجال کوسترلمیور ؟

حکمت خلقتله ممزوج وصف اصلیه‌مزدن اکلاشلدیغی اوزره انسان ایی بر فعلی آخردن طلب ایده بیلمك صورتیله امر وفنا ایشی یاپمقدن منع ایتمکله نهی وظیفه‌سنی ایفا وعدالت سبحانیه‌یی تمثیل و ایفا لازم کلدیکی وبونك ایچون برچوق اسباب ووسائطه محتاج بولوندیغی حالده نه‌دن اسباب ظاهره ومادیه‌سنه تشبث لزومی (هرشخصه‌ا کلایه بیله‌جکی لسانله اکلادلق) جهتی حقیله التزام ایدلمیور ؟

تعریف وایضاحدن مستغنیدرکه بر کسه‌نك دیکرینه بر ایشی یاپمق ایچون امری انك اوزرنده بررجحان وتفوق صاحبی اولمسنه‌وامرینی اجرا ایتمدیکی حالده مخاطبنی سرفرو ایتدیره‌جك بر قوته‌مالك‌بولونمسنه متوقفدر .

بر شخصده آمریت اقتداری نصل قوته محتاج ایسه بر قومده ، بر ملتده ، بر حکومتده دخی دیکرینه سوزینی کچیرمك ودیدیکنی یاپدیرمق ویا مخاطبندن قورقامق ایچون قوته وانك لوازم ابتدائیه ومواد اصلیه‌سنه مالکیت شرطدر .

زمان ، عصر دکیشدکجه قوتلرك اسباب و وسائلی دخی تبدل وتعدادی غیر قابل درجه‌ده وتنوع وتکثر ایتمش و ماضی‌یه ارجاع نظر ایدرسه‌ك زمانمزده‌کی اسباب وقایه ومدافعه دائما انقلابه معروض قالمش وبوندنبویله دخی علی الدوام وبلکه سابقندن دها سرعتلی ، بیلنمه‌ین قالبلره کیره‌جکی شبهه‌دن آزاده بولنمشدر .

حال بویله ایکن بز عالم اسلام عقلا وعلماسی نه حالده‌یز . ونصل دوشونمکده وخط حرکت عامه‌یی نه یولده چیزمکده‌یز .

بشکطاش   بروسه مبعوثی

عمر فوزی

معنویات عسکریه درسلرنده بر پارچه :

نفر « فهیم »

اوچیوز یکرمی درت سنه‌سی روم ایلینك بر کوینه خائن برچته اشقیا ؛ صوقولمش ایدی . عسکرلر ، ژاندارمه‌لر او کویی صارمغه قویولمش ایدی . ژاندارمه سواری نفرلرندن ــ فیلورینه‌لی فهیم ؛ ــ طولو دیزکین بوخبری قوماندانه؛ کتیرمش ایدی. قوماندانندن ضابطنه امر آلان فهیم ؛ ینه عینی خیزله او کویه ؛ دونمش ایدی . فهیم ضابطنی آرایور ، مستعجل امری تبلیغ ایچون عجله ایدیوردی . فهیم کویه طالمش ایدی ؛ یوکسك سسله ضابطنی صوریور ، حیواتی متصل سوریوردی . آ بلوقه خطندن یوکسلن بر سس ؛ فهیمه : « ضابط اوته‌کی یوزده ، آرقه‌دن طولاش ، بورادن ایلریلمه ، اوریلورسین ! » دیوردی . فهیم بو تکلیفی نفسی ایچون آغیربولیور ، طولاشمه‌یی ایفای وظیفه ایچون اوزون کوریوردی . فهیم آتنك باشنی چویرمك ، کیفنی قیرمق ، خیزینی کسمك ؛ ایسته‌مدی . « دکمز بوقدر احتیاط ؛ رجعته ! » دیدی . قوجه فهیم طورینی بوزمدی . کندیرمه‌یولدن سوردی ، کیدییوردی. اشقیانك متحصن اولدیغی بنالر اوکندن فهیم بو کیفله ؛ کچیوردی . اورادن یاغان قورشونلر ؛ صانکه فهیمك مردلکنه حیران ؛ سلاملایوردی . هر شیئك کوتوسی کبی بو قورشونلرکده بر کوتوسی ؛ قهرمان سواری‌یه حرمتسزلك ایتمش ، فهیمه و آل ‌اتنه یامان یرلرندن دکمش ایدی . حیوانك بووارلنمه‌سی فهیمك مقدس سلاحی‌ده الندن دوشورمش ایدی . فهیم ؛ بو یاره‌لی آرسلانی ؛ آرقداشلری قوشوب قاپمشلر اوموزده طاشیمشلر ، ضابطنك قوجاغنه یاتیرمشلرایدی . ضابط فهیمك یاره‌سنی صاردیرمق ، فهیمی اوقشامق ایستیوردی . هیهات‌که فهیم ممانعت ایدیور « سلاحم ، ناموسم ! » دیه چیرپینیوردی . اوت فهیم یاره‌سنی صاردیرمیور « سلاحمی بولمادقجه یاشامم » دییوردی . قوشمق ، آرامق ، قیریق باجاغیله هجوم ایتمك ایستیوردی . ضابطی فهیمه : « سلاح چوق ، ایشته آل برشقه‌سنی ! » دییوردی. فهیمی تسکینه چالیشیور فقط فهیم بو سوزدن دخی متأثر اولیوردی.

برقاچ دقیقه صوکره ایدی‌که فهیمك فداکار ، وفاکار ارقداشلری ، او عینی حسك اورتاقلری ؛ جوشمشلر؛ ینه اوقورشون یغمورلری آلتندن فهیمك سلاحی‌ده قورتارمشلر ؛ کتیرییورلردی . نه‌مؤثر منظره ! نه‌خوش مژده ! فهیم سلاحنی کوردی ، کوکلی ، روحی فرحلرله طولدی : فهیم طیانه‌مدی . قیامه اوغراشدی ، سلاحنه قارشی قوشمغه چالیشدی . فقط باجاغی یاردیم ایتمه‌دی . فهیم ؛ یره دوشمشدی؛ لکن بو سفر املنه قاووشمش ، سلاحنه صاریلمش ، یره اویله قاپانمشدی . فهیم متصل حمد ایدیور ، سلاحنك دیجیکنه یوره‌کنی دایامش ، طوغراسنی دوداقلرینه یناشدیرمش حال استغراقه طالمش ، کوزینی یومش اوپیور ، اوپیور . « اووخ یاربی . . . سلاحم ! » دییوردی ؛ چونکه فهیم؛ دولتك سلاحنی، ملتك معزز ناموسی بیلیور وکندی حیاتی آنك بك آلتنده کوریوردی .

فهیم ، عسکر انسان ؛ بر قاچ کون صکره وقت ساعتی کلش کوچدی . بو یالانجی دنیادن ، بوامتحان یرندن عالم علیایه‌یوکسلدی. کیتدی . فقط سلاحنه ناموسنه صاریلی ؛ بر مراد اوله‌رق اوچدی کیتدی . بر یوزنده باباسنه ، قرداشنه ، اردوسنه ، ملتنه شانلر عبرتلر صاچارق نوردن اثرلر ، شرفدن میراثلر براقه‌رق پرواز ایتدی کیتدی. قابنه صیغمیان فهیم ، سقط ، معطل قالبنی بویله‌جه چابوق سیلکدی ، روح مبارکی حدودلرده سلاح آرقداشلرینه یاردمه ، رفاقت‌وشفاعته سفر ایتدی ، کیتدی . اوراده ابدی نوتجیلکلر ، دوریه‌لر ایفاایدن شهدا روحلریله برلشه‌جك ، فهیم آرتق املارینی دها یوکسکلرده ، دها کنیشلکلرده ، حدودلرباشنده . اردولر اوکنده ایفا ایده‌جکدی.

ایشته فهیم بو ناموسکار ملتك بویله برمسلح فردی ایدی . فاتحه‌لر . نشیده‌لر روحکه سنك ای وطنك دائمی محافظی . استبدال قبول ایتمز عسکری . اردوکاهلر ایشیغی . غزالر رهبری ؛ قوجه فهیم !

عمر فوزی

باب معلای مشیختپناهی‌یه

دولتلو سماحتلو افندم حضرتلری

امور مهمهٔ شرعیه وخصوصات لازمهٔ دینیه‌ده خلیفهٔ روی زمین وحامیٔ دین مبین افندیمز حضرتلرینك وکیل بیعدیلی و بالجمله مسائل دینیه ومهام امور شرعیه‌یه متعلق مشکلاتك حل وفصلنه مخصوص کافهٔ مؤمنین وموحدینك اك بیوك واك عملوی برمرجع جلیلی اولان باب مراحم مآب فتواپناهی‌یه مراجعت عاجزینك منافع عمومیه‌یی جلب ومضرت محض ومحققه‌یی دفع کبی برطاقم ضرورتلرك سوق والجا آندن حصوله کلدیکی عرض وبیانیله خاکپای معالی اکتناه ولی النعم افخمیلرینه برای استفتا عرض وتقدیمنه اجتسار اولنان مسائلك تشریح وبیاننه شروع ایتمزدن اول محضا افندیمزك نظر دقت حقایقپرورانه‌لرینی جلب ایتمك مقصد خیر مرصدیله سبب تعجیز ومراجعت عاجزی اولان کیفیتك تشریح وبیاننه لزوم کورلمش وبروجه آتی دخی ابتدار ایدلمشدر .

معلوم معالیملزوم فقاهتپناهیلری اولدیغی اوزره برملتك دوعالمده سعادت وسلامتی تأمین ایدن وعهدهٔ ذمتنه مترتب اولان وظائفك اهم واقدسی دین مبین محمدینك امر ایتدیکی وجهله مقامات مبروره ومقدسه‌نك شان جلیل اسلامیته موافق بر صورتده رهبر نجات واستةاللری اوله‌جق شبان وطنك دینی اخلاقی مدنی تربیه‌سنه اعتنا ودقت ایتمك کبی خصوصات لازمه ومهمه‌دن عبارتدر .

بو وظائف دینیه وملیه‌نك احسن طریق اوزره جریانی تأمین ایتمك ایچون بونك مابه‌البقاسی اولان وسائطك تأمین واستحصالنه اعتنا وغیرته متوقفدر . فی‌الواقع بوکون مملکتمزده بولنان بالجمله جوامع وتکایا مکاتب ومدارس اسلامیه‌نك لوازمات ضروریه‌سی اوقاف جلیلهٔ اسلامیه وارداتندن وعموم ویرکی اوزرینه یوزده اون نسبتنده اجرا ایدیلان ضمایم ایله حکومت طرفندن ویریلان واسلاملرك مقدار نفوسی نسبتنده حصه‌لرینه اصابت ایدن اعاناتدن تأدیه وتدارك اولنمقده‌در . بو بابده کی مخصصات زمین وزمان نظر اعتباره النדیغی تقدیرده شو مقامات مقدسه وعالیه‌نك شان جلیل اسلامیته موافق برصورتده‌کی اداره‌سنه کافی اوله‌میوب اوقاف‌ومعارف مرکز اداره‌سیچون بیك درلو مشکلاتی مؤدی وموجب اولمقدنماعدا شو زمان اخیردنبری‌لزومی درکار اولان مکاتب ومدارس اسلامیه‌نك اصلا حاتندن دخی بزی منع ایلمکده‌در . باخصوص مملکتمزی سرابا استیلا ایدن وبالجمله دوربینان حقایق شناسمزك نظر دقتی جلبه بادی اولان جهالتك ازاله‌سی ضمننده مکاتب ومدارسمزدن انتظار ایدیلن محسنات‌وفائده درجهٔ مطلوب ومقتضیه‌دن پك دون برمرتبه‌ده اولدیغی تحقق ایلدیکی تقدیرده هر حالده برآن اول بونلرك اصلاحنه چالیشمق عاجزلری ایچون ناقابل ترك واهمال بر وظیفهٔ دینیه وملیه اولدیغنه قناعت کامله‌مز حاصل اولمقده‌در .

حالبوکه بونلرك مخصصاتی شمدیکی حال اسف اشتماللرینه کوره اداره‌سیچون بیله کافی دکلدر .

ایشته بو بابده‌کی اسباب معروضه ومحققه‌دنطولایی وارداتی دون ومصارفی افزون ازهر جهت جالب نظر دقت اولان بر مشکلات عظیمه ایچنده بولنیورز .

زیرا سنه بسنه اوقاف ومعارف مرکز اداره‌سنك آچیغی تظاهر ایدییور . شمدی ایسه بو آچیغی قپاتمق وبودجه‌ده توازن استحصال ایتمك ایچون یا اوقاف‌ومعارف اداره‌سنك وارداتی تکثیره چالیشمق ویاخودکه تنقیص مصارف یولنی استلزام ایتمك مجبوریدر . عکس تقدیرده مرکز اداره‌یی افلاس کبی بر ورطه‌یه سوق ایتمکدن بشقه بر شی دکلدر . زمین وزمان نظر اعتباره آلندیغی تقدیرده مصارفاتك تنقیصی ممکن اوله‌میوب وارداتك تزییدینه همت ایسه بزم ایچون فریضهٔ ذمتدر . ایشته بو نقطهٔ نظردن ادارهٔ وقفیه‌سنجه تتبعات وتدقیقات لازمه اجرا ایدلمش‌ده اهالیمزك فقر وضرورتی نظراعتباره آلندیغی تقدیرده اوقاف ومعارف ایچون یوزده اون نسبتنده‌کی ضمایمدن فضله بر طاقم مطالبده بولنمق تکلیف مالا یطاق قیلندن بر شیٔ اوله‌جغی وخاکپای مراحم اکتناه ولی النعم افخمیلرینه برای استفتا عرض وتقدیم اولنان اصولدن بشقه بر وجهله اوقاف ومعارفك وارداتی تزیید ایتمك ممکن اوله‌مدیغی اوقاف ومعارف مجلس کبیرنجه قناعت کامله‌سی حاصل اولمشدر . افندیمزی تعجیزه بزی سوق واجبار ایدن معروضات کمترانه‌لرندن مستبان بیوریله‌جغی وجهله زیرده مسئله شکلنده کوستریلن اصولدن استفاده‌مز تجویز بیورلدیغی تقدیرده اوقاف ومعارف اسلامیه‌یه عائد اولان مقامات مقدسه ومبروره‌نك شان جلیل اسلامیته موافق بر صورتده اداره‌سی تأمین ایدیله‌جك وبزم ایچون هر حالده لازم ومقتضی‌اولان مکاتب ومدارسك اصلاحنه بر امکان استحصال ایدلمش اوله جقدر . بوکون مکاتب موجوده‌مزك مقدارندن فضله اوله‌رق لااقل یوز اللی مکتبه اشد احتیاجز واردر . مکاتب ومدارسمزه عائد اولان مخصصات ایسه مکاتب ومدارس موجوده‌مزه کافی کله‌مدیکندن‌ماعدا بونلرك‌ایچنده‌استخدام اولنان‌معلمین ومدرسین‌فقدان‌معاشلرندن‌طولایی ترك وظائفله بزی تهدید ایدیورلر . شوحال اسف اشتمالدن تخلیص کریبان ایتمك ایچون‌زیرده‌کی مسائلده عرض و بیان اولنان اصولدن بشقه بر مخصصاتك تدارك وتأمینی ممکن اوله‌مدیغی تقدیرده مکاتب موجوده‌مزك تنقیصی‌انتاج ومؤدی اوله‌جغی بی‌اشتباهدر .

خدا نکرده بو حالك وقوعی بزم ایچون نقدر تهلکه‌لی اولدیغی عرض و بیاندن مستغنیدر . ایشته بروجه بالا عرض و بیان اولنان وحقایق مسلمه‌دن معدود اولان معروضات عبدانه‌لرینی نظر اعتباره

آله‌رق زیرده‌کی مسائلك حقیله باطلی تفریق ومنافع عمومیه‌یی تأمین ایله هرکسی مضرتدن وقایه و صیانت ایدن شرع شریفه تطبیقاً حلنی استرحامه جرأتیاب اولیورز . اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان ولطف واحسان حضرت ولی‌النعم افندیمز حضرتلرینکدر .

فی ٦ صفر سنه ۱۳۲۹ بوسنه وهرسك اوقاف

ومعارف مدیری

محمدشریف

برنجی مسئله — . اوقافه عائد همان هربرشهر وقصبه‌ده الڭ کوزل و الڭ شرفلی یرلرده پك چوق خالی عرصه‌لر واردر بتون مملکتده بویله بیك بشیوز قدرعرصه‌مز موجود ایکن اوقاف اسلامیه‌نك بونلردن استفاده‌سی همان لاشیٔ حکمنده‌در. شمدی بونلردن مطلوب و متصور اولان استفاده‌یی تأمین‌ایتمك ایچون بونلرك احیاسی‌لازمدر. بوایسه عظیم برمبلغه متوقفدر . الیوم اجرا ایدیلن تتبعات وتدقیقاتك نتیجه‌سی اوله‌رق سنوی رأس‌المال ایله فائض دن یوزده بشنی تأدیه ایتمك شرطیله اوچنجی مسئله‌ده عرض‌وبیان اولنان اصوله توفیقاً بر استقراضك عقدی ممکندر . حالبوکه خالی وبوش اولان عرصه‌لریمز اوزرنده بوباره ایله انشا ایدیله‌جك ابنیه وسائره‌نك یوزده اوندن فضله برواردات تأمین ایده‌جکی کرك اهل خبره وارباب‌وقوفك تأمین وبیاناتی و کرکسه مقدما مختلف وقفلر بیننده منعقد اولان استقراض کیفیتیله اجراایدیلن تجاربله ثابتدر . بوصورتله دفع مضرت و جلب منفعت قبیلندن اولان براستقراضك عقدینه جواز وارمی‌در .

ایکنجی مسئله . — اوقافه‌عائدبعض عرصه‌لر وارکه وارداتلری بك دوندر وبونکله برابر کوندن کونه تدنی ایده‌رك مقطوعاً الثان مکلفات امیریه‌سی معکوساً تزاید ایلدیکی حالده الیوم بونلرك وارداتی یالکز ویرکی‌یه تقابل ایده‌میوب بونلرعلی حاله‌ترك ایدیله‌جك اولورسه اوقاف اداره‌سیچون عین‌مضرت اولدقلری بدیهیدر . برنجی مسئله‌ده عرض وبیان اولنان اصوله توفیقاً بومضرتك دفعی ممکن وبو حقایق نظر اعتباره آلندیغی تقدیرده اوچنجی‌مسئله‌ده عرض اولنان‌شرائطه توفیقاً استقراضك عقدینه مساغ وارمی‌در .

اوچنجی مسئله ـ . مسائل‌سابقه‌ده عرض وبیان اولنان مضرتك دفعی وبوندن‌ماعدا زمین‌وزمان نظراعتباره آلندیغی تقدیرده بزم‌ایچون براحتیاج مبرمدن عبارت اولان مکاتب ومدارسك احیاسی کبی بر منفعت‌عمومیه‌نك جلبی مقصد خیرمرصدیله بوکون یوزده بش فائضله اوقافك مسقفات ومستغلاتندن هیچ برشیٔ ترهین ایتمدن وبونلرك ملکیتنی تهلکه‌یه قویه‌جق هیچ برتأمیناتده بولنمدن یالکز مجلس کبیرك قراریله ومرکزاداره‌سنك کفالتیله براستقراضك عقدینه جواز وارمی‌در . مرکز اداره یوزده اون نسبتنده عموم ویرکیلردن اوقاف ومعارف ایچون اخذ ایدیلن وحکومت طرفندن مسلمانلره اعانه اوله‌رق اعطا اولنان مقداری تأمینات اوله‌رق کوسترمکله بوبابده‌کی کفالتی ایفا ایده‌جکدر .

دردنجی مسئله ـ . اوقافه عائد غایت اوفاق یرلر واردر . یرلرك واردات وقیمت حقیقیه‌لری پك دون اولوب اویرلره مجاور اولان آدملردن بعضیسی لضرورة کندی دائره‌سنی توسیع ویاخود عرصه‌سنه ضم ایتمك مقصدیله بو سببدنطولایی قیمت ذاتیه‌سندن پك افزون برفیاتیله اشترایه طالب اولورسه آلنه‌جق مبلغ ایله آنك برقاچ مثل وارداتی تأمین ایده‌جك برشیئك تدارکی ممکن اولورسه اوکبی یرلرك فروختنه مساغ وارمی‌در .

بشنجی‌مسئله ـ . شرفلی برموقعده اوفاجق برعرصه واردر عرصهٔمذکوره‌نك عدم‌وسعتنه مبنی انشاآت نظامنامهٔ موضوعنه توفیقاً اوراده برشیٔ یاپیله‌ماز بوسببدنطولایی اویر علی‌حاله بوش قالمغه محکومدر بناءً علیه بوعرصه بیهوده یره مکلفات امیریه‌یی ویرمك کبی برمضرتدن بشقه برشیئه یاراماز لضرورة همحدود اولنلردن‌بری کندی موقعنی توسیع‌مقصدیله اشترایه طالب چیقارسه آلنه‌جق مبلغ ایله اوقاف ایچون واردات کتیره‌جك برشیٔ آلمق شرطیله او اوقاف عرصه‌نك صاتلمسنه جواز وارمی‌در .

آلتنجی مسئله ـ . اوقافه‌عائدبر یر اولوب‌حال‌حاضرده‌کندیسندن استفاده‌اولنه‌مدیغی کبی حکومت ویا بلدیه طرفندن استملاکی مطلوب اولوب اختیار ایله صاتیله‌جق اولورسه فضله برمبلغك اخذی محقق اولدیغی تقدیرده محضا اوقافی ضرورتدن قورتارمق مقصدیله اویرك صاتیلمسنه جواز وارمی‌در .

یدنجی مسئله ـ . ابنیهٔمقدسه‌دن جامع ، تکیه ، مدرسه ، مکتب کبی مروروزمانله‌منهدم‌اولمش ویاخودکه انهدامه مائل‌بولنمش واوراده‌کی مسلمانلر لسبب من‌الاسباب دیکر محلاته کلیاً ویاخود قسم کلیسی نقل مکان ایتمش اولدقلرندن‌طولایی آرتق اوکبی‌ابنیه‌لرك اویرلرده‌وجودینه لزوم قالمامش اولورسه بروجه‌بالا عرض اولنان اصوله توفیقاً اویرلرك صاتیلمسنه ویاخودکه اوقاف ایچون برواردات تامین ایتمك مقصدیله اویرلرده ابنیه‌لرك انشاسنه جواز وارمی‌در .

سکزنجی مسئله ـ . نظامات موضوعه‌یه توفیقاً یکرمی اوتوز سنه‌دنبری موتالرك اورایه دفننه رخصت ویرلمیان واوقافه عائد اولان مقابرك فروختنه ویاخود اوقاف ومعارف ایچون بر واردات تأمین ایده‌جك اوزرلرنده ابنیه‌نك انشاسنه جواز وارمی‌در .

طقوزنجی مسئله ـ . بلدیه ویاخود حکومت طرفندن ضبط ایدیلوب (پارق) یعنی بغچهٔعمومی حالنه افراغ ایدیلن‌مقابرك یالکز عرصه‌لر حالنه افراغ ایدیله‌رك اوزرلرنده ابنیه انشا ایتمك شرطیله استردادی ممکن اولورسه بوکبی کیفیاته مراجعتله موادسائره‌ده عرض وبیان اولنان اصوله توفیقاً مزارستان ایکن بوکون پارق حالنده بولنان بوکبی یرلردن استفاده‌یه جواز وارمی‌در .

صراط مستقیم .— اشبو استفتانامه‌نك باب مشیخته تقدیمی آلتی یدی آی اولدیغی حالده هنوز بر جواب الامدقلرندن طولایی بوسنه‌لی مسلمان قارداشارمز مشیختك مسامحه کارلغندن شکایت ایدیورلر . عالم اسلام ایله تأیید روابط وتزیید مناسبات خصوصنده لاقید قالان مرکز خلافتك ، باری بر مراجعت وقوعنده اولسون جواب ویرمك لزومنی تقدیر ایتمسی ایجاب ایتمزمی ؟..

التهیده‌کی عدد معدود ، نزدباریده ثواب غیر محدود احضار ایدر .

کما قال جل شانه

مثل الذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله کمثل حبة انبتت سبع سنابل فی کل سنبلة مأته حبة والله یضاعف لمن یشاء والله واسع علیم .

طاهر المولوی

صراط مستقیم — شو عالی تشبثه قارشی سویلنه‌بیله‌جك سوزلری صاحب مقاله کاملاً سویله‌مش اولدیغی ایچون بز کندیمزدن برشی علاوه ایتمیه‌جکز . متشبثلرك عزمی ارباب حمیتك معاونتی سایه‌سنده انشاالله دارالشفقة الاسلامیه‌نك یاقینده برده قیز شعبه‌سی وجوده کلش کورمکله قریرالعین اولورز .

حریق هائل

سکون منجمد لیلی ییرته‌رق ، ناکاه
غنوده قلب خشین ظلامدن بر آه ،
بر آه ولوله پرداز قوپدی : — یانغین وار !
— بوسس ، بو کریه ادا صیحهٔ تظلمکار

رعود روح بشردر ، سماره دوکولور ؛
اونك خروش مآلیله روحلر سوکولور . —
تموج ایتمه‌ده برر بو صیحهٔ مشئوم ،
طرف طرف اوتیور صانکه بر کتیشه بوم .

عذاب ایچنده زمین ، اضطراب ایچنده زمان ؛
تلاش ایله دونیور محرکنده شیمدی جهان!
سما بو حاله هزاران نظرله ناظردر ؛
بر ارتعاش بکا کوزلرنده ظاهردر ...

*
* *

چاك ایتدی بر زبانهٔ خونین ، اوزاقلرك
پیراهن بیوت ، ردای ظلامنی ؛
قیوریلدی ، آسمانه اوزاندی ... قوناقلرك
قانلرله سیلدی منظرهٔ احتشامنی .

بر دوزخی زبانه‌که رعشان ... آله‌و ، دومان ،
ظلمت ، شراره پوسکوریور شش جهاته ؛
فوارهٔ جهنمدر : احراق ایچین همان
یوکسلمك ایسته‌یور کبی جوك کراته ..

بردن یاییلدی برمتموج قاناد کبی ،
شهابلر کریلدی فروزان لهیبدن ؛
بر ضربهٔ مسلسل ایله ، خانمان شکن ،
یکسر رماد ایدوب کیدیور هپ جوانبی ..

کویا که بر عقاب ضیا بال وشعله مو
اوستنده طاملرك دونیور مفترس ، عقور ؛
هر شاهبال ناری آیریلدی سوبسو ،
بر صرصر اولدی ... صرصر سیال نار ونور !

*
* *

بر صرصر دوار شرر پاش وشرر پوش
مبنالری ایتمکده تهورله در آغوش ؛
بر جوشش نوارهٔ خونین ایله یاخود
یردن کوکه چاغلار کبی شلالهٔ یاقوت .

صرصر دونیور ... صاوریلوب انقاض مساکن
صاغدن صوله ، صولدن صاغه ، بر موکب نیران ،
برتودهٔ پروانهٔ سوزان کبی لرزان ،
لرزان وپریشان اینیور آوله ... لکن

هرذرهٔ آتش پری مشبوع جهنم
بر قدرت سوزش طاشیورمش کبی جیلغین ،
پرجوش دوکولدکجه یره بر قوجه یانغین
ایجاد ایدییور ... بر قوجه غیای عدم فم!

صرصر دونیور ... کچدیکی یر اولدی مشابه
کوللرله ، دومانلرله بورونمش عرصاته ؛
کوز یاشلری ممزوج سیول نوحاته ؛
آوازهٔ واویل سمالرله مشافه !

*
* *

سونرمی ... آه ایله ، سیل سرشك ایله — ایواه ! —
سونرمی بر یانغین
شو کریه بار سفالت ، شو لب بآه تباه ،
شو محتضر ، بایغین ؛

سوقاقلره دوکولن طوللرك ، یتیملرك
سونرمی سوزش وجدانی ؟؟.. کریه دانهٔ حار
لهیب روح ایله — شبنم میدر ، — اولورمی بخار ؟
بو لوح نظره فروزك ، بو کتلهٔ کدرك

حضور سوز وکدازنده چهرهٔ وجدان
حجاب ایدوب ده قزارمازمی ؟ سویله ای انسان !
آجیرمی بونلره ؟ یربی خبر ، سما خاموش !
کچر صبا ومسا ...

کچر صباح ومسا لاقیدانه ، الم بردوش ...
فقط کلنجه شتا

شو چیپلاق عائله‌لر قار ، چامیرمی اورتونسون ؟
بوبی نواله طوپراقمی آچسین آغوشی ؟
لیال بارده‌نك ظلمت جهان پوشی
اولورمی پردهٔ عصمت ... اولورمی ، آه ، دوشون ؟
سمارعود صاچار ، برق یاغدیرر ؛ روزکار
صوغوق ، عنیف قانادلرله سله‌لر چارپار ،

كونش ياقار ، كيجه تدهيش ايدر... همان هرشى
يازيق ، زواللیلرك خصم جانى بى‌دربى ..
عمر دينن ايكى كونلك خشين يولى كچمك
بر اضطراب ، بر آلام ، بر فغان ، كرچك

جبين خلقته شيندر ، حياتى تسجينْدر ،
بونك مقابلهٔ مستحق تلعينْدر !
بشرـ قرين ايسه‌ك ، أى مرحمت ، حميت سن
شو كيمسه‌سزلرى قالدير زمين ذلتدن !...

ف . ساجد

يانغينه دائر

استانبول شهرينك بلدى آفتلرندن اك بويوكى يانغينلردر ، ديمسه اصلا مبالغه ايدلمش اولماز ، صانيرم . بونكله برابر . ـ نه‌غرابت !ـ دنياده هيچ بر بويوجك شهر يوقدركه ، يانغينلره قارشى استانبول قدر مدافعه‌سز بولونسون !..

اولكى هفته‌نك بويوك يانغينلرى مناسبتيله كونده‌لك غزته‌لر ، اختيار استانبولك بر قاچ عصرلق تاريخ حريقنى ، قارەلرينك نظر كاه عبرتنه سرديلر (هامه‌ر) دن ، (طوت) دن (غوتيه) دن آلنوب جوغى ميلادى سنه‌لرله افاده اولونان بو آتشلى وقائلى تاريخچه‌دن اوكرندك كه استانبولده ، قرق ، اللى سنه فاصله‌لرله ، يدى بيك ، اون بيك ، حتى اوتوز اوتوز بش بيك بيوت و دكاكين و سائره يانوب طوتوشه‌رق ، پايتختك كنيش ساحه‌لرينى خراب شهرلر حالنه كتيرمشدر . جامع و مدرسه‌لرله بعض خان و حماملر مستثنا طوتيله‌جق اولورسه ، سلطنت عثمانيه پايتختك هر يوز سنه‌ده بر دفعه تماماً يانوب بيتديكى ادعا اولنه‌بيلور . .

عصرده بر دفعه يانوب بيتن ودكزدن اك اوزاق نقطه‌سى نهايت يارم ساعتلك اولان پايتخت عثمانينك وسائط اطفائيه‌سى . پك ياقين بر ماضى‌يه قدر ، معهود اوموز طولومبه‌لرندن عبارتدى . صرف يانغينلر ، بكا طولومبه‌جيلرك تاريخچه‌سنى اوكرنمك مراقنى ويردى ، اما هيچ بر متخصصنى راست كتيره‌مدم . باشـده پك ايى دوشونلمش اولان بو مؤسسه‌نك بيزانس دورندن قالمه اولديغنى ظن ايدرم . شرقك هواسنده اشخاصى پك چابوق چوروته‌رك بتيرمك . مؤسسه‌لرى ايسه دونديرارق حال ابتدائيسنده حفظ ايتمك خاصه‌سى واردر . شرقك ، بالخصوص شرق اسلاميتك بر چوق مؤسسات نافعه‌سى موجوددركه تكمل ايتمه‌مك ، حين تأسسنده‌كى شكلنى عنودانه صاقلامق يوزندن بوكون ضررلى بر حاله كلمشلردر . غربك ، بويوك ، كوچوك شهرلرنده غبطه و حيرتله كورديكمز غايت منتظم ، غايت نافع كوكللى اطفائيه هيأتلرى ، بزم محله طولومبه‌جيلرينك تكمل ايتمش شكل حاضرندن باشقه بر شى دكلدر ؛ ارشاقلرى اوطوموبيلله قوشان ، صندقلرى بخارله صو فيشقيردان بو آخرزمان طولومبه‌لرى ، بزم محله اطفائيه هيأتلرندن صوكره تأسس ايتمش . و فقط كوندن كونه مكمللشديريله‌رك شمديكى حاللرينه كتيريلمشلردر . مادامكه بزده‌ده ، پك اسكيدن قالمه بر طولومبه‌جيلق عنعنه‌سى وار ، مادامكه بر صنف كنجلريمز قابناپان طاشان انه‌رژيلرينى آتشله كورشمكده ، همشهرينك جانلرينى ، ماللرينى سوندرك لقمه‌سى اولمقدن قورتارمقده دنه‌مك ، اويله‌جه يكيتلك كوسترمك استيورلر . او حالده نيچون ، حكومت ، بلديه ، فلان ، حاصلى عقلى ايره‌نلريمز ، بونلره بر آز رهبرلك ايدوب . اساساً پك ممدوح اولان فعاليتلرينى تعظيمه همت بويورمازلر ؟ ... اعتراف ايتملى كه كوكللى اطفائيه هيأتلرى تشكيل ايچون استانبولدن دها مساعد بر زمين زور بولنور .

محله طولومبه‌لريمز بويله ، يا عسكرى اطفائيه طابورلريمز ؟ استانبول سوقاغندن ، حزين حزين بورو اوتدوروب ، طولومبه آرابه‌لرينك هر پارچه‌سى سوكيله كلمش كبى آيرى آيرى صاللانه‌رق بويوك بر كورلتو ايله كچن اطفائيه قوللرك كريسنده پك آغير چيزمه‌لرينى بيك بلا ايله سوروكليه‌رك ، كويا قوشـان قان تر ايله باطمش آناطولينك زواللى محمدجكلرينى كورديكم زمان دائما قانم باشـمه فيرلار ، بلديه‌ميدر ، زيچنى پاشاميدر ، بونلره باقان كيم ايسه اونك يانبه قوشمق و ـ آيول ! الله عشقنه ، بر قاچ يوز غروش صرف ايتده ، شونلره پك بسيط ، پك عادى ، مهاجر آرابه‌سى كبى ، اوچ درت آرابه ياپديرر . بو يورغنلقله يانغينه يتيشن آدملر نصل آتشله بوغوشـونلر ؟.. ديمك ايستـه‌رم . حقم يوقمى ؟ اطفائيه نفرلرينى تقسيم قيشله‌سندن صماتيه‌يه قدر ياپان قوشديرمقده نه محسنات وار ؟ طار سوقاقلر وارسـه . اطفائيه‌نك طولومبه‌لرى‌ده كچه‌مز ، يوقوش چيقيله‌جق ايسه او طولومبه‌لر دها آغيردر .

ايكى اوچ سنه اولپور ، اورته‌لغه بر روايت چيقدى : اطفائيه نفرلرينه مخصوص اوطوموبيللر كتيريله‌جكمش . . . ايى اما ؛ او اوطوموبيللر كلنجه‌يه قدر قورقارم استانبولمز يانوب بيته‌جكده ، اوطوموبيللرى تكرار اوروپايه اعاده ايتمك لازم كله‌جك ! شمديلك طوپخانه ، ياخود ترسانه مارانغوزخانه‌لرنده ياپلمش ، ايكى صره‌لى نفر اوطورتيله بيلور ، عادى آرابه‌لرى پك چابوق ياپديرتملده ، صوكره ، طالعمزه ، اوطوموبيللر فلان كليرسه ، او آرابه‌لرى صاتمق ، ياخود باشقه بر ايشده قوللانمق كوچ اولماز .

هركلك ، متصل يانغيندن بحث ايتديكى كچن هفته ايشتديكم : استانبول بلديه‌سى معروف بويوك استقراضنى عقد ايدوب أليه بر ميليون كچيرديكى زمان اطفائيه هيأتلرينه انجق اوچ بيك ليرا تفريق ايده‌بيلمش ايمش . اونلرده بو پاره ايله چاتلاق طاسلرينى ، دليك خرطوملرينى ، قيريق آرابه تكرلكلرينى تعمير ايتديرمشلر ، پاره‌ده بتمش . . . استانبول بلده‌سنك آفت عظماى بلديسى حريق هائل اولديغندن حرمتلو بلديه‌مزك بويك بجا ، پك دور انديشانه قرارى ، جداً جدير تبريكدر !

ياصولر ؟ استانبوله تا روم قيصرلرى زماندن برى كتيرتلمش

نافع ومهم بر تشبث

فاتحه سلطان سلیم آراسند، کاتن وبوسمتلرك منسوب الیهی بولونان ایکی بویوك ذاتك مظاهرت قدسیته مستند مهیب ومحتشم بر مؤسسهٔ عالیه واردرکه مرحمت اسلامیه‌نك آبدهٔ احتشامی کبی انظار افتخاره علویت‌نما اولور .

بو آبدهٔ احتشام ، بوالتجاگاه ایتام (دارالشفقة الاسلامیه) درکه بوکولمش بویونلری برصدرشفیقك حرارتندن ، صولمش یوزلری بر دست نوازشك تلطیفندن ابدیاً محروم قالمش وطن قوزولرینه یاریم عصردن بری بریدرحمایتی وبر والده شفقتیله آغوش صیانتی کشاده بولوندورمقده‌در . بوتمثال معالی ، فکرمجه (هما) لفظ اساطیریسنك مجسم وحقیقی مألیدر . چونکه : کولکه‌سنك دوشدیکی سر بختیاره تاج حکمداری کیدیرن بوقوشك وجودی موهوم اولدیغی حالده دارالشفقه برهمای حقیقتدرکه اونك جناح رأفته صیغینوب ظل سعادتنده پرورده اولان باشلر ، دولت معرفت افسریله تتوج ایتمش والآن ایتمکده بولونمشدر .

شو فکری ، ادعای شاعرانه ! صایاجقلره قارشی اسماعیل صفا ، محمد امین ، صالح ذکی ، احمد راسم وسائره کبی زمانمزده‌کی اکابل عرفان حامللرینك بوسقف سمایایه سایه‌سنده یتشدیکنی سویله‌مك اثبات مدعایه برهان واضح تشکیل ایده‌ر صانیرم .

مالیه ناظر اسبق یوسف پاشا مرحوم ایله رفقای حمیتنك یادکار پایداری بولونان بویکانه دارالایتامك مبداء تأسیس و نظامنامهٔ اصلیسنده کرك ارکك ، کرك قیز یتیم وبیکس چوجوقلرك تعلیم وتربیه‌سی منوی ومصرح وحتی مکتب بناسی ارککلر وقیزلر دییه ایکی قسمه مفرز اولدیغی حالده هرناصیلسه شیمدی‌یه قدر یالکز بنین مسلمینك تنویرینه چالیشیلمش ، امت مرحومه‌نك بنات امهاتی اودانشخانهٔ ملینك مهجور فیوضاتی قالمشدی .

جمعیت تدریسیهٔ اسلامیه‌نك الکفمال اعضاسندن ودارالشفقة العلیانك الکجوال ذکاسندن بولونان جمال بك برادرمزك همت خداپسندیله اخیراً بومهمه‌ده نظر دقته آلیندی وقیزلره مخصوص برشعبه کشادینه تشبث اولوندی .

بر زرهلی اشتراسندن اهم والزم اولان بوتشبثی صمیم قلبندن آلقیشلامایاجق وبرآن اول حیز حصوله چیقماسنی ایسته‌میه‌جك بر فرد تصور ایده‌مامکله برابر تلونکاه عالمده غرابت اکسیك اولامایاجغندن بالفرض والتقدیر :

« بوقدر قیز مکتبی علی الخصوص اخیراً کشاد ایدیله‌جك اولان اناث سلطانی مؤسسهٔ مکمله‌سی وارکن موجوده برداها علاوه ایتمك اوزره بوشعبه لازممیدر ؟ »

اعتراضنه قالقیشاجق اولانلره دیرم‌که :

— انصافك نصف دین اولدیغنی بیلدیرن وپیغمبر حقیقیمز ، ارکك وقادین بالجمله اهل دینه طلب علمك وجیبهٔ ذمت بولوندیغنی خبرویریور . دیمك اولیورکه قادینلرکده اوقویوب اوکره‌نمسی وارککلرك اونلری اوقوتوب اوکره‌تمه‌سی شرعاً لازم کلیور . شوحالده عجبا مرکز ملحقانده‌کی مکاتب موجوده‌مز بولزوم شرعینك حسن ایفاسنه کفایت ایده‌بیلیورمی ؟

هایدی ملحقاتی شیمدیلك برطرفه بیراقالم ! دارالخلافه ومرکز سلطنته‌کی دورت بوچوق مکتبله امید استقبالمز اولان چوجوقلرمزی ، خصوصیله کندیلرندن آتیاً چوجوق تربیه‌سی بکله‌دیکمز قیزلرمزی اوقوتوب اوکره‌تمك امکان داخلنده‌میدر ؟

فی الواقع یاریم یالاماق برقاچ دانه قیز مکتبمز وار . فقط طالباتی ، اغنیا زادکان ایله وسط الحال اولانلرك اولادندن عبارت دکلیدر ؟ فقط قیزلری ؟ بالخاصه اناسی باباسی اولمش ، صیغیناجق برقوجاق ، ایصیناجق براوجاق بولامادیغی ایچین یا اقرباسندن برینك قولوبه‌سنه ، یاخود محتاج خدمت برزنکینك کاشانه‌سنه صوقولابیلمش ، صباوتی جهالت وسفالتله کچدکدن صوکرا دم شبابنده بعضاً اوجهالتك قربان فلاکتی اولمش بولونانلر ، بومکتبلرك مستفیض تدریسی اولابیلیورمی ؟ متشبثنك همتی وار اولسون . اناث سلطانی مکتبی مملکتمزده برمؤسسهٔ یکانه اولاجق . تاج السلاطین عادله سلطان مرحومه‌نك وفاتندن بری محشر سکونه بکزه‌ین قندیللی سرایی یاقین زمانده برمعکس اصوات حالنی آلاجق . پیانو چالاجق ، اوپه‌راسویله‌یه‌جك (!) بنات مملکتله دولاجق . فقط اومؤسسهٔ کماله سنوی اللی لیرا اعطاسنه مقتدر ارباب یسارك کریمه‌لری کیره‌بیله‌جك . دارالشفقه‌نك اناث شعبه‌سی ایسه کبار قیزلرینه اورته حاللی چوجقلره دکل ، ملتك اوکسوز ویتیم یاورولرینه ، اطفال مملکتك حالاً واستقبالاً سوقاقلرده سوروﻧﻤﻪیه محکوم قالمش اولانلرینه آغوشنی آچاجق ، اونلری سینهٔ مرحمتنده بسله‌یوب بویوته‌جك ، اوقوتوب یازدیرمقله برابر (ساوواروبور) ه بدل ذهنلرینه معالیٔ اسلامیه و آداب عثمانیه تلقین ایله‌یه‌جك . اوبیوایه‌لری ، برقونتس برمارکیز اولمق ایچین دکل ؛ برمسلمان قادینی ، برعثمانلی خانمی ، براو صاحبه‌سی ، برعائله رئیسه‌سی اولمق اوزره یتیشدیره‌جك . دانس یرینه دیکیش دیکمك ، اوپه‌را یرینه یمك پیشیرمك تعلیم ایده‌جك . ای میل حسنانی فائق وبو خصوصده سابقین اولینه لاحق اولان امت نجیبه ! سز بوتشبثی تبریك ونفسکزی متشبثلرینه تشریك ایتمزمیسکز؟

فاروق اعظم حضرتلری برقاچ قندیل ایقادیله مسجد نبوی‌یی آیدینلاتماسی اوزرینه طرف رسالتدن التفاته و (قبرکده مسجدم کبی منور اولسون) طرزنده دعواته مظهر اولمش .

عجبا مظلم بردماغك انوار معرفتله پارلاتیلماسی ـ ولوکه پیغمبرك اولسون ـ برمسجدك تنویرندن عندالله داها مقبول صایلمازمی ؟ ای انفاق یتامی ایله مأمور اولان مسلمانلر ! ایشته مسلمان یتیمه‌لرینك انفاق واسکانی وتعلیم وتربیه‌سی ایچون برشفقتخانه آچیلیور .

(خیر المال ماانفق فی سبیل الله)

حدیث شریفنی دوشونه‌رك بونك مصارف تأسیسنه معاونت و (انفقوا من طیبات ماکسبتم) امر فرقانیسنه متابعتدن کری طورمایکز . ویره‌جککز اعانه‌نك آزلغنه ، چوقلغنه باقمایکزکه سبیل

درلو صولردن واطفای حریق ایچون کافی مقدارده صو ویرمه‌یی متعهد زقوس قومپانیه‌سندن صرف نظر اولونه بیله استانبولك عادتا بر آطه اولدیغی هرکسك کوزینه باتمامق قابلمیدر ؟ صو ایچنده اوطوران بر شهرك مثل سائر حکمنه کیرن ییسلکی نه قدر شایان حجالت ایسه ایکیده برده یانوب کول اولمسی‌ده اوقدر شایان حیرتدر . چرچر ، چراغان ، آقسرای وبلاط یانغینلرندن صوکره دریانك طوتیشمه‌سنده‌ده احتمال ویریلیر ...

شهریمزك همان یاریسی ، قرون اولی خرابه‌لری حالنده ویران یاتارکن ، همشهریلریمزك اون بیکلرجه‌سی مسکن وماواسز آغلایوب سیزلارکن ، کورلرك بیله کوره‌جکی شو مناسبتسزلکلریمزی خاطرلامق ، خاطرلاتمق نابموسم اولماسه کرکدر : « بیرطاونده دوکولور ... »

هلال

شئون

انکلتره :

بالکز ملتلر کندیلرینی نصل بر استقبال حاکمیت حاضرلیورلر ؟

بر آی اول انکلتره قرالی جورجك تاج کیتمك مراسمی اجرا اولندی . بو مراسم مناسبتیله متنوع ومتعدد ضیافتلر ، شنلکلر ، دونمالر ، رسم کچیدلر یاپلدی . چوجقلر ، مکتب چوجقلری بو ... ده اصلا خاطردن اوزاق طوتلمادی . اونلره وبو وسیله ایله ... ، شوکتی ، قدرتی کوستریلمك ، وطنلرینك انکلتره‌نك عصر ... کبی چار اقطاره حاکم بر دولت اوله‌جغی مستقبلاً ده حالده اولدیغی ... ندی . بر غزته مخبری ، لوندره ایچه ذهنلرینه یرلشدیریلمك ایسه ... ص بر ضیافت واکلنجه‌یی شنلکلرندن بحث ایده‌رکن ، چوجقلره مخصو ... شویله حکایه ایدیور : بو کون قرال وقرالیچه ، بللور ... سراینه کلدیلر . اوراده یوز بیك مکتب چوجوغی طوپلانمشدی . بو چوجقلر انکلتره‌نك هر طرفندن ۹۲ خصوصی قطار ایله کتیریلمشلردی . چوجقلره مکمل طعام ایتدیریلدی . چوجقلر سرایك باغچه‌سنده آلتی ساعت قالدیلر . بر قاچ تیاتروده اونلره انکلیز تاریخنك وقایع مهمه‌سی ، حسیات وطنپرورلرینی تقویه وتهییج ایده‌جك صورتده کوستریلدی . صوکره بللور سرایك بر قسمنی اشغال ایدن مستعمرات سرکیسی کزدیریلوب انکلتره‌نك حدودسز مستعمراتی حقنده معلومات ویریلدی . بویله‌جه چوجقلر ، انکلتره‌نك حالنده‌کی وسعتی ، ... تی ، ماضیده‌کی مفاخرینی اوکره‌نه‌رك طوپه‌رق هم‌ده پادشاهلرینی ... قوب سوزینی ایشیده‌رك ، مفتخر وممنون شهرلرینه ، کویلرینه دوندیلر

روسیه :

بویوك زرهلی کمیلر . — انقلابدن بری ، حکومت عثمانیه بویوك حرب کمیلری اصمارلامق فکرنده‌در . انقلابك فرداسنده « انور » و « نیازی » زرهلیلرندن پك چوق بحث ایدیلمشدی . صوك کونلرده انکلتره‌یه ایکی « دریدنوت » اصمارلاندی ، اصمارلانه‌جق دینیلدی . طوردی ، ونهایت ، یا کلیورسه‌ق ، انجق بر « دریدنوت » اصمارلامق اوزره ، ایکی اوچ کون اول بحریه ناظریمز لوندره‌یه سفر ایتدی . بیلمه‌یز ، قوه‌دن فعله چیقمایان وچیقمه‌سی‌ده بر آز بعید اولان پروژه‌لر ایچون ، چوق کورلتی ایتمك فائده‌لیمیدر ، ضررلیمیدر ؟ انجق قومشو دولتلرك ، علی الخصوص روسیه‌نك سیاسی غزته‌لرنده همان هر کون تورکیه‌نك تسلیحاتی شدتلندیکنی ، قافقاسیا وقریم سواحلنه تعرض ایچون آلمانیا و انکلتره دستکاهلرینه بویوك زرهلی کمیلر اصمارلاندیغنی ، برشایعه‌یی ، درت حقیقت کبی کوستره‌رك متصل یازوب طوریورلر . ایش غزته‌لرك یازمه‌سیله‌ده قالمیور ؛ روسیه مجلس مبعوثانی کچن دورهٔ اجتماعیه‌سنده ، قره دکز فیلوسنك قوتلندیرلمه‌سنه ، نیقولایف ترسانه‌سنك توسیعنه مدار اولمق اوزره بر قاچ میلیون روبله تخصیصات فوق العاده ویردی . بو سنه پترسبورغ ترسانه‌سنده ، درت غایت بویوك حرب کمیسی ، روس دریدنوتی دکزه ایندیرلدی . « پتروپولسق » ، « سیواستوپول » ، « پولتاوا » و « غانغوت » اسملی بو درت دریدنوتك قوت وجسامتلری بربرینك همان عینیدر . بو بابده بر فکر ویرمش اولمق ایچون ، « سیواستوپول » زرهلیسنك ابعاد وتجهیزاتنی یازه‌لم :

صو کسیمی یعنی کمینك آغرلغی ۲۳۰۰۰ طون ، یعنی ۲۳ میلیون یکی اوقه .

ماکنه‌سنك قوتی	۴۲۰۰۰ بارکیر قوتی
سرعتی	۲۳ میل ، یعنی ۴۲،۵ کیلومتره
تسلیحاتی	۴ قوله‌ده ۱۲ عدد ۱۲ پارمقلق ؛ ۱۴ عدد ۱۲۰ ملیمتره‌لك ، ۴ تحت البحر طورپیدو آلتی — طوپلر

کمینك اوزونلغی ۱۸۰ متره ، کنیشلکی ۲۶۰۵ متره ، درینلکی ۸۰۳ متره . احتیاط کوموری ۳۰۰۰ طون

صراط مستقیم مطبعه‌سی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٢ نومرو

صراط مستقيم
١٣٢٦

مسلكمزه موافق آثار
جديه مع الممنونيه
قبول اولنور
....
درج ايدلميين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	آلتى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦،٥	٣،٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :
ابو العلا زين العابدين - ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسى
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در
....
قبرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى
٢٠ غروش فضله آلينير

عدد : ١٥٣ — ١٣ شعبان المعظم ١٣٢٩ پنجشنبه ٢٧ تموز ١٣٢٧ — آلتنجى جلد

صحائف منتخبه

مسلمانلرك ذميلره قارشى وجيبه‌لرى

— مابعد —

عجبا بوقدر سوزدن صوكرا بر معترض چيقوب‌ده مسلمانلرك انسانيته قارشى بوتون ملتلردن زياده حرمتكار اولديغنى ، ياخود مسلمانلغك اديان سائره اصحابى حقنده كونا كون مظالمى اباحه‌ده بولنمق كبى رذائله تنزل ايتميه‌جكنى انكار ايده بيليرمى ؟ مسلمانلق كندى دائرهٔ منجيه‌سنده بولنانلرى اك شديد دشمانلرينه حتى ميدان محاربه‌ده بيله جورى تجويز ايتمز . جناب حق « وقاتلوا فى سبيل الله الذين يقاتلونكم ولاتعتدوا ان الله لايحب المعتدين » بويوريور .

مسلمانلق كيمسه‌يه باشقه دينده بولونان اقرباسيله قطع مناسبتده بولنمه‌يى امرا ايتمدكدن باشقه اونلره قارشى حسن معاشرتله ، حقلرنده هر درلو وظيفه‌يى ادا ايله امر ايتمشدر . « ووصينا الانسان بوالديه حملته امه وهنا على وهن وفصاله فى عامين ان اشكرلى ولوالديك الى المصير . وان جاهداك على ان تشرك بى ماليس لك به علم فلاتطعهما وصاحبهما فى الدنيا معروفاً واتبع سبيل من اناب الى ثم الى مرجعكم فانبئكم بما كنتم تعملون . » حضرت ابو بكر قيزى اسماء ديوركه « عليه الصلاة والسلام افندمزك زماننده والده‌م يانمه كلمشدى . كنديسيله قونوشه‌يممى ديه صوردم . أوت جوابنى آلديم . » ابن عتيبه : « لاينهاكم الله عن الذين لم يقاتلونكم فى الدين » آيتى بونك اوزرينه واصل اولدى ديور . نته‌كيم حضرت عمرده مشرك اولان قرداشنه بر قات لباس هديه ايتمشدى .

بشريتك دين عموميسى اولان مسلمانلغك خاتمهٔ اديان اولمسى ، نه عائله‌لر ، قبيله‌لر ، عشيرتلر آره‌سنده ، نه بر مملكتك اولادى ياخود بتون بشريت آره‌سنده تفرقه احداثى ايچون دكلدر . حتى بر آدم بتون افرادى كنديسنه عقيده‌جه ، مذهبجه مخالف بولنان بر عائله آره‌سنده تك باشنه مسلمان اوله‌رق يشايه بيلير . هم بو مخالفت دينيه كنديسنى اونلرك عليهنده بر حركتده بولنمه‌يه سوق ايتمديكى كبى حقلرنده ايجاب ايدن وظائفى ايفايه ، حقوق عائله‌يى محافظه‌يه دين كنديسنى اجبار ايدر .

مسلمانلق بزه مكارم اخلاقى يالكز كندى آره‌مزده كوزتمكله امر ايتميور . بلكه دينلرك ، عقيده‌لرك اختلافنه رغماً بتون انسانلره قارشى محاسن اخلاق ايله معامله‌يه بزى مجبور طوتيور . عليه الصلاة والسلام افندمز : « قلبنده انسانلره قارشى محبت بسله‌مين كيمسه‌لر خائب وخاسر قاله‌جقدر . — هر دينده بولنان فقرايه تصدق ايديكز . » بيوريور .

ايشته مسلمانلر بوكبى اوامر الهيه موجبنجه عمل ايتمشلر ، هم ايده‌جكلردر . وارسون بر طاقم مضل آدملر اونلرى عكسيله اتهام ايتسونلر .

حضرت عمر بركون آرقداشلريله برابر اوتورركن ذميلردن بر اختيار ديلنجى كچمش . خليفه يانده‌كيلره باقوب ديمشكه : « بز آدمجغزه انصاف ايتميورز . هيچ كنج ايكن كنديسندن ويركى آلديغمز بر آدمى اختيارلاديغى زمان ديلنجيلكده براقمز طوغرى اولورمى ؟ اصلا . » بونك اوزرينه حريفه بيت المال مسلميندن بر مقدار وظيفه تعيين اولنمسنى امر ايتمش .

محمد عاكف

حریق خائن وهائل مصابلرینه ٥ بیك ٥ یوز ایرادن متشکل برثروت اعانه بیوران « بهوپال » حاکمهٔ ذیشانی شاه جهان بیکم حضرتلری حقنده

بعضاً بشر قانیمش أوت کرچه مشرقك ،
بعضاً جریحه‌لر قورر تیر برق مشفقك
ای سیف سلطنتده‌کی پولاد محترم .

یانغین‌که برجریحه‌سیدر خانمانلرك ،
کوکدن یاغان اوقرحهٔ دوزخنشانلرك
اطفای اضطرابنه شاهانه برکرم ،
شاهانه برقلیج اولیور ایشته رهنما ،
سیف سخاکه هریر اونك ملکی دائما ...

کسمز ، جریحهٔ بشره التیام ویریر ،
سیف سخاکه آهن پرنوری کریه‌در ؛
بدیین اولان کوزمله بوکون کورمك ایسترم :
هرسیف سلطنتده اورقنده بردمیر .

§

سیف‌سخابی منفرداً ایشته باغلادك ،
هندك وقورحاکمه‌سی ای بیوك قادین ...

بوقدر بلکده کرچه أوت سیف‌سطوتك ،
سیف‌سخاوتك یتیشیر فتح‌عالمه .
یانغین خرابه‌سنده‌ده وار ظل‌رأفتك .
ای‌سلطنت شکوفه‌سی ، ای‌شانلی حاکمه .

هندك‌که محتشم کلیسك ، بیك خرابه‌یه
صاجدك بیتوب توکنمیه‌جك بوی تسلیه ...

مدحت جمال

بروسه خاطره‌سی

ماه‌جاری‌ٔ رومینك اون ایکنجی صالی کونی پایتخت سلطنت سنیه‌نك های وهوی «ولوله‌داری» هنوز باشلامش اولدیغی هنکام صبحده ، مفاخر وقائع عثمانیه‌نك نخستین تجلیکاهی اولان بروسه‌یه عزم‌سفر ایله . غلطه رپختمنده مدانیه‌یه تحریك چرخ عزیمت ایتمك اوزره مهیا بولنان کرید واپورینه همراهم بولنان رشدی بك ایله برلکده راکب اولدق .

واپورمز صباحلین ایکی‌یی اون کچه‌رك حرکت ایتدی . قرارکاه ملادت عثمانیانده اون‌تموز عیدملیسنی تماشا ایتمك اوزره بروسه وسائر جوارمحللردن کلمش «اولان زوارك» عودتلرینه تصادف ایتدیکی جهتله سفینه‌مز ایکنه آتلسه یره دوشمز تعبیرینه ماصدق اوله‌جق درجه‌ده خنجا خنج طولو ایدی .

برنجی وایکنجی موقع نامنه بیلت‌صاتیلیور ایدیسه‌ده بو برشرف اعتباری اولوب یوقسه هرایکی موقع اصحابی برمحلده یان یانه اوتوریور ایدیلر .

اره‌دن برساعت مدت کچر کچمز رکاب میانده : قرانتنه وار ، طوزله‌یه کیدیورز دیه برغربو قوپدی . باقدق واپور اطه‌لرك اوکندن طوزله‌یه متوجهاً قطع‌مسافه ایدوب کیدیور . متعاقباً قپودان ایله ارکان سفینه‌دن ایکی ذات قرانتنه اجرتی اوله‌رق آدم باشنه ایکی چاریك طوپلامغه باشلادیلر . شاید بواجرت اخذ ایدلیه‌جك اولورسه اصحابنه اعاده اولنمق اوزره بو نامه پاره ویرنلرك اسملری قید ایدیلیور ایدی . ساعت بشه‌تقرب‌ایتدی‌یرده طوزله‌ده لنکرانداز اولدق . کمینك کوکرته‌سنده بولنانلر موقعنشینلرندن‌احوال صحیه‌جه فرقلی اولدیغندن بحث ایله قره‌یه چیقوب قرانتنه‌خانه‌ده تبخیر ایدلمك خصوصی اولکیلرینه قصر ایدلدی .

رکابدن کیمی قرانتنه معامله‌سی اولجه خبر ویرلدیکنی وبعضیلری‌ده بو معامله‌دن موقعنشینلرك استثناسنده برمعنی اولدیغنی درمیانله بو بابده برخیلی ترددلردن وایجه کفتکولردن صکره نهایت جمله‌سی اقناع اولنه‌رق کوکرته‌جیلر معونه‌لره تحمیلاً قره‌یه چیقارلدیلر وبعدالتبخیر اعاده ایدلدیلر . وقتا که قرانتنه معامله‌سی رهین حدختام اولدی «خورشیدجلی» شعشعه دخی یواش یواش انزوا کاهنه چکیله‌رك اورته‌لنی سترهٔ ظلام لیل بورمکه باشلادی . ایشته بو اوان ظلام آلودده واپور مدانیه‌یه توجیه وجههٔ عزیمت ایدرك تکرار یولنه دوام ایلدی . رجال‌علمیه وعسکری ضابطانندن واپورده برخیلی ذوات وار ایدی . انلر ایله طاتلی طاتلی صحبتلره طالندی . وکوندوزك «بقیهٔ نواله‌سندن اوله‌رق هرکسك یانده نه‌وار ایسه اقتسام طعامی مقامنده کمال‌لذت واشتها ایله تناول ایدلدی .

کیجه ساعت بشی اون قدر کچیور ایدی‌که کرید مدانیه اسکله‌سنه‌یناشدی . اورادن طوغریجه شمندوفره کچلدی وتقریباً یارم ساعت صکره ترن حرکتله ایکی ساعتده یعنی کیجه ساعت یدی‌بچق سکز راده‌لرنده بمنه لکریم بروسه‌یه آمناً مواصلت قلندی .

احبابی تصدیع ایتمامك اوزره «درون شهرده اك‌منتظم اولدیغی «خبرویریلن [نوریه] اوتلنه نازل اولدق . فی‌الحقیقه‌طرزانشاسی‌تفرشاتی لطیف‌ومناسب ، اوطه‌لری واسع ، هرطرفی تپ تمیز براوتل . نوری پاشا نامنده برذات طرفندن بنا ایدلمش اولدیغندن اسمیله تسمیه ایدلمش» . یالکز اوطه باشیسنك مشتریلره قارشو طور احترامکارانه‌سی پك‌مبذولدر ...! مشتریلرك قائماً صورودقلری شیئه یاندیغی یردن باردانه جواب ویرمك کبی اطوارنی «تعدیل ایتمش اولسه اوکوزلم اوتل دها زیاده رغبت بولور ظن ایدرم .

زیارت جامع کبیر

لیلهٔ مواصلتك فردای کونی همان جامع‌کبیرك زیارتنه شتابان اولدق . جاذبهٔ‌روحانیه ایله لطافت مادیه‌نك ترکیب مزجیسی بولنان بومعبد شریفه بوبدیعهٔ نفیسه‌یه ، اولدنده . نقشبند خیالم اولان انواع نشوهٔ درون ایله داخل اولور اولماز بردنبره برصحت حزن‌انکیزه تصادف ایتدم ، مبهوت وحیران قالدم . مکر جامع شریفك وسطنده‌کی حوض کبیرك فواره‌سندن دوکیله‌رك نغمات آهنکداری ، افواه عابدیندن چیقان کلمات طیبه ایله برلکده آسمان عزوعلایه صعود ایتمکده اولان صوبی کسلمش ایمش . بوآب مبارك نه زماندنبری کسلمش ، سببی نه‌ایمش ، تکرار ینه کتوروله‌بیلور ، بورالرینی کمال‌تهالك ایله صوردق . بریچق ماهدنبری منقطع اولدیغی وسبب انقطاعی حقنده جواب قطعی الدقسه‌ده نیچون تکرار اجرا ایدلیورده دائر روایتلر مختلف اولدیغنه وبونلرك برجوغی عوامکارانه اولوب حتی بلدیه دائره‌سنه ناقابل‌قبول تعریضی تضمن ایتمسنه مبنی بوبابده ظفریاب حقیقت اوله‌مدق . بونغمهٔ جان افزانك تکرار احیاسی وقف ایله دائرهٔ بلدیه‌دن هانکیسنه عائد ایسه بر آن اقدم ایفای مقتضاسنه مسارعت ایدلسی بتون اقطار جهانده‌کی «اهل‌توحید وایمان ایله همزبان اوله‌رق مسترحادر .

خاطرشوریده ، قلب‌حزین ایله جامع‌شریفك برکوشه‌سنه چکیله‌رك ایکی رکعت «[تحیةالمسجد] نمازی قیلدق . بعده قبیر صول جهتده واقع خنکار محفلنك التنده‌کی کتبخانه‌یه کیروب تلاوت اولنان بخاری‌ٔ شریف ایله شفاء شریفی برمدت مشتاقانه استماع ایلدم . صکره اله فهرستی الهرق کتب‌تفاسیره کوز کزدیردیکم صره‌ده ۱۷۳ عددنده مقید اوله‌رق ، شمس‌الدین محمدبن‌ابی بکرالرازی حضرتلرینك [اسئلة القرآن واجوبتها] نامنده نسخ ایله یازلمش

براربی نوردم ۵ هامشده بولنرك بیك ایكیوز سؤالی محتوی اولدیغنه اشارت ایدلمش ایدی . لاجل المطالعه حافظ كتب افندیدن ایستدم ، برخیلی مدت تحری ایندیسه‌ده بوله‌مدی ، نهایت عاجز قاله‌رق رفیقم كاسونده برده اندن صوره‌لم دیدی . وقتم اولوب‌ده بردها كتبخانه‌یه كیده‌مدم .

اوكوز جامع كبیردن چیقدقدن صكره اوته بری براز كزندم ، بلدیه باغچه‌سنده اوتوردم ، پیكار باشی میره‌سنه كیتدم ، اقشامه طوغری چلبی سلطان محمدك تربه‌سیله پك مصنع اولان جامع شریفنی زیارت ایلدم . زمینه‌دن قبه‌یه قدر محراب جهتنده‌كی جداری تزیین ایدن كاشیلرك حسن آمیزشندن حصوله كلن منظره حقیقة پك دلربادر . كاشیلری اعمال ایدن اساتذه‌ی فردوس آشیان سلطان سلیم اول حضرتلرینك ایران سفرندن عودتنده بلاد رومه كتوردیكی مسلمات تاریخیه‌دن اولدیغی جهتله سلطان مشارالیهك وجودندن برخیلی زمان اقدم بو جامع شریفك كاشیلر ایله تزیینی ذهنمی تخدیش ایتمكده ایكن جامع شریفك فراشی اولوب اثناء زیارتده برلكده بولنان محمد افندی بوكاشیلر اول زمانك ایران حكمداری طرفندن صندوقلر درونده موضوعاً اوسته‌لریله برلكده چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینه كوندرلدیكنی واساتذهٔ مذكوره اثلری بومحله الصاق وتركیب ایتدكدن صكره مملكتلرینه عودت ایلدكلرنی حكایه ایتمسیله مشكلمی حل ایتمش اولدی وچینیلردن برینك اوزرنده منقوش « عمل استادان تبریز » عباره‌سنی ارائه ایله صدق حكایه‌سنه برهان مجسم اقامه ایلدی . جامع شریفك پنجره قپاقلریله قپولرنده خرده طوغرامه ایشلری اولدیغی كبی پنجره‌لرك خارجی جهتنده‌كی طاشلرده محكوك نقشلرده حقیقةً بدائع آثاردندر .

بوزیارتی متعاقب جامعك اتصالنده اووه‌یه ناظر ست اوزرنده اوتوروب برمدت اوصحرای واسعك جابجا كومه كومه اشجار زمرد فامنده‌كی لطافتی وبرمدت شمسك اورایه مخصوص غروبنده‌كی دبدبه‌یی تماشا ایدرك اقشامی ایتدك ، كیجه دخی جامع كبیره كیدوب صلاة عشایی اوراده ادا ایلدك . ذاتاً فاصله‌لی اوله‌رق پك جزئی قندیل ایقاد اولندیغی كبی ایقاد اولنانلری‌ده پك كور پك سونوك یاندیغندن شعله وضیالری انجق جوارلرینی تنویر ایده‌بیلوب فاصله محللری ظلمت آلود اولمغله درون جامع شریف، كویا قرك كاه سحابپاره‌لر ارهسنده مستتر وكاه ساحهٔ سماده منجلی اولدیغی بلوطلی كیجه‌یی اندیریوردی، سببی واردات وقفیه‌سنك عدم كفایتی اولدیغی سویله‌نیور . جامع شریفك جادهٔ یه ناظر خارجی جهتلری زقاق لوكسلری قهوه‌خانه‌لر غازلریله پرنور وضیا ایدی .

جامع كبیردن حكومت دائره‌سنه واورادن ست باشی سمتنه قدر امتداد ایدن جاده‌ده‌كی قهوه‌خانه‌لرله شربتجی ودوندرمه‌جی دكانلری كیجه‌لری اوچ اوچ بچغه قدر كشاده اولدیغی كبی كیجه‌نك اووقتنه قدر آمدوشد دخی اكسیك دكلدر . ایكی رفیق انس دخی بوتنزه لیلیدن نصیبه‌دار حظ وشادی اوله‌رق یتوشكاهمزه عودت ایدیور ایدك .

اوچنجی پنجشنبه كونی مراقد ومقامات مباركه‌نك زیارتلرنی آرزو ایتدك . چلبی سلطان محمدخان جامع شریفنك اوست طرفنده بوكسك برموقعده امیر بخاری حضرتلرینك تربه‌سیله جامع شریفی زیارت اولندی . والدماجد جناب پادشاهی جنتمكان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری طرفندن طرز حاضر اوزره تجدیداً اعمار وانشا ایدلمش بر مقام دلكشا . بومقام شریفك دها اوست طرفنده كائن برموقع بلند ومعلاده غنودهٔ خاك رحمت اولان فاضل اشهر خیالی حضرتلرینك قبرنی زیارتله تبرك ایلدك . قبر شریفك سرقرینی سابق حاجی علی پاشا طرفندن تعمیر ایدلمش اولدیغی كنار مرقدده محكوك كتابه‌دن نمایان اولیور . مولانای مشارالیهك ایدیٔ احترامده متداول تأنیف معروفنك جلوه‌كاه سانحاتی اولان مطالعه‌خانه‌نك خرابه‌سی زائرینه اوجوارده حالا عرض دیدار فضیلت ایدیور . حیف كه مرورزمان ایله بوخاطرهٔ قیمتداردن هیچ اثر ونشان قالمیه‌جق . بورادن بر ز دها مرتفع برمحلده واقع مدرسه‌یه كیرلنجه باغچه‌سنده درر غرر صاحبی مولوی خسروك قبر مباركی زیارت اولندی .

اورادن قالقلدی ، قطب العارفین اقتاده حضرتلرینك مطاف كروبیان اولان تربهٔ منیفه‌سنی زیارتله كوكللرمز لبریز نشوهٔ لاهوتیه اولدی . متعاقباً طوبخانه میدانی دیدیلن اووه‌یه ناظر برموقع محتشم ونظربادده واغاجلر، شكوفه‌لر،

فواره‌لر ایله مزین باغچه اورته‌سنده آرام كزین سرای ابدیت غازی سلطان عثمان خان حضرتلرینك مرقد شریفلریله جوارنده دیكر بر تربهٔ مخصوصه‌ده مدفون فرزند ارجمندلری سلطان اورخان حضرتلرینك قبر شریفی زیارت اولندی . ایكی حكمدار ذیشانكه اولكیسی دنیانك اك شانلی دولتلرندن برینك مؤسسی ، ایكنجیسی بروسه كبی برنجی پایتخت سلطنت اولان بو شهر مهمك فاتحی . ای مؤسس بنیان سلطنت ! سنك عدل واحسانك ، سنك جهانكیر اولان سیفك ، قبریكی زیارت ایدن اخلاف عثمانیانك قلوبنه ، نام جلیلكی الی الابد زنده ایتمك ایچون برچوق معنای عرفان وحماست الهام ایدیور . حیات ومماتك افكار عثمانیه‌یی طریق جهد وجلادته ارشاد ایلیور .

صكره صره‌سیله ، قوصوه ملحمهٔ كبراسنده شهیداً ارتحال عالم قدس ایدن خداوندكار غازی سلطان مراد اول حضرتلرینك چكركه‌ده‌كی تربهٔ منیفه‌سیله جامعنی وبروسه‌ده ویلدیرم بایزید خان ایله سائر سلاطین وشهزادكان مرقدلرنی ودفین خاك عطرناك اولان اكثر اعزهٔ كرامك مقامات علیه‌سنی زیارت ایتدك . قبرلرنی زیارت ایده‌مدیكمز بقیهٔ رجالك روحلرینه اوزاقدن فاتحه‌لر اتحاف ایلدك .

ینه اوكون براز تنفس ایتدكدن صكره شهرك چارشو وبازار محللرنی كزدك . اثنای جولانده حسن طالع بزی تیمور قپو چارشوسنده باغلقجی وقماشجی علی صبری بكك ۱۹ نومرولی مغازه‌سنه سوق ایتدی . كندوسی مؤدب وبشوش الوجه اولمقله برابر داد وستدجه قول ومعامله‌سنه اعتماد اولنور بر ذات اولدیغی هرحال وطورندن اكلاشیله‌یور ایدی . اقتصاده ، سعی وغیرته ، شركتلره ، كاركاهلره وسائره‌یه دائر متأسفانه وكاه امیدكارانه بر خیلی مصاحبتلر اثناسنده یرلی منسوجات حریریه ایچون مهم بر شركتك دردست تشكل اولدیغنی ودرسعادتده قریباً شركتك بر شعبه‌سی كشاد ایدیله‌جكنی بزه تبشیر ایلدی . بو ملاقاتك لوكلزده یادكار براقدیغی بر لطف خاطره ایله اورادن آیرلدق .

یوم مذكورده درون وبیرون شهرده یوللر ، شوسه‌لر ، مؤسسات خیریه ونافعه‌یه دائر مشهود اولان آثار اعمار وزینت میاننده بر والیٔ صاحب رشد وسدادك مأثر جهد وهمتی دیكر ولاتك اثرلری اوزرینه بالوجوه اثبات رجحان وتفوق ایدیور ایدی . تربه باقلمه اوعالی منقبتك جلائل افعالی منظور اولیور . بونكیچون او ذاتك یاد خیری حالا زیور السنهٔ انامدر . « ان الله لایضیع اجرالمحسنین » .

دردنجی جمعه كونی وقت [صلا] ده جامع كبیرك دمادم نام پاك احدیتی اعلا ایدن مناره‌لرنده « یا ایها الذین امنوا اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذكرالله .. . » آیات جلیله‌سی صوت بلندایله ترتیل اولنه‌رق ودم تعبد واطاعتده ترك داد وستد ایله ذكر اللهه مسارعت ایتمكه اهل توحید وایمان دعوت اولندیغی بر زمان جامع شریفه داخل اولدق . مؤذن محفلنده دوره باشلانمش ایدی . بالتصادف او ارهلق بروسه‌ده بولنان استاد شهیر ابوالعلاء ثانی حافظ عثمان المولوی حضرتلری تلاوت كلام اللهه او سامعه نواز الحانیله آغاز ایتدی . آیات تقریبی كفار خاكسارك كویا باشلرینه چارپیورمش كبی شدتلی بر ادا وآیات رحمت وغفرانی خفیف صدا ایله ترتیل ایتدكجه كوزلر جوشیور ، یوركلر غشی اولیور ایدی . وقت كیردی ، جامع شریف پیران مهاجرین اسلام ، اصناف كرام ، جوار شهردن تجمع ایتمش ذراع ذوی الاحترام ایله لبالب طولدی . جماعت كبری ایله باكمال خضوع ونشاط صلاة جمعه ادا اولندی . هربری منسوب اولدقلری محلات جامعلریله سائر سلاطین جوامع شریفه‌سنده اداء صلاة ایتمش اولملیدركه علما ومشایخدن ، امرای عسكریه‌دن ، اشراف بلده‌دن ، شبان فیض وعرفاندن پك او قدر ذواته تصادف ایدلمدی . والیٔ ولایت حضرتلری ایلك صفلرك برنده ایدی .

دین، خالق تعالی حضرتلرینه وبری برلرینه بند ایدر بر سلسلهٔ اطاعت وارتباطدر . رابطهٔ درونیسی اولمیان بر قوم فلاح بولماز ، بو دنیاده عز وحضور ایله یاشایه‌مز ، مصیبت اندر مصیبته كرفتار اوله‌رق عاقبت مضمحل اولور . بر قومك نشانهٔ فلاحی دیندر ؛ تصفیهٔ درون ، حسن

احلاق ، حسن معاشرت ، سعی وهمت ، اقتصاد وتجارت ، آسایشده کمال که بونلرهپ غایهٔ تمدندر ، دین ایله حصول بولور قلبلرنده خوف خدا اولمیانلر ابواز ایلدکلری اطوار نزاکت بتون جلیدر ، نظر قانونك نفوذ ایتمیه‌جکی هریرده آنلر حقوق آخره تجاوزدن مبالاة ایتمزلر . دین آخرتده باعث نجات اولدیغی کبی دنیاده ده بادیٔ سلامت وسبب حیات امتدر . بلاد فاضله‌ده دخی امتك دینه تمسکی قیاس سعادتی اتخاذ اولنیور . وهر تمدن وترقینك منبع یگانه‌سی بولنان آداب ومکارم اخلاقك اساسی دیندر دینیور . انکلتره‌ده بازار کونی بلا معذرت کنیسایه کلیان بر مکتب شاکردندن اوتوز فرانق جزاء نقدی المدیغی وتکرری حالنده او شاکردك اخلاقسز اوله‌رق مکتبدن طرد ایدلدیکی خبر ویریلیور .

وجودجه قابلیجه‌لرده براز استحمامه احتیاجم اولدیغنه وارقداشم ذاتاً بعض خصوصات ذاتیه‌سنك تسویه‌سی ایچون بروسه‌یه کلمش اولدیغی حالده محضا خاطرمه رعایهٔ کوندوزلری اره صره بکا رفاقت ایتمکده بولنمسنه مبنی چ..ازدن صکره کندیسندن رخصت استحصال ایدرك چکرکه‌ده [اسپلاندید] اوتلنه نقل مکان ایتدم . روایته نظراً بو اوتل بروسه‌نك برلی ارمنیلرندن بابان اوغلی نامنده بری طرفندن انشا ایدلمش وفوتیله ورثه‌سنه بالانتقال شمدی یدی حصه‌یه منقسم ایمش . مستأجری قره‌بت پاپاسیاندر . بدل ایجار سنویسنك التیوز کسور لیره‌دن عبارت اولدیغی اوتلك خدمتجیلرندن بری سویلدی . بو اوتل خداوندکار غازی جامع شریفنك صاغ جهت جوارنده کائن بر صرتده اوویه ناظر تقریباً یدی سکز دونملك جسیم بر عرصه‌نك ضلع شرقیسی اوزرینه زمین قاتیله برابر اوچ قات ارتفاعنده وقارشولقلی ایکی صره اوطه‌لر ایله اره‌لرنده‌کی طار بر قوریدوردن متشکل بر عرضده اوله‌رق انشا ایدلمش احشاب بر بنادر . عرصه‌نك ضلع غربیسی اوزرینه صره واری اون بر حجره بنا ایدیلوب اوکی بر قوریدور ایله اورتلمشدر . حجره‌لره کیریلنجه قارشوکه بکان جهت ایکی باصه‌مق ایله اینیلور بانیومحلیدر . کرك قوریدورك کرك حجره‌لرك کرك بانیونك طبانلری ساقز مرمریله مفروشدر . هر بانیوده بری صغوق واوبری صیجاق چلیکلی معدن صویی جاری اولور ایکی بیوك موصلق واردر . هر ایکیسی بر اولدیغی حالده برینك صغوق اولمسی اولجه بر دپوده تبرید ایدلدیکی ایچوندر .

عرصه‌نك ضلع شرقیسنده صره واری ایکی قاتلی صلاش واری متعدد اپارتمانلر واردر .

عرصه‌نك اورته‌سنده‌ده شرقدن غربه طوغری بری بتون بتون قادینلره ودیکری صباحلری اوچه درده قدر ارککلره وبقیهٔ اوقاتده قادینلره مخصوص چارشو حاملری کبی ایکی حمام انشا ایدلمش . اوتلده اقامت ایدنلر حجره‌لرده آپارتمانلرده مقیم اولان حاملرده استحمام ایدرلر . فقط اپارتمانلرده بولنانلر آیریجه اجرت ویردکلری حالده حجره‌لرده استحمام ایده بیلدکلری کبی خارجدن آرزو ایدنلر دخی اجرتله هر ایکیسنده استحمام ایده بیلورلر اجرتلر متفاوتدر .

حجره‌لر ایله حاملرك اره‌سنده‌کی میدان اشجار وازهار ایله مزین بر باغچه‌در . حدیقه‌نك وسطنده بیضی‌الشکل بر حوض واردرکه اورته‌سنده‌کی فواره‌دن کیجه کوندوز درونه صو دوکیلور . بوراسی بر مسیرهٔ عمومیه مثابه‌سنده اولدیغندن جمعه وبازار کونلری اوته‌دن بریدن بر چوق زوار کلور .

اوتل تمیزدر . طعامی لذیذدر ، خدمتجیلری تربیه‌لیدر . صباحلری سوت وقهوه ایله بر مقدار تره یاغی ویریلور . کوندوزلری طاتلیسیله درت ، کیجه‌لری بش قاب طعام چیقار . اطعمه هرکون تنوع ایدر . کرك سود وکرك یاغ خالصدر . بانیو داخل اولدیغی حالده اوتلك مع طعام اجرت یومیه‌سی قرق یدی بچق غروشدر . یالکز اپاق یوللری طهارتدن عاریدر .

اوتلده بر قاچ کون یتوتت ایتدکدن صوکرا ارقداشمله بالمخابره بر کون علی‌الصباح مجملر استاسیونندن ترنه راکباً اطراف واکنافی تماشا ایدرك مدانیه‌یه عودت ایلدك اسکله‌ده ادارهٔ مخصوصه‌نك اینه بولی واپوریله ایتالیا واسنجاغی چکمش بر یونان واپوری وار ایدی . اینه‌بولی : کوکرته نولی ن ، یونان واپوری بش غروش اولدیغی اعلان ایتدکلری حالده باقدم قلبلری محبت وطنیه ایله متحسس بولنانلر هپ اینه بولی‌یی ترجیح ایدیور ایدیلر . بو دمده کوکلمدن کچن بعض حالاتدن ناشی بلا اختیار دوچشمامدن قطرات شادی دوکیلیور ایدی . یونان واپوری بزدن اولجه حرکت ایدوب صول جهته طوغری کتدی . بر قاچ دقیقه صکره اینه‌بولی‌ده تحریك چرخ عزیمت ایدرك صاغ طرفی طوتدی . بز ارمودلی‌یه اوغرادقدن صکره استانبول یولنی طوتدق . اوتکی ایسه دیکی یرده آکتیکی اسکله‌یه اوغرادقدن ومتعاقباً آرمودلی‌یه‌ده کتدکدن صکره خیرسز اطه‌حذاسنده بزی کچدی . بز اندن یارم ساعت قدر صکره مرسای درسعادته بالعافیه واصل اولدق .

تموز ۲۱ سنه ۳۲۷ شن مقری کوی
برکت زاده

اسماعیل حقی

دارالفنون الهیات شعبه‌سی مداوملرندن

میرای بوسنه‌لی فیضی افندی‌یه

اوغلم

صراط مستقیمك ۱۵۰ نجی نومروسنده مندرج تذکره‌کزی اوقودم . محبت وطنیه وعرقیه الجاسیله سؤال ایتدیککزده شبهه اولمایان جزار احمد پاشانك ترجمهٔ حالی حقنده مختصر بعض معلومات اعطا ایده بیله‌جکم .

نشر ایتدیکم آثاردن استدلال ایتمش اوله‌جغکز وجهله برقاچ سنه‌دن بری غربیونك بیبلیوغرافی دیدکلری علم احوال کتب ایله اشتغال ایتمکده‌یم . وجزار احمد پاشا ایسه اصحاب دانشدن اولمایوب ارباب سیفدن بولوندیغندن مشارالیه حقنده‌کی مستحضر معلوماتم محدود اولمقله برابر شو برقاچ کون ظرفنده مطالعه ایتدیکم کتاب ورساله‌لردن مقتطف سطرلری بروجه آتی یازدم . تتبعاته وقتکز مساعد ایسه تاریخ جودتك ایلك یدی جلدینی ویره‌بطاند اسعد افندی کتبخانه‌سنده ۲۳۹۳ نومروده مقید (شرح قصهٔ ـ احمد پاشا الجزار) نام عربی العباره رساله‌یی وبایزید جامع شریفی درونده ولی‌الدین کتبخانه‌سنه جودت پاشا مرحوم طرفندن تبرع اولونان کتب میانده ۶۸ نومروده مقید اثری ومطبوع عربی العباره جبل لبنان تاریخنی مطالعه ایدیکز . وتاریخ جودتك جلد سابقی مآخذلری میانده تعداد ایدلمش اولوب یره‌بطان کتبخانه‌سنده بولونان مصر تاریخلرینی‌ده کوزدن کچیرکز .

جزار احمد پاشا

بوشناقدر . نه‌نیشلی نه‌ده ودینی در . بوسنه شهرندندر . اون سکز یاشنده استانبوله کلمش وبربرلك ایتمش وحکیم اوغلو علی پاشانك اغالرینه انتساب ایله‌مش اولمقله مشارالیه ایکنجی دفعه ۱۱۶۹ سنه‌سنده مصره والی اولدیغنده برابر مصره کیتمشدر .

جودت تاریخنده « اورادن (یعنی مصردن) حجه کیتمك اوزره لدی‌الاستیذان علی پاشا دخی انی امیرالحاج مصر اولان صالح بکه توصیه ایتمش اولدیغندن صالح بك دخی انی اعزاز واکرام ایله حجه کوتورمش ایدی . ومصره عودتنده علی پاشا منفصل اولوب کیتمش ایدوکندن صاحب ترجمه کوله‌من زی وقیافتنه کیره‌رك مصرده مشهور علی بك

مماليكندن اولان عبدالله بكه انتساب ايدوب كوله‌منلرك اصولى اوزره جنديلك تعلم ايلمشدر . » ديه محرردر .

يره‌بطانده اسعد افندى كتبخانه‌سنده‌كى رساله‌ده ايسه على پاشا دائره‌سندن فرارله صالح بكه وبعده احمد كاشف نامنده برينك يانه كيتمش وبوكاشف بوشناق احمده مماليك البسه‌سى كيدرمش اولديغى موىٰ اليه كاشف وفات ايدنجه‌يه قدر قالديغى وبعد وفاته عبدالله بكه انتساب ايتديكى روايتى واردر .

على بكك مصرده درجهٔ اهميتى اكلاتمق ايچون دولت متبوعه‌سنه خيانتله چشمه وقعه‌سنده بولنمش اولان روس دونغماسندن استعانه‌سنى يازمق لازم ايسه‌ده بحثى اوزاتمش اولمامق اوزره بالمجبوريه اختيار اختصار اولوندى . وقتكز مساعد اولديغى زمانلر كتبخانه‌لرده بوبابده تتبعاتده بولونماكزى توصيه ايله‌رم .

عبدالله بكك صعيد مصرده بحيره‌ده عربان طرفندن قتل اولونماسى اوزرينه بوشناق احمد ذوالفقار اسمنده بر كاشفك معيتنه داخل اولمش وبوده احمدى بحيره جانبنده بر كويه مأمور ايتمش ايدى . احمد افنديسنك يعنى عبدالله بكك انتقامنى المقده افراط ايتديكندن قصاب ديمك اولان جزار عنوانى آلدى . رؤساى عرباندن درت ذاتك باشنى مصره كوندرديكندن على بك بويله بر غيورك كنديسنه الزم اولديغنه حكم ايده‌رك مصره جلب ايتدى وابو الذهب محمدبكله برابر قباسنك اعدامنه مأمور ايتدى . حسن بك نامنده بربكى افنا ايتملرينه مكافاةً سنجاق بكى عنوانى ويردى . بوكوندن اعتباراً جزار احمد ، جزار احمدبك اولدى .

على بك مشاورى ورفيقى اولان بيوك صالح بكك وجودينى ده فضله كورديكندن اعدامنى تصور ايتدى جزاره تكليف ايلدى . جزار صالح بكدن لطف كورمش اولديغندن اعتذار ايتمكله على بك تبديل كلامله بن سنى تجربه ايتدم ، حقيقةً صاحب وجدان ايمشسك ديدى . جزار ، صالح بكى وقعه‌دن خبردار ايتدى . احتياطلى بولونماسنى توصيه ايتديسه‌ده صالح بك على بكك كنديسنه سوء قصدده بولونمايه‌جغنه عهد وميثاق اولديغنى بيانله قولاق اصمادى . على بك يا جزارك صالح بكه خبر ويرديكنى ايشتمش وياخود شبهه ايتمش اولملقله ايكنجى كونى صالح بكك زيارتنه كيدوب جزارى نصل تجربه ايتديكنى حكايه ايده‌رك صالح بكده ادملرينى اويله تجربه ايتمه‌سنى توصيه ايتمك صورتيله اقناع واغفال ايلمشدر . نهايت ابوالذهب محمدبكه صالح بكى بر تنزه اثناسنده قتل ايتديرديكى كبى جزارى‌ده محو ايتديرمك ايسته‌دى .

جزار حياتنك تهلكه‌ده اولديغنى آكلايه‌رق مغربى قيافتنده بولاقه واورادن اسكندريه‌يه وبورادن بر بكلك كمى ايله استانبوله كلدى . صوكره شام طرفلرنده دولاشمغه باشلادى . امر معيشتده عسرت چكر ايدى .

بيروته كلدى وبيروتدن ١١٨٤ سنه‌سنده دير القمره كيتدى اووقت جبل دروزده امير يوسف الشهابى امير ايدى جزاره اكرام ايتدى . جزار تكرار بيروته وبورادن شامه كلدى . شامدن غزه‌يه كيتدى ارمنى قيافتنه كيردى متنكراً مصره كيردى ارمنيلردن بورج پاره‌اله‌رق تجارته باشلادى فرصت قوللايه‌رق اوينه كيردى . اوچ كون حرمنك يانده قالدى مالنى الوب ارمنى قيافتنده ينه مصردن چيقدى غزه‌يه صوكره شامه كلدى .

بو اثناده ديارشام امورى مشوش ايدى . جودت تاريخنك ردنجى جلدنده محرر اولديغى وجهله طاهر عمر عكاده تفرد ايتمش ايدى متوليلر درزيلر اره‌سنده‌ده اختلاف موجود ايدى على بك روسيه ايله اولان حربدن استفاده ايله ديارشاميه‌يى ضبط ايتمك املنده بداى . ابوالذهب محمدبكى كوندردى . محمدبك بلامانع دمشق الشامه داخل اولدى . انجق بعض خيرخواهان دولتك اخطارات صداقتكارانه‌سيله ابوالذهب عودت ايتدى . بو صيره‌ده طاهر عمر صيدايى المش ايدى . على بك مصردن بالذات حركت ايتدى . صيدا جوارنده سهل الغازيه‌ده حرب اولدى . على بك غالب كلدى روس دونغماسى ده على بك طرفنده اولديغندن برصباح بغتةً بيروتى ضبط ايتدى .

صيدايى طاهر عمردن استرداد ايچون كوندريلن عساكر ميانده جزار احمدبكده بولونيور ايدى . ١١٨٥ ده امير يوسف روس اميرالنه الى بش بيك غروش ويره‌رك بيروتدن دفع ايتدكدن صوكره وقعه‌يى شام واليسى عثمان پاشايه خبر ويرمش وجزار احمدبكى طلب ايتمش ايدى . عثمان پاشا كتخداسيله جزارى اوچيوز مغربى ايله كوندردى . مغربيلردن برى بيروته كيرمه‌دن اول جزارى يارالادى امير يوسف بك متألم اولدى تداوى ايتديردى . جزار شفاياب اولدقدن صوكره بيروتى امير يوسف اكا ويردى جزار احمدبك بيروتى تحكيم ايتدى . طاهر عمرك استعفاى قصور ايتديكى صيره‌ده بكلربكيلك ايله تلطيف اولوندى . وطاهر عمرك ١١٨٩ ده قتل اولديغنده جزاره وزارتله صيدا واليلكى توجيه اولوندى . صيدا واليسى اولديغنده عكا قلعه‌سنه استحكام ويردى كنديسنه قصر اتخاذ ايلدى صيدايه شام اياليتى ده دفعاتله علاوه اولوندى .

١٢١٣ ده مصره مستولى اولان ناپوليون بوناپارت ديارشاميه‌يى‌ده ضبط املنه دوشوب عكايى محاصره ايتدى . جزارك دليرانه مقاومتيله فك محاصره ايله مصره عودته مجبور اولدى . [١]

جزاره مصر سرعسكرلكى توجيه اولوندى . حالبوكه ضيا پاشا سردار اكرملكله مصره كوندرلمكله جزار منفعل اولدى . ضيا پاشايه معاونت ايتمه‌دى .

وهابى مسئله‌سى علورينز اشتعال اولمغله جزارك حركات سركشانه‌سنه نظر مسامحه ايله باقلدى .

ينه عهده‌سنه حجاز سرعسكرلكى ايله شام اياليتى توجيه اولوندى . بعده مصر اصلاحاتى‌ده احاله ايدلدى .

جزارك سنى ايلرولمش وخسته ايدى . مصره دكل قافلهٔ حجاج ايله بيله چيقه‌مادى ارتحال ايتدى . سنه ١٢١٩ .

---

[١] جزارك تاريخ عسكرىٔ عثمانى‌نك پارلاق صحيفه‌لرينى اشغال ايدن عكا وقعه‌سنه دائرده آيريجه بر تاريخچه واردر .

جودت‌پاشا مشارالیه حقنده شوفکری درمیان ایدیور :

« جزار پاشا غایت خونریز وغدار اولدیغی حالده پك متجسس وخرده‌شناس اولدیغی جهتله پك چوق ایشلرك کیفیتنی قبل‌الوقوع کشف ایدر اولدیغندن بومثللو احوالنه کیمی کرامت‌وکیمی استدراج دیوب بعضیلر دخی علم‌جفرده مهارتنه قائل اولورلردی .

الحاصل مورخینك تحریرینه نظراً غایت قیاق وانجا مبین بر وزیر وزر آیین اولوب سنی یتمش ایله سکسان ارەسنده اولدیغی حالده اجل موعودیله وفات . . . . » انتهی .

خلاصه جزار احمدپاشا حسناتی سیئاتندن افزون بر وزیر دلیر ایدی .

بروسه مبعوثی
محمدطاهر

شرف انسان وبز

روح ایله جسددن مرکب ، خیر وشری ، نفع وضرری تمیز وتفریقه‌مقتدر ، نور عقل وفکر ایله مزین اولان انسان مکرم کندینك وقومنك وبالعموم افراد بشرك دائما معالی‌یه متمایل اولدیغنی بیلیر وحسنات وسیئاتدن هر وقت حسناتی ترجیح ایتمك ایستر .

شخصنه وقومنه وملك وملتنه فنالق ویره‌جك شیلردن ، سعادت وسلامت عمومیه‌یی طالب بولونماسی اعتباریله ، اجتناب ایلر .

بز ایسه روش احوالمزله بونك عکسنه بر حرکت سقیمه‌یی تعقیب ایتمکده‌یز مقالهٔ سابقه‌مزده « زمان ، عصر دکیشدکجه قوتلرك دخی اسباب ووسائلی تبدل ایتمشدر » دیمش ایدك . بو سوز ، حوادث ماضیه ووقوعات حالیه اعتباریله بدیهی بر حقیقتدر .

عصر سعادتده آلات حربیه مثلا قلنج ، اوق ، سونکو ، قالقان کبی شیلردن عبارت ایکن کیت کیده بشقه حاللره کیرمش ، تفنکلر طوپلر چیقمش صکره بونلر تکمل ایتمش . ماکنه‌لی وفشنکلری حاضر جنسلری اختراع ایدلمش وشو زمانلرده ایسه عقله حیرت ویرر درجه‌ده سریع آتشلی طوپلر ، تحت‌البحر سفینه‌لر ، طورپیدولر ، بالونلر طیاره‌لر ، الکتریقلی ارابه‌لر وسائره میدانه کتیرلمشدر .

کرك آلات حربیه‌ده وکرك سائر اشیاده واقع اولان وهر آن ودقیقه تبدل وتکملدن خالی قالمایان بدایع هنر وصنایع هپ انسانلرك ، او مخلوق مکرم افراد بشرك جناب حق طرفندن احسان بیورلدقلری عقل وذکالریله متمادیاً ومصراً چالیشمالرندن حاصل اولمقده (ولقد کرمنا بنی آدم) نظم جلیلنده تصریح ومفسرین کرام حضراتی جانبلرندن شرح وایضاح بیورلدیغی اوزره بتون کائناته حاکمیت آثاری اظهار ایدلمکده‌در .

کندمزی افراد بشرك مخصوص ومستثنا بر صنف عالیسی عد ایتدیکمز حالده یالکز عظمت وغروردن بشقه بر هنره مالك اولمادیغمزی دوشونمه‌مك وکونش کبی هر طرفنی تنویر ایدن سعی وفعالیته قارشو عمای معنوی پرده‌سنی حالا‌جاك ایدمه‌مك ظن ایدرم ، حفرهٔ هلا کمزی کندیمز حاضرلامق دیمك اولاجقدر .

بتون کرهٔ ارض بر ولایت حالنه کیرمش وهر طرف اهالیسی یکدیکریله قاریشمش وکافهٔ صنوف اهالی بربرینی ، واحتیاجلرینی ، قوت وقدرتلرینی اوکرنمش وکندیلرنده بولونمیان معالی‌یی دیکرندن اخذ واقتباسده تردد کوسترمه‌مش ایکن کرك ایچمزده یاشایان وکرکسه کلوب کیدن عناصر غیر مسلمه‌دن ذره قدر بر درس عبرت آلمق بیه‌جکمزی ، کیه‌جکمزی ، ایچه‌جکمزی دائما کندیمز احضار واعمال ایتمیه چالیشمق عجبا بزه واجب دکلیدر ؟

عصرلردنبرو قزاندیغمزی ، قازانه‌جغمزی ، الده ، اووجده ، سپتده صندقده بولنان مجوهرات ، اشیا واملا کمزی نه وقته قدر صاتوب الدن چیقارمقله سفاهت ، وعطالت دریاسنه مغروق قاله‌جغز .

زمانمزده بر کمسه‌نك قوتی جدینك وباباسنك موجود مال میراثنك وکثرت اقربا واوداسنك تشکیل ایده‌جکی شیلردن عبارت دکلدر . بر دولتك ، بر ملتك قوت‌وسعادتی کوزله کورونن عسکر وطوپلرینه منحصر اولاماز .

بالکه بر کمسه‌یه مسعود دیمك ایچون آنك الده بر هنری ویار اغیارندن کندینی محافظه‌یه کافی معرفت وتجارتی وملیتله اتحادی تأیید ایدر متانت اخلاقی اولمالیدر .

شمدی قوت ، ایجابی حالنده بتون عسکرینی تجهیز ایده‌جك اسلحه وآلات جدیده ایجاد وانشاسنه‌واجابنه محتاج اولمیه‌رق اردویی سوق واعاشه‌یه مقتدر اولمقله حاصل اولور ؛ یوقسه طوپی احنبیدن کله‌سی ، فشنکی ، کمیسی ، واپوری ، البسه‌سی ، قوندره‌سی طشره‌دن آلنمقده اولان بر اردونك اهالیسی مستقل اردویه مالکیت دعواسندن فراغت ایتملیدر . زمانك حیل وخدعه‌سنه ، فنون عدیده‌سنه آشنا اولمایان قوم کندی حیات سیاسیه‌سنه وموجودیت ملیه‌سنه خاتمه‌ویرمکه چالیشدیغنی اونوتمامليدر .

یکنظرده غیر قابل تعداد ، موجب عبرت وانتباه پك چوق شیلره تصادف ایتدیکمز واز جمله تجارت واقتصاد جهتیله اجانبك اسیری درکه‌سنه دوشدیکمز حالده حریت انسانیه‌دن وشرف‌ومکرمیت بشریه‌دن کمسه‌یه حصه چیقارمق خصوصنه راضی اولمایشمز نور عقلدن آز نصیبه‌دار اولدیغمزی ارائه ایتمزمی؟ ملتمزه اعتقادات وعبادات مسائلی تلقینده علمای کرام قصور ایتمه‌مشلرسه‌ده سربست عبادات دینیه‌یی اجرا ایتمك ملت ومملکتك تعالی وسعادتنه مربوط اولدیغنی وبونك‌ده ارامزده کوردیکمز اقوامك اوغراشدقلری کبی آغالق اطوارینی براقه‌رق ، تجارت وصنایعه وبونلرك متفرعاتنه هرکسك درت الی ایله صاریله‌رق چالیشمه‌سی ایله اولاجغنی تلقین وارشاد خصوصنده شمدی‌یه قدر غفلت ایتدیکمز کبی حالا غفلتده مع‌التأسف دوام ایتمکده‌یز .

آغالق ، پاشالق صاته‌رق دیکرلرینی کندیمزه خدمتجی اعتبار

ایدرك مكیفات بهجه ایله امرار اوقات ایده‌جك زماندن چوقدن مفارقت ایتدك . كوچوك بویوك بلكه قادین ارككـ كندینه مناسب واخلاق ملیه ودینیه‌سنه موافق ایشلرله، صنعتلرله چالیشمق وموجودیت ملیه ودینیه‌سنی محافظه ایتمك فرض عین اولیور ؛ زیرا فرض عینی ادا ، دولت ومملكتك بقا وسلامتی اهالینك علم وعرفانه قوهٔ مالیه وبدنیه‌سی جهتلرینه مستند وبونلرك احیا وادامه‌سی هركسك چالیشمه‌سنه متوقفدر .

كوچوك كوچوك بعض تجارتلر وبعض سرمایه‌لرك برلشمه‌سی وبعض ایشلره مباشرت شمدیلك ممكن ایكن بونیده الدن قاچیرر ایسه‌ك ایلریده حماللق ، عربه‌جیلق ، خدمتجیلكدن بشقه بر شی كوروئمیور . العیاذبالله .

خدمات مذكوره ایسه بر ملتك سعادتی . استقلالی ، میدان سیاست ومدنیتده شرف وجودینی محافظه‌یه كافی دكلدر .

كوزمزی آچه‌لم، عقلمزی باشمزه آلالم حق تعالی حضرتلرینك احسان بیوردیغی بر چوق نعمتلرك قدرینی بیله‌رك شكرینی ادا وشرف انسانیتی وقایه‌یه دائر اسباب سعی وهنری تحصیل ایله وظیفه‌مزی ایفایه چالیشه‌لم هركسك هرقومك نائل اولدیغی نعمت وسعادت هپ سعی وعملك ثمره‌سیدر . وهر ملتك دوچار اولدیغی تدنی ده كندیلرینك كسب یدلری نتایجیدر . جناب رب العالمین ظلمدن منزهدر . حقسز بر شی یاپماز المزی قولتوغمزه صوقوب دورمقله ، بوش كزمكله ایش بیتمز قارین دویمازاخوانڈین [ان الله لایحب المعتدین] .

بروسه مبعوثی

عمر فوزی

معنویات عسكریه درسلرنده بر یاپراق :

« طوپجی » محمد

بوسنه طوپجیلر كیجه انداخت تعلیمی ؛ یاپیوردی . آنسزین بر حالدن طوپارلاق بیكرلری اوركش آرابه‌یی ؛ اوچوریوردی . یرده قالان نفر محمد بر آتك بوینه صارلمش ، نفلتیله توقیفه ، چالیشیوردی ، حالبوكه آیاغی یردن كسلمش ، آصلمش ، یالكز كیدییوردی . طاقتی كسیلنجه محمدك قوللری كندیلكندن چوزولدی ، زواللی انسان یره دوشدی . بوسقوط ، ارزوسیله اولمامش ، محمدراست كله دوشمه‌مش، آرابه‌نك آغر تكرلكی اوزرندن كچمش ایدی . محمد كندینی اونوتمش یالكز برشی عقلنده یرلشمش ایدی، اوده: كیدن آرابه‌سنی، قاچان طورو آتلرینی ! طوتمق املی ایدی . محمد بتون حسیله ، بتون روحیله آرابه‌یی تعقیب ایدییور ، فقط ازیك باجاقلری حركتنه پك آز مساعده ایدییوردی . برمدت صكره بریابانجی ضابط بو آجیقلی منظره قارشیسنده بولنیوردی . چونكه محمد طورمامش ، دیكلنمه‌مش ، هكیم استه‌مه‌مش ، یالكز حیوانلرینك پشی صره قوشمق استه‌مش ، حالبوكه ایچنی چكوب كاه‌سورونمش ، كاه یوواراننمش آرابه‌نك ازلرینه

باغلانمش ایدی . قوجه محمد قانه بولانمش ، ازیك ؟ پریشان برحالده‌ایدی . ضابط « نه‌اولدی سكا اولاد ، اوطور شوراده هكیم چاغره‌لم ! » دیدكجه قوجه محمد یالكز بر جمله‌یی تكرار ایدییور ، اوده « امان افندی بیكرلرم نه‌طرفه كیتدی ؟ » دییوردی، باشقه بر ایش، باشقه برسوزله هیچ دقیقه غیب ایتمك ایسته‌میور ، اومتصل بیكرلرنی صوریوردی . ضابط محمدی بویولدن چویرمك ، هكیمه كوسترمك ایچون نفوذینی استعماله مجبور اولدی . محمدی زورله عزمندن آلیقویدی .

محمد، عسكر آدم؛ دولت ، ملتك مالی بویله جاندن اسیركر، هله طورولرنی [١] الیله بسیله‌مش پك سوردی . محمد بر كون دولت دوكونی [٢] اولورده كیدرسه‌اوطورولرك صرتندن اوطوپلرك آغزندن وطننه نیجه خدمتلر چیقاره‌جق ، شرفلی برغازی ، یاشهرتلی بر شهید اوله‌جق ایدی . اشته بواملرله اوخشادیغی طورولرنی غائب ایتمكه محمد ، آنك ایچون تحمل ایده‌مزدی .

[١] طوروو تكده‌كی آتلرینی
[٢] محاربه

عمرفوزی

(صفحات) حقنده نوطلر

میخانه

§ « فاتح جامعی » ، « مزارلق » ، « توحید » كبی مقدسات محتشمه ومظلمه‌دن صوكره « میخانه » پیاله متعفنلریله تضاد تشكیل ایدر . فقط ، میخانه « منظومه‌سیله ، فاتح جامعی » ومنظومات مماثله‌یی بربرندن آییران پیاله ایله قندیل فرقی دكلدر . محمدعاكف بو منظومه‌سنده برلوحهٔ حیات چیزدیكی ایچون بوشعر اوته‌كی اوچ منظومه‌دن حیاته مخصوص علائم فارقه ایله آیریلیر .

§ فاتح جامعی حكایه قسمنده‌كی تصویر مادیلرله بزم ادبیاتده عادتا « آرپالاستیق » ابداع ایتمشدی . میخانه منظومه‌سنده‌ده بو صفت كاشفه ـ بالطبع حكایه قسمنده ـ وار . فقط « میخانه » اجتماعی برشعركه عمرعوامك بیوك برقرحهٔ منتنی دەشیور . فاتح جامعنده ، مزارلق وتوحیده بوصفت فارقه یوق .

ذاتاً « مزارلق » ، « توحید » ، « جامع » عنوانلرینك زیرشمولنده‌كی شعرلرك موضوعی بویله برصفت كاشفه‌یه محتمل اولامازلر .

§ میخانه منظومه‌سنه وقوعات ضابطه نظریله باقان انسانلرك موجودیتدن خبردار ایدلدیكم زمان حیرت غیرمتناهیه‌ایچنده قالمشدم. ادبیاتله حیات خارجیه آره‌سنده نقاط تماسك چوغالمسنی ـ واضح سویله‌یم ـ ادبیاتده هرموضوعك جای توقیر وتحریر بولابیله‌جكنی قبول ایتمه‌مك ماضیٔ ادبك ماقبل ظلماتنه دفن نفس ایتمك دیمكدر . اسلافك « بوسه » دن « دیده » دن ومنوثات معلومه‌دن اطراد ألیم ایله بحث ایتدكلری كفایت ایتمه‌مشدركه بزده حالا بو ملوثاتی آغزه آلمقده هضم اولنمش یمك‌پرجه‌سنه برخاییده‌خوارلق كوستره‌لم . هانی

یکی ادبیات بنیهٔ بیانتی یالکز یکی کلمه‌لردن دکل یکی موضوعلردن آلاجقدی؟ ایشته میخانه منظومه‌سی بوسؤالك جوابیدر .

§ « میخانه » نك « درت مفاعیلن » ایله باشلایان ایلك ایکی قطعه‌سنك هربری « ۱۱ » مصراعدن عبارت. وهر مصراع عین قافیه‌ده. قطعه‌لرك اوزونلغنه وقافیه‌لرك تکررینه اعتراض ایدنلر یعنی بواوزونلقله بوتکررده‌کی نکتهٔ نهفته‌یی اکلامغه مقتدر اولامیه‌نلر ـ مع التأسف ـ وار . بردفعه بزده نه‌دندر بیلنه‌من یاخود نه‌دندر پك کوزل وپك واضح بیلنیرکه علت اعتراض قلت عقل ایله لابوبن قرده‌ش بر مرض موت اخلاقیدر . بو خسته‌لق اکثریتله « مود » الجا آتنه موافق کیتدیکی ایچون هرمحفل شفاهی وتحریریده صدر وسدیر بولمقده کوجلك چکمز . کوزلر حقایق جلیه الواحی اوکنده دائما قپالی ، اغزلر اعتراضات وشتوم احتیاجاتی اوکنده دائما آچیق . بو آغزلری ظلمت نسیان بزدن أول قپایه جقی کبی بوکوزلرك پردهٔ تعامیسنی ده حقیقتك آتشچهره نورمدهشی ینه بزدن أول البته یاقوب آچه جق.

§ قطعه‌لره کله‌لم . قطعه‌لرك اوزونلغنه وقافیه‌لرك تکررینه اعتراض ایدنلر بواوزونلقله بوتکررك انجق منظومه‌ده « یکنسقلق » تولید ایده‌جکنی دوشونه‌بیله‌رك سوز سویله‌ینلردر .

شوحالده حقیقهٔ بوایکی قطعه‌ده بریکنسقلق وارمی تدقیق ایده‌لم :

« خروشان بادسفلیت دروننده ، کنارندن ؛
« کریزان روح علویت حریمندن ، جوارندن .
« چیقار بیك نالهٔ نومید خاك رعشه‌دارندن ،
« اینر بیك ظلمت مقبر فضای شب نثارندن .
« کلیر فریادلر ابکم طوران هرسنك زارندن :
« ییقلمش خانمانلر صانکه چیقمشده مزارندن
« دهان حسرت آچمش رخنه‌دار اولمش جوارندن !
« چوکر بردودماتم تیتره‌ین قندیل تارندن :
« سونوب کیتمش اوجاقلر یوکسلیر کویا غبارندن !
« کیرن برکره نادمدر حیات مستعارندن ؛
« چیقان آواره‌در آرتق جهانك کار وبارندن .
« دوکولمش آبرولر بادهٔ پسمانده حالنده . .
« أمل برمنکسر پیمانه‌در صف نعالنده !
« بوغولمش روح انسانی شرابك موج آلنده .
« نمایان ملعنت ساقیسنك چیرکین جمالنده !
« نه ماضی وار ، نه آتی باق شو عیاشك خیالنده . .
« طوتوب برزهر آتشناك دست بی مجالنده ،
« زوال عمری بکلر هم شبابك تا کمالنده !
« مرارت انطباع ایتمش جبین انفعالنده . .
« درین برالتوانك سینهٔ زرد ملالنده
« اودر انجق هویدا سرنوشت بی مآلنده ،
« مؤبد برده نسیان نظرهٔ سنکین لالنده .

معلومدرکه یاخود شو بحثده اربابنه برنبذه معلوم اولمق لازمدرکه رسمده خط مستقیم یکنسقلق تولید ایده‌جکی ، یکنسقلقده کوزو حافظه‌یه هیچ بر « دیستراقسیون » وعد ایده‌میه‌جکی ایچون خطوط مستقیمه مقبول دکلدر . مثلا « چین » باغودلری بوواولاق خطلرك انطباعکاهلری اولدقلری ایچون اوبنالر محاسن معماریه‌دن عد ایدلمش . دیمك که طبع تلونپرور بشر استقامت خطوطی اطراد مزعجندن دولایی سومز .

عاکفك بو قطعه‌سنده قافیه‌لرك توالیسی ، قطعه‌لرك اوزونلغی عجبا او یکنسقلغی تولیدایدن خطوط مستقیمه ماهیتنده‌میدر ؟ دلیلی شیمدی ارائه ایتمك اوزره ادعا ایدرمکه دکل . عاکف بوایکی قطعه‌ده یاپدیغی تصویرلك بویالرینی ، رنکلرینی اوقدر پارلاق انتخاب ایتمشدرکه هم باصره هم حافظه بو رنکلرك فرط تموج وتمیزندن یورولیور . ایشته اوزمان شکلك وقوافینك یکنسقلغی بو یکون رنکا رنك قارشیسنده‌کی فکر نظر یورغونلغنی تعدیل ایدییور. عادتا کهکشانلر ، ییلدیزلردن ، برجلرندن . آیلردن عبارت عوالم عالیه‌سنك ملاحت مشعشعه‌سیله نظر تماشامز خیره‌لندیکی زمان سمانك یکنسقلغی بو یورغونلغی تعدیل ایلدیکی کبی . دها دیغریسی شکلك یکنسقی خطوطی معنانك تلون عیانی ایله اعتدالیاب اولورده عادتا « پارته‌نون » معبدنده‌کی خطلرك حس اوله‌جق درجه‌ده منحنی اولدیغنی کورن انکلیز معماری کبی قارهده بو قطعه‌لرده خطوطك فرط دقته افتقار عرض ایده‌جك صورتده انحنای حفیف صاحبی اولدقلرینی کورر .

§ قطعه‌لرك معناسنه کله‌لم :

« چیقار بیك نالهٔ نومید خاك رعشه‌دارندن »

مصرعی کوزل . چونکه بردفعه « خاك » ی « رعشه‌دار » بولمقله میخانه‌نك زمین منتنی عاکف مست مداملرك نظر مخوفیله کورمکه مقتدر اولمش . چونکه برسرخوشك کوزینه کندی باجاقلری دکل میخانه‌نك طوپراقلری متزلزل کورینور .

طوپراقدن نالهٔ نومید طویمق بحثه کلنجه بوده پك کوزل برشعردر . چونکه طوپراقدن ناله چیقمقده‌کی استحاله‌یه کوره شاعر یرلرده دوریلمش یاتان سرخوشلردن چیقان ناله‌یی طوپراغه اضافه ایدییور . وشو صورتله میخانه‌نك زمین ملوثیله مداوملرینك وجود خرابی تفریق ایتمه‌مش کورونیورکه بو فوق العاده کوزل .

« ییقلمش خانمانلر صانکه چیقمشده مزارندن
« دهان حسرت آچمش رخنه‌دار اولمش جدارندن .

میخانه‌لرك دیوارلرنده‌کی رخنه‌لرده ییقلمش خانمانلرك مزارلرندن چیقه‌رق دهان حسرت آچمسی بدایعدن اولمقله برابر شو بیت خارق العاده کوزل اولمقده یوقاریده‌کنه مرجحدر .

« چوکر بردود ماتم تتره‌ین قندیل تارندن
« سونوب کیتمش اوجاقلر یوکسلیر کویا غبارندن .

بو مصراعلرده‌ده معانیٔ معظمه مندمج :

بوغولمش روح انسانی شرابك موج آلنده

§

« مرارت انطباع ایتمش جبین انفعالنده ..
« درین بر التوانك سینهٔ زرد ملالنده
« اودر انجق هویدا سرنوشت بی مألنده
« مؤبد برده نسیان نظرهٔسنکین لالنده .

§ حکایه قسمنك عاکف ایچون سهل معتاد، هرکس ایچون سهل ممتنع اولان سلاستی انسان شعر معنانك فوقنده بر شعر الفاظ اولارق اوقودیغی زمان حیرتلر ایچنده قالیر .

ظن ایدیلیرکه بو منظومه همان اوطوروب یازلمش . ذاتاً سهولت بیان ادبیدن مقصدده بودر . اوقوندیغی زمان ظن ایدیله بیلمه‌لیدرکه شعری یازمق ایچون پك آز امك وزمان صرف ایدلمش . حقیقتده ایسه بو زمانك وامكك چوق اولمسی نفس ، صنایع نفیسه اعتباریله اهمیتلی دکلدر . « فلوبر » بوکا ایی بر مثالدر . ایتالیانك اك بویوك رسامی « لیوناردودی وینچی » ، ژوقوند « اسمنده‌کی قادین رسمنی «٤» سنه‌ده یاپه بیلمشدرکه رسامك ألی وجودلرك رسمنی دکل کندیسنی لاأکثر بر سنه‌ده تولید ایده بیلن مشیمهٔ مادر قدر بیله فعالیت کوسترمه‌مش . فقط بو بطائتدن هیچ بر صنعتکاره حصهٔ حجاب چیقماز .

عاکف ایسه شعرنده‌کی سهولتی سرعتله تأمین ایدن برشاعردر . بوده کندیسنه شبابنده باشلایان نظمنویسلك تمرینلرینك مکافاتیدر .

مدحت جمال

یانمش محله‌لرك اعماری مسأله‌سی

— ١ —

استانبولی سوه‌ن ، استانبولك معموریتی ایسته‌ین ، حریقزده همشهریلرینی آچیقده دوشونه‌ن کیمسه‌لرك بو کون الزیاده ذهنی یوراجق مسأله شودر : أولری ، بارقلری یانمش زواللیلری ممکن اولدیغی قدر سرعت وسهولتله مسکن صاحبی ایده‌بیلمك و عین زمانده پایتخت عثمانی‌یی ده تنظیم واعمار ایله‌مش اولمق ایچون نه یاپلمالیدر؟

أیش باشنده بولونانلرك ، حریقی متعاقب بو مهم مسأله‌یی نظر دقته آلمش اولدقلری صدر اعظم پاشانك اون بر تموز اقشامی ارکان مطبوعاتی نزدینه قبول ایتدیکی زمان سویله‌دیکی سوزلردن واستانبول مبعوثی احمد رضا بکك ریاستی آلتنده تشکل ایتمش اولان حریق قومیسیوننك صرف بو مسأله ایله مشغول اولمق اوزره بر شعبهٔ مخصوصه آییرماسندن اکلاشیلیور .

پایتخت افکار عمومیه‌سنی تمثیل ایتمه‌سی لازمکلن مطبوعات عثمانیه واونلردن دها زیاده اوروپا منافعنك شرقده مدافع وحامیلری کبی کوریان افرنجی العباره قارشی جرائدی دخی متصل مسألهٔ مذکوره‌نك تدقیق وحلیله اوغراشمقده‌در .

مطبوعاتك بو مسأله‌ده نقطهٔ حرکتی بر متعارفه‌در ؛ مطبوعاتجه محققدرکه یانان محله‌لرك اهالیسی علی الاکثر مسلمان وفقرا اولوب ، مبانیٔ محترقه‌نك یوزده سکساندن فضله‌سی سیغورطه‌سز بولندیغندن ، حریقزده‌لر ، یانان أوودکانلرینی تکرار یاپدیره‌بیله‌جك اقتدار مالی‌یه مالك دکلدرلر . بو متعارفه قبول ایدیلدکدن صوکره ، مبانیٔ محترقه‌نك یکیدن انشاسی صاحبلرندن غیری کیمسه‌لرك پاره‌سیله انجق ممکن اوله‌بیله‌جکنی تسلیم ضروری اولور . لکن بوپاره کیملردن و ناصل تدارك اوله‌بیلور ؟

مطبوعات ، شمدی‌یه‌قدر ، یانمش مبانینك تکرار انشاسنه مقتضی سرمایه‌یی تدارك ایده‌بیلمك ایچون اوچ اصول کوستردی . هر اوچ اصولك اساسی مشترکدر . او اساسی ، یانغیندن قورتولان عرصه‌لری رهن قویوب بورج آلمقدن عبارتدر . ایشته شو بورجه آلنان آقچه ایله یانمش أو ، دکان وسائره یاپیله‌جق .

لکن بر عرصه‌نك ترهین اوله‌بیلمه‌سی ایچون ، هیچ اولمازسه بورجلی ، بورجنی اوده‌ینجه‌یه قدر اوعرصه‌نك متصرفی اولماسی ، بورجنی اوده‌مزسه ، اوعرصه‌نك بورجی ویره‌نه کچه‌بیلمه‌سی ، یعنی داینك عرصه‌یه وضع ید ایده‌بیلمه‌سی لازمدر ، یوقسه ، عرصه‌نك رهنلکی ، داینه تأمینات اولاماز . وقف اراضی وعرصه‌لرك برألدن دیکرأله کچمه‌سی ایسه مقید ومحدوددر . اجاره‌تینلی مسقفات ومستغلات موقوفه‌ده ایسه رهن دکل یالکز اکا مشابه وبعض خصوصی تقیداته تابع وفاء فراغ اصولی جاریدر . شومطالعاتدن اکلاشیلورکه مبانیٔ محترقه‌نك استقراض ایله انشاسی ایچون درمیان ایدیلن هر اوچ اصولك تطبیق اوله‌بیلمسی ، وقف عرصه‌لری ، ترهیننك جوازینه وابسته‌در . بو جهتله ، یانان أو ودکانلرك سهولت وسرعتله انشاسی مسأله‌سی ، نهایت اراضیٔ وقفیه‌نك شرائط تصرفیه‌سی مسأله‌سنه منجر اولیور .

خاطرلرده‌درکه ، ایکی سنه قدر اقدم اوقاف ناظر اسبقی حماده پاشا مرحوم اراضیٔ وقفیه‌نك شرائط تصرفیه‌سنی واراضیٔ وقفیه اوزرینه اقراض واستقراض معاملاتنی تسهیل وتوسیع ایله‌مك قصدیله بر لایحهٔ قانونیه تنظیم ایتمش ورای استفنا مقام معلای مشیخته تقدیم ایله‌مشدی . دفترخاقانی نظارتنده تشکل ایدن بر قومیسیونده ینه بو اساسی مروج (اموال غیرمنقوله قانونی) لایحه‌سنی وجوده کتیرمشدی . مسأله‌نك اهمیت فوق العاده‌سنه مبنی اوله‌جق ، برنجی لایحه‌نك مقام جلیل مشیختجه تدقیقی هنوز ختام بولمامش . ایکنجی لایحه‌ده هنوز قوهٔ تشریعیه‌ده موضوع بحث ایدیلمه‌مشدر .

شو هر ایکی لایحه‌نك اکتساب قانونیتی تقدیرنده حقوق وقفیه‌نك حسن محافظه اولونوب اولنمیه‌جغی ، ولایحه‌لر محتویاتنك نظر شرع شریفده‌کی موقعی بوکرنکی موضوع بحثمزدن خارجدر . بوراده انجق اراضیٔ وقفیه‌نك شرائط تصرفیه‌سی تغییر اولنوب اراضی ترهینی تسهیل ایدیلمه‌سنك اهالیٔ مسلمه‌جه نفع وضرری حقنده مختصراً بسط مطالعات ایتمك فکرنده‌یم .

مقتصدینك همان جمله‌سنجه مصدقدرکه املاك و اراضی‌یی ترهین ایله عقد استقراض ایتمك ، همان دائما او املاك واراضینك ألدن چیقمه‌سنی انتاج ایتمشدر ؛ املاك و اراضی اوزرینه استقراضك مستقرضه فائده ویرمش اولدیغی ندراً کوریلور . فرانسه معروف مقتصدلرندن وپاریس دارالفنونی معلملرندن شارل ژید ، «علم اقتصاد

درسلری » نام کتابنده « قره‌دی فونسیه » دن بحث ایده‌رکن شویله دیور : « اکر اراضی ترهینی مقابلنده بورج آلوب یرسز قالان ، « ذلیل وسفیل اولان آدملرله قزانان وزنکین اولانلرك بر حسابی « یاپیلسه ، بونوع معامله هرکسك نظرنده پك زیاده منفور کوریلور ، « وترهین ایله اقراض واستقراض اصولنك قالدیریلمه‌سنه چالیشیلوردی. « هله اهالیسی واحتیاطسز اولان یرلرده ، مثلا جزائرده ، طونه « مملکتلرنده ، وروسیه‌ده اراضی اوزرینه استقراض معاملاتی اهالی‌یه « حساب ایدوب بتیریله‌میه‌جك قدر ضرر وزیانلر ویرمشدر. [۱] »

بن امینم که استانبولك قلم افندیلری ، کوچوك مأمورلری، حتی بویوك مأمورلری احتیاطسزلقده ، اقتصادجه عاقبت اندیش اولمامقده ، جزائرك فلاحلرندن، طونه بویی رنجبرلرندن ، قات قات آشاغی‌در . زیدك ، برچوق مشاهدات وتجارب نتیجه‌وخلاصه‌سی اولان بالاده‌کی مطالعه‌سنه ، کندی مسموعات ومشهوداتمی‌ده علاوه ایده‌رك، توضیح مرام ایده‌جکم .

قریم یارم اطه‌سنك، قسم اعظمی ، برعصر اول قریم بکلرینك (میرزالرینك) ملکی ایدی . قریمك روسیه طرفندن استیلاسنی متعاقب ، ملکلرینی بانقه‌یه ترهین ایدوب آقچه استقراضی پك زیاده قولایلاشدیغندن ، خاندانجه یاشامه‌یی ، یعنی یارینی دوشنمه‌دن آووج آووج پاره اسراف ایتمه‌یی شرف صنفلری مقتضاتندن عد ایدن بو زواللی میرزالر، یارم عصر ایچنده بوتون ملکلرینی اللرندن قاچیردیلر. شمدی بو بینسز میرزالرك بختسز چوجقلری، برقاچ یوزغروش معاشله قانچلاریالرنده سورونیورلر ؛ او یوز بیکلرجه دونم جانم طوپراقلردن ایسه نمسه‌لر ، یهودیلر ، روسلر آلتون چیقاریورلر ... طوپراغی رهن ویروب قولای‌قولای ، بورج آلابیلمك یوزندن قریم اراضیسی مسلمان تاتار الندن کیتدی ؛ روسلرك سیاسةً ضبط ایتمه‌لرندن زیاده غیر مسلملرك اراضی‌یی اقتصاداً استیلا ایلمه‌لریدرکه قریمی ـ مسلمان تاتارلر ایچون غائب ایتدیرمشدر ...

عین فلاکت شرقی روسیا و قافقازیا مسلمان بکلرینك باشنه‌ده کلمشدر . قریمله شرقی روسیه‌ده مسلمان الندن چیقان اراضی هپ غیر مسلملر النه کیدی ؛ انجق قافقازیالرك بکار صنفی اقتصاداً محو اولمقده ایکن ، برکت ویرسین ، مسلمان تجار و اصناف طبقه‌سی یتیشه‌رك ، بکلرك بانقه‌یه قاپدیردقلرینی بونلر آلوب ، طوپراغك ینه مسلمان الده قالماسنه همت ایتدیلر . بویله‌جه قافقازیانك زیانی ، شرقی روسیا وقریمدن آز اولدی .

اصیلزاده طاقمی ، هر زمان وهر یرده ، مال و ملکنی صاتوب یه‌یه پك هوسکاردر ؛ تجار واصناف فردانی دها زیاده دوشنور . عثمانلی مسلمانلرینك همان هر طبقه‌سنده خصائل اصالت موجوددر . عثمانلی مسلمانلری اقتصادجه احتیاطی از بیلورلر ، امور اقتصادیه‌ده ایشکذارلقله‌ده اوکنه‌مزلر ؛ هله مأمورصنفی بوسبتون آریستوقرات کچینیرلر . عثمانلی مسلمانلرینه بو اوصافی بر قاچ عصرلق تاریخلری ویرمش اولدیغندن ، چارچابوق بوندن قورتیلمه‌لری امید اولونماز. ایش باشنده بولونانلر ، قومك طبایع و خصائلنی دائما کوز اوکنده طوتارق ، اوکا کوره تدویر اموره مجبوردرلر ...

معلومدرکه روسیه‌ده یهودیلر ، مملکتك انجق بر قسمنده اقامته مأذوندر ! کذا رومانیا دولتی یهودی تبعه‌سنه کافهٔ حقوقی بخش ایتمه‌مشدر . روسیه ورومانیا حکومتلرینك بوتدابیرینی ، عدالتسزلك، پك مقدس مساوات اساسنه عدم رعایت دیه‌رك، بسیط بر نظرله مواخذه وتزییفه قالقیشیرسه‌ق ، وقایع جهانی پك ساده‌دلانه کورمش اولورز. روسیه ورومانیاده یهودیلرك تحدید حقوقی ، تربیهٔ اقتصادیه‌جه پك پك اشاغی بردرکه‌ده بولونان روس کویلیلرینك محافظهٔ حیاتی ایچوندر. قوردلر ، قویون آغلنه باشی‌بوش براقیلاماز. یهودیلر، روسیه ورومانیا کویلرنده سربست قالورلرسه ، زواللی کویلیلرك یرسز ، یوردسز ، آچ وچپلاق کیرمه‌سی محققدر. بعضاً تحدید حقوق، محض عدالت اولور.

حکومت عثمانیه دور سابق ولاحقده ، اقتصاداً ضعیف مسلمان عنصرینی حمایه‌ده دائما غفلت کوسترمش وحتی بوغفلت سیئه‌سیله دور سابقده بالذات مشهودم اولدیغی اوزره طرابلس غرب ساحلی واحه‌لرینك برقسمی مسلمان عربلر الندن یهودی تصرفنه کچمشدر. اکر، شمدی بولایحه‌لر کسب قانونیت ایدرسه ، اوزمان ممالك عثمانیه‌نك بر قسم مهمنی اشغال ایدن اراضئ موقوفه اوزرینه‌ده استقراض معامله‌سی قولایلاشه‌جغندن ، مسلمان وعثمانلیلرك اجداددن قالمه اراضی‌یی دها زیاده الدن قاچیراجقلری شبهه‌سزدر . قافقازیاده مشهود اولان حادثهٔ اقتصادیه‌نك، یعنی مسلمان بکلر تحت تصرفندن چیقان اراضینك مسلمان تجار واصنافه انتقالی حادثه‌سنك، ممالك عثمانیه‌ده تجلیسی امید اولوناماز. زیرا مسلمان عثمانلیلر ایچنده زنکین تجار واصناف طاقمی یوق درجه‌سنده آزدر ، ثانیاً مسلمان اصناف وتجارلر ، غیرمسلم وعلی الخصوص اجنبی اصناف وتجارلرله، قابل دکل، رقابت ایده‌مزلر. بوحالده اراضی ترهینی کسب سهولت ایتدیمی ، اراضی واملاك اوزرینه اقراضاتده بولونان بانقه‌لر واسطه‌سیله یرلیمز ، یوردلرمز ، یواش یواش دکل، پك زیاده سرعتله، اجنبیلره ، یهودیلره، ارمنیلره، روملره، بلغارلره کچه‌جکدر.

بوقاریدن بری یازوب کلدیکم مطالعات، علی الاطلاق اراضی ترهیننك تسهیل وتوسیعندن ، بزم کبی امور اقتصادیه‌ده پك اشاغی قالمش اولان جاهل ، غیر متشبث ، واحتیاطسز آدملر ایچون فائده‌دن چوق زیاده ضرر تولد ایده‌جکنی اظهار ضمننده‌در . محترق محلاتك اعمارینه متعلق درمیان اولونان اوچ اصولك هر اوچی اساس اوله‌رق ترهینك تسهیل و توسیعی وبناءً علیه اراضئ وقفیه‌ده‌کی شرائط تصرفیه‌نك بوتون ممالك عثمانیه‌ده تغییرینی ، تعبیر دیکرله اموال غیر منقوله قانونی لایحه‌سنك قانون حالنه ارجاعنی طلب ایتمکده اولدیغندن وبعض کیمسه‌لر طرفندن ، مجلس عمومینك انعقادی بکلنمکسزین مذکور لایحه‌نك حکومتجه قبول اولنوب قانون موقت صورتیله نشر واعلانی بیله تکلیف ایدیلمش بولندیغندن مطالعات آنفه‌نك سردینی نابموسم ظن ایتمه‌دم . کله‌جك مقاله‌ده ، اراضی ترهینی ایله سرمایه تدارکنك امکان حصولی تقدیرنده ، مطبوعاتك وحتی بعض رجال حکومتك میدانه قویدقلری او اوچ اصولدن هانکیسی مسلمان عثمانلیلره دها آز ضررلی دوشه‌جکنی عقلمك ایردیکی قدر بیان و ایضاحه چالیشیرم .

سمفص .

(۱) ch.gide - cours dEconomie politque.p .402.

استانبول حریقی

و

لوندره جامعی

لوندره‌ده بولنـان خلیل خالد بکله لوندره جامع شریفی هیئت اجرائیه‌سی رئیسی هنـدلی سـید امیر علی آره‌سـنده جریان ایدن مکتوبلرك صورت مترجمه‌لری بروجه آتی درج اولنور :

خلیل خالد بکدن سید امیر علی‌یه

محترم سید امیر علی ،

پایتخت سـلطنت عثمانیه اهالیسـنه یانغینلر سـببیله عارض اولان فلاکتك تفصیلاتنی البته غزته‌لرده کورمش وشبهه ایتمم‌که بزم شـو فلاکت ملیه‌مزله متأثر اولمشـسکزدر بیکلرجه اهالیمز آکسزین اعانه‌یه محتاج قالمشدر . ایمدی لوندره جامع شریفی ایچون درسعادتده منتشر صباح غزته‌سی طرفندن طوپلانلمش اولان اعانه‌نك احتیاجات عاجله ومبرمه‌دن بولنان حریق فلاکتزدکانی اعانه‌سنه دوری تدبیری وارد خاطر عاجزانهم اولدی . بو اعانه‌یی ویرمش اولان اصحـاب خیرك جمله‌سنك‌ده بو فکری حسـب‌الانسانیه تصویب ایده‌جکلری حقنده امنیت کامله حس ایلیورم . معلومدرکه لوندره جامع شریفنك انشاسی بیکلرجه لیرالر جمعنه محتاجدرکه بونك جمعی دهـا بر خیلی زمانه توقف ایده‌جکدر . بو پاره‌لرك قسم اعظمی ایسه هنـدستاندن وسـائره‌دن کله‌جکدر . جامع امر‌همنك مروجلرندن اولمق اوزره ابتدا ممالك عثمانیه اهالیسنه مراجعتم قوۀ مبجله‌ٔ خلافتی حائز اولان مملکتمزك بو ایشده پیشدار اولدیغنی کورمك املیله ایدی ، الحمدلله شرف مباشرتك مقام‌خلافتی حائز اولان عالم عثمانیتدن وقوعی کوردم . حتی هیئت اجرائیه‌کزك نقد اوله‌رق الیوم تحت اداره‌سنده انکلتره بانقه‌سنده بولنان ، اعانه‌لرینك قسم اعظمنی عثمانلی پادشاهی ایله اهالیٔ عثمانیه‌نك ویردیکی بیك‌ایکی یوزکسور لیرا تشکیل‌ایدییور . عثمانلیلر انشاالله ایلری‌ده‌دخی بو ایشه یاردم ایدرلر . مع مافیه انسانیت‌واسلامیت کارانه بر تدبیر عاجل خیر اولمق اوزره صباح غزته‌سی اداره‌سـنده‌کی پاره‌نك حریق اعانه‌سنه دوری حقنده بالاده سرد ایلدیکم رأیك سزجه دخی مظهر تصویب اوله‌جغنی امید ایدرم . غزته‌لرده کورمش اولدیغکز اوزره صباحك طوپلایه بیلدیکی جامع اعانه‌سی بش یوز لیرایه قریبدر . بونك ایکی یوز لیرالق بر مقداری مقدما صباح اداره‌سی طرفندن عثمانلی بانقه‌سنك لوندره شعبه‌سنه تودیع ایدلمش ایدی‌که شروط خیرات حقنده‌کی قواعددن طولایی بونك بورادن آلنوب استانبوله اعاده‌سی مشکل اولدیغی معلومکزدر . لکن اوچ یوز لیرایه یقـین اولان قسم باقیسی صـباح طرفندن حریق اعانه‌سنه دور اولنورسه پاره‌یی ویرن اصحاب خیرمثللو استانبولده چندماه مقدم تشکل ایتمش اولان لوندره جامع شریفی عثمانلی اعانه جمعیتنجه وحتی — احتیاج عاجل حریقزدکانه نظراً — بر خیر متفوق کوریلور ظننده‌یم . بو بابده‌کی فکرکزی بیان ایدرسه‌کز متشکر اولورم .

لوندره ٢٦ تموز سنه ١٩١١

خلیل خالد

سید امیرعلیدن خلیل خالدبکه :

محترم خالدبك .

مکتوبکزی آلدم . حریقدن طولایی متأثر اولدیغمی بیان ایلر واعانه‌باقیه‌نك دوری حقنده‌کی فکرکزی تمامیله تقدیر ایدرم . صـباح غزته‌سنجه طوپلانیلوب هنوز اوراده بولنان اعانه طبیعی استانبولده‌کی جامع‌اعانه جمعیتنك امرینه تابع بولنمق لازم کلور . مادام‌که بو خصوصده استانبوله یازه‌جقسکز . اوحالده مسئله‌نك صورت‌اجراسنی تعیین اورایه عائد اولمق اقتضا ایلر .

٢٧ تموز سنه ١٩١١

مخلصکز

امیرعلی

مطبوعات

نه طوغری بر اخطار !

روسه‌ده‌چیقان « ارطغرل » رفیقمزده شو سطرلری اوقویورز :

دوائر رسمیه مهرلری ترکجه‌اولور

نافعه سر مهندسلکنك رسمی مهرنده وترکجه یازیلرك‌اوزرنده فرانسزجه‌یازیلر بولندیغنی کمال تأسفله کوردك . بوکا هیچ بر معنا ویره‌مدك . اوراقك عباره‌سی ترکجه اولدقدن صکره التنده فرانسزجه‌لی مهره نه حاجت وار .

امینزکه دیون‌عمومیه‌نك بیله‌مهرنده فرانسزجه یوقدر . معاملات رسمیه ترکجه‌جریان‌ایتدیکندن مذکورمهرنده ترکجه‌اولمسی‌فکرنده‌یز غرابتك بو درجه‌سـنی‌اومیوردق . عمرنده بر دفعه فرنکلرله کورشمیه‌جك بعض کیمسه‌لرك زیارت ورقه‌لرنی فرانسزجه‌یازدیرمه‌لرینه بکزیور ، دکلی ؟

روسیه ومسلمانلر

(نوویا ورمیا) غزته‌سی — روسیه‌نك اهالیٔ اسلامیه حقنده صوك زمانلرده‌تطبیقنه‌باشلامش‌اولدیغی تضییق سیاستی تنویروتسهیل ایچون — (یان — اوف) امضاسی آلتنده یازدیغی بر مقاله‌ده اسکیدن بری روسیه‌ده اهالیٔ اسلامیه‌یه امنیت‌واعتماد کوستریمه‌نك عنعنات تاریخیه میاننه داخل اولدیغی واون سکز یکرمی میلیونلق اهالیٔ اسلامیه‌نك تاریخ وحیاتنك تدقیقی ایچون هیچ برشی یاپلمدیغی بیان ایدیلیور . اندجان عصیانی اوزرینه ترکستان والیسی دوخوفسـکی عالم اسلامك مأمورین‌طرفندن طانیمه‌سنی تسهیل ایچون‌بعض رساله‌لر نشرایتدیرمش ایسه‌ده وفاتی اوزرینه بونلرده برطرفه براقلمشدر . مقاله بعده شو صورتله دوام ایدییور .

« بزحیات اسلامیه‌یی تدقیق ایلمدیکمزدن طولایی عصر اخیرك التمشنجی سنه‌سنه طوغری‌عالم مذکورك‌عصرلردن بری‌طالدیغی‌اویقودن اویاندیغنی کوردك‌که بو تعجب ایدیله‌جك برشی دکلدر . اولا بو ایشه ترکیه‌ده تشکیلات اداره‌یی تجدید ایلمك ایسته‌ینلر باشـلادیلر . بونلر عالم اسلامیه‌یی اویاندیره‌رق دنیاده برمدنیت اسلامیه میدانه کتیرمك

آرزو ایلیورلردی . اتحاده طوغری آتیلان بوخطوه دنیاده‌کی ملل
اسلامیه نزدنده بیوك برحسن قبول كوردی . بزده دخی بوكا، روسیه
اهالیٔ اسلامیه‌سنك اك مترقی واك نفوذلی قسمی اولان قزان تاتارلری
اشتراك ایلدیلر بونلر پارس ودرسعادتده برلشه‌رك جریان جدیده برر
مركز تشكیل ایلدیلر، روسیه تاتارلری ظاهراً روسیه‌یه قارشی اولان
صداقتلرینی محافظه‌ایله برابر دیگرجهتدن مستقل اسلام دولتلریله برلكده
بیوك برعالم اسلامك تجددینه . آق دكزدن بحراصفره قدر پادشاهك
تحت اداره‌سنده اوله‌رق ممالك سائره‌نك تركیه ایله اتحادینه چالشمق
املنی اظهار ایلدیلر . وشمدیلك بتون روسیه اهالیٔ اسلامیه‌سنك
رؤسای روحانیه‌نك ریاستنده اوله‌رق مختاریتی آرزو ایلدیلر .

روسیه‌حكومتی ، كندی مملكتی داخلنده بولنان اهالیٔ اسلامیه‌نك
حیات روحانیه‌سنی نظردقته آلمدیغندن برچوق سنه‌لر وولغا تاتارلری
آره‌سنده ظهور ایدن جریاندن خبردار بیله اولمدی . تاتارلر، مأمورین
حكومتك كندیلرینه قارشی اولان عدم دقتی نظراعتباره آله‌رق ،
شدتلی برصورتده اتحاد اسلام فكرینك نشرینه چالشدیلر . طبیعی
فكرلرینی الك سلیم صورتده موقع فعله قویه‌جق عنصر اولمق اوزره اك
زیاده مكتبه حصر دقت ایلدیلر .

تاتار اتحاد اسلام طرفدارانی بو خصوصده محیطی پك مساعد
بولدیلر . زیرا روسیه اسلاملرینه قارشی اعتماد ایلمك عنعنهٔ تاریخیه‌سی
سبیله اونلر چوقدن بری چوجقلرینی مكاتب مذهبیه‌لرنده سربست
سربست اوقوتدیرمق حقنی الده ایتمشلردی . تاتارلرك مكتبلری
اوزرنده تفتیش بولنمدیغندن ایی برصورتده استفاده ایله مقصدلرینه
چالشدیلر . ١٨٩٠ سنه‌سندن اعتباراً وولغا تاتارلری روس مأمورلر-
ندن صاقلی اوله‌رق مكتبلرنده‌كی روحانی پروغراملری اصول جدیده‌یه
تبدیل ایلدیلر . یكی مكتبلرك پروغرامی تركیه پروغراملرینه توفیقاً
تنظیم اولندی . تدریسات دینیه‌دن ماعدا بو مكتبلرده عثمانلی تاریخی
ایله جغرافیای عثمانی كوستردیكی حالده روسیه وروس لسانی حقنده
هیچ برشی قونلمدی . اهالیٔ اسلامیه اتحادینی تسهیل ایچون تاتارلر
بر نوع اسپرانتو اولان ترك لسانی تعمیم ایلدیلر . بو مكتبلر ایچون
ایلك معلملر تركیه‌ده یتشدیرلدی . بعده معلم یتشدیرمك وظیفه‌سی
عینی صورتله معارف اداره‌لری تفتیشی خارجنده بولنمقده اولان
مدرسه‌لره تحمیل ایدلدی . مكتبلر كیتدكجه توسع ایلدیكندن تاتارلر
وولغا اطرافنده‌كی ملتلری‌ده اویاندیرمغه چالیشدیلر . بو خصوصده
اك زیاده ابراز فعالیت ایدن اوفاده‌كی اورنبورغ مسلمان جمعیت
روحانیه‌سیدر . بو جمعیت قاترینا زماننك ، روسیه اهالیٔ اسلامیه‌سنی
صیقی بر نظام آلتنه وضع ایله عالی و بناءً علیه مختاریته مالك بر ادارهٔ روحانیه
تحتنه قویمق فكرینك ثمره‌سیدر . بو اداره‌ده تاتارلرك الندهبولنمقده
در . امامارك تعیینی اورنبورغ جمعیتنه عائداولوب امتحانلرده اوراده
اجرا ایدلمكده‌در . مكتب معلملكی ایچون‌ده مسابقه اوفاده اجرا
اولنیور . طبیعیدركه اولا اوفایه كیدرك امتحان ویرمكه مجبور اولان
قیرغیز ، قالموق ، چرمیس واویتاقلر اوراده تاتارهیئت روحانیه‌سی
طرفدن ایچه تعلیم ایدلمكده و مملكتلرینه عودت ایتدكلری وقت

قیرغیز ، قالموق الخ دكل بلكه تاتار نفوذینك انتشارینه و اتحاداسلام
فكرینه خادم تاتارلر اوله‌رق دونمكده‌درلر . بو تاتار پروپاغانداسنك
یالكز اهالیٔ اسلامیه آره‌سنده دكل بلكه خرستیانلر آره‌سنده‌ده
نه درجه شدتله اجرا ایدلمكده اولدیغنی روسیه ایچه بیلیر . حریت
وجدان حقنده‌كی امرنامهٔ ایمپراطوری نشر اولنور اولنماز قرق
طقوز بیك خرستیان وولغا جوارنده خرستیانلقدن اسلامیته عودت
ایتمشلردر . بونلردن بر چوغی یالكز اسماً خرستیانلغه مربوط ایدی.
لكن بو ، موضوع بحث ایلدیكمز جریانك اهمیتنی آزالتیرمی ؟
تاتارلرك دین اسلامه دعوت ایتمك خصوصنده كوستردكلری تشبثاته
روسیه نه یاپمشدر ؟

تاتارلرك سعی و غیرتی عالم نصرانیت ایله عالم اسلامك تماسده
بولندقلری محیطده بوقدر تأثیر كوسترسه شرق جهتلرنده نه‌لر یاپماز ؟
طرفمزدن كوستریلن عدم دقتدن طولایی دین اسلام اوراده دهشتلی
مظفریتلره نائل اولمقده‌در .

الحالة هذه قرغیزلرله قالموقلر شدتلی بر صورتده ایقاظ ایدلمكده
بر دوامدر . شمدی‌یه‌قدر دینه بیكانه اوله‌رق یشایان بو ملتلر آره‌سنده
ارباب تعصب كیتدكجه تزاید ایلمكده‌در . تاتارلرك درت میلیون كشی
ایله آسیای وسطاده‌كی مسلمانلری‌ده دائرهٔ نفوذلرینه آلمغه چالیشدقلری
كورلمكده‌در .

روسیه‌نك شرقنده حاضرلنمقده اولان تهلكه‌یه قارشی بیكانه قاله
بیلمك ایچون پك بیوك نیكبینلك صاحبی اولمق ایجاب ایلر . شونی
او نوتمامالی یزكه مغولستاندن قره‌دكزه قدر امتداد ایدن روس حدودی
بویی هپ مسلمان اهالی طرفندن مسكون اولمقده وروسیه‌نك داخلنده-
ده‌ده اون سكز میلیون مسلمان بولنمقده‌در . شمدی‌یه‌قدر تعقیب
ایلدیكمز تجاهل ومساعدهٔ اعتمادكارانه‌سیاستی پك بیوك برصافدللكدر.

تاتار پروپاغانداسنك ثمراتی حقنده آرتق هیچ بر شبهه‌ده بولنمغه
كلمز . ١٩٠٥ سنه‌سندن بری تاتارلر آرتق ساخته صداقت ماسكه‌سنی
یوزلرندن آتمشلر وبتون اهالیٔ اسلامیه‌نك یكی تركیه‌نك تحت اداره-
سنده اوله‌رق اتحاد ایلمسی فكرینی نشره باشلامشلردر . بونلرك اك
فعال عناصری قاصپرنسكی ایله اولجه اورنبورغ جمعیت اسلامیه‌سندن
اولدیغی حالده روسیه دشمنلغی افكارینی شمدی درسعادتده نقل ایدرك
اوراده نشریاتده بولنان «عبدالرشید ابراهیم»در . بونلر اتحاد اسلام
فكرینك تظاهرات جدالجویانه‌سیدر . بز روسیه مسلمانلرینك عصر-
لرجه بزدن آیری اوله‌رق یشامه‌لری فكرینی بلكه قبول ایده‌بیلیرز .
حتی اهل اسلامك خرستیانلره قارشی كوستردیكی تعصب و صبرسز-
لغه‌ده عطف اهمیت ایلمیه‌بیلیرز . زیرا قرآن كریم اهل اسلامه خرستیا-
نلرله صلح ومودتده بولنمامه‌لرینی وبلاتوقف اونلرله جدالده اولملرینی
واونلره قارشی ابراز شدت ایلملرینی امر ایدییور . اسكی مسلمان
تعصبی ١٨٩٨ اندیجان اختلالی كبی شیلردن دها ایلری كیده‌مز .
لكن یكی اتحاد اسلام فكری تجاوزكارانه بر ماهیت آلدیغی ، وولغا
جوارنده عثمانلی اتحاد و ترقی جمعیتنك شعبه‌لری میدانه كله‌رك مختاریت

تدریسات مطالبنه باشلادیغی ، روس مفتشلری عادتا طیافله قوغادیغی صره‌ده اتحاد اسلام فکرینه بز بر حد تعیین ایلمکه مجبورز .

طبیعی بز روسیه اهالیٔ اسلامیه‌سنك قرون وسطی حالندن چیقه‌رق عالم مدنیته داخل اولمسنی آرزو ایدرز . لکن بو آرزومزك حدودی اخلاق خرستیانی ، آوروپا مدنیتی و روسیه دولتك اساساتیدر آنجق اوروپا مدنیتی فکرینه مغایر و ملیت اساسنه مبتنی بر مدنیت اسلامیه شمدیکی حالمزه توافق ایده‌مز . بز خرستیان صفتیله ، عیسویلرله جهاد فکرینه اشتراك ایلیه‌میه‌جکمز کبی ، روس صفتیله‌ده روسیه دولت و مدنیتی اساسلرینه طوقنه‌جق تدریساته‌ده مساعده ایده‌میه‌جکز . »

شئون

بهوپال حاکمهٔ عالیقدری پیابیکم حضرتلری

دارالخلافة العلیه‌ده

تموزك اون التنجی جمعه ایرتسی کونی زوالی ساعت اوچده اکسپرسله سلطان مشار الیها حضرتلری ، رفاقتنده کاتبی عبدالصمد خان ایله اون ایکیسی نسواندن سکزی ذکوردن اولمق اوزره یکرمی کیشی بولندیغی حالده شهرمزی تشریف بیورمشلردر .

پرنس حضرتلری ایستاسیونده مابین همایون یاور سعدی بك ایله پولیس مأمورینی طرفندن استقبال ایدیلمشدر . وسرای همایوندن کوندریلن اصطبل عامره آرابه‌لرینه را کب اوله‌رق طوغریجه پاراپالاس اوتلنه کتمشلردر .

§ تموزك ۱۹ نجی صالی کونی سلطان مشارالیها حضرتلرینك برادر اکرملری بهادر خان حضرتلری ، معیتلرنده میرالای عبدالله خان ایله عبدالغنی خان اولدیغی حالده شهرمزه کلمشلردر . استاسیونده درسعادتده بولنان لونده سفارت مستشاری راغب بك ایله ذوات سائره و استاسیون پولیس مأمورلری طرفندن استقبال اولنمشلردر . مشار الیهم مابین همایوندن کلن اصطبل عامره آرابه‌لرینه راکب اوله‌رق پەراپالاس اوتلنه کتمشلردر .

§ بوکون خارجیه ناظری رفعت پاشا پەراپالاسه کیده‌رك حاکمهٔ مشارالیها حضرتلرینه زیارت ایتمشلردر .

§ ینه بوکون حاکمهٔ مشارالیها حضرتلری انکلتره سفارتخانه‌سنه کیده‌رك انکلتره سفیرینه اعادهٔ زیارتده بولنمشلر واورادن آبدهٔ حریته دخی کیده‌رك شهدا ارواحنه فاتحه اتحاف ایلمشلردر .

§ ۲۱ تموز پنجشنبه کونی صباحی حاکمهٔ مشارالیها بیکم سلطان حضرتلری مخدراتندن برینی آله‌رق ، مهماندارلری راغب بك برلکده اولدیغی حالده اصطبل عامره آرابه‌لرندن ایکی آرابه‌یه راکباً غلطه و باغچه قپو طریقیله طوغریجه آیاصوفیه جامع شریفنی زیارت واورادن سلطان احمد جامع شریفنه کیدرك اوکله نمازینی ادا بیورمشلردر. بعده سلیمانیه و سلطان تربه‌سنی زیارت ایلمشلر واون قپانی کوپریسی طریقیله پەراپالاس اوتلنه معاودت بیورمشلردر .

§ بوکون زوالی ساعت بش بچق راده‌لرنده صدر اعظم حقی پاشا پەراپالاس اوتلنه کله‌رك حاکمه حضرتلرینك برادرلری بهادرخان حضرتلریله ملاقات ایتمشلردر .

§ ینه بوکون زوالی ساعت درت راده‌لرنده خارجیه ناظری رفعت پاشا حضرتلرینك زوجه‌سی پەراپالاس اوتلنه کله‌رك حاکمه بیکم سلطان حضرتلرینه اعادهٔ زیارت ایلمشلردر .

§ ۲۲ تموز جمعه کونی حاکمهٔ مشارالیها حضرتلری زوالی ساعت بر راده‌لرنده بحریه نظارتندن تخصیص قلنان استنبوطه‌یه راکباً معیت خلقندن بعضیسی و مهماندارلری رفاقتلرنده بولندقلری حالده قندیللی‌یه عزیمت وتأسیسنه ابتدار اولنان اناث مکتب سلطانیسنی زیارت ایلمشدر .

مشارالیها حضرتلری مکتبه مواصلتنده مؤسسهٔ مذکوره‌نك وجوده کتیرلمسنه دلالت ایتمش اولان مجلس مبعوثان رئیسی احمد رضا بك افندینك همشیره‌لری خانم افندی طرفندن استقبال ایدیله‌رك مکتبك هر طرفنی ارائه و ترتیبات و تشکیلات مقرره‌سی حقنده معلومات اعطا قلنمشدر .

حاکمه حضرتلری بو معلوماتدن ممنون اوله‌رق بیان تقدیرات ایتمش و مؤسسلرینه موفقیت تمنیاتنده بولنمشدر . مشارالیها بیکم حضرتلری بونی متعاقب استنبوطه‌یله بوغاز ایچینك یوقاری طرفلرینه قدر بر تنزه اجراسیله بك اوغلنه عودت ایتمشدر .

§ ۲۳ تموز جمعه ایرتسی کونی زوالی ساعت درت بچق قرارلرنده حاکمهٔ مشارالیها پیابیکم حضرتلری رفاقت عصمتانه‌لرنده مخادیمی ایله مهماندارلری راغب رائف بك اولدیغی حالده اصطبل عامره آرابه‌لریله مابین همایونه عزیمت ایلمشلر ومابین همایون ارکان کرامی وتشریفاتی خدمهٔ خاصه افندیلری طرفندن‌ده رسم تعظیم بالایفا طوغریجه حضور حضرت خلافتپناهی‌یه ایصال قلنمشلردر .

مشارالیها حضرتلریله مخادیم کرامی و مهماندارینك حضور شاهانه‌یه دخوللرنده نزد جناب شهریاریده بولنمقده اولان انکلتره سفیری جنابلری مشارالیها حاکمه حضرتلرینی ذات شاهانه‌یه تقدیم ایتمشلردر .

شوکتمآب افندمز حضرتلری حاکمه حضرتلری ایله بر مدت لسان فارسی ایله کوروشدکدن صوکره ذات خلافتمآب حضرت پادشاهی مشارالیهایی بالذات حرم همایونه ایصال عنایتنده بولنمشلر وقادین افندی حضرتلریله کوروشدیرمشلردر .

حاکمه حضرتلری یاریم ساعت قدر قادین افندی حضرتلرینك نزد عصمتپناهیلرنده قالمش ، چای ، قهوه ، شربت وسائره تقدیمیله اعزاز و اکرام قلنمشدر .

بعده ینه نزد جناب همایونده اوله‌رق مابین همایونه معاودت ایله حقلرنده لطفاً ابراز اولنان آثار توجه والتفات ملوکانه‌دن طولایی ذات شاهانه‌یه عرض تشکر ایلدکدن صوکره عین آلای ایله سرای همایوندن مفارقت ایتمشدر .

§ حاکمه حضرتلری حرم همایونده بولندیغی صره‌ده مخادیمی

حضراتی دخی اظهار ایلدکلری آرزواوزرینه‌سرقرین جناب‌تاجداری لطفی‌بك وسائر مابین‌همایون ارکان کرامی دلالتیله سرای پادشاهینك بعض اقسامنی وصالونلری ایله معایده صالوننی سیروتماشا ایلمشلردر .

§ حاکمهٔ مشارالیها حضرتلریله مخادیمی ومعیتلری ارکانی بوکون حاکمهٔ مشارالیها حضرتلری معیتنده مخدوملری . کلینلری ، مهماندارلری اولدیغی حالده تخصیص بیوریلان اصطبل عامره آرابه‌لری ایله طوپقپو سرای همایونه کلشلر وحزینهٔ همایون کتخداسی راحتسز اولدیغندن وظیفهٔ مهماننوازیی بالوکاله ایفا ایتمك اوزره طرف شاهانه‌دن اعزام بیوریلان قرین‌ثانی توفیق بك طرفندن استقبال ایدیله‌رك اولا خرقهٔ سعادت حضرت نبوی‌یی زیارت وبعده خزینهٔ همایونی سیروتماشا ایتمشلر وطوپقپوسرایینك‌دیکر محللرینی‌ده کزمشلردر. حاکمه حضرتلری شرفنه سرای مذکورده بر چای ضیافتی کشیده بیورلمشدر .

§ اخیراً استانبولده سرزدهٔ ساحهٔ ظهور اولان حریق هائلده بیکلرجه حریقزدکانك آجیقده قالدیغی حاکمهٔمشارالیهانك مسموعلری اولمسی اوزرینه متحلی اولدقلری آثارشفقتك برنمونهٔباهره‌سی‌اوله‌رق حریقزدکان نامنه ٥٥٠٠ لیرا اهدا بیورمشلردر .

§حاکمهٔ مشارالیها بی‌پابیکم حضرتلری طرفندن دولتلو عصمتلو قادین افندی حضرتلرینه خاطرهٔ ملاقات اولمق اوزره بر بروشله مملکتك مصنوعات داخلیه‌سندن برقاچ پارچه قماش وال ایشلمه‌لری ووقتیله مکهٔ‌مکرمه‌یه وقوع بولان سیاحتنه دائر تألیف‌ایلدیکی‌اثر تقدیم واهدا قلنمشدر .

§ سرکاتب حضرت‌شهریاری خالدضیابك‌افندینك‌زوجهٔ‌محترمه‌لری ایله کریمه‌لری خانم‌افندیلر ٢٥ تموزبازارایرتسی کونی بهوپال حاکمه‌سی حضرتلری طرفندن اوکله طعامنه دعوت اولنمشلردر .

بعدالطعام حاکمه حضرتلرینك حفیده‌لری پرنسس حضرتلری، خانم مشارالیها وداعتیله برای زیارت حرم‌همایون ملوکانه‌یه عزیمت ایتمش وعصمت‌مآب قادین افندی حضرتلرینی زیارت ایلمشدر .

§ ٢٦ تموز صالی کونی مشارالیها بی‌پابیکم حضرتلری معیتلرنده مخادیمی وکلینلری ومهماندارلری اولدیغی حالده ییلدیز سرای همایونه عزیمتله شایان‌تماشا اولان‌محللرینی‌تمامیله‌کزمشلردر . مشارالیها حضراتی ییلدیز قصرهمایوننده چای وسائره اکرامی‌صورتیله اعزاز اولنمشلردر.

***

حاکمهٔ مشارالیها بیکم صاحب حضرتلری رساله‌مزهیئت‌تحریریه‌سندن سیاح شهیر عبدالرشید ابراهیم افندی‌حضرتلرینك دارالخلافه‌ده بولوندیغنی خبرآله‌رق کوروشمك ارزو ایتمش ومشارالیهی حضور عالیلرینه دعوت بیورمشدر . عبدالرشید افندی ، هندستان علمای کرامندن محمدبرکةاللهحضرتلریله برلکده‌کیدرك‌بالذات حاکمهٔ مشارالیها ایله ملاقات شرفنه مظهر اولمشدر . مشارالیهانك بر مسلمان قادینه ، برمسلمان حاکمه‌سنه لایق وقار وجدیتی هرشیدن زیاده عبدالرشید افندینك نظردقتلرینی جلب ایتمشدر .

مشارالیها حضرتلری هنوز قرق‌یاشلرنده برقادیندر، غایت‌مد صولدرجه دیانت‌پرور ، برصاحبهٔذکا ودرایتدر . بتون مسلمانلرك ترقی وتعالیسنی دوشنور ، بواوغورده بیوك فداکارلقلرده بولنور . هندستانده بهوپال امارتنك حاکمه‌سی‌در ؛ فقط تفکراتی یالکز زیر حاکمیتنده‌کی افراده منحصر دکلدر ، بتون عالم اسلامك سروریله فرحناك ،الملیه‌متأثردر . افکار عالیه‌لری استقبال اسلام ایله اودرجه مشغولدرکه مصاحباتی‌همان بوندن عبارتدر . هر قولنده ، هر فعلنده غایه بودر : مسلمانلر ایلرله‌سون ، شوکت اسلامیه تعالی ایتسون !..

دارالخلافه‌یه تشریفلری ، متبوع معنویلری بولونان امیرالمؤمنین وخلیفهٔرسول رب‌العالمین افندمز حضرتلرینك عتبهٔ علیالرینه یوز سورمك شرفیله مشرف اولمق آرزوی خالصانه‌سی‌در . وفی‌الحقیقه حضور حضرت خلافتپناهیده بیوك برذوق معنوی ، بیوك‌بر شرف وسعادت حس ایتمشلردر .

اوچیوز میلیون مسلمان قلبنك متوجه ومربوط اولدیغی بو مقام جلیل خلافت ؛ یالکز اوافراده دکل . امرایه ، رؤسایه ، حاکمه‌لره سلطانلره‌ده زلال‌شرف‌وسعادت‌بخش‌ایده‌جك‌قدرعظمتلی وشوکتلی‌در. باخصوص‌که سلطان‌محمد خان‌حضرتلری کبی اصحاب دوزنده‌کی عدالت وشفقتله متحلی بر خاقان محترم اومقامده بولنورسه . بز مسلمانلرك قلبلرینه من‌عندالله بخش اولنان بوحسلر ، بولایتزلزل رابطه‌لر تأمین سعادت بشریه ایچون کافی‌در . الویرکه بزبونلری حس ایدملم : عصرلردنبری یکدیکرندن جدا قالان مسلمانلر آره‌سنده‌تعارفه چالیشالم ، مسلمان حکمدارلرینك یکدیکرینی زیارتلرینی تمنی ایدملم . کوروشولسون ، دردلشیلسون، آکلاشیلسون‌که اوچیوز میلیون‌قلب عین‌حس ایله‌متحسس ، عین امید ایله مشبوع، عین نغمات ایله مترنم‌در . بحر محیطلرك آغوش عظمتنده یشایان برحاکمه . براسلام امیره‌سی‌اوروپایی دولاشیور ، بتون اوخارق‌العاده ترقیاتی کوریور ، حیرتلره مستغرق اولیور ؛ فقط قلبی ینه بوکهنه مملکتلرده ، بواسلام دیارنده ذوق ایله طولار،بورادهکی‌حس ایتدیکی‌ذوق‌وسعادتی‌جهان‌مدنیتك‌هیچ‌برطرفنده طویمدیغنی اعتراف ایدییور . وار اول‌اسلامیت، سن بزم قلبلرمزی برلشدیردك . سنك سایه‌کده بشریت کماله یول آلدی ، جهانك بر مدنیت کامله‌یه نائلیتی ینه‌سنك‌نفحکله اوله‌جقدر .

***

حاکمهٔ مشارالیها حضرتلریله عبدالرشید افندی آره‌سنده بروجه آتی محاوره جریان ایتمشدر .

عبدالرشید افندی— السلام علیکم

حاکمهٔ مشارالیها — وعلیکم السلام .

— (عربجه) زیارتکزله مشرف اولدیغم ایچون زیاده‌سیله ممنون اولدم .

— بنده سزی کوردیکمدن طولایی فوق‌الحد ممنون اولدم ، علمایه آیروجه احترامم‌واردر ، علما نصیحتیله دیانت قائم‌در .

— انشاالله سزك کبی بر حاکمه‌نك مقر خلافتی وبالخاصه متبوع معنوی‌لری اولان خلیفهٔ مشروعی زیارت ایتمه‌لری دیکر امراء اسلام ایچون‌ده بر نمونه‌در ، شو صورتله اسلامیتك استقبالی تأمین اولنور.

— اسلامیتك غریب دوشدی. انسان آوروپامقر سلطنتلرینی زیارت ایتدكدن صكره بزم اوچیوز ملیون اهل اسلامك مقر خلافتنه كلورسه بسبوتون امیدسز اولورمش ، بالخاصه بن بو مدهش یانغینده تصادف ایتدم بوقدر انسانلرك بی وایه قالدقلرینی مشاهده ایدنجه پك مأیوس اولدم . مع مافیه دارالخلافه‌ده حس ایتدیكم ذوقی هیچ بریرده طویمادم .

— مأیوس اولمایكز ، اسلامیتك استقبالی امین‌در . زیرا اسلامیتك حامی و حافظی جناب الله‌در . شیمدی‌یه‌قدرسز كوریبورسكزكه اورته‌لقده اسلامیتی محافظه ایده‌جك بر قوت یوقدر ، بوتون اعدا دائما بودین مبین اسلامك خصم جانیدر . بویله ایكن اسلامیت كتدكجه كندی كندینه تقویه اولنیور .

— بیلمه‌م ، بر درلو جسارته كله‌میورم . فساد اخلاق بزی محو ایتدی . علوم جدیده ایله تنویر افكار ایدنلرمز دیانتدن اوزاقلاشیورلر . بلكه دیانتله هیچ مناسبتلری قالمیور . علوم دینیه ایله اشتغال ایدنلرمز ایسه بسبوتون غفلت ایچنده پویان ! بونه حالدر ، بیلمیورم ! (ان الله لایغیر مابقوم حتی یغیروا مابا نفسهم) بو سببله‌می عجبا جناب حق بزی بو حاله مستحق ایتدی ؟

— ملتك حیاتی ایچون دوشوندیكك بالطبع سزك وجمله امرا اسلامك دوغریدن دوغری‌یه وظیفه‌لری اولدیغی جهتله بو دوشوندجه‌لركز چوق كوزلدر . فقط مأیوس اولمق سزك شانكزه مناسب اوله‌مز اسلامیتك استقبالنی كورمك ایسترسه‌كز آوروپا حكومتلرینك حالنه باقكز ، زیرا آنلر دوراندیش ملتلردر . هر شیئی پك اوزاقدن كورورلر . بوكون بوتون آوروپا دولتلری اسلامیتدن قورقیور ، بزم استقبالمزی محو ایتمك ایچون هرنوع اسبابه تشبث ایتمكدن كری طورمیورلر . دیمك اولوركه بونلر اوزاقدن بر شی كوریورلر . بونی كوزلجه ملاحظه ایدرسه‌كز بو بویله‌در .

— بن كندیمزده امید اولنه‌جق برحال كوره‌میورم . بزده قحط الرجال وار ، تفكراتی بوتون ممالك اسلامیه‌یی احاطه ایده‌جك آدم كوره‌میورم . بویله كیدرسه‌ك عاقبت امورمز پك امیدسز ، وخیم كبی كلیور . بالخاصه بزم بوتون استنادگاهمز بوراسی ایكن بوراسی دها فنا حالده كوربیورم . بورادده ملت عادتا بوزولمش براوردویه‌دونمش .

— اوت ظاهر حاله باقه‌جق اولورسه‌ق ، اویله كبی كلیور . فقط بزم اسلامیتده معنویاته‌دها زیاده اعتبار اولنور ، دائما قوهٔ معنویه قوهٔ مادیه‌یه غالبدر و بزم استقبالمزی‌ده بوجهت تأمین ایدر . اصل امیدمزده بوجهتده‌در .

بو ایسه آنجاق مسلمانلرك یكدیكرلریله اولان رابطهٔ معنویه‌لرینی تقویه ایله اولور . دیمك بو جهته كلنجه وظیفه‌لرك بیوك سزك كبی حكمدارلره ترتب ایدر .

— بو جهته كلنجه بنده سزه اشتراك ایدرم . فقط كیت كیده بزم معنویاتمزده قالمایه‌جق كبی كلیور . اخلاقمز بوزولدقجه معنویاتمز قیریله‌جقدر . معنویاتی محافظه ایچون لازم اوله‌جق الك مهم قوت اخلاقدر دكلمی ؟..

بوصره‌ده اذان شریف اوقوندیغی جهتله محاوره ختام بولەرق ، صاحب بیكم حضرتلری نمازه قالقمشلر و « دائما دعاكزه محتاجم » دیه‌رك عبدالرشید افندی‌یه بذل التفاتده بولونمشلردر .

∴

بهوپال حاكمه‌سنك شهرمزه مواصلتی اوزرینه یكی اقدام هیئت تحریریه‌سندن اقامتكاهنه برذات كیتمش ، حاكمهٔ مشارالیهانك كاتب خصوصیسی عبدالصمد خان حضرتلری طرفندن نازكانه بر صورتده قبول ایدیله‌رك كندیسنه آتیده‌كی تفصیلات اعطا اولنمشدر :

(بهوپال) هندجنوبی منطقه‌سندن معدود اولوب بومبای شهر شهیرینك ١٣ ساعت بعدنده واقعدر . بهوپال نیم مستقل بر حكومت اسلامیه‌در . بهوپال حاكمهٔ حاضره‌سی (نواب سلطان جهان بیكم) نواب شاهجهان بیكمك كریمهٔ محترمه‌لریدر . حاكمهٔ مشارالیهانك سلاله‌سی عن اصل جلال آباد امراسندن اولوب بهوپال حكومتنك مؤسسی صاییلان نواب دوست محمد خانه منتهی اولور . بهوپال ایكی یوز سنه‌دن بو آنه قدر استقلالیتنی محافظه ایده‌كلمش كوچك برالكادر . بهوپالك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٧٥٠٠ كیلومترو مربعندن عبارت اولوب ، نفوسنك‌ده مقداری برملیون یوزبیك كشی قدردر .

(بهوپال) عدالت ونصفت اوزره اداره اولنور بر حكومت مطلقه‌در . آمریكانه‌سی شهرمزده بولنان ملكه حضرتلریدر .

حاكمه نواب حضرتلری آیروجه ایكی وزیره مالكدر . بری مالیه ، دیكری عدلیه ناظرلرندن عبارتدر . بهوپال حكومتنك قوهٔ عسكریه‌سی ١٠٥٠٠ كشیلك افراددن مركبدر .

شمدیكی نواب حضرتلرندن اول بهوپال سریر حكمدارینه قادین اولمق اوزره دیكر اوچ حاكمه جلوس ایتمشدر . شمدیكی حاكمه نواب حضرتلرندن صكره حال حاضرده ولیعهد بولنان مخدوم عالیلری نواب نصراله خان حضرتلری قعود ایلیه‌جكدر .

حاكمه حضرتلری منورة الفكر ، اوقور ، یازار ، حتی آره‌صره اشعار بیله تنظیم ایدر مخدراتدندر . مشارالیها زاهده ، عابده ، صالحه ، واحكام دینیه و عادات اسلامیه‌نك محافظه‌سنه حریص بر مخدرهٔ جوانبختدر . مشارالیهانك پدر عالیلری نواب صدیق حسن خان حضرتلری ایام مدت حیاتنده علم فقه و حدیثده كتب متنوعهٔ عدیده تألیف ایلیه‌رك بتون علما وفقهانك تحسین واحتراملرینه نائل اولمشدر . حتی كتابلرینك قسم اعظمی درسعادتده نفیس بر صورتده وقتیله طبع و تمثیل اولنمشدر .

والدهٔ عالیه‌سی‌ده كندیلری كبی فاضله ، عالمه ، صالحه ایدی . نواب سلطان جهان بیكم حضرتلرینك كندی ترجمهٔ حالنی ناقل برأثریله سائر آثار قیمتداری بیله واردر .

كاتب خصوصیلری یكرمی آلتی یاشنده وافغان اصیلزادكانندن اولان عبدالصمد خان دهلی وكلكوته دارالفنونلرنده اكمال تحصیل ایتمش ، انكلیزجه ، فارسی ، اردو لسانلرینی اوقور یازار و آداب معاشرت وحسن اخلاق ونزاكته مالك دكرلی برذات ستوده صفاتدر . مشارالیهانك حسن ظن واعتمادینی قزانمشدر . نواب حضرتلرینك معیت علیه‌لرنده اون ایكی قدر قادین واردركه بونلر هندستان اصیلزادكانند-

ندرلر . مذکور قادینلر ایچنده نواب حضرتلرینك طبیبهٔ خصوصیه‌سی واردر . بوخانم حاکمهٔ حکومت ایله سائر رجال آره‌سنده تشریفاتجیلق وظیفه‌سنی‌ده ایفا ایدر .

مشارالیها ایکی آی اول انکلتره قرالی حضرتلرینك مراسم تتوجیه‌سنده بولنمق اوزره قرال وقرالیچه حضراتی طرفلرندن صورت مخصوصه‌ده دعوت اولنوب ، لوندره‌یه عزیمت ایتمش واوراده هندستانك سائر مستقل حکمدارلردن دها زیاده شرف واحترامه نائل اولمشدر . مراسم تتوجیه‌نك ختامندن صکره انکلتره قرالیچه‌سی حضرتلری طرفندن نواب حضرتلرینك شرفنه برضیافت کشیده ایدلمشدر .

مشارالیها مملکتمزه مواصلت بیوروب ، برآی قدر درسعادتك هواسیله مناظر لطیفه‌سندن لایقیله مستفید اولدقدن صکره ، اولا قدس شریفه واورادن قاهره‌یه ؛ اورادن مدینهٔ منوره‌نك زیارتنه کیده‌جکلردر . برقاچ سنه اقدم مشارالیها ینه معیتیله برابر ایفای فریضهٔ حج شریف حجازمغفرت طراز جانب عالیسنه عزیمت ایتمشدر .

کاتب خصوصیلری عبدالرحمن خان حضرتلرینك افاده‌سنه عطفاً حاکمهٔ مشارالیها عثمانلیلری سور ودائما آنلره قارشو برحس حرمت پرورده ایلر . مشروطیتی استحصال ایچون عثمانلیلرك ابراز ایلدکلری شجاعت ومتانتی صوك درجه تحسین ایتمکده‌در .

ایران

شاه مخلوعك عودتی برقاچ هفته‌دنبری کلن ایران خبرلری ، بو بختسز قومشو وقرداش مملکتده ینه قارغشه‌لق آرتدیغنی بیلدیریور : اوزوبالك اورته‌سنده ، ماریئباد قاپلیجه لرینك ایلیق سینهٔ ذوق و حضورنده سا کتانه دمکذار ظن اولنان محمدعلی شاه ، بردنبره ایرانك شمال شرقیسنده ظهور ایدیویرمش وانلك اطرافنه طوپلادیغی جسور تورکمنلرك صادق مزراق وقلنجلرینه طیانه‌رق ، ملتك کندندن نزع ایتدیکی قوت حاکمیتی زورله استردادة قیام ایله‌مشدر . شاه سابقك یردن چیقار کبی ناکهانی پیدا اولوریشنی متعاقب حدود قبیله‌سندن بعضلری اطاعته شتاب ایتمشلر وقاچار سلاله‌سنك مهد ظهوری اولان استرآباد شهری‌ده محمدعلی میرزایه قپولرینی درحال آچمشدر .

محمدعلی شاه شمال شرقیدن پایتخت طهرانه طوغری ایلرولمه‌یه حاضرلانیرکن ، کوچوك برادری سالارالدوله‌ده ، آغابکی نامنه غرب شمالیدن کرمانشاه واصفهان جهتلرندن مرکز ایرانه یورومکده ایدی . روایته نظراً محمدعلی‌نك عموجه‌سی اولوب ثروت وسامانك کثرتیله شهرتشعار ظل السلطنه‌ده ، هرایکی یکننك مالیه ناظرلغنی ایتمکده ، حرکات عسکریه‌لرینه مقتضی پاره‌یی یتیشدیرمکده‌در . دیمك اولیورکه قاچارعائله‌سنك اوچ عضو مهمی بر نوع اتفاق مثلث عقد ایتمشلر ، ایران حکومت حاضره‌سی علیهنه حرکت ایلیورلر . طهراندن ، اصفهاندن ، تفلیسدن کلن تلغرافنامه‌لر شاه سابق وطرفدارلرینی دها قوتلی کوسترمه‌لری ، وهمدان حکومت حاضره‌نك مغلوب اوله‌جغنی اشعار ایتمکده‌درلر . بو خبرلره کوره آرتق کرمانشاه سالارالدوله‌نك حکمی آلتنه کچمش و مومی الیه معیتنه ١٧ بیکی متجاوز سلاحشور طوپلامشدر . جنوبی ایرانده دخی آسایش مختل اولمشدر . حاصلی ایرانك شمال شرقی و غربیسیله جهت جنوبیه‌سنده حکومت حاضره وشاه سابق طرفدارلری بیننده نزاع وقتال موجود دکلدر کمال اسفله سویله‌مه‌یه مجبوریز صاغلام ومطاع برحکومت مشروطه تأسیسنه تماماً موفق اوله‌رق مملکتلرنده آسایش ، رفاه وسعادتی تأمین ایده‌مدیلر . اهالی مشروطه‌جیلرك حاکمیتندن ممنون قالمادی ، برحاکمیت دورنده‌ده سنه‌لردنبری آرادیغی سکوت وسعادتی بولامادی . بناءً علیه محمدعلی میرزانك ، اولجه کندیسنی قوغمش مملکتنده ، شمدی برخیلی طرفدارلری بولوب ، تکرار قدم ایران تاج وتختنه مالك اوله‌بیلمه‌سی اصلا مستبعد دکلدر . وبالخصوص ، محمدعلی میرزانك ، ایرانه کلورکن روسیه داخلنده‌ك اوزون برمسافه‌یی ، هیچ برمانعه‌یه تصادف ایتمکسزین قطع ایده‌بیلمه‌سی ، روسیه حکومتنك ، ایرانه ویرمش اولدیغی سوزه رغماً ، محمدعلینك مملکتنه عودتنی تسهیل ایدوب ، حکومت حاضرهٔ ایرانه برچوق سببلرله مشکلات چیقارمه‌سی ، روسیه نیم رسمی جرائدینك محمدعلی‌یه متمایل بولونمه‌سی ، بوتون بووقایع ، کوستریورکه ایرانك قورقنج شمال قومشوسی ، محمدعلینك استرداد تاج وتختنه قیامنده بیطرف قالمقدن پك اوزاقدر . مع مافیه روسیه حکومتی شاه سابقی هنوز آچیقدن آچیغه حمایه ایتمیور . اگر روسیه حمایه‌سنی کیزله‌مه‌یه مجبوریت کورمزسه ، آرتق ایران حکومت مشروطه‌سنك دوامی ، زورممکن اولور . استانبول « انجمن سعادت ایرانیان » نك شایان تبجیل برفدا کارلق وحمیتله « مدنی » اوروپایه چکدیکی تلغرافنامه‌لردن هیچ برثمره استحصال اولوناماز .

بز ، عثمانلیلر ، روس محمیسی برشاه استبدادپرورك ، تخت‌نشین ایران اولماسنه ، المزدن کلدیکی قدر ، مخالفت و ممانعته چالیشمالی‌یز ؛ چونکه بر روس لطف دیده‌سنك ، مناقب شهامتی ، اطلاعات تاریخیه‌نك ماوراسنه قدر ایلرولیه‌ن اختیار ایرانی بر اسیر حرب کبی زنجیرلره باغلایوب عتبهٔ چاری‌یه تقدیم ایتدیکی کون ، قارده‌ش وقومشو بر مسلمان دولتك دها حیات استقلالنه خاتمه چکلمش اوله‌جغی کبی ، خلافت معظمهٔ اسلامیه‌نك شرق حدودی‌ده قوشاتیلمش ودارالخلافه ایله شرقی ممالك اسلامیه آره‌سی کسیلمش بولنه‌جقدر . بوندن باشقه ایرانده ارتجاعك غلبه‌سی ، ممالك عثمانیه‌ده مرتجعلرك قوت فعلیلرینه خدمت ایده‌جکنی‌ده کوزدن قاچیرمامالی‌یز .

اصول مبسوطه قارشیسنده سالارالدوله‌یه طاقیلان چاف عشیرتنك بسرووین حرکتنه مانع اولمق کبی کوچك تدبیرلر کافی کلمز . آرزو وامید اولنورکه حکومت مشروطه‌مز ، ایمپراطورلغك پك اونورولمش شرق حدودی وقایعنی یاقیندن و لزومی درجه‌سنده دقتله تعقیب ایده‌رك ، اورالرده حاضرلانان تبدلات عظیمه‌نك اهمیت وعظمتیله مناسب تدبیرلر آراسون و بولسون . . اگر آسیا حدودیمزده اوروپاده کینه دونرسه ، بدبین اولمامق صافدللك صاییله‌جقدر . .

• ١٥٢ نجی نومرونك صوك درت فورمه‌سی ماکنه‌یه ترس آتیلدیغندن مع الاعتذار بروجه آتی تصحیح اولنور .

(نافع ومهم برتشبث) مقاله‌سیله باشلایان صحیفه (٣٤٩) .

(حریق هائل) سرلوحه‌لی شعری محتوی اولان صحیفه (٣٥٠) .

(یانغینه دائر) « مقاله‌یی » « » (٣٥١) .

و (شئون) ی محتوی اولان صوك صحیفه‌ده (٣٥٢) نجی صحیفه اوله‌جقدر . صحیفه رقملرینك اوصورتله تصحیحی اقتضا ایدر .

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب

صراط مستقیم ۱۳۲۶

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنکول یقوشنده
۲۲ نومرو

مسلکمزه موافق آثار
جدیده مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلهمین آثار اعاده اولنماز

دین ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، وسیاسیاتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلامیه‌دن بحث ایدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

	سنه‌لکی	آلتی آیلغی	
ممالک عثمانیه ایچون	٦٥	٣٥	غروش
روسیه	٥	٣٠٠	روبله
سائر ممالک اجنبیه‌ده	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلری :
ابوالعلا زین العابدین ـ ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی
۱۰ تموز ۳۲٤

درسعادتده نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

قبرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ١٥٤ — ۲۱ شعبان المعظم ۱۳۲۹ پنجشنبه ٤ اغستوس ۱۳۲۷ — آلتنجی جلد

مسلمانلق و مدنیت

مسلمانلرك ذمیلره قارشی اولان وجیبه‌لری

— مابعد —

الله عشقنه اولسون ، شو کریم روحلره ، شو سمیح یورکلره باقیکزده مسلمانلق عربلرك ، اوبروقت جهالتلری امثال صیره‌سنه کچمش اولان خشین قومك قلبنده نه بویوك بر انقلاب حصوله کتیرمش ؛ بوتون ابنای بشر آره‌سنده بوکی یوکسك حسلرك ، نجیب دوشونجه‌لرك اصلا طانیلمادیغی بر زمانده نصل اولمشده نور اسلام اونلری بویله سیمای مکارمك جاذبه‌دار ضیاسی ، تعصبسزلغك جانلی دلیلی مرتبه‌لرینه یوکسلتمش کوریکز .

آره‌لرنده بولنان ادیان سائره اصحابنه قارشی مسلمانلرك کوستردکلری حسن معاشرته کلنجه : بوتون تاریخ انسانیت بونك بر نظیرینی یاد ایتمیور . أوت . بونلرك کندیلرینه مخالف عقیده طاشیانلرله اولان معاشرتلری او درجه‌یه وارمشدی که عینی صلبدن ایمش ، عینی عائله ایچنده یتشمش ایکی اوز قاردش آره‌سنده بیله کوزل کچینمه‌نك ، بو دورلوسی کوریله‌مز .

مجاهد دیورکه : « عبدالله بن عمرك أونده ایدم . کوله‌سی قویون یوزویوردی . عبدالله ، کوله‌یه قویونی یوزنجه أت طاغیتمه‌یه قومشومز یهودیدن باشلا دیدی ؛ هم بو امرینی بر قاچ دفعه تکرار ایتدی . کوله آ کلادم قاچ دفعه سویلیه‌جکسك ! دینجه ، علیه الصلاة والسلام افندیمز بزه دائما قومشولریمزی وصیت ایدر طورور دی . حتی وارث ایده‌جك دییه قورقشدق ، جوابنی ویردی . »

آرتق مسلمانلرك شو عقللری طوردوران یویوکلکریله ممالك متمدنه‌ده خفی ، علنی هرکون تأسس ایدن ، مقصد تأسسلری‌ده یهودیلری ازوب بیتیرمکدن باشقه بر شی اولمایان کوجوکلکلرینی یان یانه کتیریکز !

بیلمم ، شو مقاله‌ده ایراد ایتدیکمز دلائلدن ، وثائقدن صوکره‌ده بر آلای مخلوقات سفیله مسلمانلری تعصب دینی تهمتیله ، سائر ملتلره قارشی کیزلی عداوت بسله‌مك شناعتیله اتهامه جرأت ایده‌بیله‌جکمی ؟ مدنی مملکتلرده هرکون تعصب دینی یوزندن اویله فجیعه‌لرك وقوعنی ایشیدیورز که تویلریمز اورپریور . عجبا مسلمان مملکتلرك بریسنده غیر مسلم بر جماعت علیهنده تشکل ایتمش بر جمعیتك ظهوری ایشیدلمشمیدر ؟ . اصلا .

فصلی بیتیرمزدن اول قارئلریمزه شونی بیلدیرمك ایسته‌یورزکه : مسلمانلغك اون اوچ عصردن بری نزاهت قطعیه ایله منزه اولدیغنی براهین ایله اثبات ایتدیکمز تعصب دینی دیکر ملتلرك اویله محکم بر عادتی ، اویله مزمن بر علتی ایدی‌که ـ بوسبوتون ازاله‌سنه دییه‌میه‌جکم ـ تخفیفنه انجق بر عصره یاقین زماندن بری موفق اوله‌بیلدیلر . ایشته حکیم شهیر (ژول سیمون) (حریت اعتقاد) نده شو سوزلری سویلیور :

« حریت ادیان اوقدر اسکی بر شی دکلدر . زیرا بوتون تاریخ انسانیت تعصب دینیدن عبارتدر . حریتدن اول اولان بو تعصب بو مخاصمات دینیه تاریخك الك اسکی دورلرینه قدر چیقار . » فیلسوف قرون اولادن قرون وسطایه قدر بو یوزدن میدانه کلن فلاکتلری صایدقدن صوکره دیورکه : « فلسفه حریت ادیانی وضعه ۱۷۸۹ آغوستوسنده موفق اولدی . لکن بو امل عادل انجق ۱۷۹۱ سنه‌سنده تحقق ایده‌بیلدی که او ده یهودیلرك مظالمدن تخلیصیدر . بونکله برابر فرانسه انقلابی حسن اداره‌دن محروم اولدیغی ایچون حریت دینیه تأسیس ایده‌مدی . »

بیلمم که آرتق کوکسمزی کره‌کره :

یاشاسین دین مدنیت اولان دین اسلام !

صداسنی یوکسلتمکده حقلی دکلیز ؟

مؤلفی محمد فرید وجدی
مترجمی
محمد عاکف

روضة القراء

—۱۱—

علی بن ابی طالب رضی الله عنه

اسم پاك عالیسی (علی) کنیه‌لری (ابوالحسن) در . بر روایته کوره اك اولکی کنیه‌لری (ابوالمحسن) درکه عادت قدیمهٔ عرب اوزره دها کوچك ایکن وفات ایدن (محسن) نامنده‌کی ایلك اوغلنك اسمیله کنیه‌لنمش ومؤخراً حضرت (حسن) رضی الله عنهك تولدنده (ابوالحسن) ایله یاد اولنمشدر. روایت صحیحه‌یه نظراً برنجی کنیه‌لری (ابوالمحسن) اولمیوب (ابوالحسن) در. چونکه (محسن) حضرت (حسن وحسین) رضی الله عنهمادن صکره اوچنجی اوله‌رق تولد ایتمشدر . حتی سیدة النساء حضرت (فاطمة الزهرا) رضی الله عنها ایله جناب مرتضی بیننده ازدواج وقوع بولمازدن اول سرور عالم افندمزله حضرتلری کندیلرینی کنیهٔ شریفهٔ مذبوره یعنی (ابوالمحسن) ایله مکنی ایلمشدر . بر کنیهٔ علیه‌لری دخی (ابو تراب) در . بونك سببی‌ده برکون مسجد شریف داخلنده یاتمش و نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری کندیلرینی تراب آلود بر حالده کورمش اولملریله (قم یا اباتراب) دیو بیدار بیورمش اولملریدرکه حضرت امام بو کنیه ایله یاد اولندقجه پك زیاده محظوظ اولورلر ایدی . لقب سعادتلری (مرتضی) در سبب تلقبلری حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم غزای تبوکه عزیمت بیوردقلرنده کندولرینی خلیفه صفتیله مدینهٔ منوره‌ده براقلریدر . طفولیتنده مشهود اولان امارات شجیعانه‌لرینه بناءً والدهٔ ماجده‌لری طرفندن (حیدر) ایله تلقیب اولنمشلردر . اسم پاك عالیلری یاد اولندیغی زمان مع الترضیه (کرم الله وجهه) دینلمسنك وجهی قطعاً اوثان واصنامه قارشو جبین سای سجود اولمامسیدر .

جناب امام اون یاشنده ایکن حضرت (خدیجه) رضی الله عنهادن صکره ایکنجی اوله‌رق ایمان ازلیسنی اظهار ایلمشلردر .

نسب شریفلری (علی بن ابو طالب بن عبدالمطلب در . رسول اکرم ونبی محترم افندمز حضرتلرینه نسبت جهتدن کندولرندن اقرب کیمسه یوقدر . والدهٔ ماجده‌لرینك نامی (اسید بن هاشم بن منافك کریمه‌سی (فاطمه) وفاطمه‌نك والده‌سی دخی قریشدن هرم بن رواحه‌نك قزی (حبی) در . مشار الیها فاطمه دخی حله پوش ایمان اولوب مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایلدکدن بر زمان صکره خرامان ریاض جان اولمشدر . رضی الله عنه .

حضرت علی رضی الله عنه بعثت سنیه تاریخندن اون سنه مقدم یعنی هجرتدن یکرمی اوچ سنه اقدم وتاریخ فیلدن اوتوز سنه صکره شهر رجبك اون اوچنجی جمعه کونی مکهٔ مکرمه‌ده واقع شعب ابی طالبده زیب افزای کهوارهٔ هستی اولمشدر .

تاریخ هجرتك اوتوز بشنجی سنه‌سی ذی الحجه‌سنك اون طقوزنجی جمعه کونی آرایش بخشای مسند خلافت اولدی . درت سنه سکز ای یکرمی اوچ کون رونق فزای جاه خلافت اولدقدن صکره آلتمش اوچ یاشنده اولدیغی حالده قرقنجی سنهٔ هجریه‌سی شهر رمضاننك اون یدنجی جمعه کونی صلات صبحی ادا ایتمك اوزره مسجد شریفه کیدرکن ابن ملجم طرفندن قلجله اوریله‌رق الدیغی جریحه‌لرك تأثیریله ایکی کون صکره یعنی ماه مذکورك اون طقوزنجی بازار کیجه‌سی شهید آخرامان مقام علیین اولدی . رضی الله عنه وکرم الله وجهه .

سابقین اولینك ، خلفای راشدینك ، جنتله مبشر اولان صحابهٔ کزینك بری ونبی محترم افندمزك داماد فضائل کستری سید الاولیا ، حضرت علی المرتضی اك اول یکرمی بر بچق یاشلرنده ایکن سیدهٔ نسا حضرت فاطمة الزهرا رضی الله عنهایی تزوجله صهریت نبویه شرف کرانبهاسنه نائل اولمشلردر .

جمله اصحاب ذوی الفضیلت اذن شریف نبوی ایله جانب مدینه‌یه هجرت ایدوبده مکهٔ مکرمه‌ده یالکز رسول محترم افندمز حضرتلری ایله ابو بکر رضی الله عنه قالنجه قریش بالاجتماع ویردکلری قرار وجهله سعادتخانهٔ نبی‌یی محاصره ایتدکلری اقشام پیك رب العالمین حضرت جبریل امین علیه السلام فرمان هجرت ایله نازل بیت خاتم النبین اولدی . درعقب فخر عالم افندمز حضرتلری جناب علی‌یی دعوت ایدرك اولبابده‌کی فرمودهٔ الهی‌یی تبشیر . وفقط اشرار قریشك خبیر اوله‌مامسی ایچون او کیجه خوابگاه سعادتلرینه یاتوب ذات قدسی صفاتلرینه عائد خصوصاتی تسویه وحقوقی تأدیه ایلمك اوزره اوچ کون قدر مکه‌ده قالمسی بعده اهل بیتی مستصحباً مدینه‌یه کلمسی اقتضای حالدن ایدوکنی تقریر بیوردی . حضرت امام دخی سمعاً وطاعةً دیه‌رك واویله بر زمان حولنا کده نفسنی حضرت رسول الله افندمزه فدا ایده‌رك طرف اشرف رسالتپناهیدن ویریلن یشیل بر خرقه‌یه بورینوب فراش نبوی‌یه یاتدی . وکندوسنه سپارش بیوریلان اموری مدت مذکوره ظرفنده تسویه ایلیه‌رك بر موجب فرمان اهل بیت رسولی بالاستصحاب مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتدی. وتسلط اعدادن امین اولمق ایچون کوندوزلری مناسب محللرده اختفا وکیجه‌لری قطع مسافه‌یه اهتمام واعتناایدرك مدینهٔ منوره‌یه مواصلت ایلدی . وشرف مواصلتی متعاقب نبی مکرم صلی الله علیه وسلم افندمز علی‌یی بکا چاغیریکز دیو فرمان بیوردقلرنده علینك ایاقلری شیشمش طبانلرینك دریسی یوزیلوب یاره بره اولمش اولدیغندن مشیه قدرتیاب دکل دینلمسی اوزرینه حضرت رسول الله لطفاً بالتشریف خبر ویرلدیکندن زیاده مضطرب اولدیغی کورنجه همان ید مبارکلری ایله ایاقلرینی مسح ایدرك درکاه قاضی الحاجاته ایصال ایلدکلری دعای اجابت اتمامك اثری فی الحال ظهوره کلوب ایاقلرنده‌کی جریحه‌لر ایله اورام پذیر رفتهٔ زوال والتیام اولدی . حتی زمان شهادتنه دکین بر دها آیاق وجعنی احساس ایلمدی . تبوك غزاسندن ماعدا غزوات سنیه‌ده حضرت رسول الله ایله برابر بولنوب هجمات سربازانه‌سیله اعداء دینه پك بیوك رخنه‌لر آچدی .

هر غزایه کیدیلور ایکن لوای اهل اسلامی سعد بن عاده حضرتلری

کتورر ایدیسه‌ده زمان فتالده نبی محترم افندمز رایت ظفر آیتی سعدك الندن الوب اکثریا حضرت امامه تسلیم ایدرلر ایدی . خیبرك فتحی لوای نصرت التوای اسلام جناب مرتضی‌نك دست جلادت پیوستلرنده اولدیغی کونده رونمون آیینهٔ حصول اولدی .

ذات عرفان سماتلری کتاب سعادتمآب وحیدن اولدیغی کبی حضرت ابوبکرك دخی کاتب خاصی وحضرت فاروقك مستشار خاص الخاصی ایدی .

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه حضرتلرندن مرویدرکه حضرت علیدن بشقه بر کمسه ناسه بر مشکلکز وار ایسه بکا صورك دیه‌مزدی. چونکه حضرت علی دیرلر ایدی‌که کتاب اللهدن بکا صوریکز زیرا هیچ بر آیت نازل اولمامشدر. الان او آیت کیمك حقنده وکیمك علیهنده وکیجه‌می وکوندوزمی یوقسه جبلده‌می صحراده‌می نازل اولمشدر بیلورم . کندیلری حفاظ قرآندن اولوب قرآن کریمی رسالتمآب افندمز حضرتلرندن اخذ وتلقی بیورمشلردر . حسین بن علی بن ابی طالب، عاصم بن حمزه ، عبدالله بن الحارث الهمدانی ، ابو الاسود الدئلی [۱] ابو عبدالرحمن عبدالله بن حبیب بن ربیعه [۱] ابو مریم رز بن حیش بن حباشة لاسدی [۱] حضراتی‌ده جناب علی بن ابی طالب رضی الله عنهدن اخذ وقرائت ایتمشلردر .

ابن عباس رضی الله عنه بیورمشلردرکه یالکز حضرت علی‌یه علمك طقوز حصه‌سی ویرلمش وعشر عاشرده‌ده سائر ناس ایله مشارکت ایلمشدر . قضا وفصل دعواده نظیری هیچ یوق ایدی . حتی رسول اکرم افندمز حضرتلری صحابهٔ کرامه خطاباً (اقضاکم علی) یعنی سزکم قضاده جمله‌کزه فائق علیدر . بیورمشلردر .

عمار بن یاسر ، فخر رسالت افندمز حضرتلرینك حضرت علی‌یه یاعلی حق جل وعلی حضرتلری قوللرینی تزیین ایتمدیکی زینتله سنی مزین ایلمشدرکه او زینت عندالله اك زیاده مقبول اولان زیب زهد دنیادر. ایشته بوزهد سنده وارایکن نه‌سن دنیادن ونه‌ده دنیا سندن بر شیئه نائل اوله‌میورسکز بیوردقلرینی ایشتدم . دیو روایت ایلمشدر.

حضرت علی پك سخی ایدی . حتی فقرای محتاجینی کندی نفسنه واهلنه تقدیم ایلر ایدی . برکون بر فقیره خاتمنی تصدق ایتدی . وچوق کره افطار ایچون تهیهٔ ایتدیکی طعامی فقرایه ویروب کندیسی طعامسز قالور ایدیکه بو خصوصده حق عالیلرنده اشبو (ویطعمون الطعام علی حبه مسکینا ویتیما واسیرا) ایت کریمه‌سی شرف نازل اولمشدر .

حضرت امامك فضائلی بیرون دائرهٔ عد واحصادر .

سرور عالم افندمز حضرتلری برکون علی المرتضی رضی الله عنهك الندن طوته‌رق (من اراد ان ینظر الی ادم فی علمه والی نوح فی تقواه والی ابراهیم فی حلمه والی موسی فی هیبته والی عیسی فی عبادته فلینظر علی بن ابی طالب) بیوردیلر یعنی علم جهتندن نوح علیه السلامه وحلم جهتندن ابراهیم علیه السلامه وهیبت جهتندن موسی علیه السلامه وعبادت جهتندن عیسی علیه السلامه نظر ایتمك ایستیانلر علی بن ابی طالبه نظر ایتسون دیمکدرکه بو حدیث عبدالله بن مسعود حضرتلرندن مرویدر (وعلی مع القرآن والقرآن مع علی لن یفترقا حتی یردا علی الحوض) و(انت اخی فی الدنیا و الاخرة) و (خیر اخوتی علی وخیر اعمامی حمزه) و (علی عیبة علمی) کبی حق عالیلرنده شرفلی حدیث نبویلر صادر اوله‌رق قدر وشانلری اعلا بیورلمشدر .

نسخهٔ نفیسهٔ حکمت اولان جناب مرتضی رضی الله عنهك کلمات درر بارلرندندر .

باطلك مدت جولان ودورانی ازبر زماندر . اما حق وصواب قیامته قدر پایدار وبی زوالدر .

خالقدن قورقکه مخلوقدن امین اوله‌سك .

نفسنه مخالفت ایتکه مستریح اولورسین .

لسانلریکز وجسدلریکز ایله ناسه مخالطت وموانست ایدیکز . عمللریکز وقلبلریکز ایله ناسدن مزایله مفارقت ایدیکز ، زیرا انسان ایچون خیر وشردن ایلدیکی نسنه واردر ، انسان یوم قیامتده محبت ایتدیکی کیمسه ایله حشر اولنور .

حریص وبخیل اولان کیمسه‌نك التونی باغ وبوقاغیدر .

اخلاق سیئه کندوسندن قورتلمش اولمیان وحشت وحسرتدر .

مؤمنك کیدیشی ورفتاری خفایا وسرائرندن خبر ویرر .

لسانك سکوتی انسانك سلامتیدر .

معرفتك ازی بلا معرفت عملك چوغندن خیرلیدر .

الفت ومحبتك شرطی کلفت وزحمتی ترك ایتمکدر . ناسك زیاده شریر وخبیثی سائر ناس کندوسندن اتقاء ایدن کیمسه‌در . جناب مولا هرکسك رزقنه ضامن وکافلدر. دوست طیانغی پك زیاده آجیدر. لسان ضربه‌سی سونکی ومزراق یاره‌سندن اشددر . ظلم وتعدینك قرانلغی ایمانی قرارددر . اکری نسنه‌نك کولکه‌سی اکریدر . علوهمت ایماندن کلیر .

هر کیجه‌نك عقبنده بر کوندز اولدیغی کبی هر مضایقه وظلمتك عقبنده‌ده بر وسعت ونورانیت واردر . کلامی چوق اولور . یعنی چوق سویلیان چوقده ملامت وندامت چکر .

اك بیوك ثروت عقل وحکمت ، اك شدید ضرورت حمق وبلاهتدر . کندینی بکنمك اك بیوك وحشت : اك مقبول اولان شی حسن خلقدر . مطلوبی تحصیل ایچون ابواب لئیمه ایدرك . اظهار عجز وافتقار ایتمکدن ایسه طبع سلیم اصحابنه کوره استدیکنه واصل اولمامق دها آساندر . اکر طالعك کشاده ایسه معایبك مستور اولور .

چنکل کوی — خواجه زاده

احمد حلمی

[۱] صراط مستقیم جلد ٦ نومرو ١٥١

اسلامده فن وفلسفه

علوم لسانیه وادبیه علماسی . — هر لسانك قواعدی ، اول لسانك تعمم و انتشارندن صوکره وضع وتدوین ایدیلیر . لسانلر قاعده‌لردن دکل ، بالعکس قاعده‌لر لسانلردن تولد ایدر .

زمان جاهلیت‌ده لسان عربه دائر قواعد مؤلفه موجود دکلدی . فطری بر سلیقه ، طبیعی بر ملکه ، فصاحت لسانیه‌یی ؛ قواعد موضوعه‌دن دها زیاده بر امنیتله محافظه ایده‌بیلوردی .

بریوك شاعرلر و مشهور خطیبلرله بادیه نشین عربلرك بطندن بطنه نقل و حفظ ایدیلن اشعار وخطبه‌لری ، جمل منتخبه‌لری انموزج اتخاذ ایدیلیر وطبیعی برملکه راسخه سایه‌سنده آثار ادبیه‌نك فصیح وبلیغ اولانلری دیکرلرندن تمیز وتفریق اولنورلردی .

سوق العکاظلر ، بو اساسه ابتناءً تشکل ایتمش بر نوع لسان اقاده‌میلرندن باشقه برشی دکلدر .

قرآن کریمك شرف نزولی بلغای عربی بهت و حیرتلر ایچنده براقشدی . چونکه ، فرقان مبینك اسلوب وطرز بیانی ، او وقته قدر معلوم ومعروف اولان عنعناته توافق ایتمیوردی . حتی مشهور (ولید بن مغیره) قرآن کریمك شعر اولدیغنی ادعا ایدنلره قارشی ، آیات فرقانیه‌نك اوزان وقوافیٔ شعریه‌یه توافق ایتمدیکنی درمیان ایده‌رك بو ادعایی رد وجرح ایلمشدی .

فی‌الحقیقه قرآن مبین اعجاز نما بلاغت وفصاحتیله ، لفظاً ومعنیً بر معجزهٔ عظمی‌در . بیك اوچیوز بو قدر سنه اول « وان کنتم فی ریب ممانزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله ... » نظم جلیلی ایله وقوعبولان تحدی‌نك حکمی بو کونده باقی اولدیغی کبی الی الابدده پایدار اوله‌جقدر . او وقت‌ده‌کی عجز ، هرزمان ایچونده واقع و محققدر .

حقایق عقلیه وقانونیه‌یی ، اك بلیغ ارباب لسانی زانوزن زمین عجز وتکریم ایده‌جك برصورتده ؛ طرز بیانك اك پارلاق اك رنکین بر اسلوبیله تبیین ایتمك قدرت وعرفان بشر فوقنده‌در .

عینی بر مضمون دفعاتله تکرر ایلدیکی حالده شعشعهٔ فصاحت وبلاغته ذره قدر خلل طاری اولمیور ...

ایجاز بیانده‌کی ابلغیت ایسه بر معجزهٔ محضه‌در . بر قاچ لفظ شریف تحتنده مندمج اولان جهان معانینك تصویر وبیانی ، اك متبحر مفسرلری بیله اعتراف عجزه مجبور ایلمکده‌در .

اصحاب کرام حضراتی ، آیات فرقانیه‌یی لسان درربار رسالتدن تلقی ایتدکلری وجهله حفظ وقید ایدر واساساً سلیقهٔ فطریه‌لری ایجاباتی اوله‌رق قرائت واعرابده دوچار خطا اولمزلردی .

فقط ، اسلامیتك توسعی ونسلاً عرب اولمیان ویا عرب اولوبده اقوام مجاوره ایله وقوعه کلان تماسات متوالیه نتیجه‌سنده سلیقهٔ اصلیه‌لرینی غائب ایتمش بولنان افرادك دین اسلامه دخوللرینی متعاقب ، قرآن کریمك اعرابنه رعایت ایدیله‌مدیکی کورولمکه باشلادی . اساساً مفسرین کرام‌ده ، آیات فرقانیه‌یی تفسیر ایده‌بیلمك ایچون قواعد لسانیه‌نك وضعی لزومنی حس ایدییورلردی .

اقوام اجنبیه ایله اختلاط ، لسانك بوزولمه‌سنی تسریع و تسهیل ایلمشدی . برچوق کیمسه‌لر ، قرآن کریمك قرائتی اثناسنده اعراب خطاسنه دوچار اولیورلردی . قواعد لسانیه‌نك تدوینی لزومی مبرم و احتیاج قطعی ایدی .

بو لزومی ایلك اول حس ایدن جناب حیدر کرارك تلقیناتیله ، (ابوالاسود الدؤلی) حضرتلری نحوعربینك اساسنی وضع وتأسیسه موفق اولدی .

آیات فرقانیه‌دن استنباط احکامه چالشان اعاظم متبحرین ، صرف و نحودن ماعدا ، علم اشتقاق ، علم معانی ، علم بدیع و بیان کبی فنونه عرض احتیاج ایدییورلردی .

حقایق عالیهٔ قرآنیه‌نك تفسیری ، دقایق حکمت شمول فرقانیه‌نك ایضاحی ایچون ، لسان عربك غوامضنه کسب وقوف ایتمك لزومی کوندن کونه دها زیاده بر شدتله حس ایدیلیوردی .

قواعد لسانیه‌نك اثنای تدوینده (قیس) ، (تمیم) و (اسد) قبیله‌لری کبی اقوام مجاوره ایله اختلاطدن مصون قالمش و لسانلری قاریشمامش اولان قبائلك لهجه‌لرینه مراجعت ایدلدی .

قبائل مذکوره ، محیطلری مقتضاسی ؛ اقوام سائره ایله تماسدن آزاده بولندقلری کبی ، مجاور قبیله‌لرك تأثیراتندن‌ده مصون قالمش اولدقلرندن بکارت لسانیه‌لرینی محافظه‌یه موفق اولمشلردی .

علم عروضك اساسنی وضع وتأسیسه موفق اولان (امام خلیل) دن صوکره ، علم نحوده اشتهار ایدن اك بیوك سیما (سیبویه) در . سیبویهك تألیف ایتدیکی اثر ، کندیسندن صوکره کلن ائمهٔ نحاتك مرجع یکانه‌سی اولمشدر .

بو اثر او درجه اشتهار ایلمش ایدی که ، او وقتلر (کتاب) دیر دیمز درعقب سیبویهك تألیف معظمی وارد خاطر اولوردی .

سیبویهك معاصر ورقیبی اولان (کسائی) ده مشاهیر فضلای نحاتدندر . خلیفه هارون الرشیدك مخدومی محمد الامین حضورنده ، بو ایکی داهینك اجرا ایتدکلری مباحثات ومناقشات مشهوردر . بعضیلری طرفندن امام خلیله اسناد ایدیلن (کتاب العین) عنوانلی اثر معروف‌ده ، سیبویهك کتابندن صوکره اك معتبر مؤلفاتدندر . متبحرین علما ، قواعد لسانیه وادبیه‌یی ؛ قرآن کریم و احادیث نبویه ایله جاهلیه شعراسنك اثرلری وبادیه عربلرینك لهجه‌لرندن استشهاد ایتمك اوزره ، وضع وتأسیسه چالشمشلردر .

بو بابده‌کی مؤلفات قدیمه ، متین اساسلره استناداً تدوین ایدلمش اولمقله برابر قلاسیق آثار میانینه ادخال اولنه‌مزلر .

کتب مذکوره‌ده تعقیب ایدیلن مه‌تود بوس بوتون باشقه‌در . بونلر ، بالخاصه ارباب تدقیق ایچون واسع وزنکین بر ساحهٔ تتبع اوله‌بیلور .

بر شاکرد بو کتابلرك مطالعه‌سندن مستفید اوله‌مز . فقط بر

معلم غوامض لسانيه يه عائد اك دقيق مباحثی آثار مذكوره‌ده بوله‌بيلور . وجداً استفاده ايدر .

بالآخره ، علوم لسانيه و ادبيه‌ده سيبويه وكسائی كبی بر چوق داهيلر دها يتشمش وبيكلرجه آثار نافعه تأليفنه موفق اولمشلردر . فقط متأخرين اخيره ميانده تعداد اولنه‌بيلن بعض ذوات ، ذكای فطريلرينه بر مشغلهٔ جديه بوله‌مامالرندن وياخود بو صورتله قدرت علميه‌لرينی كوسترمك غيرتنه دوشمش اولمه‌لرندن ناشی . قواعد لسانيه كتابندن باشقه هرشيئه بكزه‌ين بر طاقم اثرلر تأليفله بيهوده اوغراشمش طورمشلردر .

ابن كمال وابوالسعود دورلرندن صوكره . مدارسده تدريس اولنان علوم آليه‌نك مطلوب درجه‌ده ثمره بخش اوله‌ماسی ؛ بوكبی اثرلرك تدريسات لسانيه پروغراملرينه ادخال ايدلمش اولمسندن نشأت ايتديكی شبهه‌سزدر .

آثار مذكوره‌نك اكثريسی اهل لسان اولميان ويا لسانك ادبياتنه وقوف تامی بولنميان ذوات طرفلرندن يازلمش اولملری‌ده بالخاصه جای تأملدر .

عصام ، عبدالغفور واطه‌لی مرحوملر ... كبی ذواتك اثرلری ايله حواشی وشروحك بر چوقلری بوقبيل آثاردن صاييله‌بيلورلر .

ايكنجی عصر هجری‌ده ، علماء لسانيه‌دن ، بصره طرفلرنده اشتهار ايدن اعاظم ميانده ، امام خليل ، امام سيبويه ، ابو زيد انصاری ، واصمعی كبی بيوك سيمالر كوريبورز .

كوفه جهتلرنده ايسه ، كسائی ، فرا ، ابو الحسن الاحفش ، عبدالله بن سعيد كبی مشهور داهيلر يتشمشدر .

ابن خلدونك روايتنه نظراً ، عباسيلر دورنده ، علوم ادبيه و لسانيه‌ده اشتهار ايدن ابن قتيبه ، امام مبرد ، جاحظ و قالی كبی ذوات ، مؤلفين ادبيه آره‌سنده شعشعه‌پاش ناصيه‌لردن صاييلورلر . فی‌الحقيقه (قالی) نك (كتاب النوادر) ی ، ابن قتيبه‌نك (ادب الكاتب و ابو الفرج اصفهانينك (كتاب الاغانی) سی ادبيات عربيه نك اك زنكين واك رقيق غوامضاتنه جلوه‌كاه تعالی اولمشلردر .

مبردله جاحظك (ادب الكامل) و (كتاب البيان والتبيين) عنوانلی اثرلری‌ده امهات كتب لسانيه‌دن معدوددر .

(بديع الزمان همدانی) نك مقاماتيله مشهور ابو محمد حريرينك مقاماتی علامهٔ زمخشرينك (اطواق الذهب) ی دخی ادبيات عربيه‌ده انموذج اتخاذ اولنه‌بيله‌جك آثار جيده مجموعه‌لريدر . اسلاميتك انتشارينی متعاقب اشعار عربيه‌ده كوريلن ، رقت حس ، نزاهت بيان ، اصالت وجلالت افاده ، وبالخاصه فكرده اينجه‌لك ، تصويرده‌كی اسلوب ، معناده‌كی علويت فلسفيه بسيط برمقايسه وتدقيق نتيجه‌سنده درحال كوزه چارپار .

مثلا بی‌پايان برقوم صحراسيله ، لايتغير برسقف مكوكب آره‌سنده باديه پيما ارلان عرب جاهله شاعری ، بيندكی آتدن ، سوردكی دوه‌دن بيقلمش يوردن ، محرق صيجاقدن ، كثيف ظلمتدن ، قويون ودوه سوريلرندن ، چيپلاق حره‌لردن باشقه برشی كورمز ، برشی بيلمزدی . يكنسق ومحصور برحياتك سانحات فكريه‌سی‌ده — صميمی وغرام آلود اولمقله برابر — بالطبع پك ساده ، پك ابتدائی اولور . فی‌الحقيقه اشعار جاهليه چيپلاق وخيالات شاعرانه‌دن آزاده‌در . الفاظنده‌كی متانت حيرتبخش اولديغی كبی معناده‌كی وحشت وخشونتده دخی باشقه بر كوزللك ، باشقه برقدرت تسخير واردر . معمافيه ، نظرپيرا تزيينات لفظيه‌لر ، دلنواز استعاره‌لر ، رونقدار مجازلر ، نزيه كنايه‌لردن عاری اولان بوشعرلر ، مبالغه وتكلفدن آزاده ، ابتدائی ، طبيعی وپك ساده‌در .

نابغه ويازهيرك اشعاريله جرير ويا ابونواسك سانحه‌لری ، عنتره وياعلقمه‌نك ملهماتيله ابو العتاهيه ويافرزدقك شعرلری آره‌سنده برمقايسه ياپيله‌جق اولورسه بوفرق وتفاوت وهلهٔ نظر دقتی جلب ايدر .

برقوملك مؤلفات ادبيه‌سی ، اوقوملك سويهٔ عرفان واخلاقنك اك كوزل برمعياريدر .

ادبای اسلاميه‌نك آثار ادبيه‌لری صرهسيله مطالعه وتدقيق ايديليرسه ، سويهٔ علميه‌نك تكامل تدريجيسنه دائر زنكين پارچه‌لره تصادف اولنه‌بيلير .

مثلا جريرك ديوانيله ابو العلاء المعرينك ، احوصك اشعاريله مبتنی‌نك ، فيضی هندی ويا ابن فارضك شعرلرنده بوفرق بوتكامل فكری عياناً كوريله بيلور .

ابن كلثوم وياعلقمه‌نك شعرلريله حضرت حسان وياجناب كعب بن زهيرك قصيده‌لری آره‌سنده‌كی درين فرقلر ، تجليات فرقانيه ايله ايكنجيلرك روحنده حصوله كلن وجد سانحه بخشانك تأثيراتندن نشأت ايتديكی شبهه‌سزدر .

شعرای اسلاميه آره‌سنده ، مداح نبی (حسان بن ثابت) ، صاحب بردهٔ رسول ، (كعب بن زهير) ، فرزدق ، جرير ، بشار عقيلی ، ابو العتاهيه ، ابو تمام ، ابونواس ، بحتری ، ابو العلاء المعری ، مبتنی ، شريف رضی ، صفی‌الدين حلی ، مسلم بن وليد ، حماد ، فضل بن صمد ، ابن هرمه ، ابوفراس حمدانی ، ابوعباس النامی ، ابو الفرج ، ابن فارض .... كبی ذوات پك زياده اشتهار ايتمشلردر .

تاريخ وجغرافيا علماسی . — اسلاملرده تاريخ نويسلك ، سير كتابلرينك تأليفی ايله باشلامشدر . فرقان مبينك تفسيری ، احاديث نبويه‌نك جمع وتوضيحی خصوصنه باشلانلديغی زمانلر ، بعض آيات واحاديثك تفسير وايضاحی ايچون ، لسان دربارر سالتدن نه ، قت ونره‌ده ونه كبی احوال ووقوعات مناسبتيله شرف ورود ايلدكلرينه دائر تفصيلات تاريخيه‌يه لزوم كورولمبوردی .

اساساً افعال نبويه‌سنت رسالتدن بولندقلری جهتله پيامبر ذيشانه دائر اولان وقوعات تاريخيه‌نك كونی كونه ومفصلاً بيلنمه‌سی لازمه‌دن ايدی .

قرآن كريم واحاديث شريفه‌ده سير انبيادن باحث اولان قصص ، بوبابده انموذج اتخاذ اولنه‌بيلوردی . فی‌الحقيقه‌ده اويله اولدی . تاريخه دائر اسلاملر طرفندن يازيلان ايلك اثرلر ، سير نبويه وقصص انبيادن باحثدر .

(سيرة ابن هشام) بو يولده يازلمش آثارك اك مشهورلرندندر . بالاخره

حدود اسلامیه توسع ایده‌رك برچوق بلده‌لر زیر لوای خلفایه داخل اولنجه ، بوشهرلرك احوال‌تاریخیه وصورت فتحلرینه دائر اثرلر یازلمغه باشلادی .

مثلامشهور (واقدی) طرفندن (فتوح الشام) عنوانیله‌بر کتاب تألیف ایدلمشدی. واقدی ایکنجی عصر هجری مورخلرندر. خلیفه مهدی طرفندن بغدادك (رصافه) جهتی قاضیلکنه تعیین ایدلمشدی . تاریخ وفاتی هجرتك ایکیوزیدنجی سنه‌سنه مصادفدر .

واقدی، ارتحال نبوی‌یی متعاقب ارتداد ایدن قبائل ایله‌طلحه ومسیلمه کبی متنبیلرك احوال تاریخیه‌لرندن باحث اولمق اوزره (کتاب الردة) نامیله براثرده‌ها یازمشدر. ابوالقاسم عبداله بن‌عبدالحکمك (فتوح‌المصر والمغرب) نامنده‌کی کتابیله،(اسحق بن‌بشر) ك (فتوح‌بیت‌المقدس) اسمنده‌کی اثری بویولده یازلمش مؤلفات معتبره‌دندر .

(فتح‌الامصار)عنوانلی کتاب‌ایسه بین‌المورخین‌مشهور ومقبولدر. تاریخ نویسلك خصوصنده مورخین اسلامیه‌نك کوسترمش اولدقلری اثرغیرت وترقی وبالخاصه وضع وتعقیب ایتدکلری اصول ، جداً شایان تقدیر وستایشدر .

مورخین اسلامیه‌نك یالکز اسملرینی ذکر ایتمك ایچون صحیفه‌لر طولدرمق ایجاب‌ایدر. کشف‌الظنون‌صاحبی بیك‌اوچیوزقدرمورخدن بحث ایدییور .

فن تاریخك تأسیس‌وترقیسی خصوصنده مسلمانلرك ایتمش‌اولدقلری خدمات جهان پسندانه‌نك قیمت واهمیتنی تقدیر ایده بیلمك ایچون ، تاریخی برفن مدون حالنه افراغ ایده‌رك عالم مدنیتك حیرت وتقدیرینی قزانمش اولان ابن‌خلدون کبی بیوك مورخلرله ابن‌خلکان مثالی تراجم احوال مؤلفلرینك اسملرینی درخاطر ایتمك کافیدر .

احادیث صحیحه‌یی موضوع اولانلردن‌تفریق ایده‌بیلمك، راویلرك احوال‌خصوصیه‌لرینی تدقیق‌واسانیدی‌تحقیق ایتمکه متوقفدر. راویلرك شایان اعتماد اولوب اولمدقلری ، آنجق ترجمهٔ حال وکذارش‌حیاتلرینه دائر پیدا ایدیله‌جك اساسلی ودرین بروقوف سایه‌سنده میسر اولور .

بوحقیقی پك کوزل تقدیر ییورمش اولان متفکرین علما ، سیر وتراجم احوال محدثینه دائر متعدد اثرلر تألیف ایتمشلردر . بالاخره کیفیت تعمیم ایدیله‌رك ، (طبقات) عنوانی تحتنده ، هرشعبهٔ علمیه‌ده کسب اختصاص ایتمش اولان ذواتك ترجمهٔ حال وآثار مؤلفه‌لرندن باحث پك چوق کتابلر یازلمشدر . ابن قتیبه‌نك (طبقات‌الشعرا) سیله ابن خلکانك (وفیات الاعیان)ی،ابن‌اصیبعه‌نك (طبقات الاطبا) سی بونوع مؤلفات عالیه‌دندر . مورخین اسلامیه آره‌سنده ، وسعت‌عرفانلریله ممتاز اولان شعشعه پاش سیمالر ، بشنجی عصر هجریدن صوکره یتشمشلردر . ابن الاثیر ، ابو الفدا ، ابن خلدون بوبیوك‌داهیلردن صاییلیرلر .

ابن جریر طبری ، فرغانی ، مسعودی ، ابن‌الاثیر ، ابوالفدا، ابن الوردی ، ابن خلدون ، خطیب بغدادی، ابن‌عساکر ، مقریزی ، ابو الفرج ، برهان‌الدین ... کبی اعاظمك تألیف ایتدکلری اثرلر، آوروپا مورخلری ایچون پك‌زنکین برمأخذ تشکیل ایتمشلردر .

مفسرین مشهوره میاننده یوکسك برناصیهٔ عرفان‌عرض‌ایدن ابن جریرطبری ، اوچنجی‌عصرهجری نهایتنه قدر اولان وقوعات‌تاریخیه‌یی جمع وتألیف ایلمشدر . فرغانی ، طبری‌نك‌تاریخنه یازمش اولدیغی ذیل ایله اشتهار ایتمشدر .

مسعودی(مروج الذهب) و(اخبارالزمان) نامنده ایکی بیوك تاریخی‌یازمشدر .

ابن‌الاثیر (کتاب‌الکامل) عنوانی آلتنده اون ایکی جلددن مرکب بیوك برتاریخ مؤلفیدر . ابن لاثیرك بوقیمتدار اثری اولا (لیدن) شهرنده بعده مصرده طبع ونشر ایدلمشدر . کتاب‌الکامل یدنجی عصر مبادیسنه قدر اولان وقوعاتی جامعدر .

ابوالفدا ، حما شهری‌امیری ایدی . علم‌وعرفانی ، کیاست‌وروتی ایله مشهور اعاظمدندر . (المختصر فی‌تاریخ‌البشر) نامنده‌کی اثری ، تاریخ طبرینك برمختصریدر .

ابوالفدانك (تقویم‌البلدان) عنوانلی جغرافیاسی‌مؤلفات‌معتبره‌دن معدوددر .

ابن‌خلدون ، عالم‌اسلامك‌مدارافتخاری‌اولان‌بوداهی علم‌وحکمت، بی‌پایان برجهان معرفتدر . سرکذشت‌حیاتی ، محاکمات تاریخیه‌سنه اساس اوله‌بیله‌جك حادثات‌مهمه ایله مالامالدر .

کراتله مختلف امرانك مقام وزارتنی احراز ایدن ابن‌خلدون ، چوق دفعه‌لر زندان کوشه‌لرینی ملجأ اتخاذ ایتمش ، بولوش درسخانه‌لرده نکبت وفلاکت درسلری اوقومش ، ونهایت بوتون اولاد وعیالنك ، آق‌دکزده ؛ قودورمش طالغه‌لرك انصافسز صولتلری آلتنده غرق‌ونابدید اولدقلرینی کورمش ، حیاتك بومدهش فاجعهٔ الیمه‌سنك‌ده تماشاکری اولمشدر .

ابن‌خلدونك اك‌بیوك معلم‌حکمتی ، کندی صفحات حیاتیه‌سنده جلوه‌نما اولان وقوعات وحادثات اولمشدر .

توالی سنین اقبال وفلاکت ، بوبیوك داهینك دماغنه ، یاکلز بر قدرت محاکمه بخش ایلمشدی .

آلتنجی ، یدنجی وسکزنجی عصرلرده عالم اسلامده ظهوره کلن هرج ومرجلر ، برچوق حکومتلرك محو واندراسی ؛ شوراده‌بوراده، هرکون یکی یکی حکومتلر ظهوری ، چوق کچمه‌دن بونلرکده نجم اقباللرینك قرین‌افول اولمسی ، قوجه حکیم ایچون پك واسع برساحهٔ تتبع تشکیل ایلمشدی .

کندیسیده بالذات بوهرج‌ومرجلره قارشمش ،اسباب‌اقراضلری، مقام‌وزارتدن ، نافذ برنظر ، مدقق برفکرله‌کورمش ، محاکمه‌ایتمش، نتیجهٔ‌مطالعاتنی کتاب‌مشهورنده ترسیمه چالشمشدر . حیاتك بعضاً الک‌نوشین ذوقلرینی واکثریا اولدیرجی زهرلرینی طاته‌رق درسخانهٔ جهانده پك‌آجی تجربه‌لرله کماله ایرمش اولان بوداهی ، اولادوعیالنك غرقی کبی تحملسوز آجیلری‌ده حس‌ایتدکدن‌صوکره کائناتدن‌بسبتون

تفرد ایتمش ، مصره چكیله‌رك تتبعات وتدریسات علمیه ایله اشتغاله حصر حیات ایلمشدر . تاریخ ارتحالی ۸۰۸ سنهٔ هجریه‌سنه مصادفدر .

ابن خلدون ، نفوذ نظر ، ورصانت محاكمه‌سیله كسب اشتهار ایلمشدر . فلسفهٔ تاریخیه‌یه دائر اثرینك مقدمه‌سنده سرد ایتدیكی مطالعات ومحاكمات ، اك مشهور فیلسوفلری بیله درین درین دوشونمكه مجبور ایده‌جك بك چوق دقایق حكمیه‌یی جامعدر .

(تاریخ بغداد) نامنده‌كی اثریله اشتهار ایدن خطیب بغدادی ، ٤٦٣ تاریخنده ارتحال ایلمشدر .

ابن عساكر ایسه ، سكسان برجلددن مركب اولمق اوزره (تاریخ دمشق) عنوانلی غایت قیمتدار براثر تألیفنه موفق اولمشدر .

مصرك احوال تاریخیه‌سندن باحث تألیف قیمتداریله مشتهر (سیوطی) ایله ابوالمحاسن بدری ، ابن ایاس ، ابن واصل ، ابن ابی السرور ، نویری كبی ذوات‌ده مورخین مشهوره آره‌سنده ممتاز سیمالر عرض ایدرلر .

(مرآت الزمان) مؤلفی ابن جوزی ایله الفخری . واندلس مورخلرندن ابن خطیب ، ابن القطیه . شهاب الدین ، احمد الفاسی كبی ذوات ایسه تألیفات برگزیده‌لریله اشتهار ایلمشلردر . تراجم احوال مؤلفلرندن ، (وفیات الاعیان) صاحبی ابن خلكان ، (فوات الوفیات) مؤلفی صلاح الدین كتبی ، (تراجم الحكما) محرری ابن قفطی . (طبقات الاطبا) مؤلف شهیری ابن ابی اصیبعه (الوافی فی الوفیات) صاحبی صلاح الدین صفدی كبی ذوات تراجم احوال وطبقات مؤلفلری آره‌سنده اك زیاده شعشعه‌دار اولان ناصیه‌لردر .

یوقاریدنبری تعداد اولان آثار علمیه‌نك برچوغی آوروپا لسانلرینه نقل وترجمه ایدلمشلردر .

*
* *

ساحهٔ فتوحاته آتیلان اقوام ، فتح وضبط ایده‌جكلری بلاد وامصارك احوال وموقع جغرافیلرینه واقف اولملیدر .

جغرافیا علمنك ترقیسنی تأمین ایدن وسائطدن اك مهمی تجارتدر . تاریخ قدیمده تجارتله اشتهار ایدن فنیكه‌لیلر ، جغرافیایه اك زیاده واقف ، واك چوق خدمت ایدن برملتدر .

اسلاملری تاریخ ویسلكه سوق ایدن اسباب ، كتب جغرافیه تألیفنك ده اساسلی سائقلرندندر . علمای اسلامیه ، فعلا مشائیون طریقی تعقیب ایدییورلردی . توسیع علم ایچون اجرای سیاحت ، اعاظم علماجه عادات مستحسنه‌دن معدود ایدی .

برطالب ، بغداددن قالقار ، مصر ویا اندلس‌ده اشتهار ایدن بر عالمك سدهٔ عرفانه قوشاردی . بوكبی مدید ودائمی سیاحتلر ، جغرافیا فننك وضع وتأسیسنه عائد اساسلری احضار ایدییوردی .

ایفای فریضهٔ حج ایچون تركستان چینی ویا قیرواندن قالقان قافلهٔ حجاج ، برچوق شهرلره اوغرار ، متعدد مملكتلری قطع ایدر ، طی مراحل ایده ایده نهایت مكهٔ مكرمه‌یه قدر واصل اولورلردی . بوده برنوع سیاحت دیمكدی . كیده‌جكی یری بیلمه‌ین كیمسه‌نك ، هیچ برزمان منزل مقصوده بالذات وصول اوله‌میه‌جغی محقق اولدیغندن ، قوناق محللرینك ، اوغرایله‌جق مملكت وشهرلرك احوالنه اولجه واقف اولمق اقتضا ایدییوردی . ایشته بوكبی برچوق سببلر ، اسلاملری جغرافیایه دائر اجرای تتبعاته ، نشر تألیفاته سوق ایلمشدی .

(حسن بن احمد همدانی) جزیرة العربك احوال تاریخیه‌سنه دائر یازمش اولدیغی اثریله بو یولده ایلك خطوه‌یی آتمه بیلدی .

بالآخره بلخی وكرخی كبی ذوات یتیشه‌رك ، جغرافیایی مدون برفن حالنده تدوینه موفق اولدیلر .

(ابوزید بلخی) ، صورالاقالیم عنوانلی اثریله ممالك اسلامیه‌نك احوال جغرافیه‌سنه دائر مهم براثر تألیف ایلمشدر .

(ابواسحق اصطخری كرخی) ایسه مسالك الممالك نامنده قیمتدار بركتاب مؤلفیدر .

جغرافیون اسلامیه میاننده اك زیاده اشتهار ایدن ذات ، سیاح شهیر (ابن حوقل) در . دردنجی عصر هجریده برحیات اولان ابن حوقل ، (المسالك والممالك) عنوانیله یازدیغی كتابه متعدد خریطه‌لر دخی علاوه ایلمشدی .

مورخ شهیر مسعودی‌نك هندستانه عائد جغرافیاسی ، مؤلفین متأخره نظرنده وثیقه‌دار برمأخذ اوله‌رق قبول ایدلمشدر .

یدنجی عصر هجری جغرافیاشناسانی آره‌سنده بحق كسب شهرت ایدن یاقوت حموی ، تجارتله مشغول ، معروف سیاحلردندر .

(معجم البلدان) عنوانلی اثری جغرافیا وتاریخه عائد اسامئ مشهوره‌یی جامع برقاموس عالیدر . معجم البلدانده بر شهردن بحث اولنوركن ، طاغلری ، دره‌لری ، مشهور بنالری ، احوال تاریخیه‌سی هیكللری ، جامع ومدرسه‌لری ، بتخانه‌لری دخی تصویر ایدلمش اولدیغی كبی اوراده پرورش یاب كمال اولان اعاظمك تراجم احوالنه دائرده معلومات ویرلمشدر . مورخ شهیر ابوالفدانك (تقویم البلدان) نامنده‌كی جغرافیا كتابندن ، بالمناسبه ، یوقاریده بحث ایدلمشدی .

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

صاری عبدالله افندی

عثمانلی ارباب كمال ومعارفی آره‌سنده دینی ، اخلاقی ، ادبی ، سیاسی آثاریله بر موقع ممتاز احراز ایله‌ین بر ذات ستوده صفاتدر . دیار مغرب شهزاده‌لرندن اولان پدرعالیلری سید محمد افندی دارالخلافة الاسلامیه اولان استانبوله كله‌رك كوردیكی معاملهٔ احترامكارانه‌یه بناءً اختیار اقامت ایتدیكی زمانده سلطان احمد اول دوری صدر اعظمی خلیل پاشانك برادری محمد پاشانك كریمه‌سیله ازدواج ایده‌رك صاحب ترجمه عبدالله افندی دنیایه كلدی . سن فرقه وصولنده خلیل پاشا دلالتیله زمانی افاضلندن استفاده ایتدیكی كبی ینه پاشانك دلالتیله پیرانور عزیز محمود هدائی حضرتلرندن تنور ایتدی . پاشانك ایكنجی صدارتنده وشرق سردارلغی اوانده تذكره‌جیلك وظیفه‌سیله

برابرجه اثنای عزیمتنده رئیس الکتاب اولان محمد افندینك (توقات)ده وفاتی جهتیله ترفیعاً بو وظیفه‌یه تعیین اولوندی . فقط او سنه‌ایچنده صدارتك خسرو پاشایه توجیهی دولاییسیله خلیل پاشا ایله برابر اسکداره عودتله حضرت هدائی درگاهنده انزوائی اختیار وپاشانك وفاتندن صوکره‌ده اون سنه قدر بو وجهله اوقاتگذار اوله‌رق (۱۰٤۷) تاریخنده رکاب همایون ریاستیله وفاتح ثانیٔ بغداد سلطان مراد رابع معیتیله (بغداد) ه عزیمت ایله‌دی . اثنای فتح وظفرده قضاءً شهید اولان رئیس اسماعیل افندی‌یه خلف و (٤٧) اواخرنده (دیار بکر) ده بدایع الوقایع مؤلفی حسین افندی‌یه سلف اولوب (٤٩) شعبانده ریاست وکالتنه (۵۰) اواسطنده (آناطولی) وبعده جزیه محاسبه‌سنه (٦۰) حدودنده پیاده مقابله‌سنه و (٦۵) اوائلده منسوخ مقاطعه‌یه تعیین اولونه‌رق ایفای حسن خدمت ایله‌دی .
بو تاریخدن صوکره مناصب دیوانیه‌دن جرادیل وعلم وعبادتله اشتغال ایده‌رك (ذائر عدن اوله روحی صاری عبدالله‌ك) (کل نسرین عدن اوله الهی صاری عبدالله) مصراعلرینك دلالتی اولان (۱۰۷۱) تاریخنده ارتحال ایله‌یوب (طوپ قپو) دن (مالتپه) خسته خانه‌سنه کیدن جاده‌نك صولنده سد اوستنده‌کی مقبره‌یه دفن ایدلدی . سنك مزارنده: مرد معنوی شارح مثنوی رئیس الکتاب عبدالله بن سید محمد افندی روحیچون فاتحه) عباره‌سی منقوشدر. احفادندن لعلی زاده عبدالباقی افندینك (ملامیهٔ بایرامیه) رجالنك احوال ومناقبندن باحث مطبوع رساله‌سندن آکلاشلدیغنه کوره صاحب ترجمه‌نك من جهة السلوك مربیٔ معنویلری (ادریس مختفی) حضرتلریدر . مع هذا پیر اکبر حضرت (هدائی) نك تربیهٔ معنویه‌لرندن‌ده استفاضه ایله‌مشلردر . اشعاری اکثریا اعتباریله متصوفانه اولوب مخلصلری (عبدی) در.
آثار متنوعه‌لری بروجه آتیدر :
(۱) شرح مثنوی — بادیٔ شهرتلری اولوب بش جلد اوزره مرتب ومطبوع اولان بو اثر الحق فاضلانه ، عارفانه ، منشیانه‌در . اسمی (جواهر بواهر مثنوی) در .
(۲) ثمرات الفؤاد فی المبدأ والمعاد — بش باب برخاتمه اوزره مرتب اولوب تورکجه ومطبوعدر .
(باب اول) حضرت آدم علیه السلامك خلافتی واطوار ومنازل خلقت آدمی ومراتب نوع انسانی بیاننده اولوب اوچ فصلی مشتملدر. (باب ثانی) طلب حب اصلی وجلای قلب وغوث وانسان کامل بیاننده اوچ فصلی مشتملدر . (باب ثالث) اهل سلوکك اقسام وروشلری بیاننده اولوب آلتی فصلی مشتملدر . (باب رابع) دنیادن ترهیب وطریق حقه ومرشد کامله ترغیب وفقرایه سوء ظندن اعراض وارباب سلوکه توضیحی لازم بعض ارکان وشرائطی توصیه بیاننده‌در . (باب خامس) نقشبندیه ، بیرامیه ، خلوتیه ، مولویه ، کبرویه ، قادریه‌نك عموماً عنعنهٔ سلسله‌لری ،ابو بکر الصدیق وامام علی رضی الله عنهمادن فخر کائناته منتهی اولوب اول مناسبت ایله بعض ائمه ، صحابه ، تابعین ، اولیا مناقبی بیاننده‌در . (خاتمه) روح حیوانی وروح انسانی واضافیدن بعض معارف بیاننده‌در .
(۳) نصیحة الملوك ترغیباً لحسن السلوك — سلطان محمد خان رابعه تقدیم اولونان بو اثر تورکجه وغیر مطبوع اولوب مؤخراً (عثمان زاده احمد تائب) افندی طرفندن (وتلخیص النصائح) اسمیله خلاصه ایدیله‌رك سلطان احمد خان ثالثه تقدیم اولونمشدرکه مطبوعدر وایکی باب اوزره مرتبدر . (باب اول) در انتظام امور دنیا واهلها (فصل اول) خلافت آدم ، موسی ، یوسف ، داود ، سلیمان (فصل ثانی) خلفای راشدین (باب ثانی) احوال عقبی (فصل اول) موت وحقیقت موت وقبض عزرائیل واحوال برزخ (فصل ثانی) قیام ساعة ، نفخ صور ، حشر اجساد مع الارواح ، احوال عرصات جهنم وجنت، وسعت رحمت خدا، خط دستیله اولان نسخه کوتاهیه‌ده رئیس الکتاب محمد امین وحید افندی کتبخانه‌سنده موجوددر .
(٤) مرآت الاصفیا فی صفات ملامیة الاخفیا — طائفهٔ عالیهٔ ملامیه حقنده فتوحات مکیه‌نك مختلف باب وفصللرنده مذکور اولان اقوالك توضیحیله (شیخ اکبر) حضرتلرینك فضائل ومناقبندن باحث اولوب عربجه وغیر مطبوعدر . بر نسخه‌سی (بایزید) جامعی کتبخانه‌سیله بشکطاشده (یحیی افندی) کتبخانه‌سنده واردر . (مرقات الاولیا) اسمنده‌کی ترجمه‌سی‌ده (اسکدار) ده (آطلامه طاشنده سلیم آغا) کتبخانه‌سنده‌در .
(۵) رجال الغیب — بو طائفهٔ علیه‌نك احوال واقسامندن باحث اولوب غیر مطبوعدر .
(٦) توقیعات سلاطین عثمانیه — دستور الانشا — رئیس الکتاب یعنی خارجیه ناظری بولوندقلری زمانلرده (فریدون بك) منشآتی طرزنده طوپلادقلری ویازدقلری یوز اللی قدر مکاتیبی جامع اولوب غیر مطبوعدر. (۱۱۵۳) ده محرر بر نسخه‌سی مغنیساده مرادیه کتبخانه‌سنده واردر .
(۷) مسلك العشاق — احوال سلوکه دائر تورکجه منظوم بر قصیده اولوب احفادندن آتی الترجمه (لعلی زاده عبدالباقی) افندی طرفندن تذییل وتورکجه شرح وتفسیر ایدلمشدر . متن قصیده ایله ذیلی باقی افندینك آثارندن مطبوع اولان (مناقب ملامیهٔ بیرامیه) رساله‌سنك نهایتنده محرردر .
(۸) جوهرة البدایه ودرة النهایة — سلطان مراد رابعك احوالیله بغداد فتحندن وائمهٔ اربعه ایله بعض اولیاء اللهك مناقبندن باحث اولوب غیر مطبوعدر .

بروسه مبعوثی

محمد طاهر

شرف انسان و بز

بز دنیایی آخرته وسیله اوله‌رق طانیمش ومزرعهٔ آخرت اوله‌رق بیلمشزدر . انجق (وللوسائل حکم المقاصد) فحواسنجه بعض وسیله‌لر واردرکه مقصوده وصول ایچون سبب یگانه اولدیغندن اصل مطلوب درجه وقوتنی احراز ایدر . بز دنیا تحصیلی ایچون یارادلمادق انجق عبادت و آخرت ایچون یارادلدق کیجه وکوندوز راحت دنیا اروسنده قوشمق وافنای عمر ایتمك یازق دکلیدر دیه سویله‌نیلریز ، حقیقتی ادراکدن عاجز صافدل اهالیمزی اغفال ایدنلرمز حالا اکسیك دکلدر و [وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون] ایت کریمه‌سیله استدلالدن دخی کندیلرینی الامازلر .

اوت بز یالکز سعادت دنیویه ایچون مخلوق دکلز ، شبهه‌سز بو عالمك ایلروسنده بر عالم عالی دها وار و اوراده‌کی معالی و درجات ، بوراده‌کی اخلاق واعماللرمز واظهار کماللرمزه کوره بزه بخش و احسان بیوریله‌جقدر ، فقط اودرجاتی کسب ویا اکا لیاقت پیدا ایتمك ایچون شو برزخ شئونده انسانلغمزی ومن عندالله مفطور بولندیغمز قدرت بشریه‌یی غبطه بخش ملائکه اوله‌جق درجه‌ده آثار عجیبه‌سیله ابراز ایله‌مك ورضای باری‌یه قابلیت کوسترمك لازمدر .

قصوای مراتبنی تعیین وایضاحدن عاجز بولندیغمز مراتب بشریه بزم موصوف اولدیغمز اخلاق وعاداتدن ومعارف وکمالاتدن عبارت اولمسه کرکدر .

دها نیجه کمالات انسانیه‌نك ظهوری ، بدایع مصنوعاتك ساحهٔ سعی و عمله اثبات وجود ایله‌مسی ممکن و آثار سابقه دلالتیله بلکه متعیندر .

آخرتی اصلاح و تزیین ایتمك ایسته‌ین کمسه‌لر ، اعتقادات قلبیه واخلاق دینیه وعبادات بدنیه‌لری ایچون ضروریات بشریه‌لرینی احضارده مستقل وآخره احتیاجدن وارسته و تسلط اعدادن مصون و آزاده اولمالیدرلر . اویله ایسه شخصمزی ، ملتمزی ، مملکتمزی ، دولتمزی ، محافظه ایچون زمانك ایجاب ایتدیکی سلاحلرله کرك هیئت افرادیه‌مز وکرك هیئت اجتماعیه‌مز مجهز و مسلح اولمادقچه ضروریات ملیه و مدنیه‌مزی الده ایتمش اولامایز .

فتوحات معنویه‌سیله بزی وبلکه بتون دنیایی تسخیر و تدمیر ایتمکده اولان اوروپانك قوللاندیغی و بلکه هرقومك موجودیت قومیه‌لرینی محافظه ایچون چالیشدقلری والده ایتمه‌یه اوغراشدقلری سلاح ، هنر ومعارف ، تجارت وصنایع سلاحلریدر .

هر ملت و دولتك سیاستلری بو کون تجارت وصنعتلریله قائم وانلك قوتیله دائمدر . اختلاط ایتدیکمز اقوام وعناصر سعی وعملدن آیریلوب چیقمق وکندی باشمزه بر موقع ممتاز ومستثناده یاشامق قابلیتی اولمایجه ودائما صنعتلری وهنرلریله بزی زبون وضعیف ایتمکده بولونان بر قومه قارشو موجودیتمزی محافظه‌یه مجبور بولندقچه بز آنلرك توسل ایتدکلری اسبابی ایسته‌مه‌یز بشقه درلو بر صورتده انلره مقابله ایدرز دیمك جمیع اسباب مادیه‌یی قوللرینه بذل وعنایت بیوران جناب حقك نعم عدیده‌سنه قارشو کفران نعمتدن ووسائط عدیده‌یی استعمالدن اظهار عجزله حماقتدن معدود اولور .

بدننده صحت وعافیت اولمایان بر خسته تحصیل واعادهٔ عافیتی ایچون البته طبیبه وتداوی‌یه مراجعت ایتمه‌لیدر . خسته‌لغی خلق بیوران جناب رب العالمین انك دواسنی دخی ایجاد واحسان بیورمشدر . ارایوب بولمق تجارب عدیده ایله هر برینی تمیز ایده‌بیلمك خاصه‌سنی بزه ویرمشدر .

ظاهراً وباطناً عدو احصاسی قابل اولمایان نعم الهیه‌دن بز مستفید اولمق ایسته‌یور ایسه‌ك هرحالده او نعمتلری کورمیه وانلردن استفاده‌یه شتاب ایتملی‌یز . وجود . صحتی کماله کتیرمزسه ناصل عبادت ایده‌بیلیر . طبیعت وخلقت بشریه اعتباریله محتاج اولدیغی شیلری عصرینه کوره تدارك ایتمه‌ینلر کمال واستقلالی نه یوزله دعوی ایدر .

زمان ، زمان غیوردکلدر . دوشونه‌جك ، حالمزی ، استقبالمزی فکر وتعقل ایده‌جك ، اولاد واخلافمزك بزدن نه کبی شیلر ایسته‌یه‌جکلرینی ونه‌یولده نقصان وقصورلرله ، هانکی شیده‌کی رخاوت وعطالتله اتهام ایده‌جکلرینی ملاحظه‌یه عقلاً وحکمة مدیون اولدیغمزی اقرار واعتراف ایلیه‌جك بر وقتدر .

بو حقیقتی اعتراف وحالمزی آجی بر صورتده تعریفدن صکره سلامت ملك وملت وسعادت دین ودولت هپ بز مسلمانلرك اویانوب چالیشمالرینه وال اله ویرمزك منفعت ومضرتلرینی بالتعیین دائما جلب منافع ودفع مضرات اوغورنده غیرت وفعالیته دوکولمزینه معلق اولدیغنی بیلمه‌لی‌یز .

دیانت اسلامیه‌نك ادیان سائره اوزرینه عالی وفائق اولدیغنده شبهه‌مز یوقدر . بویله بر عالی دینه متمسك اولانلرندن بو عصرده علویت وکمالدن بی بهره ذلت ومسکنته دوغرو قد منهاده اولیور ؟ اخلاق دینیه ومعنویه ایله برابر دنیاجه‌ده تعیین وقتلره قدر علویت وسعادتنی محافظه بیوران بابالرمز بزه ذل وحقارت طریقنی اوکرتمدیلر یاشادقلری محیطه کوره هروجهله تفوقی محافظه ویا تزییده ساعی اولدیلر . شمدی ایسه بز لسان حالمزله اقوام سائره‌یه قارشو ضعف وعطالتدن بشقه بزدن بر شی کلمز دیه ندا ایتمکده‌یز . عجبا سؤال اولونسه‌ق بویله بر ندایه راضی اولورمی‌یز ؟ البته راضی دکلز فقط لسان الحال افصح من لسان المقال دینلمش یعنی حال واطوارك افاده وبیانی اغزده‌کی دیلك سویله‌مسندن دها زیاده آچیق اوله‌رق آکلادیر بیورلمشدر . ونفس الامرده دخی حال بویله‌در .

امور دنیاده ذلیل وحقیر اولمق ، علیل وناتوان بولونمق آخرته ضرر ویرمز دنیله‌جك اولورسه قرآن کریمده‌کی [ضربت علیهم الذلة والمسکنة] آیت جلیله‌سی ذل ومسکنتك قوم یهودی احاطه‌سنی افاده وانجق مقام مدح وثناده اولمایوب ظلم وعصیانلری سببیله انلر حقنده بر نعمت اولماسی صورتنده شرفنازل اولمشدر .

او حالده شرف وحیثیت انسانیه واسلامیه‌مزی محافظه و آنك
اسباب ووسائلنه کمالیله تشبث لازمدر .

بوقاروده ذکر وبیان اولونان [وما خلقت الجن . . .] آیت
کریمه‌سنده خلقت بشره علت ظاهره اوله‌رق بیان بیوریلان عبادتك
توحید ایله‌ده تفسیر ایدلدیکی وعبادات فرعیهٔ بدنیه‌یه دخی شامل
اولسه بیله مکتسبات ضروریه ارقه‌سنده قوشمه‌یه مانع اولمادیغی
بدیهیدر .

بناءً علیه احوال اقوام وعناصره وتعلیات عصریه‌یه جهالتدن
بشقه بر شیله تأویل ایدیلمه‌مین عطالتمزه نهایت ویرمك ایچون هانکی
صورتله اولورسه اولسون تلقین وارشاد اهالی‌یه مقتدر علماء کرام
حضراتنك هرکسدن زیاده ملت ومملکتمزك سعادت وسلامتی اسبابنی
تفکر وموانعی ازاله‌یه توسل ایله‌ملری الزمدر . [قل هل یستوی الذین
یعلمون والذین لایعلمون] .

بروسه مبعوثی

عمر فوزی

معنویات عسکریه درسلرنده بربابدر :

« غازیلر ایچنده ، مجروحلر اوکنده »

چتالجه‌ده برکون معتبر محاربه‌نك نشانلانمش ، یا دلانمش قهرمانلرینی
زیارته ، انلری اوخشامغه ، سومکه ، بر قاچ ساعتمی روحجه اك
ذوقلی برحیات اولان ارلر ، عسکرلر آره‌سنه کیرمکه ، آتشین
قوملرده ، صوسز چوللرده ، جهنمی دره‌لرده ، یالچین ، صارپ
قیالقلرده ، تپه‌سی بوزلی ، اوواسی قارلی یایلالرده ، دشمندن اول
هوا ایله ، اقلیم ایله چارپیشان ؛ دشمنیله صالونلرده دوئللو دکل ،
همجنسلریله اوورالرده اوغراشان ؛ معارضنی اولدیرمك ذوقیله دکل ،
تأدیب واصلاح حسیله چالیشان محترم عسکرا ؛ عسکرعثمانلیلر ایچنده
کچیرمکه کیتمش ، اوپاره‌لی ارسلانلر مشهرینه کیرمش ایدم . کوکلم
هپسنه صارلمق ، پاره‌سنی کوکیشدیرمك ، آنلرله قونوشمق ، غازی
یوزی کورمك ، غازی سوزی ایشتمك ، پاره‌لی طوری سیر ایتمك ،
حیران حیران غشی اولمق ایستیوردی . ایشته بوحس ایله کیردیکم
قغوشده : « مرحبا ارقداشلر ، غزا کزمبارك اولسون ! » دیدکدن
نصکره آیری آیری قونوشمغه طالمشدم . ایلك نظرده اکثریت
یتاغنده اوطوریوردی . یاتانلرده همان داورانمغه باشلادی ؛ ارتق
هرکس اوطورمش بولنیوردی . صانکه کیفی یرنده ، صحتی یرنده ،
ژروتی یرنده ، استقبال ایچون مایوسلری امنیتده انسانلر کبی هپسی
برشکل بختیاری . برر وضع حماست آلمش . کیفلی باقیوردی . او
قوغوشده صانکه هیچ خسته یوقدی ، حقیقتده بینه اویله ؛ معناً
هپسی یاشیور ، اوچمق ایستیور ، یتاغنه خسته‌خانه‌سنه صیغمیوردی .
اوچیوزه یقین غازی ایله آیری آیری کوروشدم . نه‌بیوك کیف ! بونلرده
اوچیوز مختلف حال وافکار کورمدم : همان هپسی عین حال وحسده
ایدی ، هپسندن آیری آیری بحث ایتسه‌م هم عینی مشهوداتی تکرار
همده مقاله دکل کتاب یازمش اوله‌جغم . آنك ایچون برر محاوره‌ایله
حسیات وافکار عمومیه‌یی خلاصه ایتمك ایستیورم . مثلا : « کچمش
اولسون ارقداش یاره‌ك نصل ، صاودلمی ؟ » سؤالنه قارشی : « یاره
دیدیکك نه اوله‌جق افندم ! ایشته شورادن‌کیرمش بورادن‌چیقمش ،
تکرلر اولسون صاغالدی ، کچدی . یالکز کوزل بر یری قالدی . بر
بیوك دولت ، ملت کونك نشانی قالدی ، حمد اولسون بوکونلره ؛
الله نصیب ایتسونده هروقت دولت ملت دوکونلری کوره‌لم ،
بویله اولو ایشلر طوته‌لم ، جانمزی پادشاه بابامزه فدا ایده‌لم ، عسکر-
لکمزی اکا بکندیره‌لم » دیوردی .

کیمسه سنی چیقارمیور ، نه‌صورولسه ساده برجواب ایله مقابله
ایدیور . « یاره‌ك نصل ؟ » سوأ‌لنه قارشی « برشیئم قالمدی » جوابیله
سکوت ایدیور ، صانکه بوبحثدن اوتانیور . سوأللر تکرار ایدلسه
متأثر اولیور ، « قوص قوجه آدمم ، بریاره ایچون بوراده ییوب ایچوب
یاتیورم ، دها بطوغریسی زیارتچیلردن اوتانیورم » دیور وهمان
لقردی‌یی کسمك ایچون اوکنه باقیور . دیکر برقسم صوریلان سوأله
جواباً : « یاره‌نك نه اهمیتی وار ؟ صوکی نه ؟ شهیدلك دکلمی ؟ هانی
اوکونلر ! ذاتاً بودنیایه غربتچی کلدك . یارین کیده‌جکز . کیتمك ایچون
ایسه سرمایه لازم . ایشته آنی تدارکه چالیشیورز ، تاکه اصل وطنمز اولان
اخرتده مؤبداً زواللی قالمیه‌لم . شهیدلك برغنیمت ، بیوك برخزینه‌در .
اله کچسه نه‌موطلو ، نه‌ایسه افندی بزی‌بورادن برکون اول طابورمزه
صالسه‌لرده ، کنه عسکرلکمزی ایتسه‌ك ، غزالره کیتسه‌ك » دیور .
کیمیسی کمال حجابله جواب ویریور : « افندم حمد اولسون برشیئمز
یوق ، حرصمی الهمدم . زورم . اونده » دیور . بونلردن بری شویله
اکلاتیور : « قلعه‌ده توپچی ایدم ، کیجه آنسزین اوزریمزه بری هجوم
ایتدی ؛ اولدوردم . تکرار هجوم ایده‌نی پوسکورتدم ، بوکورولتیده
ایاغمدن اورولمشم ، مهمسه‌مدم حتی اکیلوب باقمدم بیله . نوبت ساعتی
بیتدیکی زمان قغوشه کادم ایاغمی اوراده ارقداشم صاردی . افندی
بنده‌کی یاره یالکز بومی‌یا ؟ اللهك اولدورمدیکنی قول ـ حاشا ـ
اولدیررمی‌یا ؟ باق باشمه ! » دیدی اکیلدی ، باشنده‌پارلاق برقورشون
چوقوری دها کوستردی ودوام ایتدی : « انسان یاپدیغنی سویله‌مز ،
چونکه عیبدر ، باق قارشوده یاتان برورو یاره‌لی برشیئی اکلاتد-
یلرمی ؟ شویله آصدق ، بویله کسدك دیدیلرمی ؟ خیر ! حالبوکه‌اونلردن
شو ؛ دشمنك بایراغنی الندن قانی بهاسنه زورله المش ، فقط‌اوکونك
کبی اولمسون ، عیبدر دیه ضابطنه بیله خبر ویرمامش ، چانطه‌سنه
آتیویرمشدر . شواشاغه‌ده‌کی یکیت کندیله برابر بریکباشینك حیاتنی
قورتارمش ؛ اوته‌کی عسکر ایسه رمانغه‌نك باشنده بر هجوم قولی
طوردیرمش ایدی . عسکر انسان ؛ یاپدیغنی حکایه ایتمز ، نه‌که
یاپمقدر وظیفه‌سیدر . عسکر نیچون شرفلیدر ؟ چونکه یاپدقلری هم
ایی ، هم کوچ شیلردر . عسکرم دیمك حکایه‌لر سویله‌مکدن دها
قیصه ومعنالی برسوزدر . » دیبوردی . همان هپسی بودرت

افاده‌نك مفهومی داخلنده بیان حسیات ایدیوردی . بو درت قسمدن ماعدا بواوغورده ایکی کوزینی غائب ایتمش ایکی و برر کوزینی غائب ایتمش دیکر ایکی نفر قارشوسنده بولنیوردم . بونلردن بر کوزینی غائب ایدنلردن برینه صوردم : یالکز بر کوزوکمی کوریبور .دیدم . جواب ویردی : « طوغری کورمك . طوغری کیتمك ایسته‌ینه بر کوزده کافیدر افندم . » دیدی . ایکی کوزینی غائب ایدن وطرزونی اولدیغنی سویله‌ین برارسلانله ارەمزده کچن محاوره‌نك مآلاً نتیجه‌سی شو اولدی: بوارسلان حربده یاطلیان برلغم باروتندن ایکی کوزینی غائب ایتمش ، بو حالده دشمنله بوغازلشمش ، هرطرفنه قلنجلر اورولمش . برالك یاریسی ، بر بناغنك یاریسی قوپارلمش .باشی یارلمش ، فقط اجلی کلمامش اولمه‌مش ، هرطرفی یارەلی . بوانسان نهایت استانبوله کلمش . خسته‌خانه‌ده ایدی . کندیسنه اضطرابی اولوب اولمدیغنی صوردیغم زمان : « حمد اولسون ، یارالرم ایی . هیچ اضطرابم یوق . ذاتاً بکا بوجان بادهوا قالدی . چونکه بن فی سبیل الله خدمت ایچون کیتدم . شهید اولمغه چالشدم . نصیب دکلمش . کوزلرم کیتدی وجودم پارچه پارچه اولدی ، ینه اولمدم ، دیمککه یاشامق مقدر ایمش . » دییوردی . بو محترم غازی‌یه سویلدم . صاقین مأیوس ، اجیقلی بولنمیه‌سك . کویکده ، قصبه‌کده استقبال عسکرلرینك نشئه‌سنی قیرمیه‌سك ، صاقین زمان بو خوش ، طوغری سوزلری دکیشدیرمسون . اجیقلی سوزلرله وطنك کنج اولادلرینك شوق معنویسنی قیرمیه‌سك ! دیدیکم زمان ، دیدیکه: « نصل اولورده کفران نعمت ایدرم ، نصل اولورده بنی بو یارالری المغه قوشدیران مقدس قوتك اصلنی انکار ، وجودینی انکار ، ذوقنی انکار ، لزومنی انکار ایدرم . شمدی‌یه قدر کوردکلرمی کوریبوردم ، بوندنصکره کورمدکلرمی کوریبورم . اسکیدن اشیا کوریبوردم ، شمدی نورلر کوریبورم . شمدی روحمك قلبمه‌یکی اچدیغی کوزدن کوریبورم ، شمدی بن بو کوزلرله علوی ، معنوی جهانلر کوریبورم . کورمکدن نتیجه ؟ یا سرور ، یا کدر ، شمدی بو یکی کوزلرمله هرزمان خوش کوریبورم . بن بو خسته‌خانه‌دن مملکتمه کیده‌جکم ، کوزم یوق دیه دوشنمیه‌جکم . چونکه کوزمی ، الی وطنداشلرم ایچون فدا ایتدم ، انلرك بتون کوزی بتون الی بنمدر ، بنم معنیمدر ، بنی طوتاجقلر ، وایوره بیندیره‌جکلر ، اویه کوتوره‌جکلر اندنصکره‌ده هر وقت الم کوزم اوله‌جقلر الله پادشاه بابامزه عمرلر ویرسون ، بنی ارتق خدمتدن عفو ایتمش ، تقاعد معاشی باغلامش ، هرکس آلتنك تربه کچیرکن بن پاره‌مك چوقدن قورویان قانیله دولت ملت سایه‌سنده کچنه‌جکم . بوندنصکره الله کوزومله دکل ، دیلمله خدمت ایده‌جکم دییوردی . دیدم کندیسنه : اوت قیمتلی ارقداش ، سن دیلکله خدمت ایده‌جکسك . بو نقصان عضوکله ، اعضاسی تام انسانلردن دها چوق عسکرلره خدمت ایده‌جکسك . کویکك ذی روح و برآبده غزاسی اوله‌جقسك . شکل خارجك کنجلری اورکوته‌جك دکل . انلره غیرتده ، فداکارلقده بر نمونهٔ عبرت اوله‌جق ؛ بالعکس انلری تشجیع ایده‌جك ، چونکه‌سن ، انلره دییه‌جکسك که : چوجقلر ! اللهك اولدیرمدیکنی قول اولدیره‌میور ، اتشته بن شاهدم ، الم کسیلك ، کوزم چیقیق ، باشم یاریق ؛ فقط یوز آقلغیله بایرام ایتمش ، مهم کونلر کورمش بر بختیارم ، سز ، اعضاسی تام ، فقط وطنکزه بورجلریکزی نصل ایفا ایده‌جککزدن اندیشناك ، لرزه‌ناك و معذبسکز ، سز بو امتحان یری دنیانك صنفلرینه یوکسلمك ایچون یوره‌ککز چارپیور ؛ فقط بونك بن صوك صنفنی کچمش ، اصول مرتبه‌سنه چیقمشم . سز دنیانك یالانجی ، محدود ، عاقبتی مشکوك مناظرینی کوریبورسکز ، بن حقیقتك واسع ، واضح ، عاقبتی حقیقت رؤیالرینی کوریبورم .

انسان نقدر یاشایه‌جغنی و یاشارکن نه‌لره اوغرایه‌جغنی بیلمز ، پك کاربر چوجق قوش توپی شیلته‌لرده کنج یاشنده اجیلرله جان‌ویرر . اوته‌یانده نجه یارلردن یووارلنمش . نجه تهلکه‌لر آتلاتمش . فلاکتلره کوکس اچمش انسانلر عاقبت مسعود قالیر . بناء علیه آفرین اوانسانه که ایلکه چالشیر ، همجنسنه فداکارلغه چالشیر ، همجنسنی یاشاتمق ایچون اولمکه چالشیر . ایشته بو کیلردرکه الی الابد یاشارلر . دنیایی شرفلرله کچرلر . سقط ، معلول ، اعمی ، فقط سؤالسز ، جوابسز صراطی کچرلر . کوزلری صاغلام ، اعضاسی تام اولنلرك سنده‌له‌دیکی ، یورویه‌مدیکی ، امکله‌دیکی ، سوروندیکی ، ایکله‌دیکی ، آشاره دوشدیکی یرلرده انلر ؛ کوزسز ، دکنکسز ، قلاغوزسز ، عذابسز اوچارق کچرلر ، جنته ویله کیررلر » دییه‌جکسك . دیدم .

عمر فوزی

جلال ساهر بکه هم سؤال هم جواب

« صفحات » ه منقدلك ایده‌جککزی ایکی هفته اول بکا شفاهاً خبر ویردیکز ، بن‌ده ظن ایتدم‌که امضاکزك اوستنده جدیتله آز چوق علاقه‌سی اولان بر محاکمه نامهٔ ادبی اوقویه‌جغم . ایشته تنقید والاکز ثروت فنون صحیفه‌لرنده جیقدی حقکزده حاصل ایتدیکم برفکر وار ، فقط — نه‌لزومی وار — سویله‌میه‌جکم . بو آجی حقیقتی سویلرسه‌م نزاکتسزلکله مترافق نزاهتسزلکمی ینه برمعتاد ، ینه ظرافتفروش ، ینه قهقهه آلود فقط ینه اوستی اورتولو بر لسانله باغیریرسکز . تعرضات قلمیه‌نك تستره رعایت ایدنلری ایسه آچیق صاچیق صورتده ایقاع ایدیلنلرندن زیاده تخریب حیثیت اقتداری کوستریبور . حیثیتمی بو محاربهٔ ادبیه‌نك شهدای غفرنندان کورمکه تحمل ایده‌مم .

تنقیدکزك حیران خوارقی اولدیغم جهتی‌ده وارکه اونی‌ده سزه خبرویرمکی بیطرفلغمی اثبات ایتمك مرضنده لوازمدن بیلیرم : اوچ کلمه‌ایله تلخیص ایدیله‌بیله‌جك مضاد منطق برقاچ ضعیف و نحیف جمله‌یی دعوی ولوند برمقاله شکلنه صوقمقده ابراز ایتدیککز قابلهٔ الفاظلق ملکه‌سیدرکه حبهٔ معنایی طاغلرقدر بیوك کوسترن بوقبهٔ کلمات قارشیسنده ال چابوقلغکزك مهارت موسی پسندانه‌سنه آفرینخوان اولدم .

ذات عالیکزدن بوقدر بحث ایتمك کافی ووافیدر . ذات مسأله‌یه نقل کلام ایده‌یم . خاطرلامه‌یی پك آرزو ایدرمیسکز بیلمم ، بو

كونلرده علمدار عرفانی اولدیغکز صفحات صاحبی‌نك مبداء مشروطیتده مداح مباهیسی ایدیکز . اکر دماغم وظائف فیزیولوژیه‌سنی ایفادن هنوز معطل قالمامشسه اویله حافظه کذارم درکه بوندن اوچ سنه أولنه عائد و آرزو ایتدیککز حالده سزجه‌ده تخطری قابل یقین بر ماضیده برکیجه ایدی ، مصادفکز اولدم . بکا او کیجه محمد عاکفك « کوفه » اسمنده‌کی منظومه‌سنی حیرت وحرمتله اوقودیغکزی ـ ذرات اثریه‌سنده ضیای معصومیتلر تتره‌ین ـ بر صدای صاف ایله اعتراف ایتدیکز . ناموس ادبیکزه مترتب بر صداقت صریحه ایله سزدن جواب ایستیورم ساهر بك ، بو اعتراف واقعمدر دکلمی ؟

ینه او کیجه محمد عاکفك « دمت » ه شعر یازمسی حقنده بر دفعه‌دن زیاده بر آرزوی مفرط اظهار ایتدیکز ، ایکی هفته صوکره مدیر منفردادبیسی اولدیغکز « دمت » رساله‌سی عاکفك بیك منظومه‌سنه برستون تکریم تقدیم ایتدی . محمد عاکف حقنده‌کی بو توجهاتکزك اوچ سنه صکره نفرت ادبیه شکلنی اکتساب ایده‌جکنی او کیجه یا کیلوبده بکا سویلسه‌یدیکز بونی لطیفه تلقی ایده‌جك وشو صورتله نه‌قدر صاف اولدیغمی نظرکزده اثبات ایلمش اولاجقدم . بوکون ، ساهر بك ، ارتق ثبوت بولدی‌که اوچ سنه ظرفنده مسلك ومشوار ادبیکزی عادتا بر « زبانفانتازی » کبی « ٣٠٠ » دفعه دکیشدیرمك خصوصنده « ٣٠٠ » رقمنك بیله حوصله وسعتی طار ومقسی بولمق سزك ایچون ممکناتدن.

بوقدر سرعتلی وسهولتلی تحولات سزك کبی خستهٔ حساسیت اولان ذوات عالیه‌نك اوصافندندرکه بوندن دولایی سزه دکل فطرتکزه خطاب وعتاب ایتمك لازم کلیر . بوایسه محیط ، تحصیل ، تربیه ، توارث ، تشکلات فیزلوژیه و پسیقولوژیه نقطه‌لریله علاقه‌دار بر اخلاق بحثی‌در . بناءً علیه صدد ادبیدن خارجدر .

مقالهٔ مستهزیانه‌کزده‌کی عاکفه عائد دعوالر دکلنجه ـــ مرور زمانه چوقدن دوچار اولان بودعاوی عالیه‌کزی ٣ جمله ایله تلخیص ایتمك پك چوق ممکن . یعنی او جسیم الجثه ویاقیشقلی مقاله ایله شو مریض وعلیل برقاچ جمله‌یی سویلمش اولیورسکز :

١ ـــ محمد عاکف وقایع عادیه ناظمی !..

٢ ـــ محمد عاکفك یازیلرنده مستهجنات وار ! شرق وغرب ادباسندن هیچ برینك مستحسن برمنظومه‌سی یوقمش که اونده مستهجن بر کلمه بولنسون !... [*]

٣ ـــ محمد عاکف شاعر دکل !

مقاله‌کزك جملهٔ عصبیهٔ متفکره ومتحسسه‌سی شو لافلردن متشکل اولوب دیکر طرفلری لحم وشحمدن عبارت شیلردر .

« غرب ادباسی » بحثی سیکرلرمه بر آز فضله تأثیر وتضییق یاپدی . اونك ایچون اولا اونك حقنده ذات عالیکزله قونوشمق ایسترم .

بر دفعه‌دن زیاده مشرفکز اولدم . هیچ بر دفعه‌سنده ـ غیاوتمك نه سافل بر جزا ایسه‌درکه ـ بر ادبیات ملل علامه‌سنك حضور اجلالنده بولندیغمی آکلایه‌مادم . سوزلرکزك سادکی عالمانه‌سندن اولسون بوشامل وجهاندیده احاطه‌کزی آکلایه‌جق قدر بر فطانت جزئیه‌نك مباهی مظهریتی اوله‌یدم بوکون سزکله بویله افکار عمومیه محکمه‌لرینك قپولرنده طولاشمق کبی ، مواجهه‌کزده برمدعی علیه ادبی اولمق کبی خسرانلی زمینلره خطوهٔ خطر آتمش بولنمازدم . بوبنده‌لری ، برمقتضای جهل بتون غرب ادبیاتنی بیلمم ساهر بك . انجق فرانسه‌نك معهود محیط ادبنك بر آز شئوناشناسی‌یم . بناءً علیه ارزو ایتدیککز پیس کله‌لری مشام معرفتکزه تقدیم واعلا ایتمك اوزره ازهار منطقیه شکلنده انجق او محیطك حد ثق نفاسندن طوپلامغه مجبورم . اوت ، غرب ادبیاتنده پیس کلمات یوقدر دییوردیکز ، غربی بیلمم بك افندم ، فقط فرانسه ادبیات منظومه‌سندن یالکز بو قولکزك واقف اولابیلدیکی قسمنده مستهجنات اوقدر پك چوق‌که ساده‌جه بو متعفن کله‌لری بر آره‌یه طوپلاسه‌م بیاض کولکه » لر اسمنده‌کی دفتر نظم نصابکزه معادل بر کتاب جسیم وجوده کلیر . بو شاعرلرك اسملرینی واثرلرینی « صراط » رساله‌سنك سعهٔ صحایفی نسبتنده ـــ مساعده احسان ایلکده ـــ سزه صایه‌یم :

ایشته بروو آن Bruant ».

بلکه ایشتدیککز ، کیم بیلیر بلکه‌ده اوقودیغکز بو عوامپرور فرانسلی شاعر بتون شعرلرینی آرغوتیك کله‌لرله طولدیردی . بوحالی ایسه اوشاعر ایچون عیب عظیم اولیوب ملتنجه صفت کاشفه بیلندی.

قدومکزدن متولد رعشهٔ تحسس وتکریمی حالا سنهٔ خشبی‌سنده وفای ممنداله طاشیان حجرهٔ مساعیمه بر کون تشریف بیورمشدیکز ، اوکون محمد عاکف ایچون یازدیغکز مقاله‌نك قبل الطبع مآل وکلماتی ثروت فنونك صحایفنه خاص بر صداقت قرطاسیه ایله تکلم وقرائت ایتمشدیکز ، بنده‌کزده طوغری سویله‌ین احمقلره مخصوص سویمسز بر قباقله و مقاله‌ده بولنوبده اولا او کون سزك اغزکزدن ایشتدیکم ادعالرکزك حجت خسرانی اولمق اوزره سزی « ژان ریشپن » اسمنده‌کی شاعرك موجودیتدن خبردار و « شانسون دوکو » اسمنده‌کی مجموعهٔ نفیسهٔ اشعارینك شو بیتیله نهایتیاب اولدیغنی فریق بر معنا ویره‌رك بر قاچ دفعه سویملی چهره‌کزه تصریح وتکرار ایتمشدم :

las d' avoir tant marché triste d' avair vecu.
De mes espoirs défunts je chauffrai mon cul ,

« لاشانسون دوکو ، صحیفه ٢٩٥ »

بو بیتده‌کی « کو » کله‌سنك هم معناسنی هم مستهجنلکنی اوکون سزه کرارا تفهیم ایتدیکم زمان بر مراقبهٔ عالمانه وقفه‌سی کچیردیکز ، بعده وحال صحو ، رجوع ایله « مادمکه اویله‌در عزیزم ، بو زمینده بر مباحثه یازارسکز ، بنده جوابنی اوزمان ویریرم » دییه‌رك ، حکمی مابعدالحاله مضاف ولمقده وصیه بکزه‌ین ، اولدقجه لطافتلی بر جوابله مقابلده بولندیکز . معارض الزامی ایچون زمان اکتسابی

[*] بوتون ادبیات شرق وغرب میدانده .شایان تقدیر اولمش بویله برنك مستهجن شعر کوسترمکه موفق اولان وارسه همان آدینی سویلسین .
ثروت فنون ـــ جلال ساهر

لزومنه قائل اولان پولتیقه مأمورلری کبی اتخاذ ایتدیککز بو تدبیر شرخ وظریف . آرزو ایلدیککز بر قاچ هفتهٔ تدقیق وتتبعی سزه قازاندیردی بناءً علیه ایکی هفته ولکی اعتراضمك ایکی هفتهدن وکسور ساعتدنبری مشغول تیسر وتدارکی اولدیغکز جوابنه آرتق بوکون منتظرم . « کو » کلمهسنی احتوا ایدن بو شعر ریشپهنك منظومات عادیهسندندر کبی مخاطرهلی بر دعوایه قیام ایتمهمکزی رجا ایدرم . بو استرحامك مطمئن اولك که ساڤی حقکزدهکی مرحمت عالیه حس مبارکیدر .

چونکه بو منظومه او مجموعهنك شه دوویدر بك افندی . شو بحثك ایکی نقطهسی دها وارکه خصوصیت مهمهسنه بناءً اونلری صراحتله بیلهمکز املمدر .

اولا : ریشپهن بو « کو » کلمهسنی شعرندهکی شخص وقعه اولان اختیاره سویتمکله برابر اك صوکره بالذات کندیسیده سویلیورکه بوقاریدهکی بیت او سوزلردن عبارت؛ برنجیسی بو .

ثانیاً : ریشپهن « کو » کلمهسنی حسیات عالیه ایله یازلمش بر منظومهسنده قوللانیور . ایکنجیسیده بو .

حالبوکه محله قهوهسندهکی « بالغم » کلمهسی محمد عاکفك ساحهٔ سانحاتنه دوشمیوب محله قهوهسنك تراب راطبنه نزول ایدیور . ریشپهنك شو نظمنك حسیات عالیه ایله یازلمش برنفیسهٔ تحسس اولمسنه ایسه شو قبیل بیتلری احتوا ایتمسی کافی بر دلیلدر :

Ainsi sur un cadavre uu trou saignouant de plaie'
Sur une tomele en pierre ' ce feu luisait

مصراً تمامی ایتمك ایستهمین وعلیل اولمیان هرباصره کوررکه ریشپهن « کو » کلمهسنی رخام قبرلرك مشعلی ، نعشلرك یارهسنه بکزهتدیکی بر منظومهده استعمال ایتمش . محمد عاکفك « قهوه » عنوانلی شعری ایسه محاورات مستهجنهٔ عوامه دها مساعد و مستعد اولمقده بو منظومهیه تفوق ایدرکن « کو » قدر شنیع بر کلهیی صفحات شاعری یازمهدی .

ینه ریشپهنك او مجموعهسنده « کوچوك چوجقلر » عنوانلی بر شعروار اوقومکزی خیرخواهانه نصیحت ایدرم . اورادهٔ « شانسون » شاعری پارسك کوچك چوجقلرینی برر « کاریز کوپوکنه » بکزهتدکدنصوکره « پارس اسمندهکی ذی حیاتا کمکك بوکاریز کوپوکاری اولدیغندندرکه بر کون پارس بتون دنیانك فرانجلهسی اولاجق » طرزنده بر مفادی احتوا ایدر .

محمد عاکف کبی ژان ریشپهنك او افادهمیسیان شاعرلکده شاعر اولمادیغی ، عادی بر نظمنویس اولدیغنی اثبات ایتمك قلمکزك مخصوصات ظرافتدن اولدیغی ایچون نظر تنزلکزدن باشقه بر سیمای ادبیه امارهٔ انعطاف نیاز ایدهجکم :

« نهدمون روستان » !

لهغلون مؤلفی « اوتریش » اسمنی « ژومان فیش » فعلنه قافیه یاپدی . « ژومان فیش » اوقدر عریان تن تعبیرلردن که قادینلردن متشکل جمعیتده تفوهاتدن بیلنیر . حتی حاضرونی قاعدهٔ تکلفه رعایت ایدن ارککلر محفل الفتده بیله استعمال ایدلمسی جنایت جمعیتشکنانه تلقی بالقبولنی کورر . حالبوکه ، عزیزم ساهر بك ، « لهغلون » قدر حتی « نهدمون روستان » قدر ، « ژومان فیش » کلمهسی شهرت حسنه قازاندی ! بونهدن ؟ محل موجبنده استعمال ایدلدیده اوندن .

« روستان » ی ده « ریمریش » صاحبی و نظمجی لفظجی بر ورسفیقاتور عدایدوب شاعر عنوانی کندیسنه احسان ایدهمیهجککزی عرفان عالیکزدن بك اومدیغم ایچون ینه بر باشقه سیمای ادبیه نظر تنزلکزدن امارهٔ انعطاف نیاز ایدهجکم :

« ویقتور هوغو » !

بالاهتدنمیدر نهدر ، ملتسنه « فراش فحش معانقات و سرائرینی شوخ وذیروح بر لسان انسوافریب » ایله یازمق وارکن مع التأسف وطنپرورلك ، مع التأسف حمیتوپسلك ، مع التأسف بشریتپرسلك یولنده قابا قابا نظملر وجوده کتیرن موسیو ویقتور هوغو « شاتیمان » عنوانلی کتابنك آپلودیسمان » نامندهکی منظومهسنده ایمپراطورلقدن شو کلهلرله بحث ایتدی .

De cet empire abject,bourbier,cloaque,égout .
Tu sortiras splandide et ton aile profonde
en secouent la fange éblouiru lemonde .

معلوم احسانکزدرکه بو منظومهده ایمپراطورلغی « کرداب » ه ، بولاشیق لاغمنه ، کاریزه هوغو بکزهتدی . محمد عاکف ایسه بوقبیل ملوثاتی میزاب معالی اولان قلمنك ثقبهٔ سانحاتندن دکل سویهلری مع التأسف برله یکوجود اولان عوامك آغزندن اصدار ایتدی . هوغو کلمات ملوثهیی منظومهسنده کندیسی سویلمکله برابر بو « تهغو » « بوربیه » « قلوآك » کلهلری محل موجبنده یازلدیغی ایچون شعرینك ذرات حسنندن اولدی . هوغونك « آپلودیسمان » نی « عبیلق کلهلروار » دیهرك ودوداغکزده برالتوای منفعل اظهار ایدهرك بنان نزاهتکزك تماس مجتبیله فرانسز قومنك شاهقهٔ افکارندن استقبال قراکلقلرینك حفرهٔ نسیانهده ویرهمکزی عنایتکسترلککزدن استرحام ایدرم . چونکه بنده کز هوغونك شاعر اولدیغنه قائل اولاجق درجهده ــ سزه سویلیورم کیمسهنه ایشیتمسون ــ سادهدلم ساهر بك .. رجا ایدرم ایتمهییك .

هوغویی بنان تنقیدیکزك اوفق بر حرکتیله منسیت و مجهولیت اوچورومارینه آتدیغکز کون برستشکار برقارئی اولدیغم ایچون کدرمدن قهر اولورم .

ینه « هوغو » ینه « شاتیمان » نده (۲۵۳) نجی صحیفهده « لونا » اسمندهکی منظومهسنده « کین » ی « تعصب » ی « کوپك » ه بکزهتدی . ینه او کتابده ۲۵٤ نجی صحیفهده « اوقام = قادینلره » عنوانلی منظومهسنده ینه هوغو « ادبسز » کلهسنی قوللاندی . ینه « هوغو » شانده قره یوسکول اسمندهکی مجموعهٔ مدهشهٔ اشعارنده ایکنجی ناپولیونه خطاب ایتدیکی شعرنده فرانسزملتنی برسواری آتنه تشبیه ایتدی . « جیجك » « قادین » « شفق » کلهلرینی احتوا ایدن انفاس منظومهنك شعر غرا عد ایدیلهجکی زمانلر مظلم بر ماضی اولدیغنی آرتق بیلمهکز ایجاب

ایدر. شعری كورولتولو كلمه‌لر و جیجیلی بیجیلی و فقط كوبوك عنصرلی ظرافتلردن عبارت ظن ایده‌رك كندیكزی برمعلم ناجی استطاله‌ٔ الیمی اولمق درکه‌سنه‌ ـ اكر نزول ایتمه‌مشسه‌كز ـ تنزل ایتمه‌ییكز. خصوصیله روزن حیثیت طاشلامقدن آرتق فراغت تأثیبانه اظهار ایدرك تحصیل عالیسنی بیترمش، مبادیٔ علومه وقوف پیدا ایلیه‌رك شعباتندن برنده اختصاص، حصر حیات ایتمش، طوغری، دوشونور، طوغری سویلر بر كنج كبی اولكز؛ كندیكزه جبكزه طولدیردیغكز تعریض و تعرض طاشلریله دكل باشكزه طولدیردیغكزی كورمك ایستدیكم جواهر عرفان و علویاتله بر آبدهٔ انفراد ركز ایتمكه میل ابراز ایله‌ییكز. دامان حیثیته فیرلاتیلمش چامورلر و طاشلرله نامكزه یاپمق ایستدیككز هیكل نفسكزی مشهور قیلمز، تشهیر ایدر.

سزه ناجی افندی بو بحثده درس جرین عبرت دكلیدركه حامدك وا كرمك مظلهٔ وقارینه باران شتوم یاغدیرنجه، او رذائل یاغموری ایچنده «فانتاسما غوری» چهره‌لی برقاچ استهزا بارقه‌سی كوسترنجه كندیسنی سمای سحار ادب اولمش قیاس ایتدی. فقط كیمكلری انتقام بیلدیرملرندن، اثلری نسیان ظلمتلرندن یاراتیلان استقبال، او بیچاره‌نك اثرلرینی نعشندن دها اول ودها چوق متروك و غبار آلود قیلدی. «صفحات»ك بوزینه توكورمكله اوراده حصوله كله‌جك یامور لكه‌یی هر نظر تزیه سزه عائد بر هویت مظلمه‌نك قره قلم بر تصویری تلقی ایدر. صفحاتی حیثیتلی، وقورلی، وقارلی بر لسان ایله تنقید ایتمكزی، حتی عاكفك لهنه جیقه‌جغی ایچون بكنمه‌مكزی دیباتیر. رلكمك صبر برانداز الجاآتی اوكنده استرحام بیله ایدرم. فقط صفحاتی و صاحبنی تهزیل و تزییف ایدركن بوزكزك انحناآت و اعوجاجات مستهزیانه‌سی دقت ایدیكزكه ناصیه‌كزی مضحك بر شكله افراغ ایدوب ده سزی ریشخند تمسخرلرك آماج الیمی یاپماسین.

«مابعدی وار»

— مدحت جمال

الواح اجتماعیه‌دن

وعد ازدواج

(مهتابلی بر كیجه ... ساحلده قوروئق حالنه كیرمش انتظامسز، بیوك بر باغچه‌نك دكزه یاقین بر سدی اوزرنده اوتورمشلر ... پیكر قارشی ساحللرده‌كی تپه‌نك آرقه‌سندن یوكسه‌لن قره نصب انظار تفكر ایتمش كورونور ...)

— نیچون سكوت ایدیپورسك نیچون قوزوم پیكر؟
دوشونیه ... باق نقدر خوش، كولمسیور هر یر!
— كولمسیورمی؟ اوت، سزجه بلكه ... لكن بن
نه اكلارم او مؤثر، حزین كولمسه‌مه‌دن
كیم، بنم كبی خدمتجی بر قیزك ...
— یقیشیر
براق قوزوم، بنی قهر ایتمه باقده حالمه بر
شو بوش ستملری ترك ایت ...
— نه‌سویلسه‌م بیلمم
بتون ستم كلیور!.. مقصدم بنم نه‌ستم
نه‌سرزنش ... دیه‌جكدم براقسه‌كزدی اكر
بنم كبی یالیكز، كیمسه‌سز قالان ـ اكثر ـ
اوزاق دوشر نظرندن سعادتك هیهات!
فقیره بر قیزه كولمز بكم لقای حیات

«پیكره تمایل ایله»

— كولر، كولر كوزه‌لم سن شو بوش عنادی براز
براقسه‌ك، ایلمش اولسه‌ك اكر قبول نیاز
قوشوب كلیر، بزی تقدیس ایدر سعادت حال

«عاشقانه بر نظر عطف ایده‌رك»

براز، براز آجیسه‌ك ایتمه‌سه‌ك دریغ وصال
یاقین زمانده او، بر ازدواجه منجر اولور
اوت ... یمین ایدرم ...
— بوش ...
— نیچون بو پیكر اولور
اولور بو ... سویله نیچون صانكه بونده اولمیه‌جق
نه‌وار؟...
— كوزل بكم اما، بو بر خیال آنجق،
صانیرسكز اوله‌جق شی بو فكری بلكه‌ده‌سز،
موافقتمی ایدر هیچ او حاله والده‌كز؟!..
— یكی ... موافقت ایتمز — ایدریا — فرض ایده‌لم
اولورمی منعه‌ده قادر؟
— فقط ...
— خایر، كوزه‌لم
خایر، بتون بنی اوزمك، اوزوبده اكلنمك

«پیكر»

مرامك اكلیوردم، باق نصل كولمسه‌یه‌رك
بنمله اكلنیورسك .... بر ازده مرحمتك
اولیدی پیكر اولیدی، بو ملتهب بو درین
جریحه‌یی

«پیكرك الی طوتوب اوپمك ایسته‌یه‌رك»

شو كوزل، نازك اللركله بتون
بتون آجوب قاناتیرمیدك اویله ... سویله بوكون
نیچون اوزاق قالەلم غنچه زار سودادن
نیچون دوناتمیالم نو شكفته، خنده فكن
شكوفه‌لرله، معطر حریم عشقمزی؟..

«پیكر متغافلانه»

— باقك شو مادرلیلك

« مستهزی بر تبسمله ، یاپراقلرك
آره‌سنده قیپیردایان قری
کوستره‌رك ... »
زواللی خسته قیزی

بزمله اکلنیور صانکه

« بردن تبدیل طورایله »
ایشته بیچاره

بنم کبی اوده بیکس ، کدرلی ، آواره
— خایر خایر ... کوزه‌لم بزده بختیار اولورز
بو عشق صافك ایچنده نه‌نشئه‌لر بولورز
نه‌نشئه‌لر ... نه‌دییوردم ؟ سن آرزو ایتسه‌ك
حریم عشقمزی نوشکفته ، خنده فکن
شکوفه‌لر قوشاتیردی دکلمی ؟.. ایشته اینك
اینككه ذوق حیات غرامی بز او زمان
نه‌در ؟ کوزه‌ب طویارز ... پك سویملی ، روح افزا
بزمده براوفاجق لانه‌مز اولور ... مثلا

« اللریله ایضاح ایده‌رك »

کنار بحره اوزانمش آغاجلی ، میلی خفیف
کوجوکجه برتپه اوستنده شاعرانه ظریف
برانزوا که سودا ، برآشیان صفا
اوکنده برمتعظم صنوبر بالا
که‌زیر بال وپرنده ـ نشیمن ازهار ـ
یشیل صفیحه‌لی برسایه‌کاه غالیه بار
آچار افقلره آغوش اشتیاق وصال
دوشوك دوکوك هله برکره ! مستظل خیال

« پیکره صوقوله‌رق »

سنکله بن اوچین صفهٔ تماشاده
رباب عشقی چالارکن ، ریاض دریاده
تزه ایله‌ین انواره ایمره‌نوب کویا
کونش ، اومشعل عالم فروز، دیده کزا
یاریلتیلرله اینوب آلچالنجه ، حزن آور
براهتزاز ایله امواج بحر ایچنده سونر
یواش یواش سوزولوب چهرهٔ افق صارارر
دکز اویورکبی بایغینلاشیر ، صولر قارارر
اوکنده‌باد خموشك ، سکون ایچنده حزین
غنوده موجه‌لر ـ آواره طفل ذوقزك
برانیس طربکار نازك الحانی
بر ندیمهٔ خاطر نواز سیرانی
کبی ـ ویروب متمادی رحیق نشئه بزه
کلیر اویر ... سورونور دامن سدیرمزه
افول مهر جهانتاب ایله

« ایله اشارت ایده‌رك »
لقای قمر

آغر آغر ، جیقوب ایته‌جه کسب رونق وفر ،
اوپوب ردای شب التنده ـ پرخیال وحزن ـ
طوران جبین ملال ارتسام اشیادن
قوشار سمای مکوکبده ... بعض‌شوخانه
کذرکهنده کزه‌ن برسحاب عریانه
خفیجه بوسه ویرر ، صکره روی دریایه
کولمسه‌یوب ینه اولشوخ آسمان سایه
اونازنین ، اوپریٔ لیال شعله نقاب
دوکر خموشیٔ احزان ایچنده لؤلؤ ناب

« براز دها صوقوله‌رق »

اونشئه‌زار سرائر نمونده قلبمزك
تحسساتنه برصفوت نجیبه ، درین
برانجه‌لك کلیر ... آه ایشته سوکیلم اوزمان
خیال وروحمزی غشی ایدن ـ غریب ونهان ـ
تلذذات اثیری ایچنده شوقله بز
برآسمان معالی‌یه طوغری یوکسه‌لیرز
— کوزل تخیلکز پك ...

— فقط بتون بونلر

بر حقیقت اولور ایسته‌نجه سن ...

— نقدر

تحفسکز آبکم ...

— آه مرحمتسز آه

یتر یتر !.. بوقدر اوزمه پیکر اوزمه ... کناه

« صارلمه چالیشه‌رق »

نه‌طاش یورکلیسك ...

(پیکر کندینی قورتارمغه اوغراشه‌رق)

— اوف ... ایتمیك .. آمان

— نه‌ضرر ...

— آمان بکم کلیورلر

« قورتیلوب فیرلارکن »

باقك آیاق سسی وار .

*

* *

براقدی میر عجولی زبون حرص وفتور
صاووشدی کیتدی او ورد پریده رنك سرور
اوزاقلاشیرکن امید وهراس ایله ـ قوشه‌رق ـ
دییور کیدی ییندن فشافش اوراق :
اینانمه ، ایتدیکی وعده ، یمینه ، آلداته‌جق
زوالایجق !.. سنی بردفعه قوقلایوب آته‌جق .

تپه دلنلی زاده

کامل

مكاتيب

كوش ديانت وحميته

مذهب مشروعمز مذهب حنفيده‌كى جبر و اكراهله اجرا ايديلن طلاق وشروطك سرقتدن بالاستفاده هرطرفده خصوصاً اركلى قضا سنده ظهور وتكثر ايتمكده اولان صوك سيستمده بر طاقم سارقلرك الك ناموسلى ديندارلرى جنوارجه‌سنه تعقيب ايده‌رك بقالايه بيلديكنك تنها يرلرده صويوب اوزرنده نه‌سى وارايسه آلدقدن ، بوق ايسه مدت معينه ظرفنده تأديه ايده‌جكنه دائر بورج‌لاندقدن صكره هرنه صورتله اولور ايسه اولسون كيمسه‌يه سويله‌ميه‌جكى ودعوى ايتمه‌يه‌جكى خصوصلرنده طلاق ثلاثه اوزرينه اشكنجه‌لر اجراسيله يمين ويره‌رك مذهب مقدسى اللرنده آلت سرقت اتخاذ ايلدكلرى مع التأسف ايشيدلمكده‌در .

مخبرلر طرفندن وقوعبولان اخبارات اوزرينه تحقق ايدن بوكبى جرائمده جنحه نوعندن برجرم عادى بولنديغنه دائر هيئت اتهاميه‌جه قرار ويرلديكى ينه ايشيدلمكده‌در . نكاح وديانت اوزرينه ويريلن يمينك ايراث ايلديكى خسارات ، يمين ويريلن ديندارك اميد استقبال معنوياتنى كلياً تخريب ايتمك وارتباط معنوى نكاحى تغيير وازاله ايتمك ومذهب مقدسجه برجنايت معنويه ايله محكوم ايتمك كبى دها ناقابل تعداد برطاقم مادى ومعنوى عظيم ضررلردن عبارتدر . جنحه جزاسى ايسه بوكبى خسارات عظيمه‌نك اوكنى آلمغه كافى اوله‌ميه‌جغندن بو بابده مذهب مقدسك علويت وقدسيتى ومذهب مقدس اوزرينه ويريلن يمينك ايقاع ايلديكى تخريبات مدهشه ايله متناسب بر قانون قلمه آلنه‌رق مجلس ملئ عاليه عرضى وبوقانونك موقع تطبيقه قونيلنجه‌يه قدر نافع وشديد برقرار موقت اتخاذينى وياخود مسئلهٔ معروضه حقنده ترجيح وتلفيق مذهبه دائر باب اجتهاد آچلمسنى وبوجهتلر شايان قبول كورلمديكى صورتده ــ مذهب مشروعمز بويله هرزمان بازيچهٔ شناعت واحتراصات ايديلوب طورمقدن ايسه ــ تشفع ايده‌جكمزدن شافعى برمفتى كوندرلمسنى كرهٔ ارضده موجود بتون ملت نجيبهٔ اسلاميه‌نك سلامت وديانتى نامنه حكومت عادله ومشروطه‌مزدن كمال فريادله طلب واسترحام ايلرز .

اركلى مدرسيندن سوللى زاده محمدصدق — علمادن مصطفى — قونيه علما ومدرسيندن شكرى

..

كچن كون لورد قرومر حقنده يازديغمز بر بندك نقصاتى تصحيح ايله‌ين عزيز بر مكتوب آلدق ، صاحبه‌سنه منتدار اوله‌رق عيناً درج ايديورز :

محترم صراط مستقيم جريدهٔ معتبره‌كزده كمال محظوظيت ايله انظارمه تصادف ايدن شئون بحثنده مصر مسئله‌سنه دائر تعطفاتكزدن بتون اقوام مصر وخصوصاً حزب الوطن خانملرى عرض شكرانى وجيبه‌دن بيليرلر . لورد كچنرك سودان ومصرده‌كى تظلملرندن بريده البت خاطرلانه‌مامشدر سودان محاربه‌سنده اهل اسلام جامعلرده ياتسو نمازينى قيلدقده ايكن بتون عسكرك امر وقوماندانى التنده برلنديغندن او بيچاره‌لرك خون شهادتينى دين قرداشلرى اولان مسلمان عسكرلرينه اجرا ايتديرمشدر . بوايسه حقيقتى مثبت اولمقله برابر اوزمان محاربه‌ده بولنان بالجمله مسلمان ضابطلرى طرفلرندن دخى مكرراً ايشيدلمشدر . محترم غزته‌كزه بو وقعهٔ اليمه‌يى خاطرلاتمغى عموم دين قرداشلرمز نامرينه وظيفه بيليرم . ودرج اولنميان معروضات داخلنه ادخال اولنمسنى معتبر غزته‌كزك هيئت كرامندن استرحام ايلرم

اسكندريه شعبان ــ ٧ سنه ٣٢٩

حزب الوطن خانملرندن برخانم طرفندن

شئون

روسيه

تضييقات ــ قريمده باغچه‌سرايده پوليس وژاندارمه مأمورلرى فتح صالا امامى حسين افندى ايله برادرى كتابجى على طارق افندى‌يى توقيف ايتمشلر وعلى افنديك دكاننى قپاته‌رق مهر آلتنه آلمشلردر. على افنديك كتابخانه‌سى خصوصى مأمورلر طرفندن تفتيش اولنه‌جقدر. على افندى هرسنه استانبوله كلوب كلام قديم ، حديث وتفسير شريف آلور وبونلرى كوتوروب مملكتنده اخوان دينه صاتار ، متقى برذات ايدى. بيلمه‌يز، آرتق اسلاملرك كتب مقدسه‌سى‌ده روسيه‌ده اوراق مضره‌دن مى عداولنميه باشلانيور ؟ . . .

قحطلق ــ بوسنه روسيه‌نك ، اكثريسى اهل اسلام ايله مسكون شرق ولايتلرنده قحطلق وار . مختلف شهرلرده استسقا نمازينه چيقلييور ، قزانده حبوبات فئاتى يوزده قرق نسبتنده فيرلامشدر .

يانغينلر . ــ ياغمورسز و حرارتلى ياز كونلرنده دائما واقع اولديغى اوزره ، بوياز روسيه‌نك كويلرى چوق يانيور روسيه كويلرى كاملا اخشابدر . « وقت » رفيقمزده اوقونديغنه كوره برقضاده ١٥٠ مسلمان خانه‌سيله بر مسجد وديكر برقضاده ايسه ١٠٠ قدر مسلمان خانه‌سيله بر مسجد محترق اولمشدر . بوكله قضاسنده عبدالرحمن اسملى مسلمان كوينك ٤٠٠ ى متجاوز ابنيه‌سى تماماً يانمشدركه حاصل اولان ضرر و زيان مقدارى يوز لك روبله تخمين ايدلمكده‌در .

چاپونيا

آسيا اتفاقى ــ كچن آى ، توكيو شهرنده آسيا ملتلرينى تجارت واسطه‌سيله توحيد ايتمك مقصدينه مستند « اسيا اتفاقى » جمعيتى تأسيس اولنمشدر . جمعيتك مانچوريا ، چين ، هند ، سيام مملكتلرنده وفيلييين وصوندا اطه‌لرنده شعبه‌لرى آچيلاجقدر .

صراط مستقيم ١٣٢٦

مطبعه و محل اداره : جغال اوغلنده امنيت صندوغى جوارنده شنكول يقوشنده ٢٧ نومرو

مسلكمزه موافق آثار جديده ممالممنونيه قبول اولنور

درج ايدلمه‌ين آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشئون اسلاميه‌دن بحث ايدر وهفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	آلتى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه »	٦٫٥	٣٫٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه »	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى : ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب

تاريخ تأسيسى ١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در

قبرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى ٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٥٥ — ٢٨ شعبان المعظم ١٣٢٩ پنجشنبه ١٠ اغستوس ١٣٢٧ — آلتنجى جلد

وحدت وجود [*]

— ٤ —

او يالكز انسانده دكل حتى جناب حقده بيله اراده‌نك وجودينه قائل اولميور . جناب حقك فعال لمايريد اولديغنى قبول ايتميور . انك نظرنده اراده لفظى هيچ بر معناىى مفيد اولميان الفاظ مهمله‌دندر ، ذاتاً بو مسلك اربابى جناب حقه اراده تعبيريله افاده ايديله‌بيلن ، فقط لدى التدقيق اراده‌دن بشقه بر شى اولمسى لازم كلن بر صفت اثبات ايديورلر . انلرك ارادهٔ الهيه نامنى ويردكلرى ظهورات ازليهٔ الهيه‌نك اقتضاى مبرميدر ؛ حال بوكه بوكا اراده دينه‌من .

« اسپينوزا » نك اعتقادينه كوره تماميله مافوق الطبيعه اولان ، انسانلرده وجودى متصور اراده‌يه كلياً مغاير بولنان بو اراده انجق جناب حقده بولنور . « اسپينوزا » ديوركه جناب حق ، حقيقت الهيه‌سنك لازم غير مفارقى اولان اقتضاى اكمله كوره اجراى افعال ايدر . انسانلره كلنجه انلرده جناب حقك حقيقت الهيه‌سنده متعين اولان اقتضاى اكمل اوزرينه مؤسس اولمقله برابر بك اوقدر مكمل اولميان ديكر بر اقتضايه كوره حركت ايدرلر . شو حاله نظراً اراده‌يه ايستر « اسپينوزا » ايستر عامهٔ ناس طرفندن ويريلن معنى ويرلسون نتيجه‌سى انسانلرله مخلوقات سائره‌ده اصلا صفت اراده يوق ديمك اولور .

« اسپينوزا » سلسلهٔ اشيادن وجه امكانى نفى ايله هر موجودك ضرورى الوجود اولديغنه قائل اوله‌رق ديوركه : مخلوقاتدن هيچ برى جناب حق طرفندن بر فعلك اجراسنه نامزد قيلنمدقجه او فعلى تصميم واجرا ايده‌من .

كذا مخلوقاتدن برينك وجوده كلمسى ، ياخود بر فعلى ايشله‌مسى تقدير ايدلديكى صورتده او مخلوقك وجوده كلمه‌مسى ، او فعلى ايشله‌مه‌مسى ممكن اوله‌ماز . زيرا مخلوقاتك هر هانكى برندن صادر اوله‌جق بر فعلك منشائى او مخلوقك كندى وجوديدر ، كندى وجودينك مبدائيده وجود حقدر . بر كيمسه‌نك كنديسندن صادر اوله‌جق بر فعلك اساسنى بشقه يرده ارامسى اساس وجودينى وجود حقك غيريده ارامسى كبى بر بطلانى ، بر تناقض صريحى تضمن ايدر .

ممكن ديمك ، اولوب اولمامسى ، ياخود بولنديغى حالك غيرى بر حال اوزره بولنمسى امكان داخلنده اولان بر شى ديمك دكليدر ؟

بويله بر دعوى يالكز اثرى كوروب مؤثردن غافل اولان وهمك بر تصرف باطليدر . عقل ايچون ، عالمده موجود اولان هر شى ضرورى الوجود اولديغى كبى ، هر هانكى بر شكل وصورتده موجود اولان بر شيئك ده او شكل وصورت تحتنده موجود اولمسى اويله‌جه ضروريدر . فلان وقتده ظهور ايده‌جك بر حادثه وقت معيننده نه بر دقيقه اول ظهور ايدر ، نه ده بر دقيقه صكره ! اكر بويله اولمسه سلسلهٔ اشياده مشهود اولان انتظامدن اثر قالماز ، تجليات الهيه حكم تصادفه تابع قالير ، جناب حقدن وجوب منتفى اولور ايدى . حال بوكه جناب حق ازلى ، مطلق وتغيردن برى اولان وجوب ذاتيسيله واجبدر . اشياى محدوده‌نك منشاء تعيناتى حقيقت الهيه اولديغى حالده انلرك كنديلرى كبى بقالرى ده محدوددر .

بونلرك كافه‌سى كنديلرى ايچون ازلده تقدير ايدلمش اولان وقتده كليرلر ؛ بر مدت صكره يرلرينى بشقه‌لرينه ترك ايده‌رك كيدرلر .

هر شيئى بو صورتله ايجاد وافنا ايدن حركتده ايسه كيفى انتظامدن عارى هيچ بر شى يوقدر . عقل ايله امتدادك (صورتله معنانك) ماهيتى اوزرينه مبنى بر قانون موجبنجه وبر نسبت متقابلهٔ تامه دائره‌سنده اولمق اوزره حركتى ، فكر فكرى توليد واحداث ايلر . بو نسبت متقابله‌نك اساسى ده عقل ايله امتدادك ذات الوهيتده متعين حقيقتدن عبارتدر .

* اوچنجى مقاله ١٤٤ نجى نسخه‌ده‌در .

بنابرین بو ایکی شیئك برلکده تکاملی یعنی سلسلهٔ اشیا بیننده‌کی ارتباط تامی هیئت مجموعهٔ غیر متناهیه‌سیله محیط ومدرك اولان بر نظر ، اوسلسله‌ده نه امکان ، اراده ، نه تصادفدن اثر کوره‌میوب بر طاقم حدلرك بر قانون ضروری اقتضاسنجه وبر انتظام هندسی اوزره توالیٔ ظهورنی کورر . فقط بزم کبی وجودی فانی ، حیاتی آنی اولان ذرات مدرکه سلسلهٔ غیر متناهیهٔ اشیایه قدر یوکسله‌مز . بز نه زمان علتنی کوره‌مدیکمز بر معلول کوره‌جك اولور ایسه‌ك انی ممکن صفتیله توصیف ایدرز . اشیاده وجودینه قائل اولدیغمز امکان ، اراده ، عدم انتظام ، تصادف کبی شیلرك منشأ تصوری بزم جهلمزدن بشقه بر شی دکلدر .

اساسی دوشونیله‌جك‌اولورسه هر شیئك وجوده کلسنده وجوب تحقق ایدر . بو وجوب جناب حقده طوغریدن طوغری‌یه تحقق ایدوب بزم ارادهٔ الهیه نامنی ویردیکمز شیئك اساسنی تشکیل ایدر. انسانه کلنجه انده طولاییسیله تحقق ایده‌رك ارادهٔ جزؤیه دینیلن امر وهمنك کلیاً انتفاسنه مؤدی اولور .

« اسپینوزا » نك فکرینه‌کوره روح انسانیده تجلی ایدن حالات بر سلسلهٔ غیر متناهیه ایله یکدیکرینه مربوطدر ؛ یعنی حالات روحیه‌مز کندیسندن اولکی حالنه نظراً معلول ، صکره‌کی حالاته نظراً علتدر . بو سلسلهٔ علل ومعلولاتده هم ازله،هم‌ده ابده طوغری نا متناهیدر . عمان بی کرانده‌کی بر دالغه اوکنده‌کی دالغه‌یی نصل ایلری سوررسه بر فعل‌ده دیکر بر فعلی ، بر حرکتده دیکر بر حرکتی اویله‌جه ایلری سورر ، وجوده کتورر . روحمزده ظهورایدن‌حالات صوك‌درجه‌یه قدر قاریشیق‌در . انجق بو حالاتك بعضیسی وجدانمزه قارشی کمال وضوح ایله بعضیسی‌ده از چوق ردای مبهمیته بورونمش اولدیغی حالده متجلیدر . مثلا انسان کزمکه کیتمکه نیت ایتسه فکرینك ، وجودینك حالی ، هوانك صیجاقلغی صغوقلغی ، ایلکی فنالغی ، کبی نیتنك حیز فعله ایصاله مانع اوله‌جق ، یاخود اولمیه‌جق بر طاقم اسبابك تزاحمنه معروض قالیر . بر درجه‌یه قدر کندیسنجه معلوم اولان اسبابدن بعضیلرینی فعلك اجرا ویا عدم اجراسنده مؤثر کبی کورر . حال بوکه دیکر بر طاقم سببلر دها واردرکه بونلرك تأثیری محسوس دکلدر . چونکه بزم خطهٔ ادراکمزدن خارجدر . انساندن صادر اوله‌جق افعال اوته‌کی سببلر کبی بونلرك‌ده تأثیرندن ازاده قاله‌مز . ایشته انسان افعالنه کیزلی کیزلی اجرای تأثیردن خالی قالمیان بو اسبابی بیله‌مدیکی کندیسنجه معلوم اولان سببلری‌ده تصمیم واجرای اسباب کافیه‌دن اولمق اوزره تلقی ایده‌مدیکندن میال وکندی اقتدار واستقلالنده‌ده براز مبالغه اولدیغندن کندیسندن صادر اوله‌جق فعلك تصمیم واجراسنده اوسببلرك تأثیری اولمدیغنه قانع اولور، واو فعلی اجرا ایلدیکی زمان اکا حاکم اولان اسبابك تأثیرندن غافل اوله‌رق اوفعلی صرف کندی اختیاریله اجرا ایتدیکنه ذاهب اولور، خیالخانهٔ‌خاطرنده وجودبولان بوفکر موهومه‌ده اراده نامنی‌ویرر .

بورایه قدر فرانسزجه بر اثردن مآلاً نقل ایتدیکمز سوزلره بوراده نهایت ویره‌جکز. مابعدینه دوام‌ایلسه تکریر مکرردن‌عبارت اوله‌جق . بو بحثی یازان محرر اثرینك اکثر مواضعنده بر فکری صور مختلفه تحتنده تکرار ایدیور . اثرینك الت طرفنی‌ده اوقودم. هپ اوست طرفنده سویلدیکی سوزلر . مقصد پانته‌ایزم حقنده‌برفکر مجمل‌ویرمك ایدی . بوندن‌اول یازیلان‌اوچ مقاله‌ایله انلرك‌درددنجیسی اولان بو مقاله حصول مقصده کافیدر ظن ایدرم . یازدیغم بو بحثی مطالعه‌یه تنزل ایدنلر وارسه جانلرینی صیقمامق ایچون اطنابدن‌احتراز واصل تحریری صددنده اولدیغم بحثه رجوع ایده‌جکم .

فقط شوراسی خاطرده طوتولمق لازم‌درکه پانته‌ایستلره اعتراض ایدنلر دائما ایکی نتیجه‌یی نظر اعتباره الەرق : پانته‌ایستلریاجناب حق طبیعتده‌یاخود طبیعتی‌جناب حقده اندماج ایتدیریورلر . بونك‌برنجیسی مسلك طبیعیونده،ایکنجیسی‌ده تصوفه‌ده قرار قیلیور . مسلکلرینی بوایکی مسلکك‌تأثیرندن قورتاروب برمسلك‌مستقل حالنه‌قویامیورلر.

معترضلر پانته‌ایزمك اساسنه بو یولده اعتراض ایتدکلری کبی فروعندن‌ده بر چوق نتایج مضره چیقاریورلر . اساسه اعتراضلری محقدر . ایستدکلری کبی اعتراض ایده‌بیلیرلر .

اعتراضلریله اصلنی چوریدیرلرسه او اصلدن تفرع ایدن نتایج کندی کندینه کلدن ساقط اولور . یوق اصلنی چوریده‌میوبده نتایجنده‌کی مضرتی اصلنك فسادینه حجت ایتمکه قالقیشیرلرسه‌بواعتراض دکل تحکم واستبداد اولور .

شمدی کلەلم متصوفین وعلمای اسلامیه‌نك وحدت وجود حقنده‌کی فکرلرینه .

فرید

مسلمانلقده مدنیت

مسلمانلرك معاهدلرینه قارشی اولان وجیبه‌لری

عهده وفا فرائض اسلامیه‌نك اك بویوکلرندن اولان بر فرضدر. مسلمانلق هانکی‌سببله اولورسه اولسون نقض عهده مساغ کوسترمز؛ مکرکه اونی ملوغرودن طوغرویه قارشی طرفده‌کیلر نقض ایتمش اولسون . کذلك صیانت عهد خصوصنده معاهدلرك اهل کتابدن اولماسیله مشرك بولنماسی آراسنده‌ده اصلا فرق یوقدر . جناب حق « یاایها الذین آمنوا اوفوا بالعقود . » بویوردیغی کبی مؤمنك صفاتی صایدقدن صوکره « والذین هم لاماناتهم وعهدهم راعون . » دیبور.

ذاتاً اسلامك ظهورندن زمانمزه قدر اولان تاریخی مطالعه ایدیله‌جك اولورسه ایچه اکلاشیلیرکه : مسلمانلر عهدنده ثبات ، عزمنده‌اخلاص کوسترمك خصوصنده‌حرکتلری امثال صیره‌سنه‌کچمش آدملردر . علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك سیر نبویه‌لرنده اویله بویوك مثاللر واردرکه عهدك هردرلو شائبه‌دن نزاهتی ، همتك خیاله صیغمایه‌جق قدر عظمتی اعتباریله پیشوایان امتك دائما کوزلری

اوكنده بولونمايه شاياندر. قرآن كريمى كمال امعان ايله اوقويانلر عهدى صيانتله امر ايدن، نقض عهددن منع ايدن اوقدر آيات سماويه كورور كه بونلر شريعت محمديه‌نك قواعد عدالته تماميله مطابقتى، حدود عدلى تجاوز ايتديرمه‌مك خصوصنده التزام ايلديكى بصيرتى حيثيتيله اودين مبينه هيچ بر شريعتك نظير اوله‌مايه‌جغى بر قات دها تأييد ايدر. كوريورميسكز؟ دين اوزمانلر پك ضعيف اولان جماعت اسلاميه‌يه او قدر مدهش بر هجوم ايله صولت ايدن دشمنلرى اوكنده ثبات ايله امر ايدوب طوروركن — بويله مشكل زمانلرده، قورقونج موقعلرده بيله — كنديلرينه معاهدلرينى اخطار ايتمكدن، اونلره الك اوفاق بر اذا بيله روا كورلمه‌سنى تنبيه ايله‌مكدن كرى طورمامشدر: « وبشر الذين كفروا بعذاب اليم الا الذين عاهدتم من المشركين ثم لم ينقصوكم شيئاً ولم يظاهروا عليكم احداً فاتموا اليهم عهدهم الى مدتهم ان الله يحب المتقين.»

مسلمانلرك كنديلريله معاهده عقد ايتمش اولدقلرى ملتلرك افرادينه قارشى اولان معامله‌لرينه كلنجه بو اهل كتاب ايله اولان معامله‌لرندن اصلا فرقلى دكلدركه اونى ده اولكى فصلمزده سويلمشدك. عليه الصلاة والسلام افنديمز اونلرى بزه توصيه‌ده بولنمشلردر: « امرنى ربى ان لا اظلم معاهداً ولاغيره — من قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة — من امن رجلاً على دمه فقتله فانا برئ من القاتل ولوكان المقتول كافراً. »

حال بوكه اعصار ماضيه‌ده‌كى اقوام متمدنه‌نك تاريخنى اوقويانلر ايچون عاجز ملتلره قارشى روا كوريلن مظالمدن اورپرمه‌مك، دهشت ايچنده قالمامق قابل اوله‌ماز. اوت اونلر خلق ايچون قوتدن باشقه قانون، فضيلت ايچون ينه قوتدن باشقه اساس طانيماز ايديلر. آرتق سوق طالع ايله ضعيف دوستلر اسارتك، دولتك الك اليم محكوميتى آلتنده ايكلر، زنجيرلرله، لاله‌لرله باغلانه‌رق الك اغير خدمتلرده قوللانيليرلر ايدى.

محمد عاكف

اسلامده فن وفلسفه

دردنجى عصر هجريده عراق. — دار الخلافهٔ بغداد، اوچنجى عصر هجريده؛ هارونلرك، مأمونلرك مساعئ جهان پسندانه‌لريله معارف جهانه مركز انتشار اولمشدى. فقط، دردنجى عصرده، شعشعهٔ سابقه‌سنى، حس ايديله‌جك درجه‌ده غائب ايلمشدر.

خطهٔ وسيعهٔ اسلاميه‌نك هر طرفنده حصوله كلن انتباه فكرى سايه‌سنده، اوته‌ده بريده، نوبنو مراكز معرفت اعتلانما اولمغه باشلادى. بويكى مركزلر، شعشعه عرفانلريله بغداده رقابت ايديورلردى. اقطار بعيده‌ده پرورشياب كمال اولان اعاظم علما، آرتق بغداده قدر شد رحله لزوم كورميورلر، يكى تأسس ايدن مراكز علميه‌ده طوپلانيورلردى. مع مافيه بغداد، صوك بر غيرتله، ينه احتشام ودبدبهٔ عنعنه‌ردانى محافظه‌يه چاليشيوردى.

فقط، آفاق بعيدهٔ اسلاميه‌ده طلوع ايدن نجوم عرفانى، آرتق، كندى سيستمى داخلنده بولنديره‌جق قدر جاذبه‌دار كورونميوردى. سياسى انقساملر، فعاليت وانتباه فكرى‌يه رياست ايدن خلفاده، اولكى قدر نفوذ وتأثير براقامشدى.

دردنجى عصرك صوك زمانلرى، امير عضد الدوله سايه‌سنده، هارون ومأمون دورلرينى درخاطر ايتديره‌جك درجه‌ده شعشعه نمادر. آل بويه‌نك الك نجيب اولادى اولان عضد الدوله، علم ومعارفك منور بر حامئ ذى‌حشمتى وظيفه‌سنى ايفا ايديوردى. سرايى، عادتا بر مجمع علما، محفل ادبا حالنى آلمشدى.

دورهٔ حكومتنده بغداد، ولو بر مدت موقته ايچون اولسون، ينه بر مركز غلغله نماى علم وعرفان منظره‌سنى اكتساب ايلمشدى. عضد الدوله فنون وصنايع مجلوبى ايدى. بالجمله ارباب كمال، الك اوزاق، الك هجرا محللردن، دركاه عرفان نثار اميره شتابان اوليورلردى.

عضد الدوله زماننده، بغدادده، يكى دن يكى‌يه برچوق مكتبلر، جامعلر، مدرسه‌لر، خسته‌خانه‌لر انشا ايدلدى.

(مارستان عضدى) ناميله عضديه خسته‌خانه‌سى احتشام وانتظاميله اووقتك بر آبدهٔ عظمت نمونى ايدى.

سرآمدان حذاق اطبادن يوميه يكرمى درت ذات، بو خسته‌خانه‌يه مداومت وخسته‌لرى تداوى ايديورلر ايدى.

هر حكيم، فن طبك آيرى بر شعبه‌سنده صاحب اختصاص ايدى. مشهور على بن عباس، (الملكى) عنوانلى كتاب لايموتنى عضد الدوله نامنه اتحاف ايلمشدى.

الملكى، عضد الدوله زماننك شعشعهٔ كمالنى؛ علوم وفنونك بودورده‌كى درجهٔ ترقيسنى؛ اخلافه نقل وتصوير ايدن بر شاهد پايداردر. عراق دردنجى عصر هجريده، مؤسسات عاليه‌سى وتشديرديكى داهيلرى ايله، شعشعهٔ اوليه‌سنى ممكن مرتبه محافظه ايلمشدر.

عصر سابقده اشتهار ايتمش اولان (ثابت بن قره) زاده‌لرى، دردنجى عصرك الك مشهور اطباسى ميانده تعداد اولنه‌بيلورلر: بونلردن ابو سعيد سنان بن ثابت، ٣٣١ تاريخنده ارتحال ايتمش معروف بر حكيمدر. مخدومى ابو الحسن ثابت‌دن سينان دخى حذاقتيله اشتهار ايلمشدى.

بو عائله افرادى، خليفه‌لرك طبابت خصوصيه‌لرنده مستخدم ايديلر. خليفه (مقتدر بالله) زماننده، اجراى طبابته مأذونيت رؤسى استحصال ايتمك اوزره سكز يوز آلتمش قدر حكيم، امتحانه داخل اولمشلردى. يالكز بغدادده بولنان اطبانك عددى بيكى متجاوز بولنيوردى.

رئيس الاطبا اولان ذاتك حضورنده، امتحان ويرمكه موفق اولانلر، اجراى طبابته مأذون اولورلردى.

(سنان بن قره) ايله (امين الدوله ابن التلميذ) بغدادده رئيس الاطبالق مرتبهٔ عاليه‌سنى احراز ايتمشلردى.

ثابت بن سنانك بيانته نظراً وزير شهير على بن عيسى، (٣٠٢) سنهٔ هجريه‌سنده بغدادده مكمل بر خسته خانه انشا ايتديره‌رك سر طبابته ابو عثمان سعيد بن يعقوبى تعيين ايلمشدى.

ابوعثمان متبحرین ارباب علومدن صاییلیر . فن طب وعلوم طبیعیه‌دن باشقه علوم ریاضیه‌یه‌ده وقوف تامی وارایدی . علمای اسلامیه‌دن فن طبده اشتهار ایدن ذواتك اکثریسی فلسفه‌ده دخی تمیز ایلمشلردر . ابوعثمانك هندسه‌یه دائر یازدیغی بر اثر معتبرك لاتینجه ترجمه‌سی پارس کتبخانه‌سنده موجود و (۷۲۶۶) و (۹۳۳۵) نومرولرده مقیددر.

(۳۸۱-۴٤۸) سنه‌لرنده برحیات اولان (ابوعلی عیسی بن زرعه) دخی عراقده یتیشان مشاهیر ارباب فندندر . فن طب‌ده‌کی اقتدار وحذاقتی زمانی ارباب کمالنك تحت تصدیق واعترافنده ایدی . ابن زرعه ، فلسفه وعلم حیواناته دائرده پك چوق آثار تألیف ایلمشدر .

ابن زرعه ، قناعتکار ، منزوی ، احتشام و آلایشدن متنفر ، فعال مطالعه مفتونی بر ذات ایدی . کیجه کوندوز صرف مطالعه وتألیف ایله اشتغال ایدردی . حیاتنك صوك زمانلرنده ابدیت روح حقنده مهم براثر تألیفنه تشبث ایلمشدی.

ینه بوعصرده ، بغداد علماسی میاننده ، (ابویحیی) نامنده برذاتك اشتهار ایلمش اولدیغی کوریلیور: ابویحیی‌نك طب وفلسفه‌یه دائر تدریساتی اثناسنده ، حلقهٔ عرفانه دوام ایدن طالبینك عددی بیکلره بالغ اولوردی .

سلاست بیان ، قدرت نطقیه واقناعیه وبالخاصه فلسفه‌ده‌کی تتبعات عمیقه‌سیله مشهوردر .

۳۵۹ تاریخنده موصلده ارتحال ایدن (ابو جعفر احمد بن محمد) بردنیره کسب اشتهار ایتمش اطبای حاذقه‌دندر. ناصرالدوله‌نك مخدومی خسته اولمشدی . اطبا تداویسندن اظهار عجز ایتدیلر . اووقته قدر حائز شهرت اولمیان ابوجعفر ، جوجنی تداوی ایلدی. آزمدت ظرفنده ناصرالدوله زاده اکتساب برؤ وعافیت ایلدی . بو آندن اعتباراً ابو جعفر نامی مشهور آفاق اولمغه باشلادی .

ابوجعفر ایرانی‌الاصل اولوب فلسفه وفنونده متبحر ، حسن اخلاق وفضائل عالیه‌سیله مشتهر اعاظم ممتازه‌دندر . حلقهٔ فیضنده پك چوق اکابر یتشمشدر . مخدومی محمد ، فن طبده زمانینك فریدی ایدی . طب وفلسفه‌یه دائر پك چوق قیمتدار کتابلر تألیف ایلمشدر. تاریخ طبیعی‌دن علم حیوانات عنوانلی اثری اوقسفورد دارالفنونی کتبخانه‌لرنده موجود ومحفوظدر .

علی بن عباس . — آهوازك سینهٔ صاف وپاکرنده پرور شباب اولان بوداهئ علم وعرفان ، عراقك الك حاذق اطباسندن ، الك متبحر علماسندندر .

شایان تأسفدرکه ، مؤلفات عظیمه‌سیله اخلافی حیرتده براقان بوداهی‌نك تاریخچهٔ حیاتی ، ظلام مجهولیت آلتنده مستور قالمشدر . علم طبی (ابوماهر) نامنده حاذق برطبیبدن تعلم ایلدیکی مرویدر. الملکی والکامل عنوانلی اثرمشهوری امهات کتب طبیه‌دندر . علی بن عباس کندی زمانینه قدر غیرمنتظم برصورتده تدوین ایدلمکده اولان فن طبی الملکی نام اثریله احیا وبرفن مدون حالنه افراغه موفق اولمشدر.

کندیسندن صکره کلمش اولان ابن سینانك قانونی ، نظریات فنیه‌جه نه‌قدر مکمل ایسه ، علی بن عباسك الملکی‌سی‌ده پراتیق نقطهٔ نظرندن اوقدر مکمل واودرجه مقبول ومعتبردر .

الملکی‌ده تعقیب ایدیلن مه‌تود ، برچوق خصوصده ، قانونه بیله فائقدر . بوکتابده ، طبك بالجمله شعباتنه دائر تفصیلات لازمه‌یه دسترس اوله‌بیلور . هربحث معین برمه‌توده توفیقاً تحریر وترتیب ایدلمشدر . الملکی (۱۱۲۷) تاریخنده لاتینجه‌یه ترجمه ایدلمشدی. بالاخره تصحیح ودفعاتله طبع ایدلمشدر .

بواثر معظمك دیباجه‌سی ، تاریخ طبك الك قیمتدار صحائفندن معدوددر .

الملکی‌نك نصل بر تتبع ، نه‌قدر متعب برسعی ، نه‌درجه درین وقوف ایله تألیف ایدلمش اولدیغی آکلامق ایچون کتابك یالکز دیباجه‌سنی کوزدن کچیرمك کافیدر .

علی بن عباس ، اطبای قدیمه ایله کندی معاصرلرینك آثار طبیه‌لرینی یکان یکان مطالعه وتدقیق ایده‌رك ، کوردیکی نقایصی اثرینك مقدمه‌سنده اجمالاً تعداد ایلمشدر .

هیبوقراط (بقراط) ك آثارینی ایجاز وغالیه‌ن (جالینوس) ك کتابلرینی‌ده اطناب ایله اتهام ایدییور .

اوریباس ، پول‌ده‌ژین ، هارون ، ژان کبی اطبای قدیمهٔ مشهوره‌نك آثارندن نظره چارپان بوشلقلری . نقصانلری بر بر واضحاً کوستریور . معاصرلرندن بالخاصه (راضی) یی عمیق بر صورتده تدقیق وتنقیددن چکنمیور . راضی‌نك الحاویسنی (روابطدن ازاده مجموعهٔ ملتقطات) جمله‌سیله توصیف ایدییور .

(المنصوری) نك بالجمله مباحث طبیه‌یی جامع اولدیغنی اعتراف ایدییور . وفقط ، اکثر مباحثك آکلاشیله‌میه‌جق درجه‌لرده اجمال ایدلمش بولندیغنی تذکار ایتمکده‌ده اونوتمیور .

(الحاوی) یی تنقید صددنده دییورکه : « بو کتاب صحتك محافظه‌سی ، امراض مختلفه‌نك تغدیه ومعالجه واسطه‌سیله تداویسی ایچون ایجاب ایدن تفصیلاتی جامعدر . علائم امراضه دائر اولان مباحث آره‌سنده تشخیص امراضه عائد قیمتدار معلوماته تصادف اولنه بیلور .

فقط امزجه وطبایع حقنده کافی درجه‌ده ایضاحاتی محتوی اولمدیغی کبی اعضانك بنیه‌سنه وفن جراحی‌یه عائد مباحثده تماماً سکوت ایله کچیندیرلمش اولدیغی کوریلیور . الحاوینك مندرجاتی بر اصول وبر قاعده‌یه توفیقاً ترتیب ایدلمامشدر . بو مشهور کتاب راضینك قدرت عالیه وقوهٔ قلمیه‌سندن منتظر اولان سجیهٔ فنیه‌دن آزاده کورینیور . مع‌مافیه راضی‌نك طبده‌کی وقوف واختصاصی ، مؤلف اولمق اعتباریله حائز بولندیغی اقتدار ومزیت هیچ بر وقت انکار اولنه‌من .... »

مقدمه‌ده راضی‌یه دائر بو صورتله خیلی تنقیداتده بولندقدن صوکره کندی اثری (الملکی) حقنده دییورکه : « بکا کلنجه ، محافظهٔ صحت وتشفیهٔ امراض ایچون ایجاب ایدن مسائل ومباحثك

كافه‌سنى . بر اصول معين تحتنده ، اثرمده درج ايده‌جكم . بو كتاب طبك بالجمله شعباتى جامع اوله‌جغندن . آثار سائره مطالعه‌سندن استغنا بخش اوله بيلور . »

فى‌الحقيقه مؤلفك بو سوزى — كندى زمانى ايچون — پك طوغرى ايدى . چونكه الملكى او وقتكى طبك اك دقيق مسائلنى جامع بر آبدهٔ ذى احتشامدر . الملكى‌نك مقدمه‌سى (دارامبرغ) طرفندن آيريجه ترجمه ايدلمشدر .

على بن عباس بيوك بر منقددر . آثار قديمهٔ طبيه‌يى تنقيد خصوصنده كوسترديكى مهارت واقتدار ، تعقيب ايتديكى مه‌تود ، فكر فن وفكر انتقاده مالك هر صاحب اقتدارى حيرتلره براقير .

دردنجى عصر هجرى‌ده ، عراقده يتيشان اعاظمدن بريسيده (احمد بن محمد بن سعيدالتميمى) نام ذاتدر . تميمى ، حياتنك قسم اعظمنى قدس‌ده گچيرمشدى . متعدد تأليفاتى واردر . (مادةالبقا فى اصلاح فساد الهوا) عنوانلى اثريله (مرشد) نامنده‌كى كتابى مشهور ومعروفدر . بيوك بر قيمت علميه‌يى حائز اولان (مرشد) ك بر نسخه‌سى پارس كتبخانه‌سنده موجود و (١٠٨٨) نومروده مقيد ايسه‌ده مع‌التأسف بر قسمى نقصاندر .

(مرشد) اون درت بابدن عبارت اولديغى حالده ، پارس كتبخانه‌سنده موجود اولان نسخه‌ده برنجى بابدن اونجى بابه قدر اولان قسملر ضايع اولمشدر .

اقسام موجوده‌دن اون برنجى باب ، پيتوملرله (من) لردن ومواد سكريه‌دن باحثدر . پيتوملره دائر مرشدده كوريلن تفصيلات جداً حائز اهميتدر . بو اثر كوستريوركه ، تميمى قدس‌ده بولنديغى مدت ظرفنده بحر لوطده پك اساسلى تحريات وتدقيقات فنيه‌ده بولنمش ، كولده بولنان عناصردن بر چوقلرينى كشف وتعيينه موفق اوله بيلمشدى .

(مرشد) ده اون ايكنجى باب ملحلره ، اون اوچنجى باب معادنه ، اون دردنجى باب‌ده صخوره تخصيص ايدلمشدر .

تميمى‌نك بو اثرنده ، ارض فلسطينك تشكلات ژه‌ئولوژيه‌سنه دائر مهم معلومات مندرجدر . پيتوملره عائد كوريلان ايضاحات ، كيمياى حاضرك ويره‌بيلديكى معلوماتدن نقصان دكلدر .

تميمى‌نك ، مضادسملره دائر ؛ تتبعات وتجارب عميقه‌يى حاوى ديكر اثرلرى دها واردر .

تميمى مصره سياحتى اثناسنده ، اوراده ظهور ايدن وباعلت مدهشه‌سنه قارشى ، آتى سپتيك برنوع تركيب احضار ايده‌رك خسته‌لغك اوكنى آلمه موفق اوله بيلمشدى . (مادةالبقا فى اصلاح فسادالهوا) عنوانلى اثرينى ، او وقت مصرده يازمش ، وبالخاصه بو تركيبه دائر ايضاحات لازمه ويرمشدر .

مسعودى — ابوالحسين على بن الحسين بن على ، شرقك بو مورخ شهيرى المسعودى لقبيله معروفدر . تاريخ تولدى هجرتك اوچنجى عصرى اواخرينه تصادف ايدر . مسعودى ، (٣٠٠) تاريخندن اعتباراً سياحته باشلامش ، ايران ، هند ، مداغسقار ، عربستان ، مصر وسوريه‌يى دائراً مادار طولاشمشدر .

تاريخ وفاتى هجرتك (٣٤٦) نجى سنه‌سنه مصادفدر . مسعودى ، جسور ، يورولمق بيلمز ، كوزى بيلمز برسياح ؛ نفوذنظر ، اصابت محاكمه ايله ممتاز برمورخ ، وسعت عرفانيله معروف برجغرافياشناسدر . مسعودى عينى زمانده طبقات الاطباده دخى برموقع محترم اشغال ايدر . سياحتى ، برسلسلهٔ تتبعات ، بردورهٔ تدقيقاتدر . اثناى سياحتده اوغراديغى ممالك اهاليسنك حيات مدنيه واجتماعيه‌لرينه دائر پك درين تتبعاتده بولنمش اولديغى كبى پسيقولوژى اقوام مقايساتنه عائدده جدى فكرلر ايدنمش اولديغى اثرلرندن استدلال اولنيور .

اخلافه بر قديغى مجلدات عديده ، مديد برسعى وتتبعك ، شايان حرمت وتبجيل بر يادكاريدر .

مسعودينك بهرى يكرمى اوتوز جلددن مركب اولمق اوزره يكرمى‌يى متجاوز مؤلفاتى بولنديغى مرويدر . آثارمذكوره ميانده تاريخ طبيعى‌يه عائد قيمتدار وثيقه‌لر موجوددر .

مسعودينك آثارى حقنده تدقيقات عميقه‌ده بولنمش اولان موسيو (ساسى) مؤلفك اقتدار وعرفانى تبجيلدن كندينى آله‌ميور . (مروج الذهب ومعادن الجوهر) عنوانلى اثرى اوروپاده پك زياده اشتهار ايلمشدر . موسيو (پاوه‌ت) وموسيو (باربيه) نك غيرت وهمتلريله ، مسعودينك يدى جلددن مركب اولان بو اثر معظمى ، ترجمه ومتن عربيسيله برلكده اوروپاده طبع ونشر ايدلمشدر . مروج الذهب‌ده وقوعات تاريخيه‌دن ماعدا ؛ حكمت طبيعيه وتاريخ طبيعى‌يه دائرده پك چوق معلومات مندرجدر .

مروج الذهب ، قوملر ودولتلر اعتباريله متعدد بابلره تقسيم اولنمشدر . اثرك مقدمه‌سنده ، مسعودى كندى زماننده ايدى تداولده بولنان برچوق كتابلردن بحث وبونلردن اقتباس معلوماتده بولنديغنى ذكر وبيان ايلمكده‌در .

مسعودى‌ده منقد بر تاريخ نويس مزيتى كوريليور . (اخبارالزمان) نامنده‌كى تاريخى ، پك قيمتدار اولديغى مروج الذهب‌ده ويريلن معلوماتدن آكلاشلمقده‌در . شايان تأسفدركه برقيمتدار اثر كرداب زمان آره‌سنده ضايع اولوب كيتمش اولملى كه شمدى‌يه قدر هيچ بر كتبخانه‌ده بولنه‌مامشدر .

مسعودينك (كتاب التنبيه) نامنده‌كى اثرى‌ده پك قيمتلى‌در . (ذخائرالعلوم وما كان فى سالف الدهور) عنوانلى كتاب مشهورى ، كوچوك مقياسده بر محيط المعارف صاييلير .

(كتاب لتاريخ فى اخبارالامم من العرب والعجم) عنوانلى اثرى موثوق بر تاريخ كتابيدر .

اديان موجوده‌نك اصوللرينى تنقيد ويكديكرلريله مقايسه‌سندن اولان (كتاب المقالات فى اصول الديانات) نامنده‌كى اثر معظمى ، مطالعات جديه ايله ماليدر . مسعودى ، اصيل بر عائله‌نك نجل نجيبى اولمغله‌ده ممتازدر . جد محترملرى ابن مسعود حضرتلرى ، اصحاب كرام آره‌سنده وسعت عرفانيله ممتاز برسيماى نبيل ايدى .

مدللى اعداديسى مديرى

م . شمس‌الدين

نه‌دن معلمه یتشدیرلمیور ؟

مشروطیتك اعلانی کونلرندن بری اك بویوك اهمیتله دوشونیلن، وقف ذهن ایدیلن بر مسئله وارسه اوده ، معارف . تحصیل ، تربیه مسئله‌سی ایدی . بونکچون ایدی‌که معارف عمومیه نظارتی مکتبلری اصلاح وتزیید ایتمك ایچون بر چوق ایی وفنا پروژه‌لر یاپدی ؛ تطبیق ایتمك ایسته‌دی ویاخود تطبیق ایتدی. ملت بودجه‌سنه معارف ایچون بیکلرجه لیرا ضم ایله‌دی .

بو قدر خواهش وغیرتك قسم مهمی مکاتب ابتدائیه‌نك تزیید واصلاحنه عائدایدی. مکاتب ابتدائیه‌یه معلم لازمدی ، چونکه معلم یوقدی . ممالك عثمانیه‌نك اوته‌سنده بریسنده معلم فابریقه‌لری ، دارالمعلمینلر وجوده کتیریلدی. بو فابریقه‌لر کوی مکتبلرینه‌خواجه یتشدیرمك ایچون ویرا چالیشیورلر . ملتك معارف ابتدائیه‌نك تعالیسی خصوصنده‌کی املی بو وجهله‌دیه بیلیرم‌که وجوده کلمك ایچون چالیشیور ، ایلری کدییور. دارالمعلمینلرك بر قسم اعظمی‌وظیفه‌سنی طانیه‌رق چالیشیور .

فقط بن، بو مملکتك بر فردی‌صفتیله هیچ بر وقت دارالمعلمینلرك سعینی واونلرك یتشدیره‌جکلری محصوللری ترقیات وانسال آتیه ایچون قطعیاً کافی کوره‌میورم ؛ کافی کورمك ایچون کندمده جزئی بر جسارت بیله حس ایده‌میورم . .

بن ادعاایدییورم‌که ترقیات آتیه ایچون قوریلان تربیه‌پروغرامی استقبال ایچون فائده‌لی وتمام دکلدر . بونی فائده‌دار وتمام یاپمق لازمدر .

قوتلی ومتین ترقیات ایسته‌ین ملتلر اولا قادینلرینی دوشونمشلردر. محقق بر حقیقتدرکه ملتلرك ترقیسی قادینلرندن باشلار . یالکز ارککلر طرفندن ایلریله‌ین تربیه وترقی دیبسز وبوشدر وقوفدر . قادینلری مظهر تربیه اولمامش بر ملتك ، بر عرقك ، بر عنصرك چوجوقلری ، قادینلری کوزل تربیه اولمش بر ملتك ، بر عرقك ، بر عنصرك چوجقلری قادار قولای وأیی تربیه ایدیله‌مز . والده تربیه‌سی تربیه‌نك تملی واك اساسلیسیدر . « بشیکی صاللایان ال جهانه حکم ایدر » دیه‌ن حکیم بوسوزی هیچ بر وقت بوشنه سویلمامشدر .

چوجوقلرمزك کرك مکتبه‌کیردکدن وکرك مکتبدن اول‌تربیه‌سی ایله علاقه‌دار اوله‌جق والده‌لردر . پدر مشغولدر ، تأمین معیشت ومبارزهٔ حیات ایله مشغولدر ، او أونده آنجق راحت ایتمك ، مستریح اولمق‌ایستر ، چوجغی، قیزی ایله‌مشغول اوله‌ماز . چوجغك تربیهٔ دائمه‌سی ، مکتبده‌کی وضعیتی درسلرینه دوامی ، اخلاقی ، فکرینك انشاسی ، هپسی هپسی والده‌یه عائد برر مسئله‌در .

انکلتره‌ده چوجقلرك ابتدائی تحصیلنك قسم اعظمنی والده‌لر ویرر . مکتبه کیده‌ن چوجغك کرك دماغی وکرك وجودی جلیك کبی‌در ؛ آز زمانده ایلریله‌ر ، ترقی ایدر ، مکتبدن چیقنجه جمعیت بشریه ایچریسنده کندینه کوزل ایش بولور ، مبارزهٔ دائمهٔ حیاتیه‌یه داخل اولور . صوکرا دیرزکه آنغلوساقسون‌تربیه‌سی جمعیت بشریه‌یه چالیشقان ومقدم وطنپرور عضولر یتشدیرییور . البت بویله‌در . یالکز انغلوساقسونلر دکل ، بو وجهله چالیشان هر ملت بویله چالیشقان‌عضولر یتشدیرییور. بونی بوکونکی‌المانلرده، اسویچره‌لیلرده کوریورز .

بزم قادینلریمز بیك تأسفلرکه نه چوجغك وجودینی ونه‌ده‌دماغنی تربیه ایتمکدن ، جایك کبی یاپمقدن خبردار دکلدرلر . بوکا سبب بزم اونلره‌ویریله‌جك‌تربیه‌ده اهمال‌ایدیشمزدر . بن بونلره‌قالین وعادی بر جهالت‌در دیر ایشك ایچندن چیقارم ...

شیمدی‌یه قادار بویله‌قادینلرك تربیه‌سی فکرلرینی اورته‌یه‌سوره‌ن آداملری برچوقلریمز دین ضعیفی‌ایله اتهام‌ایتمك جرأتنده‌بولونمشلردی بن بویله آداملره آشیری درجه‌ده متعصب دیمکدن کندیمی آله‌مم ، بزه تاریخ اسلام کوستریورکه وقتیله نیجه اسلام قادینلرندن عالملر ، ادیبلر یتیشمش؛ بر چوق اسلام‌قادینلری بیوك‌مدرسه‌لرده‌اوقومشلر، مشهور خواجه‌لردن درس آلمشلر ، دها شایان دقتی شوکه بعض عالم عرب واسلام قادینلری یوزلرجه ارککه درس ورمشلر ، اونلرك تربیهٔ فکریه‌لرینی اکمال ایلمشلر ...

بو حقیقت بزجه‌کون کبی معلوم‌ایکن بر قسم خلقمزك قیزلرمزك اوقومسی حقنده‌کی کوستردیکی تعصبی قاره‌جهالت اوله‌رق تلقی‌ایتمکدن باشقه بر شی یاپه‌مم .

بویوك متفکر بر ادیبز « بر ملتك نسوانی درجهٔ ترقیسنك میزانی‌در » دیور ؛ بو بویوك‌سوز بزم سویله‌دکلریمزو‌سویله‌یه‌جکلریمزی پك کوزل ایضاح ایدر .

*
* *

قیزلریمزه کوزه‌ل تربیه ویره بیلمك ، ایی والده اولمق اوزره حاضرلایه بیلمك ایچون بهمه حال کندیلرینه مخصوص مکتبلریمزك عددینی چوغالتمالی‌یز . بیلیورز قیزلریمزه‌عائد ابتدائی مکتبلرك عددی او قادار آزکه بو عددی ذکر ایتمك حجابنه قاتلانمقدن یوقدر دیمك داها اعلا !..

طشره‌ده قیزلر ارککلرك مکتبنده ارکك خواجه‌لردن اوقومغه مجبوردرلر . قیزلر بر پارچه بویودکلری کبی پدرلری ، والده‌لری بالطبع مکتبه کوندرمامکه مجبور اولویورلر . بیلمه‌لی‌یزکه طشره‌ده سکز یاشنده‌کی بر قیز چوجوغنه بیوك دیرلر . بیلمه‌یور ایسه‌ك کویلیلره صورارز، اکلارز ، ارککلر قاچ یاشنده ، قیزلر قاچ یاشنده تأهل ایدیور . طشره‌ده اون سکز یاشنده بر کنج ارکك چولوق چوجوق صاحبی‌در .

قیز مکتبه کیتمیور . تحصیل اویله‌جه قالیور . ایلریله‌میور . هر کویده قیزلره مخصوص ابتدائی مکتبلری آچمق قابل اولماسه بیله بویوك کویلرده — که عددی پك‌چوقدر ـ قصبه‌لرده صرف والده

یتشدیره‌جك ابتدائی مکتبلری آچملی‌در . بو مجبوریت یوزده یوز محقق‌در .

باقکز شرقده پروتستانلغی نشر ایتمك ایچون چالیشان آمریقالیلر کیتدکلری یرلرده هر مکتبدن اول قیز مکتبلری کشاد ایدییورلر . اسکدارده‌کی بویوك آمریقان قیز قوللژی بوکا شاهددر . آناطولی وروم ایلی‌ده آچیلان قیز مکتبلرینك عددی پك چوقدر . مثلا مناسترده بومیسیونرلرارککلره مخصوص مکتب آچمغه لزوم کورمامشلرده قوجه بر قیز مکتبی آچمشلر! نه‌دن بویله یاپیورلر ؟ چونکه بر اغفال ایدیلن والده ، بر فکری آلان والده ، فکرینی ، آمالنی یتشدیردیکی تربیه ایتدیکی چوجوقلرك روحنه نقش وقید ایدر ؛ اوچوجوق مکمل بر پروتستان اولور.

بزه بویله دوراندیشانه سعیلر مثال اولملی‌در . یوقسه الآن قوری تعصب وجهالله یاشارسه‌ق استقبال بزه لعنتلر ایتمکدن باشقه بر شی ایچون حاضرلانمایه‌جقدر .

شو حالده ناصل بر اهمیتله ابتدائی معلملری یتشدیرمك ایچون چالیشیور ایسه‌ك عینی وبلکه داها عظیم بر اهمیتله ابتدائی معلمه‌لری یتشدیره‌جك دارالمعلماتلر کشاد ایده‌لیم .

دارالمعلماتلر کشادی نداسی یالکز بنم ، بر قاچ شخصك نداسی ، طلبی ، اخص املی دکل ؛ ملتك‌در . فقط ملتك بر قسمی نداسنی طویمقدن ، املنی ، طلبنی بیلمکدن عاجزدر . مملکتمزده یکرمیدن فضله دارالمعلمین اولدیغی حالده کال حجابله سویله‌رم که بونلره مقابل آنجق بر ، اوده کهنه ، عادی بر دارالمعلماتمز وار . ماکدونیانك ، کردستانك ، اناطولی‌نك اورته‌سندن بر قیز قالقوب استانبوله کله‌جك‌ده صوکرا خواجه خانم ، ابتدائی معلمه‌سی یتشدیره‌جکز . بونی دنیا ییقیلسه یاپه‌میز . متعدد دارالمعلماتلر آچیالی هر ولایت مرکزنده، بو ممکن اوله‌مازایسه بویوك ولایات مرکزلرنده دار المعلماتلر تأسیس اولونمالی‌در ؛ بونی معارف نظارتنك دقت کوزینه عرض ایتملی‌در .

اناث مکاتب رشدیه‌لری هر ولایت مرکزنده طبیعیدرکه وار . بونلره مربوط اولمق اوزره لیلی ورشدیه تحصیلندن ایکی سنه فضله اولمق اوزره دارالمعلماتلر وجوده کتیریلمك بویوك بر مصرفه متوقف اولماز . یالکز طلبه خانملرك لیلی مصرفلری ایله فضله علاوه ایدیله‌جك بر قاچ معلمه خانمك معاشی‌نك ویریلمه‌سی لازمکله‌جك . بوبر فدا کارلق دکل‌در . فدا کارلق عد ایدن مشکلپندلربیله بولونه بونلره ، ملت استقبالی ایچون بوقدر فدا کارلغی قبول ایتمه‌لی‌در دیملیدر .

محترم اتحاد وترقی جمعیتی وسیروز ، درامه ، قواله کبی ترقی ایده‌ن یرلر خصوصی دارالمعلمینلر آچیورلر . نه اولور بونلر ایچون چالیشان محترم اللر بوقاریده عرض ایلدیکم کبی رشدیه‌لره مربوط اناث دارالمعلمات ابتدائیلری وبونلره مخصوص پانسیونلر تأسیس ایتسه‌لر ! ..

روم ایلی‌ده . تورك واسلام اولدیغی حالده أولرنده رومجه بلغارجه قونوشولان نه‌قدر قصبه‌لر ، کویلر وار ؛ ایشته غره‌نیه ، ناسلیچ قصبه وقراسی باشدن آشاغی رومجه ، قرچوه ، وودینه ، پرلبه وسائره کبی یرلر باشدن آشاغی بولغارجه قونوشیورلر . اویله کویلر وارکه تورکجه‌سوزبیله بیلمه‌یورلر . بو کویلرك کثریسنده سنه‌لردنبری مکتب وتورکجه اوقوتور خواجه وار ؛ اویله اولدیغی حالده ینه تورکجه بیلنمه‌یور . بوکا سبب أولرده هپ رومجه ، بولغارجه قونوشولمه‌سیدر . مکتبده بر قاچ ساعت کور کورینه تورکجه اوقویان چوجق ، أوه عودت ایدنجه والده‌سندن ، همشیره‌سندن ، بوتون اقرباسندن کوزل بر ترکجه یرینه کوزل بر رومجه ایشیدییور...

بوکبی یرلرده قیزلری مکمل تربیه ایتمك لازم کلدیکی کبی رشدی وابتدائی تحصیلی‌ده داخل اولدوغی حالده هر حوالی‌یه مخصوص جسیم لیلی مکتبلر کشاد ایتمه‌لی وبورایه بویله کویلردن بر چوق چوجوق کتیرمه‌لی‌در . شونی محقق اوله‌رق سویله‌رم‌که بونوع کویلر مطلقا کوزه‌ل تشکیل ایدلمش قیز مکاتب ابتدائیه‌سنه محتاجدر.

کوی مکاتب ابتدائیه‌سنده ارکك چوجقلرده معلمه‌لرك درس اوقوتمسی قابلدر . ذاتاً فن تربیه علماسی کوچوکلری قادینلرك داها دقتله تربیه‌ایتدکلرینی نظر دقته آله‌رق آنا مکتبلرینه ، ابتدائی مکتبلره قادین معلملر تعیین ایتمشلردر .

مملکتمزده معلمه‌لر حیات مساعیه‌لرینه مع التأسف چابوق نهایت ویرییورلر . دارالمعلماتلرده نامزد خواجه خانملره صنعتلرینه محبت وحس فدا کاری ویرمه‌لی‌در . بوندن باشقه حکومتده ، دارالمعلماتلر لیلی اوله‌رق مجاناً تحصیل ایده‌ن معلمه‌لر ایچون بر قانون مخصوص یاپمه‌لی واونلری بر مدت معینه ظرفنده اناث مکتبنده چالیشدیرمغه اجبار ایلملی‌در . معلمه‌لرك ترقیسی اسبابنی دوشونمك ، آنلره فضله معاشلر تخصیص ایتمك‌ده ایجاب ایدییور . اکر اوروپاده معلمه‌لره معلملردن آز معاش ویرییورلر دیه ، معلمه‌لریمزه آز معاش تخصیص ایدر ایسه‌ك احمقلق ایتمش اولورز. چونکه آوروپاده بر کنج معلمه، زه‌ده اولسه یالکز یاشایه بیلیر ؛ لکن بر تورك ، بر اسلام معلمه‌سی تعیین اولندیغی یره والده‌سنی ، عائله‌سنی ویا اقرباسنی کوتورمکه واونلره باقمغه مجبوردر. آتیسنی، استقبالی مرفه کوره‌ن وبر حس فدا کاری‌یه ووطننك احتیاجلرینی تقدیر ایده بیله‌جك بر فکره مالك اولان بر معلمه خانم تأهل ایلدکدن صوکراده مسلکندن آیریلمامغه قرار ویرر . یالکز هر کون ، هرسنه، ترقی دیه بیلمم نه‌دیه دکیشدیریلر ایسه‌او معلمه‌ده ، او قادین‌ده بر کوچبه حیاتندن بیقار . بر معلمه‌نك بولندیغی مکتبده ترقیسی ومعاشنك تزییدی چاره‌سی دوشونلمه‌لی وسفیه ، اقدامنه ، قدمنه کوره فضله معاش تخصیص ایدیلمه‌لی‌در .

اسکدار

ادهم نژاد

معنویات عسکریه درسلرنده بریاره :

حربیه‌لی : اسماعیل ورفیق

کچن سنه‌نك صوك بهارنده ؛ الاینز سلاحلنمش ، چانطه طاقمش ، قازمه کورك آصمش ، مطره‌سنی طولدیرمش ، پکسمادنی یرلشدیرمش ، طولاقلرنی صارمش ، پوستاللرنی باغلامش ، فسی باصدیرمش ، مانوره‌یه حاضرلنمش ؛ « اجتماع » نظامنده بولنیور ، سکر ، یورك ، قان وسلاحدن مرکب بر کتله اولمش ، دمیردن بر قلعه اولمش طوریوردی .

الای قوماندانـنك بریوریش امری صفلری آچدی ، یوله دوزدی . الای کیدییور ، آقیوردی . دماغلر ، جنبشلر [*] خیالیله مشغول ، یورکلر سونجلرله ، امللرله مملو ، کوزلر ایلریده ؛ آشمق ایچون طاغلر ، تپه‌لر آرییور .

سکرلر صانکه شمشکلر چاقیور ، آیلرجه مشاقه مقاومت یده‌جك بر حیات کوستریور . باجاقلر کرکین ، آیاقلر یوکسلك ، صانکه ازه‌جك ، دویره‌جك بر مانع آرییور ، موزیقه صداسنی قاریشان راپ ...! راپ ...! سسلری اطرافده مهیب عکسلر یاپیور . اشته بو کیدیشدن صانکه یرلر ایکلیوردی . صاغدن صولدن قولاقلره کلن فیصلدیلر ؛ « مکتب حربیه ...! کنج ارسلانلر ، غالبا مانوره‌یه ...! الله سلامت ویرسون . » دییور ، آناالقلر ، باباالقلر ، ننه‌لر ، عمجه‌لر حس افتخارله سلاملیور ، مدید نظرلرله اوخشیور . بعض اختیارلرك دوداقلرنده رعشه ، صقاللرنده برقاچ دامله دموع افتخار بلیرییور ، بعض ننه‌لر کندنی طوته‌میور ، ایچقرییور ، چومه‌لیور ، توزلر اوستنه کوز یاشلری آقیدییور ، هرکس سلامت دعالری ایدییوردی .

یوریش قولنه طاقیلان بر اختیار ، محترم بر پدر ؛ اوغلی اسماعیلی کوزدن آییره‌میور . آندن آییریله‌میور ، جبر نفس ایدوب آدیملرنی اوزاتیور ، صانکه قوشیور ، تیتره‌ك بر یورك ، تیتره‌ك بر سسله برشیلر سویلیور : « امان اوغلم وظیفه‌که دقت ایت ، اما صحتکده دقت ایت ! » دییور . بر حس قبل الوقوع بو اختیاری قورقوتیور ، تیتره‌تیوردی .

سورلر کچلدی ، مالتپه صرتلرینه کلندی ، سلاحلر چاتلدی ، چانطه‌لر ایندیرلدی ، « بو جوارده قولرا وار ، قویولردن صو ایچمیك ! » دینلدی . موله ایدلدی . اختیارده اوراده ، حالا برابر ، یالکز اوغلنه باقیور ، وآره صره عین نصیحتلری قیصه‌جه تکرار ایدییور . اسماعیلك پدرینه ارقداشلری ؛ « پدر افندی چوق یورولدیکز ، ارتق دونسه‌کز ؟ » دییوردی . حالبوکه یوره‌کی آتش آلمش بو پدر ، « آمان اولادلر ، یوره‌کمه برشیلر طوغیور ، اسماعیل صانکه دونمیه‌جك کبی بکا کلیور ، مقدرات نه کوستره‌جك بیلمیورم ، اشته آنك ایچون اسماعیلدن آیریله‌میورم ، برقاچ دقیقه دها کوره‌یم دییه دونه‌میورم » دییوردی .

[*] عسکرلر مانوره‌یه « جنبش » ، حربه « دوکون » دیرلر .

الای سلاح باشنه ایتدی ، حرکت ایتدی . نهایت اختیارده قدره راضی اولدی . اسماعیلك یوز باشیسنه : « اول الله اسماعیل سزه امانت ! » دیدی ، بوینی بوکدی ، کوزلرینی اوغلنه دیکدی ، قالدی .

برقاچ کون صکره :

اسماعیلدن پدرینه شو مکتوب کلمش ایدی : [*]

« سوکیلی باباجغم ، شفقتلی آننه‌جکم ،

بابا ؛ اوکون مالتپه صرتلرنده بندن آیرلدك ، محزون محزون ارقه‌مدن باقوب قالدك . بنده أبی برمدت ، یعنی سنی کوزدن غائب ایدنجه‌یه قدر آرقه‌یه دونوب باقدم . حقیقتاً اوزمان بنم ایچون چوق کدرلی برزمان ایدی .

آننه ؛ اوصباح اوده سندن و بتون قرداشلرمدن ، آبلامدن ، عائله خلقندن آیرلدیغم زمان هپکز وبالخصوص سن چوق اغلایوردك . هرنقدر کندیکی ضبطه چالیشیور ایسه‌کده موفق اوله‌میوردك .

بنده اوزمان کندمی زورله ضبط ایدییوردم . بوکا سبب یکدیکرمزه اولان صوك درجه محبت وبرده ایلك آیریلشدر . بیلیورم‌که الآن سز تأثرکزده ، اغلایشکزده دوام ایدییورسکز . بکا کلنجه صوك درجه شن ، شاطر ، عمرمده سوردیکم الکطاتلی حیاتی کچیرییورم . نه حیات ، نه لذت ! که هرکون دشمنمزی بولمق اوزره یوللرده دوام ایدییورز . کیجه‌لری چادر قوروب یاتیورز . کیجه هوا پك صغوق اولیور . دیشلرمز بربرینه چارپیور . لکن چادر آرقداشلری بربرمزه صوقوله‌رق بو صغوقه مقاومت ایدییورز . یوزلرمز سیم سیاه اولدی . کونشدن ، روزکاردن قاورولدی . فقط ، وجودلرمز دمیر کبی !. صاپ صاغلام ، یول یورومك ، مشقت چکمك هیچ کلیور ، هپسندن آیری آیری لذت طوییورز . هرکون مانوره‌لر یاپه‌رق کیدییورز . برچوق مانوره جبخانه‌سی یاقیورز . والحاصل چوق طاتلی بر حیات کچیرییورز . سزی آنجق شویله برقاچ دقیقه دوشونه‌بیلیورم .

بو مکتوبمی چتالجه صرتلرنده چادیر ایچنده یازییورم . ایلریدن کچن شمندوفرلرله

سزه سلاملر کوندرییورم . استانبولده‌ایکن قولر اوارديه بکا اوزوم یدیرمیوردیکز . بوراده قولرا اولمدیغی ایچون بو ... اوزوم آلدق ، بول بول ییدك .

آبلا : کتیرمش اولدیغك طاووغی اودن آییریلیرکن بکا ییدیرمك استیوردك . بنده ییه‌مامشدم . بیلسه‌ك شمدی نقدر پشیمان اولیورم ، نه‌ایسه ینه بر طاووق آلده بسله ، بن کلنجه حاضرلایه‌رم .

آننه ؛ سنده بکا بوره‌ك ، پیده حاضرلا . شمدی هپ بونلری استیورم .

عسکر اوغلکز
اسماعیل حق

[*] مکتوبلرك یالکز بعض اقسامی درج ایدلدی . اصللری پدری نزدنده محفوظدر .

برقاچ کون صکره :

— ایکنجی مکتوب —

بابا ، آننه ؛

بوکیجه صباحه قارشی رؤیا کوردم . بابام الندهٔ بر سلاحله نوبت بکلیوردی . نی کورر کورمز سلاحی الندن آلوب بوینمه صارلدی. بن اوننشه ایله ایدی‌که صغوقك تأثیریله اویاندم . ساعتی ؛ ٨ : ١٠ نوبتی بکله‌ین نوبتجیدن آکلادم . او بکا مکتوبم اولدیغینده خبر ویردی . رؤیامده‌کی مسرت اویانیقلقده‌ده دوام ایتدی همان باش‌چاوشك چادرینه کیتدم اویویورلردی ؛ باقدم باشنك اوجنده مکتوبلر وار ، همان مکتوبمی بولوب آلدم . آرتق بر دها اویویه‌مدم ، تارلا ایچنه طوغری کیتدم . برایکی ارقداش مصر صاپلرینی طوپلایه‌رق آتش یاقش ، ایصینیولردی. بنده‌یانلرنده‌قالق بوریسنه قدر قالدم . (..)کونی ارمشه‌لی کوینه واصل اولدق . اوراده دیکر طابورلرك امین وراحت اویومسی ایچون بزم طابور ایلری‌یه کیده‌رك جفته نوبتجیلرله زنجیر کبی اطرافی قوشاتدی . بنده بونوبتجیلردن‌بری ایدم . نه‌بیوك شرف ، صباحه قدر آچیقده بکلمك . نه‌طاتلی حیات ، صغوق دهشتلی‌ایدی ، برطرفنده دشمن قورقوسی واردی . کیجه‌لین قارنلرمز آچیقمش ، المزه بك صوده کچمه‌مش اولدیغی حالده ، اوکیجه بزه الزیاده لذت ویرن کیجه‌لردن بری ایدی .

صباحه قارشی ساعت اونده طوپلانمه‌مز ایچون امر ویرلدی . طوپلانوب دشمن اوزرینه حرکت ایتدك . ساعت اون بره طوغری دشمنك برنجی خط اردوکاهنی باصه‌رق چاریشمغه باشلادق .

زواللیلر چادرلرینی براقوب صاووشمشلر ایدی . اوکون ساعت دردہ قدر محاربه دوام ایتدی . درتده آتش کسلدی . آلتیده ینه باشلادی . طقوزده محاربه‌یه ختام ویرلدی . فرقه‌مزله اوکیجه‌یی کچیرمك ایچون « اوکسوزجه » کوینه کلندی . ایکی کیجه‌در اویقوسزلق ویورغونلقدن طولایی عمرمزده ایلك طاتلی وراحت اویقو اویودیغمز کیجه بوکیجه اولدی دیسه‌ك یالان سویلمه‌مش اولورز.

صباحلین قالق بورولری بزی بو طاتلی اویقولرمزدن اویاندیریوردی . قالقدق حاضرلندق . ساعت اوچ ایدی . چورلی جوارنده بولنان دشمن اوزرینه تکرار یوریدك . ساعت سکزایدی سونکولری طاقدق . الله الله نداسیله دشمن اوزرینه دهشتلی برهجوم یاپدق . مکرکه دشمن بزم ردیف بابالر ایمش ! بوهجومده برقوماندانك محاربه‌ده‌معیتی اوزرنده جسارتیله نه‌تأثیر اجرا ایتدیکنی بالذات کوره‌رك آکلادم .

کچدیکمز کویلردن برتورك کوینده‌کی کوردکلرمی آکلاده‌یم ، نقدر شفقتلی ، مسافرپرور کویلیسی واردی !.. بوکویده کویلیلر کندیلکلرندن برچوق باقراجلرله یولمزه‌صوجیقاروب دیزمشلر . قادینلر باشلرینه فراجه‌لرینی آلمشلر . باغچه‌لره طوپلانمشلر ، بزی سیرایدییورلر . غالبا زواللیلر چوقدن عسکر کورمه‌مشلر . بوکوی قدر صمیمیتی وصویی بول برکوی یوق .

کندمی صغوقدن محافظه ایتمه‌می توصیه ایدییورسکز . نقدر چماشیرم وارسه هپسی اوزرمده . بول بول چای ، کونده سکزاون بارداق ، محتمز برنده . خسته کیمسه یوق .. قوللرا یوق . دون کیجه حسنی ایله ایکیمز غایت کوزل اوزوم بولدق . براوقه ییدك . اوده ییوردم . بوراده قوللرا بزدن قورقیور . تارلالرده طاوشانلری کورمیك . عسکردن قورقوب اورایه بورایه قاجیشوب طوریورلر . طوتمغه قالقدق . ممکن دکل . دونکی ماوره‌ده للی قدرفشنك یاقمم . طوغریسی یابرنی‌ده طاوشانه آتدم . فقط برمی اوزاغه کیتمدیکی ایچون وورمه‌مدم . شمدی یوزباشیدن اذن آلدم . چرکس کوینه یارمده مسافر کلن قادینك اوغلنه کیدییورم .

اغابك ! طاتلی مکتوبکی اوقودم . کوچلك‌چکدیکمزی ، بالکه‌ده کوچرزه کیده‌جکنی‌سویلیورسکز . امین اولك قطعیاً کوچرزه کیتمیور . بالعکس ممنونیتمزی موجب اولیور . حقیق برمحاربه‌نك زحمتی ، مشقتی ، آچلغی ، اویقوسزلغی ، صوسزلغی ، حربده نقدر مشقت چکملك لازمسه چکملی وآلیشملی‌یزکه حربه حاضرلنه‌بیله‌لم ؛ بناءً علیه بوکبی احوال یأسمزی دکل مسرتمزی موجب اولیور .

٨ تشرین‌اول سنه ٣٢٧ عسکر اوغلکز

اسماعیل‌حق

برقاچ کون صکره

— . صوك مکتوب . —

باباجغم ، آننه‌جکم !

کونلرمزی محاربه‌لرله کچیرییورز . اولکی کون فرقه‌مز کری‌یه چکیلوب دشمنه بشقه طرفدن تعرض ایتمك ایسته‌مشدی . بزی‌ده دشمنه قارشی براقوب الشهلکه‌لی بروظیفه‌یه مأمور ایتمشدی . بو وظیفه‌نك اسمی (دمدار) در . آلایمز وظیفه‌سنی ایفا ایتدی . قارشیسنده بولنان ایکی‌طابوری دها کوندوزدن محو ایتدی . چکیلمك صره‌سی آلایمزه کلشدی . چکیلیوردق . اوکمزه کچیلمسی کوج بردره چیقدی . بز کچمکه اوغراشیرکن آه ، دشمن بوفرصتدن استفاده ایتدی همان آرقه‌مزدن یتشدی . ایشته اوراده بزی قیردی کچیردی . آرتق اوآندن اعتباراً جمله‌مز شهید اولمش صاییلیردق . انشاالله ، حقیق شهادت حرب میدانده نصیب اولور . او آقشام‌حاجیلر کوینده چادر قوردق ، یاتدق . صباحلین قالقدق . برامر ! برنجی مانغه بالاصقه‌لرینی باغلاسین ! همان سلاحلاندق ، ایکیمز ، سونکوطاقدیردیلر . قوردون‌نوبتجیسی‌یاپدیلر . هیچ کیمسه‌یی آلایمزاردوکاهنه صوقیوردق . چونکه فرقه‌مزك دیکر ایکی آلاینده قوللرا وقوعاتی ظهورایتمشدی . ایشته بزی‌ده بولاشدیرمسینلر دیه ساعت اوچده چادر ییقدق وهمان اورادن اوزاقلاشدق ، « سیدلر » استاسیونه کلدك . اوراده چادر قوره‌رق کیجه‌یی کچیردك .

بوکون استراحتده‌یز . دمیندن برآلمان دوقتور کلدی . بزی معاینه‌ایتدی . اطرافزه‌نوبتجیلر دیکدك . کیمسه‌یی ایچریمزه‌صوقمیورز

بویله‌یاپمقدن مقصدده قولرایه بولاشمیه‌لم ، هیچ بر یرده قرانتنه بکلمیه‌لم. استانبوله چابوق کیده‌لم‌دیه‌در. انشا الله‌یارین‌رسم‌کچید یاپه‌جغز . جمعه کونی ترنه بینوب استانبوله کله‌جکز . شمدی راحت راحت سیدلر استاسیونی اووه‌سنده یاتیورز . چونکه مانوره بیتدی . پادشاه بابامز بورایه کله‌جك . استاسیون دوناتمش . اوکنده رسم کچید یاپیله‌جق . پاره‌م‌وار . معاش آلدق . صاغ‌باره ، تام‌ایلی اوچ غروش . پاره کوندرمیك ، اوچ کون‌صکره انشاالله استانبولده کوریشیرز .

۱۳ تشرین‌اول سنه ۳۲٦ عسکر اوغلکز
اسماعیل‌حق

برکون صکره . . . .

آلایمز سیدلرده بو صباح چادر ییقیور ، دیکر آلایلر سنجاق آلمش ، سونکو طاقش سوینه‌رك ، موزیقه‌لر دووه‌رك پادشاه‌بابامزك حضورنده رسم‌کچیده کیدییور . آنلر جنبشلر صوکنی‌ایتمکه‌،شوکتلی پادشاهمزك مبارك یوزینی کورمکه کیدییور . بزم آلای ، زواللی آلای قولرایه بولاشمش ، مرادلیده قرانتنه بکلمکه کیدییور . اوت برلکده کونلرجه یوه‌ارلندیغی ، چارپیشدیغی دیکر آلایلردن آیرلمش بشقه یره کیدییور . طالع آکا بووظیفه‌یی ویرمش . بوآلای‌ایچون الکمقدس وظیفه دیکرلرندن آیرلمق اولمش ، آنك ایچون کیدییور.

مرادلینك آچیقنده ایصسز ، قاراکلق برقورونك‌قسوتلی‌دیبنده، قارا بردره‌نك همان کنارنده الای چادر قورمغه باشلامش ایدی ، الای کوزله کورولمز ، ال ایله‌طوتلمز ،طوپ ،تفنك تأثیر ایتمز ، قلنج، سونکو ایشله‌مز ، قارا،هیولا بردشمن قارشیسنده متوکلاً اردوکاه قوربیوردی . دشمنك بوکوزه کورونمز آوجباری سیدلردن بری ایچمزه‌طاغلمش ، بزمله‌یورومش ، بزمله‌طورمش ،تکرتکرچوجقلرمزی آولامغه باشلامش بوغیوردی . بتون آلایی تهدید ایدن بو فلاکت قارشیسنده اولادلر بدرلری دیمك اولان‌ضابطلره‌ضابطلرده اولادلرینه صارلمش صبروتوکلدن ماعدا هیچ برسلاحی اولمیه‌رق قاله‌جقدی . هرکس بو آلایدن ، آلای‌ده‌هرکسدن اوزاقلشیوردی . برایکی غریب کویلینك صمیمی نظرلرندن ماعدا بزی تسلی ایده‌جك هیچ برشی یوق ایدی . الایمزك قوماندانی خسته‌لرك باشنده دونیور ، ضابطلر صانکه قناد آچمش یاورولرینی قورومق ایچون چاره آرییوردی . اشته مرادلی‌یه کلنمش دها چادرلر بیله تمام قورولمامش ایدیکه بر حربیه‌لی برچالی اوستنه دوشمش اجلیله پنچه‌لشیوردی . ارقداشلری قوشوب باقدیلر ، اوچالی اوستنده اسماعیلی‌کوردیلر . آلوب چادره قویمق ایستدیلر ، فقط اسماعیل باغرییور : « یناشمیك ، بن قولرایه طوتلدم ، سز بولاشمیك ! » دییور . اسماعیل صوك نفسنده‌ده ارقداشلرینی قورویور ، کندی راحتی ارقداشلرینك سلامتی ایچون فدا ایدیبوردی .

برقاچ کون صکره :

قرانتنه محلی تبدیل ایدیله‌جکدی . مرادلیدن رامی قشله‌سنه کیدیله‌جکدی . الای ترنه بینمش ، مقری کوینه کلمش‌ایدی. اوراده رفیق نامنده‌کی حربیه‌لیده قولرا اعراضنی کوسترمکه باشلامشدی. حیات عسکریه‌ده‌کی صمیمیت شایان عبرتدر . عسکرلك ، قرداشلق ، بابالق ، اولادلق اوجاغیدر . انسانلر بوراده‌فضیلت امتحانلری‌کچیرر. وفاکارلق ، فداکارلق سوزلری بوراده بر ساحهٔ تطبیق بولور ، برر شکل‌حقیقت آلیر . اشته بوخسته‌چوجغك قولرا اعراضی کوستردیکی قومپارتیمانده‌کی ارقداشلری خسته‌دن اوزاقلاشمیور ، قاچمیور ، تلاش ایتمیور . بالعکس معاونت ایچون یناشمق ، صارلمق استیور . حالبوکه‌ضابطلری آنلری‌محافظه‌ایدییور ،قوربیورده‌کندیسی‌طوره‌میور، صوقلیور . کیرلنمش اشیالری بشقه‌سنه طوقندیرمیورده کندیسی طوپلایور ، ونهایت خسته‌نك قولنه کیرمش ایندیرییوردی. خسته‌نك ارقداشلری خفیفجه ضابطلرینه ایشتدیرییور : « ارقداشمزی هکیم آییره‌سه ، خسته مأیوس اولماسه ؟ » دییور .

بواثناده هکیم وضابطك قارشیسنده بولنان خسته بتون قوتی طوپلامش ، تام‌برعسکروضعیله‌طورمش ، برصاغلام‌انسان‌کبی تمناسی ایتمش : « افندم‌ارقداشلرمك سلامتی نه‌یی ایجاب ایتدیرییورسه آنی‌امر ایتمکزی رجا ایدرم » دیبور . استراحت واغوننه کیتمسی لزومی هکیم طرفندن سویلننجه رفیق درعقب سلام اطاعتی تکرار ایتمش کیدییور وقولنه کیرن ضابطنه : « رجا ایدرم بنی طوتمیکز برقاچ آدیملق برایچون قوتم وار » دییور . حالبوکه او آنده رفیقده نه‌قوت واردی ، نه‌درمان قالمشدی . یالکز یورکنده عسکرلك جوهری ایلیکلرنده‌عسکرلك غیرتی‌قالمش آنکله‌طوربیور ، آنکله‌یوربیوردی. ضابط رفیق استراحت قومپارتیمانه کوتوردیکی زمان رفیقك دیکر قرداشلری ، او قومپارتیمان ارقداشلری ، کیمی کندی قاپوطنی ، کیمیسی بکلکنی آلمش ، رفیقه ویرمك ، اوستنه اورتمك ایچون ارقه‌دن ، کتیرییور . او کیجه‌یی صباحه قدر تتره‌یه‌رك کچیرمکه‌راضی اولمش . یالکز رفیق ایصتمق ایستیورلرایدی. بوچوجقلرقولرانك سرایت‌ایدر اولدیغنی ، کوزه کوزوکمز ، سلاح‌چکلمز دشمن‌اولدیغنی بیلدکلری حالده تربیهٔ‌عسکریه‌نك انسانلرده‌وجوده کتیردیکی‌خواصك تأثیریله حرکت ایدییور ، بیله بیله تهلکه‌دن اوزاقلاشمیور . تهلکه‌ده‌کی بر ارقداشندن قاچمغی نفسنه یدیره‌میور ، قاچمق طوری انلره‌اغیر کلیور . حربده ال اله ، یوره‌ك یوره‌که اولمك‌ایچون ، برلکده کومولمك ایچون سوزلر ایتمش بو چوجقلر ، ذاتاً اولوم ایچون‌زمان ومکان اولمدیغنی ، اولومك ایسه عسکرلکده صوك رتبه اولدیغنی بیلن بو انسانلر ، ارقداشلرینی یالکز ومأیوس براقامق ایچون یناشیور ، ارقداشلرینی بو تهلکه‌دن قورتاره‌مه‌جقلرینی بیلدکلری حالده ، عزت نفس ایچون ، ارقداشلق ایچون کلیورلر . احتمال بوکا جنت دینده بولنور. خاطر ایچون اولوم اولورمی دینلرده اولور .

فقط بو حقيقتده بر فضيلتدر . ايشته بويله عسكرلردركه حربده جبانت كوسترەمز، دشمندن قاچاماز . سنجاق ، بايراق، طوپراق ويرەمز . ارقداشنى قورتارمەدن كچەمز . بلكه كندى اولور ، ارقداشى قورتولور. چونكه او بيليركه اجل كلدكجه اولوم بوقدر . اجل كلدكدنصكره‌ده؟ يارەده، [illegible]قچەده ، خستەلقده، باش آغريسنده، حتى هيچ يوقدن بر فجئەده وسيله‌دن عبارتدر . هپسى بردر . اوت عسكرى اولديرن ، طبيعى اولديرن وظيفه دكل اولومك مقدر اولوشيدر . مسلكك بوراده بالعكس فائده‌سى وار ، چونكه اثناى وظيفه‌ده اولن مسلكك شرفيله تتوج ايدەرك شهيد اولور . اكر انسانى يالكز مسلك اولدوره ايدى دنياده نه بر سيويل كنجلكده ئولور نه ده حربه كيرمش بر عسكر ويا سارى خستەلقلر محيطنده ياشايان اطبا صاغ قاليردى . مسلكنده جسور ، فضيلت اغورنده هر آن اولمكه حاضر واللهه متوكل بر انسان دائما چوق ياشار . واولدكدنصكره‌ده ملتك ، انسانيتك قلبنده ابدياً ياشار . اشته بووفاكار چوجقلرى وظيفه نامنه آنجق ضابطلرى كرى چويره بيلمشدى .

كيجه‌لين خاطرينى صوران ضابطنه عسكر رفيق آغرلشمش حاليله ينه قيامه ، سلامه چاباليور ، تأثر كوستريور ، كمال متانتله (بر شئيم يوق) ديبوردى .

آه نه غريب بر خاطره‌دركه صباحلين اوردولق آجيليركن رفيقك چاوشى زواللى (وفا) رفيقه اوغرامش احوال صحيه‌سنه دائر خبر كتيرمش سويليور نهايتنده‌ده « سز صاغ اولك بنده طوتلدم ! » ديبوردى . اوت زواللى (وفا) ده قولرايه طوتلمش ، فقط حالا آياقده قالمق، وظيفه كورمك استيوردى . رفيقك ضابطى رفيقك علاجندن وفايه‌ده ويردى . آنى‌ده تسليه باشلادى .

بر قاچ كون صكره

بر قاچ كون صكره وفا خستەخانه‌دن چيقدى . سلاح ارقداشلرينه التحاق ايتدى . وفا خستەلغنك ايلك كيجه‌سى الايك سنجاغى ديبنده كچيرمش ايدى . سنجاغك روحانيتى وفايى چابوق كرى كتيرمش سلاحه سنجاغنه قاووشديرمش ايدى . فقط اسماعيل ايله رفيق، زواللى، چوجقلر ، آنلر دونمديلر ، انلر ايچون سفره وسيله يوبول اوله‌جقمش ارتق كلمديلر ، كيتديلر ، اوچديلر، شهدا الايلرينه قارشديلر .

اسماعيل ، رفيق، شهيد عسكرلر ، عسكرجه كلشلر، عسكرجه دوشمشلر،عسكرجه كيتمشلر ايدى . بونلر وطنه خدمت ايچون يوله چيقمش ، عسكرلك يولنده دوشمش ، عسكرلك املريله شهيد اولمشلر ايدى .

سز ، عسكر اولادلر ، اولجه آرامزده چالشيوردیكز ، شمدى يوركلرمزده ياشيور اوستمزده طولاشيورسكز ، سزلر حربيه الايى مقدس سنجاغنك ابدى محافظلرى قالەجقسكز ، اردولره طاغيلان، كنديلرينه شرفلى خدمتلر ، غزالر ، شهادتلر آرايان ارقداشلريكزك معنى اوله‌جقسكز . درتيوز مليون مسلمانك فاتحه‌لرنده حصه‌كز اوله‌جق، اوتوز مليون عثمانلينك لسان تكريمنده يادكز قاله‌جق . نشيده‌لرنده سطرلريكز اوله‌جق، بووطنك آفاقنده خوش صدالريكز قاله‌جق ، رحمتلر سزه ، حسرتلر بزه شهيد عسكرلر .

عمر فوزى

ابراهيم علاءالدين بكك :

چوجق شعرلرى

مناسبتيله .

نه بر طلوع ، نه بر غروب لوحه‌سى بيله سير ايده‌مەين محله‌لرمزك كوشه‌لرينه صيغنوب اقفار ، آسمانلر تخيل ايتمك : آوروپانك فسحتكه تفكراتى قارشيسنده ، حقيقةً ، پك بيوك براقتدارفطرى‌يه وابسته‌در .

بز ، بتون حركات وادراكاتمزك دائرهٔ شمولنى هپ بومقياس داخلنده چويره‌جك اولورسه‌ق ، عصرلرجه آلقيشلانان بيوك سيمالردن، يوكسك دهالردن نيچون محروم قالمقده اولديغمزى همان اكلارز . واسع افقلر . . ايشته اكسيكمز ! فقط ، افقدن وسعت اراضى خاطره كلمسين . . اصل طار اولان افق فكريمز ، افق وجدانيمزدر ؛ دماغمز صانكه بردمير چنبره كچمش كبى دوشونه‌ميور ، يورولیور ؛ قلبمز سفلى هيجانلردن آيريلاميور ؛ مملكتك اك زنكينى ، اك آجى فلاكتلر اوكنده بى‌حس . . . الذكيسى ، مهم بر مسئله‌ده اعتراف غباوت ايتمكده ! . . نيچون ؟ شبهه يوقكه ، كندى كنديني يتشديره-مديكى ايچون : باشقه‌لرينه سرفرو ايتدكجه ، هرخيرى باشقه‌لرندن بكله‌دكجه هيچ بر فنالقدن قورتولاماز .

بو بر قاچ سطر مقدمه ، « چوجق شعرلرى » نك بزده ، دها بوكون بولونمش بر موضوعه كچمكده كوستردیكى قدرت سرانداز ه‌دن حصه‌مند اولسان برافتخار غيابى تأثيريله يازيليور . زواللى شاعرلر ، هله ، صوك زمانده ، عين بر ده دونه دونه ، كوزلرى قارارمش كبى آرتق نه سويلدكلرندن بى‌خبر ، اطرافى‌ده كندى دورانلريله هم حال ظن ايديورلر . . خاير ، روح ملته ، باخصوص ، ياورولرك روحنه نفوذ ايدبلكز : اونلرك دائما علويته توجيه‌بال ايتمك ايستين امللرنى كوره‌جك ، اونلرله متحسس ومتأثر اوله‌جق ؛ صوكره قلمكزى ساحهٔ مضيق خيالكزدن طاشيره‌جقسكز . .

ايشته ، « چوجق شعرلرى » ، بوطويغونك اوزرنده آتلمش ايلك محترز خطوه‌در . او ، ديكرلرى كبى نه مدهش برخود برسق ، نه ده كولونج برشهامت ادبيه عرض ايديور : بتون كوكلى صميميته ، رقته ، شفقت وخيره مجلوب اولديغى ايچون ، ايستيوركه ، هيچ اولمازسه « يارين » ايبلكلرله بسلنسين ، هيچ اولمازسه اختيارلغمز ، بزى تسلى ايدن پاك ومبارك حرمتارله چارچيوه‌لنسين . . . .

مملكتك احتياجلرينى دوشونه‌رك تأليف آثار ايدنلر آراسنده ،

چوجقلق عالمنه خطاب ایدن قاچ ادیبمز . چوجقلق عالمنی ترنم ایدن قاچ شاعرمز وار ! پژمرده کتبخانه‌لری طولاشان والده‌لرك، پدرلرك نهایت مأیوس نظرلرنده : « عجبا یازی یازانلرك زوجه‌سی، چوجقلری یوقمی ؟ » سؤالی اوقونیور . « اولادیمی جسماً بویوتمك ایچون تازه سود . صاف‌هوا بولویورم ؛ فقط کنج‌فکرینه‌جید ، نورانی صحیفه‌لر آچامیورم . » سوزلری هرعاقبت اندیش قلبدن دوکولیور . . شو عقـامت ادبیه‌نك سببی نه‌در ؟ بن ظن ایدییورم‌که ، ــ عدم تنزل ــ برزمانلر چوجق اولانلر ، بویونجه چوجقلغه اکیله‌میورلر ! . . . کتابجیلر طرفـدن ، منفعت مقابلنده عادتا جبراً یازدیریلان قورو ، اعتنادن عاری ، رنکسز مکتب کتابلرنده ایسه هیچ برقیمت خصوصیه بولنه‌ماز ؛ بونلرك هیچ بری دورطفولیتك رفیق وسیال فکر وأملنه نفوذ ایده‌من . چوجقلره یازارکن ، مقصد : کوچولمك ، سـقوط ایتمك دکل ؛ بالعکس ؛ یاورونك تروتمیز روحنه قدریوکسلمك ایجاب ایده‌جکی تماميله آکلاشلسین ، اونك حیاتی کندی حیاتمزه‌جیویله‌ك برمعرفت اعتقاد اولنماسین . [۱]

بوراده ، نقایص حکومتدن برنی‌ده‌عرضه مجبورز : مفیداثرلرك مکافاتلندیرلمامسی .. کرچه طلب ، بر آز صافیانه کورونور ؛ لکن ، کنج قلملری تشجیع ، ایی دوشونلری تقدیر نقطهٔ نظرندن ، الزم در . بزده آقاده‌می دها تشکل ایتمسه بیله ، معارف نظارتی تدقیق آثار وظیفه‌سـنی درعهده ایتمـه‌لی . مملکتك خصوصی انکشـافات فکریه‌سیله‌ده علاقه‌دار اولمالی ؛ نافع کتابلرك حکومتجه‌حق امتیازی بولنمالیدر .

*
* *

« چوجق شعرلری » نك قیمت ادبیه‌سنی ، قیمتا خلاقیه‌سـنی، مینی مینی کوکرجین حیاتلرله قرابت روحیه‌ده‌اظهار ایتدیکی‌صمیمیتی تقدیرایچون ، الکزدن دوشورمیه‌جککز اثرك، یالکز سرلوحه‌لرینه بیله کوز کزدیرمك کفایت ایدر . آچیکز ، « دین ، منظومه‌سنی ، عجبا هانکی یاورو قلب اونی ازبرلرکن : « ــ بن مسـلمانم ! » دیه حایقیرمیه‌جق .. هانکی بابا اونی دیکلرکن منتدار اولمایه‌جق . .

مائی کوکلر ، یشیل یرلر ، شهرلر ؛
بزه شرف فیصلدایان یرلر ،
اویان دیه اوغولدایان قورولر
دوشون ، باوروم ، بویرلرده نه‌لر وار ؟.
ایشته سنك : بومبارك مملکت ،
سه‌ك کبی اونی سوده ، خدمت ایت ...
سکا سلام ای‌عثمانلی بایراغی !

کیم بیلیر ؛ بونلری جیویلدایان پنبه دوداولر نه‌درین برشهقهٔ‌حزن وتأثرله تتره‌یه‌جك ، کوکلرده نه قدر آسـوده حسلرله فدا کارلقلر دوغمایه‌جق .. آننه کبی آیریلماز برر ابطه‌بی تسلیم‌ایدن چوجق آرتق وطننه کوز یوماجقمی ؟ باش چویره‌جکمی ؟

[۱] « لوی‌رانیسبون » ك (مضحکهٔ طفلانه) نامنده‌کی اثرینك مقدمه‌سی.

طبیعتك کوزللکلرینی نقشه ، بعضاً رسم ، شـعردن زیاده موفق اولور ، فقط ، رسـمك ــ ممکن دکل ــ موفق اوله‌میه‌جغی بر خارقهٔ بیان وارسه ، ایشته اوده : « کلبك »

بیاض ، یشیل ، سیاه ، صاری
او انجه‌جك قانادلری :
چمنده برمنکشه‌یه
آچار ایپکلی شمسه ...

نقشلی ؛ سوسلو ، مور ، صاری
او انجه‌جك قانادلری ؛
دوقونسه‌کز أریر ، سونر ؛
قالیر آووجده کولکه‌لر ...

تصویر اثیریسنی جیزن باشقه‌رقت خیاله تصادف ایتدیکزمی ؟ « جفتجیلر » ، (قورو) نك ، (میلله) نك صحرائی تابلولرینی آکدیرییور :

روزکار کلیر ، کوك یوزینی قوجاقلایان تپه‌دن ؛
یلپازه‌لرله اکینلری اوزاقده‌کی دکرمن...

حزین حزین قوال سـی اووالره یاییلیر ؛
جیفتجیلرك شنلکنه دوغان آی‌ده باییلیر ...
« ییلدیزلر » ، « دکزلر » ده برر اثر نفیس .

*
* *

حاصلی ، پك ظریف ورنکین انخیلرله دونانمش بو کوچوجك تاج طفولیتی ، آورویانك ، کائناته یاییلان کیسوی خولیاسنه عرض ایده‌رك :

— بزده‌ده اثرلرنی پیرلانطه‌لرله حك ایدن کنج صنعتکارلر وار ...

دیه‌بیلیرز .

عثمان فخری

یانمش محله‌لرك اعماری مسأله‌سی

— ۲ —

یانمش استانبول محله‌لرینك اعماری مسأله‌سی ، بعض طرفلردن اراضیٔ وقفیه اوزرینه اقراض معاملاتنك تسهیل وتوسـیعی اساسنه مستند لوایح قانونیه‌نك تسریع قانونیتی طلب ایتدیرمش اولدیغندن کچن هفته‌کی مقاله‌مده ، علی‌الاطـلاق اراضی ترهین ایدوب بورجه آقچه آلمه‌یی مملکتمزده قولایلاشـدیره‌جق قانونلرك ، حالا عثمانلی ایمپراطورلغی اراضیسنك اك جوق قسـمنه مالك ومتصرف اولان

مسلمان وتورك عنصری حقنده اصلا خیرلی اولمیه‌جغنی اظهار واثباته چالیشمشدم . بو سفر ، مسألهٔ مذكوره‌یی حل ایدیلمش ، یعنی اراضیٔ وقفیه واموال غیر منقوله‌یه دائر مرحوم حماده پاشا ومحمود اسعد افندینك لایحه‌لری اكتساب قانونیت ایله‌مش فرض ایده‌رك ، صرف محلات محترقه‌نك اعماری مسئله‌سنك تدقیقیله اوغراشه‌جغم .

یانمش محله‌لرك اعمار ایدیله بیلمه‌سیچون ، استانبول مطبوعاتی شمدی‌یه قدر ، اوچ اصول كوستردی . رسمی منابعدن ترشح ایتمشه بكزر معلومات وافاداتده اواوچ اصولدن خارج بر شی اوكرنمدی ، اصول ثلاثه شویله خلاصه اولنه بیلور :

(١) یانمش محله‌لرك عرصه‌لرنی كاملاً **برشركته صاتمق** . . شركت،اشترا ایتدیكی عرصه‌لر اوستنه اوروپاده اولدیغی كبی مكمل ویكی طرزده مبانی انشا ایده‌جك ، صوكره ، بدلی یواش یواش ، مقسطاً اودنمك شرطیله او عرصه وبنالری ایسته‌ینلره صاته‌جقدر .

(٢) یانمش محله‌لرك عرصه‌لرنی **ترهین ایده‌رك** بر شركتدن سرمایه تدارك ایلامك وبوسرمایه ایله عینی ویا غیری شركته اماكنی سینه‌طبیعی اوروپا كاری،مكمل برطرز نوینده ! — انشا ایتدیرمك بعده بو اماكنی ، یا هر عرصه اوزرنده‌كی بنا اوعرصه‌نك صاحبنه اولمق شرطیله، یاخود بو شرطه‌رعایت ایدیلمه‌مك اوزره حریقزده‌لره ویرمك. بویله‌جه یكی‌أوه صاحب اولانلر ، خانه‌لرینك بناسی ایچون صرف‌اولونان پاره‌نك، تعبیر دیكرله عرصه وخانه‌لرنی ترهین ایده‌رك بورج آلدقلری سرمایه‌نك فائض ورأس‌المالنی معین‌براصول‌دائرەسنده، جسته جسته تأدیه‌یه مجبور طوتیلاجقلردر .

(٣) حریقزده عائله‌لر برلشوب ، **براتحاد وتعاون‌بانقه‌سی تأسیس** ایلیه‌رك ، سرمایهٔ اساسیه‌سی یانمش أولرك عرصه‌لرندن متشكل اوبانقه واسطه‌سیله ، اماكن محترقه‌یی تكرار انشا ایتدیروب ، مصارف انشائیه‌یی تقسیط تقسیط ، اتحاد وتعاون بانقه‌سنه اودنمك اوزره ، اویاپلمش اعلا ، یكی‌أولره كیروب یرلشمك . اتحاد وتعاون بانقه‌سنك سرمایه‌دارلری بالذات حریقزده‌لر اوله‌جغندن ، بو اصولك تطبیق حالنده ، بانقه‌نك كاروضرری‌ده بالطبع اونلره عائد بولنه‌جقدر .

یانمش محله‌لرك اعماری ایچون ، بوكونه قدر بنم ایشتدیكم،بیلدیكم تصورانك زبده‌سی بونلردن عبارتدر . شمدی بواوچ اصولی بر بر نظرتدقیقدن كچیره‌رك ، یانمش عائله‌لره نفع وضررلری درجه‌سنك تقدیرینه صرف‌ذهن ایده‌لم .

برنجی اصول ، بنم خاطریمه ، درحال شو سؤاللری كتیریور : محلات محترقه‌نك پلانی تنظیم اولونوب ، سوقاق ، جاده ، میدان وسائره آجلدقدن صوكره ، قالان اراضی برشركته صاتیلاجق ، اعلا ، فقط بوشركتك سرمایه‌سی نره‌دن كله‌جك، عثمانلیلر آره‌سنده‌می‌طوپلانه‌جق، یوقسه اوروپادنمی كتیریله‌جك ؟ یعنی‌اسم‌رسمیسندن صرفنظر،حقیقتده شركت براجنبی شركتیمی اوله‌جق ، برعثمانلی شركتیمی ؟

ثانیاً عرصه‌لرنی شركته صاتان حریقزده‌لر ، او عرصه‌لرنی شركتك اوزرلرینه انشا ایتدیكی مبانیٔ جدیده ایله‌برابر ، ولو بدلی جسته جسته تأدیه اولنسون ، اشترا ایدوب ، آتا بابادن قالمه یر ، ویوردلرینه تكرار صاحب اولابیله‌جكلرمی ؟

ثالثاً ، شركتك آلدیغی عرصه‌لر وشركتك اونلر اوستنه یاپدیغی بنالر اسكی صاحبلرینه انتقال ایتمزسه ، كیملرك ألینه كچه‌جك ؟

برنجی سؤالك جوابنی ویرمك ایچون ، ظن ایدرم‌كه بردقیقه بیله دوشنمه‌یه لزوم یوقدر . صرف ممالك عثمانیه‌ده بر سرمایه طوپلاناماز . یانغینك ایرته‌سی كونی ، یانان اماكنك آز مدت‌ظرفنده انشاسیچون ، ایجاب ایدن تدابیردن بحث ایتمش اولان صدراعظم حضرتلری عیناً شویله بویورمشلردی: «بدلی ، بر مدت‌معینه ظرفنده مقسطاً تأدیه ایدلمك شرطیله محترق اماكن انشاسی ایچون اوروپادن سرمایه تداركی اسبابنه توسل اولنه‌جقدر . » دیمك اولیوركه‌شركتك نام‌وعنوانی نه‌اولورسه اولسون . سرمایه اوروپادن كله‌جكی ایچون ، ماهیتی اوروپالی ، اجنبی اوله‌جق ؛ وبناءً علیه استانبولك اكثزیاده اسلام یاتاغی اولان مرجان ، قوسقه ، آقسرای . . . والخ محله‌لرینك عرصه‌لری ، استانبول واك زیاده مسلمان ملكی اولان اراضیسی اوروپالی واجنبی تحت‌تملك، وتصرفنه كچه‌جك. .

واقعا ، حریقزده‌لر اسكی عرصه‌لرنی ، اوستلرنده‌كی اولریله برلكده شركتدن استرداد وتخلیص ایده‌بیلیرلرسه ، بوتهلكه موقت برتهلكه اولمش اولور ؛ لكن ، عجبا استرداد ایده‌بیلورلرمی ؟

اشبو ایكنجی سؤالك غایت واضح ومدلل جوابنی ، « طنین » غزته‌سنده (١٧ تموز ١٣٢٧) « پاروس » نام‌مستعاریله‌جداً درین ومفید مقاله‌لر یازان ذات‌محترم ویریور :

حریقدن مصاب اولانلر بوتقدیرده سادەجه پاره ایله ارضا ایدیلش‌اوله‌جق هربری آزچوق برمبلغ الده ایده‌جك وبونی‌متعاقب‌صحنه‌دن كندینی چكه‌جك. بوپاره ایله دها اوزاق هرهانكی برمحله‌ده براو یاپدیره‌جق ، یاخود پاره‌سنی هرلصل ایسترسه صرف واستعمال ایده‌جك ، بوكا آرتق كیمسه قاریشه‌ماز وكندیسی ایچونده بوندن صوكرا كیمسه وظیفه ایدنمز .

بویله معامله نتیجه‌سنده مصابین پك زیاده ضرردیده اولمش اولورلر. زیرا بوكون استانبول زمیننك حائز اولدیغی قیمت ایله برقاچ سنه‌صوكرهٔ اكتساب ایده‌جكی قیمت ایكی مختلف كمیتدر ، اكر خانه‌لری محترق‌اولمسه‌ایدی،صاحبلری برقاچ سنه مرورنده عرصه‌لرنی دها بهالی‌یه صاته‌بیلیرلردی . شاید بوفلاكتزده‌لره بوكون عرصه‌لرینك قیمت حاضره‌لری تسویه ایدیله‌جك اولورسه الرینه چوق چوق اخر برمحله‌ده او یاپدیره‌جق‌قدر برپاره كچر . استانبولك كوبكندن برعرصه‌یه مالك اولمق كبی ایی برفرصت آنلر ایچون الی‌الابد غائب اولور . آتش خانمانسوز سعادت حاللرینی محووخراب‌ایتدكدن‌صوكرا معاملهٔ مفروضه‌ده مداراستقباللرینی غصب ایتمش اولور.

واردخاطر اولان برمثالی برای‌مقایسه‌ایراد ایده‌لم : بومثال ، بلغارستانك پایتختی اولان صوفیه‌در . بوشهر استانبولوف زمان اداره‌سنده طرز جدید برپلانه توفیقاً مجدداً انشا اولندی . اسكی خانه‌لرك اصحابی پاره ایله تطمین وتضمین ایدلدی . بونلره عرصه‌لرینك وهدم ایدیلن خانه‌لرینك بدل‌ثانی‌تسویه ایدلدی . فقط بوآدملره صوكرا نه اولدی ؟ بونلر اورته‌دن غائب اولدیلر ، بونلردن داخل‌شهرده حالا خانه صاحبی اوله‌رق یالكز برقاچنه تصادف قابل اوله‌بیلیر .

یکی انشاآت پلانی موقع تطبیق واجرایه وضع اولنمغه باشلانیر باشلاماز صوفیه‌ده عرصه فیأتلری قوتله ترفعه باشلادی .

بو احوال وشرائط قارشوسنده اسکی خانه صاحبلرینك تضمینات اوله‌رق آلدقلری اللرنده‌کی سرمایه‌لر اسکی یرلرنده عرصه آلملرینه آرتق کفایت ایتمیوردی . وابنیه انشاآتی نظامنامهٔ جدیدی خانه انشاسی ایچون اولدقجه آغیر کلفتلر ، وظیفه‌لر تحمیل ایلیوردی . اونك ایچون اصحاب سابقه محلات خارجیه‌ده یورد ایدنمك مجبوریتنده قالدیلر .

ایشته استانبولده‌ده مصابینه یالکز عرصه بدلنك نقداً اعطاسیله اکتفا ایدیله‌جك اولورسه عین حال واقع اوله‌جقدر . یکی شهری شرکتلر تأسیس وانشا ایده‌جك ، اهالیٔ عتیقه‌نك یرینه سکان جدیده قائم اوله‌جق ، محلات مذکوره‌نك بوتون ماهیت وطبیعت اجتماعیه‌سی تماماً دکیشه‌جك .

« پارووس » افندی ، دها مؤخر بر مقاله‌سنده ، ینه عین موضوعه انتقال ایله دیورکه :

«سرمایه‌دارانك کندی معاملات مالیه‌لری حسابنه نقطهٔ نظرلری «فی الحقیقه باشقه‌در . بونلر ساده‌جه بوتون موجودی یالکزجه‌ یوتمق ، «باشقه‌سنه بر شی براقمامق ایسترلر . محترق خانه‌لرك انقاضی ایله برابر «حریقزده‌لرك حقوق تصرفیه‌سی‌ده سیلوب سپوریله‌جك ؛ یرکندیلرینه «صاتیله‌جق ، ایشته بوقدر ! حتی صاحبلرینه عرصه‌لرینك یانغیندن «اولکی بدللرینی تسویه ایتمك بیله لازم کلسه ، بونی‌ده بر معاونت «مخصوصهٔ خیرخواهانه ، بر لطف احسان عالی العال فرض وقیاس «ایده‌جکلر ، زیرا شمدی خرابه حالنده وصاتیلق بونجه اراضی «قارشوسنده عرصه‌لرك قیمتی پك آزدر ! دینیلیور . ایشته بو زنکین «آدملر دوچار فقر ضرورت اولان زواللی فلاکتزده‌لره بو طرزده «استهزا ایدیورلر ، خور نظرله باقیورلر . بو عادتا «ôte toi , que je m'y etet» دیمکدن باشقه بر شی دکلدر . حکومت بونجه اهالینك حقوق ومنافعنی فدا ایده‌من .

صوفیه‌ده استانبولوف فی الحقیقه بو یولده معامله‌ده بولندی . «برقاچ سیاسی دوستلری اولمق اوزره بعض اراضی آلیویره‌جیلرینی «صاحب ثروت ایتدی . چونکه شهرك تعدیلاً انشاسندن مقدم مترو «مربعی ۲۰ — ۳۰ فرانقه اولان یرلرك فیئاتی عملیات تعدیلیه‌دن «صوکرا ۴۰۰ — ۵۰۰ فرانقه چیقدی . محلات بعیده‌ده مترو مربعی «۰،۵۰ — ۱ فرانقه اولان یرلرك فیئاتی‌ده ۲۰ — ۳۰ فرانقی بولدی . «بو عددلره صورت قطعیه‌ده اعتماد اولنه بیلیر : صوفیه‌ده الك بللی «باشلی عرصه معامله‌جیلرندن بالذات تحقیق ایتدم . بو معامله یوزندن «اسکی عرصه صاحبلرینك استفاده‌دن محروم ایدلدکلری مبالغ جسیم ، «مدهش بر سرمایه تشکیل ایدییور .

«استانبولده عرصه فیئاتلرینك ترفعی ، طرز جدید انشاآت «پلاننك تطبیقندن صوکرا ، شبهه‌سز صوفیه‌دن دون اولمیه‌جق ، «بالعکس دها ایلری کیده‌جکدر . شمدی ۱۰۰ لیرا قیمت تقدیر «اولنه‌جق بر عرصه‌سی بولنان کیمسه ایلروده بو عرصه‌نك مطلقا «۲۰۰۰ حتی دها زیاده لیرا قیمتی حائز اوله‌جغنی نظر اعتباره آلمالیدر . «بو سوز اصلا مبالغه‌یه حمل اولنمامالیدر . مقام استشهادده مثال «اوله‌رق ذکر ایتمکده اولدیغم صوفیه بوکون بیله آنجق ۱۰۰،۰۰۰ «نفوسلی بر شهردر . حالبوکه درسعادت میلیونلق بر شهردر ویك «پارلاق بر استقبال تجاریسی اولان مهم بر لیماندر .

احتمالکه تورك اهالینك عقلسزلغی ، ترقیدن محرومیتی کبی سوزلرله «تحقیرات وتزییفاتده بولنه‌جقلر اولور . بونلرك اهمیتی یوقدر لکن حریقزده‌لر بونجه فوائد ومحسنات جامعه‌سیله برابر یرلرینی بلاقید وشرط پاره مقابلنده الدن چیقاره‌جق اولورلرسه ایشته او وقت خالص مجنون لقبنه لایق اولورلر . بویله بر حرکتده نیچون بولنسونلر ؟ شهرك بر طرز جدیده قلب وتحویلی ایچونمی ؟ سرمایه‌داران بو یوزدن میلیونلر «قازانه‌جقلری ایچون البته شهرك بر شکل جدیده قلبی طرفدارلغنی «ایدرلر .»

« پارووس » ك دیدکلرینه ، تماماً اشتراك ایتدیکمی بیاندن باشقه بر سوز علاوه‌سنی فضله بولیورم . بو محترم مقتصدك ، وقایع وارقامه واقتصادك لایتغیر قوانین بی رحمانه‌سنه مستند صریح وقطعی افاداتی مکملاً کوستریورکه عرصه‌لرینی بر دفعه اللرندن قاچیران قوسقه‌ و آقسرای سکانی ، اوزواللی خفاف احمد افندیلر ، یاغلقجی فائق بکلر ، حاجه خدیجه خانملر ، بر دها محله‌لرینك یوزینی کوره‌میه‌جکلر ، آنا ، بابادن قالمه اوبارقلرینه تکرار صاحب اولامیه‌جقلر ، ادرنه قپو ، طوپقپوسی ، ایوب سمتلرینه طوغری مهاجرته مجبور قالاجقلردر . ذاتاً آزیجق دقتله اطرافه باقیله‌جق اولورسه اون اون بش سنه‌دنبری وهله ایکی اوچ سنه‌در ، استانبول اراضیسنك ساحللردن وعلی الخصوص لیماندن تپه‌لره طوغری غیرمسلم واجنبی عنصری طرفندن فتح واستیلا اولنوب مسلم عنصرك ، متصل هجرا وحیاتسز محله‌لره رجعت والتجا ایله‌مکده بولندیغی قولایلقله مشاهده ایدیله‌بیلور . بو استیلای اقتصادینك الك بارز صفحه‌لری ، بوکون خواجه پاشا ، جغال اوغلی ومحمود پاشا سمتلرنده کوزه چارپار . داخلنده مظنهٔ کرام مقابری بولونان عرصه‌لرك غیرمسلملره فروختی قانون ویاعادتله ممنوع اولدیغندن ناشی ، بورالرده اولرینك آلتنده‌کی تربه‌لری کیجه‌لری تا بصباح اوغراشه‌رق ، سوکوب قالدیران مسلم او صاحبلرینك بولندیغنی کندی قولاقلرمله ایشیتدم ! اوچ ، بش غروش قزانه‌جغم ، دییه بودرجه عادیلکلره تنزل ایله‌ین ، اجدادینك اوجاغنی یبانجی اللره براقوب ، عاطل ومسکین حیاتنی باریندیرمق ایچون ساکن محله‌لر آرایان مبارك همشهریلریمز بویله کوز اوکنده طوروب طوریرکن ، عرصه‌لری اجنبی قومپانیه‌سنه صاتیلمش بیچاره حریقزده‌لرك فیئاتی اون دفعه ، بلکه یکرمی دفعه فیرلامش اسکی مسکنلرینه بر دها عودت ایده‌بیلمه‌لری ، اولمشلرك تکرار دیریلوب دنیایه کلمه‌لری قدر مستحیلدر .

بو حالده او عرصه‌لری واوزرلرینه شرکتك « بر طرز شیرین ونوینده » یاپدیغی اماکنی کیملرمی صاتین آله‌جق ؟ ـ اجنبیلر ، غیرمسلم عثمانلیلر ، خلاصه دنیاده یاشامق ایسته‌ین ویاشامه‌یی بیلن آدملر صاتین آله‌جق .

پارووس افندینك تحلیلاتنه مستند تمهیدات عاجزانه‌مك خلاصه‌سی

شودر: اگر یانمش محللرك عرصه‌لری برشرکته صاتیلمجق اولورسه استانبولك قلبطاغی اجنبیلره تسلیم ایدیلمش اولور.

*
* *

عرصه‌لری ترهین ایله سرمایه تدارك ایتمك صورتیله ویاخود حریقزده‌گانك بالذات تأسیس ایلیه‌جکلری اتحاد وتعاون بانقه‌سی وساطتیله، یانمش محله‌لرك اعماری اصوللرینك تدقیق ومحاکمه‌سنی بومقاله‌نك اوزامسندن دولایی، هفته‌یه تعلیق مجبوریتنده‌یم.

سعفص

شئون

اون ایکی بیك انجیل!

مسلمان آرناودلرك نظر دقتنه:

اون ایکی بیك انجیل آرناود لسانه ترجمه اولنه‌رق شهرمزده‌کی بین‌الملل تجارت مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. اشبو انجیللك دین عیسویتی تعمیم ایچون باصلدیغنه شبهه یوقدر. مسلمانلق ناشرلری گوزلرینی آچسونلر. هله شهرمزده جمعیت علمیه گوزلرینی قپایوب اویقویه یاتمه‌سین. گویا وارنجه‌یه قدر هر طرفه واعظلر گوندرملی، عیسویتك منع انتشارینه چالیشملیدر. «نیر حقیقت»

روسیه:

صیجاقلر، قوراقلق و یانغینلر. — بو سنه روسیه‌نك مسلمانلرله مسکون شرق ولایتلرنده فوق العاده صیجاقلر حکم سوریور. مثلا بعض یرلرده درجهٔ حرارت گونش آلتنده (۴۶) یه چیقیور. حتی بخاراده بر گون درجهٔ حرارت + ۶۳ ی بولمشکه یازی یابس وحار اولمغله مشهور بخارا ایچون بیله بو صیجاقلق پك نادر وقایعدندر. حرارت بویله آرتدقجه آرتیور، یاغمور ایسه هیچ یاغمیور. بونك نتیجهٔ طبیعیه‌سی قوراقلق اولیور و یانغین چیقیور. اکلاشیلان یانغین بو سنه یالگز استانبوله مخصوص بر آفت دکل، تورکستان و روسیه شرقی کوی و شهرلریده متصل یانوب کول اولیورلر و برچوق مسلمان قارده‌شلریمز اورالرده‌ده آو و بارقسز قالیورلر. روسیه مسلمان غزته‌لرینك متمادیاً خبر ویردکلری یانغینلر ایچنده، استانبولده اولدیغی کبی گونده ایکیشر پارلایانلری‌ده وار. گرك قوراقلقدن، گرك یانغینلردن حاصل اولان ضرر وزیان مقداری گیتدکجه آرتیور ومیلیونلره بالغ اولیور. همان جناب حق، هر جهتله بی بخت اولان مسلمانلرك حالنه آجیسون!

تضییقات. — بر طرفدن روسیه مسلمانلری اوزرینه قوراقلق و یانغین آفتلری صالدیروب طوریرکن، دیگر طرفدن‌ده روس حکومتی مسلمان آره‌سنه حرکات سیاسیه وجودی بهانه‌سیله اصلا امان ویرمکسزین مسلط اولیور: پیرم ولایتنده «ناوزوا» اعمالاتخانه‌سنده امام اولان شاکرجان افندی حمیدی ایله معلم صادق افندی حمیدی، تجاردن میر حیدر حبیب‌الله، حمیدالله غفار، نظام‌الدین ابراهیم و پولیس مأموری غلمان شهیدالله افندیلرك خانه‌لرنده تحریات اجرا اولنوب بالجمله کتب واوراقلری مصادره ایدیلمشدر.

§ قازان ولایتنده کاچیر قریه‌سی امامی عبدالله افندینك و بچاق قریه‌سنك امامی حنفی افندینك خانه‌لرنده دخی تحریات اجرا ایدیلمش وامام افندیلر توقیف اولونمشلردر.

§ قازاقستانك «سیمی» شهرنده قازاق افکار منوره‌سی اصحابنك مشهورلرندن معلم میر یعقوب افندی طولو آتك حجره‌سیده آرانوب کندیسی توقیف ایدیلمشدر. تحریاتده بر چوق پولیس وژاندارمه مأمورلری بولمشلر وتحریات صباحدن تا گیجه یاریسنه قدر دوام ایتمشدر. میر یعقوب افندینك کتب واوراقی آره‌سنده مأمورین ضابطه‌نك اك چوق نظر دقتی جلب ایدن کندی أثری اولان «اویان قازاق» رساله‌سیله «قازاقستان» غزته‌سنك نسخه‌لری وقازاقچه «اورنه‌ك»، «قرق ماصال»، «طومچ» کتابلری اولمشدر. بو کتاب ورساله‌لرك جمله‌سی سانسورك مساعده‌سیله طبع اولونمش آثاردندر. میر یعقوب افندینك «قازاق» چوجقلری ایچون حاضرلامقده اولدیغی اوچنجی جزؤ قرائت کتابنك مسوده‌لریده مصادره اولونمشدر.

§ بوبیده ۷ تموز آقشامی زوالی ساعت اونده آلتی ژاندارمه ایله درت مأمور کلوب برادران بوبی مخدوملرینك دکانلرینی، بودروملرینی، کتبخانه ومدرسه‌لرینی مهرله‌مشلر وفرداسی ینه گله‌رك ایرته‌سی گونی ساعت ۱۲ یه قدر تفتیشاتده بولنمشلردر.

مأمورین هرنه قدر اولجه اولدیغی کبی شدت گوسترمدیلرسه‌ده غایت دقتلی تفتیش ایدوب نورالهدایه، ثروت فنون، خطط المنار، تاریخ عرب، تاریخ قوم ترکی، بلغار تاریخی. توقایف شعری، عزیز فیضی شعری، معلومات، طنین، روح البیان ترکی، بیان حقیقت، نجم حریت، المؤید، صراط مستقیم، مجید غفوری شعری، مسلمانین غزته‌سنك بشنجی نومروسی ودها سائر بعض کتابلری المشلردر. بونلردن بشقه برچوق کتابلر دها صورمشلردر. تفتیش جمعه گونی اولمق مناسبتیله اهالی امامسز قالدقلرندن مع التأسف جمعه نمازینی‌ده قیله‌مامشلردر.

قازاقلر آتریور. — روسیه‌ده‌کی مسلمان قارده‌شلریمزه دائر یوقاریده موجب تأثر وتألم خبرلری یازدقدن صوگره گوگلزه فرح ویره‌جك بر حوادثی‌ده درج ایدهلم: معلومدرکه روسیه تبعه‌سی مسلمانلرك قسم کلیسی، آسیای وسطی بوزقیرلرنده هنوز بدوی بر حیات سورن

وتورك بویوك عائله‌سنك اك صاف وصاغلام بر عضوی اولان قازاق قارده‌شلریمزدر . کافه‌سی دین اسلام ایله متدین بو قازاق تورکلرینك مقدار حقیقیسی تماماً معین اولمامقله برابر ٨ الی ١٠ میلیون تخمین اولنه‌بیلورلر . آره‌لرنده دیکر عرق ومذهبه منسوب همان هیچ کیمسه یوقدر . روسیه بونلردن دها عسکر آلامیور ، امور داخلیه‌لرینی شریعت واسکی تورك عادتنجه کندیلری اداره ایدییورلر . بعض کاشف ومدققلر قازاقلرك ، مدنیت غربیه ایله تماسدن متضرر اولوب سنه‌دن سنه‌یه اکسلدکلرینی ادعا ایدیورلر وآمریقانك یرلی اهالیسی کبی غرب اهالی خرستیانیه‌سی تأثیری آلتنده بیته‌جکلرینی سویلیورلردی . روسیه مهاجرت اداره‌سنك نشر ایتدیکی رسمی استاتستیقدن قره‌خبر مژده‌جیلرك ادعاری واهی اولدیغی تبین ایدیور . قازاق قارده‌شلریمز ، حمدالله آرتیورلر . ومقدار تزایدلرنده اقوام غربیه‌نك بعضیلرندن فضله‌در . قازاقلرك ارککلری هرسنه ١٠٠٠٠ نفوسه ١٥٤ قادینلری ایسه ١٠٠٠٠٠ نفوسه ١٢٠ نفوس آرتمقده‌در . غرب اقوامی ایچنده چوق آرتانلردن معدود روسیه‌نك مقدار تزایدی ، وسطی اوله‌رق (١٠٠٠٠٠) ده (٢٠٠) اولدیغنه کوره ، قازاقلرك ، چوجق یتشدیرمك ، خسته تداوی ایتمك کبی تأمین حیات ایده‌جك مبرم وسائطدن محروم بولندقلری حالده ، بوقدر آرتمه‌لری ، عموم تورکلر ومسلمانلر ایچون سوینیله‌جك بر خبردر .

قافقازیا :

شمالی قافقازیاده عربجه غزته . — شمالی قافقازیانك غروزنی شهرنده روسجه منتشر « تیرسکی قرای » غزته‌سی ١٥ تموزدن اعتباراً بر قسمنی عربجه نشر ایتمه‌یه باشلامشدر . سببی ، شمالی قافقازیاده ساکن مسلمانلرك عما لسانی عربجه‌در ، اوقویوب یازمق بیلنلر آره‌لرنده عربجه تکلم ومخابره ایدرلر ، حتی امامار حکومته کوسترمك مجبوریتنده اولدقلری قیوداتی بیله عربجه طوتارلر . روس غزته ایشته بوصنف خلق اوقویوب اکلاسین دیه عربجه بر قسم علاوه‌سنه لزوم کورمشدر . لکن ماورای قافقازیاده منتشر مسلمان جرائدی بو قسمك عربجه اولمقدنسه ، تورکجه اولماسنی تصویب ایدیورلر وتورکجه اولدیغی تقدیرده دها چوق کیمسه‌لر طرفندن آکلاشیله‌جغنی یازیورلر .

تورکستان :

تورکستانده بر مسیونر . — تورکستان ولایتلرینك روس حکومتنك اك بویوك رئیس روحانیسی اولان پیسقوپوس تورکستان ایچون خصوصی بر مدرسهٔ دینیه آچلماسنی سن سینود مجلسندن طلب ورجا ایتمشدر . بو مدرسه‌ده ، دیکر خرستیان روحانی مدرسه‌لرنده اولدیغی کبی فرانسز ، آلمان ، یونان ولاتین لسانلری اوقودیلمایوب ، اونلره بدل عربجه ، تورکجه وفرسجه ایله علوم دینیهٔ اسلامیه اوکردیله‌جك وبوصورتله تورکستان مسلمانلرینی تنصیره ساعی واعظلر یتشدیریله‌جکدر .

بخارا

بخاراده افغانلیلره مأمور سیاسیسنك اخراجی . — بر خیلی سنه‌لردنبری بخاراده افغان امیری حضرتلرینك بر مأمور سیاسیسی بولنیور وافغان تبعه‌سنك امورینه نظارتله برابر ، بخارا وروسیه احوالنی حکومت متبوعه‌سنه ایصالدن کیری طورمیوردی . یاقین زمانه قدر بومأمورك وجودندن خبردار اولمایان روسیه حکومتی ، بوسفر خبر آلدیغندن ، بخارا حکومت مستقله‌سنه (!) مأمور موی الیهك طردینی امر ایتمش وبخارا حکومتی‌ده بالطبع امره اطاعتدن غیری چاره بولامامشدر .

بوسنه وهرسك

صوسیالیستلر اجتماعی . — بوسنه سرایده صوسیالیست بوشناقلرك قونغره‌سی انعقاد ایتدی . قونغره مقرراتندن اك مهمی ، بویوك اراضی صاحبی بکلرك اراضیسنی قوهٔ جبریهٔ حکومتله استملاك ایتدیره‌رك اراضیسز فقرای اهالی‌یه توزیع قیلدیرمق طلبنی محتویدر . بویوك اراضی صاحبی بکلرك همان جمله‌سی مسلمان ، اراضیسز اهالینك ایسه هپسی اورتودوقس خرستیانی اولدقلرندن ، قونغره مقرراتی حکومت طرفندن نظر اعتباره آلینه‌جق اولورسه ، مسلمان اهالینك بوسنه وهرسکده‌کی قوتلرینك تملی کوشه‌مش اوله‌جقدر . قونغره مقرراتندن دیکر بر مهم ماده‌ده ، بوسنه وهرسك مجلس مبعوثانی انتخاباتنده الیوم ساری اولان اصولك تغییرینی ایسته‌مکدر . اصول حاضر موجبنجه بوشناقلرك مذاهب مختلفه منسوبلری ، کندی ایچلرندن معلوم المقدار مبعوث سچمکده‌درلر . مثلا بوتون بوسنه وهرسك اهالیسنك ثلثنی تشکیل ایدن مسلمان بوشناقلر ، مجلس مبعوثانه ٢٤ مبعوث کوندریورلر . قونغره‌نك توصیه ایتدیکی اصول ، مذهب فرقی کوزدیلمکسزین قاریشیق بر صورتده انتخاب اجراسیدر . بو تقدیرده بویوك اراضی صاحبی اولان مسلمانلرك کوندره‌جکلری مبعوث عددی اکسیله‌جك وصوسیالیستلرجه مطلوب قوانین دها سهولتله مجلس طرفندن احضار اولنه‌بیله‌جکدر .

صراط مستقيم ١٣٢٦

مطبعه و محل اداره :
جغال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
٢٢ نومرو

مسلكمزه موافق آثار
جديده ممنونيه
قبول اولنور
....
درج ايدلميان آثار اعاده اولنماز

دين ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبيات ، تاريخ ، وسياسياتدن وبالخاصه احوال وشؤون اسلاميه‌دن بحث ايدر هفته‌ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلى

	سنه‌لكى	آلتى آيلغى	
ممالك عثمانيه ايچون	٦٥	٣٥	غروش
روسيه «	٦٠٥	٣٠٥	روبله
سائر ممالك اجنبيه	١٧	٩	فرانق

صاحب ومؤسسلرى :
ابو العلا زين العابدين ـ ح . اشرف اديب
تاريخ تأسيسى
١٠ تموز ٣٢٤

درسعادتده نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در
....
قيرله‌دن مقوا بورو ايله كوندريليرسه سنوى
٢٠ غروش فضله آلنير

عدد : ١٥٦ — ٧ رمضان ١٣٢٩ پنجشنبه ١٨ اغستوس ١٣٢٧ — آلتنجى جلد

أتهلكنا بما فعل السفهاء منا

رمضان كلدى زماننده بو ييل ، حمد اولسون ،
او بر آز بلكه آزاتير چكيلن آلامى .
خسته‌لق ، زلزله ، يانغين ، قاريشيقلق ، قيتلق ،
دها بيكلرجه فلاكت ازييور اسلامى .
« خلق چوق آزدى‌ده اوندن بو بلالر ....» ديئيور ؛
آزمايان يوقمى ، بتون اهل صيام آزغين‌مى ؟
كيمسه ، يارب ، سفها اونلرى امهال ايتمه ؛
يوقسه بر ملت معصومه‌يى پامال ايتمه .

مسلمانلقده مدنيت

مسلمانلرك محاربلرينه قارشى اولان وجيبه‌لرى

تاريخ ايله مؤيد حقائق ثابته‌دندركه : عليه الصلاة والسلام افنديمز مكهٔ مكرمه‌ده تك باشنه اولمق اوزره ، خلقى اسلامه دعوته باشلادى ؛ اولا كنديلرينه اوفاق بر جماعت تابع اولدى‌كه بونلرده قادينلرله چوجوقلردن برده اختيارلردن عبارت ايدى . بو زواللىلر ايسه اوقدر آغير اشكنجه‌لرله تعذيب ايدلدى‌كه اولومى ارتداددن دها قولاى كورمه‌ينلردن باشقه‌سى ايچون تحمل ايتمك قابل دكلدى . مثلا حبيب رضى الله عنه اسير ايدلديكى زمان آتش ايله اشكنجه ايدلدى ، نهايت اولدوره‌جكلرى زمان ايكى ركعت نماز قيلمق ايچون مساعده ايسته‌دى ، نمازى بيتيرنجه « اكر اولومدن قورقيور ظن ايده‌جك اولماسه ايديكز بو نمازى دها اوزاده‌جقدم . » ديدكدن مشركلرك بردانه قالمانجه‌يه‌قدر قهر اولماسنى جناب حقدن نياز ايلدكدن صوكره

ولست ابالى حين اقتل مسلماً
على اى جنب كان لله مصرعى
وذلك فى ذات الاله وان يشأ
يبارك على او صال شلو ممزع .

نشيدهٔ حماستى اوقويه‌رق آسمان شهادته يوكسلدى .

بو وقعه اصحابدن آنجق برينك باشنه كلمش اولانيدر ، ديكرلرينك كرفتار اولديغى مظالم ايسه بوندن چوق آغيردركه تاريخده مفصلاً ذكر اولنمشدر . ايشته مسلمانلر بوكبى فجيع . تحملسوز مصائب‌اون اوچ سنه چكديلر . نهايت حبشستانه ، دها صوكره مدينه‌يه هجرت ايتملرينه مساعده اولندى . بونلر اوراده قورتلمه‌يه باشلايانجه بوتون عربلر تلاشه دوشه‌رك كنديلرينى بر قات دها تضييق ايدر اولدى . اونك ايچون مسلمانلر قورقونك ، هيجانك اك دهشتليسنى مدينه‌ده كچيرديلر . جناب حق بونلرى تطمين ايچون « وعدالله الذين آمنوا منهم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الارض كما استخلف الذين من قبلهم وليمكنن لهم دينهم الذى ارتضى لهم وليبدلنهم من بعد خوفهم أمناً يعبدوننى لايشركون بى شيئاً . » آيت كريمه‌سنى كوندردى .

دها صوكره قبائل عرب طوپلانوب مسلمانلرك بوسبوتون محوينه يوريمك ايستدكلرى زمان جناب حق بونلره نفسلرينى مدافعه ايتملرينه مساعده ايتديكى كبى ثبات كوستردكلرى تقديرده كنديلرينى نصرتله ، فتح مبينه مظهريتله كامياب ايده‌جكنى وعد بويوردى : « أذن للذين يقاتلون بانهم ظلموا وان الله على نصرهم لقدير . الذين أخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبيع وصلوات ومساجد يذكر فيها اسم الله كثيراً ولينصرن الله من ينصره ان الله لقوى عزيز »

آرتق کرك علیه الصلاة والسلام افندیمز ، کرك معیت رسالتلرنده‌کی حزب قلیل آلایلر اردولر تشکیل ایدن خصمك هجومنی کمال سکینتله قارشیلایور . ظفرك عاقبت کندیلرینه‌دونه‌جکندن مطمئن بولنیوردی. زیرا بوخصوصده‌کی وعد الٓهینك تحققی شبهه‌دن آزاده ایدی: « وعدالله الذین آمنوا منکم وعملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم . — ولقد کذبت رسل من قبلك فصبروا علی ما کذبوا واوذوا حتی اتاهم نصرنا ولامبدل لکلمات الله ولقد جاءك من نبأ المرسلین . — وکان حقاً علینا نصر المؤمنین . — کتب الله لأغلبن أنا ورسلی ان الله قوی عزیز . »

بونك اوزرینه کرك افرادی ، کرك مهماتی پك آز اولان مسلمانلرله — بوتون قبائل عرب آره‌سنده چوق زمان سورن بر محاربه آچیلدی‌که‌دوامی مدتجه جناب حق طرفندن مؤمنلرك شدائده قارشی تحملرینی ، اوامر الٓهیه حضورنده‌کی مطاوعتلرینی امتحان ایتدی ؛ دیکر طرفدن‌ده اونلری تصور اولنه بیله‌جك مصائبك کافه‌سنه مصاب ایتمك صورتیله تهذیب ایلدی . آرتق مسلمانلرك سینه‌لرنده‌نور ایمان‌هردرلو شائبه‌دن متمالی اوله‌رق پارلامه‌یه‌باشلادی .

نهایت جناب حق بونلره شوکت وقدرت ویردی . کندیلرینی عزیز ، دشمنلرینی ذلیل ایتدی . آرتق مخالفلرینی ، هیچ بری قورتولامق شرطیله ، محوایده‌جك برحاله کلدیلر . لکن بویله بر حرکتك دین مدنیت ، دین صلح ومسالمت اولان مسلمانلقدن صدوری تصور اولنه‌بیلیر می ؟ اصلا ! بالعکس خالق حکیم مسلمانلره دشمنلری حقنده صوك درجه‌یه قدر عادل طاورانملرینی امر ایدییورایدی : « لاینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین ولم یخرجوکم من دیارهم أن تبروهم وتقسطوا الیهم ان الله یحب المقسطین . »

جناب حق مؤمنلره اوقدر شوکت و قدرت ویردکدن، وقتیله کندیلرینه کونا کون مظالمی رواکورن . فلاکتك هرنوعنی طاتدیران خصملرینه آرتق غلبه چالملرینی مراد بویوردقدن صوکره دائرهٔ عدل وحکمتدن چیقمش اولمامق ایچون اصلا انتقام سوداسنه قاپیلمامرینی امر ایتمش ، بویله بر حرکتك ظلم وعداوت عد اولنه‌جغنی صراحةً تبلیغ بویورمشدر : « ولایجرمنکم شنأن قوم ان صدوکم عن المسجد الحرام ان تعتدوا وتعاونوا علی البر والتقوی ولا تعاونوا علی الأثم والعدوان واتقوا الله ان الله شدید العقاب . »

هم بوقبیلدن اولان اوامر الهیه یالکز مغلوبلر حقنده دکلدی ، بلکه آتش حربك هنوز سونمدیکی ، غالبك مغلوبك آیریلمدیغی بر زمانده بیله اعتداله ، مرحمته رعایت اولونمسی مجبوری ایدی. « وقاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلونکم ولاتعتدوا ان الله لایحب المعتدین »

دشمنلرینه سوکمك ، تلعین ایتمك‌ده مسلمانلرجه اعتدا نوعندندر. مشرکلر علیه الصلاة والسلام افندمزك عمجه‌سی حمزه‌یی اولدوروب جکرینی چیقاردقلری ، نعش مبارکنی تشهیر ایتدکلری زمان پیغمبرمز تصورلرك فوقنده محزون اولمش ، هونکور هونکور آغلایه‌رق اونلره بددعا ایتمشلردی . بونك اوزرینه لیس لك من الامر شیءٌ اویتوب علیهم اویعذبهم فانهم ظالمون » آیت کریمه‌سی نازل اولدی . جناب پیغمبر بددعادن فراغت بیورمقله برابر ، « اگر ظفریاب اولورسه‌م بن ده اونلردن تمام فرقنه عین جزایی تطبیق ایده‌جکم » دیدیلر . ایشته « وان عاقبتم فعاقبوا بمثل ماعوقبتم به ولان صبرتم لهو خیر للصابرین ، آیت جلیله‌سی بونك اوزرینه نازل اولدی . علیه الصلاة والسلام افندمزده « اصبر و احتسب » بیوردی.

اسرای حربه کلنجه جناب پیغمبر مسلمانلره بونلره قارشی رعایتله ، حرمتله معامله ایتمه‌یی امر بیوروزلردی : « استوصوا بالاساری خیراً. حدیث ، اصحاب کرام بو حدیث نبوی‌یه امتثالاً اسیرلرینه او درجه‌ده اکرام ایدرلردی‌که اکمکلرینی اونلره ویروب کندیلرینك خرما ایله ییشادقلری اولوردی .

ای قارء ، شومقاله‌ده ، تمهید ایتدیکمز تفصیلاتی نظر امعانه آله‌جق اولورسه‌ك کندیلرینی عالم انسانیتك مهلك وباسی درکسنه ایندیره‌رك قتل ، تخریب بلاد ، غصب حریت کبی وحشتلرده آله‌بیلدیکنه ایلری کیدن رومالیلرله دیکر اقوامك حرکاتیله عدالت الهیه آراسنده‌کی فرقی کوروسك . عصر حاضرده‌کی محاربانده التزام ایدیلمه‌یه باشلانان عدالتکارانه معاملاته کلنجه ، بونلر نوع بشر ایچون وصولی ممکن اولان غایتی تمثیل ایدن عدالت اسلامیه‌یه تقربدن باشقه برشی دکلدر .

حربك کلیاً قالدیریلمسی ، بتون عالم انسانیتده مؤبد برصلح تأسیس ایدیلمسی ایچون تشکل ایدن جمعیتلر بوعظیم تشبثك حیز حصوله کلمسنه چالیشسونلر . مسلمانلق اونلرك بومساعیسنه قارشی نظر استخفاف ایله باقمق شویله دورسون ، بالعکس تشجیع ایدر ، نهایت قیصرلرك ، ایمپراطورلرك معاونتیله — فقط حسن نیت اساسنه مستند اولمق شرطیله — بو امل تحقق ایده‌جك اولورسه هر مسلمان « وان جنحوا للسلم فاجنح لها وتوکل علی الله انه هو السمیع العلیم » آیت کریمه‌سنی تلاوت ایدرك دست مصافاتی اوزاتمقده اصلا تردد ایتمز .

محمد عاکف

اسلامده فن وفلسفه

اخوان الصفا جمعیتی . — ینه دردنجی عصر هجریده ایدی‌که عراقك محیط فیاض وصافنده پارلایان بر هیئت علمیه ، الجزیره افقلرینه رنکارنك نورلر ، نور معرفتلر صاچیورلردی .

مرکز تشعشع بو دفعه بغداد دکل، بصره ایدی . بر حالده‌که ، مرکزدن تباعد ایتدکجه ، حزمات منتشره‌نك بریق ولمعانی تناقص ایده‌جکنه بالعکس دها زیاده آرتیور ؛ اك آز حساس مراکز دماغیه‌لرده بیله ، انصافسز معارضه اهتزازلری ، شدتلی انتقاد کردبادلری تولید ایدییوردی .

چوق کچمه‌دن ، بصره‌دن سمرقنده ، شیرازدن بغداده ، شامدن قاهره‌یه ، قیرواندن طلیطله‌یه قدر امتداد ایدن خطهٔ وسیعه باشدن باشه بر ساحهٔ جدال ومباحثه حالنی آلدی .

كورولتيلى مناقشه‌لر ، هيجانلى معارضه‌لردن صوكره ، نهايت فلسفهٔ اسلاميه‌نك متين اساسلرى آتيلدى .

بنى اسرائيل ، هند ، يونان واران اساطيرينه عائد خرافات منقوله ، حقايق اسلاميه‌نك شعاعات نوارى قارشوسنده ، نظر فريب منظره‌لرينى غائب ايده‌رك رنك اصليلرى ايله كورونمكه باشلاديلر .

اقوام مختلفه‌يه عائد عنعنات خرافه آميز؛ حدودعالم اسلام ماوراسنه چكيله‌رك سينهٔ ظلام انكيز نسيانه كومولديلر .

اخوان الصفا جمعيتى ، منور فكرلى . ارباب علم وكمالدن متشكل بر انجمن دانش ايدى . بوتون مساعيسى حقايق اسلاميه ايله قوانين عقليه وطبيعيه آره‌سنده آيريلق ، غيريلق بولنمديغى ، بولنه‌ميه‌جغى اثباته حصر ايلمشدى . نشر ايديلن آثار ، علمى فنى و فلسفى اولمق اوزره بويوك بر آنسيقلوپه‌دى تشكيل ايدييور .

اوچنجى ودردنجى عصر هجريده ، علوم وفنونك اسلاملر آره‌سنده‌كى درجهٔ ترقيسنى آكلامق ، علماى اسلاميه‌يى تقدير وتبجيل ايده بيلمك ايچون بو اثر عظيم تدقيق وتتبع ايدلمليدر .

بويوك ومغلق موضوعلر حقنده‌كى درين و اساسلى تشريحاتى مطالعه ايتدكجه انسان ، مبهوتانه ساعتلرجه وقفه‌كير تفكر اولمقدن كنديني آله‌مز .

مؤلفلرينك عرفان خارقه نمالرى قارشوسنده ، بلا اختيار ، وله وحيرتله ممزوج ، تقديرلر ، تحسينلر اشارينه مجبور قالير .

بالخاصه فنون طبيعيه‌يه عائد اولان قسملر — لزومسز بعض تفصيلاتدن صرف نظر — اساس اعتباريله فوق‌العاده مهم وقيمتداردر .

اخوان‌الصفا هيئت علميه‌سى ، بويوك آنسيقلوپه ديسى ، (تحفة اخوان‌الصفا) ناميله آنونيم بر عنوان تحتنده نشر ايلمشدر .

تعقيب ايتديكى مسلك ايسه ، اسلاميتك فنون ايله معارض اولمديغى واوله‌ميه‌جغنى اثبات وارائه‌دن عبارت بولنمقدر .

جمعيت مذكوره‌يه منسوب ذواتك ارباب اعتزاله متمايل بولندقلرى بيان ايديلكده ايسه‌ده ، اسلاميت حقنده‌كى قناعت وجدانيه‌لرينك لايتزلزل بولنديغى اثرلرندن آكلاشيلمقده اولديغى جهتله بو روايت او قدرشايان اهميت اولمسه كركدر .

اخوان‌الصفا هيئتنى تشكيل ايدن ذوات؛ ابوسليمان محمدبن‌معشر بستى ، ابوالحسن على بن هارون زنجانى ، ابو احمد مهر جانى ، عوفى ، وزيدبن رفاعه نام‌لرنده بش عالمدن عبارت ايدى . فلسفه و فنون ايله اشتغال ، حقايق عاليهٔ اسلاميه وفقه‌دن بى خبر بعض كوته بينلر نظرنده صور مختلفه‌ ايله وسيلهٔ اتهام عد ايدلديكى اوته‌دنبرى كوريلوب ايشيدلمكده اولديغندن ، بو ذاتلر حقنده‌كى روايتده او درجه بادئ استغراب اوله‌مز .

حالبوكه ، اسلاميتك حقيقت محضه اولديغنى يار واغيار نظرنده اثبات ايده بيلمك ايچون (فاعتدوا بمثل مااعتدى عليكم ...) امر جليلنه امتثالاً فنون وفلسفه حقنده تتبعاتده بولنمق ، بويولده صرف مساعى ايتمك ؛ شبهه‌سزكه ، ارباب علمك الك مقدس وظائفندندر .

عكسى حالك توليد ايده‌جكى نتايجنك وخامتى ، ارباب بصيرتى بحق تتره‌ته‌جك قدر دهشتلى‌در .

(تحفة اخوان الصفا) نامى آلتنده‌كى رسائل ، دوقتور (دوتريشى) طرفندن خلاصه ايديله‌رك (ليپسيغ) ده طبع ونشر ايدلمشدر .

(تحفة اخوان الصفا) نك بر نسخه‌سى پارس كتبخانه‌سنده موجود وسويله‌مانك (١٨٤٥) نجى نومروسنده مقيددر . اثر مذكور اللى بر رساله‌دن مركب اولوب باشليجه درت قسمه آيرلمش وهر قسمه عائد مباحث ، بروجه آتى رسائلده درج ايدلمشدر .

١ نجى قسم ، علوم رياضيه‌يى جامع و (١٣) رساله‌دن مركبدر .

٢ نجى قسم ، پسيقولوژى (علم احوال روح) وفيزيولوژى (علم وظائف الاعضاء)ده داخل اولمق اوزره علوم طبيعيه‌يه عائد مباحثى محتوى و (١٧) رساله‌دن مركبدر .

٣ نجى قسم ، حكمت نظريه (متافيزيك) دن باحث و(١٠) رساله‌دن متشكلدر .

٤ نجى قسم ، علم كلام (ته ئولوژى) شعبه‌سيدركه (١١) رساله‌يه منقسمدر .

برنجى يعنى علوم رياضيه قسمنده ، حساب، هندسه ، هيئت ، موسيقى، جغرافيا ، منطق فنلريله آرسطو فلسفه‌سنك تحليل وتفسيرندن بحث ايدلمشدر .

ايكنجى قسمى تشكيل ايدن اون يدى رساله ايسه مباحث آتيه‌يى محتويدر :

١ نجى رساله : هيولاء (ماده) ، صورت ، زمان، مسافه
٢ نجى رساله : سما وعالم
٣ نجى رساله : كون وفساد
٤ نجى رساله : حادثات جويه وعلم جوهوا
٥ نجى رساله : معدنيات
٦ نجى رساله : طبيعت ، عناصر وعناصرك تأثيراتى
٧ نجى رساله : نباتات
٨ نجى رساله : حيوانات
٩ نجى رساله : وجود بشرك تشكلاتى (علم تشريح)
١٠ نجى رساله : علم‌وظائف‌الاعضا (فيزيولوژى) ، حواس، احتساسات، محسوسات
١١ نجى رساله : تناسل عضويات
١٢ نجى رساله : عالم صغرى (انسان = ميقروقوزم)
١٣ نجى رساله : روح شخص
١٤ نجى رساله : ملكات ادراكيه وحدودى
١٥ نجى رساله : حيات وممات
١٦ نجى رساله : اذواق و آلام
١٧ نجى رساله : اختلاف السنه

علم جو هوا نامی آلتنده ذکر ایتدیکمز دردنجی رساله (آثار علویه) عنوانی حائز اولوب ، حادثات جویه‌نك منشأ واسبابندن ، ضیا وظلمت تأثیریله وقوعه‌کلن تبدلات جویه‌دن ، حرارت وبرودتدن ، روزکارلردن ، دکز ونهرلرده حصوله کلن تصعدات وتبخرات دائمه‌دن باحثدر .

معدنیات کتابنده ، معادن باشلیجه اوچ صنفه آیرلمشدر . شو تقسیمك ، معادنك درجهٔ ذوبانلری نظر اعتباره آلنه‌رق یاپیلمش اولدیغی ظن اولنور . حیوانات ونباتاته عائد اولان رساله‌لرده‌ا زیاده نظر دقتی جلب ایدن شیٔ ، موالید ثلاثه آره‌سنده‌کی روابط اساسیه‌نك تمامیله کوسترلمش اولمسیدر .

نباتات رساله‌سنده ، اصطلاحات فلسفیه‌ده قوا forces ویاعوامل طبیعیه (agentsnaturels) دنیلن شیلره ، مصطلحات دینیه‌ده (ملائکه) نامی ویرلمکده اولدیغی بالمناسبه تصریح ایدلمشدر . ینه عینی کتابلرده ، قانون تکامله توفیقاً ، نباتاتك حیواناتدن اول ، وانسانك اك صوکره خلق ایدلمش اولدقلرینه دائرده مطالعات مهمه سرد ایدلمکده‌در . حیوانات کتابی موسیو غارسین دوتاسی (Garcin de tassy) طرفندن فرانسزجه‌یه ترجمه ونشر ایدلمشدر .

فیزیولوژیٔ بشر رساله‌سنده ، عالم صغری عد اولنان انسانله عالم کبری آره‌سنده‌کی مناسبات ومشابهاتك خطوط اساسیه‌لری چیزلمشدر . روح رساله‌سی ، حقیقی بر پسیقولوژی کتابیدر . وجود بشرك ، مأکولات ومشروبات سایه‌سنده نمو و تکامل ایتدیکی کبی روح انسانیتك‌ده فن وحکمت سایه‌سنده تعالی ایده‌جکی نزیه بر اسلوب ایله بو رساله‌ده تصویر ایدلمشدر . متخصص دماغلرك محصول مساعیسی اولان بو کتابك ، اذواق واضطرابات روحیه‌یه ، امراض معنویه‌نك طرز تداویسنه عائد بولنان صحیفه‌لری ، درین درین دوشونه‌رك اوقونمغه لایق مباحثله مالیدر .

حکمت نظریه عنوانی آلتنده جمع ایدیلن اون رساله‌ده ایسه مباحث آتیه‌دن بحث ایدلمشدر :

١ نجی رساله‌ده : خلقت ارواح (فیثاغورث نظریه‌سنه کوره)
٢ » » : » » (اخوان الصفایه نظراً)
٣ » » : عالم کبری (کائنات = ماقر وقوزم)
٤ » » : عقل ومعقولات
٥ » » : تکوین کائنات (La cosmogonie)
٦ » » : ماهیت عشق ومحبت
٧ » » : بعث ونشور (La résurrection)
٨ » » : انواع حرکات
٩ » » : علل ومعلولات
١٠ » » : تعریفات وتوصیفات

دردنجی قسمی تشکیل ایدن و دینیاته (thologie) عائد بولنان رساله‌لر مباحث آتیه‌یی محتویدر :

١ نجی رساله‌ده : اعتقادات ومذاهب دینیه
٢ » » : وصول الی الله طریقی
٣ » » : اخوان الصفاهیئتنك مسلکی و ابدیت روح
٤ » » : اخوان الصفانك کیفیت معاشرتلری
٥ » » : ایمان
٦ » » : قانون الهی ورسالت
٧ » » : عبادات وطاعات
٨ » » : ملائکه (قوا ویا ارواح معنویه ، مخلوقات غیر جسمانیه)
٩ » » : قضا وقدر
١٠ » » : تشکل کائنات ، تسلسل موجودات
١١ » » : سحر وکهانت . طالع .

بو بیوك اثرك ، نه قدر مدید بر سعی ؛ نه‌درجه اساسلی بر تتبعك محصول مساعیسی اولدیغنی آکلامق ایچون ، محتویاتنه عائد بر وجه بالا عنوانلری بر دفعه اوقومق کافیدر .

اخوان الصفانك کیفیت معاشرتلرندن باحث دردنجی کتابده ، جمعیته داخل اولان اخوانك طرز مصاحبت ومعاشرتلری ، یکدیکره قارشی پرورده ایتدکلری حس شفقت وصداقت ، فرط محبت ومعاونت متقابله‌لری تصویر وبیان ایدلدکدنصکره تشکیل جمعیتدن مقصد دین مبین اسلامه تعاضد وتعاوندن عبارت بولندیغی تصریح وجمعیته داخل اولمق ایسته‌ین ذواتك نه‌کبی اوصاف ومزایایی حائز اوله‌لری ایجاب ایتدیکی ونه‌کبی وظائفله مکلف بوله‌جقلری یکان یکان تعداد ایدلمشدر .

* * *

سمای بلند مدنیته اعتلا املنده بولنان ملتلر ، متصل آتی‌یه ، استقبالك شعشعه‌دار مناظر دلفریبنه توجیه نظر ایدرلر . یالکز ماضیلریله مفتخر اولان قوملر ؛ کندیلری محکوم جهل ونادانی اولدقلری حالده ؛ پدرلرینك علم وعرفانلریله اعلاز مباهات غیرتنده بولنان حمقایه بکزرلر . فقط ماضیدن بسبتون قطع نظر ایتمك‌ده عنعنات ملیه و حیاتیه‌دن تجرد دیمك اولورکه بو حاله کلن ملتلرده ، ابوینلرینی طانمیان لقیطه‌لر کبی ؛ حکم زمان وتصادفك بازیچه‌سی اولورلر .

ماضی‌یه عائد شهامت ملیه ومفاخر قومیه کبی معالیات درکه ، حسیات نجیبهٔ وطن پروری‌یی اساسلی بر صورتده تمیه ایدر .

استقبالك روحنواز خیال سعادتی ، ماضینك خاطرات حشمت نماسیله تتویج ایدیلرسه ؛ تمادیٔ امیددن عبارت اولان حیات ، ماضیدن استقباله امنیتلی خطوه‌لرله انتقال ایده‌بیلیر .

ماضی ، شئونات کونا کون ایله مالی بر مشهر عبر ؛ صامت بر خطیب بلیغدر . هر ملت ، هر قوم کندی تاریخنده عبرت آله‌جق بك چوق درسلر ، شایان تقلید علوی مثاللر ، نمونه‌لر بوله‌بیلور .

ایشته اخوان الصفا جمعیتی ، تاریخ اسلامده ، اخلافه شایان امتثال بر نمونهٔ عالی العال کوسترمشلردر .

جمعيت مذكوره اعضاسى ؛ احتياج زمانى بحق تقدير ايتمش منور فكرلى اعاظمدن متشكل ايدى .

بوغيور ذاتلر صرف بر حس حميت ، بر غيرت دينى ايله ساحهٔ فعاليته آتلمشلردى . مقصدلرى ، غايهٔ امللرى ؛ فن وفلسفه‌نك احكام اساسيهٔ اسلاميه ايله تعارض ايتمديكنى ، ايده‌ميه‌جكنى اثبات ايده‌رك عالمفنه آتيلان كنج دماغلرده ، شوائب شبهات وتردد حصولنه مانع اولمق ، اسلاميته هجوم ايدن دهريونه فنى ، منطقى جوابلر ، برهانلر احضار ايده‌رك افكار فاسده‌لرينك انتشارينه سد چكمك ، كنديلرينه ؛ ينه كندى سلاحلريله مقابله ومدافعه ايتمكدن عبارت ايدى .

فلاسفهٔ قديمه‌يه عائد آثارك عربجه‌يه نقل وترجمه‌سى بعض مفسده‌لره سرمايهٔ تزويرات اوليوردى .

برطاقم كنجلرده ، فلاسفهٔ ملحده‌نك ظاهراً پك پارلاق كورينان مطالعات سفسطه آلودلرينى بر تسليميت مطلقه ايله عادتا بر حقيقت قطعيه كبى قبول وتلقى ايدييورلر ايدى .

بعض كيمسه‌لرده ، صلابت دينيه‌نك بو صورتله صارصلمه‌سى احتمال مدهشى ؛ متفكرين علمانك ذهنلرنده بر عقدهٔ آلام بخش تشكيل ايتمكه باشلادى . بو حالك دوامى تقديرنده ؛ احكام اسلاميه‌نك ، تهاجمات فنيه‌يه تاب آور مقاومت اوله‌ميه‌جغى زعمنده بولنان كوته نظران ؛ ملت اسلاميه ايچون مدهش بر ساحهٔ فلاكت احضار ايتمش اوله‌جقلردى . دهريونك نشريات الحادكاريلرينه بوندن مساعد بر زمين اوله‌مزدى . متبحرين علمادن بر هيئت عاليه ، بو تهلكهٔ ملحوظه‌يه قارشى وقت وزمانيله چاره‌ساز اولمق لزوم قطعيسنى حس ايتديلر . آنونيم بر عنوان آلتنده ، اخوان الصفا جمعيتى تشكيل ونشر آثاره مبادرت ايلديلر . ثمرهٔ غيرتلرى پك چابوق درجهٔ نضجه واصل اولدى . الهيات ، فلسفه ، حكمت ، رياضيات ؛ تاريخ طبيعى ، دينيات .... كبى متنوع شعباته دائر متعدد اثرلردن مركب مشهور آنسيقلوپه‌دى‌يى نشره موفق اولديلر .

جمعيتك مقصدى كه ــ دين اسلامله فنون مثبته آره‌سنده بر تضاد ، بر منافرت بولنمديغنى قطعى ومنطقى بر صورتده اثبات ايتمكدن عبارت ايدى ــ پارلاق بر صورتده نتيجه پذير اولمشدر .

آنسيقلوپه‌دى‌يى تشكيل ايدن رسائل ــ بعض نقصانلريله برابر ــ هر حالده شايان تقدير وحيرتدر .

عجبا بو لزوم بو كون حس ايدلميورمى ؟ فنون مثبتهٔ حاضره‌يه قارشى ، عالم اسلام ، بو كبى آثار عاليه‌يه عرض احتياج ايتميورمى ؟

ظنمزه ، آكلاديغمزه كوره بو احتياج اليوم دها زياده بر شدتله كوزه چارپمقده ، حس ايدلمكده‌در .

ماته‌رياليستلره ، مونيستلرك ، فزيكو شيميك طرفدارانك ، پوزيتيويست و ترانسفورميستلرك افكار ونظرياتنى مشرح اولان كتابلرك مطالعه‌سى ، احكام اساسيهٔ اسلاميه‌دن بى خبر دماغلرده نه مدهش بحرانلر توليد ايده‌جكى ، عقيدهٔ قلبيه‌لرينى نه نسبتده صارصه‌جغى محتاج تفصيل اولمسه كركدر .

احكام مبجلهٔ اسلاميه ، فنون حاضره‌يه موافق بر لسانله انظار عموميه‌يه وضع وفلسفهٔ اسلاميه‌يه دائر جدى اثرلر نشر ايدليرسه فن وفلسفهٔ مثبته ايله اسلاميت آره‌سنده هيچ بر صورتله تخالف وتعارض بولنمديغى آكلاشيلير ، آكلاشيليرده ، آثار فنيه وفلسفيه ومطالعه‌سى كنج ومنور دماغلرده تردد وشبهه طوفانلرى قوپاره‌جغنه ، دين اسلامه قارشى بر مربوطيت ومجذوبيت تطعيه ، قناعت كامله ايله متوافق بر محبت صميميه توليد ايدر .

شو احتياج مبرمك چارهٔ تسويه‌سى احكام عاليهٔ دينيه‌مزده متبحر متفكرين عظامه توجه ايدن اك مقدس بر وظيفهٔ دينيه ، بر فريضهٔ قطعيه‌در . (فاعتدوا بمثل ما اعتدى عليكم .....) فرمان جليلى يالكز ماديانه دكل ، معنويانه‌ده شاملدر .

يكرمنجى عصرك جهادى ، علمى وفكريدر . معجزات پيامبرينك اك بيوكى بر كنجينهٔ حكمت ومعالى اولان فرقان مبين دكليدر ؟

فن وحكمتك اساسات اصليه‌سنى جامع اولان بو كتاب جليلك احكام منيفه‌سى اعاظم ارباب فن وعمدن متشكل بر هيئت علميه طرفندن شرح وبيان ايدلير واصول وپرنسيپلرى احكام فرقانيه اولمق اوزره فلسفهٔ اسلاميه‌يه عائد برطاقم آثار عاليه نشر وتأليف اولنورسه شبهه يوقكه عالم اسلامه پك بويوك ، پك مقدس بر خدمت ايدلمش اولور . شوراسنى‌ده اعتراف ايتمليدركه ، بو يولده آثار نشرينى يالكز بر كشينك اقتدارندن بكله‌مك عبث وبيهوده‌در . بر انسان نه‌قدر مقتدر اولورسه اولسون ــ علوم وفنونك ترقيات حاضره‌سنه نظراً ــ ممكن دكل بو امر عظيمك عهده‌سندن كله‌مز .

بو خصوص آنجق احكام اسلاميه وشعبات فنونه بحق واقف راسخون علم وارباب اختصاصدن متشكل بر جمعيت علميه ، بر اخوان الصفا هيئتى طرفندن درعهده ايدلمليدر .

بو يولده هيئتلر تشكيلى ايله بو كبى آثار عاليهٔ دينيه نشر وتعميمنه توسط بيورمق ، مقام عالئ مشيختك وظائف مبجله‌سندن بولنديغى شبهه‌سزدر . مع مافيه معارف نظارتنك‌ده بو مسئلهٔ مهمه‌ده علاقه‌دار بولنمديغى قبول اولنه‌مز .

يشاديغمز عصر مدنيتده ، علوم وفنون ؛ ديو آسا خطوه‌لرله ؛ اوج تكامله طوغرى متصل ايلريله‌مكده‌در . شبهه يوقكه بزده ، ترقيات علميه ومدنيه‌يه قارشى الى الابد بيكانه قاله‌مز . قالمق ايسته‌مك ، يشامقدن نصيبه‌دار اولمديغمزى اعلان واعتراف ايتمك ديمك اولوركه بو حالك بزى نه مدهش اوچورومليرينه سوروكليه‌جكى ادنى تأمل ايله آكلاشيله‌بيلير . طبيعيدركه بزده هر ملت كبى مالكانهٔ فنك بر قصرينى ، بر كاشانه‌سنى اعلايه وبو يولده متصل چالشمغه مجبورز .

جمعيت مدنيه‌يه منسوب انسان اولمق اعتباريله بو يولده ابذال مساعى هر كس ايچون وظائف اساسيهٔ بشريه‌دن اولمغله برابر ؛ انتسابيله مفتخر بولنديغمز دين مبين اسلامك احكام منيفه‌سى‌ده بو بابده تجويز تراخى ايدلمامسنى موحدينه صورت قطعيه‌ده امر ايدييور .

تأليف ونشرلرى تمنى اولنان آثار عاليهٔ دينيه ، افكار عموميهٔ

اسلامیه‌یی تنویر ایده‌رك عقیده‌لری شوائب ترددن صیانت دماغلری جزم، وعزم وثبات کبی اوصاف مبجله ایله تجهیز ایده‌جکی جهتله حقایق علمیه‌دن هرهانکی بر بحث. شعبات فنه عائد هرهانکی بر صحیفه مطالعه ایدیلیرسه ایدلسون، تزلزل عقیده شویله طورسون، بالعکس رابطهٔ دینیه کسب قوت ایده‌جك، قلبلرده علم و فنه قارشی بر شوق ابتلا کارانه اویانه‌جقدر.

بوسایه‌ده حقایق دینیه وفنیه‌نك یکدیکرلرینك لازم وملزومی اولدقلری تظاهر وتحقق ایدر. بونلرك بربرلرندن آیریله‌میه‌جقلرینه، برینك تکاملی بهمه‌حال دیکرینك وجودینه متوقف بولندیغنه جزماً قناعت حاصل ایدیلیر.

فضائل دینیه واخلاقیه، فواضل علمیه وفنیه سایه‌سنده، عالم اسلامده مشهود اولان تذبذب اسف انکیز برینه بر انتظام، بر تکامل اجتماعی قائم، وبوکون بر خرابه منظرهٔ فجیعه‌سی عرض ایدن بلاد اسلامیه یارین بر معمورهٔ بهشت آسایه منقلب اولورلر.

ایشته آنجق بونلرله یعنی بری دین واخلاق، دیکری علم وفندن عبارت اولان بو ایکی شهبال یاردمیله‌درکه سمای بلند سعادت وترقی‌یه اعتلا ایدیله‌بیلیر.

مدللی اعدادیسی مدیری

م. شمس الدین

شرف انسان وبز

سبب ظاهری اولمقسزین هیچ بر شیئك میدانه کلدیکی واوبولده عادت الهیه جریان ایتمدیکی واسبابه تشبث ایدنلرك جدواهتماملری ثمره‌سی اوله‌رق مقصودلرینه واصل اوله‌کلدکلری کوزلریمزله کورولن وبر وجهله انکار قبول ایتمه‌ین موادندر.

آخرتمزی، دیانتمزی، عبادتمزی محافظه، مقالهٔ سابقه‌ده بیان اولوندیغی کبی اسلحهٔ زمانه ایله مسلح ومجهز اولمایه متوقف ایدوکی وملت ودولتك محافظه‌سیده افرادك، اهالینك قوتیله اولا بیله‌جکی اکلاشلمش ایدی.

شوعصرمزده اقوام وعناصر سائره‌نك قوللاندقلری سلاح، چالیشمق، هنرلریله صنعتلریله تجارتی، پاره‌یی الده ایتمکدر. صکره پاره ایله دیکر ایشلری وظاهری، مادی سلاحلری یاپمق وقوللانمقدر بز دنیا ایچون یارادلمادق دینلره قارشو صوررز چوراپمزی قوندوره‌مزی، کوملکمزی، انتاریمزی، فسمزی، صاریغمزی دشمنلرمز یاپسون بزه صاتسون پاره‌مزی آلسون بزی دائما کندینه محتاج ایتسین، مدیون یاپسون آناره قارشو صفرالید اولالم احتیاجاتمزی دفعه مقتدر اولمایالم صکره بز عالی، شریف، سز دنی و سفلیسکزمی دیه‌لم؟ بویله دیرسك بوسوزی کیمسه قبول ایدرمی؟؟ بو سوزله خلق کندمزه کولدورمش اولمازمی یز؟؟

کندینی قومنی یعنی ملتنی ودولتنی اعتلا ایتدیرمك دکل، اولدیغی حالده طوتمق بیله چوق شیلره، کمالات ومعارفه محتاجدر.

بز بونلره ـ اعتراف ایده‌لم که ـ جاهلز. جاهلز دیجه دارلمامالی حقیقتی کورمه‌لی بیطرف بولونمالی واقعه مطابق سوزی قبول ایتمه‌لی بزم قولاقلرمز جاهل سوزینی ایشتدیمی دینك عبادت و آخرتنه متعلق معاملاتی بیلمه‌ینه ذاهب اولورز خایر اویله دکل معلوم یا علم وجهل امور نسبیه‌دندر بر کمسه بر شیئه عالم اولور دیکرینه ویا بر چوق شیئه جاهل قالیر بز پاره قازانمه‌یی بیلمه‌یورز خلقك محتاج اولدیغی شیلری میدانه کتیره‌میورز میدانده اولانلری اصلاح وتزیین ایده‌میورز دشمندن کلنلری المامقده المزدن کلیور.

شو حالده تفاخر وغروره نره‌دن حق قزانیورز؟ مکرمیت بنی آدمك بزه انحصارینی ناصل سویله‌یه بیلیرز؟

افراد بشرك مکرمیتنی اعلان بیوران واجب تعالی حضرتلری بعضیلرینی تصریح بیوردیغی کبی اولبابده‌کی آیت جلیله‌نك تفسیرنده مفسرین عظام حضراتی حق ایله باطل، ایی ایله فنایی عقل وادراکیله تمیز ونطق واشارت وکتابت ایله مافی الضمیری افاده خصوصلرینی دخی اسباب مکرمیتدن عد ایتمشلردر.

انصاف اوزره سویله‌یه‌جك اولورسه‌ق هانکی فنایی فنا وهانکی ایی‌ی ایی اوله‌رق بیلیورز. توحید وایمانمزه دیه‌جك یوق فقط اصل توحید وایمانك شرف ودولتنی وقایه ایده‌جك وسائط ظاهره‌دن نه کبی جهتلره مالکز ملکمزده چیقان معدنلر اوروپایه کیدر اوراده ایشلنیر بزه کلیر، اون مثلی قیمتی بزدن کیدر، ماکنه‌لر یاپیلیر کلیر، قوللانمه‌یه بیلمه‌یز قوللانه‌جق ادملری اوکرتمه‌یز آنیده اوروپادن جلب ایدرز. نه یولده یاپیله‌جق وناصل قوللانیله‌جق اوکرنمه‌یه تنزل ایتمه‌یز صکره هر تجارتی بر بر المزدن آلیرلر ناصل کیدیور. نه سببله بز بوش قالیورز. بونیده دوشونمه‌یز. بناءً علیه ایی کوتویی عقل وادراکمزله، فکر واذعانمزله تفریق وتمیز خاصه‌سی بزده واردر دیمك دلیلسز دعوی اولمازمی؟

نطق واشارت وکتابت جهتنه کلنجه قاریشوب یاشادیغمز هر قوم ایکیشر، اوچر لسان بیلیور. وبونلر سایه‌سنده تجارتنه، صنعتنه قوت ومعاونت بولیور. صکره‌ده یوزده سکسانی یازمق ومطلقا اولادینی اوقودوب یازدیرمق خصوصنده وار قوتیله فداکارلق ایدییور. بز کندی لسانمزی سویله‌یه بیلیرز چونکه والده وپدرله وعائله حیاتیله اوکرندیکمز بر لسان اندر فقط بشقه بر لسانی دها اوکرنمه‌یی کندیمزه کناه صایارز ظن ایدرم. بیلمه‌مك کناهدر بیلمك کناه دکلدر. کرك ضررمزه وکرك منفعتمزه قومشولرمزك وقاریشوب کزدکلرمزك سویلدکلری سوزلری آکلامایز تجارتخانه‌لره کیدر انلردن اخذ واعطا ایدرز — چونکه محتاجز مجبورز — نه دفترلرینی نه سندلرینی نه پولیچه‌لرینی بیلمه‌یه‌رك امضا ایدرز. وآلوب قویمزه قویارز جهالتمزله اعتمادمزله یاشارز تعجبا تجاردن بریسیله ویا اوروپا فابریقه‌تورلری، تجارتخانه‌لریله یاپدیغمز ایشلرده

وياخود بر محلهده ياشاديغمز غير مسلم عناصرله محاورهده انلرك لسانلريني بيلمهك اوكرنمهك دياتمز بزي توبيخمي ايدر. يوقسه ضرردن كندمزي وقايه ايچون لازم اولان هرشيئي اوكرنمك واسبابنه ياپيشمق صورتيله سعي وحركتمزي تحسينمي ايدر. فائدهسي يولنده اقتضا ايدن شيلري بيلديري هيچ بر شي تقبيح ايدهمز.

علم وعرفان اسلاميتك اساسي وبوده اوقويوب يازمقله اولاجغي بديهي ايكن نه ايچون عناصر سائره كبي بز و چوجقلريمز اوقويوب يازميور؟ اوقويان ويازانلرمز نهدن اقل قليلدر؟ حكومت مكتب آچميور معلم كوندرميور ديسهك مكتب ومعلمي اولدقجه موجود اولان استانبولده بيله فقرا وزنكين خيلي چوجقلر باشي بوش كزييور. ومكتبه كيدنلرك اعتنا ايله اوقويانى آزدر.

بوكا نه ديهلم و برده اقوام سائرهنك مكتبلريني حكومتمي ياپدي؟ معلملريني حكومتمي طوتيويردي؟ اركك وقادينلرينك هر برينك مناسب برايشله اشتغالي و چوبانلره وارنجهيه قدر اوقومايه يازمهيه شوق وآرزويي حكومتمي اوياندیردي؟ البته دكل انلرك عقلاسي، علماسي دوشونديلر طاشنديلر زمانهدهكي رفاه وسعادتك وبلكه معيشت وسلامتك چارهسني آرايهرق هنر ومعارفي صنعت وتجارتي الده ايتمهنجه حيات قوميهلري بقابولامايهجغني درك ايتديلر چوقدن بدويتي ترك ايدن بشرك مدنيت عصرهدكي وظائفني تقدير ايدرك او جهته دوكولديلر بر چوق شيلرده بزي كچديلر بز حالا اوقوده باقالم وظائف مدنيهمزي واسباب بقا وموجوديتمزي، نهوقت آكلار اوكرهنيرز اهل اسلامه حقيله وظائف زمانيهسني كيملر اوكرتمهيه موفق اولاجقدر؟ خير الناس من ينفع الناس.

بروسه مبعوثی

عمر فوزی

شيخ ابراهيم حقي ارضرومي

تصوف واخلاق ايله فنون متنوعهدن باحث مشهور ومطبوع (معرفتنامه) اسمندهكي اثر قيمتدارك مؤلف شهيري اولوب (ارضروم) ليدر. صاحب ترجمهنك (ارضروم) ه نسبتي پدر عاليلري (شيخ عثمان) افنديك (حسن قلعه) دن (ارضروم) ه نقل وهجرتندن ناشيدر. علوم آليه وعاليهيي (رضروم) فضلاسندن اخذ وتحصيل ايتديكي كبي زبان فارسي قواعد ودقايقيده مفتئ بلدهء مشاهير علمادن (حاذق محمد) افنديدن تعلم ايلادي. اكمال تحصيلدن صوكره محضا استكمال فيض علوم سائقهسيله اختيار سياحت ايتديكي اثناده (سعرد) قراسندن (تلو) ده نشر انوار معرفت ايلهين كبار مشايخ قادريه و نقشيهدن عارف بالله (شيخ اسماعيل فقيرالله) ه تسليم عنان ارادت واصول طريقت دائرهسنده وپيغمبر پسندانه بر صورتده جهد وهمت وصرف نقدينهء غيرتله مظهر مرتبهء خلافت اولديغي كبي نائل شهرت ده اولدي. مرشدوقاينپدرلرينك ارتحالندن صوكرهده بر طرفدن تأليف آثار بر طرفدنده مسترشدينه تعليم اذكار ايله دمكذار اولوب (١١٨٦) تاريخنده عازم دارالقرار اولدي. (قدس الله سره العزيز) آثار عارفانه و فاضلانهلرندن يالكز (معرفتنامه) ايله (ديوان الهيات) ى مطبوعدر.

آثار متنوعهلرينك قسم اعظمي توركجه متباقيسي عربجه وفرسجه اولوب بر وجه آتيدر :

(١) معرفتنامه

(٢) ديوان الهيات

(٣) تذكرة الاحباب
(٤) حصن العارفين
(٥) كلمات فقيرالله
| خط دست عاليلريله محرر اولان بو اوچ اثر عارفانه محفوظ كتبخانهء احقرانهمدر.

(٦) عرفانيه : (من عرف نفسه فقد عرف ربه) حديث شريفنك محتوى اولديغي مضامينه دائر لسنهء ثلثه اوزره منظوم ومنثور آثار منتخبهيي جامعدر.

(٧) انسانيه : اسرار توحيده دائر السنهء ثلثهدهكي اك منتخب آثار منظومهيي جامعدر.

(٨) لب العرفان : تصوفه دائر اولمق اوزره رجال اللهك دقايق اقوالني جامع منثور بر اثردر.

(٩) مرشد المتأهلين : منثور بر اثر اولوب مطبوع ومتداول اولاندن باشقادر.

(١٠) تجويد : مشهور قره باش تجويدي واديسنده وفقط داها مفيد وداها واضحدر.

(١١) منتخبات منظومه : قسم اعظمي فارسي اولمق اوزره السنهء ثلثهدهكي تصوفي منظوماتي جامعدر.

(١٢) قوت جان : مرشد اكرملري شيخ اسماعيل فقيراللهك مناقبني مبيندر.

(١٣) جلاء القلوب لتجلي المطلوب: بر مقدمه ايله اون فصل بر خاتمه اوزره مرتب توركجه منثور بر اثر اولوب اسمنك دلالتي اولان (١١٨٠) تاريخنده تأليف اولنمشدر.

(١٤) انسان كامل : بر مقدمه اون يدي فصل اوزره مرتب توركجه تصوفي براثردر.

(١٥) سفينة النوح من واردات الفتوح : تأليفي (١١٨٦) اولان بومنظوم اثر قيرق وارده اوزره مرتبدر.

(١٦) مجموعهء مكاتيب : قسم اعظمي عربي اولمق اوزره محبانه كوندرديكي مكاتيب عارفانهدر.

(١٧) نوشي جان : مخدومي فهيم افندي يه خطابا يازديغي منظومهء تصوفيهدر.

(١٨) رازنامه : بعض اخوانه كوندرديكي اخلاق وتصوفدن باحث توركجه بر رسالهدر.

(١٩) کتاب عالم : تصوفی رسالهٔ عربیه‌در

(٢٠) کنز الفتوح : تصوف واخلاقه دائر برمنظومه‌در

(٢١) عروة الاسلام : بر مقدمه اون بش باب بر خاتمه اوزره مرتب عربی العباره براثردر .

(٢٢) ترتیب العلوم : علم دلالت ، اجمال آلت ، قرآن وخط ، فقه ولغت ، تعریف ، نحو ، نظم ، آداب ، معانی ، بیان ، کبی علومدن باحث منظوم براثردر .

(٢٣) وصلت نامه : اون اساسدن باحث تورکجه منظوم بر اثردر

(٢٤) شکرنامه : تورکجه برمنظومه‌در

(٢٥) اقبال نامه : تورکجه منظوم رسالهٔ اخلاقیه‌در

(٢٦) الهی نامه : « »

(٢٧) منظومهٔ عوامل

(٢٨) اعمال فلکیه بالربع المجیب : بر مقدمه یکرمی بابدر

(٢٩) استخراج اعمال فلکیه : اوغلنه خطاباً یازلمش بر منظومهٔ فنیه‌در

(٣٠) لغتجه : السنهٔ ثلثه لغاتنی مبین‌در .

(٣١) قواعد فرسیه : برمقدمه درت باب بر خاتمه‌در .

(٣٢) رسالهٔ مرآت کونین : مشایخدن (مصطفی فانی) افندی‌یه خطاباً یازلمش برمنظومهٔ عربیه اولوب اهل باطن ایله اهل ظاهرك احوالنی معرفدر .

(٣٣) ادعیهٔ مأثوره
(٣٤) سلوك نقشبندی
(٣٥) تحفة الکرام
(٣٦) نخبة الکرام
(٣٧) الفة الانام
(٣٨) هیأت الاسلام

بو اثرلر منظور عاجزی اولمامشدر . فقط کندی ترجمهٔ حاللرنی مبین اثرلرنده مذکوردر .

مرشد عالی‌تبارلرینك اساساً اویسی اولدقلری (تذکرة الاحباب)ده مندرجدر .

مخدوم عالیلری (اسماعیل فهیم) افندی‌ده ارباب معارفدن برذاتدر. برمقدمه اون بش فصل ، برخاتمه اوزره مرتب (معیار الاوقات) اسمنده‌کی اثرلرینك برنسخه‌سی کتبخانهٔ خدیوی دفترنده مقیددر .

الهیات عارفانه‌لرندن :

حق شرلری خیر ایلر
عارف آنی سیر ایلر
ظن ایتمه‌که غیر ایلر
مولا کوره‌لم نیلر
نیلرسه کوزل ایلر

بارچه‌سنك باخصوص (مولا کوره‌لم نیلر . . . . .) فقرات معنیداری وردزبان اهل عرفان وحسبحال ستمدیدکاندر .

بروسه مبعوثی
محمد طاهر

تربیه ومکتب بحثلری

قیز مکتبلری

کچن هفته دارالمعلماتلر درجهٔ لزوم و تکثرندن بحث ایتمش ایدم . بوهفته محتاج اولدوغمز قیز مکتبلرینه دائر یازه‌جغم . ناصل قیز مکتبلرینه احتیاجمز اولدوغی ظاهر ایدنجه دارالمعلماتلرده طوته‌جغمز طرز تربیه کندیلکیله تعین ایدر .

ملتلر چالیشقان ، دائما دینج ، دائما کنج ، متشبث ، جسور آدملره مالك اولمق ایچون انی والده‌لره ، والده‌لك بیلیر ، تربیه کورمش والده‌لره محتاجدر . ترقی‌یه ایلك آدیمی آتان مملکتلرده تعالی واصلاحات ایچون تنظیم ایدیلن پروغرامك برنجی ماده‌سی ، مطلقا قادینلر وقادینلرك تربیه وتحصیلی اولمالیدر .

قادینلر دوشونولمکسزین باشلانان براصلاحات وترقی پروغرامی تملی چوروك بر بنانك تملی حالیله براقوبده جهات سائره‌سنی ترصین وتزیینه بکزه‌ر .

بزه چالیشمقده اورنك اولمه‌سی لازمکلن ژاپونیا قادینلرینه فوق العاده اهمیت ویرمشدر . اهمیت ویردیکی شونکله ثابت ومحققکه بوکون ژاپونیاده یالکز ، قیز معلمه یتشدیرمك ایچون اون یدی بیوك دارالمعلمات واردر .

بزده قضا مرکزلرینه وارنجه‌یه قادار بر چوق اناث رشدیه‌لری آچیلدی . بورشدیه‌لردن بیلیورزکه هیچ قیلندن استفاده ایدیله‌بیلدی. بوکا سبب بر کره معلمه خانملرك یتشدیریله‌مه‌مسی وقیز مکتبلری پروغراملرینك یاکلش تنظیم ایدیلمسی‌در .

قیز مکتبی ایچون تنظیم ایدیله‌جك پروغرام باشقه ، ارکك مکتبی ایچون تنظیم ایدیله‌جك پروغرام ینه باشقه‌در . حالبوکه بزده بو فرق چوق کوزه‌دیلمه‌دی ؛ اهمیت ویریلمه‌دی ؛ قیز مکتبلری ارکك مکتبلرندن پك آز فرقله وجوده کتیریلدی .

بوکون قیز چوجوقلریمز بلکه هرشیء اوقویور ، اکلایور ، بیلیور ، طانیور . فقط بوکافی دکل ، او خانم صوکرا برأوصاحبه‌سی، مدیره‌سی اوله‌مه‌یور . أوینی اداره ایتمك بیلمه‌یور ، چوجوغنی بیوتمه‌مه‌یور ؛ فنا ، جاهل قادینلرك ، کوره‌نكك توصیه‌سنه کوره بیوتویور . بزه مملکته جیلیز ، عادی نسللر حاضرلایور ؛ زوجنی ممنون ایده‌مه‌یور ؛ مسرف اولویور ؛ عائله‌یی برکون سفالته صوقویور... چوق کره یکی کلین وکوکیلر ایلك سعادت ازدواجلری آیلرنده بد بخت اولویورلر ، طارغین اولویورلر ، نهایت آیریلق واقع اولویور .

حیات عائله‌مزده تصادف ایدیلن بو حاللر آتیمز ایچون بر جریحه‌در . فرانسه‌ده عائله حیاتندن متنفر وبونك نتیجه‌سی اولان ناقص نفوس واخلاقسزلق بو وجهله ظهور ایتمشدر .

فرانسه‌ده بر قادینك خانه اداره‌سنی بیلمامه‌سی وسفاهته مجلوب

اولمسی بوتون قیز مکتبلرنده ویریلن وقیز مکتبلری ایچـون قبول ایدیلن فنا تربیه‌دن ایلری کلشیدی .

رشـدیه قیز مکتبلریمزده الآن قبول ایدیلمش اولان پروغرام فرانسز پروغراملرینك تماماً عینیدر . بو پروغراملر مسـئله‌سی اهمیتسز ، عادی بر شی کبی کورینیور ایســه‌ده ملتك مقدراتنه ، حیات مستقبله‌سنه عائد اولدیغندن معــارف نظارتی وجدانی اوکونه قویه‌رق بو مسئله ایله اشتغال ایلملیدر .

برقیز آمریقایی ، آوستریایی پك ایی طانیه‌ـبن ، مسائل ریاضیه حل ایده‌مه‌ـبن ، شـعرلر انشاد ایده‌مه‌ســین ، فرانسزجه آلمانجه قونوشه‌مه‌سین . کوزل بر تابلو رسم ایده‌مه‌ســین ، عشاق پشروندن دم اوراماسین ، موزارك هانده‌لك تارتینی‌نك ، شومانك برپارچه‌سنی چاله‌ماسین ، فقط چوجوغنی کیدیرمه‌سنی ، بسیله‌مسنی ، بیوتمه‌سنی بیلسین ؛ اوینك مصرفنی وارداتنی طانیه‌رق اوکا کوره اموراداره‌یی اله آله‌بیلسین ؛ آقشام یورغون کلن زوجنی ممنون واونك آلامنی تسکین، دوشونجه‌سنه اشتراك ایده‌بیلسین ؛ مملکتنه چالیشقان‌متشـبث عضولر ، اولادلر یتشدیره‌بیلسین ...

قیزلریمزی ایی یتشدیرمك ایچون مکتبلریمزه ، بالخصوص اناث رشدیه‌لرینه تربیهٔ بیتیه درسلری قویمه‌لیدر . قیزلرك تربیه‌سی انا مکتبلرندن ، احتیاط صنفلرندن ، ابتدائی مکتبلرندن باشلار ؛ قیزلره بورالردن اعتباراً ، اویونلرنده بیله تربیهٔ بیتیه‌یه شـمولی اولان ، مناسبتی بولنان مواد کوستریلمه‌لیدر .

بزده اڭ بویوك قیز مکتبلری حال حاضرده رشدیه‌لردر . بوسببله قیز رشـدیه‌لرینك پروغرامنی تربیهٔ بیتیه درسلریله قاریشـیق تنظیم ایتمه‌لی‌یز . نجه شویله بر پروغرام یاپیلمه‌لیدر :

علوم وتربیهٔ دینیه ، عثمانلی لسانی ، تربیهٔ اطفال ، حفظ الصحه چوجوق بویوتمك ، اداره‌بیتیه، یمك‌پیشیرمك‌تربیهٔ بدنیه(ژیمناستیك)، حساب ، تاریخ ، جغرافیا، مبادئ علوم طبیعیه یاخود دروس اشیاء، رسم ، دیکیش دیکمك ویچمك تعمیر ایتمك ویامامق ونقش ایشله‌مك وقولا واوتو یاپمق کبی ال ایشلری ، طشره قیزلری وبلکه استانبول قیزلری ایچون عملی باغچوانلق وزراعت ایشلریدر ...

باغچوانلق وزراعت ایشلری درسنی لزومسز کوره‌نلر اولور ، فرضیله دیرم‌که برکویلوویاقصبه‌لی بزده‌مطلقا چفتچیدر ؛ وچفتچی‌نك خانه‌سی اطرافنده متروك مطلقــا بر باغچه‌سی واردر . اکر أوك خانمی چالیشقان وایش بیلمین اولســه البت او باغچه اویله متروك حالده قالماز ؛ او باغچه‌دن مادةً استفاده اولونور . خانه‌یه کوزل‌وتمیز بر منظره بخش ایدر ، أیی وصاف بر هوا حاضرلار . کذلك بو سایه‌ده قادینك وجودی حرکت ایده‌رك‌مجبوری‌وطبیعی برژیمناستیق، سپورده یاپمش اولور .

طبیعی‌که صاییلان بودرسلر غایت عملی ، اکلنجه‌لی ، شـطارتلی ووسائط تعلیم مبذول اوله‌رق ویریلملیدر . اسکی طرزده ویریلن درسلر کنج قیزلری مکتبده ایکن داها مرض دماغی وعطالته محکوم ایدر ؛ فائده یرینه‌اولاد واحمادینه بویله فنا بر تربیه سرایت‌ایتدیررلر .

قیزلری أو قادینی یاپمق ، مسعودعائه‌لر تشکیل ایتمك ایچون‌تربیه ایده‌جك مکتبلرك چوغالمه‌سی‌شایان تقدیر وتشکردر . بزیاقین‌ده‌بویولده وبلکه داها شمولی دوشونولمش قیز رشدیه‌لری ویکی تشـکل ایتمش قیز اعدادیلری وتربیهٔ بیتیه مکتبلری کورمك ایسته‌رز .

ادهم نژاد

خانملرك دقتنه

عموماً سرکیدن مقصـد ملتلرك ترقیاتی وصـنایع نفیسـه‌لرینی کوسترمکدر .

اوروپاده سرکیلر ایکی دورلو اولیور : بری عمومی سرکی بوکا هرطرفدن اشتراك ایدییورلر وبوندن‌ده ایکی دورلومنفعت بکلیورلر: اولا بوسرکیلر سایه‌سنده‌ملل‌مختلفه‌بربرلرینی‌طوپلانیورلر : ثانیاً بربرلرینك صنایع‌نفیسه‌لرینه وترقیاتلرینه واقف اولیورلر .

ایکنجیسی ایسه خصوصی سرکی اولوب یالکزبرمملکتك یاخود برشهرك داخلنده اولانلر اشتراك ایدییورلر . ایشته بویاز سلیمانیه قیز رشدیه‌سی مکتبی هیئتی طرفندن کشاد اولنمش سرکی‌ده اوجمله‌دندر . ترکیـاده سرکیلر یاپمق ظن ایدرم پك‌ده عادت اولمدیغنـدن سرکیلره اهمیت ویرنلرده اولدقجه آزدر دییـه‌جکم کلیور . چونکه سرکی‌یه ایکی دفعه کیتدم ایسه‌ده سورو ، سورو سوقاقلرده‌کزن قادینلرمزدن هیچ برینه تصادف ایتمدم .

البته بوحاللری دوشـونمك وبونلری تشویق ایتمك مطبوعاتمزك وظیفه‌سی ایســه‌ده هرکون ستونلرینی اوفاق تفك اهمیتسز حوادثلر ایله طولدیران غزته‌لرمزدن کرك بوسرکی وکرك بوندن اولکی‌صنایع سرکیسی حقنده برقاچ پارلاق دعوتنامه‌لردن بشقه مع‌التأسف برشی کوریله‌میوردی .

دکل اوروپاده دیکر مدنی‌ملتلرده حتی بزم روسیه‌ده بیله هرشهرده سـنه‌ده بر قاچ سرکی اولیور وغزته مخبرلری درحال او سرکیلری زیارت ایدییورلر . بعضلرینی تنقید ، بعضیلرینی مدح ایدرك مقاله‌لر یازییورلر وهرکون‌سرکیلره کیروب‌چیقانلر حقنده‌ده آیروجه‌معلومات ویرییورلر . ایشته بو کونه قدر مطبوعاتمزده بزم سرکیمز حقنده برشی کوره‌مدیکمدن بویله سرکیلر تأسیس ایده‌رك ملتمزك ترقیات صنایعنی میدانه قویان مدیر بك ، مدیره ومعلمه خانملره وهدیه‌لری ایله اشتراك ایدن اصحاب همته کمال احترامله تشکراتمی عرض ایتدکدن صوکرا بعض عاجزانه اخطار اتمی‌ده شورایه قید ایتمك ایسترم .

سرکینك هربری‌منتظم،اشیالرده‌پك کوزل‌یرلشدیریلمش . خصوصاً بعض لوحه‌لر . یورغان‌یاصدیقلری، باش اورتیلری وبعض بیاض‌ایشلر هرکسك دقتنی جلب ایده‌جك درجه‌ده کوزل ونفیس ایدی .

صوکرا نقش ایشلریده کوزلدی . یالکز بعضیلری طبیعی چیچکلره یکزهمیوردی، رنکلر اویدیریله‌مامشدی .

بن بونلری سرکیده اولان ناظره خانملره سویله‌دم ، اونلر چوجوق ایشی دیه او قباحتلری چوجقلره یوکله‌دیلر .

بکا قالیرسه هر بر چوجوغه ایشله‌دیکی نقشلرك نه چیچکی ونه یاپراغی اولدیغنی ورنکلری ناصل اولمق لازمکله جکنی کوسترمك نقش معلمه‌لرینك وظیفه‌سی اولمالیدی . بر رسام یاپدیغی رسمك نه قدر طبیعی اولمسنه چالیشیورسه بر نقش معلمه‌سی‌ده طبیعته موافق اولمه اوقدر چالیشمه‌لی . نقش رساملقله بر درجه‌ده اولوب ، بری بویا دیکری‌ده ایکنه سایه‌سنده میدانه چیقار بر صنعتدر . واصل‌صنایع‌ده بوکا دنیلور . برده کوزل بچیملی کوملکلرك دیکیشلرینه دها اعتنا ایتمك ایجاب ایدر . بن بوقدر برشیئی تنقید یاخود مؤاخذه نیتیله یازمیورم ، یالکز ایلروده یاپیله‌جق سرکیلرده دها زیاده اعتنالی ودها مکمل اولمه‌سنی آرزو ایتدیکمدن بونلری مطبوعات ستوننده عرض وبیانه جسارت ایتدم . بونکله برابر تکرار دیمك ایسترمکه ، سرکینك هیئت عمومیه‌سی اعتباریله نظر اولندقده مدیر بك حضرتلرینك فوق‌العاده غیرتده بولندقلری ، مدیره ومعلمه خانملرکده کمال اهتمام ایله چالیشمقده اولدقلری انکار اولنه‌ماز . امید ایدرز انشاالله کله جکده یاپاجقلری سرکیلر دها مکمل ودها منتظم اولور .

فوزیه رشید

« روسیه‌ده ترقی ! »

بك چوق آدملر روسیه‌یی اوزاقدن باقه‌رق وحشی بر آیی دیر کچرلر صوکرا ینه بك خیلی آدملر وارکه روسیه‌یه کیدوب‌ده برقاچ شهر وبلده‌لری کوره‌جك اولورلرسه فکرلری بردن تبدل ایدر . شهرلرده اولان آثار عمران وحیات عمومیه نظر دقتلرینی جلب ایده‌رك انلری تعمیقه سوق ایدر .

خارجدن کلوبده یکدن بر نظر ایدنلر ایچون بو بویله‌در ، بالخاصه تورکیه وشرق عالمندن کلنلر ایچون روسیه دولتی بك بیوك ترقی‌یه مالك کورینه‌بیلور . فی‌الحقیقه کوسترش دخی بویله‌در . وبو کوسترشدرکه ، محافل سیاسیه‌ده‌دخی روسیه‌نك موقعنی محافظه ایتمش وایتمکده‌در .

عجبا ، نفس‌الامرده دخی بویله‌می ؟ بومعلومات قرین حقیقتمی ؟ بورالری البته جای ملاحظه‌در .

روسیه‌یه عموما خارجدن سطحی بر نظر اولنورسه ، هیچ شبهه اولنه‌مزکه روسیه دولتی غایت مدهش ، جسیم بر دولتدرکه دول معظمه‌دن برینی دوشوندردیکی کبی انکلیزلرك‌ده کوزلرینی خیلی‌دن خیلی ییلدیرمشدر .

بالخاصه قونت « ویتی » نك مالیه نظارتنده‌بولندیغی صوك سنه‌لرده روسیه‌نك بودجه رقملری میلیارلری کوسترنجه ایش بسبتون باشقه‌لاشدی ، بوتون دولتلر روسیه‌نك سطوتندن عادتا قورقارجه‌سنه سیاست تعقیبنه مجبور قالدیلر . بالخاصه شرق مسئلنده ، ماکدونیا مسئله‌سنده همان همان روسلرك سوزلری سوز ، دیدکلری قرار قطعی درجه‌سنی بوله‌جقدی . برکت ویرسون او آراده آرا یره برژاپون روس محاربه‌سی کیردی . داخلی بعض حرکتلر اولدی‌ده بر آز روسیه دولتنك سطوتی تحدید ایتدی ، هرکس ایچون روسیه دولتی حقنده بر درجه‌یه قدر سربست سربست بیان افکار ایده‌جك قدر جسارت کلدی ، مع‌مافیه بن دیمك استرمکه ینه روسیه دولتنك حقیقتنی ، ماهیت وهویتنی لایقیله بیلنلر پك آز بولورلر .

روسیه دولتی افریقا چوللرنده بولنان (نبك) تعبیر ایتدکلری آغاجه بکزتمك ایسترم . اوزاقدن باقار ایسه‌ك غایت کوزل وغایت قالین ، کولکه‌سی ده اولاجق ، اودونی‌ده اولاجق کبی کوریلیر پك جسیم بر آغاجدر ، یانه کلورده باقارسه‌کز ایچی کاملا چوروموش انتفاع اولنه‌جق هیچ بر شیسی قالمامش ، یالکز قابوقدن عبارت تپه‌سنده‌ده بر قاچ دال وار ، استفاده اولنه‌جق کولکه‌سی اولمدقدن ماعدا یانه وارلمق ایچون‌ده تردد اولنورکه اوزرینه چوکمه‌سون . ظن ایدرم قارئین کرام بردنبره روسیه دولتی ایچون بویله بر مثالی پك بعید کوره‌جکلر ، بلکه‌ده اینانه جقاری کلمز . شو سببدن بر آز ایضاحات اعطاسنی مناسب کوردم :

دولتلرك ترقی وتعالیلری ایچون اکثریا معارف ، صنایع ، مالیه وعسکریه جهتلری نظر اعتباره آلنور . بن‌ده بو جهتلره بر آز عطف نظر ایده‌جکم ؛ اولا روسیه‌ده ملتلر روسلر نظرنده ایکی‌یه تقسیم اولنور : برنجیسی بیوك روس قومی . ایکنجیسی‌ده (ایناروديس) تعبیر اولنان غیر روسلردر . بزم ایچون روسیه‌ده ابتدائیه معارفندن بحث اولندیغی صیره‌ده یالکز روسلرك معارفنه باقمق ایجاب ایدر ، ایناروديسلری تفریق ایتمه‌لی ، زیرا آنلرده اولان معارف روسلرك زیانه خدمت ایده‌جك معارفدندر .

روسلرده اوقویوب یازمق بیوك روس قومنه نسبت اولندیغی تقدیرده یوزده اوچدر. ظن ایدرم بو جهت لایقیله ملاحظه اولنورسه روسیه دولتی احوالی واستقبالی بر درجه کشف اولنه بیلور .

اوقویوب یازمق ایناروديسلرده یوزده آلتمش سکزدر . ایناروديسلرك مجموعی عموم روسیه‌ده روس قومنه نسبةً اللی درتدر ، اشته بو رقمر نظر اعتباره آلنمغه شایان وخاطری صاییلور رقملردندر .

روسیه‌ده اون ایکی دارالفنون اولوب مجموعنده تقریباً اوتوزبش بیك طلبه بولنور (بوراده ایناروديسلرده برابردر) فقط بو بیچاره طلبه او قدر فساد اخلاق ایله مبتلادرکه هر هانکی دارالفنونه باقه جق اولورسه‌کز ، یوزده اللیسی کشول وفرنکی قربانلریدر . بو اللی

مطلقـا مکتبی اکمال ایده‌مز . باقی اون یدی بیك طلبه‌دن طبیعتیله مکتبی اکمال ایده‌میه‌جکلری دخی اخراج ایده‌لم . بقیه‌سنك نصفی ایناروديس اولدقلری جهتله حکومت بونلردن استفاده ایده‌مز .

وذاتاً بر قسمنی‌ده حکومت کندی استخدام ایتمز ایشته یوز قرق ملیون قوجه روسیه مملکتی ادارهٔ اموری ایچون یتیشه‌جك آدملری بو صورتله باقه‌لی ... ظن ایده‌رم معارفك درجه‌سنی تعیین ایچون بو قدرجك بر نمونه کافیدر .

صنایعه کلنجه بن صنایعی تعداد ایتمك ایسته‌میورم . بلکه صنایعه مقیاس اولمق اوزره بونك عکسنی . بلکه تماماً ضدی اولان حبس خانه‌لری کوستره‌جکم :

بوکون روسیه‌ده حبس خانه‌لرك ومحبوسینك عددی دارالصناعه دکل ، عموم مکتبلرك عددینه مقابلدر . روسیه‌ده اك مترقی بر عائله وار ایسه اوده حبسخانه عائله‌سیدر .

روسیه‌ده هیچ بر بلده وقصبه یوقدرکه آنك کچن سنه بنا اولنمش حبسخانه‌سی بوسنه‌نك محبوسلریله اکتفا ایتسون، یاخود دها مختصر دیه‌جك اولورسه‌ق ، بوتون روسیه‌ده هیچ بر حبس خانه یوقدرکه هرسنه بناسی توسیع اولنمسون . محبوسلرك عددی هرسنه یوزده یکرمی تزاید ایدر .

تورکستان وسیبریا حبسخانه‌لری ایسه شایان حیرتدر . اصل دنیانك اك بیوك حبسخانه‌لری سیبریاده‌در . سیبریانك بعض محبسلرنده اون بش یکرمی بیك ، بعضلرنده قرق اللی بیك مجرم بولنور . بونلرده رقملری هرسنه ترقی ایتدکجه روسیه دولتنك ماهیتنی ظن ایدرم بردرجه کوستره بیلور !

روسیه‌نك مالیه‌سنه کلنجه بو کون بودولت معظمه‌نك اون درت ملیار روبله بورجی وار، سکز ملیاری متجاوز یالکز فرانسزلره مدیوندر . بو مبلغك فائضنی تأدیه ایتمك ایچون هرسنه دورتیوز ملیون روبله‌یه قریب بر اقچه ینه فرانسزلردن استقراض ایدرلر.

اشته فرانسزلرده بویوزدن روسلری‌بك زیاده سورلر . بالمقابله روسلرکده سوه‌جکلری طبیعیدر .

فی‌الحقیقه روسیه‌نك غایت بیوك اخراجاتی واردر ، فقط او نسبتده‌ده ادخالاتی وار . اك بیوك تجارتی‌ده ، مسکرات تجارتیدر . بویوزدندرکه روسیه‌ده کتدکجه ملت فقر وضرورته دوغری یوارلانیور ، او حبسخانه‌لرده کوردیکمز ارقامك باشلیجه سرمایه‌سی‌ده بویوزدندر.

یوزلرجه تجارلك هرسنه ملیونلرله طوپ آتمه‌سی ینه بویوزدندر. داخلاً تجارتك قسم اعظمی اجنبیلر النه کچمه‌سی دخی بویوزدندر . روسیه‌ده بیوك تجارتلر دانیه‌لیلر النده اولوب شرکتلرده اکثریسی آنلرکدر . بوراده خاطرمه کلدی ، عربلرده برضرب مثل واردر:

« تجارة الاحمق معامل بیته » دیرلر . بوده روسلره تجارتنده مصداق اوله‌بیلور ظننده‌یم .

کله‌لم جهت عسکریه‌سنه : عسکرك روحی ضابطاندر ، ضابطانك ده قائمغی پترسبورغ‌ده‌در . بناءً علیه بن پترسبورغ بلده‌سنده، روسیه‌نك مرکز مدنیتنده بولنان ضابطان احوالنه عطف نظر ایده‌جکم. پترسبورغده هیچ بر ضابطك معاشی سفاهتنی تأمین ایده‌مز، پترسبورغده نه‌قدر سفاهت خانه وار ایسه بونلرك کافه‌سنده غلبه‌لکك قسم اعظمنی ضابطان عسکریه تشکیل ایدر . بالخاصه کیجه یاریسندن صوکره براستانستیق طوتیله‌جق اولورسه . موجود سفهایه نسبتله یوزده اوتوز ضابطان عسکریه ، یکرمی بش دارالفنون طلبه‌سی ، یکرمی بش مأمورین سائره ، اوچ تجار ، آلتی زادکان ، متباقی ملل مختلفه اوله‌جنی بر چوق دفعه‌لر تخمین اولنه‌رق عالم مطبوعاتده مراراً کوسترلمشدر.

شونی دخی علاوه ایده‌لم : بوندن آلتی سنه مقدم روسیه‌ده یوز سکسان بیك قدر محبوس ، سیاسی متهملری بولنیوردی . شیمدی‌نه درجه‌یه وارمشدر بیله‌میورم ! .

اشته انسان بویله مختصر بر معلوماته مراجعتدن صوکرا روسیه دولتنه جدی بر نظر ایله باقه‌جق اولورسه : تمام افریقا صحراسنده بولنان نیك آغاجنی کوز اوکنه کتوره‌جکنده شبهه قالمز ظننده‌یم .

بنم بوبابده دها بك چوق شواهدم وار ، ایجاب حاله کوره دها بك مفصل مقاله‌لرده یازار و « نووه‌یه ورمیه » غزته‌سی صاحبی جناب صووورین آغانك خیال ما کنه‌لرینه یاغ سوره‌بیلورز .

اساسا صووورین جنابلری ملیت نه اولدیغنی تقدیس ایتسه‌ایدی، روسلره تاتار عداوتی تخمنی اکمزدی . بلکه روسلری حسن اخلاقه دعوت ایدردی ، یهودیلره « باغروم » قتل عام توصیه ایده‌جکی یرده، روسلره انصاف توصیه ایده‌رك ، زاکن باقه‌سنك روسیه دولتنه هرسنه یرکله تمکده اولدیغی ملیونلرك محل صرفلرینی سؤال ایدردی.

صووورین جنابلری فی‌الحقیقه روس ماق ایچنده عصرلرك یتشدیردیکی برداهی اولمغله برابر ، اساسا کنجلکنده قریه محصولی اولدیغی جهتله، سیاستی ایناروديسلره (غیر روسلره) عداوتدن عبارت ظن ایتمه‌سنده معذوردر . شوسیبیدرکه بزم حقمزده مراراً عرضکارانه مقاله‌لر نشر ایتدیکی حالده ، بزده کندیلرینه مقابله‌یه لزوم کورمه‌دك. هیچ شبهه‌سزدر : « نووه‌یه ورمیه » غزته‌سی روسیه حکومت حاضره‌سنك مروج افکاری اولان نیم رسمی بر غزته اولدیغی انکار اولنه‌مز . بویله بر مهم غزته‌نك صاحبی « کوی محصولیدر .. » دینله‌مز . « نووه‌یه‌وریه » یالکز روسیه حکومتنك مروج افکاری دکلدر، بلکه اسلاوقومیته‌سینك دخی یکانه واسطهٔ افکاریدر .

دیمك اولورکه بویله برغزته‌نك موقع سیاسی‌سی اولدقجه حائز اهمیتدر .

کویلرده باقله یتشدیکی کبی یاپلورسه باقله واده اولور .

عبدالرشید ابراهیم

روسیه‌ده تضییق اسلامه لزوم کوستزنلر

(نوویا ورمیا) غزته‌سندن نقلاً صباح غزته‌سنك ٢٣ تموز سنه ٣٢٧ تاریخلی نسخه‌سنده حکایه اولنان مقاله صرف بر تعصب فکری اثری اولدیغی قارئینجه بالبداهه مشهود اوله‌جغی جهتله تمامنی دکل آنجق بعض جهتلرینی عرض ایده‌جکم .

اولا — روسلرك شمدی‌یه قدر حیات اسلامیه‌یی تدقیق ایتمامش اولدقلری جهتله کندولرینه بر نسلك ویرلمش اولدیغنی بیان ایدییورکه: بو سوز اسلاملردن زیاده روسیه دولتنك خذاقت سیاسیه‌سنه ومع مافیه حقایق تاریخیه‌یه مخالفدر . روسلر اسلاملرله بر مملکتده اوتوردقلری ، تماسده بولندقلرینی زماندنبری مسلمانلرك احوال روحیه وحیات اجتماعیه‌لرینی پك ایو بیلمشلردر . وبو بیلمك سایه‌سنده‌کی قوردوقلری دولاب ، قوللاندقلری پلانلر واسطه‌سیله مسلمانلرله مسکون بر چوق قطعاتی ید استیلالرینه آلمشلردر .

بو حقیقتك اك بیوك واك صوك شاهدی علی‌الخصوص قریم شبه جزیره‌سنك روسیه طرفندن نه صورتله الده ایدلمش اولدیغی حقنده‌کی صحائف تاریخیه‌در . صحائف تاریخیه بیله حاجت اولمقسزین او زمانلره یتشمش اولان بابالریمز دماغلرنده منقوش اولان خاطره‌لرینی بزه اوقومشلر ایدی .

صاحب مقاله اسلاملرك حیات روحانیه‌لرینه ماهیتی عرض اولنان ایشته او عدم وقوف اثری اولمق اوزره کندولرینه سربستی تام ویرلمش وکندو مکاتب ومدارس مذهبیه‌لرنده تحصیل ایتملرینه مساعده قلنمش اولدیغنی بیان ایدییور . عصر اخیر صوکلرینه قدر روسیه ایچنده اسلاملر نامنه یکیدن بر مکتب ، بر مدرسه یاپیلمامش ومکاتب ومدارس عتیقه بقایای نادره‌سنك یتشدیره بیلدیکی اوقور یازار آدملر عقلاً وعادةً ایجاب ایدن مقدارك یوزده برینی کچمامش اهالینك بو یوزده بردن ماعداسی کاملاً جاهل قالمش اولدیغی روسیه ممالکنده یالکز مسلمانلر حقنده نه درجه‌لره قدر سربستیٔ معارف جریان ایتمش اولدیغنه دلیل باهردر .

هله روسیه‌ده حریت وجدان اعلانی متعاقب یالکز وولغا جوارنده (قرق طقوز بیك) متنصرا اسلامیته عودت ایتمش اولمسنه دائر اولان بیاناتی روسیه‌ده‌کی اسلاملرك حتی وجدانلرینك نه‌کبی تضییقلره معروض قالمش و او تضییقلرك اثری اوله‌رق اسلامیتی سنه‌لرجه وبلکه عصرلرجه وجدانلرینك اك مخفی کوشه‌لرنده صاقلایه‌رق ؛ ظاهرآ خرستیان اسم وهویتی کوسترمکه مجبور قالمش ، نه‌قدر یوز بیکلرجه بیچاره‌لر بولنمش اولدیغنه روسیه‌ده پك رسمی اولان اعلان حریتی متعاقب یالکز بر محلده (قرق طقوز بیك) مقدارینك ـ وجدانلرینك ایچ یوزینی کوستره‌بیلمش یینه اسلام اولدقلرینی اظهار ایده‌بیلمش اولملرینه پك واضح بر اعتراف وپك جلی بر برهاندر .

عصر اخیرك التمشنجی سنه‌سنه طوغری عالم اسلامك عصرلردنبرو طالدیغی اویقودن اویاندیغنی کوردکلرینی وبو ایشه اولا ترکیه‌ده تشکیلات اداره‌یی تجدید ایتمك ایسته‌ینلرك باشلادیغنی یازییورکه محررك نه قدر یاکلدیغنی وتعبیر صحیحله نه یاکلش بر صورت کوسترمك ایسته‌دیکنی ایضاح ایدییور .

چونکه : تورکیه‌ده تشکیلات اداره‌یی تجدید ایتمك ایسته‌ینلر یالکز ترکیه‌ده ، یالکز تشکیلات اداره‌یی تجدید ایتمك و بلا تفریق جنس ومذهب بتون عثمانلیلرك رفاه وسعادتلرینی تأمین ایتمك ایسته‌مشلر . وممالك عثمانیه‌نك خارجنده‌کی مسلمانلرك اتحاد وترقیلرینه ویا اسلامیتك تعالیسنه دكل تشبث دکل تفکر بیله ایده‌مامشلر و صرف عثمانلیلره مخصوص اولمق اوزره تجدید اصول اداره‌یه عصر اخیرك التمشنجی سنه‌سنده دکل آنجق اوچ درت سنه اول موفق اوله‌بیلمشلردر .

اشبو اتحاد وترقی جمعیتك وولغا جوارنده شعبه‌سی بولنمش ایسه جمعیتك اساس تشکلنه ، نظامات وپروغرامنه مخالف و حقیقته منافی قوایلی ، قولاقی بریالاندر .

اورنبورغ جمعیت روحانیه‌سی دیدیکی او حوالینك محکمهٔ شرعیه‌سی اولوب التی ملیون نفوس اسلامیه‌نك امور روحانیه‌لرینك مرجعیدر .

التی ملیون نفوس ایچون بر محکمه بیله چوق کوریلورسه آرتق حسیات انسانیه‌نك درجه‌سنی میزان ایتملی . بو محکمه ایکنجی (قارینه) طرفندن اسلاملری روسیه دولت وملتنه ایصندیرمق فکریله تأسیس اولنمش واو فکر ومقصده‌ده چوق یاردمی اولمشدر .

ذاتاً محرر مسلمانلره امنیت ایدلمك عنعنات تاریخیه‌سنی شمدی اعتماد ایدلمامك ایجاب ایده‌جکنه دائر اولان فکر تعصبکارانه‌سنك تأییدی صددنده ـ اعتراف ایدییورکه بو اعترافك ایچنده مسلمانلرده‌کی افکارك هر وقت سالم ، هر وقت مطاوعتپرور اولدیغی مندمجدر .

محرر ـ قرآن کریم ـ ك اهل اسلامه خرستیانلرله صلح وموددته بولنملرینی وبلا توقف اونلرله جدالده اولملرینی و اونلره قارشو ابراز شدت ایلملرینی امرایتدیکنی علی‌الاطلاق سویلمسی بیلمیه‌رك دکل بیله‌رك بر بهتان عظیمه جرأتدر .

محرر مسلمانلرله تماسده بولنمش و (قرآن کریم) ی ویا ترجمه‌سنی کورمش اولمسی ایجاب ایدن بر روس ایسه مسلمانلره ودینلرینه تعرض وتجاوز ایتمانلرایله صلح ومسالمتی توصیه ایدن و بلا تفریق جنس ومذهب عموم انسانلره ابراز آثار نیکی وشفقتله امر ایلین یوزلرجه (آیات شریفه) یی کورمش و هیچ اولمازسه ایشتمش اولمسی اقتضا ایدرایدی .

نه‌قدر انصافسزلقکه : شو اسناداتده ایکی نهایت اوچ عصر اول تابعیتلرینه آلدقلری مسلمانلرك اکثرنده نه‌دین ، نه دیل براقمامش اولان یوروسلر بولنسون هده روسیه مسلمانلریله عثمانلیلره قارشو بولنسون . روسیه‌نك اونه مسلمانلرینه قارشوکه : عصرلردنبرو کندیلرینه قویون کبی مطاوعتده بولنمش ومطاوعت اوغرنده هر درلو فدا کارلقلرینی ایتمشلردر .

اویله عثمانلیلره قارشوکه : غیرمسلم وطنداشلرینه ایتدکلری حسن معامله آثاری اوله‌رق التی یدی عصردر ایچلرنده هر درلو حقوق دینیه

واجتماعیه‌لرینه تماماً مالك اوله‌رق ادامهٔ موجودیت ایتدیرمشلر وممالك عثمانیه‌دن خارجده‌کی دینداشلرینك اوغرادقلری هیچ بر فلاکته قارشو یالکز آجیمقدن باشقه بر شی یاپامشلردر .

محرر جنابلری انصافه شو قدر یاقلاشیورده (طبیعی بز روسیه اهالیٔ اسلامیه‌سنك قرون وسطی حالندن چیقه‌رق عالم مدنیته داخل اولملرینی آرزوایده‌رز) دیور .

اما متعاقباً شو شرطلری ایلری سورییورکه : اخلاق خرستیانی، اوروپا مدنیتی وروسیه دولتنك اساساتی . بوشرطلردن ایکیسنه هله بر شی دیه‌میز .

برنجیسی یعنی اخلاق خرستیانیی مسلمانلره قبول ایتدیرمك عجبا مسلمانلرك مسلمانلقلرینه‌ده بك صریح بر مداخله‌دن باشقه نه‌در بیله‌مم ؟

ایشته انصافك ال بوحه‌سی بو !!!

سیواسدن — سلیم افندی‌زاده

مصطفی نقی

تستر مسئله‌سنه جواب

مترجمی بولندیغی هولانده‌لی دوزینك (تاریخ اسلامیت) اثر معهودینه اعلان جهاد ایلدیکی کوندن بری (صراط مستقیم) ه‌سنك انداز تعریض اولمق حسنی بردرلو یکه‌مه‌یان دوقتور عبدالله جودت بك کیچن هفته چیقان مهتاب غزته‌سنده امضاسز فقط کندیسنه خاص املا ایله مطرز (تسترمسئله‌سی) عنوانلی بربند نشر ایتمش وبومقاله‌سنده رساله‌مزه ارا صیرا اتحاف آثار ایلیان برذات محترم جانبندن مرسول ونسخ سابقه‌مزك برنده مندرج (مدنیت اسلامیه) بندینك معروض تجاوز براقیلان نقطه‌لرندن انتهاز فرصتله رساله‌یه قارشی بسلدیکی حسیات کین وغرضی اظهار ایلمشدر . محترم دوقتورك اخذثار یولنده بودرکاره سقوطنه متأثر اولمقله برابر طبابتله اشتغال ایدن برذاتك مسلکی خارجنده‌کی موضوعلره دائر یازمغه رغبت ایده‌جکی اثرلرك درین برتتبع محصولی اوله‌جغنده شبهه ایتمدیکمزدن بیوك بر دقت واعتنا ایله مقاله‌یی تدقیق ایتدك . فقط ذات مسئله نامنه‌شیمدی‌یه قدر بالدفعات سویلنان سوزلری تکراردن وخارج از صددیکدیکرینی ناقض افکار ومطالعات شخصیه خلیطه‌سندن بشقه برشی بوله‌مدق . غریبدرکه محررمقاله « بوممکلتی ییقاجق ، یاقه‌جق ، چوروته‌جك برعلت وار : بوعلت آحادناسك خوشنه کیتمك مراق سفیلیدر . سویله‌نن سوز عقله ، منطقه ایستر اویسون ایستر اویماسین اورته‌یه آتیلان دعوا ایستر خلقی اضلال ایتسین ایستر اغوا ایتسین الویررکه هوام‌عوامك ذوق وادرا کنه اویغون سوز سویلنسون » دیه‌شکایت وتشخیص ایتدیکی مرضك سر آمدان مبتلا اینندن بولندیغی کوستریر صورتده نظرمزده هوام‌عوامدن فرقی ملز برتربیهٔ فرنکانه ایله پرور شیاب اوله‌رق حسیات نجیبهٔ ملیه‌دن بی‌نصیب قالمقدن عبارت بولنان بعض متفرنجلره خوش کورنمك مقصدینك‌ده مقاله‌سنده مندرج بولندیغنی کوردك . ایشته بومقصددرکه محررمقاله‌یی عدم ایضاحدن مستدل اولدیغی وجهله ماهیت شرعیه ووضعیت حقوقیه‌سندن تمامیله بی‌خبر بولندیغی برمسئله‌یی ، تسترمسئله‌سنی قورجالامغه سوق ایتمش ورطب ویابس مدعیات ایله بی‌سروبن مطالعه‌لر، سقامتی بالبداهه آکلاشیلور مغالطه‌لره وسعت جریان ویردیره‌رك نتیجه‌ده اخذثار احتراصاتیله مشبوع آلودهٔ غرض وریا مقالهٔ معهوده وجوده کلمشدر .

هویتی صاقلایه‌رق پاك ونزیه قلملرك اباواستحیا ایده‌جکی صورتده معشر اسلامی تزییفه قویلان شومتعرضك بندینی، تحلیل اسلامك محافظه‌حیثیتی جان وکوکلدن ارزوایدر اولدقلرینی لسانلرندن اکسیك ایتمیان بو قبیل ذواتك طاقمق ایستدکلری ماسکه‌لری یوزلرندن دوشوره‌جکی جهتله فائده‌دن خالی قالمز .

تستر مسئله‌سی سرنامه‌سیله مهتابك دردنجی نسخه‌سنك سرستونی تشکیل ایدن مقاله آتیده برمناسبتله عیناً نقل اولنان بعض پارچه‌لرندن استدلال اولنه‌جنی وجهله اتی اساسه ارجاع اولنه بیلور :

١ — عوام فریبانه نشریات وخطابه‌لرده شکایت زمیننده بر مسجال. بالاده عیناً مندرج شو مسجال فقره‌سی بندك فاتحه‌سنی تشکیل ایدییور وصراط مستقیمه مدنیت اسلامیه مقاله‌سنی یازان محرر بووسیله ایله بر چوق شتوم وتحقیره وحتی سنین اخیره‌ده استقلال افکاری محافظه ایدن اصحاب ناموسه‌مبذولاً اسناد اولنه کلان تهمت ارتجاع ایله اتهامه لایق کوریلیور چونکه بوفقره‌یی ولیاً برمناسبتله شوجمله‌لره مصادف اولیورز :

« بوعلتله معلول اولان بر افندی » و « بز بویله‌لرله مناقشه‌یه کیریشمك ارزو ایده‌جك طبیعتده دکلز » و « فقط بو آدم بیله‌رك یاخود بیلمیه‌رك حقیقتی تحقیر ایدییور وبزم اجتهادمزه کوره سفیل وملوث بر ارتجاع اوبوتجاغیله اویناییور ومدنیت اسلامیه نامنه سویله‌دیکنه دلیل اولمق اوزره آیات قرآنیه‌یی مناسبتلی مناسبتسز یکدیکری آرقه‌سی صره دیزییور » و « مانکی عصرده یشادیغی کرهٔ ارضك نره‌سنده بولندیغی متبوعی اولان دولتك نصل بر دولت اولدیغنی دوشونه‌بن ویادوشونه‌مین محرردینی‌افندی » و « قوزوم خوجه افندی باشکده‌کی او بیاض صاریغك ایپلکنی یابان، تولبندینی طوقویان اوروپامدنیت حیوانیه‌سیدر اوروپا مدنیت حیوانیه‌سی اولمسه چاقشوریکی دیکمك ایچون چووالدوز قدلاغایه مجبور اولورسین بلکه الکده‌کی قلم هر حالده اوزرینه ضلالت دوکدیکك مدنیت حیوانیه دیدیکك اوروپا مدنیتنك سایه‌سنده وجود بولمشدر . »

شخصیات قارشدیرمامقسزین ، مخاطبه بر چوق تحقیرلر و تزییفلر فیرلاتلمقسزین مملکتمزده تنقید مقاله‌لری یازیله‌میوردیمیانلر و حتی تاریخ اسلامیه قارشی یازیلان ردیه‌یی بونقطه‌دن معیب کورنلر قیلسوفلرینك ، متفننلرینك وجودلریله افتخار ایلدکلری کزیده منورالفکر بیوکلرینك سابقهٔ تنقیدینی کلوب کورسونلر تستر مسئله‌سنی تدقیق ایده‌بك صراط مستقیمده مخالف حق وحقیقت دیه‌تلقی ایتدیکی مقاله‌یی تنقید ایلیه‌جك قدرك ذات مسئله‌یه تماس ایتمکسزین محررینك چاقشیرینه وارنجه‌یه قدر شخصیله اوغراشدیغنی نهایت برقاچ متعظمانه، متهکمانه جمله‌لرله کویا حل مسئله اولنمش کبی مقالهٔ تنقیدیه‌یه نهایت

ویردیکنی آکلاسونلرده (والبادی اظلم) قاعده‌سنه توفیق حرکت ایلیانلره نافله یره تعریض ایدوب طورمسونلر . ایشته مملکته درس عرفان ویره‌جك اصول تنقید و مناظره‌یی اوکره‌ته‌جك افکار منوره اصحابندن اولمق اوزره طانیتلمق ایستنیلان ذواتك وطنه تقدیم ایلدکلری تحفه‌لر ... امید استقبال اولان کنجلر ایچون طوغریسی سرمشق اوله‌جق کوزل نمونه‌لر !..

٢ — فرصتدن بالاستفاده صراط مستقیم جریده‌سنه یرلشدیریلان تعریضات. مسوقله اولمق ایچون اخذ ناردن باشقه بر مقصد متصور اولمیان شو تعریضلری بندك هرطرفنه سرپیلمش برحالده کوریورز. هوام عوامك ذوق وادرا کنه اویغون سوز سویله‌مك علتیله معلول اولان برافندی « انکشافنه موافق زمین اولان بر مجموعهٔ اسبوعیه‌ده (صراط مستقیم) ده تستر نسواندن دم اوریور » ، دینیور صکره بر برمناسبتله « مسلمانلغك بزه چوقدن وداع ایتمش اولدیغنه الڭ قاجع دلیل (صراط مستقیم) ده اویازیلره یر بولمسی » فقره‌سی تردیف اولنیور وکمال استخفاف ایله کاه « صراط مستقیم محررینك مقاله‌سندن بر ایکی سطر دها آلیورم » وکاه « مسلمانلر عقللرینی باشلرینه سریعاً وعاجلاً طوپلاماز و (صراط مستقیم) محرری افندینك مدنیت حیوانیه‌دیه توصیف ایتدیکی مدنیت ایله متمدن اولمازلرسه چیلدیرماقلر نامتناهی دوام وتوسع ایده‌جك ..» زمینده ادارهٔ کلام ایله محرر مقاله حقنده روا کوریلان تحقیرات صراطك شخصیت معنویه‌سنده تشمیل ایدیلیور . متفکرینمزك وباخصوص طبابت کبی جدی برمسلك منتسبینك برای ارشاد لزوم کوردکلری نشریاتده متعالی بولنملری اقتضا ایدن اغراضه احتراصات عادیهٔ بشریه‌یه قاپیلدقلرینی کورمك حقیقه" پك یأس آوردر . اوچ سنه‌لك نشریاتیله وطنك وسعی درجه‌سنده ناچیز فقط نافع برخادمی اولدیغنی‌یار واغیاره تصدیق ایتدیرن بر اسلام غزته سنك شخصیت معنویه‌سنی تذلیل ایده‌جك تعبیراته جواز کوسترمك درکه سنه سقوطلری ایسه استقبال مملکت نامنه ایی بر براعت استهلال اولمسه کرکدر .

٣ — خفیفلکی اشراب ایدن سعایتلر. یعنی عبدالله جودت بکك دائما تبری ایده کلدیکی ودور استبدادده ویانه سفارتنده‌کی مأموریتدن تباعده بیله سبب کوستردیکی خصوصاته بو مقاله‌لرنده فعلاً مساعد بولنمدیدرکه شهرت شایعه‌لریله غیر قابل تألیف بر تضاد تشکیل ایدن شوحاله قارشی حیرتدن کندمزی آله‌میز . باقکز قوجه دوقتور افعال بشر ایچون احکام وتقییدات قانونیه‌نك مرعی بولندیغی بر محیطده ، مدعی عمومیلك تشکیلاتی موجود اولان بر محلده ، وظیفهٔ قانونیه‌سنی ایفا ایچون کیمسه‌دن درس آلمغه احتیاجی بولنمیان دیوان حرب عرفی‌نك هرکون آثاری بر صورتله مشهود اولان تدقیقاتی قارشیسنده « فساد آمیز اولان بو نشریاته حربیه ناظری وعدلیه ومطبوعات منوره نصل صوصار »دیه بزی حربیه ناظرینه وعدلیه ومطبوعات منوره‌یه ژورنال ایدیور . صراط مستقیم هیئت تحریریه‌سی جانبندن فساد آمیز نشریاتده بولنمق جرمنك ارتکا[بـ]ـی ایدلدیکنه قناعت کتیره‌رك بو یوزدن کندیسنی شخصاً متضرر کورن ذاتك علی الاصول رسمی بر اخبار ویا شکایتنامه ایله مرجع عائدینه مراجعت ایتمسی لازم کلیرکن تعیین ماده‌ایتمکسزین ، نشریات واقعه‌نك فساد آمیز اولان جهاتنی کوسترمکسزین کرك دیوان حرب عرفی‌نك وکرك مدعیٔ عمومی‌نك رأساً تعقیبنه صالح بولندیغی بر جرمی قانوناً معین اصول خارجنده اخبار ایتمه‌نك نه‌نام ایله تلقیسی ایجاب ایده‌جکنی قارئین محترمه‌یه براقیرز .

٤ — مسلمانلری استخفافاً یورتیلان مطالعه‌لر.

مقاله‌ده‌کی سطور آتیه‌نك موضوع مسئله ایله هیچ برمناسبتی کوریله‌مدیکندن مقصداستخفافی تأمیناً ایرادایدلدیکنی قبول ضروریدر :

« مسلمانلغك بزه‌چوقدن وداع ایتمش‌اولدیغنه الڭ قاجع دلیل صراط مستقیمده اویازیلره یربولمسی بومملکتده اوسوزلری دیکلیانلرك پك‌چوق اولمسیدر . » و « کوروبیورکه مسلمانلق کاه قادینلرك جاری آلتنه برمرغ وحشی کبی صاقلا- نمش بولنیور کاه‌ده آلت تناسل اوزرنده‌غلفه دینیلان‌جلد مستطیلك مقطوعیت ویا محفوظیتی ایله تعین پذیر وجود اولیور » و « بوکون کلن برتلغراف‌المانك فرانسزك انکلیزك اسپانیولك پنچه‌لرنده بر قورباغه یاوروسی کبی قالان فاس سلطانی مولای حفیظك چیلدیردیغنی خبر ویریور مسلمانلر عقللرینی باشلرینه سریعاً وعاجلاً طوپلاماز و (صراط‌مستقیم) محرری افندینك مدنیت‌حیوانیه دیه توصیف ایتدیکی مدنیت ایله متمدن اولمازلرسه چیلدیرماقلر نامتناهی دوام وتوسع ایده‌جك واو مدنیت حیوانیه دیدیککز مدنیتك ترصینی ایچون قوللانان حیوانات اولدیغمز ایش ایشدن کچدکدن صکره آکلاشیله‌جقدر . »

تستر مسئله‌سی نه‌در ؟ شرعاً ماهیت تستر نه‌دن عبارتدر ؟ امر تسترده زمانك نه‌کبی تأثیراتی کورلمشدر ؟ شکل مشروعنه نصل ارجاع اولنه‌بیلور ! نسوان اسلام ایچون عدم تستر ممکنمیدر ؟ دعائم فسق وسفاهتك مملکتمزده قادینلرك امر تسترنده حصوله کتیردیکی شکل عجیبك ایراث ایلدیکی مضرات اخلاقیه وطنی حفرهٔ اضمحلاله سوق ایتدیکی شوصیر الرده‌ال براکیله‌نه‌کبی چاره‌لره توسل ایدرسه‌ك بوداءعضا- لك اوکی آلنه‌بیلور . ایشته محترم دوقتورك (تستر مسئله‌سی) سر نامه‌سیله تحریرینه خامه‌ران اولدیغی مقاله‌دن بورالرینی اوکرنمك ایستیان حب ملیتله تشنهٔ عرفان اولانلره قارشی مقاله‌نك موضوعی اولمسی اقتضا ایدن‌شو نقاطی تماميله مسکوت‌عنه براقه‌رق کاه‌میلیونلرجه اسلامك محترم طانیدیغی برحکمداری قورباغه یاوروسی تشبیه بشیعیله یادوکاه مدنیت حیوانیه دیئیلان مدنیتك ترصینی ایچون‌قوللانان حیوا- نات‌اولدیغمزی‌ایراد ایدرك‌قول‌لین‌ایله‌تأمینی‌قابل برنتیجه‌یی عنف‌وشدت تحقیر واستخفاف ایله الده ایتمکه چالیشمق بیلمیزکه مقتضیات عقل و ارشاد ایله نه‌درجه‌لرده قابل توفیقدر .

برفن منتسبینك‌مسلکنه خدمت‌املیله‌اختصاصی بولنان موضوعده یازی یازمسنی اوفنه خواهشی اولانلره افاضهٔ علم و عرفان ایتمسنی آکلارز ویا بومسئله‌ده اولدیغی کبی اجتماعی برموضوع تلقیسیله کندینی مسئله‌ده علاقه‌دار عدایدن ذاتك مکتسباتندن وطنداشلرینی مستفید ایتمکه چالیشمسنی تقدیر ایدرز فقط تعیین‌ایتدیکی‌موضوع حقنده‌علمی هیچ برتدقیقاتده بولنمقسزین ،ومکتسبات مفروضه‌سنی اصلا استعمال ایلمکسزین روزمره صحائفی املا مجبوریتنده قلان بعض یومی غزته

محررلرينك شويله جه ماصه باشنده ماحضردن وجوده كتيرد كلرى مقاله‌لر قبيلندن يازيلرى طوغريسى دوقتورك صيت علم وفضيلتنه ياقشديره‌ميز امامقصد بوداء عضاله چارهٔ يكانه اولمق اوزره رفع مستوريتى توصيه ايسه بونى نهى ايتدكلرى وجه اوزره آچيقدن آچيغه سويلملرى لازم كليردى كه اوزمان بزم ايچون شيمديكى شكل عجيبى دكل اساس مستوريتى انكار قابل اوله‌ميه جنى يعنى محذر اتمزله جمعيت‌عالملرينه داخل اوله جغز ديه سياسى واقتصادى بتون منابع حياتيه‌مزى توديع ايتديكمز كى زوجه، همشيره، قزلرمزى كندى اللرمزله آغوش اجانبه تسليم بزم ايچون قاطبةً مستحيل بولنديغى جهتله موافق مخالف وضعيتلرمز دها اى تأمين ايتمش اولوردى. حالبوكه مقاله‌ده بوخصوصده‌ر صراحته تصادف اولنميور. محترم دوقتور، تركيانك بقاسنى اسلامك محافظهٔ حيثيتى جان وكوكلدن ارزوايدنلرك يابه‌جنى برشى و' رسه اوده خوشه كيدوب كيتميه‌جكنى دوشونميه‌رك وقائلك تلمين ويا تقدير ايديله‌جكنى خاطره بيله كتيرميه‌رك: حقيقت قدر نجيب بوقدر كوزل حقيقت‌در انجق دلاويز اولار ديه‌رك حقيقتى اعلا حقيقتى ظفرياب ايتمه‌لرى زمانى كلمشدر» ديديكى حالده حقيقتك نه اولديغنى بردرلو سويلاميور يوق بوحقيقتى «حقيقى مسلمانلغك مراد ايتديكى مستوريت باشقه، مسلمانلغى مالايعنيات ومالايقالاتده ارايان خام ارواحلرك زعم ايتديكى مستوريت ينه باشقه‌در» عباره‌سيله افهام ايتدكلرينه قائل اوليورلرسه اوحالده حقيقى مسلمانلغك مراد ايتديكى مستوريتى ايضاح ايلملرى لازم كليردى. حالبوكه اول وآخر صيزلانديغمز وجهله (تستر مسئله‌سى) بندى مع التأسف بو قبيل موضوعات علميه‌دن آجينه‌جق درجه‌ده عريان بولنيور.

٥ — تستر فكرنده سياستاً كوريلان ضررلر. تسترله سياسيات اراسنده‌كى روابطى قلت احاطه‌مزدن اولسه‌كرك كه بر درلو قاوره‌يه‌ميورز تسترك وجود و عدمى فاسك، ايرانك دولت عثمانيه‌نك مصالح سياسيه‌سنده نه صورتله علاقه‌دار بولنيور بوراسنى محتاج ايضاح كوريورز بندك بو اساسه تعلق ايدن جهاتى عيناً بروجه آتيدر:

«مسلمانلرك باشقه بردردى قالمامش مى دركه چارشاف ايله غلفه ايله اوغراشيليور. كورمى در مسلمانلرك كوزلرى كه مرا كشك، ايران ويرانك خسراتى كوريور. كورمه‌ديمى يوسوف قدر قره طاغك عثمانلى ايمپراطورلغى اوزرينه غلبهٔ معنويه‌سنى نه‌دن قورقالى ونيچون حقيقى كنم ايتمك كناه كبائرينى ارتكاب ايتمه‌لى ماليسور مسئله‌سنده قاره طاغه بزم حكومتمز معناً مغلوب وضعيتنده قالدى بر حالده كه حرب اعلان ايتمه‌يدى اشقودره‌يى قاره‌طاغليلر اشغال وضبط ايتمه‌لردى بزم مغلوبيتمز وضياعمز بلكه بوقدر بيوك برخسار بوقدر چيركين بر شنار اولمازدى مغلوب اولمق وبو قناده اصرار ايدرسه‌ك يوم قيامته قدر مغلوب اوله‌جغز»

مسلمانلرك باشقه دردلرينى افكار بسيطه اربابندن بولنان صراط مستقيم محررلرينك موضوع بحث ايتمكه مقتدر اوله‌ميه‌جقلرى دركارد. فقط عجبا عبدالله جودت بك كبى افكار منوره اصحابى سياسيات واجتماعياتده اجالهٔ قلمه كنديلرينى صالح بولدقلرى حالده نيچون اوچ سنه‌در مسلمانلرك ترقيسنه وتكاملنه مانع اسبابى تدقيق وايضاح ايتمه‌ديلر. متفكرين اسلاميه‌دن بولنمق حيثيتيله وجداناً عهده‌لرينه مترتب اولان ارشاد امت وظيفه‌سنى ايفا ايدرك مسلمانلرك موقع سياسى واجتماعى واقتصاديلرينى اعلا ايده‌جك وسائط ووسائى احضار وتهيئه ويا هيچ اولماز ايسه نشريات متواليه ايله افكار امتى ايقاظ وتنبيه بيورمديلر. متبوعى اولان دولتك نصل بر دولت اولديغنى دوشونن محرر اجتماعى افندى ممالك عثمانيه‌ده‌كى اسلاملرك تشكيلات مليه‌دن محروم بولنديغنى نيچون نظره آلميور. عناصر غير مسلمه‌نك منتظم تشكيلات مليه‌لرينه قارشى عينى سلاحى، صلاحيتى حائز اولميان زواللى مسلمانلرك عالم سعى وجدالده انلرله نصل مسابقه‌يه كيريشه بيله‌جكنى نيچون تقدير ايتميور. ايشته بيوك دردلردن برى. دوقتور بونى تداوى‌يه نه‌دن شتاب ايتميور. اجتهادى بر چوق قصور وذهوللريله برابر بوكون مملكتك يكانه ناظمى بولنان وبعنايه الله تعالى عزيز وطنى هيچ اولمازسه ايران وفاس ورطه‌لرينه دوشمكدن وقايه ايليان قوته قارشى مخالف غزته‌لرك سر ستونلرنده نشرياتدن خالى قالميان عبدالله جودت بك نيچون بوموضوعه‌يناشميور. دوقتورسويله‌يكز. مادامكه اسلاملرك محافظهٔ حيثيتى جان و كوكلدن آرزوايديورسكز. مادامكه امتى ارشاد ايچون كنديكزده بر صلاحيت بوليورسكز. مادامكه بومقاصده چاليشمسى اقتضا ايدنلرى تأمين غايه خصوصنده پك راجل كوريورسكز اوحالده حسب الحميه مجاهداتده بولنمق وظيفه‌سى سزك ايچون تعين ايتميور مى؟ مجلدات وجوده كتيرن فاضل قلمكز ايچون بويولده يازيلر يازمق قابل اوليورمى؟ بناءً عليه سزه صورارز بو وظيفه‌يى نه زمان ايفا ايتديكز؟ قوهٔ اقتدارى انه كچيره‌جك طرفك مملكتك حيات واستقباليله علاقه‌دار اولان مبعوث انتخابى مسئله‌سنده تأمين موفقيت ايده‌جكنى سزك كبى افكار منوره اصحابنك پك ايى ادراك ايتمسى لازم كلوركن باشده فتوا امينى اولديغى حالده مفتيلر سلسله‌سنى قوهٔ اجرائيه اركانندن اولان شيخ الاسلامه تابع وقوجه فتوا امينى ايكى سطرانها ايله عزل تهلكه‌سنه معروض بولندرمقدن قورتاره‌رق سلسلهٔ افتانك استقلالنى تأمين واسباب شرعيه‌دن طولايى مافوق جانبندن حجر اولنمدقجه لاينعزل‌لكلرى اساسنى وقايه ايچون نه زمان برايكى مقاله يازمق كلفتنه قاتلانديكز؟ منافع وحقوق ومعارف مليه‌يه تعلق ايدن خصوصاتده عناصر سائره‌نك ادعا ايده‌كلديكى حقوق وامتيازاتدن حكومتجه شايان قبول كوريلانلرينك اسلاملره‌ده تشميل اولنمسنى مسلمان شخصيت معنويه‌سنكده بونلردن مستفيد اولمسنى تأميناً نه كبى مجاهداتده بولنديكز؟ اسلاملرك محافظهٔ حيثيتى جان وكوكلدن ارزو ايتديككزك علائم ظاهره‌سى يالكز مسلمانلرك عزت نفسنى كسر ايده‌جك تعبيرات واسناداتك مقاله‌لركزده جابجا بولنمسندن عبارتميدر؟ اسلاملرك محافظهٔ حيثيته ساعى منور الفكر رجالندن اولمق اوزره تلقى اولنديغكز حالده مهد مشروطيت اولان انكلتره‌ده حكومتك متدين بولنديغى دينك يكرمى سكز كشى‌يه بالغ اولان رؤساسى لوردلر قاره‌سنك اعضاى طبيعيه‌سندن عد اولنوركن بزده‌ده حكومت عثمانيه دين رسميسنك اسلام اولديغى مجلس عموميسنده‌ده تجلى ايتديرمك ايچون هيچ اولمازسه فتوا امينك هيئت اعيانك عضو طبيعيسى عد اولنمق صورتيله قانيله جانيله بتون مال ومناليله بودولتى وجوده كتيرن

اکثریتك حیثیت وحب نفسنی تطییب وتطمین ایده جك نتائج ایچون اعمال فکر ایتدیککزه دلالت ایدرنه کبی آثار کوستردیکز؟ ملی مکتبلر، ملی مؤسسه‌لر، ملی خسته‌خانه‌لر وجوده کتیرمك ایچون نه کبی دلالتلرده بولندیکز؟

اذان کن بوسسلر اویان‌که قورقارم
وطن بر طنینکاه ناقوس اولور

دیه حسیات دینیه‌یی غیجیقلیه‌جق لفظلر ترتیل وایراد ایتدیککز حالده وطنه عودتکزده ایستدیککز انتباهك واسطهٔ حصولی اولان اصلاح مدارس امر مهمنه قارشی نصل بر وضعیت آلدیکز؟ امت معظمهٔ اسلامیه‌نك منافعی نامنه چالیشه‌جق شیمدیلك یکانه مرجع اولان مقام جلیل مشیختك عطالت وبطائتندن نه زمان بث شکوایه لزوم کوردیکز؟ کمال احتشام ایله آچیلان تابخانه‌مدرسه‌سنده‌کی فنون تدریساتنك کولنج فقط او نسبتده حزین نتائجندن تستره قارشی یاپدیغکز کبی بر نوحهٔ تظلم و تأثر اظهار ایتدیکزمی؟ تفریق وظائف قانونی لایحه‌سنك محاکم شرعیه‌یه حاضرلامقده اولدیغی استقبالی حقوق ومنافع اسلامیه نامنه عجبا هیچ نظر تفکر وتأمله آلدیکزمی؟ اموال غیر منقوله قانونی لایحه‌سنك تصدیقی حالنده بو مملکتده الکچوق طوپراق صاحبی اولان اسلاملره ایراث ایلیه‌جکی غیر قابل تلافی مضرتلری بر لحظه‌جق اولسون دوشونمك کلفتنه قاتلاندیکزمی؟ کثرت تتبعات ایله استخراج وتطبیق مسائلده رسوخ وملکه‌لرینی یار واغیاره تصدیق ایتدیرن ذوات فاضله معناسز تحدید سن بهانه‌لریله تقاعده سوق ایدیله‌رك بر چوق مسئله‌لرده اوروپا حقوق شناسلرینه بیله مرجعلك ایتمش اولان فتواخانهٔ عالی الك مهم عناصرینی غائب ایتدیکی صیرالرده قوهٔ اجرائیه‌نك شو حرکت ناهموارینی تنقیده لزوم کوردیکزمی؟ ظن ایدییورزکه اسلاملره آچیان «اسلامك محافظهٔ حیثیتی جان وکوکلدن ارزو ایدن» بو مسائلك کافه‌سنده کندینی علاقه‌دار کورور، اما بونلره قارشی شق‌شفه ایتمیوبده منحصر آقادینلرك چارشفیله اوغراشمغه قالقیشیر ایسه (اسلاملره یالکز تستر مسئله‌سنده‌می اچیورسکز) عتاب مصیبنه‌ده هدف اولور. فقط بن دوقتورم بویله شیلر مسلکدن خارجدر دیه‌جکسکز. او حالده تستر مسئله‌سنده، قره‌طاغه قارشی حکومتك وضعیتی تنقید خصوصنده کندیکزی نصل صلاحیتدار بولیورسکز. هر شیدن زیاده سکونه محتاج اولان زواللی وطنی تغییر حقایقله نافله یره نیچون دغدغه‌لره ویریورسکز. اوروپاده‌کی مصرده‌کی مجاهداتکزی بر چوق تهلکه‌لر ومخاطره‌لر کوزه آله‌رق تعقیب ایدرکن، بو یولده یازیلان آثارکزی حیات بهاسنه مطالعه ایلر ایکن یوماً من الایام جناب حق موفق ایدرده مشروطیتك اعلانیله وطنه عودت ایتدیککز زمان البرلکیله چالیشه‌رق اول و آخر هر درلو حمایه وصحابتدن محروم قالان زواللی اسلاملرك حال پرملالنه چاره ساز اوله‌جغکزی تخمین ایدردك. حالبوکه قانون اساسی‌نك اخذ واستردادینه چالیشان روم ایلی‌ده‌کی قوهٔ عسکریه ایله قبل الانقلاب پیدای ارتباط ایده‌مدیکز وطنه دونر دونمز اتحادیینه اختلاف بایراغی آچدی، مشروطیتی بیله هضمده مشکلات چکن خلقمزك افکارینی عدم مرکزیت مختاریت نظریه‌لریله بتون تشویش ایلدی. جابجا (خالف تعرف) نظریه‌سنه رواج ویریلدرك و معناسز مکابره وعنادلرله حسیات ملیه هر فرصتده رنجیده ایدیله‌رك زواللی مملکتك باشنه اوتوز بر مارت هائله‌سی کتیرلدی. مع مافیه بوفلا کتاره رغماً ینه عناددن واز کچمدیکز. وطنك حیثیتنه تعلق ایدن نقاطده‌ده علائم تفرقه کوستره‌رك حکومتك وضعیت خارجیه‌سنی مقاله کزده آغز طولوسی شکایت ایتدیککز حاله قدر کتیردیکز. بتون بویا کاش حرکتلر کافی کلیورمش کبی شیمدی‌ده تستر مسئله‌سنی قورجالیه‌رق عائله حیاتمزه سوء قصده بولنیورسکز. وجدانکزدن اولسون صقیلمه‌دن بی محابا مسلمانلرك «بشقه بر دردی قالمامشمی درکه چارشاف ایله غلفه ایله اوغراشیلیور» دیه استهزالر ایدییورسکز. بویله طفره فروشانه سوزلر سویله‌مك قولایدر. الکزدن کلیورسه، قلبکز حقیقةً ادعا ایتدیککز کبی مسلمانلرك محافظهٔ حیثیتی ارزوسنی طاشیورسه طرفکزدن مجملاً سویلنوب شو مقاله جکده تفصیل وتشریح اولنان دردلره دواساز اولمه‌نك چاره‌سنه باقکز. ایشته اوزمان وطنك بی طرف اولادینه جدیتکز حقنده قناعت ویره‌بیلورسکز یوقسه سزیده صورت حقدن کورینه‌رك دعائم اسلامیتی محوه چالیشان منافع اسلامیه بدخواهی دیه مسلمانلرك طانیه‌جقلرینه شبهه ایتمیکز.

٦ — عنوانه مقالەنك دلالت ایتدیکی موضوعه عائد بیانات

که اصل زمین بحثی تشکیل ایدرکن دوقتورك بك از مظهر لطفی اولیور قوجه مقاله‌ده ذات مسئله نامنه انجق شو سطرلر کوریله‌بیلیور:

«مستوریتك صورت مشروعه‌سیله اوروپا نسوانی نسوان اسلامدن داها زیاده مستوردر. مستوریتدن مراد والده‌مزی، همشیره‌مزی، قیزمزی، زوجه‌مزی برچواله قویوب آغزینی باغلامق واونلری حیوانلاشدیرمق هیچ دکلدر. معلم ذهنی افندی حضرتلرینك مشاهیر النساسنی اوقویکز. علمایه اجازت ویرمش محاربین اسلامه ایراد نطق ایتمش، جنکه کیتمش مجروحینی تداوی ایتمش مسلمان خانملری کوره‌جکسکز آکلایه‌جقسکز. حقیق مسلمانلغك مراد ایتدیکی مستوریت باشقا، مسلمانلغی مالایعنیاتده ومالایقالاتده آرایان خام ارواحلرك زعم ایتدیکی مستوریت ینه باشقادر.»

ایشته تستر مسئله‌سی حقنده دوقتورك ایضاحاتی بیلمیزکه قارئ سر نامهٔ مقاله اتخاذ اولنان مسئله‌یی برای تتبع مراجعت ایلیه‌جکی شونلرك مطالعه‌سی نتیجه‌سنده بیلدیکندن فضله نه اوکره‌نیور. مستوریت چواله قویوب اغزی باغلایه‌رق حیوانلاشدیرمق دکلمش بونك عکسنی کیم ادعا ایدییور. کتابلر میدانده حقوق نسوانك تمامیٔ محافظه‌سنی تأمیناً علمامزك نه درجه‌لرده موشکافانه تدقیقات اجرا ایلدکلری کوز اوکنده. قادینلرك نبوتی بیله قبول ایدلمش. یالکز مبنای حاللری ستر اولدیغی جهتله اشتهاری مؤدی اولان رسالتلرینه احتمال ویریله‌مامشدر. حدودو قصاصدن ماعدا خصوصاتده قضالرینك مرعیتنه ذهاب صورتیله هنوز اوروپالیلرك بیله واصل اوله‌مدیغی درجه‌ده حقوق بشریه‌لرینه رعایت اولنمشدر.

خصوصیت حاللری‌ده نظردن دور طوتلمیه‌رق ارککلردن فضله

مظهر حقوق وامتیازات اولدقلری‌ده کوریلیور. مثلا بش وقت جماعته اشتراك مجبوریتی تحمیل اولنمیور. زوج ومحرمی بولنمادقجه فریضهٔ حج ایله مکلف طوتلمیور جنازه‌یی طاشیمق قسامه‌یه کیرمك غرامات سلطانیه‌یی ویرمك کبی ارککلرك مکلف بولندیغی وظائف کندیلرینه تشمیل اولنمیور. سیاسةً تقیلرینك، مخدره‌لرینی محکمه‌یه جبراً احضارك تجویزی جهته کیدلیور. وجودلری کافةً مستور اولمق لازم کلور ایکن؛ یوزلر ال وایاقلری استثنا ایدیلیور. حضانه‌ده‌ولدصغیری اتفاقده ارککلره تقدیم وترجیح اولنیور. بونلر شویله‌جه خاطره کلان احکام فقهیه‌در. صحائف رساله‌مساعد اولسه‌یدی حقوق نسوانك نظر شرعده‌کی اهمیت واحترامنی بیکلرجه مسئله‌لرده‌عقله حیرت ویرن تدقیقات عمیقه‌لریله اثبات واظهار ایدن علمامزك تتبعلری نتایجیله مقاله‌مزی تتویج فرصتی قاچیرمازدق. معلم ذهنی افندی حضرتلرینك مشاهیرالنسا اثرلری دیکر آثار مخلده‌لری کبی حافظه پیرای امتدر. صاحب بندك بوقبیل آثار عالیه‌یه انجذابنی اشراب ایدن توصیه‌سنی بالکز بونقطه‌دن جدیر تذکار کوریرز. بنابرین انجذاب واقعك ثمره‌دار اولمسی امنیه‌سیله صاحب مقاله‌یه دیرزکه: معلم ذهنی افندی حضرتلرینك مشاهیر النساسنی اوقودیغکز کبی بنه‌مشار الیهك (منا کحات و مفارقات) نامنده‌کی قیمتدار اثرلرینی‌ده کوزدن کچیریکز. قادینلرمزی سوق ایتمك ایستدیککز درکهٔ ابتذاله سقوطدن وقایه ایچون مشار الیهك اظهار ایلدیکی فریاد وشکایتلره احالهٔ سمع اعتبار ایدیکز امید ایدرزکه او زمان خام ارواحلر قلوب قاسیه کبی تعبیرلرك مخدراتی علائق تستردن بالتجرید مجامع رجاله ادخال ایتمك ایستیانلرله مملکتلرندن فساد اخلاقلری طولاییسیله طرد و تبعید ایدلمش قوکت مریه‌لرك یتشدیردیکی برطاقم آچیق صاچیق سفیل قادینلرك مضرتلرینی بقدر الامکان دفع وازاله‌یه چالیشان حمیتندان امتدن هانکیسنه اطلاق اولنمق لازم کله‌جکنی ایجه اوکرنمش اولورسکز. والسلام علی من اتبع الهدی.

ایکی اسلام حکومتی آره‌سنده

اغستوسك اون بشنجی بازار ایرتسی کونی ایران سفیر جدیدی جناب مستطاب اجل میرزا محمود خان ماین همایونه عزیمتله حضور پادشاهی‌یه قبول بویورلمش وحامل اولدیغی اعتماد نامه‌یی ذات حضرت پادشاهی‌یه تقدیم ایلمشلردر.

١٣٢٩ تاریخیله جانب سنی الجواب حضرت پادشاهی‌یه ٢٧ ربیع الاول ١٣٢٩ شهامتلو ایران شاهی حضرتلری نامنه نائب السلطنه ابوالقاسم حضرتلری طرفندن ارسال اولنان نامه‌نك صورتی:

« بعدالالقاب

شورای ملی مجلس قانون اساسینك ٣٨ نجی ماده‌سنه توفیقاً یکی نائب السلطنه انتخاب ایتمك اوزره ٢٤ رمضان ٣٢٨ تاریخنده اجتماع ایتمش واشبو مقام رفیعه ناصر الملك ابوقاسم خان حضرتلری اکثریت آرا ایله انتخاب اولندیغی وبعده ٢ ربیع اول ١٣٢٩ تاریخنده دخی بوبابده ایجاب ایدن معاملات قانونیه ایفا اولنه‌رق نائب مشار الیهك زمام امور مملکتی یدعمنیته آلدیغی ذات شوکتسمات حضرت تاجداریلرینه اشعار ایدر ومشار الیهك غیرت ومساعیسی مملکتین بیننده تیمناً موجود اولان روابط حسنه‌نك تحکیم وتشییدی ایله مودت یکجهتینك تقویه‌سنه مصروف اوله‌جغندن مطمئن بولندیغمی بیان ایلرم، ذات شوکتسمات حضرت شهریاریلرینك همیشه مظهر سعادت اولملری تمنیاتیله احترامات فائقه ومودت غیر متغیره‌می ذات اقدس همایونلرینه عرض ایدر وذات همایون ملوکانه‌لرینك صون صمدانیده مصون ومحفوظ بویورملرینی جناب رب متعال حضرتلرندن نیاز ایلرم. »

جواب همایون

« متبوع مفخمکز شهامتلو شاه ایران حضرتلری طرفندن نزدمزده سفیر کبیر عنوانیله تعیین بویورلدیغکزی مبین نامهٔ شاهی‌یی کمال ممنونیت ایله آلدم. مجبول اولدیغکز درایت وروبت، عهدهٔ استیهالکزه تودیع ایدیلن مأموریتی حکومتین اسلامیتینك حقوق ومنافع متقابله ومشترکه‌سنه موافق برصورتده حسن ایفا ایده‌جککزك دلیلیدر. بوبابده مصروف اوله‌جق غیرت وهمت سفیرانه‌لرینك قرین موفقیت اولمسی ضمننده کرك طرفمزدن وکرك حکومت سنیه‌مز جانبندن هرکونه تسهیلات ابرازی مقرر اولدیغنی بیان ایلرم. »

جانب سنی الجوانب حضرت پادشاهی‌یه غرهٔ ربیع الاخر ٩٣٢ تاریخیله شهامتلو ایران شاهی حضرتلری نامنه نائب السلطنه ابوالقاسم حضرتلری طرفندن ارسال اولنان نامه‌نك صورتی:

« بعدالالقاب

سنین وفیره‌دن بری ایران وعثمانلی دولتلری بیننده تیمناً موجود اولان مصافاة فوق العاده ملابسه‌سیله دولت علیهٔ ایرانیه‌نك حکومت سنیهٔ عثمانیه نزدنده‌کی سفیر کبیرینك انفصالندن صوکره مقاصد عالیه‌مزك اجراسی ودولتین بیننده‌کی مناسبات حسنه‌نك تزییدی امرنده مجرب وصاحب اخلاق پسندیده بر ذاتی دربار شوکتقرار همایونلرینه سفیر تعیین ایتمك عزمنده بولندیغمزدن روبت وکفایتی درکار اولان مأمورینمزدن اولوب فرط صداقت وخیر خواهلغی تمامیله مجزوممز بولنان احتشام السلطنه جناب مستطاب اجل میرزا محمود خانی طرفمزدن ویریلن تعلیماته توفیقاً توجهات سنیهٔ ملوکانه‌لرینی استجلاب ایتمك ودولتین بیننده موجود روابط ودادیه‌یی تحکیم و تشییده صرف غیرت ایلمك اوزره نزد همایون تاجداریلرینه سفیر کبیر صفتیله تعیین ایلدك. مشار الیهك دولتین بیننده‌کی مناسبات اتحادیه‌نك تقویه‌سنه مصروف اوله‌جق اولان تشبثاتنك طرف اشرف ملوکانه‌لرندن مظهر مساعده بویوریله‌جغنی امید ایدر وبووسیله‌دن بالاستفاده حق همایون ملوکانه‌لرنده درکار اولان تعظیمات فائقه وموالات صمیمیه‌می تجدید ایلرم. »

التنجی جلدك صوکی

صراط مستقیم مطبعه‌سی مدیر مسئول : اشرف ادیب